

NADARJENI

3. MEDNARODNI
ZNANSTVENO - STROKOVNI POSVET
OŠ JANKA GLAZERJA RUŠE

Zbornik prispevkov in povzetkov ob 3. Mednarodnem znanstveno-strokovnem posvetu
Nadarjeni – Nadarjeni v prihodnosti

Organizator simpozija in založnik zbornika: Osnovna šola Janka Glazerja Ruše,
Lesjakova ulica 4, 2342 Ruše in Univerza v Mariboru – Pedagoška fakulteta, Koroška
cesta 160, 2000 Maribor

Ruše, 13. april 2019

Elektronska izdaja

Programski odbor: doc. dr. Jerneja Herzog, prof. dr. Matjaž Duh in dr. Andreja Kljajič

Uredniški odbor: Ladislav Pepelnik, Aleksandra Rožič in doc. dr. Tomaž Bratina

Organizacijski odbor: Leonida Osojnik, Miro Jaušovec, Boštjan Ravnjak, Natalija
Prednik Burič, Vladka Potočnik, Urška Golob, Ljiljana Mićović Struger, Sonja Črešnik,
Milojka Poš, Karin Magdič, Aljaž Jug, Petra Remšak, Renata Štritof, Franc Jakoš, Denisa
Trafela, Florjanja Krامل, Ksenija Župevc, Martina Šumer, Nevenka Berglez, Marija
Koper, Žiga Duh, Dominika Šmid, Barbara Ozbič Kirijdkopuløš

Recenzenta: prof. dr. Matjaž Duh in prof. dr. Milan Matijević

Publikacija je dostopna na spletni strani <http://www.glazer.si/strokovni-posvet-o-nadarjenih/>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
[COBISS.SI-ID=299574272](https://nuk.uzd.si/COBISS.SI-ID=299574272)
ISBN 978-961-94201-2-6 (pdf)

Spoštovani!

Letos bo v Rušah potekal že 3. mednarodni znanstveno-strokovni posvet o nadarjenih z naslovom »NADARJENI V PRIHODNOSTI«. Tudi letos smo k organizaciji posveta povabili Univerzo v Mariboru – Pedagoško fakulteto. Skupaj smo pritegnili predstavnike osmih držav, ki bodo predstavili svoje poglede na delo z nadarjenimi in iskali odgovore, kakšna je perspektiva nadarjenih v prihodnosti. 108 praktikov iz osnovnih in srednjih šol iz celotne Slovenije pa bo predstavilo primere dobrih praks dela z nadarjenimi.

V veliko veselje nam je, da bo ena izmed plenarnih predavateljic dr. Grozdanka Gojkov iz Vršča, ki se že vrsto let intenzivno ukvarja s tem področjem. Svoje bogate izkušnje bo neposredno prenesla na udeležence posveta.

In kdo sploh je nadarjen? Je ambiciozen učenec, ki si želi uspehov, res že nadarjen? Je nadarjenost pri nas sploh še cenjena, je nekaj posebnega?

»Nadarjeni ali talentirani so tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti.« Tako se glasi definicija ministrstva za izobraževanje, znanost in šport o nadarjenih in talentiranih učencih. Pri tem moramo vedeti, da nadarjenost poimenuje visoko splošno sposobnost, uspešnost na več področjih, talentiranost pa označuje visoke specifične sposobnosti, se pravi uspehe na posameznem področju. Poudarjeno je tudi, da med nadarjene štejemo tako učence z uspehi kot tiste, ki kažejo potencial za to.

Ali naš šolski sistem nadarjenim ponuja dovolj možnosti za širjenje in poglobljanje temeljnega znanja, ali jim ponuja razvoj ustvarjalnosti in celostni osebni razvoj? Ali jih spodbuja k odgovornosti in samostojnosti. Cilj dela z nadarjenimi je uporaba in izkoriščanje njihovih naravnih danosti ter zmožnosti. Seveda pa je za prihodnost nadarjenih izjemno pomembno tudi trdo delo. Zmoremo, znamo, hočemo?

Prijetno bivanje v Rušah vam želim.

Predsednik organizacijskega odbora:

Ladislav Pepelnik, prof.

PROGRAM MEDNARODNEGA ZNANSTVENO-STROKOVNEGA POSVETA O NADARJENIH

RUŠE, 13. APRIL 2019

Univerza v Mariboru

Pedagoška fakulteta

8.00–8.45	Prihod, registracija, jutranji klepet ob kavi
8.45–9.00	Svečana otvoritev
9.00–10.30	Plenarni del: dr. Grozdanka Gojkov - Srbija: KOGNITIVNI STIL KOT FAKTOR PERSONALIZACIJE DIDAKTIČNIH POSTOPKOV V RAZVOJU KREATIVNOSTI NADARJENIH - IZZIVI IN PERSPEKTIVE dr. Ljiljana Krneta – Bosna in Hercegovina: PERCEPCIJA SEDANJOSTI IN VIZIJA PRIHODNOSTI NADARJENIH - TRENDI IN PERSPEKTIVE dr. Maria Aleksandrovich - Poljska: NADARJENOST IN POT K USPEHU dr. art. Antonija Balić Šimrak - Hrvaška: NADARJENI UČENCI IN OTROCI - VODILA IZOBRAŽEVALNEGA PROCESA
10.30–11.00	Strokovna razprava ob dobrotah iz naše kuhinje
11.00–12.30	Delo v sekcijah
12.30–13.30	Kosilo
13.30–15.00	Delo v sekcijah
15.00–15.15	Osvežitev
15.15–16.45	Delo v sekcijah
16.55	Zaključek posveta s podelitvijo nagrad

STROKOVNI POSVET O NADARJENIH, 13. april 2019

UČILNICA ŠT. 7 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Natalija Prednik Burič, PD Dr. Mag. Renate Seebauer
11.00	Jerneja Bokal, OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka: RAČUNALNIŠKE URICE
11.20	Brigita Berglez, OŠ Ob Dravinji Slov. Konjice: V VLOGI UČITELJA PRI POUKU ANGLEŠČINE
11.40	Valerija Belaj, Prva Osnovna šola Slovenj Gradec: ČASOVNI STROJ PRI POUKU ZGODOVINE
12.00	Barbara Blatnik, OŠ Dobropolje: PONUDIMO NADARJENIM VEČ
12.20	Heidi Jakopič, OŠ Solkan, vrtec pri OŠ Solkan: NADARJEN PREDŠOLSKI OTROK – BREME ALI IZZIV

UČILNICA ŠT. 8 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Renata Štritof, Prof. dr. Ljupco Kevereski
11.00	Mag. Tanja Bezić, Zavod RS za šolstvo: PRIPOROČILA ZA IZVAJANJE RAZREDNE IN PREDMETNE AKCELERACIJE V OSNOVNI ŠOLI
11.20	Andreja Cvetko, OŠ Rada Robiča Limbuš: TABORI ZA NADARJENE UČENCE
11.40	Jasna Cigut, DOŠ I Lendava: DEBATA – ZDAJ IN ZA VEDNO
12.00	Petra Cesar, OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka: NADARJENI KOT IZZIV IN OBOGATITEV UČNEGA NAČRTA PRI MATEMATIKI, SPOZNAVANJU OKOLJA IN SLOVENŠČINI – IZ PRAKSE ZA PRAKSO
12.20	Urška Breznik, OŠ Selnica ob Dravi: PRILOŽNOSTI, KI JIH PROJEKT POPESTRIMO ŠOLO 2016–2021 PONUJA NADARJENIM UČENCEM NA POTI ODRAŠČANJA

UČILNICA ŠT. 9 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Milojka Poš, Dr. Blaženka Bačlija Sušič
11.00	Jurij Cvitanič, OŠ Markovci: FORMATIVNO SPREMLJANJE IN NADARJENI UČENCI
11.20	Marjana Confidenti: NADARJENI UČENCI KOT MOTIVATORJI, USMERJEVALCI IN KREATORJI PRI DELU Z MLAJŠIMI UČENCI.
11.40	Dejan Čeranič, OŠ Hrpelje in OŠ Jelšane: KAKO UMESTITI GIBANJE V POUK
12.00	Andrej Čokl, OŠ Lovrenc na Pohorju: OD MICROBITA DO RADIJSKEGA STUDIJA ALI KAKO JE Z USTVARJALNOSTJO MOTIVACIJO IN VZTRAJNOSTJO
12.20	Robert Obrul, Srednja šola Slovenska Bistrica: DELO Z NADARJENIMI DIJAKI PRI POUKU NEMŠČINE V SREDNJI ŠOLI

UČILNICA ŠT. 10 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Vladka Potočnik, Rolf Laven
11.00	Simona Dekalan, OŠ Dobrova: V OBJEMU SODOBNE TEHNOLOGIJE
11.20	Žiga Duh, OŠ Janka Glazerja Ruše: SPREMLJAVA LIKOVNIH SPOSOBNOSTI OTROK V FUNKCIJI EVIDENTIRANJA LIKOVNIH TALENTOV
11.40	Mateja Feltrin Novljan, OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka: KO ZDRUŽIJO MOČI NADARJENI IN OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI, LAHKO NASTANE FILM
12.00	Mihaela Fike, OŠ Pesnica: RAZISKOVALCI IVANA CANKARJA

UČILNICA ŠT. 11 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Aljaž Jug, Dr. Ines Blazevic
11.00	Peter Fakin, OŠ Angela Besednjaka: SODELOVANJE NADARJENIH UČENCEV V PROJEKTIH
11.20	Črtomir Gojkovič, OŠ Fram: PREPOZNAVANJE ŠPORTNO NADARJENIH UČENCEV IN DELO Z NJIMI PRI POUKU ŠPORTA
11.40	dr. Katarina Germšek, Osnovna šola Miklavž na Dravskem polju: NADARJENI UČENCI V OB(ŠOLSkih) DEJAVNOSTIH
12.00	Lucija Jager, OŠ Dramlje: MEDNARODNI ERASMUS+ PROJEKT KA1, KOT PRILOŽNOST ZA VEČJE VKLJUČEVANJE NADARJENIH UČENCEV I. TRIADE V VZGOJNO – IZOBRAŽEVALNO DELO

UČILNICA ŠT. 12 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Karin Magdič, Dr. Irena Misurac
11.00	Primož Hudi, II. OŠ Celje: ZANIMIVI FIZIKALNI POSKUSI V OŠ ZA NADARJENE UČENCE
11.20	Metka Hrastnik, OŠ Lovrenc na Pohorju: MOŽNOST PRIDOBIVANJA ZNANJ IN USTVARJALNE IZRAZNOSTI NADARJENIH UČENCEV V OKVIRU VESELE ŠOLE
11.40	Martina Hribernik, OŠ Antona Aškerca Velenje: SPOZNAJMO JIH
12.00	Mateja Hafner, OŠ Orehek Kranj: ŽELJE IN INTERESI NADARJENIH UČENCEV

UČILNICA ŠT. 13 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Aleksandra Rožič, Miloš Đorđević
11.00	Leonida Gavez Šerbinek, OŠ Miklavž na Dravskem polju: SODELOVANJE NADARJENIH V PROJEKTU PREVZELI SMO MUZEJ
11.20	Matej Jančič, OŠ Vodice: URESNIČEVANJE POTENCIALOV NADARJENIH UČENCEV PRI POUKU ANGLEŠČINE V OSNOVNI ŠOLI
11.40	Tjaša LEPOŠA, II. gimnazija Maribor: MODEL DELA Z NADARJENIMI DIJAKI NA II. GIMNAZIJI
12.00	Ester Jurša, OŠ Sv. Trojica: SKRITI POMENI POEZIJE

UČILNICA ŠT. 14 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Sonja Črešnik, Josipa Juric, Assistent
11.00	Sandra Križnar, OŠ Vodice: SPODBUJANJE SPREJETOSTI NADARJENE UČENKE Z DISLEKSIJO
11.20	Sabina Kaplan, OŠ Cvetka Golarja: KO UČITELJ PUSTI, DA SE UČENEC IZKAŽE
11.40	Karmen Bizjak Merzel, OŠ Danile Kumar: TESNOBA IN NADARJENI UČENCI
12.00	Mojca Kosi, OŠ Velika Nedelja: POPESTRITEV IN NADGRADNJA ZNANJA GEOMETRIJE NADARJENIH UČENCEV S POMOČJO MANDAL IN ROZET

UČILNICA ŠT. 15 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Ljiljana Mićović, PhD Kristinka Selaković
11.00	Polonca Bilbija, OŠ Grm: PREDSTAVITEV ŠTUDIJE PRIMERA DVOJNO IZJEMNEGA UČENCA
11.20	Leonida Babič, OŠ Starše: RAZSTAVE V ŠOLSKE KNJIŽNICI IN DELO Z NADARJENIMI UČENCI
11.40	Petra Kavčič, OŠ Cvetka Golarja: NAŠE MOKRIŠČE - POPLAVNI LOGI REKE SORE
12.00	Nela Bejat Krajnc, OŠ Pod goro Slovenske Konjice: WORLD SCHOLAR'S CUP KOT PRILOŽNOST ZA CELOSTNI RAZVOJ NADARJENIH UČENCEV
12.20	Barbara Pernarčič, OŠ Prežihovega Voranca Maribor: RAZISKOVANJE LASTNE PRAKSE PEDAGOŠKEGA VODENJA Z VIDIKA ZAGOTAVLJANJA KAKOVOSTI PROCESOV UČENJA NADARJENIH

UČILNICA ŠT. 7 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Natalija Prednik Burič, PD Dr. Mag. Renate Seebauer
13.30	Henrika Kaiser, OŠ Neznanih talcev: NADARJENI OTROCI IN DRUŽABNE IGRE
13.50	Boris Kojc, OŠ Lovrenc na Pohorju: RAZVIJANJE POZITIVNEGA ODNOSA DO ŽIVEGA SVETA
14.10	Lidija Klančič, OŠ Martina Konšaka Maribor: ODKRIVANJE NADARJENIH UČENCEV NA PSIHOMOTORIČNEM PODROČJU IN PRIMER DOBRE PRAKSE PRI URAH ŠPORTA V TRETJEM RAZREDU
14.30	Renata Kolman, Prva osnovna šola Slovenj Gradec: LUTKOVNI KROŽEK IN NADARJENI

UČILNICA ŠT. 8 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Renata Štritof, Prof. dr. Ljupco Kevereski
13.30	Lilijana Kurnik, OŠ in vrtec Sveta Trojica: DELO Z NADARJENIMI – USTVARJANJE RADIJSKE ODDAJE IZ OSNOVNOŠOLSКИH KLOPI
13.50	Živa Krajnc, OŠ Miklavž na Dravskem polju: SPODBUJANJE KOMUNIKACIJSКИH IN ORGANIZACIJSКИH VEŠČIN PRI NADARJENIH UČENCИH
14.10	Petra Krivc, OŠ Lovrenc na Pohorju: ORIENTACIJA PO MESTU Z NADARJENIMI UČENCI
14.30	Doroteja Kostanjevec, OŠ Markovci: IZZIVI MOTIVIRANJA NADARJENIH OTROK GENERACIJE Z

UČILNICA ŠT. 9 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Milojka Poš, Dr. Blaženka Bačlija Sušić
13.30	Saša Krajnc Bek, OŠ Gustava Šiliha Laporje: ESCAPE SCHOOL – TABOR ZA NADARJENE UČENCE OŠ GUSTAVA ŠILИHA LAPORJE
13.50	Klemen Kotnik, OŠ Draga Kobala Maribor: ŠPORTNE VSEBINE ZA nadarjene učence
14.10	Milena Krajnc, OŠ Ljudski vrt Ptuj: DELO Z NADARJENIMI: SLOVENCИ IN PRVA SVETOVNA VOJNA
14.30	Darja Lesnik, OŠ Neznanih talcev: NADARJENI OTROCI, SOUSTVARJALCI JAVNE PRIREDITVE

UČILNICA ŠT. 10 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Vladka Potočnik, Rolf Laven
13.30	Sonja Lenarčič, OŠ Dobropolje: NADARJENI UČENCI IN SLOVENŠČINA
13.50	Nina Ličen Goričan, OŠ Sv. Trojica: UPORABA IKT PRI EKSPERIMENTIRANJU
14.10	Natalija Mihelčič Gradišar, OŠ Stopiče: S TRUDOM IN Z VZTRAJNOSTJO DO USPEHA
14.30	Mateja Meško, OŠ Ormož: USTANOVA DR. ANTONA TRSTENJAKA - BLAGINJA NADARJENIM

UČILNICA ŠT. 11 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Aljaž Jug, Dr. Ines Blazevic
13.30	Polona Maher, OŠ Rudolfa Maistra Šentilj: PRIHODNOST SE USTVARJA ZDAJ
13.50	Špela Mesarič, OŠ Miklavž na Dravskem polju: SODELOVANJE NADARJENIH UČENCEV V MEDNARODNIH PROJEKTIH
14.10	Zdenka Mahnič, OŠ Grm: KLJUČNI DEJAVNIKI PRI DELU Z NADARJENIMI UČENCI V OŠ
14.30	Blanka Mlakar, OŠ dr. A. Trstenjaka Negova: BODIMO TEHNIŠKO USTVARJALNI!

UČILNICA ŠT. 12 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Karin Magdič, Dr. Irena Misurac
13.30	Branka Mestnik, OŠ Gorica Velenje: ESKURZIJA S TERENSKIM DELOM ZA NADARJENE UČENCE
13.50	Marija Meklav, OŠ Hajdina: KONSTRUKTIVISTIČEN MODEL PRI POUKU GLASBE IN NADARJENI UČENCI
14.10	Vida Novak, OŠ Dobrova : O CANKARJU MALO DRUGAČE
14.30	Natalija Novak, OŠ Sv. Trojica: DVOJNO IZJEMEN UČENEC Z MOTNJO AVTISTIČNEGA SPEKTRA– VKLJUČEVANJE LIKOVNE NADARJENOSTI PRI ODPRVLJANJU OVIR IN PRIMANJKLJAJEV NA SOCIALNEM IN KOGNITIVNEM PODROČJU

UČILNICA ŠT. 13 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Aleksandra Rožič, Miloš Đorđević
13.30	Klara Napast, OŠ borcev za severno mejo: ŠIRJENJE IZRAZNIH POTENCIALOV SKOZI SVET UMETNOSTI
13.50	Damjana Očko, OŠ Selnica ob Dravi: NADARJEN UČENEC KOT TUTOR V KOMBINIRANEM ODDELKU
14.10	Nataša Lešnik Štrafela, II. gimnazija Maribor: DODATNE PONUDBE ZA NADARJENE DIJAKE PRI POUKU NEMŠKEGA JEZIKA NA II.GIMNAZIJI
14.30	Mateja Pitako, OŠ Božidarja Jakca, Sara Germovšek, Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo, Tinkara Vaupotič, Gimnazija Vič: DRUŽBENO UDEJSTVOVANJE NADARJENIH UČENCEV NA PODROČJU OKOLJEVARSTVA

UČILNICA ŠT. 14 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Sonja Črešnik, Josipa Juric, Assistent
13.30	Maja Basle, Srednja zdravstvena šola Celje: DIJAK V UČITELJEVIH ČEVLIH
13.50	Barbara Kovše, II. gimnazija Maribor: UPORABA POEZIJE PRI POUKU NEMŠKEGA JEZIKA – DELO Z NADARJENIMI DIJAKI
14.10	Ines Ožbolt, OŠ Notranjski odred Cerknica: SAMOPODOBA NADARJENIH UČENCEV
14.30	Petra Jesih, OŠ Sava Kladnika Sevnica: KO NADARJEN UČENEC KLIČE PO DRUGAČNEM NAČINU

UČILNICA ŠT. 15 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Ljiljana Mičović Struger, PhD Kristinka Selaković
13.30	Katja Petauer Vizjak, II. OŠ Celje: NADARJENI UČENCI V PRVEM RAZREDU
13.50	Irena Pukšič, OŠ Ljudski vrt Ptuj: JESENSKE DELAVNICE ZA NADARJENE IN VEDOŽELJNE – PISANA JESEN
14.10	Katja Pristušek, OŠ Antona Aškerc Velenje: CANKAR IN PETOŠOLCI
14.30	Blaž Preglau, OŠ Fram: DELO Z NADARJENIMI PRI POUKU ANGLEŠČINE

UČILNICA ŠT. 7 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Natalija Prednik Burič, PD Dr. Mag. Renate Seebauer
15.15	Gordana Rubelj, OŠ Pesnica: ZGODOVINA NISO LE DEJSTVA IN LETNICE, JE TUDI USTVARJANJE
15.35	Barbara Rocek Bregar, OŠ Lovrenc na Pohorju: IZRAŽANJE IN KREPITEV NADARJENOSTI OSNOVNOŠOLSKIH OTROK V RAZISKOVALNI DEJAVNOSTI
15.55	Sonja Rak Založnik, OŠ Ob Dravinji: RAZISKOVALNE NALOGE IN NADARJENI UČENCI
16.15	Danijela Radjen, OŠ Globoko: USTVARJALNO MEDIJSKI IZZIV NADARJENIH UČENCEV

UČILNICA ŠT. 8 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Renata Štritof, Prof. dr. Ljupco Kevereski
15.15	Majda Rižnar, OŠ Draga Kobala Maribor: KROŽEK MOJ MARIBOR V LUČI NAPREDKA NADARJENIH UČENCEV
15.35	Barbara Sigulin, OŠ Log – Dragomer: SPODBUJANJE ČUSTVENEGA IN SOCIALNEGA RAZVOJA NADARJENIH UČENCEV
15.55	Stanka Stružnik, OŠ Vodice: VPLIV PROMETA NA OKOLJE V DOMAČEM KRAJU
16.15	Jasmina Sanković, OŠ Podbočje: ANGLEŠKE DELAVNICE ZA NADARJENE UČENCE

UČILNICA ŠT. 9 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Milojka Poš, Dr. Blaženka Bačlija Sušič
15.15	Tatjana Sabo, Dvojezična šola I. Lendava: NADARJENI IN RAZISKOVANJE PRETEKLOSTI SKOZI OČI SODOBNOSTI ravnateljica
15.35	Špela Stanek, OŠ Sava Kladnika Sevnica: VODITELJSKO PODROČJE – ZANEMARJENO PODROČJE NADARJENOSTI?
15.55	Petra Starovasnik Dumić, OŠ dr. Antona Terstenjaka Negova: ŠOLANJE NA DOMU KOT PRILOŽNOST ZA RAZVOJ OTROKOVIH POTENCIALOV
16.15	Monika Šauperl, OŠ Starše: DELAVNICE KREATIVNEGA PISANJA ZA NADARJENE UČENCE

UČILNICA ŠT. 10 1. NADSTROPJE

URA	Moderator: Vladka Potočnik, Rolf Laven
15.15	dr. Maja Škrbec, OŠ Notranjski odred Cerknica: NADARJENI UČENCI PRIPRAVIJO ČŠOD MISIJO
15.35	Nina Tomšič, OŠ Martina Konšaka: DELO Z UČENCI, NADARJENIMI NA DRAMSKEM PODROČJU
15.55	Nina Povšič Trantura, OŠ Rada Robiča Limbuš: NADARJENI UČENEC – INSPIRACIJA ALI BREME?
16.15	Mateja Tomažič Jakac, OŠ dr. Aleš Bebler - Primož Hrvatini: ŠOLSKA KNJIŽNICA KOT PODPORA NADARJENIM UČENCEM DANES IN ZA JUTRI

UČILNICA ŠT. 11 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Aljaž Jug, Dr. Ines Blazevic
15.15	Jožica Vršič, OŠ Cerkevjak – Vitomarci: DRAMSKA IGRA, GLEDALIŠČE IN NADARJENI
15.35	Primož Vračko, OŠ Lovrenc na Pohorju: RAZGIBAJMO SE Z NADARJENIMI UČENCI
15.55	Vintar Marko, OŠ Angela Besednjaka Maribor: NADARJEN UČENEC IN NJEGOVA AKTIVNA VLOGA PRI IZVEDBI ŠOLSKIH PRIREDITEV
16.15	Bernarda Zalokar, OŠ Šmarje pri Jelšah: »STOPANJE PO LITERARNIH ZVRSTEH S FILMSKIM ZAKLJUČKOM«

UČILNICA ŠT. 12 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Karin Magdič, Dr. Irena Misurac
15.15	Melita Zorc, OŠ Log-Dragomer: NOČI V ŠOLI ZA NADARJENE UČENCE
15.35	Ksenja Žmauc, OŠ Juršinci: DEJAVNOSTI NADARJENIH UČENCEV PO BRANJU UMETNOSTNEGA BESEDILA
15.55	Mateja Žerjav, OŠ Lovrenc na Pohorju: SOUDELEŽENOST NADARJENIH UČENCEV PRI PRIPRAVI IN IZVEDBI DNEVOV DEJAVNOSTI
16.15	Jasmina Žel, OŠ Ljudski vrt Ptuj: NADARJENI IN ASTRONOMIJA

UČILNICA ŠT. 15 2. NADSTROPJE

URA	Moderator: Ljiljana Mićović Struger, PhD Kristinka Selaković
15.15	Sonja Pavlenič, OŠ Markovci: NADARJENI UČENCI - IZZIV ZA UČITELJA
15.35	Melita Plešnik, OŠ Danile Kumar: KAKO SE SPOPADATI S PERFEKCIONIZMOM PRI NADARJENEMU OTROKU?
15.55	Jasmina Petek Pelcl, OŠ Ljudski vrt Ptuj: NADARJENI UČENCI PRI INTERESNI DEJAVNOSTI LOGIKA
16.15	Mateja Rejc, OŠ Ankaran: PROJEKTNO DELO Z MLADIMI TALENTI VRTEC – ŠOLA, POMLAD 2018

Kazalo

Vsebina

Dr. Maria Aleksandrovich, Poland: Giftedness and way to success	1
Dr. Blaženka Bačlija Sušić, Dr. Marijana Županić Benić, Dr. Goran Lapat, Croatia: Giftedness and creativity - teachers' perspective	1
Dr. Ivan Ferbežer, retired, Slovenia: Perspective development of gifted	2
Dr. Grozdanka Gojkov, Serbia: Kognitivni stil kao faktor personalizacije didaktičkih postupaka u razvoju kreativnosti darovitih - izazovi i perspektive-	2
dr. Marko Ivanišin, Slovenia: Motivacija in (ne)udeležba na aktivnostih razvojnega središča talentov	3
Dr. Bojan Kovačič, Slovenija: Insights into the factor movement and dance at elementary school level.....	3
Dr. Rolf Laven, Austria: Franz Cizek: The Viennese Juvenile Art Class in an international context .	4
Dr. Ljupco Kevereski, Mr. Dragan Ristevski, North Macedonia: Future Trends for Gifted and Talented, challenges for the Future of the Republic. Macedonia	4
Dr. Predrag Prtljaga, dr. Jelena Prtljaga, Serbia	5
Dr. Mitja Sradoč, Slovenia: Talenti, naravna loterija in družbena (ne)enakost	5
Dr. Renate Seebauer, Austria: Begabungs- und Begabtenförderung – ein vorrangiges Bildungsanliegen im österreichischen Bildungssystem	6
Dr. Marijana Županić Benić, Dr. Blaženka Bačlija Sušić, Croatia: Encouraging creativity in early childhood education-the association between material conditions in kindergartens and implementation of musical and visual arts activities.....	6
Dr. Ljiljana Krneta, Bosna in Hercegovina: Researching the perception of present and vision of future among gifted - trends and perspectives-	7
Marina Kirinčić, M.A. (paed.), Dr. Sc. Anita Rončević, Mateja Žigo M.A. (paed.), Croatia: Potencila convergent-integrative creativity of five-year-olds and six-year-olds in the area of visual arts.....	7
Ivana Hajdinjak M.A. (paed.), Silvia Stojšić, M.A. (paed.), Blanka Hajsan M.A. (paed.), Croatia: Educators' attitudes to the importance of the nursery environment in encouraging potential convergent-integrative image creativity of preschool children	8
Dr. Darko Lončarić, Croatia: Measuring Creativity in Different Educational Domains: Challenges and Opportunities for Educational Transformation	9
Jerneja Bokal: Računalniške urice	12
Brigita Berglez: V vlogi učitelja pri pouku angleščine	17
Maja Basle: Dijak v učiteljevih čevljih.....	23
Valerija Belaj, profesorica zgodovine in geografije: Časovni stroj pri pouku zgodovine.....	29
Barbara Blatnik: Ponudimo nadarjenim več.....	35

Polonca Bilbija: Predstavitev študije primera dvojno izjemno nadarjenega učenca	42
Leonida Babič: Razstave v šolski knjižnici in delo z nadarjenimi učenci	49
Mag. Tanja Bezić: Priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije v osnovni šoli	55
Karmen Bizjak Merzel: Tesnoba in nadarjeni učenci	62
Nela Bejat Krajnc: World Scholar's Cup kot priložnost za celostni razvoj nadarjenih učencev	68
Urška Breznik: Priložnosti, ki jih projekt Popestrimo šolo 2016–2021 ponuja nadarjenim učencem na poti odraščanja	74
Andreja Cvetko: Tabori za nadarjene učence	81
Jasna Cigut: Debata – zdaj in za vedno	88
Petra Cesar: Nadarjeni kot izziv in obogatitev učnega načrta pri matematiki, spoznavanju okolja in slovenščini – iz prakse za prakso	98
Jurij Cvitanič: Formativno spremljanje in nadarjeni učenci	106
mag. spec in reh. ped. Marjana Confidenti, uni. dipl. prof. def.: Nadarjeni učenci kot motivatorji, usmerjevalci in kreatorji pri delu z mlajšimi učenci	116
Dejan Čeranič: Kako umestiti gibanje v pouk	131
Andrej Čokl, univ. dipl. kem.: Od micro:bita do radijskega studija ali kako je z ustvarjalnostjo, motivacijo in vztrajnostjo	137
Simona Dekalan: V objemu sodobne tehnologije	144
Žiga Duh: Spremljava likovnih sposobnosti otrok v funkciji evidentiranja likovnih talentov	152
Mateja Feltrin Novljan: Ko združijo moči nadarjeni in otroci s posebnimi potrebami, lahko nastane film	160
Mihaela Fike: Nadarjeni – raziskovalci Ivana Cankarja	169
Peter Fakin: Sodelovanje nadarjenih učencev v projektih	176
Črtomir Gojkovič: Prepoznavanje športno nadarjenih učencev in delo z njimi pri pouku športa	183
dr. Katarina Germšek: Nadarjeni učenci v ob(šolskih) dejavnostih	192
Leonida Gavez Šerbinek: Sodelovanje nadarjenih učencev v projektu Prevezeli smo muzej	200
Primož Hudi: Zanimivi fizikalni poskusi v OŠ za nadarjene učence	208
mag. Metka Hrastnik, prof.: Možnost pridobivanja znanj in ustvarjalne izraznosti nadarjenih učencev v okviru Vesele šole	217
Martina Hribernik: Spoznajmo jih	225
Mateja Hafner: Želje in interesi nadarjenih učencev	231
Lucija Jager: Mednarodni Erasmus+ projekt KA1, kot priložnost za večje vključevanje nadarjenih učencev I. triade v vzgojno – izobraževalno delo	237
Matej Jančič: Uresničevanje potencialov nadarjenih učencev pri pouku angleščine v osnovni šoli	245
Petra Jesih: Ko nadarjen učenec kliče po drugačnem načinu	253
Estera Jurša: Skriti pomeni poezije	261
Heidi Jakopič: Nadarjen predšolski otrok – breme ali izziv	269

Sandra Križnar: Spodbujanje sprejetosti nadarjene učenke z disleksijo	286
Sabina Kaplan: Ko učitelj pusti, da se učenec izkaže.....	295
Petra-Štefanija Kavčič: Mokrišče – poplavni log reke sore	302
Mojca Kosi: Popestritev in nadgradnja znanja geometrije nadarjenih učencev s pomočjo mandal in rozet	308
Henrika Kaiser: Nadarjeni otroci in družabne igre.....	317
Boris Kojc: Razvijanje pozitivnega odnosa do živega sveta	325
Lidija Klančič: Odkrivanje nadarjenih učencev na psihomotoričnem področju in primer dobre prakse pri urah športa v tretjem razredu	332
Renata Kolman, prof. raz. pouka: Lutkovni krožek in nadarjeni	341
Lilijana Kurnik, prof. razrednega pouka: Delo z nadarjenimi – ustvarjanje radijske oddaje Iz osnovnošolskih klopi.....	349
Živa Krajnc: Spodbujanje komunikacijskih in organizacijskih veščin pri nadarjenih učencih	358
Petra Krivc: Orientacija po mestu z nadarjenimi učenci	365
Barbara Kovše: Uporaba poezije pri pouku nemškega jezika – delo z nadarjenimi dijaki	374
Doroteja Kostanjevec: Izzivi motiviranja nadarjenih otrok generacije Z	380
Saša Krajnc Bek: Escape school – tabor za nadarjene učence OŠ Gustava Šiliha Laporje	388
Klemen Kotnik: Športne vsebine za nadarjene učence	396
Milena Krajnc: Delo z nadarjenimi: Slovenci in prva svetovna vojna	407
Darja Lesnik: Nadarjeni otroci, soustvarjalci javne prireditve.....	415
Nataša Lešnik Štrafela: Dodatne ponudbe za nadarjene dijake pri pouku nemškega jezika na II. gimnaziji Maribor.....	422
Sonja Lenarčič: Nadarjeni učenci in slovenščina.....	429
Nina Ličen Goričan: Uporaba IKT pri eksperimentiranju	435
Tjaša Lepoša: Model dela z nadarjenimi dijaki na II. gimnaziji Maribor	440
Natalija Mihelčič Gradišar: S trdom in z vztrajnostjo do uspeha	447
Mag. Mateja Meško: Ustanova dr. Antona Trstenjaka – blaginja nadarjenim	452
Polona Maher: Prihodnost se ustvarja zdaj.....	459
Špela Mesarič: Sodelovanje nadarjenih učencev v mednarodnih projektih	466
Zdenka Mahnič: Ključni dejavniki pri delu z nadarjenimi učenci v OŠ.....	472
mag. Blanka Mlakar: Bodimo tehniško ustvarjalni!	479
Branka Mestnik: Ekskurzija s terenskim delom za nadarjene učence	485
Marija Meklav: Konstruktivistični model pri pouku glasbe in nadarjeni učenci.....	490
Vida Novak: O Cankarju malo drugače	496
Natalija Novak: Dvojno izjemen učenec z motnjo avtističnega spektra – vključevanje likovne nadarjenosti pri odpravljanju ovir in primanjkljajev na socialnem in kognitivnem področju	503
Klara Napast: Širjenje izraznih potencialov skozi svet umetnosti	511

Robert Obrul: Delo z nadarjenimi dijaki pri pouku nemščine v srednji šoli	517
Damjana Očko: Nadarjen učenec kot tutor v kombiniranem oddelku	523
Ines Ožbolt: Samopodoba nadarjenih učencev v postopku identifikacije	531
Mateja Pitako, Sara Germovšek, Tinkara Vaupotič: Družbeno udejstvovanje nadarjenih učencev na področju okoljevarstva	537
Katja Petauer Vizjak, prof. RP: Nadarjeni učenci v prvem razredu	544
Irena Pukšič: Jesenska delavnica za nadarjene in vedoželjne – pisana jesen.....	554
Katja Pristušek: Cankar in petošolci.....	561
Jasmina Petek Pelcl: Nadarjeni učenci pri interesni dejavnosti logika	567
Blaž Preglau: Delo z nadarjenimi pri pouku angleščine	574
Sonja Pavlenič: Nadarjeni učenci – izziv za učitelja	581
Melita Plešnik: Kako se spopadati s perfekcionizmom pri nadarjenem otroku?	590
Barbara Pernarčič: Raziskovanje lastne prakse pedagoškega vodenja z vidika zagotavljanja kakovosti procesov učenja nadarjenih.....	597
Mateja Rejc: Projektno delo z mladimi talenti vrtec – šola, pomlad 2018.....	604
Gordana Rubelj: Zgodovina niso le dejstva in letnice, je tudi ustvarjanje (Delo z nadarjenimi učenci pri pouku zgodovine).....	611
Barbara Rocek Bregar, prof.: Izražanje in krepitev nadarjenosti osnovnošolskih otrok v raziskovalni dejavnosti	617
Sonja Rak Založnik: Raziskovalna naloga in nadarjeni učenci	625
Danijela Radjen: Ustvarjalno medijski izziv nadarjenih učencev	631
Mag. Majda Rižnar: Krožek moj maribor v luči napredka nadarjenih učencev	637
Barbara Sigulin: Spodbujanje čustvenega in socialnega razvoja nadarjenih učencev	646
Stanka Stružnik: Vpliv prometa na okolje v domačem kraju	656
Jasmina Sankovič: Angleške delavnice za nadarjene učence.....	662
Tatjana Sabo: Nadarjeni in raziskovanje preteklosti skozi oči sodobnosti.....	669
Špela Stanek: Voditeljsko področje – zanemarjeno področje nadarjenosti?	678
Petra Starovasnik Dumič: Šolanje na domu kot priložnost za razvoj otrokovih potencialov	686
Monika Šauperl: Delavnice kreativnega pisanja za nadarjene učence	694
dr. Maja Škrbec: Nadarjeni učenci pripravijo CŠOD Misijo.....	702
Nina Tomšič: Delo z učenci, nadarjenimi na dramskem področju	708
Nina Povšič Trantura: Nadarjen učenec – inspiracija ali breme?.....	714
Mateja Tomažič Jakac: Šolska knjižnica kot podpora nadarjenim učencem danes in za jutri	722
Jožica Vršič: Dramska igra, gledališče in nadarjeni.....	730
Primož Vračko: Razgibajmo se z nadarjenimi učenci	736
Marko Vintar: Nadarjen učenec in njegova aktivna vloga pri izvedbi šolskih prireditev	743
Bernarda Zalokar: Stopanje po literarnih zvrsteh s filmskim zaključkom	749

Melita Zorc: Noč v šoli za nadarjene učence	756
Ksenja Žmauc: Dejavnosti nadarjenih učencev po branju umetnostnega besedila.....	762
Mateja Žerjav: Soudeležnost nadarjenih učencev pri pripravi in izvedbi dnevov dejavnosti	769
Jasmina Žel: Nadarjeni in astronomija	776

Dr. Maria Aleksandrovich, Poland: Giftedness and way to success

Department of Psychology, Pomeranian University in Slupsk, Poljska

maria.aleksandrovich@apsl.edu.pl

In the presentation, on the one hand, I will discuss the influence, which situation of the modern school has on the development of ability and creativity, and on the other hand, I will analyse the elements, which are necessary for achieving success, including the concepts of success and failure. The presentation will be based on psychological and sociological theories, as well as philosophical considerations, such as: Howard Gardner - Multiple Intelligence (1983), Angela Lee Duckworth - Grit as the key to success (2016) and Beata Dyrda - Syndrome of inadequate achievements of gifted children (2007), Carol Dweck - New psychology of success (2017), Richard St. John - the 8 traits successful people have in common (2015) and Alain de Botton - Success and failure (2009).

Dr. Blaženka Bačlija Sušić, Dr. Marijana Županić Benić, Dr. Goran Lapat, Croatia: Giftedness and creativity - teachers' perspective

University of Zagreb Faculty of Teacher Education

marijana.z.benic@gmail.com, blazenkabs@gmail.com, goran.lapat@ck.ht.hr

Creativity is today increasingly emphasized as the most desirable trait for success in the 21st century in all areas, not only in the art. It is also being considered in the context of giftedness and talent that are linked to the individual characteristics of a creative person such as high intellectual ability, possessing of certain personality traits, high motivation, and dedication to a particular area (Maksić, 2006). In addition to the importance of their early identification and further development in educational practice, significant factors in the development of child's creativity are the individual perception of teachers with regard to the concept of creativity, the profile of creative persons and the influence of classroom environments.

The purpose of this paper is to emphasize the need for encouraging the child's creative potential through a variety of creative methods in working with gifted students. The aim of this study is to examine the teachers' attitudes towards students' music and art giftedness and creativity. For the purpose of the research, we created a questionnaire that examined the attitudes of the primary school teachers, music and art teachers about musical and artistic giftedness, their perception of creativity and the importance of encouraging creative potential of gifted students.

Keywords: creativity, giftedness, music culture, art culture, teacher's attitudes

Dr. Ivan Ferbežer, retired, Slovenia: Perspective development of gifted

ivan.ferbezer@siol.net

Abstract:

In our descriptive research we anticipate gifted movement in future, namely:

- from cyclic to permanence of interest for gifted,
- from monodisciplinary to interdisciplinary access,
- from external advantageous to selfrealization,
- from different restitution to family as fundamental educator of talented,
- from voluntary work to professional association of gifted,
- from homogeneous to heterogeneous of population of gifted,
- from monoculture to multicultural social condition of talents,
- from functionalistic to phenomenological point of view about gifted,
- from intentional to functional education of talent,
- from standard to flexible curriculum for talents,
- from cognitive to conative (affective) education of gifted, and so on.

Key words:

Conceptions, identification and education of talent in future.

Dr. Grozdanka Gojkov, Serbia: Kognitivni stil kao faktor personalizacije didaktičkih postupaka u razvoju kreativnosti darovitih - izazovi i perspektive-

Srpska akademija obrazovanja, Beograd, g_gojkov@mts.rs

Apstrakt: namere ovoga teksta su da ukaže na značaj kognitivnog stila u personalizovanju didaktičkih instrukcija za podsticanje razvoja kreativnosti darovitih učenika. U radu se teorijskom meta-analizom sagledavaju trendovi i perspektive u oblasti istraživanja kognitivnog stila i kreativnosti, kao osnovi personalizacije didaktičkih instrukcija i razvoja kreativnosti darovitih.

Kognitivni stil posmatra se u odnosu na aktuelne teorije u kognitivnoj psihologiji i neuronauci i daje okvir koji integriše nalaze o razlikama definisanja u pomenutim disciplinama, kao osnova za buduća istraživanja značaja kognitivnog stila za oblast darovitih. A, prethodno ima za cilj da se sagledaju dosadašnji nalazi u oblasti kognitivnog stila, veze sa širim teorijskim kontekstima u kojima se kretao razvoj istraživanja ovog teorijskog konstrukta i zajedno sa tim, koliko je moguće jasnije, sagledaju suštinske odrednice kognitivnog stila, a u okviru ovoga da se razjasni odnos u definisanju pojmova kognitivnog stila, stila učenja, strategija učenja, intelektualnog stila..., kao i njegov praktični značaj, odnosno mogućnosti primene na polju podsticanja kreativnosti darovitih.

Nalazima istraživanja autorke ovoga teksta argumetovaće se hipotetičke osnove date u naslovu apstrakta. Ilustracije radi navode se sledeći:

- Kognitivni stil darovitih vrši uticaj na strategije učenja putem izbora pristupa određenom sadržaju;
- Didaktičke instrukcije, rađene na osnovu kreativnih didaktičkih strategija učenja i poučavanja (Ozbornove strategija kontrolnog lista, Kračfeldova asocijativna strategija, Gordonova sinektika, Toransova strategija otkrivanja višeznačnosti datih činjenica i povezivanje vrednosti datim informacijama) podstiču kreativne misaone aktivnosti, asocijativne mehanizme kreativnog procesa; transpoziciju na osnovu medijacije.

Ključne reči: daroviti, kognitivni stil, kreativnost.

dr. Marko Ivanišin, Slovenia: Motivacija in (ne)udeležba na aktivnostih razvojnega središča talentov

II. gimnazija Maribor

marko.ivanisin@druga.si

Januarja 2018 je Razvojno središče talentov (RaST), triletni projekt MIZŠ, financiran večinsko iz Evropskega socialnega sklada, povabilo nadarjene dijak(inj)e šol kohezijske regije Vzhodna Slovenija k prijavi na 13 aktivnosti, ki so potekale od februarja do avgusta 2018. Prejeli smo 329 prijav 268 dijakov z 21 šol, ob začetku izvajanja aktivnosti pa veliko opravičil za odsotnost ali odsotnost brez njih. Po koncu aktivnosti je bilo uspešno zaključenih 174 prijav 144 dijakov (dijak se je lahko prijavil in opravil več aktivnosti). Zaradi razlike med prijavami in udeležbo smo hkrati z evalvacijo izvedenih aktivnosti opravili tudi kratko raziskavo, kaj je dijake motiviralo k prijavi in kaj je bil vzrok za neudeležbo. Naše domneve so bile, da smo prijave za nekatere aktivnosti zbirali prezgodaj, da so bile aktivnosti izvajane ob neugodnem času glede na redne šolske obveznosti in da dijaki prijave niso jemali zavezujoče, ker (1) ni bila plačljiva in/ali (2) dijaki. Medtem ko smo prvi domnevi lahko potrdili in pri naslednji izvedbi aktivnosti spremenili brez empirične raziskave, smo zadnjo preverili z vprašalnikom. Hkrati smo dijake vprašali še, kaj jih je motiviralo k prijavi in kaj bi zagotovilo njihovo udeležbo.

Dr. Bojan Kovačič, Slovenija: Insights into the factor movement and dance at elementary school level

Pedagoška fakulteta Maribor

KEY WORDS: movement and dance, movement-dance abilities, musical talent, characteristics of musically talented pupils, elementary school level

ABSTRACT – The purpose of the study was to examine in detail the characteristics of musically talented pupils within a extracted factor movement and dance we found, according to the level of expression and attending a music school. 432 elementary school teachers from 90 Slovenian elementary schools who teach pupils from 1st to 5th grade (age 6-10) participated in the main survey. Each of the teachers nominated and assessed one pupil whom they believed to be the most musically talented of all the pupils in their class. Regarding the movement-dance abilities, movement-dance aesthetic expression and communication with the audience, we found that the studied characteristics are statistically significant above-average, while the music school proved to be a factor of statistically significant differences only in communication with the audience in favor of the pupils, who attending a music school.

Dr. Rolf Laven, Austria: Franz Cizek: The Viennese Juvenile Art Class in an international context

After the turn of the century Vienna became the Mecca of art education. In a private painting school here was children and young people allowed - in complete creative freedom - to realize psychogenic work. The author of this art education laboratory was the artist Franz Cizek (1865-1946). The teacher's son from Leitmeritz in Bohemia ranks among the pioneers and sizes of art education and pedagogical reforms.

Among professionals, he is seen as one of the most important stimulators and mentors for practical discussion in the context 'Children- and Youth Art` throughout their cultural and socio-historical context of the last century. Cizek took strong influence on the development of art education and won particularly in the English-speaking world many followers; in the nearly fifty years of existence (1904-1946) it was the Viennese Juvenile Art Class that quickly managed to get international reputation and establish itself in the (supposed) the tension between art and pedagogy.

Starting from the last years of the 19th century Cizek activity is pursued, which, thrown back by Austrofachism and German Nazism in Austria, but in Anglican, including North American, and Dutch - Scandinavian region met with fertile soil and current aftermath.

Dr. Ljupco Kevereski, Mr. Dragan Ristevski, North Macedonia: Future Trends for Gifted and Talented, challenges for the Future of the Republic. Macedonia

University 'St. Kliment Ohridski'- Bitola, Faculty of Education-Bitola

ljupco.kevereski@uklo.edu.mk

SOU Josip Broz Tito-Bitola

dragan.ris@yahoo.com

The modern world nowadays is delighted by the fast progress in all fields of living. The world has changed as a result of the "hidden potentials" of the neglected individuals. In this paper are actualized certain futuristic projections as a result of the European and national trends regarding the treatment of gifted and talented. These future trends or trends of the future are part of the globalization scene and these are a direct reflection of the treatment of gifted and talented in the Republic of Macedonia. Therefore, this scientific elaboration will focus on the opening and forecasting of future perspectives on the following questions: is the world rich? or their destiny is planned in the prenatal period ? do talents create the world, others lead it? does the world is in a crisis with talents or talents are in crisis, does the individual an eternal reserve of the "majority"? Does the world lack ideas or people with creative ideas? Are talents and creativity still a luxury for us ?, Does the most optimistic talent trend an exit path in one direction? Should we reprogramme our mental models for the new visualization of reality?. We consider that the search for real answers to these questions will reactive the positive feeling of being gifted, talented and creative.

Keywords: trends, future, gifted and talented, perspectives.

Dr. Predrag Prtljaga, dr. Jelena Prtljaga, Serbia

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" Vršac, Serbia

vsvasdirektor@hemo.net

Even though we are usually not aware of it, the communication we are involved in these days using the Internet boils down to artificial intelligence (AI). When we search for, i.e. when we "get the answers" from search engines (e.g. Google), artificial intelligence directly influences our everyday lives. The contents offered to us are influenced by our behaviour on the Internet and are the results of the "semantic web" of the so called Web 3.0 technology; our questions are answered by the "machines" capable of learning and making conclusions.

The current year and a few subsequent years will be marked by the popularly called "digitalization of society"; this process is actually accelerated integration of artificial intelligence into all social and economic activities, before all production processes. The paper will consider two aspects, i.e. consequences of these changes: how is artificial intelligence coping and how will it cope with the languages other than English, and how will the era of artificial intelligence influence processes in education. In the same time, the paper will consider some of the notions and concepts which are becoming increasingly more relevant especially in the field of education of gifted and talented individuals: Model of Learning Objects (compound objects, consisting of an Information Object (IO) and an Educational Scenario (ES) and intended to be created once and used numerous times) and Micro-learning and appropriate platforms for realization of these processes (TalentCards, Grovo, Coursmos...).

Key words: artificial intelligence, digitalization, foreign languages, the gifted.

Dr. Mitja Srdoč, Slovenia: Talenti, naravna loterija in družbena (ne)enakost

Pedagoški inštitut

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani

mitja.sardoc@guest.arnes.si

Pričujoči prispevek analizira nekatere izmed zapostavljenih ali celo spregledanih razsežnosti razprave o problematiki talenta ter družbene (ne)enakosti nasploh, Na eni strani podrobneje analizira večplastno naravo samega pojma talenta ter njegovo vlogo v okviru distributivne pravičnosti. Na drugi strani pa prispevek opozori na nekatere izmed spregledanih razsežnosti izhodiščne distinkcije egalitarnega pojmovanja (ne)enakosti med danostjo oz. okoliščinami in izbiro. Kljub dejstvu, da predstavlja teoretični kot tudi politični pomen te distinkcije temeljno ločnico v sodobni teoriji distributivne pravičnosti, je razumevanje talenta v okviru razprave o družbeni (ne)enakosti samo skozi to perspektivo neustrezno oz. redukcionistično. Ob strani namreč pušča vrsto problemov in s tem povezanih vprašanj, ki ostajajo v veliki meri neustrezno artikulirana. Uvodni del prispevka predstavi 'standardni' horizont mišljenja razprave o problematiki talenta ter s tem povezana vprašanja in probleme, ki jih odpirajo naravne razlike v talentih posameznikov. Sledi identifikacija posameznih razsežnosti talenta kot izhodiščne predpostavke načela 'odprtosti vseh družbenih položajev talentom'. Tretji del problematizira moralno ekvivalenco med 'naravno' in 'družbeno' neenakostjo, ki predstavlja izhodišče egalitarnega pojmovanja distributivne pravičnosti. Sklepni del prispevka izpostavi dva izmed temeljnih problemov, ki postavljata pod vprašaj koherentnost egalitarnega pojmovanja družbene (ne)enakosti.

Dr. Renate Seebauer, Austria: Begabungs- und Begabtenförderung – ein vorrangiges Bildungsanliegen im österreichischen Bildungssystem

em Prof. PH Wien

renate.seebauer@utanet.at

Der vorliegende Beitrag widmet sich einigen gesetzlichen Grundlagen des österreichischen Bildungssystems, die konkret auf das vorrangige Bildungsanliegen „Begabungs- und Begabtenförderung“ fokussieren. Es wird evident, dass vor allem in den letzten Jahren zahlreiche Bemühungen in Gang gebracht wurden, in deren Zentrum die Potenzialentwicklung der Lernenden steht. Maßnahmen wie Enrichment, Curriculum Compacting, Contracting und Accelerating sind einige davon; sie beziehen sich auf unterschiedliche Schulstufen und Schulgattungen. Zunehmende Diversität der Lernenden und Sprachenvielfalt stellen die Lehrenden vor immer neue Herausforderungen, auf die auch die Aus- und Fortbildung von Lehrerinnen und Lehrern durch die Schaffung neuer, auf Begabungs- und Begabtenförderung ausgerichteter Module, vermehrt reagiert.

Darüber hinaus bietet die offizielle Infrastruktur der österreichischen Begabungs- und Begabtenförderung zahlreiche Ansprechpartner und Referenten: von ministerieller Ebene bis zu den Pädagogischen Hochschulen und Bundesländer Koordinationsstellen.

Mit Sir Karl Popper sei ein Wunsch formuliert, dass es uns eines Tages gelingt, „eine Schule [zu schaffen], in der sie [die Schülerinnen und Schüler] nicht gezwungen wären, unverlangte Antworten auf ungestellte Fragen zu hören, in der man nicht studierte, um Prüfungen zu bestehen, sondern um etwas zu lernen.“

***Dr. Marijana Županić Benić, Dr. Blaženka Bačlija Sušić, Croatia:
Encouraging creativity in early childhood education-the association between material conditions in kindergartens and implementation of musical and visual arts activities***

University of Zagreb Faculty of Teacher Education

marijana.z.benic@gmail.com, blazenkabs@gmail.com

Abstract: Kindergarten teachers need to possess certain competencies to conduct artistic activities in early childhood education, such as artistic sensibility, creativity and interest, but how often teachers actually conduct artistic activities also depends on the material conditions in kindergartens. The purpose of this study was to examine the association between material conditions in kindergartens and the implementation of musical and visual arts activities to encourage creativity in early childhood education. An anonymous questionnaire was administered to 137 early childhood and preschool teachers, who were enrolled in the Early Childhood and Preschool graduate program. The results revealed a moderate positive correlation between material conditions required for conducting music activities and how often the teachers conducted music and music-creative activities, as well as a moderate positive correlation between the material conditions required for conducting visual arts activities and how often the teachers conducted visual and visual-creative arts activities.

Keywords: creativity; early childhood and preschool education; material conditions; teachers

Dr. Ljiljana Krneta, Bosna in Hercegovina: Researching the perception of present and vision of future among gifted - trends and perspectives-

Fakultet političkih nauka

Univerzitet Banja Luka

Krneta.ljiljana1108@gmail.com

The last decades in post-socialist countries have been characterized by major changes in the sphere of education. Changes in education are more directly related to processes of modernization and democratization of social development and changes in social relations. Our attention is drawn to the changes aimed at the development opportunities in education, but also the consideration of the future connection between the development of society and education. Based on the research, author Krneta, Lj. (2010, 2013, 2014, 2017), emphasizes the complexity of the influence of many factors on changes in the education system, the organization of teaching, the relation between learning and development, the influence of psychosocial factors, the position of gifted. A particular aspect of the research is the perception of the present and the vision of future of gifted and other students, as a determinant of self-awareness, examined on the sample of 688 high school students, aged 15-18, living in different cities in Bosnia. The obtained results indicate that there is a statistically significant difference in the perception of the present between gifted and other students. It seems that the gifted have a more pessimistic view of the present than other students. In the perception of future between gifted and other students, there were no statistically significant differences found. Analysis of the obtained results points that there is a need for more empirical research on the perception of psychosocial factors, holistic approach to giftedness, modernization and democratization of education.

Marina Kirinčić, M.A. (paed.), Dr. Sc. Anita Rončević, Mateja Žigo M.A. (paed.), Croatia: Potencila convergent-integrative creativity of five-year-olds and six-year-olds in the area of visual arts

Marina Kirinčić, M.A. (paed.), Kindergarten Sušak, the Subcentre of Pre-school Education Morčić, Rijeka, marina.kirincic95@gmail.com

Dr. Sc. Anita Rončević, Faculty of Teacher Education in Rijeka,
anita.roncevic@uniri.hr

Mateja Žigo M.A. (paed.), Elementary School Cvjetno naselje, Zagreb,
mateja.zigo@gmail.com

Potential convergent-integrative visual art creativity of five-year-olds and six-year-olds is part of a multifaceted and longitudinal research on the identification of potentially creative children aged five and six years.

The research problem was (for the first time in the Republic of Croatia, Primorsko-goranska and Istria County) to check with the EPoC test the potential visual art creativity of children aged five to six in the field of visual creativity. For the purpose of this paper, the research goal was to determine the correlation between the potential visual art creativity of preschool children measured by the test and their age difference. The research was based on selected previous research by scientists in Croatia and abroad, as

well as on the guidelines of the authors of the EpoC test Todd Lubart, Maud Besancon and Baptiste Barbot on its implementation.

The results of the research confirm that there is a statistically significant difference in potential convergent-integrative visual art creativity between five and six year olds.

Keywords: convergent-integrative visual art creativity, identification, potential visual art creativity, EpoC test

Ivana Hajdinjak M.A. (paed.), Silvia Stojšić, M.A. (paed.), Blanka Hajsan M.A. (paed.), Croatia: Educators' attitudes to the importance of the nursery environment in encouraging potential convergent-integrative image creativity of preschool children

Ivana Hajdinjak M.A. (paed.), Kindergarten Matulji, Matulji,

ivanahajdinjak1@gmail.com

Silvia Stojšić, M.A. (paed.), Kindergarten Olga Ban, Pazin, silvija.stojasic@gmail.com

Blanka Hajsan M.A. (paed.), Elementary School Žakanje, Žakanje, b4hajsan@gmail.com

The attitudes of educators to the importance of kindergarten environment in encouraging the potential convergent-integrative creativity of preschool children in the area of visual arts is part of a layered and longitudinal research on the identification of potentially creative children of preschool age.

The research problem was (for the first time in the Republic of Croatia, Primorsko-Goranska and Istarska County) to check with the EPoC test the potential creativity of preschool children in the field of visual arts. The research objective of this work was to establish the correlation between the educators' attitudes to the importance of encouraging the kindergarten environment and a potential convergent-integrative artistic creativity of preschool children.

The research was based on selected previous research by scientists in Croatia and abroad, as well as the guidelines of the authors of the EpoC test Todd Lubart, Maud Besancon and Baptiste Barbot on its implementation.

The results of the research showed that there is no correlation between the potential artistic creativity of the children and educators' attitudes to the importance of encouraging artistic creativity of children in relation to the kindergarten environment and their convergent-integrative visual creativity.

Keywords: convergent-integrative visual art creativity, identification, potential visual art creativity, EpoC test, kindergarten environment

Dr. Darko Lončarić, Croatia: Measuring Creativity in Different Educational Domains: Challenges and Opportunities for Educational Transformation

izv.prof.dr.sc. Darko Lončarić

Učiteljski fakultet u Rijeci

Sveučilište u Rijeci

Summary

Creativity is a complex construct difficult to define, operationalise and measure as it includes ability to produce creative outcome that depends on a combination of knowledge, conative and cognitive characteristics. It is important transversal competence relevant for different educational topics at all levels of education. Debate if creativity is domain specific or domain general set of skills, aptitudes and traits presents additional layer of complexity in this topic. Valid and reliable measures of creativity are necessary for selection, identification of potentially creative students and for the evaluation of educational interventions. Therefore, the main purpose of this paper is to present the latest methods of measuring creativity in the educational context and the first experiences in applying and standardizing these measures in Croatia. After a brief theoretical introduction, the application of the contemporary measure of children creative potential EPoC, adapted for Croatian sociocultural context will be presented.

The preliminary results of the research on pre-school children and pupils conducted in Croatia within the framework of the EPoC test will be provided. This test examines creativity in the Graphic and Verbal, Science, Social and Mathematical domains. For Mathematical domain only exemplar tasks will be presented, as data collection is still in progress. Development of the Music and Body-Kinaesthetic (dance) domains will only be indicated, as well as the possibility of regional cooperation in the application and standardisation of these tests.

Key words: Measuring Creativity; Verbal creativity; Graphic creativity; Creativity in sciences; Social creativity; Mathematical Creativity.

Dr. Ines Blažević, Croatia: Identification and teaching gifted children in primary education

Filozofski fakultet u Splitu

Sveučilište u Splitu

Identification and teaching gifted children have been one of the pedagogical themes in recent years, with particular emphasis on the importance of gifted individuals for the prosperity of society. In order to develop giftedness in its fullest sense, it is important to identify potentially gifted children as early as possible, preferably in the primary education. Although it is possible to recognize the elements of children's gifts at pre-school age, it is extremely important to teaching them as soon as possible. In addition to regular teaching, the school curriculum offers a range of opportunities for realizing various activities to encourage giftedness.

In order to examine the methods of identification and teaching gifted children in primary education, an empirical research was conducted among the teachers in primary education of Split-Dalmatia and Dubrovnik-Neretva County of the Republic of Croatia. The results of the research show the frequency of the identification of gifted children in schools as well as ways of teaching them. They also show self-assessment of the teacher's own competence to teaching gifted as well as the limitation they encounter teaching gifted children, and the ways of training for the same. All of the results obtained can be of utmost importance as indicators of the current implementation of teaching gifted, but also as clear guidelines for the development of teacher training and the teaching studies programs.

Key words: giftedness, identification, primary education, supporting gifted children, school curriculum

Dr. Dubravka Kušević, Dr. Marija Brajičić, Croatia: Evaluating of Artistically Gifted Children in Kindergarten

Filozofski fakultet u Splitu

Sveučilište u Splitu

Abstract

Along with heritage and the environment, education plays a significant role in identifying children's giftedness in visual arts. This paper is about evaluation the children in Croatian kindergartens who are gifted in visual arts. Identification the gifted children took place through observing children and evaluating their artworks. In the study, we were interested in the way in which educators in kindergartens identify artistic giftedness. The research showed that evaluation the gifted children represents a big challenge for educators. The study included 72 artworks by children of preschool age, whom educators found to be gifted in visual arts. The objective was to determine whether children identified by the educators as gifted were truly gifted. A thorough analysis of the artworks has shown that only in 10% of cases the educators correctly identified the gifted children.

Keywords: gifted child, kindergarten, giftedness in visual arts, educators.

Dr. Matjaž Duh, Dr. Tomaž Bratina, Slovenia: Students gifted in visual arts and academic success

The concept of discovering and working with gifted students is already well-knit in everyday pedagogical practice in Slovenian elementary schools. When registering and identifying, many students are recognized as gifted in various fields, such as the general intellectual, educational, creative, managerial, physical-mechanical, technical, psychomotor and artistic fields.

An empirical scientific study was carried out among students of elementary school (n = 88), aged 14-15. We were interested in how students that are gifted in visual arts were successful in learning, with respect to other gifted students, and students who were not recognized as gifted. The results showed that the students gifted in visual arts, were more successful in artistic and learning achievements than other gifted students and students who were not recognized as gifted.

Keywords: elementary school, gifted students in visual arts, artistic abilities, academic success

Dr. Jerneja Herzog, Mag. Petra Drogenik, Slovenia: Povezava med vrsto nadarjenosti in uspehom na posameznem predmetnem področju

V vzgojno-izobraževalnem procesu je potrebna celostna obravnava učenca še posebej kadar imamo v mislih njegove potencialne. Predvsem je to pomembno pri nadarjenih učencih. V prispevku predstavljamo rezultate raziskave kjer smo na vzorcu 120 nadarjenih učencev (n = 120) osnovnih šol SV regije v Sloveniji preverjali korelacije med vrsto nadarjenosti in uspehom na posameznem predmetnem področju. Rezultati kažejo na povezanostjo med skupnim uspehom predmetnih področij in nekaterimi vrstami nadarjenosti in sicer voditeljsko, gibalno, učno in literarno. Pri tej vrstah nadarjenosti obstajajo torej statistično značilne korelacije, ki kažejo na to, da če so učenci nadarjeni na omenjenjih področjih nadarjenosti so uspešni tudi pri skupni vrednosti predmetnih področij.

Ključne besede: Nadarjenost, vrste nadarjenost, uspeh na predmetnih področjih

Dr. Goran Lapat: Gifted students... from school to school

All the same - all different, the syntax is that confirms the everyday life of the pupils in the school. Almost every classroom has students who perform the school responsibilities with extreme ease and those with whom the smallest task is doing the problems. In today's documents, both groups of students fall into special needs pupils, and offer one supplementary one, while others provide additional classes. Many children in our schools are not successful enough because they do not fully exploit their potentials. The school carries observation, monitoring and encouragement of gifted students and organizing them further work according to their preferences, abilities and interests. Recognizing and discovering gifted students is an important step in effective work with gifted students from a differentiated curriculum to accessing sources of specific knowledge. In this paper, authors describe the challenges and possible solutions encountered by teachers with gifted students.

Key words: gifted students, identification, giftedness area, classroom, teacher

mag. Katja Kozjek Varl: Contemporary fine art as an incentive for critical thinking by gifted students

In contemporary fine arts, we recognize the potentials of cross-curricular integration and the development of all types of competences that contribute to the overall formation of a critical individual. The paper presents the results of the research, where we used a case study on a sample of eight eight-year-olds (at the age of thirteen), with two students identified as gifted in the intellectual as well as artistic fields. All students attended during the school year 2018-19 the elective school subject in Visual Design, which shows a high degree of affinity for various art practices.

The results of the study coincide with the tendency, that good results can be achieved through modern fine arts, both from the point of view of motivation and from the incentive to express personal attitudes as well as to form critical relationships to current (social) contents.

Keywords: gifted pupils, contemporary art, cross-curricular integration, socially critical topics, critical thinking

Jerneja Bokal: Računalniške urice

Osnovna šola Cvetka Golarja Škofja Loka

jerneja.bokal@oscg.si

Lektorirala: Sanja Podgornik, prof. slov.

Povzetek

Učitelji se pri svojem delu v razredu vsakodnevno srečujemo z zelo različnimi učenci, ki imajo različne interese, sposobnosti in težave pri svojem šolskem delu. Vsak izmed njih je po svoje edinstven in želja vsakega učitelja je, da so učenci pri pouku čim bolj uspešni in da čim bolj razvijajo svoje naravne danosti. S prispevkom bi želela predstaviti računalniške dejavnosti, ki smo jih poimenovali »računalniške urice« in smo jih izvedli v okviru dela z nadarjenimi učenci. Računalniške urice sem izvajala s pomočjo študentke pedagoške fakultete, ki si je s tem nabirala praktične izkušnje na področju poučevanja. Sama izbirne predmete s področja računalništva poučujem že od vsega začetka in lahko rečem, da sem si na tem področju pridobila že precej izkušenj. Računalniške urice so bile primer dobre prakse, saj so učenci pridobivali nova znanja na različnih področjih uporabe sodobne informacijske tehnologije. Učenci so lahko programirali v računalniškem jeziku Scratch, kjer so izdelali vsak svojo računalniško igro, ustvarjali so zgodbe in izdelovali računalniške predstavitve v programu Power Point. Učenci so računalniške urice radi obiskovali in so bili zelo ustvarjalni ter hkrati tudi motivirani za delo, saj so ustvarjali na način, ki jim je v današnjem času blizu.

Ključne besede: nadarjeni učenci, sodobna računalniška tehnologija, računalniške aplikacije.

Summary

We as teachers are daily in contact with pupils of different talents, inclinations and abilities as well learning disabilities. Each single pupil is a unique entity and the aim of every teacher is to make them as successful as possible taking into consideration their natural capacities. In this article I would like to tackle computer activities which were called 'Computer Classes'. I have carried them out within the project of working with gifted children. It is one of the extracurricular activities we offer to the more abled. I had an assistant, a student from Faculty of Pedagogy helping me in Computer Classes and thus gaining valuable experience in hand-on teaching. I have been teaching Computer Science as an extracurricular activity for more than a decade. I can say that my experience in this field is quite extensive. My students became acquainted with the use of modern ICT in various fields and have consequently been able to use it in their everyday life. Amongst other things they learnt how to programme in a computer language 'Scratch' and they produced their own computer games in it, wrote stories in computer application and did presentations in 'Power Point'. They were highly motivated for work and were creative in sink with today's moment.

Key words: gifted children, ICT, computer applications.

Uvod

"Nadarjeni učenci so učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela." (11. člen, Zakon o osnovni šoli, Uradni list RS, 2011, str. 11317).

Tako je zapisano v zakonu o osnovni šoli in vsi vemo, da se učitelji pri svojem delu v razredu vsakodnevno srečujemo s učenci, ki imajo različne interese, sposobnosti in težave pri svojem šolskem delu. Vsak izmed njih je po svoje edinstven in želja vsakega učitelja je, da so učenci pri pouku čim bolj uspešni in da čim bolj razvijajo svoje naravne danosti. Vsak učenec je lahko po svoje ustvarjalen, kreativen in inteligen, le peščica teh pa ima sposobnosti, ki jih na posameznih področjih lahko prepoznamo in obravnavamo kot nadpovprečne – nadarjene učence. V obdobju razvoja učenci s takimi sposobnostmi lahko svoj potencial krepijo le s pomočjo vzpodbudnega okolja, veliko pa je odvisno tudi od notranje motivacije. Njihove sposobnosti se pokažejo že v zgodnjih otroških letih, ki kažejo velik potencial na najrazličnejših področjih. Na teh področjih napredujejo veliko hitreje od svojih vrstnikov. Pa vendarle tudi oni potrebujejo določeno vodenje in svetovanje, da se njihove sposobnosti lahko primerno razvijejo. Pri tem ima veliko vlogo šolsko okolje, ki mora nadarjenim učencem ponuditi kar se da najboljšo podporo in zato je prav osnovnošolsko obdobje najpomembnejše za prepoznavanje in razvijanje nadarjenosti vsakega posameznika. V osnovni šoli lahko s pravim pristopom razvijamo določene potenciale posameznikov, če jih le pravi čas opazimo. Zato sodobna šola strmi k posamezniku in prepoznavanju njihovih močnih področij. V šolskem okolju se mora ustvariti dovolj močna motivacijska klima, ki učence pritegne k določenim aktivnostim oz. jih pripravi do sodelovanja in sprejemanja informacij. Pri tem ima pomembno vlogo tudi učitelj, ki lahko s svojimi strokovnimi in osebnostnimi lastnostmi učence pritegne k sodelovanju. Motivacija je torej pogoj, ki omogoča, da se neka naloga začne, nadaljuje in konča. Uspešna osvojitve znanja se ne uresniči z obiskom pouka, ampak s potrebo po učenju, kjer otrok uporablja svoje sposobnosti in moči. (Ferbežar, Korez in Težak, 2008). Na naši šoli sem za nadarjene učence, ki jih zanimajo računalniška področja organizirala računalniško dejavnost, ki smo jo poimenovali – računalniške urice. Računalniške urice sem izvajala s pomočjo študentke pedagoške fakultete, ki si je s tem nabirala praktične izkušnje na področju poučevanja. Računalniške urice so bile primer dobre prakse, saj so učenci pridobivali nova znanja na različnih področjih uporabe sodobne informacijske tehnologije. Učenci so lahko

programirali v računalniškem jeziku Scratch, kjer so izdelali vsak svojo računalniško igro, ustvarjali so zgodbe v računalniški aplikaciji Story Jumper in izdelovali računalniške predstavitve v programu Power Point.

Računalniške urice

Učenci v drugi triadi lahko izberejo neobvezni izbirni predmet računalništvo v 4., 5. in 6. razredu. V tretji triadi pa jim s področja računalniškega programiranja pri izbirnih predmetih računalništvo ne moremo več veliko ponuditi. Učenci imajo že kar nekaj računalniškega znanja, nimajo pa šolskega predmeta, kjer bi ga lahko nadgradili. Zato sem v lanskem šolskem letu prišla na idejo, da smo uvedli interesno dejavnost za učence tretje triade in jo poimenovali Računalniške urice. Pri teh urah so učenci sami izbrali na katerem področju bodo izpopolnjevali svoje znanje. Izbrali so si lahko različna računalniška področja. Ker sem se zavedala, da je za izvedbo teh dejavnosti potreben širok spekter različnih znanj sem k sodelovanju povabila tudi študentke računalništva iz Pedagoške fakultete v Ljubljani. Za pomoč sem prosila dr. Ireno Nančovska Šerbec, profesorico računalniških predmetov na omenjeni fakulteti. Ona je na svojih predavanjih omenila to možnost sodelovanja in jim posredovala moj kontaktni naslov. Pisali sta mi dve študentki, ki sta bili pripravljene sodelovati tej dejavnosti. Tako sem dobila dodatno strokovno usposobljeno pomoč za izvedbo vseh dejavnosti in želja prijavljenih učencev. Računalniške urice je obiskovalo 18 učencev in so potekale od meseca februarja do konec meseca maja 2018 po dve uri tedensko. Učenci so lahko ustvarjali na različnih področjih: programiranje, predstavitve in elektronske knjige. Kako smo se lotili dela in kaj je pri teh urah nastalo pa si lahko preberete v nadaljevanju.

Programiranje v Scratchu

Scratch je programski jezik, ki so ga leta 2007 razvili na Tehnološkem inštitutu Massachusettsa v ZDA. Ustvarjen je bil z namenom učenja programiranja preko izdelave računalniških iger. Pri oblikovanju jezika je bila glavna naloga, da bi bil jezik in razvojno okolje dovolj enostavno za učenje otrok, ki niso imeli predhodnih izkušenj s programiranjem. Zato v Scratchu ni tipkanja, ampak se pri programiranju uporabljajo barvni grafični bloki, barva pa označuje tip ukaza. Gradnike lahko sestavljamo le na način, ki zagotavlja pravilno delovanje. Vzrok za to je ta, da ukaze lahko odložimo le na mesto, kjer ima ukaz smisel. Pri tem pa nam pomaga oblika programskih gradnikov, ki nakazuje, kam določen ukaz spada. Programski jezik kot jezik v

uporabniškem vmesniku podpira tudi slovenščino. Enostaven je za uporabo in namestitvev saj deluje online in ga ni potrebno predhodno nameščati na računalnik. Program deluje tudi na vseh elektronskih napravah tablica, telefon,... Scratch vsebuje različne vrste ukazov, ki so vsebinsko razdeljeni v 8 skupin. Znotraj skupine so vsi ukazi enake barve, kar nam omogoča še lažje delo. Ker so učenci že imeli nekaj računalniškega znanja in so že poznali programski jezik Scratch so si zadali tudi zahtevnejše naloge in sicer pisanje klasičnih računalniških iger in pa tudi bolj popularnih iger tipa "soba pobega". Učenci so se razdelili v skupine. Skupaj so lahko delali po dva ali trije učenci. Naloge so se morali lotiti sistematično v več korakih. V prvem koraku so si morali izbrati temo. V drugem koraku so opisali problem, kaj si želijo izdelati in v tretjem koraku so zapisali kako naj bi se program nadaljeval. V četrtem koraku pa je sledilo testiranje programa in izboljšave ter morebitno popraviljanje programa. Učenci so se s tem sistematičnim pristopom naučili tudi kako reševati problemske naloge. Učenci so si zadali cilj, vedeli so kaj želijo doseči niso pa v začetku znali rešiti naloge oziroma napisati programa, ki bi jih pripeljal do zastavljenega cilja. Ker so bile naloge zelo ambiciozno zastavljene so imeli učenci nemalo težav pri delu. Tukaj pa nastopi vloga učitelja, da jim zna pomagati in jih usmerjati proti cilju. Pri reševanju nalog jim mora pomagati le delno, saj morajo učenci v večini sami poiskati najboljšo rešitev. Seveda jim je bilo včasih potrebno tudi pomagati. V končno zadovoljstvo vseh so nastali res lepi in dobri izdelki in seveda so učenci najbolj uživali v četrtem koraku izdelave naloge - testiranje in preizkušanje nalog.

E-knjiga

Spletna aplikacija za pisanje e-knjige je prosto dostopna na spletnih straneh. Poiščemo jo lahko na spletnem naslovu <https://www.storyjumper.com>. Če želimo, da lahko v celoti uporabljamo to aplikacijo, se moramo v program najprej vpisati. Pri prvem dostopu moramo pri vpisovanju podatkov označiti, da želimo to aplikacijo uporabljati kot učitelj oziroma kot administrator. Vpisati moramo tudi podatke o šoli, s katere prihajamo. Ko smo enkrat vpisani v aplikacijo, lahko učitelj kreira razred oziroma učno skupino. Učence vpiše v učno skupino in jim določi uporabniško ime in geslo. Če želijo imeti nad delom učencev nadzor tudi njihovi starši, jim prav tako lahko omogočimo, da imajo vpogled nad tem, kaj njihov otrok v tej aplikaciji dela. Ob vpisu v aplikacijo najprej izberemo tip e-knjige, prazno ali s predlogo. Če izberemo prazno, se nam odpre 16 praznih strani, na katerih bomo oblikovali svojo zgodbo. Slike in ozadja lahko dodajamo iz knjižnice, kjer imamo res veliko osnovno izbiro. Aplikacija pa nam omogoča, da vse slikovno gradivo, torej slike in ozadja, lahko tudi sami uvozimo v knjižnico. Edini pogoj

je, da so slike v jpg formatu. Slikovno gradivo lahko poiščemo na spletnih straneh, narišemo v slikarju, poskeniramo ročno narisane izdelke in jih uvozimo v knjižnico. Možnosti imamo res veliko. Ko je naša e-knjiga končana nam aplikacija omogoča, da jo shranimo in jo kasneje lahko ponovno urejamo. Objavimo jo lahko na različnih spletnih straneh, preoblikujemo in k urejanju povabimo tudi prijatelje. Ta spletna aplikacija nam tudi omogoča, da eknjigo naročimo v papirnati obliki, zato pa moramo seveda tudi nekaj plačati. Z učenci smo se najprej pogovarjali, če poznajo kakšno pravljico ali pa zgodbico. Začeli so pripovedovati in opisovati svoje najljubše zgodbe. Potem sem jih povprašala, če bi znali to zgodbo obnoviti v svoji e-knjigi. Vsi so se strinjali, da bi to lahko naredili, vendar so učenci kaj hitro prišli na idejo, da bi bilo bolj zabavno, če bi zgodbo spremenili in zapisali po svojih zamislih. In tako smo začeli. Nastali so zares lepi izdelki in učenci so bili zelo navdušeni nad svojimi izdelki.

Oblikovanje predstavitev v programskem jeziku PowerPoint

V preteklem šolskem letu so se učenci 7. razreda lotili snemanja filma po knjigi Grajski strah. Izdelali so scenarij, izvedli snemanje, zmontirali film in s tem se je zgodba za nekaj časa zaključila. Potem pa je ena izmed učenek, ki je sicer tudi obiskovala računalniške urice, prišla na idejo, da bi bilo ta film potrebno pokazati in predstaviti tudi drugim učencem. Pri tej ideji sem jo vzpodbudila in ji svetovala naj izdelava predstavitev v programskem jeziku Power Point. Za kakovostno predstavitev je bilo potrebno izdelati in poiskati kar nekaj gradiva. Učenka sama izdelala vizualno podobo predstavitev. To pomeni obdelava in izbor slikovnega gradiva, ozadja in animacijskih elementov. Izbira najprimernejše vrste pisave, izbor besedila in vsebinska predstavitev. V predstavitev je vključila tudi kratke odlomke iz filma, ki jih je sama izbrala in pripravila. To predstavitev je uspešno predstavila na Festivalu inovativnih tehnologij v Ljubljani, kjer je tudi v praksi realizirala svojo idejo - razredni film je pokazala in predstavila širši javnosti. Moja vloga pri izdelavi te naloge je bila v tem, da sem ji svetovala, ji pomagala in jo vzpodbujala pri izdelavi posameznih elementov predstavitev, da se ni takoj zadovoljila z izdelanimi prosojnicami, ampak jih je izpopolnjevala toliko časa, da so bile vsebinsko in estetsko kakovostno izdelane.

Zaključek

Računalniške urice, kot primer dela z nadarjenimi učenci so se izkazale kot primer dobre prakse, ki so prinesle veliko pozitivnih izkušenj za vse vpletene. Učenci so si lahko na sproščen način pridobivali računalniška znanja na tistih področjih, ki so njih zanimala. Delo pri urah je bilo

prilagojeno posameznim učencem in njihovemu predznanju. Učenci so računalniške urice radi obiskovali, bili so zelo motivirani za delo, pri delu so uživali in v iskanju čim boljših rešitev so se tudi veliko naučili. Računalniške urice so bile tudi lep primer sodelovanja med fakulteto in šolo. Študentke so prinesle nova znanja, sveže ideje in sproščenost, ki jo je bilo čutiti pri delu v skupini. Še bolj pomembno pa je bilo, da so nabirale izkušnje, ki jih bodo potrebovale pri svojem pedagoškem delu. Ob sodelovanju vseh sodelujočih pri tej dejavnosti sem tudi sama pridobila nove izkušnje, pri delu z učenci in marsikatero idejo ali nalogo bom lahko uporabila pri pouku izbirnih predmetov.

Naj zaključim s kitajskih pregovorom, ki naj bo tudi naše vodilo pri delu z učenci: *"Povej mi in bom pozabil. Pokaži mi in si bom zapomnil. Vzbudi mi zanimanje in bom razumel."*

Viri:

- 11. člen, Zakon o osnovni šoli, Uradni list RS, 2011, str. 11317
- Ferbežar, I., Težak, S., Korez I. (2008). *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta
- *Lajovic, Sonja (2011). Scratch: Nauči se programirati in postani računalniški maček. Ljubljana: Pasadena*
- Spletni vir 1: Programski jezik Scratch
<http://www.nauk.si/materials/6511/out/#state=21>
- *Spletni vir 2: Program Story Jumper*
<https://www.storyjumper.com>

Brigita Berglez: V vlogi učitelja pri pouku angleščine

OŠ Ob Dravinji Slovenske Konjice

brigita.berglez@obdravinji.si

Lektorirala: Tina Esih, prof.

Izvelek

Nadarjenost je nedvomno dar, ki ni dan vsem. Če pa ga že imamo oziroma opazimo, je zanj najpomembnejše, da ga vzpodbujamo in krepimo. Ena izmed najučinkovitejših veščin za krepitev in vzpodbudo je nedvomno ustvarjalnost. Da bi ustvarjalnost razvili, pa je potrebno le nekaj spretnosti, kot so tekočnost, fleksibilnost, izvirmost, radovednost, kompleksnost, sprejemanje tveganj in domišljija. Ustvarjalne spretnosti se lahko razvijejo tudi z zastavljanjem odprtih vprašanj, zahtevnimi vprašanji, različnimi igrami, dejavnostmi in vsakodnevnimi dogodki, skozi katere otroci gredo. Pri pouku angleščine se ustvarjalnost večinoma kaže v produktivnih spretnostih, med katerimi nedvomno prevladuje govor. Nadarjene otroke je treba spodbujati, da svobodno govorijo

o različnih temah, kot so njihove izkušnje, težave, ideje, sanje itd. Delo v parih, delo v skupinah, igre vlog, simulacije idr. pa so le nekatere izmed metod, ki jih lahko izvajamo prav vsako uro angleščine. Na področju angleščine je v zadnjem času prepoznanih zelo veliko nadarjenih učencev. Nabor aktivnosti, ki jih učenci izberejo, da zapolnijo svoj individualizirani načrt, se povečuje iz leta v leto. Zdi se, kot da bi tiste stvari izpred let ne bile več dobre ali pa morda ne več zanimive. Skratka, učitelji angleščine smo vsako leto znova postavljeni v vlogo, da za nadarjene učence poiščemo nekaj novega, zanimivega, predvsem pa uporabnega. Tako sem za učence, ki pri pouku angleščine izstopajo na govornem področju, pripravila aktivnost, s katero sem jih postavila pred razred in jim dala vlogo učitelja.

Ključne besede: ustvarjalnost, produktivne spretnosti, govor, individualiziran načrt, vloga učitelja

Survey

Talent is undoubtedly a gift that is not given to everyone. If we already have it or notice it, it is most important to encourage and strengthen it. One of the most effective skills for strengthening and encouraging is undoubtedly creativity. In order to develop creativity, however, it takes only a few skills such as fluency, flexibility, originality, curiosity, complexity, risk taking and imagination. Creative skills can also be developed by asking open questions, challenging questions, various games, activities and everyday events through which children go. In English lessons, creativity is mostly reflected in productive skills, among which speech undoubtedly prevails. Gifted children should be encouraged to speak freely about various topics, such as their experiences, problems, ideas, dreams, etc. Working in pairs, group work, role plays, simulations, etc. are only some of the methods that can be performed every English lesson. The number of children classed as gifted in the field of English is rising. The range of activities that students choose to fill their individualized plan increases year by year. It seems as if those things from years ago were no longer good or maybe no longer interesting. In short, English teachers are reassigned every year to find something new, interesting, and above all useful, for gifted pupils.

Keywords: creativity, productive skills, speech, individualized plan, teacher's role

Prispevek

Uvod

Nadarjenost je nedvomno dar, ki ni dan vsem. Če pa ga že imamo oziroma opazimo, je zanj najpomembnejše, da ga vzpodbujamo in krepimo. Ena izmed najučinkovitejših veščin za krepitev in vzpodbudo je nedvomno ustvarjalnost. Da bi ustvarjalnost razvili, pa je potrebno le nekaj spretnosti, kot so tekočnost, fleksibilnost, izvirnost, radovednost, kompleksnost, sprejemanje tveganj in domišljija. Ustvarjalne spretnosti se lahko razvijejo tudi z zastavljanjem odprtih vprašanj, zahtevnimi vprašanji, različnimi igrami, dejavnostmi in vsakodnevnimi dogodki, skozi katere otroci gredo. Pri pouku angleščine se ustvarjalnost večinoma kaže v produktivnih spretnostih, med katerimi nedvomno prevladuje govor. Nadarjene otroke je treba spodbujati, da svobodno govorijo o različnih temah, kot so njihove izkušnje, težave, ideje, sanje

itd. Delo v parih, delo v skupinah, igre vlog, simulacije idr. pa so le nekatere izmed metod, ki jih lahko izvajamo prav vsako uro angleščine.

Na področju angleščine je v zadnjem času prepoznanih zelo veliko nadarjenih učencev. Nabor aktivnosti, ki jih učenci izberejo, da zapolnijo svoj individualizirani načrt, se povečuje iz leta v leto. Zdi se, kot da bi tiste stvari izpred let ne bile več dobre ali pa morda ne več zanimive. Skratka, učitelji angleščine smo vsako leto znova postavljeni v vlogo, da za nadarjene učence poiščemo nekaj novega, zanimivega, predvsem pa uporabnega. Tako sem za učence, ki pri pouku angleščine izstopajo na govornem področju, pripravila aktivnost, s katero sem jih postavila pred razred in jim dala pomembno a nikakor enostavno, vlogo učitelja.

Jedro

Sociologinja Nasta Doberlet Bučalič (Doberlet Bučalič, 2014) iz trboveljske gimnazije je v intervjuju za delo povedala, da nadarjenost ni dar, s katerim se otrok rodi in ga ta večno spremlja, marveč je dar, ki zamre, če ga okolje, tudi pedagoško, ne prepozna in ga intenzivno hrani le z znanjem in informacijami. Hraniti ga je treba tudi socialno, osebnostno, spoznavno in miselno. Kajti šele to skupaj je eno. In nadarjeni teži k enemu.

Kaj torej pomeni dobro poučevati zelo sposobnega učenca? Vsekakor se to razlikuje glede na starost otroka, predmet, učni stil učenca in morda celo otrokov spol ali kulturo. Seveda pri tem ne smemo pozabiti tudi na razliko med otroci, ki v šolo prihajajo z že veliko izkušnjami, in pa takšnimi, ki z enakimi sposobnostmi žal niso imeli možnosti svoje nadarjenosti obogatiti tudi z izkušnjami. Prav gotovo pa je najpomembnejši dober učni načrt, ki bi moral za vsakega učenca biti izdelan kot individualiziran program. Težko je, če ne celo nemogoče, razviti nadarjenost zelo sposobnega učenca z neumnim načrtom in še bolj neuspešnim poučevanjem. Tako kot vsi učenci tudi nadarjeni potrebujejo bogate učne izkušnje. To pomeni, da potrebujejo učne izkušnje, ki so organizirane po ključnih konceptih in načelih discipline in ne po dejstvih. Potrebujejo vsebino, ki je pomembna za njihovo življenje, dejavnosti, ki jim pomagajo, da procesirajo pomembne zamisli na visoki ravni, in primere, ki jih postavijo v vlogo, da se spopadajo s pomembnimi težavami, pri tem pa iščejo ustrezne rešitve. In nenazadnje, potrebujejo učilnice, ki jim zagotavljajo udobnost in domačnost ter jim pomagajo doseči več, kot mislijo, da zmorejo.

Vsekakor pa ne smemo prezreti dejstva, da je pri poučevanju nadarjenih učencev ključnega pomena individualna potreba vsakega posameznika. Pogosto se bolj sposobni učenci učijo

hitreje od svojih sovrstnikov, zato za svoje delo potrebujejo hitrejši učni ritem in drugačne metode dela, večino nalog rešijo hitreje in rešitve problemov najdejo lažje in enostavneje. Ko pa gre za globino in širino razumevanja, pa se situacija navadno obrne na glavo. Takrat nadarjeni učenci navadno potrebujejo več časa in počasnejši ritem.

Dejstvo je, da večino časa govorimo o dejavnostih in aktivnostih, ki so za delo z nadarjenimi priporočljive. Bolj redko pa preberemo ali slišimo kaj o nepravilnostih pri poučevanju nadarjenih, torej o stvareh, ki jih z nadarjenimi učenci naj ne bi počeli. Carol Ann Tomlinson (Tomlinson, 1997) iz univerze v Virginiji v svojem prispevku navaja, da nadarjenih učencev nikoli ne smemo prositi, da delajo stvari, za katere že vedo, kako jih narediti, in potem še čakati, da jih naredijo še ostali učenci. Še bolj neprimerno je, ko jih prosimo, naj naredijo več istih stvari, zato ker so pač hitrejši. Zelo dober primer za to je reševanje slovničnih nalog pri angleščini ali pa branje več istih knjig z enostavno vsebino in seveda reševanje enostavnih matematičnih nalog, ki se vse rešijo po istem postopku. V takšnih primerih učenci ne vidijo več izziva in motivacija za vse nadaljnje delo je avtomatično izgubljena. Učenci se pričnejo dolgočasiti in posledice so nam vsem dobro znane. Nadarjeni učenci med drugim tudi naj ne bi sedeli v zadnji klopi, kjer jim je dovoljeno le listanje po učbeniku in reševanje enostavnih nalog. Takšen položaj zanemarja otrokovo potrebo po pripadnosti, hkrati pa izključuje učitelja iz ključne pozicije v razredu. Učitelj bi moral biti vedno dosegljiv vsem učencem in bi moral predstavljati interakcijo v učnem procesu, kot tudi v procesu družbenega in čustvenega razvoja. In nenazadnje, nadarjeni učenci naj ne bi zapolnjevali svojega časa, ki ga pridobijo s hitreje opravljenim delom, z opravljanjem opravil po razredu ali s pomočjo slabšim in počasnejšim. Vloga mentorja nadarjenim učencem sicer ne škodi, nekaterim celo zelo ugaja in v njej uživajo. Dokazano je tudi, da pomoč ostalim ne vpliva na rezultate pri ocenjevanju znanja, je pa potrebno premisliti, kaj vse bi učenci v času, ki ga porabijo za druge, lahko pridobili zase, če bi ga porabili za uresničitev dobro načrtovanih novih idej in spretnosti.

Pri pouku angleščine naj bi zato dodatne aktivnosti, ki so pripravljene za nadarjene učence, bile pogosto zelo hitre, zahtevnejše od tistih za redne učence, predvsem pa vedno in v vsakem trenutku dosegljive. Zaradi nenehne pripravljenosti, da se predčasno rešena naloga zapolni z dodatkom, je še kako pomembno, da imajo učitelji dodatne aktivnosti vedno na dosegu rok. Spomnim se razreda, v katerem sem imela dva učenca, ki sta me nenehno presenečala z njuno hitrostjo in točnostjo rešenih nalog. Priznati moram, da sem se nekajkrat počutila nesposobno, ko sta me gledala in se spraševala, kaj pa zdaj, daj, naredi nekaj, midva sva že končala. Na

trenutke se je zazdelo, kot da smo tekmovali, kdo bo hitrejši, uspešnejši in produktivnejši, jaz z dajanjem nalog ali onadva z reševanjem. Nekako sem morala prekiniti to nestrpnost, ker sem čutila, da ne bom zmogla. Na eni strani dva nadarjena, na drugi pa razred, ki je vse skupaj opazoval in se šel sodnika, ki pa je žal sodil vedno v prid njima. Dodatne naloge, a povsem preproste, niso rešile problema. Zakopala sem se v delo in iskanje rešitve. V knjižnici sem listala med gradivi o nadarjenih, na spletu prebrskala vse strani, ki so ponujale tisoč in eno rešitev in se naenkrat znašla v situaciji, ko sem verjela vase, v razredu pa začutila pozitivno vzdušje in sproščene ure, ki so minevale hitreje kot po navadi in dajale pozitivne rezultate. Od takrat dalje sem svoj prosti čas zamenjala za pripravljanje dodatnih nalog, ustvarjanje miselnih iger in pisanje novih priprav. Živela sem za svojo angleščino in se trudila biti dobra, zanimiva in uspešna učiteljica. Vse dokler nekega jutra zaradi bolezni nisem mogla vstati. Tisto jutro tudi nadomeščanja nisem mogla pripraviti, lahko sem samo ležala in upala, da bom nekega dne zopet zdrava in pripravljena, da grem v razred. Tisti dan je k moji skupini šel nekdo drug, nadomestni učitelj, ki je učence odpeljal v računalniško učilnico in popazil, da so vsi učenci ostali do zvonjenja v razredu in da je klima v razredu ostala v meji normale. Ko sem se vrnila, so mi učenci povedali, da je bila ura v času moje odsotnosti najboljša ura do zdaj, saj so lahko s telefoni in računalniki prevajali besedilo iz učbenika. Moj prvi odziv je bil pričakovan, obup in razočaranje, toda že naslednja misel je vodila v nov in nadvse drugačen izziv zame in za nadarjene učence.

Vsi vemo, da se stvari odvijajo z razlogom in da se v najbolj neuspeli stvari vedno skriva nešteto dobrih stvari. Potrebno jih je le videti in iz njih potegniti najboljše. Analizirala in primerjala sem uro prevajanja z mojimi natrpanimi urami dodatnih aktivnosti in prišla do zaključka. Učenci želijo nekaj več, nekaj kompleksnejšega, nekaj, kar ne gre po pravilu, in nekaj, kjer je potrebno misliti in uporabljati svoj razum in nadarjenost. Zato pa jim je bila ura s prevajanjem všeč, ker so lahko uporabljali svoj način dela, hiteli s svojo hitrostjo in uporabljali vso predhodno znanje ter ga vključili v njihov rezultat dela. In kaj sem se iz tega naučila jaz? Da nadarjeni učenci za svoje delo potrebujejo nekaj, kar je novo, kar za njih pomeni izziv, ki ga sicer lahko rešijo, a zanj potrebujejo znanje, veščine in veliko samozavesti. In tako je moje spoznanje obrodilo sadove. Za učence, ki zmorejo več, ki si želijo več in ki si upajo več, sem pripravila nabor aktivnosti in jih postavila v zelo pomembno, a hkrati tudi odgovorno vlogo – vlogo učitelja. Od takrat dalje ne sestavljam več dodatnih nalog in svojega prostega časa ne porabljam več za druge otroke, pač pa ga izkoristim zase.

Predstavila bom en primer mojega dela z nadarjenimi učenci pri pouku angleščine. Vse skupaj sem prvič poskusila z učencem, ki je na govornem področju zelo izstopal pred vsemi ostalimi sošolci. Bil je zelo bister in nadpovprečno intelektualno razgledan osmošolec z natanko izdelanimi delovnimi navadami. Zelo spoštljiv in nadvse vodljiv učenec, vedno v ospredju, zelo hiter, natančen in željan dodatnega dela. Vse dodatne naloge je vedno rešil pred vsemi ostalimi, vmes vedno pomagal sosedom na vse strani, prebral vsa dodatna besedila v učbeniku, ki jih nikoli nismo uspeli prebrati in vedno posodil domačo nalogo. V nekaj aktivnostih, ki so od učencev zahtevale poročanje pred razredom, sem opazila, da zelo samozavestno stoji pred sošolci in da ga le-ti požirajo z očmi. Njegovo besedišče je bilo namreč zelo bogato in uporabljal je zelo lep angleški naglas. Porodila se mi je zamisel, da bi ga morala večkrat izpostaviti in mu dati možnost. Nisem želela, da bi moje početje dojel kot kakšno kazen ali kaj podobnega, zato sem ga poklicala na kratek pogovor in ga vprašala, kaj misli o mojem načrtu. Bil je navdušen in z veseljem je sprejel prvo nalogo. Dogovorila sva se, da bo v naslednji uri izvedel uvodno motivacijo na temo Zdrav način življenja in da od njega pričakujem, da si bo izdelal miselni vzorec, ki ga bo nato v obliki diskusije s sošolci izoblikoval tudi na tabli. V učbeniku si je označil strani, iz katerih bo črpal predloge, sam pa je vedel, da mora nekaj stvari dodati še sam. Vse skupaj je izvedel odlično. Blestel je, ko sem ga pohvalila, in ob koncu ure je prosil za novo priložnost. Tej priložnosti pa so sledile priložnosti tudi za ostale učence. Zdaj imam v vsaki skupini že dva ali tri prostovoljce, ki so ves čas aktivni in ves čas v pripravljenosti, da prevzamejo aktivnost in jo izvedejo kot učitelji. Zelo radi pišejo rešitve na tablo, vodijo diskusije, berejo besedila in jih prevajajo, izvajajo dialoge, pripravijo predstavitve novih tem in predstavijo knjige, ki so jih prebrali.

Zaključek

Vesela sem, da sem v nadarjenih učencih našla tudi dar, s katerim so pripravljeni prevzemati odgovornosti, se zanje potruditi in predvsem v njih uživati. Moje delo v razredu je zaradi tega postalo lažje, manj obremenjujoče in učne ure so postale za vse zanimivejše. Zame nadarjeni učenci ne predstavljajo več dodatnega dela, temveč veliko razbremenitev.

Viri in literatura

Doberlet Bučalič, N. (2014). Vsakemu se rodi najbolj nadarjen otrok. Pridobljeno 4. januar 2019 iz Dela: <https://www.delo.si/zgodbe/nedeljskobranje/vsakemu-se-rodi-najbolj-nadarjen-otrok.html>.

Tomlinson, C. A. (1997). What it Means to Teach Gifted Learners Well. Pridobljeno 4. januar 2019 iz National Association for gifted children: <https://www.nagc.org/resources-publications/gifted-education-practices/what-it-means-teach-gifted-learners-well>.

Maja Basle: Dijak v učiteljevih čevljih

Srednja zdravstvena šola Celje

maja.basle@gmail.com

Lektoriral: Andrej Jenuš, prof.

Izvleček

Sodobni pogledi na učenje nas učitelje spodbujajo k drugačnim oblikam in metodam dela v razredu. Nadarjenim dijakom klasični pouk velikokrat ne predstavlja izziva, zato sem se v letošnjem šolskem letu odločila, da bom nadarjenim dijakom četrtega letnika v srednjem strokovnem izobraževanju ponudila možnost, da se preizkusijo v vlogi učitelja matematike. Za sodelovanje sta se odločili dve dijakinji, ki izkazujeta posebno nadarjenost na matematičnem področju, z lahkoto premagujeta matematične ovire in rešujeta problemske naloge. Poleg tega sta tudi sočutni in odgovorni ter radi drugim priskočita na pomoč, tudi pri učenju. Kot izziv sem jima ponudila, da bi izvedli učno uro matematike v prvem letniku srednjega strokovnega izobraževanja in tako na svoj način razložili novo učno snov mlajšim vrstnikom.

S tem sem dijakinjama omogočila, da sta soustvarjali učni proces, aktivno sodelovali v lastnem intelektualnem, pa tudi celostnem razvoju, razvijali spretnosti komuniciranja in sodelovanja ter spoznavali proces poučevanja in položaj učitelja. Prav tako sem pri dijakih, ki jim je bila snov predstavljena s strani starejših vrstnic, skušala vplivati na učno motivacijo in spodbujati medvrstniško učenje.

V prispevku predstavljam primer tako izvedene učne ure matematike, priprave in delo z nadarjenima dijakinjama ter izkušnje s tovrstnim poučevanjem in mentorstvom nadarjenim.

Abstract:

Modern ways of teaching encourage us to use new methods of working in classroom. Talented students are sometimes bored during lessons and therefore I decided to offer them to test themselves as a teacher of mathematics. Two students decided to accept the challenge. These two are good at mathematics and in addition they are also compassionate and responsible. As a challenge, I offered them a chance to carry out a mathematics lesson in the first year of secondary vocational education. They explained new learning material to younger peers.

I enabled the students to co-create the learning process, to actively participate in teaching, to develop their communication and collaboration skills, and to learn about the teaching process. I also tried to influence students' motivation and promote peer learning.

In this paper I would like to show an example of a mathematics lesson, its preparation and the experience of working with talented students.

Ključne besede: nadarjeni, matematika, učitelj, medvrstniško učenje, motivacija

Keywords: talented students, mathematics, teacher, peer help, motivation

Uvodne besede

Poučevanje matematike je v sodobnem času postalo že prava umetnost. Kako narediti uro zanimivo, poučno in še uspešno – torej zadostiti vsem učnim ciljem, hkrati pa še vzgajati, ni povsem enostavno. Če želimo nekaj spremeniti pri svoji pedagoški praksi, je potrebno začeti spreminjati pri samem sebi – v načinu razmišljanja. Vse, kar dijake učimo oz. naučimo, jim bo lahko koristilo v njihovem nadaljnjem življenju. Poučujem v zelo heterogenih razredih, zlasti glede na predznanje matematike, hitrost pri usvajanju snovi ter osvojene spretnosti učinkovitega komuniciranja. Med poukom matematike v razredu pogostokrat opažam, da se nadarjeni dijaki dolgočasijo. Učitelji matematike jim več pozornosti običajno namenjamo, ko se približuje čas matematičnega tekmovanja Kenguru, na katerega nekateri komaj čakajo, saj lahko tudi tukaj izkažejo svojo nadarjenost. Zato sem si v letošnjem šolskem letu zadala izziv pri delu z nadarjenimi uvesti spremembe. Dijakom, nadarjenim na matematičnem področju, sem ponudila možnost, da se preizkusijo v vlogi učitelja. Dve dijakinji sta izziv z veseljem sprejeli in postali učiteljici mlajšim vrstnikom za eno šolsko uro.

Izhodiščne misli o delu z (matematično) nadarjenimi

Skoraj na vsaki šoli je nekaj izredno nadarjenih učencev, bodisi na športnem, umetniškem, jezikoslovnem ali naravoslovnem področju, bodisi na več področjih hkrati. Pogosto so ti dijaki kot nadarjeni odkriti že v osnovni šoli, saj so pogosto aktivni na več področjih, nekateri postanejo celo razredni, šolski, regijski ali državni prvaki na različnih tekmovanjih. Zgodi se tudi, da kdo hitreje napreduje in preskoči razred. Kakšna od nadarjenosti pa se odkrije tudi kasneje. Seveda pa vsaka nadarjenost potrebuje spodbujanje in priznanje.

O nadarjenosti govorimo takrat, kadar otrok na določenih področjih svojega razvoja občutno izstopa v primerjavi s svojimi vrstniki. Naša naloga je odkrivati njihova močna področja.

Nagel (1987) je nadarjenost razdelil na več področij, in sicer:

- splošna intelektualna nadarjenost,
- umetnostna nadarjenost,
- psihomotorična nadarjenost in
- socialna nadarjenost.

Splošna intelektualna nadarjenost zajema predvsem otroke, ki so izjemni na naravoslovnih, jezikoslovnih in logičnih področjih. Pri otrocih se to opazi, da so zelo hitro dojemajo snov, da so dobro učljivi in imajo veliko spominsko sposobnost. Pri umetnostni inteligenci gre za nadarjenost za risanje in glasbo, ki se pojavi že zelo zgodaj v otroštvu. Pri psihomotorični nadarjenosti gre za telesno spretnost. To rabijo tako športniki, plesalci kot tudi ostali, ki se ukvarjajo z različnimi ročnimi spretnostmi. Socialna nadarjenost pa označuje človekovo sposobnost, da zna dobro sodelovati z ljudmi, se vanje vživeti ter jim seveda pomagati (prav tam).

Magajna (2014, v Klinc, 2017) pravi, da nadarjenim učencem lahko pri pouku prilagodimo učno snov z razširitvijo obravnavane vsebine ali pa z njeno poglobitvijo, vendar pri tem moramo paziti, da zaradi drugačne obravnave ne pride do ločnice med matematično nadarjenimi in ostalim delom razreda. Dijakinji, ki sta sprejeli ponujeni izziv, izkazujeta splošno intelektualno in socialno nadarjenost. Prav tako sta obe matematično nadarjeni in poskušata s svojim znanjem pomagati tudi svojim sošolcem. Zelo zanimivo ju je opazovati, kako poskušata že med poukom sošolcem razložiti določeno snov. Včasih, ko mi kot učiteljici že zmanjka idej, kako bi kakšno zahtevnejšo snov razložila tudi najbolj šibkim dijakom, povprašam nadarjenega dijaka, kako bi pa on to razložil, saj se dijakovo razmišljanje oz. videnje določenega problema lahko razlikuje od učiteljevega.

Matematična nadarjenost se pri vsakem posamezniku izraža v različnih oblikah. V primerjavi z ostalimi učenci učinkoviteje uporabljajo zahtevne miselne procese, kot so analitično, deduktivno in induktivno mišljenje (Sheffield, 2008, v Klinc, 2017). Če o poučevanju matematike razmišljamo kot o raziskovanju in reševanju matematičnih problemov v sodelovanju z nadarjenimi dijaki, so pri tem, kot navaja Magajna (2003, prav tam), pomembni:

- začetno stanje,
- pot reševanja,
- določenost cilja,
- pomoč pri reševanju.

Avtor (prav tam) poudarja, da glede na pot reševanja delimo probleme na rutinske, pri katerih je pot reševanja jasna in gre bolj za vajo kot dejanski problem, in nerutinske. Glede na

določenost cilja probleme delimo na zaprte in odprte. Pri zaprtih problemih je cilj določen, pri odprtih pa je cilj zastavljen le okvirno ali pa ni zastavljen. Glede na začetno stanje ločimo probleme z dovolj podatki, s preveč podatki, z nepopolnimi podatki. Glede na pomoč pri reševanju pa poznamo vodene, kjer dijaki potrebujejo pomoč učitelja, in nevodene probleme. Vendar pa raziskovanje matematičnih problemov ni le stvar učenca. Pri tem ima pomembno vlogo tudi učitelj. Med pomembne učiteljeve oz. mentorjeve naloge pri delu z nadarjenimi Nagel (1987) uvršča naslednje učiteljeve aktivnosti in pravi, naj učitelj:

- dijakom, ki to želijo, omogoči dostop do ustreznih informacij in pripomočkov,
- skrbi za intelektualni, socialni in čustveni razvoj dijakov,
- navaja dijake na sistematično, samostojno delo in spodbuja njihovo ustvarjalnost,
- nudi dijakom svojo dejavno podporo,
- spodbuja nadarjene dijake, da bodo znali svoje sposobnosti odgovorno uporabljati tudi v korist skupnosti in ne le v svoj prid.

Iz lastne pedagoške prakse pa ugotavljam, da je pomembno tudi medvrstniško učenje, zato je lahko pouk še bolj učinkovit, kadar dijaki delajo v parih oz. manjših skupinah, se učijo drug od drugega in sproti pojasnjujejo še nejasne primere. Vendar pa moramo biti učitelji pri takšnem načinu delu dosledni in spremljati delo v skupinah, saj tako zagotovimo osredotočenost dijakov na nalogo in matematično korektnost zapisov v njihovih zvezkih.

Primer učne ure matematike, izpeljane v sodelovanju z nadarjenimi dijaki

Pred izziv »Dijak v učiteljevih čevljih« sem postavila dve dijakinji četrtega letnika srednjega strokovnega izobraževanja v programu zdravstvena nega. Dijakinji sta bili navdušeni nad mojim predlogom. Občutek sem imela, da sem jima dala priložnost za nekaj, kar sta si že dolgo časa želeli. Priprava in izvedba izziva je potekala v več fazah.

V prvi fazi sem z dijakinjama dorekla vsebine, ki bi jih obravnavali pod njunim vodstvom v razredu, se dogovorila za literaturo, ki jo bosta uporabili, nato pa je steklo načrtovanje metodično-didaktičnih priprav, na osnovi katerih bosta mlajšim sovrstnikom v prvem letniku predstavili naloge – vaje in definicije oziroma razlage novih pojmov. Poudarila sem tudi, kako pomembna je motivacija dijakov ter komunikacija z njimi. Namreč, kot pravi Žagar (2009), je prav učna motivacija eden najpomembnejših dejavnikov uspešnega učenja, saj predstavlja proces spodbujanja in usmerjanja človekovega vedenja k doseganju nekega cilja. Strinjam se, da je v primeru pouka matematike učna motivacija pomembna za doseganje specifičnih ciljev – specifične matematične vsebine. Vendar je hkrati s tem mogoče zastavljati vzporedne vzgojne

cilje, kot je učenje učinkovitega komuniciranja, s čimer spodbujamo razvoj nadarjenih dijakov na več področjih (intelektualnem, socialnem, osebnostnem ...).

Glavni cilj izziva je bil, da dijaki osvojijo novo matematično vsebino – procentni račun. Dijaki naj bi v učni uri razumeli pojem procent (odstotek) in znali rešiti preproste naloge, povezane z novo snovjo. Dijakinji pa bi naj pojasnili tudi pojem promila in razložili križni račun.

V naslednji fazi smo na mentorskem srečanju pregledale osnutke priprav na učno uro, priprave dopolnile in jih uskladile z učnim načrtom. Dijakinji sta se na učno uro dobro pripravili in besedilne naloge priredili razredom primerno. V načinu njunega dela pa so se odražale tudi njune osebnostne lastnosti, zato sta bili učni uri različni kljub isti snovi.

Sledila je sama izvedba učnih ur. Na sam potek učne ure so seveda vplivali tudi dijaki v razredu. Večinoma so bili sproščeni, pri reševanju primerov pri tabli pa jih je bilo treba nenehno opozarjati, da morajo ostali dijaki videti na tablo in da je ob pisanju na tablo potrebno zapisano tudi glasno povedati, saj je namenjeno vsem v razredu. V obeh razredih je bilo nekaj dijakov, ki so izstopali s svojim vedenjem oz. z vzbujanjem pozornosti. Vsi so dobili možnost podati odgovore ali postaviti dodatna vprašanja. Pri reševanju nalog smo kar nekajkrat naleteli na različne odgovore, kar je spodbudilo diskusijo o tem, kako, zakaj, kaj je prav in kaj ne.

V fazi evalvacije smo skupaj ugotovili, da se je dijakom v razredu zdela ura zanimiva, še posebej zato ker so lahko obravnavano snov videli skozi oči dijakinj, ki sta bili v vlogi učiteljice. Dijakinji v vlogi učiteljice sta bili pri svojem nastopu odločni in samozavestni. Prav tako sta učno snov sta dobro razložili, vendar sta bili presenečeni, kako težko je bilo nekaterim dijakom pojasniti določene naloge. Sklenem lahko, da je medvrstniško učenje in sodelovanje učinkovito in nedvomno izboljšuje medsebojne odnose v razredu. Izkušnjo pa najbolje opisujeta refleksiji, ki sta jih zapisali dijakinji po opravljenem izzivu (osebna komunikacija, januar 2019):

»V mesecu januarju sem v sklopu dela z nadarjenimi pripravila uro matematike o procentih in križnem računu. Tema se mi je zdela ena izmed lažjih, saj sem predvidevala, da so učencem osnove jasne že iz prejšnjih let. Ugotovila sem, da temu ni čisto tako. Opazila sem, kako težko se dijaki osredotočijo in zmedla me je njihova neposlušnost. Na žalost se na vprašanja glede pomoči nikoli (ali redko) odzovejo tisti, ki bi jo potrebovali. Menim, da je poklic učitelja zelo kompleksen, saj je veliko odvisno tudi od načina komuniciranja in avtoritativnega, a hkrati zaupljivega odnosa med učenci in učitelji. Morda bi bila takšna izkušnja dobra za vse dijake, saj bi ob tem spoznali, da ni vedno enostavno biti profesor ter bi se na naslednji uri obnašali bolj spoštljivo.«

»To, da si učenci med seboj pomagamo, se mi zdi izredno lepa gesta, saj je prav, da si prizadevamo za sodelovanje in nesebično pomoč. Razred, v katerem sem podajala snov, se mi

je zdel discipliniran, vendar me je presenetila izredno nizka raven znanja matematike pri nekaterih posameznikih. Težko je bilo pripraviti naloge za celoten razred, saj se ločijo po predznanju. Potrebno je nadgrajevati lastne talente in sposobnosti, čeprav se mi zdi težko to usklajevati pri pouku. Všeč mi je, da si je profesorica vzela dodaten čas, ga investirala v nadarjene učence in nam omogočila izpopolnjevanje. Ta izkušnja mi je dala širši vpogled v svet profesorjev. Zdi se mi, da bi moral vsak dijak to izkusiti, saj si ne predstavljamo, da je tudi profesorjem težko vso snov podajati na zanimiv način ter da jim z našim odnosom včasih še bolj otežujemo delo. Hvaležna sem za priložnost in bilo mi je v veselje, da sem lahko sodelovala.«

Zaključek

Učitelj oz. mentor naj bi nadarjene dijake učil različnih in učinkovitejših tehnik učenja, razvijal njihove delovne navade. Menim, da mora dijak zaupati vase, mi pa mu moramo pomagati s spodbudami in pohvalami. Seveda pa je treba upoštevati, da ima vsak dijak svoje značilnosti, zmožnosti in interese. Učitelj na začetku vodi, kasneje pa le posluša, spodbuja, usmerja in navdihuje. Zelo pomembno je tudi raziskovalno in sodelovalno učenje ter reševanje konkretnih primerov iz prakse. Kadar se ukvarjamo z dijaki, jim moramo nameniti svoj čas v prijetnem delovnem okolju, kajti to spodbuja krepitev in razvoj učenčevih notranje motivacijskih struktur – torej interesov, ciljev, vrednot in samopodobe ter navaja k samouravnavanju učenja, kar je zelo pomembno za nadaljnje doseganje uspehov, kot pravi Nagel (1987).

Literatura

Nagel, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok: svetovalec za starše in učitelje*. Ljubljana: DZS.

Klinc, P. (2017). *Strategije reševanja matematičnih problemov pri nadarjenih učencih 5. razreda osnovne šole* (Magistrsko delo, Pedagoška fakulteta). Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/4412/1/Magistrsko_delo_-_PetraKlinc_KON%C4%8CNA_OBLIKA.pdf

Žagar, D. (2009). *Psihologija za učitelje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Center za pedagoško izobraževanje.

Valerija Belaj, profesorica zgodovine in geografije: Časovni stroj pri pouku zgodovine

Prva osnovna šola Slovenj Gradec

valerija.hribersek@guest.arnes.si

Lektorirala: Nataša Rotovnik Sukič, prof. slovenščine in sociologije

Izvleček v slovenščini

Delo z nadarjenimi učenci predstavlja velik izziv vsem učiteljem, zato jim moramo omogočiti učne okoliščine, ki spodbujajo k aktivnemu učenju, sooblikovanju pouka in ustvarjalnosti.

Po pogovoru z nadarjenimi učenci, ki so izrazili željo po dodatnem ustvarjanju pri predmetu zgodovina, sem se odločila za izpeljavo projektne učnega dela z naslovom Časovni stroj pri pouku zgodovine (življenje ljudi skozi različna zgodovinska obdobja). Naloga učencev je bila izdelava izdelka (makete), ki bo tematsko povezan s projektom. Časovno so bili pri svojem delu omejeni, idejna zasnova pa je bila prepuščena njim. Po njihovem pripovedovanju so bili v delo vključeni tudi drugi družinski člani, ki so jim pomagali pri nakupu materiala, oblikovanju ... Pri tem so se učenci nehote seznanili z izkušnjami prejšnjih rodov in ob izdelovanju izdelka pripomogli k razvijanju občutka pripadnosti neki skupini.

Po končanem delu so izdelke predstavili sošolcem in pripravili razstavo v avli šole. Pri predstavitvi je bil pomemben material za izdelavo, namen uporabe izdelka nekoč in morda še danes, predvsem pa predstavitev samostojnega dela v razredu in tudi zunaj njega. Nekateri so svoj izdelek predstavili učencem na razredni stopnji in pripravili kratek kviz ali uganke. Po predstavitvah so izdelke kritično ovrednotili (kaj bi lahko še dodali, spremenili, izboljšali).

Učenci so ob samostojnem delu pridobili nova spoznanja ter spretnosti. Z raziskovalnim učenjem so poglobili in razširili znanje o načinih življenja ljudi skozi zgodovinski čas.

Ključne besede: nadarjenost, delo z nadarjenimi, zgodovinska obdobja, projektno učno delo, maketa, razstava

Izvleček v angleščini

Working with gifted students presents a great challenge for all teachers, so we must enable them to learn the learning contexts that encourage active learning, shaping lessons and creativity.

After talking with gifted pupils who expressed their desire for additional creativity in the subject history, I decided to carry out the project study work titled Time Machine in History Lessons (people's life through different historical periods). Their task was to create their own product (model), which will be thematically related to the project. They were limited in time, and the conceptual design was left to the individual. According to their narrative, the

work involved other family members (purchase of materials, help in design, ...). In doing so, pupils were unwittingly acquainted with the experiences of the previous generations and helped to develop a sense of belonging to a group while making the product.

After completing the work, they presented the products to classmates and prepared an exhibition in the lobby of the school. The presentation was an important material for the production, the purpose of using the product once and perhaps even today, and especially the presentation of independent work in the classroom and also outside it. Some pupils presented their product to classroom students and produced a short quiz or puzzles. After presentations, the products were critically evaluated (what could be added, modified, improved).

Pupils gained new knowledge and skills on their own work. Through research, they deepened and expanded their knowledge of the ways of life of people throughout history.

Keywords: talent, work with the gifted children, historical periods, project teaching work, model, exhibition

Uvod

Delo z nadarjenimi učenci je na naši šoli pomembna dejavnost. Pri tem sledimo osnovnim smernicam Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli in s tem namenom na naši šoli deluje tudi posebna projektna skupina.

V strokovni literaturi ni enotne definicije nadarjenosti, saj se nadarjenost kaže v različnih oblikah in obsejih. Nadarjeni učenci potrebujejo poleg rednih učnih programov tudi posebne dejavnosti, ki razvijajo njihove sposobnosti. Vendar se tudi znotraj skupine nadarjenih pojavijo razlike, ki se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavna, učno-storilnostna, motivacijska in socialno-čustvena (Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, 1999, stran 5).

Da bi nadarjeni učenec lahko razvijal svoj talent in močno področje, je nujno potrebno, da zelo hitro odkrijemo področje nadarjenosti, pripravimo in načrtujemo določeni učni program, ki bo temeljil na različnih metodah, vsebinah in ciljih za razvijanje učenčeve motivacije, ustvarjalnosti in uspešnosti. Delo z nadarjenimi učenci zahteva veliko odgovornost za učitelja mentorja, ki s posebnim in drugačnim pristopom do nadarjenih učencev pripravi osnovni načrt, kasneje pa je le opazovalec in koordinator učnega procesa in dela.

Jedro

V vsaki generaciji so učenci, ki se jim zdi zgodovina nezanimiva, dolgočasna, nepotrebna, in učenci, ki imajo o njej drugačno mnenje. Zaradi vseh teh razlik je potrebno vsako leto pripraviti različen material, uporabiti različna učila in metode dela. V razredu so učenci, ki so

identificirani kot nadarjeni, in učenci, ki imajo dodatno strokovno pomoč. Delo v razredu poskušam organizirati na aktiven in zanimiv način, učno snov diferenciram in individualiziram, medpredmetno povežujem, uporabljam različne metode in oblike dela, fit pedagogiko, učenci uporabljajo najnovejšo tehnologijo – računalnik, tablični računalnik, v delo uvajam formativno spremljanje pouka, preko katerega se učenci učijo načrtovati, organizirati in kritično vrednotiti svoje delo, svoje znanje pa lahko nadgradijo s seminarskimi, raziskovalnimi nalogami ali s projektnim delom.

a) Tema

Na začetku šolskega leta sem se sestala z nadarjenimi učenci od šestega do devetega razreda, ki so izrazili željo, da bi svojo ustvarjalnost preizkusili pri predmetu zgodovina. Najprej sem jim prebrala zapis o opisovanju zgodovine: *“Herodot iz Halikarnasa je ta poročila zbral in zapisal, da ne bi s časom zamrl spomin na to, kar se je godilo po svetu, zlasti pa, da se ne bi pozabile velike, občudovanja vredne stvaritve, tako Helenov, kot Barbarov in zakaj je prišlo do vojne med njimi.”* (Herodot iz Halikarnasa: Zgodbe. Slovenska matica v Ljubljani, 2003). Sledila je diskusija na vprašanje, ali lahko mladi širijo njegove ideje. Učenci so bili enotnega mnenja, da je potrebno ohranjati bogato preteklost, jo približati in predstaviti mlajši generaciji in se iz zgodovine tudi marsikaj naučiti ter popraviti napake, da bo prihodnost lepša in varnejša. Strinjali so se, da je raziskovanje različnih zgodovinskih virov zelo pomembno za proučevanje življenja človeka nekoč in danes. Odločili so se, da bodo s pomočjo projektnega učnega dela, maket in plakatov predstavili razvoj človeka skozi različna zgodovinska obdobja. Pri tem so upoštevali interese, starost, učenčeve sposobnosti, predznanje, ustvarjalnost in se odločili za medpredmetno povezovanje z geografijo, tehniko in tehnologijo ter likovno umetnostjo. Izbrali so naslov Časovni stroj pri pouku zgodovine.

b) Cilji

Sledila je moja pomoč pri izbiri ciljev. S pomočjo splošnih ciljev iz učnega načrta so na plakat zapisali učne cilje, katerim so sledili.

Tabela 1: Cilji iz učnega načrta

PREDMET	SPLOŠNI UČNI CILJI IZ UČNEGA NAČRTA
ZGODOVINA	<ul style="list-style-type: none"> - razvijajo spretnosti časovne in prostorske predstavljalnosti z učenjem ob raznovrstnih in večperspektivnih zgodovinskih virih, razvijajo zmožnosti kritične presoje v preteklosti in sodobnosti; - razvijajo zmožnosti oblikovanja samostojnih utemeljenih zaključkov, pogledov, mnenj in stališč, vživljanja v različne perspektive in snovanja izvirnih predlogov in rešitev; - razvijajo dovednost za različne poglede na zgodovino oz. interpretacije zgodovine ter razumevanje, zakaj se pojavijo;
LIKOVNA UMETNOST	- razvijajo sposobnost opazovanja, prostorske predstavljalnosti in vizualizacije, likovno mišljenje, likovni spomin in domišljijo;
TEHNIKA IN TEHNOLOGIJA	<ul style="list-style-type: none"> - spoznavajo, raziskujejo, konstruirajo in gradijo preproste predmete; - ob uporabi preprostih obdelovalnih orodij razvijajo in urijo delovne spretnosti;
GEOGRAFIJA	- razvijajo poznavanje in razumevanje prostorov, da bi bili sposobni postaviti dogodke v geografski okvir in razumeti osnovne prostorske odnose;

c) Izpeljava projektne učnega dela

Učenci so se razdelili v skupine po interesih (predstavitev prazgodovine, starega, srednjega, novega veka in moderne dobe), se pogovorili o predstavitvi dela sošolcem in o pripravi razstave v avli šole. S pomočjo učne metode "nevihta možganov" so izdelali celoten načrt in si določili čas za izdelavo in predstavitev. Priprava in izdelava maket ter plakatov je potekala doma, pri organizaciji priprav so jim bili v pomoč tudi starši in prijatelji. Učenci so morali narediti načrt za izdelavo, prebrati literaturo, izbrati pravi material, narediti povzetke dela, pripraviti in predstaviti učno snov glede na zgodovinsko obdobje, pripraviti zapis v zvezek in narediti uganko, rebus, križanko, vprašanja ali kviz za sošolce. Če so imeli kakšno vprašanje ali težavo, so me za nasvet vprašali v šoli ali preko spletne pošte.

d) Primeri dobre prakse

V tem prispevku bom predstavila primer dobre prakse nadarjenih učencev po razredih od šestega do devetega razreda.

Učenec in učenka šestega razreda sta se odločila za predstavitev dveh izbirnih tem: Človek razmišlja, ustvarja in gradi ter Kulturna dediščina. Izdelala sta maketo cerkve in čebelnjaka. Pri izdelavi sta uporabila različni material (les, papir, folijo, stiropor, barve ...) in se osredotočila na podrobnosti (npr. poslikava oken v cerkvi na notranji strani). Pri predstavitvi sta posebej poudarila pomen kulturne dediščine za današnje generacije. Učenec je ob predstavitvi cerkve

Slika 1: Cerkev

posebej predstavil razlike med gotskim in romanskim stilom gradnje, učenka pa je na čebelnjak narisala različne panjske končnice in opisala pomen čebel za Slovenijo ter svet. Ob koncu predstavitve sta oba

Slika 2: Čebelnjak

pripravila kratek kviz za sošolce in zapis v zvezek.

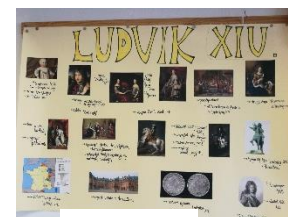
Slika 3: Mostišče

Trije učenci sedmih razredov so se odločili za izdelavo maket na izbirno temo Prazgodovina na Slovenskem in obvezno temo Stara Grčija. Pri predstavitvi so posebej izpostavili življenje ljudi v določenem obdobju. Posebej natančna je bila izdelava mostišča ali kolišča na Ljubljanskem barju. S pomočjo dodatnega slikovnega materiala, makete in

predstavitvenega programa PowerPoint so učenci pokazali lego barja, način življenja na njem ter prednosti in slabosti le-tega, predstavili so pomen prometa in trgovine ter izdelali deblak.

Največji aplavz je dobila lutka špartanskega vojaka. Učenka je s svojo natančnostjo zelo nazorno prikazala vojaško opremo in obleko.

Učenka osmih razredov je s pomočjo plakata in različnih virov literature, ki jih je poiskala v knjižnici in na spletu, sošolcem predstavila absolutizem. Po uvodu, ogledu videoposnetka, pregledu podatkov ter fotografij na plakatu je učencem razdelila liste z navodili in besedilom o absolutizmu, jih razdelila v skupine za delo po njihovih učnih sposobnostih in preverila odgovore z vprašanji.

Slika 4: Ludvik XIV.

Devetošolka se je odločila za obvezno temo Politične značilnosti 20. stoletja s poudarkom na prvi svetovni vojni. Izdelala je prikaz in maketo pozicijskega bojevanja ali bojevanja v jarkih. Učencem je s pomočjo različnih virov, literature, fotografij, besedil, izdelave vojaške uniforme (sešila jo je sama) prikazala bojevanje na frontnih linijah s poudarkom na načinu življenja in preživetja vojakov v jarkih. S svojo predstavitvijo je močno vplivala na čustva sošolcev. Na koncu predstavitve je vodila razpravo na temo, ali je vojna res potrebna.

Slika 5: Uniforma

Slika 6: Jarki

Slika 7: Jarki

Vse makete in plakate so učenci razstavili v avli šole. Med glavnim odmorom so imeli svoje delavnice, v katerih so učencem prve in druge triade predstavljali svoj izdelek in namen dela. Učenci nižjih razredov so z velikim veseljem in občudovanjem opazovali razstavljeno projektno delo in radovedno postavljali različna vprašanja.

Za utrjevanje in ponavljanje znanja podane učne snovi so uporabili kvize, uganke, rebuse, za lažjo izvedbo dela so učence v razredu razdelili v skupine po sposobnostih. Po vseh končanih dejavnostih sem se z nadarjenimi učenci sestala in naredili smo skupno evalvacijo dela. S pomočjo medsebojnega kritičnega vrednotenja so ugotovili, da bi lahko določene dele maket ali plakatov izpopolnili in dodali še kakšno podrobnost. S predstavljenim delom in z doseženimi učnimi cilji so bili zadovoljni in predlagali so, da bi na podoben način obravnavali določeno učno snov tudi v drugem polletju. Pri delu so si večkrat pomagali in se družili tudi v popoldanskem času ter skupaj načrtovali.

Zaključek

S tem projektnim učnim delom so nadarjeni učenci razvijali svojo ustvarjalnost, spoznavali učne cilje in kriterije ocenjevanja. S pomočjo različnih virov, literature, maket, uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije so uspešno predstavili določeno zgodovinsko obdobje in na zanimiv ter ustvarjalen način popestrili učno uro zgodovine. Opazila sem, da posebnih težav pri pripravi in izvedbi niso imeli.

Pomembno je, da nadarjenim učencem omogočimo, da bodo v učnem procesu čimbolj kreativni, samostojni in aktivni. Potrebujejo številne nove izzive in dejavnosti za razvijanje njihovih močnih področij in potenciala. Učenci bodo pri posameznem predmetu zelo uspešni, če bodo dovolj motivirani za delo. Z novimi sodobnimi pristopi jih lahko uspešno pripravimo na samostojno uspešno življenjsko pot. Želimo si, da bi se vsak otrok razvil v odgovorno, razmišljujočo in srečno osebo, ki bo v svojem delu uživala in ustvarjala.

Literatura:

Ferbežer, I. (2005). *Celovitost nadarjenosti*. Nova Gorica: Educa.

Gardner, H. (1995). *Razsežnosti uma. Teorija o več inteligencah*. Ljubljana: Tangram.

George, D. (1997). *Nadarjeni otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Heacox, D. (2009). *Diferenciacija za uspeh vseh*. Ljubljana: Rokus.

Juriševič, M. (2012). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli – Analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Nagel, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok: svetovalec za starše in učitelje*. Ljubljana: DZS.

Žagar, D., Artač, J., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci*,

http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_dru%20go/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf. Pridobljeno 16. 3. 2018.

Posodobljeni učni načrti za osnovne šole,

http://www.mizs.gov.si/delovna_podrocja/direktorat_za_pedsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/ovno_solstvo/ucni_nacrti/posodobljeni_ucni_nacrti_za_obvezne_predmete/.

Herodot iz Halikarnasa: Zgodbe. Slovenska matica v Ljubljani, 2003.

Barbara Blatnik: Ponudimo nadarjenim več

OŠ Dobropolje

blatnik.barbara90@gmail.com

Lektorirala: Sonja Lenarčič, prof.

Izvleček:

Kot učiteljica, ki skoraj dve desetletji delam z učenci v razredu, opažam, da število učencev, ki so opredeljeni kot nadarjeni, vztrajno narašča. Hkrati opažam tudi, da se delo z njimi običajno omeji na pripravo na različna tekmovanja in udeležbo na le-teh. Ker sem videla, da se pravzaprav ne želijo udeležiti kar vseh tekmovanj, sem se odločila, da skupini nadarjenih učencev z zadnje triade ponudim delo na projektu izven pouka. Na uvodni sestanek sem

povabila vse učence, ki so uradno opredeljeni kot nadarjeni, pa tudi nekaj tistih, ki uradno niso opredeljeni, a osebno menim, da področje, ki ga projekt zadeva, obvladajo. Gre za postavitev naravoslovne učne poti z naslovom Naše osončje, v naravi. Za sodelovanje se niso odločili vsi povabljeni, a skupina kljub vsemu šteje enajst zelo motiviranih in visoko sposobnih učencev, z odličnimi idejami, veliko teoretičnega znanja, domišljijo, ki skoraj nima meja, so pa nekateri nekoliko šibkejši na socialnem področju. Učna pot ima devet postaj na ustrezno preračunanih razdaljah, na vsaki postaji je postavljena predstavitvena tabla, za vsako postajo so pripravljene tudi aktivnosti. Čaka nas še priprava promocijskega materiala. Cilji za naslednje šolsko leto pa so naslednji: pritegniti vsaj tri šole iz naše okolice, da na naši učni poti izvedejo naravoslovni dan z našim vodstvom (namen je krepitev socialnih veščin).

Ključne besede: uradno nadarjeni, naravoslovna učna pot, motivacija učencev, sposobni učenci

Abstract:

As a teacher, who has been teaching for almost two decades, I have noticed that the number of students – defined as gifted, is consistently growing. At the same time, these students are limited to preparation and participation in student competitions only. Since, not all students want to participate in every competition; I have decided to offer a group of gifted primary school students in the last triad, an opportunity to work on a project outside the school walls. For the introductory meeting, I have invited the students who are officially defined as gifted, as well as those for whom I personally think that they excel at this field. The aim of the project is to set up a nature trail titled Our solar system in nature. Not all students decided to participate, but the group still numbers eleven highly motivated and capable students with excellent ideas, substantial theoretical knowledge and boundless imagination. However, there are some students with poor social skills. The nature trail has nine stations at suitably calculated distances. At each station there is an introductory sign as well as various activities. We still have to prepare promotional materials. The aims for the next school year are the following: have at least three schools from our area execute a field day at our trail and under our guidance, (the aim is to improve social skills).

Key words: officially defined as gifted, nature trail, motivation, capable students

1 UVOD

Ena najpogosteje uporabljenih definicij nadarjenih učencev, ki je zapisana tudi v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978 in iz leta 1988, pravi, da so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni šoli ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na enem od naslednjih področij: intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, tehničnem in tudi športnem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti za razvoj in spodbujanje teh področij.

Bela knjiga iz leta 1995 in zakoni, ki se nanašajo na šolo, sprejeti februarja 1996 med drugim poudarjajo tudi načelo enakih možnosti. Vsak učenec naj bi imel možnost izbire različnih izobraževalnih poti in vsebin; poudarjajo torej diferenciacijo pouka. V Beli knjigi iz leta 2011 je zapisano, da je treba delu z nadarjenimi nameniti poseben poudarek, kriteriji in merila za opredelitev nadarjenih učencev pa so se v slovenski šoli uveljavili šele ob uvajanju devetletke. Zelo sistematično je nadarjene učence in njihovo identifikacijo zajel sklad Zoisovih štipendij. Današnja izhodišča za delo z nadarjenimi učenci izhajajo iz sodobnega pojmovanja nadarjenosti. Odkrivanje nadarjenih učencev je del sistema devetletne osnovne šole in poteka v treh stopnjah: evidentiranje, identifikacija, seznanitev in mnenje staršev.

2 NADARJENI UČENCI NA NAŠI ŠOLI

Na naši šoli se seveda držimo predpisanega postopka za odkrivanje nadarjenih učencev. Učitelji se zavedamo, da so nadarjeni učenci zelo heterogena skupina. Razlikujejo se na miselno-spoznavnem, učno-storilnostnem in socialno-čustvenem področju. Vsi nadarjeni učenci tudi niso enako motivirani; pri večini se mora za motivacijo potruditi učitelj. Običajno so zelo občutljivi za negativne pripombe (spet ta »piflar«), včasih niso sprejeti v družbo sovrstnikov ali nimajo spodbujajočega domačega okolja. Trudimo se, da pri delu z nadarjenimi širimo in poglobljamo njihovo temeljno znanje, razvijamo ustvarjalnost, uporabljamo sodelovalne oblike učenja, upoštevamo individualnost in učenčeva močna področja, spodbujamo samostojnost in odgovornost, posvečamo se skrbi za celostni osebni razvoj učenca, s poudarkom na sprejetosti učenca v okolje, v katerem deluje, skušamo ponuditi več možnosti, da ima učenec možnost izbire, smo na voljo učencu za svetovanje ob uresničevanju zastavljenih ciljev in evalvaciji.

Nekatere dejavnosti, ki jih ponujamo nadarjenim učencem: likovne delavnice, sodelovanje pri folklori, udeležba na likovnih natečajih in kolonijah, tekmovanja iz tujih jezikov, Cankarjevo

tekmovanje, novinarstvo, srečanje z novinarjem, srečanja s tujimi diplomati, sodelovanje pri organizaciji noči v šoli, poskusi v naravi, astronomija, tekmovanja iz kemije, biologije, fizike, matematike, geografije, origami v matematiki, obisk planetarija, Hiše eksperimentov, sodelovanje pri ekoprojektih, pa še kaj bi se našlo.

Učence želimo motivirati, da začnejo o problemu razmišljati in da znajo svoja razmišljanja tudi posredovati drugim. Želimo, da delo poteka v sproščenem ozračju, v katerem učenci brez zadržkov delijo svoje občutke, mnenja in probleme.

Seveda pa se pri delu pojavljajo tudi težave. Ena od njih je ustrezna usposobljenost učiteljev za delo z nadarjenimi učenci, nato umestitev dela z nadarjenimi učenci v urnike učiteljev in učencev in ne nazadnje tudi učiteljevo plačilo. Težave se pojavljajo tudi na strani učencev, saj so ti pogosto preobremenjeni s tekmovanji, izvenšolskimi dejavnostmi in sodelovanji pri različnih projektih. Ker se pojavljajo eni in isti učenci pri večini dejavnosti, so preutrujeni in posledično nemotivirani. Morda do težav prihaja tudi zato, ker je v Sloveniji kar 25 % učencev prepoznanih za nadarjene, medtem ko je v ZDA teh povprečno 6 %, v Evropi pa 10 %. Pogosto je tako, da so za nadarjene prej prepoznani tisti, ki so marljivi, kot pa tisti, ki so izjemni na posameznih področjih. Zaradi omenjenega večkrat izpadejo otroci, ki so sicer intelektualno zelo sposobni, a zaradi različnih razlogov (morda manj sledijo navodilom učitelja, lahko se pri pouku dolgočasijo, ponavljajoče naloge jim ne predstavljajo izziva) nimajo samo odličnih ocen. Zelo pomembno je, da znamo učitelji take otroke prepoznati in jih ustrezno motivirati.

3 NADARJENI UČENCI PRI NARAVOSLOVNIH PREDMETIH

Kot učiteljica fizike in matematike se zavedam, da nadarjeni učenci potrebujejo poleg običajnih programov tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti. Tako kot ostali učitelji se tudi sama srečujem z nekaterimi težavami. Nekateri nadarjeni učenci so učno sicer zelo uspešni, a imajo težave na čustvenem področju, ne najdejo se v osnovnih življenjskih situacijah, pri pouku jim je dolgčas, v razredu niso sprejeti, kažejo odpor do rutinskih nalog, zato se ne želijo udeleževati tekmovanj, pa še kaj bi se našlo. Delo z nadarjenimi je za učitelja izziv. Ni le ene metode, ki bi ustrezala vsem učencem, učinkovite pa so vse, ki omogočajo razvijanje zahtevnih miselnih procesov. Učitelj mora v pouk pogosteje vključevati problemsko naravnane metode, raziskovalna vprašanja, kompleksnejše metode in poskrbeti, da se nadarjen učenec pri pouku ne dolgočasi. Ker pa je omenjeno velikokrat težko vključevati v pouk, saj je razred heterogen, so nadarjenim na voljo izbirni predmeti, raziskovalni tabori, priprave na tekmovanja, interesne dejavnosti, prav tako imajo tudi možnost

raziskovalnih nalog na različnih področjih. Pomembno je, da razvijamo tudi socialno področje. Nekateri nadarjeni učenci so na tem področju močni, drugi pa imajo primanjkljaje. Tem je potrebno pomagati, da se naučijo dela v skupini, saj so nekateri izraziti individualisti, druge je potrebno naučiti, kako predstaviti svoje sicer zelo izvirne ideje, pri večini pa je potrebno krepiti samozavest, pozitiven odnos do sebe in občutek pripadnosti. Ob vsem tem mora biti učitelj pozoren tudi na to, da učenci niso preobremenjeni. Do preobremenjenosti navadno pride pri učencih, ki imajo več močnih področij in željo, da se dokažejo na vseh. Lahko se želijo tudi dokazati učitelju ali staršem in se zato udeležujejo vseh tekmovanj. Ker nimajo dovolj časa za kvalitetno pripravo, izostanejo želeni dosežki, posledica le-tega pa je razočaranje. Vsekakor delo z nadarjenim učencem od učitelja zahteva veliko dodatnega dela, priprav, izobraževanj na področju stroke in nadarjenosti. Na začetku svoje poklicne poti sem se lotevala bolj »varnih« načinov dela z nadarjenimi, ki se nanašajo v glavnem na pripravo učencev na tekmovanja iz fizike in matematike, kasneje sem izziv zase in učence našla v logiki in organizirala nekaj državnih tekmovanj iz logike, lotili smo se raziskovalnih nalog iz različnih področij (matematika, fizika, ekologija), sedaj pa se nekaj let lotevamo različnih projektov v okviru izbirnih predmetov iz računalništva, astronomije in fizike. Astronomija je moj hobi še iz študentskih let. Danes je v primerjavi z mojimi študentskimi leti na voljo veliko več informacij, seveda pa so te tudi hitreje dosegljive. Po mojih izkušnjah je astronomija za naravoslovno nadarjene učence izziv, saj imajo na to temo nešteto vprašanj, odgovori pa nikoli niso dokončni, vedno lahko raziskujemo naprej, prihajamo do novih spoznanj. Seveda je izvedba izbirnih predmetov iz astronomije izziv tudi zame. Od mene zahteva stalno dodatno strokovno izobrazbo, iskanje informacij, velikokrat pa je tudi organizacijski izziv (ekskurzije, nočna in dnevna opazovanja, astronomski večeri). Pri fiziki se astronomija pojavi kot posebno poglavje v osmem razredu, a tu učenci dobijo le bežen vpogled v astronomske vsebine, izbirni predmeti v sedmem, osmem in devetem razredu pa zajemajo tri področja:

- Sonce, Luna in Zemlja
- Daljnogledi in planeti
- Zvezde in vesolje

Učni načrt pri izbirnih predmetih pušča kar nekaj manevrskega prostora pri izdelavi letne priprave. Ker se prijavijo večinoma učenci, ki jih predmet zanima in posledično tudi že imajo nekatera osnovna znanja in vedenja, ni potrebe po zgolj frontalnem pouku, pač pa lahko učencem puščam več svobode za samostojno raziskovanje in iskanje lastnih poti do rešitve.

Seveda pa je pri astronomiji nujno tudi opazovanje, zato večino pouka izvedemo izven učilnice in tudi izven urnika. V okviru izbirnega predmeta iz astronomije sem v preteklem šolskem letu ponudila sodelovanje pri organizaciji astronomskih večerov. Ko se je oblikovala skupina, smo najprej s prijavnicami obiskali vse razrede od prvega do devetega, in učence povabili k obisku. Prijavilo se je 84 učencev. Tolikšnega odziva pravzaprav nismo pričakovali, zato smo bili v začetku nekoliko v zadregi glede izvedbe, a smo se hitro znašli. Delili smo jih v skupine in nato pripravljali dejavnosti glede na starost udeležencev. Učenci so v skupinah po tri iskali primerne dejavnosti, pripravljali Power Point predstavitve, izdelovali makete, pripravljali predavanja. Ko so bile dejavnosti pripravljene, je bilo potrebno narediti popis materiala, izračunati predvidene stroške in se za finančno podporo obrniti na šolski sklad. Priprava delavnic in dejavnosti za druge je bila nadarjenim učencem zanimiva, pravi izziv pa jim je predstavljajo sodelovanje in dogovarjanje, pa tudi izvedba delavnic in dejavnosti, saj ima večina med njimi težave na socialnem področju. Ker smo poleg dejavnosti izvajali tudi opazovanja, sem k sodelovanju povabila bivšega učenca, ki je trenutno dijak tretjega letnika in je kot učenec v devetem razredu prišel k meni z idejo, da bi ustanovil svoje astronomsko društvo. Ker je potreboval pomoč, se je obrnil name. Z veseljem sem mu pomagala in sodelovala, kar počnem še danes. Ker pa je bilo zanimanje za astronomijo tudi med starši, smo tudi zanje pripravili posebno predavanje, ki ga je vodil še en izmed mojih bivših nadarjenih učencev. Astronomski večeri so bili očitno uspešno izvedeni, saj nas člani šolskega sklada nagovarjajo k ponovitvi le-teh v letošnjem šolskem letu.

Letos sem se odločila, da s skupino nadarjenih postavimo naravoslovno učno pot z naslovom Naše Osončje. Izzivu se sicer niso odzvali vsi povabljeni, a oblikovana skupina je dovolj velika, da delo nemoteno teče. Osnovna zamisel: učna pot naj bi povezovala centralno in podružnično šolo, imela bi devet postaj (Sonce in osem planetov), potekati pa mora po čimbolj neprometnih poteh. Najprej je bilo potrebno preračunati, kje na poti bodo table, ki bodo predstavljale položaj planetov glede na njihovo oddaljenost od Sonca. Sledil je ogled v naravi, ugotavljanje, komu pripadajo zemljišča in dogovori z lastniki zemljišč ter tudi z občino. Vsi res niso kazali takojšnjega navdušenja, a ko smo dodatno pojasnili naš koncept, večjih težav pravzaprav nismo imeli. Učencem sem prepustila, da se poskušajo dogovarjati sami, seveda pa sem bila vedno prisotna. Čez zimo smo oblikovali informacijske table. Glede na količino informacij, ki smo jih želeli zapisati na table, bi morale biti te ogromne, torej smo se morali dogovoriti, kaj je tisto osnovno in pomembno in kaj lahko izpustimo. Ugotovili smo, da se naša mnenja precej razlikujejo. Za pomoč pri oblikovanju smo se dogovorili tudi z grafičnim oblikovalcem.

Poiskati smo morali dobavitelja za table in tudi nekoga, ki naše končne izdelke spremeni v informativne table. Finančno nas je tudi pri tem projektu podprl šolski sklad. Mislim, da so učenci tekom procesa pridobili na področju sodelovanja, dogovarjanja, socialnih veščin. Trenutno težko čakamo dostavo informativnih tabel in pridno izdelujemo plakate, zgibanke in vabila za odprtje. Na pomlad nas torej čaka postavitve tabel v naravo in odprtje učne poti. To zadnje je za večino učencev v skupini precejšen stres, saj se ne marajo izpostavljati, zato pridno vadimo nastopanje pred drugimi in poskušamo zmanjševati tremo, govoriti glasno in razločno ter sodelovati z občinstvom. Za vsako postajo pripravljamo tudi učni list, saj želimo, da je naša učna pot »živa« in ne le za enkratno uporabo. V prihodnosti želimo na njej vsako leto izvesti vsaj en naravoslovni dan, in sicer v popoldanskem času, saj bi za zaključek v večernih urah izvedli tudi opazovanje nočnega neba. Ta projekt terja veliko vloženega časa (kar nekaj delovnih popoldnevov in sobot) in energije, a je tako meni kot učencem tudi v veliko zadovoljstvo.

4 ZAKLJUČEK

Taki in podobni projekti terjajo od učitelja kot vodje ogromno volje, energije in časa, a prinašajo tudi zadovoljstvo, saj so učenci motivirani, iščejo nove informacije, rešitve problemov, učijo se organizacije, sodelovanja z vrstniki in odraslimi, predstavitve svojih stališč. Napredek morda ni viden takoj, je pa sodelovanje pri projektih učencem v veselje, kar se kaže tudi pri prijavah na izbirne predmete. Naj povem še, da v naslednjem šolskem letu načrtujemo še delo na zgoraj opisanem projektu, hkrati pa tudi že začnemo z novim projektom, z naslovom Eksperimentalnica v naravi.

5 VIRI IN LITERATURA

- 1) Budin, A. (2012). Učiteljeva vloga v procesu odkrivanja in dela z nadarjenimi v osnovni šoli. Diplomaska naloga. Ljubljana.
- 2) Magister, N. (2016). Socialni in čustveni vidiki razvoja nadarjenih učencev v drugem triletju osnovne šole. Magistrsko delo. Ljubljana.
- 3) Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci. Dostopno na spletnem naslovu: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf, 11. 2. 1999

- 4) Bandur, S. (2013). Pridni in/ali nadarjeni?. Dostopno na spletnem naslovu: <https://www.delo.si/druzba/panorama/pridni-in-ali-nadarjeni.html>, 23. 12. 2013

Polonca Bilbija: Predstavitev študije primera dvojno izjemno nadarjenega učenca

OŠ Grm Novo mesto

polonca.carf@guest.arnes.si

Lektorirala: Tina Gačnik, prof.

Izvleček v slovenščini

V prispevku z naslovom *Predstavitev študije primera dvojno izjemno nadarjenega učenca* bom na začetku opredelila teoretski okvir nadarjenosti in dvojno izjemno nadarjenih. Predstavila bom študijo primera učenca, ki je v šolskem letu 2011/2012 zaključil osnovnošolsko izobraževanje, trenutno je star 22 let. Interpretirala bom rezultate testiranja sposobnosti in delo z učencem v OŠ po področjih nadarjenosti, ki sodijo v okvir umetniške nadarjenosti – nadarjenost na likovnem, glasbenem in literarnem področju. Učenec, ki je poleg izrazite nadarjenosti na umetniškem področju dosegal tudi nadpovprečne učne rezultate, je izhajal iz manj spodbudnih družinskih razmer, razvil perfekcionizem in imel slabše razvite socialne spretnosti. Učenec je bil v odnosu do okolice izjemno kritičen in hkrati zelo občutljiv na pogovore o družini. Neugodne življenjske situacije in nesprejetost med vrstniki so ga spravljali v čustveno nelagodje. V prispevku bom podrobno opredelila in predstavila kontinuirano podporo, vodenje in svetovanje šolske svetovalne delavke v času šolanja učenca v zadnji triadi. Svetovanje je bilo usmerjeno v razvijanje občutka varnosti in sprejetosti, učenje socialnih spretnosti in razvijanje pozitivne samopodobe. Nudila sem mu tudi podporo za razvoj njegovih talentov (uredila pridobitev doniranega računalnika ter ga usmerjala v nastope, natečaje in razstave).

V prispevku bom odkrivala in opisala učinkovite načine dela in svetovanja z dvojno izjemno nadarjenim učencem.

Izvleček v angleščini

The article with the title *Presentation of the twice exceptional pupil case study* begins with defining the theoretical framework of talent and twice exceptional pupils. The case study of a pupil who finished primary school in 2011/2012 and is now 22 years old, is presented in the article. Furthermore, the article interprets the results of ability testing as well as the activities carried out with the pupil in primary school regarding different fields of artistic talent: talent in the art field, talent in the musical field and talent in the literary field. The pupil, who in addition to exceptional talent in the artistic field also achieved above-average learning results, found himself, on the other hand, in a unpleasant family situation. He consequently became a perfectionist and had poor social skills.

The pupil was highly critical of his surroundings while at the same time being hypersensitive when talking about the family. What is more, unpleasant life situations and being rejected by schoolmates caused emotional discomfort. The article depicts continuous support, management and counselling of the school counsellor during the pupil's last three years of primary school. The focal point of counselling was developing the feeling of safety and acceptance, learning social skills and developing a positive self-image. Moreover, the pupil's talents were in great deal supported by the counsellor in various ways, such as organizing the acquisition of a donated computer, motivating him for performances, competitions, exhibitions.

The article reveals and describes effective work and counselling methods for dealing with a twice exceptional pupil.

Ključne besede: nadarjenost, dvojno izjemno nadarjeni učenci, kulturno-umetniško področje nadarjenosti, svetovanje, podpora

Uvod

Na svoji profesionalni poti sem kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja, šolska svetovalna delavka in pomočnica ravnateljice spoznavala in se soočala z izzivi poučevanja, sprejemanja in razumevanja učencev s posebnimi potrebami.

V dobrih dveh desetletjih sem se srečala z mnogimi nadarjenimi učenci, imperativ dela z njimi pa je učenec, ki ga bom opisala v prispevku. Učenec je pustil ne samo v mojem pedagoškem in osebnem življenju, temveč tudi na naši šoli, med učitelji in učenci OŠ Grm ter širše, sled, ki je neizbrisljiva. Izkazal je visoke učne in umetniške dosežke in se osebno razvil v samostojno, zrelo in odgovorno osebnost.

Spoznala sem ga v skupini oddelka podaljšanega bivanja v njegovem 3. razredu OŠ. Izrazito je odstopal od sovrstnikov po zrelosti razmišljanja, odzivanja in vedenja, empatiji, kreativnem razmišljanju, izjemno bogatem besedišču in nadarjenosti na kulturno-umetniškem področju – tako na likovnem, glasbenem, literarnem kot dramskem področju. Tekom šolanja je utrdil in poglobil spretnosti na kulturno-umetniškem področju in posegel po vidnih dosežkih.

Učenec je uspešno zaključil program gimnazije in zaključuje prvostopenjski študij – pravkar pripravlja diplomsko nalogo.

Teoretski okvir – definicija nadarjenosti

Ne obstaja in ne more obstajati enotna unikumna definicija nadarjenosti. V Sloveniji je bil leta 1999 sprejet dokument Koncept odkrivanja in dela za nadarjenimi učenci v devetletni osnovni

šoli, ki temelji na razširjenem pojmovanju nadarjenosti. Podstat koncepta je ena najpogosteje uporabljenih definicij na svetu, ki je povzeta po ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978. Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potenciale na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, in kateri poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti (Žagar, Artač, Bezić, Nagy, Purgaj, 1999).

Po zgoraj omenjeni definiciji med nadarjene ali talentirane ne štejemo samo tistih z resnično visokimi dosežki, ampak tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke. Področja, kjer učenci dosegajo visoke dosežke, so:

- splošna intelektualna sposobnost;
- specifična akademska (šolska) zmožnost;
- kreativno ali produktivno mišljenje;
- sposobnost vodenja;
- sposobnost za vizualne ali t. i. izvajalske (performing) umetnosti (Žagar, Artač, Bezić, Nagy, Purgaj, 1999).

Teoretski okvir – dvojno izjemno nadarjeni učenci

Dvojno izjemno nadarjeni učenci so tisti, ki so nadarjeni in imajo obenem posebne vzgojno-izobraževalne potrebe. Širša definicija, ki prihaja iz ZDA, opredeljuje, da so to učenci, ki so prepoznani na enem ali več področjih izjemnosti (visok intelektualni potencial, specifične ali splošne intelektualne sposobnosti, ustvarjalnost, vizualna in uporabna umetnost, vodstvene sposobnosti). Ti učenci niso usmerjeni kot otroci s posebnimi potrebami in nimajo odločbe komisije za usmerjanje, potrebujejo pa prilagoditve in svetovanje ali dodatno strokovno pomoč. V Sloveniji je na dvojno izjemno nadarjene učence opozoril že Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (Žagar, Artač, Bezić, Nagy, Purgaj, 1999). Z dvojno izjemno nadarjenimi učenci se je v Sloveniji poglobljeno ukvarjala doc. dr. Lidija Magajna.

Odkrivanje nadarjenosti dvojno izjemno nadarjenega učenca

Učenec je bil identificiran kot nadarjen, ker je dosegel kriterij 90. percentila na testu splošne inteligentnosti in na ocenjevalni lestvici učiteljev za splošno-intelektualno, učno, ustvarjalno,

voditeljsko in umetniško področje. Identificiran je bil v 4. razredu in že takrat so starši izpostavili željo, da z njim poglobljeno delamo na likovnem področju.

Razvijanje učenčevih potencialov na kulturno-umetniškem področju

Poudariti je potrebno, da je učenec resnično unikumen mladostnik: inteligen, zanesljiv, zrel in subtilen, ki se že v času osnovnošolskega izobraževanja ni pustil ujeti v kalupe okolja, v katerem je živel, in je tudi zato v marsičem odstopal od svojih vrstnikov. Življenjska pot, na katero je stopil in za katero se je odločil, ni bila in ne bo vedno enostavna, saj je v naravi širšega okolja, da izstopajoče posameznike poskuša vleči nazaj med povprečne. Učenec je že zelo zgodaj znal sprejemati prave odločitve in se znal opredeliti za dobro ter kazal veliko mero odgovornosti, samostojnosti in zrelosti.

Likovno področje

Učenec je imel izjemen talent na likovnem področju, ki so ga učitelji razrednega pouka in likovni pedagog razvijali ves čas učenčevega šolanja. Obiskoval je likovni krožek, sodeloval na likovnih natečajih in tako v šolskem kot v domačem okolju nenehno likovno ustvarjal. V prvi in drugi triadi so bili njegovi motivi predvsem živali (konji, tigri) in fantazijski liki (zmaji, samorogi). Kasneje je ustvarjal portrete in izjemno upodabljal akte.

Glasbeno področje

Od 3. do 7. razreda je bil član otroškega in mladinskega pevskega zbora OŠ Grm. Na klavirju je zbor spremljal v 7. in 8. razredu. Glasbeno šolo je obiskoval v letih od 2006 do 2012, od tega je v prvih dveh letih naredil štiri razrede. Nastopal je na mnogih šolskih in izvenšolskih prireditvah. Je tudi avtor več lastnih klavirskih skladb, ki jih je tudi že javno izvajal.

Literarno področje

Učenec je bil med prvonagrajenimi na dveh pomembnih literarnih natečajih: v Celju – Roševi dnevi in Novem mestu v okviru Dolenjskega knjižnega sejma.

Pisal je kratke zgodbe in s pisanjem prvenca, fantazijskega romana, začel že v OŠ.

Dramsko področje

Povezoval je mnoge prireditve v šoli in sodeloval v različnih predstavah.

Težave, s katerimi se je učenec soočal

Učenec je izhajal iz manj spodbudnih družinskih razmer – starša sta se ločila, oče je bil verbalno in fizično nasilen do žene in otrok, v učenčevem 8. razredu je sledila prepoved približanja očeta otrokom, o kateri smo bili v šoli obveščeni s strani matere učenca in pristojnega sodišča. Učenčeva mati je bila največji varovalni dejavnik. Oče pa ga je omalovaževal, poniževal, podcenjeval njegove umetniške talente, kritiziral njegove izdelke in bil ogrožajoč dejavnik. Družinska dinamika in prepiri so ga močno obremenjevali, poleg lastne čustvene stiske se je čutil soodgovornega za počutje matere. Vstopal je v vlogo zaščitnika matere in sorojencev. Po ločitvi staršev je na nek način prevzel vlogo očeta. Ob ločitvi je bila družina tudi v finančni stiski, kar je vplivalo na odnose in počutje med njimi.

Učenec je imel zelo visoke lastne zahteve tako na učnem kot ustvarjalnem področju. Razvil je perfekcionizem, ki ga je poleg manj spodbudnih družinskih razmer spravljal v notranje konflikte in večkratno čustveno stisko.

Zaradi učne in umetniške nadpovprečnosti je pri sovrstnikih vzbujal zavist, v odnosih do sošolcev se ni bil pripravljen podrežati in konformistično odzivati. Prijateljeval je le s sošolko, ki jo je sam izbral kot dovolj zrelo, pametno in senzibilno za odnos prijateljstva. Zaradi slabše razvitih socialnih spretnosti, konstantnega druženja s starejšimi, s katerimi je enakovredno vstopal v odnose (mati, starejša sestra), in posledično večje zrelosti/odraslosti ter brez prave želje po druženju s sovrstniki, ki niso dosegali njegovega nivoja zrelosti in odgovornosti, je bil velikokrat v notranjem konfliktu in razočaran. Težko se je soočal z distanco vrstnikov in ni razumel njihovega odmika.

Kontinuirana podpora, vodenje in svetovanje

V času učenčevega obiskovanja 7. do 9. razreda OŠ sem kontinuirano delovala z učencem. Prilagajala sem se njegovim potrebam. Po vzpostavitvi globljega odnosa z učencem je imel možnost kadarkoli priti po nasvet in pomoč. Nudila sem mu nenehno dostopnost. Nisva oblikovala tedenskega urnika, temveč sva se srečevala po potrebi. Včasih je to pomenilo trikrat v tednu – kadar je učenec imel težave ali čustvene stiske, spet drugič pa se nisva srečala dva ali tri tedne zapored, ker za to ni bilo potrebe ali razloga.

Ves čas v obdobju zadnje triade sem delovala po področjih razvijanja:

- občutka varnosti in sprejetosti;
- socialnih spretnosti;

- pozitivne samopodobe.

Učenec je imel zaradi neugodnih družinskih razmer zamajen občutek varnosti in sprejetosti. Izkazovala sem mu podporo, naklonjenost in poskušala preko odnosa in socialno-pedagoških vaj učenca usmeriti v modifikacijo razmišljanja, čustvovanja in vedenja. V odnosu zaupanja, ki sva ga vzpostavila, je bil sugestibilen in upošteval moje vodenje in usmeritve.

Pri učenju socialnih spretnosti je bil asertiven in sprejemal tiste moje pobude, ki jih je on izbral za njemu pomembne. Večkrat je bilo potrebno militi odzive na strani vrstnikov, občasno pa tudi učiteljev.

Z razvijanjem pozitivne samopodobe sva lahko začela po zaključku turbulentne družinske situacije, ki se je zaključila z ločitvijo staršev. Učenec je bil izjemno strog do sebe in do okolice, razvil je perfekcionizem, garal na vseh področjih nadarjenosti in to je bilo kompenzacijsko vedenje. Z dosežki in zaključkom osnovnošolskega izobraževanja je bil viden napredek tudi na tem področju. Prehod v srednješolsko izobraževanje je doživel kot nov začetek, ki ga je željno pričakoval, saj je v osnovni šoli doživil nelagodje. Usmerjala sem ga v razmišljanje, da bo v programu gimnazije med podobno mislečimi, zrejšimi mladostniki, njegova unikumnost pa prednost, ki bo pripomogla k sprejetosti. Že v prvem letniku mi je učenec sporočal, da se je točno tako tudi zgodilo.

Nudila sem mu podporo za razvoj njegovih talentov (uredila pridobitev doniranega računalnika, usmerjala v nastope, natečaje in razstave).

Vidnejši dosežki učenca

- 1. mesto v državi na mednarodnem fotografskem natečaju Fotografska izkušnja 2010 na temo Srednjeveška mesta;
- avtorstvo in javna izvedba več lastnih klavirskih skladb;
- 1. mesto v skupini treh učencev na državnem tekmovanju iz znanja v konstruktorstvu in obdelavi gradiv z zgodovinsko študijo in izdelavo oklepa rimskega legionarja (srebrno priznanje na tekmovanju mladih raziskovalcev);
- več bronastih priznanj na tekmovanjih iz angleščine in geografije;
- med prvonagrajenimi na dveh pomembnih literarnih natečajih: v Celju – Roševi dnevi in Novem mestu v okviru Dolenjskega knjižnega sejma.

Zaključek malo drugače ...

Učenčev današnji pogled na najin svetovalni proces

»V najinih pogovorih sem vselej užival. Če sem bil namenjen v tvojo pisarno, sem vedel, da je ali nekaj hudo narobe ali pa se bo zdaj zdaj tisto narobe popravilo, saj se bom lahko s teboj o tem odkrito pogovoril. V času osnovne šole, ko sem se mučil z odkrivanjem svoje osebne identitete in ko se je pogosto zdelo, da je tisto, kar sem v sebi našel, nesprejemljivo v krogu prijateljev, nekaterih drugih pedagogov in celo nekaterih članov moje družine, so mi redki prijatelji, kot si bila ti, pomenili varen pristan. Ob najinih pogovorih se je vse, kar sem o sebi odkrival, zdelo resnično – včasih je to znalo hudo boleti, a sem nepopisno vesel, da me je bolelo takrat in da me več ne boli danes. Iskreno mislim, da če na OŠ Grm tekom svojih osnovnošolskih let ne bi imel tebe, bi bil marsikateri dan, teden, včasih celo semester, domala nevzdržen. Pri tebi sem bil lahko bodoči slikar ali virtuozi pianist, sanjavi pisatelj ali bodoči modni oblikovalec, otrok z nasilnim očetom ali fant, ki se boji lastnega spolnega zorenja, ker ne sovпада s tistim, kar drugi od mene pričakujejo; sprejela si me v vseh oblikah, kakršen sem pač zakorakal skozi vrata tvoje pisarne in samo zaradi takšnih trenutkov sprejemanja si danes upam trditi, da sem na dobri poti, da nekoč v celoti zacvetim. Hvala ti!«

Literatura:

- Žagar, D., Artač, J., Bezić, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana. Strokovni svet RS za splošno izobraževanje, str. 4.
- Juriševič, M., (2013). *Nadarjeni učenci v OŠ – stanje in perspektive*. Prispevek na konferenci. Portorož.
- Bezić, T., (2012). *Razvijanje ustvarjalnosti v šoli*. Ljubljana. Zavod RS za šolstvo.

Leonida Babič: Razstave v šolski knjižnici in delo z nadarjenimi učenci

Osnovna šola Starše

leonida.babic@guest.arnes.si

Lektorirala: Zdenka Kostanjevec

Izvleček

V knjižnici Osnovne šole Starše, kjer imamo velik čitalniški prostor, pogosto ob različnih dogodkih, pomembnih obletnicah in zaključkih projektov postavimo na ogled tematske, knjižne ali likovne razstave, ki jih pripravimo sami, ali v sodelovanju z drugimi institucijami. V razstavno dejavnost so vključeni učenci, ki so nadarjeni na ustvarjalnem, vodstvenem ali umetniškem področju, saj dejavnost zajema načrtovanje, raziskovanje, oblikovanje in postavitev razstav, pripravo vabil ter spremljevalnih dejavnosti, otvoritev in vodstva po razstavah.

Razstavo Spomini na veliko vojno smo ob stoletnici začetka prve svetovne vojne pripravili v sodelovanju z zgodovinskim društvom in lokalnimi zbiratelji, ob obletnici njenega konca pa smo gostili razstavo z naslovom On je ob Visli ali ob Drini. Razstave zdravilnih rastlin ob obisku zeliščnega vrta, najboljših slovenskih slikanic ob stoletnici izida prve slovenske slikanice, slovarjev in tujejezičnih knjig ob evropskem dnevu jezikov ter druge priložnostne razstave, ki jih spremljajo delavnice za učence, pogosto povežemo z bogatim izborom literature v šolski knjižnici.

V projektu »ŠOA - spominjajmo se« ob dnevu spomina na žrtve holokavsta v knjižnici postavimo na ogled razstave Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor, ki učence seznanjajo z nevarnostjo širjenja sovraštva, nestrpnosti in predsodkov ter s pomenom spoštovanja človekovih pravic.

Razstavna dejavnost, pri kateri so vsebine, metode in oblike dela prilagojene nadarjenim učencem, spodbuja nadaljnji razvoj njihove nadarjenosti.

Ključne besede: nadarjeni učenci, šolska knjižnica, razstave, projekti, ŠOA - spominjajmo se

Abstract

There is a big reading room in our library at Primary School Starše where we often prepare book, art or themed exhibitions for different occasions, important anniversaries or project closures. We prepare them on our own or in cooperation with other institutions. As we prepare exhibitions we include students who are gifted in the creative, leadership or artistic area, because the activity involves planning, research, formation and curation, preparing invitations and accompanying activities, opening and guiding visitors through exhibitions.

The exhibition *Spomini na veliko vojno* (Memories of the Big War) was prepared at the centenary of the beginning of the First World War in cooperation with the historical society and local collectors. At the anniversary of the end of the war, we hosted an exhibition called *On je ob Visli ali ob Drini* (He is at the Visla or at the Drina). Exhibitions of medicinal herbs after visiting a herb garden, the most beautiful Slovenian picture books at the centenary of the first Slovenian picture book, dictionaries and books in foreign languages on the European Day of Languages and other occasional exhibitions, which are accompanied by workshops for students, are often connected with a rich choice of literature in the school library.

At the International Holocaust Remembrance Day, in the project »ŠOA - spominjajmo se« (Shoah – Let Us Remember), we curated an exhibition of The Center of Jewish Cultural Heritage Synagogue Maribor, which introduces students to the dangers of hatred, intolerance, prejudice and the meaning of respecting human rights.

Exhibit activities with appropriate topics, methods and work forms adjusted for gifted students encourage further development of their talents.

Key words: gifted students, school library, exhibitions, projects, Shoah – Let Us Remember

Šolska knjižnica in njen pomen

Šolska knjižnica predstavlja informacijsko središče šole, kjer je učencem in učiteljem na razpolago ustrezno knjižno in neknjižno gradivo ter drugi informacijski viri potrebni za izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Naloga šolskega knjižničarja ni le nabava, obdelava in izposoja knjižničnega gradiva. Z izvajanjem bibliopedagoškega dela, ki poteka v obliki knjižničnih informacijskih znanj (KIZ-a), projektne delo in drugih dejavnosti v knjižnici, učence navaja na samostojno uporabo informacijskih virov, kritično in ustvarjalno razmišljanje, katerega cilj je informacijska pismenost učencev, kar pomeni, da so sposobni pridobiti, vrednotiti in uporabiti informacije iz različnih virov. (Sušec, 2005)

Projektno delo v šolski knjižnici

Projektno delo, ki temelji na izkustvenem učenju, predstavlja eno od oblik dela, v kateri so učenci v aktivnem odnosu do vsebine, ki se je lotevajo z reševanjem konkretnih nalog in problemov. Vsebina projektne delo, ki je tematsko zaokrožena, je obravnavana z različnih vidikov in zahteva vsebinsko povezovanje. Primerno je za družboslovne vsebine, kamor sodijo projekti, ki jih izvajamo v šolski knjižnici. Skupinske oblike dela učence pritegnejo k sodelovanju, kar vpliva na njihovo motivacijo in uspešnost pri delu. Z izvajanjem projektne delo učenci širijo svoje znanje in izkušnje, odkrivajo svoje sposobnosti in razvijajo spretnosti

ter domišljijo. Učijo se komunikacije in sodelovanja, medsebojnega upoštevanja in spoštovanja, osebne odgovornosti, kritičnega presojanja ter izvirnega in ustvarjalnega reševanja nalog. Učenci ob pomoči učitelja dajejo pobude, izbirajo teme in cilje projekta, načrtujejo potek dela, sodelujejo in si pomagajo med seboj, rešujejo konflikte ter izmenjujejo različne poglede. Učitelj pa je le usmerjevalec in spodbujevalec. (Novak, 2009)

Projekti, ki jih izvajamo v šolski knjižnici, so najpogosteje povezani s spodbujanjem branja. Na Osnovni šoli Starše tako že vsa leta sodelujemo v projektih Rastem s knjigo, Noč knjige in Branje ne pozna meja. Vključeni smo v projekt Medgeneracijsko branje, mednarodne izmenjave knjižnih kazalk ob mednarodnem mesecu šolskih knjižnic in Dnevi evropske kulturne dediščine ter projekt »ŠOA – spominjajmo se« ob dnevu spomina na žrtve holokavsta.

Razstave v šolski knjižnici

V knjižnici Osnovne šole Starše, kjer imamo velik čitalniški prostor, pogosto ob različnih dogodkih, pomembnih obletnicah in zaključkih projektov postavimo na ogled tematske, knjižne ali likovne razstave, ki jih pripravimo sami ali v sodelovanju z drugimi institucijami. V razstavno dejavnost so vključeni učenci, ki so nadarjeni na ustvarjalnem, vodstvenem ali umetniškem področju, saj dejavnost zajema načrtovanje, raziskovanje, oblikovanje in postavitev razstav, pripravo vabil ter spremljevalnih dejavnosti, otvoritev in vodstva po razstavah.

Razstavo Spomini na veliko vojno smo ob stoletnici začetka prve svetovne vojne pripravili v sodelovanju z zgodovinskim društvom in lokalnimi zbiratelji, ob obletnici njenega konca pa smo gostili razstavo z naslovom On je ob Visli ali ob Drini. Razstave zdravilnih rastlin ob obisku zeliščnega vrta, najlepših slovenskih slikanic ob stoletnici izida prve slovenske slikanice, slovarjev in tujejezičnih knjig ob evropskem dnevu jezikov ter druge priložnostne razstave, ki jih spremljajo delavnice za učence, pogosto povežemo z bogatim izborom literature v šolski knjižnici.

Projekt »ŠOA – spominjajmo se«

Ob dnevu spomina na žrtve holokavsta se od leta 2015 vključujemo v projekt »ŠOA-spominjajmo se«, ki ga vsako leto organizira Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor. V okviru projekta izvajamo različne dejavnosti, s katerimi učence seznanjamo z nevarnostjo širjenja sovraštva, nestrpnosti in predsodkov ter opozarjamo na spoštovanje osnovnih človekovih pravic. Pri tem so nam v pomoč razstave o holokavstu, ki jih obiščemo ali postavimo na ogled v šoli, različna literatura na to temo ter igrani in dokumentarni filmi.

Razstavo z naslovom Holokavst 1933-1945 (Pogum, da se spominjamo), ki jo je pripravil Center Simona Wiesenthala iz Jeruzalema, smo postavili na ogled v projektu ŠOA 2015. Razstava z veliko slikovnega gradiva prikazuje trpljenje evropskih Judov od vzpona nacizma do propada nacistične Nemčije, zato smo jo gostili prvo leto sodelovanja v projektu. Na otvoritvi razstave, ki je bila odprta na javnost, so učenci obiskovalce vodili med razstavnimi panoji. Otvoritev so popestrili s kulturnim programom. Kasneje so po razstavi vodili tudi učence šole. Ker eden od razstavnih panojev prikazuje Varšavski geto, so si devetošolci pri glasbeni umetnosti ogledali film Pianist.

Razstava Anini mariborski vrstniki, katere avtor je Boris Hajdinjak, direktor Centra judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor, dopolnjuje razstavo Ana Frank – zgodba za sedanjost. Razstavo, ki predstavlja mariborske judovske otroke in njihovo usodo v času holokavsta, smo gostili leta 2016. Po razstavi so učenci vodili tudi tiste najmlajše, ki so po ogledu razstave prisluhnilo zgodbi v slikanici z naslovom Tudi drevesa jokajo in jo ob koncu ilustrirali. Posebej so jim ostale v spominu vse prepovedi, ki so veljale za judovske otroke v času nacizma, kot je na primer ta, da se niso smeli voziti s kolesom. Učenci 7. razreda so po prebranem odlomku iz Dnevnika Ane Frank pri pouku slovenščine napisali kot primer neumetnostnega besedila pismo Ani. Pri pouku etike so se pogovarjali o kršenju človekovih pravic. Pri tehniki pa so učenci 6. razreda po predlogi izdelali maketo hiše, v kateri se je skrivala Ana s svojo družino. Razstava Anini mariborski vrstniki se je učencev najbolj dotaknila, saj so bile predstavljene življenjske zgodbe otrok, med katerimi jih je veliko končalo v taboriščih.

Razstava Anini mariborski vrstniki v šolski knjižnici

To ni otroška igra je razstava spominskega centra Yad Vashem iz Jeruzalema o življenju otrok, njihovi igri in ustvarjalnosti v času holokavsta. Vključili smo jo v projekt ŠOA 2017. Ker je v razstavi predstavljen Terezienstadt na Češkem, so bile spremljevalne dejavnosti povezane s knjigo Hanin kovček. Učenci so prebrali odlomek o tem, kaj je Hana spravila v kovček, ko so jo odpeljali v taborišče Terezín, učenci pa so napisali, kaj bi sami vzeli s seboj, če bi morali zapustiti svoj dom in družino.

Romi v gibanju, razstava, ki smo jo gostili v letu 2018, predstavlja romsko zgodovino, genocid, ki so ga nad njimi izvajali nacisti, in položaj Romov v Sloveniji danes. Romski učenci so ob otvoritvi razstave s tradicionalnim plesom in pesmijo predstavili svojo kulturo. Učence, ki so si razstavo ogledali, pa so naučili nekaj besed albanskega jezika, saj izvirajo s Kosova.

V projektu ŠOA 2019 so učenci pripravili spominsko uro z naslovom Slovenski pravičniki med narodi, s katero so želeli predstaviti tiste Slovence, ki jim je spominski center Yad Vashem iz Jeruzalema podelil častni naziv pravičnikov med narodi, ker so med drugo svetovno vojno pomagali Judom. Učenci so si ogledali tudi dokumentarni film z naslovom Tri obljube o slovenskem župniku Andreju Tumpeju, ki je v Beogradu rešil sestri Matildo in Bredo Kalef, ter poslušali predavanje o pravičniku Ivanu Breskvarju, ki ga je pripravil direktor Sinagoge Maribor. Spremljajoča razstava, ki sprva ni bila načrtovana, je nastala spontano. Ob preurejanju knjižnične čitalnice za izvedbo spominske ure, s projekcijo filma in predavanjem so odmaknjene mize postale prostor postavitve razstave, na kateri so učenci postavili na ogled literaturo o slovenskih pravičnikih ter projekcijo spominske ure.

S sodelovanjem v projektu »ŠOA – spominjajmo se« učence vzgajamo v duhu strpnosti, spoštovanja in sprejemanja drugačnosti, hkrati pa jih razstave spodbujajo k branju najrazličnejših knjig o holokavstu, ki jih hrani šolska knjižnica.

Nadarjeni učenci v projektu »ŠOA – spominjajmo se«

Projekt »ŠOA – spominjajmo se« spodbuja timsko delo, sodelovanje med učenci, samostojnost in samoiniciativnost ter razvija ustvarjalnost, inovativnost in kritičnost. V projektu nadarjeni učenci spoznavajo različne oblike raziskovalnega dela, med katerimi je tudi razstavna dejavnost, ki zajema načrtovanje, raziskovanje, oblikovanje in postavitve razstave, pripravo vabil na razstavo, spremljevalne dejavnosti za učence, otvoritev in vodstva po razstavi. Z razstavno dejavnostjo učenci, ki so nadarjeni na ustvarjalnem, vodstvenem ali umetniškem področju, pridobijo specifična znanja in spretnosti.

<h3>Dnevnik Ane Frank</h3> <p>Ane Frank se je rodila v Frankfurtu 12. junija 1929 staršema Otlu (1889- 1980) in Edith (1900- 1945) imela je starejšo sestro Margot (1926- 1945). Leta 1933 se je družina Frank zaradi uvidev prajudovskih zakonov iz Nemčije preselila v Amsterdam. Leta 1942 so se pred neznani zlonji v kletu Otta Franka. Po dveh letih skrivanja pred gestapom, med katerim je Ane pisala svoj dnevnik, so družino odloili na podstrežju hiše. 4. avgusta 1944 so Ana, Margot, Edith in Otta Franka in družino Van Pels, neznan odšel v nemško koncentracijsko taborišče. Konec vojne in izpustitev iz taborišča je dočel samo Anin oče. Objavljen je njen dnevnik, ki je bil preveden v več kot 80 jezikov. Podstrežje v pozivni zlebiti v zgradbi Amsterdamske, je danes zopremerjeno v muzej. (http://arhiv.kopieda.org/wiki/Ane_Frank)</p> <p>Dnevnik Ane Frank (http://arhiv.kopieda.org/wiki/Ane_Frank)</p>	<h3>DELAVNICA: Dnevnik Ane Frank</h3> <p>Navodila za delo</p> <p>Prebrati odlomek iz Dnevnika Ane Frank na strani 15.</p> <p>Na osnovi prebranega napiši pismo Ani ali strani iz svojega dnevnika. Upoštevaj pravila pisanja pisma ali dnevnika.</p> <p>Vprašanja</p> <ol style="list-style-type: none">1. Kdo je Ane Frank?2. Kaj jo je spodbudilo k pisanju dnevnika?3. Kdo je po vojni izdal njen dnevnik?
---	---

Učni list ob razstavi Anini mariborski vrstniki

Viri:

Novak, H. (2009). Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah. Radovljica: Didakta.

Odkrivanje in delo (b. d.). Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_druugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Sušec, Z. (2005). Knjižnična informacijska znanja: program osnovnošolskega izobraževanja. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Mag. Tanja Bezić: Priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije v osnovni šoli

Zavod RS za šolstvo

tanja.bezic@zrss.si

Jezikovni pregled: dr. Milena Kerndl

Jezikovni pregled povzetka v angleškem jeziku: mag. Barbara Lesničar

Izveček

V prispevku predstavljamo teoretična in empirična izhodišča, namene, cilje, metodologijo in rezultate razvojnega projekta »Razvijanje in preizkušanje sodobnih organizacijskih in didaktičnih pristopov za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci in dijaki - RAZSODNA, ki ga je zasnoval in vodil Zavod RS za šolstvo od leta 2016 do leta 2018 in ga v partnerskem sodelovanju z ravnateljji in strokovnimi delavci osnovnih in srednjih šol tudi uspešno zaključil z izdajo priročnika – Akceleracija in drugi sodobni pristopi za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjeni učenci in dijaki.

V skladu s cilji projekta smo izvedli 7 kompleksnih projektih nalog, v katerih je sodelovalo 77 sodelavcev – svetovalcev ZRSŠ, ravnateljev OŠ ter strokovnih delavcev osnovnih in srednjih šol. Posebej poglobljeno smo se ukvarjali z različnimi vrstami, oblikami in metodami akceleracije oz. hitrejšega napredovanja učencev/dijakov ter oblikovali Priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije. Poleg njihove predstavitve bomo predstavili tudi najpomembnejše pozitivne izkušnje in ovire, na katere smo pri izvajanju naleteli.

Ključne besede: razvojni projekt, Zavod RS za šolstvo, izjemno nadarjeni učenci, akceleracija, priporočila

Abstract

In the article, we present a short overview of the basic theoretical and empirical foundation, the aims, goals, methodology and results of the development research project "Developing, implementing and verifying some contemporary organizational and pedagogical approaches for educational work with the gifted talented students" – RAZSODNA, designed and managed by the National Education Institute of the Republic of Slovenia from the year 2016 to 2018. The project has been successfully completed with the professional guidebook – Acceleration and other Contemporary Approaches to Educational work with Gifted and Talented Students.

In accordance with the goals and objectives of the project, we carried out seven complex project tasks with 77 participants – senior advisers of The National Education Institute, school principals, school counsellors and teachers. In particular, we were dealing in depth with different types, forms and methods of academic acceleration, and developed the Recommendations for a grade and subject acceleration, which will be presented in more detail. Besides, we are going to highlight the most important positive experiences and some obstacles we have faced in the implementation of different kinds of academic accelerations.

Keywords: development research project, National Education Institute, exceptionally gifted and talented students, academic acceleration, recommendations

Uvod

V letih 2016–2018 je Zavod Republike Slovenije za šolstvo zasnoval in vodil ter skupaj z osnovnimi šolami in posameznimi učitelji osnovnih in srednjih šol tudi uspešno zaključil razvojni projekt »Razvijanje in preizkušanje sodobnih organizacijskih in didaktičnih pristopov za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci in dijaki – RAZSODNA. Projekt in rezultati so v celoti predstavljeni v posebnem priročniku – AKCELERACIJA in drugi sodobni pristopi za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci in dijaki (Bezić, T. ... idr., 2019). Eden od najpomembnejših rezultatov projekta so tudi strokovna priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije v osnovni šoli.

Med osnovnimi razlogi za izvedbo projekta izpostavljam spoznanja empirične analize Zavoda Republike Slovenije za šolstvo ob koncu šol. leta 2009/2010, ki je pokazala, da je hitrejša napredovanje učencev osnovnih šol bilo izvedeno le za 0,5 % učencev, in da se tudi nekateri drugi, v svetu že uveljavljeni pristopi za delo z nadarjenimi (npr. različne oblike predmetne akceleracije) v naši praksi skorajda ne pojavljajo (Bezić in Deutsch, 2011). Tudi v raziskavi M. Juriševič (2012), je bilo ugotovljeno, da akceleraciji niso naklonjeni niti strokovni delavci niti starši. Tudi v okviru zavodovega razvojnega projekta Pedagoško vodenje, dvig ravni znanja in delo z nadarjenimi učenci – DRZNA, 2013–2015 (Bezić, 2015) smo ugotovili, da je razumevanje akceleracije še zmeraj obremenjeno s prevladujočim prepričanjem strokovnih delavcev o tem, da le-ta prinaša veliko tveganje še predvsem za zdrav emocionalni in socialni razvoj učencev, in celo, da o tej zakonsko sicer predvideni možnosti ni treba in tudi »ni najbolje« seznanjati učencev in staršev. To nas je presenetilo, saj je v Sloveniji učno najzmožnejšim učencem hitrejša napredovanje zakonsko omogočeno že od leta 1959 dalje (Strmčnik, 1998), opredeljeno je tako v ZOsn, kot ZGim kot tudi ZSPSI-1. Tudi v obeh nacionalnih konceptih za odkrivanje nadarjenih in delu z njimi – Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (Koncept ..., 1999) in Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki srednjih šol (Koncept ..., 2007) je akceleracija navedena kot ena od organizacijskih oblik in dejavnosti za spodbujanje razvoja nadarjenih učencev in dijakov. Prav tako s to možnostjo redno seznanja strokovne delavce šol tudi Zavod RS za šolstvo na svojih seminarjih, tematskih konferencah, svetovalnih storitvah, svojih spletnih straneh, v spletni učilnici ter v vseh priročnikih vse od leta 1998 dalje. Leta 2016 je tudi Ekspertna skupina za delo z nadarjenimi v svojem predlogu za posodobitev veljavnih konceptov za odkrivanje nadarjenih in delo z njimi akceleraciji namenila posebno pozornost,

jo utemeljila z znanstvenimi spoznanji, nakazala rešitve za prakso in potrebne zakonske dopolnitve.

Da bi sodobna spoznanja učinkoviteje promovirali ter postopoma zmanjšali dvome strokovnih delavcev in staršev v njeno upravičenost za nekatere izjemno nadarjene učence, smo zasnovali poseben razvojni projekt RAZSODNA. Zasnovali smo ga kot kooperativno akcijsko raziskavo (Terminološki slovar ..., 2009), v kateri smo se še posebej poglobljeno ukvarjali z razvijanjem kompetenc strokovnih delavcev za izvajanje različnih oblik akceleracije oz. hitrejšega napredovanje učencev in dijakov (Bezić idr., 2019). Poleg tega smo se posvetili tudi vprašanjem pedagoškega vodenja za uspešno delo z nadarjenimi, spodbujanju razvoja dvojno izjemnih učencev, razvijanju voditeljskih vrlin, zmožnosti za timsko delo in ustvarjalnost, vlogi mentorjev pri pripravi na tekmovanja, celostni podpori perspektivnim učencem in dijakom športnikom ter izobraževanju nadarjenih na glasbenem področju (prav tam).

Temeljni namen projekta RAZSODNA je bil izboljšati kakovost vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi pri rednem pouku ter v okviru razširjenega in izbirnega dela programa šol, izboljšati strokovno podporo mentorjem ter spodbuditi mreženje med šolami, strokovnimi delavci ter zavodovimi svetovalci. Med cilji pa še predvsem posodobiti organizacijske in didaktične pristope za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi ter izboljšati kompetence strokovnih delavcev za spodbujanje celostnega razvoja nadarjenih, njihove ustvarjalnosti in samoregulacijskih veščin (Bezić idr., 2019, str. 7–11).

Cilje projekta smo zasledovali v sedmih projektnih nalogah. "Akceleracija" je bila ena od njih (prav tam, str. 14–23). Najpomembnejšimi cilji naloge Akceleracija so bili *usposobiti učitelje in šolske svetovalne delavce OŠ za izvajanje različnih vrst, oblik in metod akceleracije, jih skupaj načrtovati in preizkušati, spremljajoče procese in učinke načrtno spremljati, jih formativno evalvirati in vzgojno-izobraževalno delo sproti izboljševati, spremljati pa tudi siceršnje delo z nadarjenimi na šoli, ga vrednotiti in izboljševati na podlagi samoevalvacije (Bezić 2015). Zadali smo cilj, da ob zaključku naloge na osnovi svojih spoznanj oblikujemo tudi priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije, morebitne predloge za dopolnitev zakonodaje in izdamo priročnik. Vse cilje smo dosegli. V nadaljevanju predstavljamo natančneje le priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije.*

Priporočila za razredno in predmetno akceleracijo učencev v osnovni šoli

Pri načrtovanju in preizkušanju različnih oblik in metod akceleracije smo izhajali iz razumevanja akceleracije kot izjemnega pedagoško organizacijskega pristopa, s katerim se tistim nadarjenim učencem ali dijakom, ki, v primerjavi z veliko večino vrstnikov, zaradi svojih izjemnih potencialov ali dosežkov na enem ali več predmetnih/učnih/študijskih področjih zmorejo bistveno hitreje, v večjem obsegu, na višji ravni kompleksnosti, bolj poglobljeno, ter bolj samostojno usvajati, doseči ter preseči načrtovane cilje in standarde izobraževanja, omogoča hitrejše napredovanje v šolskem sistemu (Bezić idr., 2019, str. 15).

Temeljni strokovni viri za usposabljanje strokovnih delavcev šol za izvajanje akceleracije so bila gradiva ameriškega Inštituta za raziskovanje in strategije akceleracije (Institut for Research and Policy on Acceleration – IRPA) ter priročnik, ki ga je inštitut oblikoval skupaj z nacionalnim združenjem za nadarjene otroke (NAGC) in Svetom državnih direktorjev za delo z nadarjenimi – CSDPG (IRPA, 2009), poročila o raziskavah mednarodno priznanih strokovnjakov – Bailey, 2004; Bristow, 2016; Colangelo, Assouline in Gross, 2004; Colangelo in Assouline, 2009; Colangelo, 2010; Del Siegle, Wilson and Little, 2013; Heinbokel, 2012, 2017; Hoogoveen in Hell, 2007; Leinigen, 2015; Reis in Renzulli, 2000 in drugih, spoznanja domačih analiz, raziskav in razvojnih projektov o delu z nadarjenimi in delovno gradivo Predlog posodobitve Koncepta odkrivanja in vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi (Predlog posodobitve Koncepta ..., 2016). Omenjeni inštituti in tuji avtorji ugotavljajo, da ni dokazov o negativnih vplivih akceleracije na socialno-emocionalni razvoj, ter da ima na strokovni način izvedena akceleracija dolgoročno pomemben pozitiven vpliv na celostni osebni razvoj. P. Leinigen (2015) ugotavlja pozitiven vpliv tudi na splošno telesno in duševno zdravje nekaterih učencev in harmoniziranje njihovega vedenja.

Navajajo več kot 18 oblik akceleracije (Colangelo in Assouline, 2009; Davidson Institute, 2018) in jih delijo jih na dve osnovni vrsti – *na razredno in predmetno akceleracijo*, znotraj njih pa različne oblike in metode. Številne med njimi smo v projektni nalogi tudi preizkusili – jih skupaj s šolami načrtovali, spremljali in ovrednotili ter na tej podlagi oblikovali *strokovna priporočila za delo v praksi* (Priporočila..., 2018).

V Priporočilih (2019) smo opredelili vloge posameznih udeleženi v procesu oblikovanju predloga za akceleracijo, presojanja o njeni primernosti za učenca, izvajanju, spremljanju ter opredelili potrebno strokovno dokumentacijo. Razredna in predmetna akceleracija sta ločeno

obravnavani. Vsaka o njiju je najprej natančneje opredeljena, nato je opisan postopek oblikovanja predloga ter postopek odločanja. Navedeni so tudi osnovni pogoji za njeno potrditev. (Bezić idr., 2019, str. 24–27). Priporočila usmerjajo vodstvo šole, strokovne delavce, starše in učence v poglobljeno strokovno presojo o učnih zmožnostih učenca, o njegovi pripravljenosti z vidika njegove telesne, emocionalne, motivacijske ter socialne zrelosti in o ustreznosti šolskega in družinskega okolja.

Priporočeno je, da se razredna akceleracija izvede v čim nižjem razredu osnovne šole, da naj učenec preskoči le en razred naenkrat in največ dvakrat v osnovni šoli, da se lahko izvede ob polletju ali ob koncu šolskega leta in naj učenec praviloma preskoči razred znotraj enega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Po poglobljenih razmislekih projektna skupina tudi priporoča, da naj učenec ob vstopu v 1. razred dopolni vsaj pet let starosti.

Priporočamo, da naj pri odločanju o razredni akceleraciji učiteljski zbor upošteva strokovno mnenje posebne strokovne komisije, ki jo imenuje ravnatelj. Komisijo naj sestavljajo učitelji, in šolski svetovalni delavci. Komisija v svojem mnenju upošteva pripravljenost učenca za akceleracijo z vidika njegovega kognitivnega, emocionalnega, socialnega in tudi telesnega razvoja ter o primernosti temeljnega znanja slovenščine, matematike in tujega jezika. Posebej je izpostavljeno, da naj se upoštevajo motivacijske značilnosti učenca in tudi strokovno mnenje aktualnih in prihodnjih učiteljev. Obvezno je tudi mnenje psihologa. Priporoča se preizkusno obdobje in tudi možnost vrnitve v matični razred. Priporoča se, da se naj učenčev razvoj poglobljeno in celostno spremlja najmanj eno leto po preskoku razreda. Če je učenec prepoznan za nadarjenega učenca (kar sicer ni pogoj za razredno akceleracijo) pa naj se njegovo vzgojno-izobraževalno delo načrtuje in spremlja v okviru Individualiziranega načrta vzgojno-izobraževalnega dela – INDEP (Bezić 2012).

Za predmetno akceleracijo priporočila kot najbolj pristojnega za predlog prepoznava učenčevega predmetnega učitelja, za odločanje pa oddelčni učiteljski zbor. Ker se predmetna akceleracija lahko izvede v različnih oblikah, ni nujno, da učenec tudi fizično obiskuje pouk ustreznega predmeta v višjem razredu, ampak se lahko izvaja s strategijami, oblikami in metodami notranje in delne zunanje diferenciacije glede učnih ciljev, vsebin ter oblik in metod poučevanja in učenja. Priporočeno je, da naj predmetna akceleracija ne poteka pri več kot dveh predmetih hkrati.

Ugotavljamo, da primerjava naših Priporočil z najnovejšimi priporočili ameriškega inštituta za

akceleracijo (Lupkowski-Shoplik, Wendy, Behrens in Assouline, 2018) kaže veliko skladnost, kar ocenjujemo kot izjemno spodbudno.

Poleg omenjenih strokovnih priporočil smo oblikovali tudi predloge za dopolnitev zakonodaje, saj menimo da bi k ustreznijemu odnosu do akceleracije prispevala tudi natančnejša opredelitev vsaj temeljnih vrst in oblik akceleracije že v zakonodaji ter dopolnitve pravilnika o preverjanju in ocenjevanju znanja in šolski dokumentaciji. Do dopolnitve zakonodaje in pravilnikov pa morajo šole seveda ravnati v skladu z veljavno zakonodajo.

Zaključek

Sistematično in poglobljeno strokovno izobraževanje vseh sodelujočih, sprotno izmenjavanje izkušenj ter medsebojna strokovna in osebna podpora med šolami in svetovalci Zavoda RS za šolstvo je omogočilo strokovno in etično preizkušanje novih pristopov ter prispevalo k opolnomočenju vseh sodelujočih za nadaljnje delo na tem področju. Bistveno je prispevalo k razvoju kompetenc vseh sodelujočih in stopnjevanju njihove suverenosti pri načrtovanju, izvajanju akceleracij in njihovem vrednotenju.

Ocenjujemo, da sodelujoči ravnatelji, strokovni delavci in svetovalci Zavoda RS za šolstvo predstavljajo inovativno naravnano strokovno jedro, ki lahko v prihodnje nudi podporo in pomoč tudi drugim ravnateljem in strokovnim delavcem šol pri izvajanju različnih oblik in metod akceleracije, kot ene od dokazano uspešnih strategij za spodbujanje razvoja nekaterih nadarjenih učencev in dijakov in s tem tudi h krepitvi inkluzivnosti slovenske šole.

Viri

- Bailey, S. (2004). Types of acceleration and their effectiveness. In S. Bailey, M. Gross, B. MacLeod, G. Chaffey, R. Targett and C. Merrick. *Professional Development Package for Teachers in Gifted Education*. Canberra, Australia: Department of Education, Science and Training. Pridobljeno s <https://www.davidsongifted.org/Search-Database/entry/A10487>
- Bezić, T. in Deutsch, T. (2011). *Analiza uresničevanja koncepta – odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli ob koncu šolskega leta 2009/2010* (poročilo o raziskavi). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=308909>
- Bezić, T. (2012). Načrtovanje, izvajanje in evalvacija individualiziranega programa vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenim učencem (INDEP). V T. Bezić (ur.), *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Priročnik* (str. 115 – 131). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Bezić, T. (2015). Kazalniki kakovosti za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi – pripomoček za samoevalvacijo dela šole in za načrtovanje sprememb in izboljšav. *Šolsko svetovalno delo*, 19 (1-2), 33–47.
- Bezić, T., Bevc, V., Brlič, A., Herman, J., Leskova Polanec, M., Mlakar, B., Munda, J., Ocvirk, H. idr. (2019). Priporočila za izvajanje razredne in predmetne akceleracije. V T. Bezić (ur.), *Akceleracija in drugi sodobni pristopi za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci in dijaki* (str. 24–27). Pridobljeno s <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica/podrobno?publikacija=272>

- Bristow, A. (2016). *18 Variables to Consider For Whole-Grade Acceleration*. Iowa: Springville Community School District. Pridobljeno s <https://mrshayesgifted.wordpress.com/category/acceleration/>
- Colangelo, N. (2010). Acceleration of Gifted students, Cognitive and Social issues. V M. Željeznov Seničar (ur.), *Socialne in čustvene potrebe nadarjenih in talentiranih*. Zbornik. II. Mednarodna znanstvena konferenca, Bled (str. 8–15). Ljubljana: MiB, d. o. o.
- Colangelo, N., in Assouline, S. (2009). Acceleration: Meeting the academic and social needs of students. V L. V. Shavinina (ur.), *International Handbook on Giftedness*. Berlin: Springer, 1085–1099.
- Colangelo, N., Assouline, G. S. in Gross, M. U. M. (2004). *A Nation Deceived: How Schools Hold Back America's Brightest Students*. The Templeton National Report on Acceleration. Volume I; Volume II. The Connie Belin and Jacqueline N. Blank International Center for Gifted Education and Talent Development. Iowa: The University of Iowa. Pridobljeno s http://www.accelerationinstitute.org/nation_deceived/
- Davidson Institute (2018). *Types of Acceleration and their effectiveness*. Pridobljeno s <https://www.davidsongifted.org/Search-Database/entry/A10487>
- European Economic and Social Committee of The European Union. (2013). *Unleashing the potential of children and young people with high intellectual abilities in the European Union* (own-initiative opinion of the Section for Employment, Social Affairs and Citizenship). Brussels.. Pridobljeno s <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:076:0001:0007:EN:PDF>.
- Heinbokel, A. (2012). *Handbuch Akzeleration: Was Hochbegabten nützt*. Berlin-Münster-Wien-Zürich-London: LIT Verlag.
- Heinbokel, A. (2017). Editorial. *ECHA news*, 31(2), 3.
- Hoogveen, L., in van Hell, J. G. (2007). The self-concept of accelerated and non-accelerated students in their first, second and last year of secondary school in the Netherland. In K. Tirri, M. Urbani (ed.). *Holistic Education and Giftedness* (str. 221–245). *Yearbook 2007 of the Department of Practical Theology. University of Helsinki*.
- Institut for Research and Policy on Acceleration IRPA. (2009). *Guidelines for Developing an Academic Acceleration Policy*. National Work Group on Acceleration. Pridobljeno s http://www.accelerationinstitute.org/resources/policy_guidelines/Acceleration%20Guidelines.pdf
- Jurišević, M. (2012). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani *Koncept odkrivanja in vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. (1999). Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf;
- Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju (2007)*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Pridobljeno s http://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf;
- Leinigen, P. (2015). Grade skipping – a successful option in Germany. In *The 21st Biennial World Conference of the WCGTC. Educating Gifted and Talented Children- Turning Research Into Practice*. Book of Abstract, p. 98. Odense, Denmark, August 10-14, 2015. Pridobljeno s <https://www.world-gifted.org/wp-content/uploads/2015/09/WEBBOG-21st-World-Conference.pdf>;
- Lupkowski-Shoplik, A., Wendy, D. A., Behrens, M. A., Ed., in Assouline, S. G. (2018). *Developing Academic Acceleration Policies: Whole Grade, Early Entrance & Single Subject*. Pridobljeno s http://www.accelerationinstitute.org/Resources/Policy_Guidelines/Developing-Academic-Acceleration-Policies.pdf
- National Association for gifted children (2016). *Resources- Publications*. Pridobljeno s <https://www.nagc.org/resources-publications/gifted-education-practices/acceleration>
- National Association for Gifted Children (2018). *Advocacy-Acceleration*. Pridobljeno s <http://www.nagc.org/sites/default/files/Advocacy/Acceleration%20Policy%20Guidelines.pdf>
- Pedagoško vodenje, dvig ravni znanja in delo z nadarjenimi učenci – DRZNA*, projekt (2013–2015). Letni delovni načrti in poročila o delu ZRSS. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Predlog posodobitve Koncepta odkrivanja in vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi*. (2016). Ekspertna skupina za delo z nadarjenimi. Neobjavljeno delovno gradivo. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Razvijanje in preizkušanje sodobnih organizacijskih oblik in didaktičnih pristopov za vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci in dijaki – RAZSODNA, razvojni projekt (2016–2018)*. Letni delovni načrti in poročila o delu Zavoda RS za šolstvo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Reis, S. M., in Renzulli, J. S. (2000). *Curriculum Compacting: A Systematic Procedure for Modifying the Curriculum for Above Average Ability Students*. The National Research Center on the Gifted and Talented. University of Connecticut. Pridobljeno s https://gifted.uconn.edu/schoolwide-enrichment-model/curriculum_compacting/

Zakon o osnovni šoli /ZOsn/. (2016). Pridobljeno s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Spletna stran ZRSS (2018). Strokovne rešitve. Ponudba. Nadarjeni. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/ponudba-resitev/nadarjeni-otroci-ucenci-in-dijaki>

Spletna učilnica ZRSS, Odkrivanje in vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi. RAZSODNA (2018). Pridobljeno s <https://skupnost.sio.si/enrol/index.php?id=9267>

Strmčnik, F. (1998). Pedagoški vidik spodbujanja nadarjenih učencev. V T. Bezić (ur.), *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo* (str. 11–31). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja – Projekt "Terminološki slovar vzgoje in izobraževanja", 2008–2009, Agencija za raziskovanje RS. Pridobljeno s <http://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474229/akcijska-raziskava>

Uradni list Republike Slovenije. (1996). Štev. 12. Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/1/index?edition=199612>

Zakon o gimnazijah /ZGim/. (2018) . Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO450>

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju /ZPSI-1/. (2017). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325>

Karmen Bizjak Merzel: Tesnoba in nadarjeni učenci

Oš Danile Kumar, Ljubljana
 karmen.bizjak.merzel@gmail.com
 Lektorirala: Melita Plešnik, prof. slov.

Strokovnjaki govorijo, da živimo danes v času terapevtske kulture. Zdi se, da ves čas potrebujemo pomoč. Na preizkusu tega časa so še posebej mladi, ki nekatere izzive v odraščanju dojemajo kot nekaj težkega, kot nekaj, s čimer se vsakodnevno soočajo in kar jim velikokrat povzroča psihološko stisko. Govorimo o generaciji ranljivih otrok. Prispevek obravnava študijo o tem, kako in v čem so najbolj ranljivi nadarjeni učenci. Zanimalo me je, ali se tesnoba, anksiozna motnja, pojavlja tudi pri nadarjenih učencih in če se, kako pogosto ter v kakšnih oblikah. Prispevek želi tudi osvetliti, kako nadarjeni učenci obvladujejo in shajajo s svojimi čustvi oz. kakšno je njihovo delovanje, če vsakodnevni strahovi kdaj preidejo v tesnobo.

Ključne besede: tesnoba, nadarjeni učenci, čustvene motnje, ranljivost, visoko motiviran učitelj

Experts claim that we live in a time of therapeutic culture today as it seems that we ceaselessly need an external help. Young people might be especially tempted during puberty when they perceive some of the challenges as particularly difficult, as something they are unable to cope with and which cause them psychological distress. We are talking here about the generation of vulnerable children. This article focuses on the exposure to psychological vulnerability of talented pupils. Here, we examine if anxiety, anxiety-disorder, also occurs in talented pupils, and if so, how often and in what forms. The article aims to elucidate how talented pupils control and cope with fears and what do they commonly do, if they ever enter into anxiety. We highlight ways how gifted pupils reduce their fear, concern, stress, and even anxiety.

Key-words: anxiety, talented pupils, emotional disturbances, vulnerability, highly motivated teacher

Pomembna povezanost učitelja in psihologa pri skupnem delu z nadarjenimi učenci

Vloga učiteljev pri delu nadarjenih učencev je nadvse dragocena in odgovorna, saj učitelji vsak dan vzpostavljamo najbolj neposreden stik otroka ali mladostnika s šolskim sistemom. Le-ta nam nudi možnosti za kakovostno izobrazbo ter tudi vrsto podatkov, situacij, dražljajev, ki pomagajo pri razvoju osebnosti na eni strani, po drugi strani pa bi jim moral sam sistem nuditi okoliščine za najboljši možni način razvoja lastnih potencialov. Slednje v šolski sistem prinese otrok iz domačega, predšolskega sistema. Dobra praksa pri delu z nadarjenimi učenci nam kaže, da je navedeno učinkovito le, če se v šolski sistem vpne dobra in uigrana skupina tesno povezanih strokovnih delavcev, psihologov in za delo z nadarjenimi učenci motiviranih učiteljev. Pomembno vlogo pri tem delu še posebej prevzamejo ravno šolski psihologi, saj gre pri razvoju in izražanju potencialov za vrsto mehanizmov, ki delujejo v človeški osebnosti in so izrazito psihološke narave. Prispevek strokovnjaka, kot je psiholog, ki pozna in razume delovanje in razvoj človeške duševnosti, je nenadomestljiv. Od njega se pričakuje, da zna s svojega strokovnega zornega kota osvetliti človeško osebnost, njen razvoj, njeno raznovrstnost ter položaj izrazito nadpovprečno razvitih posameznikov v smislu senzorne, intelektualne, emocionalne, motivacijske in socialne zrelosti ter umetniške ali drugih nadarjenosti.

Zelo tesna povezanost ter učinkovitost skupnega delovanja psihologa ter učiteljev se jasno pokaže ob primerih, ko zaradi najrazličnejših dejavnikov lahko nastopijo duševne motnje, ki jih otrok ne obvladuje oz. rešuje. Pri nadarjenih učencih praviloma ne govorimo o zahtevah, da ne ustrezajo »Prokrustovi postelji šolskega sistema«, temveč o odklonskih oblikah čustvovanja, vedenja, mišljenja, medosebnih odnosov, delovnega vedenja in širšega socialnega vedenja s skupnim poimenovanjem duševne motnje. Le-te povzročajo trpljenje posameznika ali so moteče oziroma škodljive za njegovo okolje. Duševne motnje lahko človeku – tako odraslemu kot otroku – povzročajo veliko trpljenje, ogrožajo celo telesno zdravje, delovno in materialno situacijo, skratka, celotno kakovost njegovega sedanjega in prihodnjega življenja. V prispevku se želim dotakniti vprašanja, kako ranljivi so zaradi čustvenih motenj nadarjeni učenci.

Čustvene motnje vsebujejo predvsem nesrečnost, depresivnost, samomorilne misli ali vedenje, tesnoba, strah, občutja nezmožnosti, manjvrednosti, občutek prikrajšanosti za ljubezen, nizko raven ali pomanjkanje psihosocialnega dobrega počutja. Veliko lažje in najbolj pogosto je prepoznavanje duševnih motenj, ki se kažejo s telesnimi težavami, kot so glavoboli, neprijetni občutki pri srcu, prebavne težave, motnje prehranjevanja in druga. Te učitelji zaznavamo bolj pri učencih, ki niso prepoznani kot nadarjeni učenci, kar je logično. Vsako leto pa narašča tudi število od staršev opravičenih izostankov učencev od 7. razreda naprej, kar tudi ni zanemarljivo dejstvo. Nadarjeni učenci so praviloma pri izostajanju pri tem redki, saj zahteve osnovnošolskega sistema obvladujejo oz. iz okolja dobivajo pozitivne spodbude ali pohvale. Zato je pri nadarjenih učencih skrb in prepoznavanje stopnje duševnega zdravja zahtevno delo. Pri tem se pričakuje med seboj zelo povezan strokovni in empatični tim šolskih delavcev. Ko govorimo o otrocih, postane tudi izraz duševne motnje malo pretežak in dobiva slabšalni predznak. Zato se je pojavil novi izraz, s katerim označujemo motnje v otroškem obdobju. To je izraz psihosocialne motnje, ki običajno pomeni blažje motnje. Pod to oznako ne uvrščamo velikih psihiatričnih bolezni, kot je na primer shizofrenija. Izraz psihosocialne motnje se uporablja zlasti za otroško in adolescenčno obdobje, v katerem še posebej pazimo, da ne označimo osebe kot duševno moteno.

Tesnoba – najmanj razumljivo čustvo

Raziskovanje in ukvarjanje z ranljivostjo nadarjenih učencev je izjemno težavno delo, saj nadarjeni učenci praviloma ne trpijo zaradi šolskega neuspeha, ki je eden najbolj pogostih spremljevalcev duševne motnje. Zahteve v nadarjenem učencu izvirajo od drugod: zahteva po socialni vključenosti, sprejetosti kljub nadarjenosti, perfekcionizem, zahteva po neprestani in stalni uspešnosti, pretirana ambicioznost ... Ko se v mladostnem nadarjenem otroku poruši notranje ravnovesje, lahko nastopi motnja, ki bremeni otrokov razvoj. Prizadeva otrokove odnose s starši in vrstniki, otrokov prosti čas, celotno kakovost otrokovega življenja. Včasih je to tudi tesnoba.

Tesnoba ali anksioznost je občutje, ki lahko posameznika prizadene na telesnem in psihičnem področju in s tem vpliva na njegovo prihodnost. Mladostniki, ki zaznavajo simptome anksioznosti, imajo občutek utrujenosti, slabosti, hitre izčrpanosti, prav pogosto je stiskanje in slabost v želodcu, občutek pritiska v prsih, razbijanje srca in nespečnost. Med najpogostejšimi anksioznimi občutki prevladujejo strah, bojazen in skrb ter občutek notranje napetosti in vznemirjenosti. Pogosto se pokažejo tudi težave z zbranoostjo, vrvenje ali beganje misli ter strah, da se bo zgodilo nekaj strašnega. Osebe s tesnobo ta občutek zelo težko ubesedijo, saj je to čustvo, ki ga ljudje najmanj razumemo. Tesnobo ljudje občutijo, kadar ocenijo, da niso kos življenjskim nalogam, pred katerimi stojijo. Menijo, da se niso zmožni kosati s svojimi življenjskimi razmerami. Blažje rečeno lahko ocenimo, da je tesnoba nekakšna trema pred celotno življenjsko situacijo. Tremo občutimo, kadar menimo, da nismo dovolj pripravljeni na situacijo, ki nas čaka (izpit, javni nastop, gledališka predstava, tekmovanje ...). Toda pri tremi dokaj zlahka povežemo čustvo strahu, ki ga občutimo v sedanosti, s situacijo, ki nas čaka čez dan ali dva. Čustvo, ki ga občutimo, poimenujemo trema pred tem dogodkom. Pri tesnobi pa je drugače. Čutimo strah, vendar ga ne moremo povezati z nobeno posamično prihodnjo situacijo. Tako je tudi zato, ker je mnogim ljudem v takšnih situacijah težko abstraktno misliti in dojeti, da jih ni strah ene same situacije, kot je izpit ali javni nastop, ampak jih je strah celotne življenjske situacije, ki je pred njimi. Tesnoba je zelo določena vrsta strahu in ne »nedoločen strah« -- imajo pa osebe poseben problem z njenim razumevanjem. V jezikovnem smislu je izraz tesnoba nastal iz besede tesno. Večina oseb, ki jih muči tesnoba toži, da se počutijo utesnjene. To opisujejo tako, da jim prsni koš postane »pretesen«. Tudi latinski izraz za tesnobo – anksioznost – izhaja iz glagola angere, ki pomeni stiskati. Doživljanje tesnobe je odvisno od njene intenzivnosti, ki je lahko – tako kot vsako drugo čustvo – blago, srednje ali zelo hudo. Zelo hudo tesnobo praviloma spremlja občutek panike.

Tesnoba pri najstnikih se je v moji dosedanji praksi vidno pokazala pri nadarjenih učencih le nekajkrat, je pa težko zanesljivo odgovoriti na vprašanje o porastu števila otrok z motnjami, saj je to povezano z družbenimi kriteriji glede motnje, večje ozaveščenosti ter občutljivosti odraslih glede duševnega zdravja. Nikakor pa ni zanemarljivo tudi otrokovo zaupanje, ki ga ali pa ne izkaže v težavni situaciji oz. pri izpovedovanju motnje. Lahko pa rečemo, da se sodobna družba vedno bolj senzibilizira glede kakovosti duševnega zdravja.

Nadarjeni učenci in tesnoba

Nadarjenim učencem na naši šoli, ki smo jih raje poimenovali kot Radovedneže, sem razdelila vprašalnike o poznavanju tesnobe oz. o tem, katera čustva so v njih najpogostejša ter kaj jih najbolj skrbi. Na vprašanje, kako bi razložili, kaj je tesnoba, so odgovarjali z zreli odgovori, kar je pomenilo tudi po kasnejšem pogovoru z njimi, da jo poznajo in občasno tudi nekateri doživljajo. Ena oseba je celo zapisala, da se z njo redno srečuje. Zapisali so odgovore, ki dobro pojasnijo, da tudi razumejo besedo tesnoba: »občutek, ko se zavedaš, da nekaj zamujaš ali da se nekaj dogaja narobe zaradi tebe«; »ko se počutiš, da bi najraje ostal doma ali pa se izbrislal z Zemlje«; »je občutek, da si sam ali da si kaj naredil narobe«; »je strah, počutiš se utesnjeno, nesproščeno«; »nepojasnjen strah, ki ga občuti večina ljudi«; »telo se odzove na stresno situacijo z živčnostjo in občutkom tesnobe«; »je skrb in ne veš, kako bi se iz tega izvlekel«; »strah pred nečim neznanim«; »občutek, ki ga zelo težko nadzorujemo in povzroča žalostne misli, mislimo, da nam nihče ne more pomagati«; »ko si v stiski in imaš čuden občutek«; »je občutek ujetosti in slabega občutja«; »je strah, ki te mori«; »strah, ko misliš, da se ti vsak hip lahko nekaj zgodi«; »ko si ves čas zaskrbljen«; »je neprijetno čustvo zaradi družbe okrog sebe«; »ko se slabo počutiš v svoji koži«; »počutiš se ujetu in nesvobodno«. Gre za 24 odgovorov učencev, 3 odgovori so bili z ne vem. Nasveti učencev, ki bi jih namenili tesnobnim osebam, pa so tudi zanimivi – zapisali so: »tesnobna oseba naj ima več komunikacije z ljudmi«; »nič ne bi svetoval«; »poišče naj pomoč učitelja«, »tesnobna oseba naj bo samozavestna in močna, naj se proti tesnobi bori, čim več stvari naj izpelje samostojno, gre med prijatelje, sooča naj se z občutki čim hitreje, pove osebam, ki jim zaupa«; »se pogovori z odraslo osebo, naj se sprosti, globoko diha in naj ne razmišlja o svojih skrbih, posvetuje naj se s psihologom, poišče strokovno pomoč«. Dva odgovora sta bila z ne vem. V anketnem vprašalniku so nadarjeni učenci morali tudi razmišljati o najpogostejših čustvih, ki so trenutno v njih. Zapisali so naslednje (večina je obkrožila več odgovorov): veselje (20 učencev), jeza (13 učencev), žalost (9 učencev), sprejemanje, sram (8 učencev), strah (7 učencev), prestrašenost (5 učencev), presenečenje (4 učencev), zavračanje, zaljubljenost (3 odgovori), tesnoba (2 odgovora), gnus (1 odgovor). Iz ankete razberemo, da nadarjeni učenci zrelo razmišljajo o svojih čustvih, tudi o tesnobi. Vesela sem bila njihovega večinskega odgovora, da je najpogostejše čustvo veselje. Temu sledi jeza.

V svoji pedagoški praksi sem dvakrat doživela panični napad dveh nadarjenih učenk. Ena je bila izjemno likovno nadarjena, druga gledališko. Njuni napadi panike so se vedno pojavili v procesu ustnega spraševanja in preverjanja znanja oz. javnega govornega nastopanja. S pogovori in z ustnim ocenjevanjem v individualni situaciji so panični napadi počasi izvenevali, čeprav je bilo ves čas osnovne šole čutiti rahlo tesnobno vedenje teh dveh učenk. Zelo težko je govoriti o tesnobi nadarjenih učencev v času osnovnošolskega procesa, saj sama menim, da nadarjeni učenci učno situacijo obvladujejo in se čustvene težave pokažejo šele v času srednješolskega in visokošolskega šolanja. Pritiski so takrat hujši in težje obvladljivejši, tudi konkurenca je mnogo večja kot v času osnovne šole. Zato menim, da se tesnoba pri nadarjenih učencih pokaže kasneje – v osnovni šoli se le nakazuje. Vprašanje pa je, koliko psihološko strokovne podpore in pomoči pri tem dobijo nadarjeni dijaki, študentje. Zagotovo je kanček tesnobe vedno prisoten v prvih jesenskih mesecih, ko so mladi na začetku večjih sprememb, npr. začetek srednješolskega študija, nove življenjske situacije, vključenost v novo okolje, spoznavanje novih oseb, pa vendar morajo biti pri tem močnejše sile, da tesnoba preide v zmerni

strah oz. v postopno obvladovanje dane situacije. Zato bi bilo potrebno opazovati nadarjene učence ves čas študija, njihove okoliščine delovanja, njihovo pot celostnega razvoja. Za ustvarjanje ustreznega vzdušja in drugih okoliščin za delo z nadarjenimi bi moral biti učitelj tudi pozoren na vrsto nezaželenih dejavnikov, ki utegnejo motiti ustvarjalnost pri otrocih in jih navadno imenujemo »ubijalci ustvarjalnosti« (Sternberg idr., 2004; Torrance, 1995). Med glavne zaviralce ustvarjalnosti prištevajo nadzor, ki se pogosto skriva za krinko prevelike skrbi, neprestano vrednotenje (vsako stvar skuša presojeti skozi mnenja drugih), tekmovalnost (vztrajati na ločnici med »zmagovalci« in »porazenci«), premočno vodenje (pogosto zaide v zavračanje inovativnosti kot »izgube časa) in prevelik pritisk (povezan s prevelikimi pričakovanji). Take in podobne moteče dejavnike, ki velikokrat izvirajo iz šolskega sistema, bi moral učitelj znati ublažiti. Žal so ti ubijalci ustvarjalnosti velikokrat globoko vsidrani v našo kulturo in težko zaznavni. Protiubijalca kreativnosti sta zagotovo humor in jemanje delovnega procesa bolj zlahka. Tako je notranji cenzor zlasti pri nadarjenih učencih razelektren, razoborožen in težje pride do tesnobe.

Zanimivo je spoznanje Neiharta in Bets (2010), ki razlikujeta šest profilov nadarjenih otrok in mladostnikov, od katerih le dva (uspešen in avtonomen) ne kažeta znakov notranje konfliktnosti – večinoma izpolnjujejo pričakovanja, so akademsko uspešni in socialno vključeni. Pri vseh preostalih profilih (ustvarjalen, prikrit, ranljiv, dvojno ali večkratno izjemen) lahko prepoznamo potencialna tveganja za čustveni in vedenjski razvoj. Ob tem imajo odzivi okolja (šole, staršev, vrstnikov) pomembno vlogo glede izzidov za posameznika. Pravočasno prepoznavanje in ustrezno odzivanje na značilnosti nadarjenih posameznikov lahko poskrbi za razvoj potencialov nadarjenih mladostnikov, njihovo ustrezno akademsko uspešnost in prilagajanje družbi oz. za njihovo psihično blagostanje. Pomembno je tudi stalno izobraževanje učiteljev o tem, kako razmišlja kreativna in/ali visoko nadarjena oseba na vseh področjih. Učitelj bi moral poznati osebne lastnosti, posebnosti nadarjenih učencev in njihove zaznave lastne učne kompetentnosti (učna samopodoba). Spremljati bi morali ne le njihove dosežke, temveč bi morali biti aktivno udeleženi v procesu njihovega osebnega razvoja. Seveda bi bilo to možno, če bi imeli učitelji manjše število učencev v razredu, več časa za redne pogovorne ure z nadarjenimi učenci, skupna načrtovanja glede ciljev, redne povratne informacije učencu o njegovem delu ... S tem pa se že nakazuje preventivno ravnanje in preprečevanje tesnobe v učencih. Zagotovo je izobražen in strokovno usposobljen učitelj lahko v šolskem prostoru prva oseba, ki v učencu prepozna tesnobo. V takšni situaciji je nujno, da takšnega problema učitelj ne rešuje sam, temveč se poveže s šolsko strokovno službo ter otrokovimi starši. Kar mi je pokazala praksa, zelo blagodejno ter tudi preventivno deluje na mladostnike improvizacijska gledališka igra. Ravno dekleta s paničnimi napadi se je v improvizacijski gledališki igri izkazala kot nadvse sproščena. Bila je izjemno vesela te nove izkušnje.

V življenju mladostnika prihaja do številnih situacij, ki lahko pripeljejo do anksioznosti, kar pa pogosto vpliva na njihovo mišljenje, koncentracijo in uspešnost. Pomembno je, kako jim pri teh izzivih znamo pomagati odrasli oz. kakšen zgled smo jim pri premagovanju stisk. V družinah, kjer je odrasla oseba tesnobna, je večja verjetnost, da se ta zgled prenese tudi na mlajše. Družine, ki se optimistično in radoživo lotevajo novih izzivov oz. se aktivno spopadajo s stiskami ter težavami, dajejo tudi svojim otrokom zgled, kako ne popustiti pod težo pritiska.

Koraki stran od tesnobe

Mladostnikom, ki zaznavajo simptome tesnobe, mora pomagati dober tim strokovnjakov, ki je vpet in prisoten pri mladostnikovem razvoju: starši, učitelji, psihologi, športni pedagogi. Praksa nam pokaže, da lahko mladim, ne le nadarjenim pri premagovanju tesnobe pomagajo: sproščena igra, improvizacijska gledališka igra, športne aktivnosti, tesna in kvalitetna prijateljstva, planinarjenje. Pomembno je mlade opremiti, da takoj ko začutijo prve občutke oz. jih prepoznajo za tesnobe, reagirajo in delujejo protitesnobno. Usposobiti jih je potrebno, da poiščejo osebo, ki ji zaupajo in ki bi jim znala pomagati s pogovorom in s senzibilnim lahnim vodenjem skozi tesnobne krize, če le-te niso prehude. Mladi velikokrat pravzaprav ne vedo, kaj bi z vsemi občutki, ki jih prežemajo. Vsa ta zmeda občutkov povzroča strah in tesnoba. Če uspejo upovedati in si priznati svoje občutke, jih zaupati, so že naredili prvi dober korak, ki jih lahko začne oddaljevati od težkih občutij. Zato sem sama kot mentorica za nadarjene učence mnenja, da bi morali mladi imeti redne pogovorne ure o čustvih, ki jih spremljajo. Pri tem pa bi morali tudi redno pisati dnevnik. Zato vsako leto za nadarjene učence ob predstavitvi programa za Radovedneže pripravim tudi zanje dnevnik. Pri delu z mladimi pa se je zagotovo smiselno vprašati tudi o svoji samopodobi. Pomembna je, saj je učitelj učencu model. In dober model je tisti učitelj, ki poučuje učenca z vso svojo osebnostjo, pri tem pa upošteva ter spoštuje učenčevo osebnost.

Viri

Bajzek, J., Bajzek, R., Bedernjak, K., Červek, A., Sraka, J., Sraka, M., Strniša Tušek, Š. (2008). *Odiseja mladih*. Radovljica: Didakta, d.o.o..

Elliot, C. H., Smith, L. L. (2010). *Anksioznost za telebane*. Ljubljana: Založba Pasadena.

Gašperlin, I. (2016). *Čutim, torej sem!*. Ljubljana: GI svetovanje.

Juriševič, M. (1999). *Spodbujajmo razvoj zdrave otrokove samopodobe v začetku šolanja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Juriševič, M. (1996). *Učitelj kot »pomemben drugi« pri oblikovanju učenčeve samopodobe*. Psihološka obzorja, 5, str. 35-44.

Mikuš Kos, A. (2017). *Duševno zdravje otrok našega časa*. Radovljica: Didakta, d.o.o.

Rečnik, G. (2014). Slovenija je fenomen – vsak četrti učenec nadarjen, 15. 10. 2014. pridobljeno s svetovnega spleta dne 12. 1. 2016, <http://val202.rtvsllo.si/2014/10/cetrina-slovenskih-otrok-je-nadarjenih/>

Neihart, M. (2011): The Impact of Giftedness on Psychological Well-Being. Dostopno na: <http://sengifted.org/the-impact-of-giftedness-on-psychological-well-being/>.

Nela Bejat Krajnc: World Scholar's Cup kot priložnost za celostni razvoj nadarjenih učencev

OŠ Pod goro Slovenske Konjice

nela.bejat-krajnc@guest.arnes.si

Lektorirala: mag. Margit Berlič Ferlinc, prof

Izvleček

Na naši šoli že vrsto let pripravljamo obogatitvene dejavnosti za nadarjene učence. Zaradi predmetne naravnosti dejavnosti so se učenci razdelili po specifičnih področjih in med njimi ni bilo veliko sodelovanja. Teh dejavnosti so se sicer z zanimanjem udeleževali v 5., 6. in 7. razredu, v 8. in 9. razredu je motivacija za sodelovanje pri teh dejavnostih močno padla.

Zato smo učencem v 3. VIO ponudili možnost priprav na sodelovanje za World Scholar's Cup (WSC). WSC je svetovni pokal v znanju šolarjev, na katerem učenci izkazujejo zmožnosti kritičnega mišljenja, debatiranja, pisnega izražanja in sodelovalnega dela. Tekmovanje poteka v celoti v angleškem jeziku. Naše učence smo na tekmovanje pripravljali s spodbujanjem samostojnega iskanja virov, izmenjevanja znanja med člani tima in povezovanja znanja z različnih področij: zgodovina, naravoslovje, družboslovje, glasbena in likovna umetnost, književnost in marginalne družbene skupine. Učenci so iskali rešitve za globalne probleme in pri tem prebirali strokovne in poljudne članke, recenzije, gledali videoposnetke in razpravljali o prebranem. Razvijali so obstoječe talente, odkrivali nove interese, močna področja ter postali odprti za nove ideje. Pri njih opazamo napredek pri oblikovanju argumentov in vrednotenju le-teh, timskem delu in smiselni rabi digitalnih tehnologij.

Abstract

We have been preparing enrichment activities for talented students at our school for many years. Due to the specific content of the activities, the pupils were divided into specific workshops and there was not much cooperation between them. Students, however, took an active part in these activities in the 5th, 6th and 7th grades. In the 8th and 9th grades the motivation for participation in these activities dropped significantly.

For this reason, we have offered our students to take a part in the World Scholar Cup (WSC). The WSC is a world competition in knowledge, which expects students to demonstrate the ability of critical thinking, debating, writing, and collaborative work. The competition is entirely held in English language. We were preparing our students for the competition by encouraging independent searching for resources, sharing knowledge among team members and linking knowledge from different fields: history, natural sciences, social sciences, music and fine arts, literature and marginalized social groups. The students were looking for solutions to global problems, reading scientific articles, reviewing, watching videos, and discussing the topics. As they were developing their existing talents they discovered their new interests, strong areas, and became open to new ideas. We can see the progress in building and evaluating arguments, teamwork and meaningful use of digital technologies.

Ključne besede: nadarjeni, celostni razvoj, WSC, debata, sodelovalni esej

Uvod

Na naši šoli pripravljamo različne obogatitvene delavnice in tabore, pri pouku se trudimo pripravljati dejavnosti, s katerimi bi nadarjeni učenci razvijali svoja interesna področja in iščemo možnosti za bolj sistematično povezovanje nadarjenih učencev. Ker iščemo priložnosti, da bi se učenci družili z nadarjenimi učenci iz drugih šol, krajev in držav, smo nadarjenim učencem predlagali, da se vključijo v tekmovanje World Scholar's Cup (v nadaljevanju WSC). Priprava nadarjenih učencev za to tekmovanje je zahtevala veliko strokovnega dela s strani mentorja, še več dela pa je zahtevala od učencev, saj so le-ti spoznavali nove teme in področja. Zaradi velike količine vsebin, ki so jo morali učenci predelati, predvsem pa zaradi poteka tekmovanja, so morali učenci razviti čisto nove strategije sodelovanja. Naučiti so se morali povezovati novo znanje z obstoječim, razvijati so morali kritično mišljenje oziroma argumentiranje in uporabljati svoje znanje v novih situacijah.

Priprava učencev na tekmovanje WSC predstavlja velik strokovni in organizacijski zalogaj, saj je bilo potrebno usklajevati srečanja nadarjenih učencev iz različnih razredov, ki imajo že brez tekmovanja WSC zelo zasedene urnike. Tudi za mentorja je bila priprava na tekmovanje izziv, saj so vsako leto razpisane nove teme in novi izzivi, ki so vedno tudi izven naših strokovnih področij, ki jih poučujemo. Učenci tekmujejo v znanju in debatiranju o naslednjih področjih:

- zgodovina,
- naravoslovje,
- umetnost/glasba,
- družboslovje,
- književnost,
- posebno področje (Nerešene skrivnosti).

Tekmovanje WSC poteka v celoti v angleškem jeziku, zato morajo imeti učenci poleg splošne razgledanosti in specifičnih znanj tudi ustrezno raven znanja angleščine. Na naši šoli so se tekmovanju WSC pridružili učenci od 7. do 9. razreda. Glede na starost so bili razdeljeni v dve tekmovalni kategoriji: Juniors in Seniors, pri čem so devetošolci tekmovali skupaj s srednješolci, ki večinoma prihajajo iz mednarodnih šol in programa mednarodna matura.

Tekmovanje je zasnovano tako, da med sabo tekmujejo skupine učencev, v katerih so po trije učenci. Tekmovanje poteka v štirih kategorijah:

- Debata,
- Sodelovalno pisanje eseja,
- Preizkus znanja (test s 120 vprašanji),
- Skupinski kviz (izveden z odzivnimi sistemi).

Čeprav med sabo tekmujejo skupine – timi, se poleg dosežkov celotnega tima štejejo in vrednotijo tudi dosežki posameznega tekmovalca. Četudi skupina ni posebej uspešna, lahko posamezni tekmovalec doseže visoke uvrstitve v različnih kategorijah in predmetnih področjih. Tekmovanje WSC je zasnovano tako, da spodbuja timsko delo, argumentirano razpravljanje in izmenjevanje znanja ter hkrati tudi individualni razvoj posameznika.

WSC je izjemna priložnost za razvoj nadarjenih učencev, saj sledi naslednjim temeljnim načelom Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v 9-letni osnovni šoli: širitev in poglobljanje temeljnega znanja, spodbujanje višjih oblik mišljenja in učenja, uporaba sodelovalnih oblik učenja, raznovrstnost ponudbe, uveljavljanje mentorskih odnosov, ustvarjanje možnosti za občasno druženje nadarjenih med seboj, skrb za celostni razvoj, spodbujanje samostojnosti in odgovornosti.

Priprave na tekmovanje

Na spletni strani WSC se najkasneje štiri tedne pred regijskim tekmovanjem objavi literatura za vseh šest področij tekmovanja. Učencem so na voljo strokovni in poljudni članki, recenzije, povzetki raziskav in videoposnetki. Namen dela z navedenimi viri je ozaveščanje o globalnih problemih v družbi, povezovanje in uporaba znanja, razprava o akademskih in raziskovanih člankih, vrednotenje različnih družbenih eksperimentov in ponujenih rešitev za družbene probleme. Tema letošnjega tekmovanja je bila Svet na obrobju (The world on the margin). Za učence je pridobljeno znanje predstavljalo temelj, na katerem so gradili svoje argumente pri debati in pri pisanju eseja.

Ker je celotna snov za tekmovanje zelo obsežna, so si člani tima razdelili področja. Vsak član tima je poglobljeno preučeval dve področji in nato svoje znanje ter ugotovitve prenašal na ostala dva člana tima. To se je izkazalo kot dobra strategija priprav na tekmovanje, saj so bili vsi trije učenci seznanjeni z vsemi področji, hkrati pa se je tim v vsakem trenutku lahko zanesel na poglobljeno znanje določenega področja vsaj enega člana tima. Delo z viri je od učencev zahtevalo veliko samostojnega učenja in raziskovanja, pomenilo pa je tudi veliko odgovornost, saj je moral vsak član tima novo znanje predstaviti ostalima članoma tima. Učenci so poročali,

da je bilo njihovo znanje po takšnem načinu sodelovanja boljše, kot če bi vso snov predelali v celoti samostojno. Čeprav so se učenci na začetku odločali za svoja priljubljena in močna predmetna področja, so istočasno odkrivali nova interesna področja in odkrivali lastne potenciale, za katere niso vedeli, da jih imajo.

Kategorija Debata

Učenci pred pripravami na tekmovanje niso imeli nobenega znanja o tehniki debatiranja, ki je predpisana za WSC. Tudi učitelji nismo imeli veliko izkušenj z debato. Skupaj z učenci smo prebrali vsa navodila, vendar smo ugotovili, da se moramo učiti od najboljših. Zato smo k sodelovanju povabili bivšo učenko naše šole, ki študira v tujini in tudi sama tekmuje v debatnih turnirjih po svetu. Z njeno pomočjo so učenci spoznavali, kako se tim pripravi na debato in kako jo tudi izpelje. Pri debati dobijo učenci določeno trditve in imajo na voljo le 15 minut, da skupaj določijo načrt in potek debatiranja, izberejo najboljše argumente, jih podkrepijo z dokazi, vnaprej pripravijo protiargumente za trditve nasprotne ekipe, utrdijo lastne argumente in jih zaščitijo pred morebitnim zavračanjem. Tim do začetka debate ne ve, ali bo moral zagovarjati argumente ZA ali PROTI. Učenci to zvedo šele tisti trenutek, ko se debata prične.

Pri pripravi na kategorijo Debata so se učenci učili oblikovati argumente in ji podpirati z dokazi, vrednotiti in zavračati argumente nasprotne strani in se braniti pred zavračanjem svojih argumentov. Pri tem so razvijali kritično mišljenje in druge veščine, kot so govorništvo, aktivno poslušanje, sodelovanje in delo z viri.

Učenci so kot pozitivno in uporabno plat debatiranja izpostavili, da so se naučili potrpežljivosti, aktivnega poslušanja, iskanja nenavadnih rešitev in upoštevanja drugačnega mnenja. Pri tem so postajali vse bolj samozavestni in boljši v nastopanju v angleškem jeziku.

Kategorija Pisni preizkus znanja

V tej kategoriji tekmovanja so učenci individualno v eni uri rešili test s 120 vprašanji iz naravoslovja, zgodovine, družboslovja, umetnosti, književnosti in posebnega področja. Na ta del tekmovanja so se učenci najprej sami pripravljali tako, da so samostojno brali vire, nato so po področjih v dvojicah naredili povzetke in jih predstavili ostalim članom skupine. Naloga mentorice je bila, da jih usmerja na spletne strani z viri, spodbuja raziskovanje in kritično razmišljanje s podpornimi vprašanji in vprašanji za diskusijo.

Kategorija Sodelovalno pisanje eseja

Pri sodelovalnem pisanju eseja so učenci dobili 6 različnih tem za pisanja argumentativnega eseja. Člani tima so se morali dogovoriti, kako si bodo razdelili teme. Da bi bili pri tej kategoriji tekmovanja uspešni kot posamezniki in kot skupina, so se učenci odločili, da bo imel možnost izbire najprej tisti član tima, ki je bil najšibkejši na področju pisanja. Učenci so imeli najprej 15 minut časa, da so pomagali drug drugemu z vprašanji in nasveti, nato so eno uro individualno pisali esej izbranega področja. Zadnjih 15 minut so lahko pregledali spise drug drugemu ter predlagali izboljšave in popravke. Učenci so bili zelo motivirani za sodelovalno delo, saj so vedeli, da bo skupni seštevek točk vsakega člana tima vplival na končni rezultat in uvrstitev na nadaljnjo stopnjo tekmovanja. Učenci so poročali, da je bilo v tem delu tekmovanja precej težko ostati strpen, spoštljiv in empatičen do ostalih članov tima, saj je bila napetost precejšnja zaradi časovne omejenosti.

Pri pripravah na sodelovalno pisanje eseja je mentorica učencem najprej na zelo enostaven način predstavila strukturo eseja, nato je naredila izbor spletnih strani in videoposnetkov, ki so na razumljiv in nazoren način razlagali, kako v pisni obliki zagovarjamo stališča in predstavljamo argumente. Povabili smo tudi mentorico tekmovanja z II. gimnazije Maribor, ki je učencem z dodatnimi napotki in nasveti pomagala usvojiti veščine pisanja eseja v angleškem jeziku. Učenci so ugotavljali, da je veščina debatiranja, ki so jo že usvojili, ključna za pisanje argumentativnega eseja.

Kategorija Skupinski kviz

Dobro znanje vseh šestih področij in tudi hitrost odločanja sta bila potrebna pri najbolj zabavni kategoriji Kliker, ki je potekala v veliki dvorani in so se je udeležili vsi timi istočasno (približno 500 učencev). Člani tima so se skupaj odločali za pravilen odgovor, ki se je pokazal na velikem zaslonu in pri tem so tvegali tudi vložek ali izgubo točk, zlasti takrat, ko so vprašanja postajala zahtevnejša. Pri tej kategoriji se je pokazalo, kako pomembno je, da vsak član tima dobro opravi svoje delo in tudi zaupa svojim sotekmovalcem. Učenci se na to kategorijo niso posebej pripravljali, razen tako, da smo skupaj pogledali kratke videoposnetke prejšnjih tekmovanj in tipe vprašanj.

Načrti za naslednje priprave na WSC

V letošnjem šolskem letu so našim učencem pomagali zunanji mentorji, vodja WSC-ja z II. gimnazije Maribor in bivša učenka, debaterka. Na šoli so imeli učenci samo eno mentorico, učiteljico angleščine, ki je poskušala učencem pomagati pri delu na različnih predmetnih

področjih. Glede na izkušnje ostalih sodelujočih šol in na obseg ter različnost virov, predpisanih za tekmovanje, ugotavljamo, da bi potrebovali bolj sistematičen pristop in mentorstvo ostalih učiteljev, ki bi poskrbeli za specifična področja (umetnost, zgodovina ...). Predpisane teme tekmovanja, ki se dotikajo vsebin in ciljev učnih načrtov, bi lahko občasno vključili v redni pouk kot nadgradnjo obstoječih ciljev. Učenci bi lahko določene teme predstavili sošolcem pri rednem pouku in bi nato skupaj vrednotili, razpravljali ter kritično razmišljali o predstavljenih temah.

V naslednjem šolskem letu nameravamo bolj redno in sistematično sodelovati z drugimi šolami, ki se pripravljajo na to tekmovanje, se udeleževati skupnih debat, delavnic pisanja esejev in izmenjave izpiskov predpisanih vsebin. Za sodelovanje naše šole na tekmovanju je bila ključnega pomena podpora vodstva, saj je udeležba na tekmovanju, ki traja dva dni, povezana s precejšnjimi stroški (kotizacija za tekmovanje, prevoz, namestitve) in organizacijo.

Zaključek

Priprava in sodelovanje na tekmovanju WSC zagotovo prispeva k celostnemu razvoju nadarjenih učence, saj jim poleg širitve in poglobljanja znanja na številnih specifičnih področjih omogoča spoznavanje in druženje s tekmovalci iz različnih držav in mednarodnih šol. V družbi podobno mislečih, kjer je znanje vrednota, postajajo učenci dodatno motivirani za nadaljnje učenje in priprave na naslednjo stopnjo svetovnega tekmovanja, ki bo meseca junija v Pekingu.

Nadarjenim učencem ustreza takšen način učenja, kjer se problemsko, ciljno in medpredmetno povezujejo ter razvijajo veščine argumentiranja in nastopanja. Všeč jim je samostojno delo z viri in nato timsko sodelovanje ter izmenjava mnenj. Tudi pri rednih urah bi želeli hitrejši tempo dela, delo v manjših skupinah glede na interese ter mentorske odnose z učitelji.

Literatura:

Bezić, T., Rupnik Vec, T., Juriševič, M., Rostohar, G., Lep, B., Nolimal, F., & Ferk, D. (2012). Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Rupnik Vec, T., & Kompare, A. (2006). Kritično mišljenje v šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

The World Scholar's Cup. (2019). Pridobljeno iz <http://www.scholarscup.org/>

Urška Breznik: Priložnosti, ki jih projekt Popestrimo šolo 2016–2021 ponuja nadarjenim učencem na poti odraščanja

Osnovna šola Selnica ob Dravi

urska.breznik@os-selnica.si

Lektorirala: Stanislava Breznik

Povzetek

V okviru projekta Popestrimo šolo 2016–2021, ki ga financira Republika Slovenija in Evropska Unija iz Evropskega socialnega sklada z namenom prispevati k razvoju inovativnih učnih okolij za krepitev ključnih kompetenc vseživljenjskega učenja, Osnovna šola Selnica ob Dravi nadarjenim učencem nudi priložnosti za razvijanje različnih potencialov. V spodbudnih in inovativnih učnih okoljih, kjer se vsebine nanašajo na kulturno dediščino, trajnostni razvoj, finančno opismenjevanje, pri čemer učence usmerjamo tudi v poklicno kariero, le-ti krepijo veščine, kot so inovativnost, samoiniciativnost, sodelovanje, komuniciranje in kritično mišljenje. Učenci z različnimi aktivnostmi pridobivajo izkušnje tudi za razvoj samostojnosti, neodvisnosti in (so)odgovornosti.

Dejavnosti projekta, ki niso del rednega pouka in potekajo tudi med vikendi in počitnicami, načrtujemo tako, da učenci sodelujejo v vseh fazah vzgojno-izobraževalnega procesa. Dveletne izkušnje kažejo, da nadarjeni učenci pogosto prevzemajo vlogo vodij, so pobudniki idej in motivatorji za timsko delo. Svojo nadarjenost izkazujejo na različnih področjih in na različne načine, npr. načrtujejo scenarije za gledališko predstavo, programe taborov, jedilnike, vodijo prireditve, izdelujejo kostume ...

Ob spremljanju in opazovanju otrok z raznolikimi interesi, razvito fleksibilnostjo in originalnostjo ter visoko motivacijo lahko optimistično zremo v prihodnost. Ob ustreznih spodbudah, ki potekajo v okviru projekta, se učenci razvijajo v samostojne, timsko naravnane in odgovorne osebe.

Ključne besede: projekt Popestrimo šolo 2016–2021, priložnosti, interesi, potenciali, veščine, izkušnje.

Summary

As part of the project Make school more interesting 2016–2021, financed by the Republic of Slovenia and the European Union from the European Social Fund in order to contribute to the development of innovative learning environments to enhance the key competences for lifelong learning, the primary school Selnica ob Dravi is offering opportunities for developing different potentials to talented students. In encouraging and innovative learning environments where contents relate to cultural heritage, sustainable development, financial literacy and where students are also directed to a professional career, their skills such as innovation, self initiative, cooperation, communication and critical thinking are strengthened. Through different activities students also gain experience in developing independence and (co)responsibility.

Activities of the project, which are not part of regular classes and are also taking place during weekends and holidays, are planned in such way that students participate in all stages of the educational process. Two years of experience show that talented students take on the role of leaders; they are initiators of ideas and motivate others

for teamwork. They show their talents in various fields and in various ways, for example they plan scenarios for theatre plays, camp programs, menus, run events, design costumes...

While observing and accompanying children with diverse interests, developed flexibility, originality and high motivation, we can optimistically look into the future. With appropriate incentives within the project, students develop into independent, team oriented and responsible persons.

Key words: project Make school more interesting 2016-2021, opportunities, interests, potentials, skills, experience.

Uvod

Osnovna šola Selnica ob Dravi je v petletni projekt Popestrimo šolo 2016–2021 – Izobraževanje strokovnih delavcev za krepitev kompetenc šolajočih (projekt POŠ) vključena od 1. 11. 2016. Na podlagi javnega razpisa Ministrstva Republike Slovenije za izobraževanje, znanost in šport je bila izbrana v krog 50 osnovnih in srednjih šol, ki so za namene izvajanja projekta zaposlile tako imenovane multiplikatorje, ki izven rednega dela pouka izvajajo različne aktivnosti z učenci.

Eden od ciljev projekta je (tudi) nadarjenim učencem ponuditi priložnosti za razvijanje različnih potencialov. Dveletne izkušnje kažejo, da nadarjeni učenci zelo radi prihajajo na aktivnosti projekta in so njegovi pomembni sooblikovalci.

Projekt POŠ in priložnosti, ki jih ponuja

Program in izvajanje projekta POŠ sem zastavila tako, da vključuje organizacijsko, vsebinsko in didaktično raznoliko ponudbo vzgojno-izobraževalnih dejavnosti, ki omogočajo celovit in skladen razvoj učenca, torej fizični, socialni, čustveni in spoznavni razvoj.

Dejavnosti projekta, ki potekajo pred in po pouku ter med vikendi in počitnicami, se z rednim poukom smiselno povezujejo, prepletajo in dopolnjujejo. To omogoča stalno timsko povezovanje in sodelovanje med strokovnimi delavci šole, starši ter drugimi deležniki. Svoje pozitivne izkušnje in primere dobre prakse pa z izobraževanji, predavanji in sodelovanjem prenašam tudi na druge, s čimer skušam zadostiti kazalniku 218 v projektu usposobljenih vodstvenih in strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji.

Veliko ciljev in vsebin projekta je namenjenih nadarjenim učencem, vendar ne izključno njim. V okviru projekta z ustreznimi ukrepi učne diferenciacije in individualizacije zagotavljam enake možnosti vključevanja in sodelovanja kateremukoli učencu kadarkoli med šolskim letom. V aktivnosti vključujem tudi predšolske otroke. Obstajajo namreč možnosti, da ob izvajanju aktivnosti projekta odkrijem učence, ki izstopajo s svojo nadarjenostjo na posameznem

področju, a za nadarjene še niso spoznani. Take učence nadalje spremljajo tudi drugi strokovni delavci (razredniki, svetovalna služba).

Učenci (po svojih zmožnostih) sodelujejo pri načrtovanju, izvajanju, spremljanju in evalvaciji aktivnosti, s čimer se učijo prevzemati tudi odgovornost za doseganje ciljev in rezultatov, ki si jih na začetku dejavnosti zastavimo skupaj. Tako razvijajo praktične življenjske veščine, ustvarjalne sposobnosti, veščine eksperimentiranja, rešujejo probleme, prevzemajo pobude, sodelujejo z drugimi in se izražajo na svojstven način.

Dejavnosti, kjer so učenci svoje nadarjenosti v preteklih dveh letih najpogosteje izražali in nadgrajevali bodisi individualno ali s skupinskim delom:

Dejavnost	Razred	Aktivnost učencev
Grboslovje	4.–6.	<ul style="list-style-type: none"> - raziskali nacionalno in lokalno heraldiko, - načrtovali in oblikovali nove grbe, utemeljili izbiro in kritično vrednotili izdelke, organizirali in pripravili razstavo, - razmišljali o uporabnosti in pomembnosti heraldike (okrogla miza).
Šolski turistični animatorji	4.–9.	<ul style="list-style-type: none"> - raziskali pojem turizem in poklice v povezavi s turizmom, - raziskali danosti lokalnega turizma, - načrtovali in oblikovali šolsko turistično pot, - se preizkusili v vlogi turističnega vodnika.
Gledališče tako in drugače	1.–9.	<ul style="list-style-type: none"> - raziskali gledališko dejavnost in poklice v povezavi z gledališčem, - predlagali in načrtovali uprizoritve dramskih besedil, izbire utemeljevali, zastavljali cilje, uprizoritve kritično vrednotili, - se preizkusili v vlogi režiserja, koreografa, - sodelovali na območni in regijski reviji otroških gledaliških skupin.
Digitalni učenjaki	3.–6.	<ul style="list-style-type: none"> - raziskali različna programska orodja in predstavili njihovo uporabo, - z uporabo pridobljenih znanj sodelovali na natečajih (HUDOodobra TELOvadnica, EU projekt, moj projekt).

Pustovanje kot priložnost razvijanja učenčevih interesov in nadarjenosti

Pri raziskovanju naravne in kulturne dediščine je beseda nanesla na pustovanje in predlog, da izdelamo skupinsko masko, s katero se lahko predstavimo na šolski povorki. Učenci so podali predloge in jih argumentirali.

1. Načrtovanje

Ob vprašanju, katera od predlaganih mask je tista, ki bi jo najlažje ustvarili brez visokih finančnih bremenitev (v skladu s pravili javnega naročanja) in brez dodatne pomoči odraslih, so učenci pripravili načrt potrebščin in finančni načrt za predlagane maske ter že načrtovali izdelavo. Na voljo so imeli največ 100 evrov za izdelavo 30 mask.

Predlagana maska	Razlog izbora	Potrebščine in finančni načrt	Samostojno delo
JABOLKA	- simbol lokalnega grba in praznika, - lokalni jabolčni nasadi.	- karton ali pena (m ² cca 20 eur), - barve ali barvni spreji (cca 50 eur), - čopiči, škarje, nož, vrvica ...	✓
GRAJSKA GOSPODA	- dvorec Viltuš, - lepi kostumi.	- blago (m ² od 5 eur), - nakit, - lasulje (od 6 eur dalje) ...	x
ČEBELE	- šolski čebelnjak, - prvo praznovanje dneva čebel (maj 2018), - sivka, slovenska avtohtona čebela.	- časopisni papir, plastika, kovina, - baloni (10 kom od 1 eur), - lepilo (1 L od 4 eur), - blago (m ² od 5 eur), - pena (m ² cca 20 eur), - vrečke, obešalniki ...	✓

Ob pregledu ponudb potrebščin, pri čemer so si pomagali z reklamnimi letaki, revijami in spletnimi vsebinami, so ugotovili, da bo maskiranje v grajske gospode prekoračilo finančno podporo ne glede na to, ali kupimo samo blago ali kupimo že izdelane kostume. Upoštevati bi morali tudi vsaj tri ponudbe (javno naročanje), pri čemer bi lahko naleteli na težave. Prav tako so bili mnenja, da bi bila izdelava kostumov za grajsko gospodo pretežka in za otroke nerealna. Po navedbi potrebščin in po oblikovanju predstav/skiciranju mask jabolk so se učenci raje odločili za oblikovanje čebeljih kostumov. Navajali so, da bi bili kot jabolka preveč dolgočasni,

če bi kostume oblikovali iz kartona, porabili pa bi preveč denarja, če bi kostume oblikovali iz pene.

Po dodatnem posvetu z mano in učiteljem, ljubiteljskim čebelarjem, so se učenci navdušili za oblikovanje kostumov čebel, ker so ugotovili, da lahko:

- veliko potrebnega materiala prinesejo od doma in reciklirajo papir, plastiko, kovino,
- predstavijo celotno čebeljo družino (čebele v vseh stopnjah razvoja, matico in trote) in se dodatno samostojno odločajo o izbiri kostuma,
- čebele spremljajo tudi čebelarji,
- izdelajo tudi čebelje produkte (kozarce medu),
- izdelajo prenosni čebeljak (naknadno).

2. Izvajanje

Ker je pri aktivnosti sodelovalo več kot 30 učencev od 1. do 7. razreda, so najprej upoštevali željo vsakega posameznika in nato predlagali ustvarjanje po skupinah glede na izbor maske. Nekateri učenci niso želeli sodelovati na šolski povorki kot maškare, bili pa so pripravljeni pomagati in izdelovati kostume.

Učenci so predlagali takšno organizacijo in delitev dela:

Skupina	Število	Delo
Čebele dojilje in čistilke	Osem učenk 1.—4. razreda.	- izdelava preprostih kostumov: ogrinjala z lepljenimi črnimi črtami, naglavni obroči s tipalkami, dodatki, ki izkazujejo funkcijo čebele.
Čebele stražarke in troti	Pet učencev 1.—6. razreda.	- s tehniko kaširanja izdelali trše naglavne maske z ustreznim izgledom in maske iz pene (lepljenje, barvanje, rezanje), - izdelali in nadgradili dodatke: obdelava lesa, lepljenje.
Čebele nabiralke	Šest učenk 6. razreda.	- izdelava zahtevnejših kostumov: šivanje, lepljenje, naglavni obroči s tipalkami, dodatki, ki izkazujejo funkcijo čebel, - izdelava kril iz starih nogavic in obešalnikov.
Matica	Učenka 6. razreda	- s pomočjo učiteljice (zaradi slabovidnosti) načrtovala in izdelala dodatke za kostum: krila, modne dodatke, čelado.
Čebelarji in kozarca medu	Štirje učenci 6. razreda.	- nabava materiala in izdelava preprostih kostumov za čebelarja, - izdelava kostumov za kozarca medu iz kartona in pene: lepljenje, barvanje, spenjanje, obdelava lesa.

Rože	Šest učenk 3.–6. razreda.	- izdelale pokrivala v obliki cvetov in preprosta ogrinjala iz odpadnih materialov.
------	---------------------------------	---

Učenci so kmalu izkusili, da je delo v zastavljenih skupinah zelo težko izvedljivo, saj zaradi drugih popoldanskih dejavnosti niso našli skupnega termina, ko bi lahko ustvarjali vsi iz določene skupine. Skupine so razpadle, posamezni starejši učenci pa so pričeli koordinirati delo – podajali so navodila, razdelili delovne vloge, komentirali izdelke, predlagali izboljšave, dopolnitve, prevzeli določene težje naloge (šivanje, lepljenje, skiciranje, obdelava lesa, koreografija ...).

3. Spremljanje

Po vmesni analizi opravljenega dela (kaj smo že storili, kaj je še potrebno storiti ali dopolniti) smo spregovorili o možnosti udeležbe tudi na lokalni pustni povorki. Ogledali smo si posnetke pustnega karnevala in razmišljali o lastni predstavitvi. Odločili smo se, da javno nastopimo. Zastavili smo si vprašanje, kako se predstaviti, da bomo še bolj zanimivi, inovativni, ustvarjalni:

- z mojo pomočjo so posamezniki oblikovali predstavitveno besedilo,
- fantje so iz lesa in kartona izdelali prenosljivi čebeljak na cizi,
- na podlagi že obravnavanih panjskih končnic so risali in ustvarjali lastne,
- posamezna dekleta so pripravila plesno koreografijo in jo prenesla na ostalo skupino.

Tik pred javno predstavitvijo sem na željo učencev organizirala še večerno druženje, kjer so pomerjali kostume in vadili plesno koreografijo ter odpravljali še zadnje pomanjkljivosti. Poskrbeli so tudi za sprostitev med delom: športne aktivnosti, priprava večerje, ogled izbranega filma. Po napornem popoldnevu in večeru so k počitku legli kar v šoli.

Po zadovoljivi izkušnji na lokalni povorki sem skupino prijavila na mednarodno pustno povorko na Ptuju. Večina učencev je tako obsežno prireditev izkusila in celo videla prvič, zato so bili njihovi prvi vtisi polni presenečenj in občudovanj drugih mask, ki so se jim zdele lepše. To je pomenilo padec lastne samozavesti, toda ob besedni podpori posameznikov, da predstavljamo delo, ki smo ga sami opravili in smo nanj lahko ponosni, so se ponovno opogumili in zastavljeno predstavitev odlično izpeljali. Dodatni zagon so jim dali organizatorji povorke s komentarji o izvorni pustni maski.

4. Evalvacija

Pustovanje smo zaključili z ogledom fotografij in filmskih posnetkov povorke ter naredili analizo dejavnosti. Učencem je bila aktivnost zelo všeč. Dejali so, da so z ustvarjanjem in predstavitvijo pustnih kostumov lahko izražali in udejanili svoje zamisli in ideje, pri čemer so pridobivali tudi nova znanja in veščine ter nadgrajevali svoje spretnosti. Všeč jim je bilo medvrstniško sodelovanje in druženje z učenci različnih starosti. Imeli so priložnost bolje spoznati in sklepati nova prijateljstva, ob čemer so se zabavali in veliko smejali. Zelo zanimiva se jim je zdela izkušnja na Ptuju. Sprva jih je bilo zelo strah in niso vedeli, kaj pričakovati, ko pa so se sprostili, je bilo pustnega karnevala in ulične povorke prehitro konec, saj so v njej uživali. Z lastnimi maskami so bili sicer zadovoljni, vendar so na Ptuju videli maske, ki so jim bile bolj všeč. Še posebej pa so bili veseli praktične nagrade ptujskih organizatorjev, ki jim je poleg mojih pohval in pohval spremljajočih učiteljic in staršev pomenila potrditev dobro opravljenega dela. Tudi v prihodnje želijo sodelovati na pustni povorki.

Razmišljali pa smo tudi o uporabi kostumov po pustovanju. Predlagali so, da jih uporabimo v kakšni gledališki predstavi, prireditvi ob dnevu čebel, pri učenju o čebelah, lahko pa jih predelamo in uporabimo za novo skupinsko masko.

Zaključek

Projekt POŠ z različnimi aktivnostmi ustvarja pogoje za medvrstniško in medgeneracijsko sodelovanje, kjer nadarjeni učenci izkoriščajo priložnosti za razvoj lastnih interesov in potencialov. Zelo radi sooblikujejo dogajanja na šoli in razmišljajo o lastnem prispevku v okolju ter ob tem pridobivajo samozavest, (samo)spoštovanje, (samo)zaupanje in odgovornost do sebe, vrstnikov in družbe. Tako se nam ni treba bati za prihodnost učencev, saj jim na poti odraščanja že danes omogočamo usposabljanja za vseživljenjsko učenje in izbiro svoje nadaljnje (izobraževalne) poti.

Literatura in viri

Bezič, T., Strmčnik, F., Ferbežer, I., in Jaušovec, N. (1998). *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo. Modeli poučevanja in učenja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce (2016). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Javni razpis za izbor operacij »Popostrimo šolo 2016–2021 – Izobraževanje strokovnih delavcev za krepitev kompetenc šolajočih« (2016). Besedilo razpisa. Republika Slovenija, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (23. 9. 2016). Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/si/javne_objave_in_razpisi/okroznice/arhiv_okroznic/okroznice_razpisi_in_javna_narocila/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=1470

Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006). Uradni list Evropske unije, 2006/962/ES (30. 12. 2006). Pridobljeno s <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:sl:PDF>

Andreja Cvetko: Tabori za nadarjene učence

OŠ Rada Robiča Limbuš

andreja.cvetko@guest.arnes.si

Lektorirala: Monika Biderman

Izvelek v slovenščini:

V okviru dela z nadarjenimi učenci na osnovni šoli Rada Robiča Limbuš, od šolskega leta 2008/2009, organiziramo vikend tabore za prepoznane nadarjene učence. Tabori trajajo med vikendom dva (sobota in nedelja) oziroma tri dni (od petka popoldan do nedelje). Tabor za nadarjene učence izvedemo enkrat v šolskem letu. Razen enkrat, ko je tabor potekal kar v prostorih šole, tabore izvajamo na Centrih šolskih in obšolskih dejavnostih v bližnji okolici Maribora. Na teh taborih smo izvajali različne dejavnosti, ki jih bom v nadaljevanju predstavila. Večino dejavnosti pripravimo učitelji naše šole sami, nekatere dejavnosti, predvsem športne dejavnosti, pa izvajajo zaposleni Centra šolskih in obšolskih dejavnosti. Dejavnosti so naravoslovno – družboslovno naravnane, vključujemo tudi svetovalno službo (psihologinja, socialna pedagoginja) in s tem krepimo tudi veščine iz tega področja. Pri prijavi na tabore so imeli učenci tudi možnost izbire tematike, ki ji bodo posvetili več pozornosti in s tem so krepili in nadgrajevali svoje znanje in veščine (likovno področje, področje uporabe tujega jezika – angleščina, matematično področje, ...). Mnogokrat pa smo tabore pripravili tako, da so vsi

prijavljeni sodelovali pri vseh predvidenih aktivnostih, pri tem pa smo uporabili sistem kroženja skupin. Tudi ob večerih smo nadarjenim učencem pripravili različne sproščujoče dejavnost

Ključne besede: nadarjenost, dejavnosti, tabor za nadarjene učence, nadarjeni učenci, sodelovanje

Abstract in English:

Since the school year 2008/2009, as part of the work with gifted pupils, at the elementary school of Rada Robič Limbuš, we organize weekend camps for pupils that are recognized as gifted pupils. The camps last between two (weekend) or three days (from Friday afternoon to Sunday). The camp for gifted pupils is carried out once in a school year. Except when the camp was held in the premises of the school, we organize camps at the Extra Curriculum School Centers nearby surroundings of Maribor. In this way, we carried out various activities that later on I will describe. Most of the trainee's activities are teachers of our school themselves, some activities, especially sports activities, are carried out by employees of the Extra Curriculum School Centres. The activities are of both science and social science, including counseling (psychologist, social pedagogue), with intention to strengthen the skills in this field as well. When enrolling in camps, pupils had possibilities of selecting thematic areas that they thought was needed to be given more attention in that time, thus strengthening their knowledge in skills (artistic field, scope of foreign language - English, mathematical field ...). Many times, we made camps so that all applicants participated in all planned activities, using the system of group circulation. In the evenings we prepared various relaxing activities for gifted students.

Keywords: talent, activities, camp for gifted pupils, gifted pupils, cooperation

Nadarjenost:

Slovar slovenskega knjižnega opredeljuje nadarjenosti kot sposobnost hitro, brez večjega napora pridobiti si potrebno znanje, spretnost za dobro opravljanje kake dejavnosti.

V strokovni literaturi pa enotne definicije nadarjenosti ni. Starejše definicije zožujejo nadarjenost na inteligentnost. Te definicije ne ustrezajo kasnejšim spoznanjem o prognostični veljavnosti testov inteligentnosti za ustvarjalnosti.

Nadarjeni učenci:

V Zakonu o osnovni šoli (11. člen) piše, da so nadarjeni učenci učenci s posebnimi potrebami. Šola jim prilagodi metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči. Da bi v času osnovnega šolanja prepoznali vse, ki so nadarjeni, in jim ponudili možnosti za čim boljši in čim bolj raznolik razvoj njihovih sposobnosti, je potrebno čim zgodnejše sistematično odkrivanje in delo z nadarjenimi.

Značilnosti nadarjenih učencev:

Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite. Vendar pa ti učenci niso neka homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine nadarjenih. Osebnostne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. Najbolj tipične značilnosti nadarjenih učencev so: razvito divergentno mišljenje, razvito logično mišljenje, nenavadna domišljija, natančnost opazovanja, dober spomin, smisel za humor, široka razgledanost, visoka učna uspešnost, bogato besedišče, spretnost v eni od umetniških dejavnosti (glasba, ples, risanje, ...), motorična spretnost, radovednost, raznoliki in močno izraženi interesi, vztrajnost pri reševanju nalog, uživanje v dosežkih, neodvisnost in samostojnost, sposobnost vodenja in vplivanja na druge, empatičnost, izrazit smisel za organizacijo, ... Čim bolj dosledno se kažejo posamezne lastnosti pri učencu, tem bolj verjetno je, da je nadarjen.

Pri učno neuspešnih nadarjenih učencih pa pogosto najdemo naslednje značilnosti, ki jih ovirajo pri šolskem delu:

- nezainteresiranost za šolo in udeležbo v šolskih dogajanjih;
- strah pred spraševanjem;
- nizka samopodoba, pomanjkanje samozaupanja;
- nesposobnost tvornega delovanja pri skupinskem delu;
- učenca ni mogoče motivirati z običajnimi spodbudami (dobrimi ocenami, nagrajevanjem pridnosti, navdušenjem učitelja ipd.);
- slaba pozornost;
- hiperaktivnost;
- čustvena in socialna nezrelost.

Te lastnosti nas ne bi smele "zaslepiti" pri odkrivanju nadarjenih učencev.

Delo z nadarjenimi učenci poteka na osnovi Koncepta - Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, ki je razdeljen na pet delov. Ti deli so:

1. Opredelitev nadarjenosti
2. Značilnosti nadarjenih učencev
3. Izhodišča za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci
4. Odkrivanje nadarjenih
5. Delo z nadarjenimi učenci

Delo z nadarjenimi učenci izhaja tudi iz naslednjih temeljnih načel:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja,
- hitrejšo napredovanje v procesu učenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- uporaba višjih oblik učenja,
- uporaba sodelovalnih oblik učenja,
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov,
- upoštevanje individualnosti,
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti,
- skrb za celostni osebni razvoj,
- raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem,
- uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa,
- skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti,
- ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese.

Na naši šoli se trudimo, da spremljamo učence ter seveda predlagamo morebitne nove nadarjene učence na osnovi njihovega šolskega dela. Pri delu z nadarjenimi učenci v dejavnosti vključujemo tudi tiste, ki so še v postopku prepoznavanja nadarjenosti, kar pomeni, da k dejavnostim vabimo tudi učence, ki so bili evidentirani in predlagani za prepoznavanje nadarjenosti, testov prepoznavanja nadarjenosti pa še niso reševali.

Z nadarjenimi učenci delam že nekaj let. V šolskem letu 2008/2009 sem tudi prvič organizirala dvodnevni tabor za prepoznane nadarjene učence, ki je potekal na Centru šolskih in obšolskih dejavnosti (v nadaljevanju CŠOD) Planinka na Pohorju. Od takrat dalje tabore organiziram

vsako leto ali v jesenskih ali v pomladnih mesecih. Tabori so večinoma dvodnevni (sobota in nedelja) redkokdaj pa tridnevni (petek, sobota in nedelja). Tridnevni (od petka popoldan do nedelje popoldan) tabor organiziramo takrat, ko se tabor izvaja v oddaljenem kraju (na primer v Mežici, Spuhlji pri Ptuju ali Murski Soboti).

Večino dejavnosti pripravimo učitelji naše šole sami, nekatere dejavnosti, predvsem športne dejavnosti, pa izvajajo zaposleni Centra šolskih in obšolskih dejavnosti. Dejavnosti so naravoslovno – družboslovno naravnane, vključujemo tudi svetovalno službo (psihologinja, socialna pedagoginja) in s tem krepimo tudi veščine iz tega področja. Pri prijavi na tabore imajo učenci možnost izbire tematike, ki ji bodo posvetili več pozornosti in s tem bodo krepili in nadgrajevali svoje znanje in veščine (likovno področje, področje uporabe tujega jezika – angleščina, matematično področje, ...). Mnogokrat pa so tabori pripravljene tako, da vsi prijavljeni sodelujejo pri vseh predvidenih aktivnostih, pri tem pa uporabljamo sistem kroženja skupin. Tudi ob večerih nadarjenim učencem pripravimo različne (sproščujoče) dejavnosti.

Od šolskega leta 2008/2009, ko smo prvič izvedli tabor za nadarjene učence, pri nas ga nekateri poimenujejo tudi šola za nadarjene učence, smo izvedli 10 takšnih šol oziroma taborov. V šolskem letu 2012/2013 tabora nismo izvedli, smo pa v šolskem letu 2010/2011 izvedli dva tabora in sicer enega smo izvedli v šoli drugega pa na CŠOD. Vsi tabori, razen seveda tistega, ki je bil izveden v šolskih prostorih, so potekali na CŠOD in sicer 5 taborov na CŠOD Planinka na Pohorju, 2 tabora na CŠOD Škorpiljon Sveti Duh na Ostrem vrhu in enkrat smo bili v CŠOD Peca v Mežici ter CŠOD Štrk v Spuhlji pri Ptuju. Zadnja dva omenjena tabora sta bila tridnevna ostali pa so bili dvodnevni. Na tabore povabimo prepoznane nadarjene učence od 6. do 9. razreda. Posameznega tabora se udeleži približno 27 prepoznanih nadarjenih učencev, dejavnosti pa izvajamo dva do štiri učitelji. Število učiteljev je odvisno od števila prijavljenih nadarjenih učencev in seveda od vrste dejavnosti, ki jih predvidimo za izvedbo tabora. Dejavnosti na taboru potekajo po okvirnem urniku, ki pa se seveda lahko spremeni, glede na skupino nadarjenih učencev.

Okviren potek dvodnevnega tabora je naslednji:

V soboto zjutraj zbiranje pri domu CŠOD, saj na dvodnevni tabor učence pripeljejo starši in jih v nedeljo popoldan starši tudi odpeljejo domov. Razdelitev učencev po sobah ter razgovor o pravilih obnašanja v domu CŠOD. Predstavimo okviren urnik ter tudi ure obrokov prehrane. Po uvodnih napotkih pričnemo z dejavnostmi, ki trajajo vse do kosila. Po kosilu namenimo učencem nekaj prostega časa (do največ eno uro), da se namestijo v sobah, družijo med seboj,

se, morebiti, spočijejo. Po končanem prostem času spet nadaljujemo z aktivnostmi vse do večerje. Vmes, med dejavnostmi, seveda damo učencem kratke odmore. Odmore velikokrat izkoristijo za druženje v okolici doma, seveda, če vremenske razmere to dopuščajo. Po večerji učencem podamo navodila za čas v večernih urah. Po večerji, lahko imajo, tako kot po kosilu, nekaj prostega časa. Po prostem času izvedemo različne pristočasne dejavnosti, kot je igranje družabnih iger, igranje iger na temo »Minuta do zmage«, izvedemo tudi tekmovanja v kvizih ali miselnih ugankah, mnogokrat tudi naloge na temo team buildinga. Nato sledi priprava na spanje ter nočni počitek. Nedeljski dopoldan, večinoma, namenimo športnim dejavnostim. Te dejavnosti nam pomagajo izvesti zaposleni na CŠOD. Športne dejavnosti so na primer: lokostrelstvo, bejzbol, plezanje po steni, orientacijski tek, jahanje, kanuizem, kolesarstvo, ogled rudnika Mežica (peš ali s kolesom), pecakečing, disk golf, ... Po zaključenih športnih dejavnostih pred kosilom učenci pospravijo in očistijo sobe ter se pripravijo na odhod. Po kosilu naredimo zaključek tabora. Pred odhodom domov se še zadnjič zberemo in učenci povedo svoje vtise, prav tako tudi izvajalci.

Ker poučujem matematiko, je večina dejavnosti, ki sem jih izvajala, v povezavi z matematiko. Dejavnosti so bile naslednje:

- Ali čebele uporabljajo matematiko? – učenci so s pomočjo delovnega lista ugotavljali povezavo gibanja čebel v naravi in matematike.
- Fibonaccijevo zaporedje – ugotavljali so števila Fibonaccijevega zaporedja ter iskali ta števila v naravi (cvetlice, storži, ...)
- Pogovarjali smo se na splošno o matematiki. V katerih vedah jo vse najdemo ter iskali povezavo z naravo in vesoljem. S tem smo povezali velika in mala števila z makro in mikrokozmosom.
- Spoznali so trikotna števila ter tudi različne množice števil, kot so prijateljska števila, popolna števila, močna števila, ...
- Ukvarjali smo se s tem, da v ima število 9 mnogo lastnosti in, da ga najdemo v vsakem rojstnem datumu.
- Reševali smo rebuse. Ukvarjali smo se z matematičnimi zaporedji in vzorci ter ugotavljali pravila pri različnih zapisih števil, vzorcev in zaporedij.
- Ukvarjali smo se s kriptografijo, to je z umetnostjo tajnega zapisovanja. Vsak v skupini si je tudi zamislil svojo kodo za zapisovanje besedila in besedilo v njej tudi zapisal..
- S pomočjo različnih nalog smo preverjali ali razmišljamo kritično in tudi reševali različne matematične in logične uganke ter zanke.

- Spoznali so zgodovino igre Sudoku in marsikatero tudi rešili. Le najbolj vztrajni so rešili najtežji Sudoku sestavljen iz večih manjših Sudokujev.
- Spoznali so tangram in sami iz moos gumija izdelali več vrst tangramov. Po izdelavi so tudi reševali naloge s tangrami.
- Sestavljali so kocko iz kvadratnih listov papirja, brez škarij in lepila, samo s tehniko zgibanja origami.
- Spoznali so optične prevare in se zraven spraševali ali lahko zaupamo temu kar vidimo.
- Tekmovali so v igri Ubongo, prirejeni igri Activity ter reševali različne motivacijske naloge.
- V skupini so iz makaronov izdelali izdelek katerega temo so izžrebali (na primer: promet, botanični vrt, zabavišni park, ...). S to dejavnostjo smo spodbujali sodelovanje med nadarjenimi učenci različnih starosti ter seveda tudi urili različne socialne veščine.
- Obudili smo nam znano igro skrivanja v naravi. Učenci so jo zelo dobro sprejeli in so vsako prosto minuto izkoristili za igro skrivanja.
- Na taboru izvedenem v šoli, smo izvedli nočno raziskovanje šole. Učenci so dobili navodila za gibanje po šoli (tema, samo ena svetilka, skupine so začele iz različnih koncev šole, ...) ter namige za razrešitev zadanih nalog.

Drugi učitelji so izvajali na primer: retoriko v angleščini, slikanje v naravi, uprizoritev angleškega dramskega besedila, različne naravoslovne aktivnosti, delavnico kreativnega in ustvarjalnega mišljenja, ...

Delo z nadarjenimi učenci mi še vedno predstavlja izziv in motivacijo. V veselje mi je opazovati njihove načine razmišljanja, njihov napredek in vztrajnost pri samostojnem ali skupinskem delu. Na taborih imajo možnost druženja s sebi podobnimi, imajo tudi možnost komunikacije s sebi enakovrednimi sogovorniki. Ob zaključkih naših taborov smo dobili pozitivne povratne informacije. Mnogi takoj vprašajo kdaj bo naslednji tabor oz. kdaj se naslednjič družimo. Na šolskih hodnikih, po izvedenih taborih, še kar nekaj dni poteka razgovor o vikendu, ki so ga preživeli skupaj, o tem kaj so se novega naučili in kaj so novega doživeli. S takšnim odzivom učencev dobim tudi sama motivacijo za organizacijo naslednjega tabora.

Viri:

- Slovar slovenskega knjižnega jezika

(http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=nadarjenost&hs=1) Pridobljeno dne, 3. 3. 2019.

- Koncept – Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci

(http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf) Pridobljeno dne, 3. 3. 2019.

- Zakon o osnovni šoli

(<https://zakonodaja.com/zakon/zosn>) Pridobljeno dne, 3. 3. 2019.

Jasna Cigut: Debata – zdaj in za vedno

DOŠ I Lendava

jasna.cigut@guest.arnes.si

Lekotrirala: Jasna Cigut, prof. bio. in slo.

Izveleček v slovenščini

Debata, ki je tema moje predstavitve, je strukturiran govor, ki je pripravljen in predstavljen po vnaprej določenih pravilih oz. "je uravnoteženo strukturiran komunikacijski dogodek o pomembni temi, v kateri se soočita dve (lahko tudi več) nasprotujočih si strani, ki izmenično predstavljata svoja mnenja in podajata možnosti za odločitev oziroma poskušata prepričati publiko in sodnike." (Skr, 2007, str. 9)

Veščino formalne debate z nadarjenimi učenci razvijam že 10. leto pri interesni dejavnosti in vsako leto se tudi večkrat letno z učenci debaterji udeležim osnovnošolskih debatnih turnirjev.

Kako se učiš debatnih veščin?

Dober debater mora biti v prvi vrsti dober poslušalec in opazovalec. Za to obstajajo vaje, ki krepijo te lastnosti, npr.

- rumeni telefon,

- povej s čustvi.

Tudi sam govorni nastop mora biti pripravljen tako, da je razumljiv. Na to se pripravljamo s posebno vajo, pri kateri sodeluje več učencev in vsak ima določeno nalogo: govorec ima 2 minutni govor, ostali pa so moteči elementi njegovega govora.

Govori, ki jih učenci pripravljajo, morajo biti prepričljivi. Temu služi vaja dobri trgovci. Namen vaje je, da učenci poskušajo svojim sošolcem "prodati" čim bolj neuporabno stvar.

Kaj pa pri pouku?

Pri usvajanju debatnih veščin uporabljamo razne debatne metode, ki pa so tudi zelo uporabne pri pouku, npr:

- okrogla miza,
- vožnja z balonom,
- format 1 na 1 (z navzkrižnim zasliševanjem, z vprašanji publike, z navzkrižnim zasliševanje in vprašanji publike)
- format 2 na 2 z navzkrižnim zasliševanjem in vprašanji publike.

Kaj imajo učenci od tega v vsakodnevnem življenju?

V prvi vrsti večjo samozavest in višjo samopodobo, saj prestopijo oviro, ki jim onemogoča sproščeno javno nastopanje, njihovi govorni nastopi, predstavitve oz. ocene knjig se neprimerljivo izboljšajo; dvig kritičnega razmišljanja – postavljajo vprašanja in zahtevajo odgovore nanje; dvig slušne pozornosti, dvig tolerance do drugačnosti, bistveno izboljšano utemeljevanje mnenja z močnimi argumenti, dvig sposobnosti podajanja vsebinsko bogatih odgovorov ...

Summary

Debate, which is the theme of my presentation, is a structured speech prepared and presented according to predefined rules. It is a balanced, structured communicational event about an important theme, in which two or more contradictory parties confront. The parties alternately present their opinions and give an opportunity for making decisions or try to convince the audience or the judges. (Skrt, 2008, p. 9)

I have been developing the skill of formal debate with the talented children for 10 years. With our after school debate club we have attended debate tournaments several times a year.

How do you acquire debate skills?

A good debater has to be a good listener and observer. There are some exercises which strengthen these qualities, such as:

- yellow phone,
- tell with feelings.

The oral performance has to be presented in a way that it can be understood. For that we prepare with a special exercise in which many students participate. Each of them has a certain task: the speaker has a 2-minute speech, other students are the disruptive influence of his speech.

The students' speech has to be convincing. For practicing this skill we use the good salesmen exercise. The purpose of the exercise is trying to 'sell' a very useless item to the schoolmates.

What about in class?

At acquiring of the debate skills we use different debate methods which are also very useful in class, for example:

- round table,
- balloon ride,
- format 1 on 1 (with cross-examination, with questions from the audience, with cross-examination and questions from the audience)
- format 2 on 2, with cross-examination and questions from the audience

What do kids learn from that for everyday life?

Principally they gain high self-confidence and a better self-image as they overcome the obstacle that prevents them from relaxed public performance. Their oral performances, presentations and their book evaluations become significantly better. Their ability of critical thinking increases – they ask questions and demand answers. Their oral attention and tolerance toward difference increase. They improve at vindication of opinions with arguments as well as at their ability of giving answers...

Ključne besede:

- debata,

- govor,
- kritično razmišljanje,
- debatne veščine.

Debata, ki je tema moje predstavitve, je strukturiran govor, ki je pripravljen in predstavljen po vnaprej določenih pravilih oz. "je uravnoteženo strukturiran komunikacijski dogodek o pomembni temi, v kateri se soočita dve (lahko tudi več) nasprotujočih si strani, ki izmenično predstavljata svoja mnenja in podajata možnosti za odločitev oziroma poskušata prepričati publiko in sodnike." (Skr, 2007, str. 9)

Debata vodi k pridobivanju in poglobljanju znanja in k informacijski pismenosti, saj razvija aktivno raziskovanje, selekcioniranje in analizo informacij na zabaven in zanimiv način (Skr, 2007, str. 15).

Debata razvija kritično mišljenje, argumentacijske sposobnosti, veščine javnega nastopanja, je odlična metoda za pridobivanje znanja, usposablja mlade za timsko delo in jih uči, kako najti rešitve za različne probleme sodobne družbe (Skr in Šerc, 2013, str. 6).

Debata razvija kritično mišljenje

Debata je ena od najboljših metod za razvijanje kritičnega mišljenja. Učenci morajo biti v debati pripravljeni, da zagovarjajo svoje argumente, analizirajo in kritično ovrednotijo argumente nasprotne strani, branijo svoje argumente, prav to dejstvo pa jih vodi k kritičnemu mišljenju. Medtem ko tradicionalne izobraževalne metode učijo učence nekritičnega sprejemanja podanih vsebin in konceptov, debata spodbuja mlade, da kritično vrednotijo pridobljeno znanje, ga poglobljajo, iščejo nove razlage, raziskujejo naprej, kritično analizirajo bistvo predstavljene argumentacije, predlagajo nove rešitve. To pa so vse procesi, ki so bistveni za kritično mišljenje. Kritično mišljenje je aktivnost, ki pridobljeno znanje, ideje, koncepte aplicira na nov način, uporablja za kreativno reševanje problemov, povezuje ideje na izviren način. Kritično mišljenje se zgodi, ko učenec koncept, ki se ga je naučil, aplicira na novo vsebino. Zgodi se prenos pridobljenega znanja v situaciji, za katero učenec ni bil vnaprej pripravljen, da jo bo analiziral (Skr in Šerc, 2013, str. 7).

Razvijanje dobre tehnike javnega nastopanja je proces, ki ni nikoli končan in se izboljšuje s ponavljanjem in vajo. Slednja sta bistvena tudi za debato in zato je debata tako idealna metoda za razvijanje teh spretnosti.

Vsak dober javni govorec ima naslednje osrednje cilje:

- da bi občinstvo razumelo, o čem govori,
- da bi občinstvo prepričal v povedano in
- da bi si občinstvo zapomnilo, kaj je povedal (Skrat, 2007, str. 18).

Debata pa zelo učinkovito razvija še eno lastnost, ki je za mladega človeka prav gotovo zelo pomembna, to je samozavest. Namreč, učenci, ki so dobro seznanjeni z argumenti, ki razumejo snov, o kateri bodo govorili in imajo seveda za seboj nekaj debat, so videti samozavestnejši in taki tudi postanejo. Toda debata uči tudi drugo vrsto samozavesti: pogum, da ostanemo mirni tudi takrat, ko je videti, da se vse podira. Zaradi narave same debate, ko vse, kar učenec pove, drugi učenec analizira, kritično ovrednoti, opozori na napake v sklepanju, pokaže boljše rešitve, pogosto z nepričakovanimi argumenti, vsakdo, ki se ukvarja z debato, razvija sposobnost hitrega mišljenja in odzivanja. V debati je namreč treba odgovoriti na nasprotnikove argumente in časa za razmislek v sami debati ni veliko. Debaterji sicer lahko v pripravah na debato predvidijo marsikatero argumente in odgovore nanje, a ne vseh; na marsikateri argument morajo odgovor najti med debato samo, vse to pa povečuje tako hitrost mišljenja kot tudi sposobnost samozavestnega odgovarjanja na nepričakovano (prav tam).

Glede na to, da je bistvo debate v analizi in zavračanju argumentov nasprotne strani, mora vsakdo, ki v debati sodeluje, zelo dobro spremljati in zapisovati, o čem govori nasprotna skupina. Če tega ne stori, ne more učinkovito analizirati in zavrniti argumentov nasprotne strani. Pozornost tudi izjemno pomaga pri tem, da se govorniki in govornice ne oddaljujejo od bistva in da se držijo načrtane strategije razprave, poleg tega pa zagotavlja, da je vsak govorec oz. govornica slišan, da njune predstavitve oz. prispevki ne izzvenijo v prazno oziroma da se analizirajo predstavljeni argumenti in da se o njih spoštljivo razpravlja. V sodobnem času hitro se menjajočih podob in bombardiranja z raznovrstnimi informacijami je poslušanje tista veščina, ki postaja še pomembnejša, kot je bila (prav tam, str. 19).

Debata in debatni klub na DOŠ I Lendava

Z interesno dejavnostjo debata sem pričela pred 10 leti. Prijavilo se je 6 nadarjenih učencev, kar je bilo dovolj za 2 ekipe. Debaterji so še isto leto posegli po najvišjih priznanjih na debatnih turnirjih (tako posamezno kot govorniki, kot ekipno) v slovenskem in angleškem jeziku. Od takrat naprej vodim debatni klub neprekinjeno že 10 let. K interesni dejavnosti na novo vključujem večinoma učence iz 6. ali 7. razreda in jih že razporedim v tekmovalne ekipe. Zelo pomembno je namreč, da se člani ekip zelo dobro poznajo in znajo sodelovati ter se dopolnjevati. Debatne tekme poleg izredne slušne pozornosti, hitre odzivnosti in odličnega poznavanja teme zahtevajo tudi skladno timsko delo. Le-to pa se ne razvije kar takoj, temveč zahteva svoj čas, sploh če se učenci ne poznajo že od prej, in v 8. in 9. razredu se člani ekip že odlično razumejo in delujejo kar se da sinhrono.

Priprave na turnir potekajo vsaj enkrat tedensko po 2 šolski uri. Učence novice na začetku šolskega leta najprej naučim, kako se dela v spletnih oblakih, nato jim dodelim debaterja mentorja – starejšega debaterja, ki jih vodi in usmerja, tako pri pripravi govorov, kot pri izvedbi le-teh, zapisovanju govorov, pripravi navzkrižnih zasliševanj, odzivanju na zavračanje ...

Člani ekipe govor sestavljajo skupaj, zato pride prav poznavanje dela v spletnih oblakih – vsi lahko namreč naenkrat sestavljajo isti govor in ga tudi shranijo ter doma spet vsi hkrati dopolnjujejo. Pred odhodom na turnir se govora (zagovorniški in negacijski) natisneta. Osnovnošolski debaterji debatirajo v formatu Karl Popper.

Za in proti, zavod za kulturo dialoga (ZiP) je glavni koordinator osnovnošolskih debatnih turnirjev. Razpisanih je 6 turnirjev na letni ravni in debatni klubi se trudijo, da bi se jih udeležili čim več.

Na turnirju debaterji sodelujejo na 3 tekmah. Prvi dve tekmi sta na pripravljeno trditev, kar pomeni, da je približno 1 mesec pred turnirjem predstavnik ZiP-pa po elektronski pošti vsem klubom pošlje nabor trditev, med katerimi se debaterji odločajo in zanje glasujejo. Ko se glasovi preštejejo, vodje klubov dobimo trditev, na katero bodo debaterji debatirali. Učenci se morajo pripraviti za obe strani, torej za zagovorniško in za negacijsko, saj bodo tudi debatirali na obeh straneh. 3 tekma pa je t. i. impromptu tekma, kar pomeni, da debaterji na turnirju dobijo čisto novo trditev ter 60 min časa, da se nanjo pripravijo. Priprava poteka brez uporabe spleta ali elektronskih pripomočkov. Na razpolago imajo lahko le knjižno gradivo, ki so ga prinesli s seboj (slovarje, enciklopedije, leksikone ...)

Debaterji so na turnirjih lahko uspešni na dveh ravneh: na skupinski, kar pomeni, da so v vseh treh tekmah bili boljši od vseh svojih nasprotnikov in se tako uvrstili v finalno tekmo, in pa na govorniški, kar pomeni, da so kot govorce tako izstopali, da so jim sodniki dodelili več točk kot ostalim.

Kako se učiš debatnih veščin?

Kot že omenjeno, dober debater obvlada več kot le veščino govora, predvsem mora obvladati veščino poslušanja in dobrega opazovanja. Obstajajo ljudje, ki imajo obe veščini že kar prirojeni, žal pa pri večini ni tako. Na srečo se obe veščini dasta priučiti in pri tem si lahko pomagamo z različnimi igrami.

- Rumeni telefon

V kakšnem časopisu, reviji ali na spletu poiščem zanimive in zabavne novice oz. besedila, ki jih občasno tudi predelam (bolj zapletem, dodam druga imena, spremenim zaključek ...). V besedilih označim določene besede. Pri prvi predstavitvi igre označim ključne besede, kasneje že manj pomembne. Vsi učenci, razen enega, morajo zapustiti prostor oz. se umakniti tako, da ne slišijo besedila, ki ga preberem učencu, ki je ostal z menoj. Učenec, ki je besedilo slišal, pokliče k sebi sošolca in mu besedilo obnovi. To se nadaljuje do zadnjega učenca, ki še sam obnovi besedilo, jaz pa v izvorniku iščem, koliko označenih besed je bilo omenjenih na koncu. Tako učenci sami sebe preverjajo, kakšna je njihova slušna pozornost.

- Povej s čustvi

Izmislil si preprosto objektivno poved, npr. Zunaj sije sonce. in jo zapišem na tablo. V škatlici imam zložene papirčke, na katerih so napisala čustva oz. občutja. Učenci eden za drugim izžrebajo listič s čustvom in na tak način morajo prebrati poved, ki je zapisana na tabli. Ostali učenci morajo ugotoviti, za katero čustvo oz. občutje je šlo. Pri tej igri je treba paziti, da hkrati ne vlagamo zelo podobnih čustev, npr. sreča in veselje.

Zelo dobro pa je potrebno tudi predstaviti svoj govor ne glede na moteče faktorje v okolici (recimo reševalno vozilo na nujni vožnji, bližnje gradbišče, vznemirjen pes pri sosedovih, kašljanje in kihanje v učilnici ...) Tudi za take situacije obstajajo vaje. Ena izmed njih se lahko izvede kjerkoli kadarkoli. Skupino učencev posedemo za mizo in jim dodelimo določene vloge:

- govorec (v 5 minutah si mora pripraviti 2 minutni govor, lahko je nekaj vsakdanjega),

- časomerilec (govorcu meri čas in ga o tem obvešča – ustvarja dodatni pritisk),
- oseba, ki šteje govorna mašila (vsakokrat, ko govorec uporabi govorno mašilo, oseba reče: »Bum!«),
- motilec (oseba, ki govorca kar naprej moti med govorom: skače v besedo, se mu približuje in vdira v osebni prostor, odpira vrata učilnice, piše po tabli ...),
- poslušalci (ostali, ki nimajo posebej dodeljene vloge, na koncu govora morajo povzeti bistvo in oceniti strukturo ter vsebino povedanega).

- Dobri trgovci

Govori, ki jih učenci pripravljajo, morajo biti prepričljivi. Temu služi vaja dobri trgovci. Namen vaje je, da učenci poskušajo svojim sošolcem "prodati" čim bolj neuporabno stvar (npr. rešene križanke, polomljene žarnice, svaljke, ki ostanejo od radiranja, dogorele sveče ...)

Kaj pa pri pouku?

Pri usvajanju debatnih veščin uporabljamo razne debatne metode, ki pa so tudi zelo uporabne pri pouku.

- Okrogla miza

Okroglo mizo je zelo lahko organizirati, navodila so preprosta in ni jim težko slediti. Obvezni elementi okrogle mize so:

- tema okrogle mize (lahko je kak problem, ki ga rešujete pri razredni uri),
- povezovalec okrogle mize (na kratko osvetli problem ali pomembno vprašanje, nato pa napoveduje govorce in konča s sklepnim govorom),
- govorci (v odmerjenem času predstavijo svoje stališče oz. pogled na problem ali vprašanje; odvisno od tematike je zelo koristno, da za vsakega govorca posebej predvidimo, katero družbeno skupino predstavlja. Seveda pazimo, da izberemo take vloge, ki omogočijo predstavitev različnih argumentov, vloge pa udeležencem razdelimo vnaprej, da se lahko pripravijo),
- publika (gostom postavlja vprašanja, komentirajo, podprejo katero stran, predstavijo nova stališča, ki jih govorci okrogle mize niso predstavili) (Skr, 2007, str. 63).

- Vožnja z balonom

Z balonom se vozi pet znamenitih osebnosti. Nesrečne okoliščine zahtevajo, da je treba eno izmed njih žrtvovati, da lahko ostale štiri preživijo. Ker osebe v balonu niso le slavne, temveč tudi zelo pomembne, je treba v pogovoru ugotoviti, koga bi človeštvo najmanj pogrešalo (Skrt, 2007, str. 67).

- **Format 1 na 1** (z navzkrižnim zasliševanjem, z vprašanji publike, z navzkrižnim zasliševanje in vprašanji publike)

Debatni formati določajo število govorcev oz. govork na obeh straneh, dolžino govorov, vrstni red in naloge govorcev, katere vrste vprašanj se uporabljajo in kdaj, odgovornosti publike oz. sodnikov in sodnic.

Format 1 na 1 je najpreprostejša oblika kratkih debatnih formatov. Ne jemlje veliko časa, sodelujoči za izvedbo ne potrebujejo veliko priprav, je zelo dobrodošla popestritev pouka. V tej debati sodelujeta dva govorca, eden na zagovorniški, drugi na negacijski strani.

1 na 1 z navzkrižnim zasliševanjem:

- Zagovorniški govorec predstavi svoj konstruktivni govor (1 minuta).
- Navzkrižno zasliševanje: negacijski govorec postavlja vprašanja, ki kažejo na šibkost argumentov zagovornika (1 minuta).
- Negacijski govorec predstavi svoj konstruktivni govor (1 minuta).
- Navzkrižno zasliševanje: zagovorniški govorec postavlja vprašanja, ki kažejo na šibkost argumentov negacijskega govorca (1 minuta).
- Zagovorniški govorec zavrne argumente, ki jih je predstavil negacijski govorec, in okrepi svoje (1 minuta).
- Negacijski govorec zavrne argumente, ki jih je predstavil zagovorniški govorec, in okrepi svoje (1 minuta).

1 na 1 z vprašanji publike:

- Zagovorniški govorec predstavi svoj konstruktivni govor (1 minuta).
- Negacijski govorec predstavi svoj konstruktivni govor (1 minuta).

- Publika sprašuje (5 minut).
- Zagovorniški govorec zavrne argumente, ki jih je predstavil negacijski govorec, in okrepi svoje (1 minuta).
- Negacijski govorec zavrne argumente, ki jih je predstavil zagovorniški govorec, in okrepi svoje (1 minuta) (Skr, 2007, str. 74-75).

1 na 1 z navzkrižnim zasliševanjem in vprašanji publike:

Debata poteka enako kot pri 1 na 1 z navzkrižnim zasliševanjem, na koncu le dodamo vprašanja in komentarje publike, ki lahko trajajo 1 minuto.

- Format 2 na 2 z navzkrižnim zasliševanjem in vprašanji publike

Format na vsaki strani vpeljuje 2 govorce in podaljšuje čas govorov. Debate so kompleksnejše, zato se morajo učenci nanje že vnaprej pripravljati.

- Prvi zagovorniški govorec definira debatno trditev in predstavi svoj konstruktivni govor (2 minuti).
- Navzkrižno zasliševanje: drugi negacijski govorec postavlja vprašanja, ki kažejo na šibkost argumentov zagovorniške skupine (2 minuti).
- Prvi negacijski govorec sprejme ali zavrne definicije zagovorniške skupine, predstavi svoj konstruktivni govor, zavrne argumente zagovorniške skupine (2 minuti).
- Navzkrižno zasliševanje: prvi zagovorniški govorec postavlja vprašanja, ki kažejo na šibkost argumentov negacijske skupine (2 minuti).
- Drugi zagovorniški govorec zavrne argumente, ki jih je predstavil prvi negacijski govorec, zavrne zavračanje argumentov zagovorniške skupine in jih podpre z novimi podporami ter izpostavi glavne trke v debati (2 minuti).
- Drugi negacijski govorec zavrne argumente nadaljuje z zavračanjem argumentov zagovorniške skupine, okrepi svoje argumente in izpostavi glavne trke v debati (2 minuti).
- Publika sprašuje (5 minut) (Skr, 2007, str. 77).

Kaj imajo učenci od tega v vsakodnevnem življenju?

V prvi vrsti večjo samozavest in višjo samopodobo, saj prestopijo oviro, ki jim onemogoča sproščeno javno nastopanje, njihovi govorni nastopi, predstavitve oz. ocene knjig se

neprimerljivo izboljšajo; dvig kritičnega razmišljanja – postavljajo vprašanja in zahtevajo odgovore nanje; dvig slušne pozornosti, dvig tolerance do drugačnosti, bistveno izboljšano utemeljevanje mnenja z močnimi argumenti, dvig sposobnosti podajanja vsebinsko bogatih odgovorov ...

Viri in literatura:

Skrť, B. (2007) *Debata za enake možnosti. Izobraževalni priročnik. Za in proti*, zavod za kulturo dialoga, Ljubljana.

Skrť, B. in Šerc, A. (2013) *Misliti in govoriti boljši svet*. Pridobljeno 6. 3. 2019: http://www.zainproti.com/web/Prirocnik_slo.pdf

Petra Cesar: Nadarjeni kot izziv in obogatitev učnega načrta pri matematiki, spoznavanju okolja in slovenščini – iz prakse za prakso

OŠ Cvetka Golarja, Škofja Loka

petracesar5@gmail.com

Lektorirala: Zdenka Primožič, prof.

Izvleček

V prispevku predstavljam, kako lahko nadarjeni učenci zelo obogatijo učni načrt, če pripravljamo primerne nove naloge zanje. Iz svoje prakse navajam primere, katerih strategij se lotavam z nadarjenimi, največkrat pri SPO, MAT in SLJ, kjer jih usmerjam v različne »mini« raziskave, v problemske naloge z več rešitvami in v pisanje ustvarjalnih zapisov, z zavestjo, da bi napredovali optimalno, toliko kot lahko. Skupaj z učenci izberemo zahtevnejše, njim primerne cilje ter način dela in jim pri tem ne postavljam ovir. Predstavim tudi, kje učni načrt pušča prostor za cilje, ki jih oblikujejo učenci, saj se tako pripravljajo na samovodenje in s tem vplivajo na učni načrt, kar je njihova pravica. Sama take učence vidim kot velik izziv - dajejo mi mnogo zadovoljstva, saj z mano delijo svoj proces odraščanja.

Zelo spodbujam izvirnost. Navajam nekaj primerov nalog za dosego tega cilja.

- Navedi čim več razlogov za recikliranje domačih in šolskih odpadkov ter si izmisli čim več načinov za to.
- Zapiši čim več načinov, kako pregnati dolgčas v šoli, doma ali na daljšem potovanju z avtom.
- Predstavi, kakšno bi bilo tvoje življenje, če bi se rodil pred 100 leti. V čem bi se razlikovalo od današnjega?

Menim, da so nadarjeni otroci največje naravno bogastvo, ki ga nikakor ne smemo zapraviti.

Pri delu z njimi me vodi misel: Nadarjen učitelj se nikdar ne trudi, da bi razložil svoje videnje stvari – nadarjene povabi, da se postavijo poleg njega in se prepričajo na lastne oči.

Ključne besede: nadarjeni učenci, učne strategije, učitelj nadarjenih, problemske naloge, kreativnost, samovodenje

Abstract

The article looks at different ways of broadening the curriculum by motivating gifted pupils to do exciting and educational school projects. The included examples of good practice propose different strategies worth using and exploring when working with gifted pupils. In my experience, gifted pupils generally enjoy short research projects, problem-based projects, creative writing etc. aimed at extending and improving their knowledge as deeply as possible. These gifted pupils are encouraged to actively participate in choosing challenging tasks, setting their own learning goals, and finding ways of working at their own pace which encourages self-guidance as the pupils' right. The article explains how and where such options are introduced into the curriculum. I personally see gifted pupils as a great challenge and motivation for teaching knowing that they are sharing their process of growing up with me.

I strongly believe in creativity. The following suggests a few tasks encouraging creativity.

- Suggest as many reasons as possible why we should recycle domestic and school waste. Think of different ways of recycling.
- Write down as many ways as possible of preventing boredom in school, at home or on a car trip.

- Imagine your life a hundred years ago and discuss the differences between your life a hundred years ago and your present life.

I believe gifted pupils are our greatest natural wealth which should not be lost.

My motto is »A gifted teacher never tries to present his views, he invites the gifted pupils to stand by him and see with their own eyes what his views are.«

Key words: gifted pupils, learning strategies, problem-based projects, creativity, self-guidance, curriculum, learning goals

1 Uvod

»Nič ni bolj neenakega kot enaka obravnava neenakih« (Paul F. Brandwein, ameriški psiholog).

Nadarjenost je v svetu visoko cenjena »dobrina«. Kdor je spoznan kot nadarjen, je vedno cenjen, občudovan in nekako zavidanja vreden s svojimi dosežki in sposobnostmi. Čeprav se nam včasih zdi, da je bila nekomu nadarjenost »položena v zibelko«, se moramo zavedati, da je odvisno od okolja, v največji meri pa od lastne aktivnosti posameznika, ali bo sposobnosti razvil do svojih zmožnosti ali ne.

V literaturi zasledimo toliko vrst nadarjenosti, kot obstaja definicij za nadarjenost. Pri delu z učenci opažam, da se največkrat med seboj prepletajo. Zavedati se moramo, da nadarjenim moramo zagotoviti ustrezne materiale, situacije, problemske naloge, da svojo »danost« negujejo in razvijajo.

Kot dobri učitelji moramo biti odprti za nadarjenost, poznati moramo njeno ozadje in imeti določeno strokovno znanje s tega področja. Le na tak način bomo nadarjenim pokazali, da jih sprejemamo odprtih rok, z navdušenjem in zanimanjem.

2 Nadarjeni učenci

2.1 Definicija nadarjenosti

Nadarjeni učenci so po Zakonu o osnovni šoli učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu (Zosn-H, 2016; 11. člen).

2.2 Značilnosti nadarjenih učencev

»Nisem ne posebno pameten ne posebno nadarjen. Sem le zelo, zelo radoveden« (A. Einstein).

- Miselno-spoznavno področje: razvito divergentno in logično mišljenje, nenavadna domišljija, natančnost opazovanja, dober spomin, smisel za humor.
- Učno-storilnostno področje: široka razgledanost, visoka učna uspešnost, bogato besedišče, hitro branje, spretnost v eni od umetniških dejavnosti, motorična spretnost in vzdržljivost.
- Motivacija: visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti, radovednost, raznolikost in močno izraženi interesi, vztrajnost pri reševanju nalog, visoka storilnostna motivacija, uživanje v dosežkih.
- Socialno in čustveno področje: nekonformizem, močno razvit občutek pravičnosti, neodvisnost in samostojnost, sposobnost vodenja in vplivanja na druge, izrazit smisel za organizacijo, empatičnost (Bezić, 2012, str. 347-348).

2.3 Učitelji nadarjenih

»Nadarjen učitelj se nikdar ne trudi, da bi razložil svoje videnje stvari – preprosto povabi te, da se postaviš poleg njega in se prepričaš na lastne oči« (R. Inman).

Učitelj nadarjenih mora biti tudi sam dovolj zrel in sposoben sprejemati otroke z vrhunskimi sposobnostmi. Poleg tega mora znati biti dovolj skromen, da se skupaj z učencem postavi v vlogo učeče se osebe (George, 1997, str. 101).

»Nadarjeni vztrajno delajo po svoje, ker se poleg tega, da se učijo hitreje od povprečnih otrok, učijo tudi kvalitativno drugače. Od učitelja in drugih odraslih iščejo minimum pomoči in mentorstva pri obvladovanju področja, na katerem so aktivni, ker se v glavnem učijo

samostojno. Odkritja, do katerih pridejo, so zanje razburljiva in motivacijska, vsako odkritje pa pelje otroka korak naprej. Ti otroci pogosto samostojno izumljajo pravila znotraj same aktivnosti in delajo nove, neobičajne načine reševanja problema« (Winner, 2005, str. 2-3).

Nadarjenim učencem prilagodim učni načrt tako, da izločim cilje, ki so jih učenci že dosegli, in namesto njih dodam nove aktivnosti, ki si jih učenci pogosto izberejo sami, saj so nadarjeni zelo notranje motivirani. Ne smemo jih obremenjevati z istovrstnimi nalogami. Delo z njimi poteka v obliki notranje diferenciacije pouka.

Iz svojih izkušenj opažam, da nadarjene učence motivirajo za učenje v šoli humor pri pouku, sodelovanje z drugimi, da nadarjenega učenca postavim za vodjo skupine oz. mojega pomočnika, čim več samostojnega dela in sprotne ustne pohvale. Nadarjene pogosto povabim tudi k dopolnilnemu pouku, kjer so v vlogi mentorja učencu z učnimi težavami. To sicer ne prispeva k njihovem intelektualnemu razvoju, koristi pa njihovem socialnemu obnašanju. Zelo radi sodelujejo tudi pri otroških parlamentih. Nadarjeni delajo sistematično in zanesljivo, so analitični, povezujejo naučene pojme, zlahka ugotovijo vzorec, pravilo, lastnost, uporabijo svoje znanje v novih nalogah.

Ob opazovanju pouka sem ugotovila, da so za nadarjene najbolj primerne naslednje učne metode, ki jih še dodatno motivirajo: problemski pouk, terensko delo, raziskovalno delo, projektno delo, eksperimentalno delo, delo s pomočjo učbenika, enciklopedije, učenje ob računalniku.

Ko ima učitelj že nekaj šolskih izkušenj, je čas za nadgradnjo znanja in izkušenj s pomočjo seminarjev, delavnic in nadaljnega izobraževanja, da nadarjeni zares lahko napredujejo v skladu z njihovimi sposobnostmi.

2. 4 Primeri dobre prakse z nadarjenimi pri spoznavanju okolja

Pri tem učnem predmetu sem pozorna na to, da nadarjeni širijo vsebine z iskanjem informacij po drugih virih znanja, ki presegajo določila za večino učencev. Sošolcem so pri predstavitvah vsebin vir znanja in pogosto se znajdejo v vlogi mentorja svojim sošolcem.

Nadarjene vprašam:

- Katere so tvoje najljubše teme?
- Kaj ti je v teh temah še posebej všeč?
- Kako bi to še dodatno raziskal?

- Kako in kje ti lahko pomagam jaz?

Kot možne oblike dela z nadarjenimi se v razredu večkrat poslužujem tudi kviza, kjer so nadarjeni moji asistenti, izvajalci kviza, vodje skupin, tudi enakovredni člani skupine ali člani komisij.

Na primeru teme Poklici in hobiji bom navedla vprašanja višjega nivoja, ki jih zastavljam nadarjenim učencem, le-ta pa so seveda zanimiva tudi za ostale učence v razredu.

- Katere hobije bi svetoval nekemu, ki ima rad glasbo, druženje, za hobije pa ne potrebuje denarja? Navedi vsaj tri.

- V časopisu poišči napovednik različnih predstav. Katere vrste predstav lahko danes obiščemo v Ljubljani?

- Kaj bi se zgodilo, če ne bi nihče več hotel opravljati poklica policist, prodajalec, voznik?

- Spoznaj star poklic. Kako se je ta spremenil v zadnjih 100 letih?

- Kaj misliš, katero znanje, ki si ga letos pridobil v šoli, ti bo koristilo pri poklicu, ki ga želiš opravljati, ko odrasteš?

Navajam tudi nekaj njihovih pogledov in razmišljanj o odpadkih:

- Plastični smetnjaki mi niso všeč, raje bi imela lesene, ker so prijaznejši do okolja, lepše izgledajo in se bolj zlijejo z naravo. Bili bi okras parka.

- V trgovinah bi lahko zmanjšali porabo plastičnih vrečk. Sadje in zelenjavo bi dali v embalažo, ki bi jo prinesli s seboj. Kruh bi dali v vrečko iz blaga. Bonboni bi bili odvitni, zapakirani le v eno samo vrečko.

- Želim si, da bi imeli v šoli projekt Čiščenje šole in okolice, da bi sami čistili, da bi imeli manj dela čistilke in komunalni delavci.

2. 5 Primeri dobre prakse z nadarjenim pri slovenščini

Omenila bom načine, kako z nadarjenimi razvijam njihovo ustvarjalno pisanje.

- V dano besedilo lahko npr. vstavijo nove osebe, besedilo spreminjajo.

- Igrajo igro vlog, dobro improvizirajo v neznanih okoliščinah. Usmerjam jih v različne gledališke, dramske, recitacijske skupine, branje umetnostnih besedil ali uprizoritev odlomka iz berila.
- Za uspešno in vsebinsko bogato pripravo na govorni nastop se učenci poslužujejo slikovnega zapisa, ob katerem potem pripovedujejo vsebino govornega nastopa.
- Za domačo nalogo lahko pripravijo krajšo gledališko predstavo, brošuro, časopis, vodnik, pesem, članek, razstavo, napišejo knjigo, posnamejo odlomek s kamero.
- Učenci so dobili npr. nalogo, naj napišejo čim več načinov, kako si krajšati čas brez pripomočkov. Navajam dva odgovora: Včasih ležim v postelji pokrit čez glavo in razmišljam o živalih. Skoraj vsak dan skozi strešno okno opazujem, kako se premikajo oblaki
- Učenec, ki ga zelo zanima zgodovina, pa je opravil intervju s svojim dedkom, ki mu je pripovedoval o tem, kakšno je bilo življenje nekoč. Učenec se je na intervju vnaprej pripravil z vprašanji in povedal je, da ga je dedkova pripoved zelo navdušila, saj je spoznal, da je bilo včasih otroštvo tudi prijetno, čeprav so imeli otroci manj igrač za igro, bili pa so iznajdljivejši in ustvarjalnejši, saj so si morali sami izmisliti igre, ker kupljenih igrač ni bilo. Povedal je še, da si tudi sam zelo rad izmišlja svoje igre.

2. 6 Primeri dobre prakse z nadarjenimi pri matematiki

Postavljam odprta vprašanja, ki spodbujajo razmišljanje, in pogosto lahko nanje odgovorijo z več različnimi odgovori.

- Zapiši 5 parov števil z razliko 14.
- Skiciraj čim več različnih štirikotnikov.
- Dani sta števili 21 in 35. Kaj lahko izračunaš?
- Rezultat je 63. Sestavi ustrezno besedilno nalogo.
- Tjaša je stara 8 let. Ugotovila je, da je danes vsota njenih in sestrih let enaka 10. Koliko bo vsota njunih let čez 1 leto?
- Ema je kupila 7 čokolad, 12 lizik in 20 bonbonov. Pripravila bo darila. V vsako darilo bo dala 1 čokolado, 2 liziki in 3 bonbone. Največ koliko daril bo lahko pripravila Ema?

- Barvice smo razdelili v 3 lončke. V prvem je 7 barvic, v drugem pa dvakrat toliko kot v prvem. Število barvic v tretjem lončku je enako tretjini števila barvic v prvem in drugem lončku skupaj. Koliko barvic je v vseh lončkih skupaj?
- Na dvorišču je 12 živali. Skupaj imajo 44 nog. Koliko kokoši, psov in mačk je na dvorišču, če veš, da je mačk 4-krat toliko kot psov, psov in kokoši pa je enako število?

Pri zastavljanju izzivov poskrbim, da so za učence zanimivi in do te mere zahtevni, da so jim nadarjeni še kos.

Posebnost učnih ur je nabiralnik Matko, kamor učenci vržejo naloge, ki jih ne znajo rešiti, nadarjeni pa jim tu ponudijo pomoč (med uro, v podaljšanem bivanju, med odmorom ...).

3 Zaključek

Nadarjeni učenci potrebujejo srčne, zadovoljne, osebnostno zrele in široko izobražene učitelje, ki se bodo z učenci zares in veliko pogovarjali ter po tej poti pomagali odkrivati in razvijati njihove talente; preko osebnostnega odnosa, ne po smernicah. Tako so učenci sprejeti, razumljeni in uspešni. Počutijo se varne, zato dajo vse od sebe, so ustvarjalni in produktivni. Menim, da jim je potrebno dati občutek, da so »šefi« svojega življenja v šoli, da so pri delu avtonomni, saj je tako njihovo učenje kakovostnejše in znanje trajno. Treba je spodbujati vedoželjnost v skladu z njihovimi potenciali in interesi.

Povprečen učitelj govori ...

Dober učitelj razlaga ...

Izvrsten učitelj pojasnjuje ...

Velik učitelj navdihuje...

V razmislek naj bo tudi del pesmi, ki jo je napisal Pablo Casals, španski čelist, skladatelj in dirigent, ki pravi, da bi vsakemu otroku v šoli morali reči: Veš, kaj si?

Ti si čudež. Ti si edinstven.

Na celem svetu ni otroka, ki bi bil prav tak kot ti.

In poglej svoje telo – kakšen čudež je!

Tvoje noge, tvoje roke, tvoji spretni prsti, kako se giblješ!

Lahko postaneš Shakespeare, Michelangelo, Beethoven.

Imaš možnost, da postaneš karkoli.

Delati moraš – vsi moramo delati – da bomo ta svet naredili vreden svojih otrok.

4 Literatura

Bezić, T. (2012). Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole: priročnik. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

George, D. (1997). Nadarjeni otrok kot izziv. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Juriševič, M. (2014). Spodbudno učno okolje. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Winner, E. (2005). Darovita djeca. Lekenik: Ostvarenje.

Zakon o osnovni šoli. Pridobljeno 28. 2. 2019 s svetovnega spleta:

<https://zakonodaja.com/zakon/zosn/11-clen-izobrazevanje-nadarjenih-ucencev>.

Jurij Cvitanič: Formativno spremljanje in nadarjeni učenci

OŠ Markovci

jurij.cvitanic@os-markovci.net

Lektorirala: Doroteja Kostanjevec, prof.

Izveček v slovenščini

Formativno spremljanje v zadnjih letih vzpodbuja veliko zanimanje pri nas učiteljih. Z njim smo se seznanjali na študijskih srečanjih ter na različnih izobraževanjih Zavoda RS za šolstvo. Tudi mene je pritegnilo preskušanje elementov formativnega spremljanja z nadarjenimi učenci pri pouku, saj že peto leto tesno sodelujem z Zavodom za šolstvo OE Maribor, z gospo mag. Nado Nedeljko.

Predstavil bom pristope, ki tudi nadarjenim učencem omogočijo soudeležbo pri določanju in razumevanju namenov učenja in kriterijev za uspeh, predstavil bom dejavnosti, s katerimi sem pridobival dokaze o učenju in pokazal kakšen učinek ima kakovostna povratna informacija na učence. Kot povezovalni element vseh učnih dejavnosti vključujem vprašanja, ki so učencem v podporo pri učenju. S pogosto uporabo odprtih vprašanj pri pouku učitelj premišljeno in načrtno vzpodbuja učenčevo razmišljanje in njegov učni proces.

Ključne besede: nadarjeni, nameni učenja, kriteriji uspešnosti, povratna informacija, samovrednotenje

Abstract

Formative assessment is providing a great interest among teachers in recent years. We started to familiarise ourselves with formative assessments during study groups, and on other different educations organised by National Educational Institute Slovenia. I also started to include elements of formative assessments for gifted pupils to my lessons, because for the last five years I have a close co-operation with the National Educational Institute Slovenia OE Maribor, especially with mag. Nada Nedeljko.

I want to present different approaches, which allow gifted pupils to cooperate at establishing and understanding of particular teaching aims and effectiveness criteria. I will present activities which gave me proves of learning and I will also show what effect has a quality feedback on pupils. I see questions as important element connecting all learning activities, which are a great support for pupils at learning. I often use well-thought-out and planned open questions to increase pupils thinking during their learning process.

Key words: gifted pupils, learning aims, effectiveness criteria, feedback, self-evaluation.

1. Uvod

Formativno spremljanje razumemo kot spremenjeno obliko poučevanja in učenja. Načela formativnega spremljanja se ne razlikujejo od predmeta do predmeta, ampak dokazano delujejo na vseh področjih poučevanja in učenja. Menim, da se formativno spremljanje lahko uvaja na vseh predmetnih področjih, začevši v vrtcu. Komljanc (2008), ki se v Sloveniji že

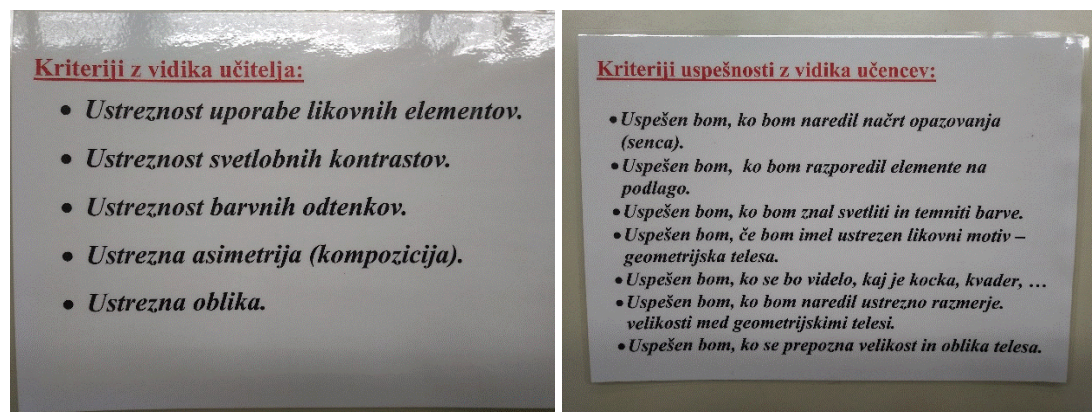
deset let ukvarja s formativnim spremljanjem, ga opredeljuje kot pedagoški dialog za soglasno skupno učiteljevo in učenčevo spremljanje, kontroliranje in usmerjanje razvoja učenja posameznika, da bi izboljšal učni učinek v procesu učenja in da bi sodba o vrednosti naučenega ob koncu učenja bila čim bolj korektna.

Formativno spremljanje je besedna zveza, ki v bistvu poimenuje vse sodobne didaktične pristope in prispeva k odpravljanju zakoreninjenih, v modernem času neučinkovitih, praks na področju dela z mladimi. Za začetnika formativnega spremljanja veljata Britanca Paul Black in Dylan William. V ospredje postavljata aktivno vlogo učenca, učitelj pa je tisti, ki ga podpira tako, da nenehno ugotavlja, kako učenec napreduje in potek pouka prilagaja povratnim informacijam, ki jih dobi od učenca (Holcar Brunauer idr. 2017).

2. Elementi formativnega spremljanja

2.1. Nameni učenja in kriteriji uspešnosti

Dosedanja praksa je bila, da učitelj učni proces načrtuje v skladu z učnimi cilji, ki so zapisani v učnih načrtih. Pogosto so ti cilji zapisani v strokovnem jeziku, ki učenecem ni razumljiv. Če želimo, da učenci razumejo, kaj naj bi se učili, je zelo pomembno, da razumejo učne cilje, kar pomeni da jih mora učitelj prevesti v jezik učenca. Takim ciljem rečemo nameni učenja. Nameni učenja morajo biti jasni, dosegljivi, zapisani na vidnem mestu in povezani z dolgoročnimi cilji.

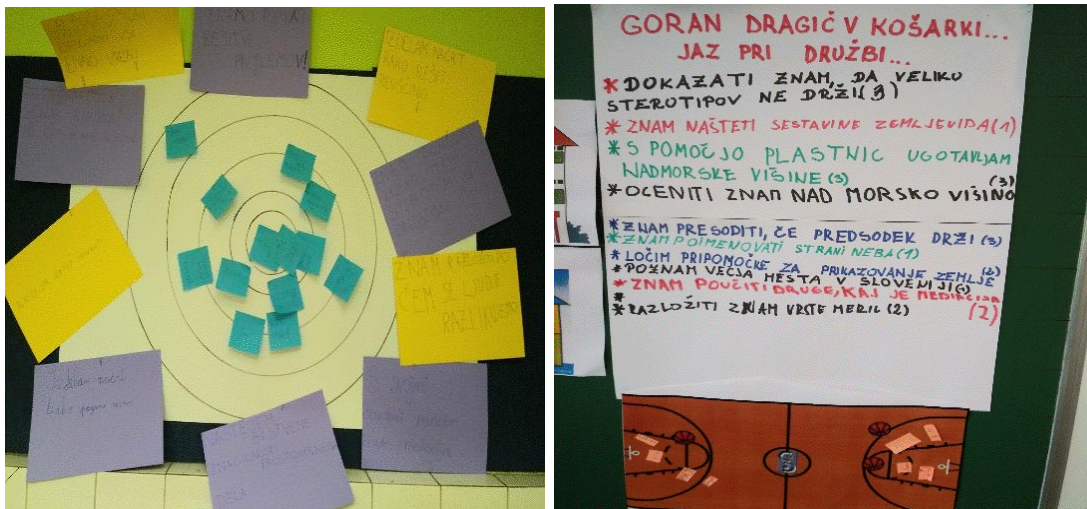
Na sliki 1 in 2 je prikazan primer iz lastne prakse in sicer uro likovne umetnosti. Učno področje je bilo slikanje, tehnika tempera, likovni motiv tihožitje – geometrijska telesa. Kot likovni problem smo si zastavili temnenje in svetljenje, namen učenja pa izdelati tihožitje geometrijskega orodja.

Postavil sem kriterije uspešnosti (slika 1), ki izhajajo iz strokovnega poimenovanja. Učenci so po uvodnem delu ure in predstavitvi likovnega problema zapisali še svoje kriterije uspešnosti (slika 2).

Kriteriji uspešnosti nadarjenemu učencu pomenijo odlično izhodišče za razmislek. Kdaj bo znal dovolj dobro? Kako bo vedel, da se je nekaj naučil, dosegel, naredil dobro? Kaj še potrebuje za pomoč? Kako bo spremljal svoj napredek, vrednotil napredek vrstnika, načrtoval naslednje korake? Učenec, ki dobro pozna kriterije uspešnosti, pridobi nadzor nad svojo učno uspešnostjo, kar mu omogoča, da namene učenja doživlja kot izziv in ne kot vir škodljivega stresa.

2.2.Samovrednotenje

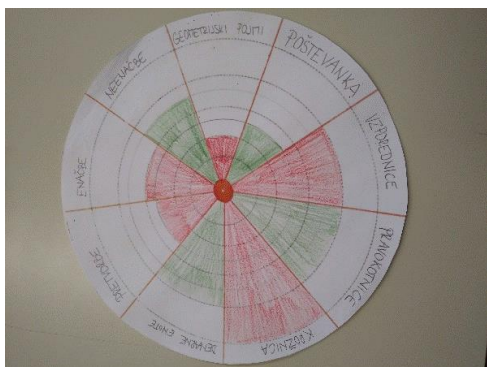
Samovrednotenje je zmožnost realne presoje lastnih dosežkov, ko učenci pregledajo dokaze o doseganju namenov učenja, jih analizirajo in primerjajo s kriteriji uspešnosti. Učenci lahko svoje dosežke kvalitetno vrednotijo le, če dobro razumejo učne namene in kriterije uspešnosti. Bistveno je, da ve, katere kritrije že dosega, katerih ne in kaj mora storiti, da bo dosegel zastavljene namene učenja. Največje spretnosti, ki jih učenci dobijo pri izvajanju samovrednotenja in medvrstniškega vrednotenja, so zmožnost realne presoje svojega znanja, se zavedati slabih navad učenja in jih spotoma odpraviti.

Slika 3,4: Primer samovrednotenja, Družba 5.r, Jurij Cvitanič OŠ Markovci

Slika 3 prikazuje primer samovrednotenja pri pouku družbe. Učenci so si po koncu učnega sklopa narisali tarčo, postavili kriterije uspešnosti in se s samolepilnimi lističi razvrstili v tarčo. Bližje sredini so se umestili, bolj podrobno je njihovo znanje. Učenci se lahko vsakodnevno sami premikajo v skladu s svojim znanjem.

Slika 4 prav tako prikazuje samovrednotenje pri predmetu družba. Po prvem sklopu so učenci s pomočjo hiške vprašanj zapisali trditve, s pomočjo katerih so dokazali svoje znanje. Le to so prikazali tako, da so se s samolepilnim lističem ovrednotili na pozicijo na igrišču. Če je listek z imenom na prostem metu, znanje ni zadovoljivo. Učenci so se lahko prilepili tudi na mesto za dve točki; ko pa je znanje že dovolj dobro pa na met za tri točke. Na pobudo učencev smo dodali še sedenje na klopi za rezerve za tiste učence, katerih znanje je v trenutku samovrednotenja na najnižji ravni.

Slika 5: Kolo ravnovesja, Matematika 5.r, Jurij Cvitanič OŠ Markovci

Kolo ravnovesja uporabljamo za samo presojo in samoregulacijo učenja. Pomembno je, da kolo nima 5 kolobarjev, saj bi učenci to hitro povezali s številčnimi ocenami, kar pa ni namen te aktivnosti. S kolesom ravnovesja učence aktiviram za samoobvladovanje učenja, aktiviram jih, da so drug drugemu vir poučevanja, da uporabljamo povratne informacije, ki učence »potiskajo« naprej.

2.3.Povratna informacija

Grant Wiggins (2012) povratno informacijo opredeljuje kot informacijo o tem, kako napredujemo v prizadevanjih, da bi dosegli cilj. Še zlasti za nadarjene učence je zelo pomembno, da je povratna informacija pravočasna, primerno pogosta, razumljiva, jasna, povezana z nameni učenja in kriteriji uspešnosti, konkretna in uporabna. Na koncu pa naj vsebuje predlog, kako izboljšati dosežek ali izdelek (Holcar Brunauer idr., 2016).

Pojem osebnih rekordov in izziva, predanosti, povratnih informacijah o napredku ter učenčeve zmožnosti ocenjevanja so bistveni za učinke povratne informacije (Absolum et al., 2009). Eden najpomembnejših rezultatov učnih ur bi moralo biti zagotavljanje učencem, da razvijejo občutek zavedanja v povezavi s povratno informacijo.

Slika 6,7: Kocke, povratna informacija učitelju, 5.r Jurij Cvitanič OŠ Markovci

Učenci so si sami izdelali kocke. Ploskve kock so oblepili z različnimi barvami in se sami odločili, kakšen pomen bo nosila katera barva. Uporabljamo jih med poukom pri vseh predmetih, saj z njimi učenci učitelju sproti sporočajo, kako jim gre delo ali znajo, razumejo, imajo morda težave in potrebujejo pomoč učitelja. Zanimivo se mi je zdelo predvsem to, da so se odločili za legendo znam, pripravljen sem pomagati sošolcu/sošolki. To kaže na visoko raven medsebojnega razumevanja in zavedanja, da nekateri učenci rabijo dodatno pomoč, ki jim jo zagotavljajo nadarjeni učenci.

Slika 8: Možganska akcija, samovrednotenje in povratna informacija učitelju, 5.r Jurij Cvitanič OŠ Markovci

Pri uri likovne umetnosti so učenci izdelali pripomoček, ki prikazuje njihovo aktivnost pri pouku. Uporabljamo ga pri vseh predmetih. Sami so ga poimenovali možganska akcija. Prikazuje njihovo aktivnost pri pouku. Na koncu učne ure ali dneva učenec oceni oz. samo vrednoti svoj trud in angažiranje pri posamezni uri. Rdeča barva pomeni majhno aktivnost, rumena srednjo in zelena največjo aktivnost. Na vrvici vsak učenec zase s pripenjanjem kljukice določi, kako aktiven je bil. S tem naredi samoanalizo svojega učnega procesa in poda povratno informacijo učitelju o svojem trudu. Učenci so to zelo dobro sprejeli in jim je dodatna motivacija pri delu.

2.4. Dokazi

Dokazi so vir podatkov in ugotovitev, ki se nanašajo na proces učenja in dosežke učencev. Zbiranje dokazov omogoča učitelju vpogled v razumevanje in učenje učencev. Na podlagi dokazov učitelj prilagaja proces poučevanja in sicer tako, da izbira raznolike dejavnosti za učence. Ker učenje poteka na različnih področjih, so tudi dokazi različnih vrst. Ključno vprašanje ob vsakem dokazu je, katera znanja, spretnosti in veščine izkazuje učenec glede na načrtovane namene učenja oz. cilje pouka (Holcar Brunauer idr. 2016).

Namen zbiranja dokazov o učenju je ugotavljanje razmerja med sedanjim znanjem in želenim znanjem. Zbrani dokazi pomagajo učitelju, da z njihovo pomočjo nastavi nadaljnje učne korake poučevanja in usmerja učenčeve procese učenja. Namen raznolikih dejavnosti ter zbiranja dokazov je spreminjanje razumevanja in napredovanja učencev. Razprave in naloge v razredu naj omogočajo pridobitev raznolikih dokazov o učenju (Dochy 1996).

Slika 9,10,11: Turistični vodnik, družba 5.r, Jurij Cvitanič OŠ Markovci

Pri predmetu družba obravnavamo naravno geografske enote Slovenije. Spoznamo Alpski svet, Predalpski svet, Dinarsko-kraški svet, Obpanonski svet in Obsredozemski svet. Učencem ponudim možnost, da postanejo turistični vodiči po Sloveniji. Kdor želi, lahko sam izdela

navodila za vodenje turistov iz tujih dežel ali drugih delov Slovenije. Sledi nastop turističnih vodičev, ko sošolce (popotnike) popeljejo po izbrani naravni enoti in jim predstavijo glavne značilnosti in lepote, ki so se jim najbolj vtisnile v spomin.

2.5. Vprašanja v podporo učenju

Dobra vprašanja so tista, ki premišljeno in načrtno vzpodbujajo učenčevo razmišljanje in njegov učni proces. So pogoj za učinkovit učni proces oz. za učenje in ugotavljanje, kako poteka učni proces, kako učenci dosegajo namene učenja. Dobra vprašanja so povezana z nameni učenja in učence usmerjajo k sklepanju, kritičnemu mišljenju in opazovanju. Vprašanja so zelo pomembna, saj z njimi ugotavljamo kaj učenci že vedo, kako razmišljajo in kaj jih zanima. Dobra vprašanja morajo biti odprta in ne zaprta. Za zaprta vprašanja je značilno, da do neke mere že vodimo učenca k pravilnemu odgovoru. Kot primer zaprtega vprašanja bi lahko navedli vprašanje »ali imaš še kakšno drugo možnost?« Na to vprašanje bodo učenci odgovorili z da ali ne. Dobro vprašanje bi se recimo lahko glasilo »Katere možnosti se ti še ponujajo? Kje vidiš rešitev? Kaj bi lahko naredili?«Ipd.

Slika 12: Hiška vprašanj, družba 5.r, Jurij Cvitanič OŠ Markovci

Učenci so se po končanem učnem sklopu pri predmetu družba preizkušali v postavljanju vprašanj. Vsa vprašanja smo prebrali in se o njih pogovorili. Ugotovili smo, da je večina vprašanj višjega nivoja in da so vprašanja naštej, opiši, kje, kdaj, zakaj v manjšini. Z

načrtnim delom in posvečanju veliko pozornosti pomenu vprašanj smo prišli do točke, kjer se učenci zavedajo, da postaviti dobro vprašanje ni enostavno. Prav zato smo porabili veliko časa, da so njihova vprašanja dvignili na raven, ko sprašujejo z besedami presodi, oceni, utemelji, povej s svojimi besedami, zavrne, dokaži, izpelji, napovej ... Nadarjeni učenci hitro naredijo preskok na višjo raven vprašanj.

3. Zaključek

Osebno vidim v formativnem spremljanju ogromno pozitivnih stvari, izkušnje uvajanja novih projektov pa kažejo, da je za učinkovito uvajanje načel formativnega spremljanja potrebnih več let. Potrebna so redna srečanja učiteljev, izmenjevanje mnenj, praks, učenja eden od drugega in to, da napake vidimo kot možnost učenja eden od drugega. Poleg tega se šola mora zavzemati, da bo uvajala formativno spremljanje, dokler to v razredih ne bo res zaživelo v polni meri (Black, 2007). Menim, da elementi formativnega spremljanja tudi nadarjenim učencem zagotavljajo večjo možnost napredka in doseganje višjih ravni znanja.

4. Literatura

Absolum, M., Flockton, L., Hattie, J.A.C., Hipkins, R., Reid, I. (2009). Directions for assessment in New Zealand: Developing students assessment capabilities. Wellington: Ministry of Education.

Black, P. (2007). Formative assessment: Promises or problems? *The Journal of Drama in Education*, 1.23, št.2, str.37–42.

Ada Holcar Brunauer, Cvetka Bizjak, Marjeta Borstner, Janja Cotič Pajntar, Vineta Eržen, Mihaela Kerin, Natalija Komljanc, Saša Kregar, Urška Margan, Leonida Novak, Zora Rutar Ilc, Sonja Zajc, Nives Zore, (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana, ZRSŠ.

Dochy, F.J.R.C. (1996). *Assessment of Domain-Specific and Domain-Transcending Prior Knowledge: Entry Assessment and the use of Profile Analysis*.

Holcar Brunauer A. idr. (2016). *Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce*. Ljubljana, ZRSŠ.

Komljanc, N. (2008). *Formativno spremljanje učenja*. V: M.T. Škraba (ur.), *Didaktika ocenjevanja znanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Wiggins, G. (2012). *Seven Keys to Effective Feedback*. *Educational Leadership*, 1. 70, št. 1, str. 10–60.

mag. spec in reh. ped. Marjana Confidenti, uni. dipl. prof. def.: Nadarjeni učenci kot motivatorji, usmerjevalci in kreatorji pri delu z mlajšimi učenci
II. OŠ Žalec in JZ OŠ Marjana Nemca Radeče

marjana.confidenti@gmail.com

Lektorirala: Andreja Mitič Štirn, prof. slov. jezika

Prevedla v angleški jezik: Maja Trobiš; prof. ang. in soc.

Povzetek

Nadarjeni učenci lahko svoja močna področja in posebne talente izrazijo na zelo različnih področjih in različne načine. V OŠ Marjana Nemca Radeče nadarjene učence že vrsto let vključujemo tudi v zelo posebne oblike dela, kjer ti učenci prevzamejo vlogo učečega, vodje, učitelja ali kakorkoli jih že poimenujemo. Predvsem so to učenci višjih razredov predmetne stopnje, ki vodijo učno uro ali eksperimentalne delavnice za učence razredne stopnje. Tako vodje, torej starejši učenci, kot mlajši, so nad takšnim delom navdušeni. Še posebno izstopa eksperimentalno delo, kjer učenci že v osnovi zelo uživajo. Za nadarjene učence pomeni to poseben izziv, saj morajo poleg sposobnosti varnega in natančnega eksperimentiranja dobro obvladati tudi sposobnosti načrtovanja dela v določenih časovnih okvirjih, imeti odlične verbalne veščine in sposobnosti usmerjanja dela, nadzorovati varnost pri delu, pravično razdeliti delo udeležencev v skupini in spodbujati kritično mišljenje. Zaradi vsega naštetega je takšno delo vsekakor primerno za nadarjene učence. Vse to nanje deluje motivacijsko in sposobnejšim ob tem omogoča najučinkovitejši izkoristek svojih potencialov in ustvarjalne energije. Hkrati pa lahko svoje razvojne stopnje oblikujejo optimalno in poglobljeno. Učitelji mentorji jih pri načrtovanju dela le usmerjamo, opozarjamo na morebitne pomanjkljivosti in skupaj z njimi treniramo za takšen nastop.

Pomembno je, da učitelj za vse učence, in pri tem ne mislimo samo na nadarjene; ustvari spodbudno okolje. Zavedati se moramo, da se nadarjeni učenci pogosto srečujejo tudi s problemi; dolgočasjem, občasno tudi s socialno izolacijo in posmehovanjem.

Le z razvijanjem dobrih prijateljskih odnosov, dobre in pozitivne komunikacije, s spodbujanjem in motiviranjem učencev za kreativno – ustvarjalno sodelovanje (sodelovalno učenje), lahko učitelj v razredu oblikuje podporno klimo, ki pripomore k odličnemu počutju in napredovanju vseh.

V preteklosti so se številni znanstveniki in raziskovalci poskušali poglobiti v izhodiščne pojme nadarjenosti – konceptualizacije. Žal pojem še do danes ni enotno opredeljen. Kljub temu pa cilj vseh prizadevanj ostaja enak; to je prepoznavanje, negovanje in spodbujanje nadarjenosti. Ob tem se spomnimo besed A. Einsteina, ki pravi » Nisem ne posebno pameten ne posebno nadarjen. Sem le zelo, zelo radoveden.«

Jana Piirt, ki raziskuje in ustvarja na univerzi Ashland (ZDA), je na 9. konferenci ECHA (Evropska zveza za visoko nadarjene) leta 2004 (Univerza Navara, Pamplona) izpostavila, da ustvarjalnosti ne more razvijati učitelj, ki sam ni ustvarjalen. Zato mora biti tudi učiteljem omogočeno, da sami doživljajo različne načine spodbujanja ustvarjalnosti v nadaljnjem stalnem strokovnem izobraževanju. Tudi učitelji morajo biti pripravljene tvegati. Biti pripravljen in si upati tvegati je osebna lastnost, brez katere ni prave ustvarjalnosti in s čimer je lahko vzor, usmerjevalec in motivator svojim učencem (Razvijanje ustvarjalnosti v šoli; povzeto po T. Bezić, 2012).

Večletne praktične izkušnje kažejo, da takšno delo bogati učence na različnih področjih. Poseben izziv za nadarjene je prilagoditi svoje delo mlajšim učencem. Strokovno znanje nadarjenih učencev je namreč na bistveno višji ravni, kar lahko hitro spregledajo in zato posledično svoje delo težje prilagodijo drugačnemu obsegu znanja mlajših. Zaradi vsega navedenega nadarjeni hote in nehote razvijajo veščine, s katerimi se pri običajnem pouku ne srečajo. In kdor načrtno spodbuja kvalitete, odlike in nadarjenost otroka, gradi začetne osnove njegovega uspeha, sreče, svobode in zadovoljstva v njegovem nadaljnjem osebnem življenju.

Ključne besede: nadarjeni učenci, učna motivacija nadarjenih učencev, motivatorji, usmerjevalci, kreatorji, delo z mlajšimi učenci, eksperimentalno delo, medpredmetna povezava.

Gifted children as motivators, directors and creators of working with younger children

Abstract

Gifted children can express their strong areas and special talents in different areas and in different ways. At the elementary school Marjana Nemca Radeče gifted pupils have been a part of a very specific form of working. These pupils accept and act out the role of a learner, a leader, a teacher or any other role. They are subject level pupils who present a lesson or experimental workshops for class level pupils. Both younger and older pupils are very

enthusiastic about lessons. Experimental work stands out because children really enjoy it. Gifted children are presented with a challenge. They have to master safe and accurate experimenting and plan work within a certain time frame. They have to possess excellent verbal skills and be able to direct work, supervise safety, divide the work equally and encourage critical thinking. Such work is definitely suitable for gifted children. All of the above has a motivational influence on them. The most talented can be the most efficient of their potentials and in using creative energy. By doing so they are also shaping their developmental stages optimally and thoroughly. Teachers mentors direct them while planning work, they correct the mistakes and prepare them for carrying out a lesson.

It is important that the teacher creates a stimulating environment for all pupils, not only the gifted ones. We must bear in mind that the gifted children often face problems, such as boredom, social isolation and ridicule.

Only by developing good friendships, good and positive communication, by encouraging and motivating students for creative collaboration (collaborative learning), a classroom teacher can create a supportive climate that contributes to the excellent feeling and progress of all.

In the past, many scientists and researchers tried to deepen into the basic concepts of talent - conceptualization. Unfortunately, the term has not been unified yet. Nevertheless, the goal of all efforts remains the same: this is the recognition, cultivation and promotion of talent. Let us recall the words of A. Einstein, who says, "I have no special talent. I am only passionately curious."

Jana Piirt, who is researching and creating at Ashland University (USA), pointed out at the 9th ECHA Conference in 2004 (Navarre University, Pamplona) that creativity can not be developed by a teacher who is not creative. Therefore, teachers should also be able to experience different ways of encouraging creativity in continuing professional education. Teachers should also be prepared to take risks. Being prepared and willing to take risks is a personality characteristic. Without it there is no real creativity and can be a role model, a guide and a motivator to his students (Razvijanje ustvarjalnosti v šoli; povzeto po T. Bezić, 2012).

Years of practical experience show that such work enriches pupils in different areas. A particular challenge for gifted pupils is to adjust their work to younger pupils. The professional knowledge of talented pupils is at a significantly higher level, which they can quickly ignore and, consequently, more difficult to adapt their work to a different level of

knowledge of the younger. Because of all these talents, they develop skills that they do not encounter during regular lessons. And whoever deliberately promotes the qualities and talents of a child, builds the initial basics of his success, happiness, freedom and satisfaction in his further personal life.

Key words: gifted pupils, learning motivation of gifted pupils, motivators, directors, creators, working with younger pupils, experimental work, cross-curricular connections.

Uvod

Tako vzgojitelji kot učitelji moramo biti prepričani v naše zavedanje, da naše delo ni le eno najplemenitejših, ampak je prav tako eno družbeno najpomembnejših opravil človeštva. Prav nobenega dejstva ne spremeni spoznanje, če nekateri med nami tega dela ne opravljamo tako, kot bi bilo treba. Sama sem namreč prepričana povsem nasprotno, saj so pomanjkljivosti pedagoškega dela resen, a hkrati pozitiven indikator, ki vodi v prepričanje pomembnosti in hkrati odgovornosti našega dela. Pri tem seveda tako vzgojitelji kot učitelji še zdaleč nismo edini, ki pripomoremo k odkrivanju in afirmaciji talentov, ali pa jih pri tem procesu upočasnjujemo in oviramo.

Drugi, močnejši od njega, bodo pogosto onemogočili njegove napore, izničili rezultate njegovega dolgoletnega dela. Toda vseeno je vzgojitelj prvi, ki se sreča s temi talenti in sreča se z njimi v njihovem najbolj očarljivem, pa tudi najbolj občutljivem obdobju: v obdobju njihovega razcvetanja (J. Makarovič, 1985). In če tej poti sledijo še učitelji in vsi, ki delajo, ustvarjajo, raziskujejo, odkrivajo skupaj z otrokom, bo cilj; to je prepoznavanje, negovanje in spodbujanje nadarjenosti v celoti dosežen.

Nadarjenost

V prizvoku besede nadarjenost je zaznati nekakšen patetičen strah in čarobnost. Ljudje imamo do nje še vedno poseben strah, ki je hkrati povezan s spoštovanjem. Naravna nadarjenost, po kateri se ljudje tako zelo razlikujemo med seboj, že od antičnih časov dalje zaposluje

znanstvenike. Pri tem ne morem mimo besed rimskega zgodovinarja in pesnika Tita Makija Plavta, ki je okoli leta 200 pr. n. št. napisal: »Največji talenti so pogosto skriti«.

Težko bi danes našli strokovnjaka za nadarjenost, ki bi trdil, da so posebne sposobnosti izključno podedovane ali pogojene z učenjem in okoljem. Menim, da v sodobnem času vedno bolj prevladuje mnenje, da k posebnim sposobnostim pripomore oboje – tako prirojene sposobnosti kot okolje. Pri znanstvenikih sodobnega časa gre zgolj za ugotavljanje razmerja med prirojenimi dejavniki in vplivom okolja pri različnih vrstah nadarjenosti. Na podlagi vsega že znanega lahko rečemo, da nadarjenost ni nekaj v naprej določenega, ampak gre za medsebojno prepletanje prirojenih sposobnosti in učenja. Do kolikšne meje se bo izrazila pa je odvisno od različnih medsebojnih vplivov in vzajemnega delovanja med dednostjo in okoljem. Če pa bi znanstvenikom uspelo odkriti skrivnosti nadarjenosti, bi s tem obrnili nov, a pomemben list v življenju nadarjenih posameznikov. Tako pa sta v tem času trenutno najpomembnejši nalogi njeno pravočasno odkrivanje in spodbujanje.

Nadarjenost po slovenskem konceptu

Žagarjeva (Žagar, 2001) ugotavlja, da v svetu trenutno ni pričakovati poenotene opredelitve pojma nadarjenost, kakor tudi ne enotne metodologije odkrivanja nadarjenih učencev. Prav to ugotovitev opredeljuje tudi deklaracija, sprejeta na zadnji konferenci o skrbi za nadarjene v Evropi (Budimpeštanska deklaracija, 2011). Vsi koncepti, ki nastajajo v sodobnem času, za izhodišče nadarjenosti zelo pogosto vzamejo koncepte, ki jih v svetu konceptualizirajo najbolj znani in vplivni strokovnjaki in znanstveniki. Različne skupine strokovnjakov tako razvijajo različne modele in osnovne, temeljne načrte za odkrivanje nadarjenih, v katerih svetujejo različne metode, strategije in modele vzgojno-izobraževalnega dela ter različne organizacijske oblike, kjer se upoštevajo širše družbene razmere (kulturne, socialne, ekonomske itd) kot značilnost in tradicija konkretnega šolskega sistema, včasih samo tudi kot aktualno šolsko politiko. Zaradi upoštevanja vsega omenjenega so koncepti in modeli odkrivanja in spodbujanja razvoja nadarjenih od države do države različni in kjer na državnem niso usklajeni in potrjeni, so različni celo od šole do šole (Bezič, 2012, str. 15).

V slovenskem šolskem prostoru izhajamo iz ene najbolj pogostih opredelitev nadarjenega učenca; to je po Marlandovi definiciji nadarjenosti. Le-ta je bila leta 1976 potrjena v

ameriškem kongresu in prav tako zapisana v njihovem zakonu izobraževanja. Po tej definiciji so nadarjeni in talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, bodisi v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke in potenciale na intelektualnem področju, na področju ustvarjalnosti, na akademskem področju, voditeljskem področju ali na umetniških in ki potrebujejo poleg rednega šolskega programa tudi posebej prilagojene programe in aktivnosti (Davis in Rimm, 1989, po Bezič, 2012, str. 15).

Koncept(1999) izpostavlja raziskave, ki nakazujejo na to, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izražene. Nadarjeni učenci niso neka homogena skupina, saj že znotraj teh obstajajo razlike. Tako v skupini nadarjenih najdemo osebne lastnosti, ki se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, motivacijsko, socialno-čustveno, učno-storilnostno.

V slovenskih šolah je ciljno spodbujanje nadarjenih otrok odvisno izključno od iznajdljivosti in angažiranosti posameznega učitelja. Mlajši otroci hitreje osvajajo znanje in dosežejo več predvsem na področjih, za katere so nadarjeni in so za boljše rezultate tudi sami pripravljeni narediti več. To pa je jasni pokazatelj za prepotrebno sprejetje zelo zahtevnih in diferenciranih učnih načrtov, s katerimi bi zadostili potrebam vseh otrok. Zavedati se moramo, da v številčnih razredih pogosto ni časa za posameznika, da je spodbude potrebno oblikovati po meri posameznika in da šole glede spodbujanja nadarjenosti pogosto same iščejo rešitev.

Motivacija, spodbujanje notranje motivacije in nadarjenost

Pri motivaciji pomembno vlogo igra osebno pričakovanje in zavedanje, da bomo nekaj zmogli in da bomo kasneje lahko ponosni na svoj dosežek. Pomemben člen v tej enačbi je osebne narave, gre za motiv, ki pa je odvisen od preteklih izkušenj, ki so vtisnjene v zavesti. Otroci želijo vse poskusiti sami. Pri petih letih se zavedajo lastnega prizadevanja, med desetim in dvanajstim letom pa svojih sposobnosti in sicer s primerjavo z vrstniki v šoli. Od tega leta dalje je motivacija dokaj trdna osebna lastnost in se tudi v obdobju odraslosti bistveno ne spreminja. Učenci, ki so motivirani, le v svojih šolskih izkušnjah prepoznajo nekaj pomembnega in vrednega. Prepričani so, da bodo s svojim delom za šolo naredili nekaj koristnega in pomembnega tudi zase. Prav posebno mesto pri razmišljanju o pomenu notranje motivacije za učenje in šolo ima zgodba o nadarjenih učencih. Nadarjeni učenci so skupina, pri katerih se pomanjkanje motivacije za šolo najbolj opazi, obenem pa ima tudi

najbolj daljnosežne posledice. Veliko nadarjenih učencev nikdar ne izkoristi svojih potencialov; ker niso dovolj motivirani za šolo oziroma jih ta ne zmore motivirati, dosežejo veliko manj, kot bi lahko dosegli. Motivacije ne moremo spodbujati z nasveti in vajami, ker je le-ta v veliki meri odvisna od aktivnosti, za katero naj bi se posameznik navdušil. Zato je bistvenega pomena ugotovitev in spoznanje kaj žene otroka, ker lahko gre za spodbudne besede, situacijo, vzorce obnašanja ali aktivnosti (Lešek, M. K. in Lešek, M. P., 2014).

Kaj motivira nadarjenega učenca za učenje v šolskem prostoru?

Če želimo ugotoviti, kaj nadarjene učence motivira za šolsko delo, moramo dobro poznati učenca, njegovo samopodobo, interese, pričakovanja in cilje. Ta vprašanja je Pangerčičeva(2006, po Juriševič, 2012) podrobneje raziskala in prišla do zanimivih ugotovitev. Iz rezultatov lahko povzamemo, da nadarjene učence za učenje v šoli motivirajo sproščeni odnosi med učitelji in učenci ter pohvale za uspešno učno delo, kajti le tako si lahko oblikujejo dobro učno in socialno samopodobo. Pri tem zadovoljujejo tudi svoje razvojne potrebe. Enako pomembna je tudi zanimiva učna snov, ki je za nadarjenega učenca smiselna in uporabna in mu obenem nudi tudi miselni izziv. Ključni motivatorji za učenje – primerjava med nadarjenimi učenci, dijaki in študenti so prikazani v spodnji tabeli in predstavljajo pomembno vlogo pri notranji motiviranosti nadarjenih učencev za učenje v šoli.

Tabela 1: Ključni motivatorji za učenje – primerjava med nadarjenimi učenci osnovne šole, dijaki in študenti (Juriševič, 2012, str. 42)

Kaj motivira nadarjene učence (N=72) za učenje? (Pangerčič, 2006)	Kaj motivira nadarjene dijake (N=51) za učenje? (Juriševič in Kralj, 2007)	Kaj je nadarjene študente (N=19) motiviralo za učenje v šoli? (Juriševič in Nagy, 2010)
<ul style="list-style-type: none"> - humor pri pouku - skupinsko delo - avtentične naloge 	<ul style="list-style-type: none"> - vzdušje: sproščeno, zabava, humor - druženje - zanimiva snov 	<ul style="list-style-type: none"> - korekten odnos učitelja do učenca - za predmet motiviran učitelj

<ul style="list-style-type: none"> - raziskovalno delo (teren) - reševanje problemov - pohvale, povratne informacije 	<ul style="list-style-type: none"> - konkretni izzivi - reševanje problemov - mentorji (osebnost, povratne informacije) 	<ul style="list-style-type: none"> - snov, predstavljena na zanimiv način - smiselne naloge in uporabno znanje
---	--	--

Kaj je torej tisto, kar žene oz. motivira človeka, posameznika, otroka? Odgovor najdemo v notranje pogojeni (intrinzično) motivaciji in v motivaciji, odvisni od zunanjih vplivov (ekstrinzično).

Otrok se v svojem življenju že zelo zgodaj sreča tako z zunanjo kot notranjo motivacijo. Pri prvih korakih, ki jih naredi, prve besede, ki jih spregovori, so plod notranjih potreb, motivov. A mu vrednost zunanje motivacije ni tuja, saj ob lepih ocenah in spričevalu sledi nagrada v obliki pohvale, obiska kino predstave, v denarni obliki ... Pri tem se moramo zavedati, da ima vse to tudi slabšo stran, ker lahko zunanja motivacija popolnoma izpodrine notranjo. V primeru, da se otroku vrednost nagrade ne povečuje, se mu dozdeva, da je vse skupaj komaj opazno in mlačno priznanje za trud, ki ga vložil v delo. Pri tem pa pozablja, da mu je marsikaj v veliko veselje, čeprav za to ni nagrajen. Ker pa je način razmišljanja in delovanja današnje družbe naravnano oziroma usmerjeno bolj kot manj v osvajanje materialnih dobrin, otrok brez ustreznega vzora težko ponotranj, da poleg že omenjenega, v življenju obstaja še kaj drugega (veselje, sreča, zdravje, ustrezni motivi).

Za učinkovito učenje motivacija sama po sebi ni dovolj, je pa vsekakor pomemben pobudnik in spodbujevalec učnega procesa. Nadarjeni učenci v prvih letih šolanja pri učenju potrebujejo predvsem stabilno oporo in jasne usmeritve pri učenju učenja, da kasneje lahko postanejo samostojni, učinkoviti in uspešni učenci (Whitney in Hirsch, 2007, po Juriševič, 2012, str. 47).

Načrtovanje, delo in program dela z nadarjenimi učenci

Že več kot deset let je na Osnovni šoli Marjana Nemca Radeče pri delu z nadarjenimi učenci prisoten sistematični pristop. Vsako šolsko leto učitelji, ki so intenzivneje vpeti v procese

delo z nadarjenimi učenci, poskušajo učinkovitost svojih pristopov še kvalitativno razširiti. Predloge in mnenja delijo z vodstvom šole ter zainteresiranimi starši in učenci, k sodelovanju pa povabijo tudi celoten učiteljski zbor in svetovalno službo (medpredmetna povezava). V pomoč jim je tudi anketa, ki jo izvedejo med nadarjenimi učenci, njihovimi starši ter učitelji, ki so vpeti v te dodatne oblike izobraževanja nadarjenih učencev. Dve pedagoški konferenci letno pa sta namenjeni poročanju o delu z nadarjenimi učenci, kjer so v to poročanje vključeni vsi učitelji. Prav tako to pomeni priložnost izmenjave mnenj in predlogov za širše zasnovano in načrtovano delo z nadarjenimi učenci.

V letošnjem šolskem letu sem se vključila v predmetno povezavo s področja naravoslovja pri delu nadarjenih učencev in izvajanju eksperimentalnega dela z učenci tretjih razredov. Glede na to, da opravljam delo učitelja dodatne strokovne pomoči in diagnostike je bil zame to velik izziv, saj sem dobila priložnost, da lahko opazujem nadarjene učence, učence z DSP (dodatna strokovna pomoč) in ostale učence neposredno pri delu. Pri tem sem se osredotočila predvsem na delovanje posameznega oddelka kot celote in odnose med posamezniki, interakcije med odnosi, funkcioniranje, poslušanje in upoštevanje ter razumevanje navodil, reševanje težav ob izvajanju eksperimentalnega dela, interesa za delo, raziskovanja, iskanja novih poti in ustrezne uporabe pridobljenega znanja v življenju. Glede na izkušnje, ki sem jih pridobila kot učiteljica DSP v ROŠ (redna osnovna šola), še prej pa kot učiteljica v NIS (šola z nižjim izobrazbenim standardom) lahko rečem, da se v ROŠ celoten šolski sistem še vedno nekako nagiba k povprečnim učencem. Ti so pri pouku po navadi nemoteči in neopazni in ne motijo učitelja pri njegovem šolskem delu. Poleg tega se učitelji v celoti in še več angažirajo pri delu z učenci z nižjimi sposobnostmi (DSP) in tako pripomorejo k njihovi realizaciji minimalnih ciljev in s tem tudi uspešni zaključitvi osnovnošolske obveznosti. Učitelje lahko za ves trud, ki ga v svoje delo vložijo, samo pohvalimo. Jim pa prav zaradi te izrazite angažiranosti enostavno primanjkuje še dodatne energije in časa, da bi pravočasno prepoznali učence z nadpovprečnimi sposobnostmi. Na našem šolskem polju se pogosto pozablja, da imajo ti učenci v sebi poseben potencial, ki ima velik pomen za našo prihodnost. Prepoznavanje, negovanje in spodbujanje nadarjenosti je torej cilj, ki mu učitelji moramo slediti in ki nas ne okviri v učnem načrtu, ampak nam omogoča aktivno iskanje povezav z vsakdanjim življenjem, s poudarkom na izkušnjah otrok. Učne ure postanejo tako zanimivejše, atraktivnejše, ustvarjalnejše, imajo izziv in ravno v tem je smisel učiteljskega poklica.

Nadarjene učenke devetošolke v vlogi učitelja

Delo z nadarjenimi učenkami devetega razreda ni popolnoma neznano. V vlogi učitelja so se preizkusile že kot osnovnošolke in bile zelo navdušene. Tudi v tem šolskem letu so izrazile željo, da bi svoje talente, pretekle izkušnje in ideje delile z otroki v nižjih razredih. Pod vodstvom mentorice so svojo idejo in način dela pripravile in realizirale za tretješolce in sicer v sklopu preprostih naravoslovnih poskusov, kjer je nivo zahtevnosti primeren ciljni skupini. Učenci tretješolci so pod vodstvom devetošolk spoznavali spreminjanje lastnosti nekaterih snovi pri segrevanju (voda, sladkor, čokolada) in se preizkusili v uporabi laboratorijskega pribora in merjenju temperature. Cilj učenk, ki so vodile uro je bil v tem, znajo voditi učno uro, predstavijo potek dela, predvidijo morebitne nevarnosti pri delu, motivirajo in usmerjajo učence in ne nazadnje skrbijo za usmerjeno opazovanje in beleženje dobljenih podatkov. Še pred izvedbo ure so pripravile pripomočke in material za izvedbo eksperimenta in opazovalne liste ki jih bodo tretješolci izpolnjevali. Pred vodenjem ure so bile devetošolke s strani mentorice seznanjene z navodili za varno delo.

Devetošolkam, ki so v preteklem šolskem letu že nastopale v vlogi učitelja, je je to zaupanje ponovno pomenilo nov izziv. Z razlago, delom, načinom spraševanja, so se bile primorane spustiti na primeren nivo, da so tretješolci lahko razumeli eksperiment in pri tem še uživali. Največji izziv je predstavljalo motiviranje tretješolcev, ki za takšno delo niso bili motivirani, zadržani, previdni ali so bili moteči pri pouku. Zanje so pripravile posebne miselne vzorce, uganke, rebuse, zgodbe in podobno. Tretješolci so bili razdeljeni v skupine in aktivno poslušali navodila nadarjenih učenk, izvajali posamezne naloge na fazah eksperimenta, opazovali, ugotavljali in primerjali rezultate po skupinah. Ugotovitve so zapisali v opazovalni list. S pomočjo devetošolk, so tretješolci ob koncu ure oblikovali skupne ugotovitve in jih zabeležili.

Evalvacija poteka in dela pri uri s strani nadarjenih učenk

Po končanem delu imajo nadarjeni učenci priložnost za izmenjavo izkušenj in pogovor o delu. Običajno se to dogaja med pospravljanjem pripomočkov in urejanju delovnega prostora. Mentorica je pri pogovoru vedno prisotna in se občasno vključi v njihov pogovor z morebitnimi vprašanji, čeprav največkrat učenke spontano prično pogovor. Pogovor

poteka o načinu motivacije in težavah, na katere so naleteli. Nadarjeni učenci imajo pri takšnem delu zelo zahtevno nalogo, da se prilagodijo znanju in spretnostim mlajših učencev ter skrbijo za varno delo. Slednje je zelo zahtevno ravno zaradi dejstva, da učenci še nimajo izkušenj pri takšnem delu in ne predvidijo morebitno nevarno vedenje in prisotnost učencev, ki imajo težave z nadzorom nad svojim vedenjem. Tako se lahko učenka znajde v situaciji, ki je lahko težka že za učitelja, kaj šele za učence. Nadarjeni učenci so izpostavili, da je takrat ključna neposredna bližina mentorice, kar daje občutek varnosti in takojšnjega morebitnega posredovanja. Prav tako so izrazile pomen medsebojnega sodelovanja, učenja iz izkušenj, možnosti spontanega razgovora, kar daje njihovemu delu dodatno vrednost (kakšna je bila njihova razlaga, kakšna so bila vprašanja in na kakšen način so jih sestavljala, kako so odreagirala, ko se je pojavil problem, kako so se pri tem počutile, so imele probleme z motivacijo in pozornostjo, so spraševali kaj drugega, bi lahko to kako drugače zastavile in izpeljale?).

Ugotovile so, da so v primerjavi z lanskim letom postale samozavestnejše, lažje so razlagale in se vključevale v pogovor z mlajšimi otroki, nekaterim je uspelo razlago prilagoditi starosti otrok in njihovim sposobnostim, lažje in hitreje so se odzvale na problem.

Evalvacija poteka in dela pri uri s strani učiteljic

Tokrat smo delo zasnovali kar štiri učiteljice, vsaka strokovnjak drugega področja. Učna ura je bila zasnovana kot eksperimentalna učna ura, kjer so delavnice vodile nadarjene učenke. V delo smo vtkale različna področja – eksperimentalne veščine, branje in poslušanje navodil, oblikovanje zaključkov, natančno opazovanje, merjenje, interakcije med vrstniki, interakcije med starejšimi in mlajšimi učenci. Uro smo si zastavile kot skupinsko delo, kjer je vodja skupine nadarjena učenka. Najprej smo z nadarjenimi učenkami in učiteljico kemije pripravile načrt dela, material in se pogovorile o možnih scenarijih zapletov in nepredvidenih situacij. Učiteljici razrednega pouka, razredničarki, sta se z učenci pogovorili glede načrtovanega dela in jih opozorili na sodelovanje v skupini in varnost pri praktičnem delu. S svetovalno delavko pa smo se dogovorili, da bo opazovala delovanje posameznega oddelka kot celote in odnose med posamezniki. Pri delu smo bile v razredu prisotne tri učiteljice. Vsaka je opazovala svoje področje. Učenci so bili v obeh skupinah razporejeni v skupine po svoji izbiri – v prihodnje bi to spremenile tako, da bi učiteljica učence v skupine razdelila že pred začetkom ure, in sicer tako, da bi bili v skupini skupaj učno uspešnejši kot tudi učno

manj uspešnejši učenci. Delo je bilo enako, z istimi pripomočki in metodami, so se pa razlikovale nadarjene učenke. Po končanem delu smo opravile evalvacijo tudi učiteljica kemije in nadarjene učenke.

Ugotavljamo, da so očitne razlike pri delu obeh oddelkov. Večina učencev je bila, po pričakovanju, takoj motivirana za delo, saj so v njih vzbudili radovednost že pripomočki, ki so jih čakali na mizi ter didaktične igre, ki so bile naravnane na obravnavano snov. Z velikim veseljem so pristopili k delu, delitev v skupine je bila spontana, brez težav. Pri delu so se aktivno vključevali v delo. Učenci, ki so bili za delo manj motivirani, so začeli z delom, ker so opazovali navdušenje ostalih. Vedenjskih težav ni bilo. Prav tako so jih nadarjene učenke zelo spretno vodile skozi delo, skrbele za varnost, jih spodbujale, da so opisovali videno, pravilno uporabljali pripomočke in sproti beležili podatke. Vse navedeno je bilo zelo izrazito v a oddelku. V b oddelku je bila situacija zahtevnejša, predvsem za nadarjene učenke. Takoj so bile namreč opozorjene na vedenjsko zahtevnejšega učenca, zaradi česar je bilo delo precej oteženo, saj je bilo delo z varnostnega vidika zahtevno (prisotnost odprtega ognja in vročih tekočin). Opazile smo, da je potrebno v delo vložiti bistveno več truda. Kljub temu, da so se nekatere nadarjene učenke resnično zelo trudile pritegniti pozornost učencev, se je izkazalo težko delo z učenci s slabšo pozornostjo. Sodelovanje med nekaterimi učenci je bilo slabše, kar pa je zaviralo sproščeno delo vseh aktivno udeležениh. Te težave so izrazile tudi nadarjene učenke, ki so dejansko vložile veliko znanja, sproti so se morale prilagajati situaciji in poskušati motivirati učence za delo. Vsekakor izredno pestro delo, kjer so bili realizirani številni cilji, ne le vsebinski, predvsem tudi procesni. Vsekakor svojevrstna izkušnja za nadarjene učenke, ki so preverile svoje zelo raznolike sposobnosti, predvsem pa sposobnosti sodelovanja in vodenja dela. Si pa lahko predstavljamo, kakšne izkušnje na tak način pridobijo nadarjeni učenci, kako jih takšno delo opolnomoči, gradi njihovo samozavest in pozitivno samopodobo. Običajno nadarjeni učenci izvajajo učne ure v obeh oddelkih posameznega letnika. Tudi tokrat je bilo tako. Učenci sami, pa tudi jaz kot njihova mentorica, primerjamo delo v posameznih oddelkih. Pogosto se zgodi, da je delo v obeh oddelkih podobno in učenci podobno aktivni. Tokrat se je zgodilo, da so bili učenci v enem oddelku bistveno bolj aktivni in motivirani za delo. Običajno je pri eksperimentalnem delu, ki ga vodijo nadarjeni učenci, za motivacijo mlajših učencev dovolj že prisotnost drugega vodje (nadarjenega učenca) in pribor na mizi. To sta običajno dva dejavnika, ki omogočata, da delo nemudoma steče, da učenci z zanimanjem spremljajo delo in se samodejno vključujejo.

Tokrat se je zgodilo, da so morale nekatere posameznice vložiti zelo veliko truda, da so učence motivirale. To so bili učenci z motnjo pozornosti in učenci z vedenjskimi težavami.

Ugotovitve s strani svetovalne delavke – učiteljice DSP

Učenci so bili nad novim načinom dela, še posebej, ko je bilo v razredu več učiteljic, presenečeni, a kljub temu aktivni in ustvarjalni. Nadarjenih učenk, ki so vodile uro in eksperimentalno delo, naša prisotnost ni motila. Pri delu so se učenci trudili, podajanje snovi na drugačen način jim je bil zelo blizu. Nekateri so hoteli iniciativo prevzeti sami in po svoje dokončati uro. Mlajši učenci pa so izrazili željo po izmenjavi vlog. Nadarjene učenke devetošolke so v primerjavi z lanskim letom postale samozavestnejše, lažje so razlagale zahtevano snov in se vključevale v pogovor otrok, večja je bila njihova samoiniciativnost, odgovornost in izpeljava določenih nalog od začetka do konca. Mlajše učence so znale motivirati, manj so bile uspešne pri učencih z vedenjsko motnjo in pri učencih z motnjo pozornosti. Velik napredek so naredile na področju samostojnosti in pri odpravljanju strahu pred eksperimentalnim delom. Še vedno pa potrebujejo občutek varnosti in prisotnost učiteljice mentorice, ki jim s tem pošilja povratno informacijo, da so na pravi poti.

Kot svetovalna delavka in učiteljica DSP lahko podam ugotovitev, da je bila uvodna ura izvajanja eksperimentalnega dela dobro zastavljena, tako, da so lahko svoje ideje, sprostivne tehnike, tehnike pomnjenja, razumevanja, poslušanja, prepoznavanja že slišane tako nadarjene učenke kot učiteljice brez težav vpletle v vsako uro, ki so jo preživele z mlajšimi učenci. Učenci so bili nad urami navdušeni, želijo si še več takšnih. Sama pa sem tekom medsebojnega sodelovanja spoznala, da se lahko še veliko naučim in prav tako lahko še veliko dam, če imam na drugi strani dobrega učitelja in dobrega strokovnjaka, ki zna prisluhniti, pojasniti in razumeti. Prepričane smo, da smo ob teh urah vsi osebno zrastle, tako učenci, nadarjene učenke kot učiteljice. Za učence bi bilo dobro, da jim čim pogosteje oz. ko je le mogoče nudimo podobne naloge in izvedemo drugačne ure. Ugotovile smo, da se medpredmetna povezava lahko krasno izvede tudi v povezavi predmeta in svetovalnega dela. Tako lahko učenci svetovalne delavce vidijo in spoznajo v popolnoma novi luči (Mitič Štirn, A. in Confidenti, M, 2018).

Svetovalni delavec pa nadarjenega učenca spozna tudi v drugačnih vlogah, načinu dela, funkcioniranja in sposobnostmi iznajdljivosti v popolnoma novih situacijah. Predvsem pa gre za spodbujanje in motiviranje nadarjenega učenca pri doseganju njegovih ciljev. Zmotno je namreč prepričanje, da je učitelj edini vir znanja, da vedno vemo več kot učenci in da nas

le ti ne smejo ujeti pri neznanju. Zato je še kako pomembno, da se s pomočjo svetovalnega delavca zagotovi podpora nadarjenemu otroku in njihovim staršem, se ga spodbuja za sodelovanje, pomaga pri razvijanju samozavedanja in kar je najpomembneje, da nastopa v vlogi vzpodbujevalca sprememb, napredka in dobrega poslušalca ter pomaga pri novih izzivih, iskanju poti, metod in pristopu pri delu z nadarjenimi.

Zaključek

Glede na vse povedano, napisano in izkušeno na takšen ali drugačen način lahko rečem samo, da so učitelji in mentorji nadarjenih učencev uspešno zaorali začetne brazde v njivo odkrivanja, negovanja in ustvarjanja nadarjenosti in tako omogočili pogoj za setev. V današnjem šolskem polju bi morali najti prostor tudi nadarjeni s poudarkom na spremembah na področju parametrov ocenjevalnih lestvic nadarjenih in v ustreznosti samih testov. Opaziti je namreč, da se pridnost prepogosto zamenjuje z nadarjenostjo. Človek kot posameznik pri reševanju tako širokega problema ne zmore vsega sam, kar pa na široko odpira vrata v nadaljevanje dela.

Vsekakor je najpomembnejši cilj v prilagajanju oziroma poenotenju dela z nadarjenimi. Pri tem mislim tudi na prilagajanje oziroma poenotenje specifičnih talentov, morebitnih primanjkljajev in vrednot ter intelektualnih sposobnosti. Naše delo je nadarjenega učenca čim prej prepoznati, ga pri tem spodbujati in ga dodatno motivirati. Pri tem ne smemo pozabiti, da jih lahko z delom obremenimo do te meje, do katere želijo sami in ki je še smiselna. Pomembno je da jih opremimo za življenje, saj se ves potencial napredka družbe skriva v nadarjenosti. Vedeti morajo, da če dobro delajo, stvari živijo. In če stvari živijo, potem živi tudi njihovo delo in s tem tudi njihov potencial ustvarjalnosti.

Viri in literatura

- Bezić, T., Vec Rupnik, T., Juriševič, M., Rostohar, G., Lep, B., Nolimal, F., ... Gotlih, K. in Hanžič, A. (2012). Priročnik: Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. (Ur. Bezić T.). Ljubljana. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jerman, B. (2004). Inteligentnost – ustvarjalnost – nadarjenost. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

- Koncept (1999). Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Ljubljana. Strokovni svet republike Slovenije za splošno izobraževanje. Pridobljeno 18. 2. 2019 s svetovnega spleta: <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>
- Kosmač, B. (2015). Kako dobro potencial nadarjenih učencev negujejo slovenske šole? Ljubljana. MMC RTV SLO. Pridobljeno 28. 2. 2019 s svetovnega spleta: <https://www.rtv slo.si/slovenija/kako-dobro-potencial-nadarjenih-ucencev-negujejo-slovenske-sole/372926>
- Kraft, von T. in Senke, E. (2008). Zbirka za starše in vzgojitelje: Odkrijmo in razvijajmo otrokovo nadarjenost. Ljubljana. Mladinska knjiga Založba.
- Kvartuh, B. (2017). Pričakovanja učiteljev in učiteljic do identificiranja učencev in učenk v osnovni šoli. (Magistrska naloga, Pedagoška fakulteta Ljubljana). Pridobljeno 25. 2. 2019 s svetovnega spleta: [http://pefprints.pef.unilj.si/4591/1/Magistrsko_delo_Bojana_Kvartuh_\(2\).pdf](http://pefprints.pef.unilj.si/4591/1/Magistrsko_delo_Bojana_Kvartuh_(2).pdf)
- Lešek, M. K. in Lešek, M. P. (2014). Bi bilo smiselno v šoli bolj spodbujati notranjo motivacijo učencev? Publikacija IPSOS. Pridobljeno 12. 2. 2019 s svetovnega spleta: http://www.ipsos.si/VPR_Bi%20spodbujali%20notranjo%20motivacijo.html
- Mitič Štirn, A. in Confidenti, M. (2018). Medpredmetna povezava slovenščine in svetovalne službe. JZ OŠ Marjana Nemca Radeče.

Dejan Čeranič: Kako umestiti gibanje v pouk

OŠ Hrpelje, OŠ Jelšane

dejanceranic@gmail.com

Lektorirala: Urška Lenarčič Čeranič, prof.

V šoli prihodnosti moramo biti pozorni na povečano količino učne snovi in čas, ki ga učenci preživijo v šoli, ter ustrezno prilagoditi ostale aktivnosti, da bodo sledile višji obremenitvi otrok. Gibanje je prav gotovo področje, kateremu bomo posvečali veliko pozornosti. Na konferenci bom predstavil nekaj idej in načinov, kako gibanje smiselno umestiti v pouk in s tem povečati njegovo kvaliteto ter hkrati skrbeti za otrokov celostni razvoj.

As teaching in schools develops and pupils are confronted with a higher amount of information included in different subjects plus an increased amount of time spent at school there is a need to add and adapt our way of teaching by adding different activities and particularly physical ones. Movement is in fact one of the items we have to focus on. At the conference, different ideas and different methods will be presented. It will be shown how to include these activities in the teaching process and in this way achieve a higher quality of learning and what is most important pupils well-being.

Ključne besede: gibanje, znanje, pouk, refleksi

Delo z nadarjenimi učenci je zelo pomemben element izobraževalnega sistema. Odkriti otrokovo močno področje in ga nato sistematično razvijati je vse prej kot lahka naloga. Osredotočanje le na kopičenje novih informacij ne prinaša želenih rezultatov. Veliko bolj pomembno bi bilo pedagoški proces organizirati tako, da otroku omogoča naravno rast in razvoj. Ruska nevrofiziologinja in kineziologinja Svetlana Masgutova ugotavlja: «Zdravi otroci so naravno aktivni, radovedni in v konstantnem gibanju, kljub temu jih odrasli pogosto želimo umiriti in zmanjšati njihovo aktivnost, da ne motijo poteka vsakdanjega življenja. V večini kultur je otrokova mirnost zaželena. V današnjem svetu je porast tehnologije povzročil otroško prikovanost na raznovrstne zaslone. Prenatrpani šolski učni načrti puščajo premalo časa za ponavljanje in gibanje. Celo dojenčki se premikajo manj. Ker se bolj vzpodbuja spanje na hrbtu, premalo časa preživijo na trebuhu. Veliko časa ležijo v različnih naslonjačih in sedežih, ki jim onemogočajo prosto gibanje. Tovrstne težave skupaj z vedno

bolj sedečim načinom življenja upočasnjujejo naravno rast in razvoj. Verjetno je to razlog vedno večjega števila otrok s težavami s koncentracijo, procesiranjem podatkov in učenjem. Bralna pismenost v veliko razvitih državah nazaduje in otroci, pri katerih so gibanje in miselne sposobnosti slabo integrirani, se soočajo z veliko učnimi, vedenjskimi in socialnimi težavami.«

Refleksi

Refleksi so nezavedni odzivi na senzorni stimulus, ki ga prejmemo preko čutov in povzročijo odziv v možganih. Ločimo primitivne ali neonatalne reflekse, ki omogočajo dojenčkovo preživetje, in posturalne reflekse. Ko primitivni refleksi opravijo svojo vlogo, v prvem letu življenja, za njimi nastopijo posturalni refleksi, ki omogočijo razvoj pokončne hoje in soočanje z najrazličnejšimi situacijami v življenju. Lahko se zgodi, da se refleksi popolnoma ne integrirajo v gibalno shemo in ostanejo aktivni še po naravni časovnici. V tem primeru se pojavijo nezavedni motorični odzivi, ki motijo vsakodnevno udejstvovanje. Na primer, obrat glave v desno sproži iztegnitev desne roke, kar je znak za še vedno aktivni asimetrični vratni refleks. Še vedno aktivni refleksi od posameznika zahtevajo zavedni nadzor, ki porabi ogromno količino energije in pozornosti, ki bi jo lahko porabil za učenje. Otroci in odrasli z neintegriranimi neonatalnimi ali posturalnimi refleksi so vsakodnevno izpostavljeni stresnim situacijam, ki jim niso kos. Starši pogosto ne vedo, zakaj se otrok obnaša na določen način in kako mu pomagati. (B. Hölscher, 2014)

Če otrokov razvoj ni šel po načrtani naravni poti, od prenatalne faze naprej, lahko pričakujemo težave, kot so: težave branja in pisanja, težave računanja in organizacije, koordinacijske težave in nerodnost, slaba koncentracija, težave z vizualno in slušno obdelavo, slabo nadziranje mehurja, inkontinenca, zapoznel govor in jezikovne težave, težave zaporedja, hipersenzibilnost, impulzivnost, izbruhi agresije, hiperaktivnost, pomanjkanje energije in slaba motivacija, težave ravnotežja, nespečnost. Vzgojitelji in učitelji morajo biti pri svojih varovancih pozorni na nekatere tipične znake neintegriranih refleksov: položaj sedenja (na kolenih, noge iztegnjene...), drža pisala, izogibanje športu, nezmožnost sedenja, strah pred vsem novim, nezmožnost prepisovanja s table, žrtve/izzivljanje nad sošolci, lovljenje žoge, ne zmore napraviti prevala. Neintegrirane reflekse imajo lahko tudi otroci, ki v šoli nimajo posebnih težav oz. so identificirani, kot nadarjeni. Bistvo je, da tudi oni ne bodo dosegli svojega potenciala, saj njihova biološka baza ni na tako visokem nivoju, kot bi lahko bila. Starši, učitelji in vsi drugi, ki se ukvarjajo z našimi otroki, smo dolžni zanje zagotoviti vzpodbudno okolje, ki jim bo omogočalo čim bolj naravni razvoj.

Otrokov razvoj se začne s spočetjem. Že v prenatalni fazi je zarodek lahko izpostavljen veliko dejavnikom, ki zavirajo njegov naravni razvoj: težavna nosečnost, stres, bolezni so le nekateri. Prezgoden, nenaraven ali težaven porod je lahko drugi sprožitelj neintegriranja refleksov. Otroci rojeni s carskim rezom nimajo izkušnje naravnega poroda in zamudijo nekatere ključne dele razvoja, ter so zato bolj nagnjeni k najrazličnejšim komplikacijam v kasnejšem življenju. Novorojenčku je potrebno nuditi okolje v katerem se lahko naravno razvija. Ležanje na hrbtu, trebuhu, kot tudi na bokih je ključnega pomena za razvoj kontrole glave neodvisno od ostalih delov telesa. Pri tretjem mesecu se novorojenček prične dvigovati na podlahti, pri četrtem obračati... Vsaka faza ima svojo funkcijo in nikakor ni vseeno, če otrok ne sledi naravni poti.

Svetlana Masgutova, Dr., pionirka na področju integracije refleksov, je razvila svoj program MNRI®, ki vsebuje terapevtske načine prepoznavne neintegriranih refleksov in njihove integracije. Iz njenega raziskovalnega dela so se razvile različne metode, ki uspešno odpravljajo težave neintegriranih refleksov in ostalih nepravilnosti v biološkem razvoju.

Zadostna količina gibanja

Vsakodnevna fizična aktivnost ima pozitivne učinke na človekovo mentalno, čustveno in fizično zdravje. Kljub vsem znanim dejstvom je veliko ljudi še vedno premalo aktivnih in s tem tvegajo najrazličnejše zdravstvene in druge težave. Izjemno enostaven in vsem dostopen način gibanja je hitra hoja. Že 15 minut hitre hoje dnevno prinaša izjemne rezultate:

- znižanje možnosti za diabetes; spoznanja raziskave Harvards nurses je pokazala, da so ženske, ki so dnevno hodile 30 minut, znižale možnost za diabetes za 30 %. S hojo so tudi izgubljale nevarno trebušno maščobo, ki lahko povzroča diabetes.
- znižuje tveganje za pojav Alzheimerjeve bolezni; raziskovalci na univerzi Virginia health system so ugotovili, da so moški med leti 71 in 93, ki so dnevno hodili več kot pol kilometra imeli pol manjšo možnost za pojav Alzheimerjeve bolezni in demence, kot tisti, ki so hodili manj.
- zmanjšuje visok krvni pritisk; raziskovalci so ugotovili, da redna hoja znižuje krvni pritisk.
- hoja izboljšuje prebavo;
- hoja izboljšuje gostoto kosti; ljudje, ki redno telovadijo imajo bolj zdrave zobe in gostejše kosti, kar zmanjšuje možnost obolenja za osteoporozo, možnost zlomov in zvinov hrbtenice.

- hoja izboljšuje miselne sposobnosti tako pri odraslih, kot pri otrocih;
- veliko raziskav je pokazalo, da vsakodnevna hoja podaljšuje življenje;
- 20 minut hoje dnevno izboljšuje samozavest in odločnost, ter zmanjšuje tesnobo in jezo;

Terapevtske in druge metode pomoči

»Brain Gym®, ki ga izvajamo s ciljem pridobiti izkušnje celostnega učenja, obsega 26 izbranih gibalnih aktivnosti in sistem korakov snotraj metakognitivnega procesa.« (Brain Gym. 2018) Vaje temeljijo na diagonalnem dotikanju okončin na najrazličnejše načine, kar vpliva na mielinizacijo kaloznega korpusa (corpus callosum), mostu med levo in desno možgansko hemisfero. Proces je enak pri plazenju, bolj kot otrok izvaja te gibe bolj tekoče bo gibanje. S homolateralnimi gibi (gibi na eni strani trupa) je aktivna samo ena možganska polovica.

Bal-A-Vis-X® je serija vaj za ravnotežje (Balance), sluh (Auditory) in vid (Vision) različnih zahtevnostnih stopenj. Vaje so močno vezane na ritem in zahtevajo koordinacijo celotnega telesa, ter usmerjeno pozornost. Program vključuje uporabo vrečk napolnjenih s peskom, teniških žogic in ravnotežnih desk. Zahteva sodelovanje, spodbuja soočanje z osebnimi izzivi in goji med vrstniško učenje. Vaje blažijo težave z vizualnem sledenjem, slušnim zaznavanjem, impulzivnostjo, ravnotežjem in tesnobnostjo (Avevita, 2018).

V svoji pedagoški praksi uporabljam načine, ki so plod dolgoletnih izkušenj iz področja športa, dela z otroki s posebnimi potrebami in dela z vrhunskimi športniki. V sam proces pouka je potrebno vgraditi več natančno načrtovanih gibalnih elementov, ki bodo otrokom pomagali pri skladnem razvoju in jih pripravili na zahteve, ki jih prednje postavlja izobraževalni sistem. Pomembno je začeti zelo zgodaj, v vrtcih oz. najkasneje v 1. triadi, saj le tako napačne gibalne vzorce in kompenzacijske gibe odpravimo preden se preveč zakoreninijo. Pri uri športa je pomembno, da otrok izvaja vaje na najrazličnejših poligonih, premaguje ovire, pleza, skače, izvaja naravne oblike gibanj, itd. Poseben poudarek naj bo na naslednjih aktivnostih:

- otroke je potrebno naučiti pravilnega plazenja na trebuhu. Pozorni moramo biti na pravilen odziv s palcem na nogi, istočasen gib z roko na nasprotni strani in povezanost gibanja. Otroci, ki se ne znajo plaziti na trebuhu imajo težave s povezovanjem med hemisferama in kot posledico učne težave.

- težave z grafomotoriko bomo blažili z najrazličnejšimi plezanji. Pozorni moramo biti, da otrok pravilno prime za žrd (palec preko prstov), na ta način bo lažje integriral oprijemalni refleks, ki je ključen pri razvoju grafomotorike in govora.
- gibljivost bokov v vseh treh ravninah je ključnega pomena za integracijo simetričnega vratnega refleksa, tonično labirintnega refleksa in refleksa upogiba in iztegnitve nog. Otroke je potrebno naučiti položajev krave in mačke iz joge. Tudi pri različnih otroških plesih lahko hitro dosežemo želen učinek.
- s podajanjem, lovljenjem in vodenjem žoge zelo učinkovito treniramo koordinacijo oko-roka pomembno za pisanje in akomodacijo leče. Otroci, ki so veliko časa pred zasloni, nimajo možnosti za trening akomodacije leče, ki je ključnega pomena pri razvoju možganov.
- za otroke s težavami pri medosebnih odnosih (otroci, ki se norčujejo iz sošolcev in otroci, ki so žrtve) je pomembno učenje padcev. Ko otrok pade, se mora znati mehko ujeti na roke. Za to poskrbi refleks opore rok. V primeru, ko ta refleks ni pravilno integriran, otroci nimajo občutka za osebni prostor, zato tisti, pri katerih je refleks preveč aktiven, napadejo, tisti, pri katerih je premalo aktiven, umaknejo. Z integracijo tega refleksa se težave umirijo.
- gimnastični elementi preval naprej in nazaj, stoja na rokah, stoja na glavi, most, sveča so temelj vseh gibanj in morajo biti osvojeni.

Med poukom ostalih predmetov je potrebno zagotoviti kratke odmore z gibalno aktivnostjo. Tukaj lahko pridejo na vrsto vaje in Brain Gym® in Bal-A-Vis-X® obe metodi temeljita na križnih gibih, ki pomagata pri razvoju možganov, predvsem povezav med hemisferama. Ples in ritmične vaje so ravno tako dobra izbira. Pri razvoju grafomotorike se ne smemo osredotočati samo na pisanje, ampak v učni proces vpeljati različne vaje ki pomagajo pri integraciji refleksov rok in tako pripomorejo k boljši grafomotoriki. Različne igre s kockami ali drugimi manjšimi igračkami so tudi dobrodošle. Učenje določene snovi lahko zastavimo tako, da jo integrirano v gibalno nalogo, kar bo omogočilo še boljše pomnjenje in pripomoglo k otrokovi motivaciji. Učenje s pomočjo plesa in didaktičnih pesmic je učinkovito in zanimivo.

Za zagotavljanje zadostne količine gibanja, bi bilo v šolah potrebno podaljšati odmore, 5 minutne na 10 minut, odmor za malico okrog 15 minut in rekreacijski odmor 30 minut. V tem času bi otroci lahko izvedli nekaj gibalnih aktivnosti in se pripravili na naslednjo uro. Rekreacijski odmor bi izvedli na prostem, kjer je dovolj prostora in rekvizitov za kvalitetno

samostojno vadbo. Na vrsto bi prišle pozabljene igre kot so: ristanc, hulahop, ravbarji in žandarji, preskakovanje elastike. Na ta način bi otroke spodbujali k naravnem gibanju in jih optimalno pripravili na proces učenja, ki je iz leta v leto zahtevnejši.

Človek se je skozi celotno zgodovino razvijal z gibanjem, ki je bilo na naravni način vpleteno v njegovo življenje. Današnji način življenja otrokom onemogoča marsikatero gibalno izkušnjo, ki je bila še nedolgo nazaj samoumevna. Zavedati se moramo, kako zelo pomembno je gibanje za človekov razvoj. Rezultati pomanjkanja gibanja se kažejo na razvoju otrokovih možganov, ki niso kos zahtevam, pred katere jih postavlja izobraževalni sistem. Področja, ki so se nekdaj razvila po naravni poti in skoraj samoumevno, so danes postala sive točke, ki onemogočajo otrokov napredek v znanju in kvaliteti življenja. Z opazovanjem otrokovega obnašanja in motorike, lahko z veliko verjetnostjo ugotovimo, na katerih področjih ima težave in na kakšen način jih lahko odpravimo. Otrok, tudi nadarjen, z neintegriranimi neonatalnimi refleksi se znajde v slepi ulici, saj si sam ne zna razložiti določenega odziva svojega telesa. Kompenzacijski gibi, ki skušajo stvari držati pod kontrolo, jemljejo veliko energije in pozornosti, ki bi bila lahko usmerjena v učenje. Po drugi strani je otrok, ki nima težav na področju senzorne integracije in je uspešno prešel vse faze razvoja, naravno radoveden, igriv, brez težav v motoriki, medosebnih odnosih... Njegovo življenje je veliko lažje, pripravljen je na učenje in ostale aktivnosti, ki ga bogatijo in osrečujejo. Njegov učni potencial je veliko višji, saj je biološko pripravljen na zahteve izobraževalnega sistema. Učitelji lahko veliko storimo v smeri vpeljevanja gibanja v svojo pedagoško prakso. Zavedati se moramo, da otrokom s tem koristimo na vseh sferah življenja. Minute, ki jih bomo dnevno namenili gibanju svojih učencev se bodo obrestovale. Otrokove možgane bomo pripravili na učenje, ki bo zaradi tega lažje in bolj učinkovito. Postavili bomo osnovne temelje za učenje, na katerih bodo lahko gradili celo življenje.

Viri:

Bal-a-vis-x. (2018). Pridobljeno s <https://www.avevita.si/default.asp>

Brain Gym. (2018). Pridobljeno s <https://www.braingym-slovenija.si/2.1/index.html>

Hölscher, B. (2014). *Powerful! Reflexes shape your life*. Norderstedt: Books on Demand.

Masgutova, S. (2012). *Mnri® Dynamic and postural reflex pattern integration*. S Masgutova and Svetlana Masgutova Educational institute for Neuro-Sensory-Motor and Reflex Integration.

Andrej Čokl, univ. dipl. kem.: Od micro:bita do radijskega studija ali kako je z ustvarjalnostjo, motivacijo in vztrajnostjo

OŠ Lovrenc na Pohorju

andrej.cokl@oslovrenc.si

Lektorirala: Katja Herič, prof.

Izveček

Kako v vsakem človeku najti najboljše, razvijati najboljše, osmisliti talent, ki ga ima, in s tem krepiti pozitivno samozavest osebe mi je, odkar se ukvarjam s pedagoškim delom, še poseben izziv. Učenci so še deloma nepopisan list in na tem listu je še veliko praznega prostora, ki je vsaj deloma odvisen od nas učiteljev in njihovih vzgojiteljev, kako in s čim bo popisan.

Z nadarjenimi se ukvarjam ves čas svojega pedagoškega dela. Tako pred zakonom, ki je uokviril delo z nadarjenimi, kot tudi zdaj, ko je delo z nadarjenimi zakonsko opredeljeno. Največji izziv so mi vedno predstavljale tri stvari: ustvarjalnost učenca, notranja motivacija in vztrajnost. Iskanje načinov, metod in oblik dela, da povečamo te stvari pri učencih, je moje ključno vprašanje.

Z nadarjenimi delam na različnih področjih pri pouku, raziskovalne naloge, tekmovanja in tudi dela z njimi izven ur pouka.

V prispevku bom predstavil svoje delo z nadarjenimi na dveh področjih. Najprej delo z nadarjenimi učenci pri programiranju in krmiljenju mikroračunalnika Micro:Bit in pa delo na šolskem radiju. Pri programiranju sodelujejo predvsem fantje, pri pripravi daljših in krajših radijskih oddaj pa dekleta. V obeh primerih ugotavljam, kako je z ustvarjalnostjo, notranjo motivacijo in vztrajnostjo pri učencih.

Ključne besede: ustvarjalnost, notranja motivacija, vztrajnost, programiranje, Micro:Bit, radio.

Abstract

I have a special challenge since I have been dealing with pedagogical work, how to find the best in every person, to develop the best, to devise the talent that someone has and thus to strengthen the positive self-confidence of a person.

The students are still partially like an unwritten paper, and there is still a lot of empty space on it, which is at least partially dependent on us teachers and students' educators, how it will be written and which content it will contain.

I work with talented students throughout my teaching career. According to the law, which framed the work with talented students, as well as now, when working with talented students is legally defined. The greatest challenge for me were always three things: pupil's creativity, inner motivation and persistence. My main question is, finding ways, methods and forms of work to increase these things in students.

I work with talented students on different areas, teaching, research tasks, competitions and I also work with them outside the class.

In the article, I will present my work with talented students on two areas. Firstly, work with talented students at programming and steering of micro computer Micro:Bit and work at school radio. The boys are mainly involved in programming, while the girls are preparing for longer and shorter radio shows. I determine in both cases, creativity, internal motivation and persistence among students.

Keywords: creativity, internal motivation, persistence, programming, Micro:Bit, radio.

Uvod

Z delom z nadarjenimi učenci se srečujem od vsega začetka svojega dela v izobraževanju. To sem počel z velikim veseljem z učenci, ki so pokazali interes za dodatno delo pri in izven rednega pouka, tudi, ko še delo z nadarjenimi ni bilo zakonsko opredeljeno, kot je v današnji obliki. To je zame obvezno delo vsakega učitelja, da prepozna nadarjenost učencev, jo spodbuja in razvija.

Nadarjeni učenci so učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu, je zapisano v Zakonu o osnovni šoli. Opredeljeni so tudi uradni postopki identifikacije nadarjenih učencev in vodenje dela z nadarjenimi učenci.

Poleg učencev, ki so uradno spoznani za nadarjene, sem pri svojem delu vedno vključeval učence, ki so izkazali interes za delo, pa čeprav niso bili uradno identificirani. Zanimanje za določeno področje večkrat odtehta samo nadarjenost. Najbolje pa je, če je učenec nadarjen in ima interes ter notranjo motivacijo.

V prispevku bom predstavil dve področji svojega dela z nadarjenimi učenci. To sta računalniško programiranje in delo na šolskem radiju. Z nadarjenimi učenci delam še na drugih področjih, kot so priprava na tekmovanje iz kemije, računalniško tekmovanje Bober, raziskovalne naloge in diferencirano delo pri pouku. Vseskozi opažam, da je največji izziv, kako spodbuditi zanimanje in kako podpirati vztrajnost učencev. Opažam, da pri nekaterih, tudi zelo nadarjenih učencih, kljub velikemu trudu ne moreš razvijati njihove nadarjenosti, ker je njihova motivacija prenizka. Če učenec nima veselja za delo na nekem področju, ga nima smisla vključevati v delo, če je še tako nadarjen. V tem prispevku so zajete ugotovitve pri delu z nadarjenimi, ki so izkazali interes za področje računalništva in dela na šolskem radiju. Večinoma to niso isti učenci.

Teoretični del

Delo na radiju ali pa računalništvo, programiranje – področji, ki na prvi pogled nista ravno sorodni. Toda pri delu z nadarjenimi se pri katerem koli področju pokažejo nekatere značilnosti. Najprej bom opisal računalniški del, programiranje, nato pa še delo na šolskem radiju.

Programiranje zahteva logično matematično znanje. Če uporabljaš kot učni pripomoček mikroračunalnike, zahteva od učencev tudi nekaj tehničnega znanja. Delo na šolskem radiju pa od učencev zahteva bolj humanistična znanja in ustvarjalnost, smisel za humor in komunikacijo. Tehnično znanje se zahteva samo pri računalniški montaži zvočnih posnetkov. Da pa uspeš narediti uporabni programček ali pa kakovostno radijsko oddajo, pa potrebuješ obilo motivacije in vztrajnosti. In spodbujanje vztrajnosti in motivacije pri nadarjenih učencih je rdeča nit dela na obeh področjih, ki jih opisujem v prispevku.

Programiranje

Programiranje se je v osnovnošolski prostor uvajalo že s samim začetkom računalništva v primarnem izobraževanju. V programskem jeziku Logo so učenci na dokaj preprost način lahko spoznavali zakonitosti računalniškega programiranja. Zveza za tehnično kulturo že vrsto let organizira tekmovanje v računalniškem programiranju za osnovnošolce. Na tekmovanju učenci programirajo v logu in pascalu, zadnja leta pa še v scratcju in pytonu. Z učenci smo se vrsto let pripravljali in udeleževali teh tekmovanj, tako na šolski kot na državni ravni. Nekateri učenci so dosegli lepe rezultate. Težave, ki so se pojavljale, pa so bile vedno enake, motivacija in vztrajnost učencev. Redkokateri učenci so imeli toliko notranje motivacije, da so sami zagrizli v delo in se prebijali skozi programerske uganke in ovire. S pojavom vizualnih programskih jezikov, kot je scratch, je postalo motiviranje učencev za programiranje nekoliko lažje. Učenci lahko takoj spoznajo delovanje posameznih računalniških ukazov in jih preverijo. Še bolj motivacijsko okolje je spletni portal Hour of Code, kjer učenci ukazujejo (programirajo) aktualnim junakom iz risank ali igrice. Takšne oblike učenja so tudi za učence, ki ne kažejo posebnega zanimanja za računalništvo, zelo učinkovite za razvijanje algoritemskega načina mišljenja.

S pojavom mikroračunalnikov, kot je Raspberry Pi, predvsem pa BBC Micro:Bit, je programiranje postalo še precej bolj konkretno. Rezultati programske kode so takoj vidni in z malo truda tudi uporabni v vsakdanjem delu pri pouku.

Mikroračunalnik BBC Micro:Bit je uvedla angleška medijska družba BBC v promociji digitalne pismenosti med učenci marca 2015. Dejanska dobava naprav za učence pa se je začela leto kasneje v februarju 2016. Med angleškimi učenci so razdelili več kot milijon mikroračunalnikov Micro:Bit. Napravica v velikosti pol kreditne kartice temelji na 32-bitnem mikrokontrolerju Nordic nRF51822 z jedrom ARM Cortex-M0. Poleg omenjenih komponent imamo na voljo še 3D tipalo pospeškov, 3D tipalo magnetnega polja, tipalo temperature, povezavo bluetooth, 5×5 LED matrični prikazovalnik. Na BBC Micro:Bit pa lahko tudi priklopimo zunanje naprave preko treh vhodno-izhodnih stikov.

Konec leta 2017 smo tudi na naši šoli nabavili pet mikroračunalnikov Micro:Bit in jih začeli uvajati kot didaktični pripomoček pri urah računalništva in dela z nadarjenimi učenci. Napravica je takoj pokazala zanimanje pri učencih. Preizkušali so njeno delovanje, napisali kratke programčke in na zaslonski matriki ugotavljali, kako programčki delujejo. Za učence

je takšen način programiranja, ker je rezultat ukazov takoj viden, zelo motivacijski. Odločil sem se, da bom programiranje z nadarjenimi učenci izvajal predvsem s programiranjem mikroračunalnika Micro:Bit.

Poleg samega mikroračunalnika pa na trgu ostaja še vrsta zelo uporabnih dodatkov. S pomočjo šolskega sklada smo nabavili komplet Mi:node, ki vsebuje deset dodatkov, kot so senzor za merjenje temperature in vlage, svetlobni senzor, zvočni senzor, senzor gibanja, motorček ... Rokovanje s tem kompletom je preprosto in je primeren tudi za mlajše učence.

To šolsko leto so za programiranje interes pokazali štiri učenci iz petega razreda in ena učenka iz šestega razreda. Na začetku šolskega leta smo se spoznavali z Micro:Bitom, izvajali osnovne programske ukaze in izvedli kakšen preprost programček. Da pa bi bilo programiranje čim bolj zanimivo in konkretno, smo se odločili, da ga vključimo v običajni pouk. Pri pouku naravoslovje in tehnika v petem razredu izdelujejo iz didaktičnega kompleta mlinček na veter in hladilno torbo. Odločili smo se, da bomo lesen mlinček na veter modificirali tako, da bomo na os pritrdili električni motor, ki ga bomo krmili z Micro:Bitom. Električni motorček se nahaja v kompletu Mi:node. Os motorčka smo z lepilom iz toplotne pištole spojili z osjo vetrnega mlinčka. Povezali smo vse komponente in se lotili krmiljenja. Na portalu <https://makecode.microbit.org/#> smo uvozili razširitev ukazov za komplet Mi:node. Napisali smo nekaj preprostih programčkov za zagon in izklop motorčka. Vse skupaj preizkusili in pokazali še ostalim učencem v petem razredu. Dodali smo še RGB Led lučko, ki jo ravno tako krmilimo z Micro:Bitom in nam signalizira delovanje motorčka.

Napisali smo tudi programček za merjenje temperature in vlage. Uporabili smo senzor za merjenje temperature in vlage in ga bomo preizkusili in predstavili pri uri pri pouku, ko bodo učenci izdelovali hladilno skrinjo.

Ker je takšno programiranje zelo konkretno in praktično uporabno, so nadarjeni učenci pokazali veliko mero motivacije in vztrajnosti.

Upam, da bo motivacija za programiranje v učencih ostala, saj imam za naslednja leta v načrtu pripravo preprostih aplikacij za pametne telefone na platformi App Inventor ali pa pripraviti naloge pri šolskih predmetih v posebni verziji priljubljene računalniške igrice Minecraft Education Edition.

Priprava radijskih oddaj za šolski radio je drugo področje, kjer delam z nadarjenimi. Radijsko delo je seveda bolj družboslovno področje. Same tehnike je precej manj kot pri programiranju. S šolskim radijem se ukvarjam že vrsto let. Nekaj časa sem imel izbirni predmet, zdaj pa šolski radio urejam predvsem v okviru dela z nadarjenimi učenci. Pripravljamo kratke šolske oddaje in tri daljše z naslovom Iz osnovnošolskih oddaj za Radio Slovenske gorice v celem šolskem letu. V preteklosti pa smo sodelovali že z nacionalnim radijem v oddaji Hudo. Pri šolskem radiju sodelujejo učenci tretje triade.

Za pripravo oddaje morajo biti učenci ustvarjalni, vedno morajo imeti pred seboj jasen cilj, biti morajo ekspeditivni, dobri v dikciji in komunikaciji. Mogoče se nam starejšim zdi priprava radijske oddaje precej preprosta zadeva, vendar za učence ni tako. Osnovni vzrok je verjetno v tem, da večinoma učenci ne poslušajo več radia. Na svojih pametnih telefonih poslušajo samo glasbo, radijskih oddaj pa ne in nimajo izkustvenega znanja o zasnovi radijske oddaje. Tudi nadarjeni učenci imajo težave s pripravo scenarija za oddajo in samo izvedbo. Pri prvih oddajah morajo biti vodeni, podati jim je treba veliko navodil in izhodišč za pripravo oddaje. Po kakšnih dveh oddajah pa postanejo učenci dokaj samostojni.

Veliko so se učenci naučili, ko je bila v šolskem letu 2012 pri nas za en dan ekipa mladinskega programa nacionalnega Radia 1. Skupaj s profesionalnimi novinarkami in tehnikami smo pripravili mladinsko oddajo Hudo. Žal je pridobljeno znanje bilo težko prenesti na naslednje generacije učencev in je z odhodom te generacije izzvenelo.

Najbolj pa preseneča, da večina učencev, tudi nadarjenih, ni ustvarjalnih. Dostikrat se zgodi, da učenci nimajo ideje za temo oddaje. Da pridemo do teme oddaje, uporabimo metodo viharjenja možganov ali pa jih skozi razgovor spodbujam, da razmišljajo, kaj je trenutno aktualno med njimi. Nato je treba pripraviti scenarij, kjer je prav tako potrebno usmerjanje in vodenje, da bo oddaja korektno pripravljena. Pri razdelitvi del in izdelavi oddaje pa so učenci dokaj samostojni. Sledi snemanje prispevkov, vodenje intervjujev, pripravljanje reportaž in montaža posnetkov. Na šoli imamo zvočno izoliran studio in snemanja potekajo v njem. Za snemanje uporabljamo diktafon ali pa telefone. Večina posnetkov je posneta v studiu, razen reportažni posnetki, ki so posneti na terenu, največkrat v ostalih šolskih prostorih. Učence je treba vedno spodbujati in priganjati, da oddajo pravočasno pripravimo in oddamo. Na koncu posnetke še z računalniškim programom zmontiramo in uredimo oddajo. Ker posnetki prihajajo zadnji hip, sta montaža in urejanje oddaje vedno zelo časovno omejena in stresna. Pri montaži je potrebno nekaj računalniškega znanja, predvsem pa velika

mera potrpežljivosti in vztrajnosti. Večina učencev, tudi nadarjenih, pri ureditvi oddaje tega ne pokaže. Do zdaj je le en učenec bil popolnoma samostojen pri montaži in urejanju oddaje.

Ko pa je oddaja končana, pa je zadovoljstvo kljub večkrat napetim položajem veliko. In ravno končanje oddaje in zadovoljstvo ob tem je glavni motor pri spodbujanju motivacije in vztrajnosti pri učencih.

Zaključek

Na prvi pogled so področja, ki sem jih opisal, neprimerljiva, vendar se pri delu z nadarjenimi učenci na obeh področjih pojavljajo podobne značilnosti in težave. Začetno navdušenje, ko se začne malo bolj resno delo, kaj hitro splahni. Vztrajnost je na splošno težava pri današnjih učencih. Katera metoda je najbolj učinkovita, ni lahko odgovoriti. Kar opažam pri svojem delu, je, da je treba delati čim bolj konkretno in praktično. Sprašujem se, kako lahko učenec vztraja pri iskanju ugank in rešitev pri igranju igrice, ko pa mora sam rešiti preprost programerski problem, pa vztrajnost izgine. Ali pa kako lahko ure posluša glasbo in gleda videoposnetke, ko pa bi sam naredil kaj podobnega, pa niti nima ideje, kako. Ugotavljam, da učenci potrebujejo določeno mero vodenja in usmerjanja, določen red, predvsem pa konkretnost, konkreten rezultat. Redna srečanja, redno in vestno opravljanje in oddajanje nalog, držanje dogovorov so ključ do vztrajnosti.

Motivacijo pri učencih pri programiranju pridobimo z vidnimi učinki napisanega programa, ki so tudi praktično uporabni, pri radiu pa s končnim izdelkom, urejena radijska oddaja, ki vse posnete dele oddaje poveže v smiselno celoto in se oddaja predvaja na šolskem radiu ali na radijski postaji. Ko enkrat učenci začutijo to zadovoljstvo svojega dela in truda, jim je lažje vztrajati in premagovati ovire.

Kaj pa ustvarjalnost? Pri računalniškem programiranju nadarjeni pokažejo veliko ustvarjalnosti, kaj bi delali – naredili igrico, robota. Žal so te ideje vedno prezahtevne. Pri samem programiranju pa ustvarjalnost pri reševanju težav ni več tako izrazita. Potrebno je usmerjanje učitelja, da se naučijo reševati težave. Ko osvojijo osnovne veščine programiranja, pridobijo tudi večjo ustvarjalnost pri reševanju težav.

Pri pripravi radijskih oddaj pa učenci pokažejo ustvarjalnost pri samem ustvarjanju oddaje, medtem ko so na začetku pri ideji in temah precej neustvarjalni in jih je treba spodbujati.

Literatura

Zakon o osnovni šoli, člen 11

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=201187&stevilka=3727>

Smernice pri delu z nadarjenimi učenci

<https://www.zrss.si/strokovne-resitve/ponudba-resitev/nadarjeni-otroci-ucenci-in-dij>

http://www.mizs.gov.si/si/varno_in_spodbudno_ucno_okolje/spodbudno_ucno_okolje/nadarjeni/

Opis delovanja Micro:Bit

<https://www.monitor.si/clanek/ko-televizijaizobrazuje/180282/>

<https://microbit.org/co-uk-landing/>

App Inventor

<http://www.appinventor.org/>

Minecraft Education Edition

<https://education.minecraft.net/>

Simona Dekalan: V objemu sodobne tehnologije

Osnovna šola Dobrova

E-naslov: symonca@gmail.com

Lektorica: Simona Dekalan, prof.

Moj prispevek govori o tem, kako s skupino nadarjenih učencev skušamo biti v koraku s časom in se naučiti koristno in poučno uporabljati sodobno tehnologijo tudi pri urah dela z nadarjenimi.

Interaktivne table so kot učni pripomoček v uporabi pri procesu izobraževanja že kar nekaj let. Sama sem pričela z aktivno uporabo te table takoj, ko je bilo to mogoče. S tehnološkim razvojem teh tabel se je povečala tudi njihova uporabnost in koristnost pri najrazličnejših

spektrih poučevanja. Pionirski modeli so predstavljali revolucijo pri poučevanju, a uporabniška izkušnja ni bila dodelana. Učenci so bili sprva navdušeni nad tehnološko novostjo, a zaradi takrat še pomanjkljive ponudbe ustreznih digitalnih učnih vsebin, je bila učinkovitost izrabe še nezadostna.

Danes je na voljo velika količina kvalitetnih digitalnih vsebin, učitelji poučujemo z e-učbeniki, e-delovnimi zvezki, hkrati pa se je način uporabe vsebin in interaktivnih tabel precej izpopolnil. Učno snov je možno podajati hitreje, bolj nazorno, učinkovito in zanimivo.

Nadarjeni učenci, ki že tako radi uporabljajo moderno tehnologijo, so pri konzumiranju novega znanja zahtevnejši in polni pričakovanj. Zato je delo z interaktivno tablo pri urah dela z nadarjenimi zelo atraktivno, dinamično in v večji meri zadovoljuje njihovo potrebo po nadgradnji znanja.

My contribution tells about how we thrive keeping pace with the time and learn how to use a modern technology in a useful and efficient way at lessons with a group of talented pupils.

Interactive whiteboards have been in use as a teaching tool for many years in the education process. I started using such interactive whiteboard as soon as my school make it possible. Development of this technology also increased its usability and benefits in wider scope of a teaching process.

Pioneering models of interactive whiteboards imposed revolution in way of lecturing, but the user experience was developed enough. Pupils were initially enthusiastic about technological innovation, but due to lack of digital educational content availability the utilization of whiteboards was still low.

Today a wide range of quality digital educational content is available, teachers are delivering lectures using e-textbooks, e-notebooks, at the same time the way of using content and interactive whiteboards has greatly improved. The learning material can be delivered faster, more explicit, effective and interesting.

Gifted pupils who already use a modern technology are more demanding and full of expectations when consuming new knowledge. Therefore, working with an interactive whiteboard at lessons with talented pupils is more attractive, dynamic and in a greater extent satisfies their need for upgrading the knowledge.

Ključne besede: interaktivna tabla, pametna tablica, digitalizacija, glasovalna naprava, Mentimeter, Classkick

V zadnjem desetletju so šole množično investirale v nove tehnologije, pripomočke za poučevanje, med njimi tudi interaktivne table. A grenko spoznanje je, da se tehnologija v mnogih razredih žal ne uporablja na način, kot bi pričakovali. Ta tehnološka pridobitev se mnogokrat koristi zgolj kot funkcija projektorja in projekcijskega platna. Verjetno je eden izmed razlogov tudi pomanjkanje znanja in veščin uporabe s strani učiteljev, kar je povezano z digitalno pismenostjo. Namen tega prispevka je povečati zavedanje o uporabnosti in učinkovitosti takega tehnološkega pripomočka, kot je interaktivna tabla.

Šole so v zadnjem desetletju investirale ogromno denarja, a učitelji ne uspejo v popolnosti unovčiti tega vložka. Osebnostno bi to dejstvo večinoma pripisala pomanjkanju usposobljenosti učiteljev in pedagogov ter njihovi (ne)zavzetosti in pripravljenosti razvoja novih veščin, ki jih prinaša digitalizacija naših življenj v sodobnem času. Zaradi tega nastaja digitalni prepad med učenci in učitelji, a zmanjšali ga bodo lahko le slednji s spremembo svojih navad, načina dela in sprotim prilagajanjem. Učitelji se morajo čedalje več in bolj izobraževati in dopolnjevati svoje veščine tudi s področja digitalne pismenosti. To je njihova nuja, ne glede na lastno zainteresiranost, pripravljenost, delovno dobo in starost.

Leta 2004 je bila v Sloveniji na osnovni šoli nameščena prva interaktivna tabla (tri leta pred prihodom prvega iPhonea), v letih 2006 in 2007 pa se je število interaktivnih tabel znatno povečalo. Ob tem je treba poudariti dejstvo, da nakup teh tabel večinoma odraža samoiniciativo šol oziroma občin. Dejstvo, da je veliko interaktivnih tabel nameščenih prav v osnovnih šolah tudi na razredni stopnji, ni zanemarljivo, saj zaradi razmeroma preprostega upravljanja z njimi lahko delajo že najmlajši otroci, tudi tisti v vrtcu. (Zadravec Mateja, diplomsko delo 2011).

Moja velika prednost je, da sem sama velika navdušenka nad tehnološkimi novostmi. Vedno sem bila med zgodnjimi uporabniki različne tehnologije, kot so bili na primer videorekorder, videokamera, računalnik, digitalni fotoaparati, mobilni telefon, pametni telefon, tablica.

Zato sem bila zelo navdušena ob novici, da bo šola, kjer sem zaposlena, investirala v interaktivne table, o katerih sem imela možnost veliko brati na spletu, nekaj izkušenj uporabe pa sem lahko slišala tudi od kolegov in kolegic z drugih šol po Sloveniji.

Na naši šoli smo v interaktivne table investirali že relativno zgodaj in jih v nekem časovnem obdobju integrirali v vse razrede. V šolskem letu 2010 sem na moje veliko veselje dobila v redno uporabo prvo interaktivno tablo za pomoč pri pouku na razredni stopnji. To je tabla v osnovni konfiguraciji znamke Hitachi s programsko opremo StarBoard ter posebnim elektronskim pisalom Stylus pen za upravljanje table.

Novo pridobitev sem z navdušenjem začela uporabljati pri pouku in jo še vedno redno uporabljam. Priznam, da me je navdušenje občasno minilo, ko sem se na primer srečala z določenimi tehnološkimi omejitvami, tudi v povezavi s fenomeni, ki niso povezani s tehnologijo samo, ampak predvsem z doživljanjem tehnologije s strani učencev.

Moje splošno navdušenje nad visoko tehnologijo in pretežno pozitivna izkušnja uporabe sta me spodbudila k nadaljnjemu raziskovanju in eksperimentiranju. Zanimalo me je, kako se učenci odzivajo na določene nove tehnološke možnosti, kateri načini zagotavljajo boljše koncentracijo in učne učinke v primerjavi s tradicionalnim načinom poučevanja, kateri imajo manjše in kaj so pomanjkljivosti le teh.

Hkrati sem raziskovala, katere so dodatne možnosti in razširitve obstoječe konfiguracije table ter kakšne so morebitne alternativne tehnologije. Med razširitvami osnovnega modela so mi bile zelo zanimive glasovalne naprave in dodatne upravljalne tablice za učence.

Zaradi relativno visokih stroškov morebitne dodatne investicije sem razmišljanje o taki razširitvi začasno dala na stran, a želja vpeljave takih zmožnosti v prihodnosti je ostajala.

Interaktivna tabla, ki jo uporabljam, ima tudi nekaj tehnoloških pomanjkljivosti, ki jih danes nekatere novejšje interaktivne table nimajo več. Za upravljanje omenjene table Hitachi je možno uporabljati le namensko Stylus pisalo, ni pa na primer možno pisati s prsti. Prav tako je možno uporabljati le eno pisalo hkrati. Novejšje interaktivne table podpirajo »multi-touch« tehnologijo, ki ne potrebuje posebnih pisal, po tabli pa lahko piše več oseb hkrati in sicer s svojimi prsti ali običajnimi pisali.

V trenutni konfiguraciji ima s pisanjem na tablo s pomočjo Stylus pisala težave mnogo učencev, ko si zaradi narave prikaza slike s projektorja ob pisanju delajo senco. To pomanjkljivost odpravljajo napredni (a danes še precej dražji) modeli tabel brez projektorja, le-tega nadomešča aktivni OLED zaslon, ki je hkrati tudi platno table.

Delo z interaktivno tablo pri pouku

Interaktivno tablo uporabljam redno pri pouku na razredni stopnji, kjer se boljši učinki podajanja snovi kažejo že od samega začetka uporabe. Na splošno bi pozitivne učinke lahko strnila na naslednje:

- Pozornost in motivacija za spremljanje snovi sta se povečala, tudi skozi prisotno željo preizkusa pisanja po interaktivni tabli.
- V primerjavi s tradicionalnim podajanjem snovi so si učenci snov očitno bolje zapomnili, kar se je pokazalo predvsem pri preverjanju znanja.
- Učne ure je možno precej popestriti z dodatnimi gradivi in multimedijskimi dodatki (slikami, zvoki, posnetki), večpredstavnost namreč močno vpliva na uspešnejše razumevanje in pomnjenje snovi.
- Koncentracija učencev se je praviloma izboljšala in podaljšala, zato je snov možno hitreje predelati brez nepotrebnih optimizacij.
- Možnost hranjenja zapiskov in izdelkov v elektronski obliki z namenom boljše sledljivosti ali deljenja gradiva za učence, ki so na primer manjkali pri učni uri.

Nekaj začetnih prednosti je sčasoma zbledelo, kar je povezano s poplavo drugih tehničnih novosti, s katerimi se srečujejo učenci in učitelji. Z leti se pozna tudi napredek uporabniške izkušnje pri drugih digitalnih napravah, predvsem pametnih mobilnih telefonih in tablicah.

Če primerjam začetno uporabniško izkušnjo interaktivne table v mojem razredu z uporabniško izkušnjo današnjih naprav z zasloni na dotik, je povsem očitno, da je taka interaktivna tabla v očeh učencev danes postala morda že precej dolgočasna tehnologija.

Vendar pa v resnici ni ravno uporabniška izkušnja tista najbolj kritična, ampak dejstvo, da dajejo večjo pozornost pametnim telefonom in tablicam socialna omrežja in t.i. spletno sodelovanje (angl. collaboration).

Vsebine za delo z interaktivno tablo v mnogih primerih pripravljam sama, skupnost uporabnikov pa je že tako široka, da si je moč pomagati tudi z drugimi javno dostopnimi in brezplačnimi vsebinami za izvajanje pouka. V nadaljevanju omenjam le nekaj slovenskih spletnih strani, ki ponujajo brezplačna e-gradiva za delo z interaktivno tablo in jih najpogosteje uporabljam:

- <http://razrednipouk.weebly.com/>
- <https://interaktivne-vaje.si/>
- <https://uciteljska.net/naloge/>
- <http://devetka.net/>

Delo z nadarjenimi

Poleg rednega pouka izvajam tudi ure za delo z nadarjenimi učenci, kjer pa se prednosti uporabe interaktivne table izkažejo še bolj izrazito. Te izrazitejše prednosti so posledica večje homogenosti učencev in dejstvo, da ure potekajo v manjši skupini. Ker vsebina dela ni nujno vezana na učni načrt, je zato nabor potencialnih e-gradiv še toliko večji. Tako je naše delo bolj dinamično in do izraza lahko pridejo tudi dodatni večpredstavnostni vstavki, ki učencem bolje ponazorijo na primer različne primerjave, prikazovanja nasprotij,

predstave ali napačne primere. Pri delu z nadarjenimi je možno tudi več eksperimentiranja z gradivi in novimi tehnološkimi zmožnostmi.

Za potrebe digitalizacije učnega procesa je moja šola pred časom investirala v tablice z operacijskim sistemom Android za preizkusno delo v enem razredu. Tehnološko pridobitev sem takoj vključila v učni proces za delo z nadarjenimi, sprva kot povsem neodvisno od interaktivne table, kasneje pa sem tehnološki pridobitvi združila. Delo s tablicami z uporabo primernih spletnih aplikacij je močno okrepilo obseg sodelovanja med učenci, tudi medsebojna pomoč se je močno povečala. Zame kot učitelja je zelo pomembna takojšnja povratna informacija, s katero lahko preverim stopnjo razumevanja s strani vseh učencev. Obe prednosti sem zato želela prenesti tudi k rednemu pouku.

Glasovalne naprave in upravljalne tablice danes

Investicija v originalne glasovalne naprave in upravljalne tablice je bila v začetku obdobja uvajanja tovrstne digitalne tehnologije precej visoka in hkrati namenska, dodatne naprave so imele omejene funkcionalnosti in so delovale le v povezavi s točno določeno interaktivno tablo. Tudi vzdrževanje le-teh je bilo izziv, saj je prihajalo do okvar zaradi rokovanja, pogoste menjave baterij in podobno. A ravno te razširitve največ prispevajo k stopnji interaktivnosti pri podajanju snovi pri pouku. Interaktivnost pri svojem delu ne razumem samo kot to, da kot učitelj vplivam na vsebino table in se tabla odziva name, ampak tudi kot to, da imajo učenci iz klopi enako možnost vpliva na vsebino.

Danes bi lahko originalne glasovalne naprave in upravljalne tablice v popolnosti nadomestili pametni mobilni telefoni, pri tem pa bi funkcionalnost še presegli. Toda zaradi poučevanja na razredni stopnji, kjer vsi otroci še nimajo pametnih mobilnih telefonov (njihova uporaba pa je tudi prepovedana na naši šoli), le-ti ne morejo nadomestiti klasičnih originalnih glasovalnih naprav in upravljalnih tablic.

Njihovo vlogo sem zato nadomestila s prej omenjenimi večnamenskimi Android tablicami z namestitvijo aplikacij, ki so povsem neodvisne od delovanja interaktivne table in omogočajo tudi povsem nove dimenzije uporabe. Med drugim sem z uporabo aplikacij, kot sta Mentimeter in Classkick, tem tablicam dala natanko take funkcionalnosti, kot jih

zagotavljajo originalne glasovalne naprave in upravljalne tablice, hkrati pa so uporabnost interaktivne table še razširile.

Kot sem pri preizkusu glasovalne funkcionalnosti s tablicami ugotovila, je največja pomanjkljivost originalnih glasovalnih naprav glasovalni tempo (oz. tempo interaktivnosti), ki ne dopušča, da bi lahko vsak učenec delal s svojim tempom. Tempo dela v tem primeru lahko daje le učitelj (v nasprotju z možnostmi, ki jih daje android tablica v povezavi z omenjenima aplikacijama).

Največja pomanjkljivost originalnih upravljalnih tablic je omejenost na upravljanje zgolj ene, identične vsebine, ki je hkrati prikazana tudi na interaktivni tabli.

Lasten tempo je tudi pri delu z nadarjenimi zelo pomemben, saj se s tem izniči dejavnik morebitnega dolgočasje in pomanjkanja koncentracije. Pri tem se upošteva tudi individualnost učencev s posebnimi potrebami, da preprečujemo anksioznost in izgubo motivacije.

Mentimeter (www.mentimeter.com) je preprostejša aplikacija, uporabna na primer za skupinsko reševanje testov, kjer vsak učenec rešuje s svojim tempom, reševanje pa je anonimno. Iz tega vidika je morda bolj primeren za izpolnjevanje anket.

Classkick (classkick.com) je naprednejša aplikacija in posebej dobro prilagojena za uporabo pri pouku. Do spletne učilnice učenec dostopa s skupno kodo, pri vpisu pa se lahko identificira samo z imenom in zato ne potrebuje svojega uporabniškega računa ali e-poštnega naslova. Vsak učenec gradivo predeluje v svojem tempu, dviga virtualno roko, učitelj pa lahko individualno pomaga posamezniku. Med sabo si lahko pomagajo tudi učenci. Povratna informacija učitelja učencu je takojšnja. Ta način omogoča tudi delo na daljavo in ne nujno prisotnost učenca v razredu. Ena izmed uporabnejših zmožnosti pa je tudi avtomatsko ocenjevanje testov, ki lahko učitelju prihrani precej časa in stresa.

Zaključek

Hiter razvoj moderne tehnologije, predvsem pametnih telefonov, pametnih ur in tablic, ustvarja še večji pritisk na razvoj boljšega upravljanja interaktivnih tabel, na razvoj dodatnih (praviloma neodvisnih) aplikacij in možnost dinamike sporočanja, ki ne bo zahtevala dodatnega dela s pripravo gradiv, ampak bo delo učiteljem olajšala in jim bo v pomoč.

Vsaka nova tehnološka pridobitev logično ustvarja najprej zelo velik interes, ki kasneje splahni na realno raven. Če se tehnologija izkaže za koristno in ima potencial za izboljšave, kasneje spet začne pridobivati na interesu, saj se pomanjkljivosti začnejo odpravljati, in pokaže se nov prostor za inoviranje.

Dejstvo je, da interaktivne table pogosteje uporabljajo mlajši učitelji in praviloma redki starejši učitelji z daljšo delovno dobo. A interaktivne table so primer sodobnejše tehnologije, ki učiteljem daje kredibilnost, saj so danes učenci v osnovni šoli praviloma veliko bolj digitalno pismeni kot pa odrasli v srednjih letih. Za ohranitev kredibilnosti vloge učitelja bo moral sleherni učitelj dopolniti svoje veščine poučevanja in poleg zelene table in krede ponotranjiti tudi pripomočke moderne visoke tehnologije.

Žiga Duh: Spremljava likovnih sposobnosti otrok v funkciji evidentiranja likovnih talentov

OŠ Janka Glazerja Ruše

ziga.duh@gmail.com

Lektorirala: Aleksandra Rožič

Izvleček v slovenščini

V prispevku predstavljamo izsledke kvantitativne raziskave, v kateri smo spremljali likovne sposobnosti učencev z namenom prepoznavanja morebitnih znakov likovne nadarjenosti. Raziskovalni vzorec je predstavljalo 18 učencev, starih med 9 in 10 let. S testom likovnih sposobnosti smo testirali učence z razmikom štirih mesecev. Med obema testiranjema je pouk likovne umetnosti potekal v običajnih pogojih. Dosežki na testiranjih, predvsem pa napredek posameznikov, kažejo na določene dispozicije posameznikov. Dosežki učencev na testih in učiteljeva spremljava motiviranosti za likovno ustvarjalno delo so dobra osnova za evidentiranje potencialno likovno nadejanih posameznikov.

Rezultati raziskave so pokazali, da lahko vsaj v enem primeru trdimo, da gre za likovno nadarjenega otroka, ob tem pa je še nekaj učencev doseglo dobre rezultate in jih je potrebno sistematično spremljati.

Ključne besede: osnovna šola, likovno izražanje, likovni talenti, evidentiranje.

Monitoring the Artistic Abilities of Children in the Function of Recording Art Talents

Izvleček v angleščini

In the article, we present the results of a quantitative research, in which we monitored the students' artistic abilities in order to identify possible signs of artistic talent. The research sample consisted of 18 pupils aged 9 to 10 years. We tested the pupils with artistic abilities tests, four months apart. During both tests, the fine art classes were conducted under normal conditions. The achievements in the tests, and especially the progress of individuals, point to certain dispositions of individuals. The achievements of pupils on tests and the teacher's accompanying motivation for creative work are a good basis for the recording of potentially artistic individuals.

The results of the research showed that at least in one case we can claim that there was a gifted child, while some students have achieved good results and have to be systematically monitored.

Key words: elementary school, artistic expression, artistic talents, recording

Uvod

Danes je pogovor o nadarjenih učencih redna tema v naših osnovnih šolah. Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ, ki je od leta 1999 do leta 2009 doživel več dopolnitev, temelji na definiciji, ki je zapisana tudi v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978 in iz leta 1988. »Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti,« (Bezić et al., 2009: 3). Zakon o nadarjenih opredeljuje splošno intelektualno nadarjenost in tudi posebne talente na področju umetnosti in ustvarjalnosti. Renzulli (1979) opredeljuje nadarjenost kot kombinacijo nadpovprečnih sposobnosti, ustvarjalnosti in motivacije. Če si ogledamo поблиžje Renzullijev model nadarjenosti, vidimo, da le-ta pod nadarjenostjo razume intelektualno nadarjenost, umetniško nadarjenost, psihomotorično nadarjenost in socialno nadarjenost. Ustvarjalnost opredeljuje z divergentnim mišljenjem, originalnostjo, domišljijo, fleksibilnostjo ter bogastvom domislic. Kot dejavnik motivacije in okolja pa ugotavlja marljivost in vztrajnost, ambicioznost, čustveno stabilnost, priznanje v okolju in optimalno zahtevnost.

Likovna nadarjenost

Ob raziskavah nadarjenosti in specifičnih nadarjenosti, torej talentov, so raziskovalci preučevali tudi likovno nadarjenost. Da o likovnih talentih ne vemo veliko, kot vzrok navaja Čudina-

Obradović (1991) nekatera prepričanja v okolju, ki so negativno vplivala na spremljavo likovne nadarjenosti. Tako omenja, da je identifikacija likovnih talentov enostavna, saj je njihov talent zelo izrazit, ali pa da so vsi otroci likovno nadarjeni ali nasprotno, da je samo zelo majhen del otrok likovno nadarjen. Takšne napačne predstave o likovno nadarjenih učencih so še vedno prisotne tudi v naših šolah.

Postavlja se torej vprašanje, kako lahko identificiramo likovne talente. Karlavaris (1991b) pravi, da se identifikacije likovno nadarjenih otrok izvajajo z analizo likovnih del in s pomočjo testov. Nadalje ugotavlja, da lahko učitelj razrednega pouka pri procesu vrednotenja in ocenjevanja evidentira nadarjene učence in jim nameni posebno pozornost. Po mnenju nekaterih avtorjev likovni talent predstavlja presek motivacije, specifičnih sposobnosti in ustvarjalnosti. V nadaljevanju se bomo na kratko dotaknili osrednjih komponent, ki določajo likovni talent.

1. Motivacija je področje, ki ga lahko spremlja učitelj pri neposrednem pedagoškem delu. Učitelj hitro prepozna interes, samoiniciativnost in samostojnost pri reševanju likovne naloge in vztrajnosti pri likovnem ustvarjanju.
2. Specifični sposobnosti pri likovnih talentih sta spacialna sposobnost in sposobnost vizualnega mišljenja. Lahko bi jih poimenovali kot vizualno-spacialne sposobnosti. Čudina-Obradović (1991) navaja sposobnost vizualnega mišljenja, ki jo sestavljajo trije dejavniki: vizualna diskriminacija, vizualni spomin in ročne spretnosti. S terminom spacialna sposobnost pa označujemo sposobnost dojetanja prostora in prostorskih odnosov. Za identifikacijo likovno nadarjenih po kriteriju specifičnih sposobnosti je moč izhajati iz poglobljene analize otroških likovnih del.
3. Učitelj prepozna ustvarjalnega otroka predvsem po tem, da v svojem likovnem izrazu odstopa od povprečja, da je originalen tako v reševanju likovnega problema, interpretaciji likovnega motiva ter v uporabi likovne tehnike. Za konkretno merjenja likovne ustvarjalnosti pa obstajajo mnogi instrumentariji, ki dajejo dokaj zanesljive rezultate. Razni likovni testi in ustrezne kriterijske skale merijo predvsem šest dejavnikov likovne ustvarjalnosti: originalnost, fleksibilnost, fluentnost in elaboracijo, občutljivost za likovne probleme in redefinicijo. Za identifikaciji likovno nadarjenih po tem kriteriju je torej smiselno uporabiti katerega od uveljavljenih testov.

Iz opisanega vidimo, da ima učitelj za kakovostno evidentiranje likovno nadarjenih učencev dovolj možnosti. Za zanesljivo identifikacijo likovnih talentov je potrebno sodelovanje različnih strokovnjakov. Prva opažanja in evidentiranje nadarjenih je naloga učiteljev v nižjih in tudi višjih razredih osnovne šole. Pri evidentiranju likovnih talentov se učitelji lahko oprejo

na seznam lastnosti, ki jih utegnejo imeti potencialno nadarjeni otroci na področju likovne vzgoje. Strokovnjaki z ZRSS ugotavljajo, da je likovno nadarjenost smiselno preverjati s trditvami, ki opisujejo učenčevo vedenje pri likovnem pouku ali krožku. »Učenec, talentiran na tem področju, lahko zelo dolgo vztraja pri opazovanju slik, ima dober spomin za likovne podrobnosti in celotne strukture ter izrazit estetski čut. Uživa v preizkušanju novih likovnih materialov ali tehnik, načrtuje likovne kompozicije in dolgo vztraja v likovni dejavnosti,« (OLNAD07, 2008 str.7).

Problem raziskave

Z evidentiranjem nadarjenih posameznikov je potrebno pričeti čim prej. Identifikacija nadarjenega učenca poteka v izobraževalni ustanovi in jo izvajajo učitelji, svetovalna služba in po potrebi zunanji strokovnjaki. Jasno je, da imajo učitelji pomembno mesto v procesu in da je treba upoštevati njihove strokovne kompetence. Poznavanje nivoja likovnega razvoja otrok je za ugotavljanje njegove nadarjenosti pogoj. Otrokov likovni razvoj je moč spremljati preko optično tematskega (intelektualnega) razvoja, likovno-oblikovnega razvoja in ustvarjalnega razvoja. Na razvoj likovnega izraza otrok vplivajo sočasni procesi dozorevanja in učenja, ki se kažejo v razvoju psihomotorike, spoznavanju in pridobivanju znanja (Duh in Vrlič, 2003).

Pri kriteriju optično tematski razvoj spremljamo splošno intelektualno zrelost in optično točnost ter tehnično korektnost v prikazu realnih figur in objektov. Pri tem upoštevamo odstopanja od pričakovane intelektualne zrelosti.

Kriterij oblikovnega razvoja spremlja bogastvo likovnega jezika in skladnost likovnih elementov. Ta kriterij vključuje razumevanje in poznavanje likovno izraznih sredstev in sledi cilju, da učenec ta specifična znanja obvlada. Likovni jezik je moč analizirati preko prikaza prostora, likovnih elementov in preko načel komponiranja (Karlavaris, 1991a).

Ko govorimo o ustvarjalnosti otroškega likovnega dela, največkrat pomislimo na originalnost, kar pomeni, da se od drugih razlikuje v upodobitvi motiva, uporabi barv, kompoziciji in drugih likovnih elementov (Duh in Vrlič, 2003). Pri merjenju likovne ustvarjalnosti s pomočjo ustvarjalnega likovnega izdelka običajno spremljamo šest dejavnikov likovne ustvarjalnosti.

Spremljava nivojev optično tematskega razvoja, likovno-oblikovnega razvoja in ustvarjalnega razvoja je bila tudi v naši raziskavi osnova za evidentiranje potencialnih likovnih talentov.

Raziskovalne metode

Namen, cilj in raziskave

Namen empirične raziskave je bil preučiti možnost za učinkovito evidentiranje likovno nadarjenih otrok na razredni stopnji osnovne šole. Kakovostno evidentiranje tistih učencev, ki imajo na likovnem področju višje sposobnosti in bolj kakovostne rezultate, pripomore tudi k njihovi hitrejši identifikaciji.

Raziskovalne metode, pridobivanje podatkov in vzorec raziskave

V raziskavi smo uporabili kavzalno ne-eksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja, kjer smo podrobno analizirali likovne dosežke učencev, pridobljene v testnih pogojih. Podatke smo pridobili s pomočjo testa Kriterij razvoja, ki je v dosedanjih raziskavah (Karlavaris & Kraguljac, 1981; Duh, 2004; Kljajič, A. & Duh, M. 2017; Duh & Büdefeld, 2018) pokazal dobre testne karakteristike. Učence smo prvič testirali v začetku meseca septembra in drugič v drugi polovici mesec januarja. V tem testu morajo učenci narisati risbo v testnih pogojih (enak čas za delo, enak material in orodja, enaka navodila ...), ki vsebuje določene elemente. Učenci so risali na običajen risalni list, na razpolago pa so imeli dve šolski uri. Likovna naloga je vsebovala elemente, po katerih smo lahko s pomočjo pripravljene evalvacijske skale spremljali in merili omenjene tri vidike razvoja. Likovna naloga je v obeh likovnih testih (test in re-test) vsebovala figuro v prostoru (optično-tematski vidik), naloga je bila postavljena tako, da je omogočala neobičajne rešitve (ustvarjalni vidik) ter je vsebovala vsaj štiri likovne elemente – linija, oblika, tekstura, valeur in kompozicija (oblikovni vidik). Za evalvacijo testov smo izhajali iz preizkušene kriterijske skale za ocenjevanje otroških likovnih del (Karlavaris in Kraguljac, 1974), ki smo jo prilagodili stopnji učencev (4. razred osnovne šole). Vsako risbo, ki je bila šifrirana, sta ocenila dva neodvisna ocenjevalca (strokovnjaka s področja likovne pedagogike in didaktike). Evalvacijska skala je sestavljena tako, da je omogočala maksimalno 50 točk pri vsakem posameznem vidiku.

V četrtem razredu osnovne šole v SV Sloveniji, kjer smo izvedli raziskavo je bilo 19 učencev, a ena učenka v testiranjih ni sodelovala. Tako je vzorec za empirično raziskavo predstavljal 18 otrok, od tega 11 dečkov (61,1 %) in 7 deklic (38,9 %), starih od 9 do 10 let.

Rezultati raziskave in interpretacija

V raziskavi nas je zanimalo, ali lahko preko likovnih del, nastalih v testnih pogojih, torej brez motivacije in vodenja, zaznamo razlike pri učencih z vidika njihovega likovnega razvoja. Morebitne razlike in odstopanja od povprečja so lahko dober pokazatelj izraženih višjih likovnih sposobnosti, kar lahko ob spremljavi njihove siceršnje motiviranosti pri likovnih

aktivnostih kaže na likovni talent. Rezultati testnih risb so torej ob ostalih učenčevih likovnih dejavnostih dober pokazatelj za evidentiranje likovnih talentov.

Tabela1: Dosežki učencev pri posameznih spremljanih dejavnikih pri prvi in drugi testni risbi ter dosežki v celoti.

šifra	SPOL	Oblikovni	Optično tematski	Ustvarjalni	Skupaj-1	Oblikovni	Optično tematski	Ustvarjalni	Skupaj-2	Dosežek
1	Ž	30.5	35	29	94.5	19.5	22.5	22	64	158.5
2	M	30.5	12	35	77.5	21.5	13.5	34	69	146.5
3	M	19.5	23	21	63.5	17	15	19	51	114.5
4	Ž	12	12	13	37	12	13.5	13.5	39	76
5	Ž	19	20	19.5	58.5	27	19.5	33	79.5	138
6	M	13	20	24.5	57.5	11	14	24.5	49.5	107
7	M	15	13	22.5	50.5	30.5	29	40.5	100	150.5
8	M	11.5	14	14.5	40	10	14.5	14	38.5	78.5
10	M	9.5	13.5	13	36	17	14	25.5	56.5	92.5
11	M	30.5	28.5	43	102	35.5	28	41	104.5	206.5
12	Ž	29	37	42.5	108.5	15.5	35	24	74.5	183
13	M	23	28.5	29	80.5	10	3	16	29	109.5
14	Ž	22.5	29.5	25.5	77.5	21	26	30.5	77.5	155
15	Ž	14	22.5	15.5	52	14.5	19	19	52.5	104.5
16	Ž	25	19.5	31.5	76	25	20	32.5	77.5	153.5
17	M	25	21	25.5	68.5	21	20.5	26	67.5	136
18	M	15.5	13	18	46.5	16	10.5	22.5	49	95.5
19	M	15	18.5	20	53.5	23	3	34.5	60.5	114
Povprečje		19.6	21.76	24.55	65.92	19.27	17.8	26.22	63.30	128.89

Iz tabele lahko razberemo rezultate po posameznih spremljanih parametrih (optično tematski, likovno-oblikovni in ustvarjalni razvoj) ter skupni rezultat prvega in drugega testa ter skupne dosežke obeh testov. Prikazane so tudi povprečne vrednosti dosežkov po posameznih postavkah.

Analiza rezultatov pokaže, da je osem učencev doseglo višje rezultate od povprečja skupine (65,92) pri skupnem nivoju likovnih sposobnosti. Največ točk (108,5) je dosegle deklica (šifra 12). Drugi, ki je dosegel največ točk (102), je deček (šifra 11). Ta dva učenca lahko uvrstimo med zgornjih 10 % najboljših. Če podrobneje pogledamo dosežke pri posameznih področjih, vidimo, da bil je učenec malenkost uspešnejši od sošolke pri preverjanju nivoja likovne ustvarjalnosti in z vidika optično-tematskega razvoja, medtem ko je deklica dosegla precej več točk pri spremljavi oblikovnega razvoja.

Dosežki učencev pri drugem testiranju, ki smo ga izvedli dobre štiri mesece po prvem, so v povprečju malenkost nižji kot pri prvem testiranju, kar je bilo nekako pričakovano, saj se sprememba v organizaciji pouka (novi učitelji) pozna bolj pri predmetih, kjer je vključena afektivnost, kar likovna umetnost vsekakor je, kot drugje. Kljub temu pa analiza rezultatov drugega testa kaže, da je kar devet učencev doseglo višje rezultate od povprečja skupine (63,3 točk) pri skupnem nivoju likovnih sposobnosti. Največ točk (104,5) je dosegel deček (šifra 11). Drugi, po dosežku (100 točk) je prav tako deček (šifra 7). Kot zanimivost omenimo, da je deklica (šifra 12), ki je bila pri prvem testiranju najuspešnejša, na drugem testiranju dosegla šele šesti rezultat (74,5 točk) in bila le slabih 20 % nad povprečjem skupine. Primerjava rezultatov posameznih vidikov likovnega razvoja med učencema, ki sta dosegla največ točk, kaže, da je bil učenec (šifra 11) uspešnejši pri spremljavi likovno-oblikovnega in ustvarjalnega razvoja, medtem ko je z vidika optično tematskega razvoja dosegel le malenkost slabši rezultat od sošolca (šifra 7).

Za uspešno evidentiranje potencialnih likovnih talentov pa lahko vzamemo skupni rezultat obeh testiranj. Če izhajamo iz dejstva, da je talent razvita sposobnost in da med talente uvrščamo le 10 % najuspešnejših, ugotavljamo, da smo najvišji nivo razvoja likovnih sposobnosti zaznali pri učencu (šifra 11), ki je dosegel največje število točk (206,5) in za 60 % presegel povprečje dosežkov skupine (128,9 točk). V tem učencu lahko prepoznamo višji likovni potencial in spremljava njegovega dela (motiviranost, odnos do dela, do novih likovnih materialov in tehnik, vztrajnost ...) do konca šolskega leta lahko pripomore k zanesljivemu evidentiranju likovno nadarjenega učenca. Pri spremljavi likovnih dosežkov pa je, seveda ob celotnem razredu, potrebno nameniti pozornost tudi ostalim učencem, ki so na testih likovne sposobnosti dosegli boljše rezultate. Tako je s posebno pozornostjo potrebno spremljati učenko (šifra 12), ki je na obeh testih skupaj dosegla drugi najboljši rezultat (183 točk), pa tudi učenko, katere dosežek je za 23 % presegel povprečje razreda (158,5 točk). Pri likovnem ustvarjanju pa moramo biti, ob naštetih, pozorni tudi na ostale učence, predvsem na učenko (šifra 16; 153 točk) in učenca (šifra 7; 150,5 točk).

Rezultati dosežkov na testu, kjer smo spremljali nivo optično tematskega razvoja, likovno-oblikovnega razvoja in ustvarjalnega razvoja, so lahko dobri pokazatelji likovnih sposobnosti učencev in s tem predispozicij za njihovo evidentiranje kot likovne talente. Zavedamo se, da je ob teh dosežkih za zanesljivo evidentiranje likovno nadarjenih učencev potrebno spremljati tudi ostale dejavnike, ki soodločajo o likovni nadarjenosti.

Sklep

V literaturi o nadarjenih lahko prepoznamo različne definicije, vendar vse poudarjajo, da tako nadarjeni kot talentirani posamezniki potrebujejo individualizirane programe, ki bi jim pomagali pri razcvetu njihovih sposobnosti. Danes se zavedamo dejstva, da so učenci upravičeni do izobraževanja, ki presega njihove zmožnosti, s čimer razvijajo svoje sposobnosti na optimalni ravni. Pomanjkanje izzivov lahko vodi do dolgočasja in poleg tega do frustracij in k podpovprečnim akademskim in drugim dosežkom.

V raziskavi smo ugotovili, da lahko s primerjavo likovnih izdelkov, nastalih v testnih pogojih, kakovostno spremljamo likovne sposobnosti učencev. Višji dosežki posameznih učencev v testnih pogojih so lahko znak, da imajo likovni potencial, z dodatnim opazovanjem in spremljavo pa lahko ta potencial evidentiramo kot likovno nadarjenost ali likovni talent. Tak način spremljave razvoja likovnih sposobnosti učencev lahko odpravi napake pri evidentiranju likovnih talentov. Pri tem ne mislimo na napake, da bi evidentirali kot likovno nadarjene učence, ki to niso, temveč da preko testnih risb prepoznamo potenciale pri učencih, ki bi sicer zaradi kakršnihkoli razlogov lahko bili prezrti.

Literatura

- Bezić, T., Žagar, D., Artač, J., Nagy, M. (2009). Operacionalizacija koncepta: odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. ZRSŠ Ljubljana. Pridobljeno z: <http://www.osagpostojna.si/files/2012/06/operackoncepta.pdf>
- Čudina-Obradović M. (1991). Nadarenost. Razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje. Zagreb, Školska knjiga
- Duh M., Vrlič T. (2003). Likovna vzgoja v prvi triadi devetletne osnovne šole: priročnik za učitelje razrednega pouka. Rokus, Ljubljana.
- Duh, M., Büdefeld, A. (2018). Gender Difference in the Linear Relationship among Factors of Drawing-Related Creativity in Second-Grade Primary School Students. *Nova prisutnost* Vol. 16, No. 2 pp. 351 – 367
- Karlavaris B. (1991a). Metodika likovnog odgoja 1, Hofbauer p. o., Rijeka.
- Karlavaris B. (1991b). Metodika likovnog odgoja 2, Hofbauer p. o., Rijeka.
- Karlavaris B., Kraguljac M. (1974). Razvijanje kreativnih sposobnosti kroz nastavu likovnog vaspitanja u VI, VII i VIII razredu osnovne škole. V: Kreativnost i likovno vaspitanje, Novi Sad, zbornik Insea.
- Karlavaris, B. Kraguljac, M. (1981). Razvijanje kreativnost putem likovnog vaspitanja u osnovni školi, Beograd, Prosveta.
- Kljajić, A., Duh, M. (2017). Monitoring pupils' artistic skills in institutional education. V: Vujičić, L. (ur.), et al. Contributions to the development of the contemporary paradigm of the institutional childhood: an educational perspective, (Erziehungswissenschaft, bd. 83). Wien; Zürich: Lit. cop. 2017, str. 117-128.

- OLNAD07 (2008). Ocenjevalne lestvice nadarjenosti učenca - Izpopolnjena oblika 2007. Ljubljana, Zavod RSŠ
- Renzulli, J. S. (1979). What makes giftedness: A reexamination of the definition of the gifted and talented. Ventura, CA: Ventura County Superintendent of Schools Office.
- Stoddard, E. P., & Renzulli, J. S. (1983). Improving the writing skills of talent pool students. *Gifted Child Quarterly*, 27, 21-27. Pridobljeno z: https://www.researchgate.net/profile/Joseph_Renzulli/publication/232517292_Improving_the_Writing_Skills_of_Talent_Pool_Students/links/5870055908ae8fce491defb5/Improving-the-Writing-Skills-of-Talent-Pool-Students.pdf.

Mateja Feltrin Novljan: Ko združijo moči nadarjeni in otroci s posebnimi potrebami, lahko nastane film

OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka

mateja.novljan@guest.arnes.si

Lektorirala: Marija Mlakar, prof.

Ob vseslovenskem Cankarjevem letu smo na OŠ Cvetka Golarja Škofja Loka ob kulturnem prazniku posneli film, ki smo ga naslovili *A je Ivan doma?* Pri njem smo zelo dobro povezali nadarjene učenke in učence ter tiste, ki imajo dodatno strokovno pomoč in sicer ne bi nikoli sodelovali pri tovrstnih projektih. Film namreč omogoča vključevanje različno sposobnih otrok. Nadarjeni so bili za profesionalnimi kamerami, pred kamerami pa pisana družčina nadarjenih in tistih, ki jih na testiranjih niso prepoznali, a so dobri plesalci, igralci, likovniki.

Gre za preplet dokumentarnega in igranega filma. V dokumentarnem delu so izpostavljeni štirje vidiki: nekaj dejstev iz življenja velikega pesnika, pisatelja in dramatika ter kako bi se znašel v današnjem svetu; kakšno povezavo imajo Ivan Cankar, Cvetko Golar (po njem se imenuje naša šola) in Rožnik, kjer je pisatelj preživel kar nekaj lepih in plodovitih let; spoznanje o pomembnosti enajste šole za življenje. Ob vseh klišejskih, že skorajda ponarodelih predstavah obstaja tudi tisti drugi, odločnejši, energični in pogumni Cankar, o katerem redko kdaj kaj slišimo. Je to botrovalo njegovi smrti, pa je vprašanje, ki je ostalo v zraku.

Film *A je Ivan doma?* ima okvirno zgodbo. Trije fantje: Dane, Karlo in Jan so prijatelji, ki si se odpravijo v Ljubljano v Cankarjev dom. Tja jih vodita vedoželjnost in nagajivost. Zanima

jih, kako se bodo na njihovo vprašanje: »A je Ivan doma?« odzvali vratarji, ki jih bodo srečevali na različnih vhodih in hodnikih. A tudi vratarji niso bili od muh in so fante pošiljali v različne dvorane, kjer so veliko izvedeli o samem življenju Ivana Cankarja, si ogledali risanko po njegovi predlogi in dramsko uprizoritev Prešernovega Povodnega moža in Rozmanove Urške. Na koncu so bili hvaležni vsem vratarjem, saj so v Cankarjevem domu doživeli veliko in celo nekaj »ušpičili«.

When we join the talented students and students with special needs, we can make a film

At the hundredth anniversary of the death of our most famous Slovenian writer Ivan Cankar our school marked the Slovenian culture day with a film titled 'Is Ivan at home?' We managed to unite the talented students and those that have special needs and would otherwise never cooperate at such projects. The film enables the integration of students at different levels. The talented ones were behind the professional cameras. In front of the cameras, there was a very colourful group of talented students and those who had not been recognized as such, but they are either good actors, dancers or artists.

The film is a mixture of a documentary and a feature film. In the documentary part there are four aspects presented. Some facts about the life of our great poet and writer and the way he would get along in today's world, the connection between Ivan Cankar and Cvetko Golar (our school is named after) and Rožnik, the place where our writer spent some beautiful and prolific years, and also the discovery of the importance of the 11th school for life. We found out that beside the known facts, there is also the other, more determined, energetic and brave Cankar we rarely hear about. Were those the virtues responsible for his early death? The question remains unanswered.

The film 'Is Ivan at home?' has a basic plot. Three friends Dane, Karlo and Jan go to Ljubljana to the congress centre named after our writer. They are led by thirst for knowledge and playfulness. They would like to see the reaction of the doorkeepers at different entrances and hallways. Their question is: 'Is Ivan at home?' However, the doorkeepers themselves were not to be sneezed at. They sent the boys into various halls where they found out a lot about the life of Ivan Cankar. They watched a cartoon and the staged performance of 'Povodni mož' by France Prešeren and Andrej Rozman. At the end, the boys were grateful to the doorkeepers as they have experienced a lot and even managed to do something wicked.

Ključne besede: film, Ivan Cankar, Cankarjev dom, nadarjeni učenci, učenci s posebnimi potrebami

Uvod

Leta 2018 smo praznovali Cankarjevo leto in želeli smo ga zaznamovati s posebnim projektom, zato smo se odločili za film, s katerim bi učencem približali Ivana Cankarja, njegovo življenje in delo ter Cankarjev dom kot osrednjo slovensko kulturno ustanovo. Pri nastajanju so sodelovali učenke in učenci večinoma osmega razreda, nekaj je bilo sedmošolcev, v glavni vlogi tudi četrtošolec. Vključili smo mlajšo folklorno skupino, kjer plešejo učenke in učenci razredne stopnje. V prispevku bom predstavila, kako so nastajali posamezni deli filma in vključila tudi dele iz scenarija.

Okvirna zgodba – trije prijatelji spoznavajo Cankarjev dom

Ideja za okvirno zgodbo se mi je utrnila s spominom na mladost, ko smo v telefonskem imeniku iskali neobičajne priimke in se po telefonu šalili z njihovi lastniki: »Ali je Medved doma? O oprostite, potem smo zgrešili brlog ...« In zabaven način iz mladosti je postal iztočnica za igrani del našega filma. Junaki zgodbe so trije fantje, ki se odločijo, da bodo vratarje v Cankarjevem domu spraševali, a je Ivan doma. A vratarji niso od muh in fantovska avantura postane tudi poučna. Pošljejo jih namreč v različne dvorane Cankarjevega doma, kjer preko dokumentarnih filmov izvedo veliko o življenju Ivana Cankarja.

Tri fante so odigrali trije nadarjeni učenci (eden iz četrtega, eden iz sedmega in eden iz deveta razreda), ki so se hitro naučili besedilo in imajo tudi sicer izkušnje z nastopanjem. Vratarje so odigrali štirje učenci s posebnimi potrebami in dva nadarjena, a sta prvič stala na odru. Vsi skupaj so tako premagali tremo in zmogli nastop pred kamero. Potrebovali so spodbudo, da so se sploh odločili za sodelovanje, saj gre za najstnike, ki se najprej vprašajo, ali se bodo s tem osramotili. Na koncu so bili na svoje delo ponosni in tudi vsi na šoli so jim čestitali, kar se mi zdi za njihovo samozavest, ki je na trhljih temeljih, zelo pomembno.

Primer iz scenarija – okvirna zgodba

Okvirna zgodba, 1. prizor – pred Cankarjevim domom

Karlo: Sto let od smrti Ivana Cankarja mineva, res je bil car. Kar svoje leto je dobil - Cankarjevo leto.

Dane: Samo, res je car. Sto let po smrti nima samo svojega groba, ampak tudi svoj dom, Cankarjev dom. Čeprav bi mu bilo bolje, če bi ga imel za časa življenja.

Jan: A ti greš kdaj k Ivanu?

Karlo: Kako k Ivanu?

Jan: Ja, v Cankarjev dom.

Karlo: A misliš, da je Ivan doma ... (smeh)

Dane: Ne vem, gremo vprašat. Kondicijo imamo, da bomo tekli, če bo kdo odkril, da se malo hecamo.

Jan: Našim staršem je bilo lepo, so lahko še po telefonu klicali in se hecali, danes se pa povsod vse izpisuje (odigra). Halo, gospod, a je Medved doma? Ne, kaj se pa greste, tukaj ni nobenega medveda. Joj, oprostite, potem sem pa v napačen brlog poklical.

Dane: Gremo v Ljubljano.

Karlo: Gremo v Cankarjev dom, da izvemo.

Vsi trije: A je Ivan doma?

Prizor je že v Cankarjevem domu.

Vsi trije: Dober dan!

Vratar 1: Dober dan, fantje, kako ste?

Dane: Hvala, dobro, eno vprašanje imamo.

Vratar 1: Kar na dan z njim.

Vsi trije: A je Ivan doma?

Vratar 1: Kateri Ivan?

Jan: Ja Cankarjev.

Vratar 1: Joj, malce sta ga zamudili, na Ljubljanski grad je šel iskat lep razgled.

(vsi začudeno) Iskat lep razgled?

Vratar 1: Sicer so pa vsi, ki so spraševali za Ivana, šli v dvorano Duše Počkaj, pohitite.

Sledi dokumentarni del, nato se nadaljuje okvirna zgodba.

Okvirna zgodba, 3. prizor, v Cankarjevem domu

Dane: Samo res, a si predstavljaš, da bi bil Ivan naš frend na fejsu?

*Jan: Ja, napisal bi: Mami, oprost, ker nisem spil kave, najrajši na svetu te imam. # obžalujem
občudujem # kriv sem # mama je ena sama.*

*Karlo: Ali pa: Mami, oprost, res te nisem videl, ko si me čakala pred šolo. Za dokaz prilagam
fotko, a se ti slučajno najdeš?*

Jan: Jaz bi ga imel pa na snapchatu.

*Dane: Samo ne vem, če bi se kar z vsemi pogovarjal. Ker menda je bil malce muhast, včasih
zelo prijazen, drugič zadirčen, sicer pa slaven. Ljudje so ga občudovali.*

Jan: Ker je bil izredno pameten in učen, kajne ...

Dane: Seveda, v šolo je hodil na Vrhniki, v Ljubljani, študiral je tudi na Dunaju.

Karlo: No, Ivana ni na facebook niti na instagramu niti na snapchatu.

Vsi trije: A je Ivan slučajno doma?

Karlo: Poglejta, zdaj smo na drugem vhodu in je drug vratar. A gremo še njega pohecat?

Jan: Dober večer gospod.

Vratar 2: Dober večer, fantje.

Karlo: Samo nekaj nas zanima, a je Ivan doma?

Vratar 2: Ne, Ivana pa ni. Je šel na Rožnik.

Jan: Rožnik? Ob tem vremenu?

*Vratar 2: Predlagam, da greste v dvorano Srečka Kosovela, kjer boste slišali, kaj ima Ivan
opraviti z Rožnikom.*

Dane: Velja, hvala, gospod.

Vsi trije: Nasvidenje.

Dokumentarni del predstavlja življenje in delo Ivana Cankarja

Vseskozi sem razmišljala, kako na zanimiv način predstaviti Cankarja. Našla sem povezavo med njimi in našo šolo: Ivan Cankar je bil prijatelj s Cvetkom Golarjem, ki ga je popeljal na Rožnik, kjer so nastala Cankarjeva znana dela. Pomembna se mi je zdela enajsta šola pod mostom. Cankar je bil, lahko bi rekli, otožen pisatelj in ognjevit politik – tudi ta del njegovega življenja sem želela izpostaviti. V nadaljevanju predstavljam dva dela iz scenarija.

Dokumentarni film 2 - Rožnik

Ste kaj pomislili, da je tudi naša šola povezan s Cankarjem bolj kot si mislimo. Ne zato, ker se o njem učite pri urah slovenščine. Pač pa zaradi imena, ki ga nosimo. Pesnik, pisatelj in dramatik Cvetko Golar je bil Cankarjev prijatelj in pravzaprav je on tisti, ki ga je pripeljal na Rožnik, kjer je potem pisatelj ostal nekaj let. Cvetko ga je nekega dne povabil na vzpetino nad Ljubljano, češ da ima zanj presenečenje. Pred gostilno sta ga pričakala Nina Frantzova in njen mož Karel Bergman. Z Nino sta si planila v objem, sprejel pa ga je tudi Karel Bergman. Cankar pa je tako še isti dan ostal tam.

Sprva je živel v gospodarskem poslopju nasproti gostilne, v tako imenovani mali hiši, desno od današnje Cankarjeve sobe. Pozneje, najbrž poleti 1911, se je preselil v prvo nadstropje gostilne, v sobo z dvema oknoma in z razgledom proti rožniški cerkvi. Pozneje se je zaradi pomanjkanja prostora preselil v manjšo kamrico zraven svoje prejšnje sobe. Tu pa je tako z nekaj premori ostal sedem let.

Vstajal je zgodaj, poleti že ob 6. uri. Pisal je od zajtrka do kosila in če ni imel kakšnega obiska, je delal tudi popoldne.

Sicer pa je sam o svojem delu dejal: "Reda nimam in pišem, kadar je. Vendar če navsezgodaj sklenem še v postelji, da bom kaj napisal, je gotovo narejeno še isti dan. Kadar pišem, sem silno slabe volje, ker se mi ne zdi nikdar dovolj dobro. Stavek za stavkom pretehtavam v ritmu in besedi ter vidim, da je zanič."

In kako so nastajala njegova dela?

"Hlapce sem napisal tako živo, da sem obraze videl in glasove razločeval. Zato pišem strašno hitro. /.../ Pohujšanje sem napisal v štirinajstih dneh, za svojo najdaljšo povest Na klancu

nisem potreboval več kot tri tedne, Hlapca Jerneja sem pisal sredi volilne agitacije, ko sem tudi sam kandidiral."

Kratko obdobje se je Cankarju leta 1912 na ljubljanskem hribu pridružil tudi Oton Župančič. Med počitnicami leta 1913 je prišel še slikar Rihard Jakopič. Tako lahko rečemo, da je bil Rožnik tudi občasen sedež slovenske moderne.

Cankarjev prijatelj je bil tudi Anton Novačan, za nas pa je njegov spomin na pisatelja pomemben tudi zato, ker omenja Cvetka Golarja. »Spoznala sva se v Ljubljani v kavarni Union spomladi leta 1913, ko sem se vrnil iz Rusije. Posedala sva po temnih gostilnah, po skritih kotih kavarn, v obcestnih krčmah, včasih sva hodila po borovcih okoli Rožnika, kjer je takrat stanoval. Tudi Cvetko Golar je prišel tu in tam na Rožnik, visok in ponosen, vedno zasanjan in v srcu krotek kakor ovca. Cankar se je držal moško, bil je gospod in je podučeval. Kaj smo vse takrat govorili, ne vem, spominjam pa se, da o literaturi nismo nikoli govorili, namenoma ne. Le enkrat me je Cankar vprašal, ne vem več v kakšni zvezi, če poznam njegovo povest Na klancu. Priznal sem iskreno, da jo do takrat še nisem bral in tedaj mi je Cankar odgovoril: »Beri to, potem me boš bolj spoštoval!«

Ob drugi priliki smo govorili o snoveh za novele in povesti. Jaz sem takrat tičal do kolen v simbolistiki. Cankar je zamahnil z roko: »Ah, kaj! Človeka poglej, vsakemu človeku visi novela od nosa!«

Med pomembnimi deli iz tega obdobja izpostavljajo tudi Podobe iz sanj, zbirko črtic, nastalih med letoma 1914 in 1917, v katerih se je še posebej občutensko razgalil in je bil v pisanju svojih spoznanj neizprosni.

Na Cankarjevo življenje na Rožniku spominja veliko spomenikov, največ pa pove spominska soba, za katero nekateri obiskovalci pravijo, da je turobna in preveč skromna, a ta je odraz pisateljevega življenja in njegovega položaja. Za Cankarja ne more biti drugače, saj je lahko le skromno živel. In takšno je bilo tudi njegovo domovanje, ki mu je bilo dovoljeno do leta 1917, ko je postal nezažlen. Za to so bili krivi Franzotovi fantje, bratje rožniške gospodinje Marije, ki so se naselili. Zaradi njih se je počutil Cankar vse bolj utesnjen in nezažlen. Občutki pa so, ko je nek dan dobil na mizi račun za svoje bivanje, dozoreli do te mere, da se je odselil.

Tako se je Cankarjeva zgodba z Rožnikom končala, a prenašalec spomina in zgodb je ostal tudi v fizični obliki – muzejski sobi. V njej sicer pisatelj ni živel, je pa bila izbrana zaradi lažje dostopnosti.

Ko je odšel z Rožnika, je živel na Rozmanovi 9, na kosilo je hodil v hotel Turist, živel je še na Trubarjevi 28, Prisojni 8 in na Trgu revolucije 5. Nekaj časa je imel najete sobe oziroma postelje kar v vseh teh stanovanjih hkrati. Četrtega oktobra 1918 se je preselil na Kongresni trg 5 in tam nekaj dni kasneje, natančneje 29. oktobra, padel po stopnicah in se hudo poškodoval.

Dokumentarni film 3 – Enajsta šola pod mostom

Vam je v šoli kdaj dolgčas? Čisto iskreno si lahko odgovorite. A veste, da obstaja šola, v kateri ni nikoli dolgčas, kjer so doma svoboda, vragolije, veselje, smeh, prijatelji ... Takšno, poleg tiste uradne, je obiskoval tudi Ivan Cankar. Šola je bila na bregu in v plitvini Ljubljance, pod mostom, čez katerega vodi cesta z Vrhnike v Borovnico. Bila je priljubljeno zbirališče vrhniških otrok, ki so iz Ljubljance potegnili najrazličnejše predmete in si z različnimi igrami krajšali čas. Cankar je o enajsti šoli pravil takole: »Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali toliko bogate in koristne učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli.«

Izraz enajsta šola ni prišel izpod njegovega peresa. Nekdaj je bila to zbadljivka, povezana s poimenovanjem letnikov rednega šolanja, pri čemer je bila enajsta stopnja najvišja, vendar neobstoječa. Razlog, da jo je ljudski glas povezal prav z Vrhniko, je lahko dvojen: zaradi stereotipa o domišljavih Vrhnicih in zaradi kake konkretne, toda pozabljene, smešne prigode. Ivan Cankar je zbadljivki, ki je torej merila na prevzetnost in nevednost Vrhnčanov, v literarnem delu iz leta 1914 odvzel porogljivost. Frazi je pripisal pomen »pridobivanje življenjskih izkušenj pri otrocih zunaj šole in družine«. Ta pomen se je do danes uveljavil in ustalil v slovenski frazeologiji, njegov prvotni posmehljivi pomen pa je utonil v pozabo. Katero enajsto šolo pa vi obiskujete? Je tudi pod mostom? Ali na koncu ulice?

Predstave v dvoranh: Povodni mož in pesnitev o Psu, mački in miši

Ob prebiranju Cankarjevih del sem prišla tudi do pesnitve o Psu, mački in miši, ki je napisana v verzih, ampak današnjim učencem nerazumljiva, zato smo jo predstavili kot prozo in v

sodelovanju z izbirnim predmetom Likovna snovanja, kjer so skupaj s profesorico Vanjo Jordanov pripravili slikovno podlago, naredili pravo igro senc oziroma risanko.

Ker pa smo bili pred kulturnim praznikom, smo filmu dodali tudi Prešernovega Povodnega moža in Urško Andreja Rozmana Roze. Uprizoritev so odplesali Folklorna skupina ter priložnostna hip hop skupina – preplet izvirne Prešernove balade in Rozmanove sodobne različice je bil prikazan z načinom plesa in glasbo. Ta del smo snemali v okviru delavnice, videno je bilo posneto v približno dveh urah, za kamerami so bili učenke in učenci, ki so se tega dela šele učili.

Zaključek

Dan pred kulturni praznikom so si vsi učenci naše šole – od prvega do devetega razreda - ogledali, ker je na spletu, smo veseli odmevov, ki smo jih dobili tudi z drugih šol. Pri filmu je sodelovalo več kot sedemdeset učencev, nekateri kot nastopajoči, mnogi drugi v ozadju kot snemalci in še pred tem bralci, štirje mentorji in poklicni snemalec.

Film je nastajal večplastno, posebej smo snemali zvok, skenirali foto gradivo in iz vsega naredili film. Dokumentarne dele je posnel in uredil Andrej Novljan, ples Urške in Povodnega moža pa smo snemali v okviru video delavnice, ko so se mnogi prvič srečali s profesionalno opremo za snemanje. Za kamerami so bili učenci, montažo pa je prevzel poklicni snemalec Denis Horvat. Tehniko »green screen« smo uporabili za snemanje igranega dela.

Ustvarjanje filma je bil velik izziv, tako z vsebinskega kot tehničnega vidika, saj je bilo potrebno zajeti učenke in učence od šestega do petnajstega leta. Bil je prvi, a upam, da ne zadnji.

Vabim vas k ogledu: https://www.youtube.com/watch?v=fb_iLPuuX_Q

Viri in literatura:

Cankar, I. (1967). Zbrano delo, Prva knjiga. Ljubljana, Državna založba Slovenije.

Cankar, I. (1968). Zbrano delo, Druga knjiga. Ljubljana, Državna založba Slovenije.

Jurčec, R. (1966). Skozi luči in sence. Ljubljana, Prešernova družba.

Feltrin Novljan, M. Scenarij za film A je Ivan Doma? (2018). Škofja Loka, OŠ Cvetka Golarja.

http://www.preseren.net/slo/3_poezije/27_povodni.asp

<https://siol.net/trendi/kultura/na-ljubljanskem-rozniku-se-je-ivan-cankar-pocutil-kot-doma-foto-in-video-417194>

<https://www.delo.si/sobotna/princ-z-gore.html>

Mihaela Fike: Nadarjeni – raziskovalci Ivana Cankarja

OŠ Pesnica

mihaela.fike@guest.arnes.si

Lektoriral: mag. Gordana Rodinger

POVZETEK:

Nadarjeni učenci potrebujejo posebno pozornost, drugačne učne oblike in metode, drugačne vzgojno-izobraževalne pristope, drugačne naloge in zadolžitve, predvsem pa spodbudno okolje in možnost, da svoje potenciale, potrebe in interese razvijejo do najvišje možne stopnje; pri tem pa moramo izhajati iz njihovih interesov, potreb in sposobnosti. Nadarjeni učenci na OŠ Pesnica imajo tudi izven rednega pouka možnost, da se vključijo v različne dejavnosti, pri katerih lahko izrazijo svoje talente in razvijajo nadarjenost, predvsem pa lahko spoznajo, kaj vse lahko s svojimi sposobnostmi dosežejo. Ob stoletnici Cankarjeve smrti smo osvetlili pomen in vlogo Ivana Cankarja, njegovega življenja in dela za slovenski prostor. Sodelovali smo v skupnem projektu Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, Prve gimnazije Maribor in OŠ Pesnica ter pripravili razstavo o Ivanu Cankarju z naslovom Romal sem po široki cesti. Pri strokovnem delu pri pripravi razstave so sodelovali tudi nadarjeni učenci, ki so ob pomoči študentk pripravili vsebinski del razstave, ki prikazuje življenje in delo Ivana Cankarja. Življenje in delo Cankarja so nadarjene učenke povzele in osmislile še v raziskovalni nalogi.

Ključne besede: nadarjeni, slovenščina, Ivan Cankar, razstava

ABSTRACT:

Talented pupils need special attention, different learning forms and methods, different educational approaches, different tasks, and above all a stimulating environment and the possibility to develop their potentials, needs and interests to the highest possible level; but we must proceed from their interests, needs and abilities. The talented pupils at the Primary School Pesnica also have the opportunity to engage in various activities in which they can

express and develop their talents, and, above all, they can learn about what they can accomplish with their abilities. At the centenary of Cankar's death, we highlighted the significance and role of Ivan Cankar, his life and work for the Slovene space and time. We participated in a joint project of the Department of Slavic Languages and Literature of the Faculty of Arts of the University of Maribor, the First Gymnasium Maribor and the Primary School Pesnica, and prepared an exhibition on Ivan Cankar entitled "I wandered on a wide road". The talented pupils participated with the professional work in the preparation of the exhibition and with the help of the students, they prepared a content of the exhibition, which shows Ivan Cankar's life and work. The talented pupils also made a wide research paper where they summarized and further developed Ivan Cankar's life and work.

Keywords: talented, Slovene, Ivan Cankar, exhibition

Živimo v času, ko postaja izobrazba vedno pomembnejša, zato se vedno bolj zavedamo tudi pomena izobraževanja, šolskega sistema, ki učence vzgaja in izobražuje. Pomembno je, da posvetimo pozornost vsakemu učencu posebej in mu s tem omogočimo, da se razvije v skladu s svojimi zmožnostmi.

Enotne definicije nadarjenosti ni, kajti nadarjeni učenci so med seboj zelo različni. V Konceptu Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli je uporabljena ameriška definicija nadarjenosti. Po tej definiciji, ki je dovolj obsežna, da omogoča, da pri obravnavi ni izpuščen noben nadarjen učenec, so nadarjeni tisti otroci in mladostniki, ki so na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnost. Zato moramo upoštevati osebne lastnosti učencev, ki se kažejo na različnih področjih: miselno-spoznavnem, učnostorilnostnem, motivacijskem in socialno-čustvenem (Koncept, 1999).

Pojem nadarjenosti je dinamičen pojem, ki pri številnih strokovnjakih še vedno nima enotne terminološke definicije. Vzrok je najbrž ta, da se nadarjenost kaže v različnih oblikah in obsegih, saj so tudi nadarjeni heterogena skupina. Vendar so razni avtorji večinoma enotni pri tem, da nadarjeni posamezniki izstopajo po sposobnostih na širokem ali ozkem področju

udejstvovanja, poleg sposobnosti pa omenjajo še visoke dosežke in ustvarjalnost. Ker nadarjeni niso homogena skupina, ampak se vsak nadarjen učenec razlikuje od drugega, ni recepta, kako naj poteka delo z njimi, da bomo vsem omogočili optimalni razvoj. Zato nadarjeni učenci v šoli, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti, potrebujejo poleg običajnih učnih programov tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti.

Nadarjeni učenci potrebujejo posebno pozornost, drugačne vzgojno-izobraževalne pristope, drugačne učne oblike in metode, drugačne naloge in zadolžitve, predvsem pa spodbudno okolje ter možnost, da svoje potenciale, potrebe in interese razvijejo do najvišje možne stopnje.

Metode in oblike dela naj bi spodbujale razvoj višjih oblik mišljenja, samostojnost, odgovornost in sodelovalnost. Spodbujali naj bi tudi razvoj ustvarjalnih sposobnosti in takšnih osebnostnih lastnosti, ki bodo nadarjenemu omogočile sodelovanje z drugimi, razvijale pogum za tveganje, spoštovanje drugačnosti in strpnosti. Za razvijanje odgovornosti je nujno, da učenci čimbolj sodelujejo pri načrtovanju dela in vrednotenju rezultatov (Bezić, 2006).

Pomembno je, da otroku nudimo primerno okolje, da se bo njegova nadarjenost lahko optimalno razvila. Pomembne so spodbude iz okolja, ki otroka obdaja, osebe, s katerimi je v vsakdanjem stiku, odnos, ki ga ima s temi osebami, vzgoja, ki je deležen ter zgledi in spodbude, ki jih dobi od zanj pomembnih oseb. Otrok ima lahko še tako velike potenciale, vendar jih mogoče ne bo nikoli razvil, če mu pri tem ne bomo pomagali in ga vzpodbujali.

Nadarjen učenec v šoli potrebuje možnosti hitrejšega napredovanja, vključenost v dejavnosti, ob katerih se ne dolgočasi in mu predstavljajo izzive, razvoj samostojnih učnih strategij ter mentorja, ki mu svetuje. Nadarjeni ob razvijanju svojih potencialov potrebujejo učitelje, ki razumejo njihove potrebe po dodatnem učenju ter sodelovanju v raznih obogatitvenih dejavnostih (Juriševič, 2012).

Temeljna načela, iz katerih izhaja delo z nadarjenimi učenci po Konceptu (1999), so:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja,
- hitrejšo napredovanje v procesu učenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,

- uporaba višjih oblik učenja,
- uporaba sodelovalnih oblik učenja,
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov,
- upoštevanje individualnosti,
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti,
- skrb za celostni osebni razvoj,
- raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem,
- uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa,
- skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti,
- ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese.

Vsak nadarjen učenec ima svojevrstne, drugačne potrebe. Njegove interese in zmožnosti pa lahko zaposlimo na različne načine. Nadarjeni učenci na OŠ Pesnica imajo tudi izven rednega pouka možnost, da se vključijo v različne dejavnosti, pri katerih lahko izrazijo svoje talente in razvijajo nadarjenost, predvsem pa lahko spoznajo, kaj vse lahko s svojimi sposobnostmi dosežejo. Ena izmed teh dejavnosti, ki je bila učencem ponujena, je bila sodelovanje pri pripravi razstave o Ivanu Cankarju, ki se je razširila in zaključila z raziskovalno nalogo.

Vlada Republike Slovenije je razglasila leto 2018, ob stoletnici Cankarjeve smrti, za Cankarjevo leto. V počastitev 100. obletnice smo sodelovali v skupnem projektu Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, Prve gimnazije Maribor in OŠ Pesnica ter pripravili razstavo o Ivanu Cankarju z naslovom Romal sem po široki cesti. Nadarjene učence, takrat še sedmošolce, smo na začetku šolskega leta 2017/2018 seznanili s skupnim projektom. Učenci so pokazali zanimanje za sodelovanje in tako smo se lotili dela. Namen razstave je bil osvetliti pomen in vlogo Ivana Cankarja, njegovega življenja in dela za slovenski prostor. Pri strokovnem delu pri pripravi razstave so sodelovali tudi naši nadarjeni učenci, ki so ob pomoči študentk in ob vodenju mentorice pripravili vsebinski del razstave, ki prikazuje življenje in delo Ivana Cankarja.

Njihova naloga ni bila enostavna. Najprej so se morali temeljito seznaniti z življenjem našega modernista in nato povzeti bistvene podatke ter jih predstaviti po življenjskih postajah, in sicer od Vrhnike do Ljubljane, vse do Dunaja in nato do Rožnika in Ljubljane. Seznanili so se tudi z besedili, ki jih je Cankar ustvarjal na področju poezije, proze, dramatike in esejistike. Svoje raziskovalno delo so zaključili z iskanjem slik v literaturi in na spletu, s katerimi so popestrili predstavitev življenja in dela. Vsebinski del razstave, pri katerem so sodelovali, je bil predstavljen na izvirnih panojih na razstavi.

Ostali sodelujoči so razstavo obogatili z gledališkimi listi in plakati premier gledaliških uprizoritev Cankarjevih dram ter izborom prevodov desetih Cankarjevih del. Otvoritev razstave je bila 28. 5. 2018 v avli Filozofske fakultete Univerze v Mariboru. Razstava se je meseca oktobra selila na Prvo gimnazijo in decembra k nam, na OŠ Pesnica. Na ta dogodek so se nadarjeni učenci morali pripraviti, saj so izvedli za učence po razredih in ostale obiskovalce voden ogled po razstavi, ki je bila postavljena pred našo šolo, v avli šole in na hodniku vse do knjižnice. Pri vsaki življenjski postaji so predstavili osnovne značilnosti njegovega življenja. Pomagali so tudi pri pripravi programa za otvoritev razstave, ki je bila 7. 12. 2018 in na dan otvoritve vodili obiskovalce razstave.

Življenje in delo Cankarja so nadarjene učenke povzele, razširile in osmislile še v raziskovalni nalogi in tako zaokrožile ter nekako zaključile Cankarjevo leto na naši šoli. Ko so se seznanile s projektom in Ivanom Cankarjem, so sicer za njega že slišale, vendar o njem niso vedele veliko. Povezovale so ga s skodelico kave. Že pri sodelovanju pri pripravi razstave so spoznale življenje in delo Ivana Cankarja. Želele so ga približati še ostalim učencem, saj neradi sežejo po njegovih knjigah. Z raziskovalno nalogo so tudi želele:

- ugotoviti, kako najraje učenci zadnje triade naše šole obravnavajo umetnostna besedila pri pouku slovenščine,
- ugotoviti, koliko učenci zadnje triade poznajo Ivana Cankarja,
- raziskati, kako učenci zadnje triade razumejo Cankarjevo prozo,
- na osnovi ugotovitev podati predloge za obravnavo del Ivana Cankarja v osnovni šoli.

Namen naloge je bil raziskati, ali učenci zadnje triade razumejo sporočilnost proznih besedil Ivana Cankarja in kako jim omenjena besedila približati na njim ljubi način.

V teoretičnem delu so prikazale življenje in delo Ivana Cankarja, ki je nastalo s pomočjo preučevanja literature in virov. Drugi del je sestavljen iz dveh delov. V prvem delu so učence zadnje triade s pomočjo ankete povprašale, kako najraje obravnavajo učno snov pri obravnavi umetnostnega besedila pri pouku slovenščine. V drugem delu so na osnovi pridobljenih rezultatov pripravile učne ure v vseh razredih zadnje triade, in sicer so v 7. in 8. razredu učencem želele približati črtico Skodelica kave, v 9. razredu pa črtico Bobi. Z anketo so pridobile njihovo mnenje in jo s pomočjo grafov tudi analizirale.

Na osnovi raziskovalnega dela so spoznale:

- Jezik Ivana Cankarja je na pogled lep, vendar zelo zapleten. Devetošolci so imeli težave z razumevanjem besedila, zato tudi niso razumeli sporočila črtice Bobi.
- Tudi osmošolci niso razumeli sporočila črtice, vendar so razumeli zgodbo črtice Skodelica kave.
- Sedmošolci so v večini razumeli zgodbo Skodelica kave, prav tako je večina učencev znala izluščiti sporočilo.
- Vsi učenci so zelo ustvarjalni in niso starejši učenci manj ustvarjalni kot sedmošolci.
- Učenci radi poustvarjajo tako, da rišejo stripe, pišejo pesmi (rap) ali dramsko poustvarjajo.

Z raziskavo so učenke ugotovile, da večina učencev pri pouku slovenskega jezika najraje obravnava umetnostna besedila, verjetno zato, ker so ure bolj sproščene in je veliko poustvarjanja.

Ivana Cankarja so v Cankarjevem letu poleg razstave поблиže spoznali tudi ostali učenci šole. Učenci od 5. do 9. razreda so si ogledali predstavo iCankar, detektivko za mlade, ki na privlačen in duhovit način predstavi resnične, prelomne dogodke iz njegovega življenja in dogodke iz njegove domišljije. 11. decembra, ob 100. obletnici njegove smrti, smo se spomnili na našega velikega ustvarjalca in nekaj minut posvetili branju odlomkov iz njegovih del. Brali smo med poukom, 1. šolsko uro, pri vseh predmetih.

Na Cankarjevo leto so se nadarjeni učenci pričeli pripravljati že v letu pred Cankarjevim letom.

Z vsemi aktivnostmi in na koncu še z raziskovalno nalogo so ugotovili, da Cankar ostaja večer. Strinjajo se z dejstvom, da ga lahko spoznavajo že v osnovni šoli, kajti ob primerni razlagi in pravilnem vodenju to učenci zadnje triade namreč zmorejo.

Nadarjeni učenci in njihovo obsežno delo, povezano z Ivanom Cankarjem, so dokaz, da šola, ki se učencu prilagaja, vzpodbuja njegov razvoj in ustvarjalnost, omogoča, da se posameznik razvija v skladu s svojimi zmožnostmi. Ne moremo pričakovati, da bodo vsi učenci dosegli enake vzgojno-izobraževalne cilje, še manj, da jih bodo dosegli po enaki poti. Zato je pomembno, da pri pouku in ostalih dejavnostih upoštevamo vsakega posameznika ter da nadarjenim učencem poleg običajnih učnih vsebin ponudimo tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti, pri katerih lahko razvijajo svoje sposobnosti. Le tako lahko dosežemo, da vsak otrok napreduje tako hitro in daleč, kot zmore, da lahko uresniči svoje želje, interese in potrebe. S tem oblikujemo učenčevo zaupanje vase, v svoje lastne sposobnosti, krepimo njegovo zavest, da višje zmožnosti odgovorno zavezujejo k večjemu delu.

LITERATURA

Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, koncept (1999). Ljubljana:

MŠŠ: Zavod RS za šolstvo.

Poznanovič, M. (2011). Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Zakon o osnovni šoli (ZOsn-I). Dostopno na naslovu: <https://zakonodaja.com/zakon/zosn> (18. 2. 2019).

Juriševič, M. (2012). Nadarjeni učenci v slovenski šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Bezić, T., Blažič, A., Brinar Huš, M., Boben, D., Marovt, M., Nagy, M., Žagar, D. (2006).

Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Peter Fakin: Sodelovanje nadarjenih učencev v projektih

OŠ Angela Besednjaka Maribor

peter.fakin@guest.arnes.si

Lektorirala: Irena Šket Fakin, prof.

Izvleček

Kot učitelj sem se v več kot treh desetletjih dela v osnovni šoli srečal tudi z učenci, ki so želeli več znanja oziroma drugačen način dela pri urah matematike in fizike pri pouku in izven njega. Sicer so mi nadarjeni učenci vedno velik izziv pri delu. Pomembno se mi zdi, da tem učencem zagotovimo izzive z aktivnostmi, s katerimi ustrezno razvijajo svoje potenciale. Uspehi nadarjenih učencev na državnih tekmovanjih iz znanja matematike, logike in razvedrilne matematike ter pri raziskovalnih dejavnostih so bili in so odvisni od njihove lastne motivacije, vedoželjnosti, samostojnosti, vztrajnosti, podpore staršev in mentorja. Vloga učitelja mentorja je zelo pomembna. Mentor mora učenca (s)poznati, da lahko aktivnosti prilagodi učencu osebno (t. i. »osebni« mentor). V prispevku želim predstaviti eno od aktivnosti pri svojem delu z nadarjenimi učenci. Nadarjeni učenci so v projektu Energetska diagnostika šole s posebno infrardečo kamero (IR) naredili termovizijski pregled šole. V okviru izvedbe tega pregleda z IR kamero so šolo poslikali, merili temperaturo znotraj in izven objekta ter določili energetske izgube na objektu.

Ključne besede: nadarjeni učenci, »osebni« mentor, projektno delo, energetska diagnostika, IR kamera

Abstract

In more than three decades of working as a teacher in elementary school, I often taught pupils who sought more knowledge or demanded a different learning method during lessons of mathematics and physics in class and in extra-curricular activities. Talented pupils have always been a great challenge in my work. It is important to expose these pupils to activities in which they develop their potentials accordingly. The achievements of talented pupils at national competitions in mathematics, logic and recreational mathematics, as well as in research activities have always greatly depended on their own motivation, curiosity, autonomy, perseverance, parent support and the pupil's mentor. The mentor teacher's role is very important. The mentor has to know or get to know the pupil so that he/she can arrange

personalized activities for the pupil (i.e. "personal" mentor). In the paper, I would like to present one of my activities while working with talented pupils. In the School Energy Diagnostics project (Energetska diagnostika šole) talented pupils made a thermo-visual inspection of the school with a special infrared camera (IR). Using this IR camera, the pupils photographed the school, measured the temperature inside and outside the facility and determined the energy losses in the building.

Keywords: talented pupils, "personal" mentor, project work, energy diagnostics, IR camera

Uvod

V razvijajoči družbi so vse bolj v ospredju različna znanja posameznika, njegove sposobnosti, izvirnosti, ustvarjalnosti ... Učimo se od rojstva, sistematično pa v izobraževalnih institucijah. Pri tem razvijamo različne sposobnosti in pridobivamo znanja na različnih področjih. Šola poskuša vsakemu posamezniku zagotoviti možnost, da svoje potenciale razvije. Posebne pozornosti so deležni učenci s posebnimi potrebami. Mednje sodijo tudi nadarjeni učenci.

»Temeljni cilj vzgoje in izobraževanja je oblikovati osnove za vseživljenjsko učenje. Vse sodobne družbe težijo k višji kakovosti edukacije, da bi lahko dosegli več. Strokovnjaki se strinjajo, da pristopi, ki koristijo razvoju nadarjenih, praviloma koristijo tudi razvoju vseh drugih učencev« (T. Bezić, 2006, str. 70).

V literaturi zasledimo veliko različnih definicij pojma »nadarjeni učenec«. Nagel opredeljuje nadarjenega učenec kot učenca, ki ima nadpovprečne umske sposobnosti ali/in dosega nadpovprečne rezultate. Tak učenec se nagiba k ustvarjalnemu delu, divergentnemu mišljenju, ima bujno domišljijo, ima dobro razvito tehniko hitrega pridobivanja znanja, motivacijo za delo, ki ga zanima, je samokritičen. Odlikuje se z dobrim spominom in razvito sposobnostjo razumevanja (Nagel, 1987).

V dokumentu *Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi v devetletni osnovni šoli* (Žagar idr., 1999), je Žagarju s sodelavci teoretično izhodišče za opredelitev nadarjenih učencev Marlandova definicija, ki je zapisana v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978: »Nadarjeni ali talentirani so tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali skrite potenciale na intelektualnem področju, na področju ustvarjalnosti, na specifičnih šolskih področjih, v

vodenju ali vizualnih ali izvajalskih umetnostih (vključno s psihomotoričnim področjem) in ki potrebujejo poleg rednega učnega programa tudi posebej prilagojene programe in aktivnosti.» (Marland, 1972, po Žagar, 2006, str. 72)

Po 11. členu Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli z dne 2. 11. 2011 so »nadarjeni« v Sloveniji opredeljeni kot skupina učencev s posebnimi potrebami, ki za svoj razvoj v šoli potrebuje spodbude oziroma podporo v sociokulturnem smislu: *»Nadarjeni učenci so učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključevanje v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela« (ZOsn-H, 2011, str. 11317).*

Nadarjen učenec potrebuje za razvijanje svojih potencialov vzpodbudno okolje. Pri tem ima pomembno vlogo šola, še posebej učitelji nadarjenega učenca. Izpostavimo nekaj napotkov, ki jih je zapisal Ferbežer:

- Nadarjeni učenci potrebujejo gradivo za dodatne projekte in odgovore na postavljena vprašanja.
- Ponudite jim priložnosti za kreativno, ustvarjalno delo in razvoj posebnih sposobnosti.
- Učitelj mora vztrajati, da tudi nadarjeni učenci pravilno končajo temeljne osnove učnega načrta, sicer bodo prikrajšani, če bodo npr. preskočili razred.
- Pomembno je, da nadarjeni učenci svoje slučajne, spontane ideje na nek način zapišejo. Končno poročilo mora biti logično, likovno in grafično opremljeno ter strokovno predstavljeno.
- Ena največjih potreb nadarjenih učencev je, da jim nekdo prisluhne in jih razume. (Ferbežer, 2008)

Tako kot se spreminja družba, se spreminja tudi odnos do nadarjenih učencev in delo z njimi. Za načrtovanje in vodenje različnih aktivnosti za nadarjene učence je potrebno poznati in upoštevati sodobna spoznanja o nadarjenosti, ki so privedla do nekih sprememb v razumevanju in drugačnih pogledih na načine vzpodbujanja razvoja nadarjenosti. Različni programi za nadarjene naj ponudijo potrebne pogoje za razvoj vseh tistih sposobnosti nadarjenih, ki jim omogočajo, da z aktivnosti, s katerimi se ukvarjajo, dosežejo

nadpovprečne rezultate in s svojim delom dajo pomemben prispevek k razvoju področja, s katerim se ukvarjajo, pa naj bo to umetnost ali znanost. (Sekulić, 2003)

Pri delu z nadarjenimi se spremeni tudi vloga učitelja. Namesto podajanja informacij in univerzalnih rešitev problema naj učitelj od nadarjenih učencev zahteva več samoiniciativnosti, navaja na samostojno iskanje novih informacij, vzpodbuja, da znanja uporabijo v novih situacijah, ker s tem vzpodbuja produktivno nadarjenost. Učitelj ne rabi vztrajati na pomnjenju in reprodukciji znanja predelanih vsebin, temveč naj nadarjene učence vzpodbuja, da predpisana znanja programa razširijo, nudi privlačne in zanimive vsebine, ki razvijajo učenčevo konceptualno razumevanje in kritično razmišljanje ter spoznavanje lastnih kognitivnih procesov. (Brophy, 1990, po Sekulić, 2003)

Znanstvena raziskovanja nakazujejo na pomembno vlogo dela mentorja nadarjenih učencev. To delo ne pomeni izločiti nadarjenih učencev iz razreda, temveč jim omogočiti delo s strokovnimi osebami, ki jim bodo pomagale v njihovem razvoju. Mentor lahko dela z nadarjenim učencem pri obravnavi nekega problema, včasih samo vzpodbuja njihove interese, spet drugič jim pomaga z navodili o tem, kako lahko pridejo do potrebnih informacij in s tem zadovoljijo svoje specifične interese. (Torrance, 1984, po Sekulić, 2003)

Sodelovanje nadarjenih učencev v projektu Energetska diagnostika šole

K projektu Energetska diagnostika šole povabimo nadarjene učence, ki jih zanima tehnika, saj gre v slovenski družbi za vedno bolj deficitarno področje.

Namen projekta je spodbujanje ustvarjalnosti, spodbujanje notranje motivacije ter zadovoljevanje osnovnih in specifičnih potreb nadarjenih učencev. Skupinski projekt ima prednost pred individualnim delom, ker razvija timsko delo, pri katerem se učenci medsebojno spodbujajo, dopolnjujejo, krepijo prijateljstva in sodelujejo.

V projektu Energetska diagnostika šole želimo učence pripraviti in opremiti do te točke, da sami poskušajo s posebno Infrardečo kamero (IR kamero) narediti termovizijski pregled šole, opozoriti in pokazati, kako pomembna je racionalna poraba energije oz. preprečevanje energijskih izgub.

Pred začetkom izvajanja projekta predvidimo število ur oziramo srečanj, ki pa jih ni mogoče fiksno načrtovati, ker realizacija projekta poteka postopoma. Za vsako stopnjo si vzamemo dovolj časa in spoti dopolnjujemo ter evalviramo cilje, ki smo si jih zastavili. Načrt programa

projekta naj bo ves čas odprt za pobude nadarjenih učencev, naj se dopolnjuje in prilagaja sodelujočim. Pri tem pridejo do izraza fleksibilnost, sposobnost, znanje in izkušnje mentorja.

Stopnje in predvideni čas za izvedbo projekta

Uvodno srečanje (1 ura)

Namen uvodnega srečanja je motiviranje učencev za soočenje s problemom. S spraševanjem spodbujamo razmišljanje učencev (Sokratova metoda), da oblikujejo namen oz. cilj projekta: *Raziskati in analizirati energetske stanje šole ter predlagati možnosti za varčevanje toplotne in električne energije.*

Slikanje šole z IR kamero (2 uri)

Tehnika odkrivanja energetske potratnih površin ni zahtevna, saj s posebno infrardečo kamero (IR kamero), ki je podobna navadnemu digitalnemu fotoaparatu, poslikamo celotno površino stavbe. Tako naredimo termovizijski pregled stavbe. Lahko se osredinimo na najbolj potratne površine ali pa pregledamo celotni plašč stavbe. Delo lahko prilagodimo – pregledamo del stavbe ali pa celotno stavbo.

Dodatni pogoji za izvajanje meritev:

- Meritve se morajo izvajati v prisotnosti mentorja, saj je na IR kameri mogoče vklopiti tudi laser, za merjenje razdalj pa prav tako uporabljamo laserski merilnik. To je pa lahko potencialno nevarno, zato moramo imeti to pod kontrolo.
- Meritve opravimo v oblačnem in hladnem vremenu (od decembra do februarja), ko je zunanja temperatura okoli 0°C, saj je kontrast slike veliko večji.
- Meritve lahko opravimo tudi v sončnem vremenu, vendar samo na površinah, ki niso obsijane s soncem.

Meritve za karakteristične gradbene parametre (2 uri)

Z laserskim merilcem izmerimo dolžino, širino in višino posameznih prostorov in potrebne dimenzije za izračun neto uporabne površine, ogrevane prostornine in zunanjšega plašča šole.

Obdelava slik na računalniku (od 10 do 15 ur)

Za obdelavo digitalnih slik na računalniku iz IR kamere je potrebno imeti podobno znanje kot pri obdelavi fotografij z digitalnim fotoaparatom. V kolikor želimo podrobneje analizirati detajle, potrebujemo za delo še nekaj dodatnih ur.

Izdelava poročila (5 ur)

Z izmerjenimi podatki določimo (izračunamo) naslednje karakteristične gradbene parametre šole: neto uporabna površina stavbe, ogrevalna prostornina stavbe, celotna zunanja površina stavbe in oblikovni faktor stavbe. S temi podatki, letno poraba toplotne in električne energije izračunamo energijska števila stavbe.

Priprava in zaključna predstavitev projekta (od 10 do 20 ur)

Je pomembna stopnja dela v projektu. Učenci lahko pripravijo film, plakat, ppt predstavitev ... Velikokrat se učenci šele ob zaključni predstavitvi zavedo, koliko dela je bilo narejenega. Udeleženci si želijo potrditve in priznanja, saj jim poveča samospoštovanje, samozavest in notranjo motivacijo za nadaljnje delo.

Evalvacija (1ura)

Delo v projektu sprti evalviramo, zlasti pa je pomembna zaključna evalvacija. Učenci ocenijo, kako so zadovoljni z rezultati, s svojo vlogo v projektu, kaj so se novega naučili, kaj so najraje delali ...

Nekaj misli in predlogov sodelujočih učencev v projektu

»Delo je bilo zelo zanimivo in poučno.«

»Delo z IR kamero in z njenimi programi nam je predstavljalo velik izziv.«

»Privlačnost dela z IR kamero je tudi v tem, da bi lahko raziskavo razširili. K sodelovanju bi povabili učence drugih osnovnih šol, ki bi opravili termovizijske preglede stavb in naredili energetska poročila. Nato bi opravili primerjavo energetskih stanj šol.«

»Vsem vedoželjnim učencem priporočamo, da se preizkusijo v podobnih nalogah in s tem pripomorejo (čeprav z majhnim deležem) k manjši porabi energije in posledično ohranitvi našega planeta.«

Zaključek

Delo v projektu aktivira miselne procese nadarjenih učencev kot so: utemeljevanje, odkrivanje novega, postavljanje hipotez, primerjanje, iskanje razlik, posploševanje, iskanje povezav, sklepanje ... Program v projektu spodbuja učence k raziskovanju in uporabi raziskovalnih metod ter zahteva divergentno mišljenje. Pri delu z nadarjenimi učenci se moramo zavedati

vpliva okolice na učenca. Poleg lastne motivacije, vedoželjnosti, samostojnosti, vztrajnosti nadarjenega učenca je pomembna podpora staršev in mentorja. Vloga učitelja mentorja je zelo pomembna. Mentor mora učenca (s)poznati, da lahko aktivnosti prilagodi učencu osebno (t. i. »osebni« mentor). Učitelj mentor oblikuje skupino, opredeli vsebino dela, spodbuja ustvarjalnost in radovednost učencev. Mentor spodbuja notranjo motivacije nadarjenih učencev in z njimi načrtuje aktivnosti, s katerimi zadovoljujejo osnovne in specifične potrebe nadarjenih učencev.

Viri in literatura

Bezić, T. ... (et al.) (2006): Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Bezić, T. ... (et al.) (2012): Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Ferbežer, I. (2008). Posebne potrebe nadarjenih otrok?. V I. Ferbežer, I. Korez in S. Težak, *Nadarjeni otroci* (str. 24-50). Radovljica: Didakta.

Nagel, W. (1987): Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok. Ljubljana, Državna založba Slovenije.

Nagy, M. (2006): Model vodenja kreativne delavnice. V T. Bezić (ur.), *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi* (str. 112-122). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Sekulić-Majurec, A (2003). Spodbujanje razvoja nadarjenih otrok – nove smernice. *Nadarjeni med teorijo in prakso: mednarodni znanstveni simpozij*. (str. 78-87). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene.

Zakon o osnovni šoli (1996). Pridobljeno 12. 1. 2019, na strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=199612&stevilka=570>

Zakon o spremembi in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOsH). Uradni list RS, št. 87/2011. Pridobljeno 12. 1. 2019 na strani: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201187&stevilka=3727>

Žagar, D. (2006): Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli: zakaj tako. V T. Bezić (ur.), *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi* (str. 10-19). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Črtomir Gojkovič: Prepoznavanje športno nadarjenih učencev in delo z njimi pri pouku športa

Osnovna šola Fram

crt.gojkovic@osfram.si

Lektorirala: Simona Napast, prof.

IZVLEČEK

Tako kot imamo pri pouku vedno več učencev s posebnimi potrebami (primanjkljaji na določenih področjih), imamo na drugi strani tudi nadarjene učence, za katere menim, da jim posvetimo premalo pozornosti. Pri pouku športa je pomembno, da jih pravočasno prepoznamo bodisi na podlagi analize športnovzgojnega kartona bodisi zaradi izstopanja v reševanju zahtevnejših motoričnih nalog oz. znanju športnih veščin. Pomembno je, da tudi njim pri pouku posvetimo dovolj pozornosti, saj jim je vadba z vrstniki velikokrat dolgočasna. Športno nadarjeni učenci običajno gojijo različne športne discipline, kar pa je včasih slabost, saj imajo dobro razvite le določene motorične sposobnosti, nekatere pa so precej zanemarjene. Krivdo za to pripisujem tudi nepremišljenemu treningu v raznih klubih. Menim, da lahko pri rednem pouku športno nadarjene otroke izobrazimo o pomembnosti vsestranskega motoričnega razvoja v mladosti, saj le-ta omogoča boljšo specializacijo in preprečuje poškodbe v nadaljnji karieri. V prispevku bom predstavil nekaj praktičnih primerov, ki jih vključujem v redni pouk športa in delo znotraj razširjenega programa, kjer pripravljam šolski ekipi fantov in deklet na tekmovanja.

ABSTRACT

Identifying and working with gifted children at regular PE lessons and at extended programme

As we have more and more pupils with special needs (learning disabilities), we also have gifted pupils, to which we do not pay enough attention. In PE lessons, it is important to recognize them in a timely manner, which I do not find so difficult, because we can help ourselves with the analysis of the sports and educational card. Some children simply stand out after doing the more demanding motoric assignments or by their knowledge of sports skills. It is important that we pay enough attention to them in the lesson, because their workout with their peers often »bores« them. Physically talented pupils usually perform in various sports disciplines, which sometimes turns out to be a disadvantage as they have well developed only certain motor skills, whereas the others are rather neglected. Here I blame the unreasonable trainings in various clubs. I believe that in regular classes, physically talented children can also be educated about the importance of comprehensive motoric development in their youth, as this allows for better specialization and prevents injuries in their future careers. In the article I will present some practical examples that I include in regular sports lessons and the work within the extended programme, where I prepare boys and girls' school teams for competitions.

Key words: talented students in sport, power exercises, equilibrium workout, rotary cuff, eccentric contraction method

Ključne besede: športno nadarjeni učenci, vaje za moč, ravnotežnostna vadba, rotatorna manšeta, metoda ekscentrične kontrakcije

UVOD

Danes veliko govorimo o nadarjenih otroci, ki so na nek način privilegirani, na drugi strani pa prezrti. Enako je tudi pri športu, kjer motorično sposobnejši otroci po navadi športu posvečajo tudi svoj prosti čas, vendar so zaradi tega obremenjeni le z eno vrsto športa, s tem pa fokusirani le na določene tehnike in krepitev le posameznih mišičnih skupin. Iz tega razloga skušam pri urah športa sam vplivati na otroka celostno, torej na delovanje različnih mišičnih skupin ob hkratnem vplivu na čim več motoričnih sposobnosti, kar je pomembno za splošno boljše počutje in zdravje mladostnika, ki še raste in se razvija.

PREPOZNAVANJE ŠPORTNO NADARJENIH OTROK

Športno nadarjene učence prepoznamo že pri rednih urah športa takoj ob vstopu v osnovno šolo.

Ti otroci kažejo večjo zainteresiranost za športne vsebine, radi plezajo, se lovijo, igrajo z žogo, preskakujejo kolebnico ipd. Običajno so že vključeni v kakšno športno dejavnost, saj je tudi ozaveščenost njihovih staršev o pomembnosti športa na visoki ravni. Če otrok še ni vključen v športno dejavnost, je pomembno, da učiteljica razrednega pouka takšnega otroka prepozna in starše seznaní o tem, da šport predstavlja otrokovo močno področje, da je spreten, da v športu neizmerno uživa in da bi ga bilo smiselno vključiti v kakšno športno aktivnost.

Drugi pokazatelj nadarjenosti otroka so rezultati športnovzgojnega kartona, ki nam dajo vedeti, kakšne so otrokove motorične sposobnosti v primerjavi z njegovimi vrstniki v državi. Čeprav začnemo s testiranjem morfoloških in motoričnih sposobnosti že v prvem razredu, menim, da zanesljivost motoričnih testov začne pridobivati na teži šele po 9. letu, saj imajo zlasti 6-8-letni otroci pri izvajanju določenih testov še težave (vprašljiva je pravilnost izvedbe: skok v daljino, dotikanje plošče z roko, dvig trupa...). Pri vrednotenju rezultatov športnovzgojnega kartona moramo upoštevati tudi biološko starost otroka, saj lahko nekateri, sicer zelo spretni otroci, zamujajo v rasti in ne morejo konkurirati vrstnikom (atletika, nogomet, košarka). Tudi otrok, ki v določenem obdobju izrazito zrastejo, ne smemo odpisati, ker zaradi porušanja koordinacije takrat postanejo bolj nerodni in neokretni.

Tretji pokazatelj pa se kaže v uspešnosti reševanja različnih kompleksnejših motoričnih gibanj, kar zagotovo opazi učitelj športa, saj otrok nekako odstopa od povprečja, je uspešnejši npr. v igrah z žogo, z lahkoto izvaja elemente gimnastike ali izvede dober skok v daljino.

Vsekakor moramo kot učitelji narediti vse, da otroci vzljubijo šport in se zavedajo, da redno ukvarjanje s športom pozitivno vpliva na njihovo zdravje in samopodobo. Otrokom moramo dati različna športna znanja, ki mu omogočajo dobro športno osnovo za kasnejše rekreativno ali vrhunsko ukvarjanje s športom.

Danes se le redki otroci še spontano ukvarjajo s športom, kot je brezskrbno tekanje za žogo na dvorišču, plezanje na bližnjih drevesih, izdelovanje bunkerjev v gozdu ali smučanje na manjšem hribu. Tovrstne igralne aktivnosti je izpodrinilo zgodnje vključevanje v določene športne zvrsti: nogomet, odbojka, košarka, gimnastika.

Če je delo v raznih klubih dobro načrtovano, to pomeni, da upoštevajo dejstvo, da otrok v razvoju od 6. do 14. leta potrebuje še vedno veliko splošne vadbe (kombinacija atletike, gimnastike, plezanja, motorike z žogo), s katero otroci pridobijo univerzalna znanja in dobro razvijejo splošne motorične sposobnosti. Žal pa moje izkušnje kažejo, da temu ni tako in prezgodnja usmerjenost v določeno športno panogo prinaša pomanjkljivosti v motoriki otroka in posledično večje tveganje za nastanek poškodb.

V šoli že kar nekaj časa spremljam otroke, ki se ukvarjajo z odbojko, nogometom, rokometom in spadajo med perspektivne mlade športnike. Na teden imajo štiri do pet treningov, ob vikendih pa tekme ali turnirje. Pri večini sem že velikokrat zasledil, da so se potožili, da jih večkrat boli oz. imajo konstantne težave z rameni, kolena in bolečinami v spodnjem delu hrbta. Glede na njihovo starost me to izredno preseneča in po mojem delno nakazuje na nepravilen način dela v klubih. Sicer ga dodobra ne poznam, zato težko sodim, vendar pa lahko iščem vzroke za njihove težave v njihovem pristopu do športa ter pomanjkljivostih, ki se vedno bolj izražajo.

Večini omenjenih otrok je skupno namreč to, da se pred vadbo v šoli izredno pomanjkljivo ogrevajo. Ne vzamejo si dovolj časa za uvodni del ogrevanja, pomembne vaje enostavno preskočijo ali jih naredijo zelo površno, vaje za moč, ki so sestavni del ogrevanja, enostavno izpustijo (skleci, vaje za stabilizacijo trupa, počepi, izpadni koraki...) in zelo hitro preidejo na intenzivna gibanja (strelji z nogo na vrata pri nogometu, napadalni udarci pri odbojki).

Naslednja težava, ki jo opažam, je slaba moč določenih mišičnih skupin, ki v športih, ki ga trenirajo, niso dominantne: moč hrbtnih mišic, iztegovalk in upogibalk rok, spodnjih hrbtnih mišic ter upogibalk nog. Opažam tudi slabo gibljivost predvsem zadnjih stegenskih mišic in mišic primikalk nog.

Glede na zgoraj napisano poskušam pri rednih urah športa in urah razširjenega športnega programa narediti vsebine čim bolj pestre in učni proces organizirati tako, da se prepletata dve ali tri različne športne dejavnosti (npr. odbojka - ples, košarka - gimnastika, rokomet – atletika, nogomet - osnovna motorika) s ciljem, vključiti v vadbo čim več mišičnih skupin, vaje pa izbrati tako, da hkrati vplivamo na različne motorične sposobnosti, pri čemer me ovira prekratek časovni okvir, saj učna ura traja le 45 min. Velik pomen pripisujem pravilni izvedbi vaj za določene mišične skupine in seveda krepitvi mišic na različne načine, ki so zaradi narave športa, s katerim se otrok ukvarja, nemalokrat zapostavljene.

Primeri dela ure športa ali razširjenega programa (10-15 min):

- gimnastične vaje z žogo na različne načine in motorika z žogo;
- poigravanje z dvema žogama v kombinaciji z vajami moči;
- osnovni načini gibanja z žogo;
- igra odbojke 6:6 z dvema ali tremi žogami;
- podaje v parih z dvema žogama (odbojka, rokomet, košarka...).

MIŠIČNE SKUPINE, KI SO PRI VADBI MLADIH ŠPORTNIKOV ZAPOSTAVLJENE

Mišice trupa

Najpomembnejša skupina so mišice trupa, ki omogočajo njegovo stabilnost, in sicer tako, da ohranjajo pokončni položaj kljub različnim silam, ki rušijo ravnotežje, ter nudijo čvrsto osnovo rokam in nogam pri izvajanju različnih gibov. Pri vajah za stabilizacijo hrbtenice je pomembno, da ves čas ohranjamo hrbtenico v nevtralnem položaju z izometrično

kontrakcijo točno določenih mišic. To lahko naredimo na tri načine (Kisner in Colby, 2007): vadeči lahko naredi *drawing-in maneuver* (povleči popek proti hrbtenici), lahko izvede abdominalno napenjanje, s katerim povzroči napetost okoli pasu, ali izvede posteriorni nagib medenice, in s tem poravna ledveno hrbtenico.

Za pravilno izvedbo vaj za stabilizacijo hrbtenice se je torej potrebno najprej naučiti osnov ob upoštevanju postopnosti izvedbe vaj, zato naj bi trening stabilizacije trupa potekal v štirih stopnjah: izolacija in trening notranje enote (m. transversus abdominis/m. multifidus), nato aktivacija zunanje enote (mišice rok in nog) ob vzdrževanju mišic notranje enote, sledi stabilizacija trupa in medenice med počasnim in nadzorovanim gibanjem ledvenega dela hrbtenice, nazadnje pa preidemo v zaključno fazo, v kateri vzdržujemo stabilizacijo trupa in medenice med hitrimi gibi.

Zadnje stegenske mišice

Naslednja mišična skupina, ki se mi zdi pri mladih športnikih zapostavljena, so zadnje stegenske mišice, ki imajo pomembno vlogo pri vsakodnevnih opravilih, kot so hoja po stopnicah, dviganje predmetov, in še večji pomen pri športnih gibanjih, kjer je veliko hitrih sprememb smeri, eksplozivnih vertikalnih skokov, raznih izkorakov ipd). Šibke ali prekratke zadnje stegenske mišice so lahko razlog neučinkovitega gibanja (skoka, šprinta) in povod za številne zdravstvene težave. Zlasti negibljivost in slaba ekscentrična kontrola teh mišic predstavljata povečano tveganje za raztrganine zadnje lože. Če skrajšave mišic ne odpravimo, praviloma pride do kroničnih zdravstvenih težav, ki izvirajo iz spremenjene statike hrbtenice (ploski hrbet) in se kažejo v ponavljajočih se bolečinah v križu, teku po petah z nizko spuščeni boki, kroničnimi vnetji mišičnih narastišč na sednični grči ali golenskih prirastiščih. Najprimernejša vaja za krepitev mišic zadnje lože je upogib kolena stoje (Brodnik, Ogrizek, 2002), kjer se najbolj naravno posnema gibanje koraka. Izvajamo lahko tudi dvig bokov v hrbtni leži. Vajo lahko otežimo z zmanjšanjem oporne površine (ena noga) in nestabilnostjo oporne površine (blazina, žoga, ravnotežnostna deska). Odsvetujem pa vajo z upogibom kolena leže na trebuhu pri vadbi mišične mase in lokalne vzdržljivosti zaradi težav s stabilizacijo medenice.

Mišice rotatorne manšete

Pri mladih športnikih se pogosto pojavljajo tudi bolečine v ramenu. Najpogostejša primera kroničnih poškodb ramena pri športnikih, ki se dlje časa ukvarjajo s športi, kot so odbojka, rokomet, tenis, met kopja, kjer gre za številne silovite gibe roke, ki jih izvajajo športniki nad glavo, sta sklepna nestabilnost in poškodba rotatorne manšete. Eden izmed najpogostejših razlogov za te poškodbe je neravnovesje moči in šibkost mišic rotatorne manšete. Rotatorna manšeta je ime za posebno skupino skapulohumeralnih mišic, ki kot rokav obdajajo ramenski sklep z vseh strani razen spodnje in s svojim tonusom utrjujejo in stabilizirajo sklep. Sestavljajo jo mišice supraspinatus, infraspinatus, teres minor in subscapularis in sodelujejo v vseh gibih ramenskega sklepa, zato je njihova poškodba ali izguba osnovne funkcije zelo boleča in skoraj onemogoča gibljivost.

Vaje za rotatorno manšeto lahko izvajamo z elastičnimi trakovi, ročkami, trenažerji... Najprimernejše so naslednje vaje: zunanja rotacija s pomočjo traku (m. teres minor, m. infraspinatus), notranja rotacija s pomočjo el. traku (m. subscapularis), abdukcija s palcem obrnjenim navzgor (m. supraspinatus) z ročkami ali el. trakom, ekstenzija z el. trakom. Vaje izvajamo 3x tedensko v 2-3 serijah 10-15 ponovitev.

Proprioreceptivna vadba kot del pouka športa v šoli

Propriorepcija je v ožjem pomenu opredeljena kot sposobnost organizma za zavestno in podzavestno prepoznavanje položajev delov lastnega telesa v prostoru (Enoka, 1994, str. 183). Za zaščito sklepa ob nepričakovani hitri in siloviti mehanski motnji je pomembna refleksna propriorepcija. Zavestni gibi so največkrat prepočasni, da bi preprečili poškodbo, saj so njihove živčne poti praviloma daljše od refleksnih in zato tudi počasnejše. V tako opredeljen pojem propriorepcije so vključeni različni senzorični sistemi mišic, kit, sklepov in kože; ob tem pa še vid in ravnotežje (povzeto po: Šarabon, N., 2002)

Proprioceptivna vadba se uporablja zlasti v zdravstveno-rehabilitacijskih programih (Eils, & Rosenbaum, 2001; Osborne, Chou, Laskowski, Smith & Kaufman, 2001; Richie, 2001) in športu (Šarabon, Zupanc & Jakše, 2003). V športu so možnosti njene uporabe namreč izjemno široke in pogosto premalo izrabljene. V mlajših starostnih kategorijah te vsebine uporabimo s ciljem predpriprave na kasnejši resnejši trening moči, v višjih kategorijah pa uporabljamo zahtevnejše izvedbe s ciljem preventive pred poškodbami in razvoja situacijske moči in koordinacije.

Vsebine propioceptivnega treninga so zelo učinkovite, relativno varne, energetsko nezahtevne in hkrati zelo zabavne. Sredstva tovrstne vadbe so zlasti mnoge ravnotežne vaje na ravnotežnih deskah in drugih nestabilnih podpornih površinah, ki povzročajo dinamično nestabilne položaje ciljnih sklepov oziroma sklepnih sistemov. Tudi pri tej sposobnosti gre za visoko stopnjo povezanosti z drugimi motoričnimi sposobnostmi, zlasti koordinacijo in agilnostjo. Agilnost posameznika je namreč odvisna od stopnje koordinacije, realizacija slednje pa od sposobnosti za zagotavljanje ravnotežnega položaja. Učinki propioceptivne vadbe so: povečanje mišične aktivacije po poškodbi, skrajšanje odzivnih časov refleksa na raztezanje, izboljšanje medmišične koordinacije, izboljšanje drže in ravnotežja (povzeto po: Šarabon, N., 2002).

Nekaj primerov vaj propioceptivne za različne mišične skupine: stoja na eni nogi, enonožni spust v predklon, dvig bokov (enonožni), počep, skleci, izpadni koraki naprej, vstran, nazaj, diagonalni dvig roke in noge v opori klečno. Vaje lahko izvajamo na blazinah, ravnotežnostni blazini, različnih žogah, na nestabilnih podlagah, s pomočjo TRX trakov ipd.

Izvedba vaj moči z negativno mišično kontrakcijo

Pri ekscentrični (negativni) mišični kontrakciji se mišica podaljšuje pod vplivom sile za razliko od koncentrične kontrakcije, ko se mišica krči. Pri ekscentrični mišični kontrakciji je mišica bolj obremenjena, kar posledično privede do večjih mikropoškodb v primerjavi s koncentrično in izometrično kontrakcijo. Na mestih, kjer se mišica poškoduje, se tudi zaceli in ob ustreznem počitku tudi hipertrofira oz. prilagodi. Seveda z bremenami ne smemo pretiravati, da mišice ne poškodujemo. Ekscentrična kontrakcija ne pripomore le k preprečevanju poškodb, ampak tudi k zmanjšanju mišične utrujenosti. V preventivni vadbi

kombiniramo koncentrično-ekscentrično vadbo. Koncentrični del naj traja 1-3 sekunde, ekscentrični pa 3-5 sekund. Pri šolskih otrocih izvajamo vaje z majhnimi obremenitvami s 15 do 20-imi ponovitvami v dveh ali treh serijah.

SKLEP

Namen pričujočega članka je, izpostaviti nekaj spoznanj, do katerih sem prišel v dosedanjem delu s športno nadarjenimi učenci.

Športni pedagogi, ki poučujemo v šolah in imamo opravka tudi z nadarjenimi športniki, se moramo zavedati, da tudi ti potrebujejo dovolj naše pozornosti. Sam opažam, da je s takšnimi učenci v večini primerov zelo prijetno delati. So disciplinirani, osredotočeni na svoj cilj, znajo si organizirati čas, želijo napredovati, so spoštljivi in je enostavneje vzpostaviti sodelovanje z njimi. Najdejo pa se tudi izjeme, ki »že vse znajo, so veliko boljše od drugih, so mnenja, da nekaterih športnih vsebin ne bodo nikoli potrebovali, da je vsak šport razen tistega, s katerim se sami ukvarjajo, nesmiseln«. Zaradi takšnega mišljenja so težko vodljivi in nemotivirani za šolsko športno vadbo. Zanje si moramo vzeti čas, se z njimi pogovoriti, kje opažamo njihove dobre lastnosti in tudi pomanjkljivosti in kako pomembno je za njihovo nadaljnjo športno pot, da jih odpravijo. Ob primerni vztrajnosti pri takšnih učencih večinoma uspemo.

LITERATURA

1. *ABC propriocepcije*. Pridobljeno s: https://intranet.fsp.uni-2.lj.si/mma_bin.php?id=2009111413421440
2. *Bolečina v spodnjem delu hrbta in vaje kako jo odpraviti*. Pridobljeno s: <https://polet.delo.si/telovadnica/bolecina-v-spodnjem-delu-hrbta-vaje-kako-jo-odpraviti>

3. *Kako povečati mišični obseg*. Pridobljeno s: <https://www.ride-sport.si/kako-povecati-misicni-obseg/>
4. Kalan, J. (2016). *Ekcentrična vadba za zadnjo ložo stegna* (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
5. *Proprioceptivni trening in šport*. Pridobljeno s: <http://www.tone-si.com/clanki/proteusSLO.pdf>
6. *Tendinitis rotatorne manšete potrebuje vašo vztrajnost*. Pridobljeno s: <https://fizioterapija-z-ajdo.si/tendinitis-rotatorne-mansete/>
7. Todorovič, D. (2012). *Metodika razvoja moči stabilizatorjev trupa*. (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
8. Turk, (A.) (2012). *Športne poškodbe ramenskega sklepa*. (Diplomsko delo). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
9. Vravnik, M. (2014). *Propriocepcija v košarki*. Pridobljeno s: <https://www.fsp.uni-lj.si/cobiss/diplome/Diploma22100064VravnikMatija.pdf>

dr. Katarina Germšek: Nadarjeni učenci v ob(šolskih) dejavnostih

Osnovna šola Miklavž na Dravskem polju

katarina.germsek@sola-miklavz.si

V prispevku želimo predstaviti dejavnosti, ki jih na OŠ Miklavž na Dravskem polju ponujamo literarno in jezikovno nadarjenim učencem. K dejavnostim ob pouku uvrščamo bralnico, v okviru katere nadarjeni učenci berejo učencem prvih razredov, nadarjeni učenci sodelujejo na literarnih natečajih, pri ustvarjanju šolskega glasila in vodenju prireditev (dramatizacije, deklamacije, recitacije). Pri pouku so nadarjeni učenci snovalci novih, nenavadnih zamisli, oblikovalci sklepnih misli, občasno tudi učitelji. S stališča formativnega spremljanja so nadarjeni učenci tisti, ki hitreje usvojijo način za oblikovanje meril uspešnosti ipd., zato so lahko ostalim učencem v pomoč. Nekateri nadarjeni učenci pri pouku ne kažejo svoje nadarjenosti, kljub učiteljevim spodbudam so zgolj pasivni udeleženci učnega procesa.

Dejavnosti nadarjenih učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu in ob njem so pogosto pogojene z njihovo notranjo motivacijo. Pri vsakem posamezniku je notranja motivacija drugačna, nekateri so učno motivirani, drugi storilnostno, nekateri nadarjeni učenci pa sploh niso motivirani. Z zunanjo motivacijo in spodbudnim okoljem lahko delno vplivamo na posameznikove aktivnosti, kar se odraža na začasni motiviranosti za delo, dejavnosti. V šolskem prostoru so učencem nudene dejavnosti, ki so skladne z njihovimi močnimi področji, od njih samih pa je odvisno, ali bodo te možnosti izkoristili.

Ključne besede: nadarjeni, motivacija, dejavnosti, jezikovno in literarno področje.

In the paper, we want to present the activities that we offer to literary and linguistically talented pupils at the Miklavž na Dravskem polju primary school. The activities at the classroom include reading a book, where gifted students read to first-class pupils, talented pupils participate in literary competitions, the creating of a school newsletter and the conduct of events (dramatization, declamation, recitation). In class, gifted pupils are the inventors of new, unusual ideas, designers of concluding thoughts, and occasionally also teachers. From the standpoint of formal monitoring, gifted pupils are those who quickly adopt a way to create benchmarks, etc., so they can help other students. Some gifted pupils do not show their talent in class, despite teachers' incentives. They are only passive participants in the learning process.

Activities of gifted pupils in and around the educational process are often conditioned by their internal motivation. For each individual, internal motivation is different, some are motivated by learning, others are productive, and some gifted students are not motivated at all. With external motivation and a stimulating environment, we can partly influence the individual's activities, which is reflected in the temporary motivation for work, activities. In the school, students are provided with activities that are consistent with their strong domains, and it depends on themselves whether they will take advantage of these opportunities.

Keywords: talented pupils, motivation, activity, linguistic and literary field.

Uvod

V prispevku se osredotočamo na ožje področje nadarjenosti, izpostavljamo predvsem literarno in jezikovno nadarjene učence. Ker nadarjenost ni enovita, tudi jezikovno in literarno nadarjeni učenci niso nadarjeni edino in zgolj na tem področju, pri vsem tem so pomembne osebne lastnosti. Jezikovna in literarna nadarjenost se kažeta v nenavadnih idejah, razumevanju prenesenih pomenov in literarnem udejstvovanju. Za uspešno izpeljavo dejavnosti je potrebna motivacija nadarjenih učencev, zaradi množice vseh ponujenih dejavnosti je potrebno paziti, da nadarjenim učencem nudimo možnost čustvenega obvladovanja, socialno odgovornega vedenja in oblikovanega vrednotnega sistema. Šolske in občolske dejavnosti bi naj hkrati omogočale razvijanje osebnostnih značilnosti in pridobivanje znanja.

Jezikovno in literarno nadarjeni učenci

Splošno velja, da predstavlja nadarjenost vsoto danih in pridobljenih dejavnikov, ki omogočajo nadpovprečne stvarne ali le latentne, osebno ali družbeno koristne stvaritve na enem ali več toriščih ljudske dejavnosti. Specifična organiziranost živčevja, nagnjenj, interesov in motivov nadarjenih pa daje pečat tudi njihovi osebnosti« (Strmčnik, 1994, str. 12). V sodobnejših modelih je nadarjenost opredeljena kot splet notranjih (psiholoških) in zunanjih (kontekstnih) spremenljivk, ki interaktivno vodijo k razvoju nadarjenega vedenja. Pri oblikovanju Koncepta (1999) so upoštevali Renzullijev trikrožni model iz leta 1986, po katerem je nadarjenost opredeljena kot: »produkt interakcije med tremi dejavniki: (1) nadpovprečne sposobnosti (splošne ali specifične), (2) ustvarjalnosti in (3) predanosti nalogi (motiviranost)« (Juriševič, 2012b, str. 29). Osebne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. Čim bolj dosledno se kažejo posamezne lastnosti pri učencu, tem bolj verjetno je, da je nadarjen. Najbolj tipične so naslednje (Koncept, 1999): miselno-spoznavno področje: razvito divergetno mišljenje (fluentnost, fleksibilnost, originalnost, elaboracija), razvito logično mišljenje (analiza, abstrahiranje, posploševanje, sposobnost sklepanja), nenavadna domišljija, natančnost opazovanja, dober spomin, smisel za humor; učno-storilnostno področje: široka razgledanost, visoka učna uspešnost, bogato besedišče, hitro branje, spretnost v eni od umetniških dejavnosti (glasba, ples, risanje, dramatizacija itd.), motorična spretnost in vzdržljivost; motivacija: visoke aspiracije in

potreba po doseganju odličnosti, radovednost, raznoliki in močno izraženi interesi, vztrajnost pri reševanju nalog, visoka storilnostna motivacija, uživanje v dosežkih; socialno-čustveno področje: nekonformizem, močno razvit občutek za pravičnost, neodvisnost in samostojnost.

Jezikovno nadarjen učenec je izredno občutljiv za podrobnosti v jeziku, prepoznava odnose in povezave, zna bogato izražati svoje misli, zelo dobro oblikuje pisne izdelke in govorne nastope, izjemno dobro razume prenesene pomene in fraze in jih zna tudi uporabljati. Literarnorecepcijsko nadarjen učenec kaže izjemen interes za literarno področje. To pomeni, da rad bere, prostovoljno sodeluje v dejavnostih, povezanih z literarnim področjem, kupuje ali si izposoja leposlovne knjige, se vključuje v šolsko delo s tega področja, udeležuje se literarnih tekmovanj, natečajev, srečanj, diskusij o knjigah, nadpovprečno izstopa pri doseganju ciljev pouka književnosti. Umetniško nadarjen učenec (na vseh treh področjih literarnih zvrsti) rad in veliko nastopa v dramskih predstavah, na recitalih, lutkovnih predstavah ipd. Izjemno rad in veliko piše, npr. pesmi, zgodbe, dramska besedila. Ima veliko različnih idej pri ustvarjanju, dobro improvizira, se zna vživeti v vlogo, rad nastopa, kritično presoja svoje in tuje izdelke oz. nastope, sprejema, drugačnost, ne mara posnemanja. Ima nenavadne ideje, ki se jih drugi ne spomnijo (Kerndl, 2014). »Literarna nadarjenost je imaginativna in inventivna miselna dejavnost, v katero so vključeni spomin, reprodukcija, inteligentnost in drugi dejavniki. V sebi združuje kombinacijo drugih vrst nadarjenosti, najmanj kar mora biti, sta umetniška senzibilnost in socialna nadarjenost« (Blažič, 1992, str. 14).

Motivacija nadarjenih učencev

Mojca Juriševič (v Bezić, 2012, str. 38) pravi: »Natančneje kot učitelji prepoznajo motivacijske značilnosti nadarjenih učencev, ustrežneje lahko načrtujejo in spodbujajo učne dejavnosti, ki so zanje motivirajoče. Končni cilj je namreč, da jih pripeljejo do kakovostnega znanja v skladu z njihovimi potenciali ter učnimi dosežki, ki prispevajo ne le k njihovem osebnotnem razvoju temveč k splošnemu družbenemu razvoju na različnih področjih.« Vsi nadarjeni učenci niso enako motivirani za šolsko učenje in pomanjkanje notranje motivacije lahko resno ogrozi razvoj njihovih potencialov in vodi celo k učni neuspešnosti. Upad notranje motivacije za učenje v šoli iz otroštva v mladostništvo pojasnjujemo s predpostavko, da s šolanjem pri nekaterih nadarjenih učencih njihova nadarjenost postaja čedalje manj skladna s ponudbo in zahtevami učnega načrta in se zato začnejo v šoli

dolgočasiti. Sodobna družba danes nadarjenim učencem ponuja veliko v smislu možnosti in priložnosti za udejstvovanje in individualizacijo, obenem pa od njih tudi veliko in predvsem prehitro zahteva –v smislu čustvenega obvladovanja, socialno odgovornega vedenja in oblikovanega vrednotnega sistema, za doseg te ciljev pa jih predvsem zunanje spodbuja in zunanje nagrajuje (Juriševič, 2012a). Čeprav je potrebno pri nadarjenih učencih spodbujati notranjo motivacijsko usmerjenost in zadovoljitev psiholoških potreb po samostojnosti, kompetentnosti ter socialni vpetosti, ne smemo popolnoma zanemariti zunanjih motivacijskih spodbud, kot so pohvala, nagrada, ocena, ugodnost itd. Te so namreč v šoli tudi velikokrat potrebne, da se učenci nečesa naučijo. Nadarjeni učenci namreč pri učenju, še posebno v prvih šolskih letih, potrebujejo stabilno oporo in jasne usmeritve pri učenju učenja, da kasneje lahko postanejo samostojni, učinkoviti in uspešni učenci (Juriševič v Bezič, 2012). Glede na opravljene raziskave ugotavljamo, da nadarjene učence za učenje v šoli motivirajo sproščeni odnosi med učitelji in učenci ter pohvale za uspešno učno delo, saj si tako oblikujejo dobro učno in socialno samopodobo ter zadovoljujejo svoje razvojne potrebe; enako pomembna je tudi zanimiva učna snov, ki je zanje smiselna oziroma uporabna ter jim predstavlja miselni izziv.

Dejavnosti in način dela z nadarjenimi učenci

Z različnimi dejavnostmi in načini dela oblikujemo učenčevo zaupanje v svoje lastne sposobnosti in krepimo zavest, da višje zmožnosti tudi odgovorno zavezujejo k večjemu delu. Nadarjeni učenci lahko pomagajo učno manj uspešnim, pripravijo referate, poročajo o svojih hobijih in raziskavah, vrednotno oplemenitijo delo v oddelčnih skupnostih, so organizatorji šolskih tekmovanj itd. (Ferbežer 1998, str. 51). Šolske in obšolske dejavnosti bi naj združevale pridobivanje znanja, razvijanje učnega in miselnega stila ter razvijanje osebnostnih značilnosti. Posameznikove interese in področja nadarjenost lahko razvijamo znotraj pouka ali v drugih (ob)šolskih dejavnostih, tj. pri interesnih dejavnostih, na taborih, pri individualnih urah.

Jezikovno in literarno oz. literarnoreceptijsko inteligentnost učitelj slovenščine razvija predvsem pri pouku književnosti. »Kakovosten pouk književnosti predstavlja bistveni dejavnik optimalnega receptijskega razvoja vsakega učenca. Če želi učitelj posameznemu učencu tak razvoj omogočiti, mora upoštevati razlike v kognitivnem razvoju, receptijski zmožnosti, horizontu pričakovanj, nadarjenosti, primanjkljajih, interesih – to pa pomeni, da

ne more poučevati vseh učencev na enak način. Ob enakem pristopu bi bili učenci s primanjkljaji preobremenjeni, nadarjeni učenci pa bi se dolgočasili» (Kerndl, 2014, str. 8). Nadarjeni učenci so pri slovenščini snovalci novih, nenavadnih zamisli, oblikovalci sklepnih misli, občasno tudi učitelji. Omenjena vloga se kaže predvsem v zaključni fazi, ko učenci podoživljajo literarnoestetsko doživetje, in sicer z: vživljanjem v književno osebo, pisanjem pisem, dnevnika; glasnim branjem, pri katerem učenci povedo svoje razumevanje sporočila in s skupnim recitiranjem; ponazarjanjem dogajalne premice; tvorjenjem besedila po nekem vnaprej predstavljenem vzorcu; nadaljevanjem, dopolnjevanjem, preoblikovanjem zgodb, izmišljanjem predzgodbe; dramatizacijo; povezovanjem besedila z risankami, filmi, poustvarjanjem na področju glasbe in umetnosti, kot so ilustracije obravnavanih besedil; ustvarjanjem predstav; sodelovanjem pri pravljicnih projektih in sodelovanjem pri zbiranju ljudskih izročil; primerjanjem književnih besedil; obiskom knjižnic (Saksida, 2008). Nadarjeni učenci z novimi nalogami nadgrajujejo lastno dojemanje ter pogled na umetnostno besedilo. S stališča formativnega spremljanja so nadarjeni učenci tisti, ki hitreje usvojijo način za oblikovanje meril uspešnosti ipd., zato so lahko ostalim učencem v pomoč. Pri pouku je delo na takšen način olajšano, saj s pomočjo hitrejših učencev vsi učenci hitreje usvojijo merila in lahko več časa posvetijo aktivnemu pisanju.

Za dejavnosti ob pouku, ki jih namenjamo nadarjenim učencem imamo na začetku šolskega leta uvodni sestanek, na katerem nadarjenim učencem predstavimo okvirne dejavnosti, ki smo jih za njih pripravili v določenem šolskem letu. Na tem sestanku učenci podajajo svoje predloge, zamisli, želje o delu v delavnicah. K dejavnostim ob pouku med drugimi uvrščamo tudi bralnico, v okviru katere nadarjeni učenci berejo učencem prvih razredov, nadarjeni učenci sodelujejo na literarnih natečajih, pri raziskovalnih nalogah, pri ustvarjanju šolskega glasila in vodenju prireditev (dramatizacije, deklamacije, recitacije).

Bralnica se izvaja enkrat tedensko v jutranjem varstvu ali oddelku podaljšanega bivanja. Z leti smo ugotavljali, da se starejši učenci radi družijo z mlajšimi, radi so njihovi »mentorji«, zato se je porodila ideja o bralnici. Za bralnico se odločijo posamezniki, ki imajo interes za branje in se radi družijo z mlajšimi učenci; prevladujejo učenci, ki so jezikovno in literarno nadarjeni. Na začetku leta izberemo dan (dneve), ko imajo učenci čas za branje, nato pripravimo datumski seznam, ki ga dobijo vsi udeleženi nadarjeni učenci. Učenci si knjigo, ki jo bodo brali, izberejo sami v šolski knjižnici, jo prinesejo od doma ali iz katere druge knjižnice. V prvih razredih preberejo knjigo, po navadi si izberejo slikanico, ob branju kažejo slike in iščejo očesni stik s poslušalci. Prvošolci jih z zanimanjem poslušajo in opazujejo

sličice, včasih že vmes kdo poseže s kakšnim vprašanjem. Po branju se nadarjeni učenci različno odzivajo, nekateri vprašajo mlajše, ali jim je bila knjiga všeč, kaj jim je bilo najbolj všeč v knjigi, kdo vse nastopa v knjigi, kaj se je dogajalo ipd., drugi pa se le zahvalijo za pozornost. Ob koncu branja namreč nadarjenim učencem pustimo možnost, da izrazijo svoj talent, zato nimamo določenega zaključka. Odziv na bralnico je pozitiven, tako s strani bralcev (nadarjenih učencev) kot tudi s strani poslušalcev (prvošolcev).

Nadarjeni učenci sodelujejo na literarnih natečajih, s katerimi jih seznanimo učitelji. Posamezniki, ki se zanimajo za literarni natečaj, prihajajo na konzultacije, pogovore k učiteljem mentorjem, ki jim svetujejo in jih usmerjajo.

Nadarjeni učenci sodelujejo pri raziskovalnih nalogah. Pisanje raziskovalne naloge je projekt, ki ga učenec izpelje s pomočjo mentorja. Najprej se učenec opredeli o temi, ki jo želi raziskati, nato ob mentorjevih usmeritvah študira literaturo, s pomočjo razgovora si zastavi raziskovalna vprašanja in hipoteze. S poglobljenim branjem teoretičnih ugotovitev piše in pogloblja svoje vedenje o raziskovalni temi. V kolikor je naloga empirična, učenec sestavi anketni vprašalnik, ga izvede in analizira. Pri vsem tem je učitelj mentor, na katerega se učenec v težavah lahko obrne po pomoč. Pri delu z raziskovalnimi nalogami sta se izkazali predvsem dve izkušnji, in sicer: učenci naloge na izpeljejo do konca, ker jim upade motivacija, jih tema več ne pritegne ipd., tisti učenci, ki pa nalogo izpeljejo do konca, pa so v iskanju teoretičnih izhodišč premalo kritični in vztrajni, zato se zadovoljijo z vsemi podatki, ki jih dobijo na spletu. Jasno je, da še nimajo izkušenj o znanstvenem raziskovanju, zato je mentorjeva naloga, da jih na tem področju opolnomoči.

Učenci vodijo šolske prireditve in pri njih sodelujejo. Učenci podajajo svoje predloge za šolske prireditve na določeno temo (ob državnih praznikih), pišejo scenarij, razmislijo o možnih nastopajočih, nato idejo tudi realizirajo.

Zaključek

Nadarjenim učencem moramo dati priložnost za izkazovanje njihove nadarjenosti tako pri pouku kot tudi ob pouku. Paziti moramo, da gre za hkratno učenje in razvijanje učenčeve osebnosti. Spodbujanje notranje motivacije pri učencih je bolj učinkovito in ima boljše rezultate. Zagotovo pa je pomembno, da se učenci pri dejavnostih počutijo varno, samostojno, v kolikor so dejavnosti obogatene še s humorjem, pa jim je toliko ljubše.

Literatura

- Bezić, T. (ur.). (2012). *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole: priročnik*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Blažič, M. (1992). *Kreativno pisanje: priročnik vesele znanosti od besede do besedila*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport: Domus.
- Ferbežer, I. (1998). Identifikacija in razvijanje nadarjenosti. V: Bezić, T. (ur.), *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, str. 33–66.
- Juriševič, M. (2012a). *Motiviranje učencev v šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Juriševič, M. (2012b). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Juriševič, M. (2012). Učna motivacija nadarjenih učencev. V: Bezić, T. (ur.). (2012). *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole: priročnik*. (str. 38–51). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kerndl, M. (2014). Učiteljeva literarnodidaktična kompetenca in notranja učna diferenciacija pri pouku književnosti. *Revija za elementarno izobraževanje*, 7 (1), 7–17.
- Koncept: Odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Pridobljeno 26. 2. 2019, s http://www.zrss.si/pdf/210911135740_ssd_nadarjeni20koncepto%C5%A1.pdf.
- Saksida, I. (2008). *Poti in razpotja didaktike književnosti*. Mengeš: Založba Izolit.
- Strmčnik, F. (1994). Skrb za razvoj nadarjenih učencev. V: Blažič, M. (ur.), *Nadarjeni – stanje, problematika, razvojne možnosti*. Novo mesto: Pedagoška obzorja, str. 9–25.

Leonida Gavez Šerbinek: Sodelovanje nadarjenih učencev v projektu Prevzeli smo muzej

OŠ Miklavž na Dravskem polju

leonida.gavez-serbinek@guest.arnes.si

Lektor: Simon Šerbinek, prof.

Povzetek

Nadarjeni učenci so po Zakonu o osnovni šoli učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, kot na primer v umetnosti ali športu. Naloga šole je, da tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela. Hkrati jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela. S projektom Prevzeli smo muzej, ki smo ga izvedli skupaj z Muzejem narodne osvoboditve Maribor, so nadarjeni učenci s spoznavanjem novih učnih okolij, z izmenjavo izkušenj z ljudmi, ki delajo v muzeju, vživljanjem v različne poklicne vloge, s komunikacijo z različnim občinstvom krepili vseživljenjska znanja na drug način. Učenci, vključeni v projekt, so se najprej preizkusili pri pisanju življenjepisov, saj so bila razpisana različna delovna mesta za delo v muzeju, ki so ga »prevzeli« za en dan. Po izboru smo dobili kustose razstave, kustose pedagoške vodje, direktorico muzeja, fotografe, osebo, odgovorno za stike z javnostmi, informatorja ... Učenci so zbirali predmete, fotografije, pregledovali šolske kronike, oblikovali gradivo, prevajali, ustvarili samostojno razstavo in še vodili po stalnih razstavah Muzeja NO Maribor. Cilj projekta je bil približati učencem življenje v muzeju in jih ob tem ozavestiti, kako pomembno je varovanje kulturne dediščine.

Ključne besede: nadarjeni učenci, vseživljenjska znanja, projekt, kulturna dediščina

Abstract

Elementary School Act defines gifted students as students with above average skills and abilities in thinking or high standard achievements in particular study fields such as art or sports. It is school's responsibility to ensure such students appropriate terms of education in such a way that their teaching contents, methods and forms are adjusted. At the same time, they are offered additional classes and other forms of group or individual classes. School project 'Taking over the museum' carried out in collaboration with National Liberation

Museum provided gifted students with lifelong learning skills and abilities through learning in new environment, exchanging of experience with museum employees, receiving hand-on experience in various professions and communicating with different audiences. Students taking part in this school project have tried themselves in writing their own CVs as various working positions for the day of 'taking over the museum' were available. After all applications were considered students became museum curators, museum director, pedagogical leader, photographer, PR service and museum welcoming staff. Students were gathering different topic-related objects, photographs, reading and studying school chronicles, doing translations and thus creating an independent exhibition at the museum. Moreover, they have become museum guides at permanent exhibitions at the National Liberation Museum in Maribor. The project objective was to enlighten the working process at the museum and consequently emphasize the awareness of preserving cultural heritage.

Keywords: gifted students, lifelong learning skills, project, cultural heritage

Uvod

Večina literature o nadarjenih učencih se prične z diagnostiko, značilnostmi in potrebami učencev. Nadarjeni ali talentirani učenci in mladostniki so po definiciji ameriškega Zakona o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978 tisti otroci, ki so v zgodnjem otroštvu, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke potenciale ali dosežke na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično-akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, ki poleg rednega šolskega programa, potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti.

Značilnosti nadarjenih učencev

Skozi raziskave je bilo ugotovljeno, da so pri nadarjenih učencih najpogosteje vsebovane naslednje značilnosti, ki jih navaja Strmčnik (1998):

- zgodnja in smotrna uporaba besednjaka; besednjak, poglobljen in zahtevnejši po pomenu; sposobnost zgodnjega branja,
- ostro in kritično opazovanje z zmožnostjo dalj časa trajajoče koncentracije na preučevalni problem,
- sposobnost miselne analize, sinteze, abstrakcije. Imajo originalen, kreativen pristop pri reševanju problemov. Imajo obsežen transfer naučenega in sposobni so funkcionalnega preoblikovanja znanja v intelektualne sposobnosti,

- spontano željo po znanju, neprestano sprašujejo in težijo k miselno-vzajemni komunikaciji,
- visoko razvito logično mišljenje,
- izrazita sposobnost vodenja,
- zagrizeno se predajo interesno-problemskim nalogam; rutinske naloge jih dolgočasijo,
- velika splošna poučenost,
- pri delu so vztrajni in vestni,
- pogosto se ukvarjajo z moralnimi pojmi, kot so pravica – krivica, dobro – zlo; ukvarjajo se s smislom življenja ...,
- samoiniciativnost in domiselnost,
- pogosto dajejo nenavadne, redke, bistre odgovore,
- izrazite empatične sposobnosti,
- visoko samozaupanje, samospoštovanje in samovrednotenje, nekoliko bolj v intelektualnem kakor v socialnem smislu,
- izrazita samokritičnost,
- izrazit smisel za humor,
- nezadovoljni so s preprostimi in očitnimi rešitvami in so pogosto neuspešni pri teh nalogah, saj ne morejo verjeti, da je rešitev tako očitna,
- visoka delovna motiviranost v specifičnih interesnih področjih,
- zastavljanje visokih storilnostnih ciljev.

Temeljna načela dela z nadarjenimi učenci

Dr. Feldhusen, nekdanji predsednik Svetovnega združenja za nadarjene, je pri specifičnosti vsebin, metod, stilov vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi opredelil temeljna načela pridobivanja znanja, oblikovanja možnosti za razvoj ustvarjalnosti in razvijanja emocionalne podpore in motivacije. Po Konceptu dela z nadarjenimi učenci (Žagar, 1999) potrebujejo nadarjeni učenci poleg običajnih učnih programov tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti, kjer lahko razvijajo svoje sposobnosti. Potrebujejo predvsem občutek, da so v svojem

razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti, varni in ljubljani in da jih vzgojitelji razumejo. Glede na njihove posebne potrebe in interese, je potrebno skrbeti za ustvarjanje možnosti za občasno druženje. V dobri klimi bodo lahko izrazili svoje ideje, bili ustvarjalni in osebno zoreli.

Najhitrejša napredovanja in najkvalitetnejši razvoj nadarjenih učencev dosežemo z usklajenostjo visokih sposobnosti, intenzivnega interesa, z ustreznostjo metod, oblik, vsebin in stilov. Vse to vodi k aktivni rabi pridobljenega znanja, k samostojnosti in samousmerjanju ter k občutku samoizpolnitve.

Projekt Prevzeli smo muzej

Muzej narodne osvoboditve Maribor od leta 2013 organizira projekt Prevzeli smo muzej. V letu 2018 se mu je pridružila OŠ Miklavž na Dravskem polju. Namen projekta je sodelovanje muzeja z lokalno skupnostjo ter spremljanje pomembnih dogodkov in dogajanj v okolici, s svojim delom pa vzpostaviti vzpodbudno okolje za razvijanje ustvarjalnosti.

Povabilo Muzeja narodne osvoboditve Maribor k sodelovanju smo sprejeli z navdušenjem in veliko mero odgovornosti. Šola je nadarjenim učencem zagotavljala ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim je prilagajala vsebine, metode in oblike dela. S projektom Prevzeli smo muzej so nadarjeni učenci s spoznavanjem novih učnih okolij, s komunikacijo z različnim občinstvom krepili vseživljenjska znanja na drugačen način.

Dela smo se lotili tako, da so se učenci, ki so želeli sodelovati v projektu, najprej preizkusili pri pisanju življenjepisov. Razpisali smo različna delovna mesta za delo v muzeju, saj smo potrebovali kustose razstave, kustose pedagoške vodje, direktorja muzeja, fotografe, informatorja, osebo, odgovorno za stike z javnostmi ... Učenci so v življenjepisih zapisali osnovne podatke o sebi, o izkušnjah, o viziji svojega dela. Skratka, prepričati so nas morali, da so oni najprimernejši kandidati. Glede na to, da je bilo razpisano okrog petdeset delovnih mest, so vsi prijavljeni dobili možnost dela. Ko so bila delovna mesta razdeljena, so se učenci prvič sestali z mentorji iz muzeja, ki so pomagali pri izvedbi projekta. Dvakrat so jim pokazali svoj način vodenja razstave, jim posredovali osnovne informacije, nato je bila naloga učencev, da sami oblikujejo besedilo za vodenje po razstavi.

Direktorica muzeja je učence, ki so prevzeli vloge piarovca, informatorja, fotografa in direktorja, seznanila z zadolžitvami in jih opozorila na natančnost ter vestnost pri delu. Poseben poudarek je bil podan objavljanju na spletnih omrežjih.

Medtem so vsi učenci šole začeli zbirati predmete in informacije za razstavo o naši šoli. Organizirali smo izbor za najizvirnejši naslov razstave. Kustosi razstave so se odločili za naslov: Od tablice do tablice. Sledilo je nekajmesečno delo, kjer so učenci zbirali različne predmete, povezane z našo osnovno šolo, kot na primer zvezke, torbe, peresnice, učbenike, spričevala, fotografije, rutice, pionirske izkaznice ... Naloga kustosov razstave je bila pregledati vse gradivo, prebrati zbornike in kronike, poimenovati in arhivirati vse predmete ter zbirati informacije za nastajajočo razstavo. Del razstave je bil namenjen našim športnikom in kulturnikom ter učiteljem, ki so nekoč kot učenci sedeli v šolskih klopeh OŠ Miklavž, sedaj pa na isti šoli stojijo na drugi strani katedra. Zahtevnejši del nalog je bil sestaviti besedilo, saj ni bilo lahko izluščiti najpomembnejše opise, ker je bila dolžina teksta na plakatih natančno določena. V teku projekta se je izkazalo, da lahko še več učencev priključimo k sodelovanju, zato smo pozvali nadarjene učence, ki imajo veliko znanje angleškega jezika, da se lotijo prevajanja besedil za plakate in poimenovanja predmetov, ki so bili predvideni za razstavo. Vse to je predstavljalo prevajalcem velik izziv, saj so bili izrazi pogosto arhaični.

Na svetovni dan muzejev so učenci »prevzeli« muzej. Najprej je bila predaja ključa direktorice Muzeja narodne osvoboditve Maribor direktorici za en dan, in sicer učenki devetega razreda. Sledila je tiskovna konferenca, kjer je novinarje nagovorila začasna direktorica muzeja. Ta je potrdila, da je za njimi res veliko dela, tudi kakšna neprespana noč. "Vložili smo veliko truda, časa, da lahko predstavimo muzej in razstavo. Rada bi se zahvalila vsem kolegom, učiteljem, strokovnim sodelavcem muzeja, ki so nam prepustili muzej. A ta razstava ni le razstava, je naša razstava, razstava mladih," je dodala R. B., nekoliko vznemirjena zaradi odgovornosti, ki jo prinaša ta funkcija. Na vprašanja novinarjev so odgovarjali tudi posamezni učenci, ki so opravljali različne naloge v projektu.

Učenci, sodelujoči v projektu, so se odpravili na svoja delovna mesta. Na ogled v Muzej narodne osvoboditve Maribor je prišlo 28 oddelkov in skoraj 600 učencev, kar je pomenilo velik organizacijski zalogaj. Učenci, ki so opravljali vlogo kustosov pedagogov, so se morali natančno držati časovne omejitve, hkrati so morali vodenje po razstavi prilagoditi starosti učencev. Tako so, na primer, predstavljali drugo svetovno vojno v nekaj minutah učencem 1. razreda, ki do takrat še niso slišali za vojno, in učencem 9. razreda, ki so že poznali dogajanje v 2. svetovni vojni. Slednjim je bilo tako potrebno podati znanje na zahtevnejši stopnji in časovno daljše. Dobro so se morali orientirati v prostoru. Pripravljeni so morali

biti na vprašanja in vsi so se morali držati natančnega urnika. Pri svojem delu so bili samozavestni, prilagodljivi, prepričani v svoje znanje in sposobnosti.

Druga skupina kustosov pedagogov je prevzela vodenje delavnic, kjer so učenci prve in druge triade izdelali preprosto igračo. Preden so skupine prišle do njih, so si pripravili material, prostor in izdelali nekaj igrač, da so lahko pokazali končni izdelek. Delo je zahtevalo ročne spretnosti in potrpežljivost. Mlajšim učencem so morali podati natančna navodila in jih pri delu voditi.

Dan je bil organiziran kot kulturni dan, zato smo se odločili, da poleg ogleda razstav v muzeju ponudimo učencem še vodenje po mestu. Učence so kot vodniki popeljali na različne točke mesta. Urjenje za to delo je potekalo tako, da so jih mentorji iz muzeja enkrat popeljali na turistični ogled mesta Maribor. S pomočjo literature so si oblikovali besedilo in se ga naučili. Preden so sami vodili učence po mestu, so mesto v dnevih pred tem razkazali mentorjem. Vodenje po mestu so opravljali v dvojicah. Razdelili so si opis posamezne znamenitosti in bili pozorni predvsem na to, da bodo dovolj glasni in da bodo poslušalcem predstavili najpomembnejše stvari, hkrati pa zmeraj povedali nekaj, kar še niso vedeli in je bilo zanimivo ali zabavno. Vlogo vodnika je ta dan prevzel tudi U. K., učenec sedmega razreda, ki se je z veseljem prijavil k sodelovanju. Dejal je: "Pri vodenju sem se veliko naučil o Mariboru in v veselje mi je sodelovati s svojimi sošolci ter svoje znanje predajati naprej."

Vse dogajanje sta spremljala fotografa, ki sta obeležila dogajanje v muzeju, v mestu in Fotografskem muzeju, kjer so prav tako potekala vodenja. Oseba, ki je bila odgovorna za stike z javnostmi, je pred samim dogodkom oblikovala vabila, povabila medije, župana, sklicala tiskovno konferenco, odgovarjala medijem in objavljala fotografije, ki sta jih fotografa posnela na spletnih omrežjih ter jih komentirala.

Informator je usmerjal skupine učencev šole in obiskovalce od drugod, saj je bil muzej odprt tudi za širšo javnost. Pred tem delom je moral poznati vse prostore muzeja. Vedeti je moral, kje se nahaja posamezna razstava. Pri sebi je imel tabelo, kjer je bilo natančno določeno, kam mora najprej posamezna skupina in kam jo mora usmeriti naprej.

Medtem so kustosi, ki so bili odgovorni za pripravo razstave Od tablice do tablice, čistili vitrine, selekcionirali predmete, ki jih bodo ponudili javnosti na ogled, označili predmete in jih povezali v smiselno celoto skupaj s plakati, ki so že bili oblikovani in natisnjeni. Veliko so se s pripravami naučili ne le o zgodovini svoje šole, temveč tudi o zgodovini svojega kraja. "Ugotovili smo, da ima naša šola odlične športnike, da je morala večkrat menjati lokacije,

da jo je parkrat zajel požar in da je med drugim našo šolo obiskoval tudi pevec skupine Laibach," je zanimivosti nanizala učenka, ki je bila ta dan kustosinja.

Dan se je zaključil s kratkim programom ob otvoritvi naše razstave. Nadarjeni učenci na glasbenem področju so izkazali svoje znanje, prav tako učenci, ki imajo sposobnosti na dramsko-literarnem področju. Razstava Od tablice do tablice je en teden gostovala v Muzeju narodne osvoboditve Maribor, nato je bila prenesena v OŠ Miklavž na Dravskem polju.

Delo učencev, ki so sodelovali pri projektu, se še ni končalo, saj so morali vrniti vse predmete, ki so bili arhivirani, objaviti članek v šolskem glasilu, urediti predstavitev v programu PowerPoint ter jo objaviti na spletnih straneh šole. S ponosom so še zadnjič vodili starše in druge krajanke po razstavi v šoli. Na ogled razstave so povabili tudi ugledne športnike in kulturnike, ki so bili del raziskovalnega dela in so ponos šole.

Ob evalvaciji dela, ki je bilo izvedeno skupaj z Muzejem narodne osvoboditve Maribor, se je projekt zaključil. Učenka, ki je opravljala delo začasne predstavnice za stike z javnostmi v muzeju, je svojo izkušnjo v projektu strnila takole: "Najlepše pa je povedati, da smo prav vse naredili sami. Iskali podatke, opravljali pomembne klice, urejali besedila. Veseli smo, da smo dobili priložnost, da lahko pokažemo svoje spretnosti."

Zaključek

Učenci so pri projektu Prevezeli smo muzej pridobivali znanja, izkušnje in učne navade iz naslednjih temeljnih načel:

- širitve in poglobljanja osnovnega znanja,
- usvojitve osnovnih pojmov, znanj in spretnosti,
- usvojitve različnih vsebinskih področij,
- učnih aktivnosti na zahtevnejši ravni,
- spodbujanja samostojnega branja, učenja,
- praktičnih povezav z različnimi področji znanja, umetnosti in poklicev.

Dane so jim bile možnosti za razvoj ustvarjalnosti, saj so učenci:

- ustvarjalno reševali probleme,
- kreativno razmišljali,

- spodbujali fantazijo, posebne sposobnosti in realistično predstavljanje,
- učinkovito komunicirali.

Z razvijanjem emocionalne podpore in motivacije so razumeli lastne sposobnosti, interese in potrebe. Učenci so razvijali veščine v odnosih, sprejemanju odločitev, prepoznavanju in obvladovanju čustev. Razvijali so samostojnost, samovrednotenje in samodisciplino.

Cilj projekta je bil približati učencem življenje v muzeju in jih ob tem ozavestiti, kako pomembno je varovanje kulturne dediščine, in to nam je tudi uspelo. Nadarjeni učenci so se kot soustvarjalci dneva dejavnosti odlično izkazali. Delo je bilo navdihujoče ter edinstvena izkušnja za vse udeležene.

Literatura

Ferbežer, I. (2005). Celovitost nadarjenosti. Nova Gorica: Educa.

Bezić, T. (1998). Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Marentič-Požarnik, B. (1995). Izziv raznolikosti. Nova Gorica: Educa.

George, D. (1997). Nadarjeni otrok kot izziv. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Ferbežer, I. (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica: Didakta.

Žagar, D., Artač, J., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci,

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf. (1. 3. 2019).

Primož Hudi: Zanimivi fizikalni poskusi v OŠ za nadarjene učence

II. OŠ Celje

primoz.hudi@slander.si

Lektoriral: Tadej Kralj, prof.

Izvelek

Fizika je zanimiv in zabaven predmet, če so prizadevanja in pristopi učitelja uperjeni k metodam, ki pouk naredijo praktičen in življenjski. Na naši šoli ima ravnatelj posluh za opremo, ki plemeniti fizikalne poskuse, brez katerih bi bile učne ure fizike, v veliki meri, zgolj teoretične. Na konferenci imam namen tudi pokazati nekaj posnetkov poskusov, ki so pri obravnavah nastali v fizikalni učilnici. Poskusi, po mojih izkušnjah, spodbujajo razmišljanje višjega nivoja obravnavanih učnih vsebin, za kar so nadarjeni učenci pri običajnih učnih urah, nemalokrat zapostavljeni. Pri rednem pouku učenci spoznajo osnove fizike, delo z nadarjenimi učenci pa to isto snov dvigne na bolj poglobljeno stopnjo razumevanja obnašanja naravoslovnih pojavov.

S prvim predstavljenim poskusom pri pouku empirično potrdimo Zakon o vzajemnem učinku. V 18,9-litrsko plastenko nalijemo čisti alkohol, ki omoči stene posode. Alkohol vžgemo, dotično plastenko pa po načelih III. Newtonovega zakona odnese v nasprotno smer ognja, ki je lahko dolg tudi do 3 metre.

Naslednje dva poskusa sta vezana na preučevanje zračnega tlaka v vsakdanjem življenju. S pomočjo vakuumske črpalke izčrpamo zrak iz Magdenburških polkrogel, ki ju nato dva najmočnejša učenca vlečeta narazen.

V tretjem poskusu predstavimo efekt izstrelitve žogice za namizni tenis pri tlačni razliki enega bara. V pleksi cev vstavimo žogico za namizni tenis, z vakuumsko črpalko spet iz cevi izčrpamo zrak. Poskus postane najbolj privlačen, v trenutku, ko počimo lepilni trak, nalepljen na koncu cevi, saj tlačna razlika slabega bara požene žogico do približne hitrosti 500 km/h. Hitrost je tako visoka, da žogica, kljub majhni masi, prebije karton.

II. Newtonov zakon učenci spoznavajo samostojno z uporabo vozička in jeklene steze, ki mu omogoča gibanje z minimalnim trenjem. Sistem je povezan preko Vernierjevega merilnika

razdalje in tablice LabQuest 2, ki omogoča kvalitetne meritve, pri katerih se nadarjeni naučijo delati z namensko programsko opremo in razširijo obstoječe fizikalno znanje, ki ga kasneje v srednjih šolah še dopolnjujejo.

Ključne besede: fizikalni poskusi, meritve, zračni tlak, vakuumaska črpalka, nadarjeni učenci

Summary

Physics could be an interesting and even entertaining school subject if the teacher's efforts and approaches are directed towards methods that make physics practical and useful in everyday life. Without showing experiments, Physics lessons would be only theoretical and hard to understand. In my opinion, experiments stimulate the reflection of learning contents on a level, which is challenging to gifted pupils. In regular classes, pupils learn only about the basics, where the gifted ones seemed to be ignored. Working with gifted pupils raises certain learning contents to a more in-depth understanding of science phenomena.

In this article are present experiments with which we empirically confirming The Newton's Laws and assumptions about air pressure.

In this way talents for science learn to work with dedicated software and extend the existing knowledge for their further education.

Key words: physical experiments, air pressure, gifted pupils

1. Uvod

Strukturna sestava izkazanega zanimanja učencev za šolo je zelo heterogena. Velikokrat imamo opravka z učenci, ki jih pouk niti malo ne zanima. Zaradi prisile staršev hodijo v šolo, kjer sošolcem in učiteljem, v manjši ali včasih tudi večji meri, onemogočajo izvedbo normalnega učnega procesa. Učitelji, svetovalni delavci in vodstvo šole so takrat prisiljeni reševati disciplinske težave in mnogotere čustvene motnje. Nezainteresiranim učencem sledi povprečna »sredina«, ki je pogosto precej neopazna. Potem so tu še nadarjeni učenci, ki so pogosto zapostavljeni. Nekateri opazimo takoj na začetku, drugi se držijo nazaj, so manj komunikativni in jih prepoznamo šele kasneje. Kdo sploh so nadarjeni učenci?

Nadarjeni ali talentirani otroci in mladostniki, so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potenciale na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, in kateri poleg rednega

šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti (Travers, Elliot in Kratochwill: Educational Psychology, str. 447). Naravoslovno nadarjenih učencev je bistveno manj kot vseh nadarjenih, se pa vsako leto najde nekaj otrok, ki so nadarjeni za fiziko in jih slednja tudi zanima. V kolikor jih želimo odkriti v čim večji meri in nato njihov potencial razvijati, je pomembno, da se v fizikalni učilnici čim več eksperimentira tako v okviru frontalnega dela, kot tudi individualno ali v parih. Pri rednem pouku učenci spoznajo osnove fizike, delo z nadarjenimi učenci pa to isto snov dvigne na višji, bolj poglobljen nivo. Velikokrat ravno iz nadarjenih otrok nekaj let kasneje dobimo perspektivne mlade raziskovalce in kasneje doktorje naravoslovnih znanosti, ki so v naši družbi še kako dobrodošli in zaželeni. Fizika je lahko zanimiv in zabaven predmet, če je pristop učitelja pravi in če ima opremo, s katero predmet naredi bolj atraktiven.

V nadaljevanju bom predstavil nekaj zanimivih fizikalnih poskusov, ki niso najbolj vsakdanji in so učencem v veliki večini všeč in je zato obravnavana snov bolj razumljena, naučeno znanje pa je bolj dolgotrajno.

2.1 Tretji Newtonov zakon

Definicija Vztrajnostnega zakona pravi: »Če prvo telo deluje na drugo telo z določeno silo, bo drugo telo delovalo nazaj na prvo telo z enako veliko in nasprotno usmerjeno silo«. Ali krajše akcija–reakcija (Grubelnik idr, 2016). Eksperimentov, ki dokazujejo tretji Newtonov zakon je veliko. Na sliki 1 je razviden poskus, pri katerem v 18,9 litrsko plastenko za vodo natočimo 96 % alkohol. Plastenko dodobra pretresemo, tako da alkohol zmoči čim večjo površino sten posode. Alkohol nato v celoti izlijemo nazaj v shranjevalno posodo in jo odnesemo v drug prostor. Dolg vžigalnik z gibljivim »vratom« približamo odprtini plastenke za vodo. Alkohol se vname, do tri metra dolg plamen udari v eno smer, plastenko pa po tretjem Newtonovem zakonu izstreli v nasprotno. Opozorilo: poskus nujno izvaja učitelj, učence je potrebno opozoriti, da naj sami poskusa ne izvajajo. Priporočljiva je uporaba vodila po kateri plastenko odnese z mize. Učence je potrebno umakniti na drugo stran učilnice.

Slika 1. Tretji Newtonov zakon na malo drugačen način.

Prednosti velike posode sta dve. Prva je ta, da je reakcija hlapov alkohola in plamena pri vžigalniku bistveno večja. Učenci pri tem jasno vidijo tudi do tri metre dolg plamen na eni strani, plastenko pa vidno odnese na drugo stran (akcija–reakcija). Druga dodana vrednost izvedbe eksperimenta je ta, da lahko poskus z isto posodo izvajamo večkrat, pri čemer se zaradi debeline stene posode, le-ta ne deformira. V kolikor so učitelji zadovoljni z manjšim učinkom, poskus lepo uspe tudi z 1,5-litrsko plastenko. Pod plastenko je, zaradi zmanjšanja trenja, priporočljivo podložiti slamice.

V 8. razredu učni načrt predvideva obravnavo tlaka pod trdnimi telesi, hidrostatičnega in zračnega tlaka. Pomembno je, da učenci vidijo in na lastni koži občutijo, kaj v praksi pomeni tlak. Zgolj premetavanje enačb po tabli zagotovo ni primeren pristop.

Zračni tlak je na Zemlji vedno prisoten in je, če poenostavimo, odvisen od nadmorske višine, na kateri se nahajamo. Čutimo ga zato, ker se nad nami nahaja zrak, njegova teža pa pritiska na nas. Ob morju znaša tlak 1 bar ali 100 000 Pascalov. Na Mount Everestu, na slabih devetih kilometrih nad morjem, na nas deluje samo še približno 1/3 bara. Da zračni tlak obstaja in da ni tako zelo majhen, kot si morda to predstavlja večina učencev, lahko predstavimo in preverimo s številnimi bolj oz. manj atraktivnimi poskusi. Nam je zelo všečna vakuumska črpalka, s katero radi skupaj preverjamo fizikalna načela in teorije.

2.2 Magdenburški polkrogli in vakuumska črpalka

Že pred nekaj stoletji so iz polkrogel izsesali zrak in niti 16 konj ni uspelo ločiti dveh večjih polkrogel (Fizikalno društvo Kočuha, 2010). Zvenečo trditev preizkusimo tudi v razredu. Med prisotnimi učenci izberem dva največja "hrusta", ki bosta v nadaljevanju poskušata ločiti polkrogli. Izbranca počakata, da iz polkrogel z vakuumsko črpalko izsesamo zrak, kjer nastane vakuum. Učenci težko verjamejo svojim očem, ko vlečenje ni učinkovito. Kmalu naša "hrusta" obupata. Takoj, ko odtegnemo ventil pri polkroglah, med krogli vdre zrak, nakar sami od sebe padeta narazen. Poskus na veliko začudenje vseh prisotnih, uspe. Kratek izračun pokaže, da je človek preprosto premalo mišičast, da bi zmožal ločiti polkrogli. Ob poskusu naredimo zapomnljivo navezavo na podtlak v vsakdanjem življenju. Pogovorimo se o vakuumsko zaprtih izdelkih v trgovinah, shrambi oblek v vakuumskih vrečkah, pritrditvah mobilnih telefonov na avtomobilskih steklih in drugih podobnih praktičnih primerih.

2.3 Pleksi cev, žogica za namizni tenis in vakuumsko črpalka

Slike 2, 3 in 4 predstavljajo drug zanimiv poskus, ki ponazori zračno razliko 1 bara. Potek je sledeč: iz 2 metra dolge pleksi cevi, izsesamo zrak. Za zagotovitev ustreznega tesnenja je primeren rjav široki selotejp, ki ga nalepimo na oba konca cevi (včasih je še bolje, če nalepimo dva kosa traku pod pravim kotom). Žogica za namizni tenis se naj počasi kotali od zadnjega konca cevi proti prvemu in preden pride do odprtine, iz katere črpalka sesa zrak, učitelj (ne učenec!) s škarjami predre opno cevi (selotejp). Razlika tlakov požene žogico iz cevi s hitrostjo 500 km/h, pri čemer kontrolirano leti do tarče in jo tudi prebije. Hitrost na drugi strani je zaradi lahke mase žogice znatno nižja in ni več nevarna za udeležence. Pomembno je, da učence postavimo v primeren kot učilnice, da se v primeru neuspelega poskusa ne more prigoditi kakšna poškodba. Prva vrsta učencev ima na glavi zaščitna očala in tvori »živi zid«. Vsi imajo odprta usta, ker ob predrtju opne pošteno počí. Da poskus uspe, mora biti notranji premer pleksi cevi minimalno večji od premera žogice.

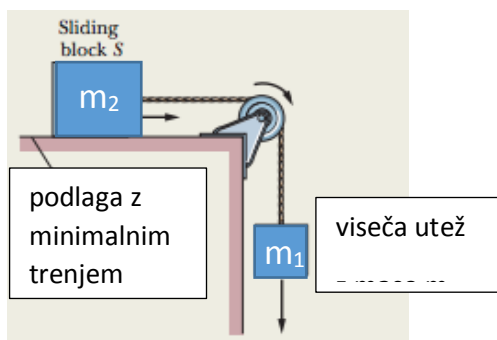
Slika 2, 3 in 4. Slika 2 prikazuje vakuumsko črpalko in pleksi cev. Na sliki 3 je prikazan karton, na katerega je prilepljen Smiley (tarča). Na 4. sliki je razvidno, da žogica naredi luknjo v karton in izstopi na drugi strani (Primož Hudi, 2018).

2.4 Drugi Newtonov zakon: klanec, voziček, Vernierjev merilnik razdalje, tablica LabQuest 2, škripci in različne uteži

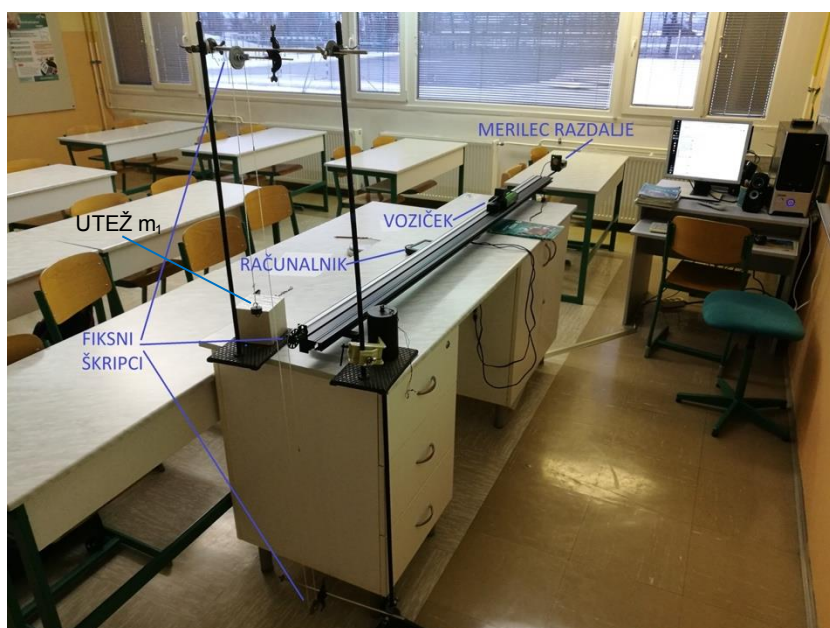
Nadarjeni učenki sta se poglobili in drugi Newtonov zakon predelali na teoretični in praktični način. Pri praktičnem delu smo nato obdelovali podatke, ki smo jih pridobili s pomočjo Vernierjevega merilnika razdalje, ki je bil povezan s tablico LabQuest 2. Pri poskusu smo uporabili tudi jekleno stezo in voziček, ki skupaj proizvedeta minimalno trenje; škripce; različne uteži; računalnik in projektor.

Voziček (m_2) je preko fiksnega škripca z vrvico povezan z utežjo (m_1).

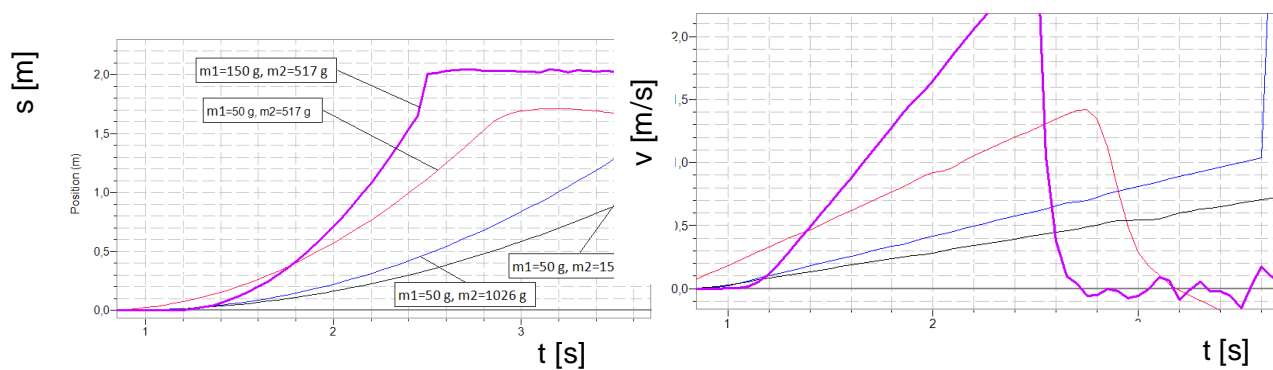
voziček z maso m_2

Slika 5. Simboličen prikaz izvedenega poskusa. Trenje v škripcu smo zanemarili (Halliday & Resnick, 2011).

Slika 6. Slika prikazuje postavitev jeklene konstrukcije, vozička, merilnika razdalje, treh fiksnih škripcev in uteži. Dva škripca smo dodali z namenom, da smo lahko celotno dolžino steze izkoristili za merjenje. Če drugega in tretjega škripca ne bi bilo, bi utež že po enem metru zadela tla.

Slika 7 in 8. Grafa $s(t)$ in $v(t)$ prikazujeta različne krivulje, ki se razlikujejo glede na masi m_1 in m_2 . Graf $s(t)$, ki je narisani z modro barvo se sklada z desnim grafom $v(t)$, ki je prav tako narisani z modro barvo.

Pot, ki jo voziček opravi, je po velikosti enaka ploščini lika pod krivuljo, ki ponazarja spreminjanje hitrosti v odvisnosti od časa $v(t)$.

S pomočjo programa Logger Pro 3 smo odčitali različne čase, v katerih je voziček opravil navedene poti in dobili spodnjo tabelo.

m_1 [g]	m_2 [g]	s [m]	t [s]	a_1 [m/s ²]	a_2 [m/s ²]
50	517	1,36	1,79	0,88	0,85
50	517+509	0,77	1,80	0,46	0,47
50	517+509+509+6	1,57	3,26	0,31	0,30
150	517	1,56	1,19	2,24	2,20

Masa vozička je 517 g, nanj smo dodajali uteži. Masa uteži je 509 g, vijaka pa 6 g.

S pomočjo zgornje tabele smo izračunali pospešek na dva načina.

Primer izračuna pospeška za prvi način (predzadnji stolpec v tabeli) – a_1	Primer izračuna pospeška za drugi način (zadnji stolpec v tabeli) – a_2
$F_R = ma$ $a = \frac{F_R}{m} = \frac{m_1 \cdot g}{m_1 + m_2 + \dots}$ $a = \frac{0,05 \text{ kg} \cdot 10 \text{ m/s}^2}{0,05 \text{ kg} + 0,517 \text{ kg}}$ $a = 0,88 \frac{\text{m}}{\text{s}^2}$	$s = \frac{at^2}{2}$ $a = \frac{2s}{t^2}$ $a = \frac{2 \cdot 1,36 \text{ m}}{(1,79 \text{ s})^2}$ $a = 0,85 \frac{\text{m}}{\text{s}^2}$

Dobljena rezultata meritev se skladata, saj sta oba načina izračuna pospeška med seboj primerljiva – odstopanje je minimalno. Tako smo potrdili, da II. Newtonov zakon velja tudi v praksi.

Merilni pripomočki so nadarjenima učenkama omogočali kvalitetne meritve, pri katerih sta se naučili delati z namensko programsko opremo in razširili fizikalno znanje, ki jima bo kasneje v srednji šoli zagotovo prišlo prav. Med eksperimentiranjem sta ugotovili, da gre lahko pri meritvah tudi marsikaj narobe in da je potrebno kar nekaj znanja in volje, da se ekperiment postavi na način, da merilniki delujejo in tako teorijo potrdimo s prakso.

Kot mentor menim, da so številne ure dela na koncu poplačane tako z znanjem kot z nasmeškom na obrazu učencev, ko so teorije dokazane.

3. Zaključek

Delo z nadarjenimi učenci je v veliki večini primerov zanimivo, ker pridejo na uro s konkretnimi predlogi, svojimi teorijami in predstavami o sami izpeljavi in dokazih za posamezne domneve. Še posebej jih navdušuje eksperimentiranje. Mnogi doma preživijo precej časa na internetu, kjer iščejo zanimive vsebine. Pogosto jih zanima razlaga poskusov, ki jih opazijo in preučujejo npr. na Youtubu. Če le oprema dovoljuje, poskus naredimo še v šoli, saj je vseeno drugače, če poskus izvedejo sami.

Na študijskih skupinah učitelji vsako leto ugotovimo, da je učni načrt pri fiziki prenatrpan. Večina si nas želi, da bi bilo več vsebin izbirnega tipa ali pa da bi nekatere preprosto odstranili iz učnega načrta in na ta način sprostili nekaj ur pouka. Dobljene ure bi lahko namenili za poglobljanje vsebin pri nadarjenih učencih, dodatno utrjevanje pri tistih učencih, pri katerih fizika ni prva izbira. Vsi učenci bi se strinjali, da bi več časa namenili eksperimentiranju ali ogledu posnetkov na Youtubu in drugih fizikalno zanimivih portalih. Trenutno stanje je takšno, da teme obravnavamo prehitro in so zato preslabo utrjene, znanje pa ni takšno, kot bi sicer lahko bilo.

Država nameni veliko število ur za učno šibke učence z različnimi oblikami pomoči. Na naši šoli se pogosto dogaja, da učenci prihajajo k tem uram zgolj zato, da imajo »mir« pred starši in učitelji. Namesto, da bi z odprtimi rokami sprejeli brezplačno ponujeno pomoč, temu pogosto ni tako. Učinkovitost tovrstnih ur je zelo slaba, predvsem zaradi pomanjkanja notranje motivacije po znanju. Na drugi strani imamo nadarjene učence, s katerimi bi večina učiteljev delala bistveno raje, tudi končni izplen bi bil neprimerno višji, kot je sicer. Ne podpiram ideje, da se vsem učno šibkim učencem vzame pomoč, ampak zgolj tistim, ki evidentno kršijo dogovore; te ure bi bilo morda bolj smotrno nameniti nadarjenim učencem.

Literatura

- Travers, J. F., Elliot, S. N., Kratochwill, T. R. (1993). Educational Psychology. Effective Teaching, Effective Learning. Madison: Brown Benchmark, str. 447 – 464.
- Halliday & Resnick, Jearl Walker. Fundamentals of physics (9th edition). Dostopno preko:

<http://people.unica.it/vincenzoflorentini/files/2012/04/Halliday-Fundamentals-of-Physics-Extended-9th-HQ.pdf>

- Spletna učilnica II. OŠ Celje. Dostopno preko:

<https://ucilnice.arnes.si/course/index.php?categoryid=4109>

- Lidija grubelnik, Dejan Zupan, Marko Gosak, Rene Markovič, Boštjan Ketiš, Robert Repnik, Maja Jug. 2016 Fizika 8 (i-učbenik za fiziko v 8. razredu osnovne šole). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Dostopno preko:

<http://eucbeniki.sio.si/fizika8/219/index.html>

- Fizikalno društvo Kočuha, Si močnejši od zraka? (25. 5. 2010). EXPI - Ein Haus voller Experimente. Dostopno preko: <http://www.expi.at/expiweb/index.php?q=de/node/34>.

mag. Metka Hrastnik, prof.: Možnost pridobivanja znanj in ustvarjalne izraznosti nadarjenih učencev v okviru Vesele šole

OŠ Lovrenc na Pohorju

metka.hrastnik@oslovlenc.si

Lektorirala: Katja Herič, prof.

Izveček

Delo z nadarjenimi učenci v okviru Vesele šole pomeni priložnost zanje in izziv zame. Aristotel je dejal: »Vsi ljudje po naravi težijo k znanju.« Res je. A želja po znanju je večja takrat, kadar je (notranja) motivacija dovolj velika, okolje prilagojeno učencu in takrat, ko se dopušča učenčeva ustvarjalnost. V interesno dejavnost Vesela šola so danes po večini

vključeni nadarjeni učenci naše šole, ki se vanjo vpisujejo prostovoljno in opažam, da se jih vključuje vsako leto več. K temu so pripomogle metode in oblike dela, ki omogočajo nadarjenim učencem razvijati njihovo ustvarjalnost, znanje pa pridobivati na načine, ki so jim blizu. Ampak pot do tega ni bila enoletna niti preprosta. Spodbujanje nadarjenih učencev in delo z njimi se je izkazalo tudi kot izziv zame. Treba je bilo dobro razmisliti, kako se stvari lotiti, hkrati pa izhajajoč iz učencev svoje delo nenehno nadgrajujem. Začetne metode in oblike dela, s katerimi sem si zastavila cilj, delati z nadarjenimi učenci, so se izkazale kot dobre, vendar so se jim pridružile nove, boljše in prilagojene posameznikom. Učenci se tako preizkušajo na različnih področjih – sestavljanje kvizov in njihovo reševanje, odgovarjanje na nagradna vprašanja z različnih področij, v pisanju člankov za revijo, medvrstniško in medgeneracijsko učenje, izdelovanje različnih izdelkov, sodelovanje pri različnih izzivih ... Delo pri interesni dejavnosti Vesela šola je tako usmerjeno predvsem v pridobivanje znanj in ustvarjalne izraznosti nadarjenih učencev, kar s pridom izrabijo na šolskem in državnem tekmovanju.

Ključne besede: nadarjeni učenci, motivacija, ustvarjalnost, interesna dejavnost, izziv za učitelja

Extract

Working with talented students in the framework of the Happy school presents an opportunity for them and a challenge for me. Aristotle said: "All people naturally tend to knowledge." It's true. But the desire for knowledge is greater when the (internal) motivation is large enough, the environment is adapted to the student, and when the student's creativity is allowed. Mostly talented students of our school are enrolled voluntarily into the activity of interests Happy school and I notice that they are every year more students included. This was done by the methods and teaching manners that enable talented students to develop their creativity and acquire knowledge in ways that are close to them. But the way was neither easy or done in one year time. Encouraging talented students and also working with them has also proven to me as a challenge. It was necessary to think about, how to deal with things, and at the same time, I constantly upgrade my work by working with the students. The initial methods and teaching manners with which I set my goal, working with talented pupils, proved to be good, but they were joined by new, better and personalized individuals.

Students are tested in various fields - quizzing and solving them, answering awarded questions from various fields, writing articles for the magazine, peer-to-peer and intergenerational learning, making different products, participating in various challenges ... Working at the activity of interests Happy school, is aimed primarily at acquiring the knowledge and creative expression of talented students, which is advantageously used at school and state competition.

Key words: talented students, motivation, creativity, interest activity, challenge for the teacher

UVOD

Nekaj teoretičnih izhodišč

Nadarjeni učenci so učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela (ZOsN-H, 2016; 11. člen).

O nadarjenosti govorimo, ko otrok na določenem področju svojega razvoja prekaša sovrstnike. In sicer: splošna intelektualna nadarjenost, umetnostna nadarjenost, psihomotorična nadarjenost in socialna nadarjenost. Vse štiri vrste nadarjenosti se redko pojavljajo izolirane, največkrat se med seboj prepletajo. Sama nadarjenost še ne pomeni uspeha, ampak se morata tej predispoziciji pridružiti še ustvarjalnost (kreativnost) ter motivacija in okolje. (Nagel, 1987) O pomenu okolja je v eni izmed oddaj na televiziji Slovenija govoril tudi Ranko Rajović, ki je dejal: »Nihče ne razume, kako pomembno je okolje. Okolje zagotovo vpliva na razvoj inteligence.«

In če želimo pri učencih doseči ustvarjalnost, mu moramo učitelji to omogočiti, jim dati takšne naloge in zahteve, v katerih bo njihova ustvarjalnost prišla do izraza. Ustvarjalnost je sposobnost povezovanja idej, informacij ter stvari na izviren, nenavaden, domiseln in nov način. Otroci, ki so ustvarjalni, se ne zadovoljijo z najbližjo rešitvijo problema, temveč iščejo rešitve v najrazličnejših smereh in nenavadnih poteh. Na probleme gledajo z različnih zornih kotov, na neobičajen način. (Ferbežer idr., 2008)

Nadarjeni učenci in naša pričakovanja

Kot sem omenila v uvodu, je (notranja) motivacija učencev eden izmed ključev do uspeha. A ko sem se pred leti prvič srečala z nadarjenimi učenci in sodelovala pri pripravi individualiziranih programov za nadarjene učence svojega razreda, sem bila kar malo presenečena. Pričakovala sem precejšen odziv na ponujene dejavnosti znotraj šole, vendar ni bilo tako. Precej spodbude je bilo potrebne, da smo skupaj sestavili programe za nadarjene učence. Sama sem jim v tistem času ponudila in predstavila delo v interesni dejavnosti Vesela šola. Razložila sem jim potek srečanj. K vpisu sem jih spodbujala z opisom dela – nobenega klasičnega sedenja in učenja, temveč raziskovalno in skupinsko delo, delo z računalniki, kjer nas čakajo kvizi, povedala sem jim, da se tukaj toliko novega naučiš kar tako, mimogrede ... Poudarek predstavitve je bil tudi na besedi »vesela«. Povedala sem jim, da so teme tako zanimive, da sama iz meseca v mesec komaj čakam novo temo, mimogrede sem jim zastavila nekaj vprašanj, s katerimi bi jih pritegnila, in bi videli, da je Vesela šola zares vesela ... Recimo: »Zakaj se pingvini nikoli ne znajdejo na jedilniku severnega medveda?« Imeli so čas raziskovati nekaj dni, zanimalo jih je, spraševali so me na hodniku ... Pa vendarle. Vpis prvo leto ni bil tako številčen, kot bi si ga želela. Prijavili so se predvsem nadarjeni učenci, ki sem jim to leto bila razrednik in morda še enih par iz drugih razredov, kjer so jih k temu nagovorili razredniki pri sestavi programa za nadarjene.

Na tem mestu se lahko vprašamo, kako pa je z notranjo motivacijo nadarjenih učencev?

Ob zapisu zgornjega besedila sem se spomnila na besede Zalokar Divjakove (str. 82, 2000), ki pravi: »Človek je po svoji naravi bitje, ki potrebuje za napredek neke cilje, v sebi pa mora čutiti, da ima za doseg te ciljev določene sposobnosti pa tudi želje, ki ga k temu cilju vlečejo. Pri otrocih je po navadi tako, da imajo kar velike sposobnosti, še večje želje, potem pa jim zmanjka energije in volje, da bi določene cilje tudi dosegli.

Torej, na nas učiteljih je, da jim damo to »energijo in voljo, da bi določene cilje tudi dosegli« in jim tako »prebudimo« notranjo motivacijo. Vzbuditi notranjo motivacijo pri nadarjenih učencih za vpis k moji interesni dejavnosti, mi je bil pomemben cilj pri načrtovanju dela z njimi.

Spodbuda nadarjenih učencev je hkrati tudi izziv za učitelja

Ker večina učencev ni bila notranje motivirana, niti jih moja motivacija ob predstavitvi interesne dejavnosti ni toliko pritegnila, kot sem sama mislila, da bo, sem dobila izziv, da bo treba nekaj storiti, da učence motiviram. Seveda vseh dejavnosti, ki jih bom navedla v nadaljevanju, nisem izvedla že kar prvo leto, saj sem se tudi sama prvič srečala z Veselo šolo, sproti sem spoznavala učence, prav tako njihove interese, ki sem jim prilagodila metode in oblike dela.

Prvo leto, ko sem začela Veselo šolo, sem poleg klasične obdelave mesečne teme v svoje dejavnosti vključila še odgovarjanje na tedenska in mesečna nagradna vprašanja. Prejeli smo precej individualnih nagrad z logotipom Vesele šole (knjige, obeske za ključke, nahrbtnike, mape, različna pisala, beležke) in skupno nagrado »Green house«, majhen rastlinjak, ki smo ga imeli v svojem razredu, redno smo ga zalivali in smo dnevno spremljali rast rastlin. To je bila nagrada veselošolcev, hkrati pa so jo bili veseli še ostali učenci razreda, našo »rast« pa so si prihajali ogledovat tudi drugi učenci šole.

Že v naslednjem šolskem letu smo bili pri odgovarjanju na nagradna vprašanja toliko uspešni, da so nagrado prejeli prav vsi učenci, ki so bili vpisani v krožek od 4. do 6. razreda.

Ure sem popestrila tudi z nagradnimi vprašanji znotraj naših srečanj. Vprašanja so bila raziskovalno naravnana, saj so učenci morali samostojno poiskati odgovor, pred tem pa razmisliti, kje ga bodo najlažje našli (v literaturi, na spletu, pri sošolcu, na steni sosednje učilnice, pri učitelju predmetniku ...).

Da utrjevanje vsebin ni ostalo samo pri računalniškem kvizu, smo organizirali tudi razredne kvize, kjer so se po heterogenih skupinah učenci pomerili med seboj. V skupinah pa tako med seboj posvetovali, se naučili drug drugega poslušati, upoštevati sošolčevo mnenje in tako krepili medsebojne odnose.

Ker menim, da je treba učencem ponuditi vedno nekaj novega, sem jih pri urah pozvala k sodelovanju pri pripravi članka za revijo. Predstavili smo svoje delo pri interesni dejavnosti v sliki in besedi, nato pa podali tudi nekaj svojih mnenj. Po prebranih mnenjih sem ugotovila, da sem dosegla ravno to, kar sem si želela:

»Pričakovala sem klasično učenje, a sem se (na srečo) motila. Vesela šola mi je zelo zabavna in všeč mi je, da lahko vsak zase vadimo na računalniku.« (K. S.)

»Veselo šolo sem si predstavljal točno takšno, kot je. Veselo, zabavno. Zdi se mi super. Všeč so mi tudi nagrade, ki jih prejmemo.« (G. M.)

»Vesela šola mi je zelo zabavna in poučna. Všeč mi je, da se najprej o vsaki temi pogovorimo, kjer lahko sami povemo, kaj o temi že vemo.« (L. N. O.)

»Pri Veseli šoli mi je všeč vse. Nisem pa pričakoval, da bo sreča tolikokrat na naši strani, vendar naj le ostane tako.« (M. B.)

»Ko sem se prijavil k Veseli šoli, sem pričakoval, da se bomo imeli fajn in se zabavali. Nisem se zmotil. Všeč so mi kvizi in nagrade.« (P. F.)

»Všeč mi je, da imamo učiteljico Metko, saj je zelo zabavna. Veselim se kvizov in nagradnih ugank.« (M. G.)

»Vesela šola je zelo zanimiva in poučna. To mi je všeč. Všeč mi je, da se ob zabavi veliko naučimo.« (N. P.)

»Pri Veseli šoli se nismo nič učili, a veliko naučili. Mi je zelo super.« (A. K.)

Ker se učenci med seboj razlikujejo, ne le po interesih, temveč tudi v nadarjenosti in je motivacija nekomu to, drugemu nekaj čisto drugega, je treba učence dobro poznati in/ali dobro opazovati. Ugotovila sem, da bom glavnino dečkov k resnemu delu pritegnila tudi s tem, da jim ob koncu ure dovolim 10 minut igranja spletnih iger, saj sem opazila, da jim med reševanjem kviza miška uhaja iz kviza na igre.

Ker je starostni razpon učencev precejšnji, in s tem tudi dolžina urnikov posameznih razredov, sem morala za učence od 6. do 9. razreda urnik Vesele šole prilagoditi. Za delo z njimi sem se odločila za delo z elementi formativnega spremljanja znanja po znanih korakih:

1. razjasnitev, soudeleženosť pri določanju in razumevanju namenov učenja in kriterijev za uspeh;
2. priprava takšnih dejavnosti v razredu, s katerimi je mogoče pridobiti dokaze o učenju;
3. zagotavljanje povratnih informacij, ki učence pomikajo naprej;
4. aktiviranje učencev, da postanejo drug drugemu vir poučevanja;
5. aktiviranje učencev za samoobvladovanje njihovega učenja (Wiliam, 2013, str. 127).

Menim, da je tudi tak način dela s pomočjo formativnega spremljanja znanja za učence pozitivna izkušnja. Zanimivo jih je bilo opazovati, kako so drug drugemu pripovedovali, kaj vse že vedo od pouka, iz knjig, ki jih berejo v prostem času, filmov ... Nato pa so v skupinah ali parih medgeneracijsko prebrali novo temo in se o njej pogovarjali, se skupaj odločali, kaj je v temi pomembnega, da bi si bilo vredno podčrtati in zapomniti. Nekomu to, drugemu spet nekaj drugega. Vsak pa je zagovarjal svoje in s tem razlagal bistvo, ki ga je zaznal. In to je učenje, ki ga moramo spodbujati in nadgrajevati.

Seveda pa smo se vsako leto v mesecu marcu in aprilu udeležili šolskega in državnega veselošolskega tekmovanja. Vsako leto se lahko pohvalimo z mnogimi priznanji.

Kratka analiza dela z nadarjenimi učenci s pomočjo Ocenjevalne lestvice

Ob analizi dela z nadarjenimi učenci pri Veseli šoli imam v mislih Ocenjevalno lestvico za učitelje, ki jo izpolnjujemo v postopku identifikacije nadarjenih učencev. Ugotovila sem, da smo se dotaknili naslednjih področij:

- učno področje – učenci pri svojem delu uporabljajo enciklopedije, leksikone, internetne vire, so vedoželjni, iščejo odgovore na vprašanja, rešujejo križanke, sestavljajo kvize;
- voditeljsko področje – prevzemajo odgovornosti v skupini, so za vzgled drug drugemu, vodijo kvize in sodelujejo pri soustvarjanju;
- tehnično področje – s sodelovanjem na različnih nagradnih izzivih Vesele šole in revije Pil imajo možnost tehničnega ustvarjanja (robota iz odpadne embalaže, skiciranje naprave za čiščenje zraka ...);
- likovno področje – sodelovanje pri izzivih meseca, kjer se najboljša likovna dela objavijo na Facebooku Vesele šole in nagradijo;
- literarno področje – dobri bralci imajo možnost sodelovanja v izzivih pisanja pesmi, krajših besedil, receptov, vsebine sanj, obnov knjig in odgovarjanja na vprašanja v zvezi s prebranim;
- dramsko področje – tudi iz tega področja Vesela šola ponuja izzive, kjer učenci posnamejo video oziroma »vlog« na določeno temo.

Zaenkrat sta nam ostali nedotaknjeni dve področji, to sta telesno-gibalno in glasbeno področje.

Prepričana sem, da bomo v naslednjih letih našli idejo, kako vključiti tudi ti dve področji.

ZAKLJUČEK

Uspeh za učitelja ter veselje in uspeh za učence

Prepričana sem, da se opisane dejavnosti načina in metod našega dela da koristno uporabiti tudi pri drugih dejavnostih, ki jih namenjamo nadarjenim učencem.

Da sta motivacija in načina dela bila dobra in za učence resnično spodbudna, priča vpis h krožku, ki je iz leta v leto večji. Še največji dokaz uresničenega mojega cilja (spodbuditi notranjo motivacijo pri nadarjenih učencih) pa je ta, da se učenci, ki so se morda v 5. razredu vpisali bolj na spodbudo svoje razredničarke, samoiniciativno vpisujejo vsa leta do 9. razreda. Iz leta v leto se čudim večjemu vpisu, kar pa mi po velikem številu vpisanih učencev, in različnimi urniki ter dejavnostmi pred in po pouku, ponovno pomeni izziv vse to uskladiti.

K veselju in uspehu učencev pa so pripomogle tudi uganke, kot je spodnja, saj spodbuja učenčevo ustvarjalnost:

»S katero črko se konča spodnja uganka?

B F J P ? »

Rešitev prepuščam vam, pri tem pa ne pozabimo, da nadarjenim učencem ne postavljamo samo takšnih vprašanj, ki dajejo enoznačne odgovore. Dovolimo jim biti ustvarjalni, poiskati rešitev v najrazličnejših smereh in nenavadnih poteh.

LITERATURA

Ferbežer, I., Korez, I., Težak, S. (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica: Didakta.

Ocenjevalna lestvica za identifikacijo nadarjenih učencev OŠ – OLNAD07 (2011). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

- Nagel, W. (1987). Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok – Svetovalec za starše in učitelje. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Zalokar Divjak, Z. (2000). Vzgajati z ljubeznijo. Krško: Gora s. p.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZO-snH), stran 3. Pridobljeno 10. 1. 2019, <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6129>.
- William, D. (2013). Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. V S. Sentočnik (Ur.), *O naravi učenja* (123–145). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Martina Hribernik: Spoznajmo jih

OŠ Antona Aškerc Velenje

martinahribernik2@gmail.com

lektor: Nevenka Hvalec, slovenist

Povzetek

Na vsaki šoli so različni otroci; po zunanosti, sposobnostih, interesih, znanju... Vsi poznamo tiste, ki izstopajo po vedenju, tiste, ki izstopajo po znanju, za njimi pa je veliko takšnih, za katere pravimo, da so povprečni. Pa so res? Se kdaj to vprašamo? Si vzamemo čas za njih?

Z nadarjenimi učenci naše šole smo na sestankih ali boljše rečeno urah poskušali »izbrskati« tudi tiste, ki so nekaj posebnega, a to na žalost ne vemo.

Staknili smo glave, premišljevali in spraševali ter na koncu dobili idejo: »Oblikovali bomo oddajo, v kateri bomo te učence predstavili.«

V naši skupini nadarjenih smo poiskali področja, kjer so naši posamezniki odlični. Nekdo bo snemal, drugi režiral, tretji bo scenarist, ena izmed učenk bo vizažistka, drugi novinar... Ideje so nastajale, prav tako pa tudi vzdušje, ki je bilo nepozabno. Na šoli smo poiskali učence, ki so fascinantni zbiratelji, izjemni športniki, izdelovalci origamijev, izvrstni kuharji...

Potem smo sestavili intervju in posneli oddajo. Ko smo jo »zmontirali«, smo jo objavili na spletni strani naše šole. Predstavili smo jo tudi na lokalni televiziji.

A to ni najpomembnejše. Nastajale so ure, ki so bile polne smeha, delovne vneme, učenja, spoznavanja, predvsem pa nepozabnosti.

Ključne besede: močna področja, intervju, oddaja

LET'S MEET THEM

There are different children at every school; different by their appearance, abilities, interests and knowledge. We all know those that stand out because of their behaviour and because of their knowledge but there are also many that we call average. Are they, though? Do we ever ask ourselves this question? Do we take time for those children?

During our lessons with the talented children, we tried to seek out those, that are something special but, unfortunately, we are not aware of that.

We put our heads together, thought about it and asked many questions. Finally, we got the idea: 'We'll make a show where these students will be presented.'

In our group of talented students, we found areas where our individuals thrive. One will record, one will direct, another one will write the script, one will be a make-up artist, one a reporter, etc. There were many ideas and the atmosphere was unforgettable. We found students at our school who are enthusiastic collectors, outstanding athletes, origami artists and amazing cooks.

After that, we conducted the interview and recorded the show. After we had edited it, we published it on our school's website. We also presented it on our local television.

That is not the most important thing, however. During the project, we spent many hours together, filled with laughter, work enthusiasm, learning and discovery – all of which we will keep in our hearts and in our minds.

Key words: strong, strong fields of operation, show

Delo z mladimi je zame nenehen izziv in v njem uživam. Vsak učenec je nekaj posebnega.

Nadarjenost, kot vemo, se kaže različno. Kako prepoznati nadarjene? Je učenec priden ali nadarjen? Zdi se mi pomembno, da nadarjenim učencem pri pouku in v izvenšolskih dejavnostih namenjamo ravno toliko pozornosti in sredstev kot učencem s posebnimi učnimi

težavami. Pa jim res?

Raziskave in izkušnje kažejo, da bodo nadarjeni učenci svoje zmožnosti lahko učinkovito uresničili le v okolju, ki jih zna kar najbolje motivirati. Za to pa potrebujemo domišljeno strategijo dela z nadarjenimi na ravni države, kompetentne strokovne delavce v šoli, ozaveščene starše ter širšo javnost o pomenu nadarjenosti za dober celovit razvoj družbe.

Dr. Ranko Rajović, avtoriteta na področju dela z nadarjenimi učenci, od katerih se učimo tudi učitelji, ugotavlja, da se Evropa spoprijema z nefunkcionalnim znanjem, da genialen in ustvarjalen odgovor v šoli pogosto ne pomeni nič, če ni konvencionalen, da od otrok učitelji zlasti v zadnjem triletju preveč zahtevamo reproduktivno znanje, učenje na pamet, premalo pa razmišljanja, in da moramo to čimprej spremeniti.

Tema marsikaterega našega učiteljskega zbora je vprašanje, kakšno je naše dosedanje delo z nadarjenimi? Kaj na tem področju izvajamo na naši šoli?

Zelo veliko. Deset do petnajst učiteljev vsako leto pripravi delavnice za nadarjene. Le-te so razdeljene na vsa področja nadarjenosti; intelektualnega, ustvarjalnega, specifično akademskega, vodstvenega ali umetniškega področja.

Učenci lahko sodelujejo v različnih projektih, obiskujejo raznolike interesne dejavnosti, se udeležujejo različnih tekmovanj, obiskujejo taborne, gredo v tujino (eno leto London, drugo Malta...). Sooblikujejo t.i. mavrico prijateljstva, ki povezuje več generacij v našem okolišu, od vrtca do doma za varstvo odraslih. S tem prispevamo k njihovi splošni kulturni rasti in humanosti, razvijamo medgeneracijsko sodelovanje ter se povezujemo z lokalno skupnostjo.

Kot prioriteta pa je predvsem sprotno prilagajanje vsebinskega in organizacijskega dela (individualizacija in diferenciacija), zagotavljanje kakovostnega pouka, pri katerem učenci preživijo največ časa, posebej organizirane dejavnosti za te učence, individualizirani program dela za nadarjene (INDEP), ogromno dejavnosti v okviru razširjenega programa šole, npr. raznovrstni krožki, dodatni pouk...

Sama poučujem v osnovni šoli, in sicer slovenščino, vzgojo za medije in šolsko novinarstvo kot izbirna predmeta. Strašno pomembno se mi zdi, da pri svojih predmetih bdim nad nadarjenimi otroki. Najprej, da jih odkrijem seveda, kasneje pa da njihovo področje poskušam čimbolj nadgrajevati. Pouk poskušam voditi tako, da bi pri učencih spodbujala povezovanje več znanj, področij. Sprašujem se, katere dejavnosti lahko vodim, da bodo

nadarjeni učenci izpolnili svoje izobraževalne in socialne potrebe, želje, obenem pa spodbujam njihovo ustvarjalnost.

Kot učiteljica slovenščine v zadnjem triletju pri pouku izvajam notranjo diferenciacijo, tako da nadarjenim učencem večkrat pripravim zahtevnejše, vsebinsko in postopkovno drugačne naloge. Prav tako upoštevam interese nadarjenih in jih skušam pritegniti z dejavnostmi s področja, za katerega je posameznik nadarjen, ki ga veselijo, pri urah dodatnega pouka za slovenščino nadarjene učence pripravljam na tekmovanje za Cankarjevo priznanje, med šolskim letom si v sklopu dodatnega pouka ogledamo tudi kakšno predstavo v kulturnem domu, obiščemo likovno razstavo...

Kot koordinatorica dela za nadarjene na naši šoli sem bila postavljena pred velik izziv. Kako bi prepoznavali nadarjene učence, kako bi jih motivirali, kaj bi jim ponudili...

S prepoznanimi nadarjenimi učenci imamo srečanja, ki so pogosta in raznolika. Dobivamo se v učilnici, sejni sobi, v knjižnici, v parku pred šolo, v telovadnici...

Kaj početi, da bodo vsi vključeni, da bodo vsi delali tisto, v čemer so najboljši? Čisto nepričakovano se nam je porodila ideja, da bi učencem naše šole oziroma vsem na spletu predstavljali naše nadarjene učence. Nadarjene na različnih področjih. Spomnimo se, da bi lahko oblikovali oddajo. A kako? Preko razgovorov, poskusov in idej smo si razdelili delo. Oblikovali smo informativno besedilo, kjer smo učitelje in učence naprosili, naj nam pomagajo najti učence, ki bi jih predstavili v naši oddaji. Počasi, a vztrajno so nam sporočali imena. Ni jih bilo veliko, a to smo tudi pričakovali. Veseli smo bili, da jih je vsaj nekaj. Učenci so bili nadarjeni na različnih področjih.

Na naslednjem našem skupnem srečanju smo izbrali učenca, ki smo ga hoteli predstaviti.

»Kaj ga vprašati?« smo spet tuhtali. Morali smo izpostaviti učenčeva dobra področja, predstaviti kaj počne in seveda biti zanimivi oziroma poučni. Upoštevati smo morali tudi želje učenca, ki ga bomo predstavili.

Ko smo izoblikovali vprašanja, je sledila nadaljnja delitev del. Učenec, ki ima voditeljske sposobnosti, je seveda prevzel vlogo novinarja, ki bo vodil pogovor z našim gostom na oddaji. Učenec z ročnimi spretnostmi bo pripravil elemente za pripravo scene. Naši nadarjeni na likovnem področju bodo pripravili sceno; kaj naj vsebuje, kje bo kaj stalo, kaj je treba prinesiti, kje bo sploh snemanje, priprava panojev...

Dobri glasbeniki bodo pripravili glasbeni uvod oziroma popestrili delo z glasbenimi vložki.

Tisti, ki imajo estetiko v malem prstu, bodo vizažisti in bodo priskrbeli, da bosta naš gost in novinar kot iz škatlice.

Kaj pa pika na i? Kdo bo posneto povezal in pripravil oddajo? To je zelo pomembno, saj še tako velik naš trud brez tega ne bo nič pomenil. Na našo veliko srečo imamo med nadarjenimi učenci pravega računalniškega mojstra in ta je prevzel vlogo montažerja oddaje.

Ostalo nam je samo še poimenovanje oddaje. Predlogov je bilo veliko, a nič nam ni bilo všeč. Potem pa smo se znašli in smo razpisali natečaj, kjer bi izbrali ime. Spet je bilo na razpolago kar nekaj imen, a nobeno ni bilo tisto, za katerega bi rekli, da je tisti pravi. Spet je sledilo srečanje in razgovor. Čisto nepričakovano smo po naključju slišali, »pa jih spoznajmo,« in odločitev je padla, »Spoznajmo jih!« Kar oddahnili smo se in z veseljem kar vsi naenkrat vzkliknili: »To je to!«

Vsak izmed učencev se je lotil svojega področja. Kmalu je prišel dan, ko se je pričelo snemanje. Scenograf in odrski mojster sta dobro opravila delo, scena je bila narejena tako, da je poudarjala vsebino povedanega. Vizažistki sta uredili nastopajoča in tako sta lahko nastopila brez trohice strahu. Fotografinja je posnela kar nekaj fotografij, ki smo jih kasneje kot fotoreportažo dali na splet. Učenec s kamero pa je poskusil čimbolj umiriti svojo roko, da ne bi bilo tresljajev pri snemanju. Eden izmed fantov nam je izdelal celo klapo in snemanje se je uradno začelo.

Bilo je kar nekaj ponavljanj. A še več smeha in dobre volje. S tem sta učenca pozabila na tremo in vse je bilo lažje. Oddaja je nastala in učenci so lahko pokazali, kaj znajo.

Posneli smo že kar nekaj oddaj. V goste smo povabili športnike, glasbenike, pevce, izvrstnega kuharja, izdelovalca origamijev, lesenih izdelkov, učenca s kopico zlatih priznanj...

Za našo oddajo so izvedeli tudi na naši lokalni televiziji in nas povabili v goste. Učenci so z navdušenjem pripovedovali, kaj in kako počnejo.

Delu in snemanju oddaje vedno sledi evalvacija.

Ko govorimo o evalvaciji, mislimo na vrednotenje napredka, doseganja zastavljenih ciljev, tako osebnih kot tudi skupinskih. Sam proces evalvacije je pravzaprav tehtanje in obenem določanje vrednosti nečemu, opozarja nas na kakovost in pomen tega, kar počnemo. Ocenjevanje in evalvacijo velikokrat mečemo v isti koš, pa vendar je ocenjevanje del evalvacijskega procesa in je ožje usmerjeno, daje nam informacijo, kaj se je nekdo v neki situaciji, dejavnosti, odnosu naučil. Zato je pomembno, da pred izvedbo evalvacije (ustne ali

pisne v obliki reševanja vprašalnika) opredelimo cilje, namen in področja, ki jih bomo podrobneje ovrednotili. Vprašanja, ki so pomemben del evalvacije in je zanje nujno, da si jih pripravimo vnaprej, nam dajejo okvir usmerjenega razmišljanja. Tako evalvacija lahko poteka hitreje in bolj kakovostno, saj je bolj jasna in konkretna, posameznik ima dane smernice razmišljanja o sebi, svojem napredku, skupini, v kateri je deloval in sodeloval z drugimi člani.

Evalvacije se lahko lotimo z različnih zornih kotov. En vidik je skupinska ali individualna evalvacija posamezne dejavnosti. Gre za to, kaj prinaša za skupino in kaj za posameznika ter kako posameznik v okviru skupine napreduje in kakšen je ob tem tudi njegov lasten doprinos, njegov osebni napredek. Evalvacija je pomemben pokazatelj ne samo za učenca in skupino, temveč tudi za izvajalca posamezne dejavnosti, pedagoškega delavca torej.

Ko zaključimo z oddajo, je naša naslednja ura namenjena evalvaciji. Mi izvajamo vedno najprej individualno, nato pa še skupinsko. Vsak izmed učencev se usmeri na svoje zastavljene cilje in ugotavlja, katere izmed njih je dosegel. Kaj je bilo dobro, kaj bi lahko v bodoče spremenil.

Sledi skupinska evalvacija, ki je temeljita, in vedno doprinese nove, boljše ideje. Skupaj presodimo realizacijo našega dela in oblikujemo našo vizijo dela v prihodnosti.

Bili so in smo ponosni na njihovo samostojno in izvirno delo. Iščejo, tuhtajo in snemajo oddaje, ki so vedno nekaj novega, nekaj, kar vsi težko pričakujemo. Hkrati pa nadgrajujejo svoja dobra področja.

Literatura:

Bezić, T. (et.al). (2012). Vzgojno izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole, priročnik. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.

Ferbežar, I. (2002). Celovitost nadarjenosti. Educa. Nova Gorica

Mateja Hafner: Želje in interesi nadarjenih učencev

OŠ Orehek Kranj

mateja.hafner@osorehek.si

Lektorirala: Simona Merljak, prof.

Izveleček

Vemo, da se sposobnosti učencev med seboj razlikujejo. Tako ima lahko nekdo visoke sposobnosti na splošno intelektualnem področju, nekdo na ustvarjalnem, dramskem, likovnem ali na gibalnem področju. Kot učitelji moramo biti pozorni na identificirane nadarjene učence, še posebej pa na tiste, ki kažejo znake nadarjenosti (na več področjih) in še niso identificirani kot nadarjeni učenci. Na naši šoli učitelji pripravljamo veliko različnih aktivnosti in dejavnosti namenjenih nadarjenim učencem, in sicer z namenom razvijanja njihovih sposobnosti. S četrtošolci smo pri pouku obravnavali pravljice. V oddelku je nekaj nadpovprečno sposobnih in za delo motiviranih učencev, ki so predlagali, da bi njihove pravljice spremenili v dramsko besedilo, se ga naučili in nato predstavili sošolcem. Njihov cilj je bil realen in konkreten. Pri dosegu le-tega so uporabili in nadgradili svoje znanje s področja slovenščine, likovne umetnosti, hkrati pa so krepili ročne spretnosti in samopodobo. Ker je bila to ideja učencev, jim ni bilo težko poprijeti za delo, izdelek kvalitetno pripraviti in dejavnost tudi izvesti. Pri delu se je izkazala njihova vztrajnost, ustvarjalnost, organiziranost in dopolnjevanje, saj so imeli različna močna področja. Potrebovali so tudi spodbudo, pohvalo in pomoč. Hkrati so se učili reševati probleme, iskati nove rešitve, urili pa so se tudi v socialnih spretnostih. Po dveh mesecih dodatnega dela izven rednega pouka, je bil njihov trud nagrajen z (dobro/uspešno izpeljanim dramskim nastopom pred sošolci/starši.....)lastnim napredkom in z zadovoljstvom sošolcev.

Ključne besede: nadarjeni učenci, sodelovanje, želje, dramsko besedilo, delo z nadarjenimi

Abstract

We know that students' capabilities differ. Some students have strengths in the general intellectual area, while the others in the area of creativity, drama, arts or sports. Teachers must pay special attention to the identified gifted students, but even more to those who portray talents in the various areas and have not yet been identified as gifted. Our school offers various activities for gifted students in order to develop their talents. Grade Four pupils studied fairytales during their lessons. The class features many exceptionally gifted and motivated students who proposed that their fairytales be turned into drama. These students studied the text and presented it to their classmates. Their goal was realistic and concrete. When attaining their goal, they used and upgraded their knowledge of Slovene, art, and at the same time, they strengthened their hand crafts and self-image. As this was the students' idea, they were happy to carry out the work in a quality manner. While working, they portrayed their persistence, creativity, organization and team work skills, as they all have their strong areas. They also needed encouragement, praise and help. At the same time, they learnt problem-solving, and strengthened their social skills. After two months of extra work outside the regular classroom lessons, their efforts were paid off with their personal growth and classmates' entertainment.

Key words: gifted students, wishes, drama text, work with the gifted students

Nadarjeni učenci

V javnosti je precej govora o nadarjenih učencih in o učencih s primanjkljaji na posameznih področjih, malo manj pa o povprečnih učencih. Ljudje si zelo različno razlagamo nadarjenost, pridnost in sposobnost. V literaturi zasledimo toliko vrst nadarjenosti, kot obstaja definicij zanj. Pojavlja se težava v izražanju in razumevanju nadarjenosti, saj definicije za ta pojem postajajo presplošne. Omejijo se samo na določeno področje, čeprav je lahko nadarjena oseba visoko sposobna za več stvari hkrati.

Zakon o osnovni šoli uvršča nadarjene učence v skupino učencev s posebnimi potrebami in tako nalaga šoli, da tem učencem prilagodi metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk in druge oblike individualne in skupinske pomoči (11. in 12. člen).

Nadarjeni učenci se razlikujejo od povprečnih. Toda tudi med slednjimi se najdejo pridni in motivirani za delo, ki so sposobni doseči velike uspehe, le malce bolj jih je treba motivirati in spodbujati. Menim, da je tudi povprečnim učencem potrebno namenjati več časa, saj so zmožni marsičesa, če se le do njih pravilo pristopa.

Delo z nadarjeni učenci na razredni stopnji

Danes učenci preživijo veliko časa v šoli, zato je zelo pomembno, da ga preživijo kvalitetno in organizirano. Delo v razredu naj bi bilo za vse kar najbolj učinkovito, nadarjenim učencem pa naj bi omogočalo maksimalno razvijanje njihovih sposobnosti. Le-to pa lahko zagotovimo na več načinov: z različnimi oblikami in metodami dela ter z učnimi diferenciacijami, ki pa niso vse primerne za vsa starostna obdobja. Od 1. do 5. razreda uporabljamo predvsem notranjo diferenciacijo in individualizacijo, kar ohranja heterogene oddelke. Najpogosteje se kot oblike notranje diferenciacije uporablja individualni ali skupinski pouk, zahtevnejše naloge za nadarjene učence, posebne domače zadolžitve ipd. Ferbežer (1998) pravi, da so potrebe nadarjenih na pridobivanju znanja, izkušenj in učnih navad v oblikovanju možnosti za razvoj ustvarjalnosti in v razvijanju emocionalne podpore in motivacije. Dodaja tudi, da nadarjeni učenci lahko pomagajo učno manj uspešnim, pripravijo referate, poročajo o svojih hobijih in raziskavah, vrednostno oplemenitijo delo v oddelčnih skupnostih, so organizatorji šolskih tekmovanj itd. Prav tako omenja, da lahko nadarjene učence, z visoko zaznavnimi interesi in zmožnostmi, zaposlimo na različne načine, npr. z ogledi filmov, obiskovanjem knjižnic, obiski znanih umetnikov in ustvarjalcev, branjem dodatne literature, delom v laboratoriju, sodelovanjem z višjimi šolami in fakultetami, inštituti, uporabo enciklopedij, leksikonov, slovarjev, računalnikov, interneta, možnostjo spoznavanja snovi na terenu itd. S tem oblikujemo učenčevo zaupanje v svoje lastne sposobnosti in krepimo zavest, da višje zmožnosti tudi odgovorno zavezujejo k večjem delu.

Pomembno je, da učence spodbujamo na področjih, ki jih zanimajo oz. so zanje nadarjeni, ob tem jih pa prav tako motiviramo k napredovanju na drugih področjih. Seveda so vsi učenci uspešnejši, če lahko delajo in raziskujejo tisto, kar jih zanima. Pomembno je torej prisluhniti tudi njihovim željam in interesom, ker so potem bolj notranje motivirani za delo in uspeh ne izostane, kar so pokazale tudi moje izkušnje v razredu. Tudi učenci sami so povedali, da so pri stvari, ki jih zanima, bolj motivirani za delo, lažje in hitreje si zapomnijo učno snov, se učijo, iščejo dodatne informacije ...

Zavedati se moramo, da učencem drugega triletja, ki so identificirani kot nadarjeni učenci, pogosto ni potrebno vlagati veliko dodatnega truda v redno šolsko delo in domače naloge. Šolske obveznosti naredijo hitro in kvalitetno, uspešno se udeležujejo tekmovanj, branje in

razumevanje sta visokem nivoju, imajo dobro samopodobo in visoka pričakovanja. Pa kljub temu nimajo občutka, da so izpostavljeni ali izločeni iz skupine, ker se še vsi skupaj igrajo, se učijo in si pomagajo. Radi se udeležujejo tekmovanj iz slovenščine, matematike, logike in računalništva. Šola in vrstniki so zanje pomembni. Starejši kot so, več imajo različnih tekmovanj in aktivnosti, ki jih zanimajo, manj so zadovoljni s svojo nadarjenostjo, saj je z uspehom povezano tudi drugačno in včasih dodatno delo, ki jih obremeni. Pomembnejši kot šola postajajo vrstniki. Nekateri nadarjeni so v skupini izpostavljeni in veljajo za piflarje, od vrstnikov odstopajo zaradi drugačnega razmišljanja, organizacije časa ...

Povezava nadarjenih in sposobnih učencev - primer dobre prakse

V preteklem šolskem letu sem v 4. razredu imela dva učenca, ki sta bila prepoznana kot nadarjena učenca. Prvi na področju inteligentnosti in drugi na področju besedne ustvarjalnosti. Oba sta obiskovala dodatni pouk, se udeleževala tekmovanj in delavnic za vedoželjne, ki jih izvajajo naši učitelji in obiskovala glasbeno šolo.

V oddelku je bilo poleg njiju več učencev, ki so bili visoko sposobnih na različnih področjih (likovnem, glasbenem, besednem, matematičnem), vendar niso bili prepoznani kot nadarjeni. Vsi so bili vključeni v dodatni pouk in so se na šoli udeleževali delavnic za vedoželjne. Včasih te učence neupravičeno ne spodbujamo tako močno kot identificirano nadarjene, čeprav pogosto dosegajo in včasih celo presegajo nadarjene.

Vsako leto se z učenci pripravljamo na Cankarjevo tekmovanje. Priprav se veselijo, saj se lahko pogovarjajo, komentirajo, analizirajo in se hkrati učijo.

Vsi ti učenci so dobro bralci, imajo bogat besedni zaklad, radi sodelujejo v debatah in imajo bujno domišljijo.

Ena izmed tem, ki je pri učencih vedno priljubljena, je pravljica. Kljub temu da so v 4. razredu, jih radi poslušajo in berejo.

V uvodnem delu ure sem učence motivirala z igro »rumena novica«. Igra poteka tako, da od treh prostovoljcev dva zapustita učilnico. Tisti, ki ostane v razredu, poslušaja novico, ki jo potem po spominu pove naslednjemu prostovoljcu. Nato slednji slišano pove naslednjemu. Na koncu zadnji pove novico vsem. Prostovoljcu, ki je ostal v učilnici, sem prebrala kratko obnovo pravljice Volk in 7 kozličkov. Zanimivo je, da zadnji udeleženec povedal precej okrnjeno obnovo, kljub temu da so vsi pravljico poznali. Učenci so ob tem ugotovili, da

morajo poslušati bolj zbrano, če želijo informacije kvalitetno prenesti naprej. Presenečeni so bili, da je bila obnova pravljice na koncu precej okrnjena in močno spremenjena od slišane izvornika. Učenci so spoznali, da je ustni prenos informacij najmanj zanesljiv in da sploh ni čudno, da imamo toliko različic ene ljudske pravljice. To je bila izvrstna iztočnica za nadaljnji pogovor o vrstah in značilnostih pravljic. Sledilo je delo v manjših heterogenih skupinah s ciljem, da sošolcem povedo obnove pravljic, ki se jih spomnijo. Medsebojno so si lahko pri pomagali in se dopolnjevali. Ugotovili so, da poznajo kar nekaj pravljic. Za zaključek so v zvezke napisali značilnosti pravljic.

Z delom so nadaljevali v homogenih skupinah s štirimi učenci; skupine so bile razdeljene na tri zahtevnostne stopnje. V prvi skupini so bili učenci, ki jim slovenščina ni materni jezik ali pa imajo težave pri izražanju. V drugi skupini so bili »povprečni« učenci, ki nimajo večjih težav pri slovenščini. V tretji skupini so bili pa sposobnejši učenci. V prvi skupini so morali napisati obnovo pravljice, ki so jo prej prebrali; v drugi skupini so skupaj sestavili eno pravljico; v tretji skupini so v paru ali samostojno pisali pravljice s čim več pravljimi značilnostmi. Ob koncu tretje šolske ure smo ponovili značilnosti pravljice in vsak je povedal, kaj je spoznal oz. kaj ga je najbolj presenetilo. Naslednji dan so učenci pravljice prebrali in si podali mnenje o njih. Vsi učenci so bili za delo zelo motivirani in so pri delu uživali. Nato je učenec, ki je nadarjen na področju besednega ustvarjanja in ima voditeljske sposobnosti, predlagal, da bi pravljice spremenili v dramska besedila. Ker so v prvi skupini nastale res zanimive pravljice, sem idejo sem z veseljem podprla in dela smo se lotili na dodatnem pouku. Pridružili so se vsi učenci, ki so zelo sposobni na področju besednega ustvarjanja. Najprej sem jim predlagala, da naj naredijo časovnico in načrt dela, ki bo vseboval, kaj morajo pripraviti, narediti, kaj potrebujejo ... Za cilj so si zadali, da bodo samostojno v dveh mesecih napisali dramsko besedilo, se ga naučil, pripravili sceno in scenski prostor, vadili, nato pa svoje delo predstavili sošolcem.

Pri preoblikovanju pravljice v dramsko besedilo so naleteli na težavo, saj niso vedeli, kako bi se dela lotili. Spodbudila sem jih, naj odidejo v knjižnico in poiščejo knjige z dramskimi besedili in njihovimi uprizoritvami. S tem jim je bilo omogočeno pridobivanje izkušenj (izbiranje pravih knjig, iskanje informacij), spodbujanje k samostojnem branju in reševanju problemov. Učenci so pregledali vsebino knjig, se o njej pogovorili in iskali rešitve za njihov problem – kako napisati dramsko besedilo, pripraviti sceno in si porazdeliti delo. Pri tem sem jih spodbujala in usmerjala. Napisane pravljice so še enkrat prebrali, jih popravili in dopolnili. Dogovorili so se, da bodo iz treh pravljic sestavili eno skupno in jo preoblikovali

v dramsko besedilo. Pri pisanju je prišla do izraza njihova vztrajnost, prilagajanje in zmožnost reševanja problemov. Dramsko besedilo so napisali sami. Spodbudila sem jih k razmišljanju o sceni (kakšna bo, kaj bodo uporabili, kako jo bodo postavili) in o rekvizitih. Prišli so do spoznanja, da ne bodo zmogli vsega narediti sami, saj so si želeli, da bo njihova predstava kvalitetna in zanimiva. Odločili so se, da bodo za pomoč pri oblikovanju scene poprosili sošolko, ki lepo riše in rada ustvarja. Seznanili so jo z vsebino dramskega besedila in navdušeno se jim je pridružila. Skupaj naredili skico scene, se pogovorili o materialu, ki ga bodo potrebovali, o postopku dela in razdelili naloge. Sklenili so, da bo scena iz kartona, ki so ga tudi sami priskrbeli. Izdelovali so jo vsak dan, pred poukom in po pouku, ker so želeli, da bi bila čim hitreje narejena. Pripravili so tudi scenski prostor in oblikovali gledališki list. Tako smo medpredmetno povezali slovenščino in likovno umetnost. Za delo so bili zelo motivirani. Do izraza je prišla njihova kreativnost, prostorska predstavljalnost, umetniška sposobnost in motorične spretnosti. Moja vloga je bila vloga mentorice - nekoga, ki pohvali, svetuje oz. jih z vprašanji vodi do cilja. Učenci so si razdelili vloge in se začeli učiti besedilo. Sprva so se ga učili doma, po tednu dni so se dobili v šoli in nadaljevali s skupnim delom. Pri tem so naleteli na težavo, in sicer na časovno usklajevanje, saj so morali biti na vaji vedno vsi prisotni. Morali so se dogovarjati in sklepati kompromise.

Po dveh mesecih trdega dela in tudi odrekanj je prišel dan, ko so svoje delo predstavili sošolcem. Pred tem so imeli še popoldansko generalko, na kateri sem bila prisotna sama in sošolka, ki jim je pomagala pri izdelavi scene. Sošolci so bili navdušeni nad uprizoritvijo dramskega besedila. Pohvalili so trud, ustvarjalnost in vztrajnost.

Zaključek

Izkušnje kažejo, da učitelj, ki v razredu posveča veliko pozornosti individualnim razlikam, uporablja različne stile, metode in oblike poučevanja ter učenja za potrebe različnih otrok, prenaša različne izkušnje, naredi veliko za razvoj posameznega učenca.

Učenci so s samostojnim delom pridobili veliko novega znanja in izkušenj ter dosegli cilj, ki se je, vsaj nekaterim, na začetku zdel nedosegljiv. Uspelo jim je s skupnimi močmi in znanjem. Najbolj so bili zadovoljni, ker so bili lahko pri delu samostojni, sami so se morali odločati in dogovarjati, vloga učitelja je bila le vloga vodje, ki usmerja na poti do cilja. Izpostavili so tudi, da jim je veliko motivacijo predstavljalo to, da je bila sprejeta njihova ideja po dramatizaciji pravljice. Navdušeni so bili tudi nad odzivom sošolcev in sošolk.

Kaj je torej pomembno za učitelje, ki delajo učenci, ki pa niso prepoznani kot nadarjeni? Vse učence je potrebno spodbujati k ustvarjalnosti in radovednosti, jih vključevati v različne aktivnosti, jim dopuščati svobodo mišljenja, ustvarjanja, pa naj bodo prepoznani kot taki ali drugačni otroci.

Viri in literatura

- Ferbežer, I. (1998). Identifikacija in razvijanje nadarjenosti. V Bezič, T. (ur.), *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo* (str. 33–66). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Zakon o osnovni šoli* (1996). Uradni list RS, št. 12 (29. 2. 1996). Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradnilist-rs/celotno-kazalo/199621>
- Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M. in Purgaj, S. (1999). *Koncept odkrivanja in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Pridobljeno s <https://www.zrssi.si/zrssi/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Lucija Jager: Mednarodni Erasmus+ projekt KA1, kot priložnost za večje vključevanje nadarjenih učencev I. triade v vzgojno – izobraževalno delo

International Erasmus+ project KA1: an opportunity for greater inclusion of talented students of the first triad into educational work

OŠ Dramlje

lucija.jager@osdramlje.si

Lektorirala: Barbara Kranjc, prof.

Povzetek

Učitelji v I. VIO se večkrat srečujemo z dilemo, kakšne dejavnosti naj ponudimo učencem, ki so radovedni, ustvarjalni in jih zanima vse in še več. S kakšnimi učnimi metodami in strategijami pritegniti njihovo zanimanje? Kako spodbuditi njihove talente? Kako nadgraditi

njihovo nadarjenost? V prvem delu svojega prispevka vam bom predstavila mednarodni projekt Erasmus+ KA1, Spoznavanje skrivnosti Irske in angleškega jezika, ki smo ga izvedli na Osnovni šoli Dramlje. Projekt je bil sestavljen iz raznovrstnih dejavnosti, ki so učencem omogočale celostno razvijanje njihovih talentov po celotni vertikali. Učitelji pa so v paleti projektnih dejavnosti imeli možnost nadgrajevati svoje strokovno znanje inovativnih učnih oblik (FS, sodelovalno učenje, medpredmetno povezovanje, pouk na prostem, eksperimentalno delo ...) in so tako lahko učencem ponudili zanimiv in pester pouk. V nadaljevanju bom predstavila in opisala dejavnosti, ki so bile izvedene med učenci I. VIO in so vključevale nadarjene učence vseh področij (znanje TJA, gledališka/lutkovna ustvarjalnost, likovna umetnost, ples, glasba in kvačkanje). Z dobro načrtovanimi dejavnostmi in jasno zastavljenimi projektnimi cilji smo učitelji pri učencih premišljeno spodbujali razvoj njihove nadarjenosti na različnih področjih in hkrati krepili njihovo samozavest ob uspešnih končnih rezultatih posamezne dejavnosti.

Ključne besede: I. VIO, nadarjeni učenci, Mednarodni Erasmus+ projekt KA1, raznolike dejavnosti

Abstract

Teachers in the first triad are often faced with the dilemma which activities are suitable for students who are curious, creative, and eager to learn. Which are appropriate methods and strategies to attract their interest? How to encourage their talents? How to upgrade their talents? In the first part of my article I will present international project Erasmus KA1, *Discovering the secrets of Ireland and English language*, which was executed in Osnovna šola Dramlje. Project was built out of various activities, which enabled students to integrally develop talents across the entire vertical. In addition, teachers were able to upgrade their professional knowledge on innovative learning methods (formative monitoring, cooperative learning, connections among subjects, learning outside, experimental work etc.). Consequently, students were offered interesting and varied lessons. Afterwards, I will present and describe activities performed among first triad students, and activities that included talented students from all fields (foreign languages, theatrical/puppet art, art, dancing, music and crocheting). On the basis of well planned activities and clear project goals the teachers were able to deliberately encourage students' talents in various fields, and

simultaneously strengthen their confidence when they achieved successful final results of individual activity.

Key words: first triad, talented students, International Erasmus+ project KA1, various activities.

1. Uvod

Na Osnovni šoli Dramlje je bil od junija 2017 do novembra 2019 prvič izveden mednarodni Erasmus+ projekt KA1, Spoznavanje skrivnosti Irske in angleškega jezika – mobilnost posameznikov. Osnovna šola Dramlje je manjša šola in istočasno sta se na šoli izvajala kar dva Erasmus+ projekta. Poleg KA1 še mednarodni Erasmus+ projekt KA2 CELL z glavnim ciljem sodelovalno učenje. Zaradi sodelovanja v obeh projektih vseh strokovnih delavcev na šoli se je za mobilnost posameznikov poleg koordinatorice KA1 odločila le še ena učiteljica. Mobilnost je potekala na Irskem v Corku. Z izobraževanjem na mednarodni jezikovni šoli Cork English World sta udeleženci nadgradili svoje znanje angleškega jezika, nadgradili svoje metode poučevanja, si dodatno razvili čut za medkulturnost, večjezičnost ter spoznavali Irsko in njeno kulturo ter znamenitosti. Glavna cilja mednarodnega projekta KA1 se razbereta že iz samega imena projekta: nadgradnja znanja angleškega jezika pri učencih po celotni vertikali, kot tudi pri učiteljih ter spoznavanje države Irske in njene kulture. Celotni projekt KA1 je bil zastavljen in oblikovan z namenom: da vključi v svoje dejavnosti čim več učencev in učiteljev ter zunanjih sodelavcev oziroma organizacij. Posledično so se tako pri vseh sodelujočih v projektu razvijali njihovi talenti na učnem in socialnem področju.

In kakšni so učenci v I. triadi? Bercljnik (2003) piše, da učenci cenijo pestrost in raznolikost, sovražijo pa enoličnost in rutino. Zato so bile načrtovane dejavnosti projekta oblikovane tako, da so učencem ponujale širok spekter vključevanje v njih glede na njihove interese, talente in želje. Ferbežar, Korez in Težak (2008) navajajo, da so nadarjeni otroci in mladostniki tisti, ki imajo izredne sposobnosti ali potencialne, da prikažejo svoje dosežke na različnih področjih v primerjavi s svojimi vrstniki. Tako lahko pri takih otrocih in mladih zaznamo visoke zmožnosti dokazovanja na področjih inteligence, ustvarjalnosti ali umetnosti oziroma na vseh področjih, na katerih si ljudje prizadevamo doseči čim boljše rezultate. Učenci so s svojo motivacijo do dela, ustvarjalnostjo in domišljijo pri izvedbi nalog

in končnih izdelkov znova in znova dokazovali svoje sposobnosti, svojo kreativnost oziroma ustvarjalnost – svojo nadarjenost in tako ne le aktivno prispevali k boljšim rezultatom projekta, ampak celostno razvijali svoje potenciale za nadaljnjo osebnostno rast in razvoj na učnem področju. Ob vseh raznolikih možnostih vključevanja v dejavnosti projekta pa so se profesionalno in osebnostno razvijali tudi učitelji. Ob uporabi inovativnih oblik poučevanja (formativno spremljanje, sodelovalno učenje, pouk na prostem, medpredmetno povezovanje, eksperimentalno delo itn.) so pridobili na kakovosti poučevanja in s tem postali boljši motivatorji in usmerjevalci v vzgojno–izobraževalnem procesu učencem, ki v današnjem času bolj kot kadarkoli prej potrebujejo drugačen, celosten in izkušenjski pristop k poučevanju. Učitelji se vedno bolj zavedajo pomembnosti uvajanja kakovostnih interesnih dejavnosti v šolski prostor, saj lahko s svojimi znanji pomagajo razvijati talente in pomagati nadarjenim učencem do še kakovostnejšega znanja. Prav tako se tudi vedno bolj zavedajo, kako pomembno je sodelovati z različnimi zunanjimi institucijami in posamezniki, ki dajejo učencem tako potrebno širino in možnost odkrivanja novih stvari celostno. V letu in pol trajajočem mednarodnem projektu so učenci skupaj z učitelji mentorji, z zunanjimi sodelavci in organizacijami sodelovali v številnih dejavnostih in prireditvah: likovnem ustvarjanju in poustvarjanju (dobrodelni decembrski bazar, Mednarodni likovni natečaj »Igraj se z mano«), igranju hurlinga in galskega nogometa (pri ŠPO), plesu (sodelovanje s Šolo irskega plesa), petju (sodelovanje z Ženskim pevskim zborom Dramlje in Otroškim pevskim zborom Dramlje), igranju na instrumente (flavta – mlada učenka s številnimi zlatimi državnimi in mednarodnimi priznanji Iza Peperko), razvijanju ročnih spretnosti – kvačkanju (interesna dejavnost Kvičke – kvačke in sodelovanje z ročnodelsko skupino upokojenk Mravljice ter z Urško Vnuk), samostojnih predstavitev v angleškem jeziku (pri TJA), dramatizaciji v angleškem jeziku - Irska Pepelka (interesna dejavnost Angleško gledališče), pripravi, izdelavi in izvedbi slovensko-angleške lutkovne predstave Rdeča kokoška (interesna dejavnost eTwinning), pripravi irskega radia, sodelovanju na angleškem vikendu s svojimi sovrstniki in naravnimi govorniki itd. Sodelovali so na: Mednarodni prireditvi Buč'ce (irski ples), Evropski vasi (stojnica o Irski, ples, sodelovanje z GCC), Mednarodna prireditev Let's dance (mobilnost učencev v Dramljah iz Španije in Poljske), nastopi za starše in vrstnike, gostovanje na II. OŠ Celje (Rdeča kokoška). Še več o izvedenih dejavnostih si lahko preberete na spletnem dnevniku mednarodnega projekta: https://irska2017.blogspot.com/?fbclid=IwAR2AN4SP2aBsm6YiHknwII11_btPJ4Zi_kNtYcQW11c6ARIIYfjQEfq4enI.

Z vsemi temi dejavnostmi je mednarodni Erasmus+ projekt KA1, Spoznavanje skrivnosti Irske in angleškega jezika dal učencem priložnosti vključevanja h kakovostnim dejavnostim, kjer se je krepilo sodelovalno učenje, medgeneracijsko povezovanje, izmenjava izkušenj, spoznavanje tuje kulture in jezika, izboljšanje plesne in pevske spretnosti ter dramske in lutkovne dejavnosti, izboljšanje ročnih spretnosti, povečanje odgovornosti učencev do lastnega učenja in znanja, povečanje motivacijo za delo in izboljšati samopodobo učencev in pa tudi učiteljev.

2. Vključevanje nadarjenih učencev I. VIO v Mednarodni Erasmus+ projekt KA1

»Da bi odkrili nadarjene otroke, zadošča, da vanje verujemo in jih hočemo odkrivati« (M. D. Jenkins, ameriški raziskovalec nadarjenosti, v NAGEL, 1987, str. 16). Učiteljici, ki sta se udeležili mobilnosti na Irskem, sta profesorici razrednega pouka. Koordinatorica projekta poučuje tudi angleški jezik v I. triadi. Posledično sta zato veliko dejavnosti projekta načrtovali tako, da so v njih lahko sodelovali tudi učenci od 1. do 3. razreda. Učenci v I. triadi so neizmerno radovedni in ustvarjalni ter zelo radi sodelujejo v različnih šolskih dejavnostih. V ZOsn (2006) si lahko preberemo, da so nadarjeni učenci tisti učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela. Med najmlajšimi je še težje prepoznati tiste, ki so nadarjeni. Zato so v prvem triletju predlagane naslednje oblike dela z nadarjenimi učenci: individualizirane zadolžitve, individualiziran pouk, kooperativno učenje in druge oblike sodelovalnega dela, posebne domače zadolžitve, dnevi dejavnosti, interesne dejavnosti, hitrejše napredovanje in dodatni pouk. Delo z nadarjenimi naj bi torej potekalo predvsem in v okviru matičnega oddelka v oblikah notranje diferenciacije (Strmčnik, 1987), priporočljivo je le občasno krajše ločevanje nadarjenih učencev iz razreda (npr. pri dodatnem pouku ali raznih interesnih dejavnostih). Nadarjeni otroci imajo izjemne sposobnosti in dolžnost vsakega učitelja je, da jih neguje in pomaga razvijati.

Kako lahko učitelji odgovorno sprejemajo privilegij spremljanja nadarjenega učenca. Najprej je izjemnega pomena, da se zavedamo zgodnjega odkrivanja nadarjenosti in nato, da

nadarjenemu nudimo, kot pravijo Ferbežar idr. (2008) še dva pomembna dejavnika, in sicer ustvarjalnost ter motivacijo s spodbudnim okoljem. Erasmus+ projekt KA1, Spoznavanje skrivnosti Irske in angleškega jezika je učencem v I. VIO omogočil ravno to.

V I. triadi se je izvedlo mnogo različnih dejavnosti. Prav vsaka od njih je razvijala učenčeve talente na različnih področjih.

Učenci so na likovnem področju ustvarjali izvirna likovna dela z irskimi motivi (mesta, podeželje, atlantski mormon, keltski motivi) z različnimi likovnimi tehnikami. S svojimi likovnimi deli so sodelovali na Mednarodnem likovnem natečaju - Bodi umetnik. Učenci so se z velikim veseljem likovno izražali in s svojim likovnim ustvarjanjem ter nadgradnjo in razvojem svojih znanj iz različnih likovnih tehnik uspešno razvijali svojo likovno nadarjenost.

V 3. razredu so pri ŠPO spoznali pravila in zaigrali tekme dveh irskih športnih iger: hurlinga in galskega nogometa. Učenci so izkazali svojo nadarjenost v gibalnih dejavnostih in ekipnem športu. Velika motivacija je bila, da so lahko igrali športne igre s športnimi pripomočki, ki jih v Sloveniji ne poznamo, ter da so njihovo igro posneli in predvajali.

Učenci 2. in 3. razreda so se v zelo velikem številu aktivno vključili v interesno dejavnost Kvičke – kvačke. Na interesni dejavnosti so se jim pridružile tudi članice upokojenskega društva Dramlje, ročnodelska sekcija Mravljice. S skupnimi močmi so mentorica kvačkanja in Mravljice učile učence novih ročnih spretnosti. Otroci so bili izredno motivirani za ročno ustvarjanje, saj je skoraj vsak teden nastal kakšen nov volnen izdelek (kapa, šal, metulji, deteljice). Medgeneracijsko druženje pri ustvarjanju pa je bila le še dodatna motivacija za kvačkanje, izmenjavo izkušenj in razvoj motorike prstov in rok. Dodana vrednost interesne dejavnosti Kvičke – kvačke pa je bil projekt Oblecimo drevesa. V projektu so sodelovali učenci, družinski člani, učitelji in krajanji Dramelj. Pred božičnimi prazniki 2017 so v pisana volnena oblačila oblekli drevesa pred šolo. Več si lahko preberete v lokalnem

spletnem časopisu sentjur.net: <http://www.sentjur.net/prejeli-smo-v-barve-oblecena-drevesa-v-dramljah/> in ogledate na: <https://www.youtube.com/watch?v=QOk6FYoz-O0>.

Koordinatorica projekta je pri poučevanju TJA v 3. razredu učencem omogočila, z različnimi inovacijskimi učnimi pristopi, razvijati nadarjenosti pri govoru in izražanju v tujem jeziku. S svojimi učnimi urami je otrokom dala možnost spoznavanja angleške in irske otroške literature ter jim dajala zgled v uporabi angleščine v vsakdanjem življenju. S svojimi učenci

je sodelovala na vseh šolskih in krajevnih prireditvah, kjer so se učenci predstavili s točkami v angleškem jeziku (pesmi, dramski vložki, irski ples ...).

Interesna dejavnost eTwinning se je izvajala v 2. razredu. V eTwinning projektu Let me know you, Ireland je sodelovalo je vseh 28 učencev 2. razreda. Sodelovanje je potekalo s Poljsko osnovno šolo. Njihova mentorica se je ravno tako udeležila izobraževanja v Cork English World. V sklopu projekta so učenci ustvarili irsko lutkovno predstavo Rdeča kokoška. Dramsko predlogo v slovensko – angleškem jeziku je napisala mentorica ID eTwinning. Učenci so si glede na svoje znanje TJA izbrali in med sabo razdelili vloge. Vsak učenec je aktivno sodeloval v lutkovni predstavi z delom besedila v angleškem ali slovenskem jeziku. Predstavo so začeli s slovenskim ljudskim plesom Ob bistrem potoku je mlin in zaključili s pesmijo Little red hen v angleškem jeziku. Samostojno, po svoji zamisli, so ustvarili ploske lutke ter sceno za lutkovno predstavo. Za delo pri ustvarjanju dramske igre so bili učenci visoko notranje motivirani, saj so lahko pokazali svojo nadarjenost na različnih področjih. Nekateri so ustvarili čudovite ploske lutke in sceno, ki smo jih uporabili v številnih nastopih za vrstnike, vrtčevske otroke, starše in prvošolce ter njihove starše na II. OŠ Celje. Drugi so plesali ter prepevali in spet tretji imeli v lutkovni uprizoritvi angleško ali slovensko besedilo.

Pri samem uresničevanju učnega načrta v 2. in 3. razredu sta učiteljici uporabili različne inovativne učne pristope v poučevanju. Nadgradili sta svoje znanje formativnega spremljanja, medpredmetnega povezovanja, pouka na prostem, eksperimentalnega pouka itn. Učne ure so bili pestre in učenci so z velikim zanimanjem sodelovali v njih. Omenim naj le učni sklop »Travnik« v 2. razredu, v katerem so si učenci samostojno zastavili in zapisali učne cilje ter metode dela. Nato pa so dva tedna medpredmetno spoznavali travnik in življenje na njem. Pouk je v 90 % potekal na prostem s samostojnim raziskovanjem, likovnim in glasbenim ustvarjanjem, razvijanjem domišljije, športnim udejstvovanjem ... Največjega pomena pa je, da so bili njihovi predhodno zapisani cilji - cilji II. triade. Njihova radovednost in ustvarjalnost ni poznala meja. Uresničili so vse, kar so si zadali in bilo jim je zelo všeč. Holc (2012) pravi, da je dolžnost vsakega učitelja, da spodbuja vse učence, ne glede na njihove sposobnosti in talente. Trdi, da je spodbujanje razvoja nadarjenih poveča kakovost pouka in pozitivno vpliva na vse učence, individualizacija in diferenciacija pa izboljšata dosežke vseh učencev, ne le nadarjenih. Z uporabo inovativnih učnih metod poučevanja je bila v razredu dosežena natančno ta, zgoraj zapisana, razvojna učna dimenzija izboljšanja učnih dosežkov vseh posameznikov.

3. Zaključek

Ustvarjalnost, motivacija in spodbudno učno okolje je predpostavka za visoko uspešnost posameznika. Mednarodni Erasmus+ projekt KA1 je Osnovni šoli Dramlje dal priložnost celostnega razvijanja nadarjenih učencev. Ko so dejavnosti za učence premišljeno načrtovane, ostane le še njihova ustvarjalnost, interes in želja po novem. Učni cilji se uresničujejo spontano in preko inovativnih učnih pristopov. Vse te razsežnosti mora učitelj nuditi učencem, da lahko razvijejo svojo nadarjenost, svoje sposobnosti tako, da lahko postanejo kar najboljši odrasli. Kako velika odgovornost je na učiteljih!?!

4. Literatura

- ALIČ, A. (2012). *Nadarjenost za matematiko v povezavi z interesom za glasbo*. Diplomaska naloga. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, oddelek za razredni pouk.
- BERCELJNIK, M. (2003). *Nadarjeni učenci – izziv šoli in učitelju*. V M. Blažič. (ur.), *Nadarjeni izkoriščeni ali prezrti potencial*, mednarodni znanstveni simpozij, zbornik (str. 83-90). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjenost.
- FERBEŽAR, I., KOREZ, I., TEŽAK, S. (2008). *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta.
- HOLC, N. (2012). *Jezikovno nadarjeni učenci v vsakdanji šolski praksi*. V T. Bežič (ur.), *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole* (str. 174-185). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- JURIŠEVIČ, M. (2012). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- NAGEL, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok*. Ljubljana: DZS.
- STRMČNIK, F. (1987). *Sodobna šola v luči učne diferenciacije in individualizacije*. Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije: Izobraževalna skupnost Slovenije.
- Zakon o osnovni šoli (ZOsn). Uradni list RS, št. 81/2006.

ZUPANIČ, T. (2016). *Vzgojno-izobraževalno delo učiteljev z nadarjenimi učenci v prvih dveh triletjih osnovne šole*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, poučevanje na razredni stopnji.

Matej Jančič: Uresničevanje potencialov nadarjenih učencev pri pouku angleščine v osnovni šoli

Osnovna šola Vodice

matej.jancic@gmail.com

Lektorirala: Ajda Batistič, mag. prof. prim. knjiž. in mag. prof. slov.

Izveček

Pogosto se zgodi, da so nadarjeni učenci nekoliko zapostavljeni, saj se večji del pozornosti namenja učencem z učnimi težavami. Izredno pomembno je, da se tudi nadarjenim zagotovijo ustrezni, prilagojeni načini dela, ki omogočajo razvoj njihovih potencialov. Angleški jezik pomembno pripomore h komunikaciji v vse bolj povezani globalni družbi. V uvodnem delu prispevka so predstavljena in na kratko opisana teoretična izhodišča o nadarjenosti učencev in postopku odkrivanja nadarjenosti. Dejstvo je, da se v osnovni šoli odkrije veliko nadarjenih učencev, a le redki svoje danosti razvijejo v največjem možnem obsegu. Pomembno vlogo pri razvoju ima stopnja motiviranosti. Na motivacijo nadarjenih učencev lahko ključno vpliva učitelj z izbiro načina dela z učenci, tako v okviru obveznega dela pouka kot tudi pri izvajanju obogatitvenih dejavnosti. Osrednji del prispevka je namenjen predstavitvi praktičnih metod, strategij in načinov poučevanja s katerimi se v največji možni meri aktivira nadarjene učence pri rednem pouku ter se jim omogoči uresničevanje njihovih potencialov. Predstavljeni in opisani so konkretni primeri aktivnosti in nalog s katerimi lahko učitelj vzpostavi zadostno stopnjo motivacije za dodatno delo nadarjenih učencev. Prikazani prilagojeni načini uporabe aktivnosti se lahko uporabijo ne le pri poučevanju tujega jezika, ampak tudi pri poučevanju drugih predmetov.

Abstract

Gifted students are often slightly neglected as most of attention is directed to children with learning difficulties. It is of great importance to provide gifted children with appropriate, adapted learning activities, which ensure the development of their potentials. English aids interpersonal communication in the evermore-integrated global society. The introductory section of the article presents the theoretical basis of giftedness of students and the process of identifying gifted individuals. Many gifted students are identified in primary school but only few develop their full potentials. The level of motivation is an important factor in their development. The choice of teaching activities during English lessons as well as during extracurricular activities can play a vital role in motivating students. The central part of the article presents practical teaching methods, strategies and activities that enable gifted students to develop their potentials in the largest possible extent during lessons and during extracurricular activities. The article also suggests actual examples of activities and exercises used to ensure a sufficient level of motivation for extra work of gifted students. The examples of activities can be used not only during English lessons but also in other school subjects.

Ključne besede: nadarjenost, angleščina, motivacija, potencial, prilagajanje pouka

Key words: giftedness, English, motivation, potential, adaptation of lessons

Uvod

Učitelji se vsakodnevno soočajo s številnimi izzivi, saj morajo svoje delo prilagajati različnim učnim skupinam in posameznikom. Na eni strani kontinuuma sposobnosti so učenci z učnimi težavami, na drugi strani pa nadarjeni učenci. Oba ekstrema zahtevata posebno pozornost učitelja. Pogosto se dogaja, da se večji del zanimanja namenja učencem z učnimi težavami, manj pa nadarjenim. Nadarjenost pri posameznih učencih je zelo širok, nehomogen pojem, saj se lahko kaže v različnih oblikah ter obsegih. Otroci so opredeljeni kot nadarjeni, če so pokazali visok potencial, ali izkazali visoke dosežke na različnih področjih. Področja, ki jih nadarjenost zajema, so splošno intelektualno, specifično akademsko, kreativno, vodstveno in umetniško. Nadarjenost je lahko povsem splošna. Za to obliko je značilna visoka intelektualna sposobnost, ki omogoča doseganje izjemnih rezultatov na več področjih hkrati. Lahko pa je specifična, vezana na omejeno področje. Zakon o osnovni šoli (2006) nadarjene posameznike glede na njihove potrebe uvršča v skupino učencev s posebnimi potrebami, ki

potrebujejo prilagojen potek pouka in dejavnosti, da bi lahko razvili svoje potenciale, najsi bodo ti vezani na specifično področje ali pa popolnoma splošni. Bolj natančno so nadarjeni učenci opredeljeni kot posamezniki, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja in izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali pri športu. Nagel (1987) pravi, da govorimo o nadarjenosti takrat, ko otrok na določenih področjih svojega razvoja občutno prekaša vrstnike. Šola mora tem učencem zagotoviti ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoča vključitev v dodatni pouk in druge prilagojene oblike dela.

Značilnosti nadarjenih učencev

Nadarjeni učenci imajo nekatere skupne lastnosti. Te lastnosti so pri posameznikih bolj ali manj izrazite in lahko obsegajo miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko in socialno-čustveno področje. Najbolj tipične lastnosti na miselno-spoznavnem področju so divergetno in logično mišljenje, visoko razvita domišljija, dober spomin in smisel za humor. Na učno-storilnostnem področju so značilni široka razgledanost, visoka učna uspešnost, bogat besedni zaklad, dobro branje, spretnost v umetniških dejavnostih, motorična spretnost in vzdržljivost. Za motivacijsko področje so značilni potreba po odličnosti, radovednost, vztrajnost in uživanje v dosežkih, za socialno-čustveno področje pa nekonformizem, neodvisnost in samostojnost, pravičnost, sposobnost vodenja, smisel za organizacijo in empatija (Žagar. idr., 1999). Te lastnosti bi morale same po sebi zagotavljati visoko učno uspešnost nadarjenih učencev, vendar se pogosto dogaja, da se te lastnosti pojavljajo ločeno ena od druge. Nadarjeni posamezniki lahko izkazujejo tudi druge, negativne lastnosti, ki pogosto onemogočajo razvoj potencialov. To so nezainteresiranost in strah pred šolo, udeležbo v šolskih aktivnostih, nizka samopodoba, nezaupanje vase, nezmožnost dela v skupini, motena pozornost, hiperaktivnost, čustvena in socialna nedoraslost in nizka raven motiviranosti. Poleg ostalih prav slednja predstavlja ogromen izziv za učitelja, ki mora najprej odkriti in nato razvijati potenciale nadarjenih učencev.

Odkrivanje nadarjenih učencev

V svetu ni enotne metodologije odkrivanja nadarjenih učencev. V Sloveniji je osnovna šola tista prelomnica, ki označuje začetek načrtnega in sistematičnega dela z njimi. Odkrivanje nadarjenih učencev se izvaja v treh stopnjah. Te so evidentiranje, identifikacija in pridobivanje mnenja staršev. Evidentiranje se izvede na podlagi učnega uspeha oziroma povprečne ocene, izjemnih dosežkov na različnih področjih, učiteljevega mnenja (oblikovanega med vzgojno-izobraževalnim procesom) o učencu, dosežkov tekmovanj, mnenja šolske svetovalne službe ter aktivnosti, za katere ima učenec velik in trajen interes. Identifikacija temelji na testih sposobnosti in ustvarjalnosti, ki ju opravi strokovni delavec, in na ocenjevalnih lestvicah nadarjenosti, ki jih izpolnijo učitelji. Učenci, ki vsaj pri enem kriteriju (testu ali lestvici) dosežejo nadpovprečen rezultat, so identificirani kot nadarjeni. Te učence mora potrditi še zbor učiteljev, ki učenca poučujejo. Strokovni delavci z ugotovitvami seznanijo starše in v primeru njihovega soglasja šola pripravi za učenca individualiziran program dela.

Motivacija pri nadarjenih učencih

Glede na značilnosti nadarjenih učencev naj bi bila njihova motivacija na relativno visoki ravni, vendar se v praksi pogosto dogaja, da temu ni tako. Motivirati nadarjenega učenca je mnogokrat velik izziv za učitelja. Razlogov za nizko raven motivacije je več. Eden glavnih je, da so učenci, ki so nadarjeni na splošno intelektualnem, specifično akademskem, kreativnem, ali umetniškem področju, lahko učno zelo uspešni kljub dejstvu, da v primerjavi z vrstniki v aktivnosti vlagajo bistveno manj truda. Drug razlog je pomanjkanje učnih izzivov oziroma pre nizko zastavljeni cilji. Nadarjenim učencem hitro zmanjka motiva za dodatno delo, saj se šolski učni načrti večinoma ne skladajo z njihovimi potrebami in interesi. Poleg tega zelo hitro usvojijo načine delovanja šolskega sistema in z njimi dobro manipulirajo, kar jim omogoča doseganje visoke učne uspešnosti. Tak način dela jim ne omogoča maksimalnega razvoja. Naloga strokovnih delavcev šole je, da najdejo ustrezne prilagoditve osnovnega učnega procesa in zagotovijo dodatne dejavnosti, ki bodo nadarjenim omogočile optimalen napredek. Te prilagoditve obsegajo spodbujanje vedoželjnosti, izvajanje kvalitetnega pouka, ki goji interes učencev za čim več različnih področij, skrb za pozitivno samopodobo, spodbujanje in razvijanje ustvarjalnosti ter metakognitivnih procesov kot so kompleksno mišljenje, veščine procesiranja informacij in uspešne učne strategije (Žagar. idr., 1999).

Nadarjeni pri pouku angleščine

Angleščina je zaradi zgodovinskega ozadja postala lingua franca 20. in 21. stoletja. Z njo se nenačrtno učenci začnejo srečevati že zelo zgodaj. Z načrtnim učenjem angleščine učenci usvojijo spretnosti, ki jih potrebujejo za nadaljnje izobraževanje in sporazumevanje. Učenje jezika zahteva posebne pogoje dela v učilnici. Učitelj mora pouk čim bolj prilagajati značilnostim posameznih učencev. Zavedati se mora, da so učne skupine sestavljene iz različno sposobnih posameznikov in večinoma vključujejo tudi učence s posebnimi potrebami. To so lahko učenci z učnimi težavami ali pa nadarjeni učenci. Obema skupinama je potrebno pouk ustrezno prilagoditi. S primerno prilagojenimi aktivnostmi, metodami in vsebinami bo učitelj uspel motivirati vse učence. V skladu z Učnim načrtom (2016) za ustrezen nivo motivacije poskrbi z učno snovjo, ki je učencem blizu in s katero se lahko identificirajo. Učenci na ta način v komunikacijo vključujejo svoja spoznanja, stališča, izkušnje in kritično presojanje informacij. Pomembno je, da je snov smiselna in da učenci neposredno prepoznajo njeno uporabnost. Idealno je, če lahko učenci jezik uporabijo ne le v umetno ustvarjenih, ampak tudi v resničnih situacijah sporazumevanja. Poleg ustreznega prilagojenega pouka mora učitelj za doseganje visokega nivoja znanja učencev s posebnimi potrebami poskrbeti tudi za dodatne aktivnosti, ki posameznikom zagotavljajo dodatno pomoč pri usvajanju osnov jezika, ali pa jim ponudijo možnosti za nadgradnjo že obstoječega znanja.

Delo z nadarjenimi pri pouku angleščine

Angleščina je kot jezik primarno namenjena prenosu informacij. Ta značilnost učitelju zagotavlja veliko možnosti za delo z nadarjenimi učenci, saj dovoljuje številne načine medpredmetnega povezovanja. Učitelj ni omejen pri izbiri vsebin, metod in oblik dela, zato se lahko v veliki meri prilagaja interesom nadarjenih učencev. To praviloma zagotavlja visoko raven motivacije in posledično uspešno izvedbo aktivnosti. Visoka raven notranje učne motivacije zagotavlja znatno višjo učno uspešnost, nižjo stopnjo anksioznosti in nižjo potrebo po zunanji motivaciji. Učitelj naj uporablja načine dela, ki zagotavljajo visoko raven notranje motivacije. Glede na interese nadarjenih učencev lahko učitelj angleščine za delo z njimi uporabi številne aktivnosti.

Priprava govornih nastopov

Nadarjeni učenci samostojno ali ob vodstvu učitelja pripravijo govorni nastop na določeno temo, ki se obravnava pri pouku. Za predstavitev lahko uporabijo plakat ali pa računalniško projekcijo. Uporaba IKT večinoma predstavlja dodatno motivacijo.

Razlaga učne snovi

Nadarjeni učenci, ki kažejo posebno zanimanje za angleščino, lahko sodelujejo pri pripravi in izvedbi dela ali celotne učne ure. Ob vodstvu in nadzoru učitelja pripravijo in izvedejo uvod, razlago in utrjevanje posamezne teme. Pripravijo in izvedejo zapis snovi na tablo oziroma računalniško projekcijo, izdelajo naloge utrjevanja, pripravijo učni list ali se domislijo drugih jezikovnih aktivnosti.

Izdelava didaktičnih pripomočkov

Nadarjeni glede na potrebe izdelajo tematske didaktične pripomočke ali igre, ki se nato uporabijo pri poučevanju angleščine mlajših učencev. Pripravijo namizne igre, igralne kocke, domine, bingo kartice in podobne učne pripomočke vezane na posamezno tematiko. S tem se nadarjeni urijo v rabi angleškega jezika, krepijo ustvarjalnost ter ob tem razvijajo tudi socialne veščine.

Izdelava raziskovalne naloge

Pod učiteljevim mentorstvom nadarjeni učenci pripravijo raziskovalno nalogo o določenem vidiku angleškega jezika. Na ta način uporabljajo različne raziskovalne tehnike (vprašalnike, ankete, statistično obdelavo podatkov ...). Če nadarjenega učenca preučevanje samega jezika ne zanima, lahko pripravi raziskovalno nalogo na izbrano temo v angleškem jeziku.

Izdelava spletne strani

Nadarjeni učenci izdelajo spletno stran v angleškem jeziku. Uporaba IKT in relativno prosta izbira teme pri izdelavi zagotavljata visoko raven motivacije.

Sodelovanje na tekmovanjih znanja

Nadarjeni učenci sodelujejo na tekmovanjih znanja. Tekmovanja večinoma predstavljajo visok motiv za usvajanje novega in poglobljanje obstoječega znanja pri posameznem predmetu.

Sodelovanje pri angleški bralni znački

Prebiranje literature v angleščini bogati besedni zaklad učencev in jih seznanja s kulturnimi značilnostmi tuje države ter širi njihova obzorja.

Uporaba angleške literature

Nadarjeni učenci, ki kažejo poseben interes za angleški jezik se lahko ukvarjajo z literaturo.

Pod učiteljevim vodstvom najprej samo berejo, obnavljajo in interpretirajo angleško prozo in poezijo. Kasneje se lotijo prevodov primernih krajših besedil. Svoje izdelke predstavijo vrstnikom na različne načine (na razstavnih panojih, z branjem pred občinstvom ipd.).

Ustvarjanje literarnih izdelkov

Učenci ustvarjajo lastne literarne izdelke. Pišejo lahko kratke zgodbe, pesmi, igre, stripe ali šale v angleščini. Prav ustvarjanje literarnih izdelkov, ki temeljijo na lastnih izkušnjah, stališčih in mnenjih ter uporaba humorja, pogosto pritegne mnogo nadarjenih učencev. Učenci lahko izdelke povežejo v zbirke. Priprava otipljivega izdelka močno motivira učence.

Priprava zbirke receptov v angleščini

Učenci pripravijo zbirko receptov najljubših jedi v angleščini. Ob ustreznem nadzoru usposobljenega učitelja se lahko preizkusijo v pripravi tipičnih tujih jedi z uporabo receptov v angleščini. Na ta način poleg jezikovnega in kuharskega znanja širijo tudi poznavanje tujih kultur.

Priprava kratke dramske igre ali filma

Učenci, nadarjeni na dramskem področju, pripravijo kratko igro ali posnamejo film za vrstnike.

Na ta način povezujejo svojo umetniško nadarjenost s poglobljanjem znanja angleščine. Sodelujejo z nadarjenimi vrstniki, ki lahko pomagajo pri pripravi drugih aspektov igre ali filma (scenarij, scena, kostumi, snemanje, montaža, ustvarjanje podnapisov filma).

Pomoč vrstnikom

Nadarjeni učenci, ki so posebno vešči uporabe angleščine, pomagajo vrstnikom s šibkejšim znanjem ali mlajšim učencem, ki potrebujejo pomoč pri učenju. Pri takšnih aktivnostih se še posebej izkažejo učenci z visoko razvitim socialnim čutom.

Uporaba jezika za sporazumevanje s tujimi vrstniki

Resnične situacije, ki zahtevajo sporazumevanje v angleščini, zagotavljajo najvišje ravni motiviranosti za učenje. V času globalne povezanosti se zainteresiranim učencem omogoči

komunikacijo s tujimi vrstniki. Učitelj uporabi spletne portale, ki ponujajo povezovanje med šolami in posamezniki, ali pa z učenci sodeluje v mednarodnih projektih povezovanja in izmenjave (Etwinnig, Erasmus ...).

Zaključek

Da bodo lahko nadarjeni učenci usvojili najvišji nivo znanja na vseh predmetnih področjih, uresničili svoje potenciale ter si s tem zagotovili najboljše možnosti za nadaljne izobraževanje in za profesionalno delovanje v vse bolj povezanem svetu, je naloga vseh, ki sodelujemo pri njihovem izobraževanju, ne le da sledimo teoretičnim priporočilom in praktičnim nasvetom za delo z nadarjenimi učenci, ampak moramo svoje izkušnje in uspešne strategije deliti s sodelavci in starši. Nikakor ne smemo pozabiti dejstva, da je vsak učenec izjemen, in da metoda, ki se izkaže za uspešno pri enem učencu, mogoče ne bo delovala pri drugem. Zagotovo je mogoče zgoraj opisane načine dela z nadarjenimi posamezniki povezati z njihovimi interesi ter jih uporabiti v prilagojeni obliki tudi pri drugi predmetih, s tem pa zagotoviti visoko raven motivacije za delo nadarjenih učencev na vseh področjih.

Literatura

Nagel, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok: svetovalec za starše in učitelje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Učni načrt: Angleščina. Program osnovna šola. (2016). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 15. 2. 2019 s spletnega mesta http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_anglescina.pdf

Zakon o osnovni šoli (uradno prečiščeno besedilo) (ZOsn-UPB3). (2006). Uradni list Republike Slovenije, Št. 81. 2006. Str. 8662.

Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept. Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Pridobljeno 15. 2. 2019 s spletnega mesta <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Petra Jesih: Ko nadarjen učenec kliče po drugačnem načinu

Osnovna šola Sava Kladnika Sevnica

petra.jesih@gmail.com

Lektorirala: Gordana Kenda Kozinc, prof. slovenščine

Izvleček v slovenščini

Nadarjenim otrokom je potrebno omogočiti individualni pristop, izkustveno učenje in razvijati socialne spretnosti, ki jih potrebujejo, da bi lahko obvladovali težave in stresne situacije, s katerimi se bodo soočili v prihodnosti. V letošnjem šolskem letu izvajam delo z nadarjenimi učenci v 5. razredu. Delo ne poteka v šoli, temveč izven šolskega okolja, kjer učencem omogočam več svobode in se kot učiteljica umaknem v ozadje. Učenci določijo svojo pot. Enodnevno skupno druženje na Lisci je bilo deležno malo neposrednega vodenja učitelja in je bilo bolj usmerjeno v učenje učencev drug od drugega ter v prevzemanje odgovornosti za samoodločanje in učenje. Učenci so sami pripravili obroke hrane, si uredili postelje, samostojno drug drugemu sestavili naloge ter se predvsem sproščeno družili. Bili so ustvarjalni, povezovalni, sodelovalni, predvsem pa so zelo odgovorno pristopili k izzivom, ki sem jim jih zadala.

Literarna besedila odpirajo učencem nove svetove in jih vabijo na domišljjsko potovanje. Dvakrat letno medgeneracijsko sodelujemo s starejšimi, pišemo svoje pesmi in si izmenjamo domišljjsko-čutna doživetja med seboj.

»Vsak izmed nas je v resnici ideja Velikega galeba, neomejena ideja svobode,« je govoril Jonatan ob večerih in na obrežju,« in natančno letenje je korak k temu, da izrazimo svojo pravo naravo. Vse, kar nas omejuje, moramo pustiti ob strani.«

(Bach, 1997)

Ključne besede: tabor nadarjenih, sodelovanje, prevzemanje odgovornosti

Izvleček v angleščini

When a gifted pupil calls for a different approach

Gifted pupils should be given individual approach and experimental learning. Social skills – which are important for controlling stressful situations and personal problems, that will be

present in the future - are to be developed, as well. In this schoolyear, I am working with the 5th grade gifted students. The work is not done at school, rather outside of the school grounds where children are given more freedom and where I, as a teacher, can stand back. The path is decided by each pupil. Pupils were given little direct guidance by the teacher on a one-day socialising occasion on Lisca. They were focused on learning from one another and in taking responsibility for self-determination and learning. Pupils prepared their own food, made their beds, crafted/created exercises for one another and mainly socialised. They were creative, connective, cooperative and they tackled challenges responsibly.

Literary works open up whole new worlds to pupils and they invite them to journeys through their imagination. Twice a year we collaborate intergenerationally with elders, write our own poems and exchange imaginative stories focused on sensing. "Each of us is in truth an idea of the Great Gull, an unlimited idea of freedom,' Jonathan would say in the evenings on the beach, 'and precision flying is a step toward expressing our real nature. Everything that limits us we have to put aside." (Bach, 1970)

Main terms: camp for gifted pupils, cooperation, taking responsibility

UVOD

Naša šola ponuja pedagogom širok spekter izzivov, pri čemer za svojevrstno barvitost poskrbijo otroci sami. Naša dolžnost je, da izzive zaznamo, jih raziščemo in razvijamo. Učitelj je na tem mestu zato, da se spopade z lestvico svetlih in temnih tonov.

V prispevku želim poudariti pomen nadarjenih otrok in našo odgovornost zanje v prihodnosti. Taki otroci od nas zahtevajo več, nedvomno se razlikujejo od drugih, zato moramo prilagoditi spremembe vzgoje in izobraževanja. Šola ima izoblikovane posebne programe za nadarjene. Individualizacija in diferenciacija nam omogočata napredek na tem področju. Znotraj fleksibilne diferenciacije za nadarjene poskrbijo različne oblike dela zunaj pouka in tudi v okviru le-tega. Tako nam je omogočeno organizirano kreativno delo z nadarjenimi. Da skrb za take otroke v resnici funkcionira, pa se je potrebno najprej ustaviti pri učitelju. Nenehno se mi pri delu z nadarjenimi učenci poraja vprašanje: Ali nadarjen učenec potrebuje tudi nadarjenega učitelja? V množici današnjih informacij, razvoju tehnologije je pomembno, da se učitelj nadarjenega otroka resnično zaveda, ga spodbuja, odkriva, razvija in neguje njegove sposobnosti, skratka, se zaveda pomena otrokovih potencialov za otroka samega in za družbo.

(Weisinger, 2001)

JEDRO

Delo z nadarjenimi učenci

Šola je tisti dejavnik, ki naj bi prva prepoznala in tudi poskrbela za nadarjene učence. Naša pedagoška praksa nudi pomoč nadarjenim učencem z individualizacijo in diferenciacijo. To načelo ne spreminja osnovnih smotrov in nalog pouka. Prilagaja pa tempo, stopnjo težavnosti in načine usvajanja znanj. Glavne tri oblike omenjene pomoči nadarjenim:

- notranja diferenciacija in individualizacija: učitelj za nadarjene učence poskrbi znotraj rednega učnega dela; pri tem jih niti časovno niti prostorsko ne loči;
- fleksibilna diferenciacija in individualizacija: tudi pri takšnem delu učitelj za nadarjene poskrbi znotraj rednega dela, vendar pa so nadarjeni občasno ločeni v homogene skupine, kjer se srečujejo s prilagojenimi nalogami;
- zunanja diferenciacija: nadarjeni učenci so trajno ločeni od ostalih učencev.

(Strmčnik, 1993)

V drugi triadi, kjer sama izvajam eno uro tedensko individualno in skupinsko pomoč nadarjenim učencem, se moje delo razširi tudi na nekatere druge oblike, ki se organizirajo v okviru fleksibilne in zunanje diferenciacije.

Druženje nadarjenih petošolcev na Lisci

V mesecu oktobru sem z nadarjenimi učenci izvedla druženje na Lisci. Pripravila sem program, kjer sem želela spodbujati likovno, športno, literarno in ustvarjalno osebnost vsakega posameznika. Druženja se je udeležilo 14 učencev 5. razreda, ki so bili evidentirani kot nadarjeni učenci.

Za tako drugačno obliko zunanje diferenciacije sem se odločila zato, ker opažam, da se otrokova ustvarjalnost in čustvena inteligenca z leti »izgubljata.« Ustvarjalni otroci se razlikujejo po nekaterih osebnostnih lastnostih in potrebah. Ti otroci so velikokrat premalo samozavestni. Tabor jim v veliki meri nudi spodbudno okolje za razvoj in izražanje ustvarjalnosti ter čustvene inteligence. Pomemben vpliv učitelja mentorja je v zadovoljevanju potrebe po druženju glede na njihov interes oz. talent.

Cilji so bili:

- sodelovati in učiti se izven šolskega okolja
- spoznati in naučiti se izvajati različne načine sproščanja
- spoznati in uporabljati tehnike za spodbujanje ustvarjalnosti
- poskrbeti za telo
- razvijati natančnost, sodelovalno delo, medsebojno pomoč
- načrtovati in predvidevati
- usklajevati barve: kontrasti, svetlo-temno, toplo-hladno
- izkustveno doživeti naravo preko opazovanja
- zavedati se pomena trajnostnega razvoja
- se prostorsko orientirati v širši domači pokrajini z zemljevidom in kompasom
- izboljšati gibalno učinkovitost preko hoje
- poustvariti svoja doživetja likovno in literarno
- samostojno si pripraviti obrok, pomiti posodo, pospraviti za seboj
- sodelovati v športnih igrah

Organizacija:

- Potrebno je bilo narediti program, ki je zajemal, kdo se ga bo udeležil, kaj bomo delali in koliko časa bo trajal.
- Sledil je finančni načrt: izračun stroškov bivanja in hrane.
- Vzpostaviti je bilo potrebno stik z izvajalci.
- Pripraviti didaktični in drugi material.
- Izvesti skupne dogovore.

Sledila je izvedba dvodnevnega druženja. Dobili smo se na zbirnem mestu in se peš podali na pohod, na Lisco, ki je visoka 947 m nadmorske višine. Po eni uri in pol smo prispeli na cilj.

Najprej smo si ogledali nastanitev v Jurkovi koči, kjer smo tudi prespali. Sledil je spoznavni del, kjer so učenci preko risbe in igre spoznavali drug drugega: se predstavili, opisali svoja močna področja, kaj radi počnejo in kaj pričakujejo od našega skupnega druženja. Izdelali smo plakat. Sledilo je igranje na igralih in izvedba športne delavnice. Pomerili smo se v med dvema ognjema, nekateri so raje igrali košarko oz. nogomet. Upoštevala sem interes učencev, ki so v igrah sodelovali usklajeno in prijateljsko. Čas je ob intenzivnih aktivnostih tekkel hitro. Na večer smo si v koči skuhalo večerjo. Učenci so samostojno pripravili pogrinjke, pod mojim mentorstvom pa so naredili maso za palačinke in jih tudi spekli. Pri peki so se izmenjevali, tako da je vsak učenec prišel na vrsto in spekel dve palačinki. Na koncu so tudi pospravili za seboj in pomili posodo, nato smo se pogovorili o njihovem razpoloženju, o občutjih, ki so jih doživeli ob igri in pripravi večerje.

Učenci so povedali:

- Vesel sem, da sem pekel palačinke sam, dodal sam olje, zлил maso, obrnil palačinko. Po navadi mi mami tega doma ne dovoli in večinoma gledam, kako se to dela.
- Meni je bilo všeč, nekaj novega, ko sem iz svojega imena naredila ribo ter jo pobarvala, zapisala notri vse, kar me veseli.
- Meni je bil všeč pohod na Lisco, ker sva si s sošolcem pripovedovala vice.

Med učenci sem tako preko pogovora, občutenj razvijala njihovo čustveno inteligenco. Komunikacija je temelj slehernega odnosa; sposobnost uspešnega komuniciranja, doživljanja svojih čustev in sposobnost poslušanja ter sprejemanja imajo neprecenljivo vrednost. Sprostili smo se, priklicali v spomin najlepši trenutek dneva ter ga opisali v skupini. Vzeli smo si čas drug za drugega. Ob pripovedi drugih smo se nasmejali, uvideli del dneva tudi z drugega zornega kota. Bistveno pri tej dejavnosti je bilo zame spoznanje, da sem tudi sama prišla do določenih misli in novih idej, ki so se porodile iz doživetij učencev. Vesela sem bila, da so vsi učenci drugemu dopuščali, da izrazijo svoje ideje, čustva in zamisli, ki temeljijo na njihovih izkušnjah.

Po končani dejavnosti smo si postlali blazine, uredili ležišča in se igrali družabne oz. socialne igre: moje mesto na desni je prazno ... želim, da ga zavzame Matej, ker je moj prijatelj ... tako je moral čisto vsak učenec poudariti pozitivno lastnost osebe, ki jo je povabil na svoje mesto.

Igra kaj je z nami narobe je najbolj priljubljena med učenci. Poteka tako, da nekdo zapusti prostor, mi v skupini pa se dogovorimo, kaj je z nami narobe, npr.: vsi odgovarjamo z besedo ali z začetkom povedi na svojo prvo črko imena. Učenec se vrne v prostor in nas sprašuje vsakodnevno čisto običajne stvari, kot npr.: kateri dan je danes ... In če mi je ime Petra, odgovorim, da je ponedeljek, čeprav ni. Učenec mora na podlagi naših odgovorov ugotoviti, kaj je z nami narobe.

Izbrala sem igro za umirjanje, kjer smo morali nadaljevati zgodbo, ampak v smislu, da smo morali uporabiti pridevnike, ki se začenjajo s prvo črko našega osebnega lastnega imena. Zgodbo sem najprej začela pripovedovati jaz: Nekega pomladnega dne se je pogumna Petra odpravila na pohod. Zgodba je morala biti smiselna, učenci so morali uporabiti vsaj štiri besede na prvo črko svojega osebnega lastnega imena in paziti na uvod, jedro in zaključek. Ob tem so bili miselno zelo aktivni in besedno ustvarjalni, predvsem nam ni zmanjkalo humorja.

Večer smo zaključili z mini diskom in karaokami, kjer smo se sprostiti in se družili. Utrujeni smo kmalu zaspali, pred spanjem pa smo si zaupali vsa čustva, ki smo jih danes doživeli. Učenci so naštevili: veselje, radost, smeh, sprva strah, pričakovanje, hrepenenje, iskrenost.

Naslednji dan smo si zopet sami pripravili zajtrk, učenci so skuhalo čaj, hrenovke, za seboj pospravili in pomili posodo. Nato je sledila likovna delavnica. Učencem sem pripravila platna, na katera so slikali svetlo-temni in toplo-hladni kontrast. Zanimivo mi je bilo, da je večina učencev prvič slikala na platno. Tema je bila tihožitje. Nekateri so slikali naravo, nekateri koč. Bili so ustvarjalni, preko opazovanja in slikanja so doživljali pozitivne izkušnje ter se ob tem tudi sproščali. Učencem sem sicer ponudila na izbiro, da lahko napišejo svojo pesem ali da drug drugemu pripravijo križanko, toda vsi so se raje lotili likovnega ustvarjanja na platnu.

Po končanem delu je nastopil čas, da se razgibamo. Učence sem razdelila v trojice, kjer so dobili nalogo, da se orientirajo s pomočjo kompasa, najdejo kotiček v naravi, ki jim ustreza, ter pripravijo tri naloge za ostale člane. Naloge so bile lahko gibalne, miselne, iskalne, literarne ... Učenci so se lotili dela in so se od zbirnega mesta orientirali ter izdelali naloge za skupino. Ob določenem času smo se dobili na zbirnem mestu in drug drugemu predstavili naloge ter jih rešili. Vsi so se morali pravilno orientirati, vsak je moral narediti gibalni del naloge (met na koš trikrat, poskoki, s pantomimo predstaviti besedo ...), miselni del naloge (rešiti uganko, kakšen račun, besedilno nalogo) ter ustvarjalni del (poiskati del skritega predmeta,

narisati manjkajoči del risbe ...). Sodelovanje je bilo ključnega pomena – iskanje skupnih poti, kako izpeljati določeno nalogo od načrta do izvedbe, upoštevati so morali navodila, s pomočjo katerih so si med seboj razdeliti vloge.

Dejavnostim v dopoldanskem času je sledilo kosilo, ki so ga učenci zopet samostojno pripravili in tudi za seboj pospravili. Potrebno je bilo počistiti kočo in vsi smo poprijeli za delo. Sledila je analiza našega druženja. Učenci so poustvarjali: nastale so pesmi, zgodbe, v katerih so povedali, kako so preživeli skupni dan.

Skupne prednosti druženja in nove priložnosti v prihodnosti

Prednosti našega druženja so:

- aktivna vloga učencev: so slikarji, misleci, gibalno aktivni ...;
- učenci soustvarjajo program: sodelujejo pri načrtovanju in izboru dejavnosti, upošteva se njihov interes in pričakovanja;
- učenci se preizkušajo v različnih tehnikah in materialih, ki jih v šoli ne srečajo;
- delo učencev v majhni skupini omogoča veliko mero individualizacije ter neposreden in bolj pristen stik z mentorjem;
- v skupini se razvije močna dinamika – učenci postanejo močna podpora drug drugemu;
- učitelj se preizkusi v vlogi mentorja, spodbujevalca in soustvarjalca učnega okolja; velika prednost je tudi ta, da ni omejen s šolsko uro, z obveznim učnim načrtom ...

Poleg vseh pozitivnih vidikov tovrstnega dela z nadarjenimi učenci se še vedno sprašujem, kako naprej: kako bi še lahko organizirala dejavnosti izven uradnega kurikuluma, da bi bilo delo z njimi prijetno, sproščujoče in da bi razvijala predvsem čustveno inteligenco pri nadarjenih učencih v vrvežu sodobnega časa.

ZAKLJUČEK

Družba, učitelji in ostali strokovni delavci so delu z nadarjenimi otroki naklonjeni. Zavedajo se pomanjkljive pozornosti, namenjene nadarjenim učencem, na račun manj sposobnih učencev. Vse več se govori o notranji in fleksibilni diferenciaciji ter individualizaciji, ki je bistvenega pomena. Sama menim, da je pomembna tudi zunanja diferenciacija, ki omogoča sproščen način dela z nadarjenimi. Spodbujati moramo individualne sposobnosti posameznika s prilagajanjem pouka in s tem omogočiti učencu optimalen razvoj.

Tako našo ustvarjalnost kot ustvarjalnost vsakega učenca spremljajo občutki presenečenja, zadovoljstva in hkrati užitka. Ti občutki so iskra za nove zamisli ter snovanja in kot taki pomembni za vsakega posameznika, še posebej pa odločujoči za nadarjenega otroka, ki mora v sebi najti voljo in moč za nadaljnji razvoj.

Ne pozabljammo na uresničevanje cilja, zapisanega v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v republiki Sloveniji, ki se glasi: »... omogočiti optimalen razvoj nadarjenih ...« (str. 72), zatorej iščimo boljše in učinkovitejše metode mentorjevega dela z nadarjenimi, kjer bodo učenci v učitelju prepoznavali svetovalca, ki z individualnim pristopom vključuje vse oblike dela za nadarjene učence. Naj nam bodo nadarjeni otroci izziv za vse, kar nas obkroža.

Šola (z)raste in pade z učiteljem. Za zdravo in uravnovešeno čustveno vedenje otroka je pomemben celoten stil in ozračje družinskega življenja ter razredne skupnosti. Če vlada v razredu veselo, sproščeno, optimistično ozračje, če se znajo otroci med seboj zblížati s smehom, igro, s šalami, če znajo reševati težave na miren, uravnotežen način in če si znajo med seboj pripraviti majhna, vesela presenečenja, potem je to okolje, ki bo gotovo vzpodbujalo otrokovo nadarjenost.

(George, 1997)

Viri in literatura:

- Bach, R.: Jonatan Livingston Galeb, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1997.
- Galbraith, J.: Vodič za nadarjene, DZS, Ljubljana, 1992.
- George, D.: Nadarjeni otrok kot izziv, ZRSS, Ljubljana, 1997.
- Strmčnik, F.: Učna diferenciacija in individualizacija v naši OŠ, ZRSS, Ljubljana, 1993.
- Weisinger, H.: Čustvena inteligenca pri delu z ljudmi, Tangram, Ljubljana, 2001.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 62. in 63. člen (Ur. l. RS, 12/96).

Estera Jurša: Skriti pomeni poezije

OŠ in vrtec Sv. Trojica

estera.jursa@ostrojica.si

Lektorirala: Maja Gabor, prof.

Izvleček

Poezija nam omogoča neskončne možnosti za razmislek in pogovor o svetu, v katerem živimo, o možnostih, ki jih nudi vsakemu posamezniku, in o prepletu različnosti, v katere vstopamo v vsakodnevem življenju, ko se srečujemo s soljudmi. Učence vodi k samostojnemu razmišljanju o različnih življenjskih vprašanjih, s katerimi se srečujemo bodisi vsak dan, bodisi ob posameznih dogodkih.

Preko poezije si lahko mladi oblikujejo lastna stališča, jih nato primerjajo s stališči svoje okolice, pa tudi s stališči svojih vrstnikov in odraslih. Poezija jim omogoča spoznavati se z raznolikostjo sveta. Z analizo vsebine pesmi, ki jih berejo sami ali v skupini, in s pomočjo vodenega pogovora imajo možnost odkrivati lastno razumevanje sveta, kakor tudi spoznati, da to njihovo razumevanje v pomembnem delu oblikujejo ljudje, s katerimi živijo in s katerimi vsakodnevno vstopajo v interakcije. Prav tako spoznajo, da tudi oni s svojim delovanjem in interpretacijo resničnosti vplivajo na oblikovanje le-te pri drugih posameznikih.

Nadarjeni učenci se na delavnicah s pomočjo branja in analize pesmi učijo oblikovati lastna stališča in mnenja do družbenih pojavov, kar neposredno vpliva na razvoj osebnostnih lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih in se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko in socialno-čustveno.

V prispevku bom predstavili konkretne primere izpeljanih filmskih delavnic z nadarjenimi učenci.

Ključne besede: poezija, vzgoja, nadarjeni učenci, estetika, kritično razmišljanje

Abstract

Hidden meaning of poetry

Poetry enables us endless possibilities for reflection and discussion about the world which we live in, about the opportunities that it offers to each individual, and the interlacement of diversity into which we enter in everyday life when we meet other people. It leads pupils to independent thinking about various life issues that we face either daily or at different events.

Through poetry, young people can form their own views, then compare them with the views of their surroundings, as well as with the views of their peers and adults. Poetry allows them to get to know the diversity of the world. By analysing the contents of the poems, which are read by themselves or in the group and through a guided conversation, they have the opportunity to discover their own understanding of the world, as well as to realize that their understanding is in a significant way shaped by the people they live with and with whom they interact on a daily basis.

They also learn that, by their actions and interpretation of reality, they also influence the formation of it in other individuals.

Gifted pupils learn to form their own views and opinions on social phenomena through reading and analysing the songs, which directly influence the development of personality that is found in the gifted groups and is related to different areas: mentally-cognitive, learning-productivity, motivational, social-emotional.

In this article I will present concrete examples of realized film workshops with gifted pupils.

Key words: poetry, education, gifted pupils, aesthetics, critical mind

Teoretična izhodišča

Uvod

Ljudje so ves čas svojega obstoja iskali načine, s katerimi so okolici sporočali, kako doživljajo življenje in svoje mesto v svetu. S pomočjo analize načinov komunikacije z okolico dobimo priložnost spoznati, kako ljudje dojemajo in si razlagajo družbo, v kateri živijo, in svojo

vlogo ter pozicijo v njej. Takšne analize nam pomagajo razumeti družbene procese, ki bistveno, a vendar velikokrat nevidno določajo naša življenja. Poezija oziroma pesništvo je eden od nešteto možnih načinov za izražanje naših misli, doživetij, čustev. Culler (2008) ugotavlja, da so se z vrednostjo poezije pri razlagah sveta ukvarjali že v antični Grčiji. In že takrat so se pojavljale različne ocene o tem, kje v interpretacijah sveta in življenja je mesto poeziji. Platon je poezijo v njenem bistvu opredelil kot tisto, ki stvarnost posnema (Kos, 2001), Aristotel pa je poeziji določil spoznavno komponento, ki jo je postavil pred estetsko in je namenil poeziji vlogo varnostnega ventila, ki omogoča sproščanje frustracij (Culler, 2008).

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014) poezijo pojmuje kot »literarno ustvarjanje, katerega izrazna oblika je pesem, pesništvo«. Pri tem je pesem opredeljena kot »krajše literarno delo z ritmičnim besednim redom, s posebno glasovno ureditvijo, navadno z manjšim številom besed v vrstici« (SSKJ, 2014) ali kot »vokalna skladba z literarnim delom kot besedilom« (SSKJ, 2014). Te definicije so usmerjene na zunanjo zgradbo pesmi oziroma na obliko, s pomočjo katere zunanji opazovalec neko literarno delo opredeli kot pesem. Janko Kos navaja (2001), da pesništvo uvrščamo na področje literarne besedne umetnosti zaradi njegovih točno določenih značilnosti, ki ga ločujejo od drugih sorodnih pojavov (npr. romana).

Estetska funkcija poezije

V družbi neprestano razmišljamo o vrednosti literarne umetnosti in poezije kot njenega dela. Strokovnjaki ji pripisujejo tako estetsko, torej čutno, kot tudi spoznavno funkcijo. Za nekatere avtorje je literarna umetnost tista, ki v ljudeh budi čutna doživljanja, njena spoznavna funkcija pa temelji na posnemanju realnosti, zaradi česar ji pripisujejo nižji status od na primer filozofije, ki nova spoznanja omogoča zaradi produciranja novih idej (Kos, 2001). Kos ob tem navaja, da literature na sploh ni mogoče deliti na del, ki zgolj posnema, in del, ki producira nekaj novega (Kos, 2001).

Učenci na delavnici preko branja in poslušanja pesmi, tudi sodobnih, spoznavajo obe funkciji, ki jih ima poezija. Ob vodenju učitelja analizirajo lastne čustvene odzive. Učitelj jih v pogovoru vodi k prepoznavi in poimenovanju čustev, ki so se pojavila. Med pogovorom dobijo učenci uvid v lastna čustvena stanja, ki jih lahko nato primerjajo s čustvenimi stanji ostalih sodelujočih. Iz teh primerjav lahko izpeljemo sklep, da je doživljanje poezije popolnoma individualna izkušnja, v kateri pa nisi nujno osamljen.

Spoznavna funkcija poezije

Razen estetske funkcije se poeziji kot literarni zvrsti pripisuje tudi spoznavna funkcija. Tej funkciji je pomen pripisoval že Platon. Aristotel je bil mnenja, da se spoznavna funkcija v literaturi odraža skozi posnemanje. V literaturi torej prepoznamo stvari, ki smo jih izkusili v našem realnem življenju. Spoznavna funkcija pa se odraža v preoblikovanju naših realnih izkušenj v nekaj, kar postane splošno (Kos, 2001).

Učenci na delavnici preko branja in poslušanja pesmi spoznavajo glavne teme, ki jih je avtor v pesmi izpostavil. Ob vodenju skušajo vsebine analizirati in jih povezati s svojimi izkušnjami v vsakdanjem življenju. Razmišljajo o sporočilu, ki ga je avtor podal s pesmijo. V skupini primerjajo svoja spoznanja in ugotavljajo, da se razumevanje vsebine razlikuje na kvalitativni ravni. Saksida (2014) navaja, da je pri delu z nadarjenimi učenci pri analizi vsebine potrebno zasledovati naslednje cilje:

- pri učencih razvijamo zmožnosti na ravni števila besed,
- pri analizi vsebine pri učencih spodbujamo rabo kompleksnejših povedi,
- učence spodbujamo k samostojni analizi vsebine,
- učence spodbujamo k tvorbi kompleksnih samostojnih besedil, ki jih tvorijo na razlagalni, poustvarjalni in razpravljalni ravni.

B. Rant (1976) navaja, da pri obravnavi literarnih del vzgojni proces temelji na:

- obravnavi gradiva: gradivo naj bo učencem posredovano na način, ki od njih zahteva aktivno sodelovanje na vseh ravneh,
- omogočanju soustvarjanja resničnosti pri interpretaciji besedila na osnovi podatkov v besedilu in na osnovi lastnih občutij in izkušenj.

Saksida (2014) navaja, da stopnja sporočilne zahtevnosti izhodiščnega besedila določa zahtevnost vsebine, ki jo prebiramo skupaj z učenci. Raven nalog, ki so povezane z branjem in interpretacijo besedila, prav tako določa njegovo zahtevnost. Slednje določamo tudi z učenčevim delom na kvantitativni in kvalitativni ravni.

Zaključek

Saksida (2014) opozarja, da izhodiščnih književnih besedil ne ločujemo ne prezahtevne ali prelahke, saj lahko za vsako besedilo oblikujemo preprostejše in zahtevnejše naloge. Za zahtevnejša veljajo besedila, ki z opisovanjem sveta, v katerem živijo mladi (v realnosti in domišljiji) zavzemajo problemsko pozicijo. Slednja bralcem omogoča poglobljeno analizo in interpretacijo vsebine, v katero vključujejo svoje izkušnje in znanje. Vsebine teh besedil vsebujejo upor in protest zoper vpeljana pravila.

B. Krakar Vogel (2004, str. 24–25) navaja, da branje literarnih besedil poteka na več nivojih. Prvo branje vzbudi pri bralcu doživljanje, ki je povezano z njegovimi osebnimi izkušnjami. Branje na tem nivoju sproži subjektivne odzive, zato je učinek branja reduciran. Ponovna branja vodijo učence v poglobljeno analizo besedila, ko učenci poglobijo svoje razumevanje vsebine. Pri ponovnem branju učenci spoznavajo globlje pomene besedila in razvijajo možnost argumentacije lastnega razmišljanja, prav tako pa se soočajo z njim neznanimi koncepti razmišljanja.

Na delavnici učenci ob prebiranju in analiziranju vsebine razvijajo možnost za različne interpretacije. S tem jim omogočamo soočanje različnih stališč, kar jih vodi do spoznanja, da ne obstaja edini pravilni način razmišljanja. Učenci spoznavajo, da drugačno mišljenje ni nujno napačno, ob soočanju različnih interpretacij tem pa se učijo kritičnega presojanja lastnega miselnega okvirja in miselnega okvirja drugih.

Praktični primer delavnice Skriti pomeni poezije

Čas trajanja delavnice: 5 šolskih ur, v dveh delih

Cilji delavnice:

- učenci razmišljajo o poeziji na osnovi estetskega in spoznavnega pomena poezije, ti dve komponenti analizirajo na posameznih primerih,
- učenci poskušajo ob vodenju definirati besedo pesem, kakšna je zunanja struktura pesmi, katere vsebine obravnavajo ustvarjalci,
- učenci razmišljajo o tem, kakšno vlogo ima poezija za posameznika in kakšno za širšo družbo,
- učenci se učijo izražanja osebnih stališč do poezije,

- učenci razmišljajo o morebitnih razlikah med posameznimi ustvarjalci ter med pesmimi, ki jih spoznavajo v šoli in med pesmimi, ki so del njihovega sveta,
- učenci prepoznavajo in ob vodenju analizirajo vsebino/teme, ki so predstavljene v pesmih,
- učenci kritično ovrednotijo vsebino/teme,
- učenci imajo ob poglobljeni analizi besedila možnost, da lastno razmišljanje soočijo z razmišljanjem soudeležencev delavnice,
- učenci iščejo način za samoizražanje,
- učenci razmišljajo o vsebinah, ki bi jih lahko predstavili v pesmi,
- učenci prepoznavajo svoje sposobnosti, močna področja.

Potek dejavnosti na prvi delavnici (2 šolski uri):

Vstopnica z rimami/ugankami.

Preberemo njihove asociacije/razmišljanja na besedo poezija.

Učenci poslušajo posamezne pesmi in razmišljajo o lastnem doživljanju pesmi.

Učenci po poslušanju pesmi analizirajo besedilo pesmi in razmišljajo o njenem sporočilu.

Učenci poskušajo definirati besedo poezija.

Učenci napišejo verižno pesem.

Refleksija delavnice

Vsak učenec dobi vstopnico v obliki rime /uganke, ki jo mora rešiti. Rešitve uganke predstavijo z gibanjem, soudeleženci pa nato ugotavljajo, kaj gibanje predstavlja.

En dan pred izvedbo prvega dela delavnice dobijo učenci nalogo, da razmislijo o besedi poezija. Svoja razmišljanja zapišejo na list. Iz zapisov z učenci naredimo kolaž misli.

Na delavnici razmišljanja preberemo in jih med seboj primerjamo ter iščemo podobnosti in razlike. Ob tem jih vodimo v spoznanje, da ima vsak posameznik svojo predstavo o svetu.

Po tej uvodni dejavnosti se z učenci pogovorimo o možnih načinih izražanja lastnih čustev, mnenj, stališč (pisanje, govorjenje, risanje, gibanje); pri tem učence usmerjamo v razmišljanje o tem, kateri način izražanja glede na značilnosti jim je najbližji.

Učenci poslušajo pesem, po poslušanju sledi pogovor o tem, kako so jo doživeli. Skupaj z učenci razmišljamo o tem, kaj je vplivalo na njihovo doživljanje.

Sledi analiza besedila pesmi, ki so jo poslušali. Učenci skušajo ob vodenju razmišljati o sporočilu, ki ga je želel posredovati avtor, in o tem, ali je to sporočilo skladno s čustvi, ki so jih doživeli ob poslušanju.

S pomočjo zapisov, ki so jih slišali, s pomočjo SSKJ in iskanja informacij na spletu ter s pomočjo znanj, ki so jih pridobili pri pouku, poskušajo učenci zapisati definicijo besede poezija.

Ko zapišejo definicijo, učenci skupaj izberejo temo, na katero bodo napisali verižno pesem. Učenci sede v krogu sestavijo pesem tako, da vsak pove en verz.

Sledi refleksija prvega dela delavnice, kjer učenci z risanjem izrazijo svoje občutke in razmišljanja, ki so se jim porodila med delom. Učenci svoje risbe narišejo na plakat, ki predstavlja celoto njihovega ustvarjanja in reflektiranja lastnega dela.

Na koncu dobijo učenci navodilo, da poiščejo pesmi Boba Dylana. Vsak poišče eno Dylanovo pesem. Povem jim, da bomo na delavnici izmed vseh pesmi, ki jih bodo prinesli, izbrali tri, ki jih bomo prebrali. Pesmi, ki jih bomo prebrali, bomo nato skušali analizirati. Učenci dobijo navodilo, da poiščejo osnovne podatke o Bobu Dylanu in njegovem ustvarjanju.

Potek dejavnosti na drugi delavnici (3 šolske ure):

Učenci preberejo tri izbrane pesmi Boba Dylana.

Če je pesem v angleščini, jo skušajo učenci ob pomoči prevesti v slovenščino (pri tem si pomagamo s knjigo Ni še mrak).

Učenci razmišljajo o temah, ki v pesmih predstavljajo rdečo nit, in o sporočilih, ki jih avtor sporoča.

Učenci kritično presojujejo avtorjeva sporočila, ob tem pa skušajo argumentirati lastno razmišljanje, ki ga oblikujejo ob poglobljenem branju posameznih pesmi.

Učenci razmišljajo o vlogi poezije v življenju posameznika in v širši družbi ter o tem, ali so pesmi Boba Dylana prava poezija ali niso.

Refleksija delavnice

Izmed pesmi, ki so jih prinesli s seboj, učenci izberejo tri in jih na glas preberejo. Pesmi, ki so jih izbrali, tudi poslušamo. Preden se lotimo njihove analize, učenci iz svojih pesmi, ki so jih prinesli, izberejo nekaj verzov (2–4), ki jih bomo zapisali na plakat.

Pesem poskušamo skupaj prevesti. Nato pogledamo v knjigo *Ni še mrak*, če je pesem že prevedena v slovenščino. Če ta prevod obstaja, skušajo učenci primerjati njihov lastni prevod z besedilom v knjigi. Z učenci se pogovarjamo o nastalih razlikah.

Učenci skušajo v teh treh pesmih ob pomoči in vodenju razbrati glavne teme, o katerih je pisal Bob Dylan. Z učenci se pogovarjamo o tem, zakaj mislijo, da je pesnik izbral te teme. V debati učenci razmišljajo o tem:

- ali ima lahko poezija v življenju posameznika pomembno vlogo,
- ali lahko posameznik živi/preživi brez poezije,
- ali lahko pesmi, kot so pesmi Boba Dylana, vplivajo na širšo družbo in vodijo k spremembam,
- ali obstajajo pomembne in nepomembne pesmi; če obstajajo, kje je pomembna razlika,
- ali obstaja razlika med pojmom pesem in pojmom poezija in če obstaja, kakšna je,
- ali so lahko Dylanove pesmi poezija,
- ali so lahko pesniki tudi oni sami,
- če bi pisali pesmi, katere bi bile vodilne teme.

Refleksijo delavnice začnemo tako, da preberemo izbrane verze, ki so jih učenci na začetku delavnice zapisali na plakat.

Z učenci se pogovorimo o njihovih občutjih. Učenci skušajo odgovoriti na vprašanja:

- Kako sem se danes počutil?
- Kaj mi je bilo na današnji delavnici najbolj všeč?
- Kaj bi na današnji delavnici spremenil?
- Kaj novega sem se danes naučil?

Učenci delavnice pozitivno sprejemajo. Njihova motivacija za sodelovanje je zelo visoka. V razpravi se učijo sprejemati izkušnje drugih ter spoznavajo različne poglede na določeno vsebino pesmi. Učenci preko delavnic presegajo njihov običajen odnos do poezije in se učijo kritičnega razmišljanja z analizo vsebine posamezne pesmi.

Literatura

Culler, J. (2008). Literarna teorija. Zelo kratek uvod. Ljubljana: Založba Krtina.

Kos, J. (2001). Literarna teorija. Ljubljana: DZS.

Krakar, Vogel, B. (2004). Poglavlja in didaktike književnosti. Ljubljana: DZS.

Rant, B. (1976). Novi pogledi na vzgojo z besedno umetnostjo. Jezik in slovstvo, letnik 21, številka 5, str. 173-176. Pridobljeno s URN:NBN:SI:DOC-OYUBBYB50 from <http://www.dlib.si>

Saksida, I. (2014). Nadarjeni (kritični) bralci in njihovi (ambiciozni) mentorji pri bralnem dogodku. V: M. Juriševič (ur.), Spodbudno učno okolje: ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli (str. 35-48). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Slovar slovenskega knjižnega jezika: druga knjiga: Pe-Ž. (2014). Ljubljana: Cankarjeva založba.

Heidi Jakopič: Nadarjen predšolski otrok – breme ali izziv
OŠ Solkan, vrtec pri OŠ Solkan

heidi.jakopic@gmail.com

Lektoriral: Jure Čermelj

POVZETEK

Strokovni članek je del magistrskega dela, ki obravnava problematiko potencialno nadarjenih otrok v predšolskem obdobju. Raziskava je zajela 64 vrtcev celotne Slovenije. Teoretični del predstavlja izhodišča za raziskovanje, ali so potencialno nadarjeni otroci v vrtcu breme ali izziv zaposlenim. Opredelitev terminov talentiran in nadarjen je podan preko različnih avtorjev in njihovih razlag s poudarkom na Renzullijev trikrožnem modelu nadarjenosti. Poznavanje terminov in razlikovanje med obema smo preverjali tudi skozi hipotezo, kjer se je izkazalo, da zaposleni pojma nadarjenost in talentiranost v večini enačijo. Pri opredelitvi

nadarjenosti je v ospredju otrokova ustvarjalnost, zaskrbljujoče nizek pa je odstotek strokovnih delavcev, ki se zavedajo vpliva okolja na razvoj otrokovih sposobnosti. Predstavljene so različne pedagoške metodologije ter njihovo delo s potencialno nadarjenimi otroki. V slovenskih javnih vrtcih je najbolj razširjen (ali najpogosteje zastopan) metodološki pristop Kurikulum za vrtce (1999) (74 %). Poleg samega kurikula se v javnih vrtcih istočasno izvaja delo z otroki tudi preko drugih pedagoških metodologij (kot npr. Korak za korakom in novejša Gozdna pedagogika). Poznavanje razvojnih mejnikov v dobi otrokovega odraščanja je osnova, s katero lahko prepoznamo otrokova odstopanja in nanje tudi opozorimo. Ne glede na to, ali so to odstopanja navzdol v smislu primanjkljajev ali navzgor in se kažejo kot otrokove visoke sposobnosti. Posebna pozornost je namenjena otrokom, ki so dvojno ali mnogotero izjemni, t.j. tistim, ki imajo na določenih področjih težave in potrebujejo pomoč, na drugih pa se kažejo njihove izjemne sposobnosti. Velik vsebinski poudarek je namenjen nadarjenim otrokom ter njihovem razkoraku med intelektualnimi sposobnostmi in socialno-čustvenimi sposobnostmi ter spretnostmi. S pomočjo raziskovalnih hipotez in analize anketnih vprašalnikov smo preverjali; (1) ali so zaposleni dovolj usposobljeni za delo s potencialno nadarjenim otrokom, (2) ali jih prepoznajo, (3) kako sodelujejo s starši in svetovalnimi delavci ter pomembneje, (4) kako poteka njihovo pedagoško delo s potencialno nadarjenim otrokom. Večino hipotez v raziskavi smo po ustrezni statistični obdelavi zavrnil. Kljub temu pa vsebinska analiza posameznih hipotez kaže, da se strokovni delavci vrtcev zavedajo pomanjkljivosti (primanjkljaja) na področju odkrivanja in dela s potencialno nadarjenimi otroki.

Ključne besede: potencialno nadarjeni otroci, vzgojno izobraževalne metodologije in koncepti, odkrivanje in delo s potencialno nadarjenimi, dvojno izjemni otroci, kompetence strokovnih delavcev.

ABSTRACT

Gifted preschool child - a burden or a challenge

The master's thesis deals with the issue of potentially gifted children in the pre-school period.

The research involved 67 kindergartens throughout Slovenia. The theoretical part represents the starting point for exploring whether potentially gifted children in kindergarten are a burden or a challenge for the employees. The definition of terms talented and gifted is given through various authors and their explanations, with an emphasis on the Renzulli three-circle model of giftedness. Knowledge of terms and the distinction between the two were also verified

through the hypothesis, where it turned out that the majority of the employees equate the terms. In defining talent, the creativity of the child is at the forefront, the percentage of professional workers who are aware of the influence of the environment on the development of children's abilities is worryingly low. Various global concepts and their work with potentially gifted children are presented. In Slovenian public kindergartens, the most commonly used curriculum is the methodological approach (76%). In addition to the curriculum itself, work with children is also carried out in public kindergartens at the same time through other methodologies or concepts. This is mostly true for the Step-by-Step methodology and a newer Forest Pedagogy. Knowledge of developmental milestones in the time of childhood growth is the basis for recognizing child's deviations and drawing attention to them. Regardless of whether these deviations are downward in terms of deficits or upwards and appear as children's high abilities. Particular attention is paid to children who are double or multiple exceptional. Children who have problems and need help in certain areas while showing their exceptional abilities in others. A great deal of emphasis is given to gifted children and their disparity between intellectual abilities and social-emotional abilities and skills. Through hypothesis and analysis of the questionnaires we checked whether the employees were trained enough to work with a potentially gifted child, do they recognize them, how they cooperate with parents and counselors and, more importantly, how they work with a potentially gifted child. Most of the hypotheses in the survey were rejected after reviewing the statistic data. Nevertheless, the substantive analysis of individual hypotheses shows that professional workers in kindergartens are aware of the shortages in the field of working with potentially gifted children.

Key words: potentially gifted children, educational methodologies and concepts, treatment and guidance of potentially talented, twice exceptional children, competence of professionals.

Namen raziskovalnega dela

Namen raziskovalnega dela je ugotoviti, s katerimi težavami se soočajo vzgojitelji pri delu z nadarjenimi otroki in katere didaktično-metodične potrebe ter morebitne težave imajo pri vzgojno-izobraževalnem delu z njimi. Poleg tega smo ugotavljali, kaj bi strokovni in svetovalni delavci potrebovali pri prepoznavanju in delu s potencialno nadarjenimi otroki.

Problemi, ki jih želimo izpostaviti oz. so vodilo vsebinskega in raziskovalnega dela, so sledeči:

1. V slovenskem prostoru za potencialno nadarjene otroke v predšolskem obdobju zakonsko ni predvideno namensko spodbujanje njihovih sposobnosti in potencialov

(Kurikulum za vrtce, 1999; Zakon o vrtcih, 1996; Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2000).

2. Strokovni delavci v vrtcu nimajo dovolj strokovnega znanja za prepoznavo in delo s potencialno nadarjenimi otroki (Cvetkovič-Lay, 1998; Kukanja Gabrijelčič, 2015; Stritih, 2012).
3. Strokovni delavci v vrtcu ne nudijo dovolj spodbud za razvijanje sposobnosti in potencialov potencialno nadarjenih otrok (Ferbežar, 2005; Jacobs, 1971).

Zastavljene hipoteze in rezultati raziskave v luči teorije in prakse

V raziskavi smo se osredotočili na: (i) slovenske vrtce in uporabljeno pedagoško metodologijo pri izvedbi dejavnosti, (ii) poznavanje terminološke opredelitve pojmov nadarjenost in talentiranost, (iii) usposobljenost in kompetence strokovnih in svetovalnih delavcev v zvezi s potencialno nadarjenim otrokom in (iv) prepoznavanje le-teh ter odnos in komunikacijo med strokovnimi delavci in starši.

V nadaljevanju predstavljamo ključne ugotovitve.

Hipoteza H1: V slovenskih javnih vrtcih se izvajajo poleg Kurikula tudi druge metodologije, razen Waldorfskega vzgojnega koncepta.

Hipotezo smo potrdili, saj Kurikulum uporablja 97,3 % respondentov samostojno, kot edini metodološki pristop v vrtcu, ali v kombinaciji z drugimi. Največkrat sta to koncepta Korak za korakom (18,6 %) in novejši Gozdna pedagogika (11,5 %). Iz vzorca je razvidno, da Waldorfske metodologije v javnih vrtcih ne izvajajo, kar pa še ne pomeni, da ta koncept ni prisoten v slovenskem prostoru.

Največ, 74 % udeležencev, je odgovorilo, da uporabljajo en sam metodološki pristop, 11 % jih uporablja dva, 9 % tri različne, 2 % kombinira štiri pristope, 5 % pa je naštel kar pet različnih pristopov, ki jih uporabljajo.

Hipoteza H2: Vzgojiteljice v vrtcu bi morale, glede na doseženo zaključeno izobrazbo, dodatno izobraževanje in izkušnje ter svojo starost, prepoznati potencialno nadarjenega otroka v vrtcu.

Hipotezo smo zavrnili, saj je dosežena zaključena izobrazba vzgojiteljic visoka strokovna ali univerzitetna izobrazba, njihova povprečna starost pa med 36 in 55 letom. Iz tega je mogoče sklepati, da je to strokovni kader, ki ni bil v svojem študiju deležen izobraževanja o potencialno nadarjenih otrocih v vrtcu. Omogočeno pa jim je dodatno strokovno usposabljanje ali izobraževanje v tej smeri. V času dela v vrtcu bi morali zaposleni pridobiti določene izkušnje, tako na področju prepoznavanja značilnosti potencialno nadarjenih otrok, njihovih potreb in sposobnosti kot tudi nudenju ustreznih VIZ metod in oblik dela, ki pripomorejo k razvijanju otrokovih potencialov.

Zaskrbljujoče visok je delež vzgojiteljic in vzgojiteljev, ki se popolnoma strinja s trditvijo, da potencialno nadarjenih otrok v vrtcu ni (76,1 %). Če dodamo še zaposlene, ki se strinjajo s trditvijo, je njihov skupni delež kar 87,3 %, kar prikazuje alarmantno stanje v smislu kompetenc vzgojiteljic in vzgojiteljev pri prepoznavanju potencialno nadarjenega otroka in nadaljnjem delu z njim.

Če trditev, da je o potencialno nadarjenih otrocih v predšolskem obdobju preuranjeno govoriti, primerjamo s prejšnjo, da potencialno nadarjenih otrok v predšolskem obdobju ni, pridemo do skoraj identičnih rezultatov. Vzgojiteljice in vzgojitelji, ki so se popolnoma strinjali, in tisti, ki so se strinjali, prikazujejo 88,9 % delež zaposlenih, ki se jim zdi, da govor o potencialni nadarjenosti otroka v predšolskem obdobju ni utemeljen. Če razmejimo vzgojiteljice in vzgojitelje, ki se s trditvijo strinjajo, in tiste, ki se ne strinjajo, pridemo do podatka, ki pove, da 68,2 % zaposlenih meni, da potencialno nadarjen otrok potrebuje ustvarjalnega strokovnega delavca in 31,8 % je takih, ki temu nasprotujejo. Vsak otrok potrebuje, poleg vsega ostalega, tudi ustvarjalnega strokovnega delavca. Iz tega stališča se postavlja vprašanje, komu je prepuščen potencialno nadarjeni otrok v približno tretjini anketirancev?

Hipoteza H3: Strokovni in svetovalni delavci enačijo termina nadarjenost in talentiranost.

Hipotezo smo zavrnili, kajti iz pridobljenih podatkov je razvidno, da strokovni delavci termina nadarjen in talentiran enačijo (nadarjenost je talentiranost v 76,1 %), kar ni presenetljivo, saj se tako v literaturi kot tudi v pogovorih največkrat uporabljata prav ta dva termina za otroke, ki imajo visoke ali izjemne sposobnosti. Vprašanje pa je, ali strokovni delavci razlikujejo med obema glede na njuno terminološko opredelitev.

Hipoteza H3. 1: Strokovni in svetovalni delavci vedo, da je otrokova nadarjenost splet treh enakovrednih dejavnikov, kot jih navaja Renzulli: visokih sposobnosti, ustvarjalnosti, motivacije oz. lastne aktivnosti. Hipotezo smo zavrnil.

Po definiciji, ki jo kot uradno sprejemamo v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru, je v t. i. Renzullijevem trikrožnem modelu otrokova nadarjenost splet ustvarjalnosti, motivacije ali lastne aktivnosti in nadpovprečnih sposobnosti. Strokovni delavci prepoznavajo opisne dejavnike nadarjenosti, ne poznajo pa definicije nadarjenosti. Glede na vse tri segmente Renzullijevega modela, pri anketiranih strokovnih delavcih odstotkovno izstopa ustvarjalnost (71,7 %), sledijo nadpovprečne sposobnosti otroka, ki jih strokovni delavci prikažejo skozi visok IQ in kritično mišljenje, ter lastna aktivnost in motivacija. Najmanj pomemben se jim zdi vpliv okolja, le 24,8 %. Kar lahko pomeni, da otroka prepoznajo kot marljivega, zavzetega, pridnega, otroka, ki veliko ve in zna, lepo riše, ..., ampak se temu ne posvetijo v taki meri, kot bi se morali glede na otrokove visoke sposobnosti. Zaskrbljujoče je tudi to, da strokovni delavci ne bi prepoznali potencialno nadarjenega otroka iz socialno in ekonomsko šibkejšega okolja ali okolja, ki ga družba ne obravnava kot ustrezno. Tudi vrtec je okolje, kjer otrok preživi dnevno največ časa in stimulatивно učno, raziskovalno, ustvarjalno, igralno okolje je eden od pogojev uspešnega razvijanja otrokovih potencialov. Strokovni delavci pripisujejo večji pomen visokemu IQ in genetiki. Iz samih raziskav, ki so v teoretičnem delu omenjene, pa je razvidno, da se otrokove visoke sposobnosti ne bodo mogle razvijati, ne glede na njihov IQ in genetiko, če v to ni vključeno ustrezno spodbudno okolje ter otrokova lastna aktivnost.

Hipoteza H 4: Strokovni in svetovalni delavci prepoznajo potencialno nadarjenega otroka kljub njegovim primanjkljajem (t. i. dvojno izjemni otroci). Hipotezo smo potrdili.

Načeloma strokovni delavci dovolj dobro prepoznajo znake potencialno nadarjenega otroka, razen v primeru, ko je potencialno nadarjen otrok tudi nemiren in moteč. Iz analize trditve je razvidno, da strokovni delavci menijo v 98,2 %, če seštejmo postavke strinjanja (delno, se strinjam in popolnoma), da so potencialno nadarjeni otroci mirni in nemoteči. Kar pomeni, da ne povzročajo težav, niso prepirljivi, agresivni, ne zahtevajo veliko pozornosti oz., glede na rezultat analize, skorajda nič. Menimo, da v primeru, ko so otroci nemirni in moteči ter je njihovo vedenje izrazito neustrezno ali destruktivno, strokovni delavec deluje kot blažitelj ali preusmerjevalec otrokove pozornosti zato, da ostalim otrokom v skupini zagotavlja normalne pogoje dela, igranja. Strinjamo se, da ni vsak otrok, ki je nemiren in moteč, tudi nadarjen ali da je VIZ program vzrok za njegovo neustrezno vedenje. Raziskave pa so

pokazale, da je veliko otrok z potrjeno diagnozo ADHD tudi visoko sposobnih in lahko z ustreznimi strategijami in metodami dela dosežajo vrhunske rezultate.

Večina anketirancev (analize postavk strinjanja) 84,1 % meni, da so potencialno nadarjeni otroci vedoželjni, radovedni, iščejo rešitve in želijo odgovore. Dobrih 15,9 % anketirancev je mnenja, da temu ni tako. Kar pomeni, da so potencialno nadarjeni otroci lahko tudi pasivni, nezainteresirani, odmaknjeni, na katere moramo biti kot strokovni delavci pozorni, a se nemalokrat zgodi, da takšne otroke spregledamo.

Divergentno mišljenje je ustvarjalno mišljenje osebe, ki razvija številne zamisli in medpodročne povezave, išče in predlaga nenavadne in nepričakovane rešitve, ki zahteva drugačen pristop k reševanju problema in novo sintezo znanja. Po Guilfordu (2013) ima divergentno mišljenje štiri dejavnike:

- originalnost ali izvornost,
- fluentnost (tekočnost; kaže se v hitrem navajanju številnih idej oz. odkrivanju številnih rešitev),
- fleksibilnost (prožnost; kaže se v navajanju različnih idej oz. odkrivanju kakovostno različnih rešitev, spreminjanju strategije reševanja problema in zmožnosti prestrukturiranja problema, ki omogoča videnje problema v novi luči).
- elaboracija (sposobnost, da detajle ideje sistematično organiziraš v celoto in predstaviš).

Z zgoraj naštetim se ne strinja ali samo delno strinja skoraj polovica vprašanih (46 %). Ostali anketirani se s trditvijo strinjajo 41,06 % in popolnoma strinjajo v 12,4 %. Odstotek tistih, ki se popolnoma strinjajo in tistih, ki se ne strinjajo, je enak. Glede na to, da so anketiranci na trditev, da ne drži, da ima potencialno nadarjeni otrok v predšolskem obdobju razvito samo eno od vrst sposobnosti, pritrdili v 98,03 %, in prepolovljen odstotek prepoznavanja divergentnega mišljenja pri nadarjenem otroku, se poraja vprašanje, ali strokovni delavci razumejo pojem divergentno mišljenje in ali prepoznajo lastnosti potencialno nadarjenega otroka?

Hipoteza H 4.1: Strokovni in svetovalni delavci izhajajo iz napačnega prepričanja, da je potencialno nadarjeni otrok tudi čustveno in socialno stabilen in kompetenten, zato menijo, da ne potrebuje dodatne pomoči ali pa bo morebitne primanjkljaje na tem področju samostojno nadomestil ali odpravil. Hipotezo smo zavrnili.

Potencialno nadarjen otrok je na čustveno socialnem področju najbolj ranljiv. To je področje, kjer, zaradi neustreznega ukrepanja, lahko konstantno prihaja do neuspehov, nezadovoljstva, zavračanj, ..., kar vpliva na otrokovo samopodobo, samozaupanje v to, kar zmore in to, kar je. Strokovni delavci so pritrdili trditvi, da ne drži, da so nadarjeni otroci v skupini priljubljeni v 80,5 %. Popolno strinjanje so izrazili v 23 %, strinjanje pa v 57,5 %. Podobna statistika se je izkazala tudi v trditvi, da ne drži, da so nadarjeni otroci tihi in zadržani (56,6 % se popolnoma strinja, 37,2 % se strinja). Kaj torej strokovni delavci v vrtcih naredijo z nadarjenim otrokom, ki v skupini ni priljubljen ter jasno, sproščeno izrazi svoje mnenje? S trditvijo, da so nadarjeni otroci sposobni empatije oz. so empatični se popolnoma strinja 55,8 % strokovnih delavcev. Če povzamemo samo zgornje trditve: imamo nadarjene otroke, ki niso priljubljeni, jih zavračajo, ker niso zadržani in tihi, vendar so le-ti sposobni uživati se v čustva drugih, so empatični. To je nekaj dejavnikov, ki bi lahko bili vzrok otrokovi nizki samopodobi, česar pa strokovni delavci ne prepoznajo. Odgovori strokovnih delavcev kažejo, da se s trditvijo sploh ne strinja 61,3 % ali samo delno strinja 31 % vprašanih. Prav tako je 67,3 % anketiranih odgovorilo, da se nadarjeni otroci težje vključijo v družbo (53,1 % anketiranih se s trditvijo delno strinja, ostali v celoti). Približno isti odstotek (69,9 %) jih pove, da prihajajo nadarjeni otroci v konflikte z vrstniki. Delež strinjanja je najvišji pri delnem strinjanju (49,6 %). Obenem pa analiza ankete pokaže, da nadarjeni otroci v približno enakem odstotku (70,8 %) iščejo potrditve pri odraslih (delno strinjanje 46 %) ter upoštevajo utemeljeno kritiko in opomin le v 18,6 %, kolikor znaša stopnja strinjanja. Delno se s trditvijo strinja 52,2 % anketirancev. Opozoriti velja na dejstvo, da se približno tretjina vprašanih s trditvami ne strinja. Vprašamo se lahko, kaj to pomeni in kakšna je vloga strokovnega delavca pri spodbujanju potencialno nadarjenega otroka za doseganje njegovih lastnih potencialov? Strokovni delavec je vezni člen med vrstniki in nadarjenim otrokom, kolikor in dokler je potrebno. Je koordinator dejavnosti, ki nadarjenemu otroku omogočajo stik s sovrstniki in obenem ustvarjajo pogoje za razvijanje njegovih visokih sposobnosti.

Strokovni delavci so mnenja, da potencialno nadarjeni otroci in nizka samopodoba ne sovpadata. Menijo, da nizka samopodoba ne more biti pokazatelj otrokove nadarjenosti. Tako meni kar 61,9 % vprašanih, delno se s tem strinja še 31 % zaposlenih. Manjši del strokovnih delavcev (7,2 %) pa temu nasprotuje.

Raziskave različnih avtorjev (Cvetković-Lay, 1993, Delisle, 1992, Ferbežer, 2002, Glogovec, 1990, Kassler, b.d., Keiley, 2001, Landau, 1993, Landrum, 1987, Obradović Čudina, 1990, Silverman, 2001, Winner, 2005) kažejo, da je lahko otrokova samopodoba tudi pokazatelj

njegove nadarjenosti. Ravno nadarjeni otroci imajo na socialnem in čustvenem področju največ težav. Pri dvojno izjemnih otrocih, kjer se kažejo težave na posameznih področjih učenja ter visoke sposobnosti na drugi strani, je nizka samopodoba eden glavnih indikatorjev. Strokovni delavci so mnenja, da nizka samopodoba in nadarjenost ne sovpadata.

Več kot polovica anketiranih se s trditvijo le delno strinja (52,02 %), tretjina se s predpostavko »Potencialno nadarjeni otroci upoštevajo utemeljeno kritiko in opomin« ne strinja, kar sovpada s tretjino anketirancev, ki je podala mnenje, da potencialno nadarjeni otroci ne iščejo potrditve pri odraslih. V skupnem deležu se 18,6 % zaposlenih s trditvijo strinja. Landau (1993) opozarja na karakteristiko nadarjenih otrok, ki ne priznavajo avtoritete in postavljenih meja, če zanje ni utemeljenega razloga.

Hipoteza H5: Strokovni delavci so mnenja, da nacionalni kurikulum javnih vrtcev v Sloveniji nudi premalo možnosti za razvijanje visokih sposobnosti potencialno nadarjenega otroka. Hipotezo smo zavrnili.

Strokovni in svetovalni delavci, zaposleni v vrtcih Slovenije, v 83 % navajajo, da trenutno veljavni nacionalni program za javne vrtce (Kurikulum) ni prilagojen potrebam potencialno nadarjenih otrok. Pri anketirancih se kaže strinjanje ali delno strinjanje, ne pa tudi popolno strinjanje. V veliki meri se delno strinjajo tudi s trditvijo, da potencialno nadarjeni otroci ne izkoristijo vseh svojih potencialov, a dosegajo visoke rezultate.

Vzgojitelji se zavedajo, da imamo potencialno nadarjene otroke v vrtcu, prepoznavajo pa v največjem deležu otroke z govorno jezikovnimi motnjami in otroke z MAS, medtem ko je prepoznavanje potencialno nadarjenih otrok na repu, skupaj z gluhihimi in naglušnimi ter slepimi in slabovidnimi otroki, ki jih običajno v rednih oddelkih vrtcev niti ni (10 otrok v šolskem letu 2016/17 (SURS, 2018)). Menimo, da so strokovni delavci bolj pozorni ali prej opazijo/odkrijejo otrokove primanjkljaje in na to tudi opozorijo (zaradi nudenja strokovne pomoči otroku in svetovanja staršem). Potencialno nadarjeni otroci kot taki pa so samostojni, ne potrebujejo pomoči, niso »v breme« in zato zlahka prezrti. To pa še ne pomeni, da jih v vrtcih ni oz. se jih prepozna v zelo majhnem številu. Strokovni delavci so tudi mnenja, da je potrebno o potencialno nadarjenih otrocih govoriti, jih prepoznati, razvijati njihove potenciale že v predšolskem obdobju, obenem pa menijo, da niso dovolj usposobljeni za delo s potencialno nadarjenimi otroki. Mnenja so, da potrebujejo potencialno nadarjeni otroci ob sebi ustvarjalnega strokovnega delavca (popolno strinjanje 33,3 %, strinjanje 34,9 % in

delno strinjanje 17,5 %), ki bi omogočal razvoj otrokovih sposobnosti v največji možni meri. Postavlja se vprašanje, ali se počutijo strokovni delavci dovolj ustvarjalni, da bi lahko delali s potencialno nadarjenim otrokom?

Ker smo strokovni delavci senzibilni do večine otrok s posebnimi potrebami, se postavlja vprašanje, zakaj potencialno nadarjeni otroci izzvenijo? Zakaj jih ne prepoznamo? Nismo dovolj usposobljeni ali jih samo spregledamo in zanemarimo? Vprašanja, na katere bomo morali odgovoriti in se jim bolj poglobljeno posvetiti.

Hipoteza H6: Strokovni in svetovalni delavci v vrtcu prepoznajo potencialno nadarjene otroke kot otroke s posebnimi potrebami. Hipotezo smo potrdili.

Predpostavke za hipotezo 6 so imele najvišje stopnje strinjanja. Strokovni in svetovalni delavci so se popolnoma strinjali ali strinjali v vseh trditvah. Strokovni delavci se strinjajo, da potencialno nadarjeni otroci sodijo v redne oddelke ter da so to otroci s posebnimi potrebami, kar pomeni, da potrebujejo individualiziran program, prilagojen njihovim sposobnostim, ki jim bo nudil tako pomoč kot podporo pri razvijanju njihovih potencialov. Svetovalna služba vidi prednosti v prepoznavanju potencialno nadarjenih otrok že v predšolskem obdobju, predvsem zaradi diferenciacije programa in posledično razvijanja otrokove nadarjenosti. Iz tega stališča obravnava potencialno nadarjenega otroka v predšolskem obdobju ni preuranjena. Res pa je, da je nihče ne izvaja. Kar pomeni, da strokovni delavci vrtca prepoznajo potencialno nadarjenega otroka kot otroka, ki potrebuje pomoč, sodi v redne oddelke, s prepoznavanjem in obravnavo pa se strinja tudi svetovalna služba. Zakaj je torej potrebno čakati, da pride nadarjen predšolski otrok v šolo (3. razred), da se prične postopek evidentiranja in šele leto kasneje identifikacije?

Hipoteza H7: Strokovni delavci nimajo prilagojenih strategij igre in učenja, s katerimi bi lahko učinkoviteje razvijali ali spodbujali intelektualne sposobnosti predšolskih otrok. Hipotezo smo zavrnil.

Strokovni delavci so se strinjali (vrednosti aritmetičnih sredin so bile nad 3) v treh postavkah ali trditvah, in sicer: 1. Če potencialno nadarjeni otroci potrebujejo pomoč, jim jo strokovni delavec ponudi v obliki dodatnega izziva ali podvprašanja, 2. Področja dejavnosti strokovni delavec med seboj povezuje (medpredmetno povezovanje) in 3. Pri delu strokovni delavec uvaja alternativne metode in oblike dela.

Način dela v predšolskem obdobju narekuje medpredmetno povezovanje, kar za strokovnega delavca pomeni iznajdljivost, ustvarjalnost, fleksibilnost v prehajanju med različnimi področji, sposobnost prilagajanja in uporabe znanih dejstev in izkušenj. Medpredmetno povezovanje je v vrtcu nujno potrebno in osnova pri delu s predšolsko populacijo zato, ker je to celostni način vzgoje in izobraževanja. V vrtcu ne ločujemo dejavnosti ali področij dejavnosti med seboj, pač pa jih prepletamo, da jih otrok doživi kot celoto. Iz analize trditve »Področja dejavnosti strokovni delavec med seboj povezuje« je v stopnji strinjanja razvidno, da se tega zavedajo tudi zaposleni v vrtcih. Vsota vseh strinjanj je 89,4 %. Postavlja se vprašanje, ali so alternativne oblike in metode dela način nudenja pomoči kot dodatni izziv ali podvprašanje? Katere so alternativne metode in oblike dela? Morda je to Gozdna pedagogika, ki je eden od dveh konceptov, ki se bolj uporablja ob Kurikulu? Kaj je s projektnim delom v vrtcu? Ali lahko v vrtcu sploh govorimo o alternativnih metodah in oblikah dela, če je osnova pri najmlajših osvajanje rutine?

Večina anketiranih pritrjuje trditvi, da so potencialno nadarjeni otroci pri ustvarjanju samostojni. Vsota vseh strinjanj (delno, se strinjam in popolnoma se strinjam) je 86,7 %. 13,3 % vprašanih meni, da potrebujejo vodenje ali pomoč. Analiza te trditve sovpada z analizo trditve, da si potencialno nadarjeni otroci sami kreirajo svojo igro. Tudi tu je vsota vseh strinjanj 82,3 %.

Spodbudna je analiza trditve »Dejavnosti, ki jih strokovni delavec pripravi, so za vse otroke enake«, ki kaže, da strokovni delavci temu nasprotujejo. Pomeni, da dejavnosti prilagajajo in diferencirajo glede na potrebe in sposobnosti otrok.

Iz analize je razvidno, da strokovni in svetovalni delavci pri oblikovanju programa za potencialno nadarjenega otroka sodelujeta. Kar 64,6 % anketiranih se s trditvijo strinja ali popolnoma strinja. Delež, ki se delno strinja, je 22,1 %, kar skupaj s tistimi, ki se ne strinjajo, predstavlja tretjino anketiranih. Zakaj je temu tako? V ozadju se verjetno skriva sistemizacija delovnih mest v zavodu. Sploh, če je vrtec del šole. V tem primeru se velikokrat zgodi, da se svetovalni delavci bolj osredotočijo na šolsko populacijo.

Hipoteza H8: Strokovni in svetovalni delavci v večini izpostavljajo pomanjkanje komunikacije in sodelovalnega odnosa s starši potencialno nadarjenih otrok v predšolskem obdobju. Hipotezo smo zavrnil.

V trditvah, ki so postavljene kot kritika strokovnega delavca, se preko analize postavk pokaže nestrinjanje strokovnih delavcev. Kar je dobrodošla ugotovitev, ker vzgojno-izobraževalni

proces v vrtcu vključuje tri akterje: otroka, strokovnega delavca in starše. Zato morajo biti starši seznanjeni z dejavnostmi, otrokovimi odzivi, njegovim počutjem, stiskami, posebnostmi in na drugi strani morajo biti, čeprav se tu v praksi postavlja velik vprašaj, strokovni delavci seznanjeni z družinsko dinamiko, ker so le na ta način ustrezna pomoč in podpora otroka. Govorimo o vzajemnem sodelovanju (partnerstvu) med starši in strokovnimi delavci, ki ima lahko formalno obliko (pogovorne ure) in bolj neformalno obliko (sprotne obveščanja ali sprotne informacije). Ali bo strokovni delavec k pogovornim uram povabil tudi svetovalnega delavca je njegova lastna presoja. Največkrat so svetovalni delavci izvzeti iz uradnih pogovornih ur. Individualne pogovorne ure, ki so ena od formalnih oblik, se izvede na željo staršev ali strokovnih delavcev zaradi izredne situacije ali zaradi opazovanja otrokovega vedenja, sposobnosti, odzivov, socialnih stikov, ipd. Starši se načeloma strinjajo s strokovnim delavcem pri izvajanju dejavnosti, primernih za razvoj sposobnosti nadarjenega otroka. So pa negotovi, ko gre za otroka, ki ima tako primanjkljaje na določenih področjih kot visoke sposobnosti na drugih. Tu so na trilih tleh tudi strokovni delavci. Navadno se zgodi, da se osredotočimo na otrokove primanjkljaje in zanemarimo visoke sposobnosti, četudi bi lahko preko njih krepili otrokove primanjkljaje ali težave.

Hipoteza 8. 1: Pričakovanja staršev glede sposobnosti in razvoja sposobnosti njihovih otrok se razlikujejo od pričakovanj strokovnih delavcev. Hipotezo smo zavrnili.

Pri analizi posameznih postavk se izkaže, da ima aritmetična sredina vrednost nekje med skoraj 2 in nekaj čez 2, kar pomeni, da se skoraj delno strinjam in se komaj delno strinjam. Delno strinjanje se kaže v trditvah, da so pričakovanja staršev do otroka previsoka in da starši prelagajo odgovornost za razvoj otrokovih sposobnosti na strokovnega delavca. Sprašujemo se, ali so pričakovanja staršev odvisna tudi od dela strokovnih delavcev? Kljub temu, da je velik del (približno 40 % anketiranih) nasprotovalo trditvi, da starši zahtevajo, da se strokovni delavec posveti samo njihovemu otroku, je velik delež tistih, ki se s tem delno strinja. Dejstvo je, da družba in življenjski stil posameznika stremi k individualizmu in nemalokrat grede zahteve staršev v tej smeri.

Trditvi, da naj bi potencialno nadarjenega otroka, po mnenju staršev, moral poučevati strokovni delavec z visokimi sposobnostmi, nasprotuje 38,1 % zaposlenih v vrtcu. Vendar se 38,9 % zaposlenih s to trditvijo tudi delno strinja, strinja se 16,8 %, popolnoma strinja pa 6,2 % strokovnih delavcev. Razvidno je, da delež strokovnih delavcev, ki se ne strinjajo s trditvijo, po mojem mnenju nima težav z obliko, načinom ali izbiro posameznih dejavnosti, ki se izvajajo v vrtcu. Kar pomeni, da so kvalitetno, strokovno in otrokom ustrezno zastavljene.

Potencialno nadarjen otrok zahteva od strokovnega delavca dodaten angažma, še večjo fleksibilnost, še več kreativnosti, več dodatnega raziskovanja in znanja, kar je lahko utrujajoče in morda celo odveč ali moteče. Predvidevamo lahko, da se razlog za različne stopnje strinjanja skriva tudi v povečanem obsegu dela strokovnega delavca.

Kaj lahko iz raziskave povzamemo?

Glede na definicijo je »Zgodnje otroštvo je obdobje ključnega pomena za vse odraščajoče ljudi v (naši) kulturi. Ko se to obdobje zaključi, bodo otroci oblikovali predstave o sebi kot socialnih bitjih, mislecih, uporabnikih jezika, dosegli pa bodo določene pomembne odločitve o svojih sposobnostih in svoji vrednosti.« (Donaldson idr., 1983).

Vnaprejšnja raziskovalna vprašanja so bila cilj in bistvo celotnega magistrskega dela, kjer smo si zastavili široka in tudi specifična vprašanja s področja (pre)poznavanja nadarjenosti, odkrivanja nadarjenih otrok v vrtcu in skrbi za njihov celostni razvoj v smislu ustreznih didaktično-metodičnih prilagoditev. Rezultati analize raziskave so drugačni od pričakovanih, saj ne gredo v prid potencialno nadarjenemu otroku v predšolskem obdobju. Razkorak med teorijo in vedenjem ter delovanjem v praksi je prevelik. Delo z otroki, ki imajo visoke sposobnosti, je bolj kot ne prepuščeno volji in znanju strokovnega delavca. Strokovni delavec je tisti, ki lahko doseže, da se otrokov potencial izrazi ali zamre. Za nadarjene otroke namreč velja v praksi dvoje žal stereotipnih prepričanj: 1. saj zmorejo sami, bodo že kako, saj so pametni itd. in 2. so tisti »ta pridni«, tihi, mirni, naredijo vse, so »mrvljice«, ... Vendarle, tako v teoriji kot v praksi, ti dve prepričanji ne veljata.

V luči študije strokovnega gradiva, izvedbe empirične raziskave ter izkušenj iz prakse lahko rečemo, da je potrebno na področju dela s potencialno nadarjenimi otroki najprej zagotoviti (i) ustrezna zakonska in programska izhodišča za delo z njimi na predšolski stopnji. Ob tem naj izpostavimo tudi *Zakon o otrocih s posebnimi potrebami*, ker so po mnenju tujih kot domačih avtorjev in strokovnih delavcev vrtca to otroci s posebnimi potrebami, ki potrebujejo individualiziran in diferenciran pristop pri izvajanju učnih in drugih dejavnosti.

(ii) Prav tako je potrebno dopolniti Kurikulum za vrtce s poglavjem o otrocih s posebnimi potrebami, kjer bi bile zapisane jasno določene potrebne prilagoditve tako sistemizacije delovnih mest, dejavnosti ali vsebin, ciljev, oblik in metod dela kot tudi prostora.

- (iii) V srednje in visoko šolstvo s področja predšolske vzgoje je potrebno vključiti predmet Otroci s posebnimi potrebami, kjer bo opredeljen kot tak tudi (potencialno) nadarjen otrok.
- (iv) Strokovno izpopolnjevanje s področja otrok s posebnimi potrebami bi moralo postati obveza vsakega strokovnega delavca, ne glede na delovno dobo ali stopnjo izobrazbe. Menimo, da bi lahko na ta način zmanjšali število napak pri identifikaciji ali prepoznavanju OPP, obenem pa bi tako pridobili potrebna znanja in kompetence (ustrezne smernice) za izvajanje dejavnosti z OPP.
- (v) Ko govorimo o ali prepoznamo potencialno nadarjenega otroka, je nujna odkrita in odprta komunikacija med starši, strokovnimi in svetovalnimi delavci ter otrokom (odvisno od starosti otroka). Potrebna so dodatna usposabljanja strokovnih delavcev glede pravnega in ustreznega prepoznavanja nadarjenih otrok, posredovanja informacij staršem in priprave ustreznih dejavnosti, ki bi razvijale sposobnosti nadarjenega predšolskega otroka v dogovoru ali nekem korektnem partnerskem odnosu med starši in strokovnim delavci. Glede na to, da smo zavrnilo Hipotezo 8.1., ki govori o »nezadostni medsebojni komunikaciji med zaposlenimi in starši«, smo na dobri poti k začetku uspešnega sodelovanja med dvema enakovrednima partnerjema. V tem odnosu bodo morali oboji določiti meje dopustnega in zavrniti občutke ogroženosti.
- (vi) Dodatna strokovna usposabljanja za pedagoške delavce so potrebna tudi pri načrtovanju, izvedbi in evalvaciji dejavnosti za potencialno nadarjenega otroka. Oblikovati se morajo ustrezni programi, ki podpirajo razvoj sposobnosti otroka. Če jih vrtec ne more zagotavljati, je potrebno v izvedbo dejavnosti vključiti zunanje sodelavce (Pedagoške fakultete, e-hiša, Mladinski center, Adrenalinski park, razni klubi ali društva, posamezniki, ki so za delo z nadarjenimi usposobljeni). Dodatna usposabljanja zaposlenih v vrtcih se lahko izvajajo preko stalnega strokovnega izpopolnjevanja ter mentorske mreže vrtcev v obliki hospitacij, izmenjave izkušenj ali izmenjave strokovnega kadra. Velik doprinos pridobitvi ustreznih kompetenc strokovnih delavcev bi bila izmenjava z vrtci ali zavodi v tujini.
- (vii) Razmišljati bi morali tudi v smeri zaposlovanja svetovalnih delavcev – inkluzivnih pedagogov, ki bi koordinirali dejavnosti potrebne za razvoj sposobnosti nadarjenih otrok, obenem pa bi nudili tudi ustrezno podporo nadarjenemu otroku v primeru primanjkljajev ali težav na čustveno-socialnem področju, težav z vrstniki v skupini in strokovnimi delavci vrtca.

Slovensko javno izobraževanje oz. šolstvo je naravnano v nudenje pomoči otrokom s primanjkljaji. Za to imamo zakonsko določeno število ur za otroka in za svetovanje, kar velja za predšolsko in šolsko populacijo, le da je število ur za predšolskega otroka manjše. Tudi utemeljene vzroke za manjše število ur v vrtcu bi bilo smiselno prevrednotiti.

Pomoč otroku s primanjkljaji nudijo različni svetovalni delavci, odvisno od samega primanjkljaja. Potencialno nadarjeni otrok je tu sam. V kolikor živi v stimulativnem, spodbudnem, ustvarjalnem okolju se bodo njegovi potenciali razvijali, sicer ne. V kolikor strokovni delavec vidi pomen v razvijanju otrokove nadarjenosti, bo to naredil na strokoven in ustvarjalen način, sicer ne. V kolikor ima potencialno nadarjeni otrok ob sebi vrstnike, ki so strpni, tolerantni, prilagodljivi, mu nudijo podporo in izziv, bo uspešen, sicer ne. V kolikor ima ob sebi starše, ki ga razumejo in podpirajo, bo razvil svoje sposobnosti, sicer ne.

Dejstvo je, da je skrb za potencialno nadarjenega otroka v predšolskem obdobju v celoti prepuščena strokovnemu delavcu – vzgojitelju in/ali pomočniku vzgojitelja. Zaposleni v vrtcu pa žal, kot ugotavljamo, niso dovolj usposobljeni oz. kompetentni za prepoznavanje in delo s potencialno nadarjenim otrokom (pri čemer ne ciljamo na zakonsko zahtevano izobrazbo za delo v vrtcu). Verjamemo, da imajo strokovni delavci ogromno dela z otroki, ki potrebujejo pomoč, ker izkazujejo primanjkljaje. To je razvidno tudi iz analize raziskave. V vrtcih imamo namreč veliko število otrok brez odločb. Tistih z odločbami je manj. Starši se za usmeritev otroka zaradi primanjkljaja navadno odločajo šele v šoli. Ko je analiza raziskave pokazala delež otrok z MAS, ki naj bi jih imeli v vrtcih, se vprašamo, ali strokovni delavci resnično prepoznajo znake, ki jih ima otrok z MAS? In ali so vsi otroci, ki malo odstopajo, po njihovem mnenju otroci z avtizmom?

Ko smo raziskovali dvojno izjemne je postalo jasno tudi dejstvo, da »svet ne bi obstajal brez njih«. Dvojno izjemni ljudje iz naše preteklosti do danes so krojili našo usodo in jo zagotovo bodo tudi bodoče.

Občudujemo in iščemo navdih v njihovih stvaritvah, naši prsti in glas obudijo njihovo glasbo. Stvari, ki so jih raziskovali ali izumili lahko vidimo v vsakdanjem življenju. Njihove odločitve so in še vedno ohranjajo ali kalijo mir v svetu. S pomočjo njihovih poizkusov, odkritij, enačb rešujemo zapletene probleme. In čisto za vsakega od njih je bilo življenje preizkušnja skozi katero so se, bolj kot manj, prebijali sami.

Torej: Nadarjen predšolski otrok – breme ali izziv? Zelo radi bi dejali, da je izziv. Ampak to ne bi držalo. V trenutnem predšolskem sistemu ga zaposleni v veliki večini občutijo kot breme.

Zato, ker ne vedo, kako in kaj z njim pravzaprav početi. Tistim strokovnim delavcem, ki prepoznajo nadarjenega otroka že v vrtcu, je gotovo v izziv, ker jih »prisili«, da so še bolj ustvarjalni, inovativni, čuječi in čuteči, razmišljujoči, sodelujoči. Omogoča jih vir spodbud, drznih raziskovanj in nemalokrat preseganje samega sebe.

Literatura in viri

Blažič, M. (2001). Razvoj teorije nadarjenosti in refleksija v praksi. *Pedagoška obzorja*, 16(2).

Cvetković-Lay, J. (1998). *Darovito je, šta ću s njim?* Zagreb: Alinea.

Cvetković-Lay, J. (1995). *Ja hoću in mogu više*. Zagreb: Alinea.

Devjak, T., Berčnik, S., Plestenjak, M. (2008). *Alternativni vzgojni koncepti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Dobnik, B. (1998). Identifikacija nadarjenih učencev. *Psihološka obzorja*, 7(4), 5-30. Pridobljeno 15. 4. 2018, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SJX9PU7C/?euapi=1&query=%27keywords%3didentifikacija+nadarjenih+u%27&pageSize=25>.

Donaldson, M., Grieve, R., and Pratt, C. (1983). *Early Childhood Development and Education: Readings in Psychology*. Oxford: Basil Blackwell.

Ferbežer, I. (1991). Starši odkrivajo predšolske nadarjene otroke. *Sodobna pedagogika*, 42(3-4), 171-177.

Ferbežer, I. (2002). *Celovitost nadarjenosti*. Nova Gorica: Educa.

Gaiger, M. (2007). *Renzulli's Three-Ring Conception of Giftedness*. Pridobljeno 14. 4. 2018, s http://www.gigers.com/matthias/gifted/three_rings.html.

George, D. (1997). *Nadarjeni otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Gifted and talented children in (and out) the classroom. (2006). A report for the Council of Curriculum, Examinations and Assessment (CCEA). Pridobljeno 14. 4. 2018, s http://www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_children_060306.pdf.

Glogovec, Z., Žagar, D. (1990). *Nadarjeni otroci v vrtcu*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

- Jurišič M., Stritih, B. (2012) Posvetovanje Vloga psihologa v vzgoji in izobraževanju nadarjenih, *Nadarjeni predšolski otroci - kaj se dogaja z njimi v javnih vrtcih?*, Zbornik s posveta 27.1.2012, Pedagoška fakulteta Ljubljana.
- Kelly, R. (2005). Higher Standards, Better Schools for All. Pridobljeno 5. 3. 2018, <http://www.educationengland.org.uk/documents/pdfs/2005-white-paper-higher-standards.pdf>.
- Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2009). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
- Mednarodne znanstvene konference. (2; 2010). *Socialne in čustvene potrebe nadarjenih in talentiranih*. Ljubljana: MIB d.o.o.
- Mednarodne znanstvene konference. (9; 2016). *Nadarjeni in talentirani predšolski otrok*. Ljubljana: MIB d.o.o.
- Nagel, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok*. Ljubljana: DZS.
- Pedagoška fakulteta univerze v Ljubljani, Slovensko združenje za nadarjene Novo Mesto, Visokošolsko središče Novo Mesto, (2003). *Nadarjeni izkoriščen ali prezrt potencial (Zbornik prispevkov)*. Novo Mesto: Slovensko združenje za nadarjene.
- Pedagoška fakulteta univerze v Ljubljani, Slovensko združenje za nadarjene Novo Mesto, Visokošolsko središče Novo Mesto, (2003). *Nadarjeni med teorijo in prakso (Zbornik prispevkov)*. Novo Mesto: Slovensko združenje za nadarjene.
- Pšunder, M. (2003). Možnost zaznave potencialne nadarjenosti v predšolski dobi. V Blažič, M. (2003). *Nadarjeni med teorijo in prakso* (str. 148-162). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene: Visokošolsko središče.
- Satler, N. (2016). Odkrivanje nadarjenih otrok v predšolski dobi. *Vzgoja in izobraževanje*, 47(2). Ljubljana: ZRSS.
- Sutherland, M. (2015). *Nadarjeni v zgodnjem otroštvu*. Ljubljana: SAGE.
- Winner, E. (2005). *Darovita djeca: mitovi i stvarnost*. Lekenik: Ostvarjenje d.o.o.

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP, Ur. L. RS, št. 41/17). pridobljeno 14. 2. 2019, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681>

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP, Ur. l. RS št. 54/2000).

Zakon o vrtcih (ZVrt, 1996, uradno prečiščeno besedilo Ur .list RS, št. 100/05).

Zbornik ur. Kalčina, L. (1999). *Otrokove pravice v Evropi*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK in ZPMS.

Sandra Križnar: Spodbujanje sprejetosti nadarjene učenke z disleksijo

Osnovna šola Vodice

sandra.kriznar@gmail.com

Lektorirala: Ajda Batistič, mag. prof. prim. knjiž. in mag. prof. slov.

Izveček

Učenci s specifičnimi učnimi težavami imajo pogosto zelo razgiban profil sposobnosti. Ob mnogokrat poudarjenih primanjkljajih pri omenjeni populaciji lahko odkrijemo tudi številne talente. Disleksija je ena od specifičnih učnih težav, ki poleg oviranosti na področju branja in pisanja zajema tudi primanjkljaje na področju orientacije, spomina, pozornosti ... Širok spekter primanjkljajev pogosto vodi v učni neuspeh, posledica slednjega pa so občutki manjvrednosti, nezaželene oblike vedenja, upad učne motivacije in tudi odpor do šole. Številna močna področja oseb z disleksijo pa sovpadajo z ugotovitvijo, da je delovanje desne možganske hemisfere, ki je odgovorna za procese, kot so kreativnost, prepoznavanje obrazov, ritem in vizualne predstave, bolj učinkovito. V prispevku bo opisan primer učenke z disleksijo, pri kateri je bila evidentirana nadarjenost na področju miselno-spoznavnih procesov in motivacije. Poleg specifičnih primanjkljajev, ki izvirajo iz motnje branja in pisanja, ter zaznane nadarjenosti so se pri učenki pojavljale tudi posebnosti v delovanju na socialno-emocionalnem področju. Kot izvajalka dodatne strokovne pomoči sem se vključevala v razredne ure oddelka, v katerega je bila vključena nadarjena učenka. S celotno

skupino učencev smo izvajali dejavnosti za spodbujanje razvoja emocionalne inteligentnosti in na ta način posegli v dinamiko delovanja celotnega razreda. Ob koncu šolskega leta smo opazili pozitivne spremembe v odnosih med učenci ter predvsem v stopnji sprejetosti nadarjene učenke z disleksijo.

Abstract

Students with specific learning disabilities often exhibit a diverse profile of abilities. Along with the frequently accentuated impairments, a wide range of talents can be detected in the above-mentioned population. Dyslexia is one of the specific learning disabilities, which along with impairments in the fields of reading and writing, encompasses difficulties in the scope of orientation, memory, attention... A wide spectrum of impairments often leads to educational failure, which can result in the sense of inferiority, unwanted behaviour patterns, a decline in learning motivation and school refusal. Numerous strong areas of individuals with dyslexia correspond with the conclusion that the activity of the right brain hemisphere, which is responsible for processes such as creativity, facial recognition, rhythm and visual perception, is more efficient. The article deals with a case study of a student with dyslexia who has been identified as being gifted in the fields of mental-cognitive processes and motivation. Special features of activity in the social-emotional fields manifested themselves along with specific impairments, which originate in the reading and writing disabilities, as well as along the recognized giftedness. As a special education teacher, I was included in the class meetings of the class, which the above-mentioned student was a part of. The entire group of students participated in activities intended to stimulate the development of emotional intelligence and in this manner influence the dynamics of the entire class activity. At the end of the school year, we noticed positive changes in the inter-student relations and predominately in the level of acceptance of the gifted student with dyslexia.

Ključne besede: nadarjenost, disleksija, socialno-emocionalni razvoj, razredne ure, odnosi, sprejetost

Key words: giftedness, dyslexia, social-emotional development, class meetings, relationships, acceptance

Uvod

Disleksija je ena od specifičnih učnih težav, ki poleg primanjkljajev na področjih branja in pisanja vključuje tudi težave z orientacijo, organizacijo, s spominom, pozornostjo itd. Učenci z disleksijo kljub povprečnim ali celo nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim doživljajo učni neuspeh. Šolski neuspeh negativno vpliva na emocionalni razvoj otroka ter na njegove socialne odnose s pomembnimi drugimi. Zaradi omenjenih sekundarnih težav, ki se pridružijo disleksiji, se pogosto pojavijo še motnje na področju vedenja.

Pri učencih z disleksijo intelektualne sposobnosti torej ne predstavljajo tistega dejavnika, ki je ključen za doseganje šolskega in osebnega uspeha. Intelektualne sposobnosti določajo posameznikov kognitivni razvoj, ki pa predstavlja le enega od vidikov celostnega razvoja. Ključno vlogo pri razvoju ima poleg kognitivnega in psihomotoričnega tudi socialno-emocionalni razvoj. Nekatera področja slednjega zajema emocionalna inteligentnost, ki ni le pogoj za učinkovito izrabo »umske« inteligentnosti, temveč tudi ugodno vpliva na posameznikovo zdravje, učenje, vedenje in socialne odnose. Mnogi jo pojmujejo kot ključen dejavnik, ki pripomore k poklicni in osebni uspešnosti.

V populaciji učencev z učnimi težavami so tudi tisti učenci, ki so hkrati evidentirani kot nadarjeni učenci. Nadarjeni učenci, pri katerih se pojavljajo učne težave, predstavljajo heterogeno skupino, pri kateri je potrebno spodbujati talente ter posebno skrb nameniti obravnavi njihovih specifičnih primanjkljajev. Nadarjenost se kaže v različnih oblikah in obsegih. Osebnostne lastnosti učencev, ki so nadarjeni, se najpogosteje pojavljajo na naslednjih področjih: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. Nadarjenost in posebne potrebe, torej tudi specifične učne težave, med katere med drugim prištevamo disleksijo, v današnjem času nista nerazdružljiva pojma.

Nadarjeni učenci s specifičnimi učnimi težavami

»Nadarjene učence s specifičnimi motnjami učenja (SUT) ali težjo obliko teh motenj, imenovano tudi primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU), označujejo tako visoke splošne intelektualne sposobnosti, talenti na specifičnih akademskih področjih, v umetnosti, ustvarjalnosti ali na področju vodenja kot tudi prisotnost specifičnih kognitivnih

težav nevrofiziološke narave, ki ovirajo usvajanje in avtomatizacijo veščin in znanja na določenih področjih učenja» (Magajna, 2007).

Glede na delovanje nadarjenih učencev s specifičnimi učnimi težavami lahko govorimo o treh skupinah otrok omenjene populacije:

	1. skupina učencev	2. skupina učencev	3. skupina učencev
Nadarjenost	Okolje opazi njihovo nadarjenost.	Izjemne sposobnosti ostanejo neprepoznane.	Izjemne sposobnosti in kognitivne motnje se medsebojno zakrijejo.
Specifične učne težave (SUT)	Pomanjkanje napredka pri usvajanju tipično šolskih veščin in znanj pogosto pripišemo pomanjkanju motivacije, slabim učnim navadam ali lenobi.	Okolje jih definira kot učence s SUT. Specifični kognitivni primanjkljaji lahko rezultate pokazateljev intelektualnega delovanja znižajo do te mere, da ne ustrezajo kriterijem za vključitev med nadarjene.	Kombinacija nadarjenosti in primanjkljajev se lahko navzven kaže kot povprečno delovanje učenca. Ti učenci lahko s svojimi talenti izboljšajo svoje splošno delovanje.
Oblike pomoči	Prepoznavanje dejanskih problemov in dostop do ustreznih oblik pomoči sta otežena.	Pomoč je usmerjena na področja primanjkljajev, ne pa v razvijanje prisotnih potencialov.	Učenci delujejo povprečno, neopaženi so visoki potenciali kot tudi SUT, zato pomoči navadno niso deležni.

Tabela 1: Tri skupine nadarjenih otrok s specifičnimi učnimi težavami (Magajna, 2007).

Pri nadarjenih učencih s specifičnimi učnimi težavami oz. primanjkljaji na posameznih področjih učenja se kaže visok intelektualni potencial na vsaj enem področju znanja in

razmišljanja. Ti učenci pogosto kažejo nadpovprečne učne rezultate pri dejavnostih, ki potekajo izven razreda in jih niso usvojili v okviru tipično šolskega poučevanja. Nadarjeni učenci kažejo višjo stopnjo metakognitivnih zmožnosti kot povprečno sposobni učenci. Metakognitivno znanje znajo tudi bolje uporabljati, sposobni so boljše kontrole uporabljenih strategij, ocene njihove učinkovitosti in uvajanja sprememb, v kolikor so potrebne (Magajna, 2007).

Socialno-emocionalno področje delovanja

Nadarjeni učenci s specifičnimi učnimi težavami so večinoma kritični do lastnega izvajanja in občutljivi za stres in kritiko, so čustveno labilni in mnogokrat nesrečni. Zaradi pomanjkljivega zaupanja vase se lahko izogibajo vrstnikov ali pa jih skušajo nadvladati. Težijo k poudarjanju težav, trmastim odzivom ali čustvenim izbruhom. Pri omenjeni populaciji učencev se pogosto pojavlja tesnoba. Vzrok doživljanja tesnobe so specifične učne težave, ki se pogosto kažejo v pisnem izražanju ali v problemih z organizacijo. Omenjeni primanjkljaji lahko onemogočajo izražanje informacij, izkazovanje znanja in s tem tudi pridobivanje dobrih ocen. Učenci kljub vloženemu trudu in znanju ne dosegajo želenih rezultatov predvsem na področju pisnega izkazovanja znanja, posledično pogosto doživljajo frustracije in obup.

Zato je ključnega pomena, da tej skupini učencev pomagamo pri razvijanju emocionalne inteligentnosti. Z izbranimi dejavnostmi težimo k temu, da bolje spoznajo in razumejo samega sebe, se naučijo pozitivnih notranjih dialogov ter konstruktivnih načinov zaznavanja sebe, okolja in problemov, s katerimi se soočajo. Pomoč naj bo usmerjena tudi v trening veščin samoregulacije (upravljanje z lastnimi čustvi, vedenji) in metakognicije (poznavanje in upravljanje z lastnim mišljenjem) (Magajna, 2007). S treningi skušamo razvijati optimistična pričakovanja ob izzivih, večjo čustveno odpornost in učenje strategij, s katerimi se izogibamo stresu.

Nadarjeni učenci s specifičnimi učnimi težavami na socialnem področju težje vzpostavljajo in vzdržujejo uspešne odnose z vrstniki. Lahko so socialno manj spretni, osamljeni, napačno razumejo ali celo spregledajo neverbalne namige in imajo težave pri ohranjanju očesnega kontakta. Pogosta je prisotnost šibkih veščin vključevanja v skupino in prilagajanja. V socialnih situacijah kažejo anksioznost in težnjo k umiku (Magajna, 2007). Nezrelo vedenje

na socialnem področju je lahko posledica težav pri upoštevanju navodil (lahko upoštevajo le eno navodilo hkrati), impulzivnega odzivanja ali nezmožnosti sprejemanja odločitev.

Potrebujejo trening vzpostavljanja in ohranjanja socialnih odnosov in komunikacij. Pomagamo jim pri prepoznavanju in razumevanju socialnih namigov ter jih usposobljamo za vstopanje v različne skupine, poslušanje in komunikacijo ter uravnavanje lastnega odzivanja. Omenjeni trening pripomore k pridobivanju samozavesti in večji stopnji samostojnosti (Magajna, 2007).

Nadarjena učenka z disleksijo

Primer opisuje učenko 5. razreda osnovne šole, pri kateri je bila diagnosticirana disleksija, obenem pa je bila evidentirana kot nadarjena učenka, in sicer na področju miselno-spoznavnih procesov in motivacije. Pri splošnem delovanju je opaziti divergentno in logično mišljenje, učenkin natančnost pri opazovanju, ima dober spomin in nenavadno domišljijo. Učenka teži k doseganju odličnosti, je radovedna, vztrajna pri reševanju nalog in drugih šolskih zadolžitev (Žagar idr., 1999). Na osnovi individualnega dela z deklico je bilo ugotovljeno, da je potrebno krepiti dekličine talente z različnimi obogatitvenimi dejavnostmi in ji hkrati ponuditi pomoč na področju branja in pisanja ter pomoč in spodbude usmerjene v razvoj področij samopodobe, čustvovanja, vedenja in socialnih odnosov. Globalno delovanje petošolke bo predstavljeno v nadaljevanju.

Na gibalnem področju je učenka zelo uspešna. Na področju grafomotorike se pojavljajo manjša odstopanja, ki so opazna pri pisanju, oblike črk so nedodelane, popačene. Risanje in barvanje sta izredno natančna. Na področjih prostorske in časovne orientacije ter zaporedij učenka nima težav. Dekličin jezik je slovnično pravilen, izbran in primeren situaciji. Strukturiranost povedi je manj ustrezna – vrstni red besed ni pravilen. Pri branju ima učenka težave z menjavanjem oblikovno podobnih črk, samosvojim branjem. Pri besedah, ki vključujejo soglasniške stike, pride pri branju do zatikanja. Pri pisanju je pogosto izpuščanje črk, razcepitev besed in pozabljanje oblike črk. Pri deklici se kažeta slabše avtomatizirani veščini branja in pisanja ter negotov priklic oblike črk.

Deklica je zelo komunikativna. Med pogovori se opazita njen bogat besedni zaklad in splošna razgledanost. Veliko stvari, ki so značilne povsem za »svet odraslih«, dobro razume. Ima veliko interesov. Rada obiskuje ure gimnastike, rada pleše, poje, nastopa v raznih igrah.

Učenka je izredno čustveno občutljiva in neposredna v lastnem čustvenem izražanju. Njene čustvene reakcije so hitre in nepremišljene. Ob doživljanju jeze najpogosteje začne stiskati pesti in se napenjati. Je izredno občutljiva na pripombe drugih, slednje vplivajo na pojav slabšega počutja in izoblikovanje občutka manjvrednosti, nesposobnosti ter slabe samopodobe. Učenkin čustveni odziv ob upravičeni kritiki je negativno usmerjen proti sami sebi. Po doživetem neuspehu se deklica pogosto razjezi in sprošča svojo negativno energijo tako, da uničuje stvari. V določenih situacijah je pri deklici prisotna visoka mera zavisti, predvsem do učno in socialno bolj uspešnih vrstnic in vrstnikov.

Učenka se zaveda svojih težav in tudi vedenjskih ter čustvenih reakcij povezanih z njimi. Našeteje svoje prednosti in slabosti, vendar ne realno, temveč je pretirano kritična do sebe. Njeni samogovori so izredno negativno naravnani. V šoli poskuša učenka po doživetem neuspehu ponovno usvojiti postavljeni cilj. Deklica se v razred dobro vključuje, včasih je zaradi občutka neuspešnosti bolj zadržana. Velikokrat označuje sošolce in prijatelje z neustreznimi, negativnimi komentarji (bedak, neumnež ...). Sošolcem se posmehuje, kadar sama doživi neuspeh, oni pa uspeh. Učenka sama izpostavi, da se izredno rada družijo in igra z drugimi. Včasih ima pri tem težave, ker želi določene stvari narediti po svoje. Neuspehov se boji, nanje navadno reagira zelo čustveno – tudi z jokom. Uspeha je izredno vesela, rada se pohvali.

Program za razvijanje emocionalne inteligentnosti

Na osnovi dela z učenko je bilo ugotovljeno, da deklica potrebuje pomoč na nekaterih področjih emocionalne inteligentnosti. Sestavljen je bil program, prirejen dekličinim individualnim potrebam, ki vključuje dejavnosti izkustvenega učenja, vzete predvsem iz naslednjega vira: Schilling, D. (2000): *50 dejavnosti za razvijanje čustvene inteligence*; in socialne igre. Sestavljen trening je vključeval naslednja tematska področja:

- samozavedanje,
- obvladovanje čustev,
- sprejemanje odločitev,
- obvladovanje stresa,
- samopodoba,

- osebna odgovornost,
- empatija,
- sporazumevanje,
- skupinska dinamika,
- reševanje konfliktov.

Program je zajemal 20 srečanj, vsako od njih je trajalo eno šolsko uro. Trening je bil izveden v razredu nadarjene učenke z disleksijo s celotno skupino učencev 5. razreda. V nadaljevanju bodo predstavljeni nekateri učinki oblikovanega programa. Ugotovili smo, da so izbrane dejavnosti pozitivno vplivale na dekličino vedenje, čustvovanje, samopodobo in socialne odnose.

Dekličine neustrezne vedenjske reakcije ob neuspehu (zasmehovanje uspešnejših sošolcev, uničevanje stvari) je nadomestilo zavedanje, da je v določeni meri sama odgovorna za doseganje lastnega (ne)uspeha. Na področju vedenja je bilo opaziti tudi izboljšanje dekličinega splošnega razpoloženja, večjo aktivnost in sodelovanje ter verbalno pojasnjevanje svojih vedenjskih reakcij. Učenkine čustvene reakcije so tudi po treningu ostale hitre in nepremišljene, vendar je deklica po reakciji besedno opisala svoje občutke in pojasnila vzroke za izbrano izražanje čustev. Po treningu je deklica ob kritiki še vedno užaljena, vendar se nanjo ne odzove več na neustrezen način. Na področju čustvovanja je opazen velik napredek v prevzemanju odgovornosti, saj je učenka pred treningom za lasten neuspeh krivila druge, sedaj pa se zaveda svojega vpliva na lastne dosežke. Učenka tudi po treningu ni gotova v svoje zmožnosti, še vedno se podcenjuje. V nasprotju s časom pred treningom danes učenka zna videti svoj uspeh in se ob njem iskreno veseliti. Po izvedenem programu za razvijanje emocionalne inteligentnosti se učenka veseli sodelovanja s sošolci in dela v skupini. Občasno v skupini navaja svoje zamisli in ideje, uspešne sošolce v skupini pa zna pohvaliti. Opazna je večja aktivnost pri sodelovanju v dejavnostih znotraj razreda. Najbolj ugoden vpliv je imel sestavljeni program na odnose med učenci, saj so bili ti po treningu bolj povezani med seboj, pogosto so se spodbujali in si preko sodelovanja nudili pomoč in oporo. Učenko z disleksijo so pogosteje povabili v svojo skupino ali pa zgolj v svojo bližino.

Zaključek

Eden izmed temeljnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja je, poleg razvijanja nadarjenosti in pismenosti, tudi spodbujanje celostnega osebostnega razvoja učencev. Nadarjenim učencem s specifičnimi učnimi težavami ponudimo pomoč v obliki krepitev talentov in premagovanja specifičnih primanjkljajev. Poleg omenjenega ocenimo, ali morebiti posamezen učenec ne potrebuje tudi spodbud na področjih socialno-emocionalnega in vedejskega razvoja.

Nadarjene osebe z disleksijo imajo kljub nadpovprečnim intelektualnim sposobnostim težave pri doseganju poklicnega uspeha in zadovoljstva v življenju. Obvladovanje spretnosti emocionalne inteligentnosti pripomore k doseganju akademskih dosežkov, višji motiviranosti za delo in učenje, dobrim socialnim odnosom ter pojavljanju ustreznih oblik vedenja. Kljub temu da v Sloveniji nimamo učnega načrta za razvijanje emocionalne inteligentnosti, smo spoznali, da lahko sestavine emocionalne inteligentnosti v redne ure pouka vnaša vsak učitelj. Pomemben sklep prispevka predstavlja dejstvo, da bodo nadarjeni učenci s specifičnimi učnimi težavami v svojem življenju uspešni in zadovoljni zgolj, če bomo v času osnovnega šolanja razvijali njihovo umsko in emocionalno inteligentnost.

Literatura

Magajna, L. (2007). Prepoznavanje in razumevanje nadarjenih učencev s specifičnimi motnjami učenja. V: Kavkler, Košak Babuder (ur.): *Učenci s specifičnimi učnimi težavami: skriti primanjkljaji – skriti zakladi* (168–180). Ljubljana: Društvo Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.

Schilling, D. (2000). *50 dejavnosti za razvijanje čustvene inteligence*. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.

Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept. Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Pridobljeno 10. 2. 2019 s spletnega mesta <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Sabina Kaplan: Ko učitelj pusti, da se učenec izkaže

OŠ Cvetka Golarja, Škofja Loka

sabina.kaplan@guest.arnes.si

Lektorirala: Urška Škvorc, prof. slov.

Izvleček

»Oh, ti nadarjeni učenci,« je večkrat izrečeni stavek v marsikateri zbornici. Ne rečem, da delo ne bi bilo veliko lažje, če bi bili vsi učenci približno enaki in ne bi bilo toliko učencev s takšnimi ali drugačnimi potrebami. Toda takšnemu razmišljanju se poskušam čim bolj izogniti. Učenci so različni in sama sreča, da so, je moje vodilo pri delu. Pouk je potrebno organizirati tako, da se vsi učenci čim več naučijo.

Zame kot učiteljici matematike so nadarjeni učenci velik izziv. Vsakič poskušam kaj novega, saj sem velika zagovornica ustvarjalnosti in samostojnosti učencev. In tudi primer dobre prakse, ki bi vam ga rada predstavila, je bil izziv. Toda ne samo zame, pomembno je, da tudi za učence. Poučujem dve heterogeni nivojski skupini osmošolcev in v vsaki sta dva nadarjena učenca. Par deklet v eni skupini in par fantov v drugi je za eno uro vlogo učenca zamenjal za vlogo učitelja. Tema Koreni racionalnih števil je bila predstavljena na različna načina, obakrat zelo uspešno. V evalvaciji se je pokazalo, da so bili vsi učenci res zelo navdušeni nad uro in da si takšnih ur še želijo. Učenci so se dobro pripravili, izkušnja je bila zanje dobrodošla na več področjih. Predvsem pa velja nekaj, dobili so potrditev, da zmorejo.

Ključne besede: izziv, ustvarjalnost, samostojnost učencev, heterogena nivojska skupina, evalvacija

Abstract

»Oh, these talented students,« is the sentence we often hear in the teachers' room. I'm not saying work wouldn't be easier if all students were about the same and there weren't so many with one need or another. However, I try to avoid this way of thinking as much as possible. Pupils are different and it's good that they are, is my work motto. Lessons should be organized in such a way that all pupils get the very best of them.

As a math teacher, I see talented pupils as a big challenge. I try out new things all the time, as I am a strong advocate of pupils' creativity and independence. And also the example of good praxis I would like to present was a challenge. However, not only for me, what is more important, also for pupils. I teach two heterogeneous level groups of eight graders and in each, there are two talented pupils. A pair of girls in one and a pair of boys in the other changed the role of a pupil to the role of a teacher for one lesson. The subject *The roots of rational numbers* was presented in two different ways, both times very successfully. As the evaluation showed all pupils were excited about the lesson and they wish to have more of this kind. The pupils were well prepared; the experience they got was beneficiary in many areas. However, what counts the most is that they got the confirmation that they can do it.

Keywords: challenge, creativity, pupils' independence, heterogeneous level groups, evaluation

1 Uvod

Vsak učitelj bi se moral zavedati, da je nadarjene otroke potrebno najprej odkriti, dobro poznati njihove lastnosti in značilnosti ter z njimi delati na drugačen način. Razvijanje sposobnosti za ustvarjalno reševanje problemov in razvijanje sposobnosti iskanja novih odgovorov na vprašanja sta ključnega pomena. Vsi učitelji moramo v razredu ustvarjati pogoje, v katerih se bodo lahko učenci razvijali in zoreli. Učitelj matematike naj bi pomagal učencem razvijati učne strategije, spodbujal nadarjene učence, da dosežejo višjo raven matematičnega mišljenja in nadgrajujejo svoje šolske dosežke. V dveh heterogenih skupinah je par nadarjenih učencev izvedel učno uro od začetka do konca. Ker me je zanimalo, kako so uro videli vsi, sem jim dala kratek vprašalnik, katerega analizo vam tudi predstavim.

2 Nadarjeni otroci pri pouku matematike

2.1 Znaki logično-matematične nadarjenosti

Nagel (1987, v Kavaš, 2003) pravi, da so matematično nadarjeni otroci učenci kot vsi drugi.

Podobni so drugim otrokom in imajo večino otroških nagnjenj, kljub temu pa imajo tudi vrsto značilnosti, po katerih se razlikujejo od svojih vrstnikov. Te značilnosti lahko razdelimo na različna področja, in sicer na:

- Učne značilnosti. Hitro spoznajo načela, na katerih temeljijo stvari. Njihove misli so jasne in precizne, kritično presojujejo podatke in dokaze. Pomnjenje je hitro in dejstva hitro usvojijo. Med analizo problemov iščejo skupne značilnosti in razlike.

- Motivacija. Motivacija za delo je velika. Prizadevajo si, da bi naloge vedno rešili do konca. Radi delajo neodvisno in problemom, ki jih zanimajo, se popolnoma predajo. Rutinske naloge so jim dolgočasne. Nezanimivih nalog največkrat ne bodo rešili.
- Ustvarjalnost. Pri razmišljanju in reševanju problemov so ustvarjalni in iščejo različne odgovore in rešitve. Veliko sprašujejo in svoje mnenje jasno izrazijo.

2.2 Matematične sposobnosti in spol

Več raziskav na področju matematične nadarjenosti je pokazalo, da obstajajo razlike med spoloma. Med nadarjenimi učenci je namreč mogoče opaziti, da so dečki boljši v matematiki, poleg tega pa imajo za ta predmet večje zanimanje. Wiczerkowski (2000) navaja Termanovo raziskavo iz leta 1921, kjer rezultati kažejo, da v osnovni šoli na področju matematike boljše uspehe dosegajo dečki, na fakulteti pa so ti isti študenti dosegli boljše rezultate pri fiziki in matematiki (Vehovec, 2003).

Čudina Obradović (1991, v Kavaš, 2003) pravi, da je na področju matematične nadarjenosti med spoloma praviloma največ razlik. Raziskave strokovnjakov so namreč pokazale, da večje sposobnosti in boljše rezultate na matematičnem področju pokažejo dečki. Razlike nastajajo že od osnovne šole naprej, ohranjajo se tudi v srednji šoli in na fakulteti. Razlogi za te razlike so v literaturi različno razloženi:

- razlike so posledica različne zgradbe možganov pri ženski oz. moškem;
- razlike so posledica različnih kulturnih in socialnih pogojev, ki se kažejo kot razlika v vzgoji, socializaciji interesov in usmerjeni pozornosti;
- razlike so lahko posledica napak raziskav.

2.3 Delo z nadarjenimi učenci

Za matematično nadarjene otroke je potrebno poskrbeti že v zgodnjem otroštvu. Pri tem moramo biti pozorni na:

- **Zgodnje prepoznavanje in odkrivanje talenta.** Pozorni moramo biti na značilna vprašanja, ki jih postavljajo taki otroci, in spremljati njihovo zanimanje za štetje predmetov, merjenje,

hitro in natančno operiranje z matematičnimi funkcijami, hitro pomnjenje matematičnih simbolov in razumevanje ter interes za vzroke in posledice.

- **Postopke dela staršev, vzgojiteljev in učiteljev pri delu z matematično nadarjenimi.** Že v otroštvu moramo biti pozorni na otrokova vprašanja in nanje odgovarjati jasno, dosledno in natančno, čeprav lahko to vzame veliko časa in energije. Pri delu z matematično nadarjenimi otroki je priporočljivo uporabljati veliko knjig, obiskovati muzeje, razstave in knjižnice. Upoštevati in spoštovati je potrebno individualne želje po samostojnosti in samostojni aktivnosti, ne sme pa se daljših obdobjih navidezne neaktivnosti enačiti s socialno neprilagodljivostjo oz. čustvenimi težavami. Starejšim otrokom in mladostnikom je potrebno zagotoviti in omogočiti, da se lahko vključijo v skupino, ki se ukvarja z zanje zanimivimi stvarmi (Čudina Obradovič, 1991, v Kavaš, 2003).

2.4 Nadarjen učenec – izziv učitelju

Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih učencev na vseh stopnjah šolanja je precej odvisno od učiteljev, ki se pri pouku neposredno srečujejo z učenci. Zato vloga učitelja in šolsko vzdušje predstavljata bistvena elementa za spodbujanje oz. zaviranje osebnostnega razvoja nadarjenega posameznika. Za učinkovit razvoj učencev je potreben učinkovit razvoj učiteljev, ki pa je med drugim odvisen tudi od vodstva šole, šolske kulture in šolskega vzdušja (Kalin, 2003).

Zelo pomembno sredstvo za razvoj učenčeve nadarjenosti je kakovosten pouk, ki vključuje vse učence in kjer so upoštevane vse individualnosti in razlike. Kakovosten pouk daje učencem široke možnosti za ustvarjalno delo, pri katerem prevladujejo pozitivni socialni odnosi. Kakovosten pouk pospešuje napredek in razvoj tako nadarjenih kot tudi šibkejših (Blažič, 1994, v Breclnik, 2003).

3. Predstavitev izvedenih ur

V nadaljevanju bom primerjala nastopa v obeh heterogenih skupinah. V skupini, kjer sta uro izvedla fanta, je 14 učencev, v skupini, kjer sta jo izvedli dekleti, pa jih je 15. Za nadaljnjo analizo je pomembno tudi to, da so v skupini, kjer sta uro izvedla fanta, učenci istega oddelka, v skupini, kjer sta uro izvedli dekleti, pa je polovica učencev iz enega oddelka, polovica pa iz drugega. V obeh skupinah sem po izvedeni uri dala kratek vprašalnik, katerega

odgovore bom predstavila. Naredila sem dva vprašalnika, eden je bil namenjen učencem, ki so izvedli uro, eden pa drugim, v tem primeru njihovim učencem. Na koncu bom opisala še svoj pogled na izvedeni uri. Za lažje razumevanje bom heterogeno skupino, kjer sta nastop izvedla fanta, poimenovala Fanta, skupino, kjer sta nastop izvedli dekleti, pa Dekleti.

3.1 Ali si bil/-a z izvedeno uro zadovoljen/-na?

V skupini Fanta je vseh dvanajst učencev odgovorilo, da so bili z izvedeno uro zadovoljni. V skupini Dekleti, pa je enajst učencev odgovorilo, da so bili zadovoljni, dva pa nista bila. Vsi štirje učenci, ki so uro izvedli, so bili z izvedeno uro zadovoljni.

3.2 Ali bi si želel/-a v prihodnosti še takšnih ur (ki jih izvede sošolec ali sošolka)?

V skupini Fanta je samo en učenec odgovoril, da si takšnih ur ne želi, in en učenec je odgovoril z da, če bi bile zabavnejše. V skupini Dekleti pa so štirje učenci odgovorili, da si takšnih ur ne želijo, drugih devet učencev si to želi. Vsi štirje izvajalci ur si še želijo ur, ki jih bodo lahko izvedli sami.

3.3 Kaj ti je bilo všeč?

V skupini Fanta so odgovarjali: »Razlaga, ker je bilo malo heca; Humorni vložki; Bilo zanimivo, zaslužijo si 5; Dobro sta razložila snov; Razložila na bolj zabaven način in to je bilo super; Vse, ker je bila ura bolj zanimiva od vseh drugih ur, pa še veliko sem se naučil; Bilo je zabavno, ko sta razlagala; Da smo dobili pomoč vrstnikov in da sta odgovorila na vsa vprašanja; Ura zabavna in sproščena; Dobra razlaga, kot bi bila učitelja.«

V skupini Dekleti pa so odgovorili: »Bili sta zelo organizirani, pripravljeni; Da sta učencem, ki nismo razumeli, razložili. Vsi smo bolj poslušali; Ker je zelo dobro razloženo. Všeč so mi bili učni listi.; Da sta pripravili učne liste in pripravili sta se zelo dobro in pomagali sta; Da sta bili organizirani, sta sodelovali, dobro razložili snov, naredili učni list; Bilo je nekaj drugačnega. Ura drugačna kot ponavadi, to mi je bilo super.«

Fanta sta odgovorila, da jima je bilo vse všeč, predvsem to, ker so sošolci znali. Eno dekle je odgovorilo, da ji je bilo všeč sodelovanje sošolcev pri pouku, da niso veliko motili in da se je naučila veliko z lastnim raziskovanjem. Drugo dekle pa je odgovorilo, da je potem več vedela in znala ter tudi boljše razumela korene.

3.4 Kaj ti ni bilo všeč?

V skupini Fanta so odgovorili: »Nista vedela čisto vsega, nepopolno sta razložila, govorila sta naglas; Bolje bi bilo, če bi se malo bolj posvetila računom in malo več vaj; En učitelj je samo pisal in nič razlagal; Ker nista prišla do vseh učencev in sta bolj na kratko razložila.«

V skupini Dekleti pa so odgovorili: »Nisem se nič naučila; Predstavitev, ki sta jo izvedli sošolki; To, ker bi boljše razumela snov, če bi še malo učiteljica razložila.«

Enemu fantu je bilo vse všeč, drugi pa je odgovoril, da bi lahko bila bolj usklajena. Eno dekle je odgovorilo, da je imela tremo.

3.5 Bi želel/-a sošolcema/sošolkama kaj sporočiti?

Tu odgovorov ni bilo veliko. Fantoma želijo sporočiti, da sta legendi, da je bilo vse v redu in da sta se kar potrudila, lahko pa bi bilo bolje. Dekletoma pa želijo sporočiti, da sta se potrudili, da sta zelo dobri učiteljici, da jim je bila izvedena ura všeč in da sta enkratni.

3.6 Ali bi tudi ti v prihodnosti izvedel/-la kakšno uro?

V skupini Fanta so z da odgovorili trije učenci, v skupini Dekleti pa dve.

3.7 Vprašanja, ki so vezana samo na izvajalce

3.7.1 Si se dolgo pripravljaj/-a na nastop?

En fant je odgovoril z da, drugi pa z ne. Obe dekleti sta odgovorili z da.

3.7.2 Misliš, da je bilo sošolcem všeč?

En fant je odgovoril seveda, eden pa srednje. Eno dekle je odgovorilo z mislim, da, drugo pa z da, saj so pokazali zanimanje.

3.7.3 Kaj bi mi želel/-a sporočiti?

En fant mi je napisal, da dobro učim. Ena punca je odgovorila, da je bila to zelo dobra ideja, da vidimo, koliko časa in truda porabite za nas, druga pa je odgovorila, da bi lahko to še kdaj ponovili.

4 Moj pogled na izvedeni uri

Tisti, ki me poznajo, vedo, da vedno poskušam nekaj novega. Sem razrednik naporni generaciji osmošolcev, v razredu jih je samo 22, je pa veliko posameznikov, ki želijo svojo pozornost na takšen ali drugačen način. Učence vsako leto razdelimo v heterogene skupine. Ker je bilo učencev enega oddelka premalo, je v skupini Dekleti še osem učencev drugega oddelka.

Poučevanje obeh skupin je iz ure v uro en sam velik izziv. Zato sem letos prvič tudi poskusila tako izvesti uro. Ker je v skupinah več nadarjenih učencev, sem možnost ponudila vsem. Zanimivo je, da sta se odločila dva para. Prav zanimivo je, da je vprašalnik zgolj potrdil moja opažanja. Učenci v skupini Fanta najbolj uživajo, če se med uro veliko dogaja. Radi bi se zabavali. Zato v tej skupini tudi nisem vedela, kaj bo. Bala sem se, da bo to ena sama zabava. Vendar ni bila. Fanta sta se dobro pripravila, bila sta samostojna, pripravljena pomagati, zelo dobro sta se vživela v vlogo učitelja. Nista pa pred samo izvedbo niti malo pomislila na to, da bi bilo dobro, če se prej malo pogovorita o tem, kako bosta izvedla uro. Kdo bo pisal, kdo razlagal. Zato je bila ura bolj kot ne uspela improvizacija. Druga skupina je že v osnovi mirnejša. Ne potrebuje toliko »zabave« kot druga skupina. Dekleti sta pokazali, da smo ženske veliko bolj organizirane. Pripravili sta učni list, plakat, bili sta usklajeni, delovali sta kot popoln par. Dobro sta se časovno uskladili, pomagali sta prav vsem.

5 Zaključek

Težko bi se odločila, kateri par me je bolj navdušil. Vsak od njih je pridobil novo izkušnjo, ki si jo bo zagotovo zapomnil. Veseli me, da si vsi takšnih ur še želijo. Biti nadarjen v današnjem času ni samo nekaj, kar je na papirju. Ponuditi jim je treba stvari, ki so drugačne, kjer prekosijo sami sebe. Fanta sta me še najbolj navdušila s svojo zagnanostjo. Lahko bi to uro vzela za zabavo, saj ne sodita ravno v sam vrh »pridnih« fantov.

Ponosna sem na vse. Zagotovo me najbolj veseli to, da so bili učenci te ure res motivirani. Niso nagajali, nove učiteljice so sprejeli kot prave. Gotovo bom še ponovila, da me bodo zamenjali nadarjeni učenci. Seveda pa bom še naprej iskala kaj novega. In predvsem se bom ravnala po tem, kar je zapisal eden od učencev. Izvajala bom ure, ki bodo zanimivejše od vseh drugih.

6. Literatura

1. Kalin, J. (2003). Učiteljeva vloga in pristop pri odkrivanju in spodbujanju nadarjenih. V M. Blažič (ur.), *Nadarjeni med teorijo in prakso, zbornik prispevkov, mednarodni znanstveni simpozij* (str. 330–338). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene.
2. Kavaš, B. (2003). Matematično nadarjeni učenci v osnovni šoli. V M. Blažič (ur.), *Nadarjeni med teorijo in prakso, zbornik prispevkov, mednarodni znanstveni simpozij* (str. 419–429). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene.

3. Breceljnik, M. (2003). Nadarjeni učenci – izziv šoli in učitelju. V M. Blažič (ur.), *Nadarjeni izkoriščen ali prezrt potencial, mednarodni znanstveni simpozij, zbornik* (str. 83–91). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene.
4. Vehovec, M. (2003). Matematična nadarjenost. V M. Blažič (ur.), *Nadarjeni izkoriščen ali prezrt potencial, mednarodni znanstveni simpozij, zbornik* (str. 530–538). Novo mesto: Slovensko združenje za nadarjene.
5. Čudina Obradović, M. (1991). *Nadarenost, razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Nagel, W. (1987). *Odkrivanje in spodbujanje nadarjenih otrok*. Ljubljana: Državna založba Slovenija.

Petra-Štefanija Kavčič: Mokrišče – poplavni log reke sore

Osnovna šola Cvetka Golarja Škofja Loka

janez.petra@siol.net

Lektor: Svjetlana Urbančič, prof.

IZVLEČEK

Mokrišče je skupno ime za edinstvena območja, ki imajo značilnosti tako vodnih kot tudi kopenskih ekosistemov. Pod vasema Godešič in Reteče, na levem bregu reke Sore, se nahaja zanimivo mokrišče. S skupino nadarjenih učencev Osnovne šole Cvetka Golarja smo ga eno leto vsak mesec obiskovali, raziskovali in fotografirali. Opazovali smo spreminjanje vegetacije in količine vode. Zanimalo nas je, ali okoliški prebivalci poznajo to mokrišče in njegov pomen, zato smo izvedli krajšo anketo med naključnimi prebivalci Godešiča in Reteč ter nekaterimi učenci šole. Večina anketirancev mokrišča ni poznala, zato smo za učence pripravili razstavo, s katero smo mokrišče podrobneje predstavili. Sklenili smo, da bomo mokrišče z učenci še naprej obiskovali in opazovali ter njegov izjemni pomen poskušali predstaviti tudi širši javnosti.

Ključne besede: mokrišče, edinstvena območja, opazovanje, pomen

WETLAND – FLOOD- MEADOW OF SORA RIVER

ABSTRACT

Wetland is a common name for unique areas that have the characteristics of both aquatic and terrestrial ecosystems. Below the villages of Godešič and Reteče, on the left bank of the Sora River, there is an interesting wetland. With a group of gifted pupils from Cvetko Golar Primary School, we visited, researched and photographed the wetland each month for one year. We observed changes in vegetation and the amount of water. To determine whether local residents are familiar with the wetland and its importance, we carried out a short survey among the residents of Godešič and Reteče, who were selected at random, and some of the pupils from the school. Because most of the respondents were unfamiliar with the wetland, we prepared an exhibition for pupils, at which we presented the wetland in detail. We decided to continue to visit and observe the wetland with the pupils and to try to present its great importance to the general public as well.

Key words: wetland, unique areas, observation, importance

UVOD

Voda je naše največje bogastvo in gradnik celic vseh živih bitij. Ta življenjsko pomembna spojina predstavlja približno 70 % človeškega telesa. Vsi življenjski procesi potekajo v vodi, zato je življenje brez nje nemogoče. Ljudje vodo uporabljamo v različne namene. Pomembna je za delovanje vseh gospodarskih panog (pridobivanje električne energije, tehnologija, kmetijstvo, gostinstvo in turizem itd.) in kot pitna voda, ključnega pomena za preživetje vseh živih bitij. Podtalnica je vir pitne vode za več kot 90 % prebivalcev Slovenije. Vode delimo na sladke in slane. Nahajajo se v številnih oblikah, kot so morja, oceani, reke, potoki, jezera, izviri, itn. (Smrekar, 2006).

Mokrišče je skupno ime za področja, ki niso niti vodni niti kopni ekosistemi, temveč imajo značilnosti obeh. To so barja, močvirja, logi, loke, mlake itn. Glavno vlogo v mokriščih ima voda (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003). Mokrišča so zelo pomemben življenjski prostor za številne organizme, ki so se prilagodili vodnemu režimu, kemijskim, fizikalnim ter biološkim lastnostim vode. Mokrišča se zaradi naravnih procesov spreminjajo. Pomembno vlogo pri spreminjanju imajo tudi človeški posegi v režime površinskih in podzemnih voda. Da bi bolje razumeli dinamiko in pomen mokrišč, smo se s skupino nadarjenih učencev odločili raziskati mokrišče v bližini Osnovne šole Cvetka Golarja – poplavni log reke Sore.

JEDRO

Voda v Sloveniji in njen pomen

Voda je eden najpomembnejših naravnih virov v Sloveniji. Prisotna je v vseh oblikah (morje, reke, jezera, potoki itn.), zato v njej najdemo veliko različnih rastlinskih in živalskih vrst, med katerimi je mnogo tudi endemičnih. Slovenija je znana kot ena izmed držav z največjo biotsko pestrostjo podzemnega sveta (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003). Je gosto prepredena z mrežo površinskih tokov in bogata z zalogami podtalne vode. Velik vpliv na takšno vodnatost imata predvsem dva dejavnika, in sicer prepletanje prepustnih in neprepustnih kamnin ter količina padavin (Komac, Natek, Zorn, 2008).

V preteklosti so bili glavni viri pitne vode izviri, deževnica ali potoki. Kasneje so ljudje začeli izkopavati vodnjake, danes pa se z vrtanjem skuša zajeti vodo čim bolj globoko v vodonosnikih. V zadnjih desetletjih je prišlo do onesnaževanja tako površinskih kot tudi podzemnih voda. Glavni krivci za onesnaževanje so neustrezni tehnološki postopki in kmetijstvo z uporabo umetnih gnojil in fitofarmaceutskih sredstev (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003).

Vse države članice EU so pripravile svoje nacionalne načrte upravljanja voda, ki zagotavljajo trajnostno rabo vodnih virov in njihovo varstvo. V Sloveniji imamo trenutno še zadostne količine kakovostne pitne vode. Mnogi ljudje se ne zavedajo njenega pomena in zato z vodo kot najpomembnejšo naravno dobrino ne ravnajo ustrezno. Še vedno se porabljajo prevelike količine pitne vode, kar v prihodnosti lahko pripelje do pomanjkanja in zmanjšanja ustreznih količin te naravne dobrine. Naloga vsakega posameznika je odgovoren odnos do pitne vode in ohranjanje le-te za bodoče generacije. Vsak prebivalec Slovenije bi moral z vodo varčevati, zmanjševati količino odpadkov, paziti na ustrezno čiščenje voda ter uporabljati okolju prijazna čistila in gospodinjske aparate. Vsi bi morali spoznavati ključne dejavnike, ki ogrožajo dobro stanje voda (Ministrstvo za okolje in prostor, 2010).

Mokrišča v Sloveniji in njihov pomen

Okolje, kjer se srečujeta vodni in kopenski ekosistem, se imenujejo mokrišča (Petelin, Bačič, Jogan, 2015). V mokriščih osnovni življenjski utrip določa voda (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003). V Sloveniji je več kot 3500 mokrišč. Cerknjsko jezero, Škocjanske jame in Sečoveljske soline so mokrišča, ki so razglašena za mokrišča mednarodnega pomena, imenovala tudi ramsarske lokalitete (Ministrstvo za okolje in prostor, 2010). Mokrišča so močno povezana z nivojem podzemne vode. Številna mokrišča se nahajajo na poplavnih

ravninah, kjer že centimetske spremembe nivoja podzemne vode močno vplivajo na obseg mokrišča (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003).

Rastline in živali, ki živijo v mokriščih, sestavljajo življenjsko združbo, ki je prilagojena vodnim in talnim razmeram mokrišča. Mokrišča so zelo občutljivi in ogroženi ekosistemi, ki se spreminjajo zaradi naravnih procesov in človekovih posegov v vodni režim. Ljudje običajno ne poznajo njihove funkcije in procesov, ki potekajo v njih. Mokrišča so pomembna iz različnih vidikov, tako ekološkega kot gospodarskega in družbenega. Tam najdemo številne redke in ogrožene vrste rastlin in živali. Pomembno vlogo imajo pri čiščenju odpadnih voda, saj delujejo kot naravne čistilne naprave, predvsem zaradi talnih značilnosti in specifičnih rastlin. Predstavljajo zelo pomemben prostor za sprostitev in rekreacijo ljudi. Zagotavljajo oskrbo z vodo, imajo pomembno vlogo pri kroženju vode in kemijskih snovi v naravi in preprečujejo nastanek poplav (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003).

Glede na nastanek ločimo naravna in antropogena mokrišča. Slednja so posledica človekove dejavnosti, npr. ribniki, kali, soline ipd. Ljudje s svojimi, pogosto nepremišljenimi posegi v naravo vplivamo tudi na obstoj mokrišč. Med drugim mokrišča zelo ogrožajo tudi črpanje podtalnice, graditve jezov in nasipov, zasipavanje in izsuševanje za namene kmetijstva in gozdarstva. V Sloveniji smo največ mokrišč izgubili prav zaradi kmetijstva. Med letom 1973 in 1991 je bilo v Sloveniji osušenih več kot 70 000 ha zemljišč. Ta območja so danes tako biotsko kot tudi kulturno osiromašena (Matičič, 1993).

Ohranjanje in varovanje teh občutljivih ekosistemov je izjemnega pomena za naravo in človeka. S podpisom ramsarske konvencije je Slovenija obljubila ohranjanje in zavarovanje nekaterih mokrišč (Ministrstvo za okolje in prostor, 2003).

Mokrišče – poplavni log reke Sore

V zadnjih letih se vse več piše in govori o skrbi za okolje in naravo. S skupino nadarjenih učencev smo se odločili, da bomo ob svetovnem dnevu mokrišč pripravili razstavo o mokriščih. Naš namen je bil mokrišča približati ostalim učencem naše šole ter jih seznaniti s pomenom in vlogo teh posebnih, zanimivih in edinstvenih ekosistemov. Z učenci smo se dogovorili, da bomo spoznali in raziskali mokrišče v bližini naše šole.

Mokrišče se razteza v trikotni obliki, z južne strani ga omejuje reka Sora, na zahodu kmetijske obdelovalne površine in na severozahodni strani visoka terasa iz konglomeratnih kamnin pod naseljema Godešič in Reteče. Na zahodni strani mokrišče preseka asfaltna lokalna cesta Lipica–

Godešič. Na desnem bregu reke Sore v vasi Draga, na južnem robu mokrišča, se nahaja javno odlagališče odpadkov. Območje mokrišče je danes neposeljeno in je pokrito z nestrnjenimi gozdovi, med katerimi se nahajajo njive in travniki. Reka Sora je prejšnjih desetletjih premikala strugo tudi do 100 m letno. Mokrišče je v vseh letnih časih bogato z vodo. Voda se nahaja v različnih oblikah, kot so mlake, luže, izviri, potoki in reka Sora. S Sorškega polja na to področje prihaja podtalnica, nekaj njenih izvirov je v konglomeratni terasi pod vasjo Reteče. Skozi mokrišče tečeta dva potoka: Mala Sorica in Struga. V osrednjem delu mokrišča, ob potoku Struga, se nahajajo ostanki starega mlina, kar kaže na to, da je bilo pred več desetletji to področje poseljeno. V bližini mlina se nahajata star zapuščen sadovnjak in travnik. Gozdna tla tega področja so na številnih mestih zelo vlažna.

Spoznavanje in raziskovanje mokrišča

Z nadarjenimi učenci smo eno leto vsaj enkrat mesečno skupaj obiskali mokrišče in beležili dogajanja, fotografirali in opazovali spreminjanje najpomembnejšega dejavnika tega okolja – vode.

Med obiski mokrišča v spomladanskem času smo opazili bujno rast čemaža. Ta rastlina za svojo rast potrebuje ravno to, kar ji te gozdovi bogato nudijo, to sta vlaga in senca. Opazili smo, da je travnik v sadovnjaku skromen s cvetlicami. Gre namreč za področje, ki ga ljudje še vedno intenzivno gnojijo z umetnimi gnojili in kosijo za seno ter tako vplivajo na rastline, ki tam uspevajo.

Videli smo, da sta potoka Struga in Mala Sorica prek celega leta zelo bogato porastla s številnimi vodnimi rastlinami. Zgodnjospomladanska zlato rumeno cvetoča kalužnica in v mesecu maju cvetoča močvirska perunika sta v gostih sestojih prekrivali predvsem področje mlake in luže. V enem delu gozda so ljudje pred več desetletji zasadili vrbe. V vaseh Reteče in Godešič je bila nekdanj namreč razvita obrt pletarstvo. Poganjke mladih vrb so ljudje uporabljali za pletenje košar. V današnjem času je ta obrt že skoraj povsem pozabljena. Opazili smo, da je to področje zapuščeno in vse bolj zaraščeno s tujerodnimi invazivnimi vrstami rastlin, predvsem žlezavo nedotiko in kanadsko zlato rozgo, ki poraščata tudi bregove reke Sore in se vedno bolj širita v gozdove na južnem robu mokrišča. V okolici poplavnih gozdov mokrišča so številni travniki in njive. Travniki so gnojeni, saj se trava porablja za krmo živali. Prav tako so intenzivno obdelovane tudi njive. Opazili smo, da ljudje v mokrišče odlagajo gradbeni material, ki so ga delno uporabili za utrjevanje poti v gozdu, nekaj večjih kosov (salonitna kritina, opeke, beton ...) je ležalo v različnih delih gozda. Poplavna tla gozdov so v najbolj vlažnih delih

prerasla s praprotni. V gozdu rastejo predvsem vlagoljubne vrste dreves in grmov. Največje spremembe v količini vode med letom smo opazili na predelu mlake. V spomladanskem in jesenskem času, ko so bile padavine bolj obsežne in močne, je bila mlaka veliko večja kot poleti, v sušnem obdobju. V vseh letnih časih smo lahko zaznali lepoto tega posebnega ekosistema. V spomladanskih in poletnih mesecih smo uživali v sproščujoči zeleni zavesi dreves in lepemu petju ptic, jeseni v zlatorumenih barvah listov, pozimi pa v tišini in miru, ki ga je ponujala speča narava. Med obiski mokrišč nismo srečali veliko ljudi.

Med okoliškimi prebivalci smo izvedli anketo, s katero smo preverjali poznavanje mokrišča in njegovega pomena. Ugotovili smo, da večina ljudi ne pozna mokrišča in njegovega pomena za naravo in človeka. Nekaj anket smo razdelili tudi učencem naše šole. Izkazalo se je, da je poznavanje mokrišč zelo slabo, zato smo se v naslednjem šolskem letu ponovno odločili za pripravo razstave ob svetovnem dnevu mokrišč. Izdelali smo maketo opazovanega mokrišča in plakate, s katerimi smo želeli učencem naše šole predstaviti pomen tega posebnega ekosistema. Zanimanje za razstavo je bilo veliko, zato smo v naslednjih mesecih izdelali tudi zgibanko z zemljevidom in krajšim opisom mokrišča. Zgibanko smo ponudili učiteljicam razredne stopnje, ki v okviru športnega dne z otroki redno obiskujejo to področje.

ZAKLJUČEK

Naše opazovanje in raziskovanje mokrišč se je začelo že pred nekaj leti, ampak še zdaleč ni končano. Z delom namreč želimo nadaljevati tudi v prihodnje. Naša želja je, da v tem prostoru ne bi bilo posegov, ki bi mu škodovali ali ga uničevali, zato je naš cilj seznaniti širšo množico s pomenom mokrišč in njegovo vlogo za naravo in človeka. Veseli bi bili, če bi se ta lep in edinstven ekosistem zavaroval kot pomemben del naravne dediščine.

VIRI IN LITERATURA

Komac B., Natek K., Zorn M. (2008). Geografski vidiki poplav v Sloveniji. Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Geografija Slovenije 20, str. 67–69.

Matičič B. (1993). Melioracija. Enciklopedija Slovenije 7. Mladinska knjiga, Ljubljana: str. 61–64.

Ministrstvo za okolje in prostor (2003). Agencija Republike Slovenije za okolje. Vodno bogastvo Slovenije: Podzemna voda: str. 55–67.

http://www.arso.gov.si/vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Vodno_bogastvo_5podzemne_vode.pdf <26.2.2019>

Ministrstvo za okolje in prostor (2003). Agencija Republike Slovenije za okolje. Vodno bogastvo Slovenije: Mokrišča: str. 47–53.

http://www.arso.gov.si/vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Vodno_bogastvo_4mokrisca.pdf <26.2.2019>

Ministrstvo za okolje in prostor (2010). Skrbimo za vode. Kako bo Slovenija poskrbela za svoje vode? Predstavitev Načrta upravljanja voda 2009–2015.

Petelin S., Bačič T., Jogan N. (2015). Prispevek k poznavanju flore mokrišč v dolini Prušnice pri Borovnici (osrednja Slovenija). Hladnikia 35: str. 53–71.

Smrekar A. (2006). Zavest ljudi o pitni vodi. Geografski vestnik 78, 2: str. 111–113.

Mojca Kosi: Popestritev in nadgradnja znanja geometrije nadarjenih učencev s pomočjo mandal in rozet

OŠ Velika Nedelja

mojca.kosi@guest.arnes.si

Lektorirala: Tina Zadravec, prof.

Izveleček

Poučevanje matematike me vsako leto pripelje do novih izzivov. V letošnjem šolskem letu sem se odločila z nadarjenimi učenci pri dodatnem pouku, pri podaljšanem bivanju in ustvarjalnih delavnicah popestriti in nadgraditi osnovno znanje geometrije s pomočjo mandal in rozet. Le-te so me prevzele zaradi izjemnih oblik in pomena.

Mandale simbolizirajo krog in vsebujejo kombinacijo povezanih geometričnih oblik, barv, figur, likov in simbolov. Gre za razkošen prikaz kroga, organiziranega okoli središča, v katerem so liki, simboli, figure ali znaki razporejeni simetrično ali komplementarno. Navdih zanje dobimo v naravi (oči, cvetje, školjke, snežinke, planeti, prerez plodov sadja in dreves, človeško telo ...).

Z učenci različnih starostnih obdobj (4. in 5. razred v OPB, 7. razred v okviru pouka, dodatnega pouka ter ustvarjalnih delavnic) ustvarjamo in raziskujemo mandale in rozete, iščemo simetrije, podobnosti in druge geometrijske značilnosti. Mandal in rozet ne raziskujemo glede na njihovo simboliko in pomen, temveč z matematičnega vidika in vidika ustvarjalnosti.

Učimo se konstruirati različne vrste rozet, in sicer:

- trilistne,
- štirilistne,
- peterolistne,
- šesterolistne.

Pri tem učenci aktivno spoznavajo zakonitosti geometrije, uporabijo znanje o kotih, o krogu (polmer, premer, središčni kot, simetrale ...) in se urijo v natančnosti, potrpežljivosti, doslednosti, ustvarjalnosti in še marsičem.

Ključne besede: mandala, rozeta, zrcaljenje (refleksija), vrtenje (rotacija), krožnica, kvadrat, pravilni večkotnik

Abstract

Teaching mathematics brings me new challenges every year. This school year I decided to enrich lessons for gifted pupils and pupils in extended stay and creative workshops by upgrading their basic knowledge of geometry with the use of mandalas and rosettes, which have fascinated me with their exceptional shapes and meaning.

Mandalas symbolize a circle and contain a combination of connected geometric shapes, colours, figures and symbols. It is a rich presentation of a circle organized around its centre, containing figures, symbols and signs, which are arranged in a symmetric and complementary manner. They are an inspiration from nature, for example: eyes, flowers, shells, snowflakes, planets, cross sections of fruit and trees, human body etc.

With pupils from different age groups (in 4th and 5th grade within extended stay unit, in 7th grade within regular school lessons and in creative workshops), we create and explore

mandalas and rosettes, searching for symmetry, resemblance and other geometric characteristics. We do not explore them with regard to their symbolism and shapes but rather from mathematical and creative perspective.

We are learning to construct different types of rosettes, being:

- trefoil,
- quatrefoil,
- cinquefoil,
- hexafoil.

In this way, pupils actively learn about the laws of geometry, use their knowledge of angles and circle (radius, diameter, central angle, bisection) and improve skills such as precision, patience, consistency and more.

Keywords: mandala, rosette, reflection, rotation, [circumference](#), [square](#), regular polygon

Uvod

Mandale se pojavljajo v človeštvu že od nekdaj – v mitologiji, različnih verstvih, kulturah in umetnosti – v obliki rozet, labirintov ali grbov. Simbolizirajo krog in vsebujejo kombinacijo povezanih geometričnih oblik, barv, figur, likov in simbolov. Gre za razkošen prikaz kroga, organiziranega okoli središča, v katerem so liki, simboli, figure ali znaki razporejeni simetrično ali komplementarno. Navdih zanje dobimo v naravi (oči, cvetje, školjke, snežinke, planeti, prerez plodov sadja in dreves, človeško telo ...). Pri mandalah se pogosto medsebojno prepleta simbolika dveh preprostih geometrijskih likov – kroga in kvadrata. Včasih je kvadrat obdan s krogom ali pa je krog včrtan kvadratu.

Mandale in rozete zadnje čase pogosto najdemo v obliki pobarvank za otroke in odrasle, uporabljajo se za sproščanje, meditacijo, koncentracijo, zaščito, zdravljenje in tudi molitev. Lahko jih barvamo, rišemo, opazujemo, kako se v njih povezujejo barve, figure, simboli, ali pa ustvarimo mandale po lastnih zamislih in se prepustimo užitkom ob ustvarjanju unikatnih izdelkov.

Mandale in rozete pri podaljšanem bivanju

Učenci pri podaljšanem bivanju (4. in 5. razred) so pobarvali precej mandal in povedali, da jih barvanje le-teh sprošča in pomirja po napornem pouku. Hkrati so učenci, ki so imeli več domače naloge, pri samostojnem učenju imeli več miru in tišine, saj so imeli tudi ostali učenci skupine zaposlitev, ki je potekala precej bolj usmerjeno od prostega igranja. Še posebej je bilo to dobrodošlo v primeru kombinirane skupine učencev 4. in 5. razreda, saj imajo učenci pogosto zelo različen obseg domačih nalog. Veliko časa so namenili barvanju mandal po svoji izbiri (na voljo so imeli precej različnih pobarvank). Lepo pobarvane mandale so jim bile v veliko zadovoljstvo in obljuba, da bomo njihove izdelke razstavili na šoli, jim je bila še dodatna motivacija. Pri barvanju so se trudili, da so uporabljali čim bolj skladne barve, pazili so, da so si barve sledile v urejenem zaporedju in da je končni izdelek imel nek red, smisel oziroma izgled. Najprej so se z mandalami ukvarjale samo punce, ko pa so fantje videli nekaj njihovih izdelkov, so se z veseljem priključili pri tovrstnem ustvarjanju.

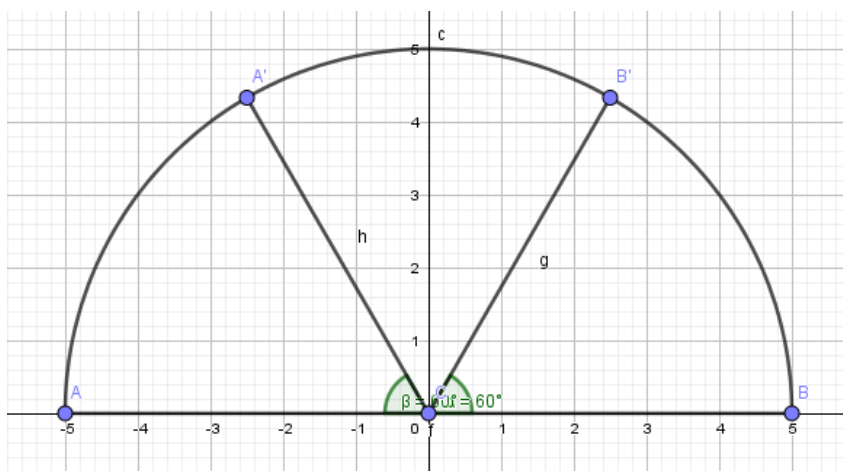
Ustvarjalnejši in bolj motivirani učenci so s šestilom in ravnilom narisali nekaj lastnih mandal in pri tem:

- utrdili znanje o krogu in krožnici (središče kroga/krožnice, polmer in premer kroga/krožnice, zasuk za določen kot),
- se urili v natančnosti pri risanju s šestilom in ravnilom,
- utrdili in poglobili znanje o simetriji in skladnosti,
- se seznanili z nekaterimi novimi pojmi, kot so: očrtana in včrtana krožnica, krožni lok, središčni kot.

Pri opazovanju mandal so najlažje in najhitreje prepoznali zrcaljenje čez premico, sčasoma pa so prepoznali tudi zrcaljenje čez točko, vrtenje oziroma zasuk za določen kot in nekoliko težje vzporedni premik. Z učenci smo opazovali različne mandale in med njimi iskali takšne, v katerih je vidna osna simetrija, središčna simetrija oz. zasuk za določen kot.

V predbožičnem in prednovoletnem času smo izdelali nekaj zanimivih snežink, ki so krasile okna učilnice 4. razreda v zimskem času. Za izdelavo šesterokrakih snežink smo izrezali kroge iz papirja s polmerom 10 cm. Potem smo te kroge prepognili na pol. Na vsaki strani smo izmerili kot 60° (kot α na desni strani in kot β na levi strani), s svinčnikom narahlo narisali kraka kotov na obeh straneh in polkroge prepognili tako, da je točka A prekrila točko

B' in točka B točko A' . Pri tem je središče dobljenega krožnega izseka ostalo enako začetnemu središču krožnice.

Na prepognjeni papir smo skicirali vzorec snežinke ter jo izrezali s škarjami. Nekaj snežink smo izdelali na druge načine in dobili lepe primere mandal v naravi.

Mandale in rozete v 7. razredu

V sedmem razredu je bilo delo z mandalami in rozetami kompleksnejše. Z učenci smo se najprej seznanili s pojmom mandala in rozeta (umetniški okras v obliki stiliziranega cveta oziroma splošen izraz za okroglo okno, ki se uporablja predvsem za okna, zgrajena v gotskem slogu, beseda pa izhaja iz angleškega imena za cvet vrtnice). V naslednjem koraku smo si ogledali nekaj mandal in opazovali ter iskali simetrije, zasuke in določali središčne kote pri vrtenju mandale okrog središčne točke ter vzporedne premike.

Učenci so svoja spoznanja uporabili v kreativnem risanju lastnih mandal in rozet s pomočjo šestila in ravnila. Uživali so ob nastajanju različnih domiselnih izdelkov, se urili v natančnosti, doslednosti, izražanju svojih idej na papirju in se soočili z veliko izzivi glede načrtovanja. Ponovili smo osnovne pojme v geometriji, še posebej pojme v krogu (krožnica, polmer, premer, dotikalnica oz. tangenta, sekanta, mimobežnica), risanje kotov, se seznanili z včrtano in očrtano krožnico, s krožnim lokom in se naučili načrtati pravilni večkotnik. Pogosto jim je zmanjkalo časa, da bi izlili na papir vse nove ideje, ki so se jim sprti porajale.

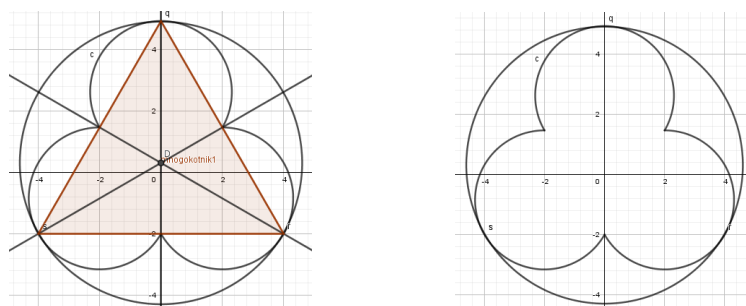
Učence sem seznanila z osnovami GeoGebre. Naučili so se narisati točko, premico, daljico, poltrak, pravokotnico, vzporednico, simetralo daljice, simetralo kota, pravilni večkotnik z dano stranico in s številom kotov, krožnico, krožni lok, obodni lok. Poskusili smo risanje

danih kotov ter zrcaljenje čez premico in zrcaljenje čez točko. Z nekaj vaje so bili učenci dovolj spretni, da so v GeoGebri narisali mandale po lastni izbiri. Načrtovanje v GeoGebri jim je bilo še posebej zanimivo, saj prej tega odprtokodnega matematičnega programa sami še niso uporabljali, risanje v njem pa je lahko veliko hitrejše in bolj natančno kot klasično risanje s svinčnikom in z geometrijskim orodjem.

S pomočjo šestila in ravnila ter matematičnega programa GeoGebra so se naučili skonstruirati tri-, štiri-, petero- in šesterolistno rozeto.

Potek načrtovanja trilistne rozete:

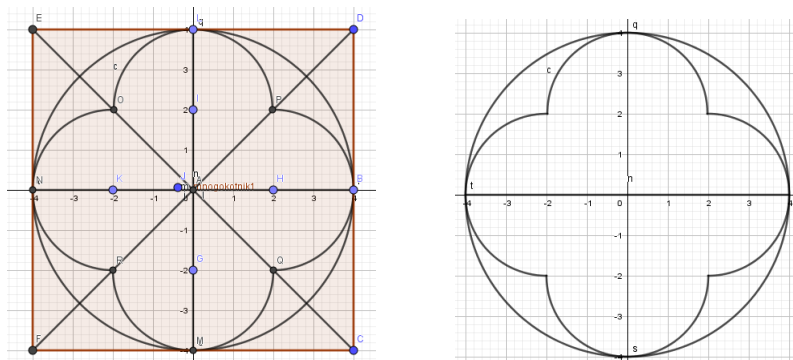
Najprej narišemo enakostranični trikotnik. Pri načrtovanju na list si začetno stranico a izberemo, ostali stranici a pa odmerimo in naneseemo s šestilom. Pri risanju z GeoGebro uporabimo znanje o vsoti notranjih kotov v trikotniku in določimo kot med sosednjima stranicama: $180^\circ : 3 = 60^\circ$. Sledi risanje simetral stranic trikotnika, s pomočjo katerih dobimo razpolovišča stranic trikotnika in središče trikotniku očrtane krožnice. Trikotniku očrtamo krožnico, nato pa narišemo 3 krožne loke, ki potekajo od enega presečišča simetrale trikotnika z enakostraničnim trikotnikom do sosednjega presečišča simetrale trikotnika z enakostraničnim trikotnikom in potekajo skozi izbrano oglišče trikotnika (prikazano na levi sliki spodaj). Središča krožnih lokov smo določili z razpolovišči daljic z enim krajiščem v središču očrtane krožnice trikotnika in drugim krajiščem v oglišču trikotnika. Če na listu obrobimo krožne loke in trikotniku očrtano krožnico, dobimo trilistno rozeto (prikazana na desni sliki spodaj).

Potek načrtovanja štirilistne rozete:

Najprej narišemo enakostranični štirikotnik – kvadrat. Pri načrtovanju na list si začetno stranico a izberemo, ostale stranice a pa odmerimo in naneseemo s šestilom. Upoštevamo, da je kot med sosednjima stranicama kvadrata enak 90° . Sledi risanje simetral stranic kvadrata, s pomočjo katerih dobimo razpolovišča njegovih stranic in središče očrtane krožnice. Narišemo še diagonali kvadrata. Narišemo 4 krožne loke, ki imajo polmer enak četrtini

dolžine stranice kvadrata in potekajo od ene diagonale kvadrata do druge diagonale kvadrata tako, da je stranica kvadrata njihova tangenta (prikazano na levi sliki spodaj). S krožnimi loki dobljenemu liku očrtamo krožnico, ki je hkrati včrtana krožnica kvadrata. Tako smo načrtali štirilistno rozeto (prikazana na desni sliki spodaj).

Potek načrtovanja peterolistne rozete:

Najprej narišemo pravilni petkotnik. Pri načrtovanju na list si začetno stranico a izberemo, izračunamo notranji kot (najprej vsoto vseh notranjih kotov: $(n - 2) \cdot 180^\circ = (5 - 2) \cdot 180^\circ = 3 \cdot 180^\circ = 540^\circ$, ta rezultat delimo s 5 in dobimo velikost notranjega kota 108° .) Narisani stranici a odmerimo notranja kota ob vsakem krajišču, sosednji stranici a pa odmerimo in naneseemo s šestilom. Postopek nadaljujemo, dokler ni narisani pravilni petkotnik. Sledi risanje simetral stranic petkotnika, s pomočjo katerih dobimo razpolovišča njegovih stranic in središče petkotniku očrtane krožnice. Petkotniku očrtamo krožnico, nato pa narišemo 5 krožnih lokov, po enega iz vsakega oglišča petkotnika, ki potekajo od enega presečišča simetrale petkotnika z njegovo stranico do sosednjega takega presečišča. Dobljenemu liku očrtamo krožnico, ki ima enako središče kot petkotniku očrtana krožnica. Na ta način smo narisali peterolistno rozeto.

Potek načrtovanja šesterolistne rozete:

Najprej narišemo pravilni šestkotnik. Pri načrtovanju na list si začetno stranico a izberemo, izračunamo notranji kot (najprej vsoto vseh notranjih kotov: $(n - 2) \cdot 180^\circ = (6 - 2) \cdot 180^\circ = 4 \cdot 180^\circ = 720^\circ$, ta rezultat delimo s 6 in dobimo velikost notranjega kota 120° .) Narisani stranici a odmerimo notranja kota ob vsakem krajišču, sosednji stranici a pa odmerimo in naneseemo s šestilom. Postopek nadaljujemo, dokler ni narisani pravilni šestkotnik. Sledi risanje simetral stranic šestkotnika, s pomočjo katerih dobimo razpolovišča njegovih stranic

in središče šestkotniku očrtane krožnice. Narišemo očrtano krožnico, nato pa narišemo 6 krožnih lokov, po enega s središčem v vsakem izmed oglišč šestkotnika, ki potekajo od enega presečišča simetrale šestkotnika s stranico šestkotnika do sosednjega takega presečišča. Dobljenemu liku očrtamo krožnico, ki ima enako središče kot očrtana krožnica. Dobimo šesterolistno rozeto.

Zaključek

Popestritev pouka z mandalami je bila po eni strani zelo zanimiva, po drugi pa pogosto zelo pestra.

Podaljšano bivanje imam na urniku enkrat dve in enkrat tri ure tedensko. Le-to je med drugim namenjeno tudi opravljanju domačih nalog in sprotnemu učenju snovi, ki jo učenci obravnavajo pri pouku, gibanju na svežem zraku in v telovadnici, pogovoru o aktualnih dogodkih itd. Vmes imamo kosilo. Poleg tega številni učenci obiskujejo različne interesne in druge dejavnosti in niso prisotni ves čas trajanja podaljšanega bivanja. Največkrat so to ravno nadarjeni učenci, ki aktivno sodelujejo na raznih tekmovanjih, pri različnih aktivnostih, prireditvah in podobno. Nekateri učenci so se udeležili tekmovanja iz razvedrilne matematike in ker niso mogli obiskovati interesne dejavnosti razvedrilna matematika, ki jo izvajam, smo del časa z nadarjenimi učenci namenili še reševanju vaj iz razvedrilne matematike. Po pouku pa otroci potrebujejo čas še za sprostitev. V tem času so najraje mandale samo barvali in se trudili dobiti v njih čim lepše vzorce. Ko so pri pouku v 5. razredu obravnavali krog in krožnico, smo risali samo mandale s pomočjo krožnic. To uro so bili zelo ustvarjalni. Najprej so naloge reševali v delovnem zvezku za 5. razred, nato pa so hitrejši učenci narisali nekaj podobnih slik po lastnem izboru še na list.

V sedmem razredu pa smo se srečali z drugačnimi izzivi. Tam smo imeli na voljo približno eno uro tedensko, in sicer pri dodatnem pouku, ob četrtnih 7. učno uro. Pri rednem pouku je za tovrstno delo pogosto ostalo zelo malo časa zaradi želje, da redno snov čim boljše predelamo, in učencev, ki pouku težje sledijo in potrebujejo veliko vodenja ter pogosto niso samostojni pri reševanju nalog. Po koncu pouka pa so učenci že nekoliko utrujeni in niso več toliko željni novega znanja in ustvarjanja. Z nekaterimi smo se še pripravljali na šolsko in državno tekmovanje iz razvedrilne matematike ter iz matematike. Učenci imajo zelo raznolike urnike zaradi izbirnih predmetov in interesnih dejavnosti, zaradi česar nismo našli še kakšne ure, ko bi bili skupaj prosti.

Učenci so zelo uživali v risanju mandal z GeoGebro, s katero so se srečali prvič. Zelo motivirani so preizkušali risanje raznih geometrijskih pojmov in se veselili končnih izdelkov, ki so jih naredili. Svojo matematično ustvarjalnost so pokazali tudi pri risanju mandal s pomočjo šestila in ravnila. Z delom so začeli zelo navdušeni, proti koncu pa je nekaterim že malo zmanjkovalo volje za dokončanje lastnih zamisli. Dobro so prepoznavali različne vrste preslikav in na drugačen način ponovili znanje o preslikavah, dobljeno pri pouku. V nekaterih primerih so zlahka opazili ponavljajoče se vzorce.

Verjamem, da bodo učencem aktivnosti, ki smo jih izvajali v povezavi z mandalami, koristile tako pri matematiki in nasploh v življenju, saj so se med delom urili v natančnosti, doslednosti, potrpežljivosti, razvijali svojo ustvarjalnost, obenem pa ponovili ali na novo spoznali določene nove pojme ter oblike in načine dela. Posebno in dragoceno izkušnjo pa sem z omenjenim delom dobila tudi sama.

VIRI IN LITERATURA:

Diederichs, G. (2011). Barvamo mandale. Zbirka otroške radosti. Ljubljana: Oka, otroška Knjiga.

Gorše, T. (b.l.). Pobarvanka za odrasle. Mandale. Pridobljeno s https://vegilandija.si/wp-content/uploads/2017/11/Pobarvanka_za_odrasle_Mandale_Vegilandija.si_.pdf.

Rodiger, T. i Svaguša, P. (2017). Matematički modeli u gotičkoj arhitekturi. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 8 (1), 59–70. Pridobljeno s <https://hrcak.srce.hr/182987>.

Scrace, C. (2015). Risanje mandal. Meditativno ustvarjanje. Ljubljana: Založba BP.

Šmitek, Z. (2016). Mandale. Tajni vrtovi razsvetljenja. Ljubljana: Beletrina.

Henrika Kaiser: Nadarjeni otroci in družabne igre

OŠ Neznanih talcev Dravograd

henrika.kaiser@os-dravograd.si

Lektorica: Darja Lesnik

Povzetek

Prvi september je poseben dan, še posebej za 25 vedoželjnih, vznemirjenih, radovednih in ustvarjalnih prvošolcev in prvošolk. Kaj kmalu se pokaže, da so nekateri še posebej nadarjeni na najrazličnejših področjih. Po navadi zmorejo več kot njihovi sovrstniki in sovrstnice, so bolj uspešni in hitreje rešijo svoje naloge. Za razcvet njihove nadarjenosti jih je potrebno posebej spodbujati in jih usmerjati. Učitelji in učiteljice jim moramo biti pripravljeni ponuditi več. Načinov kako pravilno bodriti talentirane šolarje in šolarke, je ogromno. V prvem razredu je mogoče omenjen cilj doseči z družabnimi igrami.

Ključne besede: otrokova nadarjenost, lastnosti nadarjenih, delo z nadarjenimi, družabne igre, didaktične igre

Abstract

The first of September is a significant day, especially for 25 curious, excited and creative first grade pupils. It soon turns out that some of them are remarkably gifted in a wide spectrum of fields. Usually, they can also handle more than their peers handle and successfully solve their tasks quicker. To develop their giftedness, teachers need to encourage them, guide them properly and offer them more. There are a lot of ways to encourage schoolchildren. In the first class, it is possible to achieve this through board games.

Key words: child's giftedness, characteristics of gifted children, prewriting-abilities, board games, didactic games

1. Uvod

Vzgoja in izobraževanje, informacijska tehnologija, preverjanje znanja, vselej spreminjajoči se učni načrti, težave doma in v šoli – od učiteljic in učiteljev se pričakuje marsikaj. Zato je izredno pomembno, da ne pozabimo na še eno odgovornost, povezano z nadarjenimi otroki. Nadarjeni in talentirani otroci imajo namreč posebne potrebe in težave. Naša dolžnost je, da jim pomagamo pravilno razvijati in negovati njihove sposobnosti. (George, 1997: 5–6)

Načinov, kako pravilno bodriti talentirane šolarje in šolarke, je ogromno. V prispevku želim pokazati, da je to v prvem razredu zelo enostavno in učinkovito doseči z družabnimi igrami, ki krepijo kognitivno mišljenje, samostojnost, timsko delo in branje.

2. Nadarjeni otroci

Nadarjeni ali talentirani otroci so po eni od najpogosteje uporabljenih definicij, ki je zapisana v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978, tisti, ki pokažejo visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, in tisti, ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti. (Travers, Elliot & Kratochwill, 2000: 447)

3. Lastnosti nadarjenih otrok

Na podlagi rezultatov raziskav lahko rečemo, da imajo v primerjavi z ostalimi nadarjenimi učenkami in učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki so bolj izrazite. Kljub temu se moramo zavedati, da nadarjene in nadarjeni niso neka homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine. (Žagar, Artač & ostali: 1999: 2)

Osebnostne lastnosti, ki jih lahko najdemo v skupini nadarjenih, se po navadi nanašajo na različna področja:

- miselno-spoznavno področje: razvito divergetno mišljenje, razvito logično mišljenje (analiza, abstrahiranje, posploševanje, sposobnost sklepanja), nenavadna domišljija, natančnost opazovanja, dober spomin, smisel za humor;
- učno-storilnostno področje: široka razgledanost, visoka učna uspešnost, bogato besedišče, hitro branje, spretnost v eni od umetniških dejavnosti (glasba, ples, risanje, dramatizacija itd.), motorična spretnost in vzdržljivost;
- motivacija: visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti, radovednost, raznoliki in močno izraženi interesi, vztrajnost pri reševanju nalog, visoka storilnostna motivacija, uživanje v dosežkih;
- socialno-čustveno področje: močno razvit občutek za pravičnost, neodvisnost in samostojnost, sposobnost vodenja in vplivanja na druge, izrazit smisel za organizacijo, empatičnost. (Žagar, Artač & ostali: 1999: 2)

3. Odkrivanje nadarjenosti otrok

Odkrivanje nadarjenosti otrok označuje celoten proces, ki vključuje evidentiranje, identifikacijo ter seznanitev in pridobitev mnenja staršev. Pri odkrivanju nadarjenih učencev sodelujejo vsi pedagoški delavci in šolska svetovalna služba. Po potrebi se šole povezujejo med seboj ter k sodelovanju pritegnejo tudi strokovnjake zunanjih institucij. (Žagar, Artač & ostali: 1999: 4)

Odkrivanje se praviloma izpelje v prvi in drugi triadi, po potrebi pa se ponovi še v tretji triadi, saj se s tem zagotovi, da imajo vsi nadarjeni enake možnosti biti odkriti. Poleg pravočasnega odkrivanja nadarjenih otrok in organiziranja različnih diferenciranih oblik dela z njimi je bistveno tudi njihovo kontinuirano spremljanje. (Žagar, Artač & ostali: 1999: 4)

4. Delo z nadarjenimi otroci

Delo z nadarjenimi učenci izhaja iz naslednjih temeljnih načel:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja;
- hitrejše napredovanje v procesu učenja;

- razvijanje ustvarjalnosti;
- uporaba višjih oblik učenja;
- uporaba sodelovalnih oblik učenja;
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov;
- upoštevanje individualnosti;
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti;
- skrb za celostni osebni razvoj;
- raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem;
- uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa;
- skrb za to, da so nadarjeni učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti;
- ustvarjanje možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese. (Žagar, Artač & ostali: 1999: 2)

Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci je leta 1999 predlagala oblike in dejavnosti posebej za prvo triado:

- notranja diferenciacija;
- individualne zadolžitve učencev;
- individualiziran pouk;
- kooperativno učenje in druge oblike skupinskega dela;
- posebne domače zadolžitve;
- dnevi dejavnosti;
- interesne dejavnosti;
- hitrejša napredovanje;
- dodatni pouk. (Žagar, Artač & ostali: 1999: 2)

Ker v prvi triadi poteka delo z nadarjenimi otroci predvsem v okviru matičnega razreda v oblikah notranje diferenciacije pouka, saj je priporočljivo le občasno krajše ločevanje nadarjenih učencev iz razreda (Žagar, Artač & ostali: 1999: 2), menim, da so družabne igre še ena dragocena aktivnost, pri kateri lahko nadarjeni otroci po končanemu reševanju nalog nadgrajujejo svoje znanje, izkusijo različne situacije, medsebojno sodelujejo in se tudi zabavajo.

5. Nadarjeni otroci in družabno-didaktične igre

Ko govorim o družabno-didaktičnih igrah, govorim o igrah, ki se najpogosteje uporabljajo v šoli. Imajo določena pravila, ki jih določijo učiteljice in učitelji, in jih morajo otroci upoštevati. Družabne didaktične igre imajo pred ostalimi dinamičnimi metodami prednost, saj posameznika vključijo celostno. Rezultati raziskave, opravljene v ZDA, kažejo, da družabne didaktične igre posameznika izzivajo in ga naredijo pozornejšega, učenje pa je hkrati bolj zanimivo in učinkovito. Prav tako je z družabno-didaktičnimi igrami mogoče krepiti kognitivno mišljenje, samostojnost, timsko delo, itd. (Mrak Merhar, Umek & ostali, 2013: 22). Zaradi tega imajo družabno-didaktične igre velik potencial biti bolj zabavna oblika dela z nadarjenimi otroci.

V šoli uporabljamo igre, ki so že izdelane, večino pa pripravim in izdelam sama ali s pomočjo otrok. Nekatero izmed teh iger so skrbno shranjene v igralni torbi, ki jo učenci in učenke po želji odnesejo domov za en teden. Namen družabno-didaktičnih iger tako ni samo gojiti otrokovo nadarjenost, pač pa tudi spodbuditi otroke in starše, da kakovostno preživijo skupni čas.

5.1 Nekaj primerov družbeno-didaktičnih iger na področju opismenjevanja

Kot učiteljica v prvem razredu nadarjenim otrokom, ki hitreje rešijo učno delo, pri pouku slovenščine ponudim opisane družabno-didaktične igre. Otroci na tak način utrdijo glasove, natančen zapis črk, določajo glasove v besedi, bogatijo besedni zaklad in se urijo v branju. Ob igranju se nevede, da utrjujejo ali nadgrajujejo učno snov, na veliko zabavajo.

5. 1. 1 Igra glasov I

Opis: Na začetku otroci enkrat vržejo kocko. Kdor vrže največje število, začne prvi. Na polju, kjer se ustavijo, ugotavljajo, na kateri glas se začne sličica na c ali č. Če otrok ugotovi pravilno, ostane na polju, če trditev ni pravilna, se vrne na začetek. Zmagovalec igre je tisti, ki prvi pripelje svojo figuro na cilj.

Potrebujemo: Igralno kocko, igralno ploščo.

Cilj igre: Učenci razvijajo slušne zaznave, ozavestijo glasove. Razlikujejo glasova c in č od drugih glasov. Ob igranju upoštevajo pravila in krepijo prijazne medsebojne odnose.

5. 1. 2 Slika, slika, slikica

Opis: Na začetku imata oba tekmovalca enako igralno ploščo. Nastavita peščeno uro in istočasno začneta igro. Z žetoni označita predmete na sliki, ki se začnejo, končajo ali imajo na sredini glas z ali ž. Zmaga tisti, ki po končanem času zbere največ žetonov. Preverita pravilnost postavljenih žetonov.

Potrebujemo: Dve igralni plošči, žetone in peščeno uro.

Cilj igre: Razlikujejo glasova z in ž od drugih glasov. Določijo mesto glasu z in ž v besedi (na začetku, v sredini in na koncu). Učenci razvijajo slušne zaznave in koncentracijo. Ob igranju upoštevajo pravila.

5. 1. 3 Ugotavljam in pišem

Opis: Otroci mečejo kocko. Na polju, kjer se ustavijo, ugotavljajo, na kateri glas se začne in konča sličica. Če otrok zapisano črko ugotovi pravilno, ostane na polju, če trditev ni pravilna, se vrne na začetek. Na polju s črko pravilno zapiše črko s prstom na tla. Zmagovalec igre je tisti, ki prvi pripelje svojo figuro na cilj.

Potrebujemo: Igralno kocko, igralno ploščo.

Cilj igre: Zaznajo in utrdijo prvi in zadnji glas v besedi. Razvijajo pozornost in pravočasno reagiranje. Izbrani glas zapisujejo z veliko tiskano črko po dogovorjeni smeri, obliki in velikosti. Pri pisanju upoštevajo in utrjujejo smer pisanja. Ob igranju upoštevajo pravila.

5. 1. 4 Ustrezni par

Opis: Na začetku otroci enkrat vržejo kocko. Kdor vrže največje število, začne prvi. Vse kartice spomina dobro premešajo in razporedijo na dovolj veliko površino tako, da so sličice obrnjene navzdol in se jih ne vidi. Igralec, ki je na vrsti, odkrije dve kartici tako, da ju vidijo tudi drugi igralci. Poiskati mora par (sliko in zapis – kolo in zapis kolo) Če sta slika in zapis različna, ju vrne na mesto, igro pa nadaljuje naslednji igralec . Če pa sta slika in zapis enaka, ju igralec vzame in postavi predse. Z igro nadaljuje toliko časa, dokler odkriva pare kartic. Igra se konča, ko zmanjka kartic. Zmaga tisti igralec, ki zbere največ parov. Potrebujemo: 30 kartončkov, kocko.

Cilj igre: Učenci poimenujejo sličico. Berejo natančno in besedo priredijo ustrezni sličici ter bogatijo besedišče. Ob igranju upoštevajo pravila in krepijo prijazne medsebojne odnose.

5. 1. 5 Uganke

Opis: Na začetku otroci enkrat vržejo kocko. Kdor vrže največje število, začne prvi. Otroci vse kartice ugank dobro premešajo in razporedijo na dovolj veliko površino tako, da so karte obrnjene navzdol in se jih ne vidi. Igralec, ki je na vrsti, odkrije karto in prebere uganko. Če so igralec ugane, poišče predmet na igralni kocki in ga označi s figuro. Zmaga tisti igralec, ki zbere največ figuric na igralni plošči.

Potrebujemo: Igralno ploščo, karte z ugankami, 5 rdečih in 5 modrih figur, kocko.

Cilj igre: Besedilo drug drugemu v paru preberejo. Urijo se v zbranem poslušanju. Širijo besedni zaklad. Razvijajo koncentracijo in pozornost. Ob igranju upoštevajo pravila.

5. 1. 6. Sestavi besedo

Opis: Otroci obrnejo peščeno uro in mečejo kocko. Tolikor pik kot je na kocki, toliko črk izvlečejo iz vreče. Otrok poskuša sestaviti besedo. Nadaljuje naslednji igralec. Ko igralec sestavi besedo, jo glasno prebere in si vzame žeton. Igra se nadaljuje. Ko se izteče čas na

peščeni uri, igralca ugotovita, koliko besed oziroma koliko žetonov imata. Zmaga tisti, ki ima več žetonov.

Potrebujemo: Peščeno uro, kocko, črke, žetone.

Cilj igre: Učenci iz danih črk sestavijo besedo in širijo besedni zaklad. Vadijo natančno branje besed. Krepijo koncentracijo in pozornost. Ob igranju upoštevajo pravila.

5. 1. 7. Spomin

Opis: Na začetku otroci enkrat vržejo kocko. Kdor vrže največje število, začne prvi. Vse kartice spomina dobro premešajo in razporedijo na dovolj veliko površino tako, da so slikice obrnjene navzdol in se jih ne vidi. Igralec, ki je na vrsti, odkrije dve kartici tako, da ju vidijo tudi drugi igralci. Poiskati mora par (sliko in glas/črko). Če sta slika in glas/črka različna, ju vrne na mesto, igro pa nadaljuje naslednji igralec. Če pa sta slika in glas/črka enaka, igralec ju vzame in postavi predse. Z igro nadaljuje toliko časa, dokler odkriva pare kartic. Igra se konča, ko zmanjka kartic. Zmaga tisti igralec, ki zbere največ parov kartic spomina.

Potrebujemo: 30 kartončkov, kocko.

Cilj igre: Učenci poimenujejo sličico. Določijo začetni glas v besedi. Krepijo sposobnost koncentracije, slušno razlikujejo glasove. Ob igranju upoštevajo pravila in krepijo prijazne medsebojne odnose.

6. Zaključek

Učiteljice in učitelji imamo poleg ostalih še eno dolžnost, ki je povezana z nadarjenimi in talentiranimi otroci. Načinov, kako pravilno spodbujati nadarjene otroke, je ogromno. V prispevku sem želela pokazati, da je v prvem razredu mogoče omenjen cilj doseči z družabno-didaktičnimi igrami, ki posameznika izzivajo in ga naredijo pozornejšega, krepijo kognitivno mišljenje, samostojnost, timsko delo in hkrati poskrbijo, da je učenje hkrati bolj zanimivo in učinkovito.

Kot učiteljica v prvem razredu nadarjenim otrokom, ki hitreje rešijo učno delo, pri pouku slovenščine ponudim opisane družabno-didaktične igre. Ob igranju se nevede, da utrjujejo ali nadgrajujejo snov, na veliko zabavajo.

Literatura in viri

- Elliott, S. (2000). *Educational psychology: Effective teaching, effective learning*. Boston: McGraw-Hill.
- George, D. (1999). *Nadarjen otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Mrak Merhar, I., Umek, L., Jemec, J. in Repnik, P. (2013). *Didaktične igre in druge dinamične metode*. Ljubljana: Salve d.o.o. Pridobljeno na 5. marec 2019, s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/Gradiva_ESS/NIO/NIO_2DMC_Didakticne.pdf.
- Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno na 5. marec 2019, s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf.

Boris Kojc: Razvijanje pozitivnega odnosa do živega sveta

OŠ LOVRENC NA POHORJU

boris.kojc@oslovrenc.si

Lektorirala: Zdenka Jakop

Izveleček

V prispevku bom predstavil uvajanje nadarjenih učencev v svet vivaristike. Gre za poglobljanje znanja o rastlinskem in živalskem svetu, ki so ga pridobili pri naravoslovnih predmetih. Nadarjeni učenci razvijajo občutek odgovornosti, pozitiven odnos do živih bitij in se seznanijo z etičnimi pravili pri gojenju živali in rastlin. Pri delu in skrbi za živali ter rastline se naučijo sprejemati drugačnost in razvijati medsebojne odnose.

Učenci s projektnim delom, ki poteka po pouku ali med glavnim odmorom, nadgradijo svoje znanje o gojenju organizmov v vivariju, terariju, akvariju itd. Naučijo se ustvariti čim bolj

naravno okolje, saj vsaka rastlinska ali živalska vrsta potrebuje specifično okolje, v katerem lahko uspeva in se uspešno razmnožuje. Nadarjeni učenci dosežejo višjo raven odgovornosti do gojenih živali, saj ponotranjijo osnovna etična pravila pri gojenju živali in rastlin ter se zavedajo okoljevarstvene problematike.

Učenci spoznajo, da živo bitje ni igrača, ki jo zavržeš, ko se je naveličaš, ampak je bitje, ki mu moraš vso njegovo življenje posvečati pozornost in ga odgovorno oskrbovati. Aktivno jih vključimo v proces učenja in jim omogočimo, da svojemu teoretičnemu znanju dodajo praktično vrednost.

Ključne besede:

- vivaristika, vivarij, terarij, akvarij, etična pravila gojenja živali in rastlin, okoljevarstvena problematika.

Abstract

In the contribution, I will introduce the introduction of talented students into the world of vivarism. It is about deepening knowledge about the plant and animal world, which the students acquired in natural science subjects. Talented students develop a sense of responsibility, a positive attitude towards living beings and learn about ethical rules in the cultivation of animals and plants. When working, as well as caring for animals and plants, they learn to accept the difference and develop mutual relations.

Students with project work, which takes place after school or during the main break, upgrade their knowledge of organism cultivation in vivarium, terrarium, aquarium, etc. They learn to create as much as natural environment, therefore each plant or animal species needs a specific environment in which it can thrive and reproduce successfully. Talented students achieve a higher level of responsibility towards farmed animals by incorporating basic ethical rules in the cultivation of animals and plants, and are aware of environmental issues.

The students realize that a living being is not a toy, that you throw away when you get tired of it, but that it is a being that you have to pay attention and responsibly take care for it throughout its whole life. We actively involve them into the learning process and enable them to add practical value to their theoretical knowledge.

Uvod

Svet, v katerem živimo, se dnevno spreminja. V zadnjem času smo priča izjemnemu razvoju najnovejših tehnologij – računalnik, pametni telefoni in tablice... Osnovnošolcem oziroma najstnikom so te tehnologije blizu in z njimi radi rokujejo. Prav te nove tehnologije in digitalni mediji pa so tisti, ki so zelo spremenili njihov način življenja in odnos do narave in posledično živega sveta, ki jih obdaja. Pred desetletji je komunikacija med najstniki potekala na travniku, ob potoku, v gozdu..., zdaj pa poteka na družbenih omrežjih in preko računalniških iger. Iz stvarnega sveta so se preselili v virtualni svet, kjer jim računalniški programerji ustvarijo gozd, travnik, jezero, živali...

V preteklosti so mladostniki svoj prosti čas skozi igro preživljali z opazovanjem travnikov, gozdov, potokov in rib v njem, občasno so se najbolj pogumni preizkusili celo v prepovedanem ribolovu in zelo hitro so ugotovili, da je potrebno ogromno spretnosti in izkušenj, da se ulovi riba. Danes jih opazujejo in lovijo z računalniško miško v virtualnem svetu za dodatne bonus točke in napredovanje v višji nivo. V raznih računalniških simulacijah spreminjajo travnike v njive, kjer pridelujejo različne kmetijske pridelke. V teh računalniških simulacijah na travniku ni žuželk in v gozdu ni ptic ter divjadi. Mladostniku se preko računalniških iger na prefinjen način vcepi miselnost, da je potrebno naravo, v kateri živimo in nas obdaja, maksimalno izkoristiti za svoje potrebe.

Mladostniško obdobje je najpomembnejše obdobje za oblikovanje vrednostnega sistema. Prav zaradi tega je čas osnovne šole še posebej pomemben. To povzema star slovenski pregovor: »Kar se Janezek nauči, to Janez zna.«

Učenci s projektnim delom ureditvijo terarijev za ruske pritlikave hrčke (*Phodopus campbelli*), avstralske paličnjake (*Extatosoma tiaratum*) in akvarij za endlerjeve gupije (*Poecilia wingei*) ter pritlikave prisesnike (*Otocinclus affinis*), osvojijo in nadgradijo svoje znanje o gojenju organizmov v umetnem okolju. S pomočjo literature in podrobnejšim preučevanjem naravnega okolja, poustvarijo čim bolj naravne razmere, v katerih določena živalska in rastlinska vrsta živi in uspeva. Pri nadarjenih učencih želimo doseči višjo raven odgovornosti oziroma razvoj ustrezne empatije do gojenih organizmov. Želimo, da ponovno vzpostavijo pristen stik človeka z naravo, da se bodo zavzemali za trajnostni razvoj.

Namen vivaristike na naši šoli je oblikovati ustrezen odnos med nadarjenostjo in vrednotami, saj je to nujno potrebno za razvoj naše družbe. Delo z nadarjenimi temelji na harmonizaciji intelektualnega potenciala in vrednotne usmeritve (Musek, 2009).

Teoretični del

Strokovni delavci smo vedno znova postavljeni pred dilemo, kako nadarjene učence pridobiti za dodatno delo. Kako v svetu najnovejših tehnologij v njih vzpodbuditi zanimanje za naravo oziroma okolje, v katerem živijo. Dejstvo namreč je, da nadarjeni učenci niso homogena skupina, ampak se med seboj razlikujejo po osebnostnih lastnostih, ki se nanašajo na različna področja: miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. Posledično je potrebno prilagajanje vzgojno izobraževalnega dela učencem interesom, potrebam in značilnostim. Da bi spodbudili njihov celostni in optimalni razvoj, je potrebno ponuditi tudi posebne individualne programe vzgojno-izobraževalnega dela. Pri nadarjenih učencih želimo na podlagi njihovega interesa razvijati individualne osebnostne značilnosti s pomočjo sodelovalnih oblik učenja, predvsem z druženjem nadarjenih učencev, ki izkazujejo enake potrebe in interese. V našem primeru je namen tega druženja poglobljanje temeljnega znanja s področja naravoslovja in biologije ter spodbujanje samostojnosti in odgovornosti do sebe in narave, ki nas obdaja.

Posebej zaskrbljujoče je slabo zanimanje za naravoslovne predmete med učenci tretjega vzgojno-izobraževalnega obdobja. Mogoče se znotraj vsebin pri omenjenih naravoslovnih predmetih premalo razvija in spodbuja veščine opazovanja, občudovanja, spoštovanja in odgovornosti do narave. Narava je namreč osnovni vir informacij o zapletenih procesih, ki dnevno potekajo v biosferi, katere del je tudi človek. Ravnovesje med biotskimi in abiotskimi dejavniki se je skozi zemeljsko zgodovino vzpostavljalo milijone let. Človek je to ravnovesje z okoljskim in ogljičnim odtisom začel krhati. Da se je nekaj spremenilo, nas dnevno po svetu opozarjajo številni vremenski ekstremi. Velike količine izpustov toplogrednih plinov, ki jih je s svojim načinom življenja ustvaril človek, so botrovale dvigu povprečne temperature ozračja. Podnebnih sprememb se več ne da ustaviti, lahko pa se jih upočasniti in pri tem bodo morali prevzeti aktivno vlogo tudi naši učenci. Kako potem takem pritegniti mladostnike, da bodo upočasnili visok tempo življenja in odložili sodobne tehnologije ali jih mogoče celo uspešno uporabili v namen opazovanja, občudovanja in varovanja našega okolja. Mislimo, da je ena izmed metod, kako pritegniti njihovo pozornost,

tudi vivaristika. V osnovi nam omogoča, da v šoli na preprost način poustvarimo kotiček žive narave in jo predamo v oskrbo in varovanje našim učencem.

Kaj torej je vivarij? Če si pogledamo v slovar slovenskega knjižnega jezika, lahko preberemo: »Zaprta prostor za gojenje kopenskih, vodnih živali in rastlin.« (SSKJ, 2019)

Vivaristika nam omogoča vsakodnevni neposredni stik z naravo in to kar v šoli. Gre za neokrnjen svet, ki ob ustrezni oskrbi živalim ne povzroča trpljenja, nam pa je v veselje, ko lahko opazujemo živali. V vivarijih lahko gojimo sladkovodne ali morske ribe in plazilce domačega ali tropskega izvora. Prebivalci vivarijev ne potrebujejo sprehoda, ne povzročajo hrupa in ne mažejo doma. Je pa potrebno določeno znanje, ki ga lahko pridobimo s pomočjo strokovne literature ali ustreznih revij s področja vivaristike. S prebiranjem literature lahko učenci dodatno nadgradijo svoje znanje o posameznih živalskih in rastlinskih vrstah. Izhajajo namreč iz znanega k neznanemu, kar je osnova problemskega pouka. Učiteljevo poznavanje učencev oziroma njihovega predznanja je ključnega pomena. Oskrba terarija mora biti prilagojena njihovi razvojni stopnji in njihovem predznanju. V konkretnem primeru lahko pomeni pogin živali v vivariju. Pri oskrbi se učenci opirajo na že usvojeno znanje. Ustvarjalno in aktivno pridobivajo nove izkušnje s prebiranjem literature in praktičnim delom-izkušnjo.

Razumejo potrebe živih bitij in spoznajo medsebojno odvisnost dejavnikov žive in nežive narave oziroma biotskih in abiotskih dejavnikov. Rušenje ravnotežja v vivariju, pomanjkanje vode, spremembe temperaturnega režima itd., lahko pomeni pogin gojenih organizmov. Skrb in odgovorno ravnanje z organizmi, ki smo jih vzeli v oskrbo, naj bi zavestno osvojili tudi pri varovanju našega življenjskega okolja.

Vivariji oziroma natančneje akvariji, terariji ali insektariji so poleg življenjskega okolja posameznih vrst lahko tudi okrasni dodatki v določenem prostoru. Naštete oblike vivarijev se med seboj zelo razlikujejo. Akvarij je napolnjen z vodo, v terariju, kjer se nahajajo plazilci, pa imamo samo substrat. Gotovo je veliko težja predvsem za osnovnošolce oskrba akvarija. Pri njegovi oskrbi je potrebno upoštevati precej dejavnikov, ki lahko ob nenadni spremembi pomenijo pogin organizmov v njem. Mogoče bi izpostavili najbolj pomembne. Na začetku se moramo predvsem odločiti za velikost in obliko ter ustrezno namestitvev. V akvariju se namreč tedensko izvajajo vzdrževalni posegi, zato mora biti lahko dostopen. Akvarij ne deluje brez filtra, ki iz vode izloča organski material, ki onesnažuje vodo. Če akvarijski filtrirni sistem ne izloči teh organskih snovi, postane voda v kratkem času strupena

za ribe in rastline. V akvariju neprestano poteka dušikov cikel. Bakterije in mikroorganizmi predelajo vse organske in dušikove snovi, ki so prisotne v akvarijski vodi. V prvem ciklu se tvorita amonijak (ko je pH vrednost vode višja od 8) ali amonij (ko je pH vrednost vode nižja od 8). V sklopu druge stopnje dušikovega ciklusa nastanejo nitriti, ki se v tretji stopnji dušikovega ciklusa spremenijo v nitrate. Nitrat se potem kopičijo v vodi, vendar je njihova strupenost za vodne organizme nizka.

Vivaristika na naši šoli

Na šoli imamo v naravoslovni učilnici dva terarija, v katerih imamo naseljene ruske pritlikave hrčke (*Phodopus campbelli*) in terarij, v katerem so avstralski paličnjaki (*Extatosoma tiaratum*). V avli se nahaja 240 litrski akvarij, v katerem gojimo endlerjeve gupije (*Poecilia wingei*) ter pritlikave prisesnike (*Otocinclus affinis*). Učenci oskrbujejo terarije in akvarij vsak dan v glavnem odmoru in po dogovoru z učiteljem po pouku. Glede na potrebe je v skupini od 3 do 6 učencev, ki se pri oskrbi tedensko menjavajo. Ob koncu tedna in med počitnicami ribe hrani avtomatski krmilnik, hrčkom pa menjavajo vodo in vsujejo hrano delavci šole.

Avstralske paličnjake hranimo z listi robide, ki jih menjavamo na štirinajst dni. Vsak dan z vodo orosimo robide, da listi dlje časa ostanejo sveži. Robide smo izbrali z razlogom, ker so v naravi dosegljive čez vso leto. V terariju imamo samo samičke, ki posledično izlegajo neoplojena jajčeca, iz katerih se po 6-12 mesecih na dnu terarija, kjer je substrat, izvalijo nove samičke.

V terariju, kjer imamo ruske pritlikave hrčke, nastiljo-lesne pelete menjavamo na tri tedne. Posodo s peskom očistimo in pesek zamenjamo vsak teden. Vsak dan jim učenci zamenjajo vodo in dodajo posebno hrano za pritlikave hrčke. Občasno dobijo tudi koščke sveže zelenjave. Hrčki so zelo veseli, kadar jih vzamemo iz terarija in jih nežno božamo.

S pomočjo sredstev iz šolskega slada smo v preteklem šolskem letu kupili nov akvarij in vso pripadajočo opremo. Prejšnji akvarij je bil star več kot deset let in je dotrajal. Z oskrbo akvarija imajo učenci tudi največ dela. Vsak dan se ribe nahrani in tedensko se menjava 10 odstotkov vode. Pri tem posesamo dno in očistimo okrasno kamenje in steklo. Tedensko izvajamo meritve vode, kjer se izmeri pH vrednost, trdota in vsebnost nitratov. Preverimo stanje rastlin in po potrebi odrežemo in odstranimo odmrle liste. Istočasno preverimo delovanje akvarijskih naprav, grelca in sistema za zračenje. Imamo pa na Pohorju zelo mehko vodo, kar nam povzroča precej težav pri zagotavljanju ustrezne trdote vode. Trdota

vode je namreč odvisna od raztopljenih apnenčastih snovi, magnezija, sulfatov, kloridov... Te snovi so prisotne v obliki ionov. Večje je njihovo število, trša je voda. Ker smo izbrali živorodne ribe endlerjeve gupije, smo morali trdoto vode (karbonatno trdoto) dvigniti s 3 na 10° KH. V osnovi se skupna trdota vode določa v nemških stopinjah ° dGH in se deli na začasno ali karbonatno in permanentno trdoto. Če so pritlikavi prisesniki zelo prilagodljiva vrsta glede trdote vode, pa zahtevajo endlerjevi gupiji zelo trdo vodo za zdrav razvoj in uspešno razmnoževanje. Tedensko dodajamo v akvarij gnojilo za rastline in kulture nitrifikacijskih bakterij, ki razgrajujejo nitrite in jih spreminjajo v nitrate.

Zaključek

Šolske in občolske dejavnosti narekujejo našim učencem zelo hiter življenjski slog. Posledično jih neprestana interakcija v virtualnem svetu naredi nemirne in jim otopi čute. Zelo težko je opazovati mladostnike, ki se niti za trenutek ne uspejo umiriti, da bi občudovali barvne kontraste cvetov, poslušali ptičje petje ali opazovali let čmrlja... Psihatri že govorijo o zasvojenosti z računalniki oziroma z aktivnostmi, ki nam jih ta omogoča. Virtualni svet spremeni percepcijo naših možganov v čutnem dojetanju predmetnega sveta. Kako torej rešiti oziroma osvoboditi mladostnike iz virtualnega sveta in jim pokazati lepoto resnične narave, ki nas obdaja. Žal se posledic vedno prepozno zavemo. Tudi zdaj ugotavljamo, da so naši učenci že izgubili stik z naravo in niso sposobni umirjenega opazovanja oziroma občudovanja narave, ki jih obdaja. Mogoče jim lahko v šoli z vivariji poustvarimo kotiček žive narave in jih ponovno naučimo pozitivnega odnosa do živega sveta ter nujnosti varovanja okolja za vse prebivalce našega planeta.

Nadarjeni učenci so pri vivaristiki s projektnim delom in sodelovalnim učenjem, pri izdelavi in oskrbi vivarijev aktivno soudeleženi v procesu učenja.

Literatura in viri

1. Musek, J. (2007, 2009), Predavanje na seminarju za srednje šole, VIZ delo z nadarjenimi dijaki, Arhiv ZRSS.
2. Učni načrt za izbirni predmet, Organizmi v naravnem in umetnem okolju,

http://www.mizs.gov.si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_sols tvo/osnovno_solstvo/program/izbirni_predmeti_v_osnovni_soli/

stran nazadnje obiskana 5. 3. 2019

3. SSKJ,

<http://bos.zrc-sazu.si/cgi/neva.exe?name=ssbsj&tch=14&expression=zs%3D84791>,

stran nazadnje obiskana 5. 3. 2019.

4. Voda v akvariju,

<https://www.zootic.si/clanki-akvaristika/>,

stran nazadnje obiskana 5. 3. 2019.

Lidija Klančič: Odkrivanje nadarjenih učencev na psihomotoričnem področju in primer dobre prakse pri urah športa v tretjem razredu

OŠ Martina Konšaka Maribor

lidijastopar@hotmail.com

Lektoriral: Dejan Klančič, prof.

Izveček

V današnjem svetu se ljudje dokazujemo z različnimi sposobnostmi. Te razvija vsak posameznik že od malih nog naprej. Spretnosti in veščine zelo radi prenašamo na svoje zanamce in jih pri tem spodbujamo in občudujemo. Že pri odraščanju lastnih otrok ali otrok, ki jih poučujemo, lahko opazimo razlike med njimi. Nekateri so uspešni, drugi nekoliko manj. Na splošno bi lahko trdili, da prepoznamo nadarjenega učenca prej kot učenca, ki potrebuje veliko naše pomoči. Pa vendarle ni zmeraj tako, zato moramo učitelji velikokrat dati veliko od sebe, da prepoznamo talentirane učence. Treba jih je spodbujati, jih motivirati, kakor tudi nuditi nove izzive. Veliko je področij, na katerih lahko odkrijemo nadarjene učence. Eno od teh je tudi gibalno področje. Seveda sodelujejo pri odkrivanju nadarjenih učencev vsi učitelji, starši kot tudi morebitni zunanji strokovnjaki, ki takšnega učenca poučujejo. Odkrivanje nadarjenih učencev poteka preko evidentiranja, identifikacije, seznanitve in mnenja staršev. V prispevku bo predstavljeno odkrivanje nadarjenih učencev

predvsem na psihomotoričnem področju. Predstavljen bo primer dobre prakse pri urah športa v tretjem razredu. Pomembno je tudi, da tem učencem pomagamo z različnimi strategijami, različnimi oblikami in metodami dela, da dosežejo karseda največ. Prav tako jih moramo usmerjati v različne športne dejavnosti, šolska športna tekmovanja, v neobvezni izbirni predmet in druge izbirne športne predmete.

Abstract

In today's world, we prove ourselves with various skills which we develop from an early age.

We enjoy passing on our skills and abilities to our posterity, encouraging and admiring them in their pursuits. Observing our children or the children that we teach, we can see the differences between them. Some are successful, others less so. It would be wrong to claim that it is easier to identify a gifted child than a child who needs a lot of our help as this is not always the case. Teachers must often put a lot of effort into identifying gifted students. These students must be encouraged and motivated and provided with new challenges. There are several fields in which gifted students can be identified. One of these is the psychomotor field. All the teachers, the child's parents, and potential external experts teaching such a child must cooperate in the identification. The identification of gifted students takes place through recording, identifying, informing, and obtaining the parents' opinion. The paper presents the identifying of gifted students in the psychomotor field. A best practice example of sports classes in the third grade is presented. It is important to help these students with various strategies and work methods and forms so that they can achieve as much as possible. They must also be steered towards engaging in various sports activities, school sports competitions, the optional elective subject of sports, and other elective subjects in sports.

Ključne besede: nadarjenost, talent, psihomotorično področje, gibalna nadarjenost, šport

Keywords: giftedness, talent, psychomotor field, motor giftedness, sports

1 Uvod

Strokovna literatura ne ponuja enotne definicije nadarjenosti. Razlog za to je med drugim tudi v tem, da nadarjeni niso homogena skupina, ampak se nadarjenost posameznika kaže v

različnih oblikah. Sem naj bi uvrščali tiste otroke in mladostnike, ki so nadarjeni ali talentirani že v predšolskem obdobju, v osnovni ali srednji šoli. Ti so pokazali visoke dosežke na intelektualnem, ustvarjalnem, specifičnem akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju. Ti učenci poleg rednega šolskega programa potrebujejo programe in aktivnosti, ki so prilagojene njim. Zakon o osnovni šoli uvršča nadarjene učence v skupino učencev s posebnimi potrebami. Šola mora tem učencem zagotoviti in prilagoditi različne metode in oblike dela. Prav tako jih moramo učitelji vključevati v različne oblike dela, jim nuditi individualno in/ali skupinsko pomoč. Vključevati jih moramo v dodatni pouk.

Odkrivanje nadarjenih učencev po našem konceptu poteka na treh stopnjah (po Bezić idr., 2006):

- evidentiranje;
- identifikacija;
- seznanitev in pridobitev mnenja staršev.

Evidentiranje

Izbrati moramo širšo skupino učencev, ki bi lahko bili nadarjeni. Pri tem uporabljamo že znane informacije o učencih in pri tem moramo upoštevati različna merila (Bezić idr., 2006):

- učni uspeh:

Predlagani učenec mora do izvedbe evidentiranja imeti odličen uspeh. Kadar govorimo o opisnih ocenah, mora učitelj upoštevati standarde znanja. Učitelji jih delimo na minimalne, temeljne in višje oziroma zahtevnejše. Učenec mora dosegati višje oziroma zahtevnejše standarde znanja, da je lahko izbran v skupino evidentiranih.

- dosežki:

Upoštevati moramo dosežke na posameznih področjih. Sem uvrščamo likovno, tehnično, glasbeno in športno vzgojo. Prav tako se upoštevajo dosežki, ki jih ima učenec na posameznih področjih interesnih ali drugih dejavnosti.

- učiteljevo mnenje:

Učitelj naj bi upošteval tudi možnost, da je nadarjen učenec lahko tudi tisti, ki ne izstopa posebej z učnim uspehom.

- tekmovanje:

Učitelj mora upoštevati dobre rezultate na različnih tekmovanjih. Med te štejemo tudi udeležitev na regijskem in državnem tekmovanju.

- hobiji:

Sem uvrščamo predvsem aktivnosti, ki jih imajo posamezniki in za katere kažejo poseben interes zanje.

- mnenje šolske svetovalne službe:

Svetovalni delavci so pozorni na nekatere učence, ki niso evidentirani glede na zgoraj našeta merila, pa bi načeloma lahko bili tudi nadarjeni učenci.

Identifikacija

Učence je treba v stopnji identifikacije podrobno obravnavati. Identifikacija vključuje naslednja merila (Bezić idr., 2006):

- ocena učiteljev:

Učitelji podajo oceno o že evidentiranih učencih s pomočjo posebnega ocenjevalnega pripomočka, ki naj bi zajel naslednja področja:

- razumevanje in pomnjenje snovi;
- sposobnost sklepanja;
- ustvarjalnost;
- motiviranost in interesi;
- vodstvene sposobnosti;
- telesno-gibalne sposobnosti;
- izjemni dosežki na različnih področjih.
- test sposobnosti:

Sem uvrščamo individualni ali skupinski test (npr. WISC).

- test ustvarjalnosti:

Gre predvsem za Torranceove teste ustvarjalnega mišljenja.

Oba zgoraj omenjena testa ovrednoti šolski psiholog. Učenec je identificiran kot nadarjen, če je dosegel vsaj pri enem od meril zahtevani nadpovprečni rezultat (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999), na ocenjevalni lestvici za učitelje pa je učenec dobil nadpovprečno oceno na posameznem področju nadarjenosti. Ugotovitev, da je učenec nadarjen, se sprejme na sestanku razrednega učiteljskega zbora, na katerem sodeluje tudi šolska svetovalna služba.

Seznanitev staršev in pridobitev njihovega mnenja

Zadnja stopnja odkrivanja nadarjenosti pri učencih predvideva seznanitev staršev in pridobitev mnenje o tem, da je njihov otrok nadarjen. Svetovalna služba skupaj z razrednikom seznaniti starše. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju steče samo stopnja evidentiranja. V tem obdobju mora učitelj biti posebej pozoren na te otroke in jim omogočiti, da pouk v matičnem oddelku poteka s pomočjo notranje diferenciacije (Bezič idr., 2006).

2 Delo z nadarjenim učencem pri pouku športa v 3. razredu

Po Konceptu temelji delo z nadarjenimi učenci na različnih načelih:

- širitev in poglobljanje temeljnega znanja,
- hitrejše napredovanje v procesu učenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- uporaba višjih oblik učenja in sodelovalnega učenja:
- upoštevanje individualnosti,
- spodbujanje odgovornosti in samostojnosti,
- skrb za celostni razvoj,
- upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov,
- raznovrstne ponudbe in omogočanje svobodne izbire učencem idr.

Osebnostno težko upoštevam vsa načela naenkrat, hkrati pa razmišljam o tem, kako oblikovati pester, individualiziran in diferenciran pouk. Učencem, ki zmorejo več, je treba ponuditi dopolnilne, zahtevnejše naloge. Pri tem moram paziti, da bo njihovo znanje res nadgradnja že znanega. Pri tem velikokrat postopam tako, da v svoje delo vključujem vsaj dve zgoraj naštetim temeljni načeli. Sama poučujem v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, zato lahko izkoristim možnost, da povežem redni pouk, interesne dejavnosti, športne dneve, taborne za nadarjene idr. Pri pouku nadarjenim učencem nadgrajujem naloge. Prav tako omogočam in dopuščam možnost, da ima nadarjen učenec pri urah športa različne vloge. Takšen učenec ali takšna učenka lahko pokaže oziroma demonstrira naloge, lahko vodi ogrevanje, pomaga sošolcem in jim pokaže kakšno vajo, izvaja dodatne gibalne vaje, izvaja enake naloge kot drugi, vendar na višji ravni zahtevnosti. Seveda pa upoštevam, da takšen način dela ne moti dela z ostalimi v razredu. Ker sem učiteljica prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja, bi želela na primeru dobre prakse prikazati nadgradnjo posameznih nalog pri nadarjenem učencu. Kadar načrtujem uro športa, sem pozorna na to, da imam v razredu učence, ki se razlikujejo glede na zmogljivosti. Imam učence, ki zmorejo ali znajo manj, nekateri učenci, ki zmorejo naloge glede na njihovo razvojno stopnjo, in učence, ki zmorejo in znajo več. Pri pouku uporabljam različne učne oblike dela. Pogosto uporabljam obliko dela v skupinah. Za delo v skupinah oblikujem različne naloge, ki jih učenci izvajajo po postajah. Za vsako nalogo seveda določim čas izvedbe in zahtevnost naloge. Učenec, ki zmore več in je kandidat za nadarjenega učenca, dobi zahtevnejše naloge. Občasno pripravim vadbo po postajah z dodatnimi nalogami. Učenci na glavni postaji izvedejo glavno vajo, na naslednjih postajah se zahtevnost stopnjuje. Kot tretjo obliko občasno uporabim delo v manjših skupinah, kjer imajo učenci obhodno vadbo. Naloge poznajo in krožijo po postajah. Zelo se razveselijo nalog, kadar so na obhodni vadbi napisane naloge na kartonih. Najpogosteje diferenciram učencem delo tako, da povečam čas trajanja dela na posamezni postaji, povečam število postaj, povečam število ponovitev, zmanjšam število odmorov za posamezno nalogo idr. Vsekakor pa pri delu postavljam različne cilje, različne vsebine ali določim različne obremenitve (Jurak, Kovač, 2012). Pri rednem pouku dam nadarjenemu učencu velikokrat možnost, da vodi splošno ogrevanje ali izvede igro ob zaključku ure.

Učna ura je potekala tako:

Razred: 3. r

Vsebinski sklop: Naravne oblike gibanja in igre

Učna enota: Delo po postajah

Cilji učne ure:

- Razvijanje hitrostne koordinacije in vzdržljivosti.
- Sproščeno in skladno z navodili izvajanje naravne oblike gibanja v različnih pogojih (preskoki, plezanje, plazenje idr.).
- Učenci znajo ravnati z različnimi športnimi pripomočki.
- Učenci razvijajo natančnost.
- Zadovoljevanje potrebe po gibanju in igri.
- Upoštevanje osnovnega načela varnosti v telovadnici.

Oblika dela: frontalna

Metode dela: demonstracija, razlaga

Orodja in športni pripomočki: klopi, kiji, žoge

Potek dela:

Učencem sem v uvodu povedala, kako bo potekala današnja ura športa. Predstavila sem jim načrt dela. Povedala sem jim, da morajo pri vajah biti natančni.

V uvodnem delu sem v telovadnici nastavila štiri klopi. Učenci so med ogrevanjem imeli različne naloge teka in preskakovanja. Učno uro je začel nadarjeni učenec. Upoštevati je moral navodilo, da se tečejo štirje krogi in da naj se izvede pri vsakem krogu na klopi druga naloga. Najprej so učenci v sproščenem teku pretekli klopi tako, da so morali na vsako klop stopiti. V drugem krogu so morali z enonožno klopi preskočiti. V tretjem krogu so morali z opiranjem na roke s sonožnim odzivom preskočiti klopi, medtem ko so v zadnjem krogu prvo klop preskočili, drugo klop pa podplazili. V nadaljevanju ure je učenec izvajal še gimnastične vaje. Učenec je ostalim učencem dajal natančna navodila in vsako vajo tudi pokazal. Učenci so ponovili vsako vajo sedemkrat. Učenec je pokazal nekaj vaj, ki so jih morali učenci izvesti tudi v parih.

V glavnem delu so učenci izvedli tekmovalno štafeto. Učence sem razdelila v tri skupine. Po telovadnici sem v enakomernih presledkih pravokotno na kolone učencev razdelila tri klopi. Učenci so izvajali vadbe po postajah. Pri tem sem uporabila vsebinske kartone, na katerih so

bile zapisane in narisane poznane vaje, saj so zato učenci vaje lahko izvedli sami. Krožili so od postaje do postaje in izvajali posamezne naloge. Delo na posamezni postaji je trajalo 5 minut. Na vsaki postaji sta bili za učence pripravljene dve vrsti nalog: za tiste, ki zmorejo več, in za ostale učence. Naloge za tiste, ki zmorejo in znajo več, so bile zahtevnejše z vidika obremenitve, kar pomeni, da so učenci izvedli večje število ponovitev ali izvajali vaje z večjo hitrostjo. Prav tako so bile naloge zahtevnejše v smislu stopnjevanja naloge – preskakovanje klopi sonožno se stopnjuje v enonožno.

1. postaja:

- Učenci v teku preskakujejo klopi štirikrat/šestkrat, dotaknejo se stene telovadnice in tudi v teku nazaj preskakujejo klopi.
- Učenci v teku preskakujejo klopi sonožno/enonožno, dotaknejo se stene telovadnice in tudi v teku nazaj preskakujejo klopi.

2. postaja:

- Učenci podplazijo klop, se dotaknejo stene telovadnice in v teku nazaj stopijo na klop/preskakujejo klop.
- Učenci podplazijo klop, tečejo naprej/vzvratno do stene, se je dotaknejo in v teku nazaj preskakujejo klop.

3. postaja:

- Učenci se premikajo po vseh štirih zadenjsko, splezajo pod klop/preko klopi. Ko pridejo mimo klopi, stečejo do stene in v teku nazaj preskakujejo klopi.
- Učenci se premikajo po vseh štirih zadenjsko, splezajo preko klopi. Ko pridejo mimo klopi, stečejo do stene in v teku nazaj preskakujejo klopi sonožno/enonožno.

Vsako nalogo ponovimo vsaj trikrat. Nadarjeni učenec jo lahko ponovi večkrat.

V zaključnem delu ure tekmujejo učenci v podiranju kija (oddaljen je bil 6 metrov). Žogo so lahko kotalili ali metali. Tekmovali so na čas. Zmaga skupina, ki v določenem času večkrat podere kij. Po koncu igre so učenci pospravili orodje. Sledila je analiza ure.

3 Zaključek

Na primeru dobre prakse vidimo, kako lahko nadarjenemu učencu omogočimo in pomagamo z različnimi strategijami, različnimi oblikami in metodami dela, da dosežejo karseda največ.

Prav tako jih moramo usmerjati v različne športne dejavnosti, športna šolska tekmovanja, v dodatne ure športa, v neobvezni izbirni predmet in druge izbirne športne predmete. Vključevati jih moramo tudi v tabore za nadarjene in jim omogočiti večjo individualizacijo. Poleg možnosti v šoli je dobro, da se posameznik udejstvuje tudi izven šolskih dejavnosti, ki jih omogočajo različna športna društva.

4 Literatura

Jurak, G., Kovač, M. (2012). Izpeljava športne vzgoje. Didaktični pojavi, športni programi in učno okolje. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Juriševič, M. (2014). Spodbudno učno okolje: Ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Pistotnik, B., Pinter, S., Pori, M. (2003). Gibalna abeceda: Naravne oblike gibanja v športni praksi. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

PROGRAM osnovna šola športna vzgoja, učni načrt. [Online]. Ministrstvo RS za šolstvo in šport. [Citirano 3. mar. 2019, 20.10] Dostopno na spletnem naslovu: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_sportna_vzgoja.pdf

Štemberger, V. in Filipič, T. Nadarjeni učenci na področju športa v šolskem sistemu. [Online]. Researchgate. [Citirano 3. mar. 2019, 21.30] Dostopno na spletnem naslovu: http://www.researchgate.net/publication/294088700_Nadarjeni_ucenci_na_podrocju_sporta_v_solskem_sistemu

Žagar, D., Artač, J., Bezić, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). Koncept za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Renata Kolman, prof. raz. pouka: Lutkovni krožek in nadarjeni

Prva osnovna šola Slovenj Gradec

renata.kolman1@guest.arnes.si

Lektorirala: Monika Vovk Štuhec, prof.

Izvleček

V današnjem času ni mogoče mimo dejstva, da vsi učenci, še posebej nadarjeni, potrebujejo, poleg skrbi za razvoj na področju njihovih najmočnejših potencialov in za katero so visoko motivirani, še nenehno širjenje in poglobljanje znanj iz različnih področij, razvijanje kompetenc na področju maternega jezika in tujih jezikov, razvijanje veščin sodelovanja, razvijanje samostojnosti, odgovornosti in vrednot. Nadarjeni učenci imajo pravico do ustreznih izobraževalnih možnosti, ki bodo naravnane izzivalno in spodbujevalno ter bodo njihove potenciale razvijale optimalno.

Lutkovni krožek na naši šoli je ena izmed možnosti in oblik dela z nadarjenimi učenci in tudi tistimi, ki jih lutkarstvo zanima. Z lutkami pri učencu spodbudimo in krepimo domišljijo, ustvarjalnost, kreativnost, samozavest, retoriko, govor, improvizacijo, socialno vključenost in hkrati mu lutka dovoljuje, da skozi njo izraža svoja stališča, misli in čustva.

Ker lutka ne izpostavlja svojega animatorja - lutkarja, saj je le-ta pogosto skrit za odrom, mu dovoljuje, da se lahko skozi lutko individualno izraža in pokaže svoje sposobnosti in talente.

Lutkovna dejavnost ni le za najmlajše; starejšemu učencu predstavlja izziv za kreiranje svoje lutke in predstave, ki jo skupaj s sošolci pripravi za mlajše učence v šoli, kar z našim krožkom tudi počnemo.

Pri krožku lahko učenci tako razvijajo svoje potenciale na umetniškem, ustvarjalnem in vodstvenem področju.

Ključne besede: nadarjenost, lutkovna umetnost, lutka, lutkovni krožek, domišljija

Angleški izvleček-English Summary

In today's time and age it's important to emphasize that all pupils, especially the gifted ones, need, besides taking care for development on their strong fields for which they have a high amount of motivation, also a constant expansion and deepening of their knowledge in various

fields, development of skills in their native language and foreign languages, development of collaboration skills, autonomy, responsibility and values. The gifted students have the right to appropriate educational possibilities, which will be challenging, stimulating and will optimally develop their potentials.

The puppet group on our school is one of the possibilities and forms of work with the gifted pupils and also those who are interested in puppetry. With puppets we encourage and strengthen students' imagination, creativity, self-confidence, rhetorics, speech, improvisation, social inclusion, and at the same time the puppet allows them to express their point of views, thoughts and emotions through it.

Since the puppet doesn't expose his animator-puppeteer, because he is often hidden behind the stage, it allows him to individually express and demonstrate his abilities and talents.

The puppet activity is not only for the youngest children; for the older students it represents a challenge to create his own doll and a show that he puts on for the younger students of the school with the help of his classmates, which is what we do in our puppet group.

In the puppet group, pupils can develop their potentials in the artistic, creative and managerial fields.

Key words: gift, puppetry art, puppet, puppet group, imagination

Uvod

Nadarjeni in talentirani so tisti otroci in mladostniki, ki imajo izredne sposobnosti ali potenciale, da prikažejo svoje dosežke na različnih področjih v primerjavi s svojimi vrstniki. Pri njih je moč zaznati visoke zmožnosti dokazovanja na področjih inteligence, kreativnosti ali umetnosti oz. na vseh področjih človeških prizadevanj. Imajo izredno visoko razvite voditeljske sposobnosti ali pa izstopajo na posebnih učnih področjih. Poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene aktivnosti in programe znotraj in izven šole. (Težak, 2008)

Talent oziroma nadarjenost ni nekaj vnaprej določenega, temveč preplet prirojenih sposobnosti in učenja. Kako močno se bo izrazila, je torej odvisno od številnih dejavnikov, zlasti pa od raznolikih medsebojnih vplivov in vzajemnega delovanja med dednostjo in okoljem.

Nadarjeni otroci potrebujejo izzive, kompleksne miselne naloge in priložnosti, kjer se lahko njihova talentiranost razvija.

Za razvoj otrokove storilnosti je pomembno istočasno srečanje vseh treh področij: nadarjenosti, ustvarjalnosti ter motivacije in okolja. Ko se vsa tri področja prekrivajo, lahko otrok dosega visoke rezultate.

Splošno in usmerjeno odkrivanje ter spodbujanje nadarjenosti je za šolski vsakdan umestno, ker učenci hitreje usvajajo znanje in dosežejo več na področjih, za katere so nadarjeni. (Krafft, Semke, 2008)

Odkrivanje nadarjenih učencev na šolah poteka na treh stopnjah:

1. evidentiranje,
2. identifikacija,
3. seznanitev in pridobitev mnenja staršev.

Presojanje po posameznih merilih je smiselno, ker tako identificiramo tako učence, ki so splošno nadarjeni, kot tudi tiste, ki so nadarjeni samo na specifičnem področju.

Skupine in področja, po katerih uvrščamo nadarjene učence, so naslednje:

- miselno-spoznavno področje,
- učno-storilnostno področje,
- motivacija,
- socialno-čustveno področje (Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci, 1999).

Delo z nadarjenimi

Nadarjeni učenci imajo pravico do ustreznih izobraževalnih možnosti, ki bodo izzivalno in stimulatивно naravnane ter optimalno razvijale njihove potenciale. Za doseg tega pa je potrebno poskrbeti za ustrezno usposobljen pedagoški kader, tako na psihometričnem (tj. opazovalni identifikaciji nadarjenih) kot tudi na pedagoškem področju. (Kukanja Gabrijelčič, 2015)

Strokovni tim, ki ga določi ravnateljica, skrbi za delo z nadarjenimi otroki. Ta tim vodi vse postopke evidentiranja in identifikacije nadarjenih otrok, pripravlja program in skrbi za izvedbo le-tega. Pripravi se individualiziran program, ki ga otroci skupaj s starši tudi pregledajo in dopolnijo.

Za nadarjene učence na naši šoli ponujamo velik nabor vsebin in dejavnosti, kjer lahko razvijajo svoja močna področja in potencialne; od taborov za nadarjene, različnih delavnic, pogovorov z gosti, sodelovanja na delavnicah na bralni noči, dodatnega pouka, priprav na tekmovanja, pouka v diferenciranih skupinah, sodelovanje v projektnih in raziskovalnih nalogah, vključevanje v raznolike izbirne predmete in interesne dejavnosti ... Ena izmed teh interesnih dejavnosti je tudi lutkovni krožek, ki ga s sodelavko organizirava in vodiva na naši šoli že več let.

Lutkovna umetnost in lutke

Lutkovna umetnost spada med najstarejše človekove izraze kulture. Zadržala je tri nivoje stilizacije (vizualni, gibalni in zvočni), ki jo v poenostavitvi naredijo hitro razvidno, prepoznavno. Svojo čarobnost je ohranila iz davnih ritualov in je dragocena dediščina, ki povezuje duh davnine z digitalno dobo. Prezame nas, kadar ji brezpogojno verjamemo.

Z lutkami lahko ustvarjaš samo, če vanje zares verjameš. Lutkarstvo ima neizmerne možnosti v izboru načina animacije - oživljanja. Za kakšno lutko se bomo odločili, je odvisno od teme in sporočila, ki naj ga predstava nosi. Vsaka vrsta lutk je svet zase.

Lutkarstvo je torej način dojemanja sveta in njegovih pojavov, spopadov, uspehov; je izraz posebne vere v človeka. (Majaron, 2017)

Lutke otrokom nudijo široke možnosti za doseg naslednjih vzgojno-izobraževalnih ciljev:

- spodbujanje kreativnega izražanja,
- stimuliranje in povečanje domišljije,
- razvijanje spontanega besednega izražanja,
- izboljšanje govora in izgovorjave,
- razvijanje spretnosti pisanja in gladkega branja,
- pridobivanje občutka za vrednotenje literature,

- medsebojno usklajevanje in razvijanje občutka za čas in prostor,
- spodbujanje otrokovega občutka lastne vrednosti,
- razvijanje samozaupanja in doseganje osebnega zadovoljstva,
- sproščanje strahov, agresije in frustracij na sprejemljiv način,
- razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti,
- pridobivanje sposobnosti za reševanje problemov,
- izboljšanje fine motorike,
- opazovanje sveta z vsemi čutili; zapomniti si opazovano,
- nato pa ga obdelati in oživiti z lutkami,
- vrednotenje dela. (Barota, 2006)

Lutka govori s svojo likovnostjo, ki jo določajo tehnologija, material, oblika, barva, in proporc v odnosu do igralca. (Majaron, 2017)

Lutka je lahko vse okrog nas, kar jih z našo animacijo oživi in je prepričljiva takrat, ko ji lutkar doda vizualno, glasovno in gibalno podobo. Lutke združujejo skoraj vse discipline pomembne za otrokov razvoj, kot so zaznava, razumevanje, gibanje.

V lutkovnem gledališču igralec komunicira z občinstvom preko posrednika - lutke. Igralec se mora odreči svojemu jazu in vso svojo energijo usmeriti v lutko. V gledališki igri igralec potrjuje svoj ego, v igri z lutko pa je v ospredju lutka.

Po besedah E. Majarona lutke ne sovražijo, niso zavistne, niso hudobne. Povejo vse, kar je treba povedati, tako da nismo prizadeti. Prevzamejo odgovornost za naše neuspehe in poraze. Vračajo nam ljubezen, zaupanje in iskrenost, kadar zares verjamemo vanje. (Majaron, 2017)

Lutkovni krožek in nadarjeni

S sodelavko že več let vodiva lutkovni krožek za učence od 6. do 9. razreda. H krožku povabiva učence, ki jim je dramsko področje blizu, pa tudi na tem področju identificirane nadarjene učence. Pri krožku uspešno sodelujejo vsi učenci, zelo pomembno vlogo pa imajo nadarjeni

in talentirani učenci. Učenci, ki se prostovoljno vključijo h krožku, v njem običajno sodelujejo več let. Tako lahko izredno dobro spremljava proces njihovega razvoja in napredka na tem področju. Pri krožku je proces pomembnejši od izdelka in predstave. Na prvem mestu je otrokov razvoj. Učenci na zabaven in ustvarjalen način spoznavajo svet lutkarstva, razvijajo domišljijo in veselje do umetniških dejavnosti in improvizacijo. Lutkovna dejavnost ni le za najmlajše; starejšemu učencu predstavlja izziv za kreiranje svoje lutke in predstave, ki jo skupaj s sošolci pripravi za mlajše otroke v šoli.

Pri delu v lutkovnem krožku vsi učenci, tudi nadarjeni, krepijo socialno pripadnost skupini, prijateljstvo, empatijo, medsebojno pomoč, solidarnost, sprejemajo drugačnost in podporo skupini. Vse to je prisotno tako v pripravi predstave, kot med potekom izvedbe predstave na odru, kjer so lutkarji odvisni drug od drugega.

Vsako leto si ob začetku postavimo cilje, naredimo načrt in se lotimo priprave in uprizorite lutkovne igrice za učence od 1. do 5. razreda. Ker imava letos skupino »izkušenih« lutkarjev, so ti sami napisali scenarij, načrtovali in izdelali sceno, si razdelili vloge, izdelali ročne lutke, sodelovali pri izboru spremljevalne glasbe ...

Ob branju zgodbe smo si ustvarili sliko lutke, ki naj bi že s svojo zunanostjo poudarila njen karakter. Skupaj z učenci smo se pogovorili o karakterjih posameznih oseb in izdelavi lutk. Letos so učenci sami predlagali, da bi izdelali ročne lutke.

Animacija pri klasični ročni lutki je brez dvoma zahtevna, saj že drža roke povzroči po krajšem času težave, ker se lutkarji utrudijo in zlezejo pod rob vidnega polja. Prsti dobijo svoje samostojne naloge, eden (izjemoma tudi dva) nosi glavo, dva predstavljata lutkini roki, zato pa mora biti tudi gibanje teh dveh prstov dovolj neodvisno in samostojno. (Majaron, 2006)

Pri izdelavi lutke mora učenec imeti toliko svobode, da bo lahko oblikoval karakter po svoje. Že sama izdelava učencu nudi možnost za projekcijo čustev, želja in misli. Ob izdelavi lutke učenec razvija fino motoriko, koordinacijo roka - oko, spoznava različne materiale, širi znanje o pojmih, izraža čustva že ob kreiranju lika. Učenec lutkar lutko, ki jo izdelava sam, ceni, saj že v procesu njenega nastajanja z njo vzpostavlja intimen in pristen odnos.

Ker lutka ne izpostavlja svojega animatorja, saj je pogosto skrit za odrom, mu dovoljuje, da skozi lutko izraža svoja stališča, čustva, misli in pokaže svoje sposobnosti. Veliko otrok ima težave z javnim nastopanjem, lutka in lutkovni oder pa mu tako nudita varno okolje, za katerim se lahko skrije in izraža brez strahu.

Priprave na nastop in naša srečanja se tedensko nadgrajujejo in izpopolnjujejo. Ideje in zamisli za predstavo nastajajo sproti. Kreativnost učencev se kaže v vseh lutkovnih komponentah – sceni, lutkah, glasbi in zvoku. Ko učenci prevzamejo odgovornost za posamezne elemente v predstavi, pridobijo dodatna znanja in izkušnje. Sodelovanje med lutkarji za odrom je še ena nepozabna izkušnja. Dobra interakcija znotraj lutkovne skupine je tudi pogoj za dobro in uspešno lutkovno predstavo, saj brez vzajemnega spoštovanja, dobrega sodelovanja, dogovarjanja, usklajevanja mnenj, sprejemanja drug drugega in medsebojne pomoči, to ne gre. Priprava lutkovne predstave od vseh zahteva veliko dela, odrekanj, prilagajanj, kar pa je z aplavzom na koncu predstave in zadovoljnimi gledalci poplačano.

Lutkovna predstava že v svoji osnovi združuje več umetniških komponent, ki šele vse skupaj tvorijo celoto: literarna predloga, fantazijsko neomejena likovnost in lutkovna tehnika, zvok, luč, gib, animacija in igra. (Barota, 2006)

Ko je igra pripravljena, jo predstavimo našim učencem od 1. do 5. razreda, ki jo vedno z navdušenjem sprejmejo. Mlajši učenci lutkovno igro velikokrat razumejo kot resničnost in odmislijo igralce za njimi, se z lutkami identificirajo in verjamejo vanje. Lutkovna igra je tako prepričljiva in razumljiva vsem, je umetnost, ki še dolgo ostane v gledalcu in v lutkarju. Čarobnost lutke je v tem, da te zapelje, če vanjo verjameš in se ji prepustiš.

Zaključek

Vloga mentoric krožka je biti opazovalec, spodbujevalec, svetovalec in pomočnik.

Največji problem pri organizaciji lutkovnega krožka imava s sodelavko zaradi časovnega usklajevanja, saj so nadarjeni učenci pogosto razpeti med množico šolskih in izven šolskih dejavnosti. Vendar nama skozi leta uspeva, saj se držimo načela, kjer je volja, tam je tudi pot. Obe mentorici sva razredni učiteljici, sodelavka v prvi triadi, sama pa poučujem v drugi triadi. Pri najinem delu hitro opaziva učence, ki izstopajo na področju dramatizacij, deklamacij, iger vlog ... in kažejo nadarjenost, ki jo lahko z lutkovnim krožkom še dodatno razvijamo.

Vesela sem, da lahko s svojim mentorstvom pomagava učencem pri razvijanju njihovih močnih področjih in pridava kamenček v mozaiku njihovega življenja.

Dodajam misel E. Majarona o pomenu kreativnosti za razvoj mladega človeka (2002, str. 5):

"Mlad človek, ki bo deležen kreativnega procesa, dopolnjenega z ogledom kvalitetnih

umetniških del, zlasti čarobnosti lutkovnega gledališča, bo v življenju znal misliti ustvarjalno, poln bo asociacij, domislic, dojel bo povezave in pomenske sklope v "režiji življenja", znal bo ceniti delo in ustvarjalnost drugih, znal bo svoje ideje vključevati in se povezati v timsko delo. Želel si bo tako kulturno hrano, ki ga bo navdihovala in z energijo polnila, ne pa praznila. Tak mlad človek težko zraste v konformista, čredarja, človeka po skupni meri. To bo bitje, ki se bo veselilo družbe vrstnikov zaradi individualnih razlik, ne zaradi skrivanja v brezosebni množici uniformirancev. Takega oz. takih si vsi želimo, kaj ne?"

Literatura

- Barot, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk.* Koper: Pedagoška fakulteta.
- Bezič, T., Blažič, A., Boben, D., Brinar Huš, M., Marovt, M., Nagy, M., Žagar, D. (2006). *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Ferbežar, I. (2002). *Celovitost nadarjenosti.* Nova Gorica: Educa.
- Ferbežar, I., Težak, S., Korez, I. (2008). *Nadarjeni otroci.* Radovljica: Didakta.
- Krafft, T., Semke, E. (2008). *Odkrijmo in razvijmo otrokovo nadarjenost.* Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kukonja Gabrijelčič, M. (2015). *Nadarjeni in talentirani učenci. Med poslanstvom in odgovornostjo.* Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Lukan, B. (1996). *Gledališki pojmovnik.* Šentilj: Aristej.
- Majaron, E. (2017). *Vera v lutko.* Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.
- Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., & Purgaj, S. (1999). *Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli.* Ljubljana.

<http://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Lilijana Kurnik, prof. razrednega pouka: Delo z nadarjenimi – ustvarjanje radijske oddaje Iz osnovnošolskih klopi

Osnovna šola in vrtec Sveta Trojica

lilijana.kurnik@gmail.com

Lektorirala: Hajdeja Črnko, prof.

Izveček v slovenščini

Delo z nadarjenimi učenci je na osnovnih šolah organizirano v obliki diferenciacije, individualizacije pouka in šolskih ter izvenšolskih obogatitvenih programov. Učinek dela z nadarjenimi je viden predvsem v njihovem osebnem zadovoljstvu, razvijanju pozitivne samopodobe, večji odgovornosti in motiviranosti za šolsko delo.

V svojem prispevku vam bom predstavila eno izmed obogatitvenih dejavnosti na naši šoli, in sicer ustvarjanje radijske oddaje Iz osnovnošolskih klopi, ki se predvaja na lokalnem radiu Slovenske gorice. K sodelovanju nas je pred šestimi leti povabila odgovorna urednica z omenjenega radia in z veseljem smo se odzvali njenemu povabilu, saj je bil to za učence nov izziv, ki pa ni neposredno povezan s šolskim delom.

K ustvarjanju oddaj tako pritegnemo predvsem tiste učence, ki dokazujejo svoje potenciale na ustvarjalnem, jezikovno-govornem ali umetniškem področju, ter tudi tiste, ki izkažejo veliko mero računalniškega znanja, ki je potrebno za računalniško obdelavo in montažo oddaje.

Ustvarjanje radijske oddaje Iz osnovnošolskih klopi poteka v okviru interesne dejavnosti Šolska skupnost učencev. V šolskem letu ustvarimo tri radijske oddaje, v katerih s svojimi prispevki širšo javnost seznanjamo o življenju in delu na naši šoli.

Želela bi poudariti, da je vsaka oddaja plod izvirnih in domiselnih idej naših učencev, ki se preizkusijo v vlogah radijskih moderatorjev, napovedovalcev, novinarjev ali glasbenih opremljevalcev. Prispevke dodatno popestrimo z glasbenimi točkami, s katerimi se predstavijo naši glasbeni in pevski talenti, ki jih na šoli ne manjka.

Ključne besede: nadarjeni učenci, šolski in izvenšolski obogatitveni programi, radijska oddaja

Izveček v angleščini

Working with gifted students – creating a radio show Iz osnovnošolskih klopi (From elementary school desks)

In primary schools working with gifted students is organised as differentiation, individualisation of lessons in school and extracurricular programs. The effect is mostly visible on their personal satisfaction, developing positive self-esteem, greater responsibility and motivation on school work.

In my article I am going to present one of the school enrichment programs and this is creating a radio show *Iz osnovnošolskih klopi* (From elementary school desks), which is played at a local radio station Slovenske gorice. Six years ago, the managing editor invited us to participate and we gladly responded to her invitation because this was a new challenge for the students but it is not directly related to schoolwork.

In order to create a radio show, we attract mainly those pupils who prove their potential in the creative, linguistic, spoken or artistic fields and also those who have a great amount of computer knowledge needed for computer processing and assembly of the show.

The creation of a radio broadcast *Iz osnovnošolskih klopi* (From elementary school desks) is carried out within the interest activities of the School Community of Students. In a school year, we create three radio shows, in which we inform the general public about life and work at our school with our contributions.

I would like to emphasize that each show comes from the original and creative ideas of our students, who take part in different roles – like a radio host, a presenter, a reporter and an audio editor. We make our shows more interesting with different musical acts in which young students from our school present their talent with playing on a musical instrument or singing a song.

Key words: gifted students, school and extracurricular programs, a radio show

Uvod

V strokovni literaturi ni enotne definicije za nadarjenost. Ena od najpogosteje uporabljenih definicij na svetu je definicija, ki je zapisana v ameriškem Zakonu o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978. Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti učenci, ki so v osnovni šoli pokazali visoke dosežke na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, in kateri poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti (V: Travers, Elliot in Kratochwill: Educational Psychology, str. 447).

Definicija jasno opredeljuje, da nadarjeni učenci poleg običajnih učnih programov potrebujejo tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti. Nadarjene učence torej upravičeno uvrščamo v skupino učencev s posebnimi potrebami.

Ta definicija poudarja tudi, da med nadarjene štejemo tako tiste z dejanskimi visokimi dosežki kot tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke, in sicer na naslednjih področjih:

- splošna intelektualna sposobnost,
- specifična akademska (šolska) zmožnost,
- kreativno ali produktivno mišljenje,
- sposobnost vodenja,
- sposobnost za vizualne in tako imenovane izvajalske (performing) umetnosti.

Cilj vsake šole je učencem omogočiti optimalne pogoje za učenje in razvoj. Učitelji se zavedamo, da je potrebno omogočiti nadarjenim učencem spodbudno učno okolje, kjer bodo lahko razvijali svoje potenciale.

Ena izmed dejavnosti, ki nadarjenim učencem to omogoča, so vsekakor tudi šolski in izvenšolski obogatitveni programi, ki jim ponujajo nova znanja in izkušnje.

Ustvarjanje radijske oddaje iz Osnovnošolskih klopi

Na Osnovni šoli Sveta Trojica je eden izmed takšnih programov ustvarjanje radijske oddaje Iz osnovnošolskih klopi, ki se predvaja na lokalnem radiu Radio Slovenske gorice.

K ustvarjanju oddaj tako pritegnemo predvsem tiste učence, ki dokazujejo svoje potenciale na ustvarjalnem, jezikovno-govornem ali umetniškem področju, ter tudi tiste, ki izkažejo veliko mero računalniškega znanja, ki je potrebno za računalniško obdelavo in montažo oddaje.

Učenci z ustvarjanjem radijske oddaje izkazujejo izvirnost, domišljijo, smisel za humor, bogato besedišče, radovednost, visoko storilnostno motivacijo, sposobnost vodenja, smisel za organizacijo ter tudi umetniško nadarjenost, obenem pa razvijajo samoiniciativnost, spontanost, spretnost govorjenja, nastopanja, različnih tehnik komuniciranja ter posledično tudi samozaupanje in pozitivno samopodobo.

Želela bi poudariti, da je vsaka oddaja plod izvirnih in domiselnih idej naših učencev, ki se preizkusijo v vlogah radijskih moderatorjev, napovedovalcev, novinarjev, glasbenih opremljevalcev ali računalniških montažerjev. Prispevke dodatno popestrimo z literarnimi in glasbenimi točkami, s katerimi se predstavijo učenci, ki izkazujejo tudi umetniško nadarjenost.

Naša radijska zgodba se je pričela pred približno šestimi leti, ko sta nas na šoli obiskala direktor Radia Slovenske gorice, g. Maks Kurbus, in odgovorna urednica programa, ga. Romana Drumlič. Predstavila sta nam delovanje samega radia, programsko shemo in nas povabila k sodelovanju z ustvarjanjem oddaj Iz osnovnošolskih klopi. Vabilo smo sicer sprejeli z veseljem, čeprav takrat še nismo vedeli, v kaj se podajamo in kaj vse se od nas pričakuje.

Kot mentorica Šolske skupnosti sem bila s strani ravnatelja predlagana, da v letni program Šolske skupnosti uvrstim tudi to dejavnost. Zadana naloga mi je predstavljala nove izzive ter popestritev šolskega vsakdanjika, zato sem se s predlogom strinjala in se skupaj z učenci podala na meni do takrat popolnoma neznano pot.

Oblikovanje radijske ekipe

Kot mentorica novega projekta sem najprej potrebovala radijsko ekipo, torej učence z voditeljskimi, jezikovno-govornimi sposobnostmi, predvsem pa takšne, ki izkazujejo originalnost, izvirnost, bogato domišljijo, samoiniciativnost in visoko storilnostno motivacijo.

Ker poučujem v 1. triadi, so mi pri oblikovanju radijske ekipe pomagale kolegice s predmetne stopnje. Predlagale so nekaj učenk in učencev, ki izkazujejo vse zahtevane kriterije. In tako je nastala naša prva radijska ekipa. Seveda sem učence najprej povabila na sestanek, jim

predstavila nov projekt ter jih seznanila, kaj se od njih pričakuje. Tudi zanje je to predstavljalo nov izziv, predvsem pa priložnost, da se izkažejo na področjih, ki niso neposredno vezana na šolsko delo.

Kako se lotiti novega projekta?

Prva naloga za člane naše radijske ekipe pa tudi zame kot mentorico je bila, da se najprej seznanimo s konceptom oddaj, zato smo v arhivu Radia Slovenske gorice poiskali nekaj že predvajanih oddaj, ki so jih pripravile druge šole, ter jim pozorno prisluhnili. Po poslušanju smo posamezne oddaje analizirali, ob tem pa so se učencem porajale tudi nove, izvirne zamisli, ki so jih želeli realizirati v naših oddajah. In tako smo pričeli z oblikovanjem naše prve radijske oddaje.

Odgovorna urednica programa na Radiu Slovenke gorice nam je v mesecu septembru poslala terminski plan oddaj za celo šolsko leto ter nekaj navodil in priporočil glede oblikovanja, urejanja in pošiljanja le-teh.

Polni novih, originalnih zamisli, predvsem pa otroške razposajenosti in neučakanosti smo se lotili dela in leta 2013 je nastala naša prva oddaja Iz osnovnošolskih klopi. Rada bi poudarila, da tako kot vsi začetki, tudi naš ni bil enostaven. V oblikovanje prve oddaje smo vložili ogromno časa, truda, energije, porajali so se dvomi, pestile so nas tehnične težave, učili smo se novih računalniških programov ... Skratka, bilo je precej stresno, pa vendar zanimivo.

Od takrat sem predvsem kot mentorica pridobila veliko novih izkušenj, iznajdljivosti pa tudi rutine, da lahko uspešno svetujem vedno novim članom naših radijskih ekip in jih že sedmo leto vodim skozi omenjeni projekt.

Kot sem že omenila, ustvarjamo oddaje od leta 2013, in sicer vsaj dve ali tri oddaje letno. Torej se lahko v letošnjem šolskem letu pohvalimo, da smo v vseh teh letih ustvarili že najmanj 18 radijskih oddaj, na kar smo zelo ponosni.

Od ideje do oddaje

Na prvem srečanju radijske ekipe najprej zbiramo ideje o vsebinski zasnovi oddaje. Če oddaja časovno sovпада s kakšnim praznikom, se večinoma odločimo za tematsko vsebino (npr.: božič in novo leto, slovenski kulturni praznik ...) ali pa izberemo in predstavimo aktualne

dogodke iz šole in kraja. Po vrstnem redu zapišemo naslove prispevkov, kar je podlaga za pisanje scenarija. Za scenarij so zadolženi učenci, ki izkazujejo veliko mero izvirnosti, domišljije, smisel za humor, bogato besedišče, pa tudi sposobnost vodenja, spretnost govorjenja in nastopanja ter različnih tehnik komuniciranja, saj so pisci scenarija tudi bralci veznega besedila. Scenarij ene izmed oddaj je priloga k temu prispevku.

Drugi člani ekipe si glede na lastne interese razdelijo ostale zadolžitve: pisanje prispevkov o aktualnih temah, zbiranje literarnih prispevkov, pripravljanje in izvedba intervjujev, zbiranje anekdot za rubriko »Smeh iz šolskih klopi«, izbor glasbenih vložkov, izbira glasbene podlage...

Po vseh opravljenih zadolžitvah sledi snemanje oddaje. Navadno najprej posnamemo posamezne govorne prispevke in glasbene točke, pozneje pa še vezno besedilo. Sledi urejanje posnetkov in montaža, pri čemer uporabljamo program za urejanje zvoka audacity. Za ta del je zadolžen učenec, ki je spreten in iznajdljiv na računalniškem področju in seveda zna delati z omenjenim programom. Po pozornem poslušanju posameznih prispevkov je potrebno odstraniti odvečne šume, uskladiti glasnost, tempo, izrezati morebitne odvečne zvoke. Ko je posnetek brezhiben, dodamo glasbeno podlago. Na enak način uredimo vse posnetke in potem sledi montaža. Na začetek najprej prilepimo avizo, potem pa sledimo našemu scenariju in dodajamo posamezne, že urejene posnetke. Na koncu še enkrat prilepimo avizo. Urejeno oddajo seveda še enkrat poslušamo, predebatiramo, analiziramo in šele, ko smo povsem zadovoljni s svojim izdelkom, jo pošljemo na Radio Slovenske gorice. Na šolski spletni strani objavimo obvestilo o terminu oddaje in vabilo k poslušanju. Po predvajanju oddaje na radiu velikokrat prejmemo pozitivne komentarje, kar nas izredno veseli in nam daje dodatni zagon.

Zaključek

Vsi učitelji smo enotnega mnenja, da nadarjeni učenci potrebujejo raznolike priložnosti za vključevanje v dejavnosti, ki podpirajo njihov uravnoteženi razvoj. Menim, da je ustvarjanje radijskih oddaj ena izmed priložnosti, ki učencem nudi optimalno uresničitev njihovih potencialov, saj poleg dejavnosti, ki zadevajo intelektualni razvoj, vključujemo tudi dejavnosti, ki jim ponujajo možnost razvoja na emocionalnem in socialnem področju, krepijo njihovo samozavest in pozitivno samopodobo.

Priloga: Scenarij oddaje Iz osnovnošolskih klopi (december, 2016)

Avizo

- Glasbena točka

Kim: Pozdravljeni, drage poslušalke in dragi poslušalci! Na ta praznični december smo z vami spet učenke in učenci Osnovne šole in vrtca Sveta Trojica. December je čudovit mesec, mesec obdarovanj in praznovanj, čas, ki ga radi preživimo s svojimi najdražjimi. Zato vas bomo v današnji oddaji popeljali na čarobno potovanje. Sedaj se pa le zleknite na kavč, ogrnite s toplo odejo, sprostite in prisluhnite radijski oddaji Iz osnovnošolskih klopi, ki smo jo pripravili samo za vas.

Danaja: Čeprav je današnje vzdušje praznično in smo z eno nogo že zakorakali v novo leto, pa vam vseeno želimo predstaviti nekaj dejavnosti, ki smo jih izvedli v preteklih mesecih na naši šoli.

Klara: Tako je. Pred tem pa se ponovno prepustimo glasbi.

- Glasbena točka

Kim: V mesecu oktobru smo na naši šoli gostili znance iz Društva paraplegikov Podravja, ki so otrokom predstavili življenje na vozičku ter jim opisali življenjske izkušnje iz njihovega zornega kota. Več o tem dogodku vam bo povedala Danaja.

- Prispevek: Druženje z invalidi

- Glasba: »Dedek Mraz prihaja med nas«

(Zvok zvončkov)

Klara: Ali slišita tole?

Kim: Pa saj to so zvončki!

Klara: Le od kod prihaja ta zvok?

Danaja: HOHOHO! Pozdravljene mlade dame, drage poslušalke in poslušalci. Moje ime je Dedek Mraz in ker ste me s to pesmijo tako lepo priklicali, sem se odločil, da bom na tale praznični dan zavil tudi v vaš kraj.

Kim: Dedek Mraz, pa si le prišel! Smo se že bali, da te letos ne bo. Veš, puberteta nam že malce nagaja, pa včasih tudi mi komu ponagajamo.

Klara: Ti kar govori v svojem imenu. Jaz že nikomur ne nagajam.

Kim: Daj, daj...

Danaja: Ho, ho, ho. Saj razumem, da ste otroci včasih tudi malce nagajivi, pa nič zato. Moji pomočniki so mi povedali, da ste tudi prijazni, skromni, dobrosrčni in to so same lepe lastnosti, zato sem se odločil, da vas obiščem. Pa še nekaj me je pritegnilo. Videl sem, da je vaša šola zelo lepo okrašena. Le kdo je zadolžen za okrasitev?

Klara: Ja, Dedek Mraz, mi, učenci smo poskrbeli za to.

- **Prispevek o izvedbi tehniškega dneva z naslovom »Diši po praznikih«**
- **Glasbena točka**

Danaja: Lepo, lepo ... Sem pa tudi prejšnji teden slišal, da se je iz vaše šole razlegala glasba. A na vaši šoli samo pojedete in igrate? Potem ste pa res pravi veseljaki!

Kim: Ja, moramo priznati, da smo to leto zaključili še posebej veselo.

- **Prispevek o božično-novoletnem koncertu**

Danaja: Pa še nekaj sem opazil v vašem kraju. Pred samostansko kletjo so postavljene jaslice v naravni velikosti. Lepo, res lepo...

Klara: Dedek Mraz, tebi pa res nič ne uide.

- **Prispevek o razstavi jaslic v Razstavno protokolarnem centru Sv. Martina**

Kim: Več o dogajanju v teh prazničnih dneh pa nam bo povedal župan Sv. Trojice, gospod Darko Fras.

- **Pogovor z županom in županovo voščilo**
- **Glasbena točka**

Danaja: Sem slišal, da imate na vaši šoli veliko talentov.

Klara: Ja, Dedek mraz, prav si slišal. In vsi naši talenti so se predstavili na prireditvi »Trojica ima talent«, ki smo jo izvedli 23. decembra. Predstavili so se plesalci, pevci in

instrumentalisti in povem ti, bilo je zelo veselo. Še naša učiteljica Petra nam je zapela, na harmoniko pa je zaigral naš ravnatelj, g. Darko Škerget.

Danaja: Ravnatelj? Ja kje pa je? Jaz sem pa mislil, da ga je parkelj odnesel.

Kim: Ah, kje pa! Zagotavljam ti, da je tudi naš ravnatelj bil skozi celo leto zelo priden. Saj veš, kako pravijo: Kakšen ravnatelj, takšni učenci. In sedaj ga vabimo, da nam tudi on izreče nekaj besed ob iztekajočem se letu.

- **Ravnateljstvo voščilo**

- **Glasbena točka**

Danaja: Ho, ho, ho... Zelo sem zadovoljen s tem, kar sem videl pri Sveti Trojici. Vidim, da ste delovni, ustvarjalni in ravno dovolj navihani. Sedaj pa moram dalje!

Nasvidenje!

Kim: Nasvidenje, Dedek Mraz in hvala, da si nas obiskal.

Klara: Res nas je osrečil, tale Dedek Mraz. Upam, da smo tudi mi osrečili vas, drage poslušalke in poslušalci. Za konec pa prisluhnite, kaj vam ob vstopu v novo leto želimo učenci Osnovne šole in vrta Sv. Trojica.

- **Voščila učencev**

Kim: Oddajo smo pod mentorstvom učiteljice Lilijane Kurnik pripravili: Kim Juršnik, Danaja Brumen, Klara Kmetič in računalniški mojster Jure Kraner. In v prihodnjem letu ne pozabite: »Dan, ko se ne nasmejemo vsaj enkrat, je izgubljen dan«. Pa srečno!

Avizo

Viri:

Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci. (1999). Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli.

Pridobljeno s <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2012). Vzgojno izobraževalno delo z nadarjenimi učenci. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Živa Krajnc: Spodbujanje komunikacijskih in organizacijskih veščin pri nadarjenih učencih

OŠ Miklavž na Dravskem polju

ziva.krajnc1@guest.arnes.si

Lektorirala: dr. Katarina Germšek

Povzetek

Cilj sodobne šole je učencem omogočiti optimalen razvoj in uresničevanje njihovih potencialov. Nadarjeni učenci potrebujejo spodbude za uresničevanje svoje nadarjenosti. Prizadevamo si za čim bolj optimalno uresničevanje potreb nadarjenih učencev, da bi bili čim bolj uspešni v šoli in v življenju. V prispevku predstavljamo pomen organizacijskih in komunikacijskih veščin za uspešno krmarjenje skozi življenje. Organizacijske in komunikacijske veščine na OŠ Miklavž na Dravskem polju razvijamo pri nadarjenih oz. vseh zainteresiranih učencih skozi različne dejavnosti in aktivnosti med poukom in ob pouku v obliki obšolskih dejavnosti. Pouk in obšolske dejavnosti organiziramo tako, da spodbujamo inovativnost, kreativnost, kritično mišljenje, sodelovanje, raziskovanje, reševanje problemov, socialne veščine ipd. Na ta način lahko učenci svoje potenciale krepijo ali jih razvijajo in tako postajajo uspešnejši v sodobnem svetu. Učence pa želimo tudi čim bolj aktivno vključiti v vsa dogajanja na šoli. Ko otroci participirajo pri organizaciji in vodenju dogodkov na šoli, so bolj zavzeti, angažirani, vedejo se bolj odgovorno in so po uspešnem delu zadovoljni in ponosni nase.

Razvijanje organizacijskih in komunikacijskih veščin pri učencih bomo prikazali s predstavitvijo konkretnih primerov dejavnosti in dogodkov. Omenjene veščine razvijamo skozi vse šolsko leto v obliki delavnic, na taboru za nadarjene, krepili smo jih ob organizaciji dogodka Srečanje vrstniških mediatorjev, organizaciji starševskega večera Mi med seboj in organizaciji dogodka 17. regionalno srečanje mladih raziskovalcev Zgornjega Podravja.

Ključne besede: nadarjeni učenci, komunikacijske veščine, organizacijske veščine, aktivna vloga učenca.

Abstract

The aim of the modern school is to enable students to optimally develop and realize their potentials. Talented pupils need incentives to exercise their talents. We strive to optimize the realization of the needs of talented students in order to be as successful as possible in school and in real life. In the paper, I present the importance of organizational and communication skills for successful navigating throughout life. Organizational and communication skills at Miklavž na Dravskem polju primary school are developed for talented or of all interested pupils through various activities and activities during classes and classes in the form of extra-curricular activities. We organize training and outreach activities by encouraging innovation, creativity, critical thinking, cooperation, research, problem solving, social skills, etc. In this way, students can strengthen or develop their potentials, and thus become more successful in the modern world. We encourage active involvement of the pupils in all events at school. When children participate in organizing and managing events at school, they are more enthusiastic, committed, more responsible, and are pleased and proud of themselves after successful work. I will demonstrate the development of organizational and communication skills among pupils by presenting concrete examples of activities and events. We develop these skills throughout the school year in the form of workshops, in the camp for talented children. We strengthened the skills when organizing the event "Meeting of peer mediators", organizing parental evening "We among ourselves" and organizing the 17th Regional meeting of young researchers from Zgornje Podravje.

Key words: gifted pupils, organisational skills, communication skills, pupil's active role

Zakon o OŠ je leta 1996 predvidel skrb za nadarjene na vseh nivojih javnega šolskega sistema.

11. člen Zakona o osnovni šoli opredeljuje nadarjene učence kot učence, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela. Od leta 1999 je v veljavi Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Nadarjeni ali talentirani so tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem,

ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti (Bezić 2006).

Pri nadarjenih učencih se osredotočamo na prepoznavanje oz. odkrivanje njihovih sposobnosti na miselno-spoznavnem, psiho-motoričnem ali motivacijskem področju. Nadpovprečno sposobne učence odkrivamo le, če so zagotovljeni ustrezni pogoji njihovega razvoja; če jim nudimo bogato učno okolje, alternativne učne pristope, izzivalne učne procese in bogate priložnosti za razvoj mišljenja in ustvarjalnosti (Kukanja Gabrijelčič 2017).

Temeljna načela za delo z nadarjenimi učenci so: – širitev in poglobljanje temeljnega znanja, – hitreje napredovanje v procesu učenja, – razvijanje ustvarjalnosti, – uporaba višjih oblik učenja, – uporaba sodelovalnih oblik učenja, – upoštevanje posebnih sposobnosti in močnih interesov, – upoštevanje individualnosti, – spodbujanje samostojnosti in odgovornosti, – skrb za celostni osebni razvoj, – raznovrstnost ponudbe ter omogočanje svobodne izbire učencem, – uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji, – skrb za to, da so nadarjeni v svojem okolju ustrezno sprejeti, – ustvarjanje možnosti za občasno druženje.

Pomembno je, da pri delu spodbujamo razvoj ustvarjalnih sposobnosti in osebnostnih lastnosti, ki bodo nadarjenemu omogočile sodelovanje z drugimi, razvijale pogum za tveganje, idealizem, spoštovanje drugačnosti in strpnosti. Za razvijanje odgovornosti je nujno, da učenci čim bolj aktivno sodelujejo tudi pri načrtovanju dela in vrednotenju rezultatov (Bezić, 2006).

Vsi učenci, še posebej nadarjeni, potrebujejo skrb za razvoj na področju njihovih najmočnejših potencialov in nenehno širjenje in poglobljanje znanj iz sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije, razvijanje kompetenc na področju maternega in tujih jezikov, razvijanje sodelovalnih veščin, samostojnosti, odgovornosti in univerzalnih vrednot.

S spodaj opisanimi praktičnimi primeri vključevanja nadarjenih učencev v organizacijo in izvedbo dogodkov na šoli smo pri učencih spodbujali vodstvene in komunikacijske sposobnosti, skupinsko in sodelovalno delo ter s tem krepili razvoj socialnih spretnosti.

Tabor za nadarjene in vrstniške mediatorje

V šolskem letu 2016/17 je bil na naši šoli poudarek na aktivni vpletenosti učencev pri organizaciji več dogodkov, ki so potekali na šoli. Na organizacije dogodkov smo se začeli

pripravljati na taboru za nadarjene in vrstniške mediatorje, ki je potekal na COŠD Škorpiljon v mesecu oktobru 2016. Na temo organizacije dogodka so učenci sodelovali v treh delavnicah.

1. Delavnica: Organizacija dogodka

Učenci so razmislili o asociacijah na temo »organizacija dogodka«, asociacije so zapisali na listič in ga prilepili na plakat. Učenci so se razdelili v 3 ali 4 skupine – mešano po razredih, dobili so točna navodila, čas smo omejili na 30 min.

Navodila: »Naša šola gosti srečanje vrstniških mediatorjev. Srečanje bo potekalo v četrtek, 27. 10. 2016, začelo se bo ob 13. uri in bo trajalo do 17. ure. Srečanja se bodo udeležili vrstniški mediatorji (učenci) in njihovi mentorji. Ker smo šola gostiteljica, se želimo potruditi, da se bodo gostje na šoli dobro počutili, se česa novega naučili in se hkrati zabavali.«

Naloga je bila, da se v skupini dogovorijo in zapišejo, kako bi organizirali to srečanje. Dobili so organizacijski načrt, na katerem so bile te dejavnosti že napisane. Cilji: naslov dogodka,, dejavnosti za učence, dejavnosti za mentorje, čas dejavnosti/delavnic, prostorska ureditev in potrebni pripomočki.

2. delavnica: Izpeljava načrta

Naredili so načrt za organizacijo srečanja vrstniških mediatorjev. V tej delavnici je bila njihova naloga, da načrt izpeljejo.

1. V skupini so si razdelili vloge, ki so jih potrebovali glede na načrt, in še enkrat so (skupaj) premislili, kako bodo srečanje izpeljali.
2. Sestavili so 5-minutno predstavitev, s katero so se predstavili ostalim skupinam, da so videle, kako so si zamislili organizacijo dogodka.

3. delavnica: Predstavimo se drug drugemu

Skupine so v 5-minutnih predstavitvah pokazale, kaj so naredile. Sledila je skupna evalvacija (kaj je dobro, s čim se vsi strinjajo, da bi vključili v dogodek, kaj ne spada k organizaciji takega dogodka, kako so se počutili pri organizaciji, izvedbi in predstavitvi).

Učenci so imeli dobre ideje, ki smo jih tudi upoštevali pri organizaciji dogodkov, ki so sledili na šoli.

Starševski večer »Mi med seboj«

Vsako leto pripravimo na šoli dva starševska večera, na katera povabimo strokovnjaka, društvo ali organizacijo, ki predstavi aktualno problematiko s področja vzgoje in življenja na sploh..

Prvi starševski večer smo v šolskem letu 2016/17 v mesecu novembru pripravili skupaj z učenci in ga naslovili Mi med seboj. Sodelovali so učenci od 6. do 9. razreda, ki so pokazali interes, zanimanje in željo po sodelovanju. Učenci so predstavili teorijo o vrstniški mediaciji, zaigrali so prepire v obliki iger vlog, praktično predstavili mediacijo v obliki zaigranega primera. Primer so si učenci tudi sami izmislili oz. ga priredili iz lastnih izkušenj. Tudi povezovanje in predstavitev poteka je prevzela učenka 9. razreda. Začeli smo s kulturno točko, ko je učenka zaigrala na violino. Učence smo usmerjale in pripravljale svetovalni delavki in defektologinja, ki smo bile tudi mentorice interesne dejavnosti Vrstniška mediacija v 7., 8. in 9. razredu. Starševski večer je bil zelo dobro obiskan in tudi zelo pohvaljen s strani udeleženih staršev. Navdušeni so bili nad otroci, ki so odločno, pogumno in z veliko mero spretnosti v nastopanju realizirali zastavljen način predstavitve delovanja šole in reševanja konfliktov na miren način.

Predsednica Sveta staršev je ravnateljici napisala: »Dovolite mi, da se v imenu staršev zahvalim vašemu kolektivu in učenkam in učencem za izvedbo včerajšnjega, nekoliko drugačnega, starševskega večera. Iskrena pohvala gre še posebej pedagoškemu delavcu in učencem za uspešno pripravo in izvedbo uspešnega dogodka, s katerim je bil vaš namen v celoti dosežen. Že iz uvodnih besed je bilo zaznati določeno mero umirjenosti, toplino in željo delati dobro ter pomagati našim otrokom v okviru vaših vzgojnih pristojnosti. Veseli smo lahko, da se otroci soočajo z novimi izzivi in novimi nalogami v ustvarjalnem, spodbudnem in spoštljivem vzdušju. Opazila sem, da so bili odzivi staršev pozitivni, in prepričana sem, da je vaša predstavitev vzbujala številna vprašanja in razmišljanja še marsikomu, ko je odhajal iz šole proti domu. Želim vam veliko uspehov še naprej.«

Srečanje vrstniških mediatorjev

V šoli smo pogosto priča številnim pojavom nestrpnosti. Izražajo se v odnosih med učenci s pogostim prepiranjem, posmehovanjem, zafrkavanjem in drugimi konflikti. Pokazala se je potreba po učenju nenasilne komunikacije in veščin strpnega reševanja konfliktov. Eden izmed načinov nenasilnega reševanja konfliktov se imenuje mediacija. Na naši šoli usposabljanje za vrstniške mediatorje poteka že od šolskega leta 2011/12. Zanimanje za usposabljanje vrstniških mediatorjev izkazujejo učenci z že razvitimi socialnimi veščinami, ki so komunikacijsko spretni, radi javno nastopajo in imajo smisel za delo z ljudmi. V

mesecu januarju 2017 smo organizirali dogodek Srečanje vrstniških mediatorjev, ki se ga je udeležilo 19 osnovnih šol bližnje okolice in nekaj tudi iz bolj oddaljenih krajev, 71 gostujočih učencev in 34 njihovih mentorjev. Učenci so pomagali pri izvedbi dogodka (sprejem udeležencev, registracija, delitev gradiva, opremljanje šole s smerokazi in napisi, spremljanje v učilnico, pomoč pri izvedbi delavnic po skupinah, predstavitvi šole v uvodnem delu, kulturnem programu, priprava biltena, izvedba zaključnega petja oz. igre). Mentorice smo jih usmerjale in pomagale pri organizaciji. Učenci so se z organizacijskim načrtom in z imaginarno pripravo dogodka srečali že na taboru za nadarjene in vrstniške mediatorje. Lažje jim je bilo, saj smo v organizacijo in izpeljavo vpeljali tudi veliko njihovih takratnih idej in pobud. Nadarjeni učenci 6. razredov so na delavnicah za nadarjene pripravili bilten na temo vrstniške mediacije. V njem so učenci na kratko predstavili teorijo o vrstniški mediaciji in na to temo sestavili uganke, rebuse, križanke, premetanke, osmerke ipd. Pripravili smo tudi mini natečaj za izbor logotipa, s katerim smo potem opremili mape, nalepke z imeni udeležencev, naslovnico brošure in vso drugo gradivo povezano s srečanjem. Učenci naše šole, ki so sodelovali v interesni dejavnosti Vrstniška mediacija, so delavnice, v katere so bili vključeni sodelujoči učenci vodili oz. pomagali mentoricam pri izvedbi. Na ta način so bili aktivno vključeni v celoten proces dogodka. Upoštevale so se njihove ideje, kreativni so bili pri pripravi in izvedbi dogodka in s tem ponosni nase. Razvijali so odgovornost in nove priložnosti, da izmenjajo svoje izkušnje, mnenja, se spoznajo in družijo z vrstniškimi mediatorji drugi šol.

17. Regijsko srečanje mladih raziskovalcev Zgornjega Podravja

Konec marca 2017 smo gostili 17. Regijsko srečanje mladih raziskovalcev Zgornjega Podravja, ki je potekalo pod okriljem Zveze za Tehnično kulturo Slovenije, Regionalni center Maribor. Ker so si dogodki na šoli sledili eden za drugim, so učenci v relativno kratkem času imeli več priložnosti, da sodelujejo in si tudi sami nabirajo izkušnje pri vodenju in organizaciji prireditev. Učenci so pod vodstvom mentorjev pripravili kratek kulturni program, ki ga je povezovala nadarjena učenka iz 8. razreda. Učenci so v avli sprejeli udeležence, jih popeljali v prostor, kjer je potekal uvodni del, pomagali pri registraciji, po pozdravih in kulturnem programu pa so pomagali še pri razporejanju učencev in njihovih mentorjev v učilnice. Ker smo velika šola, je bila pomoč spretnih in iznajdljivih učencev še kako dobrodošla. Ob tem, ko gostimo kak dogodek, so naši učenci še bolj pozorni na urejenost šole in na pravila lepega obnašanja ter bontona (pozdravljanje, nudenje pomoči ipd.). Dogodek je potekal brez zapletov, organizacija je bila uspešna, zato smo bili ob zaključku tudi vsi zelo zadovoljni.

Zaključek

Učence, ki so se aktivno in uspešno vključili v organizirane dogodke v šolskem letu 2016/17, smo mentorji ob koncu šolskega leta predlagali za udeležbo na nagradni ekskurziji. Organiziramo jo vsako leto kot nagrado učencem, ki so uspešno predstavljali šolo na različnih tekmovanjih in prireditvah med šolskim letom. Predstavlja nagrado izbranim učencem za njihovo prizadevnost in trud.

Učence želimo čim bolj aktivno vključiti v vsa dogajanja na šoli. Ko otroci participirajo pri organizaciji in vodenju dogodkov na šoli, so bolj zavzeti, angažirani, vedejo se bolj odgovorno in so po uspešnem delu zadovoljni in ponosni nase. Ob različnih dejavnostih in aktivnostih krepijo organizacijske in komunikacijske veščine, kar pomembno vpliva tudi na razvoj pozitivne samopodobe in samozavesti. Nadarjeni in zainteresirani učenci različnih razredov se ob sodelovanju med seboj spoznajo, povežejo in stkejo nova prijateljstva. Prijateljski odnosi omogočajo vsestranski razvoj posameznika (socialni, čustveni, kognitivni), imajo pa tudi funkcijo zaščite pred negativnimi izkušnjami (Peklaj, Pečjak 2015). Na ta način skušamo učencem omogočiti optimalen razvoj in uresničevanje njihovih potencialov, kar je tudi eden izmed ciljev sodobne šole.

Literatura

Zakon o OŠ dostopno na <https://zakonodaja.com/zakon/zosn/11-clen-izobrazevanje-nadarjenih-ucencev> (28. 2. 2019).

Bezić, T. ... [et al.] (2006). *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno – izobraževalno delo z njimi*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Kukanja Gabrijelčič, M. (2017). *Poučevanje nadarjenih učencev v osnovni šoli. Izbrane teme iz družboslovja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.

Peklaj, C., Pečjak, S. (2015). *Psihosocialni odnosi v šoli*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Petra Krivc: Orientacija po mestu z nadarjenimi učenci

OŠ Lovrenc na Pohorju

pkrivc@oslovrenc.si

Lektorirali: Barbara Rocek Bregar in Petra Prohart Tomažič

Izvleček v slovenščini

Učenje na klasičen način je v današnjem času »dolgočasno«. Učencem ponujam vedno nove možnosti učenja in raziskovanja. Ogled mesta, kjer učitelj vodi, učenci pa sledijo, je zelo težko izpeljati, ker postanejo hitro nemirni. Raziskovanje mesta je zanimivo takrat, če si pri tem aktivno udeležen. To pa je mogoče narediti le tako, da damo učencem možnost, da sami raziščejo znamenitosti po mestu. Aktivnosti se morajo tekom raziskovanja stopnjevati, prehajati iz enega pripomočka na drugega, naloge pa morajo biti natančno načrtovane in definirane. Današnji učenci so zelo spretni s tehnologijo, a jim v šoli ne damo dovolj priložnosti, da bi jo lahko konkretno uporabili.

Pri raziskovanju so bili razdeljeni v heterogene skupine. Na pot po mestu se je vsaka skupina odpravila po drugih navodilih, tako se je razlikoval vrstni red opazovanja. Zaradi sestave učnega lista učenci niso mogli razbrati, ali imajo na vmesnih točkah iste znamenitosti. Poleg vsake znamenitosti, ki so jo »našli«, so se morali fotografirati in narediti skupinski selfie.

V članku bom natančno opisala postopek priprave takšnega raziskovanja ter katere programe so uporabljali. Dodala pa bom tudi, kako to uporabiti v razvoju nadarjenih v prihodnosti.

Ključne besede: nadarjeni, raziskovanje, aplikacija, raziskovanje

Izvleček v angleščini

Learning in a classical way is "boring" in today's time. I always offer new opportunities for learning and researching. Viewing the place where the teacher leads and the students follow it is very difficult to derive because the students quickly become restless. Exploring the city is interesting when you are actively involved. This can only be done by giving students the opportunity to explore the city's attractions on their own. Activities need to be intensified during the survey, going from one gadget to another, and the tasks must be carefully planned

and defined. Today's students are very skilled in technology, but we do not give them enough opportunities to use it concretely at school.

The students were divided into heterogeneous groups during the research. On the way through the city, each group went along with other instructions, so the order of observation was different. Due to the composition of the learning leaf, the students were unable to find out whether they had the same sights at the intermediate points. In addition they had to take pictures and make a group selfie at each sight found.

In the article, I will exactly describe the process of preparing a such research and which programs the students have used. I will also add how to use it in the development of talented students in the future.

Keywords: talented students, research, application, research

1 Priprava tabora

V šolskem letu 2017/2018 smo na taboru za nadarjene spoznavali in raziskovali Koper. Pri tem sem se usmerila na orientacijo učencev s pomočjo klasičnih zemljevidov in mobilnih naprav. Priprave tabora sem se lotila tako, da sem najprej sama raziskala možnosti, ki so na voljo. Tako sem pregledala različne telefonske aplikacije, jih preizkusila, na koncu pa izbrala takšno, ki je delovala najboljše. Naslednji korak je bil, da sem poiskala znamenitosti Kopra ter njihov opis »skrila« v QR kodo.

V zadnjem delu sem pripravila zemljevid, ki učence vodi pri samostojnem raziskovanju. Zemljevid sem pripravila tako, da učenci niso takoj prepoznali poti, po kateri so morali priti do cilja. Vsaka skupina je začela pri drugi točki. Cilj pa je bil skupen, Hostel Histria Koper, kjer smo spali.

1.1 Učni in vzgojni cilji, ki jih s tem dosežemo:

Vsako leto, ko pripravljam tabor, se sprašujem, katera načela bomo imeli poudarjena. Na tem taboru sem želela poudariti

- sodelovalno obliko učenja
- spodbujanje samostojnosti in odgovornosti
- skrb za celostni osebni razvoj

- svobodno izbiro
- uveljavljanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji
- ustvarjanje možnosti za druženje glede na njihove posebne potrebe in interese

(Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, 1999)

1.2 Krepitev osebnostnih lastnosti

Na taboru smo vzpodbujali in krepili naslednje osebnostne lastnosti:

- miselno-spoznavno področje: natančnost opazovanja, dober spomin, sposobnost sklepanja;
- učno-storilnostno področje: široka razgledanost, motorična spretnost in vzdržljivost;
- motivacija: visoke aspiracije in potreba po doseganju odličnosti, radovednost, vztrajnost pri reševanju problemov, uživanje v dosežkih;
- socialno-čustveno področje: neodvisnost in samostojnost, sposobnost vodenja in vplivanja na druge, izrazit smisel za organizacijo in empatičnost.

(Koncept dela z nadarjenimi, 1999)

Spoznavmo Koper – samostojno raziskovanje

Navodilo

Pred seboj imaš zemljevid Kopra. Tvoja naloga je, da prideš do vseh označenih znamenitosti.

Ob vsaki znamenitosti se fotografiraš. Preko **QR kode** prebereš pomembne informacije o znamenitosti. Poskusi si čimveč zapomniti, saj bomo na koncu pohoda izvedli kviz.

Za najboljšo skupino, ki bo imela opravljenih največ aktivnosti in si zapomnila največ informacij, bo pripravljena nagrada.

Priložen imaš varnostni načrt. Dobro ga preberi in upoštevaj.

Varnostni načrt sprehoda po Koprju:

- Po pločniku hodimo skrajno desno v vrsti po dva.

- Upoštevamo pravila varnega prečkanja ceste.
- Se ne prerivamo in ne kričimo.
- Učenci se morajo varno izogibati vozil, psom in drugih živali.
- Učenec ne sme zapustiti skupine (WC - se odpravite s skupino, trgovina – je prepovedana).

zemljevid Kopra

2 Izvedba tabora

V Koper smo se odpravili z rednim avtobusom, kar je bilo za učence zanimivo. Imeli so omejitve in držati so se morali reda, ki ni umetno ustvarjen samo za učence. Tako so se morali držati časovno omejenih postankov, glasnost pogovora in glasbe so morali prilagoditi vsem potnikom. Ker so bili na avtobusu tudi drugi ljudje, sva z učiteljico, ki je bila spremljevalka, počakali z razdelitvijo nalog. Ob izstopu so bili učenci seznanjeni z delitvijo v skupine, nalogo skupine in varnostnim načrtom varnega samostojnega raziskovanja.

Učenci so bili razdeljeni v heterogene skupine, to pomeni, da so bili skupaj po en učenec 5., 6., 7., 8. in 9. razreda.

2.a Prvi dan

Učencem sem razdelila zemljevid, natisnjen z Google Mapsa, in narisano pot do ciljne lokacije.

Učenka 9. razreda je takoj razložila učencem, ki so bili v njeni skupini, da je potrebno zemljevid orientirati. To je naredila s kompasom na telefonu. Odpravili smo se proti prvi točki. Učenci so na poti sproti spremljali stavbe, mimo katerih smo šli. Opazovali so okolico, po kateri smo se gibali. Ob prihodu pred Osnovno Šolo Koper so pokazali neizmerno srečo in veselje, da jim je uspelo. Z učiteljico spremljevalko sva učence opazovali s konca kolone tako, da jih nisva z gibi telesa niti usmerjali ali kazali pravilnost ali napačnost poti.

Druga skupina je imela nalogo, da nas pripelje do Hostla Histrie Koper, kjer smo imeli prenočišče. Skupina je bila oblikovana podobno kot prva, se pravi iz vsakega razreda en učenec. Prav tako so dobili natisnjen zemljevid z načrtano potjo. Iskanje Hostla je bilo uspešno.

Tretja skupina je dobila pravi zemljevid Kopra in za cilj kopališče Žusterno. Njihova naloga je bila, da na zemljevidu poiščejo, kje se kopališče nahaja, in pripraviti pot do tja. Izbrati so morali čim bolj varno pot – odločili so se za pot po promenadi. Težavnost orientacije in s tem opazovanje okolice se je stopnjevalo.

Četrta skupina je vodila pot nazaj v Hostel – tokrat brez zemljevida. Naloga zgleda preprosta, ampak če ne opazujemo okolice, se lahko hitro izgubimo. Skupina je dobro opazovala pot do kopališča in se je znala orientirati tudi nazaj.

Nato smo po ozkih ulicah poiskali lokacijo večerje – Picerija. Uporabili so samo Google Maps. Na začetku so imeli težavo, kako določiti cilj, a so hitro uspeli rešiti težavo.

Pri večerji so dobili posebno nalogo. Raziskati Koper in znamenitosti. Na učnih listih je bilo zapisano opozorilo za varno pot po Kopru, dodana razlaga, kako raziskovati s pomočjo navodil, ki so bila zapisana na učnem listu.

NALOGA

Znamenitosti, ki jih morate obiskati, poiščite v točno določenem vrstnem redu. Zapišite si pomembne informacije o znamenitosti. Priložene imate QR kode, lokacije, kamor se morate odpraviti. Nato na zadnji strani poišči opis znamenitosti s pomočjo QR koda. Pomembne informacije si poskusi zapomniti, lahko si jih zapišeš na lokaciji.

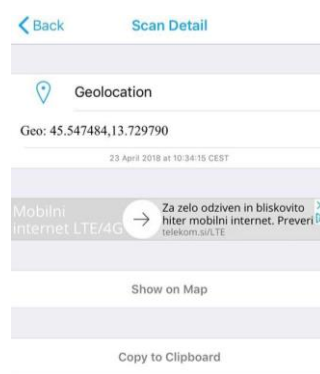

1. korak

Vklopi 3G podatke za Google Maps in QR Reader.

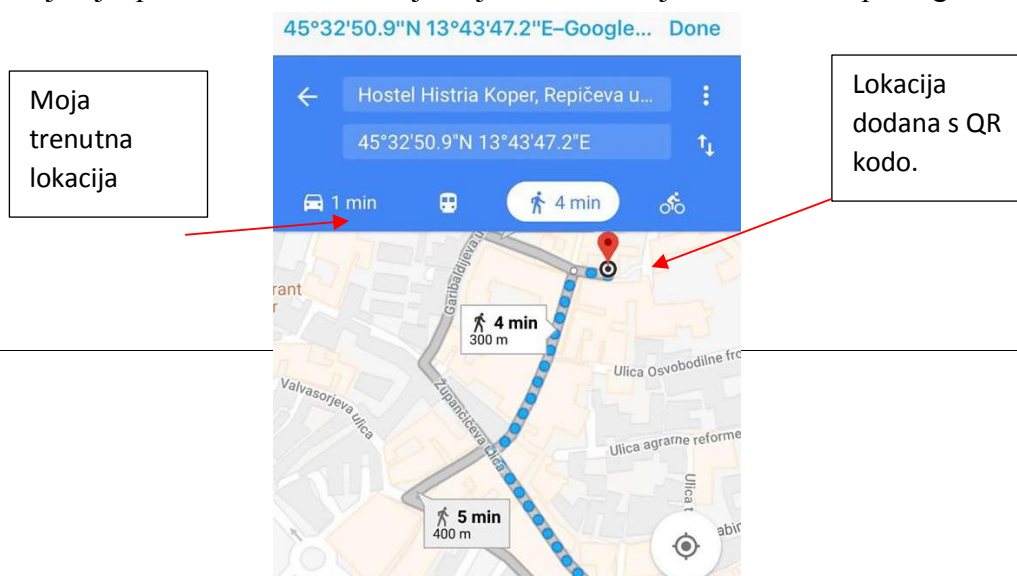
2. korak

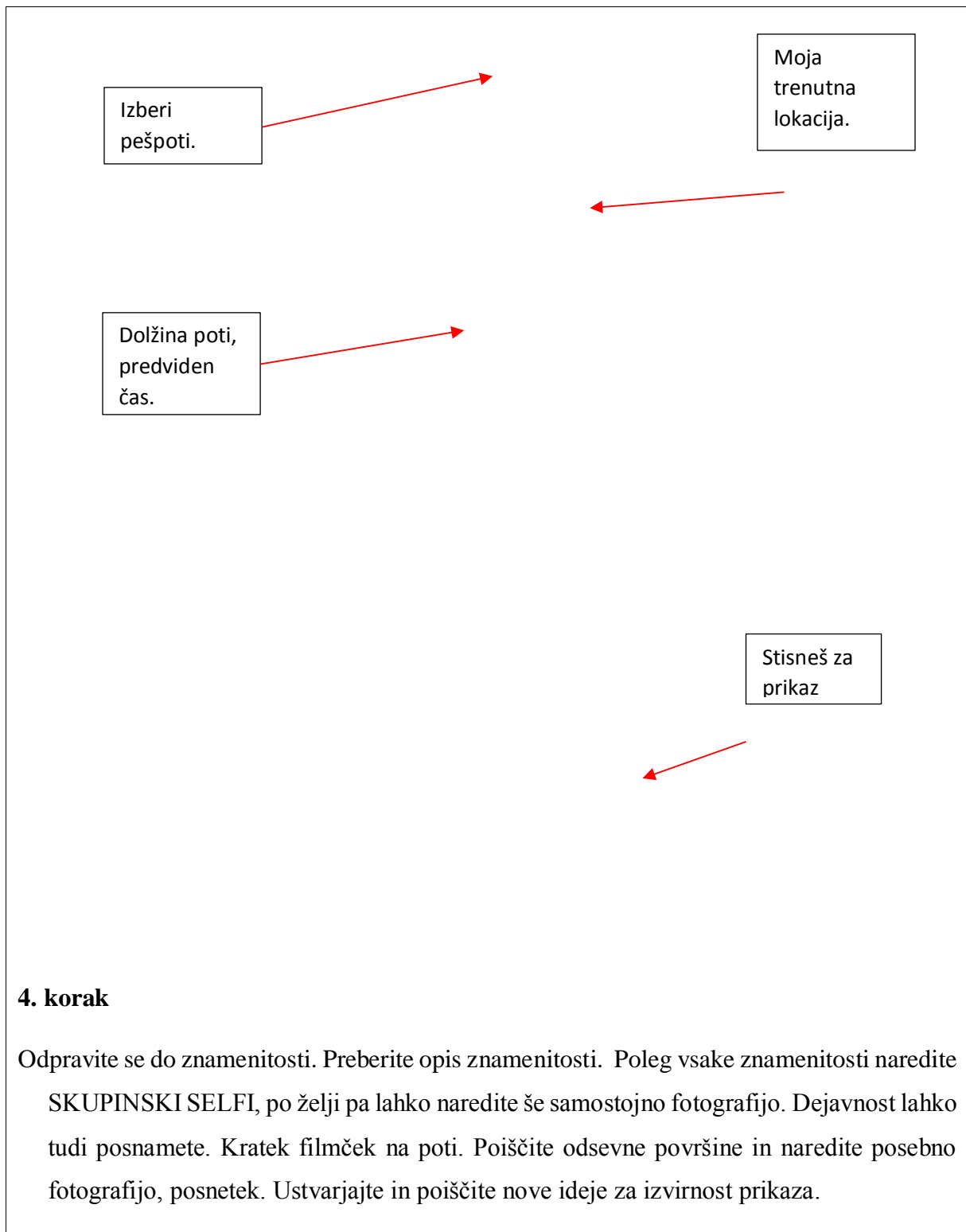
Skeniraj QR kodo in poišči lokacijo na zemljevidu. Lokacijo označi na priloženem zemljevidu.

3. korak

Pojdi po najkrajši poti do izbrane lokacije in jo vriši v zemljevid. Lahko si pomagaš z:

Na učnem listu so imeli napisan zemljevid. Dve nalogi sta bili podani tako, da so imeli zapisan naslov znamenitosti. Učenci so morali poiskati znamenitost in jo poimenovati in s pomočjo QRCode prebrati njen opis. Drugi dve nalogi sta bili podani z imenom znamenitosti, sami pa so morali poiskati naslov in pot do te znamenitosti. Zadnji dve nalogi sta bili podani s

QRCode-ami. Učenci so z aplikacijo QRCode Readerjem prebrali geolokacijo in jo poiskali na Google Maps. Poleg vsake znamenitosti so se morali fotografirati – narediti skupinski selfie ter posneti del poti. Za raziskovanje so imeli na voljo 45 min.

1. Skupina:

Ime skupine: Zajčki

Ime članov: Tine, Miha, Jana, Nina

Kontaktna številka: (učenci jo zapišejo)

Izpolni manjkajoče besede.

NAVODILO ZA POT

1.

3. Poiščite Ložo (Loggia).

5. ~~Carpacciov~~ trg 6, 6000 Koper

7.

9. Hostel Histria

2.

4. Pokrajinski muzej Koper.

6. Pristaniška ulica 2, 6000 Koper

8.

Ste na poti opazili še katero izmed drugih znamenitosti/zanimivosti? Poslikajte jo in nam jo predstavite.

2.b Drugi dan

Naslednji dan je skupina, ki se je javila, dobila naslov Škocjanskega zatoka. Za vodenje poti so imeli na voljo GoogleMaps in klasični zemljevid Kopra. Učenci so se odločili za GoogleMaps. Pot je bila dolga, pa vendar so nas pripeljali do cilja, kjer pa se ta sprehod kot tudi raziskovanje še ni končalo.

3 Evalvacija dela z učenci

Po povratku v Hostel so učenci z nasmehom na obrazu pripovedovali, kaj vse so videli, opazovali na poti. Povedali so, da bodo sedaj lažje hodili po mestih in se orientirali glede na okolico ali s pomočjo zemljevida. Ponosno so povedali, da bodo starše peljali na izlet v Koper, ker sedaj vedo, kje se kaj nahaja, in znali to tudi opisati.

Njihovo znanje o Kopru smo preverili po raziskovanju v skupni sobi s kvizom. Za to sem uporabila program Kahoot. Učenci so med seboj tekmovali tako v hitrosti odgovarjanja kot v zbiranju točk. Vse posnete fotografije smo posneli na računalnik in si jih ogledali.

Po končanem taboru smo pregledali aplikacijo gibanja in ugotovili, da smo v dveh dnevih prehodili 20 km oz. 33120 korakov. Pa vendar smo ob tem uživali in se naučili veliko novega.

4 Razvoj v prihodnosti

Raziskovanje kraja na sproščen način učence nauči vztrajnosti, popravljanja napak, samostojnosti, neodvisnosti, pozornega opazovanja okolice. Za nekatere učence je bila to vzpodbuda, da so se v tem letu preizkusili tudi v teoretično praktičnih raziskovalnih nalogah.

VIRI in LITERATURA

Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci. (1999). Pridobljeno s

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_druugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Koncept dela z nadarjenimi učenci. (1999). Pridobljeno s <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Barbara Kovše: Uporaba poezije pri pouku nemškega jezika – delo z nadarjenimi dijaki

II. gimnazija Maribor

barbara.kovse@druga.si

Lektorirala: Nataša Preglau Borko, prof.

Povzetek

Pouk nemščine, zlasti obravnava poezije, omogoča nadarjenim učencem oz. dijakom ne le razvijanje doživljajskih, domišljjsko ustvarjalnih in intelektualnih zmožnosti, ampak spodbuja tudi njihovo samoiniciativnost in ustvarjalnost. Delo z nadarjenimi dijaki predstavlja za učitelja poseben izziv, saj to pomeni, da mora pouk organizirati tako, da bodo vsi dijaki (glede na svoje predhodno znanje, sposobnosti in interese) pouku zmožni slediti in biti prav tako aktivni. Prav tako pa morajo dijaki, ki so nadarjeni za nemški jezik, v razredu dobiti priložnost oz. možnost, da bodo v največji meri lahko razvijali in krepili svoja znanja in napredovali. Takšno delo od učitelja zahteva veliko znanja in raznolikosti. Učitelj lahko pri svojem delu v razredu za nadarjenega dijaka veliko stori; ga usmerja, spodbuja, svetuje in pomaga pri interpretaciji poezije. Seveda mora biti učitelj ob tem pozoren, da dijaka z dodatno vključeno oziroma obravnavano snovjo ne preobremeni, da je strokovno dobro pripravljen in da dijaku na ustrezen način nudi pomoč, če jo le ta potrebuje. Cilj je biti zgolj mentor, ki pri obravnavani učni tematiki – torej obravnavi poezije pri pouku, koordinira, svetuje in usmerja. Namen prispevka je na primeru obravnave poezije *der Erlkönig* nemškega avtorja Johanna Wolfganga von Goethe pokazati, kako lahko pri dijakih (v višjih letnikih gimnazijskega programa) spodbujamo zmožnost interpretacije poezije ter hkrati kritično mišljenje, s katerim razvijajo oz. krepijo pozitivno samopodobo, ki je zelo pomembna pri odraščanju mladostnikov.

Ključne besede: pouk nemščine, poezija, nadarjeni učenci, izziv, pozitivna samopodoba

Barbara Kovše: The use of poetry in a German language class – working with advanced students

German teaching especially teaching German poetry enables advanced learners to not only develop their inner creative capacities and intellectual abilities but also stimulates their self initiative and creativity. The work with advanced students presents a challenge for the teacher because the lessons need to be executed in a way that all students regardless of their prior knowledge, abilities and interests will be able to follow the lesson and be active in it. What is more, also the advanced students need to get a chance to improve their language abilities and make headway. Such lesson planning requires a lot of knowledge and methodological variety. The teacher can do a lot for the advanced students; directs the students, encourages the students, gives feedback and helps with the interpretation of poetry. It is also important that the additional poetry lessons do not burden the students but rather that the teacher plays a role of a mentor who coordinates and guides the process. The presented lesson is based on the German author Johann Wolfgang von Goethe “Der Erlkönig”. It serves as a model how we can encourage poetry discussion and interpretation and also develop critical thinking which enables students to build a better, more positive self-image of adolescents.

Key words: German language class, poetry, advanced students, challenges, positive self-image.

1. UVOD

V gimnazijskem izobraževanju sta obvezna dva tuja jezika. Na II. gimnaziji Maribor lahko dijaki nemški jezik izberejo kot prvi ali drugi tuji jezik, pri čemer imajo možnost odločitve, ali se želijo nemščino učiti kot začetni ali nadaljevalni jezik. V zadnjih letih opazamo pri dijakih na naši šoli porast za zanimanje učenja nemškega jezika kot drugi tuji jezik. Kajti v času vse intenzivnejših globalizacijskih procesov ima pouk tujih jezikov čedalje večji pomen v vzgoji in izobraževanju. Poleg razvijanja jezikovnih zmožnosti pripravlja dijake tudi na

stike z drugimi kulturami in jih uči strpnosti, sprejemanja različnosti ter krepí lastno identiteto. Pouk tujega jezika v šoli je prispevek k večjezičnosti in razumevanju večkulturnosti tako v lastnem okolju, kakor tudi v Evropi in izven evropskih meja. (Učni načrt nemščina, gimnazija 2008).

Že dolgo velja prepričanje, da cilj nobene šole oz. šolskega predmeta ne glede na stopnjo izobraževanja ni več le posredovanje znanja, saj je to danes dostopno praktično vsakomur, na vsakem koraku in ob vsakem času, ampak predvsem razvijanje veščin. Med ključne kompetence posameznikov, ki jih ti potrebujejo za uspešno vključevanje v družbo 21. stoletja, sodi poleg samoiniciativnosti, ustvarjalnosti in podjetnosti tudi medkulturna zmožnost. Pri pouku nemščine kot tujega jezika dijaki razvijajo medkulturno zmožnost, ki izhaja iz neločljive povezanosti jezika in kulture. Prav posebno mesto pri razvijanju medkulturne zmožnosti pa imajo literarna besedila nemško pisocih avtorjev in avtoric. S kvalitetnimi literarnimi besedili v nemščini dijaki spoznavajo kulture nemškega govornega prostora, prepoznavajo in se zavejo ustaljenih vzorcev in tako uzaveščajo odnos do lastne in tuje kulture. (Učni načrt nemščina, gimnazija 2008)

Na II. gimnaziji Maribor vsako šolsko leto beležimo porast dijakov, ki so opredeljeni kot nadarjeni. Z nadarjenimi dijaki se pri svojem delu srečujem dnevno, zato je pomembno, da jim tudi pri pouku nemškega jezika lahko nudim pri klasičnih učnih urah, možnost hitrejšega napredovanja in razvijanja svojih zmožnosti. Najbolj zanimiv in primeren način, kako to doseči, je obravnava literarnih besedil.

2. Literarna besedila pri pouku nemščine

Literarna besedila so del pouka nemščine, saj so izhodišče za razvijanje jezikovne, literarne in medkulturne zmožnosti. Za sam pouk so primerna krajša literarna besedila kot so: pripovedi, krajša proza in seveda tudi poezija (Učni načrt, gimnazija 2008). In prav slednja predstavlja za nadarjene dijake na naši šoli poseben izziv. Z branjem literarnih besedil dijaki razvijejo celostno medkulturno sporazumevalno zmožnost, ki zajema tako jezikovne, medkulturne kot tudi literarne zmožnosti. S tem dijaki razvijajo zmožnosti ločevanja med stvarnostjo in fikcijo, interpretiranja, prepoznavanja struktur, razumevanje prenesene in simbolične rabe jezika, interpretacije z različnih vidikov (zgodovinski, družbeni, kulturni, psihološki...), lastnega poustvarjanja (pisanje pesmi, dokončanje zgodbe), vrednotenje literarnega dela (Učni načrt, gimnazija 2008).

Ker obravnava poezije zahteva poseben pristop, ki je za dijake, ki se nemščino učijo kot drugi tuji jezik v začetni obliki, zelo zahteven, je ta za dijake, ki so opredeljeni kot nadarjeni več kot primeren. Zato se poezije poslužujem pri delu z nadarjenimi dijaki v razredu, kadar je za njih obravnavana učna snov prelahka, jim ne predstavlja izziva in je usvojena hitreje. S pomočjo poezije v in pri nemškem jeziku, so dijaki primorani razmišljati, delati samostojno in dobro interpretirati. Kadar izbiram poezijo za nadarjene dijake, upoštevam obstoječe literarne izkušnje in znanja dijakov, saj je lahko posamezna poezija tudi prezahtevna.

3. Obravnava poezije – J. W. von Goethe pri pouku nemškega jezika

Na šoli pri delu z nadarjenimi dijaki velikokrat vključimo tudi delo z literarnimi besedili, katerega glavni cilj je razvijanje bralne in interpretativne zmožnosti ter spoznavanje osnovnih literarnih prvin. Delo s poezijo dijakom omogoča, da širijo svoj besedni zaklad in spoznavajo estetske razsežnosti literarnega besedila. Z Johannom Wolfgangom von Goethe se dijaki spoznajo že pri pouku slovenskega jezika, zato ne preseneča, da enega (če ne najpomembnejšega) pesnika nemške klasike vključimo tudi v pouk nemškega jezika. V nadaljevanju bom predstavila primer obravnavane balade, J. W. von Goethe: Der Erlkönig.

Obravnava poezije (na konkretnem primeru J.W. von Goethe) poteka tako, da si dijaki na začetku učne ure ogledajo fotografijo – delo slikarja Bernharda von Neherja (1806-1886), ki je slikovna upodobitev balade Der Erlkönig. Dijaki ustno opisujejo, kaj vse vidijo na fotografiji in kakšna zgodba se skriva za to fotografijo. Svoji domišljiji pustijo prosto pot. Ko vsi podajo svoje odgovore, dijakom razdelim delovni list, na katerem je zapisana balada Der Erlkönig.

Najprej se dotaknemo pesnika, njegovega življenja in ustvarjanja. Skupaj preberemo njegov na kratko povzet življenjepis in ga dopolnimo z manjkajočimi podatki. Nato pozornost dijakov preusmerim na njegovo delo, ki ga bomo natančneje in podrobneje obravnavali. Der Erlkönig je balada in prav slednja je zaradi svoje narativnosti primerna tudi za obravnavo pri pouku nemščine. Dijaki so se s pojmom balada seznanili že pri pouku slovenskega jezika, zato tudi sami dopolnjujejo odgovore na zastavljeni vprašanji; kakšne so značilnosti balade (vključuje značilnosti lirike – napisana je v obliki pesmi, pripovedi – s pomočjo dialogov pripoveduje zgodbo, drame – ki stopnjuje zgodbo / dogajanje) in kakšna je vsebina balade; v ospredje je postavljen nek zgodovinski dogodek in pogosto v njej nastopajo nadnaravna bitja. Goethejev Erlkönig sodi med balade, ki v samospevni literaturi niso

prevladovale. V ospredju zanimanja skladateljev so bile lirske pesmi, v katerih so njihovi avtorji večinoma izpovedovali ljubezenska čustva, največkrat v prvi osebi ednine. V nasprotju z njimi so balade večinoma epske, ob tem pa še dramatične in lirične. V Erlkönigu se prepletajo vse ključne značilnosti balade, zato so tudi uglasbitve precej drugačne, kot bi bile, če bi bila pesem lirska (M. Matošec, 2006)

Ko smo razjasnili, da gre v obravnavanem delu za balado in kakšne so njene značilnosti, se lotimo literarnega dela. Dijaki najprej sami zase preberejo balado in podčrtajo značilnosti balade. Nato balado preberemo še enkrat skupaj na glas in dijakom po potrebi za lažje razumevanje, razložim / prevedem nove, nerazumljive besede. Ko to zaključimo, je na vrsti samostojno delo, ki je namenjeno predvsem nadarjenim dijakom. Tukaj morajo biti aktivni od samega začetka, znati morajo dobro razmišljati in iskati odgovore v baladi.

Dijakom zastavim pet vprašanj in z njimi povezanih nalog: (1) opis zunanje zgradbe pesnitve, kateri dve kitici predstavljata tako imenovani okvir in kaj predstavljajo ostale kitice. (2) opis natančnega časa in prostora v katerem se zgodba odvija. (3) kakšna je tema tega literarnega dela, (4) s katerim slovenskim pesnikom in njegovim delom lahko primerjamo to pesnitev in kje se to kaže. (5) katere osebe v baladi vse nastopajo in njihova primerjava. Za vse to imajo na voljo 15 minut časa. Odgovore preverimo skupaj ustno.

V zaključni fazi učne ure dijakom zastavim vprašanje, s katerim slovenskim pesnikom in njegovo pesnitvijo bi lahko primerjali Goetheja in njegovo balado Der Erlkönig. Tako naredimo primerjavo med Francetom Prešernom in Povodnim možem. Odgovore dijaki zapišejo na delovni list.

Prav tako se dotaknemo še uglasbitve: klasične (Schubert) in sodobne variante (Rammstein – Dalai Lama). Dijakom predvajam obe uglasbeni varianti balade Der Erlkönig in jih povprašam kaj jim je bilo bližje in po okusu bolj všeč in zakaj.

Na hitro še dopolnijo delovni list – vsebinski povzetek balade – dijaki vstavljajo manjkajoče podatke, ki so zavedeni v preglednici. Dotaknemo še aktualizacije – torej razpravljamo če je vsebina aktualna še za današnji čas / družbo in navedemo konkretne primere. Tako pridemo do zaključka učne ure.

4. ZAKLJUČEK

Smo šola, kjer je ena od prioriternih nalog, prepoznavati nadarjenost in razvijati vse oblike ustvarjalnosti, ter dijakom omogočiti razvoj njihovih močnih področji. Za to se zavzemamo tudi pri pouku nemškega jezika. Dijakom, ki so opredeljeni kot nadarjeni, prilagajamo učno snov in z njimi delamo še dodatno – poslužujemo se tudi poezije, ki od dijakov zahteva veliko mero samostojnega dela in predstavlja možnost nadgradnje in izpopolnjevanja nemškega jezika na višji ravni. To seveda pomeni veliko dodatnega dela za učitelje, vendar se pri tem krepijo tudi medpredmetne povezave, timsko delo učiteljev in dijakov ter nadgradnja in izpopolnjenje znanja tujega jezika, kar je za sodobno šolo zelo pomembno. O tem priča tudi predložen članek.

5. LITERATURA IN VIRI

- [1] Johann Wolfgang von Goethe, Der Erlkönig. Pridobljeno: <http://www.sternenfall.de/Goethe--Erlk0366nig.html>
- [2] Matošec, Matjaž (2006). Razvoj nemškega samospeva med letoma 1782 in 1878. Muzikološki zbornik, letnik 42, številka 1, str. 25 – 34. URN:NBN:SI:doc-HQXODEWN
- [3] Nadarjeni otroci, Ferbežer, Ivan; Korez, Ivanka: Strelec, Suzana, 1963 – strokovna monografija, Radovljica: Didakta, 2008
- [4] Nadarjeni otroci, učenci in dijaki, Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno: <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/ponudba-resitev/nadarjeni-otroci-ucenci-in-dijaki>
- [5] Rammstein; Dalai Lama. Pridobljeno 11. 2. 2019 s <https://www.dailymotion.com/video/x281ip>
- [6] Schubert, Franz; Erlkönig. Pridobljeno, 11. 2. 2019 s <https://www.youtube.com/watch?v=JS91p-vmSf0>
- [7] Učni načrt nemščina, gimnazija, 2008. Pridobljeno: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_NEMSCINA_gimn.pdf

Doroteja Kostanjevec: Izzivi motiviranja nadarjenih otrok generacije Z

OŠ Markovci

doroteja.kostanjevec@os-markovci.net

Lektoriral: Vida Vajda, prof.

IZZIVI MOTIVIRANJA NADARJENIH OTROK GENERACIJE Z

Otroci, ki trenutno obiskujejo osnovno šoli, so pripadniki generacije Z. Generacija Z otrok je generacija, ki ne pozna življenja pred svetovnim spletom, ki knjige bere le še na spletu, ki pričakuje hipne, takojšnje odgovore in se raje sporazumeva preko telefona kot v živo. Naši učenci večino svojega prostega časa preživijo s telefonom, druženja v živo so le še občasna, tudi njihovi idoli niso več športniki in filmski zvezdniki temveč »youtuberji«. Delo s pripadniki te generacije je v današnjem času treba pozorno načrtovati, otroke je treba motivirati na načine, ki so jim blizu in ki jih zanimajo. Zelo pomembna je tudi uporaba IKT naprav, katere naši učenci uporabljajo zelo omejeno, oziroma jih velikokrat sploh ne znajo uporabljati znanju v prid. Ali obstajajo metode, oblike dela, ki nadarjene učence spodbujajo k razmišljanju, samoiniciativnemu delu, še večji nadgradnji znanja? Učitelji smo v nenehnem iskanju sredstev, metod dela, da naše ure približamo učencem, da delo diferenciramo in pouk naredimo kar se da zanimiv za vse vrste učencev, ki jih srečujemo v razredih. Kako se približati novodobni generaciji Z ter generaciji alfa, ki šele prihaja v naše šolske klopi, pa je prikazano na primerih dobrih praks. Uporaba telefona pri pouku, brskanje po spletu v iskanju verodostojnih informacij, selektivno delo in delo po skupinah so le ene izmed metod in oblik dela, ki jih sodoben učitelj lahko vključuje v pouk.

KLJUČNE BESEDE: nadarjeni otroci, generaciji Z in alfa, notranja in zunanja motivacija.

ABSTRACT

THE CHALLENGE OF MOTIVATING GIFTED CHILDREN OF GENERATION Z

Pupils, who are currently visiting elementary school are known as Generation Z. Children of generation Z do not know the world before the world web, they read books only on line, and they expect immediate answers, and they prefer telephone communication rather than live one. Our students spend the majority of their free time online, they rarely socialise in real

meetings, and their idols are not sportsmen or movie stars anymore, they prefer “youtubers”. We need to specifically plan our activities how to work with this kind of unmotivated pupils. We need to try to find topics, methods that are interesting to them. ICT devices are also very important, but our students use them only for particular things, or they do not know how to use them for school purposes. Are there any methods and work forms that encourage gifted kids to be more own-initiative and for upgrading their knowledge? Teachers are looking for new sources, methods to create more attractive lessons for all student’s types. Some examples how to approach new generations Z and alpha are also presented. Using the phone during lessons, searching for online information and data, selective work and group work are only a few methods and work forms which can be used at our lessons by modern teachers.

KEY WORDS: gifted children, generation Z and alpha, internal and external motivation.

UVOD

V razredu imamo velikokrat učence, za katere vemo, da so briljantni, vendar ne dajo veliko od sebe. Tudi v e-asistent pogosto zasledimo opazko pasiven, nemotiviran ... Nekateri učitelji takšne učence tretirajo kot nespoštljive, arogantne, vendar to ne drži. Treba je le najti strategije, da pomagamo nadarjene učence motivirati in jim pokazati smiselnost (Branstetter, 2018).

Pri analizi obnašanja nadarjenih, nemotiviranih učencev, moramo ugotoviti, ali je vzrok za slabe uspehe kriv sam pouk. Učenci, ki čutijo, da nimajo vpliva na to, kar se učijo, sčasoma potihnejo. Učenci velikokrat vidijo nesmisel pri določeni obravnavi snovi, ki po učnem načrtu mora biti predelana, vendar se jim zdi »totalno brezvezna«. Obstajajo tudi specifični »vedenjci«, ki sami izbirajo vsebine, ki jih zanimajo, in sami določajo, v kaj bodo vložili svoj napor in trud. Velikokrat se tudi zgodi, da jih je strah neuspeha in se zato česa sploh ne lotijo. Učitelj mora imeti veliko mero posluha, da takšne učence razume. Treba je začeti na začetku in najprej definirati, oziroma vprašati učenca, zakaj ni motiviran in tako določiti osnovni problem. Velikokrat so dovolj že čisto enostavna vprašanja: Kaj te veseli? Kateri je tvoj najljubši predmet? Učenec se mora zavedati, da njegova neuspešnost ni krivda njegovega učitelja in staršev, ampak je problem skrit nekje drugje. Naša naloga je zagotoviti, da bomo storili vse, kar je v naši moči, da takim učencem pomagamo, in se zavedati, da brez skupnega dela vseh sodelujočih, problem ne bo rešen.

Zelo pomembna je tudi komunikacija z otrokovo družino, saj drži, da učenci v šoli in doma funkcionirajo drugače in zato imajo tudi starši pomemben vpogled v otrokovo vedenje.

Otroka moramo poznati celostno, da se zavedamo njegovih močnih področij in predvsem njegovih talentov. Včasih je dovolj, da vemo, da sta starš in učitelj na isti strani, kar je dovolj za začetek neke motivacije. Učencu je treba približati dožemanje šole kot nekaj koristnega, njegove lastne interese pa moramo povezati z vsebino, ki jo predavamo. Zelo pomembno je tudi to, da predstavimo jasna navodila in jasna pričakovanja do učencev.

Nadarjeni učenci so velikokrat perfekcionisti. Prav zaradi tega se stvari, ki bi jih lahko opravili neuspešno, sploh ne lotijo. To prikrito zgleda kot apatija, kontriranje ali nepopolno opravljeno delo. Nekateri učenci potrebujejo le pomoč pri organiziranju časa. Naučiti jih moramo, kako določiti prioritete in izdelati sezname opravil ter določiti dnevne cilje. Zelo pomembno je, da aktivnosti sproti preverjamo (Watterson, 2012).

Nadarjeni učenci

Učitelji pogosto navajamo tri opažanja o nadarjenih učencih. Prvič, hitro končajo svoje delo in včasih iščejo dodatne naloge ali dodatne aktivnosti. Drugič, pogosto postavljajo bolj abstraktna vprašanja kot mnogi njihovi vrstniki. Velikokrat imajo interese, ki so bolj značilni za starejše. Poleg potencialne nadarjenosti te značilnosti predstavljajo tudi izziv za učitelje v razredu. Nekateri snovi pri pouku so za njih tako enostavne, da jim zlahka postane dolgčas. To privede do pasivnosti, lahko pa tudi do skrajnosti, da motijo vzgojno-izobraževalni proces. Te otroke je treba zaposliti, predvsem pa jim snov približati zato, da so motivirani za delo.

Bistvo je, da so nadarjeni otroci otroci s posebnimi potrebami. Starši, učitelji in skrbniki moramo pogosto delati skupaj, da bi nadarjenim učencem pomagali doseči potencial in preprečili dolgočasje, to pa je izvedljivo le tako, da prepoznamo njihov potencial, značilnosti njihovega funkcioniranja in sprejmemo ukrepe za popolno vključevanje nadarjenih učencev k pouku.

Generaciji z in alfa

Generacija Z so otroci rojeni med leti 1995 in 2000, ki ne poznajo življenja pred svetovnim spletom. Imenujemo jih tudi mavrični oziroma indigo otroci. Tudi v šoli velja, da je to popolnoma digitalna mladina. Navajeni so, da dobijo informacije vedno in povsod, zato tudi pričakujejo od nas učiteljev takojšnjo povratno informacijo. Prav zaradi velikega števila informacij pa imajo kratek spomin in hitro pozabljajo. V roke prej primejo telefon kot knjigo, zato utemo največkrat iščejo prav v virtualnem svetu.

Generacijo Z določa prav to, da so to otroci rojeni med pametnimi telefoni, tablicami in plazmami. Tehnologijo odkrivajo brez navodil za uporabo in ne da bi jih kdo karkoli učil. Razlikujejo se njihove prioritete, vzorniki, za vsako vprašanje se obrnejo na internet, gledajo celo učne video pripomočke. Tudi njihovo komuniciranje je omejeno, saj je trenutno najučinkovitejša oblika komuniciranja Instagram in Snapchat, pa še to največ en stavek ali pa celo nebesedna komunikacij kot so emotikoni. Vse to pa vpliva na njihovo slabo koncentracijo. Navajeni so opravljati več del hkrati, medtem ko sedijo pred televizijo, imajo na ušesih slušalke, v rokah odprto knjigo, na telefonu pa pišejo sporočila. So zelo odprti za učenje drugih jezikov, za spoznavanje novih kultur. So generacija podob in slik (resničnih ali virtualnih) ter emotikonov. Raziskava Univerze v Stanfordu je pokazala, da je zaradi kulturnega ali generacijskega prenosa njihov inteligenčni kvocient višji od prejšnjih generacij (Rihtar, 2018).

Generacija alfa

Vsi, ki so mlajši od 5 let, spadajo v generacijo alfa, prav tako kot vsak, ki se bo rodil v naslednjih 15 letih. Za razliko od prejšnjih generacij, ki so preprosto uporabljale tehnologijo, bo alfa generacija preživela večino svojih izobraževalnih let v celoti potopljena v to. Umetna inteligenca, virtualne resničnosti vplivajo na zaznavanje te generacije, na njihova stališča, navade in kognitivne sposobnosti (Sterbenz, 2015).

Strokovnjaki trdijo, da bodo v naslednjih dveh desetletjih naši otroci postali najbolj izobraženi izmed vseh preteklih generacij, vendar na zelo različne načine. Alfe ne bodo iskale več širšega spektra izobraževanja, strogega kurikulumu, ali splošnih kvalifikacij. Prizadevali si bodo za usposabljanje strokovnjakov, ki bodo šli daleč globlje v posamezna tematska področja in niše. Poudarek bo na strokovnem znanju.

Alfe bodo uspešne na več načinov in bodo lahko imele koristi od sveta, ki so ga ustvarile prejšnje generacije. Toda to je svet, ki je obremenjen tudi z izzivi. Psihološki učinek digitalnih življenj – hitrost, neusmiljene spremembe, veliko informacij in podatkov, pomanjkanje neposrednega stika – še ni popolnoma razumljen – prav zato lahko alfe lahko postanejo časovne bombe (Nellis, 2017.)

Notranja in zunanja motivacija

Veliko nadarjenih učencev izgubi motivacijo, če jih vsebina ne zanima ali če menijo, da njihovo izobraževanje ni vredno truda, saj za to ne prejmejo nobene nagrade. Obstajata [dve vrsti motivacije](#): notranja in zunanja.

Notranja ali intrinzična motivacija se ustvari s tem, da se aktivnost, snov ali predmet učencu zdi prijeta, uporabna, medtem ko je zunanja motivacija opredeljena z zunanjo nagrado.

Motivacijske tehnike

Motivacijske tehnike za notranjo motivacijo:

- ugotoviti interese učencev,
- poiskati alternativne načine podajanja znanja učencem,
- takojšnje povratne informacije o napredku.

Zunanje motivacijske tehnike vključujejo:

- razlaga namena dejavnosti ali vsebine,
- določitev kratkoročnih in dolgoročnih ciljev,
- povezava z drugimi institucijami za poglobitev znanj.

Notranja motivacija uči učenca, da uživa pri predmetu, medtem ko zunanja motivacija učenca poučuje, da dela v smeri akademskega uspeha, za doseg ciljev pomembnih za prihodnost (Notranja in zunanja motivacija, 2019).

Kaj lahko stori učitelj?

- Pohvala: dodatno delo naj bo pohvaljeno, demonstrirano v razredu med ostale učence; pozitiven komentar v e-asistenta, ali zapis v zvezek o dobro opravljenem delu.
- Cilji: učitelj mora določiti visoka, a realna pričakovanja. Prepričajte se, da boste izrazili ta pričakovanja. Določite kratkoročne cilje in jih nagradite, ko bodo doseženi.
- Strast: pokažite svoje navdušenje nad predmetom in uporabite primerne; konkretne in razumljive primere, ki bodo učencem pomagali dojeti, vzljubiti snov ali temo.

- Diferenciacija: z uporabo različnih metod poučevanja je mogoče poskrbeti za vse vrste učencev. Učno uro je treba razdeliti na sklope, kjer pridejo v ospredje vse različne vrste učencev.
- Revizija: sprašujte, kaj radi delajo, kaj jim pomaga pri učenju, kaj jih navdušuje. Ko pregledate odgovore, vključite njihove zamisli v svoj pouk ali pa vodite razpravo o tem, kako bi te ideje lahko prevedli v razred.
- izziv: nadarjeni otroci imajo radi izzive. Učitelj lahko to velikokrat prakticira z domačo nalogo. S spreminjanjem sicer dolgočasne domače naloge v zahtevno igro lahko zelo motiviramo nadarjene učence. Nekateri otroci radi tekmujejo, zato jih lahko spodbudimo, da bi radi videli, kako hitro lahko kaj storijo – brez napak. Preverjanje njihovega dela jim omogoča videti, da nas skrbi.

Kaj lahko storijo starši?

Tudi starši nadarjenih otrok se velikokrat sprašujejo, kako pomagati nemotiviranemu otroku, ko le ti ne dosegajo pričakovanih uspehov. Najprej je treba najti predmete in dejavnosti, ki otroke zanimajo. Interesi otroka odpirajo vrata ljubezni do učenja. Starši lahko otroku privzgojijo pozitivne vrednote za učenje (Motivation and learning, 2018).

Nezainteresiranost za učenje, pasivnost, vse skupaj je pa pravzaprav povezano s pomanjkanjem motivacije. Motivirati prav nadarjene otroke je velikokrat zelo težko. Pri njih ne pomaga ne nagrada ne kazen. Ena izmed metod kako učence spodbuditi k delu je, da jim omogočimo dodatne možnosti za učenje in raziskovanje stvari, predmetov, ki jih zanimajo. Zelo pomembno je tudi samo izkustvo. Če otrok po nečem hrepeni, mu v okviru zmožnosti poskusimo to tudi omogočiti. Otroku si včasih naloži preveliko breme. To lahko privede do tega, da ne vidi luči na koncu tunela. Prav zaradi tega obupajo še preden se določene aktivnosti lotijo. To mu lahko olajšamo tako, da mu pokažemo seštevek krajših poti do tega, kako doseči nek cilj. Vsak mali cilj naj bo nato nagrajen, čez čas bo otrok sam sprevidel, da je neka aktivnost lahko uresničljiva.

Zelo pomembna je tudi organizacija časa. Čeprav se nadarjeni otroci učijo hitreje in lažje, in se sliši to kot prednost, lahko vodi do težav. Ti otroci si ne znajo organizirati časa, za opravljanje določene aktivnosti. Zato je še kako pomembno, da jih spodbujamo k organiziranosti časa in jim pomagamo pri načrtovanju dela.

Nadarjeni otroci imajo včasih težave pri povezovanju osebnega truda z dosežki. Da bi otroku pomagali uspeti, pohvalite prizadevanja za uspeh. Obdržati je treba pozitiven odnos do šole. Otroci morajo videti, da njihovi starši cenijo izobraževanje. Negativni odnosi do šole se na splošno prenašajo na vašega otroka (Bainbridge, 2018).

ZAKLJUČEK

Primeri dobre prakse:

Osmošolec in razlaga snovi v angleščini

Pri pouku srečujemo kar nekaj otrok, ki so prepoznani kot nadarjeni, vendar na različnih področjih. Na primer pri pouku slovenščine se redno srečujem z osmošolcem, ki je dokaj nemotiviran za pouk slovenščine, čeprav je vidno, da rad bere. Učenec je tih, neaktiven in sodeluje le, če ga izzovem. Učenčevo zelo močno področje je angleščina. Kar nekaj časa sem posvetila raziskovanju, kako omenjenega učenca motivirati, da bi sodeloval. Iste ure slovenščine obiskuje tudi učenka iz Mehike, ki se je letos prvič srečala s slovenščino in za nami komunicira v angleščini. Prej omenjenega učenca velikokrat spodbudim, da snov pozorno posluša (književnost) in jo kasneje poskuša govorno raztolmačiti sošolki iz Mehike v angleščino. Učenec rade volje pomaga, pozorno posluša in kasneje s pomočjo slovenskega teksta ali moje ustne razlage učenki snov občasno podaja v angleščini. Tukaj učitelj prepozna močna področja nadarjenega otroka in le ta vključi v pouk.

Delo z IKT sredstvi

Generacija Z je generacija, ki se vsakodnevno srečuje s spletom in predvsem z mobilnimi telefoni. Učenci veliko preveč prostega časa preživijo s telefoni, tablicami, računalniki, vendar le-te skoraj nikoli ne uporabljajo znanju v prid. Prav zato učence občasno vzpodbudim, da lahko k uri prinesejo telefon, tablico ali računalnik in morajo sami opraviti določene naloge. Če učence spodbudimo k delu, ki jim je blizu in jih vsebinsko omejimo, naletimo na zanimive rezultate. Nadarjeni učenci se s pomočjo moderne tehnologije morajo lotiti priprav učnih listov za sošolce, pobrskati morajo po vsebinah, ki jih kasneje predstavijo sošolcem; sodelujejo v spletnih učilnicah in pomagajo pri različnih projektih. Stvari povezane s tehnologijo učenci hitreje osvojijo, se jih lotijo bolj entuziastično in komaj čakajo

na rezultate svojega dela. Z omogočanjem drugačnih oblik in metod dela učenci širijo in poglobljajo temeljna znanja in posledično tudi hitreje napredujejo v procesu učenja.

Delo pri izbirnem predmetu

Nadarjeni učenci in njihov talent ter močna področja se velikokrat lahko zelo izkažejo pri izbirnih predmetih različnih področij. Nadarjeni učenci lahko pri izbirnih predmetih razvijajo in nadgrajujejo svojo ustvarjalnost, zaradi raznovrstne ponudbe pa se jim omogoča svobodna izbira. Ko učitelj ugotovi močna področja določenega učenca, upošteva individualnost in nato lahko učenca spodbuja k samostojnosti in odgovornosti. Pri izbirnem predmetu šolsko novinarstvo učencem po usvojeni snovi izzovem za projekt. Učenci sami izdelajo dokumentarec ali reportažo o vsebini, ki jim je blizu oziroma jim je ljuba. Ko se učenci lotijo poljubne vsebine, so rezultati presenetljivi. Izbira tem je zelo široka. Npr. učenka, katere mama obvlada kitajščino, je izbrala za temo svojega dokumentarnega filma: Kako se lotiti kitajščine?. Nastal je zelo dober prispevek, kjer je učenka lahko pokazala znanje, ki ga je usvojila pri predmetu in ga povezala z nečim, kar ji je blizu. Če učencem pokažemo, da nas zanimajo njihovi interesi, da dovolimo, da se sami lotijo stvari, ki jim je zanimiva, so rezultati njihovega dela zelo dobri. Učenci v svoj projekt vložijo veliko truda, poslužujejo se različnih pripomočkov in sredstev.

VIRI IN LITERATURA:

Bainbridge, Carol, 2018. 10 ways to motivate gifted children. Pridobljeno s: <https://www.verywellfamily.com/ways-to-motivate-gifted-children-1449283>.

Branstetter, 2018. Nemotivirani nadarjeni otroci. Pridobljeno s: <https://educationcloset.com/2018/02/01/four-surefire-ways-reach-unmotivated-gifted-students/>.

Generacija Z: značilnosti generacije rojene med leti 1995 in 2010. (2018). Pridobljeno s <http://citymagazine.si/clanek/generacije-z-znacilnosti-generacije-rojene-med-leti-1995-in-2010/>.

Motivation and learning. 2018. Pridobljeno s: <https://www.nagc.org/resources-publications/resources-parents/motivation-and-learning>.

Nellis, Joe. 2017. What does the future hold for generation alpha? Pridobljeno s: <https://www.cranfield.ac.uk/som/thought-leadership-list/what-does-the-future-hold-for-generation-alpha>.

Notranja in zunanja motivacija. 2015. Pridobljeno s: <https://degree.astate.edu/articles/k-12-education/how-to-motivate-gifted-students.aspx>.

Sterbenz, Christina. 2015. Generation alpha. Pridobljeno s: <https://www.businessinsider.com/generation-alpha-2014-7-2>.

Watterson, Bill. 2012. »Calvin in Hobbes.« *Popolni Calvin in Hobbes*. Np: Andrews McMeel, 2012). Pridobljeno s: <https://si.aleteia.org/2018/04/19/generacija-z-poznate-znacilnosti-mladih-rojenih-med-letoma-1995-in-2010/>.

Žorž, Bogdan. 2013. Motivacija za učenje. Pridobljeno s:

<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-VL1JWQDA/f8624c7e-3487ea89f0ab/PDF>.

Saša Krajnc Bek: Escape school – tabor za nadarjene učence OŠ Gustava Šiliha Laporje

Osnova šola Gustava Šiliha Laporje

saska.krajnc@gmail.com

Lektorirala: Alenka Plohl Podgorelec, prof.

IZVLEČEK

V Osnovni šoli Gustava Šiliha Laporje za nadarjene učence izvajamo vrsto aktivnosti. V letošnjem šolskem letu smo njihovo ponudbo prvič obogatili z dvodnevni taborom za nadarjene učence ESCAPE SCHOOL. K sodelovanju smo povabili tudi nadarjene učence sosednje šole.

Tabor je bil namenjen evidentiranim nadarjenim učencem od 6. do 9. razreda. Naravnani so bili tako, da je učence različnih starosti in iz različnih šol spodbujal k razreševanju kompleksnih nalog in tekmovalnosti v okviru sodelovalnega dela. Učenci so se morali znajti v njim

neznanih situacijah, se prilagoditi skupini ter z aktivnim sodelovanjem priti do rešitve nalog. Naloge so bile interdisciplinarno zasnovane in so vključevale zgodovino, kemijo, fiziko, astronomijo ter logiko. Ena izmed delavnic je bila izvedena v angleškem jeziku. Skupina učencev je dobila nalogo, da spremlja dogajanje in pripravi foto-video reportažo, s čimer so se učenci urili v veščinah novinarstva, snemanja, fotografiranja in montiranja. Tekmovalno vzdušje med ekipami smo blažili s sprostitevni dejavnostmi, namenjenimi krepitvi socialnih in čustvenih kompetenc.

Tabor je bil priložnost za krepitev kompetence učenje učenja tudi za vse sodelujoče učitelje.

Učiteljem iz domače šole so se namreč pri izvedbi tabora pridružili učitelji gostujoče šole, s katerimi smo celotno dogajanje skupaj načrtovali, izvedli in evalvirali.

Ključne besede: delavnice, nadarjeni, tabor, sodelovanje, timsko delo.

ABSTRACT

At primary school Gustava Šiliha Laporje many different activities are carried out for the talented pupils. In this school year, we added a two-day camp named ESCAPE SCHOOL to the list, which was organized for the first time. Talented pupils from the neighbouring school were also invited. The camp was intended for 6.-9. grade pupils, who are recorded to be talented. The idea was to encourage pupils of different age and different schools to try to solve complex tasks and competitiveness within cooperative work.

The pupils had to be resourceful in unknown situations, adapt to the group and try to find the solution of a task with active cooperation. The tasks were interdisciplinary conceived and covered the fields of history, chemistry, physics, astronomy and logic. One workshop was held in English.

A group of pupils had the task to follow the happening and prepare a photo-video reportage, which enabled pupils to practise the skills of journalism, recording, photography and montaging. Competitive atmosphere between the teams was lessened by relaxing activities, aimed to strengthen social and emotional competence.

The camp was an opportunity for strengthening the competence of learning how to learn also for all teachers who cooperated. Namely the camp was planned, carried out and evaluated in cooperation of teachers of our and the hosting school.

Key words: workshops, talented pupils, camp, cooperation, team work.

»Timsko delo deli zadolžitve in hkrati množi uspehe.«

Helen Keller

V današnjem času so posamezniki v veliki meri individualisti, ob tem pa podvrženi nenehni tekmovalnosti, da dosežejo zastavljene cilje. To se pri nadarjenih učencih pogosto opazi v še večji meri, saj so pričakovanja okolja do njih višja, s tem pa njihova težnja po dokazovanju večja. Zaradi tega je v današnjem času zelo pomembno krepiti socialni, čustveni in osebni razvoj posameznikov, predvsem sodelovanje in timsko delo, saj to dobre rezultate individualnega dela še nadgradi, učencem pa ponudi izmenjavo znanja, izkušenj, pogledov.

Beseda nadarjen v osnovi vsebuje besedo »dar«, ki ga ima otrok v sebi, ta pa se neposredno navezuje na njegove potenciale. Nadarjenega učenca pogosto prepoznamo po njegovem vedenju oziroma aktivnostih, nekoliko manj pa je opazna njegova motivacijska naravnost, ki je za razvoj potencialov prav tako zelo pomembna (Magajna, Božič, 2012).

Delo z nadarjenimi prinaša učiteljem vedno nove in vedno večje izzive, zato je nenehno strokovno izpopolnjevanje s tega področja zaželeno, če ne celo nujno. Le dobro poznavanje značilnosti nadarjenih učencev namreč omogoča prepoznavanje njihovih potencialov in njihovo identifikacijo, pri vzgojno-izobraževalnem delu pa uporabo sodobnih učnih pristopov, ki so pogosto potrebni za dvig njihove motivacije. Pri delu z nadarjenimi učenci je izjemno pomembno sodelovanje učiteljev pri soustvarjanju projektov in izmenjevanje izkušenj primerov dobre prakse.

V OŠ Gustava Šiliha Laporje smo v preteklosti izvajali različne tabore, namenjene vsem zainteresiranim učencem, tokrat pa smo se odločili za organizacijo tabora, namenjenega izključno identificiranim nadarjenim učencem od 6. do 9. razreda. Usmerjeni v njihov celostni razvoj smo želeli med seboj povezati učence različnih starosti in različnih šol ter jim

s tem omogočiti nove izkušnje s področja sodelovanja. K organizaciji in izvedbi tabora smo povabili učitelje OŠ Kajetana Koviča Poljčane, da s skupnimi močmi pripravimo kar se da zanimiv dogodek za identificirane nadarjene učence obeh šol.

Ime tabora Escape school izvira iz tega, da smo se pri dogajanju želeli približati trenutno zelo aktualnim sobam pobega (Escape room), katerih cilj je povezati posameznike v skupino, ki se mora v nepredvidenih situacijah rešiti iz zaklenjene sobe. Do rešitve jih pripelje iznajdljivost, povezanost skupine in intenzivno sodelovanje. Vse to smo s pripravljenimi nalogami želeli doseči tudi pri naših učencih v času tabora oziroma izvedbe delavnic.

Ogrodje tabora, načrtovanega za 23. in 24. november 2018, smo pripravile tri pedagoginje, zaposlene na OŠ Gustava Šiliha Laporje, nato pa se nam je pridružila ekipa učiteljev iz OŠ Kajetana Koviča Poljčane. Glede na kadrovsko zasedbo in močna področja posameznih učiteljev iz organizacijske ekipe smo se odločili, da člani ekipe iz Laporja prevzamemo krovno organizacijo dogodka, izvedbo delavnic ter sprostivne aktivnosti, ekipa iz Poljčan

pa vlogo mentorjev novinarske ekipe, ki bo v sodelovanju z učenci ustvarila video in foto reportažo celotnega dogajanja. Pred izvedbo tabora smo izvedli srečanje vseh članov organizacijske ekipe, kar je poleg izmenjave idej pripomoglo k večji povezanosti in medsebojni podpori, ki je ob organizaciji novih dogodkov pogosto ključna, saj

kot pravi Polakova (2007), uvajanje novosti zaradi neizkušenosti pogosto izzove negotovost, ki pa jo timsko delo vsekakor odpravi ali vsaj ublaži.

Osredotočeni na njihov celostni razvoj smo pripravili

naloge, ki bodo učencem zaradi

interdisciplinarnosti predstavljale prav poseben izziv. Na

prvi delavnici so učenci s kemijskimi poskusi spoznavali kemijske reakcije, ki potekajo ob barvanju las. Fizikalno-astronomska delavnica je od učencev zahtevala, da se s pomočjo koordinat in računanja azimutov gibljejo po zemljevidu Slovenije in najdejo točko, iz katere bodo z vesoljsko ladjo odleteli na zvezdo, ki so jo morali pred tem poiskati v zvezdni karti. Z uspešno zaključeno nalogo so se rešili pred intergalaktično pošastjo, ki jih je ogrožala. Tretja delavnica je bila zgodovinsko-jezikovno naravnana. Učenci so se v angleškem jeziku ukvarjali z različnimi dogodki druge svetovne vojne. Namigi so jih vodili do detonacije bombe, ki je ves čas reševanja naloge neusmiljeno odštevala čas do aktivacije. V zadnji delavnici so morali učenci rešiti logično Einsteinovo vprašanje, kdo ima ribo.

Tabora se je udeležilo 40 učencev od 6. do 9. razreda, ki so bili prepoznani na podlagi Koncepta za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, in 12 mentorjev. Vsako skupino so sestavljali učenci obeh šol, ki se predhodno praviloma niso poznali. Pred naznanitvijo tekmovalnega dela so imeli za spoznavanje zgolj pet minut časa, kar je od njih zahtevalo hitro prilagoditev skupini. Za vsako nalogo so imeli učenci zgolj 25 minut časa, s čimer so bili podvrženi velikemu časovnemu pritisku. Nagrada za uspešno dokončano nalogo jim je prinesla dodaten čas za razmišljanje o namigu, ki je vodil do naslednje delavnice. Če naloge v odmerjenem času niso rešili, so dobili kazenski pribitek časa, namig za nadaljevanje pa jim je predal učitelj. Vsaka delavnica je imela različne moteče dejavnike, ki so učence odvrčali od prvotno zastavljene naloge. Mentorji posameznih delavnic so med izvajanjem delavnic učencem delo namreč oteževali z različnimi motečimi dejavniki, kot so glasna glasba, mračna svetloba, nenehno spraševanje o informacijah, ki niso imele povezave z nalogo, zvok aktivacije bombe ipd., s čimer so motili njihov miselni proces.

Učenci so se v skupinah večinoma dobro medsebojno povezali. Skorajda v vsaki skupini je bil kakšen posameznik, ki se je od jedra skupine nekoliko odmaknil in skušal rešitev najti sam. Večinoma so bili to učenci, ki tako funkcionirajo tudi v šolskem vsakdanu. Ferbežar (2008) take učence prepozna kot socialno osamljene, saj si težko najdejo prijatelje, ki imajo podobne interese in sposobnosti, zaradi tega se pogosto sami osamijo in postanejo individualisti. Razlog za osamitev Ferbežar, Težakova in Korezova (2008) vidijo tudi v tem, da želijo nadarjeni učenci socializacijske primanjkljaje nadomestiti s tem, da se usmerjajo izključno na področje svojega talenta in se tako umaknejo iz vzajemnih medosebnih odnosov.

Naloge so se izkazale za zelo zahtevne, saj jih večina skupin ni uspela razrešiti. Analiza je pokazala, da so bile uspešnejše skupine, katerih člani so se med seboj dobro povezali: njihov vodja jim je razdelil naloge, ki so jih nato reševali v timskem duhu. Uspešnejše so bile skupine, v katerih je vladalo pozitivno, spodbudno vzdušje, manj uspešne pa skupine, v katerih je neuspeh v skupino vnesel nezadovoljstvo in nemir. Najmanj uspešna je bila tako skupina, v kateri člani niso bili medsebojno povezani in ki so naloge reševali individualno in nepovezano. Skupina, ki se je reševanja lotila najbolj sistematično in v celoti timsko, je izjemno hitro napredovala in rešila največ zastavljenih izzivov. Analiza je tudi pokazala, da so imeli pri reševanju nalog in pri delovanju v skupini manj težav tisti nadarjeni učenci, ki jih je po Konceptu za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci prepoznala psihologinja s testom sposobnosti in testom ustvarjalnosti. Več težav pri reševanju nalog so imeli učenci, prepoznani na specifičnih področjih s pomočjo ocenjevalnih letvic učiteljev (npr. gibalno, glasbeno, likovno ... nadarjeni).

Intenzivni miselni aktivnosti v delavnicah je sledilo nekoliko bolj sproščeno druženje v gospodinjski učilnici, v okviru katerega so učenci poleg urjenja kuharskih spretnosti nadgrajevali na novo spletena prijateljstva. Učenci so v enakih skupinah kot v času tekmovanja pekli pecivo za sladkanje ob večernem dogajanju, pripravljali tunin namaz za zajtrk in ustvarjali svečane pogrinjke za večerjo.

Večerni del dogajanja smo posvetili slovenskim in svetovnim znanstvenikom, v katere so se prelevili učenci po lastni domišljiji tako s preobleko kot posnemanjem, ob tem pa morali poslanstvo določenega znanstvenika predstaviti ostalim udeležencem. Učenci so ob prelevitvi v znanstvenike pokazali veliko mero ustvarjalnosti. Nalogo so vzeli zelo resno, s seboj prinesli veliko pripomočkov in oblačil, s katerimi so se kar se da približali predstavljenim znanstvenikom. Zanimivo je bilo tudi to, da so znanstvenike izbirali zelo raznoliko. Med drugim so poiskali tudi znanstvenike, ki javnosti niso vsesplošno znani in se o njih le redko govori. Predstavitvi je sledil ples znanstvenikov, obogaten z igrami, ki so spodbujale razvijanje socialne dinamike med vsemi udeleženci. Po plesu se je večerna zabava preselila v telovadnico, ki je sicer služila kot prenočišče. Učenci so si ustvarili manjše »tabore« v koticah telovadnice, v katerih so kramljali še dolgo v noč.

Tudi sobotni del tabora je kljub sprostitvenim aktivnostim razvijal in krepil socialne in čustvene kompetence učencev. Dogajanje je bilo razdeljeno na šport, ustvarjanje in team building. Mladi ustvarjalci so skupaj z gostujočim umetnikom iz vodovodnih cevi ter barvnih samolepilnih listov izdelali tridimenzionalno umetniško kompozicijo. Športna delavnica je učencem omogočila sprostitvev nakopičene energije, ki so jo pridobili ob napenjanju možganov prejšnji dan. Delavnica Team building pa je še dodatno okrepila vezi, ki so nastale med taborom, saj so naloge od učencev na zabaven način zahtevale veliko sodelovanja. Ta dan so se učenci imeli možnost še posebej osebno izraziti, saj so bili v skupine razporejeni glede na svoja močna področja.

Ves čas tabora je ekipa učencev obeh šol z mentorji opravljala naloge novinarske ekipe, ki je vse dogajanje tudi fotografirala in snemala. Neopažena jim ni ostala nobena podrobnost. Novinarke so v prvi fazi zapisale scenarij za bodočo reportažo o taboru, nato pa opravile še vsa druga dela, povezana z novinarstvom (intervjuji, poročanja), medtem ko so jim fotografi in snemalci ves čas sledili. Na koncu je svoje sposobnosti pokazala še ekipa monterjev, ki so množici zanimivih posnetkov dali končno obliko.

Ob zaključku tabora smo razglasili rezultate, novinarska ekipa pa je pripravila fotografsko razstavo najzanimivejših utrinkov in 9-minutni film, ki predstavlja mozaik spomina na prvi tovrstni dogodek na naši šoli. Na skupni evalvaciji so učenci celotni tabor ocenili zelo pozitivno. Z veseljem bi se ga še enkrat udeležili. Učitelji menimo, da je dogodek omogočil razvijanje številnih vseživljenjskih kompetenc tako pri sodelujočih učencih kot pri sodelujočih učiteljih. Ponudil je nove možnosti sodelovanja učencev in učiteljev obeh šol. Dogovorili smo se, da bo tabor, če bo med učenci interes, postal stalnica ponudbe dogodkov za nadarjene učence.

LITERATURA

- Dr. Ferbežar, I., Kukanja, M. (2008). Svetovanje nadarjenim učencem. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Dr. Ferbežar, I., Težak, S., Korez, I. (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica: Didakta.
- Magajna, L. in Božič, J. (2012). Vloga šolskega psihologa pri prepoznavanju in obravnavi rizičnih skupin nadarjenih učencev. V M. Juriševič in B. Stritih (ur.), Posvetovanje: Vloga psihologa v vzgoji in izobraževanju nadarjenih (str. 27–43). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Polak, A. (2007). Timsko delo: psihološke razsežnosti timskega dela v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Modrijan.

VIR FOTOGRAFIJ

- Luka Urban Kitek, učenec 9. a razreda OŠ Gustava Šiliha Laporje – udeleženec tabora

Klemen Kotnik: Športne vsebine za nadarjene učence

Osnovna šola Draga Kobala Maribor

klemen.kotnik@osdk.si

Lektorirala: Danica Perger

Izveček

Na osnovni šoli je nadarjenim učencem poleg rednega pouka na voljo veliko dodatnih in nadstandardnih vsebin, ki lahko tovrstnim učencem pripomorejo k razvijanju njihovih talentov. V ta namen skupina učiteljev na šoli ob pričetku šolskega leta pripravi Letni program za nadarjene učence, kjer so načrtovane zanimive obogatitvene dejavnosti in dogodki, ki so organizirani izven rednega pouka. V pričujočem prispevku bom predstavil primer takšnega programa. V nadaljevanju bom podrobneje opisal pestro paleto športnih aktivnosti in dogodkov, ki so na voljo nadarjenim učencem v slovenskem prostoru, še posebej pa tudi na naši šoli. Predstavil bom, katere športne vsebine, na kakšen način in v kakšnem obsegu so na voljo in koliko nadarjenih učencev se tovrstnih vsebin dejansko udeležuje. Orisal bom pomembnost ukvarjanja s športom za mladostnike in pomen negovanja in razvijanja potencialov nadarjenih učencev na osebni ravni in na ravni šampionov. Poudarek bo tudi na vključevanju učencev, ki se želijo udeležiti športnih programov, pa niso nadarjeni.

Ob zaključku bodo podani predlogi, ki jih ravnatelji in športni pedagogi lahko uporabijo pri izvajanju športnih programov na svojih osnovnih šolah za nadarjene učence.

Ključne besede: šport, nadstandardne vsebine, športni programi, potencial učencev, pomen ukvarjanja s športom.

Abstract

In primary school, in addition to regular lessons and curriculum, talented and gifted pupils have many additional choices that can help them developing their talents. To achieve this, a group of teachers in the beginning of the school year, prepares the Annual Program for Gifted Students, where interesting enrichment activities and events are organized outside regular classes. In this article I am presenting an example of such a program. In the following, I will describe in detail the diverse range of sports activities and events that are available to talented and gifted pupils in Slovenia, and especially at our school. I will present what sports contents, how and to what extent are they available and how many talented pupils actually participate in such contents. I will outline the importance of dealing with sports for the youth and the importance of nurturing and developing the potential of talented pupils at the personal and at the champions' level. Emphasis will also be placed on involving students who wish to take part in sports programmes but are not talented and gifted.

At the end, proposals will be provided for principals and sports teachers that can be used at the implementation of sports programmes at their primary schools for talented and gifted pupils.

Keywords: sport, above-standard contents, sports programmes, students' potential, the importance of participation in sports.

Uvod

Na osnovni šoli kot javno vzgojno-izobraževalnem zavodu se opravlja dejavnost vzgoje in izobraževanja, kar je njen osnovni namen, poleg tega pa se lahko učencem ponudi veliko dodatnih in nadstandardnih vsebin z različnih področij (Kotnik 2016). V slovenskem prostoru poleg rednega pouka športa šola lahko učencem ponudi še celo paleto različnih načinov vključevanja v šport: v obliki športnih dni, s športnimi interesnimi dejavnostmi, nastopi, prireditvami in tekmovanji, izbirnima predmetoma šport in plesne dejavnosti, športne programe na taborih in v šoli v naravi, šolska športna tekmovanja, programe za nadarjene učence, dopolnilne programe za tiste z manjšo gibalno učinkovitostjo (Kovač in

drugi 2011, 48). Tako so ti programi na voljo tudi za nadarjene učence, ki tako na najboljši možni način pripomorejo k razvijanju njihovih talentov. Še več, posebej za nadarjene učence tim učiteljev na naši šoli ob pričetku šolskega leta pripravi »Program obogatitvenih dejavnosti za nadarjene učence«, kjer so načrtovane zanimive dejavnosti in dogodki, ki so organizirani v času po pouku, v času podaljšanega bivanja in v pouka prostih dneh (med vikendi in med počitnicami). Dejavnosti predstavljajo pestre in različne vsebine: od kulturnih, umetniških, socialnih, športnih, vse do izletov, obiskovanja prireditev, muzejev, šolskih športnih tekmovanj in podobno.

Osnovnošolsko obdobje je najprimernejši čas za začetek splošne športne vadbe otrok (Kovač in drugi 2011, 52–54). Raziskave kažejo, da naj bi bili učenci, ki obiskujejo interesne dejavnosti, med sošolci bolj priljubljeni in imeli tudi boljši učni uspeh (Puklek Levpušček in Zupančič 2009). V osnovni šoli se je z raznovrstnimi športnimi programi za otroke v obdobju desetih let (2004–2014) izboljšala njihova gibalna dejavnost. Pokazali so se pozitivni kazalniki pri organizirani pristočasni športni vadbi mlajših otrok (Jurak in drugi 2014).

V prispevku so predstavljeni programi, ki jih za nadarjene učence pripravljamo na naši šoli. Poudarek je na športnih programih, ki jih ravnatelj in športni pedagogi lahko ponudijo na njihovih osnovnih šolah za nadarjene in za ostale zainteresirane učence.

Pomen gibanja in aktivnega življenjskega sloga

Športna aktivnost vpliva na dojemanje samega sebe, izboljša se samospoštovanje in samozaupanje, zmanjšuje se trema, napetost in strah. Če se otroci in mladostniki dovolj in redno gibajo, je večja verjetnost, da bodo aktiven življenjski slog prenesli tudi v kasnejšo odraslo dobo (Haug 2008). Namen je mlade v dobi adolescence navajati na pozitivno samopodobo, krepiti zdrave navade, voljo do gibanja in življenja brez zasvojenosti ali slabega vpliva ulice in iz medijev (Kovač in drugi 2011, 44–47). V šoli se pojavlja preobremenjenost učencev, ki je stranski učinek storilnosti. Storilnost pa se bo povečevala zaradi naraščajočih potreb po znanju. Zato je zelo pomembno, da se imajo učenci priložnost tudi sprostiti (Novak 2006).

V slovenskih osnovnih šolah je pomembno, da so na voljo in da se izvajajo programi za otroke, tako športni kot tudi drugi. Učencem lahko s pravilnim pristopom, razpoložljivo delovno silo, dobro vizijo šole in ostalimi potrebnimi sestavinami omogočimo veliko ukvarjanja s športom. Posledično jim za kasnejša starostna obdobja privzgojimo model vrednot, ki olajšajo življenje posameznika na različnih področjih: zdravstvenem, socialnem, fiziološkem ipd. (Doupona Topič in Petrovič 2007).

Nadarjeni učenci v Sloveniji

Vsi otroci, učenci in dijaki, imajo pravico do optimalnega razvoja (Zofvi, 2. čl). Tudi izjemno nadarjeni (Zofvi, 62.čl.; ZOsn, 11.čl.). V skladu z mednarodnimi trendi se je v Sloveniji sprejela zakonodajna odločitev o opredelitvi nadarjenih učencev kot samostojne skupine, ki se obravnava neodvisno od drugih skupin učencev s posebnimi potrebami (ZOsn-H, št. 87/2011, str. 11317). V 11. členu Zakona o osnovni šoli (ZOsn 1996, št. 6/1980, str. 879) so »nadarjeni učenci tisti, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela«.

Nadarjeni učenci za razliko od učencev s posebnimi potrebami, ki imajo primanjkljaje oziroma težave pri učenju, izstopajo zaradi svojih potencialov oziroma učnih presežkov ter za svoj nadaljnji razvoj ne potrebujejo v prvi vrsti pomoči, temveč premišljene spodbude za uresničevanje svoje nadarjenosti (Jurišević 2012, 11). Pri tem bi omenil enega izmed novejših razvojnih modelov – tako imenovani Mega model razvoja talentov avtorice R. Subotnik s sodelavci (Subotnik s sod., 2011), ki pojasnjuje razvoj otrokovih potencialov v smeri samorealizacije svojih talentov od otroštva pa vse do odrasle dobe tako, da združuje najbolj uveljavljena spoznanja vseh prehodnih razvojnih modelov:

- vidik razvojnega obdobja, v katerem se nadarjenost lahko najbolj izrazi (npr. v otroštvu, mladostništvu ali odraslosti)
- časovna življenjska premica posameznika za optimalno telesno zrelost za uresničevanje določenega talenta (npr. športnega, plesnega, glasbenega)

- poglobljenost izkušnje (npr. na področju politike ali diplomacije) ter izpostavljenost za tista področja, s katerimi se posamezniki seznanijo po osnovni šoli (npr. psihologija ali ekonomija)
- pogojenost s priložnostmi oziroma okoliščinami, ki so posameznikom na razpolago in spodbujajo njihov razvoj v šoli in zunaj nje, poleg tega pa opozarjajo tudi na razvoj in pojavljanje novih področij, pomembnih za sodobno življenje (razvoj različnih tehnologij in znanosti), ki implicirajo tudi širjenje možnosti, priložnosti in novih področij in razvoj različnih novih talentov.

Nadarjeni učenci in šport

Športu je v Sloveniji namenjen velik delež tudi v vzgoji in izobraževanju. V osnovni šoli pa je pouk športa za nadarjene in ostale zainteresirane učence lahko nadgrajen s pestrimi prostočasnimi športnimi programi, osnovanimi na državni ravni: Zlati sonček in Krpan, Naučimo se plavati, Hura, prosti čas, Ciciban planinec, Mladi planinec, Zdrav življenjski slog (od 2010 do 2018, sedaj ga je nadomestil tako imenovani Razširjeni program z vsebinami športa). Omenjeni programi so brezplačni, financirani pa so iz javnih sredstev ali subvencionirani s strani šole. Praviloma se ne izvajajo v času rednega pouka, vsi skupaj pa tvorijo tako imenovano športno rekreacijo, ki predstavlja temelj za redno ukvarjanje s športom in skrb za zdravje v celotnem življenjskem ciklusu človeka (Strel in drugi 2009).

Dodatek in nadgradnja rednega šolskega pouka športa so tudi različni nastopi, prireditve in šolska športna tekmovanja, kjer učitelj posameznika obravnava iz vseh vidikov, upošteva fiziološka, socialna in pedagoška načela in ne postavlja za pogoj le dobrega športnega dosežka, ampak splošna vedenjska pravila. Nastopi na šolskih športnih tekmovanjih so avtonomna odločitev šol, športnih pedagogov in učencev samih (Kovač in drugi 2011, 50–52).

Nadarjeni učenci na naši šoli

Glavno poslanstvo naše šole je zapisano tudi na osnovni spletni strani: »Šola, ki vzgaja in izobražuje za vse življenje« in ki ga učitelji uresničujemo z vzgajanjem in s pripravo učencev

na vseživljenjsko učenje (OŠ Draga Kobala 2019). Zato se veliko pozornosti namenja različnosti učencem, ki našo šolo obiskujejo – tako tudi nadarjenim. V aktualnem šolskem letu je na naši šoli veliko nadarjenih učencev, ki predstavljajo pomemben del celotne populacije šole. Aktivni so na veliko področjih, tako v šoli kot tudi izven nje. Nadarjeni učenci se izven šole v veliki meri ukvarjajo s športom, z glasbo in ostalimi aktivnostmi. Tudi iz raziskave (Juriševič 2012, 91) je razbrati, da se največ anketiranih nadarjenih učencev v zunajšolskih dejavnostih ukvarja s športom (63 %), glasbo (31 %) ter prostovoljnim delom (14 %). Ostale zunajšolske dejavnosti so pestre po vsebinah, a se jih učenci udeležujejo v manjšem obsegu (jezikovni tečaji, kulturno-umetniške dejavnosti, verouk ...).

Na šoli se za nadarjene učence ob začetku šolskega leta vsakoletno sestavi Program obogatitvenih dejavnosti za nadarjene učence, ki , katerega glavni cilji so (povzeto po Programu obogatitvenih dejavnosti za nadarjene učence 2018–2019):

- razvijati boljše socialno, čustveno in spoznavno vzdušje
- razvijati učne navade, IKT kompetence
- razvijati večjo samostojnost, spoštovanje dogovorov, odgovornosti
- razvijati medsebojne odnose in kulturo medsebojnega komuniciranja z vrstniki in učitelji
- odkrivati močna področja interesov ob upoštevanju sposobnosti in želja
- pridobivanje novih izkušenj, poznanstev in vrednot z drugačnimi oblikami dela
- druženje z vrstniki, ki so na podobni intelektualni razvojni stopnji in imajo podobne interese
- vključiti nadarjene za različna tekmovanja, delavnice, kjer bodo spoznavali novosti, ki jim bodo pomagale krepiti njihove kreativne zmožnosti
- razvijati učno - storilnostno področje, ki se kaže kot široka razgledanost in visoka učna uspešnost.

Program pokriva različna interesna področja in obsega dodatni pouk, pripravo na tekmovanja, raziskovalne naloge, delavnice in strokovne ekskurzije. Nekatere izmed njih potekajo v popoldanskem času ali ob vikendih. S pomočjo elektronske pošte in z objavo na šolski spletni strani so učenci sproti obveščeni o posamezni dejavnosti. Program je namenjen

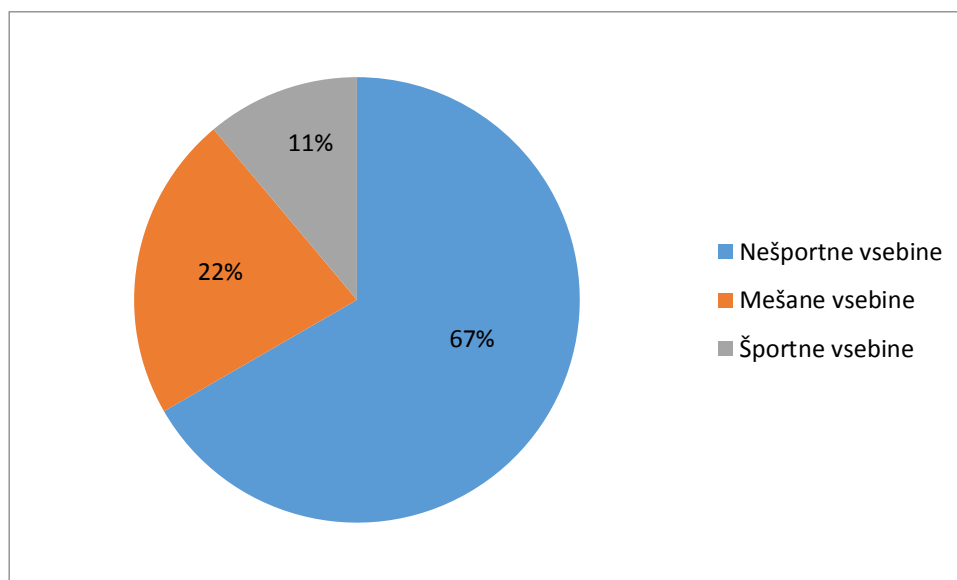
nadarjenim učencem in učencem z interesom na posameznih področjih. Delavnice so prilagojene starostni stopnji otrok, izvajajo pa jih učitelji in drugi. V tem šolskem letu so v okviru omenjenega programa učencem na voljo naslednje dejavnosti (povzeto po Programu obogatitvenih dejavnosti za nadarjene učence 2018 – 2019):

VRSTA DEJAVNOSTI	VSEBINA	TRAJANJE
računalniška tehnologija	predstavitve in delavnice	celo šolsko leto
raziskovalni tabor	raziskujemo Prekmurje s kolesom*	3. dnevni program
preživimo noč v muzeju	tematska delavnica – iskanje skritega zaklada	1 noč
plesna delavnica – salsa	predstavitve in delavnice	nekaj srečanj
astronomija	planetarij na naši šoli z delavnicami	1 dan
strokovna ekskurzija v Salzburg	ogled gradu, hiše narave, rudnika soli	1 dan
strokovna ekskurzija v Planetarium in sferični kino Astroport 360	ogled planetariuma in sferičnega kina	1 dan
obisk hiše eksperimentov Maribor	delavnica	1 dan
tekmovanja na posameznih področjih	sodelovanje na razpisanih tekmovanjih posameznih področij *	celo šolsko leto
vzgoja za film	poučni filmi	celo šolsko leto
multimedija	delavnice	celo šolsko leto
raziskovalne naloge	različna področja – sodelovanje v projektu Mladi za napredek Maribora *	celo šolsko leto
ob Dravi s kolesom	kolesarjenje s temo naravoslovja in družboslovja *	1 dan

likovni natečaji in razstave	obisk likovnih razstav in sodelovanje na likovnih natečajih	celo šolsko leto
noč kulture in ustvarjanja	branje in delavnice	1 noč
sodelovanje z muzeji	Mali simpozij 2018 – šolska zbirka, Pokrajinski muzej MB, Muzej narodne osvoboditve MB, sinagoga MB, muzejske delavnice	celo šolsko leto
obisk muzikala	ogled muzikala II. gimnazije MB	1 dan
»dogaja se«	aktualni športni in kulturni dogodki, organizirana predavanja *	celo šolsko leto

* vsebine, pri katerih so zastopane tudi športne aktivnosti

Razmerje med nešportnimi, mešanimi in športnimi vsebinami, namenjenimi nadarjenim učencem na naši šoli v okviru Programa obogatitvenih dejavnosti:

Poleg zgoraj načrtovanih aktivnosti se na naši šoli nadarjeni učenci (in ostali zainteresirani učenci) lahko udeležujejo veliko različnih športnih programov, ki jih izvajamo vsako leto:

- športna programa Krpan in Zlati sonček
- šolska športna tekmovanja in prireditve

- program Naučimo se plavati v 1. in 3. razredu OŠ
- program Hura, prosti čas med jesenskimi počitnicami
- program Zdrav življenjski slog (od lanskega leta ga je v deležu nadomestil tako imenovani Razširjen program)
- Šole v naravi (na naši šoli v 3. razredu - pohodništvo, v 5. razredu - plavanje in v 7. razredu – alpsko smučanje ali tek na smučeh)
- izbirni predmeti (neobvezni izbirni predmet šport za 4. – 6. razred, šport za sprostitev v 7. razredu, šport za zdravje v 8. razredu, izbrana športa odbojka in nogomet v 9. razredu, izbirni predmet šah 1: šahovske osnove v 3. VIO)
- 3-dnevni plezalni krožek v okviru Športne pomladi
- športni tabori in zimovanja
- raziskovalne naloge s področja športa.

Zaključek

Nadarjeni učenci predstavljajo pomemben delež populacije osnovnošolskih otrok. Njihova nadarjenost nakazuje prihodnost njih samih in vseh, ki se bodo srečevali z njimi na življenjski poti. Zato je zelo pomembno, da so nadarjeni učenci na osnovni šoli deležni posebne pozornosti, da ne ostanejo spregledani in da se jim omogoči odkrivanje in razvijanje njihovih talentov na njihovih močnih področjih. V ta namen vsako leto skupina učiteljev pripravi letni program za nadarjene učence.

Ker je pomen gibanja za mladostnika vitalnega pomena, je pomembno tudi, da se nadarjenim učencem (tudi tistim, ki šport ni njihovo glavno močno področje) omogoči ukvarjanje s športom in rekreacijo, kar omogoča pestra paleta športnih aktivnosti v slovenskem prostoru, ki jih šola lahko ponudi poleg rednega izobraževanja. Redni pouk športa se lahko oplemeniti s športnimi interesnimi dejavnostmi in z možnostjo ukvarjanja s športom vsak dan. Na ta način motiviramo interese učencev, krepimo njihova močna področja in naredimo njihov prosti čas bolj zanimiv.

Še posebej pa je pomembno ukvarjanja s športom za mladostnike in pomen negovanja in razvijanja potencialov tistih nadarjenih učencev, katerih močno področje je ravno šport. Tem

učencem je potrebno nuditi podporo za športni razvoj na osebni ravni in na ravni šampionov. Omogočiti jim je potrebno udeležbo na šolskih športnih tekmovanjih in ustrezno pripravo na to. Ob tem pa nikoli ne pozabimo športne vsebine ponuditi tudi ostalim učencem, ki si želijo udeležiti športnih programov, pa niso nadarjeni.

Literatura

1. Doupona Topič, Mojca in Krešimir Petrović. 2007. *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
2. Haug, Ellen. 2008. *Multilevel correlates of physical activity in the school setting*. Norway: University of Bergen, Faculty of Psychology, Research Centre for Health Promotion.
3. Jurak, Gregor, Poljanka Pavletič in Zoran Verovnik, ur. 2014. *Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji: 2014–2023*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod za šport RS Planica.
4. Juriševič, Mojca. 2012. *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
5. Kotnik, Klemen. 2016. *Analiza pogojev za izvajanje športnih programov, ki niso del rednega pouka v osnovni šoli*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
6. Kovač, Marjeta, Nives Markun Puhar in Breda Lorenci, ur. 2011. *Učni načrt. Program osnovna šola. Športna vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
7. Novak, Bogomir. 2006. *Moč družbe in transformacija šole*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
8. OŠ Draga Kobala. *Spletna stran šole*. Dostopno prek: <http://www.osdk.si/> (9. marec 2019).
9. OŠ Draga Kobala. 2018. *Program obogatitvenih dejavnosti za nadarjene učence 2018 – 2019*. Interno gradivo.

10. Puklek Levpušček, Melita in Maja Zupančič. 2009. *Osebnostni, motivacijski in socialni dejavniki učne uspešnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
11. Strel, Janko, Bizjak Katarina in Gregor Starc, ur. 2009. *Longitudinal comparison of development of certain physical characteristics and motor abilities of two generations of children and youth, aged 7 to 18 in Slovenian primary and secondary schools in the period 1990–2001 and 1997–2008*. V *International scientific conference Theoretical, methodology and methodical aspects of physical education*. Belgrade: Faculty of Sport and Physical Education of the University of Belgrade.
12. Subotnik, R.F., Olszewski-Kubilius, P. in Worrell, F.C. 2011. *Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science*. *Psychological Science in the Public Interest*. Sage: USA.
13. *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-UPB5)*. Ur.l. RS 98/7.11.2005. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=78530> (9. marec 2019).
14. *Zakon o osnovni šoli (ZOsn-UPB3)*. Ur. l. RS 12/1996. Dostopno prek: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=74775#!/Zakon-o-osnovni-soli-\(uradno-precisceno-besedilo\)-\(ZOsn-UPB3\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=74775#!/Zakon-o-osnovni-soli-(uradno-precisceno-besedilo)-(ZOsn-UPB3)) (9. marec 2019).

Milena Krajnc: Delo z nadarjenimi: Slovenci in prva svetovna vojna

OŠ Ljudski vrt Ptuj

milena.krajnc@os-ljudskivrtptuj.si

Lektorica: Tamara Završnik, prof. ang. in slj.

POVZETEK

Sodobna šola temelji na raziskovalnem, projektnem in ustvarjalnem delu učencev. Z aktivnimi metodami učence motiviramo k večji aktivnosti, ki prinaša trajnejše in kvalitetnejše znanje.

Kot učiteljica zgodovine že vrsto let delam z nadarjenimi učenci. Aktivno jih vključujem v različne projekte, kjer lahko nadgradijo znanje ter izrazijo svojo ustvarjalnost in nadarjenost. V članku bom predstavila izpeljevo projekta SLOVENCİ IN PRVA SVETOVNA VOJNA.

Učenci so se s to temo najprej seznanili pri pripravah na tekmovanje iz znanja zgodovine, ki ga organizira ZRSŠ. Sledila je izpeljava dejavnosti, s katerimi so osvetlili zlasti slovensko izkušnjo te vojne. Udeležili so se predavanja z naslovom »Delovna taborišča prve svetovne vojne v Strnišču«. Podrobneje so proučili soško fronto in življenje civilnega prebivalstva ob njej. Udeležili so se tudi delavnice Viri in spomini na dogodke iz prve svetovne vojne ter se podrobneje seznanili z delovanjem, dosežki in življenjem generala Rudolfa Maistra. Učenci so se poklonili velikanu slovenske zgodovine tako, da so slikali in izdelovali kipe Rudolfa Maistra.

Ključne besede: nadarjeni učenci, projektno delo, Slovenci in prva svetovna vojna, »Delovna taborišča prve svetovne vojne v Strnišču«, soška fronta, general Rudolf Maister, medpredmetno povezovanje

Milena Krajnc: Working with gifted pupils: Slovenes and the First World War

Primary School Ljudski vrt Ptuj

milena.krajnc@os-ljudskivrtptuj.si

Proofreader: Edita Čelofiga, prof. ang–nem

ABSTRACT

A modern school is based on research, project and creative work of pupils.

With active methods, pupils are motivated by a greater activity that brings more permanent and higher-quality knowledge. As a history teacher, I have been working with gifted pupils for many years. I actively involve them in various projects where they can upgrade their knowledge and express their creativity and talent. In the article I will present the project Slovenes and the First World War. Pupils first became acquainted with the topic during preparations for the competition from the knowledge of history organized by ZRSŠ. This was followed by a series of activities that highlighted the Slovenian experience of this war. They attended lectures entitled "Labor Camps of the First World War in Strnišče" They examined the Soča/Isonzo Front and the life of civilians in more detail. They attended the workshop Memories of the Events from the First World War, and became acquainted with the work, achievements and life of General Rudolf Maister. By painting pictures and making sculptures of Rudolf Maister, pupils paid tribute to this giant of Slovenian history.

Key words: gifted pupils, project work, Slovenes and the First World War, "Labor Camps of the First World War in Strnišče, Soča/Isonzo Front, General Rudolf Maister, cross-curricular integration

UVOD

Nadarjenost je prirojena sposobnost, s katero je pojasnjen vzrok, zakaj nek učenec na določenem področju – znanstvenem, tehničnem, praktičnem, umetniškem, besednem, voditeljskem – doseže nadpovprečne rezultate. Delo z nadarjenimi učenci predstavlja učiteljem poseben izziv, saj imajo nadarjeni učenci nekatere osebne lastnosti, ki pri njih glede na ostale učence bolj izstopajo. [1]

V družbi, zasnovani na znanju, ima učitelj vlogo mentorja, ki motivira, svetuje, usmerja, povezuje, spodbuja, pusti idejam prosto pot. Biti mentor, predvsem nadarjenim učencem, je poseben izziv, ki vključuje nenehno iskanje, študije, brskanje po internetu in knjigah, razgovore, sodelovanje, udejstvovanje v lokalnem in širšem okolju. [2]

Vsebina projektnega dela je tematsko zaokrožena, obravnavana z različnih vidikov in zahteva vsebinsko povezovanje. Z izvajanjem projektnega dela učenci bogatijo svoje znanje in izkušnje, odkrivajo svoje sposobnosti ter razvijajo spretnosti in domišljijo. S skupinskim delom se učijo tudi komunikacije in sodelovanja, medsebojnega upoštevanja in spoštovanja, osebne odgovornosti, kritičnega presojanja ter izvirnega in ustvarjalnega reševanja nalog. Učenci ob pomoči mentorja (učitelja) dajejo pobude, izbirajo teme in cilje projekta, načrtujejo potek dela, se samostojno odločajo, sodelujejo in si pomagajo med seboj, rešujejo konflikte in izmenjujejo različne poglede. [3]

Namen projektnega dela, ki ga izvajam kot mentorica nadarjenih učencev na področju zgodovine, je preseganje okvirjev pouka. Pri projektnem delu se ne moremo osredotočiti samo na eno področje, saj gre za preplet medpredmetnega sodelovanja in povezovanja. Na šoli smo tako v šolskem letu 2016/17 v okviru dela z nadarjenimi učenci na področju zgodovine izpeljali projekt Slovenci in prva svetovna vojna. V projektu smo medpredmetno povezali zgodovino, slovenščino, domovinsko in državljsko kulturo in etiko (DKE) ter likovno umetnost.

Projekt smo izpeljali v več fazah: tekmovanje učencev iz znanja zgodovine, obeležitev spomina – kulturni dan in obisk Muzeja narodne osvoboditve.

TEKMOVANJE UČENCEV IZ ZNANJA ZGODOVINE

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (ZRSS) v skladu s 7. in 8. členom Pravilnika o tekmovanju učencev vsako leto organizira tekmovanje iz znanja zgodovine za OŠ. ZRSS želi s tekmovanji prispevati k spodbudnemu učnemu okolju glede na individualne razlike med učenci. Z organizacijo tekmovanj sledijo naslednjim ciljem: pri učencih spodbujati zanimanje za poglobljeno spoznavanje in širjenje znanja iz predmetov, kjer se tekmovanje organizira; odkrivati in spodbujati nadarjene učence, ki imajo še poseben interes za posamezno tekmovalno področje; omogočiti učencem primerjanje lastnega znanja in rezultatov z drugimi udeleženci tekmovanja. [4]

Tema se običajno nanaša na obeležitev pomembnega zgodovinskega dogodka, ki je vezan na slovensko zgodovino. Leta 1917 se je na našem ozemlju odvijal največji vojaški spopad na slovenskih tleh v vsej zgodovini. Ob stoletnici tega dogodka je bila za šolsko leto 2016/17 razpisana tema: 100 let prve svetovne vojne in soškega bojišča – Slovenci in prva svetovna vojna.

Kot učiteljica zgodovine in mentorica nadarjenim učencem skrbim in vzpodbujam učence, ki imajo interes, da se prijavijo na tekmovanje. Prijavilo se je 48 učencev, predvsem tistih, ki so bili prepoznani za nadarjene, in tudi nekaj učencev, ki odločbe o nadarjenosti niso imeli, imeli pa so interes in motivacijo razširiti in poglobiti svoje znanje.

S pripravami na šolsko tekmovanje smo pričeli dva meseca pred tekmovanjem, in sicer eno šolsko uro na teden. Učencem sem priskrbel predpisano literaturo. Na pripravah so učenci ob moji pomoči predelali vso literaturo, ovrednotili in analizirali slikovni material, zemljevide in video posnetke. Nekateri učenci so na priprave prihajali bolj, drugi manj vestno. Izkazalo se je, da so bili učenci, ki so se priprav udeleževali, bolj uspešni. Pri učencih, ki so se uvrstili na območno in državno tekmovanje se je motivacija močno povečala, tako da so na priprave prihajali redno. Na območno in državno tekmovanje sem učence pripravljala na podoben način kot na šolsko, vendar so priprave potekale dlje časa. Z učenci sem po potrebi delala tudi individualno, prilagajala sem se tudi njihovem urniku. Priprave so potekale pred poukom ali po pouku, pred tekmovanjem pa tudi v popoldanskih urah.

Nekateri učenci, ki so dosegli priznanja (16 bronastih, 7 srebrnih in 2 zlati priznanji), so svoje pridobljeno znanje še poglobili pri izvedbi kulturnega dne Obeležitev spomina.

OBELEŽITEV SPOMINA – KULTURNI DAN

V počastitev spomina vsem žrtvam prve svetovne vojne je bil na šoli v mesecu marcu 2017 izveden kulturni dan za učence 9. razredov. Razdeljen je bil na dva dela: predavanje za vse učence in delavnice, ki so jih vodili nadarjeni učenci.

Kulturni dan je bil zasnovan na temelju medpredmetnega povezovanja in povezovanja različnih znanj znotraj predmetov zgodovine, likovne umetnosti, DKE in slovenščine.

V prvem delu so vsi učenci 9. razreda prisluhnili predavanju z naslovom »Delovna taborišča prve svetovne vojne v Strnišču«, ki ga je izvedla prof. Klavdija Murko, članica Zgodovinskega društva Kidričevo. Učence je seznanila z življenjem v avstro-ogrskem ujetniškem taborišču, ki je bilo sprva zgrajeno za ruske vojne ujetnike v Kidričevem. Zaradi odprtja soške fronte, kjer je bilo veliko ranjenih in bolnih vojakov, so pričeli taborišče širiti – graditi vojaške bolnišnice, v katere so dovažali predvsem ranjence iz soškega bojišča. [5]

Sledil je drugi del, kjer so vodilno vlogo kot nosilci posameznih delavnic prevzeli uspešni tekmovalci na šolskem, območnem in državnem tekmovanju. Vključeni so bili nadarjeni učenci in ena učenka, ki odločbe o nadarjenosti ni imela, je pa jo to delo veselilo in je bila pripravljena sodelovati. Pred izvedbo kulturnega dne so se učenci – nosilci dejavnosti, ki so imeli že predhodno veliko znanja o prvi svetovni vojni, sestali in pripravili načrt za izvedbo delavnic. Preden so določili temo delavnic, so upoštevali različne interese svojih sošolcev in različna predmetna področja. Učenci so upoštevali svoje zgodovinsko znanje in tudi svoja druga močna področja ter se odločili, katero delavnico bodo vodili. Vsako delavnico so vodili 3 učenci, ki so pri tem sodelovali s svojim učiteljem mentorjem. Sledil je sestanek z učitelji mentorji, kjer je bil določen osnovni koncept. Delavnica Viri in spomini je potekala pod mentorstvom učitelja DKE in učiteljice slovenščine. Delavnica Likovno ustvarjanje je potekala pod mentorstvom učiteljice likovne umetnosti. Delavnica Soška fronta je potekala pod mentorstvom učiteljice zgodovine, ki je bila nosilka kulturnega dne.

Učenci, nosilci dejavnosti, so se na delavnice in vodenje dobro pripravili. Ob literaturi, ki jim je bila že na voljo, so obiskali še knjižnico Ivana Potrča, kjer so na študijskem oddeleku poiskali še dodatno strokovno literaturo. Ogledali so si tudi dokumentarne oddaje in predmet proučevanja raziskali s pomočjo interneta. Učenci so bili nad dodatnim raziskovanjem navdušeni, nekateri so se včlanili tudi v študijski oddelek knjižnice Ivana Potrča, kar jim je predstavljalo nov mejnik na poti odraščanja in izobraževanja. Nosilci posameznih delavnic, so bili pri svojem delu precej samostojni, vendar so se morali med seboj poslušati, prilagajati in medsebojno sodelovati, da so pripravili osnovni koncept za izpeljavo delavnice. Pri tem so jim z nasveti in napotki ob strani stali njihovi mentorji.

Zaradi lažje organizacije je bilo potrebno, da so se učenci 9. razreda glede na svoj interes na posamezno delavnico predhodno prijavili. Tudi tukaj so morali biti učenci – nosilci dejavnosti, ki so sprejemali prijave svojih sošolcev, precej spretni, prepričljivi, dobro organizirani in med seboj povezani, da je bilo v vsako delavnico prijavljenih približno enako število učencev.

- VIRI IN SPOMINI NA DOGODKE IZ PRVE SVETOVNE VOJNE

Učenci so se urili v veččinah dela z zgodovinskimi viri (ravnanje, iskanje, verodostojnost) in dela z literaturo (branje, primerjanje, analiza, kritično presojanje, vrednotenje ...). Seznanili so se z ustrezno uporabo zgodovinske terminologije. Razpravljali, kritično presojali in primerjali so temeljne vrednote, kot so svoboda, mir, solidarnost, demokratičnost v času prve

svetovne vojne in danes. Na osnovi teh vrednot in prebranega gradiva je vsak učenec prišel do svojih zaključkov in o tem nekaj zapisal v obliki pesmi, sestavka ali eseja. Najuspešnejša dela so bila razstavljena v avli šole.

- LIKOVNO USTVARJANJE

Učenci so umetnostno ustvarjali na temo prve svetovne vojne. Izbirali so lahko med slikanjem s tempera barvicami in risanjem s svinčnikom, ogljem ali grafiti.

Motivi, ki so jih ustvarili, so bili portreti Rudolfa Maistra, uničena pokrajina, kaverne, Ruska kapelica ... Izbrana dela so bila razstavljena v avli šole in zgodovinski učilnici.

- SOŠKA FRONTA

S pomočjo virov in literature, predvsem tiste, ki je bila predpisana za tekmovanje iz znanja zgodovine, so spoznavali značilnosti in posebnosti soškega bojišča (težavnost in specifičnost vojnega terena, kjer so potekali glavni boji, najodmevnejša in najuspešnejša dvanajsta soška bitka, imenovana »čudež pri Kobaridu«, težave civilnega prebivalstva in preseljevanja ...)

Učenci so razvijali zmožnost analize, sinteze in interpretacije uporabnih in verodostojnih informacij iz različnih zgodovinskih virov in literature. Ob tem so razvijali zmožnost oblikovanja samostojnih sklepov, pogledov, mnenj, stališč in rešitev.

Poglavitno vlogo pri izpeljavi kulturnega dne so imeli nadarjeni učenci – vodje delavnic s svojimi idejami, z delom, motiviranjem in vodenjem. Pri delu so medsebojno sodelovali, se prilagajali, bili ustvarjalni, na koncu pa so bili s svojim delom tudi zadovoljni. Delo, ki so ga postavili na ogled v avli in zgodovinski učilnici, je naletelo na pozitivne odzive. Ta projekt je vsem udeleženi ostal v prijetnem spominu.

OBISK MUZEJA NARODNE OSVOBODITVE MARIBOR

V mesecu maju so se nadarjeni učenci, ki jih je zanimalo raziskovanje, obiskali Muzej narodne osvoboditve v Mariboru, kjer so se udeležili dogodka Noč v muzeju. Učenci so si pod strokovnim vodstvom najprej ogledali zgodovinske znamenitosti Maribora, se ustavili ob spomeniku Rudolfa Maistra in izvedeli veliko zanimivosti o njegovem življenju. Po vrnitvi v muzej je sledilo aktivno delo v kiparski delavnici, ogled stalne razstave, v nočnih urah pa še iskanje skritega zaklada in igra vlog, kjer so se najbolj pogumni lahko prelevili v generala Rudolfa Maistra in brali njegove pesmi.

Učenci so se v času bivanja v muzeju udeležili številnih dejavnosti, poudarek pa je bil na ogledu stalne razstave »Na desni ga, na levi ni – pred nami svetli cilj leži«. Razstava je posvečena bojem za Maribor in oblikovanju slovenske severne meje v letih 1918–1919. Podrobno prikaže odločilno vlogo generala Rudolfa Maistra in drugih borcev za severno mejo. [6]

Pomembno je, da učitelji – mentorji kreativnost nadarjenih učencev razvijamo širše in ne samo v okviru svojega predmeta. Tako je učenka, ki se je udeležila obiska muzeja in je nadarjena na različnih področjih, dobila priložnost, da svoje doživljanje strne v zapisu in ga objavi na spletni strani šole.

NOČ V MUZEJU (del zapisa)

... Res so šli z avtobusom v Maribor in od tam nadaljevali s sprehodom, vodenim ogledom letega. To pa ni bil navaden ogled. Skozi spomenike, kipe, stare hiše in trge so potovali nazaj v času in doživeli zgodovino skozi razlago vodičke. Z Rudolfom Maistrom so se borili za svobodni, slovenski Maribor, videli so padati svoje rojake, jokali za žrtvami ...

Ste že kdaj bili v muzeju ponoči? Prav srhljivo je. Če pa lahko tam prespiš, je kot v grozljivki ali pa kot v kakem drugem filmu, na primer Noč v muzeju. V tem filmu so se namreč znašli učenci. Skozi ogled stalnih zbirk muzeja so oživali vojaki, borci za svobodni Maribor, Rudolf Maister, bolničarji, trpeči, ki so predstavljali žrtve 1. in 2. svetovne vojne, ustanovitelji muzeja in njihova opica ter še mnogi drugi. Ravno ustanovitelji pa so bili najbolj srhljivi, saj so učence pričakali na podstrešju, v muzejskem skladišču, kjer straši.

Ta izkušnja je bila nekaj posebnega, filmskega in redkega. Skupina učencev bo to težko pozabila in srečna sem, da sem bila del te skupine ... (Julija Menoni)

ZAKLJUČEK

Projektno delo se vedno znova izkaže za uspešno. Na tak način učenci pridobijo veliko novih znanj in spretnosti, razvijajo ustvarjalnost, inovativnost, kritičnost, krepijo timski duh in se medsebojno dopolnjujejo in nadgrajujejo svoje znanje. Spoznavajo različne oblike raziskovalnega dela, seznanijo se z iskanjem različnih virov in literature, kar omogoča poglobljanje njihovega znanja. Treba je veliko časa, idej, vloženega truda, prilagajanja in medpredmetnega povezovanja, vendar končni rezultat in zadovoljstvo učencev vedno povesta, da vse to ni bilo zaman. Zato bom tudi v prihodnje delo z nadarjenimi učenci

načrtovala in izvajala v tej obliki in hkrati v njega vključevala ostale učence, saj nadarjeni zelo uspešno in z veseljem prevzamejo vlogo mentorja.

VIRI IN LITERATURA

- [1] Baskar, N. (2010). Zbornik: Socialne in čustvene potrebe nadarjenih in talentiranih. Ljubljana: MiB.
- [2] Projektno delo in nadarjeni. Dostop na: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/Projektno_delo.pdf (26. 2. 2019).
- [3] Novak, H. (2009). Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah. Radovljica: Didakta.
- [4] ZRSS. Tekmovanje iz znanja zgodovine. Dostop na: <https://www.zrss.si> (26. 2. 2019)
- [5] Kolar, N. (2010). Zbornik občine Kidričevo: Prispevki k zgodovini Kidričevega v luči prve svetovne vojne. Kidričevo: Občina.
- [6] Na desni ga, na levi ni – pred nami svetli cilj leži. Dostop na: <http://museu.ms/event/details/124915/na-desni-ga-na-levi-ni-pred-nami-svetli-cilj-lezi> (27. 2. 2019)

Darja Lesnik: Nadarjeni otroci, soustvarjalci javne prireditve

Osnovna šola Neznanih talcev Dravograd

darja.lesnik@os-dravograd.si

Lektorirala: Darja Lesnik

Skoraj nikogar ni, ki bi bil brez nadarjenosti. Izobrazba jo odkrije, pridnost jo nadgradi, značaj jo ohrani. (Curt Goetz)

Povzetek

Kot učiteljici se mi nenehno poraja vprašanje, kdo je nadarjen. Nadarjenost je zelo širok pojem, ki se pogosto spreminja. Nekdaj so si jo razlagali kot poseben dar, pred stoletjem so jo začeli znanstveno raziskovati. Seveda enotne definicije ni. Vsaka poudarja kak drug vidik nadarjenosti. V OŠ se v zadnjih letih nadarjenim učencem posveča vse več pozornosti, saj nadarjenost sama ni dovolj za doseg posebnih dosežkov. Potrebni so tudi motiviranost, ustvarjalnost in spodbudno okolje. Delo z nadarjenimi na vsaki šoli predstavlja poseben izziv učiteljem, od otroka pa je odvisno, ali bo svoj potencial razvil.

Že preko 30 let poučujem slovenščino in se vsako leto srečujem z učenci, nadarjenimi na različnih področjih. Med njimi so učenci, ki pomagajo kreirati prireditve na šoli in v kraju. Pri tem pridejo na plan različna področja nadarjenosti – glasbena, literarna, recitacijska, dramska, voditeljska in nenazadnje tudi tehnična.

V prispevku želim predstaviti delo z osnovnošolci ob nastajanju in izvedbi javne prireditve ob dnevu državnosti in zaključku šolskega leta, kjer so učenci aktivno sodelovali pri nastajanju scenarija, oblikovanju scene, pri zvočni pripravi, snemanju in seveda sami izvedbi. S tem so dodatno razvijali svoje sposobnosti in interese, ob zaključku pa bili močno ponosni.

Ključne besede: nadarjenost, področja nadarjenosti, kulturna prireditev, sodelovanje.

Abstract

As a teacher, I constantly raise the question of who is gifted. Giftedness is a very broad concept, which changes quickly. They used to interpret it as a special gift from nature, but century ago, they began to research it scientifically. Of course, there is no uniform definition. Each

namely emphasizes another aspect of giftedness. In recent years, primary school teachers have been paying more and more attention to gifted pupils, because talent alone is not enough to achieve special goals. Motivation, creativity and a stimulating environment are also necessary. Working with gifted pupils at each school presents a special challenge for teachers. However, at the end everything depends on the children's decision whether they will develop their potential or not.

I have been a teacher of Slovenian language and literature for more than 30 years and I have opportunity to meet differently gifted pupils every year. Among them are also pupils who help to create events at school and in their hometown. In this way, various fields of talent come to the fore - musical, literary, recitation, dramatic, managerial and, ultimately, also technical.

In the article, I want to present my work with primary school pupils and explain how they create and conduct a public event on the National day and the end of the school year. Pupils usually not only actively participate in the development of the scrip, but also design the scene, prepare the sound, record and perform. By doing so, they further develop their abilities and interests, and at the end, they are very proud on themselves.

Key words: giftedness, different talents, cultural event, cooperation.

Uvod

Rodili smo se kot ustvarjalci, vendar na to včasih pozabimo. Pozabljamo tudi, da imamo moč, da spremenimo stvari, ki nam niso všeč. Svoje življenje si ustvarjamo sami s tem, kar mislimo, čutimo in doživljamo. Stopamo v stik s soljudmi, s samim seboj, z naravo, delovnim okoljem. Učitelji si za to še posebej prizadevamo z drugačnimi pristopi izobraževanja.

Opredelitev nadarjenosti

Dolga stoletja so si nadarjenost razlagali kot dar z neba, kot nadčloveško inspiracijo. Pred dobrimi sto leti so jo začeli znanstveno raziskovati in nastalo je več definicij. Vsaka izmed teh poudarja drugačen vidik nadarjenosti. (Ferbežer, Težak, Korez, 2008, str. 13)

Včasih je pomenilo, da je nadarjen otrok tisti, ki je bil uvrščen v zgornjih 5 odstotkov populacije pri splošnih testih inteligentnosti. Danes vemo, da je nadarjenost več kot le višina IQ testa, zato so novejšje definicije veliko širše. Po teh definicijah so nadarjeni in talentirani tisti otroci in mladostniki, ki imajo izredne sposobnosti ali potenciale, da prikažejo svoje dosežke na različnih področjih v primerjavi s svojimi vrstniki. Pri teh otrocih ali mladini je moč zaznati visoke zmožnosti dokazovanja na področjih inteligence, kreativnosti ali umetnosti oziroma na vseh področjih človeških prizadevanj. Imajo izjemno visoko razvite voditeljske sposobnosti ali pa izstopajo na posebnih učnih področjih. (Ferbežer, Težak, Korez, 2008, str. 13)

Nekateri besede »nadarjen« ne uporabljajo ali pa se ji izogibajo. Menijo, da je elitistična – da definira določeno skupino, boljšo od vseh ostalih. Skrbi jih, da je neprimerna v odnosu do otrok, ki nimajo nadpovprečnih talentov ali sposobnosti. Mnogi pa jo uporabljajo ravno zaradi tega, ker je direktna in jasna. Avtorji so mnenja, da je bistvo, da se nadarjene otroke podpira in se hkrati da vedeti, da biti nadarjen ni nič slabega. Boleče je, ko se otroci z nadpovprečnimi sposobnostmi počutijo krive in pogosto skrivajo svoje talente, da bi se lažje vključili v družbo.

Vsak otrok je gensko edinstven, njegov potencial ima močno dedno osnovo, toda otrok potrebuje tudi spodbudno okolje, da lahko razvije svoj potencial. (Ferbežer, Težak, Korez, 2008)

Nadarjenost otrok podeduje po starših ali starih starših, vendar pa sta za razvijanje nadarjenosti pri otroku potrebna še dva dejavnika – ustvarjalnost, ki pomeni sposobnost povezovanja idej, informacij in stvari na izviren in domiseln način. Za nadarjenega otroka je značilno, da se ne zadovolji z najbližjo rešitvijo, ampak išče rešitve po nenavadnih poteh. Poleg ustvarjalnosti sta pomembna dejavnika motivacija in okolje, ki bistveno soodločata, ali se bodo potenciali nadarjenosti sploh uveljavili. Za razvoj otrokove storilnosti je pomembno istočasno srečanje vseh treh področij. (Ferbežer, Težak, Korez, 2008)

Samopodoba nadarjenih

Otroku so že v zibelko položena pričakovanja, predstave, upanja in želje staršev. Postopno vstopajo v njegov svet sorodniki, vzgojitelji, učitelji in vrstniki, ki pomembno vplivajo na oblikovanje njegove samopodobe - samospoštovanja. Samopodoba, rojena na takšnih ali drugačnih stezah, ob takšnih ali drugačnih sopotnikih, pove, koliko imamo radi sami sebe. (Ferbežer, Korez, Težak, 2008)

Samopodoba je sklop zaznav, misli in predstav o sebi, o tem, kdo in kaj smo. Je vse tisto, kar si mislimo o sebi, o svojih sposobnostih, lastnostih, svojem telesu, možnostih v življenju, uspehih in neuspehih ... Nanaša se na osebnost, saj pomeni človekovo zrcaljenje osebnosti – njenih telesnih, vedenjskih in duševnih vidikov. Je pojav, ki ga pod različnimi oznakami poznamo že dobro stoletje, z vidika nadarjenih pa ga šele odkrivamo. (Ferbežer, Korez, Težak, 2008)

V programih za nadarjene je to področje premalo zastopano, čeprav je z vidika osebnostne dinamike zelo pomembno. Skrb za zrelo samopodobo spada med temeljne vzgojne in izobraževalne cilje, saj je proces oblikovanja samopodobe je nedokončana zgodba. Šolska samopodoba se začne oblikovati, ko otrok vstopi v šolo, pomeni pa zaznavo svojih spretnosti in sposobnosti za učenje ter zanimanja za šolske predmete. Gre za otrokova prepričanja o tem, v kolikšni meri so sposobni biti uspešni (Sposoben sem dosegati dobre ocene.), pa tudi za zaznavanje svojega uspeha (Zadovoljen sem s svojim šolskim delom.) (Ferbežer, Korez, Težak, 2008)

Področja in značilnosti nadarjenih učencev

Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite. Vseeno pa ti učenci niso homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine nadarjenih.

Osebnostne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja:

- ***Splošno intelektualno:*** dober spomin, natančnost opazovanja, hitro razumevanje vzročno-posledičnih odnosov, dobro sklepanje, hitro razumevanje bistva, razvito divergentno in logično mišljenje, nenavadna domišljija.
- ***Učno (akademsko, predmetno):*** široka razgledanost, radovednost, interes za znanje, raznoliki in močno izraženi interesi, bogat besedni zaklad, hitro branje, samoiniciativnost, visoka pričakovanja, notranja motivacija; visoke šolske ocene, dosežki na tekmovanjih, uživanje v dosežkih.
- ***Ustvarjalno:*** drugačen, drugačne in različne poti reševanja problema, inovativen, veliko vprašanj, idej; prilagodljiv in prožen (fleksibilen); odločen, smisel za humor, radoveden, neodvisen, ni konformist, nekonvencionalen, se zna skoncentrirati (zbrati), visok nivo

energije, igriv, privlači ga kompleksno (raznoverstno, zapleteno) in skrivnostno, pripravljen za fantaziranje in sanjarjenje, ne prenese dolgčasa, pogumen, upa si tvegati.

- **Voditeljsko:** smisel za organizacijo dogodkov; zlahka navezuje stike, priljubljen, zna prepričati sošolce, pogosto izbran za vodenje, zna vzpostaviti stik z odraslimi.
- **Tehnično:** spretno konstruira različne predmete, uporablja pripomočke in orodja, zna narisati načrt, izdelati izdelek; spreten, vztrajen, natančen pri popravljanju avtomatov.
- **Telesno-gibalno:** dobra telesna razvitost, fizična kondicija, telesna vzdržljivost; rad se ukvarja z različnimi telesnimi dejavnostmi in pri tem dosega zelo dobre rezultate; z lahkoto se nauči različnih telesnih gibov, vztrajnost.
- **Umetniško: glasbeno, likovno, literarno, dramsko:**
 - Zanimanje in ukvarjanje z glasbo, zlahka si zapomni melodični vzorec, obiskovanje glasbene šole, uspehi.
 - Opazuje slike, si zapomni likovne podrobnosti in celotne strukture, estetski čut, uživa v preizkušanju novih likovnih materialov ali tehnik, načrtuje likovne kompozicije in dolgo vztraja v likovni dejavnosti.
 - Veselje ob ustvarjanju literarnih izdelkov, branje, občutek za ritem, harmonijo, pomen besed.
 - Sproščeno nastopanje, želja po vživljanju v različne vloge in nastopanju, dobro opazuje vedenje in čustva drugih, zna pri drugih ustvariti čustven odziv. (Ažman, 2012)

Bolj kot se kažejo posamezne lastnosti pri učencu, bolj verjetno je, da je nadarjen. (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999).

Prireditve z nadarjenimi učenci

Poučujem že preko 30 let in se vsako leto srečujem z učenci, ki so nadarjeni na različnih področjih. Kot slovenistka sem zadolžena za organizacijo in izvedbo vsaj ene šolske prireditve. V oddelku, ker sem razredničarka, imam precej nadarjenih otrok. Odločila sem se, da jih bom vključila v prireditve ob dnevu državnosti in hkrati koncu šolskega leta. Seveda so bili vključeni tudi nadarjeni iz drugih oddelkov. Učence dokaj dobro poznam, seznanjena sem z njihovimi področji nadarjenosti, zato sem jih povabila na srečanje.

Razložila sem jim, kaj želim, kaj naj bi vsebovala prireditev oziroma kako naj bi bila zasnovana. Skoraj vsi učenci so se navdušeno strinjali s sodelovanjem. Kot veliko učiteljev tudi sama kdaj pa kdaj uporabim metodo »viharjenja možganov«. Pravila temeljijo na miselnih spretnostih, povezanih z ustvarjalnostjo. Tako se je porajalo precej zamisli. Nekatere izmed njih smo preoblikovali v nove. Skupaj smo sestavili okvirne točke za scenarij, se dogovorili o oblikovanju scene, o zvočni pripravi, snemanju in sami izvedbi prireditve. Na tak način so prišle do izraza njihova različna področja nadarjenosti.

Dejansko se sama največ ukvarjam z učenci, nadarjenimi na literarnem področju. Literarna nadarjenost se kaže v besedni fleksibilnosti in originalnosti oziroma poglobljenosti literarno-estetskega doživetja, kar učenci dokazujejo v pisanju nadaljevanja in preoblikovanja zgodb, likovnih pesmi, dnevnikov, esejev, anket, ocen, pisem, recitacij, dramatizacij itd., kar predvideva tudi učni načrt (*UN, Slovenščina, 2011*). Tudi za udejstvovanje na literarnem področju mora imeti učenec poleg zunanje še notranjo motivacijo. Saksida (2014) pa trdi, da se nadarjenost pri književnosti kaže v dosežkih in ne le v motivaciji, ki jo ima učenec do predmeta. K recitacijam, deklamacijam in dramatizacijam vsekakor veliko pripomorejo tudi govorni nastopi, ki so predvideni po učnem načrtu (*UN, Slovenščina, 2011*). Pri učencih se takoj zazna razlika med interpretacijami govornih nastopov. Z glasom, torej z barvo glasu, intonacijo, registrom, poudarjanjem, glasnostjo in jakostjo, premori in hitrostjo oblikujejo besedilno stvarnost oziroma razpoloženje in dogajanje (*UN, Slovenščina, 2011*). Ti učenci sodelujejo na različnih literarnih natečajih v Sloveniji in nastajajo prave umetnine, večkrat celo nagrajene. Odločili smo se, da bo prvi del prireditve sestavljen iz njihovih stvaritev, drugi del pa bo bolj sproščen in bodo prišle do izraza telesno-gibalne in glasbene sposobnosti.

Sama prireditev je potekala takole. Po obvezni *Zdravljici*, ki jo je ob glasbeni spremljavi zapela učenka, je sledil govor o dnevu državnosti, ki ga je ob moji pomoči zapisal vsestransko nadarjen učenec in ga sam tudi prebral. Sledilo je prozno razmišljanje o domovini, po glasbenem vložku evropske prvakinje v igranju na harmoniko pa na literarnem natečaju *Moja rodna domovina* nagrajena pesem o prihodnosti Slovenije. Sledila je podelitev nagrad zelo uspešnim učencem, drugi del pa je bil bolj sproščen – ples plesalk zumbé, pevski nastop, otroški zborček s koreografijo in pesmico v angleškem jeziku in kot finale nastop, učenci so ga poimenovali *Ples na vodi* in vanj vložili precej ur vaj, ki je požel huronski aplavz. Vse to sta spretno povezovala dva voditelja. Zares lepo sceno so pod vodstvom učiteljice RP pripravili učenci, del prireditve pa je posnel in večče zmontiral učenec.

Sklep

Delo z nadarjenimi je najpogosteje usmerjeno na posameznika, na tej prireditvi pa se je združila skupina nadarjenih otrok. Nastopajoči so bili zelo ponosni na svoje nastope. Odlično so se izkazali na svojih področjih, pri tem pa so se soočili s številnimi novimi izzivi. Že na vajah so se zavedali pomena sodelovanja, se odgovorno obnašali in dali vse od sebe. Njihov trud je bil poplačan, saj je bila publika navdušena.

Viri in literatura:

- Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S., Žagar, D. (1999). *Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Ažman, T. (2012). *Sodobni razrednik. Priročnik za usposabljanje učiteljev za vodenje oddelčnih skupnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Ferbežer, I., Korez, I., Težak, S. (2008). *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta.
- Saksida I. (2014). »Nadarjeni (kritični) bralci in njihovi (ambiciozni) mentorji pri bralnem dogodku,« v: Juriševič, M. (ur.). *Spodbudno učno okolje: ideja za delo z nadarjenimi v osnovni šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani.
- Učni načrt (2011). *Program osnovna šola. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 3. marca 2019, s [http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni UN/UN_slovenscina_OS.pdf](http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf).

Nataša Lešnik Štrafela: Dodatne ponudbe za nadarjene dijake pri pouku nemškega jezika na II. gimnaziji Maribor

II. gimnazija Maribor

natasa.lesnik@druga.si

Lektorirala: Lidija Čučko

Izvelek:

Ker se na našo šolo vsako leto vpisuje veliko število nadarjenih dijakov, se trudimo, da jim ob rednem pouku nemškega jezika ponudimo še zunajšolske dejavnosti oz. nadaljevanje pridobivanja znanja tujega jezika.

Kot učiteljici nemškega pouka mi predstavlja delo z nadarjenimi dijaki dodaten izziv in motivacijo, zato jim kot dodatno znanje ponujamo različne aktivnosti in vsebine. Tako se lahko v obdobju štirih let vsak dijak udeleži vsaj ene ali celo več dejavnosti. Sem spadajo tekmovanja iz znanja nemškega jezika na šolskem in državnem nivoju, bralna značka, kot tudi strokovne ekskurzije npr. v čokoladnico Zotter v Gradcu, v Salzburg v tamkajšnji rudnik soli, na Dunaj, v Wienerneustadt..., mednarodna izmenjava dijakov, ki poteka že tradicionalno 19 let zapored, tedenski jezikovni tabor ter priprava in izvedba nemške jezikovne diplome II, skrajšano DSD II.

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila, kako potekajo posamezne aktivnosti na naši šoli s poudarkom na pomenu in pripravi na nemško jezikovno diplomu ter jezikovni tabor in izmenjavo. Konkretno iz prakse priprav na nemško jezikovno diplomu, primer jezikovnega tabora za področje nemščine in letošnjo izmenjavo z gimnazijo iz Möllna pod temo Zusammenwachsen-Zusammenwachsen. S temi poglobljenimi in razširjenimi vsebinami dijake dodatno spodbujamo k samostojnemu učenju, iskanju informacij, uporabi pridobljenega znanja, krepitvi samozavesti in oblikovanju boljše samopodobe, komunikaciji v tujem jeziku in odpiramo možnosti za študij v tujini. Delo predstavlja dodaten izziv, saj se naši dijaki udeležujejo številnih drugih oblik dodatnega izobraževanja pri več predmetih. Zato jih je treba ustrezno motivirati in prikazati dodano vrednost pridobivanja znanja iz nemškega jezika in pomen npr. nemške diplome, ki jim odpre vrata na univerze v nemško govoreče države.

Abstract:

Every year, a large number of gifted students enroll in our school, so in addition to regular German language classes, we try to offer them extra-curricular activities and opportunities of additional language studies.

Working with gifted students presents an additional challenge and motivation to me as a German language teacher. Because of this, students are offered additional knowledge in the form of various activities and contents. In the course of 4 years, each student can attend at least one if not more activities. These for example include German language competitions at local and national levels, a reading badge, professional excursions to, for example, the Zotter Chocolate Factory in Graz, Salzburg in the salt mine there, Vienna, Wienerneustadt,... etc., the international

exchange of students, which has been held for 19 years in a row, the weekly language camp and the preparation for the German Language Diploma II, abbreviated as DSD II.

Later on, I would like to present in more detail how the individual activities are taking place at our school, with an emphasis on the importance and preparations for the German language diploma, as well as the language camp and exchange. Specifically, by presenting examples for the preparations for the German language diploma, the German language camp and this year's exchange with the secondary school from Mölln, which was held under the slogan *Zusammenwachsen - Zusammen wachsen*. By implementing this in-depth and widespread content, students are encouraged to learn independently, find information, use acquired knowledge, strengthen their self-esteem and create a better self-image, communicate in a foreign language, and offer them opportunities to study abroad. This presents an additional challenge, as our students participate in many other forms of additional education in several subjects. Therefore, they need to be adequately motivated and shown the added value of acquiring knowledge of the German language and, for example, the German language diploma which makes it possible for them to apply to universities in German-speaking countries.

Ključne besede: nemščina, nemška jezikovna diploma, jezikovni tabor, mednarodna izmenjava, znanje, izziv, študij...

Keywords: German, German language diploma, language camp, international exchange, knowledge, challenge, studies...

Uvod

V učnem načrtu za gimnazije za področje nemščine je podrobneje predstavljen pomen učenja jezikov. Z vključitvijo Slovenije v Evropsko unijo se je pomen učenja nemščine še okrepil, saj je prav nemščina drugi najpomembnejši tuji jezik v Evropi in je brez njega omejeno sodelovanje tako na medkulturnem kot gospodarskem področju. Temeljni cilj učenja nemščine je razvijanje medkulturne in medjezikovne zmožnosti, ki spodbuja razumevanje, strpnost, razumevanje drugačnosti in podobnosti med kulturami, ter sprejemanje tega, oblikovanje stališč do stereotipov in oblikovanje lastne kulturne identitete. Te se oblikujejo prav v stiku z drugimi kulturami. (Učni načrt nemščina, gimnazija, 2008)

»Posebna znanja ... so namenjena dodatnim znanjem ali poglobljanju splošnih, sporazumevalnih znanj in posameznih ključnih kompetenc.... Posebna znanja so raznovrstne učne vsebine, ki jih učitelj/učiteljica uvaja po lastni izbiri in izbiri dijakov/dijakinj, s pomočjo inovativnih pristopov (projektno delo, povezovanje z učitelji/učiteljicami drugih predmetov) v sklopu letnega delovnega načrta šole (npr. obravnava aktualnih dogodkov, priprava na različne medkulturne izmenjave, interdisciplinarna ekskurzija, projektni dan ali teden, ... raziskovalni tabor... itd.).« (Učni načrt nemščine, gimnazija 2008)

Na naši šoli so dijaki večinoma prepoznani kot nadarjeni. Prav zato potrebujemo na šoli bogat dodaten, obšolski program. Pri jezikih ponujamo dijakom številne mednarodne izmenjave, projekte, tabore, tekmovanja, krožke, bralna tekmovanja, enodnevne ekskurzije in opravljanje nemške jezikovne diplome DSD II, ki omogoča študij v nemško govorečih državah.

Nadarjeni učenci pri pouku nemščine

Da bi zadostili potrebam vseh dijakov morajo biti aktivnosti pri pouku raznovrstne, da jih motivirajo in razvijajo različne kompetence. V ospredju je celostno-jezikovni pristop, ki izhaja iz dejstva, da znanje tujega jezika spodbuja medosebno komunikacijo, ki je učinkovita, če je govorec čim bolj samostojen in suveren, motiviran za učenje in uporabo jezika. Poučuje naj se na tako imenovanem »content-based language learning«, »ki osmišlja pouk in omogoča stvarne in življenjske učne dosežke.« (Učni načrt nemščina, gimnazija 2008)

Prva takšna dejavnost je vsakoletni jezikovni tabor, ki ga pripravljamo za dijake tretjih letnikov. Zanj se odločijo dijaki, ki se zanimajo za jezike, medkulturno povezovanje in izboljšanje jezikovnega znanja. Tabor traja pet dni izven domačega kraja. V zadnjih letih smo bili na Bledu, v Poreču, Pliskovici in na Krasu. Pripravi se poseben učni program, ki je nadgradnja in obogatitev klasičnega učnega programa v sklopu redne obravnavane snovi v šoli. Eden od tematskih sklopov je npr. Mladi in stereotipi. Delo izven šolskih prostorov nudi možnost za sproščeno delo v majhnih skupinah (6–8 dijakov), stik s tujim jezikom je prisoten nenehno, saj nas na taboru spremljajo tudi naravni govorniki, ki še dodatno obogatijo in dvignejo jezikovno raven znanja. Predstavljajo veliko zakladnico idej, možnost debatiranja in spoznavanja drugih nacionalnosti, njihovih navad, običajev in pogledov na svet ali pa čisto vsakodnevne teme. Pogovori in delo niso omejeni le na jezikovne delavnice, temveč se nadaljujejo tudi med odmorom, pri popoldanskih aktivnostih in v prostem času. Na taboru ponujamo jezikovne delavnice, bogat dodatni program jezikovnih iger, strategij učenja, kulinarčne delavnice, predstavljamo metode za krepitev medsebojnih vezi, spoznavanje različnosti, odpravljanje stereotipov, ki krepijo jezikovne kompetence, kot tudi omogočajo sproščeno okolje za učenje, premagovanje lastnih zadržkov in strahu pred komuniciranjem z govorniki ciljnega jezika. Velikokrat opažamo, da dijaki sami pristopijo npr. k naravnemu govorniku in se pogovarjajo o vseh mogočih temah, kažejo veliko stopnjo samoiniciativnosti, ki je pri pouku velikokrat ne pokažejo, saj sta način dela in okolje drugačna. V tem »nešolskem« prostoru se pokaže velika motiviranost, ustvarjalnost in kreativnost otrok. Urijo se tudi vrednote solidarnosti, medsebojne pomoči in sprejemanje drugačnosti ter prijateljstva.

Naslednja dodatna ponudba na naši šoli je mednarodna izmenjava. Poleg enotedenske imamo občasno tudi enodnevne izmenjave, ki pa niso vsako leto. Mednarodna nemška izmenjava poteka na naši šoli že 18 let. Zadnja leta sicer vsaki dve leti, saj imajo dijaki na šoli možnost sodelovati še v vsaj 10 izmenjavah vsako leto. Zaradi velikega zanimanja (za izmenjave) in da omogočimo udeležbo vsakemu, ki želi sodelovati, smo omejili število izmenjav na dijaka za eno šolsko leto. V nemški izmenjavi sodeluje v povprečju 26 dijakov. Največje jih je iz programa nadaljevalne nemščine, ki bi želeli nadgraditi svoje znanje nemščine in izkusiti enotedensko bivanje v ciljni državi. Prav tako pa se odločajo za izmenjavo dijaki 1. in 2. letnika iz programa začetna nemščina. Njihova motivacija za izmenjavo je premagovanje lastnega strahu pred jezikom in uporabo le tega, spoznavanje novih ljudi in dežele o kateri pri pouku veliko govorimo. Seveda jim predstavimo kraj, kamor gremo, gimnazijo, ki nas bo gostila, seznanimo jih s programom in s tem, kaj vse bodo videli in kako bodo preživljali dneve v tujini. Pri nas se oblikuje mešana skupina dijakov iz vseh razredov 1. in 2. letnika, medtem ko je v Nemčiji izbran en oddelek. Vsak dijak napiše kratek opis sebe in priloži sliko. To posredujemo nemškemu učitelju, ki tisto leto vodi izmenjavo, in ki nato poskuša glede na skupne interese oblikovati pare. To se v večini primerov zelo dobro obnese, saj opažamo, da bi nekateri pari lahko bili celo bratje ali sestre. Stik navežejo že pred odhodom prek socialnih omrežij (e-mail, Facebook, Instagram...) Tukaj navežejo prve jezikovne stike, ki so na začetku še zelo zadržani in sramežljivi. Pogosto si med seboj pomagajo in si dopisujejo, oblikujejo skupne pogovorne skupine. Po navadi gostimo najprej mi, šele čez kakšen mesec ali dva vrnemo obisk. Vsaka izmenjava je pod novo krovno temo, lansko leto je bila ta »Zusammenwachsen-Zusammenwachsen«. Tako se vsakič zvrsti nova jezikovna tema, glede na katero so organizirani ogledi in delavnice v času bivanja. V sklopu teme »skupaj rasti« so obiskali delavnico »slepi« v Hamburgu, kjer smo se naučili, kako se gluhi in naglušni ljudje med seboj sporazumevajo, na kaj moramo biti pozorni, kakšne težave se pojavijo pri komunikaciji. Podobno kot pri sporazumevanju v tujem jeziku, kjer je poleg verbalnega dela pomembna tudi mimika, gestika in intonacija povedanega. Sledile so delavnice intervjujev z migranti iz kraja samega, ki so pripovedovali o svojem življenju, in kako so se integrirali v skupnost. Oblikovali so plakate in jih na zaključnem večeru predstavili staršem. Vse skupine dijakov so bile mešane, gost in gostitelj, tudi delo so si razdelili. In ker so bivali pri družinah, se je »učenje« nadaljevalo tudi po uradnem delu. Spoznavali so družinsko dinamiko, kulturne razlike, nekateri so spoznali poleg nemške kulture še npr. poljsko ali češko, turško, če so bivali v nacionalno mešanih družinah. Lahko trdim, da je pri mednarodnih izmenjavah bolj kot jezikovno učenje, ki je seveda tudi prisotno, v ospredju medkulturna dimenzija in učenje sobivanja, strpnost in

sprejemanje drugačnosti. To je nekaj, kar ostane dijakom za celo življenje, kar jih naredi odprte in dovzetne za druge in drugačne in jih krepi za vstop v svet odraslih.

Po zaključku izmenjave naredimo tudi evalvacijo z dijaki. V celoti lahko zatrdim, da bi se dijaki ponovno odločili za izmenjavo, če bi imeli možnost. Kar nas krepi v delu in potrjuje, da je prav izven šolska dodatna ponudba in vložen trud v izpeljavo izmenjave tista dodatna vrednost pouka, ki si jo želimo za dijake. Nadarjeni dijaki lahko v okviru izmenjave poglobljajo in širijo jezikovno znanje, razvijajo ustvarjalnost, samostojnost in odgovornost, kulturne raznolikosti in podobnosti, spoštovanje drugačnosti.

Zadnja dejavnost, ki bi jo želela predstaviti pa je priprava dijakov na nemško jezikovno diplomo DSD II, ki se izvaja na šoli že 18 let. Bili smo med prvimi šolami, ki smo ponudili dijakom opravljanje diplome na jezikovni ravni B2/C1 po SEJO (Učni načrt nemščina, gimnazija 2008) S to diplomom imajo omogočen vpis na tujo fakulteto. Izpit je za naše dijake popolnoma brezplačen, prav tako so brezplačne tudi priprave. Nekaj let so pri pripravah sodelovali naravni govorci, tako imenovani Programmlehrer, zadnja leta pa smo dijake pripravljale učiteljice nemškega jezika. Opravile smo vsakoletna potrebna dodatna izobraževanja, pridobile naziv inštruktorja, da lahko pripravljamo in izvajamo izpite. Pri nas ponujamo le diplomu druge stopnje, saj je za naše dijake bolj zanimiva, ker jim omogoča študij v tujini. Vsako leto je prijavljenih od 25 do 35 dijakov. Intenzivne priprave se začnejo v 3. letniku. Pisni izpit je v 4. letniku konec novembra, nato sledijo še termini za ustni del. Za izpit se odločijo skoraj vsi dijaki nadaljevalne nemščine in skupina dijakov, ki imajo nemščino kot 1. tuji jezik. Prijavijo pa se tudi začetniki, ki so po treh letih učenja pridobili določen nivo znanja jezika. Te predlagamo učiteljice na podlagi stopnje poznavanja nemškega jezika in motivacije za dodatno delo, saj morajo vložiti več časa in truda v priprave na izpit. Pri opravljanju izpita so oboji zelo uspešni. Lansko leto od 29 le trije izpita niso opravili v celoti, dobili pa so potrdilo o posameznih ravneh znanja, kar jim tudi koristi pri iskanju službe ali pri prijavi za študijski semester v tujini. Večina jih opravi izpit celo na najvišjem nivoju C1, na kar smo zelo ponosni.

Izpit je sestavljen in bralnega in slušnega dela, sledi pa še strokovni esej na določeno temo. Za pisanje eseja dobijo izhodiščno besedilo in graf, ki ju morajo obnoviti, predstaviti in izraziti mnenje. Sledi argumentacija in zaključek. Vsega skupaj je približno pet strani.

Izhodiščno besedilo je na jezikovnem nivoju B2/C1. Prav tako morajo dijaki uporabljati specifično izrazoslovje tako za obnovo članka kot tudi analizo grafa, ki je dodan besedilu. Povezati in analizirati morajo podatke iz grafa in jih umestiti v širši kontekst. Primere in vaje

zajemamo iz priročnika, iz sekundarne literature za pripravo na izpit ter iz aktualnih člankov. Dijaki morajo pokazati veliko mero samostojnosti in kritičnega mišljenja. Vsako leto imajo tri tematske sklope, ki jih morajo predelati. Letos so bile teme migracija, digitalizacija sveta in šport. Pri vsaki so še podteme, ki jih skušamo predstaviti, se o njih pogovoriti, pisati obnove, analizirati grafe, pisati argumentacijo. Zadnji del pisnega izdelka je lastna utemeljitev. To je najzahtevnejši del, saj se morajo dijaki naučiti kompleksne argumentacije, tako imenovane štiri slojne argumentacije. Postavijo tezo, ki jo nato podkrepijo s primeri in razlago, ki ji sledi še konkreten primer iz življenja. Usvojeno znanje jim koristi in ga lahko uporabijo tudi pri drugih jezikih. Velikokrat imajo dijaki znanje, le da ga ne znajo pokazati, kar se opazi najbolj pri argumentiranju. Velikokrat ostajajo na enoslojnem ali kvečjemu dvoslojnem argumentiranju. Šele z vajami se navadijo kompleksnega argumentiranja in tako zvišajo raven jezikovnega izražanja.

Pisni izdelek na C1 nivoju mora biti jezikovno tekoče berljiv, jasno strukturiran, posamezni deli besedila samostojno povzeti, graf je glede na pomembne podatke analiziran, lastno mnenje je jasno izraženo, uporabljajo raznoliko besedišče, oblikoslovne strukture za to besedilno vrsto, vsebino izražajo natančno in strokovno, vseskozi uporabljajo kompleksne jezikovne strukture, tekst je slovnično skoraj brezhiben. (Deutsches Sprachdiplom, 2018) Sledi še ustni del izpita, kjer morajo v petih minutah predstaviti svojo projektno nalogo, ter voditi z nami še pogovor o nalogi, nakar sledi še 5 minutni govor o temi, ki jo dobijo tik pred izpitom. Temu prav tako sledi petminutni pogovor (o temi). Ta del izpita je naslednja velika izkušnja in izziv, saj so nekateri prvič postavljeni v izpitno situacijo, kjer prosto govorijo o dveh temah v obliki strukturiranega referata.

Posebej ponosna sem, kadar tudi dijaki, ki se šele štiri leta učijo nemščino s svojim delom in trudom opravijo diplomu in nekateri celo na C1 nivoju.

Dijaki so veseli, da jim šola ponuja to možnost in so pripravljeni sprejeti dodatno nalogo in dodatne ure priprav izven pouka. Diploma pa jim dejansko odpira vrata v svet tako doma kot tudi izven slovenskih meja. V sklopu diplome se lahko najboljši potegujejo tudi za štipendijo DAAD-ja. Tudi letos imamo kandidatko, ki bi želela prejeti to štipendijo za študij v Nemčiji.

Zaključek

Na šoli imamo v povprečju 85% dijakov, ki so opredeljeni kot nadarjeni. Temu primerno se na šoli trudimo za vrsto dodatnih aktivnosti preko katerih lahko dosega naša dijaki vrhunske

rezultate. Vsak otrok ima pravico do optimalnega celostnega razvoja (ZOVFI, 2006) in to jim skušamo omogočiti. Ena od prioritarnih nalog razvoja II. gimnazije je, prepoznavati nadarjenost in razvijati vse oblike ustvarjalnosti v sistemu dejavnosti imenovan »DrugaDruga«, dijakom omogočiti razvoj njihovih močnih področij, jih usposobiti za nadaljnje izobraževanje in vstop v poklicni svet, kjer bodo delovali sebi in svoji okolici koristno. Temu načelu sledimo tudi v aktivu nemščine z vsemi dodatnimi ponudbami za nadarjene dijake, ki smo jih predstavili v članku.

Viri:

- Učni načrt, (2008). Učni načrt: nemščina, gimnazija. Splošna, klasična in strokovna gimnazija. Sprejeto na 110. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 14. 2. 2008. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/UN_NEMSCINA_gimn.pdf
- Deutsches Sprachdiplom: Handreichung für die schriftliche Kommunikation im DSD II (2018).
https://www.auslandsschulwesen.de/SharedDocs/Downloads/Webs/ZfA/DE/DSD/DS_DII/HandreichungenDSDII/download_DSDII_SK.pdf?__blob=publicationFile&v=4
- Nadarjeni otroci, učenci in dijaki. Ministrstvo za šolstvo in šport.
<https://www.zrss.si/strokovne-resitve/ponudba-resitve/nadarjeni-otroci-ucenci-in-dijaki>
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. ZOVFI, (2006). Uradni list RS 12/96.
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>
- Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: Lernen, lehren, beurteilen, (2001). Europarat. Langenscheidt, Berlin.
- Ferbežer, I., Korez, I., Strelec, S., (2008). Nadarjeni otroci, 1963-strokovna monografija. Didakta: Radovljica
- Ferbežer, I., (2005). Celovitost nadarjenosti. Educa: Nova Gorica.
- Juhant, M., Levč, S., (2011). Varuh otrokovih dolžnosti. Čmrlj, komuniciranje in ustvarjalnost: Mavčiče.

Sonja Lenarčič: Nadarjeni učenci in slovenščina

OŠ Dobropolje

sonja.lenarcic@gmail.com

Lektorirala: Andreja Polzelnik Marolt, prof.

Izvleček:

Slovenščino na osnovni šoli poučujem že skoraj dvajset let. Opažam, tako kot vsi, da večina učencev ne bere več veliko, da jih je potegnil interaktivni svet, ki jim nudi takojšnje hitro spreminjajoče se okolje. Pa vendar so med učenci tudi takšni, ki so opredeljeni kot nadarjeni za jezik. Izziv mi je, kako pritegniti takšne učence, da bodo spoznali lepoto jezika in se zopet navdušili nad knjigami/branjem. Največkrat jih učitelji slovenščine pripravljajo na tekmovanje za Cankarjevo priznanje in takšni učenci sodelujejo tudi na različnih literarnih tekmovanjih, kjer so bolj ali manj uspešni. Pa je to res vse, kar jim lahko kot učitelj slovenščine ponudim? To vprašanje me bega že vrsto let. Zato sem z nadarjenimi začela delati malo drugače. Odkrila sem, da na več načinov lahko povežem sodobno tehnologijo in slovenščino. Poleg učencev, ki so opredeljeni kot nadarjeni, sem poleg povabila še učence, ki bi jih zanimalo takšno sodelovanje pri slovenščini, saj sem prepričana, da ima vsak učenec svoje danosti, ki jih lahko razvija. Tako sem dobila zagnano, nadarjeno skupino, polno kreativnih idej. Letos delam z nadarjenimi malo drugače: predelali smo Prešernova dela v rap izvedbi, ustvarili smo strip, izražali smo se z barvami, dramatizirali smo pesniška dela, jih uglasbili, načrtujemo delo z računalniškim programom, kjer bomo naredili zanimive filme o delih naših realistov ter spletno stran književnih avtorjev. Moj cilj je, kar so nadarjeni učenci poistovetili, da bi več učencev spet začelo brati. Med idejami učencev je za naslednje leto postavitev bralnega kotička – pod drevesom beremo.

Ključne besede: nadarjeni, sposobni učenci, slovenščina, branje, spodbuda, sposobnost

Abstract:

I have been teaching Slovene at a primary school for almost twenty years. As everyone else, I have noticed that the majority of students stopped reading books since they have been captivated by the fast-changing environment offered by interactive media. Nevertheless, we can find some students who are defined as gifted, especially for languages. For me, it is a challenge finding a way to engage these students, so that they would recognize the beauty of a language and start reading books again. Often the teachers of Slovene help prepare these students for the Cankar award contest. These same students also participate in different literary competitions, where they are more or less successful. Is this really everything that I can offer them as a teacher of Slovene? I have been asking myself this for several years now. This is why I have started working differently with these students. I have learned that we can connect modern technology and Slovene language in many ways. In addition to the students who are defined as gifted, I have invited those who might be interested in this kind of cooperation at Slovene lessons for every student has gifts that he/she can develop. This is how I have gotten a group of students that is motivated, talented and full of creative ideas. This school year we are doing things differently: we have rewritten Prešeren's works in a rap format, we have created a comic, we have expressed ourselves with colours, we have acted out and

put music to the poems, we are also planning to make interesting clips featuring the works of our realist authors, as well as a webpage presenting different authors. My main aim is to have students start reading again. One of the students' ideas for the next school year is setting up a reading nook called reading under a tree.

Key words: gifted students, capable students, Slovene, reading, motivation

1 KAJ RAZUMEMO POD POJMOVOM NADARJENOSTI?

Danes se nadarjenost poimenuje kot mnogo bolj kompleksen pojav kot se je 30 let nazaj. Renzulli, Reis in Smith menijo, da bi morali nadarjene otroke opredeliti glede na naslednje potenciale: visoke sposobnosti – vključno z visokim IQ, visoka ustvarjalnost (sposobnost odkrivanja novih idej in njihovega apliciranja na reševanje novih problemov), visoka predanost nalogi (visoka raven motivacije: entuziazem, navdušenost in vpletenost v problem).

Posameznik je lahko nadarjen vsaj na sedem do neke mere neodvisnih intelektualnih področjih: jezikovnem, logično-matematičnem, prostorskem, kinestetičnem, glasbenem, naravoslovnem. Iz navedenih klasifikacij lahko izluščimo glavna področja oziroma vrste nadarjenosti: intelektualna, umetniška, psihomotorična, socialna.

Ministrstvo za šolstvo nadarjene učence oziroma tiste, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu, opredeljuje z zakonodajo (11. člen Zakon o osnovni šoli) in tudi predvideva postopke dela z njimi. Odkrivanje nadarjenih učencev je uvedla devetletka, in sicer po postopku evidentiranja nadarjenih učencev, identificiranja in nato seznanitev in pridobitev soglasja staršev. Šola mora tem učencem zagotavljati ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela.

2 NADARJENI UČENCI IN DELO Z NJIMI

Definicija o nadarjenosti ne govori samo o visoki splošni intelektualni sposobnosti, ampak tudi o talentih na specifičnih akademskih področjih, v umetnosti, ustvarjalnosti in na področju vodenja. To pomeni, da je nadarjenost lahko splošna ali pa specifična. Na naši šoli se zavedamo različnih oblik nadarjenosti, držimo se postopkov za odkrivanje nadarjenih učencev ter jim nudimo različne oblike dela in prilagoditve. Nadarjeni učenci so tako vključeni v različne dodatne pouke, tekmujejo na različnih tekmovanjih (Cankarjevo, Pregljevo, Kengurujček, Vesela šola, tekmovanja iz tujih jezikov ...). Svojo nadarjenost lahko razvijajo pri pevskem zboru, v likovnih delavnicah, na različnih literarnih in likovnih natečajih, plešejo pri folklori. Udeležijo se lahko astronomskega tabora, delavnic z novinarjem, izvajajo poizkuse iz kemije,

fizike, naravoslovja. Sodelujejo pri medgeneracijskem povezovanju in ekoprojektih. Prav tako imajo možnost obiskati Hišo eksperimentov, planetarij, različne radijske-televizijske hiše ...

Menim, da se pri delu z nadarjenimi trudimo, da krepimo in širimo njihova znanja, stremimo k temu, da učenci hitreje napredujejo v procesu učenja, razvijamo ustvarjalnost in obenem upoštevamo posebnosti in različne sposobnosti ter njihova močna področja. Trudimo se, da pri učencem nudimo možnost izbire. Vsem učencem nudimo varno okolje, kjer so lahko sproščeni in povedo različne rešitve brez občutka strahu, posmehovanja, s tem pa krepimo njihove socialne veščine.

3 NADARJENI UČENCI IN SLOVENŠČINA

V učnem načrtu je v opredelitvi predmeta slovenščine poudarjen pomen učenja maternega jezika. Prav tako pa je pomembno, da pouk slovenščine prilagodimo zmožnostim in sposobnostim učencev ter ga povezujemo z drugimi dejavnostmi znotraj in zunaj pouka. Ker je slovenščina ne le učni predmet, ampak tudi učni jezik ter za večino učencev materni jezik, je njen pomen toliko večji. Učenci pri pouku slovenščine ne razvijajo le sporazumevalne zmožnosti, ampak oblikujejo tudi odnos do jezika in pomembnosti le-tega v vsakdanjem življenju.

Učni načrt dopušča učiteljem veliko prostora, da izberejo zaporedje in hitrost obravnave vsebinskih sklopov, metode in oblike dela pri posameznem vsebinskem sklopu, vsebine. To učitelju omogoča, da pouk v veliki meri diferencira in individualizira ter pri tem upošteva posameznike in njihove zmožnosti. Tako lažje omogoča razvijanje posameznikovih posebnih interesov in lastni tempo napredovanja, kar je za delo z nadarjenimi učenci še posebej pomembno. Različne učne metode in oblike pa mu omogočajo, da je pouk zanimiv in raznolik, kar učence motivira za delo. Po drugi strani pa večja »odprtost« učnega načrta zahteva dovolj kompetentnega učitelja, ki bo znal izkoristiti vse možnosti, ki mu jih nov učni načrt ponuja.

Slovenščino na osnovni šoli učim že skoraj dvajset let. Zavedam se, da je vsak učenec individuum in da ima vsak učenec različne sposobnosti. Vsakodnevno se tako kot večina učiteljev srečujem z različnimi izzivi. Prebrala sem misel Thomasa Armstronga: Ko sem poučeval v šoli, sem pogosto imel občutek, da živim v dveh svetovih. En svet je bil domena uradne šole s svojim predmetnikom, didaktičnimi sredstvi, preizkusi znanja, disciplinskimi uredbami, vzgojnimi metodami. Drugi svet je bil resnično življenje z vso svojo zapletenostjo, dvoumnostjo, nepredvidljivostjo. – za katero bi lahko rekla, da odraža tudi moje delo

Predvsem zadnjih nekaj let se zavedam, da je učencem knjiga postala dolgočasna, ne berejo radi, ne učijo se radi, pred leti je bila slovenščina celo med najmanj priljubljenimi predmeti v slovenski šoli. Kako motivirati današnje učence, je bila moja prva dilema, kako jih pridobiti nazaj k branju, poslušanju ...S tem sem začela. Z vrtanjem po sebi in iskanjem različne literature. Obenem pa sem se zavedala, da je kar nekaj učencev jezikovno nadarjenih. Kako pa pritegniti te? Kako jih motivirati, povezati? Za jezikovno nadarjene velja, da dobro obvladajo jezik, ga obožujejo, znajo se izražati, imajo bogat besedni zaklad, radi berejo in pripovedujejo. Jezik uporabljajo spretno kot orodje. A tako kot velja za druge nadarjenosti, velja tudi za jezikovno, da se ne bo razvijala sama od sebe, ampak ji moramo dati možnost, da se razvija.

V mlajših letih sem delo z nadarjenimi omejila le na obiske knjižnice, ker so sami iskali potrebno literaturo, se seznanjali s knjižničnimi gradivi. Ponudila sem jim obiske kvalitetnih filmov in s tem spodbujala filmsko vzgojo, organizirala sem obiske gledališča, kjer so lahko doživeli prave dramske uprizoritve. Kar nekaj let sem nadarjene učence vključevala v dramski krožek, kjer smo vsako leto uprizorili gledališko predstavo, vodila sem novinarski krožek, kjer smo se srečevali z novinarji, pisali lastne članke, urejali šolski časopis. Vključevala sem jih v izbirne predmete, kjer so potem tudi sami vodili različne projekte. Seveda sem vsako leto nadarjene učence povabila k dodatnemu pouku, kjer so reševali dodatne naloge, kritično in s svinčnikom v roki so brali knjige za Cankarjevo tekmovanje, se pripravljali na tekmovanje, prebirali kritike in strokovno literaturo ter tako dosegli kar nekaj srebrnih in zlatih Cankarjevih priznanj. Poglobila sem njihovo znanje jezika in književnosti, saj so tekmovali tudi na različnih literarnih natečajih.

Pa je to res vse, kar jim lahko kot učiteljica slovenščine ponudim? Delo z nadarjenimi je tudi za učitelja velik izziv. Nadarjeni potrebujejo predvsem občutek, da so sprejeti, varni, da jih kot učitelj razumeš. Poudarek pri izobraževalnem, intelektualnem in življenjskem usmerjanju je na vzgoji samostojnosti. Učitelj mora biti odprt, prožen, demokratičen, dopuščati mora hojo po različnih poteh. Kritika mora biti stvarna in ne osebna. Učitelj nadarjenega otroka mora biti strokovno usposobljen za mentorstvo, dober poznavalec strokovnega področja, na katerem deluje kot mentor, spremljati mora napredek stroke in biti aktiven raziskovalec, biti mora dober govornik, da zapletene stvari razloži na enostaven način, pripravljati mora zanimiva in fleksibilna gradiva ter po mojem mnenju mora imeti tudi smisel za humor.

Predvsem zadnje dvoje in še misel, da nadarjene učence za jezik najmočneje motiviraš, če jim priskrbiš knjige, me je spodbudilo k drugačnemu še dodatnemu delu z nadarjenimi učenci. Nadarjeni učenci pri slovenščini imajo namreč bogato domišljijo, so kreativni, hitro dobijo

idejo, sposobni so ustvarjalnega in poustvarjalnega pisanje, se izražajo metaforično ter imajo bogato besedišče. Mnogokrat je pri slovenščini glavna komponenta nadarjenosti ustvarjalnost in to sem izkoristila. Poleg učencev, ki so opredeljeni kot nadarjeni, sem v skupino povabila še učence, ki bi jih zanimalo drugačno sodelovanje pri slovenščini. Dobila sem zagnano, nadarjeno skupino, polno kreativnih idej. Ure pouka tako notranje diferenciram in učence združujem še pri dodatnem pouku in izven pouka.

Naj navedem samo en primer projekta, ki je prerasel meje pouka. Po prebranih delih Franceta Prešerna smo z učenci uglasbili vsa predelana Prešernova dela. Učence sem usmerjala, spodbujala njihovo ustvarjalnost in nadarjenost ter interdisciplinarnost. Tako smo dobili Prešerna v rap izvedbi, nekateri učenci so ga uglasbili in zapeli, spet drugi izvedli inštrumentalen nastop, ki so ga po svoje interpretirali. Učencem se je med delom utrnila ideja, da bi lahko naredili Prešeren strip. Poglobili so se v zadnje izdaje Cankar strip in na podoben način je izšlo delo Povodni mož strip. Tako se je povezalo več učencev v različne skupine. Mnogo idej je nastalo že med poukom, razvijali pa smo jih potem pri krožku in v dodatnih urah. Učenci so prišli tudi z idejo, da bi z računalniškim programom ustvarili kratke filmčke o vseh predelanih temah - tako bi si jih lažje zapomnili in obnovili. Letos smo speljali na tak način avtorje realizma.

Drugi projekt z nadarjenimi še poteka. Nadarjenim učencem sem predstavila problem nebranja in nezainteresiranosti za knjige. Pozvala sem jih, naj poiščejo rešitev, kako brati, kako pridobiti ljubezen do branja. Ena od idej je bila, da bi speljali branje ponoči v šoli. Lansko leto smo tako izpeljali Noč knjige na šoli. Organizacija je bila v rokah skupine učencev. Dogovorili so se za učilnice, posvetovali, kako bo s prehrano, kakšna naj bo noč, kaj naj berejo. Krepili so se socialni stiki in ko smo Noč knjige na šoli speljali, je bilo navdušenje nepopisno. Učenci, ki so preživeli noč v šoli, so se imeli lepo in z navdušenjem pripovedovali o dogodkih. Skupina, ki je organizirala in ki tudi sicer rada bere, je bila več kot zadovoljna z odzivom in letos že išče nove ideje. Letos učenci od 6. razreda naprej že komaj čakajo, da bo spet Noč knjige in z zanimanjem smo opazili, da se je odnos do branja vsaj malo popravil in berejo, če ne drugega že zato, da bodo potem lahko v šoli brali ponoči.

Med idejami nadarjenih učencev je za naslednje leto postavitev bralnega kotička – Pod drevesom beremo. Po raziskavi, ki so jo učenci opravili letošnje leto, smo med drugim ugotovili, da učenci ne marajo brati za mizami. Radi pa bi imeli bralni kotiček. Tako je nastala ideja, da v mojem razredu postavimo drevo in grmičke, ki so jih učenci že priskrbeli. Dodali smo knjižno omaro, kjer bodo knjige počakale ali pa si jih bodo učenci izmenjali. Ravnateljica

smo poprosili, da bi šola kupila sedežne vreče in blazine, kjer bi učenci lahko leže brali in imeli miren kotiček zase. Tako bi lahko spodbujali branje. Učenci so sami uredili prostor, se dogovorili z ravnateljem ter knjižničarjem. Prepričana sem, da jim bo uspelo privabiti še ostale učence in da bo projekt, ki smo ga pričeli, zaživel in vsaj malo pripomogel k večji bralni kulturi.

4 ZAKLJUČEK

Zavedam se, da takšno delo zahteva od učitelja veliko več pripravljenosti in dodatnega dela. Takšne ure in projekti se največkrat pripravljajo v prostem času učitelja, za kar potrebuješ zagnanega, empatičnega in ustvarjalnega učitelja, ki ne samo, da je strokovnjak na svojem področju, ampak tudi uživa v delu z nadarjenimi, ki hrepenijo po morda starih vsebinah, a z drugačnim pristopom. Vse to pa meni prinaša osebno zadovoljstvo. Vesela sem, da sem tudi s svojim delom in odprtostjo za nove ideje, sprejemanjem drugačnosti in nekonvencionalnih rešitev, pridobila zaupanje učencev, ki sedaj raje hodijo k pouku, sodelujejo in iščejo nove rešitve. Še najbolj pa me vesli, da se vračajo h knjigam in branju, kar je zame osebni uspeh.

5 VIRI IN LITERATURA

Bezič, T. idr. (2006a). *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bukovec, S. (2009). *Delo z nadarjenimi učenci pri pouku slovenščine v osem in devetem razredu osnovne šole*. Diplomaska naloga. Ljubljana.

Ferbežer, I. (2002). *Celovitost nadarjenosti*. Nova Gorica: Educa.

Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi. (1999). (<https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>, pridobljeno 10. 2. 2019).

Magister, N. (2016). *Socialni in čustveni vidiki razvoja nadarjenih učencev v drugem triletju osnovne šole*. Magistrsko delo. Ljubljana.

Pozanovič Jezeršek, M. et. al. (2011). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Zakon o osnovni šoli (Zosn). (1996). (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=9307>, pridobljeno dne 10. 2. 2019).

Nina Ličen Goričan: Uporaba IKT pri eksperimentiranju

OŠ in vrtec Sveta Trojica

orka2000@ostrojica.si

Lektorirala: Mateja Voh, prof.

Izvleček

Eden izmed bistvenih razlogov za uvajanje IKT v pouk je ta, da je postal neločljiv del informacijske družbe. Družbeni razvoj stremi še k večjemu razvijanju in razširjanju različnih tehnologij, življenje naših učencev pa je neločljivo povezano s sodobno tehnologijo. Dobro je, da njihovo zanimanje za novodobno tehnologijo uporabimo v naš prid in z njegovo pomočjo poskrbimo za vodeno in poglobljeno ter aktivno pridobivanje znanja.

Eksperimentiranje samo po sebi predstavlja zelo aktivno metodo dela, ki pogloblja in utrjuje znanje in razumevanje posameznih naravoslovnih postopkov in dejstev. Med nami pa so učenci, ki imajo ob tem različne sposobnosti, zamisli, dodatna znanja in želje. Nadarjene učence lahko motiviramo tako, da izvajanje eksperimentov ni zgolj priprava in izvedba skupinskega dela z vnaprej pripravljenimi učnimi listi, postopki in potrebščinami, temveč da postane eksperimentiranje manjša znanstvena raziskava najbolj primerne poskusa na določeno temo, samostojna priprava, izvedba ter snemanje s kamero in predelava posnetka v kakovosten video posnetek.

Na takšen način učence motiviramo za pridobivanje vrste dodatnih znanj – iskanje in analizo podatkov, iskanje eksperimentov po različnih spletnih portalih, kritično analizo eksperimentov, prilagajanja na dejanske okoliščine in zmožnosti šolskega laboratorija, varno izvedbo eksperimentiranja, snemanja s kamero ali mobilnimi telefoni ter urejanja posnetkov v končno obliko. Približali smo se pravemu znanstvenemu delu in učenje dvignili na povsem nov nivo, s tem pa tudi razširili obzorja našim nadarjenim učencem.

Abstract

One of the main reasons for the introduction of information and communication technologies into teaching is that it has become an inseparable part of the information society. Social development also seeks to increase the development and diffusion of different technologies, and the lives of our students are inextricably linked with modern technology. It is good that we use students' interest in modern technology in our favour and with our help we take care of a guided and in-depth and active acquisition of knowledge.

Experimentation in itself represents a very active method of work that deepens and strengthens the knowledge and understanding of individual natural processes and facts. Among us there are students with different abilities, ideas, additional knowledge and desires. We can motivate talented students so that the implementation of experiments is not just the preparation and implementation of group work with pre-prepared leaflets, procedures and supplies, but rather that experimentation becomes a minor scientific study of the most appropriate experiment on a particular topic, independent preparation, implementation and recording with the camera and processing a video clip into a quality video clip.

In this way, students are motivated to acquire a range of additional skills - searching and analysing data, searching for experiments across different web portals, critical analysis of experiments, adapting to the actual circumstances and capabilities of a school lab, safely performing experimentation, recording with camera or mobile phones and

editing images in final shape. We approached the right scientific work and lifted learning to an entirely new level and thus expanded our horizons to our talented students.

Ključne besede: IKT, nadarjeni učenci, strategije dela z nadarjenimi, eksperimentalno delo, video eksperiment

Key words: information and communication technologies, gifted students, strategies for working with gifted students, experimental work, video experiment

IKT od začetkov do prihodnosti

Informacijska komunikacijska tehnologija zajema vse naprave ali sisteme, ki omogočajo shranjevanje, priklic, obdelavo, prenos in sprejemanje informacij, torej ne le računalnike in delo na samih računalnikih, ampak tudi uporabo pametnih telefonov, kamer, GPS naprav idr. Združuje tako naprave kot programsko opremo, ki jo na teh napravah uporabljamo. Na slovenskih tleh smo razmeroma hitro sledili evropskim trendom vključevanja IKT v pouk.

Prvi začetki segajo v leto 1994, takrat se je začel program računalniškega opisumenjevanja in izobraževanja za učitelje ter spodbujal šole k večji računalniški strojni in programski opremljenosti (Bokal 2017). Brečko in Vehovar (2008) sta dobrih 10 let zatem že raziskovala dejavnike učinkovite rabe informacijsko komunikacijske tehnologije v izobraževanju, kjer sta zraven anketne analize tako na nivoju učencev in učiteljev kot na nivoju šole (ravnateljev), leto povezala s tremi aktualnimi mednarodnimi raziskavami: TIMSS 2007 – mednarodno raziskavo trendov v znanju matematike in naravoslovja, SITES 2006 – mednarodno raziskavo o uporabi informacijske tehnologije v šoli in PISA 2006 – mednarodno primerjavo dosežkov med učenci. Ugotovila sta, da zmeroma in redna uporaba računalnika pri izvajanju naravoslovnih dejavnosti in eksperimentiranju, pri raziskovanju naravnih pojavov s pomočjo simulacij ter pri razvijanju spretnosti in postopkov pozitivno vpliva na dosežke pri naravoslovju. MIZŠ je v dokumentu Strateške usmeritve nadaljnjega uvajanja IKT v slovenske VIZ do leta 2020 podalo jasno vizijo, da se mora vsem posameznikom zagotoviti možnost izobraževanja v odprtem, ustvarjalnem in trajnostno vzdržnem učnem okolju, ki podpira inovativno uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije, saj bo to ena izmed ključnih kompetenc 21. stoletja, ki bo dvignila konkurenčnost znanja in kompetenc mladih.

IKT pri naravoslovnih predmetih

Poučevanje naravoslovnih predmetov je zelo specifično. Če je le mogoče, učitelj v ospredje postavi nek problem, katerega učenci analizirajo in na poti svojega raziskovanja odkrivajo nova še neznana področja znanja. Najbolje je, če je ta analiza empirična, torej izkustvena in podprta z nekim osrednjim eksperimentom. Eksperimentalno delo predstavlja samo po sebi zelo aktiven način poučevanja in praktičnega učenja in ga učenci v veliki meri zelo dobro sprejemajo. Ne glede na številne pozitivne vidike klasičnega eksperimentalnega dela pa ima tudi ta nekaj pomanjkljivosti. Eksperimentalno delo mora biti zelo dobro načrtovano, pripravljeno in osmišljeno skozi učni proces, da lahko vodi učenca skozi različne faze dela in učenja. V glavnem se učenec loti eksperimentiranja po nekem vnaprej določenem "receptu," ki ga ima zapisanega ali v delovnem zvezku ali pa na posebnem učnem listu. Na njem so zapisani laboratorijska oprema in pripomočki, potrebne varnostne oznake, natančna navodila za izvedbo eksperimenta, skica dela ter rezultati. Pri rezultatih so lahko zapisana dodatna vprašanja, ki učenca usmerjajo do nekih ugotovitev. Navadno je tudi vse za eksperiment zloženo na pladnjih, da učenec sam, v dvojicah ali po skupinah vse potrebno samo odnese do svojega delovnega mesta. Čeprav je takšen način ključen v nižjih razredih ali ob začetku pouka kemije v 8. razredu, kmalu postane dolgočasen in nima več tiste izobraževalne funkcije, ki si jo želimo. Da se temu izognemo ali spodbudimo tiste učence z višjimi sposobnostmi, ki tudi nakazujejo nadarjenost, moramo v proces vključiti nekaj več. Tukaj nam lahko pridejo naproti različne metode informacijsko komunikacijske tehnologije.

IKT v naravoslovnih predmetih, natančneje pri predmetu kemije, pa je možno uporabljati na več področjih. Vključujemo ga lahko za razvijanje:

- konceptov in strokovne terminologije pri opisovanju pojavov, procesov in zakonitosti,
- prostorskih predstav in vizualizacije,
- eksperimentalnih spretnosti in metod raziskovanja,
- iskanja, obdelave in vrednotenje podatkov iz različnih virov idr. (Bačnik, Poberžnik, 2016).

Posebno nadgradnjo klasičnemu eksperimentalnemu delu v učilnici oziroma šolskem laboratoriju predstavlja uporaba računalniško podprtih eksperimentov, z uporabo računalniških vmesnikov in senzorjev ter uporaba različnih navideznih virtualnih in interaktivnih laboratorijev. Slednje je smotrno vključiti v pouk, kadar so kemikalije za izvedbo prenevarne, predrage ali sam eksperiment traja dlje časa, kot ga imamo na voljo pri pouku. Pozitivne strani takšne dopolnitve prikaza eksperimentov pri pouku so, da jih lahko pogledajo učenci tudi, ko so doma, ko se učijo ali pa jih ponovno pogledamo v šoli v fazi utrjevanja in ponavljanja učne

snovi. Prenekatero založbe učbenikov s sočasno uporabo njihovih delovnih zvezkov omogočajo učencem s posebno kodo dostop do dodatnega nabora eksperimentov in interaktivnih vaj za poglobljanje znanja.

V OŠ in vrtcu Sveta Trojica pa smo naredili še korak dlje. Razmišljali smo o spečem potencialu učencev, ki čakajo, da jih prebudimo in vodimo do višjih kognitivnih stopenj znanja. Med nami so učenci, ki imajo različne sposobnosti, želje, zanimanja in nadarjenosti. Nemalokrat rečemo, da nas učenci na nekaterih področjih uporabe sodobne tehnologije prekašajo. Namesto da se tega bojimo in odklanjamo uporabo najsodobnejših metod, moramo nadarjene učence postaviti za naše partnerje in faze tako raziskovalnega kot eksperimentalnega dela porazdeliti mednje. Že nekaj let se lotevamo projektov izdelave video eksperimentov. Najprej smo to področje le tipali in se prijavljali na priložnostne natečaje, kjer so organizatorji zaradi lažje in hitrejše obdelave rezultatov kot pogoj za pristop zahtevali posnete inovativne eksperimente. Od začetne popolne priprave učitelja v vseh fazah projekta – iskanja ustreznega eksperimenta, nabave in priprave potrebnih materialov, priprave učencev za eksperimentalni del, snemanja in montiranja prispevka, sedaj vso naštetu delo porazdelimo med učence.

Tim nadarjenih učencev, ki želi sodelovati pri tovrstnih projektih, seznanimo s poglavitno temo eksperimenta, pri čemer določimo obdobje pridobivanja podatkov, kjer se pogovorimo o določilih eksperimenta (dostopnost kemikalij, varnost eksperimenta ...). Učitelj učencem tudi pokaže nekaj spletnih strani, kjer lahko iščejo različne eksperimente (npr. Mel Science, različni youtube kanali, pinterest ...) Po določenem času imamo timski sestanek, kjer skupaj pogledamo vse možnosti eksperimentov, ki so jih učenci našli. Predebatiramo in analiziramo dane specifičnosti eksperimentov in se skupaj odločimo za eksperiment, ki najbolj ustreza tako pogojem natečaja oziroma tekmovanja, danostim šolskega laboratorija in varnosti samega postopka ter splošni atraktivnosti in všečnosti eksperimenta. Sestavimo tudi načrt, kdaj bomo eksperiment izvajali, kdo ga bo izvajal, kdo posnel in kdo obdelal posnetek. Čeprav smo se od začetka posluževali (okornih) šolskih kamer, smo v zadnjih dveh letih presedlali na kamere na mobilnih telefonih, saj njihova kvaliteta postaja vedno boljša in skoraj primerljiva s šolskimi kamerami. V času izvajanja eksperimenta predhodno ponovimo ali spoznamo teoretične osnove eksperimenta za poglobljeno razumevanje procesov in postopkov, ki potekajo. Učenci sami iščejo kemikalije, potrebščine in opremo, ki jo potrebujejo v kabinetu naravoslovnih predmetov, pri čemer razvijajo ročne spretnosti in mero samostojnosti in odgovornosti do dela. Učenci skoraj nevede poleg praktičnega znanja pridobivajo procesna znanja, saj iščejo in kritično analizirajo podatke, opravljajo evalvacijo z učiteljem in na koncu tudi sintetizirajo vso pridobljeno znanje. Učenci so vedno bolj inovativni pri obdelavi posnetkov in dodajajo lastne

zamisli, kako s svojega vidika približati neko temo eksperimenta svojim vrstnikom. Po nekajletnih izkušnjah se prijavljamo tudi že na tekmovanja v video eksperimentih na državnem nivoju, kjer posegamo po najvišjih odličjih. Vendar do tega ne pridemo tako, da učencem vse dobesedno prinesemo na pladnju. Izpustiti jih moramo z vajeti in jih le dobro voditi skozi labirint usvojenega znanja.

IKT učenec učitelju

Ob besedi kemije se večina učencev najprej zdrzne. Vendar je kemija kot veda temelj več drugih znanstvenih področji. Ne samo da bi njeno učenje moralo biti izkustveno, nadvse pomembno je, da ta praktičen del eksperimentiranja preoblikujemo in si pomagamo z različnimi možnostmi informacijsko komunikacijske tehnologije. Zelo dober "učitelj" sedi nasproti v učilnici. Približati se mu moramo in pogledati na stvari skozi njegove oči. Takrat bomo videli, kaj že zna in ugotovili, da lahko s skupnim sodelovanjem in našim vodenjem pridemo do velikih rezultatov. Približujemo se drug drugemu in le tako vsi prispevamo svoj del v skupen mozaik znanja. Na takšen način pa učence pripravljamo tudi na vseživljenjsko učenje sodelovanja in iskanja najboljših skupnih rešitev. Kot učitelji dvigujemo učenje na povsem drug nivo in tako pomagamo širiti obzorja našim nadarjenim učencem.

Literatura

Bačnik, A., Poberžnik, A., (2016) *Smernice za uporabo IKT pri predmetu kemija*, Ljubljana: ZRSŠ. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/digitalnaknjiznica/smernice-ikt-kem/files/assets/basic-html/index.html#2>

Bokal, Ž., (2017) *Uporaba IKT v družboslovju od 1. do 5. razreda* (magistrsko delo), Pedagoška fakulteta Ljubljana. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/4791/1/Magistrsko_delo_%C5%BDIGA_BOKAL.pdf

Brečko, N., B., Vehovar, V., (2008), *Informacijsko-komunikacijska tehnologija pri poučevanju in učenju v slovenskih šolah*, Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno s http://uploadi.www.ris.org/editor/1236684079IKT_brecko_vehovar.pdf

Strateške usmeritve nadaljnega uvajanja IKT v slovenske VIZ do leta 2020 (2016) Ljubljana. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/StrateskeUsmeritveNadaljnegaUvajanjaIKT1_2016.pdf

Tjaša Lepoša: Model dela z nadarjenimi dijaki na II. gimnaziji Maribor

II. gimnazija Maribor

tjasa.leposa@druga.si

Lektorirala: Nataša Preglau Borko, prof.

Izvleček v slovenščini

Eno izmed prednostnih področij vizije razvoja II. gimnazije je delo z nadarjenimi dijaki. Na II. gimnaziji Maribor se šola več kot 80 % dijakov, ki iz osnovne šole prinesejo potrjeno o področjih prepoznane nadarjenosti. V skladu s konceptom dela z nadarjenimi dijaki smo na II. gimnaziji razvili svoj model dela s tovrstnimi dijaki. Predstavila bom pogoje, ki so potrebni za vzpostavitev modela, in samo izvajanje dela z nadarjenimi dijaki.

Prvi korak opravi šolska svetovalna služba, ki pripravi analizo o številu nadarjenih dijakov in o področjih prepoznane nadarjenosti. Hkrati opravimo analizo izjemnih dosežkov, ki je dobra podlaga za informiranje učiteljev o nadarjenih dijakih. Učitelji lahko na podlagi teh dveh analiz ponudijo nabor različnih aktivnosti za nadarjene dijake, ki jih vključimo v program DrugaDruga. Gre za sistem z več kot 80 izvenšolskimi dejavnostmi, ki se financirajo s prispevki staršev, sponzorjev in sredstvi razpisov.

V nadaljevanju bom predstavila še druge možne oblike dela z nadarjenimi dijaki (možnost hitrejšega napredovanja pri posameznem predmetu, sodelovanje z zunanjimi institucijami idr.).

Ključne besede: nadarjeni dijaki, izjemni dosežki, šolska svetovalna služba, DrugaDruga, diferenciacija

Izvleček v angleščini

One of the priority areas of the development of II. gimnazija Maribor is working with gifted and talented (GT) students. Already in primary school, more than 80% of our students were identified as GT. In line with the concept of working with GT students, our school has developed its own model of working with them.

I am going to present the conditions needed for creating such a model and for working with GT students. The first step is done by the school counseling service, the task of which is to prepare an analysis about the number of the GT students and the areas they are talented in. On the basis of these two analyses, teachers can offer a number of activities for their GT students, which are included in our system called Druga Druga. This is a system that encompasses more than 80 extracurricular activities which are financed by parents, sponsors and/or through public tenders.

In continuation, I am also going to present other other forms of working with talented students (such as working with external institutions, student's faster progression in a subject etc.) .

Key words: talented students, exceptional achievement, school counseling service, Druga Druga, differentiation

1 Uvod

Leta 2007 smo tudi v srednji šoli dobili Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju, v katerem je opredeljeno, kakšne so značilnosti nadarjenih dijakov, in so podana priporočila za delo z nadarjenimi dijaki. Na vprašanje, kdo so nadarjeni dijaki, ni enoznačnega odgovora, najbližja opredelitev nam je ta, ki je zapisana v Konceptu (2007); nadarjeni dijaki so tisti, ki izkazujejo visoke dosežke ali potenciale na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega programa potrebujejo posebej prilagojene programe, aktivnosti in oblike dela. Nadarjeni so tako zelo heterogena skupina, saj je vsak individuum zase in ima različne potenciale oz. talente, ki jih želimo odkriti.

2 Model dela z nadarjenimi dijaki na naši gimnaziji

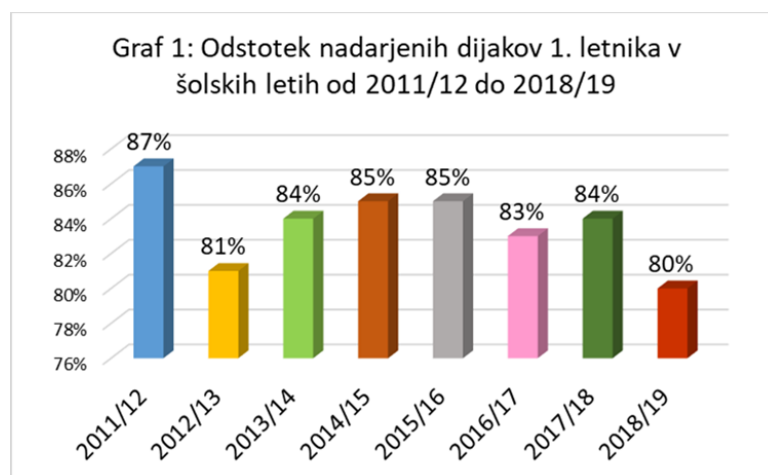
2.1 Pogoji za vzpostavitev modela

V skladu s Konceptom smo se tudi na naši šoli sistematično lotili dela z dijaki, ki izkazujejo visoke potenciale na različnih področjih. Na šoli se šola približno 80 % dijakov, ki so bili v osnovni šoli prepoznani kot nadarjeni. Visoko motiviranim, vedoželjnim in ustvarjalnim dijakom želimo omogočiti čim bolj kakovosten in optimalen razvoj njihovih potencialov. Eno izmed prednostnih področjih, zapisanih v viziji šole, je tako delo z nadarjenimi dijaki. Vzpostavili smo model, ki je sistematično voden in koordiniran tako organizacijsko kot tudi finančno. In kakšni pogoji morajo biti izpolnjeni za uspešno delovanje tega modela? Glavni pogoj sta želja in odločitev zaposlenih, da dijakom ponudimo nekaj, kar jim bo omogočalo dodatna znanja, nadgradnjo, razvoj ... Ključnega pomena za uspešnost sta podpora in zaveza učiteljev k izvajanju aktivnosti za delo z nadarjenimi dijaki. Pripravljenost učiteljev k novim pristopom, didaktičnim metodam in mentorstvu različnih aktivnosti je predpogoj, da lahko o modelu sploh razmišljamo. Znotraj modela je nato treba oblikovati program za delo z nadarjenimi dijaki. Mi smo ga poimenovali DrugaDruga. Gre za projekt dejavnosti, ki se odvijajo »po šoli« in jih vodi koordinator programa. Hierarhija, jasna določitev nalog in pristojnosti koordinatorja so še ena izmed pomembnih stvari, da lahko model začne delovati. Ob vsem tem ne smemo pozabiti niti na starše dijakov, ki so zadevo podprli in nas tudi finančno podpirajo. Navsezadnje je delo z nadarjenimi dijaki pomembno za razvoj celotne družbe.

2.2 Sodelovanje šolske svetovalne službe in seznanitev učiteljev z nadarjenimi dijaki

Delo z nadarjenimi dijaki načrtujemo že pred samim vstopom novincev na našo šolo. Svetovalna služba bodoče dijake pozove, da že junija na vpis prinesejo Potrdilo o področjih prepoznane nadarjenosti, če so ga v osnovni šoli pridobili. Prosimo jih tudi, da nam izpolnijo še naš interni obrazec Izjemni dosežki, kamor vpišejo uspehe na tekmovanjih iz znanja (zlata in srebrna priznanja), športne dosežke, raziskovalne in druge dosežke, ki so jih dosegli v 7., 8. in 9. razredu osnovne šole. Ker je samo točkovanje za vpis v srednje šole vezano na zadnja tri šolska leta, nas zanimajo dosežki za obdobje zadnjih treh let.

Iz Potrdil o področjih prepoznane nadarjenosti izračunamo delež nadarjenih učencev, ki se vpisujejo na našo šolo, in vidimo, katera področja nadarjenosti morda izstopajo ali so v porastu. Iz grafa 1 je razvidno, da se delež nadarjenih 1. letnikov v zadnjih osmih letih giblje nekje med 80 % in 87 %.

Drugo analizo pripravimo na podlagi izpolnjenih obrazcev Izjemni dosežki. Ti podatki nam pokažejo, kako so bili osnovnošolci uspešni na tekmovanjih iz znanja, ali so imeli kakšne raziskovalne dosežke, ali so uspešni na kakšnem športnem področju, na področju umetnosti ... Ker je večina tekmovanj vezana na predmetna področja, pripravimo analizo po posameznih predmetnih področjih. Dijake 1. letnikov že takoj po vpisu, v začetku julija, razvrstimo v oddelke in lahko to analizo opravimo tudi na podlagi oblikovanih oddelkov. Cilj analize je, da učitelj za posamezen 1. letnik ve, kateri dijaki, ki jih bo poučeval, so bili uspešni in ali so izkazali višje poznavanje področja že v zadnjih treh letih osnovne šole. Učitelji menijo, da jim ti podatki koristijo pri pripravah na delo v razredu, poleg tega pa lahko dijakom ponudijo še dodatne aktivnosti pri rednem pouku ali v kakšni izvenšolski dejavnosti. Na sliki je primer tabele za slovenščino.

Tabela 1: Izjemni dosežki dijakov 1. letnika v osnovni šoli pri predmetnem področju slovenščina

SLOVENŠČINA	UČITELJ1 (1. A)	UČITELJ2 (1.B, 1. F)	UČITELJ3 (1.C)	UČITELJ4 (1. D, 1.E)	UČITELJ5 (1.Š)
Zlata priznanja		Dijak1		Dijak4	Dijak8
		Dijak2		Dijak5	
		Dijak3		Dijak6	
				Dijak7	
Srebrna priznanja	Dijak9	Dijak17	Dijak27	Dijak33	Dijak40
	Dijak10	Dijak18	Dijak28	Dijak34	Dijak41
	Dijak11	Dijak19	Dijak29	Dijak35	
	Dijak12	Dijak20	Dijak30	Dijak36	
	Dijak13	Dijak21	Dijak31	Dijak37	
	Dijak14	Dijak22	Dijak32	Dijak38	
	Dijak15	Dijak23		Dijak39	
	Dijak16	Dijak24			
		Dijak25			
	Dijak26				

Šolska svetovalna služba z namenom spodbujanja in motiviranja dijakov opravlja tudi razgovore z nadarjenimi dijaki 3. letnika. Razgovori se opravljajo v mesecu novembru in decembru. Na razgovoru najprej pogledamo, na katerih področjih je dijak bil prepoznan kot nadarjen, s kakšnimi izjemnimi dosežki je prišel na srednjo šolo in kakšne so bile zaključne ocene pri predmetih v 1. in 2. letniku, iz katerih je imel priznanja na tekmovanjih iz znanja v osnovni šoli. Pogovorimo se tudi o obšolskih dejavnostih, ki jih je obiskoval v 1. in 2. letniku. S pomočjo tega razgovora želimo dijaka usmeriti v razmislek o nadaljnjem šolanju ali v razmislek o izbirnih predmetih na maturi. Želimo namreč, da so odločitve o nadaljnjem študiju pravilne in da je dijakova prva želja vpisa na fakulteto sprejeta.

2.3 Program DrugaDruga

II. gimnazija Maribor je posebno pozornost posvetila odkrivanju in razvijanju potencialov izven pouka z vzpostavitvijo sistema izvenšolskih dejavnosti pod nazivom DrugaDruga. Lahko govorimo skoraj o šoli v šoli, saj »PrvaDruga« predstavlja redni program šole, ki poteka v obliki klasičnega pouka. V DrugaDrugi poteka preko 80 različnih dejavnosti z vseh področij ustvarjalnosti, v aktivnosti je vključenih okrog 200 zunanjih in notranjih mentorjev in že več kot polovica dijakov. Številni med njimi so v DrugaDrugi našli svojo poklicno usmeritev, ki je brez tega programa ne bi nikoli odkrili.

Dejavnosti lahko v grobem razdelimo na pet področij: krožki in delavnice, prireditve, priprave na tekmovanja, jezikovne šole in izmenjave (nacionalne in mednarodne). Vse aktivnosti so

skrbno načrtovane in na začetku vsakega šolskega leta objavljene v tiskani brošuri Izvenšolske dejavnosti in DrugaDruga ter na spletni strani šole. Tako zasnovan program, ki ga vodi koordinator, zadolžen tudi za pripravo finančnega načrta, je unikum v slovenskem prostoru. Koordinator na začetku posameznega šolskega leta povabi vse učitelje, da prijavijo svoje dejavnosti in oddajo napoved za izvedbo, na podlagi katere se začnejo odvijati posamezne aktivnosti. Te so prav tako vključene v Letni delovni načrt, posamezni učitelji – mentorji pa jih vključijo v svoje Letne priprave. Na koncu vsakega šolskega leta je izvedena evalvacija dela, ki jo povzemata tudi letno Poročilo o delu šole ter Poročilo koordinatorja projekta. Zaradi svoje kompleksnosti in razvejanosti pomeni precejšen organizacijski (časovni, prostorski) in finančni zalogaj, zato je program uspešen prav zaradi skrbnega načrtovanja, sprotnega spremljanja aktivnosti, končne evalvacije in dobro razvitih načinov obveščanja javnosti. Izvajanje tako obširnega programa zahteva precejšnja finančna sredstva. Pri tem imajo odločilno vlogo sredstva, ki jih v obliki prostovoljnega prispevka zagotavljajo starši, sponzorji in sredstva, pridobljena na razpisih. Brez teh sredstev DrugaDruga ne bi mogla potekati v takem obsegu.

Nekatere od dejavnosti, vključene v program DrugaDruga, šola razvija že več kot dve desetletji (npr. English Student Theatre (angleško gledališče), šolski časopis Borec, literarna delavnica, prostovoljsko delo itn.). Posebnost modela je tudi ta, da večina dejavnosti ne poteka v obliki tradicionalno izvajanih krožkov, ampak učitelji dejansko nastopajo v funkciji mentorjev, saj dijake usmerjajo, jim svetujejo in pomagajo oblikovati prave priložnosti. Dijaki morajo veliko dela opraviti tudi sami. Dejavnosti potekajo v popoldanskem času, v sobotah, nedeljah; nekatere med njimi pa tudi v času počitnic (npr. priprava muzikalov, dramskih predstav, orkester ...). Šola aktivno išče najbolj usposobljene in motivirane zunanje mentorje (raziskovalna dejavnost, kulturne dejavnosti) ter k sodelovanju vabi tudi bivše dijake, ki s svojim znanjem in usposobljenostjo lahko pomagajo pri razvoju talentiranih posameznikov. Dijaki so v vseh teh dejavnostih praviloma vključeni v skupine, v katerih se učijo sodelovanja, strpnosti, odgovornosti in nadgrajujejo tudi svoje socialne spretnosti in veščine.

2.4 Diferenciacija pri pouku kemije

V programu DrugaDruga se aktivnosti za nadarjene dijake odvijajo izven rednega pouka. Nadarjenim dijakom delo prilagajamo tudi znotraj rednega pouka, kar bom predstavila v nadaljevanju. Gre za diferenciacijo pri rednem pouku kemije.

Vsem dijakom v 1. letniku omogočimo, da lahko izpopolnijo svoje eksperimentalne veščine (praktično delo v laboratoriju), nadgradijo svoje znanje v teoretičnem pogledu (priprave na

tekmovanja iz znanja) in izrazijo svojo kreativnost preko različnih tekmovanj. Pripravimo tudi zanimiva predavanja s področje kemije, ki aktualizirajo njihova znanja ali spodbujajo domišljijo (sodelovanje s Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo in Kemijskim inštitutom v Ljubljani).

V 2. letniku najbolj talentiranim dijakom ponudimo možnost hitrejšega napredovanja po programu (konzultacije in opravljanje predmetnega izpita), raziskovalne naloge različnih težavnostnih ravni ter vključitev v projektne aktivnosti. V tej fazi dela se ločijo nadarjeni dijaki od zelo nadarjenih dijakov, saj predmetni izpit običajno uspešno opravi le 2 % vseh dijakov 2. letnikov oz. 5 % tistih, ki so v prvem letniku izkazovali zanimanje in dobre dosežke na področju kemije. S slednjimi oblikujemo individualiziran program dela, kjer natančno opredelimo, katere vsebine bodo dijaki ob pomoči učitelja samostojno predelali in katere druge aktivnosti bomo izvajali za njihov čim bolj celovit razvoj na tem področju. Vsi ostali dijaki so vključeni v priprave na domača tekmovanja iz znanja in se (po želji) vključijo v projektno raziskovalno delo.

V 3. in 4. letniku najbolj talentiranim dijakom ponudimo intenzivne priprave na mednarodna tekmovanja, ki vključujejo tako priprave v šoli kot na Univerzi (FKKT). Dijaki bistveno razširijo svoja znanja na vseh področjih kemije kot tudi eksperimentalne veščine. Tak način dela nam je v zadnjih desetih letih prinašal izjemno dobre rezultate, saj so naši olimpijci usvojili 47 % vseh medalj, ki jih je Slovenija dobila na olimpijadah znanja iz kemije.

2.5 Razvojno središče talentov – RaST

Razvojno središče talentov (RaST) je projekt, ki ga je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport novembra 2017 izbralo kot središče kohezijske regije Vzhodna Slovenija na razpisu “Spodbujanje prožnih oblik učenja in podpora kakovostni karierni orientaciji za nadarjene” in mu zagotovilo financiranje do septembra 2020. Na razpisu sta bili izbrani dve srednji šoli (ob II. gimnaziji Maribor oz. RaST-u še Gimnazija Vič kot središče zahodne kohezijske regije) in ena raziskovalna ustanova (Pedagoška Fakulteta Univerze v Ljubljani). Šola tako na posameznih razpisih projekta RaST sodeluje s prijavo različnih aktivnostih in v primeru izbora naše dejavnosti so delno pokrita sredstva financiranja, kar nam omogoča, da lahko dijakom ponudimo res kakovostne programe in mentorje.

3 Zaključek

V sodobni družbi, ki je podrejena hitrim spremembah, rastoči tehnologiji, digitalizaciji in migracijam, je posameznik lahko uspešen, če je poleg formalne izobrazbe pridobil tudi druge veščine, s katerimi bo kasneje konkuriral na trgu dela, in če je v času šolanja spoznal, kaj ga veseli, v čem je dober in za kaj ima visoke potenciale ali nadarjenost.

V prispevku smo tako predstavili model dela z nadarjenimi dijaki. Dotaknili smo se pogojev, ki so ključni za vzpostavitev modela. Predstavili smo dve analizi, ki jih opravi šolska svetovalna služba za lažjo opredelitev aktivnosti, ki jih ponudimo v okviru programa DrugaDruga. Opisali smo tudi notranjo diferenciacijo dela z nadarjenimi dijaki pri pouku kemije. Aktivnosti, ki jih izvajamo, so zelo uspešne, kar se kaže tako v uspešnosti in zadovoljstvu dijakov kot v vedno večjem številu ponujenih aktivnosti in številu vključenih dijakov ter mentorjev.

4 Literatura

1. *Izvenšolske aktivnosti in DrugaDruga na II. gimnaziji Maribor*. Maribor: II. gimnazija Maribor. Pridobljeno 13. 2. 2019, s <https://www.druga.si/wpcontent/uploads/2019/02/Drugadruga-c.pdf>.
2. *Koncept vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi dijaki v srednjem izobraževanju*. (2007). Pridobljeno 10. 2. 2019, s https://www.zrss.si/zrss/wpcontent/uploads/koncept_viz_nad_srednje_marec_07.pdf.
3. Lepoša, T. (2018). *Analiza nadarjenosti in izjemnih dosežkov dijakov 1. letnika 2018/19*. Maribor: II. gimnazija Maribor. Interno gradivo.
4. *Načrt dela aktiva kemije v šolskem letu 2018/19*. Maribor: II. gimnazija Maribor. Pridobljeno 10. 2. 2019 s <https://www.druga.si/wp-content/uploads/2018/09/KEMIJA.pdf>
5. *Projekt RaST*. Maribor: II. gimnazija Maribor. Pridobljeno 20. 2. 2019, s <http://www.projekt-rast.si/o-projektu/>.

Natalija Mihelčič Gradišar: S trdom in z vztrajnostjo do uspeha

OŠ Stopiče

E-mail: natalie.mihelcicgradisar@osstopice.si

Lektor: Dejan Gradišar

IZVLEČEK

Pojem nadarjenosti je danes različno definiran, mnogi strokovnjaki in znanstveniki so neenotni glede natančne opredelitve pojma, zato ne gre kmalu pričakovati, da bo konceptualizacija, temeljoča na izhodišču opredelitve nadarjenosti, ponudila dokončno rešitev. Prav je, da strokovni delavci v različnih vzgojno-izobraževalnih ustanovah stremi(mo)jo k čim večji angažiranosti dela z nadarjenimi, čeprav morda na prvi pogled ne vidi(mo)jo rezultatov ali napredka, vendar se dolgoročno tovrstno delo zelo obrestuje. Na naši šoli imamo učence, ki so po konceptih o nadarjenosti, evidentirani s tovrstno oznako, zato bom v prispevku osvetlila delo in metode z njimi, na primeru pa predstavila, kako je delo z njo/z njim/njimi postalo *učenje polno zanimivih »potovanj skozi preteklost«*, ki se je ob zaključku šolskega leta in njihovem nadaljnjem izobraževanju izkazalo za dobrodošlo in hvaležno delo. V naboru tako pestrega učnega procesa in izobraževalnega dela je delo z njimi na naši šoli postalo polno, obogateno in zabavno, četudi gre le za peščico tistih, ki si tovrstnega dela želijo in stremijo k napredku na različnih šolskih in nešolskih področjih. Praksa dela z nadarjenimi je pokazala boljše rezultate na njenem/njegovem/njihovem učnem področju, večjemu osebostnemu in celostnemu napredku ter razvoju.

Ključne besede: nadarjeni, izobraževanje, motiviranost, učni proces, napredek.

Experts nowadays disagree about the exact definition of aptitude or gift. As a result, it can be defined in different ways, so we cannot expect that the conceptualization based on the definition itself will soon lead to the final solution. However, teaching experts in educational institutions ought to do the best they can when it comes to working with the gifted even though the results or progress might not be visible immediately but only in the long term. In our school we have some students nominated and identified as gifted according to adopted principles. In my assignment I am going to present our practices and methods of working with them, and give an example of how this kind of work became *'learning by travelling through the past'*, which had useful and rewarding long term effects. Through diverse teaching practices, working with gifted students has enriched our educational routine making it more enjoyable and entertaining, even though it is only aimed at the few who are willing to do extra work and strive for the highest standards. Such practices have also contributed to better results, greater personal development and overall progress of the students involved.

Keywords: gifted students, education, motivation, teaching process, progress .

UVOD

Pogled na nadarjenost in na nadarjene učence se je kot večina družbeno-socialnih razmer in dejavnikov v šolah skozi zgodovino spreminjal. Smisel, pomen in skrb za nadarjenost so se močno spremenili in hkrati razvijali skozi pretekla obdobja. Danes so obstali na stopnji, o kateri je potrebno še veliko doreči, jo natančneje opredeliti ter skrbeti za spodbujanje nadarjenosti, predvsem pri tistih nadarjenih učencev, ki so po slovenski zakonodaji uradno evidentirani kot nadarjeni učenci in katerim je potrebno uradno pripraviti individualizirani program učnega procesa ter nuditi (dodatne) učne dejavnosti. Na naših šolah je danes veliko evidentiranih nadarjenih učencev z odločbo o nadarjenost, je pa veliko tudi učencev, ki so nadarjeni, vendar tega uradnega dokumenta nimajo zaradi subjektivnih/objektivnih razlogov.

Pojem nadarjenosti je danes zelo težko poenoteno definirati, še težje pa poenoteno odkrivati. Že sama nadarjenost se kaže v različnih oblikah in na različnih področjih. Po slovenskem konceptu nadarjenosti, ki temelji na tuji konceptualizaciji, so nadarjeni učenci tisti, ki *»so bodisi na predšolski stopnji bodisi v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem področju, na akademskem področju, voditeljskem ali umetniškem področju in ki potrebujejo poleg rednega šolskega programa tudi posebej prilagojene programe in aktivnosti«* (povzeto po: Bezić, 2012, 15). Po zapisani definiciji strokovnjaki ugotavljajo nadarjenost s pomočjo empiričnih raziskav. Omenjena opredelitev upošteva tri pomembne značilnosti nadarjenosti, kot so splošna ali specifična nadarjenost, dejanska ali potencialna nadarjenost ter potreba po posebnih prilagojenih programih za nadarjene učence (Ibidem, 16). Zaradi teh značilnosti je potrebno izpostaviti, da je do sedaj uporabljena definicija nadarjenosti dobra teoretična zasnova za izdelavo koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci.

Pedagoško delo s tovrstnimi učenci predstavlja mnogo izzivov, odrekanih, truda, energije, pestrosti učnega procesa, poglobljanj, potrpljenja in še mnogo več. Oblike in tehnike dela z nadarjenimi učenci se prilagajo, spreminjajo in/ali nadgrajujejo. Po navedbah strokovnjakov delo z njimi temelji na naslednjih načelih: širitvi in poglobljanju temeljnega znanja, hitrejšem napredovanju v procesu učenja, razvijanju ustvarjalnosti, uporabi višjih oblik učenja, uporabi sodelovalnih oblik učenja, upoštevanju posebnih sposobnosti in močnih interesov, upoštevanju individualnosti, spodbujanju samostojnosti in odgovornosti, skrbi za celostni osebni razvoj, raznovrstnosti ponudbe ter omogočanju svobodne izbire učencev, uveljavljanju mentorskih odnosov med učenci in učitelji oziroma drugimi izvajalci programa, skrbi za to, da so nadarjeni

učenci v svojem razrednem in šolskem okolju ustrezno sprejeti in ustvarjanju možnosti za občasno druženje glede na njihove posebne potrebe in interese (URL 1). Glede na potrebe in vrsto nadarjenosti se oblike dela z nadarjenimi določijo po presoji strokovnega delavca in/ali izkazani želji nadarjenega učenca. Učenje in hkrati razvijanje socialnega ter osebnega razvoja pripelje do zabavnega in pestrega učenčevega miselnega, kognitivnega, emocionalnega razvoja, kar pripomore k nadaljnjemu napredku nadarjenega učenca.

TRUD IN VZTRAJNOST SE OBRESTUJETA – primer prakse z delom z nadarjenim(i) učencem(i)

Naš svet postaja vedno hitrejši in v vrtincu hitro se spreminjajočih družbenih, socialnih, ekonomskih in političnih sprememb ter dogajanj se v ospredje vse bolj postavlja vzgojno-izobraževalni aspekt človekovega življenja in delovanja. Če se hočemo v tem svetu počutiti dobro in biti konkurenčni, moramo razviti čim več kompetenc in različnih znanj. In kje se nahajajo nadarjeni učenci v tem hitrem tempu našega sveta?

Vzgojno-izobraževalne ustanove in učni proces so pomembni dejavniki, ki danes še posebej nudijo obilico dejavnosti in aktivnosti za svoje deležnike/učence/dijake/štolente. Na zgoraj postavljeno vprašanje o pripadnosti oziroma položaju nadarjenih učencev v današnjem spreminjajočem svetu (lahko) najdemo odgovor ravno v izobraževanju, pri šolskih aktivnostih in znanjih, ki jih učenec/deležnik lahko pridobi in usvoji.

Na naši šoli je bilo delu z nadarjenimi učenci posvečeno kar nekaj pozornosti in so bile izvedene številne aktivnosti. Do sedaj smo za nadarjene učence pripravili različne ustvarjalne delavnice, se udeleževali likovnih in drugih tečajev, jih spodbujali k udeležbi na taborih in sobotnih šolah, prav tako delavnicah v organizaciji gimnazijskih strokovnih delavcev, (so)organizirali poučne ekskurzije, v sklopu pouka pa jim nudimo dodatni pouk, interesne in izbirne delavnice ter izdelava raziskovalnih nalog. Poleg omenjenega na naši šoli prihaja v ospredje interes za različna tekmovanja, med njimi tudi za geografsko in zgodovinsko. Vse zgoraj zapisane aktivnosti so dobra spodbuda k napredku učenca, k njegovemu nadaljnjemu učenju in nadgradnji znanja, zlasti pa njegovemu/njenemu zadovoljstvu, o čemer pričajo tudi dobri dosežki in osebno zadovoljstvo.

Izhajajočih iz nabora različnih ponujenih aktivnosti za nadarjene učence, ki zahtevajo različne vrste in stopnje miselnih, kognitivnih in emocionalnih procesov, lahko trdimo, da je učenje skozi izbrane aktivnosti za nadarjene, postalo zabavno, poučno in tudi sproščujoče. Primer prakse, ki ga želim predstaviti, je bilo delo z nadarjeno učenko, ki je izrazila željo po nadgradnji svojega znanja o zgodovinski temi, in sicer sodelovanje na zgodovinskem tekmovanju. Učenka je navdušilo poznavanje obče (slovenske in tuje) zgodovine, s katero je želela obogatiti svoje znanje ter poglobljeno raziskati temo, ki jo je tedaj razpisala državna komisija za zgodovinsko tekmovanje. Tema je posegla na zgodovinsko področje, natančneje na kulturno-družbeno zgodovino. Menila je, da je vsebina izredno zanimiva in (morda) tudi nepoznana marsikateremu učencu v oddelčni skupnosti, širše pa tudi učencem iz drugih šol. Odločila se je, da se bo v sklopu predmeta zgodovine in interesne dejavnosti iz omenjenega predmeta dodobra pripravila ter tekmovala iz znanja zgodovine.

Vnaprej določeni tema in vsebina sta bili načrtno konstruirani, potrebno je bilo dodelati potek priprave na tekmovanje in osnovati natančne parametre in elemente priprave na tekmovanje. Zadolžitve učenke in njeno naknadno/dodatno delo sta bila nagrajena, saj se je učenka uvrstila na državno tekmovanje in osvojila zlato priznanje.

Potrebno je poudariti, da tovrstno delo na osnovnošolskem nivoju sodi med aktivnosti, ki zajema spekter več dejavnosti na višjem miselnem nivoju ter zahteva trud, vztrajnost ter predanost.

Priprava in delo sta zajemala: uporabo literature, spodobnost deduktivnega in induktivnega sklepanja, ustrezno uporabo zgodovinske terminologije, nadgradnjo iskanja virov in njihovo tolmačenje, pridobivanje obsežnega splošnega znanja, izkazovanje občutka za čas, izoblikovanje ustreznega zaporedja raziskovanja, kritično presojanje, povečevanje vrednosti zgodovinskega raziskovanja, iskanje podobnosti in razlik, izkušnjsko učenje itd. Pri delu se je učenka poslužila različnih virov, obiskala tudi nekatere kulturne ustanove/arhive, društva in druge organizacije.

Ugotovila je, da je tovrstno delo zelo zanimivo, pestro in naposled tudi zabavno, saj se je sama odločala, sprejemala odločitve, organizirala aktivnosti, ki jih bo izvedla, časovno določila posamezne etape svojega dela in priprave ter se poleg načinov in metod dela veliko naučila o izbrani tematiki. Priprava na tekmovanje pod mentorstvom je bila zastavljena medpredmetno, interdisciplinarno in problemsko. Vanj so bili vnešeni aktivno raziskovanje s pomočjo literature, ustnega pričevanja, iskanja (različnih) virov, obiski kulturnih ustanov in društev in samostojno delo. Pomembno vlogo pri delu so imeli tudi drugi učitelji, sovaščani in drugi strokovni delavci, pričevalci in znanstveni delavci. Pozitivne izkušnje (izpostavljammo le

nekatero), ki jih je opisala, so bile sledeče: * samostojnost dela, * sodelovanje z različnimi deležniki, * pestrost dela, * razvijanje kritičnega mišljenja, * spopadanje z različno literaturo in viri, * pridobljeno znanje o izbrani tematiki na različne načine, * spoznavanje novih ljudi za (bodoče) delo, * povečana pozitivna samopodoba, * pohvala in čestitke sošolcev in učiteljev, * zanimivosti novih spoznanj in ugotovitev in * izmenjava izkušenj. Vloga mentorja je bila v tem primeru svetovalna in vodstvena, večji del priprave in dela je opravila učenka sama v sodelovanju z mentorjem in drugimi strokovnimi delavci.

Učenka je pri svojem delu spoznala, da je kljub samostojnosti pri delu potrebno veliko potrpežljivosti, iznajdljivosti, predvsem pa dobre volje in samoangažiranosti ter spodbude notranjega in zunanjega okolja. Pomembno vlogo ima tudi mentor, saj v sodelovanje z učenko/učenci koordinira delo, hkrati pa ima spodbujevalno, sodelovalno in svetovalno vlogo. Dobro časovno pripravljena priprava in dobri rezultati na državnem tekmovanju sta pokazala, da je tovrstno delo z nadarjenimi obrodilo pozitivne sadove, hkrati pa je učenje na tovrstni način postalo zabavno in bližje nadarjeni(m), saj se skozi delo krepijo različne veščine in sposobnosti, samopodoba, izkušnje, socialne veščine in znanje, ki pripomorejo k nadaljnjemu napredku nadarjene(ih) in osebemu zadovoljstvu in celostnemu razvoju posameznika.

ZAKLJUČEK

Nadarjeni učenci so danes nekaj posebnega, njihove sposobnosti in veščine presegajo standardne, za učitelja pa takšni učenci pomenijo izziv, pestrost in veselje, saj delo z njimi poteka drugače. Najpomembnejši način pospeševanje razvoja nadarjenih učencev je kvaliteten in vsebinsko obogaten pouk, ki le-tem nudi optimalen napredek, hkrati pa spodbuja njihovo radovednost in željo po nadgradnji vsebine in dela.

Na opisanem primeru se je izkazalo, da spodbujanje nadarjenih in njim prilagojenega nadgradnega dela zagotovo pomeni uspeh in napredek, saj na tovrstni način nadarjeni spoznavajo spekter dela in širino (splošnega, specifičnega) področja in znanja. Veliko pridobijo na razgledanosti, poglobljenem znanju, veščinah in spodobnosti, pri tem pa delo nadarjenih (lahko) poteka na zabaven in zanimivi način.

VIRI IN LITERATURA

- Bezić, T. (2012). Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci po desetih letih uvajanja novega Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v 9-letni OŠ; Kje smo in kam hočemo?. V: Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- URL 1: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci (online) (citirano: 8. 3. 2018). Dostopno na URL naslovu: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf.

Mag. Mateja Meško: Ustanova dr. Antona Trstenjaka – blaginja nadarjenim

OŠ Ormož

mateja.mesko.pucko@gmail.com

Lektorirala: Tina Zadavec, prof.

Izvleček v slovenščini:

Ustanova dr. Antona Trstenjaka – blaginja nadarjenim

Ustanove in fundacije so organizacije, ki s svojim delovanjem vidno prispevajo k splošni blaginji družbe in posameznikov. Ustanova dr. Antona Trstenjaka je bila ustanovljena leta 1989 in nosi ime po uglednem slovenskem znanstveniku, teologu, filozofu, psihologu, mislecu svetovnih razsežnosti. S svojim delovanjem si prizadeva zagotavljati visoke moralne, znanstvene in splošne družbene standarde, ki vodijo v dolgoročni in kvalitetni vsestranski razvoj Slovenije. Pri tem je glavno vodilo oz. promocija Trstenjakove filozofije »človek človeku človek«. Osrednja tema prispevka je proučevanje in raziskovanje delovanja ustanove v smislu ugotavljanja čustvene in družbene blaginje študentov Ustanove dr. Antona Trstenjaka. Ustanova daje izredno močno vsestransko podporo mladim, ustvarjalnim, nadarjenim študentom ter jim tako pomaga s štipendiranjem podiplomskega študija (specializacije, magisteriji, doktorati) ter s sofinanciranjem inovativnih in razvojnih projektov. Tako je ustanova v več kot dveh desetletjih sofinancirala študij preko 100 doktorjem in magistrim znanosti ter prav tako podprla veliko število projektov iz vrst lokalnih skupnosti, izobraževalnih institucij ter

društev. Akademski klub štipendistov ustanove pa omogoča štipendistom, da z osebnim zgledom in strokovnostjo nadaljujejo filozofijo in izročilo akademika, prof. dr. Antona Trstenjaka.

Ključne besede: študent, štipendija, projekti, Ustanova dr. Antona Trstenjaka, čustvena in družbena blaginja

Izvleček v angleščini:

The Institution of dr. Anton Trstenjak – a wellfave of talented

Institutions and foundations are organizations which through their actions make a visible contribution to the general prosperity of society and individuals. Institution dr. Anton Trstenjak was founded in 1989 and is named after a distinguished Slovenian scientist, theologian, philosopher, psychologist, thinker of world dimensions dr. Anton Trstenjak. Through its work, it seeks to provide high moral, scientific and general social standards which lead to the long-term and quality comprehensive development of Slovenia. Here, the main guide or promotion of Trstenjak's philosophy is "a human to a human as a human". The main topic of the article is the study and research of the functioning of the institution in the sense of establishing the emotional and social prosperity of the scholarship holders of the Institution dr. Anton Trstenjak. The institution provides extremely strong all-round support to young, creative, talented students and thus helps them by granting scholarships for postgraduate studies (specializations, master's degrees and doctorates) and by co-financing innovative and development projects. Thus, in more than two decades, the institution co-financed the study of over 100 doctors and masters of science and also supported a large number of projects from local community, educational institutions and societies. The academic club of scholarship holders also allows scholarship holders to continue the philosophy and tradition of the academician, prof. dr. Anton Trstenjak with their personal example and professionalism.

Keywords: student, scholarship, projects, Institution dr. Anton Trstenjak, emotional and social prosperity

1. Uvod

Ustanova je organizacija, ki ima na določen namen vezano premoženje in je po Zakonu o ustanovah pravna oseba zasebnega prava. Namen ustanov in fundacij je splošno koristen ali dobrodelen in naj bi bil trajen. Ustanova ali fundacija je splošnokoristna, ko je ustanovljena za aktivnosti na področju znanosti, zdravstva, vzgoje in izobraževanja, kulture, športa, otroškega, invalidskega in socialnega varstva, varstva okolja, varstva naravnih vrednot in kulturne dediščine, za verske namene in podobno. Dobrodelna pa je lahko ustanova ali fundacija, ki je ustanovljena z namenom pomagati osebam, ki potrebujejo tovrstno pomoč. Krog oseb, ki lahko koristijo delovanje in aktivnosti ustanov in fundacij, je do neke mere omejen, vendar ne sme biti poimensko ali sorodstveno določen (Zakon o ustanovah, 2005).

Zakon o ustanovah opredeljuje tudi posebnost RS, in sicer uporabo besede fundacija. Po 34. členu lahko besedo fundacija uporabljajo v imenu ali v firmi tiste pravne osebe, ki so

ustanovljene za splošnokoristne ali dobrodelne namene, tega pa ne opravljajo kot pridobitno dejavnost. Tovrstne pravne osebe so vpisane v evidenco pravnih oseb v skladu z zakonom, po katerem so ustanovljene (Prav tam).

Slovenska zakonodaja torej omogoča neki organizaciji, da ima pravnoorganizacijsko obliko društva, glede na to, da so lahko tudi društva splošnokoristna ali dobrodelna, pa lahko v imenu uporablja besedo fundacija. Tako bo tovrstna organizacija tudi opredeljena v evidenci kot fundacija na podlagi zakona, po katerem je ustanovljena. Gre torej za povsem preprost mehanizem, na podlagi katerega imamo v RS nekako dve vrsti organizacij, ki sta predvsem splošnokoristni ali dobrodelni, in sicer ustanove, ki so pravnoorganizacijska oblika, in fundacije, pri katerih gre bolj za opisovanje namena in dejavnosti, medtem ko je njihova pravnoorganizacijska oblika lahko nekaj povsem drugega. Zakonska opredelitev pa ne omejuje ustanov in fundacij pri aktivnostih in izvajanju namena (Zakon o ustanovah, 2005).

Po podatkih iz evidence je v RS aktivnih 288 ustanov in fundacij. V evidenci ustanov je omenjena tudi Ustanova dr. Antona Trstenjaka (Evidenca ustanov, 2019).

Ta ustanova je bila ustanovljena leta 1989 pod imenom Fundacija dr. Antona Trstenjaka in je bila tako po 50-letni prekinitvi prva ustanova v Sloveniji po Zakonu o fundacijah Kraljevine Jugoslavije iz leta 1930 (Gerlovič idr., 2010).

2. Jedro

Trstenjakova ustanova nosi ime uglednega slovenskega znanstvenika, teologa, filozofa, psihologa, misleca svetovnih razsežnosti, ponosnega Prleka, dr. Antona Trstenjaka. Dr. Anton Trstenjak je bil eden najpomembnejših soustvarjalcev evropske humanistične misli 20. stoletja. S svojim monumentalnim znanstvenim opusom, ki obsega 89 knjižnih del ter več kot 500 znanstvenih razprav in strokovnih člankov, se je neizbrisno zapisal v slovensko in svetovno znanost. Svetovno prepoznavnost si je akademik Anton Trstenjak zagotovil z natančnimi meritvami reakcijskih časov na posamezno barvo. Ugotovil je, da je človekova motorična reaktivnost na barvne dražljaje v korelaciji s fizikalnimi lastnostmi barve in da se reakcijski časi na posamezne barvne tone gibljejo v obratnem sorazmerju z njihovimi valovnimi dolžinami. Torej – tople barve so tiste, ki nas hitreje vznemirjajo, hladne barve pa nas pomirjajo. Ob izjemnih življenjskih dosežkih je Trstenjak ostal skromen in aristokratski. Bil je družaben, socialno čuteč in z vedrim pogledom v prihodnost. Globok in realistični socialni čut je bil stalnica njegovega življenja. Prav tako tudi odnos do domovine in slovenskega naroda. Bil je zmeren, strpen zagovornik zlate sredine in medčloveške sloge. Ljudem se je približal s svojimi

poljudnoznanstvenimi knjigami. Odlikoval se je kot svetovalec za najhujše življenjske težave in kot zagovornik filozofije »človek človeku človek« (Ustanova dr. Antona Trstenjaka, 2019).

Osnovno poslanstvo Ustanove je pospeševanje vsestranskega razvoja Prlekije, Slovenskih goric in Haloz.

Svoje poslanstvo Ustanova uresničuje z dejavnostmi, ki so:

- štipendiranje podiplomskega študija (specializacije, magisteriji, doktorati),
- sofinanciranje inovativnih in razvojnih projektov,
- sofinanciranje znanstvenih in strokovnih simpozijev in kongresov,
- navezovanje stikov z naprednimi znanstvenimi, razvojnimi, izobraževalnimi in poslovnimi institucijami v Sloveniji, EU in svetu,
- promocija Trstenjakove filozofije »človek človeku človek« (Prav tam).

Ustanova dr. Antona Trstenjaka si s svojim delovanjem prizadeva zagotavljati visoke moralne, znanstvene in splošne družbene standarde. Ti naj bi vodili v dolgoročni in kvalitetni vsestranski razvoj Slovenije. V devetindvajsetletnem delovanju je ustanova sofinancirala študij 48 doktorjem znanosti, 78 magistrom znanosti in finančno podprla preko 100 nosilcev projektov iz vrst lokalnih skupnosti, izobraževalnih institucij ter društev (Ustanova dr. Antona Trstenjaka, 2019).

Ustanova dr. Antona Trstenjaka je fundacija, ki ima v Sloveniji najdaljšo tradicijo in ki neguje bogato zapuščino našega velikega rojaka – Prleka in Slovenca, in sicer s podporo podiplomskim študentom in projektom, ki spodbujajo gospodarski, socialni, kulturni in družbeni razvoj območja Prlekije, Slovenskih Goric in Haloz. Zamisel o ustanovi je akademik dr. Trstenjak udejanjil s pomočjo mag. Lovrenčiča, dr. Toplaka in drugih ustanoviteljev. Ti so iskali način, kako prispevati k razvoju tega območja in kako k temu spodbuditi tudi mlade izobražence. Zapuščina skoraj četrto stoletja dolgega delovanja ustanove je bogata, že če jo štejemo zgolj s številom štipendistov in podprtih projektov. Število prijavljenih na vsakoletni razpis strmo narašča, kakovost nalog in projektov je visoka. Uprava ustanove se trudi, da bi vse dobre naloge in projekti dobili tudi finančno podporo, saj moramo, kot je dejal akademik dr. Trstenjak, »vkup držati, ker smo majhen narod.« (Prav tam).

Izobrazba, izobražena populacija, razvoj, napredek družbe ... Vse se začne in konča pri izobraževanju. Kakšen je torej nacionalni interes?

Pravičnost v izobraževanju, ki je torej bistveni element družbene pravičnosti, je tesno povezana z enakostjo. Zato pravičnost v izobraževanju pogosto razumemo kot enakost izobraževalnih možnosti, ki je nujni pogoj za to, da imajo v sodobnih družbah, temelječih na liberalnih in demokratičnih načelih, vsi državljani enake možnosti za uspeh v življenju.

Enakost možnosti predpostavlja, da je vsakdo obravnavan v skladu s klasičnim pravilom pravičnosti (enake je treba obravnavati enako in neenake skladno z njihovo različnostjo), v okoliščinah, ko se več oseb poteguje za omejeno število dobrin (na primer sprejem na kakovostno šolo ali univerzo).

Ker je enakost možnosti, ki jih ima nekdo v družbi, močno odvisna od njegovih možnosti za izobraževanje, mora najprej država, ki si prizadeva za pravično družbo, z različnimi ukrepi (npr. omogočanje individualizacije šolskega sistema in pouka, ki nudi vsakemu učencu optimalne možnosti za pridobitev kakovostne izobrazbe in formiranje v avtonomnega posameznika) vsakomur zagotoviti enake izobraževalne možnosti (Krek, 2011).

Juriševič (2011) navaja, da je potrebno ozavestiti širše in ožje socialno okolje o pomenu spoštovanja človekovih pravic oziroma načel demokratičnosti, avtonomnosti in enakih možnosti, predvsem pravice do izobraževanja nadarjenih, ne glede na stopnjo izobraževanja. Pri tem pa imajo zelo pomembno vlogo različne ustanove oz. fundacije, ki spodbujajo podiplomske študente ter njihove projekte in jih vsestransko podpirajo. To je tudi vodilo Trstenjakove ustanove.

Da bi se nadarjen izobražen človek še dodatno izobraževal in nadgrajeval svoje znanje, mora biti v zavesti države, institucij, ljudi in širše okolice. Ozaveščenost o pomenu izobraževanja nadarjenih in nacionalni interes, ki iz tega izhaja, je danes v različnih državah vodilna smernica šolskih politik za opredelitev nadarjenosti v izobraževalnem kontekstu.

Vizija je torej razvoj vrednotnega sistema ali »kulture spodbujanja potencialov«, ki optimalno spodbuja razvoj nadarjenih in nadarjenost na ravneh različnih javnosti razume kot osrednje gibalno družbenega napredka.

Ustanove in fundacije so torej organizacije, ki s svojim delovanjem prispevajo k splošni blaginji družbe in posameznikov. V splošnem imajo dolgo in bogato zgodovino, ki je v nekaterih državah daljša, v drugih krajša. Spremembe v RS so precej zapletene, zahtevne in

dolgotrajne. Nekateri so tako mnenja, da bo področje ustanov in fundacij predvsem v določenem »mirovanju«, drugi trdijo, da se bo situacija še poslabšala. Redki posamezniki so prepričani, da se bo situacija za ustanove in fundacije v kratkem izboljšala, saj preprosto ni pokazateljev, ki bi kratkoročno ali pa tudi dolgoročno to potrjevali na kakršenkoli način, meni Gorenšek (2016). Preden bo prišlo do sprememb in prepoznavanja potenciala tovrstnih institucij, bo prišlo še do nadaljnjega upadanja družbene blaginje in slabšanja situacije za številne državljane. Civilna družba potrebuje neko osebo oziroma situacijo, ki bo povzročila vesplošen odziv in razmišljanje o prednostih tretjega sektorja ter v njegovem okviru tudi ustanov in fundacij.

Kljub temu mnenju moramo zavzeti stališče, da smo majhen narod, ki bo lahko le s skupnimi močmi premostil zakonske podlage ustanov in fundacij, davčno politiko, terminologijo, finančno podporo ipd. ter tako omogočil razcvet potenciala našega majhnega naroda. Ta bo vodil k splošni družbeni blaginji in tako pomagal ustvarjati državljanom prijazno okolje in družbeno klimo.

3. Zaključek

Dr. Trstenjak se je dobro zavedal, da usklajen razvoj Prekije pomeni pot do njene popolnosti, ki se odraža v skladnosti živega in neživega v tej pokrajini. To skladnost doumeti pa pomeni razumeti vzroke in posledice razvojnih gibanj vseh virov v prostoru in času. Bistven element pa je človek, zato je vanj potrebno vlagati. Naložba v znanje, v ozaveščanje pokrajinske pripadnosti mladih izobražencev, v moč zadrževanja visoko izobraženih v domačem okolju in s tem vpliv na gospodarski in širši razvoj pokrajine. Pomembno je v socialnem in čustvenem smislu podpreti pridne, sposobne in nadarjene študente ter ozavestiti okolje, da nadarjenost na ravneh različnih javnosti razume kot osrednje gibalno družbenega napredka.

Tako je bil tudi ustanovljen Akademski klub štipendistov Ustanove dr. Antona Trstenjaka, in sicer z namenom strokovnega, poslovnega in družabnega druženja štipendistov in partnerjev Ustanove.

Pri tem so njegove osnovne dejavnosti:

- znanstveno, strokovno in poslovno delovanje,
- zbiranje finančnih in materialnih sredstev za Ustanovo,
- izvajanje promocije za Ustanovo,
- družabna srečanja (Ustanova dr. Antona Trstenjaka, 2019).

Akademski klub štipendistov ustanove pa štipendistom omogoča, da z osebnim zgledom in strokovnostjo nadaljujejo filozofijo in izročilo akademika, prof. dr. Antona Trstenjaka. Trudijo se razumeti nadarjene ter socialne in čustvene potrebe le-teh. Predvsem pa se trudijo biti »človek človeku«. Lahko rečemo, da je Ustanova dr. Antona Trstenjaka kot nekakšna blaginja nadarjenim.

Kajti skozi življenja mnogih gremo ... Tudi kot učitelji skozi življenja nadarjenih učencev, dijakov, študentov ...

Kaj puščamo za sabo ... Kaj jim damo in kaj vzamemo ...

4. Literatura

Evidenca ustanov. (2019). Ministrstvo za notranje zadeve RS. Pridobljeno s

http://www.mnz.gov.si/mnz_zas/drustva_ustanove_shodi_prireditve/ustanove/.

Gerlovič, D., Lovrenčič, M., Toš, M. in Koščak, A. (ur.). (2010). *Ustanova dr. Antona Trstenjaka v dvajsetletnem delovanju*. Ljubljana: Koščak.

Gorenšek, T. (2016). *Ustanove in fundacije v Republiki Sloveniji in izbranih državah EU* (Magistrska naloga). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Krek, J. (2011). Uvod. V: *Bela knjiga* (str. 11–18). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Juriševič, M. (2011). Vzgoja in izobraževanje nadarjenih. V: *Bela knjiga* (str. 330–345). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Slovar slovenskega knjižnega jezika: druga knjiga: I-Na. (1975). Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Ustanova dr. Antona Trstenjaka. (2019). Pridobljeno s <http://trstenjak.net/index.php/ustanova-dr-antona-trstenjaka.html>.

Zakon o ustanovah (ZU-UPB1) (2005). Uradni list RS, št. 70 (26. 7. 2005). Pridobljeno s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2005-01-3116?sop=2005->.

Polona Maher: Prihodnost se ustvarja zdaj

OŠ Rudolfa Maistra Šentilj

polona.maher@guest.arnes.si

Lektorirala: Nastja Spasković, prof. slov. in pedagog.

Izvleček v slovenščini

V prispevku se osredotočam na spremljanje nadarjenih učencev na likovnem in širše na ustvarjalnem področju. Pri tem izpostavljam pomen kulturne vzgoje in umetnosti kot oblikovalcev človekove osebnosti. Celosten razvoj mladega človeka je tesno povezan s hkratnim razvijanjem socialnih, čustvenih, kognitivnih kompetenc ter ustvarjalnosti. Ustvarjalnost je sicer samostojen fenomen, ki je imanenten vsem, a močno povezan z inteligentnostjo. Zdi se, da zahodni svet preveč glorificira razum in racionalno razmišljanje, zanemarija pa čustvene, izrazne in druge oblike doživljanja ter vedenja. Pri pouku likovne umetnosti sledim načelu in nujnosti iskanja različnih, izvirnih rešitev, ki jih pri vrednotenju z učenci primerjamo med seboj. Učence navajam na dejstvo, da obstaja možnost velikega števila dobrih in odličnih rešitev. Razvijanje mišljenja preko analiziranja podob iz zgodovine umetnosti temelji na možnostih reševanja danega problema. Poleg tega pa na likovnem področju zajemam širšo populacijo, kot je evidentiranih nadarjenih učencev. Dovzetnost za sprejem izziva in s tem motiviranost učencev je na ustvarjalnem področju močnejša kot na intelektualnem. Kot pomemben trenutek v ustvarjalnem procesu izpostavljam napake različnih tipov. Napako lahko namreč obravnavamo kot izziv in ne kot prepreko ali celo poraz. Zanima me, kako negovanje in spodbujanje likovnega izražanja osvobaja in oblikuje osebnost posameznika.

Ključne besede: likovna umetnost, ustvarjalnost, umetnik, izobraževanje, kultura.

Abstract

This article focuses on tracking students with talents in the area of visual arts, and creativity in general. The significance of cultural education and the arts, as important contributors to the formation of an individual's identity is highlighted. Integral human development is closely related to the simultaneous development of social, emotional and cognitive competences and creativity. Creativity is a natural human phenomenon in itself, immanent in all of us, but also tightly linked to intelligence. It seems as though the Western world over-glorifies reason and rational thinking, while neglecting the emotional, expressive and other forms of experience and behaviour. As a teacher of visual arts education I follow the principle and necessity of searching for different, original solutions, which are compared between each other in a process of evaluation together with the students. I am trying to get the students used to the fact that there is a possibility of a large number of good and excellent solutions. Developing abstract thought through the analysis of images from the history of arts is based on the possibilities of solving the given problem. In addition, with regard to the fine art field I am addressing a wider population than there are registered talented students. Openness to challenges, and thereby the motivation of students is stronger with respect to creativity than it is in the intellectual sense. One of the important moments in the creative process emphasized in this article are different types of mistakes. Mistakes, namely, can be treated as challenges, rather than obstacles or

even defeats. I am interested in how nurturing and encouraging artistic expression liberates and shapes an individual's personality.

Key words: fine art, creativity, artist, education, culture.

Uvod

Osnovnošolski učenci so ena izmed najbolj heterogenih skupin mlajše generacije v družbi in zato skupaj s svojimi družinami predstavljajo portret družbe in odraz časa. Gre za skupino ljudi, ki je zelo dojemljiva, spremenljiva, če se izrazim v kiparskem jeziku, zelo gnetljiva. V prispevku se osredotočam predvsem na vlogo umetnosti v vzgoji in izobraževanju ter na spremljanje in razvoj nadarjenih učencev. Umetnost je človekova dejavnost, ki je povezana s sedanostjo, saj zrcali in interpretira odnos do svojega časa. Umetnost se obrača v preteklost in izraža svoj odnos do zgodovinskih dogodkov. Umetnost je preroška v odnosu do prihodnosti, saj razmišlja o človekovi usodi v prihajajočem času (Tomšič Čerkez, 2008). V šoli se umetnost vključuje v pouk kot vsebina oz. informacija, v veliko manjši meri pa se učencem omogoča neposreden stik z umetnostjo samo. Na tem mestu je pomembno sodelovanje šole z zunanjimi institucijami. Srečevanje z umetniško izkušnjo je nenadomestljivo za razvoj mnogoterih inteligentnosti, še posebej je izkustvena oblika pomembna za razvijanje ustvarjalnosti. Pristen stik z umetniki in umetniškimi deli je polje in orodje za hkratni razvoj odraščajočih in odraslih posameznikov.

V šoli delam z učenci vseh razredov, saj del učne obveze poleg poučevanja likovne umetnosti in likovnega snovanja izvajam v oddelkih podaljšanega bivanja. To pomeni, da poznam in spremljam učence vzdolž celotne vertikale. Pred poučevanjem sem desetletje delovala kot samozaposlena v kulturi in aktivno delovala v razstavnih dejavnosti tako na državni kot na mednarodni ravni. V mnogih letih delovanja na polju umetnosti sem ustvarila mrežo deležnikov in dobrih pogojev za povezovanje vzgojno-izobraževalnega dela z umetnostjo. Pri delu z učenci si prizadevam za razvijanje divergentnega načina razmišljanja.

Umetnost kot spodbujevalka ustvarjalnosti

Ustvarjalnost je zelo željena lastnost vsakega posameznika. Znano je, da je ustvarjalnost močno povezana z inteligentnostjo, zato je umetnost ne samo izvrstno, pač pa tudi nujno pedagoško sredstvo. Preko umetnosti spodbujamo radovednost in omogočamo razumevanje sveta. Umetnost je zelo podobna igri, številne lastnosti umetnosti so namreč podobne lastnostim igre

(Čobec, 2017). V prispevku bom predstavila svoje pedagoško delo, ki zajema različne starostne skupine učencev v osnovni šoli in spodbuja ustvarjalnost pri vseh učencih, še posebej pa se pri delu posvečam delu z nadarjenimi. Glede nadarjenosti na ustvarjalnem področju in pri obravnavi učencev izhajam iz načela, da so v izhodišču vsi učenci nadarjeni. Pri tem se trudim, da bi presegla pojasnjevalni vidik umetnosti v izogib podcenjevanju učečih (Čobec, 2017). Načelo, da smo vsi sposobni, dojemam kot odlično iztočnico pri vključevanju umetnostnih vsebin. Upoštevam terapevtski vidik umetnosti, ki ne uči risanja, slikanja, modeliranja ipd., ampak spodbuja navdušenje, izražanje in izkušnje ter razvija domišljijo. Umetnost je potrebno približati mladim, poiskati načine, da jih izpostavimo in soočimo z umetnostjo. Umetnosti ne moremo poučevati, temveč se moramo z njo srečevati (Rakef Perko, 2015). Trudim se, da vsaj manjši skupini učencev omogočim obisk galerije, razstavišča ali muzeja. To obliko dela največkrat izpeljem znotraj likovnega krožka ali izbirnega predmeta likovno snovanje. V svoje delo v šoli vključujem poznavanje likovne umetnosti in likovnih umetnikov, lutkovne, scenske ter uprizoritvenih umetnosti, katerim tudi sama aktivno sledim.

Pri izvajanju učnih ur likovne umetnosti veliko pozornosti namenjam učencem, ki se sredi ustvarjalnega dela ustavijo zato, ker smatrajo, da so naredili napako. Večina njih bi želela nov material, novo priložnost, začeti znova. Na tem mestu skušam njihovo pozornost usmeriti v iskanje rešitve znotraj nastale situacije in vztrajam, da poskusijo zadevo videti kot izziv in ne nesrečo. Učence navajam na obstoj več rešitev. Tudi umetnik ne pozna rešitve svojega dela. Umetniški proces je nepredvidljiv, saj je za umetniško izkušnjo značilno, da ne moremo v naprej predvideti procesa in rezultatov.

Projekt Umetnik in slika

V oddelkih podaljšanega bivanja sem pri projektu Umetnik in slika vodila učence od opazovanja umetnin preko reprodukcij del izbranega umetnika do ustvarjanja lastnih izdelkov. Proces dela, opazovanje, opisovanje in predstavljanje podob je bilo zasnovano na cilju razvijanja lastnega likovnega izraza ob analiziranju umetnikovega dela. Prav tukaj, ob analiziranju umetnikovega dela, se učencem spontano posreduje načelo, da se slika dokončno oblikuje šele v očeh opazovalca. V predstavitveno projekcijo izbranih del sem vključila tudi portret umetnika, podatke o njegovem življenju in izvoru pa omejila na nekaj besed. Mladi, celo najmlajši v šoli, so najbolj dovtetni za drugačno, posebno ali nenavadno. V stik s sodobno umetnostjo stopajo neobremenjeni. Dejavnost, ki sem jo izvajala v vseh oddelkih podaljšanega bivanja, se je zmeraj zaključila z vrednotenjem in razstavo izdelkov v šolski avli. Sodelovanje pri projektu je bilo vključeno v delo podaljšanega bivanja, ni pa bilo izborno. To pomeni, da

učencem nisem ponujala možnosti izbire v smislu, ali bi sodelovali v projektu, ampak je bil projekt ura ustvarjalnega preživljanja prostega časa in sprostitvene dejavnosti. Projekt sem izvajala z učenci od prvega do petega razreda, torej s populacijo, ko se v šoli komaj začneja evidentiranje potencialno nadarjenih učencev. Ugotavljam, da sta v tem starostnem obdobju otrok izrazito poudarjene ustvarjalnost, izvirnost ter dovzetnost za sprejemanje podob. Motiviranost za moderno in sodobno umetnost je med mlajšo populacijo učencev zelo velika. Pomembno je, da se otroci srečujejo z umetnostjo in jo sami ob vodenju strokovnjakov razlagajo. O svojem delu, izkušnjah in izsledkih glede učencev sem poročala drugim strokovnim delavcem, zaokrožen vtis pa je zmeraj naredila razstava v šolski avli.

Mednarodni projekt ob 60. obletnici južnoštajerske vinske ceste

Čezmejni projekt „Gem-ein-sam“ se je odvijal leta 2015 ob 60. obletnici južnoštajerske vinske ceste v organizaciji partnerjev iz Avstrije. Projekt je gradil zaupanje v medkulturno in medsosedsko sobivanje na osnovi umetnosti v povezavi z vinogradniškim turizmom. Projekt je vzoren primer aktivnega vključevanja učencev v pomembne lokalne dogodke. Idejni in vsebinski vodja je bila avstrijska likovna umetnica Lotte Hubmann, za logistiko in organizacijo pa je skrbela, skupaj s koordinatorji petih avstrijskih in dveh slovenskih šol, regijska turistična organizacija iz Avstrije. Ustvarjalni proces v obliki slikarskih delavnic je učencem nudil poglobljeno, postopno spoznavanje ter sprejemanje drugega. Z aktivnim sodelovanjem na srečanjih so učenci razvijali svoje sposobnosti v opazovanju sebe in drugih, se učili ob povezovanju abstraktnih in konkretnih odnosov ter se preizkušali v verbalnem in likovnem izražanju lastnih občutkov.

Vsaka šola je sodelovala s približno desetimi učenci 7., 8. in 9. razredov, ki so se udeležili skupno treh dopoldanskih srečanj v Avstriji. V skupino naše šole je bilo vključenih nekaj nadarjenih učencev, učenci z učnimi težavami, a s poudarjenimi ustvarjalnimi sposobnostmi, pri katerih je likovno področje izrazito močno. Dejavnosti so bile zasnovane izven naše šole, izven države, pravzaprav na gričih čez mejo, zapredenih z vinsko trto. Namen dejavnosti in druženja ni bilo olepševanje ali krašenje vinske ceste z likovnimi izdelki učencev, temveč zavedanje, da vse to delamo skupaj, zase in za nas. Lotte Hubmann, samostojna ustvarjalka na področju kulture, je v razgovore z osnovnošolci vpletala razmišljanja učencev in jih prepletala z barvnimi in geografskimi mejnimi potmi. Zaključna prireditev se je odvila kot slikarska akcija vseh sodelujočih med vinogradniškimi potmi.

Likovni natečaji in otroške kolonije

Sodelovanje na likovnih natečajih redno vključujem tako v pouk likovne umetnosti, likovnega snovanja, likovnega krožka kot tudi v oddelke podaljšanega bivanja. Natečajne razpise spremljam vrsto let, razpisujejo jih vladne in nevladne organizacije, vzgojno-izobraževalne ustanove, civilna družba ter podjetja v državni in zasebni lasti. Do slednjih imam pogosto zadržke zaradi neprofesionalnega pristopa razpisovalca in ker ne želim, da bi blagovne znamke, banke ipd. vstopale v šolski prostor in tržile svoja imena pod krinko ustvarjalnosti. Dogaja se, da nekateri natečaji nimajo strokovne žirije, velikokrat v razpisu ni niti opredeljene teme. Na drugi strani pa obstajajo likovni natečaji, ki imajo izobraževalno in vzgojno naravo, ter se medpredmetno dopolnjujejo. Natečaji vabijo učence in njihove mentorje k likovnemu izražanju na določeno temo, to pa je potrebno učencem predstaviti na način, ki bo odpiral paletu razmišljanj, asociacij in svobode izražanja. Vsekakor se moram kot mentorica odločiti in izbrati tiste razpise, ki nudijo učencem zanimive vsebine, njim v razmislek in izziv. Na področju ustvarjalnih natečajev je izredno malo takšnih, ki so organizirani stopenjsko - na regijski in državni ravni. Poleg ustvarjalnih natečajev pa je za nadarjene učence odlična izbira sodelovanje na ustvarjalnih kolonijah in forma vivi. V naši regiji zelo aktivni Javni sklad za ljubiteljske dejavnosti organizira Paletko, likovno kolonijo za otroke v Jarenini, ki se odvija vsako leto v soboto v oktobru.

Prešernov natečaj

Vsako leto na šoli razpišemo Prešernov natečaj na temo, ki je skupna vsem natečajnim področjem in vsem starostnim skupinam učencev. Učenci se natečaja udeležujejo prostovoljno z likovnimi, literarnimi, glasbenimi in s fotografskimi deli. Praviloma sestavimo dve strokovni žiriji, vizualno in literarno, po potrebi pa še žirijo za glasbeno področje. Nekateri strokovni delavci vključujemo razpisno temo v pouk, poleg tega pa učence spodbujamo, da ustvarjajo tudi doma in izdelek oddajo na razpis. Trudim se, da bi k sodelovanju pritegnila nadarjene učence in tiste, ki kažejo izrazito nagnjenje k izvirnim in domiselnim rešitvam ter tiste, ki bi z eventualnimi dosežki in s pozornostjo kompenzirali slabše učne rezultate. Pomemben del natečaja je zaključek z razstavo in razglasitvijo nagrajencev ter s proslavo ob slovenskem kulturnem prazniku. Nagrajenci na literarnem področju preberejo svoja dela, za nagrajence na likovnem področju pa pripravim pisne utemeljitve del s projekcijo izdelkov, ki se predstavijo na dogodku. Tako je proslava zares svečana in posvečena učencem. Zato je Prešernov natečaj med tistimi šolskimi prireditvami, ki jo učenci z zanimanjem spremljajo od začetka do konca, saj ji sami kreirajo vsebino.

Neposreden stik z umetnostjo

Priložnosti, da se učencem omogoči neposreden stik z likovno umetnostjo in umetniki, so lahko načrtovane v okviru interesnih dejavnosti ali kulturnega dne. Obisk razstave, galerije in muzeja vključujem v interesno dejavnost Likovni krožek že vrsto let. Po navadi pripravim nabor razstav v mariborskih kulturnih institucijah, ki si jih predhodno sama ogledam, kot so Umetnostna galerija Maribor, Kulturno-umetniško društvo Kibla, Galerija Media Nox in Fotogalerija Stolp. Dejavnost se izvaja v popoldanskem času. Zavedam se, da je umetnost tako avtonomna, da je vprašanje primernosti vedno odveč. Pa vendar, kadar sem imela kanček dvoma v določene razstave ali umetnine glede primernosti za učence, je dvom ob obisku razstave z učenci takoj izginil. Navdušenje učencev ob vstopu v ogromno razstavišče Kibla Portal je bilo vedno izrazito. Zdi se, kot da bi vstopili v svet čudes. Učence je očaral ogromen prostor, naseljen z umetninami različni zvrsti. Poleg ogleda razstav in stalnih zbirk pa obisk mesta izkoristimo še za ogled javnih plastik in spomenikov.

V krožek se najpogosteje vpisujejo učenci 6. razredov, kar je posledica zmanjšanja ur likovnega pouka z uvedbo 9-letke. Prav tako šestošolci še nimajo možnosti obveznega izbirnega predmeta Likovno snovanje. V skupini krožka, v kateri so tudi nadarjeni učenci, prevladujejo deklice. Opažam, da se učenci vključujejo v likovni krožek ne samo zaradi likovnega izražanja in srečanj z umetnostjo, pač pa tudi zaradi neformalnega druženja med učenci, pa tudi z učiteljem. Poleg tega vemo, da učitelj sam oblikuje cilje in načrtuje vsebine krožka po svojem in izboru učencev. Zanimiva projekta vključevanja umetnosti v šolo sta projekta zavoda Bunker Šola v kulturi in Igrišče za gledališče. Prizadevala si bom, da se bo naša šola priključila projektu že naslednje šolsko leto. Projekt vabi k sodelovanju predvsem šole iz nemestnih središč, ki so že zaradi svoje lokacije prikrajšane za stike s kulturnim dogajanjem in umetnostjo. Poleg vsebin za učence pa projekt Šola v kulturi pomeni dodatno opolnomočenje in izobraževanje učiteljev.

Zaključek

Učitelji likovne umetnosti se trudimo, da bi umetnost približali učencem, pa tudi sodelavcem in širši družbi. Ustvarjalne dejavnosti, v katere se lahko vključujejo nadarjeni učenci naše šole, so pestre in prilagojene različnim ali celo vsem starostnim skupinam. Naša pomembna naloga pa je tudi, da vsem učencem omogočimo stik z umetnostjo, umetniki in s kulturnimi institucijami. To pomeni, da bi šola morala izvajati del vsebin izven šolskih zidov. Na drugi strani pa bi bilo potrebno opolnomočiti strokovne delavce in jim nuditi možnosti formalnega in neformalnega dodatnega izobraževanja. Učitelj, ki ga umetnost zanima in ima stik z umetniki,

je navdušen učitelj. To navdušenje želimo posredovati učencem, kajti dobro seme vedno cveti in obrodi.

Literatura in viri:

Bezić, T., Rupnik Vec, T., Juriševič, M., Rostohar, G., Lep, B., Nolimal, F. ...Hanžič, A., (2012). *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Bucik, N., Požar Matijašič, N. in Pirc, V. (ur.). (2011). *Kulturno-umetnostna vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

Čobec, A. *Učenje skozi umetnost* [radijski posnetek]. Ljubljana: RTV Slovenija. Predvajano na Radiu Slovenija, 1. program, Ars, 6. sept. 2017 ob 14.05.

Potočan, D. *Igrišče za gledališče odpira pot večplastnemu razmišljanju o svetu*. Ljubljana: RTV Slovenija, Radio Slovenia international, 6. 10. 2018. Prispevek pridobljen s <https://www.rtv slo.si/radiosi/euranet-plus/igrisce-za-gledalisce-odpira-pot-vecplastnemu-razmisljanju-o-svetu/467837>.

Rakef Perko, S. *Umetnost kot pedagoško orodje* [radijski posnetek]. Predvajano na Radiu Slovenija, 1. program, Ars, 19. avg. 2015 ob 14.05.

Tomšič Čerkez, B. (2008). *Kulturna vzgoja: od ustvarjalnosti do vseživljenjskega učenja*. V *Kultura in umetnost v izobraževanju – Popotnica 21. stoletja* (str. 99 – 109). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Vrdlovec, Z. (5. 4. 2017). *Izkušnja umetnosti namesto pouka*. *Dnevnik*. Pridobljeno s <https://www.dnevnik.si/1042767982>.

Zemljič, P. (30. 11. 2018). *Šola v naravi – zakaj pa ne v kulturi?* *Večer*. Pridobljeno s <https://www.vecer.com/sola-v-naravi-zakaj-pa-ne-v-kulturi-6621385>.

Špela Mesarič: Sodelovanje nadarjenih učencev v mednarodnih projektih

Osnovna šola Miklavž na Dravskem polju

Spela.mesaric@gmail.com

Lektorirala: dr. Katarina Germšek

Povzetek

Sodelovanje šole v mednarodnem projektu pomeni dvig kakovosti izobraževanja in krepitev ključnih kompetenc vseh sodelujočih. Samo sodelovanje vzpodbuja spoznavanje različnih kultur, običajev, ljudi, sporazumevanje v tujih jezikih ter razvijanje spretnosti tujega jezika. V mednarodnih projektih imajo nadarjeni učenci priložnost, da svoje potenciale razvijajo in nadgrajujejo, saj različne aktivnosti v mednarodnem projektu vključujejo različna področja, na katerih se nadarjeni učenci lahko dokažejo. Tako so v projekt vključeni nadarjeni učenci z več področij. Na Osnovni šoli Miklavž na Dravskem polju sodelujemo v Erasmus+ projektih že nekaj časa. V vseh projektih so bili nadarjeni učenci zelo aktivni. Organizirali so vodenje tujih učiteljev po kraju, izdelali animirani film po predlogi risb učencev tretjega razreda, opravili vrsto intervjujev s tujimi učitelji, uporabljali različne aplikacije za predstavitve, likovno ustvarjali na temo v projektu, preizkusili kuharske sposobnosti, vodili prireditve, se družili z vrstniki sodelujočih šol, posneli polurni film po scenariju, ki ga je napisala nadarjena učenka. Pri teh aktivnostih so razvijali ključne kompetence, ki jih politika Evropske unije vzpodbuja. Te so: komuniciranje v maternem jeziku, komuniciranje v tujih jezikih, matematična kompetenca in osnovne kompetence v naravoslovju in tehniki, digitalna kompetenca, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, kulturno zavedanje in izražanje, podjetništvo.

Ključne besede: nadarjeni učenci, mednarodno sodelovanje, Erasmus+, ključne kompetence.

Abstract

Taking part in international projects is rising the quality of education and strengthening the key competences of all involved in the project. Through international projects we learn about foreign cultures, customs, traditions, people, we use foreign languages. Talented children have the ability to enhance and develop their potentials when being involved in international projects. There are different areas that they can take part in and therefore talented children on different areas can participate. Our school, Miklavž na Dravskem polju Primary School has been

involved in Comenius and now Erasmus+ projects for some time. The talented learners were very active in the international projects. They organised sightseeing of hometown for the teachers from abroad, made animated movie with the cooperation of learners from the third grade, used different application when presenting their project work, interviewed teachers from abroad, tested their cooking skills, performed school events, hanged out with peers from abroad, made a movie after a scenario written by a gifted student. During those activities competences enhanced by the EU were developed. Those are: communication in mother tongue, communication in foreign languages, mathematic competence and basic competences in science and technology, digital competence, learning to learn, social and civic competences, cultural awareness and expression, entrepreneurship.

Key words: talented pupils, international cooperation, Erasmus+, key competences.

Uvod

Nadarjeni učenci so v Zakonu o osnovni šoli v 11. členu definirani kot učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela. Na uspešno razvijanje potencialov nadarjenih učencev tako poleg spodbudnega družinskega okolja pomembno vpliva vzpodbudno šolsko okolje. Tako imajo ti učenci v šoli različne potrebe. Te so: potreba po raziskovanju, odkrivanju in ustvarjanju, potreba po večjih možnostih samouresničevanja, potreba po izzivih, potreba po razvoju spretnosti, potreba po poklicnem in življenjskem načrtovanju, potreba po poznavanju prihodnosti, potrebe nadarjenih deklet, potrebe nadarjenih dečkov, potreba po zgodnji identifikaciji, potreba po razumevanju stališč staršev in učiteljev (Ferbežer 2008a).

S sodelovanjem v mednarodnih projektih lahko nadarjeni učenci uresničujejo in razvijajo svoje potenciale na različnih področjih. Rdeča nit mednarodnih projektov je Evropa, tako učenci, ki so aktivno vključeni v delo na projektu, ozavestijo pomen Evrope, hkrati pa širijo svoja obzorja v več pogledih. Pridobivajo in poglobljajo različne kompetence. Spoznavajo, da se narodi razlikujemo, a smo enakovredni, vsi smo Evropejci. Kljub razlikam smo združeni. Vsi imamo

svoje prednike, svojo zgodovino, kulturo, jezik, hkrati pa vsi pripadamo širši skupnosti, to je Evropa.

Slapšak in Lenc (2016) za učence prepoznata pozitivne vplive mednarodnega sodelovanja. To so: ozaveščenost o različnih kulturah in njihovo poznavanje, samozavest pri uporabi in govorjenju tujega jezika, želja po sodelovanju z vrstniki doma in v tujini, zanimanje za druge države Evropske unije in njihovo kulturo in spoznavanje različnosti. Učenci so za delo bolj motivirani, samostojni in tako lažje usvajajo znanje.

Našteto lahko povežemo z osmimi ključnimi kompetencami Evropske unije. Za uspešno delovanje posameznika v družbi in posameznika kot individuuma politika Evropske unije stremi k razvijanju ključnih kompetenc. Te so: komuniciranje v maternem jeziku, komuniciranje v tujih jezikih, matematična kompetenca in osnovne kompetence v naravoslovju in tehniki, digitalna kompetenca, učenje učenja, socialne in državljanske kompetence, kulturno zavedanje in izražanje, podjetništvo.

Nadarjeni učenci imajo priložnost v okviru mednarodnega sodelovanja te kompetence, h katerim teži strategija Evrope 2020, tudi razvijati. Učenci so nadarjeni na različnih področjih in v okviru sodelovanja lahko vsak nadarjen učenec razvija svoje močno področje.

Aktivnosti nadarjenih učencev v projektih Erasmus+

Osnovna šola Miklavž na Dravskem polju ima večletne izkušnje na področju mednarodnega sodelovanja. Leta 2006 smo bili partnerji v Comenius projektu, Train of Friendship. Od leta 2013 pa sodelujemo v projektih Erasmus+, povezovanje med šolami (Leo in Europe (2013–2015), From Europe 1010 bc to Europe 2020 pc (2015–2018), ROOTS – Return Our Origins Through Sharing (2018–2020).

V prispevku bomo opisali nekaj primerov sodelovanja nadarjenih učencev v mednarodnih projektih.

Zadnje čase učenci širijo svoje digitalne kompetence nezavedno, saj današnje dogajanje v svetu pogojuje razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije. Tehnologija se razvija in tako tudi delovanje učencev v projektih, kjer pri učenju uporabljajo nove aplikacije in s tem krepijo svoje digitalne kompetence. Tako kar nekaj nadarjenih učencev uporabi aplikacijo thinglink pri šolskih projektnih delih.

V eni izmed aktivnosti projekta, ki je vzpodbujal rabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, so sodelovali učenci tretjega razreda z nadarjenimi učenci 9. razreda in vzpostavili tudi sodelovanje po vertikali. Učenci 3. razreda so pri uri slovenščine obravnavali Pekarno Mišmaš Svetlane Makarovič. Pri predmetu likovna umetnost so poustvarjali pravljico in narisali izseke pravljice. Pri slovenščini so učenci zapisali kratko obnovo zgodbe. Dele svoje obnove so učenci povezali s svojimi risbami. Vse to so nato dobili v delo nadarjeni učenci v 9. razredu pri predmetu računalniško omrežje. Devetošolci so si zastavili nalogo posneti e-knjigo v obliki risanke. Imeli so eno sliko, nato so delali s plastmi (layers). Uporabljali so program Photoshop. Za deset sekund so imeli okrog 130 različnih slik narejenih v tem programu. Potem so jih prikazovali v programu Movie maker in datoteko izvozili v mp4 formatu. Podnapise so izdelali v Subtitle Workshopu. Če imata video in datoteka s podnapisi enako ime, ju program VLC (za predvajanje filmov) odpre hkrati. V datoteki s podnapisi pa so zapisani časi, kdaj se želeno odpre. Vsi programi so prosti za uporabo, razen Photoshopa, lahko pa bi se namesto njega uporabil Photofiltre, ki je enostavnejši za uporabo in je odprtokodni program. Učenci, ki so dobri v angleščini, so obnovo knjige prevedli v angleščino in nadarjeni učenec je pripovedoval v angleščini. Pripovedovanju so učenci dodali slovenske podnapise. Ta končni izdelek, e-knjigo, smo objavili na šolski spletni strani.

Pred dvema letoma so učenci v sklopu mednarodnega projekta From Europe 1010 bc to Europe 2020 pc po scenariju, ki ga je zapisala nadarjena učenka, posneli polurni film. Cilj triletnega projekta je bil razvijati digitalne kompetence. Učenci so pri pouku angleščine v 9. razredu dobili na izbiro različna projektna dela. Eno izmed njih je bilo zapisati scenarij za film, kjer nastopa štiričlanska družina. Vsebino so si lahko zamislili po svoje. Za to nalogo se je odločila samo ena učenka, ki je zapisala scenarij v angleščini na 19 straneh. Prvotno ni bilo mišljeno, da bi posneli film, a so učenci to želeli. Film so snemali tri tedne vsako popoldne, doma pri več učencih, zunaj, pred šolo, v gozdu. Film ima naslov Delirium in obravnava vsakdanje družinsko življenje z zapletom ugrabitve hčerke. Ves čas so učenci uporabljali angleščino, govorili razločno in skrbeli, da je bila ustrezna scena. Po prvem predvajanju so bili zelo ponosni na svoje delo.

Že nekaj let v okviru Erasmus+ gostimo učitelje iz tujih držav. Učenci so v gostovanje tujih učiteljev aktivno vključeni. Nadarjeni učenci, ki so jezikovno dobri, so se že vnaprej pripravili, katere znamenitosti kraja bodo gostom predstavili. Razdelili smo jih v skupine. Dva učenca sta peljala po kraju predstavniko ene države in jim pokazala znamenitosti kraja, Dravskega polja na sploh. Po sprehodu po kraju so učenci želeli predstaviti Slovenijo, kar se da najbolj zanimivo.

Tako so učenci izbrali petindvajset slovenskih besed, ki asociirajo na samo državo (od številke do poimenovanj hrane, jezikov, naravnih in kulturnih znamenitosti). Vsak gost je dobil nalogo izdelati plakat o Sloveniji s pomočjo danih gesel, pri čemer so morali razumeti, kaj pomenijo. Gostje so si lahko pomagali s tablicami ali mobilnimi telefoni. Pri delu so jih usmerjali učenci. Ti so ob koncu tudi izbrali najboljši plakat. Pri tej nalogi so se učenci počutili zelo dobro, saj so bile vloge zamenjane. Oni so bili tisti, ki so usmerjali, kje iskati, pomagali pri zapisu besed, hkrati pa s samim sodelovanjem s tujci urili svoje govorne sposobnosti.

Rabo QR-kode uporabljamo pri projektih delih. V povezavi s projektom so učenci, razdeljeni v skupine, dobili nalogo izdelati projektno nalogo o znamenitostih kraja. Pri uri tehnike in tehnologije so izdelali makete znamenitosti. Pripravili so opis določene znamenitosti. Temu zapisu so pridali QR-kodo tako, da je bila ta ob maketi vidna. Obiskovalci, ki so si znamenitosti ogledali, so morali s telefonom in aplikacijo QR-čitalca kodo odčitati in tako so prišli do opisa določene znamenitosti.

Ob obisku nemškega ravnatelja so trije nadarjeni učenci iz 8. in 9. razreda pripravili zabavni kviz o Sloveniji. Treba je vedeti, da nas je ta ravnatelj obiskal že petič, v Slovenijo pa je že sicer velikokrat prišel. Učenci pri tem kvizu niso spraševali po čisto splošnih stvareh in tudi vprašanja so imela včasih podane odgovore, ki so bili med seboj podobni. Tematika je zajemala geografsko področje, pa tudi jezike, ki bi jih naj govorila Melania Trump, računanje števila vinogradov v Sloveniji glede na dane podatke ipd.

V preteklem šolskem letu smo gostili učitelje iz Nemčije, Finske, Estonije, Poljske in Italije. Ker je pomembno, da vsako aktivnost projekta tudi pokažemo javnosti, in seveda čimbolj vključimo učence, smo se odločili, da nadarjeni učenci izvedejo intervju z gosti. Učenci so že vnaprej vedeli, s katerim učiteljem se bodo pogovarjali in so morali sami že vnaprej pripraviti vprašanja. Zanimivo je bilo, da sta se dva učenca držala pripravljenih vprašanj in sta intervju opravila v desetih minutah, medtem ko so trije učenci klepetali z gosti celo uro. Ko se je učenka pogovarjala z gostjami iz Estonije, in ugotovila, da je med njimi tudi učiteljica ruščine, je preklopila na ruski jezik, saj je le-ta njen materni jezik. Bila je zelo ponosna, da je uporabljala ruščino. Učenec, ki se je pogovarjal s Finko, je bil zelo zavzet za pogovor, med pripravljenimi vprašanji je postavljajl podvprašanja, pripovedoval, govoril o naših pustnih običajih po Sloveniji, saj je bil intervju opravljen ravno v času pusta.

Učenci nadarjeni na glasbenem in dramskem področju pripravijo petje pesmi oz. dramsko uprizoritev v sklopu dobrodošlice – uvodnega nastopa, ki ga pripravimo za gostujoče učitelje.

Tukaj je potrebno poudariti, da ti nastopi vedno ne potekajo v angleškem jeziku. Tako se lahko izkažejo tudi učenci, ki so dobri le na glasbenem ali dramskem področju, ne pa v tujem jeziku.

V projektih poteka komunikacija velikokrat preko Skype-a. Učenci s svojimi vrstniki komunicirajo nekajkrat na leto, pred samim pogovorom se na to pripravijo. S tujim učiteljem se predhodno dogovoriva za temo. Učence pripravim tako, da sami raziščejo in se med seboj pogovorijo, kaj bi želeli povedati vrstnikom v tujini. Prav tako si vnaprej pripravijo vprašanja. Med komuniciranjem v angleščini si naši učenci velikokrat vnaprej prevedejo določene besedne zveze v jezik vrstnikov, s katerimi se pogovarjajo. Tako so poiskali finske besede povezane z zimo, novoletnimi prazniki, poljske besede v povezavi s pomladjo in veliko nočjo.

V novem šolskem projektu ROOTS je ena izmed aktivnosti ohranjanja kulturne dediščine kuhanje tradicionalnih jedi. Tako so učenci najprej raziskali tradicionalne slovenske jedi, nato so jih tudi pripravili, recepte prevedli v angleščino in posneli t. i. tutorial za druge učence po Evropi, kako jed pripraviti. Pri tem so sodelovale učenke, ki rade kuhajo, učenke, ki so dobre v angleščini in učenci, ki se ukvarjajo s sodobno tehnologijo. Pri posnetku ene jedi je tako sodelovalo pet nadarjenih učencev iz 8. in 9. razreda. Vse skupaj se je izmenjalo na blogu projekta.

Primer razvijanja potenciala nadarjenih učencev na likovnem področju v sklopu mednarodnega projekta je bil Comenius projekt Leo In Europe. Učenci so dobili fotografijo dela znamenitosti države partnerice (eno podrobnost), po svoji domišljiji so morali dopolniti sliko v kateri koli tehniki.

Pomembna je tudi medkulturna kompetenca. Razvijamo jo skozi mednarodno sodelovanje. Pri tem uničujemo predsodke in gradimo na medsebojni toleranci in sprejemanju drugačnosti.

Zaključek

S sodelovanjem v mednarodnem projektu se zavedamo svoje tradicije, kulture, hkrati pa sprejemamo drugačnost in smo do drugih kultur tolerantni. Takšno naravnost vzpodbujamo tudi pri naših učencih. Delo v mednarodnem projektu pomeni sodelovanje v več timih, tako na mednarodni kot tudi na lokalni ravni. Zmožnost sodelovati in deliti odgovornost sodi k socialnim in državljanskim kompetencam.

V mednarodnih projektih razvijamo več kompetenc, ki so med seboj prepletene. Nadarjeni učenci imajo možnost svoje potenciale razvijati, saj projekti temeljijo na širšem področju in se vsak učenec v določeni aktivnosti lahko najde in sodeluje glede na svoje interese.

Literatura

Bezić, T. ... [et al.] (2012). *VZGOJNO-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole: priročnik*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Ferbežer, I. ... [et al.] (2008a). *Nadarjeni otroci*. Radovljica: Didakta.

Ferbežer, I. ... [et al.] (2008b). *Samopodoba nadarjenih otrok*. Radovljica: Didakta.

Slapšak, U., Lenc, A. (2016) "Internacionalizacija v šoli." *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* volume 14. issue 1 str. 19-26, 131. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K75K23Y6> (1. 2. 2019).

<http://mobilitycompetences.com/wp-content/uploads/2016/10/The-8-key-competences-of-European-Union.pdf> (4. 2.2019).

Zakon o OŠ dostopno na <https://zakonodaja.com/zakon/zosn/11-clen-izobrazevanje-nadarjenih-ucencev> (24. 2. 2019).

Zdenka Mahnič: Ključni dejavniki pri delu z nadarjenimi učenci v OŠ

OŠ Grm

zdenka.mahnic@guest.arnes.si

Lektorirala: Tina Gačnik, prof.

Izvleček v slovenščini

V prispevku bom opredelila prepoznavanje in vodenje nadarjenih učencev skozi osnovnošolsko izobraževanje. Predstavila bom ključne dejavnosti in poudarke za uspešno razvijanje potencialov. Največjo težavo pri delu z nadarjenimi učenci nam predstavlja odkrivanje le-teh, saj se jih pogosto enači z učenci, ki imajo močno izražene delovne navade, dobro usvojena temeljna znanja in nimajo vedenjskih ali osebnostnih težav.

Osredotočila se bom na predstavitev aktivnosti učiteljev s poudarkom na ciljanem izboru izobraževanj s področja načrtovanja kakovostnega pouka, poznavanju različnih učnih metod ter komunikacije. Opisala bom raznovrstne obogatitvene dejavnosti za učence 1. triade s področja umetnosti, logičnega razmišljanja, prostorske predstavljalivosti ter športa. Na začetku šolanja je bistven skladen in uravnotežen razvoj z vseh področij, saj se določeni potenciali le tako lahko razvijejo v popolnosti. V nadaljevanju bom prikazala aktivnosti za odkrite nadarjene učence in predstavila delavnice z različnih področij. Izpostavila bom, kako povezujemo in spodbujamo sodelovanje učencev različnih starosti in jim omogočamo ogled kakovostnih in izbranih kulturnih prireditev

različnih zvrsti ter razstav. Poudarila bom pogostost specifičnih učnih, vedenjskih in osebnostnih težav nadarjenih učencev (konkreten primer) ter razvijanje kulture šole.

Kritično ost bom usmerila na potrebo po sistemski in finančni spremembi pri delu z nadarjenimi, kot je to urejeno za učence s posebnimi potrebami.

Izvleček v angleščini

The article focuses on identifying and working with gifted and talented primary school children. Key factors along with activities that are needed to help them develop their potential are presented. The biggest problem in identifying gifted and talented children is the fact that they are often taken as children who have developed a high work ethic; have good core knowledge and they do not have any challenging behaviour or personal problems.

I specifically focus on teachers' activities regarding their extensive education on the subject along with how they execute the planning of high quality lessons; their ability to employ various methodologies and the use of their communication skills when working with gifted and talented children. In addition, I shall describe many activities, which enrich the children's daily curriculum in the first three years of primary school. These include art, logical reasoning, orientation in space and sports. They are highly important skills when we talk about developing and balancing children's intellectual capacities to their highest potential. Furthermore, workshops and activities for already identified gifted and talented children are presented. Special emphasis is placed, firstly, on ways to encourage and mentor the children to engage them in activities with not only their peers, but also with other age students and, secondly, on ways of enabling them to develop active audience skills in different genres of theatrical plays and art exhibitions. Quite often gifted and talented children deal with specific learning, behavioural and personal challenges and I will present these on a case basis. I will also shed some light on how schools should mold themselves into becoming more integrative.

In conclusion, I critically examine the established system, which financially supports the needs of children with various learning disabilities, but does not provide any financial or other support for gifted and talented children, and I call for the system to change and stop discriminating between the two groups.

Ključne besede: nadarjeni, obogatitvene dejavnosti, aktivnosti, pomanjkljivosti koncepta dela

Uvod

Enotne definicije o nadarjenosti ni. Skozi čas so se definicije spreminjale od zoževanja na inteligentnost oziroma več inteligentnosti ali talentov. Taylor (1978) meni, da ima vsakdo svoje posebne sposobnosti, zato bi lahko teoretično vsak veljal za nadarjenega ali talentiranega. Leta 1991 je Anders Ericsson, psiholog s Florida State University, s svojima sodelavcema izvedel najobširnejšo raziskavo o vzrokih izjemnih uspehov posameznikov, ki so veljali za talentirane na posameznem področju. Ugotovili so, da nihče od posameznikov ni prišel do vrhunskih rezultatov brez vaje oziroma treninga. Načrtna vadba je bila tisti faktor, ki je ločil najboljše od ostalih. Z raziskavo so potrdili, da je vaja oz. trening pomembnejši od talenta.

11. člen Zakona o osnovni šoli nadarjene učence opredeljuje kot tiste učence, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali dosežajo izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu.

Jedro

Koncept odkrivanja nadarjenih

Koncept odkrivanja nadarjenih v šoli temelji na teoretičnih izhodiščih, da moramo biti pri odkrivanju nadarjenih učencev pozorni na njihovo splošno/intelektualno sposobnost ali »nadarjenost« ter na specifične sposobnosti na posameznih področjih (umetnost, ustvarjalnost, področje vodenja), za katere uporabljamo izraz »talentiranost«.

V skladu z izhodišči za odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, kot ga določa Zakon o osnovni šoli (94. in 95. člen), z evidentiranjem nadarjenih učencev na naši šoli začnemo ob zaključku 3. razreda. V 4. razredu poteka postopek identifikacije (preizkušanje z dvema psihološkima testoma in izpolnjevanje ocenjevalne lestvice učiteljev).

V šolskem letu 2018/19 imamo identificiranih naslednje število/delež nadarjenih učencev na šoli:

5. razred: 18 učencev/16,2 % generacije

6. razred: 17 učencev/20,0 % generacije

7. razred: 23 učencev/22,8 % generacije

8. razred: 9 učencev/11,8 % generacije

9. razred: 13 učencev/ 17,6 % generacije

Predloge za evidentiranje podajo učeči učitelji, za kar potrebujejo ustrezna znanja za prepoznavanje, da se ne osredotočijo zgolj na učni uspeh učenca ali njegove izjemne dosežke pri določenih dejavnostih. Posebno pozornost morajo nameniti nadarjenim učencem s specifičnimi učnimi, vedenjskimi ali osebnostnimi težavami ter učencem, ki prihajajo iz socialno depriviranega ali drugačnega kulturnega okolja, saj so sicer pogosto spregledani.

Opis primera

Deklica, s katero sva se srečali v 3. razredu, je izkazovala večje specifične učne težave na področju branja in pisanja. Brala je počasi, zatikajoče, pogosto napačno. Prebrano je razumela. Njena pisava je bila povečana in okorna, zapisovala je s številnimi napakami. Pri matematiki so bili njeni zapisi pogosto napačni, saj je nalogo napačno prebrala ali zamenjala številke. Šport ni bil njen najljubši predmet. Veljala je za nerodno, saj je pogosto padala ali se kako drugače poškodovala. Obiskovala je 1. razred glasbene šole pri predmetu violina. V igrah z vrstniki je bila nezaželeno. Z njimi ni našla skupnih interesov, napačno je razbirala socialne interakcije. Dane naloge je končevala hitro. Izdelki so bili skromni, s številnimi napakami, vendar je ustno vedno podala utemeljene razlage za svoje rešitve. Pogosto me je presenetila s svojimi vprašanji ali odgovori, ki so nakazovali zmožnost mišljenja zunaj konkretne stvarnosti. Uživala je v dejavnostih s konkretnim materialom, sedenja za mizo s pisnimi gradivi ni marala, delovala je nezainteresirano. Najmanj enkrat tedensko, v okviru dodatnega in rednega pouka, sem ji pripravljala naloge s konkretnimi dejavnostmi in jo ob aktivnostih vodila v razmišljanju. Ker je rada barvala, sem ji dajala naloge za razvijanje veščin logičnega mišljenja z barvanjem (latinski kvadrati). Izkazala je interes in prešli sva na številke ter druge oblike nalog (latinski kvadrati s številkami, znaki, sudoku, mine, gobelin, labirint ...). Pohvala, moj interes, odnos, ki sva ga v tem času zgradili, usmerjanje z ustrezno komunikacijo, zadovoljstvo ob uspehih in vedno novi izzivi so razvijali njeno vztrajnost in željo po napredovanju. Vse odmore je preživela ob reševanju problemov. Niti doma ni odnehala. Skoraj vsako jutro je prihajala v šolo z novimi rešitvami. Odločila sem se, da jo prijavim na tekmovanje iz logike in dosegla je svoje 1. zlato priznanje na državnem nivoju. To je bila prelomnica in njena pot k uspehu. Leto za letom je s pomočjo različnih mentorjev osvajala zlata priznanja. Preteklo šolsko leto, v 7. razredu, je osvojila pet zlatih priznanj s področja matematike in eno iz računalniškega programiranja na državni ravni. Svojo pot nadaljuje. Zaradi bralno-napisovalnih težav, ki jih še vedno premaguje z veliko napora, bi zlahka ostala povprečna učenka, saj na drugih učnih področjih ne dosega

zavidljivih rezultatov. Ob koncu 3. razreda sem jo predlagala v skupino evidentiranih nadarjenih učencev. Test sposobnosti in ustvarjalnosti je to potrdil.

Opisan primer potrjuje, da so učiteljeve kompetence pri odkrivanju nadarjenosti posameznikov še kako pomembne. Vodstvo šole mora učitelje usmerjati v ciljan izbor izobraževanj, ki jim omogočajo pridobivanje znanj s področja prepoznavanja posebnosti učenca, načrtovanja in prilagajanja pouka posameznikom, uporabe aktivnih metod poučevanja, vodenja ter komunikacije. Glede na statistične podatke zadnjih desetih let se je verjetnost napačne presoje učitelja glede nadarjenosti posameznih učencev na šoli zmanjšala iz 30 % na 15 %.

Poudarki v 1. triadi

Izrednega pomena je, da šola že ob vpisu v šolo učencem omogoči vsestranski razvoj, da lahko svoje intelektualne sposobnosti optimalno razvijejo. Otroke je potrebno vključevati oziroma jih motivirati za aktivno sodelovanje v dejavnostih, kjer se čutijo manj kompetentne, hkrati pa ne smemo zanemarjati njihovih močnih področij.

V 1. triadi naj se ne poučuje zgolj ob pomoči učbenikov, delovnih zvezkov in avdiovizualnih pripomočkov, ki učitelju diktirajo pouk. Piagetove študije otrok so pokazale, da imajo otroci neverjetno sposobnost samousmerjevalnega učenja, če jim le ponudimo dovolj možnosti za učenje ob konkretnih dejavnostih. Predvsem v tem zgodnjem obdobju, v katerem se med učenci pojavljajo večje razlike v razvoju, ko je njihovo mišljenje na različnih razvojnih stopnjah, se morajo učitelji zavedati oziroma morajo imeti znanja za prepoznavanje njihovih naravnih omejitev in hkrati spoštovati njihove trenutne zmožnosti. Učitelji za učence na šoli pripravljajo učne pripomočke, ki zahtevajo aktivnost, vključujejo spretnosti, spodbujajo mišljenje in hkrati zagotavljajo notranjo diferenciacijo. Z zagotavljanjem tovrstnih dejavnosti pri pouku učitelj dobi priložnost za opazovanje neformalnih kazalnikov otrokove ravni mišljenja in hkrati zagotavlja okolje, ki spodbuja procese, ključne za prehod na višje ravni intelektualnega razvoja. Za razvoj otrokovih fizičnih izkušenj, socialnih interakcij in uravnoteženja šola poleg kakovostnega rednega pouka, ki omogoča dejavno učenje v tem obdobju, zagotavlja še vrsto drugih obogatitvenih dejavnosti, ki se izvajajo v obliki interesnih dejavnosti v času jutranjega varstva in podaljšanega bivanja. To so pevski zbor, glasbene igrice, Orffov krožek, kuharski krožek, naravoslovni poskusi, ples, likovni krožek, oblikovalni krožek, ročna dela, logika, Lego dacta, gimnastika in športni krožek. Z vrsto takih dejavnosti omogočamo, da se različni deli

otrokovih možganov skladno razvijajo, saj njihov najpomembnejši razvoj poteka od prvih let osnovne šole do pubertete.

Poudarki v 2. in 3. triadi

Z identificiranimi nadarjenimi učenci 5. razreda razrednik v sodelovanju s starši in šolsko svetovalno službo izdelava individualiziran načrt. Delo z nadarjenimi učenci poteka ves čas šolanja po načelih individualizacije in diferenciacije dela pri pouku, vključevanju v dodatni pouk, interesne dejavnosti in priprave na tekmovanja iz znanja, športa in umetnosti. Želimo, da identificirani nadarjeni učenci svojo nadarjenost potrdijo v okviru šolskih predmetov in dosežkih na tekmovanjih, zato si prizadevamo nuditi čimbolj ugodne pogoje za razvoj različnih področij nadarjenosti.

Na šoli jim poleg štiriintridesetih različnih interesnih dejavnosti ponujamo tudi vrsto obogatitvenih dejavnosti, ki jih vodijo ali v sodelovanju z zunanjimi sodelavci in institucijami organizirajo naši učitelji. Učenci se tako lahko preizkušajo v različnih vlogah gledaliških dejavnosti, obiskujejo kakovostne, izbrane kulturne prireditve različnih zvrsti ter razstave tudi izven domačega okolja. Udeležujejo se različnih umetniških kolonij, tudi preko državnih meja. Učijo se določenih veščin in spretnosti, kot so slepo tipkanje, klekljanje, znakovni jezik in kaligrafija. Obiskujejo lahko tehnične delavnice, delavnice robotike, 3D modeliranja in tiska, ustvarjalnega pisanja in glasbene delavnice Orff. Aktivno sodelujejo v enkratnih dogodkih, kot so astronomski večer, arheološko izkopavanje in nočno lovljenje metuljev. V tovrstne dejavnosti se imajo možnost vključiti tudi ostali učenci, ne zgolj identificirani nadarjeni. Pogosto se ob takih oblikah neformalnega izobraževanja, ko se učitelji in učenci znajdejo v drugačni vlogi, odkrijejo »skriti talenti«. Posamezne delavnice vodijo zunanji izvajalci posameznih institucij ali društev in zgodi se, da se določeni učenci v te institucije nato tudi vključijo ter tako nadalje uveljavljajo svojo nadarjenost.

Tovrstne oblike dejavnosti povezujejo učence po interesih od 5. do 9. razreda in tako združujejo učence različnih starosti, od 10. do 15. leta. Med njimi se razvija sodelovalno učenje, krepijo se medosebni odnosi izven vrstniških okvirov. Posamezni nadarjeni učenci na šoli veljajo za posebneže in med vrstniki niso najbolj priljubljeni. Ob takih oblikah dela dobijo priložnost spoznati učence s podobnimi interesi. Mlajši si med starejšimi pogosto poiščejo vzornike.

Zaključek

Pomanjkljivosti koncepta dela z nadarjenimi

11. člen Zakona o osnovni šoli opredeljuje, da mora šola za nadarjene učence zagotavljati ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela. Če primerjamo nadarjene učence z učenci z različnimi primanjkljaji v razvoju in specifičnimi učnimi težavami, za katere mora šola prav tako zagotavljati ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje ter prilagajati vsebine, metode in oblike dela, vključitev v dopolnilni pouk, oblike individualnega ali skupinskega dela ter druge oblike dela, učenci niso v enakovrednem položaju. Na sistemski in finančni ravni tega izenačenja ni. Za delo z nadarjenimi učenci ni predvidenega sistemiziranega delovnega mesta, ure dela strokovnih delavcev z nadarjenimi učenci niso plačljive, oblike individualne in skupinske pomoči se izvajajo izven rednega pouka. Nadarjeni učenci so običajno vpeti v številne izvenšolske dejavnosti, veliko časa namenjajo učenju za tekmovanja, za obogatitvene dejavnosti jim tako pogosto zmanjka časa. Organizacija obogatitvenih dejavnosti za nadarjene učence tudi od učiteljev zahteva več znanja s posameznih področij, ki so ga pridobili z dodatnimi izobraževanji. Zahteva več organizacijskih veščin in velik poseg v njihov prosti čas, saj se dejavnosti odvijajo v poznejših popoldanskih urah ali ob vikendih, predvsem zaradi zasedenosti učencev. Tukaj nastopi težava preobremenjenosti nadarjenih učencev in hkrati posameznih učiteljev. Tovrstne dejavnosti tako opravljajo le učitelji z veliko pedagoškega entuziazma. Na sistemski ravni bi vsaka šola morala imeti sistemizirano delovno mesto koordinatorja nadarjenih. Ure, namenjene individualnemu ali skupinskemu delu z nadarjenimi, bi morale biti ustrezno vrednotene, njihova izvedba pa bi morala biti možna v okviru pouka. S takšno ureditvijo bi bil individualiziran načrt posameznega učenca lažje izvedljiv, učenci pa manj obremenjeni in z večjo možnostjo udejanja svoje nadarjenosti. Interes za delo z nadarjenimi bi bil v primeru tovrstne organizacije pri učiteljih večji.

Literatura:

ZOsn (Uradni list RS, št. 12/96 z dne 29. 2. 1996).

Labinowicz, (2010) E. *Izvirni Piaget: mišljenje, učenje, poučevanje*. Ljubljana. DZS.

Syed, M. (2013) *Mit o talentu: moč vežbe*. Novi Sad. Psihopolis Institut.

Žagar, D., Artač, J., Bezić, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana. Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

mag. Blanka Mlakar: Bodimo tehniško ustvarjalni!

OŠ dr. Antona Trstenjaka Negova

blanka.mlakar@os-negova.si

Lektorirali: Jerica Golob Peterka, prof., Mateja Šajhar, prof.

Izvleček v slovenščini

Tehnika predstavlja naš vsakdan in se razvija tako hitro, kot se razvija družba. Potreba po znanju tehnike in inženirstva je vedno večja. Vsak dan se v družbi pojavi tehniški ali tehnološki problem, ki ga želimo rešiti čim hitreje, k rešitvi pa v veliki meri pomaga ustvarjalnost, ki jo ima v določeni meri vsak posameznik.

V osnovni šoli se postavljajo zametki za nadaljnji tehniški razvoj vsakega posameznika, zato je priporočljivo učencem, nadarjenim na tehniškem področju, ponuditi poleg obveznega predmeta tehnika in tehnologija še druge tehniške dejavnosti, kot so izbirni predmeti, interesne dejavnosti, popoldanske delavnice, sobotne šole, ekskurzije in tekmovanja s področja tehnike.

V prvem delu prispevka bom predstavila teoretična izhodišča o tehniški ustvarjalnosti in projektnem učnem delu pri tehniki. V drugem delu bom predstavila tehniške dejavnosti, ki jih izvajamo na šoli že več let in kjer naši učenci dosegajo odlične rezultate. Učenci od 4. do 9. razreda tehniško ustvarjalnost razvijajo v številnih tehniških krožkih, interesni dejavnosti Lego dacta in popoldanskih delavnicah iz robotike in računalništva. V zadnjem delu bom podrobneje predstavila nekaj uspešno izvedenih delavnic in izdelkov, ki so nastali v okviru projekta Erasmus+ in so prinesli 1. mesto na razstavi ustvarjalnosti Mladi za napredek Pomurja 2018, v kategoriji Ustvarjalna in raziskovalna dejavnost šol.

Izvleček v angleščini

Technology represents our everyday life and develops as quickly as the society develops. The need for knowledge of engineering is growing. A technical or technological problem arises in the society every day, and we want to solve it as quickly as possible. Often the key to the solution of a problem lies in the creativity of an individual.

In elementary school, a foundation for further technical development of each individual is set, therefore it is advisable to offer students optional subject of the technical field in addition to the compulsory subject, Design and technology, as well as other technical activities such as elective subjects, extracurricular activities, afternoon workshops, Saturday schools, excursions and competitions in the field of technology.

Firstly, I will present the theoretical starting points on technical creativity and project work of engineering. In the second part I will present the technical activities that have been carried out at our school for many years, where our students have achieved excellent results. Students from the 4th to the 9th grade develop their technical creativity in a number of technical activities such as Lego Dacta and afternoon workshops in robotics and computer sciences. In the last section, I will outline in more detail the successful workshops and products produced within the Erasmus + project, which earned the 1st place at the Young Creativity Exhibition of Pomurje 2018 in the Creative and Research Activity of Schools.

Ključne besede: nadarjeni, tehnika, tehniška ustvarjalnost, projektno učno delo, tehniške dejavnosti

Uvod

Živimo v svetu, ki tekmuje ostreje kot kdaj koli poprej v človeški zgodovini in od nas nenehno zahteva nove ideje, nova dognanja in nove dosežke. Zato imajo prihodnost le tiste skupnosti in narodi, ki znajo in zmorejo negovati svojo tehničnost in posvečajo dovolj pozornosti in sredstev tehnološkemu razvoju ter imajo možnost enakopravno sodelovati, tekmovati in preživeti na globalnem trgu. Seveda je tudi v središču tehnološkega razvoja človek in njegova ustvarjalnost. Otroci so vedoželjni novih spoznanj, nagnjeni k odkrivanju, raziskovanju, učenju. Preizkušajo svoje sposobnosti, odkrivajo interese in zanimanja za različna področja. Pri tem je pomembna ustrezna motivacija ter spodbuda njihovih staršev, kasneje vzgojiteljev, učiteljev in prijateljev ter njihova lastna aktivnost in želja.

Tehniška ustvarjalnost

Ustvarjalnost je bila izkazana kot ena izmed prvih treh veščin potrebnih za konkurenčno zaposljivost na trgu dela v 21. stoletju (Avsec in Šinigoj, 2016), in sicer poleg medosebnih veščin komunikacijskih spretnosti ter veščine kritičnega razmišljanja in reševanja problemov. Inovativnost bi morala biti ključni produkt ustvarjalnega procesa v tehniškem in inženirskem izobraževanju (Avsec in Šinigoj, 2016; Cropley, 2015).

Tehniška ustvarjalnost je potrebna v tehniških in inženirskih poklicih, kot so strojništvo, elektrotehnika, gradbeništvo, energetika, transport, biotehnologija, kmetijske tehnologije ... S to vrsto ustvarjalnosti iščemo odgovore na probleme, ki jih v današnjem svetu ni malo, saj smo ljudje bitja, ki si želimo življenje kar se da poenostaviti, predvsem pa izboljšati, kar vpliva tudi na funkcionalnost in učinkovitost procesa ali izdelka. Cropley (2015) opredeli sestavine ustvarjalnega mišljenja za razvoj tehniške ustvarjalnosti, kot so: tekočnost (število) idej, prilagodljivost idej, izvirnost/originalnost, dodelanost in natančnost, figuralna elaboracija, občutljivost za probleme in sposobnost redefinicije.

Tehniška ustvarjalnost je eden od ciljev predmeta tehnika in tehnologija, ki ga vsi učenci obiskujejo od 6. do 8. razreda. “Ta predmet ima izredno velik vpliv na razvoj spoznavnih, čustvenih, gibalnih in socialnih potreb otroka, ki jih lahko udejanja le v stiku s tehniko in tehnologijo. Njen pomen je povezan s potrebami družbe, ki mora v sodobnih razmerah skrbeti za svoj obstoj. To bo lahko uresničevala s tehnološkim napredkom na vseh področjih, kar ji bo omogočilo, da se bo lahko enakopravno vključevala v evropske tokove in bo primerljiva z razvitim svetom” (Papotnik, Aberšek, Florjančič, 1996). Seveda znanje in veščine iz tehniškega področja učenci pridobijo že prej, v predšolskem obdobju skozi kurikul na različnih področjih in v nižjih razredih OŠ pri predmetih spoznavanje okolja ter naravoslovje in tehnika. V osnovni šoli učenci spoznavajo tehnično področje, tako da opazujejo predmete in procese v resničnem svetu. Pri tem odkrivajo vprašanja, za katera iščejo ideje za rešitve, pridobivajo nova znanja in spretnosti, odkrivajo in razvijajo svoje sposobnosti ter oblikujejo svoj pogled na naravo in svojo vlogo v njej (UN, 2011).

Projektno učno delo pri tehniki

Projektno učno delo se prične z eno ali več nalogami, ki tekom dela pripeljejo do končnega izdelka, pa naj bo to model, računalniška simulacija, konstrukcija ipd. Projekt se navadno zaključi s pisnim ali ustnim poročilom, kjer učenci predstavijo pot do izdelka in izdelek. Poznamo tri tipe projektov, ki se med seboj razlikujejo v stopnji učenčeve avtonomije, in sicer:

1. *Projektna naloga* – učenci rešujejo projekt, ki jim ga je zadal učitelj. Prav tako imajo podane metode reševanja. Učenci s to vrsto projekta malo napredujejo, njihova motivacija je nizka.
2. *Tematski projekt* – učitelj definira območje tematike in splošne pogoje, ki jih morajo upoštevati pri reševanju projekta. Naloga učencev je izbrati poseben projekt in napovedati pristop, s katerim bodo projekt rešili.
3. *Problemski projekt* – učenci si sami izberejo problem in ga poskusijo rešiti. So povsem avtonomni (Jensterle, 2017).

Projektna naloga lahko sestoji iz sedmih učnih enot. Potek učnih enot je naslednji:

1. planiranje in razvoj izdelka,
2. izdelava prototipa,
3. konstruiranje (izdelava tehniške in tehnološke dokumentacije),
4. priprava serijske proizvodnje,
5. ekskurzija,

6. izvedba proizvodnega dela na tekočem traku,
7. zaključek proizvodnega dela (Papotnik, 1992).

V didaktičnih priporočilih UN Tehnike in tehnologije (2011) in UN Tehnike (2013) je izpostavljeno, naj se delo pri predmetih iz tehnike organizira tako, da se v večji meri odvija v obliki projektnega učnega dela oz. da učenci izdelajo projektne naloge, v katerih pridobijo nova znanja in spretnosti iz različnih tehniških področij. Pri tem gredo učenci samostojno pod vodstvom in usmerjanjem mentorja skozi faze iskanja ideje za izdelek, izdelave skice in načrta izdelka, načrtovanje dela (ciljev, terminski plan, gradiva, materiali, strojna oprema, faz dejavnosti) do izdelave izdelka, vrednotenja in uporabe izdelka ter pridobljenega znanja. Med samim delom se pojavi tudi potreba po pridobivanju dodatnih teoretičnih in praktičnih znanj. Sklepni del je predstavitev projektnega dela (izdelek, konstrukcija) ter vrednotenje.

Delo z nadarjenimi na tehniškem področju v naši šoli

Že nekaj let opažamo, da je med identificiranimi nadarjenimi učenci na naši šoli največ nadarjenih na tehniškem področju. Za razvoj njihovih potencialov zelo aktivno skrbi njihova mentorica, učiteljica matematike in tehnike ter tehnologije vse do zaključka osnovne šole.

Pouk in izbirni predmeti

Učiteljica omogoča učencem diferencirano delo pri pouku tehnike in tehnologije v 6., 7. in 8. razredu, prav tako pa izvaja številne izbirne predmete iz področja tehnike. Ker lahko izvajamo le en neobvezni izbirni predmet za učence od 4. do 6. razreda, se NIP Tehnika izvaja izmenjaje z NIP Šport. Kljub majhnemu številu obveznih izbirnih predmetov za učence od 7. do 9. razreda, ki jih lahko izvajamo (povprečno osem na šolsko leto), običajno vsako leto na osnovi povpraševanja učencev izvajamo dva izbirna predmeta iz tehnike. Tako se izmenjujejo vsi trije predmeti iz Obdelave gradiv, občasno še Robotika v tehniki in Elektronika z robotiko. V vseh predmetih učiteljica uporablja aktivne oblike učenja in vključuje veliko projektnega učenja.

Pri izbirnih predmetih skupaj z učenci oblikuje program dela in spodbuja njihove ideje ter zamisli. Pri izbiri projektnih nalog učencem pušča proste roke, vendar so omejeni z materialom in opremo šole. Učenci včasih pri projektnih nalogah sodelujejo v parih ali skupinah, raje pa izberejo individualno delo, ki prinese tudi svoj izdelek. Posamezne naloge so izbrane primerno njihovi starosti, znanju in zmožnostim. Za vsako nalogo, ki jo izvajajo, tudi sprejemajo odgovornost. Vsak učenec ima možnost izraziti svoje mnenje in predstaviti svojo idejo. Pri tem

si učenci razvijajo zmožnosti argumentiranega nastopanja in aktivnega sodelovanja. Projekt zaključijo z vrednotenjem opravljenega dela, (finančno) vrednotenje izdelave izdelka in zbiranjem pripomb ter novih idej. S tem učence usmeri v razmišljanje o podjetništvu in odločanju za poklic.

Učiteljica ugotavlja, da se aktivne oblike poučevanja izkazujejo kot zelo pozitivne, saj učenci dosegajo večje napredke pri ustvarjalnosti. Pri takšnem načinu poučevanja oz. učenja je učiteljica zgolj mentorica, usmerjevalka oz. opazovalka. Učenci so miselno bolj aktivni, morajo samostojno razmišljati ali pa znati delovati čim bolj homogeno znotraj skupin.

Učiteljica poskrbi za raznovrstne dneve dejavnosti v vseh razredih, ki zahtevajo od učencev veliko praktičnega dela. Nekaj dni dejavnosti organiziramo na terenu v sodelovanju s srednjimi šolami (SERŠ Maribor, STŠ Maribor). Na ta način učenci spoznajo srednješolske programe s področja tehnike ter tudi določene poklice, se preizkusijo v praktičnem delu in spoznajo tehnološko napredne stroje.

Interesne dejavnosti

Poglobljanje tehniškega znanja in veščin ter predvsem ljubezen do tehnike učiteljica prenaša učencem v zelo obiskanih tehniških krožkih, ki jih izvaja za vse učence od 4. do 9. razreda. V krožke se z veseljem vključujejo tudi učenci, ki obiskujejo izbirne predmete iz tehnike, tako da imajo na ta način tudi tri ure tehnike tedensko. V interesni dejavnosti so nadarjeni učenci izbrani za pomočnike in tako vključeni v organizacijski proces dela. Pogosto starejši učenci pomagajo tudi mlajšim učencem.

Najmlajšim učencem, ki jih zanima tehnika, je na šoli namenjena interesna dejavnost LegoDacta, ki jo izvaja učiteljica razrednega pouka za učence od 1. do 6. razreda. Pri tem predmetu učenci konstruirajo izdelke s pomočjo konstrukcijskih zbirk Lego. Zunanji sodelavec, študent arhitekture, zadnja leta izvaja tudi interesno dejavnost 3D modeliranje za učence od 7. do 9. razred, skozi katero spodbuja razvoj kompetence sporazumevanja s tehnično risbo.

Zelo obiskane so tudi interesne dejavnosti iz računalništva, ki jih izvaja učitelj računalništva za učence od 3. do 7. razreda, kjer učenci pridobivajo temeljna znanja, spretnosti in navade za učinkovito ter uspešno uporabo sodobne računalniške tehnologije.

V okviru vseh tehniških interesnih dejavnosti se učenci pripravljajo na tekmovanje Mladih tehnikov: Konstruktorstvo in tehnologije obdelav, ki je namenjeno prav nadarjenim učencem. Ta oblika aktivnosti mladih je pomembna zaradi uresničitve želje mladih tehnikov po

uveljavljanju in tekmovanju, zaradi razvijanja ustvarjalnosti učencev ter omogočanja medsebojnega spoznavanja in izmenjavi izkušenj ter pridobitve večjega tehniškega znanja.

Učence želimo navdušiti tudi za elektrotehniko, vedo, ki razvija moderno znanost. V ta namen zainteresirane nadarjene učence pripravljamo na tekmovanje ROBOsled, ki ga vsako leto organizira SERŠ Maribor in predstavlja regijsko tekmovanje robotskega državnega tekmovanja ROBObum. Učenci izdelajo in tekmujejo s hitrimi in izvirno oblikovanimi robotki, ki poskušajo v najkrajšem možnem času prevoziti po črni črti od starta do cilja.

V letošnjem šolskem letu smo se lotili še enega izziva iz področja tehnike, natančneje arhitekture. Najprej smo izvedli tehniški dan za učence od 6. do 9. razreda, kjer so učenci razdeljeni v skupine reševali izziv izdelave mostu iz špagetov. Najboljša skupina je po nadaljnjih pripravah sodelovala v tekmovanju Mini Ali je kaj trden most – Mini AJKTM, ki predstavlja tekmovanje osnovnih šol na Srednji gradbeni šoli in Gimnaziji Maribor v okviru mednarodnega tekmovanja študentov tehniških strok v izdelavi najnosilnejšega mostu iz špagetov.

Erasmus+ projekt

V okviru Erasmus+ projekta, ki teče že drugo leto v šoli, smo letos izvedli Tehniški dan: Igre za učence od 6. do 9. razreda. Učenci so se razdelili po interesih v štiri delavnice. Dve delavnici sta bili iz tehniškega področja. V tehniški delavnici so učenci izdelovali različne igrače iz lesa, v računalniški pa so se učenci učili osnov programiranja in v okolju Scratch sprogramirali svojo prvo računalniško igro. Lesene igrače, ki so jih izdelali učenci, smo predstavili skupaj z igračami iz Lego gradnikov interesne dejavnosti na razstavi ustvarjalnosti Mladi za napredek Pomurja 2018 in dosegli 1. mesto v kategoriji Ustvarjalna in raziskovalna dejavnost šol.

Za potrebe projekta Erasmus+ so učenci pri tehniškem krožku izdelali tudi spominska darila – mini igrače za goste, učitelje iz štirih partnerskih držav, ki so prišli v našo šolo na projektne sestaneke.

Zaključek

Tehnologija v teh časih napreduje skokovito, tako da mora biti učitelj ves čas pripravljen na novosti, te spremljati in jih znati posredovati učencem. Učitelj mora biti strokovnjak, ki zna pravično in pravilno vrednotiti dosežke učencev, ki zna zastaviti učencem probleme odprtega tipa, saj se v okviru le-teh zahteva in pričakuje od učenca notranja motivacija in pa učenčev samostojen odziv na problem. Ko je učenec notranje motiviran, je problem veliko bolj

kakovostno rešen, učenec je aktiven, pridobiva na občutku vrednosti v družbi, samozavesti in na ta način lahko pokaže vse svoje ideje, svojo skrito ali odkrito ustvarjalnost. Učenci, nadarjeni na tehniškem področju, bodo v prihodnosti stebri tehnološkega razvoja v Sloveniji, zato je prav, da razvijamo njihov potencial že v osnovni šoli.

Literatura

Avsec, S. in Šinigoj V. (2016). Proactive technical creativity: mediating and moderating effects of motivation, *World Transactions on Engineering and Technology Education*, 14, 4, 540–545.

Cropley, D. H. (2015). *Creativity in engineering: Novel solutions to complex problems*, San Diego, CA. Academic Press.

Jensterle, T. (2017). Tehniška ustvarjalnost pri učenju s poizvedovanjem v 8. in 9. razredu osnovne šole. Magistrsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Papotnik, A. (1992). Prvi koraki v projektno nalogo, Radovljica: Didakta.

Papotnik, A., Aberšek, B., Florjančič, F. (1996): Zaustavimo izganjanje tehnične vzgoje iz predmetnika devetletne osnovne šole. Republika, Ljubljana, 20. 06. 1996. Tehnična ustvarjalnost v srednji šoli, Ljubljana: Državna založba Slovenije.

UČNI načrt. (2011) Program osnovna šola. Tehnika in tehnologija [Elektronski vir]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.

UČNI načrt (2013). Program osnovna šola. Tehnika: neobvezni izbirni predmet [Elektronski vir]. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.

Branka Mestnik: Ekskurzija s terenskim delom za nadarjene učence

OŠ Gorica Velenje

mestnik42@gmail.com

Lektorirala: prof. Metka Mestnik

Povzetek

Že Aristotel je zapisal, da se je znanost rodila zaradi človekove radovednosti. Opazovanje, spraševanje, iskanje – osi človekovega miselnega razvoja. Didaktična sredstva ne morejo ustvariti živih podob narave (šumenje reke, kamnina, vonj morja, zelenje gozdov). Zato je treba zapustiti učilnico in se odpeljati – na ekskurzijo.

Ekskurzija je namreč zanimiva oblika integriranega pouka, saj združuje teoretično in izkustveno, doživeto in razumsko, raziskovalno in zabavno.

Za nadarjene učence že pet let organiziram dvodnevne ekskurzije s terenskim delom. Naš cilj so različne slovenske pokrajine. Učenci, ki želijo nadgraditi svoje znanje in doseči višje cilje, pridobijo na ekskurziji celostno znanje: opazujejo in ovrednotijo pokrajino, razumejo pojave, procese v njej, njihovo medsebojno povezanost, vrednotijo naravno in kulturno dediščino, spoznavajo oblike terenskega dela (orientacija, opazovanje, merjenje, kartiranje, intervju).

Tako razvijajo sposobnost samostojnega razmišljanja, povezovanja, raziskovanja, kar je temeljni namen ekskurzij za nadarjene učence od 6. do 9. razreda. Ekskurzije so medpredmetne, zato je vsaka od njih priložnost za povezovanje različnih vsebin, povezanih s spoznavanjem pokrajine.

Predstavila bom ekskurzijo v severovzhodno Slovenijo. V empiričnem delu so fotografije in mnenja učencev o dejavnostih, ki so potekale na ekskurziji.

Abstract

Even Aristotle wrote that science was born because of human curiosity. Observation, questioning and research are the axes of human mental development. Didactic means cannot create living images (sounds of a river, solid mineral or rock, smell of the sea, greenery ...). It is therefore necessary to leave the classroom and to drive away. Excursion is an integrated form of lessons. It combines theoretical and experiential experience in a rational, explorative and fun way.

I prepare two-day excursions with field work in different Slovenian regions for talented pupils. Pupils who want and can do more also gain integral knowledge from excursion, for example they observe and evaluate the landscape, understand phenomena, processes in it and their interconnectedness. They also evaluate the natural and cultural heritage and learn about different forms of fieldwork (orientation, observation, measurement, mapping, interviewing).

Everything deepens the ability of independent thinking, connection, exploration, which is the basic purpose of excursions for talented pupils from the 6th to the 9th grade. Excursions are interdisciplinary and therefore are a good opportunity to connect different contents in the region.

Presented I an excursion in the north-east of Slovenia. In the empirical section photographs, opinions and experiences of pupils about activities that took place at the excursion are going to be presented.

Ključne besede: dvodnevna ekskurzija za nadarjene učence, dejavnosti na terenu, geološki zakladi, integrirani pouk.

Uvod

Ekskurzija s terenskim delom je specifična oblika vzgojno-izobraževalnega dela, saj proučevanje vsebin poteka ob primarnih virih, ki jih ne moremo prinesiti v učilnico. Za razliko od sproščenega izleta se na ekskurzijo pripravimo. Na koncu sledi evalvacija. Za ekskurzijo je značilno medpredmetno povezovanje, kar zagotavlja celostno spoznavanje pokrajine.

Od šolskega leta 2009/10 na OŠ Gorica Velenje vsako leto pripravimo ekskurzije s terenskim delom za nadarjene učence. Naše ekskurzije so medpredmetne, dvodnevne, potekajo v petek in soboto. Učenci na njih natančneje spoznajo geografske, zgodovinske, naravoslovne, značilnosti določene pokrajine. Na poti nas zanima tudi umetnost. Tako želimo doseči boljše, predvsem pa trajnejše in uporabno znanje. Praktično delo učencev in izkušnje v naravnem okolju pogosto povečujejo motivacijo učencev, spodbujajo ustvarjalnost in odgovornost.

Organizacija ekskurzije je zahtevno delo (didaktična priprava, opis poti in časovni potek – itinerarij).

Jedro

Predstavila bom ekskurzijo s terenskim delom, ki sem jo poimenovala Geološki zakladi severovzhodne Slovenije.

Na ekskurziji učenci spoznajo:

- značilnosti kamnin in mineralov, termalnih in mineralnih vrelov;
- uporabno vrednost kamnin, mineralne in termalne vode;
- pokrajino, reliefne oblike, naselja, kulturno dediščino, turistično ponudbo.

Učenci vrednotijo ogleda in dejavnosti (evalvacija).

1. Kamnolom Cezlak – nahajališče granodiorita

Kamnine in minerali so prava zakladnica narave. Učenci smo bili navdušeni, da lahko opazujemo magmatske kamnine, ki so poučne zato, ker so nastale iz ohlajene magme in so vplivale na oblikovanost površja. Pot nas je vodila po južni strani Pohorja do kamnoloma Cezlak, ki leži severno od Oplotnice, in sicer na 600 m nadmorske višine. Temperatura zraka

ob 8.23 je merila 9 °C. Z vodnico smo se sprehodili po delu kamnoloma granodiorita in med delovnimi stroji. V kamnolomu so delali, vendar smo kljub hrupu lahko opazovali obdelovanje kamna. S pridobivanjem granodiorita je pričel kmet Cezlak, po letu 1905 je kamnolom prevzela družina Windischgrätz, ki je opravila natančne geološke raziskave. Danes s kamnolomom upravlja podjetje Mineral iz Podpeči. Magmatsko kamnino pohorski tonalit ali granodiorit režejo na kocke z diamantno žago. Kocke so videti kot skupek raznobarnih mineralov. Prav zaradi belih žil v kamnini je granodiorit poseben, saj lahko pri tlakovanju površin z njim oblikujemo lepe vzorce. Najbolj so se mi v spomin vtisnili prav nenavadni vzorci kamnine. Prepoznali smo tudi reliefne oblike v okolici Cezlaka in se orientirali na zemljevidu. Kamnolom smo zapustili z novim geološkim znanjem.

2. Radenci – izvir mineralne vode

Odpeljali smo se proti severovzhodu Slovenije v kraljestvo treh src in mineralne vode, v Radence. Na dan našega obiska je zdravilišče praznovalo 135 let. Leta 1882 so odprli prvi zdraviliški objekt. Zdravilna voda s povprečno temperaturo 23 °C ima zdravilne učinke pri boleznih srca in ožilja. Za zdravje so koristne tudi kopeli in sladkovodno blato s temperaturo od 30 do 33 °C. Tudi mi smo poskusili zdravilne učinke neprečiščene mineralne vode. Okus je bil poseben in nepozaben. Na sončnem travniku pred zdraviliščem smo ustvarjali v različnih delavnicah.

3. Krajski park Goričko – Doživljajski park Vulkanija

V pokrajini Goričko je naselje Grad z Doživljajskim parkom Vulkanija. Po predstavitvi sestave vulkana smo obiskali geološki muzej, kjer smo videli olivno zelen mineral olivin. Izvedeli smo, da je egipčanska kraljica Kleopatra olivin cenila bolj kot drage kamne, npr. rubin in smaragd. Z dvigalom smo se spustili v podzemne rove in doživeli izbruh vulkana. Po učnih postojankah smo prispeli v kino, kjer smo si ogledali tridimenzionalni kratek posnetek zgodovine vulkana. S turističnim vlakcem smo se odpeljali do bližnjega kamnoloma in med kamninami iskali mineral olivin. Našli smo ga, si ga ogledali pod lupo in ga vrnil v naravno okolje. Raziskovanje in spoznavanje 3 milijone let starega spečega vulkana in geoloških značilnosti Goriškega je bilo res razburljivo in vznemirljivo.

4. Terme 3000 Moravske Toplice

Za zaključek prvega dneva ekskurzije smo obiskali vodni park Terme 3000 v Moravskih Toplicah. Strmeli smo v cevi 1400 m globoke vrtine in izvedeli, da ima termalna voda

temperaturo 71 °C. Za terapevtske namene jo ohladijo in razkužijo s klorom, ki uniči povzročitelje bolezni. Težko pričakovano kopanje je bilo vrhunsko. Skočili smo v bazen in se prepustili vodnemu uživanju, ki je trajalo dve uri. Zadovoljni in utrujeni smo prespali v ČŠOD Murska Sobota.

5. Rokodelski center v Veržaju

Zjutraj smo se odpeljali v obcestno ravninsko naselje Veržej, ki leži na Murskem polju, na desnem bregu reke Mure. Obiskali smo rokodelski center DUO Veržej. Sprejela nas je lončarka Urška in nam predstavila lončarsko obrt. Preizkusili smo se v oblikovanju gline na vretenu. Občutek mokre in mehke gline v dlaneh med oblikovanjem je bil prijeten. Še bolj vznemirljivo je bilo opazovati, kako se lahko kup gline spremeni v lončarski izdelek. Kot pravi lončarji smo bili zelo ponosni na svoje unikatne skledice. V centru smo si ogledali tudi muzej rokodelstva. Videli smo izdelke iz pšenične slame, vej in koruznega ličja. Z zanimanjem smo občudovali izdelke, ki jih ljudje pletejo iz domačega odpadnega materiala. Med vožnjo z avtobusom smo se ustavili na mostu in narisali skico rečne struge reke Mure.

6. Pertoča – mozaik

Cerkev sv. Helene v vasi Pertoča na Goričkem. Umetnik Marko Rupnik je prezbiterij okrasil z velikim mozaikom. Sestavljen je iz tisoče drobnih in pisanih naravnih kamenčkov. Mozaik nas je očaral. Kako spretno je umetnik uporabil majhne dele kamnin!

Prepoznali smo še reliefne oblike pokrajine, se orientirali na zemljevidu in se po avtocesti odpeljali domov.

Zaključek

Nadarjeni učenci potrebujejo zanimive dejavnosti, ki razvijajo splošne intelektualne sposobnosti, umetnostno ustvarjanje, kritično mišljenje in različne oblike gibanja. Zato med šolskim letom zapustimo učilnico in se odpeljemo na strokovno ekskurzijo. Predstavljena ekskurzija (Geološki zakladi severovzhodne Slovenije) motivira učence za raziskovanje in razumevanje razvoja Zemljine skorje. Objekt proučevanja se je učencem tudi čutno približal – dotaknili so se mineralov, ki sestavljajo vulkansko kamnino. S spoštovanjem so opazovali delo v kamnolomu in se čudili uporabni vrednosti granodiorita. Okusili so mineralno vodo in prepoznali njeno tržno vrednost. Plavali so in se zabavali v termalni vodi. Sedimentno kamnino

(glina) so gnetli na lončarskem vretenu in razvijali svojo ustvarjalnost. Prevezla jih je lepota barv veličastnega mozaika, sestavljenega iz več tisoč raznolikih drobnih kamenčkov. Na poti so se orientirali na zemljevidu, s kompasom, merili so temperaturo zraka in vode, opazovali reliefno raznolikost pokrajine in risali skico rečne struge reke Mure.

Spoznavanje učne vsebine na ekskurziji je potekalo nevsiljivo, raznoliko, vedoželjno, sproščeno. S terenskim delom na posameznih lokacijah so učenci nadgradili teoretično znanje. Slovenija leži na stičišču različnih naravnih pokrajin in kulturne dediščine. To geografsko bogastvo omogoča pestro raziskovanje in povezovanje različnih vsebin, kar je namen ekskurzij s terenskim delom za nadarjene učence.

Literatura

- Senegačnik, J., 2012. Geografija Slovenije. Učbenik za 9. razred osnovne šole. Modrijan, Ljubljana
- Bevc, V., 1997. Pouk geografije v naravi. Priprava učencev in dijakov na tekmovanje. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana
- zapisi učencev na učnih listih

Marija Meklav: Konstruktivistični model pri pouku glasbe in nadarjeni učenci

OŠ Hajdina, Sp. Hajdina 24

marija.meklav1@gmail.com

Lektorirala: Silva Hajšek, učit. slovenščine - nemščine

Izveček v slovenščini

Vsak dan se v pedagoški praksi srečujemo z nadarjenimi učenci. Zato je pomembno, da nenehno iščemo, preverjamo drugačne didaktične pristope, ki so uspešni in vključujejo tudi nadarjene učence. V prispevku bom predstavila primer dobre prakse s poudarkom na nadarjenih učencih. Gre za konstruktivistični model pouka. Izhajala sem iz integracijskega koncepta, ki se zavzema za skupno izobraževanje nadarjenih in ostalih učencev pri rednem pouku in s tem ustrezno diferenciacijo. Konstruktivistični način dela je zelo zanimiv, predvsem pa drugačen, saj omogoča tako individualizacijo kot diferenciacijo in spodbudno vpliva na razvoj nadarjenih učencev. Pri organizaciji konstruktivističnega modela izhajamo iz predznanja učencev, ki je zelo pomembno za

nadaljnjo gradnjo učnega procesa. Učenec je aktiven oblikovalec svojega lastnega znanja, naloga učitelja pa, da ga vodi in usmerja skozi posamezne faze. Glede na potrebe in značilnosti nadarjenih učencev predstavlja konstruktivistični model zelo dober način dela v praksi. Pomembno je, da se nadarjenemu učencu omogoči, da je pri pouku čim bolj samostojen, aktiven in prevzema del odgovornosti za svoj proces pridobivanja znanja.

Ključne besede: Nadarjeni učenci, konstruktivistični pristop, didaktični pristopi, diferenciacija, glasba.

SUMMARY

We meet gifted students in pedagogical practice every day . It is therefore important that we constantly search for and check out different didactic approaches that are successful and include gifted pupils. In the article I will present an example of good practice, with emphasis on talented pupils. It is a constructivist approach to teaching. My starting point was the integration concept, which advocates the joint education of talented and other students in regular classes and thus an appropriate differentiation.. Practical experiences with different categories of knowledge are very important, which is difficult to carry out in the traditional way of teaching. The constructivist approach is very interesting, but above all different because it enables individualization and differentiation and stimulates the development of gifted pupils. In organizing the constructivist model, we proceed from the pre-knowledge of students, which is very important for further construction of the learning process. The pupil is an active designer of his own knowledge, and the task of the teacher is to guide him and direct him through the individual phases. Given the needs and characteristics of gifted pupils, the constructivist model represents a very good way of working in practice. It is important to enable the talented learner to be as independent and active as possible and to take responsibility for his process of acquisition knowledge.

Key words: Gifted pupils, constructivist approach, didactic approaches, differentiation, music.

Uvod

Kaj pomeni biti nadarjen učenec?

Med nadarjene oziroma talentirane štejemo tako tiste z dejanskimi visokimi dosežki kot tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke. Leta 1944 je Evropska komisija izdala posebna priporočila za vsestransko podporo nadarjenim v vzgoji in izobraževanju v državah EU. V njej so opozorili na pomembnost zgodnjega oziroma pravočasnega odkrivanja nadarjenosti in nadarjenih učencev. Po zakonu so nadarjeni tisti učenci, ki presegajo po svojih intelektualnih ali ustvarjalnih sposobnostih večino (90%) svojih vrstnikov. Nadarjenim učencem namenjamo posebno skrb, ki je v skladu z njihovimi značilnostmi in potrebami. Ker pri rednih urah hitro obvladajo snov in se pričnejo dolgočasiti, jim ponudimo tudi drugačne oblike dela: v majhnih skupinah, v sproščenem in prijateljskem vzdušju, z najzanimivejšimi vsebinami, zunanjimi gosti. Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite. Osebne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja: miselno-

spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno. Skrb za nadarjene učence je po zakonodaji, ki opredeljujejo delo v osnovni šoli, obvezen in zelo pomemben sestavni del vizij osnovne šole, razvojnih načrtov in letnih delovnih načrtov, hkrati pa pomembna naloga vodstev šol. (Bezić, 2012)

In katere dejavnosti za nadarjene učence ponuja naša šola: notranja diferenciacija, dodatni pouk, obogatitveni programi (sobotne šole, delavnice za nadarjene ...), interesne dejavnosti, kreativne delavnice, raziskovalni tabori, projektno delo, programi za razvijanje socialnih spretnosti, programi za osebni in socialni razvoj, (interakcijske vaje, socialne igre, mladinske delavnice), raziskovalno delo. Delo z nadarjenimi učenci poteka na več ravneh: v času pouka v razredu, pri dodatnem pouku, pri interesnih dejavnostih, zunaj razreda v socialnih, športnih in umetniških programih, ki so prilagojeni. Učenci lahko v svojo dejavnost vključujejo druge šole (glasbena šola, jezikovni tečaji, športni klubi). Pri mlajših učencih je poudarek na individualizaciji, vključevanju v razredne aktivnosti in v obogatitvene programe šole. Pri starejših učencih pa spodbujamo njihove interese in postopno razvijamo zahtevnost udejstvovanja. Dejavnosti izbira učenec ob podpori staršev in strokovnih delavcev. Izbrano dokumentiramo v individualiziranem programu dela.

Konstruktivistični didaktični model

Na pedagoškem področju se je konstruktivizem razširil predvsem na ravni poučevanja in učenja. V zadnjem času zanimanje zanj narašča še posebej pri pouku matematike in naravoslovja, pri umetnostnih predmetih pa je bolj redek. (Marentič Požarnik 2003)

Konstruktivistična metoda poučevanja vodi k načrtovanju aktivnosti za učence skozi celoten proces pouka. Najpomembnejše je vodilo, da učenec konstruira svoje znanje sam z lastnimi izkušnjami. Pri organizaciji učnega procesa izhajamo iz predznanja učencev, ki je zelo pomembno za nadaljnjo gradnjo učnega procesa. Učenec je aktiven oblikovalec svojega lastnega znanja, naloga učitelja pa, da ga vodi in usmerja skozi posamezne faze. Pri konstruktivističnem modelu poučevanja si sledi pet faz: orientacija, elicitacija (pregled otrokovih predstav), rekonstrukcija otrokovih idej, aplikacija otrokovih idej, pregled sprememb prvotnih idej. (Marentič Požarnik, B., Cencič, M. 2003)

1. FAZA ORIENTACIJA - napoved tematskega sklopa, vsebine, ciljev

Tematski sklop: Glasba v obdobju renesanse, zlato obdobje vokalne polifonije.

Razred: sedmi razred, skupaj šestnajst učencev od tega štirje nadarjeni učenci na splošnem intelektualnem področju.

Vzgojno izobraževalni cilji: učenci bodo spoznali družbene razmere tega časa. Primerjali bodo dosežke različnih umetnosti: kiparstvo, arhitektura, slikarstvo, glasba. Omenili in spoznali imena dveh skladateljev in njuno ustvarjanje.

Operativni cilji: odkrivajo splošne značilnosti časa, poslušajo skladbe (doživljajsko in analitično), vrednotijo glasbena dela ter jim sledijo v sporedih sodobnih poustvarjalcev. Spoznajo življenje in delo dveh skladateljev to sta: Jakob Petelin Gallus in Giovanni Pierluigi da Palestrina.

Vsebine: splošno o obdobju (družba in čas), velika imena renesančne glasbe, zlato obdobje vokalne polifonije.

Metode dela: splošne didaktične metode: razgovor, razlaga, delo s tekstom. Glasbeno didaktične metode: metoda pisne in slušne analize, učiteljeva razlaga.

Če želim, da učenci prevzamejo večjo odgovornost za svoje učenje, potem morajo vedeti kaj se bodo učili in zakaj in kako bodo prepoznali, kdaj so uspešni. Namen učenja, kaj se bomo naučili in kriteriji uspešnosti, kdaj bom uspešen. Glede na vsebino vsaka skupina učencev oblikuje svoje kriterije uspešnosti. Pri vsakem kriteriju uspešnosti učenec na koncu zapiše, ali ga je upošteval in dosegel. Sledijo dokazi, ki izhajajo iz kriterijev uspešnosti. Tukaj imajo nadarjeni učenci veliko priložnosti za najrazličnejše ideje. (Formativno spremljanje na razredni stopnji 2018)

Orodja: vstopni listi, ki so namenjeni ugotavljanju predznanja učencev, saj iz te faze izhaja nadaljnje načrtovanje pouka. Izstopni listi. Samovrednotenje znanja.

Učenci imajo pri samovrednotenju svojega znanja in pri presojanju dokazov na razpolago palčke z vprašanji po Bloomovi piramidi. Vprašanja so na palčkah v različnih barvah. Pri načrtovanju dejavnosti za pouk in za preverjanje ter za ocenjevanje, ki so skladne s cilji in standardi, nam kot rečeno pomagajo taksonomije. Ena od najbolj uporabnih v naših šolah je npr. Bloomova taksonomija. Pri Bloomovi taksonomiji gre za hierarhično delitev, pri kateri se vsak del piramide nanaša na "kognitivne oblike učenja". Piramida je razdeljena na 6 delov:

znanje, razumevanje, uporaba, analiza, sinteza, evalvacija. (Formativno spremljanje na razredni stopnji 2018)

2. FAZA ELICITACIJA (pregled učenčevih predstav)

Pripravila sem vstopne liste z namen ugotavljanja predznanja učencev. Učence sem spodbudila, da s pomočjo delovnih listov pod že zapisane besede dodajo svojo razlago, izbirajo med besedami, ki jih znajo najboljše razložiti. Delovne liste smo pripeli na tablo, da so bili na ogled vsem. V nadaljevanju so nadarjeni učenci obšli in prebrali vse trditve in z rdečo barvo popravili, kar se jim ni zdelo v redu. Če povzamem, je učenje tukaj aktiven proces, kjer se znanje razvija s konstrukcijo miselnega koncepta v interakciji z drugimi učenci.

3. FAZA REKONSTRUKCIJA (pregled sprememb prvotnih idej)

Tukaj s pomočjo različnih dejavnosti in aktivnosti, učenci izvajajo zato, da bi spremenili ali dopolnili predhodne predstave, ki jim pomagajo do novih znanj. Učenec si znanje, spretnosti, stališča, vrednote in osebnost gradi, konstruira sam preko lastne angažiranosti in aktivnosti. V nadaljevanju učnega procesa sem posamezne vsebine pripravila na način čim večje aktivnosti posameznika in skupine. Spodbudila sem jih, da sami iščejo poti do določenih rešitev, preko različnih dejavnosti. Za domačo nalogo so izbirali med naslednjimi: iskanje podatkov, razlag, opisov s pomočjo glasbene in druge literature na spletu in šolski knjižnici, priprava slikovnega materiala, notnega gradiva, poslušanje glasbenih primerov, krajše samostojne predstavitve (plakat, referat, Power P oint), izražanje glasbenih doživetij z besedo ali likovnim sporočanjem. V fazi rekonstrukcije sem se odločila za učno diferenciacijo in individualizacijo, saj je le-ta zaradi velikih razlik med učenci nujna in da možnost napredovanja vsem učencem, še posebej nadarjenim. Diferenciacija in individualizacija se pogosto omenjata združeno, nekateri pa ju neupravičeno imajo kar za sinonima. Oba termina najlažje ločimo, če se držimo pravila, da se pojem diferenciacija uporabljamo za »skupinsko« ločevanje učencev – učence namreč diferenciramo, ne individualiziramo. Individualizacija pa je po drugi strani najdoslednejša oblika diferenciacije, kjer se upoštevajo individualne značilnosti, sposobnosti, lastnosti, potrebe ... učenca. (Strmčnik, 1993)

Delo je potekalo v sodelovalnih učnih skupinah, ki so jih učenci oblikovali sami. Vodja ni določen, ampak so vodstvene funkcije razdeljene med člane skupine. Vsak učenec je odgovoren za lasten napredek in napredek ostalih v skupini. Nadarjeni učenci so se to pot odločili, da sodelujejo skupaj v skupini.

4. FAZA APLIKACIJA OTROKOVIH IDEJ

Novo pridobljeno znanje poskušam učencem posredovati tako, da v njem vidijo smisel. Najlažje je to skozi konkretne življenjske situacije, v katerih se pojavijo sami, ker pa to vedno ni mogoče, je včasih potrebno poseči po hipotetični uporabi doseženega znanja.

5. FAZA PREGLED SPREMEMB PRVOTNIH IDEJ

Zdaj, ko smo izvedli vse aktivnosti, je moja naloga, da ponovno preverim predstave učencev. Ponovno vzamejo v roke delovne liste, ki so jih reševali že v fazi elicitaricije in so bili namenjeni ugotavljanju predznanja. Učenci besede ponovno razložijo. Sledi primerjava končnih predstav z začetnimi. Skupaj z učenci debatiramo, kaj se je v njihovem razmišljanju spremenilo in zakaj je do tega prišlo.

REFLEKSIJA - Povratna informacija s strani nadarjenih učencev

Na vprašanje, ali jim je bolj všeč konstruktivistični pristop ali klasični pouk, so vsi štirje bili mnenja, da je vsak po svoje zelo zanimiv. Pri konstruktivističnem pristopu jim je bila najbolj všeč lastna aktivnost preko dejavnosti, ki so jih sami izbrali, in ne le poslušanje učiteljeve razlage. Poleg tega so povedali tudi, da so se počutili zelo sproščeno, da so izvedeli veliko novega. Kako bi lahko, ali bodo na novo pridobljeno znanje uporabili v vsakdanjih situacijah, je nekoliko težji izziv, vendar ne nemogoč. Ugotavljali so, kako pomembno je predhodno znanje in da so za svoje učenje tudi odgovorni. Všeč jim je bilo tudi, da sem jih pri predstavitev dokazov ali vprašanj z zanimanjem poslušala in jim dajala vedeti, da so njihove zamisli in ideje tudi zame pomembne.

ZAKLJUČEK

Vsi, ki se ukvarjamo z vzgojo in izobraževanjem, se pogosto sprašujemo, kako bi lahko izboljšali delo v razredu, na kakšen način bi otroke pripeljali do trajnejšega in bolj kakovostnega znanja. Razmišljamo, kako načrtovati proces izobraževanja, da bi se učitelji in učenci ter posledično tudi starši dobro počutili. Konstruktivistični didaktični model in sodelovalno učenje nista izziv le sodobnega pouka, ampak tudi vsakega učitelja. Prepričana sem, da konstruktivistični pristop zagotavlja trajnejše in bolj kakovostno znanje od klasičnega. Učenci so bolj samostojni in sami odločajo, katere aktivnosti bodo vključili v delo. Podatki, ki jih najdejo učenci sami (internet, šolska knjižnica ...), različne vrste informacij, ki so učencem ponujene – med drugim učiteljeva razlaga, besedila v učbenikih ali katera druga gradiva

odtehtajo svoj delež. Še posebej pri nadarjenih učencih je bilo opaziti veliko zavzetost in delovno vnemo. Učenci so bili zelo zadovoljni, saj so se pri urah zelo nasmejali, veliko ponovili, spet drugi pa se naučili nekaj novega. Zbrali so raznolike dokaze: pisne izdelke, slike, delovne liste, predstavitve in druge izdelke.

Literatura:

Bezić, T. (2012). Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci po desetih letih uvajanja novega Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v 9-letni OŠ; Kje smo in kam hočemo? Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Formativno spremljanje na razredni stopnji: priročnik za učitelje. (2018). Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Marentič Požarnik, B. (2003). Konstruktivizem v šoli in izobraževanje učiteljev. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete, Slovensko društvo pedagogov.

Strmčnik, F. (1993). Učna diferenciacija in individualizacija v naši osnovni šoli. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Vida Novak: O Cankarju malo drugače

OŠ Dobrova

vida.novak1@gmail.com

Lektorirala: Vida Novak, prof. SLJ

Izveček

Ker je bilo leto 2018 razglašeno za Cankarjevo leto, ko so po vsej Sloveniji potekale najrazličnejše prireditve in dogodki, povezani s tem vrhunskim avtorjem in ker se je Cankar rodil v naši neposredni bližini, smo se tudi na OŠ Dobrova odločili, da bomo vsakoletni šolski literarni natečaj namenili njemu, njegovim delom oz. aktualizaciji letih. Natečaj smo naslovili z »*Ali sreča je kakor sonce: kadar je najlepše, zatone*« in tako dali možnost, da svojo kreativnost pokažejo predvsem t. i. verbalno/besedno nadarjeni učenci, ki svoje ustvarjalnosti, inovativnosti, izvirmosti pri rednem pouku zaradi časovne stiske in (pre)obremenjenosti učitelja pogosto ne morejo izkazati.

Učenci 6. razredov so se tako po prebranih treh črticah (Skodelica kave, Pehar suhih hrušk, Enajsta šola) in pogovoru o njihovi vsebini odločili za eno in jo »spremenili« v *strip*; tudi učenci 7. razredov so spoznali že omenjene črtice in jih preoblikovali v *pesem* – črtico v pesmico oz. črtico v komad; učencem 8. razredov je bil predstavljen Cankarjev življenjepis in na podlagi le-tega so tvorili *haikuje*; devetošolci pa so bili postavljeni pred

nalogo, da napišejo *črtico*, na izbiro pa so imeli dva naslova, in sicer: *Ali sreča je kakor sonce: kadar je najlepše, zatone* ali *Tudi prijatelju je treba povedati resnico v obraz* (Cankarjeva citata).

Ključne besede: Ivan Cankar, Cankarjevo leto, literarni natečaj, strip, pesem, haiku, črtica

Abstract

Year 2018 was dedicated to our great writer Ivan Cankar. Variety of activities and events all around Slovenia took place in celebration of his work. Cankar was born in our schools vicinity. To promote his literary work and place it into modern time we decided this year's literary competition in his honour. The title, a quote of Cankar's, "Is the happiness like the Sun when most beautiful it sets." was picked to give students a chance to express their creativity, innovativeness and originality. They cannot show these abilities in regular lessons due to time constraints and overload of schoolwork.

Students of grade six read and discuss three short novels *Pehar suhih hrušk* (A basket of dried pears), *Skodelica kave* (A cup of coffee) and *Enajsta šola* (Eleventh school) and changed one of them into a comic. Seventh graders changed the same short novels into poems. Eighth graders learned about author's biography and wrote haikus about. Nine graders wrote their own short novels with titles "Is the happiness like the Sun when most beautiful it sets. "and " Also a friend must be told the truth in the face." both of them authors quotes.

Key words: Ivan Cankar, Cankar's year, literary competition, a comic, poem, haiku, short novel

1 Uvod

Leto 2018 je bilo razglašeno za Cankarjevo leto, ko so po vsej Sloveniji potekale najrazličnejše prireditve in dogodki, povezani s tem vrhunskim pesnikom, pisateljem, dramatikom in ker se je Cankar rodil v naši neposredni bližini, smo se tudi na naši šoli odločili, da bo vsakoletni šolski literarni natečaj tokrat namenjen njemu, njegovim delom oz. aktualizaciji le-teh.

Zdi se nam namreč pomembno in prav, da učenci vedo še kaj več o Ivanu Cankarju kot zgolj to, da se je rodil na Vrhniki. Želeli smo tudi ovreči stereotip, da Cankarja nihče ne bere, da so današnji mladini njegova besedila zelo oddaljena, obenem pa smo želeli dati možnost, da svojo kreativnost pokažejo predvsem t. i. verbalno/besedno nadarjeni učenci, ki svoje ustvarjalnosti, inovativnosti, izvirnosti pri rednem pouku zaradi časovne stiske in (pre)obremenjenosti učitelja pogosto ne morejo izkazati.

Ferbežer (1987) o verbalni nadarjenosti pravi, da nadarjeni na splošno izkazujejo višjo stopnjo besednih in verbalnih sposobnosti, njihov slog je lepši, besednjak bogatejši, bolj zgodaj začnejo brati in imajo močnejše bralne interese. (str. 73)

Zavedali smo se, da moramo učence na natečaj predhodno pripraviti, zato smo se najprej seznanili z vsebino izbranih Cankarjevih del, ki so predstavljali podlago za poznejše ustvarjanje.

2 Vsebinska podlaga za izvedbo natečaja

Cankarjeva zbirka črtic *Moje življenje* je prvič izšla v samostojni knjižni izdaji leta 1920, predtem pa so posamezne črtice v letu 1914 izhajale v Slovenskem narodu. Zbirka je po letu 1920 doživela mnogo ponatisov in različnih izdaj. Za potrebe natečaja smo uporabili eno izmed izdaj, ki vsebuje 14 črtic, ki so oštevilčene z rimskimi številkami I–XIV, in 11 črtic, ki so naslovljene. Cankarjeve črtice v tej zbirki govorijo o Ivanovem otroštvu, ki ga zaznamuje revščina, pomanjkanje in velika materina požrtvovalnost.

Zavedali smo se, da je tematika črtic težka, morda težko razumljiva, predvsem za učence 6. in 7. razredov, zato smo se odločili za tri črtice, ki so po našem mnenju primerne, seveda ob ustrezni razlagi oz. ustreznem vodenju.

Nikakor nismo želeli potrditi mnenja Saše Eržen, ki je v članku v Mladini navedla: »Čeprav številne od njegovih stvaritev prežema satira, pridevnik cankarjanski označuje nekaj težkega, trpečega, zamorjenega, za kar se verjetno lahko zahvalimo prezgodnjemu šolskemu pitanju s temami, ki jim otroci zaradi pomanjkanja izkušenj niso kos.« Cilj je bil, predstaviti Cankarjeva dela sproščeno, sodobno in dinamično.

Učence 6., 7. in 8. razredov smo seznanili s tremi črticami, in sicer: *Skodelica kave*, *Enajsta šola* (črtica, ki je v zbirki označena z rimsko številko II) ter *Pehar suhih hrušk* (črtica, ki je v zbirki označena z rimsko številko III). Učenci 9. razredov pa so vsebino omenjenih črtic poznali, saj so zbirko črtic prebrali za domače branje, ki pomeni učenčevo samostojno branje literarnega dela zunaj šole (doma) in naj bi bilo dopolnilo k obravnavanim književnim besedilom v šoli.

3 Priprava na samostojno literarno ustvarjanje

Vzporedno z razpisom natečaja, s katerim so bili učenci seznanjeni pri urah slovenščine in s pomočjo obvestil na oglasnih deskah po šoli, se je začela priprava.

Učence smo seznanili z življenjem in delom Ivana Cankarja, ogledali so si kratek film, sledilo je interpretativno branje že omenjenih treh črtic.

Po vsaki prebrani črtici je sledila razlaga starinskih, narečnih oz. neznanih besed, vsebinska analiza črtice, izražanje doživetij in povezovanje dogajanja s sedanjim časom oz. njihovim otroštvom.

Namenoma učencem nismo dali učnih oz. delovnih listov, ampak je predpriprava na samostojno ustvarjanje potekala v bolj sproščenem ozračju pogovora, igre.

Učenci so si ogledali tudi stripovsko izvedbo črtice *Pehar suhih hrušk*, objavljeno v stripu *Moj lajf* uveljavljenega mladinskega pisca Boštjana Gorenca – Pižame ter ilustratorke Tanje Komadine. Prelistali so slikanico *Pehar suhih hrušk* z ilustracijami Jelke Godec Schmidt in se navduševali ob *Skodelici kave* v knjigi *sLOLvnski klasiki 1* že zgoraj omenjenega Boštjana Gorenca – Pižame.

Ogledali so si tudi, kaj je danes poimenovano s "skodelica kave" – Cankarjeva skodelica kave (vrhunska mešanica kave), skodelica z motivom Ivana Cankarja in napisom Skodelica kave. Seznanili smo se z izrazom enajsta šola, ki je bil znan že Valentinu Vodniku. Pod avstrijskim cesarjem Jožefom je bilo do nove maše namreč dovolj deset let učenja, enajsta šola je bila torej višek znanja in modrosti. Enajsta šola je bila na bregu in v plitvini Ljubljance, pod mostom, čez katerega vodi cesta z Vrhnike v Borovnico. Bila je priljubljeno zbirališče vrhniških otrok, ki so iz Ljubljance potegnili najrazličnejše predmete in si z različnimi igrami krajšali čas in za katero je Cankar (1995) rekel: »Mnogokaj sem študiral v svojem življenju, ali toliko bogate in koristne učenosti, kakor jo daje svojim učencem enajsta šola pod mostom, nisem zadobil nikjer in nikoli.« (str. 6) Učenci pa so se tudi posladkali s suhimi hruškami.

Pozanimali smo se tudi, kaj vse danes nosi ime po Cankarju: kulturni ustanovi Cankarjev dom v Ljubljani in Cankarjev dom na Vrhniki; njegovo ime nosijo številne ceste ali ulice v slovenskih mestih; po njem pa je poimenovan tudi del ljubljanskega hriba Rožnik (Cankarjev vrh); pohodniška pešpot Cankarjeva literarna pot; Cankarjeva knjižnica Vrhnika; tekmovanje iz znanja slovenščine za Cankarjevo priznanje; njegovo ime nosijo štiri osnovne šole v Sloveniji (Vrhnika, Trbovlje, Ljutomer, Maribor) in tudi šola na Hrvaškem (Zagreb) nosi ime po njem. Cankar je bil upodobljen na nekdanjem bankovcu za 10.000 SIT.

Učenci 6. razredov so se nato odločili za eno črtico in jo »spremenili« v **strip** (SSKJ2: *strip* -a m (î) *zgodba, prikazana z zaporedjem slik in z besedilom navadno v oblačkih*). Ta oblika zgodbe jim je bila že znana, saj smo jo že predtem obravnavali pri rednih urah pouka.

Učenci 7. razredov so se tudi odločili za eno izmed treh črtic in jo preoblikovali v **pesem – črtico v pesmico oz. črtico v komad** (SSKJ2: *komád* -a m (â) 2. publ., navadno s prilastkom *umetniško delo, stvaritev, zlasti gledališka ali glasbena*).

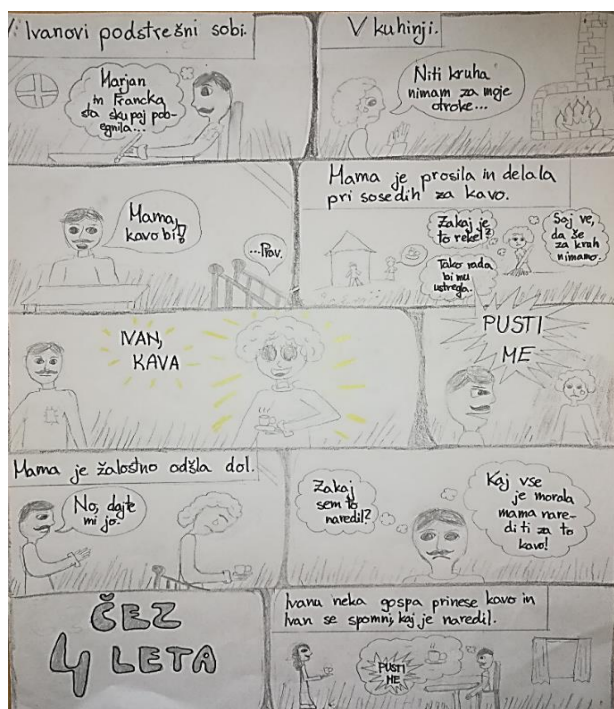
Učenci 8. razredov so se seznanili z japonsko pesniško obliko **haiku** (SSKJ2: **haiku** -ja [hajkú tudi hájku] m (û; â) lit. *pesem iz treh verzov po pet, sedem in pet zlogov, ki zgoščeno prikazuje*

trenutek iz narave, povezan z dogajanjem v človekovi notranjosti) in se v njej poigrali z neko temo, povezano z Ivanom Cankarjem

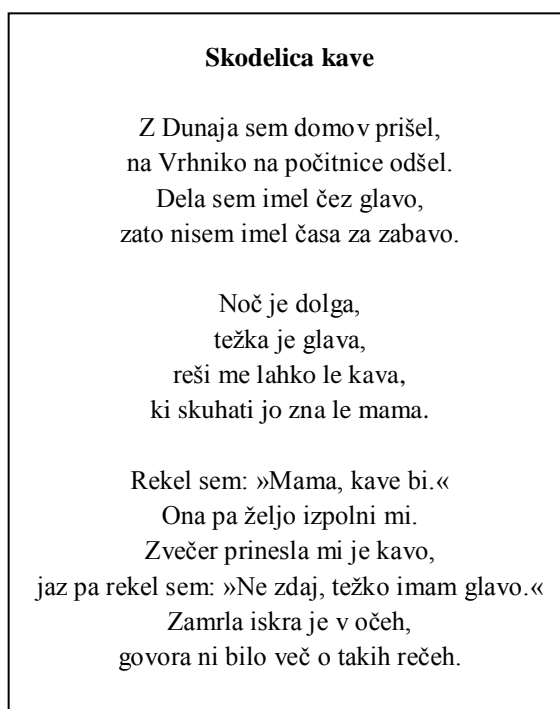
Devetošolci pa so bili postavljeni pred nalogo, da napišejo **črtico** (»Črtica je kratka pripoved, za katero je značilen opis čustev in trenutnih razpoloženj, manj pomemben pa je prikaz zgodbe. Zgodba v črtici je navadno droben dogodek, ki je izhodišče za opis razpoloženj.« (Kodre, 2018, str. 202)), na izbiro pa so imeli dva naslova, in sicer: *Ali sreča je kakor sonce: kadar je najlepše, zatone* ali *Tudi prijatelju je treba povedati resnico v obraz* (Cankarjeva citata). To besedilno vrsto so učenci že poznali, saj smo jo obravnavali ob obravnavi domačega branja.

Naj poudarimo, da so učenci ustvarjali doma, kar pomeni, da so imeli dovolj časa za razmislek, ustvarjanje, popravke in niso bili omejeni, kot so pri pouku s 45 oz. 90 minutami. Kot motivacija jim je služila razpisana nagrada in ugled, ki ga dobi zmagovalec.

4 Primeri izdelkov

Slika 1: Strip z naslovom Skodelica kave

Slika 2: Črtica v pesmico oz. komad

Srce mu bije,
ker ljubi Slovence in
kavo rad pije.

Rodil se mami
Cankar je, osmi sine,
iskal je rime.

Na Vrhniki bil
je pesnik brkat, pisal
je rime rad.

Cankar pisal je
pesmi in romane, da
te kar zlo vname.

TUDI PRIJATELJU JE TREBA POVEDATI RESNICO V OBRAZ

Ko tako posedam na še en sončen dan in gledam v neznano, se potapljam v svoje misli in spomine, prepletene z veseljem in radostjo ter tudi v take, prepojene z nesrečo in žalostjo. Opazujem mimoidoče in se sprašujem, kakšno je bilo njihovo življenje, kakšna je njihova zgodba, kakšni so njihovi spomini in o čem premišlujejo prav ta trenutek. Opazim mlad, zaljubljen par, kako se spreha in smehlja ...

Spomin se mi vrne v čase moje mladosti. Spomni me name in na mojo najboljšo prijateljico, kako sva nevedno stopali v svet. Bilo nama je 16 let in bili sva precej živahni za svoja leta. Ana je bila precej gobezdava in ni imela nobenih zadržkov povedati ljudem stvari v obraz prav take, kakršne so bile. Jaz pa sem bila bolj vljudna in tiha, a če je bilo treba, sem tudi jaz znala biti odrezava.

Slika 2: Odlomek iz črtice naše devetošolke

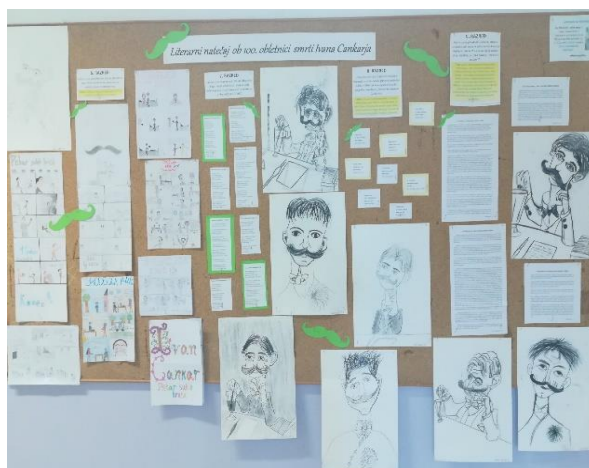
5 Zaključek

Učitelji se vsak dan srečujemo z različnimi učenci. Vsak učenec je individuum in vsak si zasluži določeno pozornost učitelja, pa vendar se (pre)pogosto zgodi, da se nadarjeni učenci zaradi časovne stiske in (pre)obremenjenosti učitelja pogosto ne morejo izkazati svoje kreativnosti. Zavedamo se, da je tem učencem potrebno dati možnost, da se izkažejo, potrebno jim je nuditi podporo ter nasvete, da bi lahko izkoristili svoj potencial.

Nadarjenost učencev je tema, o kateri zasledimo vsak dan več literature, a splošno sprejeta definicija ne obstaja. Strmčnik (1987) pravi, da gre za vsoto danih in pridobljenih dejavnikov, ki omogočajo nadpovprečne stvarne ali latentne, osebno ali družbeno

Slika 5: Dobitniki knjižne nagrade iz rok Žige X Gombača

koristne stvaritve na enem ali več toriščih ljudske dejavnosti.

Ob zaključku natečaja je bil v vsaki skupini izbran najboljši izdelek. Izdelke je pregledala šolska tekmovalna komisija, ki so jo sestavljali učitelji slovenščine. Kriterij je bil oblikovan na podlagi: ustreznosti vsebine naslovu, poznavanju vsebine prebranih črtic in besedilnih vrst, samosvojsosti, svežine, izvirnosti.

Nagrajenci so bili razglašeni na prireditvi ob zaključku bralne značke in so iz rok mladinskega pisatelja Žige X Gombača prejeli knjižno nagrado sLOLvenski klasiki (avtor: Boštjan Gorenc – Pižama), najboljši izdelki so bili razstavljeni na oglasni deski v šoli in objavljeni v šolskem glasilu Dobrov(olj)ček.

6 Viri in literatura

- Cankar, I.(1995). *Moje življenje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Bezić, T., Strmčnik, F., Ferbežer, I., Jaušovec, N., Dobnik, B., Artač, J., Bragato, S., Nanut Brovč, N., Pahor, N., Skrt Leban, N. (1998). *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*. Zbornik (Ur. Tanja Bezić). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Ferbežer, I. (1987). *Šolsko-pedagoški opazovalni študij nadarjenih učencev. Dodatni pouk v OŠ*. Maribor: Pedagoška fakulteta Maribor.
- Kodre, P. (2018). *Od glasov do knjižnih svetov*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o. (202)
- Visit Vrhnika. Dostopno na: <http://www.visitvrhnika.si/si/kaj-poceti/vrhnika-cankarjevo-mesto/cankarjeva-enajsta-sola> (pridobljeno 5. 3. 2019)
- Eržen, S. (2017). *Cankar v oblakih*. Dostopno na: <https://www.mladina.si/183359/cankar-v-oblackih/> (pridobljeno 5. 3. 2019)
- SSKJ2. Dostopno na: <http://www.sskj2.si/> (pridobljeno 5. 3. 2019)
- <http://gradiva.txt.si/slovenscina/slovenscina-za-gimnazije-srednje-sole/3-letnik/3-letnik/modena/-ivan-cankar-na-klancu/o-avtorju-74/o-avtorju-74/> (pridobljeno 5. 3. 2019)

Natalija Novak: Dvojno izjemen učenec z motnjo avtističnega spektra – vključevanje likovne nadarjenosti pri odpravljanju ovir in primanjkljajev na socialnem in kognitivnem področju

OŠ in vrtec Sveta Trojica

natalija.novak@ostrojica.si

Lektoriral: Maja Razboršek, prof. slovenščine

Povzetek

Učenci z motnjo avtističnega spektra se srečujejo s težavami na treh področjih, in sicer na področju:

- socialne interakcije (socialna izoliranost, okrnjena interpretacija socialnega vedenja);
- socialne komunikacije (razumevanje in uporaba verbalne in neverbalne komunikacije);
- fleksibilnosti vedenja in mišljenja (težave s prilagajanjem vedenja novim socialnim situacijam).

Za omenjenimi težavami pa se pri teh učencih velikokrat skrivajo specifične nadarjenosti in talenti na ustvarjalnem področju, specifično izobraževalnem področju, umetniškem področju ...

Povezovanje in razumevanje dvojne izjemnosti teh učencev je pri vzgojno-izobraževalnem delu poseben izziv za učitelja, učenca samega ter njegovo socialno okolico.

V prispevku bom predstavila delo z učencem, ki je ob avtističnih težavah imel diagnosticirane tudi specifične učne težave na področju branja in pisanja ter bil prepoznan kot izredno likovno nadarjen. Likovno spretnost, izredno sposobnost vizualnega zaznavanja in pomnjenja ter izreden interes do risanja smo učitelji zaznali že v začetku prve triade. Njegovo močno področje je bilo tudi bogato besedišče ter specifični tematski interesi s področja geografije in zgodovine. Preko sistematičnega in načrtnega dela je likovna nadarjenost (predvsem risanje) postalo učenčevo osnovno orodje, preko katerega je razvijal motivacijo za delo in vztrajanje pri premagovanju šibkih področij. Prav tako je razvijal asociativno razmišljanje in asociativne tehnike pomnjenja, se vključeval v skupinsko delo, razvijal pozitivno samopodobo ter socialne odnose z vrstniki.

Ključne besede: dvojno izjemen učenec, avtizem, likovna nadarjenost, učno okolje, asociativno razmišljanje

Abstract

Students with autistic spectrum disorders are faced with problems in three areas:

- social interaction (social isolation, stunted interpretation of social behaviour)
- social communication (understanding and using verbal and non-verbal communication)
- flexibility of behaviour and thinking (problems with adapting behaviour to new social situations).

Behind above mentioned problems, these pupils often hide the specific talents and talents in the creative field, the specific educational field, the artistic field ...

Linking and understanding the double excellence of these students in the educational work is a challenge for the teacher, the student himself and his social environment.

In the article I will present the work with a student who, beside the autistic difficulties, also had specific learning problems in the field of reading and writing, and was recognized as an extraordinary artistic talent. Teachers at the beginning of the first triade saw the artistic skill, the extraordinary ability of visual perception and memory, and the extraordinary interest in drawing. His strong field was also rich vocabulary and specific thematic interests in Geography and History. Through systematic and planned work, artistic talent, especially drawing, became the student's basic tool through which he developed motivation for school work and insisting on overcoming the weak areas. He also developed associative thinking and associative memory techniques, joined group work, developed positive self-image and social relationships with peers.

Key words: double exceptional student, autism, artistic talent, learning environment, associative thinking

UVOD

V svoji praksi se srečujem z raznolikimi učenci s posebnimi potrebami, poseben izziv pri delu pa mi predstavljajo dvojno izjemni učenci, pri katerih se srečujem s sopojavnostjo specifičnih učnih težav, posebnih potreb na socialnem in vedenjskem področju ter njihovo nadarjenostjo na ustvarjalnem področju. A. Clement Morrisonova (2018) pravi, da je odgovornost šole in staršev, da za te učence oblikuje takšen individualiziran program, ki bo izboljšal učenčevo učenje in spodbujal socialno dobro razvitega posameznika. To nam lahko uspe le ob natančnem prepoznavanju učenčevih potreb in potencialov ter sistematičnem delu, ki temelji na sistemskem pristopu z vključevanjem in povezovanjem celotnega šolskega tima, staršev in zunanjih strokovnih institucij ter vrstnikov. Pri delu sem se srečala z učencem, ki je bil diagnosticiran kot učenec z motnjo avtističnega spektra. K tej motnji so bile pridružene še specifične učne težave na področju branja in pisanja, ob tem pa je bil tudi izredno likovno nadarjen. Kot izvajalka dodatne strokovne pomoči in koordinatorica dela z dvojno izjemnim učencem sem pri svojem delu obravnavo z njim osnovala tako, da sem izhajala iz učenčevih močnih področij in iskala strategije ter načine dela, ki so lahko vključevale likovne talente in visoko razvite spretnosti vizualnega zaznavanja učenca. Ob individualni obravnavi je bilo ključnega pomena tudi ustvarjanje inkluzivnega okolja znotraj razredne skupnosti in med vrstniki ter na nivoju celotne šole. Le v takšnem okolju je učenec dobil priložnost, da svoje likovne sposobnosti vključuje v učno delo v razredu, jih predstavlja pred sošolci in vrstniki ter si na tak način krepi tudi svojo samopodobo.

Dvojno izjemni učenci

Dvojno izjemni učenci so učenci s potenciali, ki jim omogočajo visoke dosežke, ter imajo tudi lastnosti učencev s primanjkljaji in motnjami, zaradi katerih se soočajo s številnimi težavami

pri učenju (Brody in Mills 1997, v Košak Babuder in Kavkler, 2014). Nadarjenost se lahko pojavlja na enem specifičnem izobraževalnem področju, umetniškem področju, intelektualnem področju, psihomotoričnem področju ali na več področjih hkrati. Značilni primanjkljaji, ki se sopojavljajo z nadarjenostjo, pa so običajno povezani s specifičnimi učnimi težavami, vedenjskimi težavami, z motnjami pozornosti in hiperaktivnostjo in z motnjami avtističnega spektra (Baum, 2004, v Košak Babuder Kavkler, 2014).

Učenci z motnjo avtističnega spektra, ki je bila tudi osnovna motnja našega učenca, imajo težave na treh glavnih področjih:

- pri socialni interakciji (socialna izoliranost, okrnjena interpretacija socialnega vedenja);
- pri socialni komunikaciji (razumevanje in uporaba verbalne in neverbalne komunikacije);
- pri fleksibilnosti vedenja in mišljenja (težave s prilagajanjem vedenja novim socialnim situacijam) (Hannah, 2009).

Motnji avtističnega spektra so se učecu pridružile specifične učne težave na področju branja in pisanja. Njegova močna področja so bila bogato besedišče na specifičnih področjih, visoka stopnja vizualnih sposobnosti in spretnosti, ugotovljene povprečne do nadpovprečne sposobnosti na govornem in jezikovnem področju ter likovna nadarjenost. Učiteljica likovne umetnosti, ki je učenca spremljala in usmerjala pri razvoju njegovega likovnega talenta, je učenca opisala kot ekspresivnega umetnika, ki se posebej dobro izraža pri ustvarjanju na ploskvi, medtem ko se v 3D prostoru ne znajde. Njegov glavni element izražanja je črta, njegove linije so čiste, odločne in jasno začrtane. Podobe realnega sveta prenaša na list s fotografsko natančnostjo.

Poznavanje potreb in specifičnosti pri funkcioniranju dvojno izjemnega učenca je temeljno izhodišče za pripravo individualiziranega programa in načrtovanje kontinuiranih obravnav na vseh poljih učenčevega delovanja. Le na tak način lahko učencu omogočimo celostni razvoj in dobro socialno vključenost.

SISTEMSKI PRISTOP

Ustvarjanje inkluzivnega okolja za učence s posebnimi potrebami in tudi za dvojno izjemne učence zahteva sistematičen pristop z identifikacijo komponent kompleksnega sistema inkluzivne šole in možnost izbire strategij na različnih ravneh, kar omogoča veliko verjetnost za doseg sprememb v praksi (Banathy, 1996, v Kavkler, 2008). Sistem, ki omogoča doseganje ciljev inkluzije, je sistemski pristop, ki temelji na vključevanju in povezovanju vseh

podsystemov: učenec, razred, šola in širše okolje. Če vsi podsisitemi delujejo usklajeno, dobimo učinkovit sistem, ki podpira uspešno vzgojo in izobraževanje učencev, ki so dvojno izjemni (Košak Babuder in Kavkler, 2014).

Podsistem učenec

Od učne uspešnosti je odvisno, kako dvojno izjemen učenec doživlja samega sebe, kakšna je njegova samopodoba in nadaljnje šolanje (Košak Babuder in Kavkler, 2014). Učno uspešnost pri učencu lahko zagotovimo z dobro pripravljenim individualiziranim programom, ki natančno opredeljuje učenčeve posebne vzgojno-izobraževalne potrebe in obravnavo, ki mu omogoča premagovanje ovir in primanjkljajev, hkrati pa vsebuje učinkovite prilagoditve in strategije poučevanja v razredu, ki za tega učenca ustvarjajo prostor za razvoj njegovih potencialov. Ena izmed najučinkovitejših strategij za delo z dvojno izjemnimi učenci je upoštevanje učenčevih močnih področij (Bracamonte, 2010, v Košak Babuder in Kavkler, 2014). Ta strategija poudarja razvoj talentov pred odpravljanjem primanjkljajev, vključuje interese in sposobnosti učenca ter povečuje njegovo motivacijo in frustracijsko toleranco. Učitelj s takšnim pristopom učencu nudi priložnost za ustvarjalno delo.

Podsistem razred

Učenec je del razreda in razredni učitelj je odgovoren za učenca (Perras, 2015, v Clement Morison, 2018) ter ima ključno vlogo v razredu. Učitelj s svojimi stališči, z znanjem in s strategijami za delo z učencem in razredom, s povezovanjem z drugimi strokovnimi delavci na šoli ter s svojo občutljivostjo v veliki meri pripomore k uspešnemu inkluzivnemu izobraževanju (Kavkler, 2008). Učitelj v razredu prilagaja poučevanje učenčevim primanjkljajem in močnim področjem, učencu zagotavlja pomoč pri organizaciji učenja, vključuje druge učence k sodelovanju in omogoča tutorsko pomoč, v poučevanje vključuje podporno tehnologijo ter sodeluje z učitelji dodatne strokovne pomoči ter drugimi strokovnjaki, ki obravnavajo učenca. Našteti pristopi učencu omogočajo uspeh inkluzivnega izobraževanja.

Ob učitelju imajo pomembno vlogo tudi vrstniki. Vrstnikom v razredu je treba posredovati informacije o učencu, hkrati pa tudi njih opolnomočiti in opremiti s socialnimi in komunikacijskimi spretnostmi, s katerimi bodo dober model temu učencu, prav tako pa mu bodo v pomoč in podporo pri premagovanju njegovih ovir in primanjkljajev na socialnem področju (Eaton, 2004, v Kavkler, 2008).

Delo z razredom in vrstniki je bilo v našem primeru organizirano v okviru dodatne strokovne pomoči in z različnimi razrednimi projekti. Ob pomoči in usmerjanju socialne pedagoginje je učenec pri pouku v razredu razvijal veščine in spretnosti, ki so potrebne pri skupinskem delu, v razred pa je ob usmerjanju prenašal podporne strategije za premagovanje primanjkljajev, ki se jih je učil pri individualnih urah. Dodatna strokovna pomoč je bila usmerjena tudi na delo s celotnim razredom in se je izvajala v okviru medpredmetnega povezovanja in na razrednih urah. Z različnimi razrednimi projekti in programom za krepitev medsebojnih odnosov in za razvijanje socialnih in komunikacijskih veščin smo pri učencih razvijali pozitiven odnos do drugačnosti, pozitivno klimo v razredu ter medsebojno podporo in pomoč. Velikega pomena za dvojno izjemnega učenca pa je bilo to, da je lahko znotraj skupine izražal svoj likovni talent, ga vključeval v skupinsko delo z vrstniki in se z njim pozitivno predstavil pred skupino.

V nadaljevanju vam bom predstavila uspešne strategije dela z učencem, ki so izhajale iz učenčevih močnih področij in njegovega likovnega talenta.

Risanje kot motivator

Motivatorji (Attwood, 2007) so stvari, dejavnosti, teme, ki jih ima otrok rad, ga zanimajo in so njegov močan interes. Vse to lahko uporabimo oz. vpletemo v ostale dejavnosti, ki za otroka niso tako privlačne, se zanje ne zanima ali ima do njih odpor.

Učenec, ki ga predstavljam v tem prispevku, je znake likovne nadarjenosti kazal že od vstopa v šolo. Risanje je bilo zanj neke vrste obsesija. Risal je med poukom, med igro, v prostem času in velikokrat smo mu risanje morali tudi prepovedati, da je lahko sledil pouku. Da pa ne bi tega doživljal kot kazen, smo risanje določili kot nagrado oz. motivator, ki ga je vzpodbujal k temu, da je najprej opravil zadano delo, nato pa je lahko risal. Na tak način smo učenca aktivirali in motivirali k opravljanju stvari, ki so mu bile naporene in jih ni želel početi, hkrati pa mu nudili priložnost, da je z risanjem izražal svoje doživljanje sveta in razvijal svoj likovni talent.

Uporaba znakov, slikic

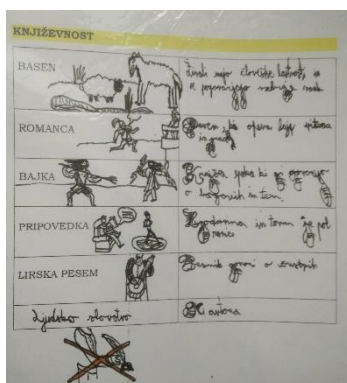
Učenci z avtizmom imajo zelo dobro razvito vizualno zaznavanje, tako jim določen znak, slika, pove oz. pomeni več kot tisoč izrečenih besed (Hannah, 2009). Učitelji smo tako pri individualnem delu kot pri delu v razredu uporabljali veliko vizualnih znakov, sličic ter drugih vizualnih opor, preko katerih je učenec veliko uspešneje usvajal in razumel določena pravila, ukaze, navodila pri nalogah ter usvajal učno snov.

Vizualne asociacije in asociativne povezave

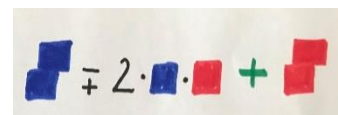
Asociativne povezave so grafični prikaz tehnik pomnjenja tj. asociacij. Ta tehnika pomaga, da se otrok na lažji način spomni pesmi ali učne snovi s pomočjo slik, risb, simbolov in barv. (Rajović, 2015).

Učenec se je s pomočjo vizualnih asociacij učil novih pojmov, usvajal abstraktne vsebine pri različnih predmetih ter se učil pesmic pri slovenskem jeziku. Učenec je to tehniko pomnjenja spoznal pri uri dodatne strokovne pomoči, kasneje jo je uporabljal pri domačem učenju ter delno pri delu v razredu. Preko omenjene tehnike je učenec razvijal asociativno mišljenje, krepil spretnosti vizualnega pomnjenja ter zmožnost priklica besed, vsebine preko vizualne podobe.

Primer vizualnih asociacij književnih pojmov ter pravila za izračun kvadrata dvočlenika

$$(a + b)^2 =$$

Vizualizacija zgodb, spisov, obnov pri slovenskem jeziku

Učenec je zaradi specifičnih učnih težav imel velik odpor do pisanja, hkrati pa težko organiziral in oblikoval misli pri obnavljanju, povzemanju in pripovedovanju. Za premagovanje te težave smo učencu pripravili grafični skelet za strukturo pisnega izdelka. Vanj je učenec najprej narisal zgodbo in jo šele nato ubesedil in zapisal po dani strukturi. Risanje oz. vizualizacijo zgodbe smo uporabljali tudi pri domačem branju in govornih nastopih. Učenec je s pomočjo te strategije napredoval v tolikšni meri, da od šestega razreda dalje ni potreboval več vizualne opore, ampak je svoje vidne podobe ubesedil na miselnem nivoju v znano strukturo.

Pri oblikovanju in izbiri vizualnih asociacij je zelo pomembno, da asociacije izhajajo iz učenca. Te imajo veliko večjo moč pri zapomnitvi in priklicu, kot jih imajo asociacije, ki jih izbere učitelj.

Vloga risarja pri skupinskem delu

Učencu smo pri skupinskem delu velikokrat dodelili vlogo risarja, preko katere je v skupini prevzel odgovornost za likovno opremljenost plakata in vizualne asociacije učne snovi. Učenec

je skozi svojo vlogo razvijal občutek pripadnosti skupini, občutek moči, da lahko in zmore prispevati k skupinskemu izdelku, ob tem pa lahko pokaže svoje likovne spretnosti. Na tak način se je krepila tudi njegova samopodoba.

Podsistem šola

Šola z inkluzivnim pristopom, za katerim stoji vodstvo šole, mora poskrbeti za oblikovanje individualiziranih programov, ki pomagajo učencu premagovati njegove težave ter razvijati njegovo nadarjenost. V okviru programov je treba jasno opredeliti vloge in odgovornosti za izvajanje obravnav in intervencij. Učiteljem ter drugim strokovnim delavcem mora šola omogočiti strokovno izpopolnjevanje in izobraževanje ter jim omogočiti materialne in druge vire za uspešno delo z dvojno izjemnimi učenci. Šola mora stremeti tudi k sodelovanju s starši in jih aktivno vključevati v pripravo individualiziranih programov. V okviru programov dela z nadarjenimi naj šola ponudi čim več raznolikih dejavnosti, preko katerih lahko učenci razvijajo svoje talente. Za ustvarjanje inkluzivne šole je ključnega pomena sodelovanje, dobro načrtovanje in timsko delo (Košak Babuder in Kavkler, 2014).

Na nivoju šole smo pri nas izvajali tudi program za nadarjene, tako da smo učenca vključevali v različne likovne in druge aktivnosti. Njegove izdelke smo javno predstavljali na šolskih, občinskih in regijskih razstavah ter jih vključevali v razredne in šolske publikacije. Udeleževal se je različnih likovnih natečajev, delavnic in srečanj.

Za ustvarjanje strpne in inkluzivne šolske klime smo učitelji organizirali različne dneve dejavnosti na nivoju celotne šole, na katerih so imeli učenci možnost spoznavati učence in odrasle z različnimi posebnimi potrebami ter se družiti z njimi.

Podsistem širše okolje

Šola za ustvarjanje inkluzivnega okolja išče tudi vire in pomoč izven šolskega okolja ter si prizadeva za sodelovanje z njimi. V primeru našega učenca smo se povezovali z Inkluzivnim timom Maribor, učenčevo pedopsihiatrinjo in starši, ki so v šolo prinašali informacije o učenčevem funkcioniranju izven šole ter z različnimi likovnimi društvi in ustvarjalci v ožji in širši okolici. To nam je omogočalo celosten pogled na učenčeve potrebe, hkrati pa šolskemu timu omogočalo podporo, evalviranje in nadgrajevanje strokovnega dela.

ZAKLJUČEK

Delovanje šole in strokovnih delavcev na vseh podsistemih, ki sem jih opisala zgoraj, je našemu učencu omogočilo, da je uspešno napredoval na kognitivnem, vedenjskem in osebnostnem

področju. Za uspešen napredek so v veliki meri zaslužni učitelji, ki so s svojo senzibilnostjo in pripravljenostjo angažirano sodelovali in se razvijali v ožjih in širših timih ter v svoje delo v razredu vključevali strategije, ki jih je učenec razvijal pri dodatni strokovni pomoči. Šolski tim je ves čas imel tudi podporo vodstva in staršev, ki so bili redno vključeni k oblikovanju in evalviranju individualiziranih programov. S takšnim načinom delom dela in sodelovanjem vseh vključenih lahko dvojno izjemni učenci razvijajo svoje potenciale in talente, hkrati pa uspešno premagujejo in razvijajo svoje primanjkljaje in šibka področja.

Literatura:

Attwood, T. (2007). Aspergerjev sindrom. Priročnik za starše in strokovne delavce. Ljubljana: Megaton d.o.o..

Clement Morrison A. (2018). 1 + 1 = 3+ Integriran netradicionalni model šolske obravnave za učence z diagnozo dvojne izjemnosti – z nadarjenostjo in s specifičnimi učnimi težavami. V M. Košak Babuder idr. (ur.), Specifične učne težave – sopojavljanje težav in možnosti za uresničevanje pozitivnih izidov: Zbornik prispevkov (str. 40–50). Ljubljana: Društvo Bravo – društvo za pomoč otrokom in mladostnikom s specifičnimi učnimi težavami.

Hannah L. (2009). Učenje mlajših otrok z motnjami avtističnega spektra: priročnik za starše in strokovnjake v rednih šolah in vrtcih. Maribor: Center Društvo za avtizem, 2009.

Kavkler M. (2008). Uresničevanje inkluzivne vzgoje in izobraževanja v šolski praksi. V Kavkler idr., Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom (str. 57–95). Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Košak Babuder M., Kavkler M. (2014). Dvojna izjemnost učencev s specifičnimi učnimi težavami – izziv za šolske strokovne delavce. V M. Juriševič (ur.), Spodbudno učno okolje: Ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli (str. 251–265). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Rajović, R. (2015). Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Klara Napast: Širjenje izraznih potencialov skozi svet umetnosti

OŠ borcevi za severno mejo Maribor

klara.napast@gmail.com

Lektorirala: Alenka Fingušt, prof.

Kako različna področja umetnosti izvablajo izrazni potencial?

Povzetek

Kot knjižničarke in učiteljica imam prednost, da tako ali drugače spoznam prav vse učence šole. Zvedavi in željni novih znanj prihajajo v knjižnico, ki jo hitro prepoznajo kot prostor umetniškega in osebnostnega izražanja. Ta se spremeni, ko učenci kasneje, kot pubertetni, spoznavajo knjižnico kot učilnico ter v njej iščejo tudi odgovore na to, kdo v resnici so. Včasih se ta iskanja kažejo tudi kot navidezna nezainteresiranost ali celo odklanjanje dela. Pri tem se izkaže prednost interdisciplinarnosti mojega delovnega mesta, vsled katerega lahko tehtno izberem projekte, ki so pisani na kožo iščočim se mladim. To so projekti s področja gledališke in besedne umetnosti, ki se od drugih, podobnih projektov, ločijo po tem, da v osrednjo vlogo postavijo učenca kot sooblikovalca umetniškega procesa in mu dajo glas, kar je hkrati ena temeljnih paradigem vključujoče šole.

V svojem prispevku predstavljam projekt, s katerim se umetnost integrira v šolski prostor. To je projekt Igrišče za gledališče pod okriljem Bunkerja iz Ljubljane, ki v grobem temelji na neposrednem sodelovanju umetnika, učenca in učitelja.

Naslednji projekt je Čitanje ne poznaje granice/Branje ne pozna meja, v katerem sodelujemo že tretje leto. Sam projekt sicer predvideva branje prevodov mladinskih del partnerske države (Hrvaške), mi pa smo ga nadgradili z branjem v izvorniku, torej v hrvaščini.

Ključne besede: nadarjenost, umetnost, potencial, kreativnost, .

Summary

In my double role as a librarian and a teacher at the same time I have the opportunity of getting to know almost every single one of the pupils at our school. They come to the school library driven by curiosity and their desire for knowledge. They meet these aspirations in a place of artistic and personal expression – in the school library. This changes when students enter the age of early puberty, when they start to experience the library as a place for studying, peer to peer learning and most of all, looking for the answer to the eternal question – who am I really? Sometimes the search of one's self (especially in puberty) is recognized as a disinterested or even dismissive behaviour. The interdisciplinary nature of my work allows me to select projects suitable for that kind of young people. These are projects in the field of theater and word art, which distinguish themselves from other similar projects in the way, how they include pupils in the artistic process. The pupil gets to be a co-creator of the artistic

process, he claims central role and is given a voice, which is at the same time one of the basic paradigms of the inclusive school.

In my contribution, I will present a project, by which art integrates into the school. This is the "Playground for the Theater" project under the jurisdiction of Bunker from Ljubljana and which is roughly based on the direct participation of the artist, pupil and teacher.

The next project I am going to present is "Reading does not know any boundaries", in which we have been cooperating for the third year. The project is based on reading translations of youth literature of the partner country (Croatia), but we upgraded it by reading the original, that is in Croatian language.

Key words: talent, art, potential, creativity

Uvod

Učencem s težavami že samodejno posvečamo več pozornosti, saj si kot učitelji želimo, da bi bili vsi učenci uspešni. Vendar tudi nadarjeni učenci potrebujejo več pozornosti. Pri tem ne mislim zgolj vključevanja v dodatni pouk, ampak zagotavljanje optimalnih pogojev za učenje v skladu z njihovimi učnimi zmožnostmi. Nadarjeni učenci potrebujejo stalne izzive, ki jim jih lahko ponudimo tudi v obliki določenih projektov.

Učitelji podpiramo trditev, da je vsak učenec nadarjen na določenem področju ali drugače povedano; vsakdo ima svoja močna področja, ki jih je potrebno prepoznati in razvijati. Za to pa so potrebni kompetentni učitelji, ki ustrezno spodbujajo učenje, vodijo in usmerjajo posameznika, da bi dosegel odličnost. Učenec, ki je prepoznan po kriterijih, s katerimi se nadarjenost opredeljuje, pa ima celo pravico, da se mu zagotovijo optimalni pogoji za uresničevanje izjemnih potencialov.

Kot knjižničarka se srečujem skoraj z vsemi učenci šole. Redne obiskovalce podrobneje spoznam po njihovih zanimanjih, nekatere celo tako dobro, da znam in predvsem želim izbrati knjigo zanje, ko se odločam za nakup. Kot učiteljica slovenščine v 3. VIO spoznam učence še drugače, tudi po znanju in potencialih, ki jih pri predmetu izkazujejo. V tem obdobju, torej 3. triletju, so nadarjeni že bolj ali manj prepoznani in individualizirani programi zanje oblikovani. Kar pa ne pomeni, da nismo več »na preži«, da ne bi v posameznikih še iskali in razvijali še neodkritih potencialov.

Sama menim, da v kolikor dobro poznam svoje učence, lahko premišljeno izberem projekte, v katerih si želim z njimi sodelovati in razvijati njihovo odličnost. Mojca Juriševič v svoji

raziskavi Nadarjeni učenci v osnovni šoli (2012) izpostavlja, da nadarjeni osnovnošolci med drugim v predlogih, kako želijo biti vodeni in spodbujani, izražajo tudi to, da si želijo projekte, v katerih bi lahko aktivno sodelovali. S tem jim ponudimo izkušnje in dejavnosti, ki obogatijo ali presegajo meje rednega kurikuluma.

Projekta Igrišče za gledališče in Branje ne pozna meja sta izjemna priložnost za nadgrajevanje že prepoznanih področij nadarjenosti učencev in za spodbujanje izkazovanja ter prepoznavanja še neodkritih nadarjenosti in talentov posameznikov. V praksi pri osnovnošolskih otrocih namreč pogosto opažamo, da uradno iz različnih razlogov niso prepoznani kot nadarjeni, vendar v konkretnih situacijah izkazujejo odstopajoči nivo znanja in spretnosti, posebna zanimanja in sposobnosti, za izražanje katerih v osnovni šoli pogosto ni prostora. Mnogokrat se je že izkazalo, da so učenci, ki so v neformalnih dejavnostih šole dobili priložnost za manifestacijo svojih darov, bolj motivirano nastopili tudi v formalnih nalogah šole.

Nedvomno pa izbira in izvedba projektov ni dovolj, pomembno je, »kako so se nadarjeni učenci spremenili in ali je učni program izoblikoval razlike.« (Ferbežer, 2008, str. 119)

Predstavitev dela z nadarjenimi v projektih

V središče postavljam projekte, v katerih se nadarjeni učenci lahko izražajo ne le besedno, temveč tudi emocionalno (izrazni ples, improvizacijsko gledališče, elementi likovnega izražanja, doživljanje sveta skozi fotografski objektiv ipd.).

Že mnoga leta v različnih projektih (Kulturstik, Mladibor, Igrišče za gledališče) sodelujemo z zavodom Bunker iz Ljubljane. Njihovi projekti ponujajo učencem zanimiva umetniška orodja, ki od njih zahtevajo aktivno vključitev ter jih spodbujajo k ustvarjanju novih, inovativnih vsebin. Učenci niso bili le opazovalci umetnosti, ampak tudi njeni ustvarjalci. Tako so učenci v preteklosti že ustvarjali animirane filmčke, grafite, ulični cirkus, fotografske zgodbe z razstavami v Mariboru in Ljubljani, improvizacijsko glasbo in gledališče ter še veliko drugega. Projekt, ki teče že v svojem drugem ciklu, se imenuje Igrišče za gledališče. Gre za pilotni projekt kulturno-umetnostne vzgoje, v katerem se sodobna umetnost povezuje s formalnim izobraževanjem. Glavni cilj je uvajanje sodobne umetnosti, ki jo izvajajo profesionalni umetniki, v šole. V prejšnjem ciklu smo ob drugih izvedenih vsebinah, ki smo jih v tandemu opravljali učitelj in umetnik, izvedli tudi dan dejavnosti. Delo je potekalo v 7 delavnicah na temo kliše. Tema je bila hkrati zelo ozka, a vseeno dovolj široka, da je ponudila možnosti na široki paleti umetniškega ustvarjanja. Učenci so se tako glede na umetnika in izbrano delavnico

lahko umetniško izražali, na primer skozi izrazni ples, pripovedovanje zgodb, odrsko umetnost, tisk, glasbo. Učenci so se pod mentorstvom umetnika v 4 urah pripravili na nastop, ki je sledil bo koncu dne.

Vse, kar smo počeli, je bilo opazno v rezultatu dela. Z umetnico s področja plesa so učenke pripravile koreografijo, s katero smo se kot šola predstavili na zaključni prireditvi projekta v Sevnici. Tam je nastopila tudi skupina učencev pod mentorstvom umetnice glasbenega področja z improvizacijskimi inštrumenti.

Trenutno aktivno sodelujemo v drugem sklopu ali ciklu projekta Igrišče za gledališče 2.0. Ena od zanimivosti, ki jo nadaljevanje projekta ponuja, je Šola v kulturi, kjer se učenci za tri dni potopijo v svet umetnosti z ogledi predstav, koncertov, filmov, obiskov razstav. Posebej dragoceno pa je delo v delavnicah, ki jih vodijo mentorji, vsi profesionalni umetniki. Seveda te tri dni učenci preživijo izven svojega domačega kraja/mesta, saj na tak način spoznajo tudi kulturno življenje mesta, kjer se nastanijo. Za nas je bila to lani Ljubljana, prav tako bo tudi v tem šolskem letu. Ljubljana je tudi sicer mesto, ki ponuja resnično raznotere kulturne dogodke in vsebine.

Tako so bili učenci poleg ogledov predstav, filma, grafitne ture po Ljubljani deležni tudi delavnic, skozi katere so pokazali lastno ustvarjalnost ali celo odkrili svoje še neizražene potenciale, npr. v improvizacijski igri, izraznem plesu, scenografiji.

Že v uvodni delavnici scenografije so učenci aktivno zagrizli v delo. Dobili so kup odpadnega materiala, s katerim so morali čim bolj inovativno in zanimivo dekorirati prostor.

Posebne izkušnje so učenci pridobili v delavnici *impro gledališča*, torej improvizacijske igre, ko so se pod okriljem Gverila teatra enostavno spontano pridružili igri. Za vsako improvizacijsko igro smo gledalci določili lokacijo dogajanja in čustva, ki naj bi jih pri dialogu izkazali, nato so se učenci, impro igralci, prepustili lastni spontanosti ob situacijah na »odru« (npr. srečanje na avtobusni postaji, žalost). Kot zanimivost naj omenim, da v Sloveniji obstaja ŠILA – šolska impro liga, ki razvija sistem gledaliških igrice, petminutnih odrskih akcij. Ob tem organizira tudi slovensko srednješolsko tekmovanje v gledaliških improvizacijah. Kot dobro preizkušena in preverjena učna metoda uprizoritvenih akcij so petminutke postale podlaga programu dramsko-gledaliških gimnazij.

In kaj je Šola v kulturi prinesla učencem oziroma kako so jo sami ocenili?

- Šola v kulturi mi je pomagala. Sama zelo rada ustvarjam, predvsem na likovnem področju. Tudi gledališka igra in sodelovanje z ljudmi sta me navdušila. Delavnice so mi omogočile, da sem spoznala še druga področja umetnosti, npr. izrazni ples. Delavnica improvizacijskega gledališča pa me je naučila hitro odreagirati na določeno situacijo. (Katarina, 14 let)
- Šola v kulturi me je naučila med drugim tudi to, kako reagirati in se odzvati v trenutku brez vnaprejšnjega razmišljanja. Pomembno je vplivala tudi na mojo samozavest. (Eneja, 14 let)
- Z delavnicami sem pridobila samozavest, predvsem pri nastopanju. Spodbujena sem bila tudi pri razvoju domišljije in razumevanju drugačnih umetnosti, npr. grafitov. (Sara, 14 let)
- V šoli se mi velikokrat ne da delati in sodelovati, v Šoli v kulturi pa sem spoznal, da je lahko tudi učenje zanimivo in sem z veseljem sodeloval in se preizkušal v novih spretnostih, npr. ples, improvizacijsko gledališče. (Luka, 14 let)

V projektu Čitanje ne pozna je granice ali Branje ne pozna meja sodelujemo že tretje leto. Ker je letošnji še v teku, predstavljam lanskega. Potekal je tekom celega šolskega leta, pri čemer smo sledili zastavljenim ciljem: branje knjige hrvaškega avtorja in raziskovanje le-tega, bogatenje jezika in razvoj kritičnega mišljenja, uporaba najrazličnejših medijev pri interpretaciji prebranega, usvajanje raziskovalnega dela, sposobnost javnega nastopanja, promocija evropske identitete.

Sodelovanje smo nadaljevali s šolo Vladimir Nazor iz Virovitice, s katero smo vzpostavili sodelovanje že prvo leto projekta. Izbrali smo tematsko sorodni knjigi, in sicer Silvija Šesto: Debela, šola iz Virovitice pa Janja Vidmar: Debeluška. V projektu so sodelovali učenci neobveznega izbirnega predmeta hrvaščina in nadarjeni učenci s področja družboslovja (književnosti).

Čeprav projekt predvideva branje leposlovnega dela v prevodu, smo se lotili branja v originalu, torej v hrvaščini, saj nam je prav to predstavljalo izziv. V mesecu decembru smo si v mladinskem gledališču Kazalište mala scena v Zagrebu ogledali gledališko predstavo Debela, ki je nastala po romanu Silvije Šesto. Tako se je ponudila tudi dodatna naloga, torej primerjava romana z gledališko igro. Ob tem pa smo si ogledali tudi Zagreb v predbožičnem času in Muzej neandertalcev v Krapini, saj smo odhod v Zagreb načrtovali kot celodnevno ekskurzijo z dodatnimi učnimi vsebinami.

Zaključek projekta je potekal v Virovitici, kjer smo drug drugemu predstavili prebrani deli in avtorici, nato pa so učenci sodelovali in se družili v delavnicah na temo samopodobe (debelost, anorkesija, vpliv medijev na najstnikovo samopodobo).

Zaključek

Menim, da lahko s projekti obogatimo in razširimo (individualizirane) učne programe za nadarjene učence. Pri omenjenih projektih lahko z gotovostjo trdim, da so v učencih prebudili večjo ustvarjalnost in vplivali na nivo njihovih miselnih spretnosti. Skozi projekte te vrste nadarjeni učenci razvijajo svoj umetniški potencial, širijo svoje izrazne kompetence, bogatijo svojo kreativnost in v skladu z načeli vključujoče šole dobijo svoj glas.

Viri

Juriševič, M. (2012) Nadarjeni učenci v slovenski šoli: analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Ljubljana: Littera picta.

Kesič Dimic, K. (2010) Vsi učenci so lahko uspešni: napotki za delo z učenci s posebnimi potrebami. Ljubljana: Rokus Klett.

Ferbežer, I. (2008) Narava evalvacije učnih programov za nadarjene učence. Sodobna pedagogika, posebna izdaja, str. 118-129.

Improgledališče. Pridobljeno 7.2. 2019 s svetovnega spleta: www.sila-impro.si.

Robert Obrul: Delo z nadarjenimi dijaki pri pouku nemščine v srednji šoli

Srednja šola Slovenska Bistrica

robert.obrul@gmail.com

Lektorirala: Maja Kodrič

Povzetek

V svojem prispevku sem opisal način dela z nadarjenimi dijaki pri pouku nemščine v srednji šoli. V programu gimnazije imamo na naši šoli precejšnje število nadarjenih dijakov, ki so bili evidentirani že v osnovni šoli. Za te dijake velja, da imajo razvite določene sposobnosti po katerih od svojih vrstnikov odstopajo. Sam imam z nadarjenostjo dve

precej različni izkušnji. Prvič kot oče osnovnošolca, ki je bil v 3. razredu osnovne šole prepoznan kot nadarjen in za katerega menim, da ni bilo storjenega dovolj. Druga izkušnja pa je vezana na moj poklic, saj sem že 18 let zaposlen na srednji šoli v programu gimnazija. Razmišljal sem, kako razviti sposobnosti dijakov tudi pri pouku nemščine. Najprej sem se loteval raznih projektov, pripravljal sem dijake na tekmovanja iz nemščine in bralno značko ter skušal biti aktiven, inovativen in tudi interaktiven. Leta 2016 pa smo se vključili v sistem šol, kjer dijake pripravljamo na nemško jezikovno diplomu DSD 1 in kjer lahko dijaki pridobijo certifikat o znanju nemškega jezika na nivojih A2 ali B1. S pripravo na diplomu smo dijake zelo motivirali in pripravljeni so storiti tudi veliko dodatnih dejavnosti, saj se zavedajo, da jim bo njihovo delo prineslo mednarodno priznano potrdilo o znanju tujega jezika.

Ključne besede: Nemščina, nadarjenost, srednja šola, jezikovna diploma, izpit.

Abstract

In my article I describe the way of working with gifted students during German lessons in high school. In the general high school program, we have a considerable number of gifted students who have already been recognized as such during elementary school. These students have already developed certain abilities, based on which they differ from their peers. I have two different experiences with gifted students. In the first case as a father of a primary school pupil, who has been recognized as gifted in the 3rd grade of elementary school and for whom I believe not enough has been done in this respect. The second experience is related to my profession, since for 18 years I have been employed in the general high school program at a secondary school. There I was thinking about how to develop students' abilities during German classes. At first by starting various projects, where I was preparing students for German language competitions, reading badge competitions while trying to be active, innovative and interactive in doing so. In 2016 however, our school joined a system, where students are preparing for the German language diploma DSD 1 and where they can obtain a German language certificate at levels A2 or B1. By introducing the DSD 1 preparation activities we strongly motivated the students to be ready to do many

additional tasks as they are aware that their efforts will enable them to obtain an internationally recognized foreign language certificate.

Keywords: German, talent, high school, language diploma, exam.

1 Uvod

Če si ogledamo strokovno literaturo, bomo težko našli enoten odgovor na vprašanje, kaj je nadarjenost. Odgovor se skriva v dejstvu, da je nadarjenost sestavljena iz široke palete različnih znanj, sposobnosti in zmožnosti. Včasih je veljalo, da je nadarjen otrok predvsem inteligen, danes pa je ta pojem zelo razširjen, saj v veliki večini zajema otroke, ki so predvsem ustvarjalni in to se kaže na različnih področjih. Psiholog Taylor je šel celo tako daleč in trdil, da ima čisto vsak otrok na nekem področju posebne sposobnosti in je tako posledično tudi nadarjen. Tako poleg splošne intelektualne sposobnosti med nadarjene spadajo tudi otroci, ki so uspešni na ustvarjalnem, vodstvenem ali umetniškem področju, lahko bi celo rekli, da so na kateremkoli področju boljši od večine svojih vrstnikov. Dovolj je že celo, da imajo določen potencial, ki bi ga lahko v določenih situacijah razvili naprej.

Za večino nadarjenih otrok torej velja, da imajo razvito določene sposobnosti kot so: divergentno mišljenje, logično razmišljanje, nenavadna domišljija, natančno opazovanje, dober spomin in tudi smisel za humor igra pomembno vlogo.

2.1 Nadarjenost – prednost ali dodatno breme?

Pri odkrivanju nadarjenih ni neke enotne mednarodne metodologije. Vsaka država zase na nacionalni ravni sprejme določen koncept, ki pomaga pri odkrivanju nadarjenih. Praviloma se bi to naj zgodilo v osnovni šoli, so pa seveda tudi tukaj določene izjeme. Pri nas nekako veljajo trije načini odkrivanja nadarjenih. Sam imam z nadarjenostjo dve precej različni izkušnji. Prvič kot starš, saj je moj sin bil v 3. razredu osnovne šole na osnovi opažanj razredničarke prepoznana kot nadarjen. Starši smo bili seznanjeni s tem in se z velikimi pričakovanji s to odločbo tudi strinjali.

Moram pa povedati, da se delo z njim ni kaj dosti spremenilo, saj ni dobival dodatnih nalog in dejavnosti, ki jih je obiskoval, si je izbral sam in so bile namenjene vsem dijakom. Za nadarjene

dijake na šoli praktično ni bilo organizirano nič dodatnega. Stvari se šle celo tako daleč, da ga je učiteljica v 4. razredu zbadala, če so v razredu imeli kakšno težavo pri rešitvi določene naloge: “Boš ti povedal, saj si nadarjen.” V 6. razredu je edino delo, ki ga je v zvezi s sinovo odločbo opravila razredničarka, bila priprava dokumenta, v katerem so bile navedene stvari, ki bi jih naj bili v tem šolskem letu počeli na področju sinove nadarjenosti. Papir seveda prenese vse. Dokument sem po tehtnem premisleku sicer podpisal, sem pa za v bodoče zahteval bolj konkretne dejavnosti in zadalžitve. Sedaj obiskuje sedmi razred in upam, da se stanje v zvezi s tem kaj izboljša, vendar zaenkrat bolj slabo kaže.

2.2 Srednja šola in nadarjeni dijaki

Druga izkušnja je vezana na moj poklic, saj sem že 18 let zaposlen na srednji šoli, kjer izvajamo poleg poklicnih programov tudi program gimnazije. Pred tem pa sem si pridobil 5 let izkušenj s poučevanjem v osnovni šoli. Nekaj let nazaj je na našo šolo prihajalo veliko število nadarjenih dijakov, tako je v gimnazijskih oddelkih bilo včasih tudi do $\frac{2}{3}$ nadarjenih dijakov, s časom se je to število sicer pričelo zmanjševati, vendar jih je še vedno kar precej. Manj jih je verjetno tudi zato, ker starši in njihovi otroci pogosto ne vidijo smisla v tem, da se nekoga izpostavi kot nadarjenega, saj prevladuje občutek, da ni neke konkretne koristi bolj gre za dodatne obremenitve. Ker poučujem nemščino, sem razmišljal, kako izkoristiti ta potencial svojih dijakov. Najprej sem se loteval raznih projektov, pripravljal sem dijake na tekmovanja iz nemščine in bralno značko, prijavljal dijake na mednarodno prevajalsko tekmovanje, skušal biti aktiven, inovativen in tudi interaktiven. Vendar sem kljub pestrosti imel občutek, da to še vedno ni dovolj. Želel sem večjo pozornost dijakov in si pridobiti njihovo zaupanje.

2.3 Nemška jezikovna diploma DSD 1

Leta 2015 se mi je utrnila zamisel, kako poskrbeti za dodatno delo nadarjenih pri nemškem jeziku. V tem letu smo na šoli sprejeli povabilo, da se s sodelavko izobraziva kot ocenjevalca za nemško jezikovno diplomu DSD 1. Naša šola je posledično postala šola, kjer se izvaja izobraževanje in izpit za omenjeno nemško jezikovno diplomu in kjer pouk nemščine poteka v skladu s smernicami, ki ustrezajo standardom jezikovne diplome. Srednja šola Slovenska Bistrica se je tako vključila v sistem šol po celem svetu, kjer po opravljenem izpitu Nemška ministrska konferenca dijakom dodeli certifikat o znanju nemškega jezika na nivojih A2 ali B1. Najprej je bilo potrebno zamenjati celoten učbeniški komplet pri nemščini, saj ta, ki smo ga do

takrat uporabljali, ni bil več ustrezen in se ni skladal z jezikovno diplomo. To je seveda v prvi fazi prineslo ogromno dela, če samo pomislimo na vse letne delovne načrte in priprave, ki jih je bilo potrebno na novo oblikovati. Tudi v letne delovne načrte je bilo potrebno vnesti nove cilje, ki se skladajo z opravljanjem tega izpita. Z uvedbo DSD 1 na naši šoli, se je spremenila tudi moja celotna perspektiva poučevanja. Če sem prej dajal poudarek opravljanju mature, za katero sedaj menim, da je izrazito neživljenjska, skušam po novem dijake pripraviti do tega, da postanejo veščji jezika, da razumejo napisana in govorjena besedila, da se znajo primerno izražati ustno in pisno in da nemščina postane njihovo orodje, katerega bodo brez strahu uporabljali in jim bo omogočilo lažjo komunikacijo v raznoraznih situacijah.

2.4 Sodelovanje dijakov pri določanju novih ciljev

Dijaki so moje navdušenje nad jezikovno diplomo hitro sprejeli in tudi delili. To je pomenilo ogromno motivacije z njihove strani in pripravljenost za dodatno delo. Ne samo pri urah ampak tudi doma, po pouku in ob vikendih sem lahko računal na njih. Zavedali so se, da jim bo diploma prinesla nek dodatek, potrdilo katerega bodo lahko uporabljali celo življenje. Tudi pri iskanju zaposlitve, ga bodo lahko priložili in jim ga nihče ne bo mogel vzeti. V lanskem letu smo preko omenjenega projekta na šoli za pol leta gostili celo lektorico iz Nemčije, kar je še dodatno poživilo pouk, saj ga ni samo jezikovno obogatela, ampak je tudi pomagala pri bolj slikoviti predstavitvi nemške kulture. Več poudarka smo dajali predstavitev raznih tem, kjer so si dijaki v večini primerov pomagali s plakati. Te predstavitve sem povezal v ocene, ki so bile večinoma zelo dobre, saj so se dijaki tudi zelo potrudili. Vsaka dva tedna smo se srečali na debati, kjer smo obdelali aktualne teme, se o njih pogovarjali ter svoje trditve argumentirali. Vse to seveda v nemškem jeziku, za kar je potrebno obvladovanje določenega besedišča. V razpravi so se dijaki razdelili v dve skupini in z ustreznimi argumenti ter protiargumenti skušali podkrepiti svoje trditve. V tem delu smo ponovili določene slovnične strukture, saj so dijaki morali svoje izjave tvoriti s pomočjo odvisnikov. Sam potek debate je kljub občasnim napetostim minil v dokaj sproščenem ozračju, dijaki pa so brez večjih zadržkov, navkljub določenim jezikovnim pomanjkljivostim, skušali izraziti svoje mnenje in to precej intenzivno.

2.5 Elementi izpita

Nemška jezikovna diploma na šoli je sestavljena in iz obdobja intenzivnih priprav, ki potekajo predhodno med in po pouku in izpita na koncu. Po uspešno opravljenem izpitu nadarjeni dijaki

pridobijo mednarodno veljaven certifikat o znanju nemškega jezika na nivoju A2 ali B1. Izpit je sestavljen iz pisnega in ustnega dela. Pisni del zajema bralno in slušno razumevanje ter krajše interpretativno besedilo o aktualni temi. Ustni izpit je prav tako strukturiran v tri dele; v prvem delu se pogovarjajo o temah povezanih z dijakovem okoljem (družina, prijatelji, prosti čas, stanovanje ...), sledi dijakova predstavitev o temi, na katero se predhodno samostojno pripravlja in si jo izbere v dogovoru z učiteljem. Na koncu sledi sklop vprašanj izpraševalca v zvezi z omenjeno temo, kjer dijaki morajo z ustreznimi odgovori dokazati sposobnost izražanja v nemščini in poznavanje teme .

2.6 Priprave na izpit

Priprave na nemško jezikovno diplomu so potekale za dijake 3. letnikov ob četrtkih po pouku v obliki krožka. Ta čas smo koristno namenili nadgradnji znanj ter izboljšali veščine za uspešnost pri izvedbi izpita. Kot sem že omenil, smo v lanskem šolskem letu v okviru projekta “Kulturweit” dobili za 8 mesecev na našo šolo mlado nemško gimnazijsko maturantko, ki je opravljala delo lektorice, pomagala pri širitvi besedišča in dijakom predstavili kulturne posebnosti Nemčije ter pogled nemških mladostnikov na dogajanja okrog sebe. Dijaki so v kontaktu s prostovoljko bili najprej zelo zadržani, kasneje pa so se strahu otresli in se pričeli z njo družiti tudi v prostem času in izven pouka. Za potrebe nemške jezikovne diplome smo s pomočjo programa Learning.Apps odprli spletno učilnico, v kateri so dijaki bolj ali manj redno reševali naloge za utrjevanje bralnega in slušnega razumevanja. Zanimiva in posebej zelo koristna dejavnost je bila enodnevna ekskurzija v Gradec, kjer so si dijaki med drugim ogledali delavnico gledaliških rekvizitov. Tam je potekalo dvourno vodenje v nemškem jeziku. Pohvalno je, da je velika večina dijakov uspela vodenju zelo dobro slediti in da so na koncu postavili celo nekaj vprašanj. Vodenje po mestu so dijaki opravili sami, saj so si predhodno pripravili besedila in nam znamenitosti predstavili v nemškem jeziku.

Po prihodu domov so sledile še predstavitve o ekskurziji v učilnici, kjer smo izvedli evalvacijo o izvedeni ekskurziji, ponovili smo znamenitosti in se pogovorili o tem, kaj je dijakom bilo všeč in kaj bi v prihodnje še veljalo izboljšati.

2.7 Vikend intenzivnega učenja nemščine

V februarju smo imeli intenzivni pripravljalni vikend, kjer smo 2 učitelja in 25 dijakov preživeli prijeten vikend od petka do nedelje v taborniški koči na Šmartnem na Pohorju. Tam smo

organizirali učne ure, delavnice, razne animacijske igre ... vse to z namenom izboljšanja jezikovnih kompetenc. Druženja izven šole so velikega pomena za ustvarjanje dobre, pozitivne klime. Krepi se medsebojno zaupanje in pomaga pri doseganju boljših rezultatov, saj ustvarja posebno motivacijo. Tak lahko povem, da so naši dijaki so na izpitu običajno zelo uspešni, saj jih preko 80% doseže nivo B1, ostali pa razen redkih izjem dobijo potrdilo za nivo A2. Za boljše dijake na šoli žal zaenkrat nimamo možnost opravljanja izpitov za nivo B2 oziroma C1. Vendar te dijake vzpodbujamo k opravljanju izpita na Goethejevem inštitutu in jih pri tem tudi podpiramo z ustreznimi dodatnimi vajami ter dijakom nudimo svetovanje na individualnih pogovornih urah.

3. Zaključek

V prihodnosti ostaja na naši šoli kar nekaj še nedokončanih izzivov. Tako nismo uspeli realizirati nemške gledališke predstave in dvodnevne ekskurzije v bavarski München. So pa dijaki o svojih izkušnjah med šolskim letom pisali tudi v šolskem časopisu Čveka, v tujejezični rubriki Poliglot. Zanimivo je bilo februarja 2019, ko smo skupaj z dijaki organizirali imenitno proslavo ob svečani podelitvi nemških jezikovnih diplom. Ob tej priliki je naša šola prejela plaketo nemške ambasade, ki našo šolo uvršča med Pasch-šole, kar je posebej velik dosežek, saj se je naša šola pridružila številnim šolam po svetu, ki so uvrščene v ta sistem. Plaketo je podelil sekretar nemškega veleposlaništva ob prisotnosti direktorja Goethejevega inštituta v Ljubljani. Menim, da se dijaki vedno bolj zavedajo znanja jezikov in tukaj ima nemščina za področje na katerem živimo še posebej velik pomen. Nemška jezikovna diploma je tako postala naša stalnica v delu z nadarjenimi dijaki. Če bo dovolj zanimanja, v bodoče razmišljamo tudi o uvedbi strokovne različice DSD PRO za program metalurški tehnik, ki se tudi izvaja na naši šoli ter nadgradnje obeh omenjenih izpitov z DSD 2. Ukinjanje nemščine kot prvega tujega jezika se je tako spremenilo v spoznanje, da nemščina kljub temu, da je izgubila primat prvega jezika na vseh okoliških osnovnih šolah v bližini Slovenske Bistrice, ne izginja iz urnikov srednješolskih programov. Kot drugi jezik se izvaja v programih gimnazija in ekonomski tehnik, iz odprtega kurikula pa ji namenijo nekaj ur v programih metalurški tehnik in prodajalec.

Literatura:

Juriševič, M. (2009). Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v šoli: stanje in perspektive. Psihološka obzorja, 18, 153–168.

Klobučar, A. (2011). Stališča osnovnošolskih učiteljev do vzgoje in izobraževanja nadarjenih učencev (diplomsko delo). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Model odkrivanja nadarjenih otrok v osnovni šoli in dela z njimi. Iz prakse za prakso. Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, Ljubljana, 1991.

Nagel, V. 1987. Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Žagar, D. (2006). Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli: zakaj tako. V T. Bezić s sod. (ur.), Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno izobraževalno delo z njimi (str. 10–19). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Damjana Očko: Nadarjen učenec kot tutor v kombiniranem oddelku

Osnovna šola Selnica ob Dravi

damjana.ocko@gmail.com

Lektorirala: Maja Vačun, prof.

Izvleček: Tutorstvo je oblika učenja, pri katerem učenci krepijo socialne veščine, solidarnost, razvijajo empatijo in kreativnost ter poglobljajo prijateljske vezi. Učenci, ki prejemajo pomoč, pri tem hkrati izboljšujejo učne dosežke, se učijo sodelovanja in postajajo odgovornejši. Tutorji pomagajo vrstnikom v razredu, mlajšim učencem in učenkam ter učiteljici. V kombiniranem oddelku je še posebej izrazito tutorstvo mlajšim učencem. Dejavnosti tutorstva potekajo na naši podružnici v jutranjem varstvu, po pouku, tj. v času podaljšanega bivanja, in med poukom. Učenci so za takšen način dela obojestransko zelo motivirani. Pri nadarjenih učencih v vlogi tutorja še posebej izrazito izstopajo njegova močna področja, ki jih lahko v tej vlogi tudi razvija. V svojem prispevku bom predstavila, kako nadarjena četrtošolka kot tutorica v kombiniranem oddelku pomaga učencem pri razumevanju in usvajanju učne snovi posameznih predmetov, pri reševanju nalog v delovnem zvezku ali na učnih listih, pri organiziranju učenja, urejanju zvezkov in ostalega gradiva, pri utrjevanju tehnike branja (tako pri slovenščini, kot pri angleščini), izgovorjavi besed pri TJA in pri pisanju domačih nalog, organizira delo kot vodja skupine v dnevih dejavnosti in pri glasbenem krožku ... Pri tem tutorica razvija zaupanje v lastne sposobnosti, pozitiven odnos do dela ter nadgrajuje, dopolnjuje in pogloblja svoje znanje.

Ključne besede: tutorstvo, socialne veščine, močna področja, kombiniran pouk, nadarjen učenec.

A TALENTED PUPIL AS A TUTOR IN A MULTIGRADE CLASSROOM

Abstract: Tutoring is a form of learning, which strengthens social skills and solidarity, develops empathy and creativity, and deepens friendships. Pupils, who receive help, at the same time improve their learning achievements, learn about cooperation and become more responsible. Tutors help peers in the classroom, younger

students and also their teachers. In a multigrade classroom the tutoring of younger pupils is especially pronounced. The tutoring activities take place at our branch in the early morning care, after school care, and also during the lessons. Both, the pupils that offer, and the ones receiving tutoring, are very motivated for this kind of work. With this type of learning talented pupils as tutors can develop their stronger areas. In my contribution, I will present how a talented and gifted fourth grade pupil, as a tutor in a multigrade classroom, helps pupils understand and adopt the learning materials of individual school subjects. She helps them solving workbook and worksheet problems, she organizes learning activities, arranges notebooks and other learning materials, and helps other pupils with their homework. Furthermore, she helps them to improve reading techniques (in Slovene and English language) and the pronunciation of English words. She also organizes work as a leader of the group at special activity days at school, and at extracurricular musical classes ... As a result, the tutor develops confidence in her own abilities and a positive attitude at work. She also deepens her knowledge.

Key words: tutoring, social skills, strong areas, multigrade teaching, gifted and talented pupil.

Uvod

Že več kot deset let poučujem v kombiniranem oddelku na manjši podružnični šoli. V tovrstnem oddelku poteka pouk ob združitvi več razredov hkrati. V njem so združeni učenci, ki niso enake starosti, hkrati pa imajo različna znanja in sposobnosti. Njihovo učenje poteka istočasno v eni učilnici oziroma v istem prostoru in pod vodstvom enega samega učitelja. Le-ta mora nameniti vsem učencem enako pozornosti in časa. Na vsako učno uro se mora temeljito pripraviti, saj morajo biti vsi učenci, ne glede na razred in sposobnosti, ves čas aktivni in zaposleni, da lahko tako ohranimo njihovo koncentracijo za delo. V takšno kombinacijo so vključeni tudi nadarjeni učenci.

Prednost dela na majhni podružnični šoli je, da lahko učence pri določenih predmetih učiš in spremljaš od vstopa v šolo in vse do konca 2. VIO. Na podružnici, kot je naša, se število učencev v zadnjih desetih letih giblje okoli deset. Glede na to je nadarjenih učencev malo in jih v določenih zaporednih generacij sploh ni. Prav zato učencem, pri katerih že ob vstopu v šolo ali že v vrtcu, ki je v sosednjem prostoru in z njim veliko sodelujemo, opazimo potencialno nadarjenost, takoj posvetimo pozornost.

Nadarjen učenec mora imeti v učnem procesu dovolj velik prostor za svoj razvoj in delovanje, ki vzpodbujata njegovo nadarjenost. Ključnega pomena je to za učence, ki so nadarjeni na več področjih. Po mojem mnenju moramo imeti učitelji poseben pristop do nadarjenih učencev, ki imajo izrazit čut do sočloveka in radi pomagajo drugim. Ti učenci so primerni za učenca tutorja.

Pri določenih učnih predmetih in v razširjen programu OŠ že vrsto let spremljam učenko, ki je nadarjena na več področjih. Pri učenju je samoiniciativna in pri posameznih predmetih dosega

najvišje standarde znanja. Učenka kaže smisel za organizacijo in uspešno sodeluje pri organizaciji prireditev. Zelo hitro se nauči različne telesne gibe ali sklop kompleksnih vaj, kar prihaja do izraza pri plesu in podobnih aktivnostih. Pri delu je natančna in pozorna na podrobnosti. Z lahkoto uveljavlja svoje mnenje in poglede. Je odločna, samozavestna in ima pozitivno samopodobo. Odlično pripoveduje in bere. Piše pesmi in prozne sestavke, za katere je pogosto nagrajena na različnih natečajih. Zanima se za glasbo ter ima izrazit občutek za ritem in melodijo. Sproščeno in rada nastopa. V razredu je zelo priljubljena, ima izreden čut za sočloveka in pravičnost. Učenci ji radi sledijo in jim je tudi neke vrste vzor. Ob različnih nadarjenostih so se prav te njene kvalitete pokazale kot odlična kombinacija, ki naj bi jih imel učenec tutor.

Kdo je lahko tutor?

V SSKJ je pomen besede tutorstvo razložen kot: »tutorstvo -a s (ū) knjiž. varuštvo, skrbništvo: sprejeti tutorstvo/lastiti si tutorstvo nad kom; idejno, politično tutorstvo« (SSKJ, 2019).

Tutorstvo je medsebojna pomoč pri učenju in premagovanju različnih generacijskih ovir. Otroci se učijo drug od drugega na drugačen način, se spoznavajo, prijateljujejo in zabavajo. Pri tem se učijo tudi spoštovati drug drugega.

Delo učenke tutorke na naši šoli poteka tako, da pomaga vrstniku v razredu, mlajšim učencem in učenkam ter učiteljici na področjih, na katerih je nadarjena in so hkrati njena močna področja.

Primeri tutorstva pri pouku in v razširjenem programu v 1. in 2. VIO

V kombiniranem oddelku določena šolska leta poučujem tudi kombinacijo štirih razredov. Posebno zahtevno in občutljivo področje v tako številni kombinaciji je tuji jezik. Pri vseh urah potekajo diferenciaciji pouka ter spremljanje in spodbujanju napredka posameznega učenca gleda na razred, predznanje, sposobnosti in senzibilizacijo za tuji jezik. V prvem razredu je pri učencih mogoče opaziti velike razlike v znanju angleščine. Nekateri že od zgodnjega otroštva obiskujejo jezikovne tečaje, imajo doma dober jezikovni vzor starejših sorojencev ali staršev, ali pa angleščino nezavedno usvajajo preko različnih medijev.

Tako kot pri drugih predmetih tudi pri pouku angleščine velja, da učitelj učencu ponudi njemu primerne, diferencirane naloge, ki bodo nadarjenemu učencu pomenile izziv.

Poslušanje in slušno razumevanje: učenec razumevanje izkaže z zahtevnejšo govorno ali s pisno dejavnostjo.

Govorno sporočanje: z manj učiteljevega vodenja pripoveduje o temah, ki so vsebinsko in težavnostno povezane s poukom ali ustrezajo njegovim interesom.

Branje in bralno razumevanje: bere besedila z obširnejšim in zahtevnejšim besediščem. Razumevanje izkaže s kompleksnejšimi odgovori.

Pisanje in pisno sporočanje: samostojno napiše obsežnejše besedilo, tematika je zahtevnejša. (Plešec, 2009)

Med samim poukom tujega jezika lahko ima učenec tutor posebno vlogo – vlogo pomočnika učitelja.

Nadarjeno učenko tutorko, letos četrtošolko, vključujem kot svojo pomočnico v različne faze pouka. Pri deklici sem že v prvem razredu opazila, da ima občutek za angleški jezik. Učinkovito in zelo hitro si zapomni nove besede, besedne zveze in jezikovne strukture. Rada in pravilno govori v tujem jeziku.

Učenka tutorka v okviru pouka pri angleščini in jutranjem varstvu pomaga tretješolcem in četrtošolcem pri govorjenju, branju in pisanju v tujem jeziku. Ima lepo in pravilno izgovorjavo angleškega besedišča.

V skupini ali individualno pomaga sošolcem s ponavljanjem pri učenju recitacij, izštevank in petju angleških pesmic. Z učenci ob slikah in predmetih poimenuje, našteva in opisuje predmete in bitja ter uporablja besedišče z obravnavanih vsebinskih področij in osnovne jezikovne vzorce, preko katerih se z njimi sporazumeva. Pomaga jim tvoriti preprosta vprašanja in odgovore. Učenka v kombinaciji več razredov prevzame dele učne ure z določenim razredom – utrjevanje in urjenje. Npr. ko učiteljica vadi branje angleškega besedila s četrtošolci, učenka tutorka ustno ob sličicah s tretješolci ponavlja in vadi vprašanja in kratke odgovore ter obravnavano besedišče. Pri napačni izgovorjavi jih sproti korigira in usmerja. Najini vlogi lahko tudi zamenjava. Deklica si odlično zapomni besedilo in melodijo pesmice. Zato v fazi utrjevanja angleških pesmic razdelim otroke tako, da učenka tutorka ponavlja z učenci, ki imajo težave z zapolnitvijo besedila, sama pa prevzamem učence, ki imajo težave z zapomnitvijo melodije. Tutorka vedno predlaga tudi zanimive ideje, kako z gibanjem popestriti pesem, da si jo učenci lažje zapomnijo in jo nato spremljajo z lastnimi inštrumenti.

V času jutranjega varstva učenka tutorka po predhodnem dogovoru in skupnem načrtovanju pomaga pri angleščini predvsem tistim, ki so bili odsotni zaradi bolezni. Sošolcem pomaga pri prepisu snovi, reševanju učnih listov, reševanju nalog v delovnem zvezku itd. Po izkušnjah

sodeč imajo starši prav pri tem predmetu največ težav, da pomagajo otrokom doma nadoknaditi učno snov po dolgotrajnejši odsotnosti.

Učenka tutorica je že ob vstopu v šolo kazala tudi potencialno nadarjenost za glasbo. Rada igra na inštrumente in poje. Zna po posluhu reproducirati glasbo, si jo hitro zapomni in sproščeno izvaja melodične ter ritmične vzorce. Spontano si izmišlja nove melodije, k znanim melodijam pa tudi nova besedila. Izredno začuti glasbo in razpoloženje v njej ter jo spremlja z izvirnim in ritmični gibanjem. V prostem času igra kitaro. Glede na njeno glasbeno nadarjenost odlično deluje kot tutorica tudi pri glasbenem krožku, v katerega so vključeni vsi učenci od prvega do četrtega razreda.

Pri določenih urah krožka se učimo slovenske ljudske pesmi iz pesmarice Otroške pesmice v barvnih notah za boomwhackers. Boomwhackers so uglasene plastične glasbene cevi različnih dolžin in barv. Vsaka dolžina in barva cevi je uglasena na določen ton. To omogoča izvajanje in ustvarjanje različnih ritmov in melodij. Cevi so izjemno uporabne na vseh nivojih izobraževanja in omogočajo nešteto možnosti za individualizacijo pouka. Glasbeno nadarjenim učencem omogočajo tudi ustvarjalnost in inovativnost. Določeno pesem pri krožku obdelamo tako, da se naučimo njeno melodijo in besedilo. Melodijo izvajamo z glasbenimi cevmi. Učenci so razdeljeni v dve skupini – eni so pevci, drugi pa izvajajo melodijo pesmi s palicami. Učenje tako poteka v dveh ločenih skupinah, ki se po določenem času zamenjata. Eno skupino učim učiteljica, drugo pa učenka tutorica. Tako pri krožku učenko tutorico vključujem v sam učni proces v fazi usvajanja novih vsebin; nastopa kot pomočnica učiteljice. Takšno delo se je pokazalo za izredno produktivno. Z učenko tutorico pred vsako uro tudi skupaj načrtujemo in si razdeliva delo. Ostalim učencem je takšen način dela zelo zanimiv in so bolj motivirani za delo, ko vlogo učitelja prevzame njihov sošolec. Vendar pa se takšen način obravnave pesmic ne sme odvijati vsako uro, saj to potem ni več izziv za nadarjenega učenca.

V kombiranem oddelku podaljšanega bivanja so večinoma združeni učenci štirih razredov. V njem se izvajajo naslednje dejavnosti: samostojno učenje, ustvarjalno preživljanje časa, sprostitevna dejavnost in kosilo. Učenko tutorico aktivno vključujem v dejavnost samostojnega učenja. Ko učenka tutorica opravi svojo domačo nalogo, po potrebi priskoči na pomoč učencem iz nižjih razredov. Komu, kdaj in kako bo pomagala, se dogovoriva sproti, med samo dejavnostjo, glede na potrebe, ki se pokažejo med procesom. Učenka tutorica pomaga sošolcem pri utrjevanju in poglobljanju učne snovi in pri navajanju na samostojno opravljanje različnih učnih aktivnosti. Po navadi z mlajšimi učenci v skupini, v dvojicah ali individualno:

- vadi glasno branje,
- jim pomaga pri zapisu odgovorov na vprašanja ter pri samostojnem zapisu povedi,
- jim pri prepisu popravi preproste pravopisne napake (velika začetnica na začetku povedi in pri osebnih lastnih imenih ...),
- jih usmerja pri reševanju matematičnih nalog (besedilne naloge, merjenje, simetrija, načrtovanje likov ...),
- jim pomaga, da se naučijo pri učenju uporabljati različne informacijske vire (učbenik, knjige, internet ...),
- preveri pravilnost rešenih računov,
- z njimi uri poštevanko do avtomatizma,
- jim bere knjige in jim postavlja vprašanja o prebranem,
- s svojo prisotnostjo ob učencu pomaga posamezniku, da zbrano začne z delom in delo tudi opravi ...

S takšnim načinom dela učenec tutor učitelju v podaljšanem bivanju pomaga pri realizaciji določenih operativnih ciljev.

Učenci:

- se učijo partnerskega učenja, v katerem je učitelj le animator (kar mu omogoča dojeti, kako učenci snov razumejo in jim nato učinkoviteje pomagati),
- se učijo nuditi učno pomoč ali jo poiskati,
- se učijo reflektirati in evalvirati svoje delo: interpretirati rezultate, razumeti napake in jih popraviti,
- se učijo sodelovati pri reševanju skupnih nalog in s tem razvijati svoje sposobnosti za delo v skupini (organiziranje dela v skupini, integriranje v delo skupine) (Razširjen program osnovnošolskega izobraževanja: Podaljšano bivanje in ..., 2005).

Na naši šoli smo vključeni tudi v RaP (razširjen program) na področju gibanja in zdravja za dobro telesno in duševno počutje. V okviru tega izvajamo dodatne ure športa. V teh urah ponudim učenki tutoriki, ki je nadarjena tudi na področju športa, različne naloge in vloge. V določenih urah pripravi sklop gimnastičnih vaj in vodi ogrevanje, ali pa pripravi npr. socialno igro v zaključnem delu. Kadar pri urah izvajamo obhodno vadbo ali vadbo po postajah, jo vključim že v načrtovanje. Hkrati tudi zanjo in za druge nadarjene učence na področju športa načrtujem zahtevnejše vaje na postajah v smislu večje zahtevnosti, večkratne ponovitve ali pa

hitrejše izvedbe vaje. Le na takšen način lahko učencu, ki je nadarjen na področju športa, omogočimo, da je vsaka učna ura za njega izziv.

V določene dneve dejavnosti vključujemo učenko tutorico kot vodjo skupine. Enega izmed dnevov dejavnosti smo letos namenili varni rabi interneta. V uvodu smo si pogledali izbrane poučne risanke na spletni strani Safe.si. Sledil je voden pogovor o nauku določene risanke. Kasneje je potekalo delo v skupinah, kjer so učenci izdelali plakate o tem, kaj so se novega naučili o varni rabi interneta. Učenka tutorica je vodila eno izmed skupin. Organizirala je delo v njej, vodila delo, oblikovala zapis na plakat in poročala o opravljenem. V ostalih skupinah smo delo organizirale učiteljice. Prav tako učenko tutorico vključujemo v pripravo programa za kulturne prireditve.

Po vseh naštetih dejavnostih z učenko tutorico vedno sledi tudi analiza dela, ki je ključna za dobro načrtovanje dela.

Zaključek

Nadarjeni učenci so zelo heterogena skupina znotraj svojih razredov, kje je vsak otrok individuum s svojimi učnimi, z vzgojnimi, s socialnimi in z osebnostnimi potrebami. Dober učitelj mora znati prepoznati in upoštevati potrebe svojih učencev in organizirati pouk tako, da bodo prav vsi čim bolj razvijali svoje potenciale. Poseben izziv je to v kombiniranem oddelku. V ta izziv pa se lahko z dobrim načrtovanjem odlično vključi učenec tutor, ki je nadarjenih na različnih področjih. Ta s svojo pomočjo pomaga sošolcem na različnih področjih učenja ali pa s svojimi močnimi področji popestri določeno uro pouka.

Pri tutorstvu pridobijo vsi – tisti, ki prejemajo pomoč in pri tem izboljšujejo učne dosežke ter se učijo sodelovanja, kakor tudi nadarjen učenec tutor, ki tako poglobi in nadgradi svoje znanje in ga uporabi v novih situacijah. Poleg tega pa se med učenci spletejo in poglobijo še prijateljske vezi.

Viri in literatura

Bokan, R. (2012). Tutorji v OŠ Škofljica. V: Glasilo Občine Škofljica. Letnik XXI, št. 8. Str. 30. Pridobljeno 5. 1. 2019, iz

file:///D:/Uporabniki/Administrator/Downloads/08_2012_oktober_Glasnik%20(1).pdf.

Juriševič, M. (2014). *Spodbudno učno okolje: Ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Petek, I. in Nedić, S. (2013). Tutorstvo. Raziskovalna naloga. Pridobljeno 7. 1. 2019 iz https://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2016/01/O%C5%A0_Sociologija_Tutorstvo.pdf.

Plešec, R. (2009). Delo učitelja angleščine z nadarjenim učencem. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 7. 1. 2019, iz <http://www.uskolavrsac.edu.rs/Novi%20sajt%202010/Dokumenta/Izdanja/15%20Okrugli%20sto/Ple%C5%A1ecR%20-%2041.pdf>.

Program osnovna šola: Tuji jezik v 2. in 3. razredu. Učni načrt. (2013). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 3. 1. 2019, iz http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_TJ_2._in_3._razred_OS.pdf.

Razširjen program osnovnošolskega izobraževanja: Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli. Učni načrt. (2005). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 3. 1. 2019, iz http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Podaljsano_bivanje.pdf.

Sivčević, D. (2015). Kombinirani pouk pri matematiki v 1. obdobju osnovne šole. Diplomsko delo. Pridobljeno 8. 1. 2019, iz https://share.upr.si/PEF/EDIPLOME/DIPLOMSKA_DELA/Sivcevic_Dina_2015.pdf.

SSKJ. (2019). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Pridobljeno 5. 1. 2019, iz http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=tutorstvo&hs=1.

Standardizirane ocenjevalne lestvice za identifikacijo nadarjenih učencev v OŠ (OLNAD07). (2011). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 5. 1. 2019, iz <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/olnad07-os.pdf>.

Ines Ožbolt: Samopodoba nadarjenih učencev v postopku identifikacije

OŠ Notranjski odred Cerknica

ines.ozbolt@os-cerknica.si

Lektorirala: Daša Joželj Kranjc

Izvleček v slovenskem jeziku

Sodobna psihologija vse bolj poudarja pomembnost čustvene in socialne inteligence človeka za njegov uspeh v življenju in sprejetost med ljudmi. Sama se tega zelo zavedam, zato pri identifikaciji nadarjenih uporabljam tudi vprašalnik samopodobe. S pomočjo vprašalnika ugotavljam sliko, ki jo ima učenec o sebi na splošno ter na socialnem, družinskem, učnem, telesnem in čustvenem področju. V približno 80 % primerov so rezultati v nasprotju s pričakovanji glede na visoke intelektualne zmožnosti. Velikokrat se nadarjeni učenci na vprašalniku samopodobe ocenijo nižje na vseh področjih, najpogosteje pa na čustvenem in socialnem področju. V pogovorih z njimi velikokrat ugotavljam, da jim primanjkuje samozavesti in da imajo težave z odnosi v svoji okolici. Nadarjeni učenci imajo visoke intelektualne potenciale, bogato domišljijo, razvite različne talente, vendar če tega pri sebi ne cenijo in ne verjamejo vase, najverjetneje svojih potencialov v prihodnosti ne bodo najbolj izkoristili. Zato v delu z nadarjenimi učenci skušamo le te spodbujati tako pri razvijanju lastnih potencialov, kot tudi pri razvijanju pozitivnejše samopodobe. Izvajamo delavnice učenja socialnih veščin in komunikacije, organiziramo srečanje nadarjenih učencev, kjer nadarjeni sami izvajajo delavnice, organiziramo tabor, kjer se aktivno vključujejo z različnimi aktivnostmi. S tem razvijamo odgovornost, inovativnost, empatijo, socialno vključevanje, sprejetost ter samozaupanje.

Summary

Contemporary psychology increasingly emphasizes the importance of human emotional and social intelligence for his success in life and acceptance among people. I am aware of this very well, and therefore I use a self-assessment questionnaire to identify gifted people. Using the questionnaire, I find out the pupil's picture of himself in general and in the social, family, learning, physical and emotional field. In approximately 80% of cases, the results are contrary to expectations in terms of high intellectual abilities. Many times gifted pupils on the self-assessment questionnaire are rated low in all areas, most often in the emotional and social field. In conversations with them, I often find that these pupils are self-conscious and have problems in relationships in their surroundings. Gifted pupils have high intellectual potentials, rich imagination, developed talents, but if they do not appreciate it and do not believe in themselves, they probably will not make the most of their potential in the future. Therefore, in the work with talented students, we try to encourage students to develop their own potentials as well as to develop a more positive self-image. We organize workshops for learning social skills and communication, we organize a meeting of gifted pupils, where talented ones carry out workshops, we organize camps where they actively involve with various activities. By doing this, we develop responsibility, innovation, empathy, social inclusion, acceptance and self-confidence.

Ključne besede: nadarjeni učenci, samopodoba, področja samopodobe

1. Uvod

V skladu s konceptom odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci večino evidentiranih nadarjenih učencev preverimo v četrtem razredu osnovne šole. Učenci, ki jih evidentirajo učitelji in mentorji kot nadarjene učence, vključimo v predpisan postopek identifikacije nadarjenih. Učenci rešujejo test intelektualnih zmožnosti in test ustvarjalnega mišljenja. Učitelji, ki so jih poučevali najmanj eno leto, te učence ocenjujejo na ocenjevalnih lestvicah na različnih področjih: učnem, voditeljskem, telesno-gibalnem, tehničnem, dramskem, literarnem, likovnem in glasbenem. Učenec je identificiran kot nadarjen, če doseže 90. percentil na vsaj enem od obeh testov, oz. če doseže določeno mejo točk na ocenjevalnih lestvicah. Za zadovoljitev pogojev identifikacije je dovolj, da učenec doseže oz. preseže mejo nadarjenosti le na enem kriteriju. Za vse učence, ki presežejo mejo nadarjenosti, je šola v soglasju s starši dolžna izdelati individualni načrt dela z nadarjenim učencem, v katerem opredeli cilje in načrt dela s posameznim učencem.

V individualnem načrtu se določijo cilji za razvoj učenčevih intelektualnih, umetniških in športnih potencialov, pa tudi za razvoj socialno-čustvenega področja. Med načeli, ki jih koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi opredeljuje, je poleg skrbi za učenčevo intelektualno in kreativno napredovanje tudi skrb za sodelovalne oblike učenja, upoštevanje individualnosti, spodbujanje samostojnosti in odgovornosti, skrb za celostni osebni razvoj, omogočanje svobodne izbire, skrb za ustrezno sprejetje v razrednem in šolskem okolju, ustvarjanje mentorskih odnosov med učenci in učitelji ter omogočanje občasnega druženja glede na njihove posebne potrebe in interese. (Koncept, 1999)

Na podlagi koncepta, kot tudi v sodobni psihologiji in pedagogiki, postaja vse bolj očitna pomembnost čustvenih in socialnih veščin ter pozitivne samopodobe posameznika za njegovo prilagojeno obnašanje. Naša osebnost se oblikuje pod močnimi vplivi dednosti, okolja in samodejavnosti. V razvoju posameznika je pomemben proces socializacije oz. vraščanja posameznika v družbeno okolje, v katerem oseba spozna družbene zahteve in kulturo ter jih zna tudi kritično presojeti. Vzporedno s tem procesom teče tudi proces individualizacije, s pomočjo katerega si ustvarjamo podobo in merila o tem, kakšni smo in kakšni naj bi bili. Na ta način si ustvarjamo samopodobo, ki je sklop predstav, pojmovanj, vrednotenj in prepričanj, ki jih nekdo oblikuje o samem sebi. V literaturi se med najpomembnejšimi dejavniki za razvoj samopodobe pojavljajo: spol, doživljanje lastnega telesa, govor, fizično okolje, socialno okolje, družina, socialno-ekonomski status (SES), vzgojno-izobraževalni sistem, učni dosežki, povratna informacija in pričakovanja staršev in učiteljev, učiteljeva samopodoba in vrstniki. Veliko

nadarjenih učencev ravno zaradi nizke samopodobe ne upa razviti svojih potencialov oz. ne kaže motivacije, da bi se vključili v zahtevnejše oblike dela na šoli. Zaradi tega dejstva v postopku identifikacije pri učencih preverjam njihovo samopodobo. Uporabljam vprašalnik samopodobe SPA (G. Musitu, F. Garcia in M. Gutierrez), s katerim ugotavljam tako splošno samopodobo učenca kot tudi njegova posamezna področja: učno, družinsko, telesno, socialno, čustveno samopodobo.

Struktura nadarjenih učencev na OŠ Notranjski odred Cerknica

Na naši šoli je v letošnjem šolskem letu identificiranih 78 nadarjenih učencev, kar predstavlja nekaj manj kot 10 % vseh učencev na šoli. Nadarjenih je nekaj več deklet (56 %) kot fantov (44 %). Največ učencev je preseglo prag nadarjenosti na ocenjevalnih lestvicah (68 %) in na testu ustvarjalnega mišljenja (66 %), nekoliko manj pa na testu inteligentnosti (44 %). Med nadarjenimi učenci je glede na število preseženih kriterijev največ tistih, ki so prag nadarjenosti presegli na dveh kriterijih (44 %), sledijo tisti, ki so prag presegli na enem kriteriju (39 %), najmanj učencev pa je prag preseglo na vseh treh kriterijih (17 %). Učenci, ki so prag presegli na enem kriteriju, so to najpogosteje naredili na testu ustvarjalnega mišljenja, sledijo jim tisti, ki so prag presegli na ocenjevalnih lestvicah, najmanj pa jih je prag preseglo na testu inteligence. Učenci, ki so prag presegli na dveh kriterijih, so najpogosteje to naredili na testu ustvarjalnosti in ocenjevalnih lestvicah učiteljev, sledi kombinacija testa inteligentnosti in ocenjevalnih lestvic učiteljev, najmanj pa je tistih, ki so prag presegli na obeh izvedenih testih.

Na sploh je največ učencev prag preseglo na ocenjevalnih lestvicah, in sicer na različnih področjih: učitelji so jih največ prepoznali na voditeljskem področju, sledita glasbeno in literarno področje. Najmanj jih je prag preseglo na likovnem področju. Pri tem je treba povedati, da je večina učencev presegla prag na večih področjih na ocenjevalnih lestvicah, le 20 % vseh učencev, ki so identificirani na kriteriju ocenjevalne lestvice, je prag preseglo samo na enem področju. Torej, na šoli imamo populacijo nadarjenih učencev, ki imajo dobro razvito divergentno mišljenje, so v mišljenju prožni ter imajo veliko originalnih idej. Veliko nadarjenih ima dober smisel za organizacijo in samostojnost. Kako pa ti učenci vidijo sami sebe?

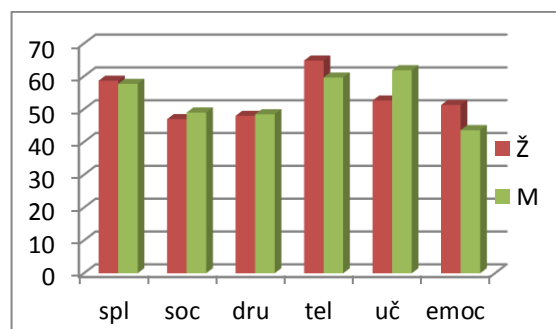
Samopodoba nadarjenih učencev na OŠ Notranjski odred Cerknica

Iz analize vprašalnika samopodobe vseh nadarjenih učencev od 4. do 9. razreda, ki sem jo izvedla v šolskem letu 2018/19 v procesu identifikacije izhaja dejstvo, da se nadarjeni učenci

ne ocenjujejo tako visoko, kot bi pričakovali glede na njihove potenciale, odkrite v postopku identifikacije.

Učenci se tako na splošni samopodobi, kot tudi na posameznih področjih samopodobe ocenjujejo v mejah povprečja. Najvišjo povprečno samopodobo izkazujejo nadarjeni učenci na telesnem področju oz. povedano drugače, najbolj so zadovoljni s svojim videzom. Sledi učna samopodoba. Na področjih, ki so povezana z odnosi (družinska, socialna in emocionalna samopodoba), so se ocenjevali najnižje.

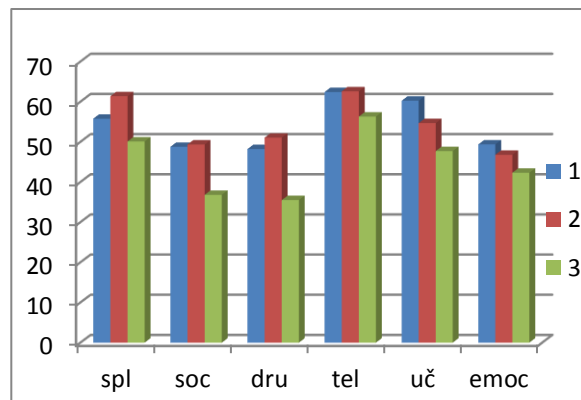
Graf 1. Povprečna samopodoba dečkov in deklic v postopku identifikacije

Če ocenjeno samopodobo pogledamo po spolu (graf 1), vidimo, da je trend samoocenjevanja med dečki in dekleti podoben. Majhne razlike v ocenah so opazne na telesnem in emocionalnem področju samopodobe, kjer se deklice ocenjujejo nekoliko višje kot dečki, in nasprotno na učnem področju, kjer se dečki ocenjujejo nekoliko višje kot deklice. Tak rezultat je dokaj logičen, saj je med dečki 52 % preseglo prag nadarjenosti na testu inteligentnosti, medtem ko je pri dekletih ta delež 35 %. Dekletom je verjetno v tej starosti bolj pomemben videz, njihov socialni razvoj v tem obdobju razvoja pa je povprečju nekoliko hitrejši kot pri dečkih.

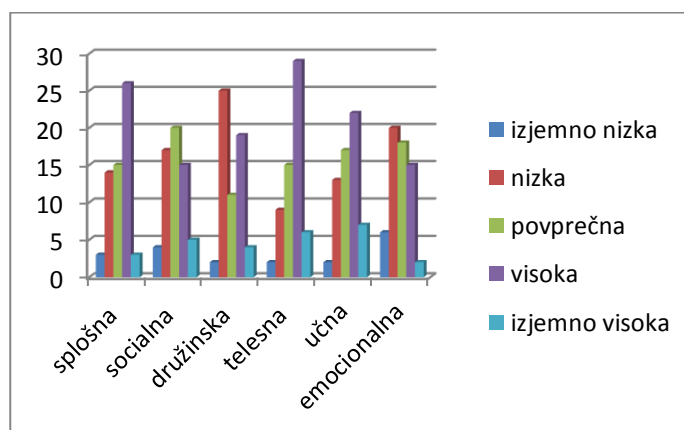
Zanimiv je podatek, da imajo učenci, ki so prag presegli na testu inteligence, v primerjavi z učenci, ki so prag presegli na testu ustvarjalnega mišljenja, nižjo tako splošno samopodobo kot tudi samopodobo na vseh posameznih področjih.

Graf 2: Povprečna samopodoba po številu preseženih kriterijev v procesu identifikacije

Če primerjamo samopodobo učencev, ki so prag presegli na različnem številu kriterijev (graf 2), ugotavljamo, da imajo najvišjo splošno samopodobo učenci, ki so prag presegli na dveh kriterijih, najnižjo pa tisti, ki so prag presegli na vseh treh kriterijih. Ne glede na število kriterijev na katerem so presegli prag pa imajo učenci najvišjo telesno in učno samopodobo. Nižjo samopodobo pa izkazujejo na socialnem in družinskem področju. Torej lahko povemo, da je samopodoba vseh nadarjenih ob postopku identifikacije nižja na področjih, kjer so prisotni odnosi z drugimi. To je dragocen podatke za nadaljnje delo z temi učenci. Učenci, ki so prag presegli na vseh treh kriterijih, imajo najnižjo samopodobo na vseh področjih. Verjetno so ti učenci bolj kritični do sebe in so njihova pričakovanja do sebe tudi višja. Mogoče pa se tudi čutijo nesprejeti v socialnem okolju

Graf 3: Število učencev (frekvenca), ki so se na vprašalniku samopodobe ocenili z določeno kategorijo višine samopodobe

Če analiziram samopodobo po frekvencah ocen (graf 3), ugotavljam, da se največ učencev z izjemno nizko samopodobo (0-9 percentil) ocenjuje na emocionalnem področju. Z oceno nizko (10-39 percentil) se največ učencev ocenjuje na družinskem in emocionalnem področju. Z oceno

povprečno (40-64 percentil) se največ učencev ocenjuje na socialnem in emocionalnem področju. Z oceno visoko (65-94 percentil) se je največ učencev ocenilo na splošnem, telesnem in učnem področju. Z oceno izjemno visoko (95-100 percentil) se je največ učencev ocenilo na učnem področju.

Zaključek

Samopodoba ni nekaj danega, ampak se oblikuje postopoma, skladno z otrokovim psihičnim razvojem in neprestano interakcijo z okoljem. Pri oblikovanju naše samopodobe imajo pomembno vlogo informacije, ki jih imajo drugi o nas, in informacije, ki jih pridobimo na osnovi lastnih izkušenj. Zanimiva je ugotovitev avtorjev (po H. H. Marshall, 1989), da otrokom v osnovni šoli postaja vedno bolj pomembno tisto, kar si »pomembni drugi« (starši, sorodniki, vrstniki, znanci, učitelji ...) mislijo o njih. Vedno večji vpliv na njihovo samopodobo ima percepcija »pomembnih odraslih« o njih samih; v kasnejšem razvoju pa »pomembne odrasle« vedno bolj izpodrivajo »vrstniki«. V medsebojnih odnosih se naučimo prevzemati različne socialne vloge, ki jih vključimo v svojo predstavo o sebi. V odnosih z drugimi pravzaprav odkrivamo, kdo smo kot osebnost (Lamovec, 1994). Iz vsega povedanega toplo priporočam ugotavljanje nivoja samopodobe v postopku identifikacije pri nadarjenih učencih ter vključevanje tega segmenta v njihove individualne učne načrte.

Literatura

Nacionalni kurikularni svet, (1999) Koncept odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci. Pridobljeno iz <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Burns, R. B. (1979). *The Self - Concept: Theory, Measurement, Development and Behaviour*. London: Longman.

Kobal, D. (2000). *Temeljni vidiki samopodobe*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Lamovec, T. (1987). Faktorji samospoštovanja. *Anthropos* 1(2), 223-235.

Musek, J. (1982). *Osebnost*. Ljubljana: DDU Univerzum.

Žagar, D. (1978). *Različni načini mišljenja v povezavi s šolskim uspehom in nekaterimi osebnostnimi lastnostmi* (Doktorska disertacija). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana.

Mateja Pitako, Sara Germovšek, Tinkara Vaupotič: Družbeno udejstvovanje nadarjenih učencev na področju okoljevarstva

OŠ Božidarja Jakca

mateja.pitako@gmail.com

Srednja šola za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo

sarci.germovsek@gmail.com

Gimnazija Vič

tini.mini358@gmail.com

Letorirala: Petra Shrestha, prof. slov.

Okoljska vprašanja so aktualna, zahtevajo vedno več pozornosti in interdisciplinarne obravnave, hkrati pa zaradi vključenosti v življenje slehernega Zemljana stimulirajo k aktivnemu sodelovanju ne le odrasle, temveč tudi otroke. Tudi slednji lahko s svojim družbenim angažiranjem in izraženimi stališči v javnosti spodbudijo širše okoljske razprave, ki s svojimi zaključki lahko potencialno krojijo našo prihodnost.

Prispevek opisuje tri raziskovalne okoljske projekte, ki so jih nadarjeni učenci tretje triade pripravili s pomočjo učitelja in bi lahko bili povod za širše družbene diskusije. Namen prve raziskovalne naloge, z naslovom *Okoljska vzgoja kot obvezni predmet v osnovni šoli*, je bilo ugotoviti, ali učenci zapuščajo osnovno šolo okoljsko pismeni in ali bi bilo smiselno v osnovnošolski sistem uvesti izbirni predmet *okoljska vzgoja* kot obvezni predmet. Cilj druge raziskovalne naloge, z naslovom *Varčno z energijo na osnovni šoli Božidarja Jakca*, je bilo prepoznati, zaradi katerih faktorjev je osnovna šola Božidarja Jakca energetska neučinkovita in kako bi lahko ustrezno ukrepali, da bi bila okoljsko sprejemljivejša. Tretje raziskovanje je bilo učencem, učiteljem in obiskovalcem šole predstavljeno v obliki razstave z naslovom *Voda*, ki je opozarjala na pomen vode, na njeno porabo in na njeno varčevanje.

Ključne besede: družbena angažiranost, energetska varčnost, okoljska pismenost, okoljska vzgoja, pomen vode

Social engagement of gifted pupils in environmental protection

Environmental issues are relevant today. They increasingly demand more attention and an interdisciplinary approach, and at the same time, because of their inclusion in each person's life, stimulate adults and children to take part of these issues. Children can start wider public debates, with their social engagement and expressed opinions in the public, whose conclusions can potentially shape our future.

This paper describes three environmental research projects that were made by gifted pupils in the third triad by the help of their teacher and could potentially be a trigger for wider public discussions. The objective of the first research project called *Environmental education as an obligatory class in primary school* was to find out if pupils, at the end of their primary school education, were environmentally literate and if it would be reasonable to include

the Environmental education elective in primary school as an obligatory class. The second research project called *Energy savings at the primary school Božidarja Jakca* tried to recognize why the school was energy inefficient and what needed to be done to become energy efficient. The third project tried to emphasize the importance of water in general, its usage, and water savings. This project was introduced to the students, teachers and other visitors of the school in the form of an exhibition with the title *Water*.

Key words: energy efficiency, environmental literacy, environmental education, social engagement, importance of water

Uvod

Človeštvo se sooča z različnimi družbenimi problemi, ki se po svoji intenzivnosti razlikujejo od države do države. Eden izmed perečih svetovnih problemov je okoljsko onesnaževanje. Površen vpogled v področje slovenskega okolja daje vtis, da je narava neokrnjena, da težav z onesnaženostjo vode, zraka in zemlje ni ter da je zdravje ljudi zaradi okoljskega onesnaženja neprizadeto. Izginjanje letnih časov, daljša sušna obdobja, intenzivnejša neurja s poplavami, rast temperature zraka temu nasprotujejo. Očitno je, da se tudi Slovenija sooča s podnebnimi spremembami. Nadalje, čistost zraka, vode in zemlje postavljajo pod vprašaj uporaba fosilnih goriv, prisotna težka industrija in večje okoljske nesreče, kot so požari v podjetjih, ki predelujejo in odstranjujejo nevarne odpadke. Dvomljiva pa je tudi ustreznost ukrepanja pristojnih institucij pri okoljskih vprašanjih, na kar kaže podelitev prestižne Goldmanove nagrade Urošu Macerlu za njegov boj s cementarno Lafarge.

Za razliko od nevladnih organizacij in različnih okoljskih iniciativ, ki okoljsko problematiko postavljajo v ospredje, osrednji mediji, ob odsotnosti ustreznega okoljsko raziskovalnega novinarstva, površno zastopajo pokritost okoljskih novic. Zato je aktivnost prav slehernega posameznika na področju okoljevarstva pomembna. Kako so lahko osnovnošolci s svojim raziskovanjem družbeno angažirani, prikazujejo trije raziskovalni projekti, ki so predstavljeni v prispevku.

Raziskovalna naloga *Okoljska vzgoja kot obvezni predmet v osnovni šoli*

Od šolskega leta 2012/2013 do šolskega leta 2017/2018 si je izbirni predmet okoljska vzgoja v povprečju izbralo manj kot 0,5 % učencev (Robič, 2017). Število učencev, ki se podrobneje seznanijo z okoljskimi temami je majhno, zato večina učencev znanje o okoljskih vsebinah pridobi pri ostalih, obveznih predmetih. Sledeča raziskovalna naloga prikazuje, kako učinkovito je podajanje okoljskega znanja pri obveznih predmetih.

Namen prvega dela raziskovalne naloge je bil analizirati učbenike in ugotoviti, v katerih razredih in pri katerih predmetih v devetletki se pojavljajo okoljske vsebine. Drugi del je s pomočjo ankete ugotavljal, kakšno je osvojeno okoljsko znanje devetošolcev oziroma kako visoka je njihova okoljska pismenost. V vzorec je bilo zajetih 138 učencev in učenk 9. razredov, štirih ljubljanskih osnovnih šol. Od 138 učencev jih je v preteklih šolskih letih ali v šolskem letu, ko je bila izvedena anketa, 9 obiskovalo izbirni predmet okoljska vzgoja (OV). Inštrument za zbiranje podatkov je bil anketni vprašalnik, ki je vseboval 13 vprašanj odprtega tipa.

Pregled učbenikov in pogovor z učitelji šole, ki sta jo obiskovali avtorici raziskave, je pokazal, da se okoljske vsebine pojavljajo od prvega do devetega razreda pri naslednjih predmetih: spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika, gospodinjstvo, družba, naravoslovje, fizika, domovinska in državljanska kultura in etika, kemija, biologija, tehnika in tehnologija, geografija. Poglavja, ki predstavljajo okoljska vprašanja so v učbenikih razmeroma kratka, učitelji pa jih pogosto hitro obdelajo in ne nujno vključijo v ocenjevanja. Avtorjem prispevka se ob ugotovljenem poraja vprašanje, kako nizka okoljska pismenost učiteljev vpliva na širjenje okoljske pismenosti učencev. Slednje bi lahko bil dober uvod v širšo družbeno razpravo o ustreznem okoljskem izobraževanju bodočih učiteljev in učiteljev, ki so že vključeni v vzgojno-izobraževalni proces.

V nadaljevanju je predstavljena tabela, ki kratko povzema rezultate drugega dela raziskovalne naloge.

Učenci so morali v prvem vprašanju napisati vrsto odpadkov, ki se zbirajo v modrem, zelenem, rumenem, rjavem, črnem zabojniku, in dodati primer. Drugo vprašanje je povpraševalo po ustreznem zabojniku za baterije in sijalke. Tretje vprašanje je učence spraševalo, ali poznajo še kakšne druge vrste odpadkov.

Ugotovitev: Učenci, ki so obiskovali OV in učenci, ki je niso, dobro poznajo, čemu so namenjeni zabojniki za papir, embalažo, steklo in biološke odpadke ter kam se odlaga baterije in sijalke. Pri zabojniku za mešane odpadke se odstotek pravilnih odgovorov zniža, saj učenci ne vedo, da kosovne odpadke, zdravila, barve, čistila, kovine itd. odlagamo na njim primerna zbirna mesta in ne med mešane odpadke. Slednje se odraža tudi pri nižjem odstotku pravilnih odgovorov pri tretjem vprašanju, ki sprašuje, katere odpadke poleg naštetih še poznajo učenci.

Četrto vprašanje je poizvedovalo po uporabi lesa in pretiranega izsekavanja gozdov.

Ugotovitev: Učenci obeh skupin so dobro vedeli, za kaj uporabljamo les. Dve tretjini učencev v obeh skupinah je znalo naštet, kakšne so posledice pretiranega izsekavanja gozdov.
V petem vprašanju so učenci odgovarjali, kako lahko varčujemo z električno energijo in vodo.
Ugotovitev: Vsi učenci, ki so obiskovali OV, so poznali oba odgovora. Dobrih 80 odstotkov učencev, ki niso obiskovali OV, je poznalo odgovor za varčevanje z el. energijo in dobrih 70 odstotkov za varčevanje z vodo.
Šesto vprašanje je spraševalo, kaj je globalno segrevanje in kakšne so njegove posledice.
Ugotovitev: Približno polovica učencev, ki ni obiskovala OV, je vedela, kaj je globalno segrevanje in kakšne so njegove posledice. Približno dve tretjini učencev iz druge skupine je vedelo, kaj je globalno segrevanje, manj kot polovica pa je znala naštet njegove posledice.
Pri sedmem in osmem vprašanju so morali učenci pokazati znanje o vrstah elektrarn, virih energije in negativnih lastnostih, ki jih določeni energetske viri prinašajo.
Ugotovitev: Učenci, ki so obiskovali OV, so bolj poznali vire energije in vrste elektrarn. Slabše so se odrezali le pri zapisu vrste elektrarne na fosilna goriva. Pri naštevanju negativnih lastnosti uporabe virov je približno polovica učencev v obeh skupinah vedela, katere negativne lastnosti prinaša uporaba premoga, nafte in zemeljskega plina. Manj kot polovica učencev v obeh skupinah je znala naštet negativne lastnosti uporabe ostalih virov energije, z izjemo drugega vprašanja, kjer je velika večina učencev, ki so obiskovali OV, znala naštet negativne lastnosti uporabe vetrnih turbin.
Deveto vprašanje se je navezovalo na dejavnosti, pri katerih človeštvo porabi največ vode.
Ugotovitev: Večina učencev je vedela, da so gospodinjstva veliki porabniki vode. Zelo majhen del učencev (približno ena desetina) pa je vedel, da so največji porabniki vode kmetijstvo, industrija in pridobivanje el. energije.
Deseto vprašanje je povpraševalo po največjih onesnaževalcih vode, zraka in zemlje.
Ugotovitev: Vsi učenci, ki so obiskovali OV, so dobro poznali večje onesnaževalce vode, zraka in zemlje. Več kot 70 odstotkov učencev, ki niso obiskovali OV, je vedelo, kdo onesnažuje našo vodo, zrak in zemljo.
Kaj je ekološki odtis, je spraševalo enajsto vprašanje.
Ugotovitev: Nihče od učencev, ki so obiskovali OV, ni vedel odgovora na vprašanje. V skupini učencev, ki OV niso obiskovali, pa je le 5 učencev pravilno odgovorilo na zastavljeno vprašanje.
Pri dvanajstem vprašanju so učenci zapisali, katera konferenca je decembra 2015 potekala v Parizu in kaj je bil njen namen.

Ugotovitev: Anketa je bila izvedena v času, ko je bila v medijih konferenca o podnebnih spremembah pogosto v ospredju. Kljub medijski pozornosti je le dobrih 20 odstotkov učencev vedelo, za katero konferenco gre in kakšen je bil njen namen.

Zadnje vprašanje je povpraševalo po človekovih dejavnostih, ki pripomorejo k zmanjšanju biotske raznovrstnosti.

Ugotovitev: V obeh skupinah je manj kot četrtnina učencev vedela, katere človekove dejavnosti pripomorejo k zmanjšanju biodiverzitete.

Rezultati ankete bi bili lahko drugačni, če bi bila anketa izvedena ob koncu šolskega leta, če bi zajela učence iz drugih delov Slovenije, če bi bil vzorec učencev, ki so obiskovali izbirni predmet okoljska vzgoja mnogo večji, če bi anketni vprašalnik vseboval vprašanja zaprtega tipa itd.

Učenci skozi osnovnošolsko izobraževanje pridobijo dobro znanje o odpadkih, varčevanju z električno energijo in vodo, pomenu gozdov ter večjih onesnaževalcih vode, zraka in zemlje. Da jim manjka celosten pogled na okoljske teme, se vidi iz njihovih odgovorov, saj svojega znanja, ki ga že imajo, ne znajo uporabiti drugje. Tak primer so na primer njihovi odgovori pri desetem vprašanju, kjer so vsi učenci, ki so obiskovali OV, in več kot 70 odstotkov učencev, ki OV niso obiskovali, znali naštetih največje onesnaževalce zraka in tudi zapisali, da so promet in elektrarne s toplogrednimi plini glavni krivci za onesnaževanje, hkrati pa je pri zapisu negativnih lastnosti fosilnih goriv pri osmem vprašanju pravilni odgovor navedla le dobra polovica učencev. Enako se odgovori na enajsto vprašanje o zmanjšanju biodiverzitete, ki je imelo zelo malo pravilnih odgovorov, skrivajo v njihovih poprej zapisanih odgovorih.

Vredno je omeniti, da je OV triletni izbirni predmet, pri katerem ima učitelj, ki ga poučuje na izbiro osem sklopov, od katerih naj bi na leto izbral dva. Iz tega sledi, da so učenci, ki so OV obiskovali le eno leto, morda dobro poznali izbrana sklopa, a niso pridobili globljega znanja iz ostalih sklopov. Večji vzorec učencev in več ponujenih anketnih vprašanj bi morda pokazalo, da se pri določenih vprašanjih učenci, ki so obiskovali OV, bolje odrežejo pri odgovorih.

V splošnem so bili odgovori učencev, ki so obiskovali OV, pravilnejši kot pri učencih, ki predmeta niso obiskovali. Hkrati je v obeh skupinah pri nekaterih vprašanjih le majhen del učencev vedel odgovor, zato sta avtorici raziskave sklepali, da bi vključitev izbirnega predmeta OV kot obveznega predmeta učencem omogočil širši vpogled v okoljske teme, jim pokazal nujnost intenzivnejšega ukvarjanja z okoljem, jih seznanil s temami, ki jih pri ostalih predmetih ne obravnavajo, in tako dvignil raven njihove okoljske pismenosti.

Raziskovalna naloga *Varčno z energijo na osnovni šoli Božidarja Jakca*

Cilj raziskovanja je bil vpogled v energetske učinkovitost osnovne šole Božidarja Jakca, saj so učenci ugotovili, da šola za električno energijo, ogrevanje in hlajenje porabi sorazmerno veliko finančnih sredstev. Pregled literature o energetske učinkovitosti ter pogovor s hišnikom šole je učence usmeril k temeljitemu pregledu celotne šole in jim tako pokazal, da je njihova šola energetske potratna ter da potrebuje številne izboljšave.

Učenci so ugotovili, da bi bilo za boljšo energetske učinkovitost potrebno: odmakniti omare od radiatorjev za boljši pretok toplote; dosledno kratkotrajno, a večkratno prezračevati učilnice; nadomestiti manjkajoče dele ventilov na radiatorjih; za boljši pretok toplote redno brisanje prahu z radiatorjev; zamenjati potratne žarnice z varčnejšimi svetili; ugašati računalnike v zbornici in po učilnicah, ko jih nihče ne potrebuje; zamenjati stara in slabo delujoča hladilnika v gospodinjski učilnici in računovodstvu; zamenjati starejša okna; izolirati stene; preurediti staro kotlovnico ter po možnosti instalirati sončne celice na streho šole.

Razstava *Voda*

Na osnovni šoli Božidarja Jakca, je imela javnost v zadnjem desetletju priložnost, da si ogleda več razstav z družbeno tematiko. Odziv učencev, učiteljev in obiskovalcev na razstavah je bil intenzivnejši, če je bila razstava razmeroma enostavna, s krajšimi in jasnimi sporočili. Razstava, ki je predstavljena v prispevku, je imela naslov *Voda*. Naloga učencev je bila raziskati in zbrati dejstva o vodi, ki prikazujejo, kako pomemben naravni vir je, kako zelo prisotna je v vsakdanjem življenju in kako je lahko manj porabimo. Nekaj najbolj pomembnih sporočil so učenci lično oblikovali in jih prilepili na modre plakate v obliki kapljic vode.

V nadaljevanju je prikazanih nekaj sporočil, ki so bila predstavljena na razstavi: Pitna voda predstavlja le 1% celotne količine vode na planetu (Delo in dom, 2011); 884 milijonov ljudi nima dostopa do pitne vode; 2,6 milijarde ljudi nima ustrezno urejenih sanitarij (WHO in Unicef, 2010); Povprečen Američan porabi na dan 350 l vode, povprečen Evropejec 150 l, povprečen Afričan 50 l (Bodi eko, 2009); Iz pipe, ki pušča, lahko letno steče 2000 l vode (Bodi eko, 2010); Za izdelavo bombažne majice se porabi 2650 l vode in za izdelavo hlač iz jeansa 9982 l vode (Lep planet, 2012); Z recikliranjem 1 kg papirne embalaže prihranimo 40 l čiste vode (Slopak, 2012); Varčuj z vodo – med ščetkanjem zob zapiraj vodo, skrajšaj čas tuširanja, tesno zapiraj pipe po uporabi, opozarjaj druge na pomen vode.

Zaključek

Širjenje ozaveščenosti o okoljskih vprašanjih je proces, ki v osnovnošolskem izobraževanju običajno poteka od učitelja k učencu. V kolikor je proces uspešen, se v učencu aktivira notranja motivacija, ki se izraža v različnih stopnjah akcije. V prispevku opisani raziskovalni nalogi in razstava, so del projektov, ki jih učenci s pomočjo učiteljev na različne načine posredujejo v javnost, kjer imajo možnost postati povod za širše družbene razprave o okoljskih vprašanjih. Že v sedemdesetih letih je socialni psiholog Serge Moscovici v svoji knjigi zapisal, da lahko manjšina s konsistentnostjo in vztrajnostjo pri svojih stališčih vpliva na večino in s tem na spremembe v družbi (Moscovici, 1976). Enako lahko učenci z raziskovanjem – s tem, ko izberejo pomembne družbene teme in zavzamejo določena stališča – odraslim pokažejo svoj pogled na svet, jih opozorijo na slabše raziskana okoljska področja in jim pomagajo k učinkovitejšemu reševanju družbenih problemov.

Literatura in viri

Bodi eko. (2009). *Filtriranje odtočne vode?*. <https://www.bodieko.si/filtriranje-odtocne-vode>.

Bodi eko. (2010). *Sklad Si.voda predstavil rastlinsko čistilno napravo v Modražah*. <https://www.bodieko.si/sklad-si-voda-predstavil-rastlinsko-cistilno-napravo-v-modrazah>.

Delo in dom. (2011). *Le še odstotek pitne vode*. <http://www.deloindom.si/le-se-odstotek-pitne-vode>.

Lep planet. (2012). *Kako lahko zmanjšamo porabo vode?*. <https://www.lep-planet.si/2012/08/kako-lahko-zmanjsamo-porabo-vode/>.

Moscovici, S. (1996). *Social Influence and Social Change*. Academic Press: London.

Robic, K. (2017). Število učencev pri izbirnem predmetu okoljska vzgoja. Poslano 30. oktobra 2017 po elektronski pošti iz Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport.

Slopak. (2012). *Ločujmo odpadke*. <https://www.locevanje-odpadkov.si/36/Zanimivosti>.

WHO in Unicef. (2010). *Progress of sanitation and drinking water*. whqlibdoc.who.int/publications/2010/9789241563956_eng_full_text.pdf.

Katja Petauer Vizjak, prof. RP: Nadarjeni učenci v prvem razredu

II. osnovna šola Celje

katja.pvizjak@slander.si

Lektorirala: Lidija Pogačnik Kodrun, prof.

Izvleček v slovenščini

Učim v prvem razredu in ker nadarjenih učencev prvo leto še ne prepoznavamo, se trudim med svojimi učenci zaznati nadarjene in jim posvetiti nekaj ur dodatnega pouka, kjer skozi različne igre in dejavnosti razvijam njihova močna področja in področja zanimanja. Učenci skozi različne didaktične igre, dejavnosti in poskuse pridobivajo konkretno znanje. Pridobljeno je na zanimiv način, zato si ga lažje in bolje zapomnijo ter ga lažje poglobijo. Z učenci razvijam znanje in njihova močna področja na različnih učnih področjih. Po navadi izhajam iz matematike, slovenščine ali spoznavanja okolja in se tako lotim nalog in dejavnosti s konkretnim materialom, kasneje preidem na zapis in reševanje nalog. Za konec z učenci poskusimo izdelati nekaj novega, si izmisliti svojo nalogo, nov izziv, igro, izdelek, poskus ali dejavnost, s tem pa preidemo na likovno, tehnično, ustvarjalno, športno in glasbeno področje. Kot učitelj naloge, iz katere izhajamo, sestavim in jo vnaprej pripravim, kasneje pa nove ideje izhajajo iz pobud in zanimanja učencev. Učenci aktivno sodelujejo med vsemi dejavnostmi, saj so v manjši skupini, snov je prilagojena njihovim interesom in njihove zamisli so upoštewane. V prispevku bom predstavila didaktične igre in dejavnosti, ki sem jih skupaj z učenci izvajala v okviru dodatnega pouka.

Ključne besede: dejavnosti, dodatni pouk, nadarjeni učenci, prvi razred

Abstract

I am a first-grade primary school teacher. In the first grade, talented pupils are not recognized and formally acknowledged yet, which is why I try to identify them among my students and dedicate some extra time to them. During the additional lessons, I develop their strengths and interests through various games and activities. Through these didactic games, activities and experiments, the pupils gain concrete knowledge. This knowledge is acquired in an interesting way, which is why it is easier for them to remember. The students and I develop their knowledge and strengths in various learning areas. My usual starting points are mathematics, Slovene or science, where I begin with exercises and activities with concrete material, later we move on to writing and solving exercises. In the end, the pupils and I try creating something new, make up our own assignment, a new challenge, game, product, experiment or activity, which is how we move on to the area of art, crafts, sports and music. As the teacher, I create and prepare the assignments in advance, but later the new ideas are developed by the pupils' initiatives and interests. The pupils actively participate in all activities, they work in small groups, the subjects are adjusted to their interests and their ideas are being included. In this article, I will present the didactic games and activities which I have carried out with my pupils during these additional lessons.

Keywords: activities, additional lessons, talented students, first grade

1. Nadarjeni učenci

Nadarjeni otroci ali mladostniki so tisti, ki so pokazali visoke dosežke ali potenciale na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju. Ti otroci potrebujejo poleg rednega šolskega programa prilagojene programe in aktivnosti (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999, str. 4).

Med nadarjene otroke štejemo tiste z dejanskimi visokimi dosežki kot tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke. Učence opredelimo glede na naslednja področja:

- splošna intelektualna sposobnost,
- specifična akademska (šolska) zmožnost,
- kreativno ali produktivno mišljenje,
- sposobnost vodenja,
- sposobnost za vizualne in tako imenovane izvajalske (performing) umetnosti (prav tam).

Tako za starše kot učitelje je pomembno, da upoštevajo že manjše razlike pri delu z učenci in da pomagajo razvijati močna področja in talente, hkrati pa pomagajo nadomestiti morebitne primanjkljaje, negotovosti in dvome pri določenem učencu. Če so nadarjenemu učencu ponujeni pravi pristopi in ga spodbujamo tako na emocionalnem kot na kognitivnem področju, lahko otrok razvije ves svoj potencial (Cicerchija, 2017).

Pomembno je, da se delo z nadarjenimi učenci začne zgodaj. V prvi razredih poteka praviloma v obliki notranje diferenciacije pouka, v drugi triadi v oblikah notranje in fleksibilne diferenciacije, v tretji triadi pa poleg teh oblik tudi v oblikah delne zunanje diferenciacije (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999, str. 6).

V prvi triadi so za delo z nadarjenimi učenci predlagane naslednje oblike in dejavnosti:

- notranja diferenciacija (individualne zadolžitve učencev, individualiziran pouk, kooperativno učenje in druge oblike skupinskega dela, posebne domače zadolžitve),
- dnevi dejavnosti,
- interesne dejavnosti,
- hitrejše napredovanje,
- dodatni pouk (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999, str. 10).

V prvih razredih poteka delo z nadarjenimi učenci predvsem v okviru matičnega razreda v oblikah notranje diferenciacije pouka, priporočljivo je le občasno krajše ločevanje nadarjenih učencev iz razreda za samostojno učenje, pri dodatnem pouku in raznih interesnih dejavnostih (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999, str. 11).

Za delo z nadarjenimi učenci so v prvi triadi predlagani učitelji, učitelji podaljšanega bivanja, svetovalna služba, mentorji (šolski in zunanji), knjižničarji, vodstvo šole in glasbena šola in druge javne umetniške šole (Žagar, Artač, Bezič, Nagy, Purgaj, 1999, str. 10).

Nadarjenost otroka spremlja od mladih nog do odraslosti. Čeprav je vsak človek svoj individuum, lahko z določenimi pokazatelji že uvrstimo nekatere otroke kot nadarjene učence tudi v prvem razredu, čeprav jih še ne evidentiramo. Pri učencih se pojavljajo določene sledi in vzorci obnašanja, ki jih učitelji opazimo, kadar govorimo o nadarjenem učencu. Pri učenci se nadarjenost kaže v naslednjih trditvah:

- Učenci so zelo radovedni in postavljajo veliko vprašanj. Zanima jih svet okoli sebe. Postavljajo detajlna vprašanja. To zanimanje je pogosto poglobljeno in se ne dotika pogosto rabljenih tem.
- Učenci poiščejo svojo pot za reševanje problemov. Učno močni učenci pogosto rešujejo naloge po navodilu učitelja in nalogo pravilno in hitro rešijo. Nadarjeni učenci pa iščejo nove in svoje načine za reševanje različnih problemov. To se pogosto dogaja, ker želijo raziskati točno določen problem naloge ali pa jim zadana naloga ni bila dovolj velik izziv in iščejo nove načine, kako jo rešiti. To se pokaže, kako nadarjeni učenci včasih radi rešujejo in delajo samostojno, saj se lažje izgubijo v svojih mislih.
- Učenci imajo bogat besedni zaklad in se raje pogovarjajo z odraslimi osebami. Nadarjeni učenci pogosto uporabljajo več besed kot njihovi sovrstniki, predvsem abstraktne besede in besede in besedne zveze s prenesenim pomenom. Te sposobnosti ne moremo pripisovati boljšim bralnim navadam, ampak sposobnosti, da lažje razumejo nove besede v kontekstu in si jih lažje zapomnijo z manj ponavljanja. Vseeno pa moramo učence spodbujati h komunikaciji med vrstniki, saj lahko drugače postanejo socialno izolirani.
- Učenci imajo inovativne, nove in drugačne ideje. Nadarjen učenec je originalen mislec, ki je sposoben prenesti ideje z enega področja na drugega in logično sklepati. Učenci imajo močno domišljijo in so sposobni narediti nove inovativne izdelke. Pri tem uporabljajo kompleksen jezik in pokažejo smisel za humor.

- Učenci so kognitivno močni in samostojni pri učenju novih sposobnosti. Pogosto se zgodi, da so se nadarjeni učenci sami naučili brati in pisati. Imajo dober spomin in potrebujejo manj ponavljanja snovi. Hitro logično sklepajo in rešijo problem, preden je bila predstavljena celotna situacija. Zaradi zgoraj naštetih dejstev se ti učenci pogosto dolgočasijo pri pouku, kjer se veliko ponavlja.
- Učenci so občutljivi na okolje. Nadarjeni učenci so zelo pozorni in v stiku z okoljem, v katerem živijo. Imajo možnost visoke koncentracije in se preveč osredotočajo samo na eno stvar. Pomembno je, da nadarjeni otroci v šoli dobijo dovolj spodbude za napredovanje.
- Učenci imajo močna čustva. Nadarjeni učenci imajo izdelano močno mnenje o temah, ki so jim blizu. Zavedajo se občutkov drugih ljudi v bližini, ampak jih včasih ne znajo sprejeti. Dobro poznajo samo svoje občutke, kar lahko privede do introvertiranosti in se zato počutijo, da niso sprejeti (Cicerchija, 2017).

Opazimo lahko tudi razlike med učenci in nadarjenimi učenci, ki nam pomagajo pri določanju slednjih:

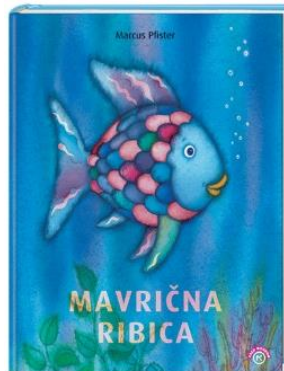
- učno snov se naučijo veliko hitreje.
- hitreje priključijo že usvojeno znanje in manj časa potrebujejo za ponavljanje,
- imajo zmožnost abstraktnega in kompleksnega mišljenja,
- hitro postanejo fokusirani na eno temo in druge zavračajo,
- sposobni so slediti več nalogam hkrati in vse dobro opraviti (Lynch, 2016).

2. Dejavnosti

V prvem razredu se že med samim poukom trudim izvajati dejavnosti, ki bodo navdihnile nadarjene učence, in poskušam z diferenciacijo in individualizacijo razvijati njihova močna področja.

Nekaj ur pa imam z nadarjenimi učenci tudi dodatni pouk, kjer skupaj razvijamo različna kognitivna področja, prav tako pa socializacijo in skupinsko delo. Učence med urami dodatnega pouka kognitivno spodbujam, hkrati pa spodbujam njihovo ustvarjalnost in iznajdljivost. Nekatero dejavnosti pri dodatnem pouku zaključimo v eni uri, druge pa izvajamo več učnih ur. Dodatni pouk večkrat povežemo tudi s snovjo učnih ur pouka, kjer snov pri dodatnih urah nadgradimo ali pa še dodatno raziskujemo.

2.1 Kdo sem jaz

Slika 4: Naslovnica knjige

Mavrična ribica je najlepša ribica v morju, saj ima bleščeče luske. Ker je ponosna in ošabna, noče biti nobena riba njena prijateljica. Ko pa se svoje bogastvo nauči deliti z drugimi, dobi prijateljice.

Z učenci preberemo knjigo Mavrična ribica in se pogovorimo o vsebini in pomenu. Po pogovoru ugotovimo, da smo si lahko ljudje različni, imamo različen okus, želje, pričakovanja, lastnosti in izgled. Učenci so ugotovili, da smo si lahko ljudje podobni in različni obenem.

Z učenci smo zato nadaljevali z aktivnostjo, kjer so iz različnih naravnih in umetnih materialov sestavili sebe. Naredili so svojo karikaturu. Nekateri so sestavili samo svoj obraz, drugi pa so naredili tudi del telesa. Učenci so med dejavnostjo uživali in bili zelo ustvarjalni. Učencem sem ponudila material, ki ga učitelji pri pouku v prvi triadi dnevno uporabljajo. V posodicah so našli tako umetne kot naravne stvari različnih oblik in velikosti. Za obraz smo imeli peno v obliki nizkega valja (Rachel, 2015).

Slika 5: Izdelek učenke

Slika 6: Izdelek učenke

Slika 7: Izdelek učenca

Slika 8: Izdelek učenca

Slika 9: Izdelek učenke

Ko je vsak učenec izdelal svojo karikaturu, smo se lotili nove dejavnosti. Pogovorili smo se o pisavi kaligrafiji. Učencem sem pokazala različne načine kaligrafije in zapisov. Pogledali smo tudi, kako in s čim so pisali naši predniki v starih časih.

Učenci so svoje ime napisali na dva različna načina. Ime so zapisali z umetnim in naravnim materialom ter tušem, čopičem in palčko (Rachel, 2015).

Pri delu so pokazali veliko mero ustvarjalnosti, predvsem pa iznajdljivosti.

Slika 10: Ime učenke

Slika 11: Ime učenke

Slika 12: Ime učenke

Slika 13: Ime učenke

Slika 14: Ime učenke

Slika 15: Ime učenke

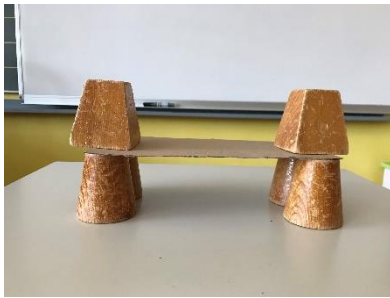
Slika 16: Ime učenke

2.2 Ali je kaj trden most

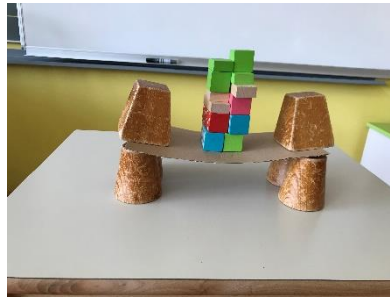
Z učenci se za uvodno motivacijo igramo igro ali je kaj trden most. Učencem najprej predstavim pravila igre, potem utrdimo besedilo, ki se uporablja pri igri in se igro igramo.

Z učenci preidemo na pogovor o mostovih, ki jih poznajo, so jih že videli v resnici ali pa samo na slikah ali na televiziji. Povemo, iz česa vse so lahko sestavljeni oziroma zgrajeni. Najprej se pogovorimo o mostovih v naši bližini, naravnih mostovih, kasneje pa učencem pokažem nekaj znamenitih mostov po svetu.

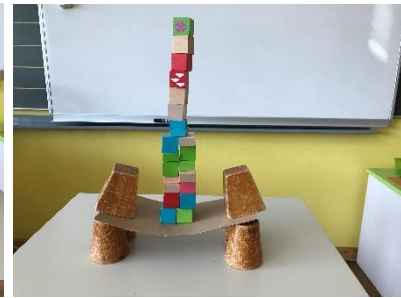
Z učenci izvedemo poskus, pri katerem uporabimo karton in kocke. Ugotovimo trdnost mostu in kaj vse bi lahko naredili, da bi bil most trdnejši (Sci Show Kids, 2015).

Slika 17: Priprava na poskus

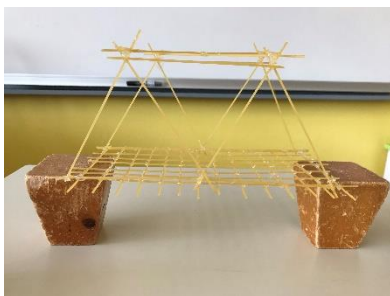

Slika 18: Med poskusom

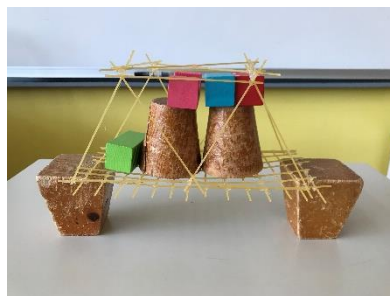

Slika 19: Vzdržnost mostu

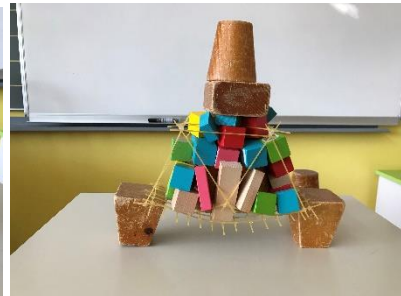
Naslednji most naredimo iz testenin. Špagete razporedimo tako, da tvorijo trikotnike in tako pridobimo boljšo strukturo mostu in preizkusimo, kaj oziroma koliko lahko most zdrži (Science Max, 2016).

Slika 20: Priprava na poskus

Slika 21: Med poskusom

Slika 22: Vzdržnost mostu

Učenci za konec iz različnih kock izdelajo svoj most in preizkusijo njegovo stabilnost. Učenci kažejo pri delu veliko inovativnosti in ustvarjalnosti in med seboj dobro sodelujejo. Nekateri gradijo svoj most, drugi pa delajo v skupini (Dees, 2018).

Slika 23: Izdelek učencev

Slika 24: Izdelek učencev

Slika 25: Izdelek učencev

2.3 Znamenitosti sveta

Učencem pokažem zemljevid sveta in se poskušamo na njem orientirati. Z možgansko nevihto ugotovim, kakšno je znanje učencev o geografiji. Učencem odgovorim na njihova vprašanja in skupaj raziskujemo svet.

Učencem razdelim učni list, na katerem bodo naredili načrt, kako sestaviti svojo znamenitost. Svojo znamenitost sveta (Veliki kitajski zid, Eifflov stolp, Partenon, piramide v Egiptu, El Castillo, Machu Picchu, Big Ban, stolp v Pisi ...) izberejo iz kupčka kartic. Na učni list napišejo ime svoje znamenitosti, zapišejo ime države, v kateri stoji, in jo uvrstijo na zemljevid. Napišejo oziroma narišejo material, iz katerega bo stvar sestavljena, in načrt, kako jo bodo sestavili. Nato se lotijo gradnje svoje znamenitosti. Na voljo imajo lego kocke in druge različne materiale. Ko učenci končajo svojo znamenitost, jo predstavijo sošolcem (Hallowell, 2016).

Slika 26: Stolp v Pisi

Slika 27: Piramida

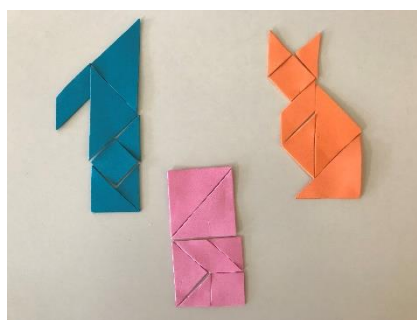
2.4 Tangram

Učencem pokažem in predstavim igro tangram. Skupaj se pogovorimo, iz katerih delov je sestavljen in kako te dele poimenujemo.

Učencem ponudimo načrte za oblikovanje različnih vzorcev s tangramom. Učenci poskušajo po vzorcu čim bolj natančno sestaviti različne oblike. Ko sestavijo nekaj oblik in se naučijo rokovanja, jih spodbudim, da sami poskušajo sestaviti zanimive in prepoznavne oblike. Učenci so si izmislili zanimive podobe, ki so jih z veseljem pokazali in predstavili sošolcem (Houchin, 2016).

Slika 28: Sestavljena slika po vzorcu

Slika 29: Samostojno sestavljena podoba

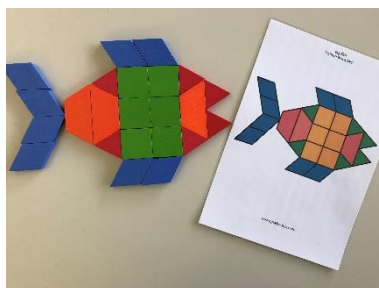
2.5 Ploščice za vzorčke

Učencem pokažem in predstavim ploščice za vzorčke. Skupaj se pogovorimo o sestavnih delih igre in kako jih poimenujemo.

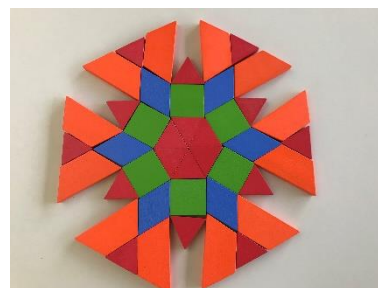
Učencem ponudimo načrte za sestavljanje različnih vzorcev s ploščicami. Po vzorcu poskušajo čim bolj natančno sestaviti različne oblike. Ko učenci sestavijo nekaj oblik in se naučijo rokovanja z njimi, jih spodbudim, da sami poskušajo sestaviti zanimive in prepoznavne oblike iz ploščic za vzorčke. Učenci so si izmislili zanimive vzorce, rastline, mesta in živali, ki so jih z veseljem pokazali in predstavili sošolcem (Bowen, 2015).

Slika 30: Ploščice za vzorčke

Slika 31: Sestavljena oblika po vzorcu

Slika 32: Samostojno sestavljen vzorec

3. Zaključek

Nadarjenim učencem dajem skozi različne dejavnosti možnost, da se razvijajo in širijo svoja obzorja. Učiteljeva naloga je, da spodbudi njihovo radovednost in jih opozori na zunanji svet, na svet, ki jim je blizu in tudi na tistega, bolj oddaljenega. Pri urah dodatnega pouka so učenci ob dejavnostih uživali, na obrazu so imeli nasmeh, neprestano so spraševali, raziskovali različne možnosti in pri delu zelo uživali. Mislim, da je delo z nadarjenimi učenci pomembno in učitelji jim moramo zagotoviti možnost za napredovanje ter potešiti in nadgraditi njihovo željo po znanju, raziskovanju in napredku. Z njimi rastemo in se razvijamo tudi učitelji, saj so velikokrat ideje učencev zanimive, včasih celo presenetljive, neobremenjene in zabavne.

4. Literatura

- Bowen, H. (2015). *Free Pattern Block Templates*. Pridobljeno s https://lifeofahomeschoolmom.com/2015/07/free-pattern-block-templates/#_a5y_p=4125534
- Cicerchia, M. (2017). *7 Signs of a gifted child*. Pridobljeno s <https://www.readandspell.com/signs-of-a-gifted-child>
- Dees, S. (2018). *Do a Lego Bridge Building Challenge*. Pridobljeno s <https://frugalfun4boys.com/lego-bridge-building-challenge/>
- Grant, A. (2015). *Supporting your gifted and talented child's learning*. Pridobljeno s <https://raisingchildren.net.au/preschoolers/play-learning/gifted-talented-children/supporting-learning>
- Hollowell, M. (2016). *Famous Landmark Stem Challenge*. Pridobljeno s <https://thestemlaboratory.com/famous-landmark-stem-challenge/>
- Houchin, K. (2016). *Printable tangrams and challenge cards*. Pridobljeno s <http://onemamasdailydrama.com/printable-tangrams-challenge-cards/>
- Lynch, M. (2016). *5 Ways Gifted Students Learn Differently*. Pridobljeno s https://blogs.edweek.org/edweek/education_futures/2016/06/5_ways_gifted_students_learn_differently.html
- Rachel. (2015). *Me, Myself & I*. Pridobljeno s <http://stimulatinglearning.co.uk/2015/10/me2/>
- Science Max. (2016). *Pasta Bridge*. Pridobljeno s <https://www.youtube.com/watch?v=xN0poIrm0q8>
- Sci Show Kids. (2015). *What makes bridge so strong?* Pridobljeno s <https://www.youtube.com/watch?v=oVOnRPefcno>

Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept; Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet.

Irena Pukšič: Jesenska delavnica za nadarjene in vedoželjne – pisana jesen

OŠ Ljudski vrt Ptuj

irena.puksic@os-ljudskivrtptuj.si

Lektorirala: Jelica Primožič, prof.

Povzetek

Sem Irena Pukšič in poučujem na OŠ Ljudski vrt Ptuj, podružnica Grajena v 5. razredu. V jesenskem času smo pripravili za nadarjene in vedoželjne učence 5. in 6. razredov ustvarjalne delavnice. Z učenci podružnične šole sem se pridružila učencem na matični šoli, saj sem tako učencem omogočila večji izbor dejavnosti. Učenci se s tem navajajo tudi na vključevanje v različna okolja, prilagajanje, sprejemanje, odločanje ...

Delavnice smo pripravili v petek popoldan. Tega dne smo učitelji in učenci prespali kar v šoli. Pripravili smo več delavnic. Organizacija dela je bila izpeljana tako, da so se lahko učenci udeležili vseh delavnic. Na voljo so imeli športno, dramsko, aranžersko in tehniško delavnico. Sodelovali so tudi pri pripravi večerje (sami so pekli pico, kuhali čaj), se udeležili večernega sprehoda po mestu, si ogledali film ali pa poslušali pravljico za lahko noč. Zjutraj so si učenci pripravili zajtrk, se uredili in pospravili stvari ter ob 10. uri odšli domov.

Ključne besede: učenci, noč v šoli, športna, dramska, aranžerska, tehniška delavnica.

Summary

My name is Irena Pukšič and I am a 5th grade teacher in the Primary school Ljudski vrt Ptuj in branch Grajena. During the autumn we created workshops for 5th and 6th grade students who are talented and eager to learn. Students from branch Grajena worked together with the ones from the central primary school, because that way I could offer them a wider range of activities. With that students also learn how to integrate in different environments, accept, decide ...

Workshops took place on Friday afternoons. On that day the students and teachers slept in the school. We prepared several workshops. The organization of work was executed in a way so the students could participate in all workshops. There were sporting workshops, drama workshops, designer workshops and technology workshops available. They also helped out when we prepared dinner (making pizza and tea), participated in the evening walk around the town, watched a movie and listened to the bedtime story. In the morning the students prepared their breakfast, got dressed cleaned and went home at 10.00 am.

Key words: students, a night in the school, sporting workshops, drama workshops, designer workshops, technology workshops.

UVOD

V šoli posvečamo posebno skrb delu z nadarjenimi učenci. Pri delu z njimi upoštevamo koncept 'Odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli'. Tako ob koncu 3. razreda in vsakega nadaljnjega razreda evidentiramo nadarjene učence. Ko so učenci prepoznani kot nadarjeni, razrednik skupaj s svetovalno službo, učencem in starši pripravi individualizirani program za posameznika. V programu so opredeljeni cilji ter oblike in metode dela z nadarjenim učencem. Individualizirani program mora vsebovati načrt sprotne spremljanja in evalvacije, oceno uspešnosti programa na koncu šolskega leta ter predloge za naslednje šolsko leto. Delo v začetku šolskega leta je potrebno skrbno načrtovati.

V tem šolskem letu smo si zastavili naše delo z naslednjimi dejavnostmi:

- dodatni pouk, raziskovalne naloge, različni projekti, mednarodno sodelovanje,
- ustvarjalne delavnice za učence 4., 5. in 6. razreda,
- rimska delavnica za učence 5. in 6. razreda in predstavitev dela v ustvarjalnih delavnicah za goste iz Hrvaške,
- spanje v šoli,
- novoletne delavnice z ogledom mesta in obdaritev prvošolcev,
- ogled Umetnostne galerije na Ptuj ali v Mariboru,
- sodelovanje z OŠ iz Varaždina z naslovom 'Preživimo pust na Ptuj' – skupna delavnica, druženje v mestu, ogled dogajanja v šotoru,
- športne igre s starši in orientacijski pohod,
- obisk zeliščarke v Sv. Ani ali Benediktu ('Živimo z naravo') ali obisk ŠC Ptuj – Biotehniška šola v Turniščah,

Delavnice in sobotne šole za učence 7., 8. in 9. razreda se izvajajo po posameznih predmetnih področjih. V okviru kluba za radovedne učence smo načrtovali:

- astronomski večer,
- obisk Vulkanije, Lendave in Strehovec,
- turistično tržnico,
- obisk jedrske elektrarne Krško,

- delavnice in postavitve tržnic ob Dnevu Evrope.

Ob tem ponujamo učencem še številne druge možnosti, kjer lahko širijo in poglobljajo svoje znanje, razvijajo ustvarjalnost, se učijo sodelovalnih oblik učenja. Upoštevajo se posebne sposobnosti in interesi učencev, individualnost, samostojnost, odgovornost, sprejetost in druženje.

Ponujamo jim:

- počitniške delavnice, obisk arhiva, bralni klub ...,
- prostovoljstvo – učna pomoč mlajšim učenkam in učencem,
- ogled različnih razstav na Ptuj in v Mariboru ter sodelovanje na likovnih natečajih,
- ustvarjalne delavnice za razvijanje medsebojnega sodelovanja učencev in razvijanje ustvarjalnosti na različnih področjih,
- obisk ptujskih likovnih ustvarjalcev, obrtnikov (v okviru karijerne orientacije),
- priprava učencev za nastope na prireditvah v šoli in izven nje.

Ob koncu šolskega leta naredimo na vseh ravneh evalvacijo svojega dela. Pomeni, da jo opravi razrednik, šolska svetovalna služba in izvajalci posameznih aktivnosti. Na podlagi opravljene evalvacije načrtujemo delo za naprej. Učencem želimo ponuditi dejavnosti, ki ne bodo tekmovalne narave, niti stresne, temveč sproščujoče in jim bodo hkrati nudile dovolj izzivov za delo. Želimo, da bodo ob takšnih dejavnostih učenci uživali ob sproščujočih in zabavnih trenutkih, hkrati pa bo to priložnost za zadovoljevanje njihovih potreb in interesov. Učenci naj se družijo med sebi enakimi, navezujejo nove stike ter poznanstva.

JESENSKA DELAVNICA

Vse dejavnosti in oblike dela, ki jih pripravimo za nadarjene učence, ponudimo vsem, ki želijo delati več, ne glede na to ali so identificirani kot nadarjeni ali le vedoželjni. Sama poučujem na podružnični šoli, kjer imamo v tem šolskem letu 158 učencev. Na matični šoli, kjer je učencev veliko več, je možnost za večjo ponudbo raznolikih delavnic, ki jih lahko ponudimo učencem. Pri organizaciji takšnih delavnic sodelujem z mentoricami na matični šoli. Skupaj načrtujemo in organiziramo delo. Po končani delavnici opravimo evalvacijo lastnega dela. V mesecu novembru smo pripravili jesenske delavnice z naslovom 'Pisana jesen', v katere smo vključili

nadarjene in vedoželjne učence 4., 5. in 6. razreda. Delavnica je potekala v petek popoldan in v soboto dopoldan. V šoli smo z učenci tudi prespali.

Učence smo sprejele v šolski avli, jim zaželele dobrodošlico in jih seznanile z namestitvenim načrtom. Razdelile smo jih v pet enako številčnih skupin. S tem smo učencem ponudile možnost, da so lahko vsi sodelovali na vseh delavnicah. Delavnice so bile: športna, aranžerska, dramska, tehniška in kuharska. Vsaka izmed delavnic je trajala 45 minut. Mentorice smo se razdelile tako, da je vsaka bila v eni delavnici, učenci pa so se menjavali. Predhodno smo z učenci delo načrtovali in se dogovorili o tem, kaj bomo delali. Sami so lahko izrazili svoje želje in interese. Učencem je bila ponujena raznovrstnost ponudbe in omogočena svobodna izbira. Če kdo česa ne bi želel, mu je bilo omogočeno, da izbere dejavnost glede svojega interesa. Ker smo delo predhodno načrtovali, do tega ni prišlo. Pri delu z nadarjenimi učenci je vodilo, da razvijamo ustvarjalnost, širimo in poglobljamo temeljno znanje, uporabljamo višje oblike učenja, sodelovalne oblike učenja, da so upoštrevane posebne sposobnosti in interesi, da se upošteva individualnost, spodbuja samostojnost in odgovornost in skrbi za celostni osebni razvoj.

Delavnice so bile skrbno načrtovane in pripravljene. Učence so skozi igro popeljale do željenih rezultatov. »Igra je dejavnost, ki omogoča otrokov razvoj in je nepogrešljiva pri razvoju otrokove osebnosti. Danes vemo, da je igra pravzaprav učenje; še več, je ena najučinkovitejših metod učenja.« (Retuznik Bozovičar in Krajnc 2010, str.131).

KUHARSKA DELAVNICA

Učenci so bili zadolženi, da pripravijo večerjo. Delo je potekalo v gospodinjski učilnici. Pregledali smo sestavine, ki smo jih predhodno naročili, prebrali recept in si razdelili delo. Najprej so učenci zamesili testo, saj so za večerjo pripravili pico ter skuhali čaj. Pico so obložili s sestavinami, ki smo jih predhodno določili, glede na njihove želje. Pripravili so pogrinjke, na tablo zapisali recept in vse potrebne sestavine za peko pice. Pogovorili smo se tudi o kulturi prehranjevanja. Vsi učenci so bili aktivni. Nekateri so mesili, drugi pripravljali salame, sir, rezali zelenjavo, pomivali posodo in skrbeli za urejenost kuhinje. Pri delu so med seboj sodelovali in se dogovarjali.

Naslednje jutro so učenci prav tako poskrbeli za zajtrk. Pripravili so namaze, ki smo jih naročili v šolski kuhinji in skuhali čaj. Zajtrk so zaužili v prijetnem in sproščenem vzdušju.

ARANŽERSKA DELAVNICA

Učencem smo naročile, da so v šolo prinesli naravni material (vejice dreves, lubje, zelenje, storže, plodove), kozarce za vlaganje in okrasne dodatke (vrvice, trakove, bleščice, gumbe ...). Mentorica se je najprej z učenci pogovorila o idejah, ki so jih podali učenci, o varnosti pri delu in samem poteku. Učenci so imeli na voljo veliko materiala, ki so si ga med seboj lahko izmenjali. Za delo so bili storilnostno motivirani, pri delu pa vztrajni, samostojni, natančni, kreativni in inovativni.

TEHNIŠKA DELAVNICA

Učenci so pod vodstvom mentorice izdelovali izdelek iz lesa. Lesene ploščice so izrezali s pomočjo rezalnega stroja, te so bile različnih velikosti, odvisno od želje posameznega učenca. Na lesene ploščice so najprej s svinčnikom narisali motiv in zapisali svoje ime, potem pa to s spajkalnikom tudi žgali. Pri delu so morali biti zelo previdni, natančni, dosledni in domiselni. V ploščice so zvrtili luknjico in skozi jo napeljali vrvice. Delali so z velikim navdušenjem in zanosom. Obesek, ki je nastal, so si lahko obesili okrog vratu, na vrata svoje sobe, kot okras na torbi ...

DRAMSKA DELAVNICA

K delu na naših delavnicah smo povabili tudi študenta, ki sta v tistem času bila pri nas na praksi. Oba sta študenta slovenščine in amatersko se ukvarjata z igralsvom. Za učence sta pripravila dramsko delavnico. Najprej sta jim predstavila delo igralca, igre vlog in jih popeljala v svet besedne ustvarjalnosti. Učenci so širili svoje besedišče, razvijali spretnosti v umetniški dejavnosti in pokazali svoje igralske sposobnosti. Vsaka skupina je pripravila kratek prizor igre. Pri učencih smo opazili sposobnost organizacije, vodenja in vplivanja na druge. Pri delu so zelo uživali, bili so zelo sproščeni.

ŠPORTNA DELAVNICA

Veliko učencem je v šoli najljubši predmet športna vzgoja. Tudi pri nadarjenih in vedoželjnih učencih je tako. V telovadnici smo za učence pripravili različne igre, kje so lahko pokazali svoje

telesne zmogljivosti. Učenci so se pomerili tudi v njim najljubši igri 'Med dvema ognjema'. Potrebno je bilo veliko medsebojnega sodelovanja, dogovarjanja in prilagajanja. Najpomembneje je, da učencem na ustrezen način razložimo pomen tekmovanja, igranja in sodelovanja. Pri nekaterih učencih je bilo še posebej opaziti, da imajo razvit čut za pravičnost, motorične spretnosti in vzdržljivost, potrebo po doseganju odličnosti.

SPREHOD

Delavnice so potekale v jesenskem času, ko se hitro stemni. Učencem smo naročili, da s seboj v šolo prinesejo naglavne lučke ali baterijske svetilke. Odpravili smo se na sprehod v temi. Za učence je bilo to posebno doživetje. Zaradi teme, ki je bila, so morali učenci toliko bolj skrbeti za lastno varnost in varnost drugih. Sprehod je bil organiziran tako, da smo se sprehodili po mestnem jedru in nazaj. Ker ima mesto ponoči ima svoj čar, so kot takšnega začutili tudi učenci.

PRIPRAVA UČILNIC ZA SPANJE

Učenci so v šolo prinesli spalne vreče, vzglavnike in odeje. Iz telovadnice smo prinesli blazine, ki smo jih položili v učilnicah na tla, na njih pa so si učenci pripravili svoje ležišče. Za spanje smo potrebovali štiri učilnice. V vsaki učilnici je skupaj z učenci spala tudi mentorica. Zaradi varnosti smo k sodelovanju povabili tudi gasilce. Dva gasilca sta bila celo noč z nami v šoli.

PRAVLJICA ZA LAHKO NOČ

Učencem smo pred spanjem ponudili pravljico za lahko noč ali ogled filma. Z upoštevanjem njihovih želja smo sklenili dogovor, da so najprej prisluhnili pravljici, potem pa so imeli na voljo še možnost ogleda filma. Učenci so se udobno namestili na blazine in z zanimanjem prisluhnili pravljici. Nekateri učenci si potem filma niso želeli ogledati in so raje legli ter ob svoji nočni lučki nekaj časa še brali. Vznemirljivo je bilo tudi šepetanje učencev.

SOBOTNO JUTRO

Učenci so se zjutraj zbudili ob sedmi uri. Poskrbeli so za osebno higieno in imeli v šolski avli jutranjo telovadbo. Temu je sledilo urejanje in pospravljanje učilnic. Po okusnem zajtrku so učenci igrali družabne igre, se pogovarjali, poslušali glasbo in nasploh v sproščenem vzdušju družili.

Ob 10. uri so prišli starši, zadovoljni učenci so se poslovili ter odšli domov.

EVALVACIJA

Mentorice smo delavnice ocenile kot zelo uspešne, saj so učenci bili zelo zadovoljni in pohvalili so tak način dela.

Zapisali so:

- »Super je bilo. Zabavali smo se. Najbolj mi je bila vseč športna delavnica.«
- »Bilo je najboljše na svetu. Škoda, da smo morali domov. Najbolj vseč mi je bila ustvarjalnica (tehniška delavnica).«
- »Bilo mi je zelo lepo. Škoda, da ne spimo večkrat.«
- »Bilo je lepo. Najboljše, ko smo šli v mesto na sprehod.«
- »Bilo je kulsko, zabavno, veselo ...«
- »Meni je bilo zelo vseč. Najbolj mi je bilo vseč spanje v šoli in poslušanje pesmi s prijatelji.«
- »Zelo mi je bilo lepo, ko smo delali pice.«
- »Bilo mi je vseč, ker smo se lahko igrali.«
- »Ostal bi še pet dni.«

Učenci so preživeli v šoli vsebinsko bogat konec tedna. Imeli so možnost izražanja svojih potreb in interesov. Pri delu so bili samostojni, kreativni in inovativni. Za delo so bili resnično motivirani. Medsebojno sodelovanje, spletnje prijateljskih vezi, omogočanje sproščenih in zabavnih trenutkov v šoli pa je cilj, ki smo ga s temi delavnicami zagotovo dosegli. Še naprej se bomo trudili, da bomo izbirali in ponujali nadarjenim učencem takšne dejavnosti, ki bodo pripomogle k celostnemu razvoju nadarjenih učencev.

LITERATURA

Retuznik Bozovičar, A. in Krajnc, M. (2010). V krogu življenja: pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju. Velenje: Modart.

Katja Pristusek: Cankar in petošolci

OŠ Antona Aškercia Velenje

katja.pristusek@askerc.si

Lektorirala: Martina Hribernik, slovenistka

Izyleček v slovenščini:

Leto 2018 je potekalo v znamenju našega največjega pisatelja Ivana Cankarja. V ta namen sem se odločila za nenavaden izziv – približati ga petošolcem.

Najprej si je bilo potrebno zastaviti cilje. Sledilo je načrtovanje dela. Učence sem seznanila s projektom, jim predstavila, kdo je bil Ivan Cankar, razložila, katere črtice bomo spoznali in obravnavali. Sledile so priprave na ekskurzijo na Vrhniko, ekskurzija in analiza le-te. Vsak teden smo obravnavali eno izmed črtic, se o njej pogovarjali, pisali na temo, likovno ustvarjali. Sama sem napisala priredbe štirih črtic. Te priredbe so učenci dramatizirali in pripovedovali ob zaključku našega projekta na tako imenovanih Cankarjevih uricah za učence naše šole, na prireditvi za starše, v Mestni knjižnici Velenje za občane Velenja ter na lokalni televiziji. Ob zaključku projekta smo izdali tudi priložnostno glasilo Cankar in petošolci, kjer smo objavili literarne in likovne prispevke vseh učencev.

Mogoče bi kdo rekel, da smo se lotili prevelikega zalogaja. Petošolci in Cankar! To ne gre skupaj! Dokazali smo nasprotno. Res se nismo lotili njegovih zahtevnejših del. Posvetili smo se njegovim črticam. Prečesali smo jih podolgem in počez. Pri delu smo neznansko uživali, spoznavali svet v čisto drugačni podobi, spoznavali življenje, kot si ga sami težko predstavljamo.

Izyleček v angleščini:

2018 was the year of Slovenia's greatest writer Ivan Cankar. For this reason, I decided to start an unusual challenge – to bring him closer to our fifth-graders.

First, I needed to set objectives and then the planning of work followed. I introduced the project to my students, explained who Ivan Cankar was and told them which of his short stories will be

read and studied at school. After that, we prepared for our trip to Vrhnika, went there and analysed the trip after our return. We read and studied one short story every week. We talked and wrote about it as well as created artistic drawings. The project at school was named Cankarjeve ure (which in translation means Hours of Cankar). I wrote adaptations of four different short stories, which the students then dramatized and re-told at the end of the project for all the other students at our school, for the parents, at the City library in Velenje and on local television. We also published a newsletter called Cankar and fifth-graders with all the students' literary and art contributions.

There might be people claiming that this was too much. Fifth-graders and Cankar do not go together. We proved them wrong. It is true that we did not study Cankar's more difficult works; we discussed his short stories which we really studied in detail. We enjoyed ourselves tremendously during the project and we got to know the world in a completely different light. We got acquainted with the kind of life that we find difficult to imagine today.

Ključne besede:

Cankar, petošolci, Cankarjeve črtice, vrednote, približati vsebino črtic na ustrezen način

Cankar, fifth-graders, Cankar's short stories, values, to bring the content of the short stories closer in the suitable way

Prispevek: Cankar in petošolci

Vemo, kako pomembno je otroku določene starosti ponuditi ustrezno knjigo, z ustrežno vsebino, primerno njegovi starostni stopnji. S tem želimo vplivati na ustrezen otrokov bralni razvoj, prav tako pa tudi na psihološki in socialni razvoj. Če se otrok sreča s knjigami neprimerne vsebine prežgodaj, se lahko zgodi, da se mu branje »priskuti«, dobi napačne predstave o življenju v določenem obdobju, določenih situacij si ne zna razlagati pravilno, ostane sam s svojo razlago, njegov bralni razvoj ne gre v pravo smer.

Kaj me je torej prevzelo, da sem se odločila za izredno nenavaden izziv; našega največjega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja sem se namenila približati svojim učencem, učencem petega razreda? Vemo, da se z njim srečajo učenci v osnovni šoli šele v devetem razredu.

Leto 2018 je bilo Cankarjevo leto, to je bil že eden izmed razlogov, a ne zadosten, da bi upravičil svoj namen. Letošnje šolsko leto učim izredno vedoželjno generacijo otrok. V razredu je veliko

bistrih učencev, pripravljenih na vedno nove izzive, nove, nevsakdanje naloge. To je bil še eden od razlogov za mojo nenavadno odločitvev. Tretji razlog je bil dokazati, da lahko tudi mlajšim generacijam učencev približaš zahtevnejšo zvrst literature na njim primeren način.

Seveda se nisem lotila Cankarjevih težjih dramskih besedil kot so Hlapci, Kralj na Betajnovi, Bela krizantema, Hiša Marija pomočnica... Prebirali smo črtice iz knjige Moje življenje. Torej, kako sem se lotila dela?

Najprej si je bilo potrebno zastaviti cilje:

- učenci bodo spoznali osnovne bibliografske podatke o Ivanu Cankarju;
- spoznali bodo življenje v preteklosti in ga primerjali z današnjimi razmerami;
- seznanili se bodo z revščino v preteklosti in jo primerjali s sedanjo situacijo;
- v posameznih črticah bodo iskali življenjske vrednote in njihov pomen;
- ozaveščali bodo vrednote v posameznih črticah, razpravljali o njih in pisali na določeno temo;
- ugotavljali bodo, kaj pomeni vztrajnost v življenju, kaj pomeni materina brezpogojna ljubezen.

Sledilo je načrtovanje dela. Učence sem seznanila s projektom, jim predstavila, kdo je bil Ivan Cankar, predstavila katere črtice bomo spoznali in obravnavali.

Sledile so priprave na ekskurzijo na Vrhniko, ekskurzija in analiza le-te. Na Vrhniki so učenci dodobra spoznali življenje Ivana Cankarja in veliko zanimivosti o njem. Bili so navdušeni nad Sveto Trojico in zgodbami, ki so se tam dogajale, enajsto šolo in prigradami, povezanimi z njo. Čudili so se hiši (majhnosti prostora), v kateri je danes spominska soba, včasih pa je bil to dom Cankarjevih.

Vsak teden smo obravnavali črtico, se o njej pogovarjali, pisali na temo, likovno ustvarjali. Pri obravnavi črtic sem bila pozorna na to, da sem Cankarjev jezik prilagodila starostni stopnji otrok. Črtice sem najprej pripovedovala, nato še brala. Po prebrani črtici so se učenci vživeli v vlogo Cankarja ali njegove matere in zapisovali svoje občutke ali poglede, kako bi sami ravnali na mestu pisatelja ali matere. Pri slovenščini smo Ivanu Cankarju napisali tudi pismo. Pri likovni umetnosti smo ustvarjali z različnimi tehnikami, materiali, risali, slikali prizore iz posameznih črtic. Pri družbi smo primerjali življenje v takratnih razmerah z današnjim, primerjali revščino v Cankarjevem času z revščino danes. Pri urah oddelčnih skupnosti smo se pogovarjali o pomenu življenjskih vrednot v posamezni črtici, npr. poštenju, vztrajnosti, spoštovanju, materini brezpogojni ljubezni...

Ves čas smo iskali zanimivosti o Ivanu Cankarju in jih na koncu vključili v naš zaključni program.

Sama sem napisala priredbe štirih črtic (Pehar suhih hrušk, Desetica, Zatajil je mater in Skodelica kave). Te priredbe so učenci dramatizirali in pripovedovali ob zaključku našega projekta na tako imenovanih Cankarjevih uricah za učence naše šole (dopoldan) in na prireditvi za starše (popoldan), naslednji dan v Mestni knjižnici Velenje za občane Velenja ter na lokalni televiziji. Ob zaključku projekta smo izdali tudi priložnostno glasilo Cankar in petošolci, kjer smo objavili literarne in likovne prispevke učencev.

Mogoče bi kdo rekel, da smo se lotili prevelikega zalogaja. Petošolci in Cankar! To ne gre skupaj! Dokazali smo nasprotno. Res se nismo lotili njegovega Hlapca Jerneja in njegove pravice, Kralja na Betajnovi, Hlapcev in njegovih ostalih zahtevnejših del. Posvetili smo se njegovim črticam. Prečesali smo jih podolgem in počez. Pri delu smo neznansko uživali, spoznavali svet v čisto drugačni podobi, spoznavali življenje, kot si ga sami težko predstavljamo.

Priznam, da sem sama na začetku imela čisto malo zadržkov. A ko sem videla, kako učenci z zanimanjem, z neko neizmerno zavzetostjo, radovednostjo, skrivnostnostjo, z žarom, ki ga poprej še nisem zaznala, spremljajo moje pripovedovanje, so se vsi dvomi v delčku sekunde razblinili. Nestrpno smo pričakovali ure, posvečene našemu projektu, da bo sledila nova črtica in novo poglobljanje o njej. Sama ne vem, kdo je bolj užival, učenci ob poslušanju črtic ali jaz ob globokih izjavah petošolcev, ki so sledile po obravnavi. Prišla sem do spoznanja, da imamo takšen podmladek, da se nam ni potrebno bati za prihodnost. Petošolci poznajo pomen vrednot, za katere se večina ljudi danes boji, da se nekam izgubljajo. Srečna in ponosna sem, da sem lahko njihova razredničarka in da sem lahko del njihove življenjske poti.

Kaj so učenci spoznali o Ivanu Cankarju?

Učence so zanimivosti o Ivanu Cankarju pritegnile, navdušile bolj kot osnovni bibliografski podatki, ki so ji spoznali na Vrhnikih. Do teh podatkov so učenci prišli sami s pomočjo spleta in literature. (Več o zanimivostih na predstavitvi.)

Želim vam predstaviti razmišljanje enega izmed učencev, kako bi sam napisal pismo Ivanu Cankarju, seveda, če bi še živel:

Spoštovani gospod Ivan Cankar!

Velenje, 4. 10. 2018

Že nekaj časa vas želim vprašati o vašem življenju. Med vsemi vprašanji me najbolj zanima, kako je bilo v tistih časih živeti v revščini? Tega si sploh ne bi mogel predstavljati! Zagotovo je bilo zelo težko. Za vami je pretresljivo otroštvo gospod Cankar! Ko sem izvedel, da je vaš oče odšel, ko ste bili tako mladih let, me je kar stisnilo pri srcu! Da ste šli lačni spat, da ste imeli komaj za kruh, to je huda stvar! Do svoje matere ste bili skoraj vse življenje hudobni, ker ste bili prepričani, da je ona kriva za vašo revščino. Kar pa seveda ni res. Jaz bi se ob tolikšni revščini spametoval in bil bolj spoštljiv. Vaša mati je težko garala vse svoje življenje, da bi živeli manj revno. A vi ste jo večkrat razočarali s svojimi dejanji! Če bi sam živel takšno življenje, ne bi mami nikoli storil kaj takega! Skrajno neprimerno se mi je zdelo, da vas niso spustili iz ječe na očetov pogreb. A vi se niste nikoli predali, vedno ste vztrajali, kar mi je pri vas zelo všeč! In vaša enajsta šola je bilo spoznanje večine stvari, ki so vam pomagale v vašem življenju. Povedati sem še želel, da bi bil zelo hvaležen osebi, ki vas je potegnila iz vode!

S spoštovanjem, Vid Chromy

Po prebrani Desetici so učenci zapisali:

Kako bi se počutil, če bi bil na mestu Ivana Cankarja? Zbranih je le nekaj izjav učencev.

Bil bi žalosten, osamljen, bilo bi mi hudo, iz dneva v dan bi me spremljala žalost.
(Jernej)

Počutil bi se grozno. Raje bi šel delat kot v šolo, ali pa bi šel nazaj na Vrhniko.
(Ciril)

Žalosten bi bil zaradi takšnih učiteljev. Sreča bi me doletela, ko bi prejel materin denar.
(Luka)

Počutila bi se ponižano. Ko bi prejela materino pismo, bi se počutila močno in srečno. Bilo bi mi žal, ker nisem tisti trenutek z mamom in brati ter sestrami, da bi delila srečo z njimi. (Aldijana)

Počutil bi se, kot da mi nihče nič ne privošči, da so drugi pomembnejši. (Lun)

Bila bi zelo žalostna, lačna in osamljena. Ko bi dobila materino pismo, bi bila zelo srečna, saj bi lahko jedla več dni. Vsakič, ko bi jedla, bi bila z mislimi pri materi. (Emra)

Ne bi mogel zdržati, saj bi bil zelo žalosten, jezen, brez volje do življenja, najraje bi kar umrl. (Tilen)

Počutila bi se zelo grozno brez prijateljev, občutek, da te sostanovalci ne marajo, ni prijeten. Ko bi mi mama poslala desetico, bi se mi vrnila volja do življenja. (Tia)

Refleksija učencev ob zaključku projekta Cankar in petošolci (zbranih je le nekaj izjav):

1. Kaj te je najbolj presenetilo, ko si spoznaval Cankarjevo življenje in njegova dela ?

- Da je Cankar v svojem življenju tako trpel. (Kaja)
- Da je njegova mama vzgajala toliko otrok. (Yllka, Marko, Kristjan, Arlan, Lan, Veronika, Mia, Maks, Nika, Alin)
- Da so živeli v tako majhni hiši. (Ema)
- Da je tako skromno živel, a vseeno častno uspel. (Gašper, Lenart)
- Da je velikokrat zatajil oz. razočaral mamo (Maid, Ajda) .
- Da so sežgali del njegove pesniške zbirke Erotika, (Kristian)
- Da je bil zaprt. (Bine)
- Da jim je zgorela hiša. (Tim)
- Da je oče samo zaradi revščine zapustil družino. (Nika B.)
- Da je najraje obiskoval enajsto šolo. (Miha)

Literatura:

Cankar Ivan: Moje življenje (Epistola, 2018)

Podgoršek Mojiceja: Ivan in skodelic črne kave (Obzorja 2013)

Jasmina Petek Pelcl: Nadarjeni učenci pri interesni dejavnosti logika

OŠ Ljudski vrt Ptuj, učiteljica matematike

jasmina.petek@os-ljudskivrtptuj.si

Lektorica: Tatjana Šmigoc, prof. slo. in mat.

Izvelek

Nadarjeni učenci se v interesne dejavnosti na šoli vključijo prostovoljno in na osnovi njihovih lastnih interesov. Praviloma izberejo tisto dejavnost, ki jih zanima in kjer so lahko uspešni ter lahko pokažejo svoja močna področja. Na šoli vodim interesno dejavnost logika. Temeljna naloga logike je, da pri učencih razvija sposobnost logičnega mišljenja in vztrajnost ter omogoča pridobivanje samozavesti pri odločanju in uporabo logike v vsakdanjem življenju. Pridobljena znanja bodo učencem pri nadaljnjem izobraževanju in v vsakdanjem življenju koristila. Vodenje interesne dejavnosti logika je za mentorja vedno izziv, saj učenci uporabljajo najrazličnejše metode in poti, ki se kažejo v izvornem reševanju nalog.

V prvem sklopu ur interesne dejavnosti se učenci pripravljajo na šolsko in državno tekmovanje iz znanja logike. Naši učenci so po navadi zelo uspešni, saj vedno osvojijo srebrno ali zlato priznanje na državnem tekmovanju. Po povratnih informacijah učencev so uspešni tudi na srednješolskih tekmovanjih iz logike.

V drugem sklopu ur učenci sami izdelajo projektno nalogo, ki jo bom predstavila kot primer dobre prakse povezovanja znanj iz različnih predmetnih področij. V letošnjem šolskem letu so učenci izdelali koledar za leto 2019. Za vsak mesec so sami izdelali logične gobeline. Koledar so opremili tudi z navodili za reševanje logičnih gobelinov.

Ključne besede: nadarjeni učenci, interesna dejavnost, logika, ustvarjalne delavnice, matematični gobelini

Gifted Students in the Extracurricular Activity Logic

Abstract

Gifted students participate in extracurricular activities at school voluntarily and based on their personal interests. They generally choose the activities they are interested in, where they can be successful and show their strong points. The school provides the extracurricular activity Logic. The basic function of Logic is developing logical thinking and persistence in students and helping them achieve self-confidence in decision-making and the use of logic in everyday life. The acquired knowledge will be beneficial for students in their further education and in everyday life. Conducting the extracurricular activity Logic is always a challenge for the mentor because students use various methods and paths which result in original problem solving.

The first set of the extracurricular activities is devoted to the preparation for school and national logic competitions. Our students are usually very successful, they always achieve a silver or gold award at national competitions. The feedback from our students indicates they are also successful at secondary school logic competitions.

The second set of activities is aimed at students writing their own project work; it will be presented as an example of good practice in combining knowledge from different fields. This school year, the students have designed a calendar for 2019. They have designed logic nonograms for each month. The calendar is also fitted with instructions for solving logic nonograms.

Key words: gifted students, extracurricular activity, logic, creative activities, mathematical nonograms

Uvod

Zakon o osnovni šoli navaja, da je program osnovnošolskega izobraževanja razdeljen na obvezni in razširjeni del. Razširjeni program obsega podaljšano bivanje, jutranje varstvo, dopolnilni in dodatni pouk, interesne dejavnosti ter šolo v naravi. Šola za razvijanje različnih interesov učencev organizira interesne dejavnosti, ki jih določi z letnim delovnim načrtom. Interesne dejavnosti so pomemben del vseživljenjskega učenja. Učenci se vanje vključijo prostovoljno. Šola ponudi učencem tiste interesne dejavnosti, za katere opazi interes učencev in za katere ima pogoje, da jih lahko izvede (Kolar, 2008).

V prispevku sem prikazala svoje delo z nadarjenimi učenci pri interesni dejavnosti logika, ki jo vodim na šoli od leta 2010. Poudarila sem najvidnejše rezultate, ki so jih naši učenci dosegli na osnovnošolskih državnih tekmovanjih iz znanja logike, preverila pa sem tudi uspešnost teh učencev na srednješolskih državnih tekmovanjih iz znanja logike.

Opisala sem tudi primer ustvarjalnih delavnic, ki so bile izvedene za nadarjene, ustvarjalne in vedoželjne učence naše šole. Za vsak mesec v koledarju so sami izdelali matematični gobelin. Zraven so pripravili še pravila za reševanje in rešitve.

Interesna dejavnost logika

Osnovna šola Ljudski vrt Ptuj nudi učencem pester izbor interesnih dejavnosti. Na šoli vodim interesno dejavnost logika. Logika je področje matematike, ki se ukvarja s formalizacijo in logičnim sklepanjem. Uporaba logičnega mišljenja je potrebna tako pri rednih urah matematike kot tudi pri posameznih krožkih. Na predmetni stopnji najdemo logiko tudi kot izbirni predmet, ki ga izvajajo na nekaterih šolah. V interesno dejavnost se praviloma vključijo nadarjeni učenci s področja matematike in logike ter tisti učenci, ki radi rešujejo logične uganke in naloge. Pri

poučevanju logike učenci spoznavajo osnovne logične pojme in se usposobijo za njihovo uporabo, in sicer (Hafner, 2002):

- razvijajo sposobnost logičnega mišljenja in natančnega izražanja,
- usposablajo se za vztrajno in urejeno delo,
- uporabljajo logiko pri matematiki, učenju jezikov in naravoslovju ter v vsakdanjem življenju in tehniki,
- pridobivajo samozavest pri samostojnem odločanju in zagovarjanju svojih stališč,
- razlikujejo argumentirano utemeljevanje od slabega pojasnjevanja,
- razvijajo govor.

Za interesno dejavnost logika ni predpisanega učnega načrta, zato učitelj sam sestavi program in ga opredeli v letnem delovnem načrtu. V program dela pri interesni dejavnosti logika vključujem teme iz učnega načrta za izbirni predmet logika in logične naloge, ki jih učenci rešujejo na šolskem in državnem tekmovanju.

Interesno dejavnost na šoli vodim neprekinjeno od leta 2010 z izjemo treh let, ko sem bila odsotna. V interesno dejavnost so vključeni učenci od 6. do 9. razreda. Učenci interesno dejavnost obiskujejo, ko se intenzivno pripravljajo na šolsko in državno tekmovanje.

Pri interesni dejavnosti logika obravnavamo naslednje teme:

- izjavne povezave (uvod v logiko z vitezi in oprodami),
- japonske miselne igre (sudoku, kakuro, gobelini ipd.),
- reševanje nalog z razpredelnico,
- lingvistika,
- priprava na šolsko in državno tekmovanje iz logike.

Tekmovanja iz znanja logike

Tekmovanje iz znanja logike je eno izmed najmnožičnejših tekmovanj za osnovnošolce. Tekmovanje je dvostopenjsko, in sicer obsega šolsko in državno tekmovanje. Tekmovanja iz znanja logike organizira Zveza za tehnično kulturo Slovenije (ZOTKS) v sodelovanju s šolami. V letošnjem šolskem letu je potekalo že 33. državno tekmovanje iz znanja logike in logičnega mišljenja.

V zadnjih letih so nalogam na tekmovanju iz znanja logike dodane še naloge iz lingvistike. Bistvo lingvističnih nalog je, da je besedilo sestavljeno v jezikih, ki jih ne poznamo. Z

opazovanjem, primerjanjem in sklepanjem določimo pravila in potem po teh pravilih rešimo naloge.

Cilji tekmovanja iz znanja logike so (2. člen Pravilnika o tekmovanju iz logike, ZOTKS):

- širjenje znanja in poglobljanje že usvojenega znanja na področju logike in lingvistike,
- spodbujanje mladih pri nadgrajevanju znanja s področja logike in lingvistike nad zahtevnostjo šolskega programa,
- primerjanje znanja med učenci na področju logike in lingvistike,
- popularizacija logike in lingvistike ter izbirnega predmeta logika,
- odkrivanje in razvijanje sposobnosti povezovanja drugih znanj in logike,
- odkrivanje in spodbujanje nadarjenih za logično mišljenje in lingvistiko,
- motivacija za nadaljnje poglobljanje znanja s področja logike in lingvistike,
- spodbujanje mladih k logičnemu razmišljanju in odločanju.

Učenci naše šole se šolskega tekmovanja iz znanja logike udeležujejo zelo radi. Povprečno se ga je v zadnjih letih udeležilo od 50 do 60 učencev 6. do 9. razreda na šolsko leto. Učenci so uspešni tudi na državnih tekmovanjih iz logike. Od leta 2010 do leta 2018 so osvojili 7 zlatih in 10 srebrnih priznanj na državnih tekmovanjih iz logike. Na državno tekmovanje iz logike se uvrstijo učenci sedmih, osmih in devetih razredov. Navajam največje uspehe naših učencev na državnih tekmovanjih:

- Leta 2010 je učenka osvojila 2. mesto na državnem tekmovanju v kategoriji osmih razredov.
- V letih 2013 in 2014 je učenec osvojil srebrno in zlato priznanje na državnem tekmovanju.
- V letih 2012, 2013 in 2014 je učenka vedno osvojila zlato priznanje na državnem tekmovanju iz logike. Bila je tudi dvakrat sedma.
- Leta 2017 sta dve učenki osvojili zlato priznanje iz logike med devetimi razredi.
- Leta 2018 je učenec osvojil zlato priznanje iz logike in dosegel sedmi rezultat v državi med učenci sedmih razredov.

Učenci, ki so dosegli zlata priznanja na državnih tekmovanjih, so izjemno nadarjeni na področju logike in matematike. Pri reševanju nalog so uporabljali najrazličnejše metode in poti, ki so bile opazne pri izvirnem reševanju nalog. Bili so ustvarjalni reševalci problemov s svojimi strategijami. Učenci so si bili med sabo tudi zelo različni. Učenke so naloge reševale zelo sistematično, urejeno in z lepo pisavo. Učenec je imel izrazito nečitljivo pisavo, reševanja nalog pa se je loteval zelo nesistematično, a je kljub temu dosegel odlične rezultate.

Vsi omenjeni učenci so se po osnovni šoli vpisali na gimnazije, kjer so še naprej tekmovali na tekmovanjih iz znanja logike. Po javno dostopnih podatkih (ZOTKS) so bili še naprej zelo uspešni na tekmovanjih iz znanja logike za srednješolce. Učenka, ki je v osnovni šoli osvojila tri zlata priznanja iz logike, je kasneje osvojila še dve zlata priznanji iz znanja logike na državnih tekmovanjih za srednješolce. Zlato priznanje je osvojil tudi edini učenec, ki je v osnovni šoli osvojil zlato in srebrno priznanje. Učenci se še vedno vračajo v osnovno šolo in povedo, da so zelo veseli, da smo jih naučili osnove logike in jih vpeljali v prečudoviti svet reševanja logičnih nalog.

Kakšne uspehe bomo imeli v prihodnje na naši šoli na tekmovanjih iz znanja logike, bo pokazal čas. Učenec, ki je letos osvojil zlato priznanje iz znanja logike v 7. razredu, je na dobri poti, da ponovi uspehe učencev iz prejšnjih let. Ima vse lastnosti, ki jih mora imeti dober logik. Zna logično razmišljati, razume stvari in jih poveže med seboj, najde smiselne in različne poti ter je iznajdljiv, domiseln in ustvarjalen.

Učenci praviloma izbirajo dejavnosti, kjer so uspešni in ki predstavljajo njihova močna področja. Da nadarjeni učenci dosežejo izjemne rezultate na državnih tekmovanjih, potrebujejo notranjo motivacijo, ustvarjalnost in spodbudno učno okolje. Izobrazba staršev, možnosti v okolju in socialno-ekonomski status družine močno vplivajo na celostni razvoj nadarjenih učencev, zato je zelo pomembno, da otrokom ponudimo čim več možnosti in pomagamo uresničiti njihove potenciale. Mentorstvo pri dejavnostih oz. na tekmovanjih nadarjenih učencev je za učitelje izziv, saj imajo ti učenci nekatere posebne učne potrebe na kognitivnem, čustvenem, socialnem in estetskem področju. Poudarjena je svetovalna vloga mentorjev, ki s sodobnimi oblikami in metodami dela omogočajo učencem soustvarjanje programov posameznih interesnih dejavnosti in posledično pridobivanje novih znanj (Kolar, 2008).

Ustvarjalne delavnice

V letošnjem šolskem letu smo izvedli ustvarjalno delavnico iz logike za nadarjene, vedoželjne in ustvarjalne učence naše šole. Učenci, ki obiskujejo interesno dejavnost iz logike, najraje rešujejo naloge iz logičnih iger. Najpriljubljenejša igra so gobelini. Gobelin je razpredelnica, v kateri je treba pobarvati polja tako, da zaporedje pobarvanih polj v vrstici ustreza zaporedju števil ob vrstici, zaporedje pobarvanih polj v stolpcu pa ustreza zaporedju števil nad njim. Ko reševalec ustrezno pobarva polja, se mu odkrije skrita slika.

Za barvanje gobelinov veljajo naslednja pravila:

- Če je številka pred vrstico (nad stolpcem) enaka dolžini vrstice (stolpca), pobarvamo vsa polja.
- Če je številka pred vrstico (nad stolpcem) večja od polovice dolžine vrstice (stolpca), potem je na sredini zagotovo nekaj kvadratkov pobarvanih. Z obeh strani vrstice ali stolpca preštejemo ustrezno število kvadratkov in jih označimo s pikami. Kjer imamo dvojno piko, vemo, da je kvadrataček pobarvan.
- Če je pred vrstico (nad stolpcem) ena sama številka, vemo, da se vsa pobarvana polja držijo skupaj.
- Če imamo v vrstici ali stolpcu dve številki ali več, je med njimi zagotovo eno polje, ki ni pobarvano. Označimo ga s križcem.
- Polja, za katera vemo, da zagotovo ne bodo pobarvana, označimo s križci.

Gobeline se učenci naučijo reševati tako, da barvajo polja v razpredelnicah po zgoraj navedenih pravilih. Ker so učenci večji dela z računalnikom, jim pokažem tudi različne spletne strani in aplikacije, kjer lahko rešujejo naloge iz logičnih iger. Ob reševanju matematičnih gobelinov so učenci večkrat zastavili vprašanje, kako sploh nastanejo. Odločili smo se, da bomo pripravili ustvarjalne delavnice za učence, ki si želijo sami izdelati matematični gobelin.

Pri projektni nalogi smo najprej računalniško izdelali tabele s kvadratnimi polji. Tabele smo izdelovali z orodjem za tabele v programu Microsoft Word. Glede na to, da vsi učenci niso bili večji dela s tem orodjem, so se jih najprej naučili risati in oblikovati. Naredili so tabele različnih velikosti, ki so jih natisnili in shranili v svoje mape na računalniku, saj so jih kasneje potrebovali še za elektronsko obdelavo koledarja. Nato so se lotili izdelovanja gobelinov. Izbrali so si motiv, ki so ga želeli upodobiti na matematičnem gobelinu.

Motiv so najprej ročno narisali v tabelo tako, da so pobarvali nize polj oz. kvadratkov v tabeli. Potem so pred vrsticami oz. stolpci zapisali številke, ki ponazarjajo, koliko polj je treba pobarvati v dani vrstici oz. stolpcu. Rešljivost gobelina so preverili tako, da so v enako prazno tabelo vpisali samo številke, ki ponazarjajo nize polj, ki jih je treba pobarvati v stolpcu oz. vrstici, jih medsebojno zamenjali in rešili. Vsak učenec je izdelal več gobelinov. Skupaj smo izbrali gobeline za posamezni mesec v koledarju.

Izbrane gobeline smo računalniško obdelali in za vsak mesec pripravili datumsko tabelo. Koledar smo opremili še z naslovnico, navodili za reševanje gobelinov in rešitvami vseh gobelinov. Koledar smo natisnili, da so si ga učenci lahko odnesli domov.

Zaključek

Učenci zelo radi obiskujejo interesno dejavnost logika, kjer rešujejo logične naloge in se pripravljajo na tekmovanje iz znanja logike. Ure so sproščene, učenci pa si pomagajo in skupaj iščejo poti do rešitev nalog. Učne ure velikokrat popestrim z obiskom računalniške učilnice, kjer rešujemo logične naloge na spletu. Učenci so zelo uživali na ustvarjalnih delavnicah, kjer so izdelovali matematične gobeline za koledar. Pobudo za izdelovanje matematičnih gobelinov so dali sami, ker jih je zanimalo, kako sploh nastanejo. Na ustvarjalnih delavnicah nam je zmanjkalo časa, da bi koledar končali v celoti, ker so učenci kar nekaj časa porabili za izdelovanje preglednic. Koledar smo nato dokončali pri urah interesne dejavnosti logika. Ob koncu so vsi učenci izrazili, da si želijo še več ustvarjalnih delavnic iz logike.

Viri in literatura

1. Hafner, I. (2002). Učni načrt: Izbirni predmet program osnovnošolskega izobraževanja. Logika. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne stani http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/premeti_izbirni/Logika_izbirni.pdf.
2. Kolar, M. (2008). Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 25. 2. 2019 s spletne strani http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Interesne_dejavnosti_cb.pdf
3. ZOTKS. Pravilnik o tekmovanju v znanju logike. Pridobljeno 27. 2. 2019 s spletne strani <https://www.zotks.si/logika/pravila>.
4. ZOTKS. Rezultati. Pridobljeno 25. 2. 2019 s spletne strani <https://www.zotks.si/logika/rezultati>.

Blaž Preglau: Delo z nadarjenimi pri pouku angleščine

OŠ Fram

blaz.preglau@gmail.com

Lektorirala: Nataša Preglau Borko, prof.

IZVLEČEK

Najstniki vsakodnevno (in prekomerno) uporabljajo internet, vseeno pa nekateri menijo, da niso ustrezno e-kompetentni, ker naj bi jim včasih iskanje najosnovnejših informacij na spletu delalo težave. Namen prispevka je raziskati, ali so najstniki sposobni sami poiskati koristne informacije, ali na internetu znajo le igrati igrice, gledati videoposnetke in zapravljati svoj prosti čas na družbenih omrežjih. Zanimalo me je, ali bodo v ustreznem času znali na internetu sami poiskati različne podatke in sestaviti ustrezne programe v skladu z navodili. V svojem prispevku bom predstavil delo z nadarjenimi učenci pri angleščini, kjer so preko organiziranja potovanja v tujino krepili različne kompetence, npr. sporazumevanje v maternem in tujem jeziku, digitalna pismenost, samoiniciativnost in podjetnost, matematična kompetenca, digitalna pismenost. Želel sem, da bi spoznali, naj kaj vse morajo biti pozorni, ko se bodo kasneje v življenju sami odpravljali na potovanja v tujini. Ker so imeli na voljo samo eno uro, sem nekaterim moral pomagati z nasveti in jih usmerjati k cilju. Na koncu sem po njihovih predstavitev različnih programov analiziral potek njihovega dela in rezultatov dejavnosti. Predstavil sem, v kolikšni meri so sposobni kvalitetnega samostojnega iskanja informacij in kako bi svoje iskanje podatkov na internetu lahko še izboljšali.

Ključne besede: nadarjeni, angleščina, internet, potovanje, organizacija

ABSTRACT

Teenagers use the Internet everyday (and excessively); however, some say that they are not adequately e-competent, because sometimes searching for basic information on the Internet causes them trouble. The purpose of this paper is to research whether teenagers are able to find useful information on their own or they can only play games, watch videos and spend their free time on social networks on the Internet. I wanted to find out if they would be able to find by themselves various data online in a given period of time and draw up the appropriate programs according to the instructions. In my paper I will present the work with gifted students in English, where different competencies have been strengthened by organizing a trip abroad, for example, communication in mother tongue and foreign language, digital literacy, self-initiative and entrepreneurship, mathematical competence, digital literacy. I wanted them to realize what they should pay attention to when they travel abroad by themselves. Since they had only one hour available, I was compelled to help some of them with advice and direct them towards their goal. In the end, after their presentations of various programs, I analyzed the course of their work and the results

of their activities. I presented the extent to which they are capable of quality independent search for information, and how they can further improve their search of data on the Internet.

Key words: gifted students, English language, Internet, travelling, organization

1 UVOD

Velika večina najstnikov vsakodnevno in prekomerno uporablja internet. Sodeč po raziskavi, ki jo je aprila 2018 izvedel Pew Research Center, je imelo leta 2018 kar 95 % ameriških najstnikov dostop do pametnega telefona, od tega jih je 45 % bilo na internetu skoraj ves čas (v letih 2014–2015 je bil ta odstotek »zgolj« 24), dodatnih 44 % pa nekajkrat na dan. 84 % jih je imelo doma igralno konzolo, od tega 92 % fantov in 75 % deklet, kar 97 % fantov in 83 % deklet pa je dejalo, da doma igrajo videoigre. Najstniki imajo mešane poglede na učinek socialnih omrežij na njihovo življenje: 31 % jih meni, da imajo nanje večinoma pozitiven učinek, 24 % jih meni, da imajo nanje večinoma negativen učinek, medtem ko jih 45 % meni, da nanje ne vplivajo ne pozitivno ne negativno. Na prvih treh mestih med najbolj uporabljenimi spletnimi platformami med najstniki so YouTube, Instagram in Snapchat. (Anderson in Yiang, 2018).

Ker najstniki uporabljajo internet večinoma za zabavo, kratkočasenje in ohranjanje stikov z vrstniki, mnogi menijo, da niso ustrezno e-kompetentni, ker naj bi jim včasih iskanje najosnovnejših informacij na spletu delalo težave. Namen prispevka je raziskati, ali so najstniki sposobni sami poiskati koristne informacije, ali na internetu znajo le igrati igrice, gledati videoposnetke in zapravljati svoj prosti čas na družbenih omrežjih. Zanimalo me je, ali bodo v ustreznem času znali na internetu sami poiskati različne podatke in sestaviti ustrezne programe v skladu z navodili. V svojem prispevku bom predstavil delo z nadarjenimi pri angleščini, kjer so preko organiziranja potovanja v tujino krepili različne kompetence, npr. sporazumevanje v maternem in tujem jeziku, digitalna pismenost, samoiniciativnost in podjetnost, matematična kompetenca, digitalna pismenost. Želel sem, da bi spoznali, naj kaj vse morajo biti pozorni, ko se bodo kasneje v življenju samo odpravljali na potovanja v tujini. Ker so imeli na voljo samo eno uro, sem moral nekateri pomagati z nasveti in jih usmerjati k cilju. Na koncu sem po njihovih predstavitev različnih programov analiziral potek njihovega dela in rezultatov dejavnosti. Predstavil sem, v kolikšni meri so sposobni kvalitetnega samostojnega iskanja informacij in kako bi svoje iskanje podatkov na internetu lahko še izboljšali.

2 JEDRO

2.1 OPIS NALOGE

Učenci so morali po danih navodilih organizirati ekskurzijo v London. Razdelil sem jih v skupine, vsaka je imela vsaj tri člane:

- eden je moral narediti potovalni načrt: poiskati lete v London iz bližnjih letališč (do 350 km iz Maribora), ob tem pa upoštevati še ceno prevoza do letališča in nazaj (1 EUR/10 km) ter prevoz od letališča do prenočišča in nazaj (cena javnega prevoza oz. taksija),
- drugi je moral poiskati prenočišče v Londonu (v 1. ali 2. coni) z zajtrkom in dostopom do brezžičnega interneta,
- tretji je moral poiskati muzeje in ostale znamenitosti, ki bi si jih ogledali. V ceno je moral vključiti še hrano (10 EUR na dan) in javni prevoz (10 EUR na dan).

Učenci so morali uporabljati tuji jezik, saj je večina spletnih strani bila v angleščini. Pozorni so morali biti tudi na stroške, saj je vsaka skupin imela na voljo 500 EUR na osebo. Potovalni načrt so morali napraviti tako, da bi s svojim denarjem med prihajajočim poletjem bili čim dlje časa v Londonu in bi si ogledali čim več znamenitosti in muzejev. Vsak učenec je imel na voljo osebni računalnik.

Učenci so poleg navodil dobili še sledeče spletne povezave, ki so jim bile v pomoč:

Letala:

- www.edreams.com
- <https://www.ryanair.com/ie/en/>
- <http://www.easyjet.com/en/>

Prevoz z letališča:

- <http://www.nationalexpress.com/home.aspx>
- <http://www.stanstedairport.com/to-and-from-the-airport/train/to-and-from-london-by-train/>

Prenočišče:

- www.booking.com
- <http://www.hostelworld.com/>
- <https://www.airbnb.com/>
- <http://cdn.photonesta.com/images/www.clarksbury.com/cdl/maps/tube99.jpg>

- http://www.ksglp.org.uk/map/final_512.jpg

Znamenitosti:

- <http://www.visitlondon.com/things-to-do/sightseeing/london-attraction/top-ten-attractions>
- <https://www.londonpass.com/london-attractions/>
- <https://www.londonpass.com/london-attractions/london-museums.html>

Učenci so po učnem načrtu za angleščino razvijali kompetence in cilje.

Kompetence:

- sporazumevanje v maternem jeziku,
- sporazumevanje v tujih jezikih,
- matematična kompetenca in osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji,
- digitalna pismenost,
- socialne in državljanske kompetence,
- samoiniciativnost in podjetnost,
- kulturna zavest in izražanje (Andrin, Eržen, Kogoj in Lesničar, 2016).

Cilji

Slušni cilji:

- izkorišča večino prvin nebesedne podpore in uporablja druge strategije (npr. vprašanja govorce za razjasnitev, sklepanje o pomenu iz sobesedila ipd.) ter tako hitreje in bolje razume govorna besedila;
- izlušči glavne misli poslušanega besedila in glavne poudarke pogovora (Andrin idr., 2016).

Branje:

- razume podrobnosti v besedilih;
- poišče v daljšem ali več krajših besedilih določene podatke (ki jih potrebuje za izpolnitev zastavljene naloge);
- uporablja ustrezne strategije za izbor, razumevanje in obdelavo besedil (Andrin idr., 2016).

Govor:

- začne, vodi in konča pogovor, razpravlja z drugimi učenci;
- govorno se odziva na pobude o temah iz njegovega bližnjega in širšega življenjskega okolja;
- razmeroma jasno in natančno, podrobno in tudi poglobljeno predstavlja, opisuje in pripoveduje, pojasnjuje, primerja, utemeljuje, izraža in podkrepi mnenja in stališča;
 - V (po)govoru uporablja besedišče s širših, njemu znanih tematskih področij (Andrin idr., 2016).

Pisanje:

- piše večstavčne povedi, piše besedila: o temah, ki so ustrezne tej starostni stopnji izkorišča večino prvin nebesedne podpore in uporablja druge strategije (npr. vprašanja govorniku za razjasnitev, sklepanje o pomenu iz sobesedila ipd.) ter tako hitreje in boljše razume govorjena besedila;
- izlušči glavne misli poslušane besedila in glavne poudarke pogovora (Andrin idr., 2016).

Branje:

- razume podrobnosti v besedilih;
- poišče v daljšem ali več krajših besedilih določene podatke (ki jih potrebuje za izpolnitev zastavljene naloge);
- uporablja ustrezne strategije za izbor, razumevanje in obdelavo besedil (Andrin idr., 2016).

Govor:

- začne, vodi in konča pogovor, razpravlja z drugimi učenci;
- govorno se odziva na pobude o temah iz njegovega bližnjega in širšega življenjskega okolja;
- razmeroma jasno in natančno, podrobno in tudi poglobljeno predstavlja, opisuje in pripoveduje, pojasnjuje, primerja, utemeljuje, izraža in podkrepi mnenja in stališča;
- v (po)govoru uporablja besedišče s širših, njemu znanih tematskih področij (Andrin idr., 2016).

Pisanje:

- piše večstavčne povedi, piše besedila: o temah, ki so ustrezne tej starostni stopnji (Andrin idr., 2016).

2.2 POTEK DELA

V vsaki od štirih skupin je eden od učencev urejal prevoz: poiskati je moral letalski prevoz iz bližnjega letališča do Londona, prišteti je moral še stroške prevoza do letališča in hotela. Z njim se je moral uskladiti drugi učenec, ki je iskal prenočišče, ki ni smelo biti preveč izven centra mesta (v 1. ali 2. coni), nuditi je moralo še zajtrk in dostop do interneta. Pri tem navodilu so se pojavljale težave, saj je v dveh skupinah prvi učenec iskal letalski prevoz za drugačen datum kot učenec, ki je iskal prenočišče, zato sem jih moral opomniti, da se uskladijo glede datuma. Druga težava je bila, da si niso dobro prebrali danih navodil in so v treh skupinah iskali lete med zimskimi počitnicami namesto poletnimi. Nekateri tudi javnega prevoza in hrane niso všteli v ceno, zato sem jim naročil, naj prištejejo še omenjene vsote. Nobena skupina ni uporabljala spletnih povezav, ki sem jim jih posredoval za pomoč pri iskanju, kar je pomenilo, da so bili samostojnejši pri iskanju, po drugi strani pa so dobili drugačne rezultate od pričakovanih; tako sta dve skupini našli in uporabili dražjo letalsko linijo in po nepotrebem porabili več denarja.

Učenci so bili zelo samostojni in so se med iskanjem zabavali, veliko je bilo tudi smeha, ko so ugotovili, za koliko so prekoračili načrtovani znesek. Potrebna je bilo veliko usklajevanja, saj so imeli skupni cilj skupine.

2.3 PREDSTAVITVE REZULTATOV

Ko so vse skupine končale z iskanjem in so dokončno izdelale svoj program, so ga predstavile ostalim učencem, nato so učenci analizirali slabe in dobre lastnosti aranžmajev.

1. skupina je zastavila aranžma od 7. julija 2019 do 10. julija 2019 (tri nočitve) z letom z Brnika do Stansteda. Od tam do hotela (dvoposteljna soba, ocena 6,5/10) in nazaj bi šli s stopritvijo Uber, vmes bi si ogledali London Eye, Tower of London in Buckinghamsko palačo.

Učenci so kot dobro lastnost aranžmaja izpostavili let z Brnika in vožnja z »uberjem«, ki te dostavi do hotela, šofer ti prav tako lahko pomaga glede določenih vprašanj.

2. skupina je zastavila aranžma od 14. junija 2019 do 21. junija 2019 (sedem nočitev) z letom iz Benetk do Stansteda. Od tam bi šli z vlakom do centra mesta, nato pa z javnim prometom do hotela (osemposteljna soba, ocena 7,1/10). Ogledali bi si London Eye, Madame Tussauds (muzej voščenih lutk), SEA Life Aquarium (akvarij) in London Dungeon (londonsko ječo).

Učencem je pri tem programu bilo najbolj všeč število nočitev, čeprav bi si sobo delili s sedmimi ljudmi, tudi vožnja do Benetk je daljša kot do drugih (bližjih) letališč.

3. skupina je zastavila aranžma od 6. julija 2019 do 11. julija 2019 (pet nočitev) z letom z Dunaja do Stansteda. Od tam bi šli s taksijem do hotela (štiriposteljna soba, ocena 6,7/10). Ogleдали bi si London Eye, Westminsterško opatijo, Madame Tussauds, London Dungeon in ogled mesta s turističnim avtobusom (Hop-On-Hop-Off Tour). V skupini so bili štirje učenci in so se naloge lotili zelo praktično, saj so vse skupne stroške razdelili na štiri dele (štiriposteljno sobo, višje stroške taksija). Znašli so se tudi, ker so se pri ogledih odločili za nakup London Explorer Pass in privarčevali okoli 70 EUR po osebi.

4. skupina je zastavila aranžma od 26. junija 2019 do 30. junija 2019 (4 nočitve) z letom iz Zagreba in prestopom v Frankfurtu do Heathrowa. Od tam bi šli z metrojem do hotela (dvoposteljna soba, ocena 8,1/10). Ogleдали bi si enake znamenitosti kot 3. skupina.

Učencem je bil najbolj všeč luksuzni hotel ter let do Heathrowa, kar je pomenilo, da bi bilo prišli hitreje in ceneje z letališča do hotela. Po drugi strani pa let ni bil direkten in bi s prestopom izgubili eno uro.

Po pogovoru so se učenci odločili, da bi bil najprimernejši aranžma 3. skupine, ker bi v Londonu prespali petkrat in si ogleдали največ znamenitosti. Pri 1. skupini jih je najbolj zmotila dolžina programa, pri 2. skupini osemposteljna soba, pri 4. pa prestopanje z letalom in ena nočitev v Londonu manj kot pri 3. skupini.

3 ZAKLJUČEK

Z učenci sem želel na konkretnem primeru ugotoviti, kako spretni so z iskanjem različnih informacij na internetu. Ugotovil sem, da so bili v določenem času sposobni najti zahtevane informacije, a ne povsem brez moje pomoči in nasvetov. Težavo je predstavljala predvsem njihova površnost pri branju navodil, zaradi katere bi nalogo rešili nepopolno. Zanimivo je dejstvo, da nobena skupina ni vključila v svoj program obisk brezplačnih muzejev (na primer Tehnični muzej, Muzej naravne zgodovine, Britanski muzej), ki jih je v Londonu res veliko. Z zastavljeno nalogo niso imeli izkušenj, saj jim je bilo vseeno, ali morajo prestopati na drugo letalo, deliti sobo s sedmimi drugimi ali se odpraviti na pot sredi noči. Po skupni analizi so uvideli, kaj je pri potovanju bolj praktično, in da je včasih bolje kakšen dan manj preživeti v tujini, a zato kvalitetneje in spočito. Spoznali so, kako se sami lotijo organiziranja potovanja v

tujino in na kaj morajo biti pozorni. Ta naloga jim bo kasneje v življenju koristila; seveda bodo z leti več potovali po svetu in tudi v iskanju informacij bodo postali izkušenejši.

VIRI IN LITERATURA

Anderson, M. in Jiang, J (2018, May 31). Teens, Social Media & Technology 2018. *Pew Research Center: Internet & Technology*. Pridobljeno 22. 2. s

<http://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/>

Andrin, A., Eržen, V., Kogoj, B. in Lesničar, B. (2016). *UČNI načrt. Program osnovna šola. Angleščina*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo.

Pridobljeno 22. 2. 2019 s

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_angleščina.pdf

Sonja Pavlenič: Nadarjeni učenci – izziv za učitelja

OŠ Markovci

spavlenic@gmail.com

Lektorirala: Doroteja Kostanjevec, prof.

Učitelji, ki poučujemo v heterogenih skupinah, se nenehno soočamo z dilemo o tem, kako uskladiti različno znanje in zmožnosti učencev v tako raznolikem razredu. Za otroke s primanjkljaji na različnih področjih obstajajo dokumenti, ki predpisujejo smernice in metode poučevanja, povprečni učenci se zadovoljijo s standardnimi metodami, izziv pa predstavljajo otroci, ki presegajo povprečje. Kako torej organizirati delo v razredu tako, da bo zadovoljilo tudi želje in cilje nadarjenih otrok?

Nadarjeni učenci dobro sodelujejo z učitelji, ki jim dajejo občutek, da so sprejeti, da jim je mar zanje, z učitelji, ki jih razumejo in poskrbijo za diferenciacijo v razredu, saj jim bo le to omogočilo doseči znanje primerno njihovim zmožnostim. Učitelji velikokrat vidimo nadarjene učence kot nemotivirane, pasivne, morda celo nemirne. Vse to je lahko posledica tega, da je snov zanje preveč enostavna in jim ne predstavlja izziva. Naloge velikokrat rešijo hitreje kot ostali učenci, pričnejo se dolgočasiti in tako s svojim neprimernim vedenjem ustvarijo negativen vtis. Z napačnim odzivom lahko v takšnih situacijah učenca popolnoma demotiviramo, saj gre večkrat za samosvoje in

senzibilne osebe, ki imajo težave s socialno interakcijo. Prav zato delo z njimi zahteva drugačen pristop in drugačne metode poučevanja, ki bodo omogočile, da nam bo poučevanje nadarjenih učencev v veselje.

Ključne besede: nadarjeni učenci, značilnosti, odkrivanje nadarjenih, različni profili nadarjenih, strategije poučevanja.

Meeting the challenges of working with gifted students

Teachers who work in heterogeneous (mixed-ability) classes face a continuous dilemma of meeting all the different needs in such a diverse class. There are a lot of documents about children with special needs and therefore a teacher just has to follow prescribed guidelines and methods. Average students' needs are successfully met with standard methods, but gifted and talented students represent a challenge. Therefore, the question is, how to organise curriculum to address desires and goals of gifted children?

Gifted children develop a good relationship with a teacher who gives them the sense of belonging, of being accepted, who cares about them, understands them and differentiates effectively, and only good and supportive relationships allow them to reach their potential. Teachers often find gifted students as unmotivated, passive, or even restless. This is often true as they find subject matters too easy and think that their needs might be better met elsewhere. It usually takes less time for them to complete tasks and they get bored. As a consequence, they might start behaving inappropriately and leave false impression. A wrong, incorrect teacher's response in such circumstances may totally demotivate gifted students, as they are usually highly sensitive individuals and sometimes experience more or less difficulties within social relationships. Because of that, working with gifted students requires different approaches and teaching styles – the ones which will enable teachers to enjoy teaching them.

Key words: gifted students, characteristics, identification, profiles of the gifted, classroom strategies.

Uvod

Razredne skupnosti so v današnjem času mnogo bolj raznolike kot so bile v preteklosti. Razpon kognitivnih sposobnosti je izjemno širok, zaradi česar se učitelji soočamo z vedno novimi izzivi. Prav vsakemu od učencev – naj si gre za učenca, ki le s težavo dosega cilje, ali za nadarjenega, talentiranega učenca – je treba omogočiti uspeh. Pri krmarjenju med različnimi zmožnostmi nam pomagajo različne učne metode, včasih pa tudi intuicija.

Izmed vseh skupin so za nas nadarjeni oz. talentirani učenci še vedno največja neznanka. Učitelji se pogosto znajdemo v zagati, saj premalo poznamo značilnosti in potrebe nadarjenih učencev. Nadarjeni učenci imajo specifična znanja, vendar imajo mnogi tudi posebne potrebe.

Pravzaprav imajo zaradi teh znanj, ki jim omogočajo, da intelektualno in ustvarjalno presežejo vrstnike, težave na čustvenem in socialnem področju.

Če želimo zadovoljiti potrebe nadarjenih učencev, moramo biti učitelji razumevajoči in empatični. Zapletene potrebe nadarjenih otrok je možno zadovoljiti z ustrežno organizacijo dela v razredu, s primernim odnosom ter z načrtovanjem pouka. (Are you up for the challenge of a gifted education teacher career?, 2018)

V tem članku se bom dotaknila značilnosti nadarjenih učencev ter predstavila nekaj nasvetov in zamisli, ki lahko pomagajo do boljšega razumevanja nadarjenih učencev.

Kaj pomeni 'biti nadarjen'?

Vsak posameznik je edinstven in neponovljiv in prav zaradi tega se nadarjenost pri vsakem otroku kaže na drugačen način. Nadarjenost je težko definirati z eno povedjo, saj je kar nekaj vidikov, ki bi jih morali poznati, da bi bolje razumeli ta koncept. V pomoč so nam besede kot na primer *genialen, izjemno sposoben, talentiran, zelo nadarjen*. Vsekakor gre za učence, ki dosegajo oziroma so zmožni dosegati raven znanja, ki presega znanje njihovih sovrstnikov – pri več predmetih (nadarjenost), ali pa le enem od predmetov (talentiranost). (Understanding and challenging the gifted, 2018)

Nadarjenosti oz. talentiranosti pa ni mogoče vedno preprosto prepoznati, saj se takšni otroci ne razvijajo vedno enakomerno na vseh področjih. Klasičen primer je Einstein. Kljub izjemnemu intelektu ni spregovoril vse do svojega četrtega leta starosti. Zaradi takšnega netipičnega razvoja nadarjenih in talentiranih otrok je treba preseči tradicionalne metode prepoznavanja. Pri učencih je treba preučiti njihov izobraževalni, emocionalni in psihološki profil. Pomembno je, da poleg očitnih kandidatov opazimo tudi takšne, katerih rezultati so sicer pod povprečjem, ter takšne s posebnimi potrebami. (Manning, 2006)

Kako nadarjene učence ločimo od bistrih učencev?

Spodnja razpredelnica (povzeto po *Challenge*, Modern Curriculum Press) prikazuje razlike med pametnim, bistrim učencem ter nadarjenim učencem:

PAMETEN, BISTER UČENEC	NADARJEN UČENEC
------------------------	-----------------

Zna odgovoriti na vprašanja.	Zastavlja vprašanja.
Je zainteresiran.	Je izjemno radoveden.
Je pozoren, sodeluje.	Je mentalno in fizično vključen.
Ima dobre zamisli.	Ima nenavadne, nepričakovane zamisli.
Se trudi in trdo dela.	Se igračka, a kljub temu dosega visoke rezultate.
Odgovarja na vprašanja.	Diskutira o podrobnostih, na široko razlaga.
Sodi v skupino najboljših učencev.	Presega najboljše učence.
Posluša z zanimanjem.	Vneto posluša in izraža svoje mnenje.
Z lahkoto se nauči.	Že pozna stvari.
Za osvojitve snovi potrebuje le 6 – 8 ponovitev.	Za osvojitve snovi potrebuje le 1 – 2 ponovitvi.
Razume zamisli.	Razvija abstraktne zamisli.
Uživa v družbi vrstnikov.	Raje se družijo z odraslimi.
Hitro dojema.	Oblikuje zaključke.
Izpolnjuje naloge, zadolžitve.	Uvaja projekte.
Dovzeten.	Zahteven.
Natančno posnema.	Ustvarja nove načine, oblike.
Uživa v šoli.	Uživa v učenju.
Sprejema informacije.	Upravlja z informacijami.
Tehnični tip.	Izumitelj.
Odličen spomin.	Odlično domneva.
Ustreza mu nedvoumna razlaga zaporednih dogodkov.	Všeč mu je zapletenost.
Dojemljiv.	Izjemno pozoren.
Zadovoljen s svojim delom in učenjem.	Zelo samokritičen.

(Are you up for the challenge of a gifted education teacher career?, 2018)

(Ne)primerni odziv nadarjenih učencev v razredu

Značilnosti nadarjenih učencev lahko vodijo v primerni ali neprimerni odziv:

ZNAČILNOST	PRIMERNI ODZIV	NEPRIMERNI ODZIV
------------	----------------	------------------

Dojemajo hitro / z lahkoto.	Zelo hitro si zapomnijo stvari in se jih naučijo.	Hitro jim je dolgčas, upirajo se utrjevanju, motijo ostale, dosežajo manj kot so zmožni.
Intenzivno berejo.	Berejo, samovoljno zahajajo v knjižnico.	Zanemarjajo ostale odgovornosti.
Perfekcionisti.	Izjemni dosežki.	Ne prenašajo napak.
Zapomnijo si večjo količino informacij.	Takojsen priklic in odgovor.	Upirajo se ponavljanja, vsevedi.
Dolgotrajna zmožnost koncentracije.	Vztrajajo pri nalogah, ki jih zanimajo.	Upirajo se rutini, ne marajo prekinitev.
Domiselni, radovedni, polni domišljije, zanima jih veliko različnih stvari.	Veliko sprašujejo, navdušujejo se nad zamislimi, tvegajo.	Hitro spremenijo temo, ne končajo nalog, so neorganizirani.
Delajo samostojno.	Ustvarjajo stvari, ki presegajo zastavljene naloge.	Ne želijo delati z ostalimi.
Pozorni, dojemljivi.	Prepoznajo težave.	Nevljudno popravljajo odrasle.
Izjemen smisel za humor.	Razumejo, prepoznajo prikrit pomen.	Na krut način se pošalijo na račun drugih otrok.
Razumejo, prepoznajo odnose.	Zmožni so sami reševati težave.	Vtikajo se v odnose drugih, znajo biti ukazovalni.
Esteti.	Cenijo umetnost.	Drugim vsiljuje svoje vrednote/mnenje.
Izjemno verbalno močni, široko besedišče.	Dobri govorniki, uspešni s števili, vrstnike vodijo na pozitiven način.	Druge napelje v neprimerno obnašanje, ima glavno besedo v diskusiji.
Individualisti z močno voljo.	Uveljavljajo sebe in svoje zamisli, imajo majhen krog prijateljev, zavedajo se svoje izjemnosti.	Trmasti v svojih prepričanjih.
Samo motivirani, samozadostni.	Potrebujejo minimalno pomoč učitelja.	Agresivni, spodkopavajo avtoriteto.
Raje imajo starejše vrstnike.	Pametnejši kot sovrstniki.	Izolirani, napačno razumljeni.
Izjemno občutljivi, strastni.	Poudarjen čut za pravičnost in moralo, sočutni.	Pretirano čustveno odzivanje v določenih situacijah.
Stvari vidijo z druge perspektive.	Natančno opazujejo, povezujejo stvari.	Upirajo se omejitvam in ozko zastavljenim vsebinam.

(Understanding and challenging the gifted, 2018)

Skupine nadarjenih učencev

Nadarjeni učenci vsekakor ne predstavljajo homogene skupine.

Približno 90 % nadarjenih učencev bi lahko uvrstili v podskupino 'uspešni nadarjeni'. Gre za učence, ki so sprejeli šolski sistem, njihov odziv je primeren in v skladu s pričakovanim. Dosegajo odlične rezultate in želijo ugoditi učitelju, staršem in drugim odraslim. Vključujejo se v družbene skupine, vrstniki jih imajo radi. Vendar je pa 'uspešnim nadarjenim' v šoli večkrat dolgčas. Naredijo ravno toliko kolikor je potrebno, da dosežejo cilje. Ne sledijo svojim interesom, ampak sledijo sistemu in učiteljem. Posledično ne razvijajo potrebnih spretnosti za zagotavljanje avtonomije, ves čas so odvisni od sistema. Takšni učenci se pogosto razvijajo v kompetentne odrasle brez domišljije, saj nikoli niso v popolnosti izkoristili svoje nadarjenosti.

'Izzivalci' so zelo ustvarjalni, pogosto trmasti, netaktni in sarkastični. Imajo težave s priznavanjem avtoritete, pred razredom oporekajo učitelju. Ne prilagajajo se sistemu in ga ne znajo uporabiti v svojo korist. Le redkokdaj so pohvaljeni ali prejmejo priznanje. Večkrat se zapletejo v konfliktno situacije. Pogosto so nezadovoljni, saj menijo, da šolski sistem ne potrjuje njihovih zmožnosti in nadarjenosti. Boriijo se s svojo samozavestjo. Lahko se vključijo v družbo ali pa tudi ne. Nekateri 'izzvalci' oporekajo tudi vrstnikom, zaradi česar so včasih izključeni iz družbe. V razredu so večkrat moteči.

V skupino 'prikriti nadarjeni' navadno sodijo dekleta v obdobju pubertete, ki želijo prikriti svojo nadarjenost. Pri dečkih se to praviloma pojavi redkeje, če se, je to nekoliko kasneje. Ta skupina učencev skriva svojo nadarjenost zato, da bi bila bolje sprejeta pri povprečnih vrstnikih. Učenci, ki so bili prej izjemno motivirani, zainteresirani in ustvarjalni, se nenadoma spremenijo – izgubijo interes, postanejo negotovi in zaskrbljeni. Njihove potrebe po spremembi so pogosto v nasprotju s pričakovanji učiteljev in staršev. Odrasli v situacijah prepogosto reagirajo napačno, s čimer še povečajo njihovo nasprotovanje.

'Odpadniki' so jezni. Jezni so na odrasle in nase, ker sistem ne deluje v skladu z njihovimi potrebami, zaradi česar se počutijo odrinjeni. Svojo jezo izražajo s tem, da so depresivni ali se potegnejo vase. Pogosto se 'odpadniki' zanimajo za stvari izven učnega načrta in tako njihova nadarjenost pogosto ni prepoznana. Zaradi tega so zagrenjeni in polni zamer. Imajo nizko

samopodobo. Bolje se počuti le, če lahko dela z odraslim, ki mu lahko zaupa. Nadarjenost 'odpadnikov' pogosto prepoznamo precej pozno.

'Dvojno posebni' so učenci, ki imajo fizične, čustvene ali učne težave. Takšni učenci velikokrat ne kažejo lastnosti značilne za nadarjene učence. Njihova pisava je skorajda nečitljiva, ali pa jim neustrezno ravnanje preprečuje, da bi končali nalogo. Večkrat so zmedeni in kažejo znake stresa. Takšni učenci ne priznajo, da imajo težave, temveč trdijo, da so dejavnosti ali naloge 'dolgočasne' in 'neumne'. Želijo se izogniti neuspehu, bojijo se, da ne bodo dosegli svojih pričakovanj. Pogosto so nepotrpežljivi, kritični, na kritiko se odzovejo s trmo. Pogosto se zgodi, da se pri tej skupini učencev šolski sistem osredotoči na njihove slabosti, prezre pa močna področja in nadarjenost.

Zadnja skupina so 'avtonomni nadarjeni'. Prepoznamo jih že zelo hitro. Enako kot 'uspešni nadarjeni' se tudi 'avtonomni nadarjeni' brez težav soočajo s šolskim sistemom, vendar pa ne težijo k temu, da bi cilje dosegali s kar najmanj dela, temveč ustvarjajo nove možnosti zase. Ne delajo za sistem, ampak delujejo tako, da sistem dela zanje. Imajo močno, pozitivno samopodobo, so uspešni in deležni pozitivne pozornosti in podpore. Spoštujejo jih tako odrasli kot tudi vrstniki, mnogokrat prevzemajo vodilno vlogo. 'Avtonomni nadarjeni' so samostojni – sami si oblikujejo svoje izobraževalne in osebne cilje. Močno se zavedajo svoje moči in zmožnosti. Zavedajo se, da lahko sami spreminjajo svoje življenje, zato tega ne pričakujejo od drugih.

Teh šest tipov nadarjenih učencev se med seboj precej razlikuje, kar pomeni, da moramo biti učitelji pozorni pri diferenciaciji v razredu – v skupini z učenci, ki dosegajo višji nivo znanja, lahko pride do konfliktov. (Farrell, McElwee, Maxwell, in Miskelly, 2007)

Organizacija dela na ravni šole in v razredu

Nadarjeni učenci pogosto delo končajo prej kot njihovi vrstniki. Zaradi tega jim je pogosto dolgčas in se začnejo neprimerno obnašati. V izogib temu je potrebno ustrezno organizirati delo na ravni šole in v razredu.

Na šolski ravni lahko na primer nadarjenim učencem pri posameznih predmetih občasno omogočimo delo s starejšimi učenci. To jim bo vsekakor predstavljalo izziv, a je potrebna

previdnost zlasti pri mlajših učencih, ki kljub znanju in poznavanju teme navadno še niso dovolj čustveno zreli za delo s starejšimi učenci.

Druga možnost je akceleracija. Napredovanje v višji razred je lahko za nadarjenega učenca odlična motivacija za delo. Preden se odločimo za ta korak je potrebno preveriti, ali je učenec fizično, čustveno in socialno dovolj zrel, da se lahko priključi starejši skupini.

Pri delu v razredu je pomembno, da nikoli:

- ne uporabimo nadarjenega učenca za vlogo pomočnika učitelja. Ta vloga jim vsekakor ne omogoča zadovoljitev njihovih socialnih, čustvenih in akademskih potreb.
- Ne pričakujemo, da se bo nadarjen učenec vedno obnašal v skladu s pravili. Kadarkoli se bo zgodilo, da navodilo ne bo v skladu z intelektualnimi potrebami nadarjenega učenca, se bo tak učenec pričel obnašati neprimerno. Ne gre zato, da bi iskal pozornost, ampak preprosto zato, ker mu je dolgčas.
- Ne damo nadarjenemu učencu dodatnega dela, ker je naloge rešil prej kot ostali. S tem bi učenca v bistvu kaznovali zato, ker je bister. V takšnem primeru bo učenec naslednjič naloge namerno reševal počasi, da mu ne bo treba rešit še več nalog. V vašem interesu je, da poskrbite za kvaliteto in ne kvantiteto.
- Ne izoliramo nadarjenega učenca in ga pustimo, da dela sam brez nadzora. Kljub temu, da učenca tema zanima in je sposoben samonadzora, sam v knjižnici, računalniški učilnici ali v zadnjem delu razreda brez vodenja verjetno ne bo dosegel želenega rezultata.
- Ne pričakujemo, da je učenec nadarjen na vseh področjih. Čeprav je na primer učenec izjemen bralec, ni nujno, da je tudi odličen pisec – branje in pisanje sta dve različni spretnosti. Če je izjemno nadarjen za matematiko, ne pomeni, da je enako nadarjen za naravoslovje.

Vsekakor poskrbimo, da:

- ugotovimo, na katerih področjih je otrok nadarjen,
- da so naloge vsebinsko zahtevne, večplastne, abstraktne, in da je za reševanje potrebna večja mera kreativnosti,
- poiščemo še druge nadarjene in jim omogočimo delo v skupini,
- berejo ali delajo na svojih projektih, če potrebno delo končajo predčasno

- so vsebine smiselne, uporabne,
- z ustreznimi nalogami in aktivnostmi omogočimo nadarjenim učencem, da dosežejo več kot sami menijo, da zmorejo,
- nadarjenim učencem nudimo podporo in jih ne prepuščamo samim sebi,
- smo fleksibilni in nepričakovane okoliščine izkoristimo zato, da se naučimo kaj novega,
- ustvarimo čim več možnosti, da se nadarjeni različnih starosti družijo med seboj in z drugimi učenci,
- nadarjenim ponudimo delo na dodatnih projektih (npr. razredni časopis),
- so naloge odprtega tipa, s čimer omogočimo kreativnost in delo na različnih ravneh,
- spoštujemo njihovo drugačnost in edinstvenost, ki presega njihove intelektualne zmožnosti.

(Brown, 2017)

(Are you up for the challenge of a gifted education teacher career?, 2018)

Zaključek

Za poučevanje nadarjenih otrok je pravzaprav potrebno le malo zdrave pameti in veliko intuicije. Vse skupaj se začne s predpostavko, da vsak otrok pride v šolo zato, da iz dneva v dan doseže nekoliko več, da se nauči nekaj novega ter da zmaga v tekmi s samim seboj. Ni ene formule, ki bi zagotavljala uspeh, vse strategije se razvijajo sproti in so odvisne od fleksibilnosti posameznega učitelja, pa tudi od šole. Pri načrtovanju pouka moramo biti pozorni na to, da bodo vsebine ponudile izziv vsem in vsakemu učencu, da bodo naloge in aktivnosti primerno diferencirane in bodo zadovoljile tudi pričakovanja in potrebe nadarjenih učencev. Nadarjeni učenci potrebujejo učitelje, ki jih bodo razumeli, jim stali ob strani in jih podpirali. Ponuditi jim je treba priložnosti v in izven razreda, saj bodo le tako lahko dosegli raven znanja v skladu z njihovimi sposobnostmi. Če bomo pri tem uspešni, bomo več kot le zadovoljili njihove potrebe – s tem jih bomo usmerili na pot, ki jim bo pomagala razviti njihove talente.

Literatura in viri

Are you up for the challenge of a gifted education teacher career? 2018. Pridobljeno s

<https://www.alleducationschools.com/teaching-careers/gifted-education-teacher/>

Understanding and challenging the gifted. 2018. Pridobljeno s

- <https://www.ctgifted.org/website/cmsAdmin/uploads/Gifted-Teacher-Booklet.pdf>
- Manning, Sandra. 2006. *Recognizing gifted students: a practical guide for teachers*. Pridobljeno s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ724632.pdf>
- Farrell, T., McElwee, S., Maxwell, J. in Miskelly H. 2007. *Gifted and talented pupils*. Pridobljeno s (http://www.nicurriculum.org.uk/docs/inclusion_and_sen/gifted/gifted_and_talented.pdf)
- Brown, Elisa F. 2017. *Serving gifted students in general ed classrooms*. Pridobljeno s <https://www.nagc.org/blog/serving-gifted-students-general-ed-classrooms>

Melita Plešnik: Kako se spopadati s perfekcionizmom pri nadarjenem otroku?

OŠ Danile Kumar, Ljubljana

plesnikm@os-danilekumar.si

Lektorirala: Karmen Bizjak Merzel, prof.

Povzetek

V vsakodnevem utripu osnovnošolskega življenja se učitelji srečujemo z množico različnih učencev, ki prinašajo s seboj različno energijo, različne sposobnosti, naravnosti, probleme, stiske, žalosti, ustvarjalnosti. Posebne izzive nam predstavljajo nadarjeni učenci, za katere smo prepričani, da bodo opozorili nase s svojim delom, ki bo boljše od ostalih. Pričakujemo, da bodo dosegali najboljše učne rezultate, da bodo v ospredju na tekmovanjih, da bodo pisali najboljše raziskovalne naloge, da bodo sodelovali na vseh natečajih itd., pa vendar ima nadarjeni učenec včasih težavo opraviti celo bralno značko.

V prispevku želim konkretno prikazati, kako prepoznan nadarjeni učenec zaradi svojih perfekcionističnih nagnjenj postane »neviden« in si v strahu pred tem, da ne doseže najboljših rezultatov, ne dovoli razvijati svoje danosti in ustvarjanosti. Postane lahko celo žrtev svoje okolice ter posledično tudi socialno osamljen. V članku želim osvetliti mnenje, kako uspešne ali neuspešne vidijo sebe nadarjeni učenci. V nadaljevanju pa bom predstavila, kako lahko osnovna šola in učitelji poskusimo vstopiti v perfekcionistični svet nadarjenega učenca in ga osebno okrepiti, da bo lahko razvijal svoje potencialne v življenju. Cilj osnovne šole naj bo torej razviti močno, samozavestno in razvito osebnost, kajti šele takšna bo lahko preseгла svoj perfekcionizem v smislu doseganja najboljših rezultatov in storilnosti.

Ključne besede: nadarjeni učenci, perfekcionizem, izzivi učiteljev, vloga osnovne šole

Introduction

Teachers at the elementary level of schooling are meeting on daily basis students with various energy levels, abilities, attitudes, issues, distress, sadness, and creativities. We are also meeting gifted and talented children who present a special challenge, since we are positive that they will stand out with their remarkable achievements. We expect them to excel in class, at competitions, we expect them to do a research paper, take part in all competitions, etc. However, sometimes completing a reading badge project proves to be too big of a challenge for them.

In my paper I would like to present how gifted and talented students can, due to their perfectionistic approach, become “invisible” and, due to their fear of not reaching the best results, fail to develop their potentials and creativity. What is more, they can become a victim of their peers and consequently socially isolated. The paper also presents an opinion on whether such students perceive themselves as being successful or unsuccessful. Furthermore I will explore options of how teachers in elementary schools can enter the perfectionistic worlds of gifted and talented students and strengthen their personalities for them to be able to develop their potentials later in life. The aim of elementary schooling therefore should be to develop a strong, self-confident and well-developed personality, since it is only then that they will be able to exceed their perfectionistic approach to reaching the best results and performance.

Key words: gifted and talented students, perfectionistic approach, teacher’s challenge, the role of school

Mavričnost delovanja v šolskem prostoru

Učitelji zlasti v osnovnih šolah pri svojem delu v svoji šolski praksi vsakodnevno prihajamo v stik z najrazličnejšimi učenci. Osnovna šola je namreč obvezna, zato je nabor otrok zelo pester; od učencev z zelo različnimi intelektualnimi sposobnostmi, do otrok s specifičnimi učnimi in vedenjskimi težavami ter tudi z motnjami v duševnem in osebnostnem razvoju. Seveda je tu še dinamika družin, ki se odraža v otrokovem funkcioniranju, pogledu na svet in življenje, na odnose med ljudmi in še bi lahko naštevali. Pozabiti ne smemo izjemno hiter tempo življenja, ki nam vsem narekuje »stil« bivanja.

Z vso to mavričnostjo se srečujemo učitelji v šolah. Nekaterim vse to predstavlja izziv, nekaterim pa tudi breme. Vendar moramo rešitev iskati v smeri pozitivnega razmišljanja, kvalitetnega strokovnega usposabljanja, ki nas dela vedno »nove«, nam daje potrditve za naše delo in nam nenazadnje pomaga tudi pri našem delu z mladostniki.

Zavedati se moramo, da je delo učitelja izredno odgovorno. Z vsemi drugimi dejavniki hkrati tudi oblikujemo mlade ljudi, hote ali nehote vplivamo na njihov odnos do znanja, učenja, razvijamo njihov pogled na pomembnost vseživljenjskega učenja, ki jih bo še nadalje oblikoval tudi kot odrasle ljudi.

Res je, da je delo učitelja naporno; veliko število otrok v razredih, pritiski družbe, visoka, velikokrat nerealna pričakovanja staršev, nacionalna preverjanja znanja, nenehno vključevanje otrok s posebnimi potrebami, prihod tujcev v razrede ... nam naš poklic vsakodnevno otežuje. Težko je namreč v razredu, kjer je število učencev od 28 do 30, med katerimi je včasih tudi do 5 učencev s posebnimi potrebami (od intelektualnih primanjkljajev do učencev z blagimi ali celo močnimi vedenjskimi motnjami) in potem še nadarjeni učenci. Prav slednji, pri tem mislim

na učence s posebnimi potrebami, tudi nadarjeni, predstavljajo učiteljem posebne izzive, kajti naše delo mora postati še bolj ustvarjalno, drugačno, postavljeno z drugimi pedagoškimi izzivi zanje. Mislim, da v tej situaciji učitelj ni najpomembnejši. Zavedati se moramo, da si vsi ti učenci, zaslužijo kvalitetno vzgojo in izobraževanje, kar pa v dani situaciji zaradi vseh dejavnikov ne morejo imeti.

Perfekcionizem in nadarjeni učenci

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2004) preberemo, da je perfekcionizem prizadevanje za popolnost. Posameznik teži k popolnosti, zastavlja si visoke cilje, nekateri so perfekcionisti na vseh področjih svojega življenja, nekateri pa le na enem ali dveh, npr. pri osebni higieni, šolskih ocenah, pospravljeni sobi ...

Lewis M. Terman je s svojimi raziskavami med prvimi ugotovil, da so nadarjeni otroci fizično, psihološko in socialno bolj razviti od sovrstnikov (Ferbežar, Kukonja, 2008).

Poznano je tudi dognanje Lete Hollingworth, ki je leta 1926 izjavila, da ima nadarjen otrok razum odraslega in čustva otroka in da ima kot tak določene stiske in težave ter da pri tem potrebuje pomoč odraslih, okolice, tudi svetovalnih delavcev (Ferbežar, Kukonja, 2008).

Ko govorimo o nadarjenih učencih se nam zdi, da jim moramo ponuditi največ, najbolj kakovostno izobraževanje in postanemo kar zmedeni, ko se naša predvidevanja ali pričakovanja ne izpolnijo. Če na eni strani srečujemo nadarjene učence z visoko motivacijo ne le za redno učno delo, temveč za vrsto tekmovanj, nastopov in drugih izzivov, pa učitelji doživimo, da kakšen nadarjeni učenec nastopa zelo nasprotno našim ugotovitvam: nima nobene želje delati več, ne želi sodelovati v raznih projektih, natečajih, celo izmika se rednemu šolskemu delu ali dosega popolnoma povprečne rezultate. Učitelji se sprašujemo, kaj se v njem dogaja, zakaj tako nizka motivacija ob izjemnih potencialih.

Velikokrat posameznika, ki stremi k popolnosti spremljajo negativni občutki in čustva, kajti zastavljeni cilji se mu zdijo vedno premalo popolni. V določeni meri pa je perfekcionizem tudi pozitiven, saj zaradi njega posamezniki stremijo k dobrim rezultatom in jih tudi dosegajo. Govorimo lahko o pozitivnih dimenzijah perfekcionizma, ki vodijo do pozitivnih šolskih dosežkov, ter negativnih dimenzijah, ki so povezane z odlašanjem, s slabšimi učnimi dosežki, tesnobo in tudi z anksioznostjo (Kranjec, 2017).

Pri razlikovanju med tremi skupinami talentiranih učencev z visoko stopnjo perfekcionizma (Parker (1997 v Kranjec, 2017)) navaja naslednje značilnosti in nekatere osebnostne lastnosti, ki se povezujejo s perfekcionizmom, s katerimi lahko razlikujemo med tremi skupinami talentiranih učencev z visoko stopnjo perfekcionizma: »(1) za skupino talentiranih učencev, ki ne izražajo perfekcionističnih teženj, so značilni nizki dosežki na dimenzijah osebni standardi, organiziranost in starševska pričakovanja; takšni učenci so neorganizirani in nezanesljivi; (2) za talentirane učence, ki izražajo zdrave perfekcionistične težnje, je značilna nizka stopnja zaskrbljenosti zaradi napak in dvomov v dejanja ter visoka stopnja organiziranosti, ekstravertnosti, vestnosti, zanesljivosti in socialnih spretnosti; (3) talentirani učenci, ki izražajo disfunkcionalne perfekcionistične težnje, dosegajo višje vrednosti na dimenzijah zaskrbljenosti zaradi napak, osebni standardi, starševska kritika in pričakovanja staršev ter dvom v dejanja; dosegajo tudi višje vrednosti na osebnostni dimenziji odprtosti in nižje vrednosti na dimenziji sprejemljivosti«.

Perfekcionizem v praksi

Učitelji z večletno prakso, med katere sodim tudi sama, se včasih srečamo tudi s kakšnim učencem, v katerem zaznamo navedene znake.. Slednje se je zgodilo tudi meni in me navedlo v razmišljanje, ki ga predstavljam v tem sestavku.

Pred 9 letimi smo v 1. razred dobili učenko, ki je že takoj opozorila nase. Deklica je bila izredna ustvarjalna pri igri in učenju, odlikoval jo je izjemen spomin, neverjetno ustvarjalna je bila pri vseh dejavnostih, prav vseh nalog se je lotevala s takšno lahkoto, nastopala je na prireditvah in bila sproščeno vključena in sprejeta med vrstniki; med sošolci je hitro prevzela vodilno funkcijo, vendar ne agresivno. Odlikovala se je tudi po zelo samozavestnih nastopih pred odraslimi.

Rada in samozavestno je nastopala pred veliko množico ljudi, si samoiniciativno zapomnila besedila ostalih nastopajočih in tudi pomagala, če je kdo kakšen delček besedila pozabil. Na vajah je pozorno poslušala pesem v angleščini in se po dvakratni ponovitvi pridružila pevcem v zboru in skupaj že z njimi zapela.

Prav posebej pa je opozorila nase, ko je zmagala na šahovskem turnirju na šoli, kjer je kot tretješolka premagala tudi osmošolce in devetošolce.

Z vstopom v puberteto se je deklici slišalo vedno manj, na predmetni stopnji se je udeležila le še kakšnega tekmovanja, vendar brez vidnih rezultatov. Sedaj je učenka 9. razreda, še vedno

pridna odličnakinja, vendar neopazna. V letošnjem šolskem letu pa je celo izjavila, da ne bo opravila bralne značke, ker nima časa urediti zvezka, v katerega že od 1. razreda zapisuje vse prebrane knjige.

Takrat sem začela o njej intenzivno razmišljati; vse je kazalo na to, da je deklica perfekcionistka, da ima neke določene zahteve do sebe, in ker hkrati ni prepričana, da bo dosegala najvišje rezultate, se je zavestno umaknila.

Perfekcionizem pri nadarjenih učencih in udeležba na tekmovanjih

Vse navedeno me je nagovorilo, da sem na šoli med učenci 7., 8. in 9. razredov izvedla anketo, s katero sem poskušala izvedeti, koliko se nadarjeni učenci udeležujejo šolskih tekmovanj, natečajev, raziskovalnih nalog, opravljajo bralno značko pri različnih tujih jezikih. Hkrati sem želela izvedeti, ali se nadarjeni učenci bolj udeležujejo vsega tega in kateri so razlogi, da se ne. Zanimalo me je, ali je lahko tudi perfekcionizem razlog, da se zlasti najstniki ne želijo preizkušati.

Anketo sem izvedla med 171 učenci od 7. do 9. razreda, od tega je bilo evidentirano nadarjenih 34 učencev. Odgovore na vprašanja sem razdelila na odgovore nadarjenih in ostalih.

Rezultati so bili naslednji:

	Nadarjeni – 34	Ostali – 137
Tekmovanje BZ – slovenščina	20 učencev – 59 %	66 – 38 %
Tekmovanje BZ – tuji jeziki	34 učencev – 100 %	116 – 67 %
Šolska tekmovanja	31 – 91 %	106 – 61 %
Natečaj	16 – 47 %	28 – 16 %
Tekmovanja na razredni stopnji	28 – 82 %	83 – 48 %

Rezultati oziroma odstotki udeležbe na šolskih tekmovanjih in natečajih ter tekmovanjih za različne bralne značke pri nadarjenih učencih so pričakovano višji kot pri ostalih učencih. Izstopa tekmovanje za bralno značko v različnih jezikih, ki se jih učijo na šoli, in sicer je 100 %. Razlogi, ki so jih navedli, so, da berejo v okviru pouka, da je to zanimiva izkušnja, ker imajo radi angleščino, ker učitelji zahtevajo itd.

Na vprašanje, na koliko tekmovanjih sodelujejo v enem šolskem letu, so nadarjeni učenci odgovorili: 3 učenci se niso udeležili nobenega tekmovanja, 1 učenec enega, 9 učencev dva, 1 učenec tri in 20 učencev več kot 3.

Razlogi učencev (teh je bilo 14), ki se udeležujejo manj kot 3 tekmovanj v šolskem letu, so na 1. mestu – Nimam časa, ker imam veliko izvenšolskih dejavnikov, na 2. mestu – Strah, da ne bom dosegel/-a najboljšega rezultata, na 3. mestu – Pred učitelji bom izpadel neuspešno, na 4. mestu – Sošolci se mi bodo posmehovali, na 5. mestu – Tekmovanja me ne zanimajo (samo 1 odgovor).

Tudi ti rezultati so pričakovani, velika večina nadarjenih učencev se udeležuje različnih šolskih tekmovanj in natečajev. Prav tako so pričakovani razlogi, zakaj se ne udeležujejo več tekmovanj; nadarjeni in tudi ostali učenci imajo veliko izvenšolskih interesov, ki jim zapolnjujejo prosti čas in tudi čas po pouku. Preseneča pa razlog – Strah, da ne bom dosegel najboljšega rezultata (6 učencev) in – Pred učitelji bom izpadel neuspešno (4 učenci), ki so ali en ali drugi razlog napisali na prvo mesto. Mislim, da lahko sklepamo, da so učenci zahtevni sami do sebe, da so obremenjeni z najboljšimi rezultati in celo z uspešnostjo pred učiteljem. Ali lahko v teh primerih že razmišljamo o perfekcionizmu? Moje mnenje je pritrdilno.

Kako vidiš samega sebe in kako me vidijo drugi

Zanimive rezultate so dali odgovori na vprašanja, kako nadarjeni učenec vidi samega sebe, kako ga vidijo starši, učitelji in kako sošolci, ali kot odličnega, dobrega ali neuspešnega učenca.

18 učencev od 34 pravi, da jih starši, učitelji in sošolci vidijo kot odličnega učenca. Takšnega vidijo tudi samega sebe. Pet jih vidi sebe kot dobrega učenca, prav take jih vidijo starši, učitelji in sošolci, 6 jih sebe vidi kot dobrega, prav tako učitelji in sošolci, starši pa kot odličnega, dva učenca pa sebe vidita kot dobrega učenca, vsi ostali pa ju vidijo kot odličnega učenca. Med tema dvema je tudi deklica, katero sem v uvodu predstavila.

Kaj je prioritarna naloga OŠ

Glede na rezultate ankete lahko rečem, da so rezultati pričakovani; delež oz. odstotek evidentirano nadarjenih učencev je pri udeležbi na šolskih tekmovanjih, natečajih, raziskovalnih nalogah, pri opravljanju bralne značke višji kot pri ostalih učencih.

Ne preseneča tudi najbolj pogost razlog, zaradi katerega se nekateri nadarjeni učenci sploh ne udeležujejo vseh teh aktivnosti in preizkusov. Pomanjkanje časa je vsekakor razlog, saj vemo, da imajo najstniki veliko interesov, izvenšolskih dejavnosti, želja, izzivov, včasih so v ozadju tudi zelo velika pričakovanja staršev, ki jim morda pomenijo v tem trenutku več kot le uspeh v šoli. In nadarjeni učenci tu niso nikakršna izjema.

Da so nadarjeni učenci obremenjeni tudi s perfekcionizmom pa potrjujeta, vsaj po mojem mnenju, naslednja dva odgovora, in sicer, da se ne udeležujejo tekmovanj zaradi strahu, da ne bodo dosegli najboljšega rezultata, ter, da bodo učitelji mislili o njih, da so neuspešni.

Na naši šoli se z nadarjenimi učenci veliko ukvarjamo. Smo ekipa 5 učiteljev, ki pripravljamo vsako leto poseben program, katerega ponudimo tudi učencem, ki niso prepoznani kot nadarjeni učenci. Imenujemo jih Radovedneži, torej namenjen je vsem, ki želijo več, kot samo šolski program. Ponudimo jim obiske razstav, predstav, inštitutov, raziskovalnih taborov itd., hkrati pa od njih pričakujemo in jih usmerjamo tudi v aktivnosti pomagati drugim. Stalnica so obiski in aktivnosti v domu starostnikov in pa nudenje učne pomoči učencem na šoli. Na ta način presegamo meje med nadarjenimi in ostalimi učenci, saj se zavedamo, da se marsikaj skriva za temi oznakami, presegamo tudi obremenjenosti in tudi perfekcionizem.

Zaključek

Na šoli smo se srečali samo z enim primerom tako skrajnega perfekcionizma, kot sem ga predstavila v omenjenem prispevku. Seveda smo se vsi spraševali, ali smo še kakšnega perfekcionista spregledali in kako bi lahko še drugače ravnali v primeru navedenega primera.

Menim, da moramo biti učitelji, svetovalni delavci subtilno pozorni do oseb, ki daljši čas delujejo popolno. To je zadosten opozorilni znak, da moramo stalno preverjati s pogovorom, z razvijanjem socialnih veščin, z rednimi povratnimi in raznolikimi informacijami o otrokovem razvoju in paziti, da ne bi nadarjen otrok zašel v pasti perfekcionizma. Prepričana sem in v to tudi globoko verjamem, da mora biti vsak učitelj pozoren in odgovoren za razvoj otrokove zdrave osebnosti, ki ceni znanje, pozna vrednote in razvija empatičnost. S tem naborom bo mladostnik lahko razvijal potrebno samozavest in samostojnost, s katero bo lahko uspešno

krepi svoje danosti in potenciale. Naloga učiteljev v OŠ naj bo torej krepi to osnovno bazo, pa naj gre za katerega koli učenca.

Literatura

Ferbežar, I. in Kukanja, M. (2008). *Svetovanje nadarjenim učencem*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

George, D. (1997). *Nadarjeni otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Kranjec, E. (2017). Perfekcionizem: prednost ali ovira za učenca? *Revija za elementarno izobraževanje št.1*, 39–56. Pridobljeno 21. 2. 2019, s http://rei.pef.um.si/images/Izdaje_revije/2017/1/REI_10_1_cl_4.pdf

Miller, K. (2000). *Otrok v stiski*. Ljubljana: Educy.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2004). Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Barbara Pernarčič: Raziskovanje lastne prakse pedagoškega vodenja z vidika zagotavljanja kakovosti procesov učenja nadarjenih

OŠ Prežihovega Voranca Maribor

Barbara.pernarcic@guest.arnes.si

Lektorirala: Mojca Andrej, prof.

Izvleček v slovenščini

V svojem predavanju vam bom predstavila pogled na akceleracijo z oči ravnateljice, ki je akcelerirala. Kakšne prednosti in kakšne pasti akceleracije prepoznam iz lastnih izkušenj in kako se to ujema s kazalniki kakovosti. Akceleracija, prepoznana kot odlična možnost za prilagajanje VIZ dela nadarjenemu in v nadaljevanju pomen ustrezne socialno emocionalne podpore učencu, ki akcelerira.

Iz svojega raziskovanja lastne prakse, s prepoznano vlogo ravnatelja pri razvijanju nadarjenosti učencev, predstavljam kaj, kako in na kakšen način zagotavljam kakovost dela z nadarjenimi učenci kot ravnateljica. Kje vidim svojo vlogo pri razvoju vključujoče šole, ki ponuja podporno okolje za razvoj nadarjenih učencev in kje, glede na presojo o kakovosti VIZ dela z nadarjenimi, še vidim priložnost za izboljšavo svojega pedagoškega vodenja. Izzivi, pred katerimi se najdem: kako spodbuditi in opolnomočiti učitelje, da med svojimi učenci ne spregledajo nadarjenih učencev; kako poskrbeti za učinkovito odkrivanje nadarjenih učencev znotraj ranljivih skupin (učenci s posebnimi potrebami, socialno – kulturna problematika).

Predstavljam, katere možnosti prilagajanja že ponujamo in katere možnosti prepoznavam kot priložnost za izboljšave; kaj nam omogočajo sodobni koncepti poučevanja in kako vidimo vlogo formativnega spremljanja pri razvoju nadarjenosti pri nas.

Skozi postavljeno vizijo šole poiščem odgovor na vprašanje: zakaj se nam zdi razvijanje nadarjenosti pri učencih vredno.

Abstract in English

In my lecture, I will present you the view of the acceleration process, through the eyes of a headmaster who accelerated. What advantages and what kind of acceleration traps do I recognize from my own experience and how does it meet the quality indicators? Acceleration, recognized as an excellent option for customization of educational work for talented learners, and furthermore the important continuation of appropriate socio-emotional support to the learner who accelerates.

By researching my own practice, with the recognized role of the headmaster in developing the talents of pupils, I present what, how, and in what way I guarantee the quality of work with talented pupils as a school director. How do I see my role in the development of an inclusive school, that offers a supportive environment for the development of talented students and where, in view of the assessment of the quality of educational work with talented pupils, do I still see the opportunity to improve my pedagogical guidance? Challenges I find: how to encourage and empower teachers not to overlook gifted pupils among their students; how to ensure effective detection of talented pupils within vulnerable groups (pupils with special needs, socio - cultural problems).

I present the adaptive options already offered, and which opportunities I recognize as a chance for improvement; what modern concepts of teaching enable us to do, and how do we see the role of formative assessment in the development of talent in our community.

Through the vision of the school, I find the answer to the question: why do we feel the development of talent in students is worthwhile?

Ključne besede:

akceleracija, kazalniki kakovosti, raziskovanje lastne prakse, vloga ravnatelja pri raziskovanju nadarjenosti, izzivi za prihodnost

Key words:

acceleration, quality indicators, research of one's own practice, the role of the school director in the research of talent, challenges for the future

Ravnatelj v vključujoči šoli

V času opravljanja dela na delovnem mestu učiteljice in kasneje ravnateljice mi predstavlja še posebej velik izziv raziskovanje lastne prakse in iskanje možnosti za izboljševanje le-te. Pri tem so mi v veliko pomoč vsi, ki so vključeni v moje delovno okolje in s katerimi prihajam v stik. Odziv na moje delovanje vsakega izmed njih mi pomaga postavljati usmeritve za naprej. Svoje

vodenje sem kot učiteljica porazdelila med učence, kot ravnateljica ga delim z vsemi strokovnimi delavci in ostalimi zaposlenimi. Našo pot zaznamuje sodelovanje, deljenje mnenj in iskanje skupnih rešitev. In tako je tudi na področju nadarjenih.

Izkušnja akceleracije

Začetek moje poti spoznavanja nadarjenosti sega v otroško dobo.

Kot sestra dve leti starejšega brata sem v šolo pravzaprav stopila že pred svojim sedmim letom. Ko je v šolo vstopil brat, sem tudi sama želela svoje berilo in sem vzporedno z njim osvajala branje in opismenjevanje. Seveda tudi na področju matematike nisem zaostajala. Zmeraj sem želela početi to, kar je počel on, pri tem da se mi je zdela dveletna razlika med nama popolnoma nična. Doma je bilo okolje naklonjeno razvoju različnega mišljenja. Oče odličen šahist, z najrazličnejšimi ustvarjalnimi idejami, inovator, ki je na delovnem mestu spreminjal delovni proces in otroka izzival z raznimi problemskimi situacijami.

Tako sem v šolo vstopila s predznanjem in drugimi lastnostmi, zaradi katerih sem bila v drugem razredu osnovne šole, ki sem jo obiskovala in na kateri sem danes s ponosom ravnateljica, prepoznana kot nadarjena učenka. Učiteljica je zame v drugem razredu predlagala razredno akceleracijo in tako sem ob podpori staršev po končanem drugem razredu nadaljevala šolanje v četrtem razredu. Na akademskem področju sem bila uspešna tudi v nadaljevanju šolanja. Nekaj več težav sem imela na socialno-emocionalnem področju. Kot otrok z zmožnostjo hitrega prilagajanja nisem imela težav pri navezovanju socialnih stikov in sem v razredu hitro našla prijatelje. Drugačna pa je bila slika mojega vedenja, ki je imela za posledico v spričevalu zapisano manj primerno vedenje v prvi polovici šolskega leta. Še danes vem, kakšna streznitev je bil zame tak zapis. Ob tem se zelo dobro spominjam tudi učiteljice, ki mi je bila kljub temu naklonjena, me podpirala in mi pomagala na poti do izboljšave. Ob spominu nanjo me prevzame čustvo sreče in občutje varnosti in ljubezni. Ko danes iz oddaljenosti zrem na svoje otroštvo, se zavedam, kako pomemben je program svetovalne pomoči na področju socialno-emocionalnega razvoja in moralnega razvoja nadarjenih, ki je danes že vključen v kazalnike kakovosti dela z nadarjenimi.

Prav zaradi svoje dobre izkušnje s hitrejšim napredovanjem sem še danes naklonjena akceleraciji. Iz kasnejših dni, ko sem na šoli že opravljala delo učiteljice, se spomnim dečka, ki je prav tako akceleriral iz 2. v 4. razred. Tudi on je imel določene težave na socialno-emocionalnem področju, ki pa jih nismo povezovali s hitrejšim napredovanjem, ker so obstajale že pred samo akceleracijo. Zato to področje pri nadarjenih učencih res ne sme biti prezrto.

Ravnatelj, raziskovalec lastne prakse

Delo ravnateljice šole opravljam od šolskega leta 2016/2017. Kot prioriteto nalogo sem si takoj na začetku nove poti postavila dvig kvalitete pedagoškega vodenja in svoja prizadevanja usmerila v svojo strokovno usposobljenost, saj postavljena prioriteta od mene zahteva kakovostno znanje o procesih učenja.

Ravnatelj ima že po zakonu in nadalje po konceptu Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ (1999) pomembno vlogo pri razvijanju nadarjenosti učencev. Skrb za nadarjene učence je del programa, načrta in vizije šole. Učinkovita skrb za nadarjene učence predvideva ustrezne materialne in kadrovske pogoje ter stalno izobraževanje učiteljev za odkrivanje nadarjenih in delo z njimi.

Moje poslanstvo je, da navdušujem učitelje. Da jih podpiram in opolnomočim za pripravo takih učnih okolij, ki pomenijo razvoj vseh mogočih talentov otrok.

Hattie (2018) zagovarja koncept strastnega in navdihnjenega učitelja. Piše o tem, kako zelo pomembno je, da ima šola program profesionalnega razvoja, ki izboljšuje poglobljeno razumevanje učnih vsebin med učitelji, podpira učenje skozi analize odnosov med učitelji in učenci, pomaga učiteljem pri podajanju povratnih informacij učencem, poskrbi za čustvene lastnosti učencev ter usposobi učitelje, da pri učencih razvijajo ne samo površinsko, ampak tudi globoko znanje. Iz tega pa izhaja, da ustvarijo usposobljeni učitelji v razredu optimalno vzdušje za učenje, saj poznajo strategije in znajo prepoznati tiste, ki so v danem trenutku za posameznega vključenega učenca oziroma skupino najustrežnejše.

Delo z nadarjenimi se začne že v prvem razredu, zato je pomembna strokovna usposobljenost vsakega učitelja šole.

Ker personalizacijo in tako vključevanje vsakega učenca, tudi nadarjenih, zaobjame sodobni učni koncept z vključenimi elementi formativnega spremljanja, smo na naši šoli izvedli izobraževanje na tem področju za vse učitelje.

Prvi korak pri postavljanju temeljev za našo spremembo v izboljšavo je bilo rušenje naših prepričanj o tem, zakaj se učenci niso zmožni učiti. Vse prevečkrat smo slišali, da se doma učenci premalo učijo. In še več, da se starši premalo učijo z njimi. Začeli smo se ukvarjati z vprašanji: kje naj bi se učenci učili, kako se učijo moji – naši učenci in kako bi se naj učili, kako vpliva moje poučevanje na izkazano znanje učencev ob koncu pouka v šolskem letu. Po več izvedenih delavnicah, v katerih so učitelji aktivno razmišljali o procesih učenja in poučevanja, smo prišli do zaključka, da je sprememba neizogibna. Na vseh pedagoških konferencah se skozi različne oblike dela in z različnimi metodami in učnimi strategijami opremljamo za izboljšanje

svojega poučevanja. Kot ravnateljica se zavedam svoje odgovorne vloge, ko stojim pred učitelji. Pričakujem lahko le, če sem sama najboljši vzor.

Učitelji so postopoma začeli spreminjati svoje poučevalne prakse.

V tem šolskem letu smo aktivno pristopili k razvojni nalogi Razvijanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme. Vanjo smo vključeni šest učiteljev in ravnateljica, ki ob podpori skrbnikov – svetovalcev zavoda za šolstvo poglobljeno razmišljamo o procesih učenja in poučevanja v naših učilnicah. Nekateri so že odprli svoja vrata, drugi jih še bodo in nam omogočajo, da raziskujemo svoje prakse, si izmenjujemo dobre izkušnje, skupaj iščemo rešitve za izzive, se učimo postavljati raziskovalna vprašanja. Vsi vključeni smo mnenja, da opazovanje procesov učenja in potem vodene pedagoške diskusije napravijo učiteljem učenje vidno. Omogočajo nam poiskati dokaze o učenju. Dokaze o tem, kako razvijamo nadarjenost naših učencev.

Ne delam si utvar, da pri nas zdaj že rutinsko poteka poučevanje za spodbujanje učenja, vendar lahko z dokazi trdim, da smo na dobri poti. Naredili smo že nekaj korakov, ki nas lahko privedejo do zelenega cilja.

Vsako leto je pri nas več govora o učenju in poučevanju. Ne samo na sestankih, ampak tudi v zbornici in na hodnikih. Naši pogovori o procesih učenja in poučevanja gredo tudi v vedno večjo globino. To pomeni, da moramo imeti tudi kot učitelji osebne lastnosti, ki nam omogočajo potopiti se globlje. Samo tako lahko razvijamo okolje, naklonjeno vsem različnostim naših učencev. Med njimi tudi nadarjenim.

Spodbudno je videti, da se skupini učiteljev, s katerimi smo pričeli z razvijanjem formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme, z veseljem in naklonjenostjo pridružujejo tudi ostali, ki jih povabimo zraven.

V šolskem letu 2018/2019 smo v podporo sodobnim konceptom vstopili v projekt Pogum (razvijanje kompetence podjetnosti) vsi strokovni delavci, prav tako pa smo vključili tudi vse učence. Nadarjeni so tako dobili veliko novih priložnosti za razvoj svojih različnih zmožnosti. Strokovna usposobljenost učiteljev, njihova strast in navdih so visoko na lestvici priložnosti za izboljšave, ki lahko pomenijo učinkovito delo z nadarjenimi učenci, zato temu pri svojem pedagoškem vodenju posvečam veliko pozornosti.

Ob vsem naštetem, kar šteje v prid razvoju vključujoče šole, pri nas že dolga leta izvajamo delavnice Izboljševanja duševnega zdravja. Tudi sama sem izobraževalka teh vsebin, ki jih danes izvajam le še za naš kolektiv, v preteklosti pa sem vsebine predajala še na drugih šolah in v okviru regijskih srečanj Zdravih šol na območnih enotah Nacionalnega inštituta za javno zdravje. Lahko rečem, da so učitelji vedno prepoznali vrednost delavnic za izboljševanje klime

na njihovih šolah. Najprej med učitelji in posledično ob prenašanju znanja še med učenci. To leto se tim učiteljic, svetovalna delavka in ravnateljica udeležujemo izobraževanj Spodbudno in varno učno okolje in s predajanjem vsebin vsem strokovnim delavcem na delavnicah oblikujemo podobo naši socialno-čustveni pismenosti. Lahko bi se kdo vprašal, zakaj je to po toliko letih izvajanja delavnic na tem področju sploh še pomembno. Sama bi to primerjala z loncem vode ob segrevanju, iz katerega voda nenehno izhlapeva in če je ne dolivamo, nivo, ki bi ga želeli ohraniti, nikoli ni dovolj visok. Tudi učitelj ob svojem strastnem in strokovnem delu z učenci izgoreva in potrebuje zmeraj znova spodbude in navdih, da zmore naprej. Potrebuje varno in podporno okolje s strani vodstva šole in sodelavcev. V šoli lahko s skupnim sodelovanjem učiteljev z veliko manjšim naporom dosežemo veliko večje trajnostne učinke. Tega se moramo zavedati in nenehno skrbeti za klimo, ki povezuje.

Ob zagotavljanju ali boljše razvijanju ustreznega učnega okolja naštevam še nekaj področij dela z nadarjenimi, ki so pri nas dobra praksa: pestra ponudba dodatnih dejavnosti (ekskurzije, raziskovalne naloge, raziskovalne delavnice za nadarjene, ustvarjalne sobote, obiski zunanjih izobraževalnih in kulturnih ustanov, priprave na tekmovanja ...).

Področja, ki jih ocenjujem kot naša močna, so: vodenje in koordinacija izvajanja koncepta VIZ dela z nadarjenimi učence, usklajenost med konceptom ter organizacijskimi modeli dela šole, stalno strokovno izobraževanje učiteljev in možnosti za le-to, odkrivanje nadarjenih in načrtovanje INDEP.

Pred menoj so novi izzivi. Kako zagotoviti kakovost na področju spremljave in evalvacije programa za delo z nadarjenimi, kako še dodatno usposobiti in opolnomočiti učitelje, da med svojimi učenci ne spregledajo nadarjenih učencev, kako poskrbeti za učinkovito odkrivanje nadarjenih učencev znotraj ranljivih skupin (učenci s posebnimi potrebami, dvojno izjemni, socialno-kulturna problematika). Nekaj odgovorov na to se najde že med zgornjim pisanjem. V učeči se skupnosti je potrebno usposabljanje učiteljev za delo z nadarjenimi in pripraviti učiteljem okolja, ki vodijo v raziskovanje lastne prakse. Ob izmenjavi izkušenj učiteljev, ki imajo različne poglede na učenje in učenca samega in ob dani priložnosti, da vsak, z drugačnim pristopom v okviru svojega predmeta, zazna druge značilnosti nadarjenih učencev, ponovno spoznavam, kako pomembno je za nas sodelovanje. Ob zavedanju, da »več glav več ve«, je seveda možno priti do boljših rezultatov. Na skupnih delavnicah raziskujemo svoje prakse s pomočjo raziskovalnih vprašanj.

Ravnatelj ima še eno pomembno vlogo pri delu z nadarjenimi: je tisti, ki v šoli kadruje in ima možnost zaposliti takšne učitelje, ki z naklonjenostjo ustvarjajo učinkovita učna okolja. Razgovorom s kandidati za naša delovna mesta namenim ustrezni čas, pri čemer mi pomagajo

odprta vprašanja za prepoznavanje globine učiteljevega razmišljanja in delovanja o svojem delu, ki sem jih povzela po praktičnem priročniku Šole učenja (Beers, 2007).

Z vizijo pogumno naprej

V šolskem letu 2017/2018 smo postavili vizijo šole in na podlagi zastavljenih vrednot zapisali izjavo o viziji:

»ŽIVIMO ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG IN RAZVIJAMO KAKOVOSTNA ZNANJA ZA RAZMIŠLJUJOČEGA, ODGOVORNEGA IN SOČUTNEGA ČLOVEKA.«

In se vprašam:

Kakšna šola lahko vzpostavi okolje, v katerem živimo zdrav življenjski slog?

Taka, kjer delavci šole živijo zdrav življenjski slog ali so mu vsaj naklonjeni.

Kakšna šola lahko razvija kakovostna znanja za razmišljujočega, odgovornega in sočutnega človeka?

Odgovor je preprost. Dobra šola. Kaj je dobra šola, nam v svojem pisanju ponudijo mnogi sodobni pisci o šolskih sistemih. Tudi naši domači se najdejo med njimi. Kot ugotavljata Pečjak in Štrukelj (2013), je dobra šola tista, katere cilj in delovanje sta bolj pravična, enakopravna, bolj skladna družba in samostojen, odgovoren, zmožen in ustvarjalen posameznik. Nadalje menita, da je to šola, ki se bolj prožno prilagaja potrebam in zmožnostim posameznika, goji družabniške odnose med učitelji in učenci. Da je to šola, v kateri ima pglavitno vlogo učenec, ki dejavno in samostojno gradi svoje znanje in zanj prevzema odgovornost, v kateri učitelj učencem pomaga ozaveščati se, odkrivati življenjske cilje, odkrivati svoje nadarjenosti in zmožnosti ter organizira ustvarjalne razmere. V ospredje postavita učitelja, ki namesto samogovora goji pogovor in namesto tekmovalnosti sodelovanje.

Za razvoj nadarjenosti učencev mora šola namesto h količini in nepovezanemu znanju stremeti h globljemu razumevanju, odkrivanju in razvijanju učenčevih nadarjenosti.

Učitelji, ki so včasih nadarjenim učencem pripravili še dodatne naloge, danes vedo, da ni pomembna količina, ampak globina, v katero se pogumno podajajo skupaj s svojimi učenci.

Za konec

Skozi kritični pogled na svoje pisanje ugotavljam, da o nadarjenosti ni mogoče govoriti ločeno od dobre šole. Razvijanje učenčevih raznolikih talentov zaznamuje vsak korak na poti uresničevanja naše vizije.

Je še potrebno iskati odgovor na vprašanje, zakaj se nam zdi razvijanje nadarjenosti pri učencih vredno?

Seveda. Preprosto. Želimo biti dobra šola.

Literatura

Beers, B. (2007). Šole učenja. Ljubljana: Državni izpitni center.

Hattie, J. (2018). Vidno učenje za učitelje. Griže: Svetovalno-izobraževalni center MI.

Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ. (1999). Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Pridobljeno s svetovnega spleta 1. 2. 2019:

<https://www.zrssi.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>

Pečjak, V. in Štrukelj, M. (2013). Ustvarjam torej sem. Celovec: Mohorjeva založba.

Mateja Rejc: Projektno delo z mladimi talenti vrtec – šola, pomlad 2018

Osnovna šola in vrtec Ankaran

mateja.rejc@osv-ankaran.si

Lektorirala: Mojca Srpčič

V pomladnih mesecih lanskega šolskega leta je na naši šoli in vrtcu Ankaran potekal projekt »ODKRIVANJE IN RAZVOJ OTROKOVIIH TALENTOV NA PREDŠOLSKI IN ŠOLSKI STOPNJI«, v sodelovanju z UP PEF (tj. Pedagoška fakulteta), pod vodstvom doc. dr. Mojce Kukanja Gabrijelčič ter študentkami UP PEF in UP FVZ (tj. Fakulteta za vede o zdravju).

Temelj projekta je osnovan na zavedanju o pomembnosti zgodnjega odkrivanja in vsestranskega razvoja talentov s ciljem vpeljave novega modela celostnega prepoznavanja in usmerjanja mladih talentov od predšolske stopnje dalje (Kukanja Gabrijelčič, 2018).

Projektno delo je zajemalo izobraževalno in posvetovalno delo z učitelji in vzgojitelji, organizacijo predavanja, delavnic za vrtec in osnovno šolo, sodelovanje v tednu pouka v naravi za 4. in 5. razred ter pripravo dvodnevne tabora za nadarjene. V projektu je sodelovalo 10 študentk vseh študijskih smeri Pedagoške fakultete in Fakultete za vede o zdravju, ki so pripravile številne dejavnosti na predšolski in šolski stopnji. Tako smo organizirali »Drugačen« dan v vrtcu, kjer so bili otroci deležni raznolikih dejavnosti po skupinah: ročne spretnosti, pravljice, pripovedovalne kocke, predstava, didaktične igre, idr. (Kukanja Gabrijelčič, 2018).

Za konec smo organizirali tabor za nadarjene učence (od 6. razreda dalje), ki se ga je udeležilo 19 učencev iz OŠ Ankaran in OŠ Hrvatini.

Ključne besede: nadarjeni in talentirani učenci, kompetence, usposobljenost učiteljev, delo z nadarjenimi učenci, tabor za nadarjene.

ABSTRACT

During the months of spring of previous school year a project took place in our school and nursery school with the title »DISCOVERING AND DEVELOPING CHILD'S TALENTS AT PRE-SCHOOL AND SCHOOL LEVEL« in co-operation with the UP Faculty of Education, under the guidance of doc. dr. Mojca Kukanja Gabrijelčič and students from the same faculty and Faculty of Health.

The project was based on the awareness of the importance of early discovery and all-round development of talents in order to introduce a new model of recognition and guidance of young talents as a whole from pre-school level onwards (Kukanja Gabrijelčič, 2018).

The project work was divided in educational and consultation work with teachers and nursery school teachers, lecture organisation, workshops for nursery school and elementary school, collaboration with Year 4 and 5 pupils in their outdoor activities, and organisation of a two-day camp for the gifted pupils. 10 students from various study courses from the Faculty of Education and Faculty of Health took part in the project and they prepared several activities suitable for pre-school and elementary school levels. A »Different day« was organised at the nursery where children participated in a variety of activities: handicrafts, fairy-tales, narrative cubes, performance, educational games and more. In the end a camp for the gifted pupils was organised in which 19 pupils from Year 6 to 9 from our school and the school in Hrvatini took part (Kukanja Gabrijelčič, 2018).

Key words: gifted and talented pupils, competences, teachers' qualifications, working with gifted pupils, camp for gifted pupils.

1. Osnovnošolsko izobraževanje

Vsakdo – otroci, mladostniki in odrasli – ima pravico do kakovostne vzgoje in izobraževanja. Kakovosten šolski sistem mora pri pouku, pri izvajanju dejavnosti in pri odnosu do otrok oziroma učencev upoštevati tudi njihove temeljne potrebe, kot so potreba po varnosti, sprejetosti, sodelovanju, samospoštovanju itd. (Bela knjiga, 2011).

Ena izmed nalog šole je, da pri vsakem učencu sistematično razvija zavest o pomembnosti znanja, sposobnost – učenje učenja, učne navade in vztrajnost. Tudi procesi inkluzije in delo z učenci s posebnimi potrebami mora potekati tako, da otroke s posebnimi potrebami vodijo v pridobivanje spretnosti in k večji samostojnosti (Bela knjiga, 2011).

2. Nadarjeni in talentirani učenci

Šola nadarjenim učencem, ki so po Zakonu o osnovni šoli (11. člen) *»učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela«*. Vse aktivnosti vodi šolska svetovalna služba v sodelovanju z učenci, starši, razredniki in učitelji.

Splošna literatura s področja nadarjenosti opisuje, da univerzalne opredelitve nadarjenosti ni. Vprašanja, ki se nam ob tem zastavljajo, so:

- kdo je nadarjen,
- kako opredeliti nadarjenega učenca,
- kaj sploh pomeni nadarjenost,
- kaj pomeni biti nadarjen.

Ena od najpogosteje uporabljenih definicij je ta, ki je bila že leta 1972 zapisana v ameriškem kongresu in njihovem zakonu o izobraževanju (Marland, 1972), in sicer da

»so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so bodisi na predšolski stopnji, v osnovni ali srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potencialne na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe in aktivnosti.« (Žagar idr., 2007, str. 2).

V definiciji je izpostavljeno tudi dejstvo, da nadarjeni in talentirani učenci poleg običajnih učnih programov potrebujejo tudi prilagojeni pouk in dejavnosti, da bi lahko optimalno razvijali svoje sposobnosti (Žagar idr., 2007).

3. Profesionalna usposobljenost učiteljev za delo z nadarjenimi in talentiranimi učenci

Učitelj je vpleten v proces vseživljenjskega učenja, čemur se v tem poklicu ne more izogniti. Tako je znotraj celotnega sistema izobraževanja učiteljev prisotno nenehno soočanje s ključnim vprašanjem glede usposabljanja takih, ki bodo sposobni delovati v hitro se spreminjajoči družbi

(Kalin in Šteh, 2006, v Kukanja Gabrijelčič, 2015). Tako šolski sistem postavlja v ospredje učitelja kot socialno inteligentnega, pedagoško-psihološko kompetentnega pedagoškega vodjo. Kar pomeni, da ni dovolj le učiteljevo vsebinsko znanje predmeta, ampak tudi dobro poznavanje splošnih pedagoško-psiholoških znanj, poznavanje in obvladovanje didaktičnih pristopov, učencev ipd. (Kalin in Šteh, 2006, v Kukanja Gabrijelčič, 2014).

V današnjem času je šolska prenova vnesla veliko sprememb v učiteljevo vlogo, zato je zanje omogočeno nenehno izobraževanje (Kukanja Gabrijelčič, 2014). V Sloveniji (Bezić, 2011, v Juriševič, 2012) kot tudi drugod po Evropi je poskrbljeno za izobraževanje učiteljev za delo z nadarjenimi učenci, in sicer v okviru stalnega strokovnega izpopolnjevanja. V večini evropskih držav se učitelji udeležujejo različnih seminarjev, na katerih se lahko dodatno usposobijo za delo z nadarjenimi učenci.

Pri uspešnih učiteljih so najpogosteje izpostavljene naslednje kompetence: zrelost in izkušnje, intelektualna nadpovprečnost in razgledanost, zadovoljstvo s svojim delom, uspešnost, pozitiven odnos do učencev, urejenost, sistematičnost, organiziranost, ustvarjalnost in domišljija, smisel za humor, vseživljenjsko učenje, ustvarjanje spodbudnega učnega okolja ter spodbujanje učencev pri njihovem delu (Vialle, 1998, v Kukanja Gabrijelčič, 2014).

Za pedagoške delavce je nenehni profesionalni razvoj pomemben, saj znanje, ki ga učitelj pridobi v procesu usposabljanja, ne zadošča pri reševanju različnih kompleksnih in nepredvidljivih situacij znotraj družbe in sodobnega pedagoškega dela. Visokokakovostno poučevanje zahteva, da se učitelj zaveda svoje temeljne odgovornosti pri poučevanju, da je sposoben spodbujati, razvijati potencialne in edinstvene značilnosti nadarjenih in talentiranih učencev (Kukanja Gabrijelčič, 2015).

Strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje učiteljev v Sloveniji sta omogočeni vsakemu učitelju in zapisani v Pravilniku o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. To je izobraževanje po končanem formalnem izobraževanju, v smislu vseživljenjskega učenja (Kukanja Gabrijelčič, 2015).

4. Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci

Leta 1999 je strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje sprejel koncept Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci (Žagar idr., 1999), ki vsebuje naslednja izhodišča:

- odkrivanje nadarjenih učencev,

- delo z nadarjenimi učenci,
- predlagane oblike dela z nadarjenimi učenci.

4.1 Odkrivanje nadarjenih učencev

Odkrivanje nadarjenih učencev poteka v treh stopnjah:

1. Evidentiranje

Prva stopnja je evidentiranje učencev, ki bi lahko bili nadarjeni. Ta poteka na osnovi različnih kriterijev brez testiranj ali uporabe posebnih ocenjevalnih pripomočkov:

- učni uspeh: učenec dosledno izkazuje odličen uspeh,
- dosežki: izjemni dosežki pri likovni, glasbeni, tehnični, športni vzgoji in drugih dejavnostih,
- učiteljevo mnenje, ki si ga je o učencu oblikoval med vzgojno-izobraževalnim procesom,
- tekmovanja: udeležba in dobri rezultati na regijskih in državnih tekmovanjih,
- hobiji: trajnejše aktivnosti, za katere ima učenec močan interes in v katerih dosega nadpovprečne rezultate,
- mnenje šolske svetovalne službe.

V skupino evidentiranih učencev so izbrani učenci, ki izpolnjujejo vsaj enega od navedenih kriterijev.

2. Identifikacija nadarjenih učencev

Druga stopnja je identifikacija nadarjenih učencev, ki zajema poglobljeno in podrobnejšo obravnavo evidentiranih učencev in vključuje merila:

- ocena učiteljev (ocenjevalne lestvice nadarjenosti),
- test sposobnosti (Ravenove progresivne matrice),
- test ustvarjalnosti (Torrancev test ustvarjalnosti).

Kot nadarjeni so identificirani tisti učenci, ki so vsaj na enem od kriterijev dosegli rezultat, ki sodi med 10 odstotkov najboljših.

3. Seznanitev staršev in pridobitev njihovega mnenja

Seznanitev in mnenje staršev je zadnja, tretja stopnja odkrivanja nadarjenih, ko svetovalna služba skupaj z razrednikom seznanita starše, da je bil njihov otrok spoznan za nadarjenega in pridobi tudi njihovo mnenje o otroku. V vseh stopnjah pridobivamo pisno soglasje in mnenje. Postopek odkrivanja nadarjenih učencev ni enak v vseh treh obdobjih osnovne šole. V

prvi triadi se izvedeta samo prva in tretja stopnja postopka. V drugi triadi (ali po potrebi v tretji) pa se izvede tudi druga stopnja postopka – identifikacija, ter se ponovno seznanijo starše in pridobi njihovo mnenje o otroku. Za učence, ki so bili zaradi različnih vzrokov pri postopku odkrivanja izpuščeni oziroma spregledani, se postopek izvede v celoti v drugi ali tretji triadi. Odkrite nadarjene učence se tekoče spremlja (procesna diagnostika). Učencem, ki so bili identificirani kot nadarjeni (enako velja tudi ob evidentiranju), in njihovim staršem se razloži, da je nadarjenost lastnost otroka, ki sama po sebi, brez dela in dodatnega napora ne prinese rezultatov in posebnih ugodnosti. Odkritje nadarjenosti je spoznanje, da lahko otroku ponudimo na določenem področju »nekaj več« in je pomoč staršem pri izbiri dejavnosti v katero je dobro, da še dodatno vključijo otroka. V OŠV Ankaran bomo nadarjenim otrokom ponudili možnost razvoja potenciala, ki ga imajo v sebi, za ostalo pa bodo morali poskrbeti sami v izvenšolskih dejavnostih.

4.2 Delo z nadarjenimi učenci

Za nadarjene učence se pripravi individualiziran program, pri načrtovanju le tega aktivno sodelujejo: učenec, svetovalna služba, razredni učiteljski zbor, starši in po potrebi zunanji sodelavci. V programu se opredelijo cilji ter oblike in metode dela z nadarjenim učencem.

Ob koncu šolskega leta se opravi analiza izvajanja programov, evalvacija uresničevanja koncepta ter dopolnjevanje in načrtovanje dopolnitve in sprememb programa.

4.3 Predlagane oblike dela

Predlagane oblike dela z nadarjenimi učenci so:

- notranja diferenciacija,
- obogatitveni programi,
- kreativne delavnice,
- raziskovalni tabori,
- programi za osebni in socialni razvoj (interakcijske vaje, socialne igre, mladinske delavnice),
- raziskovalne naloge, idr.

V sodelovanju s študentkami PEF Koper, pod mentorstvom doc. dr. Mojce Kukanja Gabrijelčič, in v sodelovanju s strokovnim osebjem vrtca in šole, smo oblikovali štiri mesečni program dela. Program dela je zajemal izobraževanje ter posvetovalno delo z vzgojitelji in učitelji, pomoč učiteljem pri težavah, ki se pojavljajo v vseh etapah dela z nadarjenimi, pomoč pri odkrivanju

močnih področjih otroka na predšolski stopnji in učenca na šolski stopnji, pomoč pri poznavanju strategij poučevanja nadarjenih otrok in spodbujanju pozitivnega odnosa do nadarjenih.

5. Tabor za nadarjene v OŠ Ankaran

Tabor za nadarjene je potekal v Osnovni šoli in vrtcu Ankaran. Program tabora za nadarjene je potekal pod mentorstvom doc. dr. Mojce Kukanja Gabrijelčič. Izvajali so ga študenti z vseh študijskih smeri PEF in FVZ UP v sodelovanju z zunanjimi izvajalci, kot je na primer Sara Rutar, zmagovalka oddaje Master Chef. Potek dvodnevne tabora sem koordinirala svetovalna delavka šole, Mateja Rejc, v sodelovanju z inkluzivno pedagoginjo Katjo Matahlija.

Tabora se je udeležilo 19 učencev iz OŠ Ankaran in OŠ Hrvatini od 6. razreda dalje. Dejavnosti tabora so bile primarno usmerjene h krepitvi čustveno-socialne inteligentnosti pri posamezniku, socialnih stikov in specifičnih intelektualnih sposobnosti in veščin, ki so izhajale iz temeljnih potreb/želja udeležencev. Tabor je tako celostno izpopolnil učno okolje za nadarjene učence; podpiral individualni, lokalni in globalni vidik učenja; dejavnosti so spodbujale samorefleksijo, samoregulacijo učenja, izkoriščanje učnih priložnosti, divergentno razmišljanje, predvsem pa skupne aktivnosti mentorja (študenta) in učenca v zadovoljnim življenju.

Potek tabora:

Na dan petka smo obiskali muzej Immaginario Scientifico v Trstu. Sledila je pot v Koper, kjer so si učenci ogledali UP PEF.

Popoldan so učenci preko fotoorientacije spoznavali znamenitosti Kopra. Bili so porazdeljeni v skupine, na kontrolnih točkah so bili kontrolorji, ki so jih seznanili z zgodovinskimi podatki ter razdelili naloge, ki so jih morali rešiti. Pri fotoorientaciji so razvijali in krepili socialne stike, sodelovalno učenje, mnogotere vrste inteligentnosti, ustvarjalnost, sposobnost natančnega opazovanja, funkcionalno in asociativno mišljenje. Po končani skupinski nalogi so sestavili končno enigmatsko sestavljanke, Einsteinovo uganko in poiskali ključ do skrinje, ki jih je pripeljala do sladoleda in odhoda v Ankaran.

Zvečer so učenci sodelovali v zabavnem programu Obala ima talent, kjer so individualno ali v paru/skupini predstavili svoje sposobnosti. Nekateri so plesali, drugi računali ali odigrali igro vlog.

Delo in druženje je potekalo do poznega večera. Zaradi slabega vremena je odpadlo večerno opazovanje zvezd, sledila je zgolj kratka meditacija z umirjanjem telesa in uma. Pred spanjem pa prebiranje zgodb o zvezdah in grški mitologiji ter ogled ozvezdja na aplikaciji my sky map.

Sobotno jutro je bilo aktivnejše. Po zajtrku je sledila jutranja miselno-gibalna igra (telovadba za možgane in telo) na dvorišču pred šolo. V skupinah so igrali igro križci-kročci. Sledilo je delo v različnih delavnicah (zeliščarska, kuharska, matematična, ustvarjalna, ...). Delo je potekalo povsem nemoteno, izredno aktivno, učenci so bili visoko motivirani.

Program se je zaključil z izvedbo strateške igre Escape from school. Naključno izbrani učenci so v skupinah reševali različne naloge, ki so temeljile predvsem na enigmatskih vprašanjih, splošni razgledanosti, reševanju nekaterih avtentičnih problemov, ustvarjalnosti, logično-matematičnih nalogah, ipd. Bistveno je bilo to, da so aktivno sodelovali vsi učenci.

S taborom smo v zelo strnjeni obliki želeli nadarjenim in talentiranim učencem omogočiti optimalen razvoj oziroma doseganje njihovih potencialov v obogatitvenih učnih dejavnostih.

Gordana Rubelj: Zgodovina niso le dejstva in letnice, je tudi ustvarjanje (Delo z nadarjenimi učenci pri pouku zgodovine)

OŠ Pesnica

gordana.rubelj@gmail.com

Lektorirala: mag. Gordana Rodinger

Angleški povzetek: Lea Bačnik, prof. ang.

POVZETEK:

Zgodovina niso le dejstva in letnice, je tudi ustvarjanje. In prav ta ustvarjalnost nagovarja nadarjene učence, da pri pouku zgodovine poiščejo navdih za kreativnost, za razvijanje svojih močnih področij in interesov. Učni načrt zgodovine nas večkrat precej omejuje in usmerja, vendar lahko učitelji z raznolikimi metodami dela in pestrim naborom dodatnih dejavnosti, ki jih ponudimo, tako v okviru pouka kot v obliki interesnih dejavnosti, dodatno spodbudimo učenčevo kreativnost pri zgodovini.

V prispevku predstavljam svojo izkušnjo z delom z nadarjenimi učenci pri zgodovini, tako pri rednem pouku kot pri dodatnih aktivnostih. Pri rednem pouku imajo nadarjeni učenci možnost, da izkažejo svojo ustvarjalnost pri projektnem delu, pri pripravi avtentičnih nalog, s sodelovanjem pri zgodovinski bralni znački. Še posebej pa bi izpostavila aktivnosti, ki jih ponudim učencem izven rednega pouka. Učenci se glede na področje nadarjenosti in glede na lastno motivacijo vključijo v dodatne dejavnosti s področja zgodovine, kjer poglobljajo znanje, vodijo

delavnice za mlajše učence, vodijo po gostujočih razstavah na šoli, aktivno sodelujejo v projektih, kot so DEKD, Šoa – spominjamo se ter Unesco projektih.

Ključni pojmi: pouk zgodovine, nadarjeni učenci, projektno učno delo, vodenje po razstavi, ustvarjalnost

ABSTRACT:

History is not only about facts and dates, but also about creating something. And this creativity itself addresses talented pupils to find their inspiration for creativity, for the development of their strong abilities and interests during the history lessons. The history curriculum is often quite limited and it gives us strong directions, but teachers with diverse working methods and a wide range of extracurricular activities, both in the classroom and in the form of other activities of different interests, can additionally stimulate the pupil's creativity in history.

In my article, I present my experience of working with talented pupils in history, both in regular lessons and in extracurricular activities. In regular lessons, talented pupils have the opportunity to present their creativity in the project work, in the preparation of some other authentic material and tasks or by participating in the History Reading Badge. But in particular, I would like to point out the activities that I offer to pupils outside the regular lessons, outside the classroom. According to their talent and personal motivation, pupils are involved in some extracurricular activities in the field of history, where they can expand and enlarge their knowledge, run workshops for younger students, run exhibitions at other guest's schools, actively participate in projects such as DEKD, Šoa – As we remember it and UNESCO projects.

Key words: history lessons, talented pupils, project work, running an exhibition, creativity

Zgodovina niso le dejstva in letnice, je tudi ustvarjanje. In prav ta ustvarjalnost nagovarja nadarjene učence, da pri pouku zgodovine poiščejo navdih za kreativnost, za razvijanje svojih močnih področij in interesov. Učni načrt zgodovine nas večkrat precej omejuje in usmerja, vendar lahko učitelji z raznolikimi metodami dela in pestrim naborom dodatnih dejavnosti, ki jih ponudimo, tako v okviru pouka kot v obliki interesnih dejavnosti, dodatno spodbudimo učenčevo kreativnost pri zgodovini.

Posodobljen učni načrt zgodovine iz leta 2011 je zasnovan tako, da je približno 75 odstotkov vsebin obveznih, do 25 odstotkov pa je takšnih, ki jih učitelj glede na zanimanje učencev izbira, razširja in pogloblja. Del vsebin je ponujen izbirno, kar omogoča z uporabo sodobnejših didaktičnih pristopov dejavnejšo vlogo učencev in gradnjo različnih vrst znanja, od deklarativnega (vsebinskega) do proceduralnega (spretnosti in veščin) do znanja, ki se nanaša na razvijanje odnosov, naravnosti, ravnanj in stališč (Kunaver, 2011).

V didaktičnih priporočilih posodobljenega UN za zgodovino (2011) je med drugim zapisano, da Zgodovina v devetletki omogoča, da učitelj v procesu učenja in poučevanja v skladu s sodobnimi smernicami v razredu nastopa v različnih vlogah: kot posredovalec znanja, mentor, svetovalec in vodnik učencem. Učitelj pri pouku kombinira različne didaktične pristope. Učencem svetuje in jih pri njihovem samostojnem delu usmerja. Učenci imajo možnost

rezultate svojega dela predstaviti na njim lasten način, s čimer učitelj spodbuja aktivno vlogo učencev v razredu in njihovo zanimanje za zgodovino. Pri tem je učitelju omogočena uporabo raznovrstnih didaktičnih pristopov v skladu s sodobnimi smermi didaktike pouka zgodovine, pri čemer lahko učitelj upošteva tudi individualne razlike med učenci (Kunaver, 2011).

To so izhodišča, iz katerih sem izhajala pri načrtovanju pouka zgodovine. Pri tem sem poskušala pouk zgodovine in zanimanje za zgodovino približati učencem na način, da pride do izraza njihova ustvarjalnost in nadarjenost.

Ustvarjalnost kot bistvena sestavina nadarjenosti je ena od izrazitejših značilnosti, ki jih pri nadarjenih učencih učitelji bolj ali manj opazimo. Ustvarjalni učenci so za učitelja velik izziv, saj imajo veliko raznovrstnih idej, bujno domišljijo, fleksibilno razmišljanje, s katerim bogatijo učni proces, drugačne zamisli in pristope. Takšne učence lahko učitelji z različnimi pristopi spodbujamo, tako pri pouku zgodovine kot zunaj njega, da razvijajo in uporabljajo svojo ustvarjalnost (Kukanja, 2006).

Kukanja (2006) izpostavlja, da se nadarjenost za zgodovino lahko prikaže v nekaj tipičnih lastnostih nadarjenih otrok, ki ravno pri pouku zgodovine zasijejo v svoji razsežnosti in visoki storilnosti. Učenci pri tem izstopajo ne le pri visokih sposobnostih razumevanja, primerjanja, analiziranja in interpretiranja zgodovinskih dejstev, temveč tudi po veliki meri ustvarjalnosti, ki jo pri interpretaciji le-teh pokažejo.

Pri rednem pouku zgodovine pripravim ure tako, da imajo nadarjeni učenci možnost, da izkažejo svojo ustvarjalnost pri različnih oblikah in metodah dela. Še posebej se izkažejo pri projektnem učnem delu, pri pripravi avtentičnih nalog in pri pripravi zgodovinske bralne značke. Vse te oblike dela so del rednega pouka in omogočajo v obliki učne diferenciacije in individualizacije delo z nadarjenimi znotraj pouka.

Pri pouku zgodovine se pogosto poslužujem projektnega učnega dela, kjer imajo nadarjeni učenci možnost, da se razvija njihova ustvarjalnost. Projektno učno delo je sodobna učna metoda, ki omogoča, da učenci sami svoje aktivnosti načrtujejo, sprejemajo odločitve, izražajo svoje ideje, predloge in se jih naučijo predstaviti. Učitelj je v tem primeru le usmerjevalec in moderator učnega procesa. Takšno delo zahteva dobro načrtovanje in poznavanje učencev, zahteva pa tudi nekoliko več časa. Zato celoten pouk zgodovine ne moremo načrtovati v tej smeri. V vsakem razredu vsako leto obravnavam vsaj en tematski sklop v takšni obliki. Izpostavila bi dva primera, ki ju že vrsto let prakticiram v 6. in 7. razredu. Primer: 6. razred (Družina skozi zgodovino), 7. razred (Kulturni dosežki starih civilizacij). V obeh primerih so v

projektno učno delo vključeni vsi učenci, ki se glede na zanimanje tematike razdelijo v skupine. Glavni namen takšnega dela je, da učenci izkažejo svojo ustvarjalnost, izvirne rešitve pri doseganju vsebinskih in proceduralnih ciljev izbranega tematskega sklopa. Nekaterim učencem uspe pri tem bolje, drugim slabše. Najpogosteje je tako, da učenci, ki so prepoznani za nadarjene, izstopajo pri izvirnosti samih predstavitev. V kolikor je v skupini več nadarjenih učencev, njihove ideje, predlogi in same predstavitve resnično izstopajo. Tudi Heacox (2009) med tipične lastnosti nadarjenih učencev prišteva sposobnost ustvarjanja izvirnih zamisli in rešitev. Po njenem so ustvarjalno nadarjeni učenci pobudniki novosti, projekte in razprave znajo usmeriti v nove in nepričakovane smeri.

Primer projektnega učnega dela v 6. razredu:

<p>Učna enota: Družina v zgodovini (projektno učno delo)</p>
<p>Vzgojno-izobraževalni in procesni cilji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • seznanijo se z načini vzgoje in možnostmi za izobraževanje v zgodovini in danes, • pojasnijo podrobnosti in razlike v različnih zgodovinskih obdobjih, • izberejo primere tipične plemiške, kmečke, meščanske, delavske družine in jih opisuje, • analizirajo različne vire in oblikujejo zaključke, • ugotavljajo podobnosti in razlike v vlogi in položaju mame, očeta, dedka, babice in otrok v družini skozi zgodovino, • ugotavljajo pomen vzgoje za življenje, • iz literature, odlomkov besedil izpišejo in zaigrajo značilnosti družine v prazgodovini, starem in srednjem veku ter 19. stoletju, • s pomočjo slikovnega gradiva in besedil razberejo podrobnosti in ugotavljajo posebnosti družine v zgodovinskih obdobjih, • razvijajo spretnosti različnih oblik sporočanja, • iščejo in navajajo svoje primere, • vživljajo se v zgodovinske osebnosti, npr.: plemiča, kmeta, meščana, delavca, • primerjajo sodobno vzgojo z vzgojo otroka v antiki, srednjem veku, 19. stoletju, • zbirajo in izbirajo podatke po različnih medijih, • razvijajo spretnost sodelovalnega učenja in odgovornost za skupne cilje, • znanje uporabijo v novih okoliščinah.
<p>Izdelki, ki so pri tem nastali:</p> <p>Dramatizacija, igre vlog, makete izdelkov, scene, zgodovinski časopis</p>

Projektno učno delo bom na kratko predstavila v štirih ključnih korakih:

1. Zamisel projekta: Učencem predstavim tematski sklop, ki bo obravnavan v okviru projektnega učnega dela, namen in cilje projektnega učnega dela, predstavitev učnih tem, oblikovanje skupin ter skupaj z učenci oblikujemo kriterije uspešnosti.

2. Načrtovanje: Člani projekta oblikujejo načrt dela, si razdelijo naloge, v ospredju je sodelovanje med učenci.
3. Izvedba: Izvajanje načrtovanih idej, nalog: zbiranje gradiva, študij literature, iskanje bistva, oblikovanje plakatov, predstavij, priprava praktičnih izdelkov, priprava scenarija, scene za gledališko igrico ..., ideje so prepuščane učencem. V tej fazi nadarjeni učenci izstopajo po svoji kreativnosti in izvornosti.
4. Predstavitvev: Pred razredom ali pred starši. Pripravijo razstavo izdelkov, predstavijo vsebino z igro vlog. V tej fazi izstopajo predvsem tisti učenci, ki so nadarjeni na voditeljskem in dramskem področju.

V vseh štirih fazah učnega procesa ima učitelj vlogo spodbujevalca, moderatorja, usmerjevalca. Učenci pri tem sami izbirajo dejavnosti, s katerimi uresničujejo zastavljene cilje. Pri tem se učenci samostojno privajajo na raziskovalno delo in pri tem razvijajo številne veščine in spretnosti. Nadarjeni učenci imajo s tem možnost, da razvijajo svoje potenciale; kot so npr. izvirno razmišljanje, kritično vrednotenje, ustvarjanje izvernih izdelkov.

Nadarjeni učenci se izkažejo tudi pri individualnih nalogah, ko pripravljajo avtentične naloge. Avtentične naloge predstavljajo izkustveno učenje v resničnih življenjskih situacijah. Pomenijo učni izziv, obenem pa spodbujajo notranjo motivacijo. Od učencev zahtevajo oblikovanje različnih pisnih, grafičnih, avdiovizualnih ali ustnih izdelkov.

Pri delu z nadarjenimi so avtentične naloge zelo uporabne, saj izredno motivirajo učenca, povečujejo kakovost pridobljenega znanja in spodbujajo k inovativnosti, ustvarjalnosti, fleksibilnosti in večjemu veselju do dela (Kukanja, 2006).

Primeri avtentičnih nalog: priprava predstavitve zgodovinske bralne značke v 7. razredu, priprava predstavitve novoveških vladarjev v 8. razredu, priprava naloge na temo holokavst v 9. razredu.

Primer avtentične naloge v 9. razredu:

Učna enota: Druga svetovna vojna - holokavst
<p>Vzgojno-izobraževalni in procesni cilji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • na izbranih primerih pričevanj navedejo in pojasnijo značilnosti političnih sistemov, ki so izvajali zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic, • razvijajo spretnosti različnih oblik sporočanja, • iščejo in navajajo svoje primere, • analizirajo vpliv zgodovinskih dogodkov na življenje posameznikov, • argumentirajo pomembnost spomina na žrtve holokavsta,

- zbirajo in izbirajo podatke po različnih medijih,
- znanje uporabijo v novih okoliščinah.

Navodila za delo:

Izberi eno izmed avtentičnih nalog in jo izdelaj po navodilih. V pomoč ti je lahko dodatno gradivo o Ani Frank v e-učilnici.

1. ČASOPISNI ČLANEK: Zamisli si, da si novinar, ki piše časopisni članek o usodi Judov med drugo svetovno vojno. V članku predstavi, kako so nacisti izvajali »dokončno rešitev judovskega vprašanja« in opiši življenjske razmere taboriščnikov ter njihovo usodo. Časopisni članek lahko predstaviš v obliki intervjuja, reportaže, članka raziskovalnega novinarja.
2. ILUSTRIRANI PLAKAT: Organizacija Judov, ki so preživeli holokavst, te je zaprosila, da narišeš plakat z naslovom »Holokavst – v opomin človeštvu«. Plakat naj bi ljudi opozarjal, da ne smejo pozabiti na strahote holokavsta
3. SPREMNO BESEDILO K FOTOFILMU O ANI FRANK S POUČENJEM NA HOLOKAVSTU: Ena najbolj znanih pregnanih Judinj je bila Ana Frank. Če poznaš njen dnevnik, ti ne bo težko izdelati spremno besedilo k fotofilmu, ki ga najdeš v e-učilnici.

S temi nalogami sem nadarjene učence spodbudila k razvijanju višjih miselnih procesov in k ustvarjalnosti. Nekateri izdelki nadarjenih učencev so izstopali v originalnosti.

Izpostavila bi še aktivnosti, ki jih ponudim učencem izven rednega pouka. Pogosto je to v okviru interesne dejavnosti oziroma dodatnega dela z nadarjenimi učenci. Učenci se glede na področje nadarjenosti in glede na lastno motivacijo vključijo v dodatne dejavnosti s področja zgodovine, kjer poglobljajo znanje, vodijo delavnice za mlajše učence, vodijo po gostujočih razstavah na šoli, aktivno sodelujejo v projektih, kot so DEKD, Šoa – spominjamo se ter drugih Unesco projektih.

Ena izmed takšnih priložnosti je sodelovanje pri vodenju gostujočih razstav na šoli. Učenci, pri katerih je njihovo interesno področje zgodovina, se z veseljem odločijo in sodelujejo pri tej aktivnosti. Na šoli pripravimo vsako leto vsaj eno otvoritev gostujoče razstave, na katero se učenci pripravijo. Po razstavi vodijo obiskovalce razstav in svoje vrstnike. Številne razstave gostimo v okviru projekta Šoa – spominjamo se in na ta način obeležujemo mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. V šolskem letu 2017/18 smo pripravili otvoritev razstave o prvi svetovni vojni On je ob Visli ali ob Drini v sodelovanju s Prvo gimnazijo Maribor. Takrat so se učenke, ki so vodile po razstavi, pripravile na vodenje s pomočjo dijakinj Prve gimnazije. Takšno sodelovanje se je izkazalo za zelo uspešno. Nadarjeni učenci s svojo sposobnostjo in bogatim besednim zakladom, nekateri tudi z močnimi voditeljskimi sposobnostmi, vodenje odlično opravijo.

Nadarjeni učenci so zaradi svoje vedoželjnosti, radovednosti, interesov, ki jih gojijo, pripravljeni na izkustveno učenje, zato so zelo radi v vlogi učitelja ali v kateri drugi podobni vlogi.

Nadarjeni učenci mi predstavljajo velik izziv, v njih najdem navdih za ustvarjalen pouk. Nadarjene učence vključujem v učni proces, in sicer v obliki diferenciacije in individualizacije pri samem pouku, kjer jih z različnimi didaktičnimi pristopi spodbujam k ustvarjalnosti, izvirnosti, kritičnemu vrednotenju zgodovine, k raziskovanju in problemskosti. Po drugi strani pa nadarjenim učencem zgodovino predstavim s paleto dejavnosti, ki potekajo v okviru številnih projektov v katere smo vključeni in se dotikajo bodisi kulturne dediščine bodisi svetovne, slovenske in lokalne zgodovine ter obeleževanje pomembnih svetovnih dni.

Literatura

Heacox, D. (2009). *Diferenciacija za uspeh vseh*. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.

Kukanja, M. (2006). Alternativne oblike dela z nadarjenimi učenci pri pouku zgodovine v osnovni šoli. *Zgodovina v šoli*, 49-62.

Kunaver, V. (2011). *UČNI načrt. Program osnovna šola. Zgodovina*. Pridobljeno 3. marec 2019 iz http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf

Barbara Rocek Bregar, prof.: Izražanje in krepitev nadarjenosti osnovnošolskih otrok v raziskovalni dejavnosti

Osnovna šola Lovrenc na Pohorju

bbregar@oslovrenc.si

Izvleček

Nadarjenost je dar, ki ga mlad človek prejme kot dragoceno darilo. Dolžnost in brezmejen navdih nadarjenih, njihovih staršev in mentorjev je, da ta dar razvijamo in plemenitimo. V meni odzvanja močno zavedanje, da moje delo z nadarjenimi učenci izhaja iz temeljnih načel, ki predstavljajo nadarjenost v radovednem, ustvarjalnem, samostojnem, odgovornem, predvsem pa samosvojem mladem človeku, ki gradi mostove do znanja, medčloveških odnosov in s tem jasne prihodnosti celotne družbe. V programu dela z nadarjenimi se že vrsto let ukvarjam z raziskovanjem. Raziskovanje je pot do novih obzorij in nadarjenim omogoča absoluten razvoj njihovih potencialov in preboj na močnih področjih.

V prispevku predstavim izkušnje z raziskovalnim delom nadarjenih učencev na naši šoli. Osredotočim se na motiviranost nadarjenih za pripravo raziskovalnih nalog in raznovrstnost izbranih tematskih področij, saj kot

mentorica ugotavljam, da se nadarjeni učenci lotevajo raznolikih tem, ki pokrivajo različna predmetna področja. Razmišljam o razlikah v raziskovanju identificiranih in neidentificiranih nadarjenih učencev, ki si želijo raziskovati, ter njihovi notranji motiviranosti za raziskovalno delo. Izpostavim vlogo mentorja, ki nadarjenim omogoča učno in osebnostno zorenje. Osvetlim učno okolje za raziskovanje, ki nadarjenemu učencu omogoča intelektualne izzive, mu zagotavlja čustveno varnost in krepi njegovo pozitivno samopodobo. Ob zaključku pa velja poudariti tudi vrstniško in medvrstniško diseminacijo znanja, timsko delo ter predvsem implementacijo idej, pridobljenih v raziskavah, tako v pouk kakor tudi v širšo skupnost.

Ključne besede: nadarjenost, raziskovalne naloge, motivacija, osebnostne lastnosti nadarjenih, mentorstvo

Abstract

A talent is given to a young person as a precious gift. It is an obligation and endless inspiration of all talented youngsters, as well as their parents and tutors, to enhance and enrich this gift. A strong sense of awareness is present in my cognitive perception that my work with talented pupils originates from fundamental principles according to which the talent is reflected in the acts of a curious, creative, autonomous, responsible and, in particular, independent young person who builds bridges to knowledge, interpersonal relations, and consequently a positive future of our society as a whole. For a number of years, I have been involved in the field of research within the scope of my work with gifted youngsters. The research is a path to new horizons, and hence allows the talented to effectively develop their potentials and to succeed in their strong intellectual areas.

In this paper, I present my experience with the research work of talented pupils at our primary school. I focus on the motivation of gifted to conduct research in various topics, because it is my observation as a tutor that talented pupils tend to address very diverse topics corresponding to different subject areas. I consider the differences in the research approach of identified talented pupils as opposed to unidentified ones with regard to their inner motivation for research work. I analyse the role of the tutor who encourages the educational and personal growth of talented youngsters. I describe an appropriate learning environment for research, which provides intellectual challenges for each individual talented pupil, gives him/her the needed mental security, and strengthens his/her positive self-image and self-confidence. Finally, it is also my aim to emphasize the importance of peer-to-peer knowledge sharing, team work and, especially, implementation of generated ideas from the completed research to both the learning process in the school as well as to the wider community.

Keywords: talent, research work, motivation, personal characteristics of talented youngsters, tutorship

1. Uvod

Raziskovanje je preišljena, načrtovana in zahtevna dejavnost, ki za svojo dovršitev potrebuje visoko motivacijo nadarjenega učenca oz. mladega raziskovalca. Zato je pomembno, da je ustrezno sistematizirana. Ena od možnosti je, da nadarjenim učencem v osnovni šoli ob diferenciaciji in individualizaciji pri pouku namenimo posebne dodatne programe. V njih

učitelji ponujajo različne dejavnosti, v katerih lahko nadarjeni učenci izrazijo in razvijajo svoja močna področja.

Na naši šoli v dodatnem programu za delo z nadarjenimi že več kot desetletje nadarjenim učencem omogočam tudi raziskovalno dejavnost. V šoli sem zaposlena kot knjižničarka in učiteljica slovenščine. Z učenci sem v nenehnem osebnem stiku. Menim, da tudi zato, ker učenci v knjižnico radi pogosto prihajajo in jim ta prostor predstavlja stičišče pridobivanja novih znanj, izmenjave izkušenj in predvsem druženja.

V okviru svojega dela sem pridobila širok spekter znanj in izkušenj. Namen članka je predstaviti te izkušnje in oblikovati smernice za vzpodbujanje, usmerjanje in opravljanje raziskovalne dejavnosti v osnovnošolskem okolju.

Jedro članka sestoji iz petih poglavij. V 2. poglavju podam pregled ključnih organizacij in programov, ki v slovenskem okolju vzpodbujajo raziskovalno dejavnost osnovnošolske in srednješolske mladine. V 3. poglavju opredelim značilnosti primernega fizičnega okolja za raziskovanje. 4. poglavje predstavi lastnosti raziskovalnega dela mladostnikov. V 5. poglavju analiziram vpliv raziskovalnega dela na nadarjenega učenca. Opravim tudi primerjavo med identificiranimi in neidentificiranimi učenci, ki jo povzamem v 6. poglavju.

2. Pregled organizacij in programov za raziskovalno delo mladih v Sloveniji

V Sloveniji raziskovalno dejavnost udeležujejo v 16 regijah, kjer določijo izvajalce, na primer Zvezo za tehnično kulturo Slovenije (ZOTKS) in gibanje Mladi za napredek Maribora. Nadarjeni učenci in njihovi mentorji s pripravljenimi raziskovalnimi nalogami najprej sodelujejo na regijskih ali mestnih srečanjih mladih raziskovalcev. Teme raziskovalnih nalog so lahko poljubno izbrane, priporočene so aktualne teme, vezane na obravnavo problematike iz domačega okolja. Vzpodbujeno je sodelovanje z lokalno skupnostjo in gospodarstvom. Po uvrstitvi raziskovalne naloge v drugi krog se raziskovalci predstavijo na državnem srečanju v organizaciji ZOTKS. Namen srečanja je zgodnje uvajanje mladih v znanost, populariziranje znanosti in tehnike, odkrivanje mladih talentov in vzpodbujanje k poglobljanju znanja, ustvarjalnosti, kreativnosti ter raziskovalni dejavnosti (ZOTKS, 2019). Z raziskovanjem se v Sloveniji ukvarjajo in ga med mladimi razširjajo tudi Center za raziskovanje in vzpodbujanje nadarjenosti na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, Znanstveno raziskovalno središče ZRS Bistra Ptuj, Biotehniški center Naklo, Fakulteta za management Koper Univerze na Primorskem in Mestna občina Celje. Vse navedene institucije vzpodbujajo mladinsko raziskovanje, povezujejo znanja, izkušnje, ideje raziskovalcev in praktikov, prizadevajo si za promocijo nadarjenosti ter odkrivajo nadarjene učence na posameznih področjih raziskovanja.

3. Šolsko okolje za vzpodbujanje raziskovalnega dela

Izkušnje, pridobljene v sklopu dosedanjega raziskovalnega dela z učenci, kažejo, da so nadvse primerno okolje za udejanjanje raziskovalnih aktivnosti v osnovni šoli prostori šolske knjižnice. Učenci v knjižnico prihajajo pogosto, saj jim ta prostor predstavlja stičišče pridobivanja novih znanj, izmenjave izkušenj in predvsem druženja. Knjižnica nadarjenemu učencu v šolskem vsakdanu predstavlja prostor ugodja, v katerem se počuti sproščeno, prijetno in je posledično motiviran za delo. Hkrati pa knjižnica z različnimi viri in metodami dela učencem ponuja neskončne možnosti za raziskovanje. Menim, da se prav zaradi prijetnega vzdušja in dobrih pogojev za delo nemalokrat odlični tematski predlogi za raziskovanje rodijo prav v knjižnici, ki predstavlja nadarjenim učencem pozitivno okolje, zagotavlja potešitev intelektualnih izzivov in omogoča občutek varnosti ter sprejetosti.

4. Lastnosti procesa raziskovalnega dela

4.1 Odnos med mentorjem in mladim raziskovalcem

Nadarjeni učenci za mentorje pri raziskovanju po svojih izkušnjah izberejo učitelje, ki opazijo njihove posebne sposobnosti in močna področja zanimanja ter jim omogočajo razširjanje in poglobljanje znanj, vzpodbujajo individualnost raziskovalcev, razvijajo kritično mišljenje in višje miselne procese, vzpodbujajo ustvarjalnost, krepijo odgovornost in samostojnost. Mentor je tisti, ki razvija učenčev raziskovalni interes, ga navdihuje za raziskovanje in ga opogumlja, ko temu upadeta motivacija in raziskovalna vnema. Mentor nikakor ne sme biti siva eminenca, temveč odprta oseba, ki dopušča učenčeve ideje in omogoča razvoj vseh potencialov nadarjenega učenca. Nadarjeni učenci pogosto s prošnjo samostojno pristopijo k izbranemu mentorju, podajo raziskovalne ideje in oblikujejo teme, v katere se želijo poglobiti. Pripravljene so učiti se metod raziskovanja, postavljanja raziskovalnih vprašanj in hipotez. Mentor jih v izbiri metod za raziskovanje usmerja in vodi, nauči jih uporabe virov in literature ter navajanja le-te. Na podlagi literature se lahko učenec poglobi v teoretična izhodišča raziskovalne naloge. V empiričnem delu uporablja že uveljavljene oblike raziskovanja, išče pa tudi nove inovativne pristope ter jih uporabi v raziskavi.

4.2 Vzpodbujanje k novim metodam raziskovanja

Pri izdelavi programov in raziskovalnih metod za nadarjene je smiselno slediti smernicam, po katerih je potrebno za izbrano metodo še posebej upoštevati naslednje pogoje (George, 1997):

- da dovolj poudarja razvijanje višjih miselnih procesov in konceptov;

- da je dovolj fleksibilna in odprta, da otroku omogoča lasten tempo razvoja;
- da zagotavlja učno okolje, ki daje otroku čustveno varnost in intelektualne izzive;
- da ne odtuji otroka od vrstnikov ali škodljivo vpliva na nadaljnje učenje, ker bi zaradi ponavljajočih se vzorcev pripeljala do dolgočasje;
- da daje prednost procesu po meri otroka.

Ključna naloga mentorja pri pripravi raziskovalne naloge je zbrati pogum za uvajanje novih metod raziskovanja, ki prav tako prinašajo raziskovalne rezultate. V moji raziskovalni praksi se trudim nadarjene učence motivirati k iskanju novih inovativnih raziskovalnih metod. Najbolj klasična metoda je anketni vprašalnik, ki je velikokrat tudi najbolj ustrezen pri raziskovanju tematike s področja ekonomije, sociologije in pedagogike, nemalokrat pa smo ga uporabili tudi pri slovenščini. Pogosto uporabimo metodo opazovanja in spremljanja določenih pojavov. Pri mojem mentorskem delu je ključnega pomena, da učencem omogočam raziskovalno iskrenje idej, zato sem v preteklih letih učence vzpodbujala k novim ter drugačnim pristopom raziskovanja. V raziskovalni nalogi pri slovenščini smo uvedli inovativne metode raziskovanja, ki smo jih tudi preizkusili in potrdili v raziskavah:

- metodo všečnostnega raziskovalnika, s katerim smo raziskovali odnos učencev do določenega pojava ali problema;
- metodo poizvedovalnika, s katero smo preverili odnos do Cankarjevega tekmovanja;
- metodo ocenjevalnih kartončkov, s katero smo med učenci naše šole po izvedbi izbora za Pesem Evrovizije izmerili všečnost izbranih pesmi, ki so zastopale Slovenijo;
- metodo kartončka bontončka, s katero smo v raziskavi spremljali, kolikokrat so učenci v za to predvidenih situacijah uporabili čarobne besede za bonton;
- metodo izdelave mazil in mil za skrinjico lovrenških zakladov ter pripadajočih zgodb, s katero smo v kraju raziskali nahajališča določenih zdravilnih rastlin in sestavin, ki smo jih uporabili v ekoloških izdelkih, raziskali možnost postavitve izdelka na trg in s kalkulacijo stroškov izdelali natančno tržno analizo za prodajo izdelka turistom;
- metode učenja – renesančno možgančkanje, penično lutkanje, bagetkanje, plezanje do Julije, pojoči odvisniki in sedem stavčnih členov, ki so bile vezane na domače branje in skladnjo ter so znova vodile v všečnostni raziskovalnik, ki je pokazal, kakšne oblike učenja ustrezajo učencem;
- metodo igralne table v obliki skodelice kave in pripomočkov (pobarvanke, križanke, priprava Cankarjevih vrhniških štrukljev) ter metodo dramskega igralca v vlogi Ivana Cankarja za inovativno učenje o pisatelju Ivanu Cankarju, s katero smo raziskovali

metode učenja in pomnjenja učencev, predvsem pa motivacijo za učenje o pisatelju v 1., 2. in 3. VIO osnovnošolskega izobraževanja.

Mladi raziskovalki sta v raziskovalni proces vpletli za dramsko igro nadarjenega učenca, sicer člana šolske dramske skupine Smrk-av-ci, in ga preoblekli v pisatelja Ivana Cankarja, tako da je v tej vlogi učencem 1. in 2. VIO prvoosebno pripovedoval o življenju in delu pisatelja. Prebrali sta črtici Pehar suhih hrušk in Mater je zatajil, narisali pobarvanke z osebami iz črtic, pripravili križanko in kvize. V 3. VIO so učenke za delavnico izdelale igralno tablo v obliki skodelice kave, na kateri so učenci na podlagi predstavljenih podatkov o življenju pisatelja na sproščen način pridobivali znanje. V kulinarčni delavnici sta pripravili ter postregli vrhniške štruklje s skuto in suhimi slivami, raziskali vse o Cankarjevih prehranjevalnih običajih ter sladkorčke o njegovem življenju objavili v Knjižici drobnarij o Ivanu Cankarju.

4.3 Oblikovanje izvirnih naslovov raziskovalnih nalog

Pri raziskovanju in oblikovanju raziskovalne naloge je nadarjenim učencem pogosto v izziv tudi oblikovanje izvirnega naslova raziskovalne naloge. Raziskovalna naloga dobi naslov tako, da učenci staknejo glave in si izmislijo tri naslove, ki morajo biti inovativni, nenavadni in neobičajni, nato pa izberemo dokončni naslov. V tem koraku pride do izraza ustvarjalnost nadarjenega učenca, saj mora temo asociativno vpeti v izvorni besedni naslov. Učenci so raziskovalne naloge naslovili: *S književniki na KUL-ture, Krive so zvezde, Vampirski ugriz v revijalni tisk, Obleke ničesar ne rečejo, a vse povedo? O oblačilnem videzu v šoli, Braaaaaap! Brrraap! Motokros!, Pesem lesa, Misli z glavo in izberi kariero pravo, Lonček evrovizijskih besed, 400 in 13 razlogov za igro, Skrinjica lovrenških zakladov, Je slovenščina bedna? Lahko je vsevedna, radovedna, tajna ali bajna, Skodelica drobnarij Ivana Cankarja, Ali so odnosi med učitelji in učenci rožnati?, Iz čudežnih besed kuhamo bonton.*

Pri oblikovanju naslovov pridejo pri nadarjenih učencih do izraza višji, zahtevnejši procesi mišljenja, kognitivno vedenje in kompleksno mišljenje, saj se lahko res svobodno izrazijo, in osmislijo temo raziskovanja. Torej ne gre samo za strogo naravnano raziskovalno delo, temveč tudi za nekoliko razigrano poistovetenje učenca z naslovom, povezavo stroke in umetnosti izražanja, kar omogoča, da učenec sprejme nalogo za svojo in je na sami predstavitvi ter zagovoru tudi bolj suveren in sproščen.

4.4 Prepletanje predmetnih področij

V raziskovalnih nalogah se prepletajo številna in različna predmetna področja. Izstopalo je prepletanje slovenščine in tehnike (*Pesem lesa*), sicer pa je pogosto, da naloga iz slovenščine

poseže v sociologijo, psihologijo, pedagogiko, zgodovino in predvsem umetnost. Pri obdelavi podatkov in pripravi grafov stopijo v ospredje tudi matematična znanja.

4.5 Implementacija rezultatov raziskav v pouk in šolski prostor

Glede na poslanstvo raziskovanja to doseže svoj namen takrat, kadar lahko izsledke raziskav implementiramo v učni proces ali jih uporabimo kot kazalnike vrednot mladostnikov in njihovega delovanja, odnosov ter počutja v šolskem prostoru. Izvedba raziskovalne naloge nadarjenim učencem ne omogoča samo poglobljanja znanja v njim aktualne teme, temveč jih poučuje tudi o uspešnih, racionalnih načinih pridobivanja znanja ter o strategijah iskanja, izbiranja, organiziranja in ovrednotenja informacij, pomembnih za razumevanje in reševanje problemov. Opremi jih s samoregulacijskimi spretnostmi in kritičnim mišljenjem, ki jim bodo tudi v prihodnje omogočale stalno izpopolnjevanje znanja, delovanje in prilagodljivost v svetu nenehnih sprememb. V ospredju je globlje, konceptualno razumevanje raziskovane tematike, kompleksno razmišljanje – primerjanje, razvrščanje, sklepanje, utemeljevanje, analiziranje, ki od nadarjenega učenca zahteva jasnost izražanja, učinkovitost komuniciranja, zagovarjanje lastnih ugotovitev. Izpostaviti pa je treba tudi večšino sodelovanja, prizadevanje za skupne cilje in prevzemanje različnih vlog v skupini (Rutar Ilc, 2007).

5. Vpliv raziskovalnega dela na nadarjenega učenca

Ranko Ranković (2015) z NTC programom vzpodbuja pridobivanje funkcionalnih znanj, ki bodo nadarjenemu učencu omogočila razmišljanje in povezovanje znanja in oddaljitev od reprodukcije podatkov, ki so danes z informacijskimi tehnologijami hitro dosegljivi. Učence nasploh, predvsem pa nadarjene učence, moramo naučiti razmišljati, zato naj se učijo in raziskujejo z ugankami, asociacijami, risanjem, izkustvom, iskanjem idej. Nadarjeni učenec v raziskovalni dejavnosti podaja ideje, ki pripeljejo do novih idej. Na ta način razvija:

- radovednost, saj ga pridobljeni rezultati v raziskavi vodijo v nova raziskovalna vprašanja, le-ta pa terjajo nove raziskovalne odgovore;
- doslednost, saj mora podatke, pridobljene na podlagi raziskovalnih vprašanj, natančno analizirati, interpretirati, vrednotiti in utemeljevati, da hipoteze ovrže ali potrdi;
- vztrajnost, saj je raziskovanje fizično in psihično zahteven proces, pri katerem se dogodi, da motivacija upade ali raziskovalec celo obupa, vendar je lastnost nadarjenih učencev, da zastavljene naloge in cilje izpeljejo do konca;
- ustvarjalnost, ki vznikne v izvornih idejah in inovativnih metodah raziskovanja;
- samostojnost, izkazano s podajanjem idej in izpolnjevanjem zastavljenih nalog;

- timsko delo, saj delajo učenci raziskovalne naloge najpogosteje v dvojicah, takšna oblika dela pa zahteva skupno načrtovanje raziskave, dogovarjanje in izpeljavo;
- zanesljivost, ki jo razvijajo s tem, ko opravijo naloge, za katere so se z mentorjem in soraziskovalcem dogovorili;
- odgovornost, ki jo udejanjajo s sledenjem in izpolnjevanem dogovorjenih rokov.

Nadarjeni učenci znanje, ki so ga pridobili med raziskovanjem, širijo med druge otroke, jih navdušujejo z raziskovalnim delom, pritegnejo njihov interes za določeno temo. Za te otroke ne velja samo, da so inteligentni, temveč predvsem, da imajo zelo visok potencial, ki ga znajo v perspektivnih delovnih organizacijah prepoznati in ceniti.

6. Primerjava raziskovalnih pristopov identificiranih in neidentificiranih učencev

V raziskovalni dejavnosti radi sodelujejo tako identificirani kot neidentificirani učenci, nemalokrat delajo v dvojici. Za nadarjene raziskovalce velja, da so pri raziskavah vztrajni, dosledni, natančni, odgovorni, zanesljivi in ustvarjalni. Vsekakor so tudi bolj samostojni in potrebujejo manj vodenja. Nekateri pa imajo težave z delom v timu in raje raziskujejo sami. Dela v timu jih je potrebno učiti. Neidentificirani raziskovalci pa imajo velikokrat podobne veščine kot identificirani, vendar po navadi potrebujejo več vzpodbude in vodenja.

7. Zaključek

V članku sem predstavila dosedanje izkušnje z raziskovanjem v osnovni šoli. Ugotovila sem, da je raziskovalno dejavnost med nadarjenimi učenci nujno vzpodbujati in razvijati. Obstaja veliko zanimivih možnosti za nadaljnje povezane raziskave, ki bodo dale dodaten vpogled v naslovljeno področje.

Raziskovanje je nadgradnja pouka, je zabavno in še sedaj mi v ušesih in srcu odzvanja misel naše učenke, sedaj srednješolke, ki je dejala, da je bilo v osnovni šoli najbolj zabavno delati raziskovalne naloge in igrati v dramskem krožku. Zato bi se še enkrat vrnila v osnovno šolo!

Literatura

George, G. (1997). *Nadarjeni otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Rutar Ilc, Z. (2007). *Nekaj iztočnic za razmislek o ugotavljanju kompleksnih dosežkov oz. rezultatov s poudarkom na opisnih kriterijih in opisnikih*. [Power Point]. Pridobljeno s

https://www.zrss.si/.../pkp/.../ugotavljanje_kompleksnih_dosezkov_zora_rutar_ilc.ppt.

Rajović, R. (2015). *Nema znanja od bubanja*. Pridobljeno s <http://www.mojnovisad.com/vesti/dr-ranko-rajovic-nema-znanja-od-bubanja-id2955>

Zveza za tehnično kulturo Slovenije (2019). *Razpis. Mladi raziskovalci*. Pridobljeno s

<https://www.zotks.si/raziskovalci/razpis>

Sonja Rak Založnik: Raziskovalna naloga in nadarjeni učenci

OŠ Ob Dravinji, Slovenske Konjice

sonja.rak@obdravinji.si

Lektorirala: Majda Rak, prof. slj

POVZETEK

Učitelj hitro zazna učence, ki potrebujejo več dodatne razlage in pomoči ter tiste, ki so učno zmožnejši, ustvarjalnejši in so pri pouku aktivnejši. Slednjim ponuja ustrezne pogoje za delo tako, da prilagaja vsebine, oblike in metode dela v času pouka, jim ponuja druge oblike individualne in skupinske pomoči, išče aktivnosti, ki spodbujajo in razvijajo njegove potenciale ipd. Med predlaganimi oblikami dela z nadarjenimi učenci je omenjena tudi izvedba raziskovalne naloge, kjer učenci odkrivajo in poglobljajo znanja ter se seznanjajo z znanstvenim pristopom v raziskovanje (priprava anket, intervjuvanje, obdelava podatkov ...). Pri tem jih spodbujamo k samostojnemu delu in kritičnemu mišljenju.

V prispevku bom predstavila, kako smo se raziskovalnih nalog lotili v preteklih letih in kako letos. V že izdelanih raziskovalnih nalogah, Skupaj z zmajem iz Konjiške gore prebudimo ekološko zavest mladih in Od starih staršev do pravnukov, smo raziskovali ekološke teme – odpadki, pomen ločevanja, voda, zrak, okolje, hrana. Letošnje leto smo se lotili raziskovanja podnebnih sprememb in to z učenci 5. razredov, ki se s to obliko aktivnosti srečujejo prvič.

KLJUČNE BESEDE: opredelitev nadarjenih učencev, delo z učenci, raziskovalne naloge.

ABSTRACT

It does not take much time for an educator to identify learners with specific learning disabilities, as well as identifying gifted and very active learners. The latter are, when recognized, provided with an effective learning classroom environment, by tailoring the teaching methods, strategies, learning pace and content to their needs. Educators provide different types of individual and group work for gifted learners and seek for activities that encourage their potentials. One of the recommended strategies for gifted learners is also planning and conducting a research paper, where learners learn and deepen their knowledge and get in touch with the scientific approach to research work (how to make a survey, an interview, data processing etc.). When learning these strategies, learners are being encouraged to implement a great deal of individual effort and critical thinking.

In the following paper, I will talk about the design and the execution of all the research papers we have done in the past including this year's research paper. All the past research papers, such as "Lets awake the ecological awareness amongst the young with the help of the Slovenske Konjice dragon" and "From our grandparents to their grandchildren" were ecologically oriented. Students have been exploring the waste problems, the importance of recycling, water and air pollution, healthy environment and food.

This year's fifth graders have been introduced with this type of activity for the first time. They have been exploring the topic of climate changes.

KEYWORDS: classification of the gifted students, work with gifted students, research papers.

UVOD

Učiteljica angleškega in nemškega jezika me je »povabila« k pisanju članka o nadarjenih učencih. Prva reakcija je bila: »Saj ne vem, o čem bi pisala, nismo delali nič kaj posebnega.« Sledil je nekajminutni »brain storming«, z njim pa cel kup aktivnosti, ki smo jih izvajali in jih še vedno izvajamo: sobotne šole, tabori, kreativne delavnice, tekmovanja, likovni in literarni natečaji, raziskovalne naloge ...

OPREDELITEV NADARJENOSTI IN RAZISKOVALNE NALOGE

V SSKJ je nadarjenost definirana kot »sposobnost hitro, brez večjega navora pridobiti si potrebno znanje, spretnost za dobro opravljanje kake dejavnosti« (http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=nadarjenost&hs=1; 4. 1. 2019).

Nadarjenih učencev pa ne moremo uvrstiti v eno samo homogeno skupino, saj se njihova nadarjenost kaže v različnih obsegih in oblikah. Med nadarjene uvrščamo učence z visokimi dosežki in tudi tiste, ki imajo potencialne možnosti za visoke dosežke na področju splošno intelektualnih sposobnosti, ustvarjalnosti, na specifično akademskem področju, na področju vodenja, umetnosti ter na psihomotoričnem področju.

Odkrivanje nadarjenosti poteka v treh korakih:

EVIDENTIRANJE - upoštevajo se: učni uspeh, izjemni dosežki na različnih področjih - likovno, glasbeno, športno ..., učiteljevo mnenje, ki je bilo oblikovano med vzgojno-izobraževanim procesom, tekmovanja, hobiji ter mnenje svetovalne službe. V skupini evidentiranih učencev so izbrani vsi učenci, ki izpolnjujejo vsaj enega od napisanih kriterijev.

IDENTIFIKACIJA - učenci so testirani s testoma ustvarjalnosti in inteligentnosti, ocenijo jih s posebno lestvico za ugotavljanje nadarjenosti in zajema naslednja področja: sposobnost sklepanja, ustvarjalnost, motiviranost in interesi, vodstvene sposobnosti, telesno-gibalne sposobnosti, izjemni dosežki na različnih področjih (umetniških itd.). Če vsaj na enem izmed testov takšen učenec dosega nadpovprečen rezultat, se uvrsti med 10 % najboljših učencev ter je prepoznan kot nadarjen. Svetovalna služba skupaj z razrednikom seznanja starše o rezultatih testiranja, da je bil njihov otrok prepoznan kot nadarjen in pridobi še njihovo mnenje.

INDIVIDUALIZIRANI PROGRAM - za učenca se pripravi individualizirani program. V njem se opredelijo učenčeva močna področja ter predlagajo dejavnosti, s katerimi bi lahko razvijal svoje potenciale. Pri tem sodelujejo tudi starši in učenec, od katerih prav tako pridobimo mnenja.

Koncept dela z nadarjenimi učenci (Koncept, 1999) predlaga kar nekaj dejavnosti, ki omogočajo drugačen način dela: notranja diferenciacija, fleksibilna diferenciacija, dodatni pouk, obogatitveni programi (sobotne šole itd.), interesne dejavnosti, dnevi dejavnosti, kreativne delavnice, raziskovalni tabori, projektno delo, izvedba raziskovalne naloge, priprava za udeležbo na tekmovanjih, programi za razvijanje socialnih spretnosti, programi za osebni in socialni razvoj (socialne igre, mladinske delavnice ipd.), hitrejše napredovanje, osebno svetovanje učencem in staršem (http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf, 19. 2. 2019).

ČEMU RAZISKOVALNE NALOGE?

Ljudje smo zelo radovedna bitja, zanima nas vse okoli nas. Ves čas vede ali nevede zbiramo informacije, ki nas obdajajo, jih preverjamo in iz njih delamo zaključke.

Pri raziskovalni nalogi se učenci srečajo z raziskovalnim delom (prebirajo literaturo, pripravljajo anketne vprašalnike, anketirajo, obdelujejo in zapisujejo podatke, sklepajo), se navajajo na samostojnost in odgovornost, širijo in poglobljajo znanja, spoznavajo samega sebe in svoja močna področja, potrjujejo lastni talent in sposobnosti, razvijajo besedno izražanje, splošno razgledanost ter spretnosti pojasnjevanja, utemeljevanja idej in stališč ter logičnega mišljenja in sklepanja, uporabljajo sodobno komunikacijsko tehnologijo ter razvijajo pozitivne izkušnje in doživetja.

GLAVNI DEL: PREDSTAVITEV IZDELAVE RAZISKOVALNIH NALOG

Z izdelavo raziskovalne naloge sem se srečala že pred leti, ko mi je vodstvo šole namenilo eno uro na teden za delo z nadarjenimi učenci. Nastali sta zanimivi raziskovalni nalogi, ki so ju učenci predstavili tudi na Občini Slovenske Konjice, in sicer na natečaju za raziskovalno delo osnovnošolcev. V letošnjem letu sem k temu načinu dela spodbudila tudi prepoznane nadarjene učence petih razredov.

Predstavitev preteklih raziskovalnih nalog

V šolskem letu 2007/2008 je 16 učencev 6. in 7. razredov raziskovalo o potrošniški družbi, ki nas sili v nakupovanje različnih izdelkov, ki po uporabi postanejo odveč. Ko odpadki pristane v košu za smeti, nas njegova nadaljnja pot ne zanima več. Količine odpadkov se strmo povečujejo, kar ogroža zdravje ljudi in kakovost okolja. Raziskovalno nalogo smo poimenovali **Skupaj z zmajem iz Konjiške gore prebudimo ekološko zavest mladih.**

Cilji naloge so bili: ugotoviti, če učenci ločeno zbirajo odpadke doma in v šoli, ali je ločevanje za učence pomembno, kje dobijo informacije o ločevanju, kateri so najpogostejši razlogi oz. izgovori, da ne ločujemo, kako bi zmanjšali količino odpadkov ter kako bi sankcionirali tiste, ki ne ločujejo dosledno in še vedno smetijo.

Naloge so se lotili tako, da so najprej pripravili teoretična izhodišča povezana z odpadki in recikliranjem ter kako odpadki vplivajo na kakovost življenja. S pomočjo različnih virov so učenci pridobili zahtevane informacije in podatke. Sledilo je oblikovanje hipotez in anketnega vprašalnika. Učenci so zapisovali vprašanja in jim dodali možne odgovore. Skupaj smo oblikovali vprašalnik z enajstimi vprašanji odprtega in zaprtega tipa. V raziskavi je sodelovalo 197 anketirancev iz treh osnovnih šol (OŠ Loče, OŠ Zreče in OŠ Ob Dravinji), in sicer anketiranci 4., 6. in 9. razredov.

Vrnjene anketne vprašalnike so učenci pregledali, izločili neveljavne in jih analizirali. Rezultate štetja so prikazali v preglednicah in prikazih ter jim dodali ugotovitve. Samo nekaj učencev je znalo izdelovati preglednice ter prikaze v Excelovem programu, zato so se naučili tudi uporabe le-tega. Na koncu so pregledali, potrdili ali opustili predvidevane hipoteze, dodali slike in fotografije ter dokončno oblikovali nalogo.

Drugo raziskovalno nalogo z naslovom **Od starih staršev do pravnukov** so izdelali učenci 6. in 7. razredov. Pri izvedbi je sodelovalo 7 učencev, ki so raziskovali osnovne pogoje za človekovo življenje (pitna voda, čist zrak, okolje, zdrava prehrana in umirjeno življenje) ter opažanja, da je narava vedno bolj onesnažena, da so se načini pridelovanja hrane spremenili, z njimi pa tudi naše prehranjevalne navade. Ugotavljali so, kakšno hrano so jedli njihovi dedki in babice, ko so bili še otroci, kaj jemo danes in predvidevali, kakšno hrano bodo ponudili svojim potomcem.

Cilji raziskave so bili: ugotoviti, kaj so anketiranci jedli za zajtrk, kosilo in večerjo, ob praznikih in nedeljah, kaj stari starši najpogosteje ponudijo vnukom, kaj bi anketirani ponudili svojim vnukom, kakšno je stanje vode, odpadkov, zraka in življenja nasploh ter dano stanje primerjati s preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo.

Uporabili so anketni vprašalnik s štirimi sklopi; obroki, kaj dedki in babice ponudijo vnukom, stanje okolja, zanimivosti o življenju. Učenci so anketo med 41 anketiranci izvedli ustno. Anketirali so 20 učencev OŠ Ob Dravinji in 21 starih staršev in varovancev Lambrechtovega doma v Slovenskih Konjicah. Predvsem slednje je bila za učence zanimiva izkušnja, saj so bili prvič v stiku z varovanci doma.

Sledila je obdelava podatkov, izdelava preglednic in prikazov, zapisovanje mnenj. Dodali so teoretičen del, pregledali ter potrdili ali opustili predvidevane hipoteze, dodali slike in

fotografije ter dokončno oblikovali nalogo. Učenci so bili pri tem bolj samostojni, saj so štirje od njih že sodelovali pri prvi raziskovalni nalogi.

Kako pa letos?

V razredu je bilo prepoznanih veliko nadarjenih učencev. Skupaj s starši smo oblikovali individualni program dela. Poleg aktivnosti v času pouka, individualizacije, diferenciacije, vključitve v različna tekmovanja (Logika, Cankarjevo in Vegovo tekmovanje, Ekokviz, Kresnička), projekte, likovne in literarne natečaje, popoldanske delavnice sem učencem ponudila možnost sodelovanja pri raziskovalni nalogi. K njej so pristopili vsi nadarjeni učenci. Preden smo pričeli, sem učencem predstavila načrt dela. Na prvem srečanju sem podala temo raziskovanja - podnebne spremembe, saj zadnje čase o tem veliko poslušamo in se pogovarjamo. Tema je sicer učencem abstraktna in manj zanimiva.

S tem načinom dela so se srečali prvič, zato sem jim na začetku v grobem predstavila potek. Pokazala sem jim nekaj primerov izdelanih nalog. Izluščili smo glavne dele raziskovalne naloge: naslovna stran z vsemi potrebnimi podatki, kazalo, povzetek, uvod s cilji, hipotezami in raziskovalno metodo, vsebinski del (teoretični del, način prikazovanja podatkov, preverjanje hipotez), zaključek, kjer podamo ugotovitve ter vire. O vsakem delu smo se podrobneje pogovorili.

Sledilo je iskanje virov, brskanje in iskanje podatkov (v knjigah, revijah in po spletu) o podnebnju, podnebnih spremembah, topli gredi, toplogrednih plinih, vplivu podnebnih sprememb na zdravje ljudi in pridelavo hrane, kakšne so posledice. Opozorila sem jih tudi na pravilno citiranje virov.

Po pregledu zbranega teoretičnega dela so učenci razmišljali, kakšna vprašanja bi postavili anketirancem druge in tretje triade ter koliko vedo o podnebnih spremembah. Predvidevali so, da mlajši o tem ne vedo veliko, starejši pa bi morali vedeti več, saj določene podatke slišijo v času pouka, v dnevno informativnih novicah, o tem prebirajo na spletu. Ker so informacije in določene vsebine iskali sami, so tudi nekatera anketna vprašanja oblikovali samostojno, pri drugih sem jih samo usmerjala. S skupnimi močmi je nastal anketni vprašalnik s 17 vprašanji zaprtega in odprtega tipa. Odločili smo se, da anketo izvedemo v 5. in 9. razredu.

Med prvimi so anketo reševali anketiranci 9. razredov. Nadarjeni učenci so odšli v razrede in razdelili vprašalnike. Anketiranci so povedali, da so vprašanja podobna kot na testu.

Ko so učenci zbrali vse ankete, je sledila analiza podatkov v popoldanskih delavnicah ter v času pred poukom. Pri tem so koristno uporabili znanja o podatkih, o katerih smo se učili na začetku šolskega leta. V paru so pregledovali vprašalnike ter jih analizirali. Pri tem so imeli največ težav pri odgovorih odprtega tipa, saj velikokrat niso znali prebrati zapisanega ali pa danega odgovora

niso mogli uvrstiti v skupine. Za vsako od vprašanj so izdelali »črtnični« zapis ter poleg zapisali število odgovorov. Pri vprašanjih, kjer so anketirani podajali opisne odgovore, so učenci le-te uvrščali v skupine.

Na eni izmed delavnic so si po napornem štetju pripravili pohorsko omleto. Pri tem jim je pomagala ga. Brina Meško.

Ko smo uredili in zbrali vse podatke, smo nadaljevali z delom v računalniški učilnici. Učencem sem najprej pokazala, kako se oblikuje preglednice in prikaze v programu Excel. Nato so sami poskusili z izdelavo. Večino prikazov je naredil učenec, ki je bil prepoznan kot nadarjen na računalniškem področju. Rezultate so še uredili v preglednicah in prikazih.

V naslednjih tednih sledi oblikovanje sklepov, potrjevanje ali zavračanje naših hipotez, oblikovanje zaključka ter zapis raziskovalne naloge. Rezultate bomo predstavili učencem šole po šolskem radiu.

Na zelenici pred šolo so v lanskem letu učenci 8. razredov pod mentorstvom ge. Jane Novak Vehovar izdelali in postavili vremensko hišico. V začetku oktobra so nam le-ti razložili, kako vremenska hišica deluje in kako odčitavamo meritve. Učenci vsak dan od novembra dalje odčitavajo in zapisujejo naslednje meritve: temperatura, zračni tlak, vlažnost, smer vetra. V razredu nato izpolnijo tabelo še z drugimi podatki (vreme, opažanja). Opažanja smo hkrati povezali s tekočo učno snovjo. Rezultate spremljanja bomo dodali v raziskovalni nalogi.

ZAKLJUČEK

Učenci so bili kreativni, delovni in zavzeti. Radi so prihajali na delavnice ter dodatne ure pred poukom. Ob vsakem vremenu so zapisovali meritve v vremenski hišici. Pri tem so se naučili veliko novih in uporabnih znanj, ki jih bodo lahko koristno uporabili tekom šolanja. Za učitelja je priprava in izdelava raziskovalne naloge s tako mladimi učenci kar težka, saj je potrebno zelo veliko usmerjanja in pomoči.

Učenci so spoznali, da sami premalo vedo o podnebnih spremembah. Podali so predlog, da bi za 2. triado izdelali družabno igro, kjer bi s poučnimi vprašanji spoznavali problematiko podnebnih sprememb.

LITERATURA

Belšak Šel,N. (2018). *Priročnik z navodili za izdelavo raziskovalne naloge*. Pridobljeno 19. 2. 2019 s https://www.bistra.si/images/raziskovalne-naloga/Priro%C4%8Dnik_z_navodili_za_izdelavo_raziskovalne_naloga.pdf.

Bezić, T., Holc, N. *Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v slovenski osnovni šoli*. Pridobljeno 19. 2. 2019 s https://www.echa-oesterreich.at/Archiv/7_echa_tage/PDFs/

- Predstavitev%202_ Echa.pdf.
- ZRC SAZU. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Pridobljeno 4. 1. 2019 s http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=nadarjenost&hs=1; 4. 1. 2019.
- Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci*. Pridobljeno 19. 2. 2019 s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf.
- Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M., Purgaj, S. (1999). *Koncept – Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Pridobljeno 18. 2. 2019 s <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Danijela Radjen: Ustvarjalno medijski izziv nadarjenih učencev

OŠ Globoko

danijela.radjen@guest.arnes.si

Lektorirala: Nataša Plevnik, prof.

Izvleček

Pomembna skupina učencev, ki potrebuje posebno pozornost, so nadarjeni učenci. Njihovo vedenje, aktivnost in znanje lahko presegajo šolske okvirje, zato sem mnenja, da je potrebno omogočiti obogatitvene programe v skladu z možnostmi posamezne šole. Ob prenovi postopka identifikacije nadarjenih učencev v tretjem triletju osnovne šole je bila zame zanimiva ocenjevalna lestvica za učitelje, ki ocenjuje nadarjenost učenca na filmskem področju. Povezala sem lastno znanje izvajanja, zdaj že vrsto let, video krožka z aktivnostmi že identificiranih nadarjenih učencev. Do sedaj se je krožek pokazal kot uporabna dejavnost pri omogočanju aktivnega, sodelovalnega in hkrati samostojnega razvijanja potencialov nadarjenih učencev. V prispevku sem se osredotočila predvsem na praktično delo pri uporabi video zapisa, ki zajema širok spekter delovanja – od potrebne domišljije, zasnove ideje, scenarija, razdelitve dela, do vztrajnosti in medsebojnega sodelovanja. Skozi lastno prakso, kot mentorico video krožka, se vse pogosteje odraža presežek učenca nad učiteljevim znanjem na področju multimedije. To je omogočilo tudi mojo rast ob delu z učenci. Zaznava se tudi, da ima uporaba digitalnih medijev v tovrstni spodbudni aktivnosti velik motivacijski faktor za raziskovanje, reševanje problemov, sodelovanje in ustvarjanje. Skozi primer dobre prakse sem se dotaknila tudi pomembnosti večletnega trajanja določenega programa. Pri nas smo zajeli učence od 7. do 9. razreda.

Abstract:

An important group of students who need special attention are gifted pupils. Their behavior, activity and knowledge can go beyond school frames, so I believe that enrichment programs should be enabled in accordance with the capabilities of each school. Upon revamping the process of identification of talented pupils in the third

period of elementary school, I was interested in an evaluation scale for teachers who assessed the student's talent in the film field. I have linked my own knowledge to the implementation, for many years now, of video club activities for already identified gifted pupils. So far, the club has proven to be a useful activity in the field of enabling active, cooperative and at the same time independent development of the talents of gifted pupils. In my essay, I have focused primarily on the practical work of using a video that covers a wide range of activities - from the necessary imagination, the concept of the idea, the script, the division of labor, to perseverance and cooperation. Through my practice, as a mentor of a video club, the surplus of the student over the teacher's knowledge in the field of multimedia is increasingly reflected; this has also enabled me to grow when working with pupils. It is also recognized that the use of digital media in such stimulating activities has a great motivational factor for research, problem solving, cooperation and creation. Through the example of good practice, I have pointed at the importance of the multiannual duration of a particular program. We have taken pupils from 7th to 9th grade.

Ključne besede: nadarjeni učenci, video zapis, film, interes, ustvarjalnost, vztrajnost, medsebojno sodelovanje

Izbira definicije nadarjenosti za uporabo v praksi

Pri pripravi na pisanje sem nameravala začeti članek z opredelitvijo nadarjenosti. Ugotovila sem, da je zaradi različnih pristopov k definiciji nadarjenih uvod na podoben temo, kot je moja, več ali manj enako zastavljen. Zasedila sem misel Lloyda Spencerja iz leta 1991: »Definicija nadarjenega otroka je otrok, pri katerem postanejo definicije nadarjenosti nepomembne.« (George 1997, str. 18). V nadaljevanju George zaradi različnih definicij nadarjenosti vabi naj vsak učitelj oblikuje lastno delovno definicijo. Moja je oblikovana po Jurmanu (2004, str. 268), ki pravi da »... nadarjenost pomeni imeti posebno značilnost, ki se pojavlja le pri redkih posameznikih, vendar jih v celoti ločuje od vseh drugih predvsem po velikem energetskega potencialu.« Ta energetski potencial opažam pri aktivnem soustvarjanju video zapisov v obliki ustvarjalnosti, motivacije, vztrajnosti, sposobnosti in produktivnosti. Sposobnost in motivacijo, ki jo imenuje predanost nalogi in ustvarjalnost, navaja v svoji definiciji tudi Joseph Renzulli (v Juriševič, 2012). Raje kot besede nadarjenost se poslužuje termina nadarjeno vedenje, ki je sestavljeno iz treh značilnosti: nadpovprečne splošne in/ali specifične sposobnosti, izredne predanosti nalogi (motivacija) in visokega nivoja ustvarjalnosti. Ta tako imenovani trikrožni model nadarjenosti je za pedagoške namene med najbolj uporabnimi. Renzulli še dodaja, da so nadarjeni tisti učenci, ki so sposobni razviti ta niz značilnosti in jih uporabiti na katerem koli področju.

Na kratko o odkrivanju nadarjenih učencev

Za odkrivanje in identifikacijo nadarjenih učencev se tudi na naši šoli poslužujemo treh korakov po Konceptu odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999): evidentiranje, identifikacija in seznanitev staršev ter pridobitev njihovega mnenja. Identifikacija evidentiranih učencev praviloma poteka v 4. razredu, v katerega vključimo naslednja merila:

- test sposobnosti,
- test ustvarjalnosti,
- ocena učiteljev.

- Oba testa izvede zunanja strokovna oseba z izobrazbenim profilom psihologa.

Ocenjevalne lestvice nadarjenosti (OLNAD07), ki jih uporabljajo učitelji pri ocenjevanju učenčeve nadarjenosti, so sestavljene iz osmih lestvic, od katerih vsaka pokriva svoje področje. Zajeta področja so učno, vodstveno, telesno-gibalno, tehnično, glasbeno, likovno, literarno in dramsko. Vsaka lestvica ima 8 trditev, ki opisujejo nadarjeno vedenje učenca za določeno področje, pri katerih se označi ustrezno stopnjo 7-stopenjske lestvice, pri čemer 1 pomeni »sploh ne velja« in 7 »popolnoma velja«. Za izpolnjevanje lestvice mora učitelj opazovanega učenca poznati oziroma slediti njegovemu delovanju vsaj tri mesece. Na naši šoli izpolnita ocenjevalne liste najmanj dve razredni učiteljici in sicer učiteljica, ki je poučevala v letu prej in učiteljica, ki poučuje isti razred v letu identificiranja. Učiteljici se praviloma posvetujeta še s šolsko svetovalno delavko. Posamezne ocenjevalne liste izpolnijo tudi ostali učitelji, ki se na svojem področju srečujejo z evidentiranim učencem. S tem se trudimo, da je ocena čim bolj verodostojna in objektivna.

V primeru, da je učenec, ki je v postopku identifikacije, v tretjem triletju, se izpolni še deveta lestvica. Ta pokriva filmsko področje (Slika 1).

OLNAD07 – FILMSKO PODROČJE
Zavod RS za šolstvo, 2008

Splošna učiteljica, splošni učitelj
Identifikacija nadarjenih učencev je odgovorno delo, ki poleg rezultatov psiholoških preiskav vključuje učiteljevo oceno učenca. Prosim vas, da natančno preberete vsako trditev in ocenite (tako da obkrožite), v kolikšni meri opisano vedenje za določenega učenca velja. Pri tem sbrirate ocene od 1 (ne velja) do 7 (popolnoma velja). Na koncu sestavite točke in jih zapišite v okvir SKUPAJ TOČK.

PRIMEK IN IME UČENCA: _____ RAZRED: _____
PRIMEK IN IME OCENJEVALCA: _____ DATUM: _____

	ne velja	pragmatično ne velja	delno velja	vredno velja	popolnoma velja	Popolnoma velja
1. Med pripovedovanjem zna vzdrževati pozornost poslušalcev.	1	2	3	4	5	6 7
2. Zgodbo si lahko predstavlja v slikah.	1	2	3	4	5	6 7
3. Zanima se za filmske dejavnosti.	1	2	3	4	5	6 7
4. Rad fotografira.	1	2	3	4	5	6 7
5. Rad obiskuje filmske predstave in gleda filme.	1	2	3	4	5	6 7
6. Zna dobro opazovati vedenje drugih.	1	2	3	4	5	6 7
7. Ima občutek za kompozicijo (zna razporediti elemente v sliki).	1	2	3	4	5	6 7
8. Za svoje delo na filmskem področju si postavlja visoke cilje.	1	2	3	4	5	6 7

SKUPAJ TOČK: _____
(maks. = 56) FILM

Podpis: _____

imeni tako učenca kot učenka.

SKUPAJ TOČK PO INTERPOLACIJ: **FILM** _____
(vpiše SD)

Slika 1

Oblike dela z nadarjenimi učenci

V Beli knjigi o izobraževanju in vzgoji je med drugim navedeno, da je potrebno nadarjenim učencem omogočiti celostni osebni razvoj, ki jim bo omogočal optimalno razvijanje njihovih potencialov (Bela knjiga, 2011, str. 338). Na podlagi želja in šolske ponudbe pripravimo za nadarjene učence individualizirane programe, v katerih opišemo različne dejavnosti, ki jih v okviru programa tudi izvajajo. Poleg notranje diferenciranega pouka, dodatnega pouka, interesnih dejavnosti, priprav na različna tekmovanja (športna, matematična, jezikovna, družboslovna, naravoslovna), seminarских in raziskovalnih nalog ter udeležbe na različnih projektih, sodelovanja pri pripravi in izvedbi šolskih in krajevnih kulturnih prireditev, skoraj vsako leto vsaj polovica nadarjenih intenzivno sodeluje in soustvarja na video krožku.

Spodbuda in motivacija za sodelovanje v video krožku

Čeprav je osnova za vključevanje v različne dejavnosti prostovoljna izbira, učence kljub temu motiviramo, jih spodbujamo, da krepijo svoje potenciale skozi aktivno delovanje. Vključevanje v video krožek, kakršnega smo si zastavili na naši šoli, poleg interesa zahteva še vztrajanje, samostojno angažiranost in timsko delo. Pred leti so trije učenci, ki so bili že dve leti vključeni v krožek, podali idejo, da bi ob vključitvi novih članov v krožek, preverili njihovo razmišljanje o tovrstnem ustvarjanju in hkrati pripravljenost na sodelovanje. Pripravili smo vprašalnik, ki smo ga priredili po ocenjevalni lestvici nadarjenosti, ki pokriva filmsko področje (slika 1). Vprašalnik vsebuje sledeče trditve:

- Rad/a pripovedujem in drugi mi radi prisluhnejo.
- Zgodbo si lahko predstavljam v slikah.
- Rad/a uporabljam digitalne pripomočke za ustvarjanje in ne le kratkočasenje.
- Rad/a obiskujem filmske predstave in gledam filme.
- Znam dobro opazovati vedenje drugih.
- Imam občutek za razporeditev elementov v sliki.
- Znam sodelovati v skupini.
- Rad/a se preizkusim v različnih vlogah/dejavnostih.

Skozi leta se je vprašalnik izkazal kot primeren pripomoček pri uvodni predstavitvi dela v video krožku in spodbudi pri razmišljanju o lastnem doprinosu k aktivnosti. Primerno je poudariti, da ta vprašalnik nima izločevalnega pomena.

Ključni motivacijski element pri delovanju v krožku se je izkazalo zaupanje mentorja v presojo učencev pri zmožnosti samostojnega pristopa k dogovarjanju, pripravi in sestavi posameznega filmskega projekta. Prva generacija učencev, ki so delovali v video krožku, so s pomočjo

mentorja zastavili cilje za pridobitev kompetenc. Tako kot vprašalnik so tudi ta izhodišča že vrsto let del krožka.

Namen in cilj video krožka

Splošno je razširjeno prepričanje, da današnja mladina kar samodejno obvlada digitalno tehnologijo. Obvlada uporabo medijske in komunikacijske tehnologije. Nekateri učenci imajo znanje o digitalni tehniki, ki se nahaja na trgu, poznajo različne računalniške programe za obdelavo fotografij in posnetkov. Tu se zopet nudi možnost posameznim učencem, da širijo svoje tehnično znanje. Sicer pa tehnično znanje, potrebno pri video snemanju, pomeni predvsem poznavanje objektiva kamere in snemanje zvoka. K osnovnim tehničnim veščinam spada tudi poznavanje zakonitosti montaže posnetkov. Tehnično opismenjevanje je torej eden od ciljev video krožka. Splošni cilj krožka sta razumevanje in praktična raba medijev za izdelavo video zapisa (osnovne zakonitosti o značilnosti in delu z mediji in v medijih, pisno izražanje, priprava scenarija, režija, snemanje, igranje, montaža oziroma urejanje v računalniškem programu), katerega so končni namen izdelki v obliki kratkih filmov v različnih žanrih.

Pri zastavljanju veščine, ki jo bodo razvijali skozi video ustvarjanje, smo sestavili naslednje izhodiščne točke:

- uporaba domišljije za zasnovo ideje,
- skupne misli združujemo v smiselni scenarij,
- vsaka vloga in aktivnost sta pomembni,
- enakovredna razdelitev dela – igralci, snemalci, režiser,
- krepimo vztrajnost in sodelovanje – vztrajnost je lepa čednost, sodelovanje še lepša,
- dokončan izdelek je naš uspeh.

Ob koncu šolskega leta nam poleg izdelkov, ki so bili skozi leto ustvarjeni, za evalvacijo in razmislek o skupnem delu služijo tudi našete točke. Učencem tako omogočim še vpogled na lastno sodelovanje in kritični pristop do svoje angažiranosti. Izkazalo se je, da je primerno biti del video krožka vsaj dve leti, saj so večinoma v drugem letu učenci samozavestnejši in drznejši glede izražanja svojih zamisli skozi gibljive slike. Preko teh dejavnosti si tako krepijo tudi dobro samopodobo in višajo samozavest, nabirajo različne izkušnje in izgrajujejo čustvene in osebnostne temelje.

Vloga mentorja video krožka

Zaradi lastne angažiranosti in izkušenj v medijskem svetu sem osnovno tehnično znanje lahko podajala sama. V skoraj vsaki generaciji se najde tudi učenec, ki prispeva k širjenju znanja o različni digitalni tehnologiji in uporabnih računalniških programih. Zato je potrebno, da sem kot mentor odprta do pridobivanja znanja tudi preko učencev. Tako krepimo medsebojno zaupanje, sodelovanje in sproščeno vzdušje.

Največji izziv mentorja je, kako spodbuditi učence, da bodo delovali in raziskovali čim bolj samostojno in predvsem odgovorno. Pogosto se je izkazalo, da se prehitro navdušijo in delujejo na prvo žogo. V tem primeru sem pristopila tako, da sem jim pomagala spoznati, da prva ideja ni nujno tudi najboljša, in sem pomagala pri razvijanju in oblikovanju njihove izhodiščne ideje. Zgodi se tudi nasprotno, da se ne morejo odločiti, o čem bi govoril film. Tu kot mentor pomagam tako, da jih spodbujam pri naštevanju tem, ki bi lahko prišle v poštev. Druge, ki so si temo že izbrali, lahko opozorim na bogastvo možnih pristopov v okviru izbrane tematike. Pogosto se je potrebno vključiti tudi pri delitvi vlog in aktivnosti. Tu se odločimo glede na karakteristike posameznikov in njihovih želja.

Izdelki, ki so nastali v desetletnem obdobju

Video krožek poteka na naši šoli že deseto leto. Nekatera leta so bila bolj filmsko in žanrsko bogata, ves čas skrbimo za video zapis pomembnih šolskih prireditev in aktivnosti. Preizkusili smo se pri izdelavi različnih žanrov: dokumentarni filmi EKO film, Naša šola zdrava šola, EU folio; medpredmetno povezovanje z igranimi filmi Potovanje v zgodovino antike, Obvladamo nemščino, Ustanovitev mesta Tebe, Jazon in Medeja, Če bi bil človek elektrarna; posnemovalni igrani filmi Očkov vrtec; sporočilni filmi Razred enakosti; animirani filmi Skriti zaklad na gradu. Nekaj let zapovrstjo je skupina učencev ustvarjala šolski informativni program, ki je vseboval aktualne šolske novice, poučne razširjene teme iz različnih šolskih predmetov, igrane uprizoritve z aktualnimi najstniškimi temami. Program so poimenovali Zabavno. com.

Zaključek

Na koncu se vračam na začetek. Ko sem razmišljala o naslovu prispevka, sem tehtala med dvema možnostima: Ustvarjalno medijski izziv za nadarjene učence ali Ustvarjalno medijski izziv nadarjenih učencev. Izziv za nadarjene učence sem si razlagala, da so učenci s strani mentorja ves čas vodeni in se jim izzivi ponujajo brez izbire. Medtem ko izziv nadarjenih učencev izkazuje nekaj predznanja in dinamično delovanje od idejne zasnove do končnega izdelka. Vlogo mentorja učencem v video krožku vidim predvsem v tem, da je učitelj odprt za

njihovo nadarjenost in predznanje. Pomembno je, da jih spodbuja k vedno višjim ciljem ter se poslužuje takšnih dejavnosti, ki učencem predstavljajo izziv in željo po spoznavanju in nadgrajevanju svojega znanja z novim znanjem. Le na tak način bomo v družbi dobivali ljudi, ki bodo imeli razvito široko paleto znanja in veščin za sodoben čas.

Literatura:

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

George, D. (1997). Nadarjeni otrok kot izziv. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Juriševič, M. (2012). Nadarjeni učenci v slovenski šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Jurman, B. (2001). Inteligentnost, nadarjenost, ustvarjalnost. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva d. o. o.

Mag. Majda Rižnar: Krožek moj maribor v luči napredka nadarjenih učencev

OŠ Draga Kobala Maribor

majda.riznar@os-dragakobala.si

Lektorirala: Tatjana Praprotnik Žaucer, prof.

IZVLEČEK

Na OŠ Draga Kobala Maribor od leta 2007 obstaja po mnenju stroke unikaten krožek Moj Maribor. Obiskujejo ga zlasti učenci 2. VIO, vsa leta ga vodi ista mentorica. Zasnovan je tripartitno, saj v njem sodelujejo učenci, občasno njihovi starši in dva učitelja spremljevalca. Učimo se drug od drugega in širimo obzorja znanja in spoznanj, rušimo tabuje, segamo tudi na področje različnih religij. Tedensko poteka srečanje krožkarjev, enkrat mesečno ob sobotah pa ekskurzija. Ekskurzije niso omejene na obiskovanje muzejev, galerij in cerkva. Obiskali smo npr. zaključek Tibetanskih dni v Mariboru leta 2008, se na Hipodromu v Kamnici preizkusili v jahanju, se srečali z romsko aktivistko Jasmino Ahmetaj, obiskali časopisno hišo VEČER in RTV hišo pod Pekrsko gorco, prisostvovali praženju kave v pražarni v Belokranjski ulici, obiskali orglarsko delavnico v Hočah (ko je še delovala), bili na obisku pri Društvu slepih in slabovidnih v Gospejni ulici, bili deležni predstavitve delovanja Potapljaškega društva Maribor, iskali grobnico radvanjskih gospodov Rosmanitov v gozdu pod Pohorjem. Učenci vse poti opravijo peš,

razen ko gre enkrat letno za kolesarsko ekskurzijo, ali za ekskurzijo izven Maribora, ko koristimo javni prevoz. Tako smo obiskali z vlakom Ptuj, Celje in Rače (naravni rezervat Rački ribniki), z avtobusom pa smo obiskali Hoče, Slovensko Bistrico, Hrastovec ter Selnico in Viltuš. Dve naši sedmošolki sta lani naredili raziskovalno nalogo z naslovom *Prideš v soboto na Moj Maribor?* Prejeli sta srebrno priznanje na tekmovanju *Mladi za napredek Maribora*, na državnem v Murski Soboti pa še bronasto priznanje. Predstavili sta jo 30. 9. 2018 še v Evroparku Maribor ter 19. 12. 2018 študentom 5. letnika Pedagoške fakultete Maribor. Pri krožku sledimo mnogim ciljem, ki so jih deležni vsi krožkarji, ne le nadarjeni učenci, in tudi moj celoten razred pri pouku. Obširneje jih bom predstavila na konferenci o nadarjenih.

Ključne besede: krožek, ekskurzija, raziskovalna naloga, priznanje, študenti.

ABSTRACT

Extra-curricular activity My Maribor in the light of the progress of talented and gifted pupils

Since 2007, according to the expert opinion, there has been a unique extra-curricular activity called My Maribor at the Drago Kobal primary school Maribor. It is visited mainly by pupils of the 2nd part of the primary school (the 4th and 5th grade pupils), and has been guided by the same mentor for many years. It is designed as a tripartite, as it involves pupils, occasionally their parents and two accompanying teachers. We learn from each other and broaden the horizons of knowledge and experience, we demolish taboos, and we reach into the field of different religions. Weekly there is a meeting, and once a month on Saturdays, there is an excursion. Excursions are not limited to visiting museums, galleries and churches. We visited, for example, the conclusion of the Tibetan days in Maribor in 2008, rode horses on the Hippodrome in Kamnica, met the Roma community activist Jasmina Ahmetaj, visited the newspaper house VEČER and the RTV house under Pekrska gorca, attended the roasting of coffee in the coffee roasting mill at Belokranjska ulica, visited the organ workshop in Hoče (when it was still working), visited the Association of blind and partially sighted people in Gospejna ulica, were presented with the activities of the Maribor Diving Society, looked for the family vault of the Rosmanit gentlemen in Radvanje in the forest below Pohorje. The pupils walk all the way, except once a year when there is a cycling excursion, or for the excursion outside Maribor, when we use the public transport. Thus we visited by train the places Ptuj, Celje and Rače (Regional park Rački ribniki), and by bus Hoče, Slovenska Bistrica, Hrastovec, Selnica and Viltuš. Two of our seven grade pupils did a research paper last year entitled "Do you come on Saturday to My Maribor?" They received a silver award at the competition *Mladi za napredek Maribora* and a bronze award at the state competition in Murska Sobota. The research paper was also presented on 30 September 2018 in Europark Maribor, and on 19 December 2018 to students of the 5th year of the Faculty of Education, Maribor. Within this activity, we follow many goals that all the club members, not just talented and gifted pupils, but also my whole class in the classroom attain. I will present them more extensively at the conference for talented and gifted pupils.

Key words: Extra-curricular activity, excursion, a research paper, award, students

Lektorirala: Tatjana Hlede Križman, prof.

1 Uvod

S problemom spodbujanja ustvarjalnosti se ukvarjajo skoraj vse stroke in tudi politika. Tudi na evropskih konferencah izpostavljajo to problematiko. Ob tem poudarjajo pomen šol in učiteljev. Dejstvo pa je, da lažje sprejmejo in spodbujajo ustvarjalno vedenje učencev tisti učitelji, ki so

takšni tudi sami in kot takšni učencem predstavljajo model ustvarjalnega vedenja (Bezić, 2012). Od leta 1999, torej polnih dvajset let, slovenska osnovna šola načrtno pristopa k delu z nadarjenimi učenci (Koncept - odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli, 1999). Učitelji se zavedamo, da nadarjenost učencev sama po sebi še ne prinaša visokih dosežkov. Ti so pomembno odvisni od spodbud iz okolja in družine, pa tudi od motivacije in interesov nadarjenih učencev (Zupanič, 2016). Nadarjenost je kompleksen, razvojno dinamičen in kontekstno pogojen fenomen. Je rezultat interaktivnega delovanja bioloških, socioloških, psiholoških in pedagoških dejavnikov ter v najširšem pomenu predstavlja izjemne človeške potenciale oziroma dosežke. Mnogim učiteljem je skrb za nadarjene vsakodnevna obveza. Poslužujemo se različnih oblik dela z nadarjenimi učenci: dodatni pouk, priprave na tekmovanja (npr. Cankarjevo, Vegovo ipd.), raziskovalne naloge, bralna značka, organiziramo obogatitvene dejavnosti (raziskovalni tabori, sobotna šola). Vendar pa nekateri starši ne želijo, da se njihove otroke, ki so prepoznani kot nadarjeni, dodatno »utruja« s sobotno šolo oz. z obogatitvenimi dejavnostmi, tudi z udeležbo na tekmovanjih ne. To je sicer redek pojav, a obstaja. Prav tako si nekateri nadarjeni gimnazijci ne želijo nobenih posebnih dejavnosti za nadarjene, ne želijo razlikovanja s svojimi sošolci (Juriševič, 2012).

Iz literature lahko povzamemo (Kroflič, 2003), da je v mnogih nadarjenih odraslih še vedno prisotna travma, ki so jo doživljali v otroštvu kot »drugačni«, saj so imeli težave zlasti v psihosocialni integraciji. Ko sem pred skoraj devetintridesetimi leti začela poučevati, o nadarjenih učencih nismo razmišljali tako kompleksno kot danes. Prav je, da se je to zgodilo. Obstajajo tudi nadarjeni odrasli ljudje, ki poročajo, da so odraščali v družini, ki je s prezirom in posmehom gledala na nadarjene ljudi ter intelektualce. Morali so razviti močan samoobrambni sistem, da so dobili moč iti preko tako odklonilnih stališč. Težko razumem, a stroka piše o tem, da jih imajo celo dandanes nekateri učitelji do nadarjenih učencev.

Na naši šoli sobotna šola ni novost, saj obstaja, med drugim, že dvanajsto leto krožek Moj Maribor, ki je po mnenju stroke unikatni krožek po svoji zasnovi in tudi izvedbi.

2 Krožek Moj Maribor

Ustanovili smo ga leta 2007. To je krožek, ki ni eksplicitno namenjen nadarjenim učencem, a se skozi ponujene aktivnosti (mesečne ekskurzije in tedenski sestanki) pokaže, kdo je nadarjen za zgodovino, sociologijo, botaniko, zoologijo, umetnost, socialno delo, biologijo, šport,

ekologijo ali ima vodstvene sposobnosti. Gre za interdisciplinarni krožek, ki predstavlja eno izmed orodij za odkrivanje nadarjenih učencev na naši šoli. Učinki sobotnih ekskurzij so vidni tudi pri pouku, saj se še nekaj tednov vračamo k vzgojnim in spoznavnim momentom ekskurzije - in to pri vseh učencih, ne le pri nadarjenih. V krožek Moj Maribor se lahko vključijo prostovoljno vsi učenci 1., 2. in 3. triletja, ki jih zanima mesto, kjer živijo. Primeren je za učence vseh starostnih in razvojnih stopenj ter za vse tipe učencev, saj pogloblja in razširja snov vseh učnih predmetov, torej tudi in še zlasti za nadarjene učence. Za izvedbo si je potrebno skrbno izdelati letni načrt in se povezati z zunanjimi sodelavci. Krožek Moj Maribor predstavljajo tedenski enourni sestanki in ekskurzije enkrat mesečno. Teh bo z zaključkom tega šolskega leta izvedenih natanko 100.

2. 1 Vsebina ekskurzij

Poleg mentorice je na ekskurziji vedno prisoten še en strokovni delavec - spremljevalec, pridružijo se lahko tudi starši učencev. Pri načrtovanju ekskurzij so vsako leto upoštevani tudi predlogi učencev. Za vsako ekskurzijo, ki poteka enkrat mesečno ob sobotah med 8. in 14. uro, prejme učenec osebno vabilo z vsemi potrebnimi podatki o njej. Običajno se jih na ekskurzijo prijavi med 20 in 25. Načrtovanje vsake ekskurzije zahteva od učitelja ogromno časa, samoizobraževanja in entuziazma, a vse to dragoceno prispeva tudi k njegovi osebni rasti. Pomembno se mi zdi poudariti, da te ekskurzije, ki se jih učenci vedno zelo veselijo, poleg spoznavanja različnih področij zgodovine, sociologije, umetnosti, religije, sodobnega utripa mesta, ekoloških vprašanj, rušenja tabujev itd. nudijo tudi zavest o aktivnem in koristnem preživljanju prostega časa, saj vse poti prehodimo peš ali jih prekolesarimo. Družijo nas »doživetja, ki čudijo, presenečajo, navdušujejo in ustvarjajo možnost za plodno socialno interakcijo« (Marentič Požarnik, 2009).

KULTURNE USTANOVE	SAKRALNI OBJEKTI	VZPETINE IN ŠPORTNI OBJEKTI	NARAVNI IN KULTURNI SPOMENIKI	PIREDITVE
Lutkovno gledališče Maribor	Evangeličanska cerkev	Pohorje po Šumljakovi poti	Rački ribniki	Festival Stare trte, rez stare trte
Pokrajinski muzej Maribor Muzej narodne osvoboditve Maribor	katoliške cerkve - frančiškanska, Alojzijeve, stolnica, pobreška cerkev, Plečnikova kapela, brezjanska, Gorca,	Urban, Žavcarjev vrh	Komarniško jezero pri Lenartu	srečanje z romsko aktivistko Jasmino Ahmetaj),

	sv. Magdalena, sv. Jožef, Kalvarija			srečanje z brezdomci na Šentiljski cesti
RTV center, časopisna hiša VEČER	židovska sinagoga	mavzolej Rosmanitov pod Pohorjem	Mariborski otok	odprtja klopi iz Zgodbe o klopeh in ljudeh
Pokrajinski arhiv Maribor	pravoslavna cerkev	Od Dupleka do Meljskega hriba	Mestni park z akvarijem in terarijem	Tibetanski dnevi
Kadetnica, železničarska kolonija na Taboru	pokopališča: Pobrežje, Dobrava, Kamnica, Gorca, Slovenska Bistrica	Pekrska gorca (cerkvica, nekoč smučarska skakalnica)	Limbuško nabrežje, podzemni rovi na Teznu	razstava Salvador Dali v Naskovem dvorcu
Umetnostna galerija (razstave in delavnice)	šolske sestre v Strossmayerjevi ulici	Kalvarija (spomenik 47. mariborskemu pešpolku, stopnice)	Meranovo, Vinagova klet	Maistrova knjižnica v Univerzitetni knjižnici
Hutterjev blok, Hutterjeva kolonija, Hutterjeva vila	uršulinke v Gregorčičevi ulici	Piramida (arheološko najdišče)	Geopunktorni krog v Mestnem parku	pražarna kave v Belokranjski ulici
Baroničina hiša, vila Transilvanija	orglarska delavnica v Hočah	Konjeniški klub Kamnici	Mariborska dvorišča	Hiša eksperimentov

2. 2 Kolesarske ekskurzije

V dvanajstih letih obstoja krožka Moj Maribor je bilo realiziranih pet kolesarskih ekskurzij v okolico Maribora, ki bi jih zaradi oddaljenosti cilja težko izvedli peš. Pogoj za udeležbo je le opravljen kolesarski izpit in tehnično brezhibno kolo. Tako smo med drugim na kolesarski ekskurziji obiskali posestvo Meranovo nad Limbušem, ki ga je zasnoval nadvojvoda Janez, zdaj pa so tam prostori Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor. Srečali smo se tudi s priorjem Benetiktinskega priorata v Limbušu, si zelo natančno ogledali tri meščanske hiše na Trgu revolucije in štiri na Ruški cesti ter dve sončni uri, prisostvovali pa še Državnemu tekmovanju z BMX kolesi. Morali smo se tudi znajti, ker je enemu od udeležencev spustila zračnica na kolesu in smo morali izziv rešiti takoj.

2.3 Ekskurzije v kraje izven Maribora

V krožku Moj Maribor enkrat letno organiziramo ekskurzijo v zanimiv, a ne preveč oddaljen kraj izven Maribora. Tako smo obiskali Hrastovec, Hoče, Rače, Ptuj, Celje, Slovensko Bistrico, Selnico in Ruše. V vse te kraje se seveda odpravimo z javnim prevozom. V Selnici smo poleg bližnjega gradu Viltuš s pripadajočim drevesnim nasadom obiskali v Domu kulture Arnolda Tovornika prireditev Izbor kraljice jabolk. V Slovenski Bistrici smo si poleg znamenite cerkve sv. Jurija in pokopališča na hribčku nad mestom ogledali aktualno razstavo v Bistriškem gradu z naslovom I. M. Attems – štajerski Herkul, pa tudi nekatere njihove stalne zbirke, ki so na učence naredile velik vtis. Da se ne motim, je potrdil eden izmed nadarjenih učencev, ki je na tedenskem sestanku povedal, da se je s starši že v nedeljo vrnil v Bistriški grad, da bi si natančneje ogledal Pajtlerjevo zbirko fosilov in mineralov. Letos pa me je presenetila nadarjena učenka, ki je v 5. razredu pri predmetu družba izbrala raziskovalno nalogo o dr. Zori Janžekovič, pionirki na področju zdravljenja opeklin, ki ima v Bistriškem gradu spominsko sobo, saj je domačinka. A tudi mene večkrat popolnoma prevzame raziskovalni duh. Dan po obisku Selnice sem se vrnila prav tja na predstavitev nove knjige Grad Viltuš. Tako te ekskurzije veliko dajejo učencem in tudi meni kot mentorici.

2. 3 Analiza dela v učilnici

Po ekskurziji sledi vedno analiza v učilnici. Učenci evalvirajo videno in slišano na ekskurziji. Povem jim tudi, kako se je potrebno po bontonu vsem sodelavcem na terenu vljudno zahvaliti za sodelovanje, ker nas bodo le tako še kdaj sprejeli. Z učenci, ki so med ekskurzijo fotografirali, potekajo dogovori za objavo na šolski spletni strani, saj izberemo najbolj uspele fotografije. Pri evalvacijah ekskurzij uporabljamo različne debatne tehnike, ki spodbujajo logično razmišljanje, razvijajo upovedovalno zmožnost, skratka višje miselne procese. V bistvu gre za sodelovalno učenje, kjer se velika pozornost posveča tudi pomenu interakcije v skupini. Samostojno in ob pomoči učitelja iščejo učenci dodatne informacije ob različnih virih (enciklopedije, priročniki, zemljevidi, film, internet...). Učitelj mora učencem nuditi sveže, aktualne informacije in ob takem mentorju dobivajo nadarjeni učenci dober zgled. Ko smo obiskali pokopališče v Kamnici in se ustavili ob grobu, v katerem je pokopanih pet žrtev okrutnega družinskega zločina iz leta 1931, je to miselno prevzelo nadarjeno učenko in njeno mamo. Čez nekaj dni je učenka prinesla v šolo digitaliziran izpis iz črne kronike takratnega časopisa Mariborski večernik, ki je poročal o dogodku. Prav tako je zganil učence članek v časopisu 7 dni iz leta 1966, saj je poročal o prometni nesreči matere, ki je z otroškim vozičkom

vred padla čez ograjo Glavnega mostu v Dravo, ko jo je zbil voznik avtomobila. Mama je umrla, deklica preživela, voznik je moral v zapor, oče deklice (vdovec) se ni več poročil in je postal duhovnik. Tako je tudi ta zgodba vznemirila vse, tudi mentorico, in smo skupaj raziskovali ter prišli celo do fotografije ter imena in priimka te deklice, zdaj odrasle gospe.

2. 4. Raziskovalna naloga

Dve nadarjeni sedmošolki, Zara Bajde in Katja Cafuta, sicer članici krožka Moj Maribor, sta želeli lansko šolsko leto delati raziskovalno nalogo o krožku. Prosili sta me za mentorstvo. Dela sta se lotili zelo zavzeto. Raziskovalni nalogi sta dali naslov *Prideš v soboto na Moj Maribor?*, prebrali ustrezno strokovno literaturo, opravili anketo med našimi učenci, napravili analizo in spisali nalogo do konca. Vmes sta se morali za potrebe empiričnega dela raziskovalne naloge naučiti procentni račun in bili veseli, da sta v tem znanju prehiteli svoje vrstnike. V marcu 2018 sta nalogo uspešno zagovarjali in prejeli srebrno priznanje na tekmovanju Mladi za napredek Maribora, zatem še bronasto priznanje na Državnem tekmovanju mladih raziskovalcev v Murski Soboti. Najbolj sta bili presenečeni nad odgovori osmošolcev in devetošolcev na vprašanje, zakaj tako redko pridejo na sobotno ekskurzijo krožka Moj Maribor. Odkrito so navedli, da v soboto zjutraj niso dovolj spočiti, ker dan prej pozno v noč bedijo na socialnih omrežjih. Sicer pa je že Strniša (2003) zapisal, kako pride v obdobju poznega otroštva in mladostništva do upada notranje motivacije zaradi motivacijskega preloma v smislu množenja različnih vlog. Zanimivo je bilo tudi, da je mladi raziskovalki na zagovoru eden od članov ocenjevalne komisije vprašal, ali se jima ne zdi to, da se učenci celo ob sobotah udeležujejo izvenšolske dejavnosti, kršenje otrokovih pravic. Bliskovito sta znali ovreči tako trditev in vem, da tudi tako resnično mislita.

30. septembra 2018 sta mladi raziskovalki nalogo predstavili še na Tržnici znanja v Evroparku v Mariboru, 19. decembra 2018 pa še študentom 5. letnika Pedagoške fakultete Maribor smer razredni pouk in bili deležni laskavih pohval. Študenti so izrazili željo, da se nam kdaj na kakšni ekskurziji pridružijo, zanimalo pa jih je tudi, od kod učenkama poznavanje strokovnega termina »študija primera«. Tako sta učenki doživeli podkrepitev svoje samozavesti in samopodobe, ki jima tudi sicer ne manjkata. Bilo jima je v veliko čast nastopiti pred študenti in si nabirati tovrstne izkušnje. Je pa treba vedeti, da raziskovalno delo zazna različna nihanja, vzpone in padce, saj gre za ekstremen napor ob rednem šolskem delu. Za tovrstno delo sta bili obe učenki visoko motivirani, vseeno pa sta potrebovali spodbudo in priznanje okolja, tudi mentorice, saj sta obe aktivni še na umetniškem oziroma športnem področju.

2. 5 Poslanstvo krožka Moj Maribor

Šolo je potrebno razumeti kot prostor, kjer se dogaja nekaj lepega, kjer se dogajajo zanimive reči, kjer preživijo učenci kar velik del svojega življenja. Otroci v šoli potrebujejo čas, prostor in pomoč, da sledijo svojim interesom. Treba jim je zagotoviti spodbudno šolsko okolje in bogato izobraževanje. Skrb za nadarjene učence mora obsegati celoten življenjski prostor otroka: družino, šolo in zunajšolsko okolje. Vsak od teh dejavnikov ima nepogrešljivo vlogo.

V krožku Moj Maribor delamo po integracijskem pristopu, saj krožek vključuje tako nadarjene kot nenadarjene učence. Zdi se nam prav, da so spodbudnega okolja za učenje deležni prav vsi, zato se ga lahko udeležijo vsi zainteresirani učenci. Različnost (heterogenost) učencev v skupini je pravzaprav vir ustvarjalnosti v njej. Učenci, ki danes prihajajo v šolo, niso več tako socialno usmerjeni, pozorni in spoštljivi. Pojavljajo se vse večji individualizem, tekmovalnost in agresivnost, kar je posledica številnih sprememb v družbi in družini. Otroci se najbolje učijo, ko se učijo skupaj, to pa vpliva na razvoj notranje motivacije pri vseh učencih v skupini. Ustvarja se sproščeno vzdušje (velikokrat celo zelo igrivo, saj so še vendar otroci!), to pa je tudi pogoj za razvijanje osebnih interesov, drznosti, ustvarjalnosti in radovednosti. Všeč mi je, in to navaja tudi literatura (George, 1987), ker imajo mnogi nadarjeni nadpovprečen, luciden smisel za humor, kar mehča odnose v skupinski dinamiki ekskurzije. Res potrebujemo oboje: nadarjene in nenadarjene. Vsakdo med njimi ima svoje kvalitete, ki so pomembne za družbo in njen napredek. Znano je, da se tudi nadarjeni učenci razlikujejo med seboj po sposobnostih, interesih, izkušnjah, delovnih navadah, čustvovanju in stopnji socializacije. Ugotavljamo, da »se aktivirajo učenčeve psihofizične sile in ga zavestno usmerjajo k samoizobraževanju in smotrnemu izkoriščanju prostega časa« (Ferbežer, 2002).

3 Zaključek

Krožek Moj Maribor ni elitni krožek, namenjen je vsem našim učencem (nadarjenim in nenadarjenim), ki jih zanima spoznavanje mesta Maribor. V šolo so naši učenci pripravljani priti tudi ob sobotah med 8. in 14. uro, in še prehodijo vse peš, včasih celo blizu 20 km, kar veliko pove. Gradim na njihovi radovednosti po akademskih znanjih, ob tem pa razvijajo različne veščine. Držati se morajo osnovnih pravil glede vedenja in se prilagoditi skupinski dinamiki, ne sme jih motiti mraz ob zimskih jutrih, zadoščena je njihova potreba po druženju z vrstniki, pa tudi mlajšimi in starejšimi od sebe, tudi s starši. Kot mentorica opažam njihove potenciale na intelektualnem področju, socialno čustvenem in motivacijskem področju, kar pribeležim tudi v INDEP. Učence spoštujem in imam z njimi dober odnos, praviloma še bolj

topel kot med poukom. Učencem omogočam, da sami odkrivajo probleme in jih tudi skušajo reševati. Zahtevnostno raven vedno prilagam nadarjenim učencem. Opažam, da premorejo veliko empatije (zavetišče za brezdomce, azil za živali). Med ekskurzijo spodbujam učence k razmišljanju, ustvarjalnosti, postavljanju vprašanj zunanjim sodelavcem (novinar, duhovnik, kustos, potapljač, splavar, profesor na fakulteti, knjižničar, brezdomec, redovnica, pisatelj, igralka, oskrbnik živali v azilu). Delo z nadarjenimi pomeni nove in nove strokovne izzive ter večjo odgovornost, a tudi zanimivejše pedagoško delo v razredu in osebno strokovno rast.

LITERATURA

1. Bezić, T.(2012). Razvijanje ustvarjalnosti v šoli. V: Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Priročnik, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
2. Ferbežer, I. (2002). Celovitost nadarjenosti. Nova Gorica: Educa.
3. George, D. (1997). Nadarjeni otrok kot izziv. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
4. Juriševič, M. (2012). Nadarjeni učenci v slovenski šoli. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
5. Kroflič, B. (2003). Študija primera kot metoda preučevanja vprašanj nadarjenosti in usposabljanja za delo z odraslimi.V: Nadarjeni, izkoriščen ali prezrt potencial, zbornik, Mednarodni znanstveni simpozij, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovensko združenje za nadarjene Novo mesto, Visokošolsko združenje Novo mesto, str. 282-293.
6. Marentič Požarnik, B. (2009). Celostno učenje in poučevanje – čemu in kako? V: zbornik prispevkov posveta 13. 11. 2009. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
7. Strniša, Š. (2003). Samospoštovanje odraščajočih otrok danes in njihova vloga v prihodnosti. V: J. Bajzek, D. Ošljaj (Ur), Zrcalo odpuščanja: mednarodna sociološka raziskava o odraščajočih otrocih (str. 54 – 81). Radovljica: Didakta.
8. Zupanič, T. (2016). Vzgojno-izobraževalno delo učiteljev z nadarjenimi učenci v prvih dveh triletjih osnovne šole. Magistrsko delo. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Barbara Sigulin: Spodbujanje čustvenega in socialnega razvoja nadarjenih učencev

OŠ Log – Dragomer

barbara.sigulin@guest.arnes.si

Lektoriral: Denis Klampfer, prof. slov.

Povzetek:

O čustvenem in socialnem razvoju nadarjenih je mogoče prebrati zelo nasprotujoče si trditve in ugotovitve različnih študij. Po nekaterih študijah so nadarjeni učenci dobro socialno in čustveno »prilagojeni«, po drugi strani pa naj bi bili zaradi svojih značilnosti čustveno in socialno bolj ranljivi, z vidika socialne sprejetosti manj priljubljeni, slabše sprejeti, nedružabni, v heterogenih razredih niso sposobni zadovoljiti svojih socialnih teženj, razvijajo šibkejše socialne veščine, ker vrstniki ne razumejo njihovih sposobnosti, interesov in jih izločijo iz družbe.

Za nadarjene velja, da so izrazito nekonformistični, da imajo močno razvit občutek za pravičnost, da so zelo empatični. Ker so zelo pogosto perfekcionisti, imajo do sebe in do okolja zelo visoka pričakovanja, ki niso vedno uresničena, zato prihaja do različnih frustracij, ki lahko vplivajo na njihov čustveni razvoj. Ker je za njih pogosto značilen napreden moralni razvoj, so lahko tudi zaradi svoje netolerantnosti in nerazumevanju vrstnikov izločeni.

Zaradi nasprotujočih si ugotovitev je področju čustvenega in socialnega razvoja nadarjenih učencev v šolah potrebno namenjati določeno mero pozornosti.

V prispevku bom opisala dejavnost, ki jo nekaj zadnjih let izvajamo na OŠ Log – Dragomer in s pomočjo katere spodbujamo socialni in čustveni razvoj nadarjenih otrok. V okviru dejavnosti, ki smo jo poimenovali Noč v šoli in poteka v vikend izvedbi, med drugim v obliki različnih delavnic izvajamo trening socialnih veščin. Cilj delavnic je povezovanje nadarjenih učencev po vertikali in krepitev njihovih odnosov, krepitev samopodobe nadarjenih učencev, zaupanja vase, spoznavanje in razumevanje lastnih značilnosti, razvijanje komunikacijskih veščin, veščin sodelovanja in vodenja.

Ključne besede: nadarjeni, čustveni in socialni razvoj nadarjenih, povezovanje nadarjenih učencev, trening socialnih veščin

Povzetek v angleškem jeziku:

We may come across numerous contradictory findings and assertions about emotional and social development of talented students. According to certain studies, talented students are socially and emotionally well adapted, but due to their characteristics, they are supposed to be less popular, rather antisocial and more vulnerable in the emotional and social sense. Moreover, in heterogeneous groups they seem not being able to meet the social expectations, they develop weaker social skills. Furthermore, their peers often do not comprehend the talented students' capabilities and interests and thus they often expel the talented ones from their groups.

The talented students are said to be extremely non-conformist, unbiased and very emphatic. Being perfectionists, they bear high expectations towards themselves and the environment. As their expectations may not be always fulfilled, they might undergo certain frustrations that may affect their emotional development. As they experience progressive moral development and are therefore intolerant to certain questionable behaviours, their peers may stop socializing with them.

It seems necessary to consider the emotional and social development of talented students due to the mentioned contradictory findings.

In the contribution, I will depict an activity, which has been carried out at Elementary School Log – Dragomer in the recent years. Within the activity named A Night at School taking place during weekend, we perform workshops focused on social skills training. The goal of the workshops is to vertically connect the talented students, to reinforce their relationships and self-esteem, to teach them to comprehend their own characteristics and to develop their communication, leadership and cooperation skills.

Kako je s socialnim in čustvenim opismenjevanjem v naših šolah?

Danes otroci in mladostniki veliko časa preživijo za štirimi stenami stanovanja, pred ekrani takšnih in drugačnih elektronskih naprav, zato so tudi delno prikrajšani za izkušnje v vrstniških odnosih, posledično pa pogosto bolj šibki na področju socialnih veščin in »upravljanja« z lastnimi čustvi. Otroci in mladostniki sicer vstopajo v virtualne svetove, kjer živijo v navideznem svetu odnosov, kjer se sicer lahko družijo in igrajo s svojimi vrstniki, ko pa kaj ne gre po načrtu, s preprostim pritiskom na gumb za izklop ta svet zapustijo. V resničnem svetu pa stvari niso tako preproste.

Šola, kjer otroci in mladostniki spoznavajo vrstnike, vstopajo v »prave« odnose, se učijo ustreznega odzivanja na situacije in ustreznega reševanja konfliktov, ima torej v sodobnem času z vidika razvoja otrokove osebnosti (na tem mestu imamo v mislih predvsem socialni in čustveni razvoj) verjetno še toliko pomembnejšo vlogo kot nekoč.

Po drugi strani pa mnogi ugotavljamo, da v naših šolah zaradi velike storilnosti pogosto zanemarjamo socialno in čustveno opismenjevanje. Kurikul je napolnjen s številnimi vsebinami in predmeti, zato je v praksi težko sistematično in kontinuirano učiti socialne in čustvene veščine. Nekoč je znani slovenski psiholog J. Bečaj izrekel naslednjo primerjavo: »Če v šoli nimamo časa za socialno in čustveno opismenjevanje, je to tako, kot bi na avtocesti rekli, da nimamo časa, da bi se ustavili in natočili gorivo – slej ko prej ne bomo prišli nikamor.« (Rogič Ožek, S., 2018).

Krepitev socialnih in čustvenih kompetenc je povezana s številnimi pozitivnimi učinki: boljši učni dosežki, boljše duševne zdravje, več prosocialnega vedenja, bolj pozitivna samopodoba, manj nasilja (Kozina, A. in drugi, 2018). Socialno in čustveno opismenjevanje je lahko spontano v vsakodnevnih socialnih situacijah, ki so v šoli številne, tako rekoč se nam ponujajo na vsakem koraku, ali sistematično pri aktivnostih, načrtovanih v ta namen.

Nadarjeni otroci

Kot je zapisano v Konceptu: Odkrivanje in delo z nadarjenimi v devetletni OŠ (1999), v strokovni literaturi ni mogoče govoriti o enotni definiciji nadarjenosti. Vzrok za to je verjetno velika heterogenost skupine, saj se nadarjenost kaže v različnih oblikah in obsegih. Nadarjeni učenci so torej visoko povprečni učenci, ki jih je v populaciji približno 10 %. Njihova nadpovprečnost se ocenjuje glede na njihove dosežke na splošnem intelektualnem področju, ustvarjalnem področju in na različnih aspektih šolskega funkcioniranja.

Raziskave kažejo, da imajo nadarjeni učenci nekatere osebnostne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite, vendar pa, ti učenci niso neka homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine nadarjenih. Če se omejimo le na socialno in čustveno področje, lahko v skupini nadarjenih govorimo o naslednjih tipičnih lastnostih: nekonformizem, močno razvit občutek za pravičnost, neodvisnost in samostojnost, sposobnosti vodenja in vplivanja na druge, izrazit smisel za organizacijo, empatičnost, občutek za pravičnost v odnosih z ljudmi, nesebičnost in idealizem, čustvena napetost, bolj intenzivne čustvene reakcije kot vrstniki, zgodnje skrbi o smrti, perfekcionizem...

Socialni in čustveni razvoj nadarjenih otrok

Učenci so v drugem triletju OŠ nekje na prehodu iz srednjega in poznega otroštva, ki traja nekje od 7. do 10. leta za deklice oz. od 7. do 12. leta za dečke, v mladostništvo. To je obdobje načrtnega oblikovanja vrstniških skupin, ki navadno vključuje od 3 do 9 otrok. Skupina vrstnikov pomaga otrokom razvijati socialne spretnosti, ki so zelo različno razvite. Nekateri se lažje in pogosteje vključujejo v skupne aktivnosti, so naklonjeni vrstnikom, so pozorni na potrebe drugih, učinkoviteje obvladujejo medsebojne spore, drugi imajo s tem več težav. V vrstniških skupinah otroci oblikujejo skupna merila za vrednotenje pojavov in dogajanj ter neke skupne standarde za regulacijo vedenja, torej druženje z vrstniki spodbuja bolj ali manj prosocialno vedenje (Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., 2004). Vloga vrstnikov postane v obdobju mladostništva še bolj pomembna.

Za čustveni razvoj v srednjem in poznem otroštvu je značilno čustveno dozorevanje, otroci se začnejo zavedati lastnih čustev in čustev drugih, čustva vse bolj razumejo, si jih razlagajo, razumejo to, da ljudje različno doživljamo, nadzorujemo in izražamo svoja čustva. Bistveni napredek se pokaže pri nadzoru nad doživljanjem in izražanjem negativnih čustev. V tem obdobju postanejo tudi bolj empatični in nagnjeni k prosocialnemu vedenju. Na prehodu v zgodnje mladostništvo počasi razumejo čustva kot posameznikov osebni odziv na situacijo, začnejo se zavedati, da nimajo popolnega nadzora nad čustvi in da nanje ne morejo vedno zavestno vplivati (Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., 2004).

V Konceptu (1999) so našteje naslednje značilnosti nadarjenih učencev: sposobnost vodenja in vplivanja na druge, neodvisnost in samostojnost, izrazit smisel za organizacijo, močno razvit občutek za pravičnost, empatičnost, nekonformizem.

Ko prebiramo in razmišljamo o socialnem in čustvenem razvoju nadarjenih, pogosto naletimo na zelo nasprotujoče si ugotovitve, kot na primer:

- Socialni razvoj je tesneje povezan z mentalno starostjo otroka kot s kronološko starostjo, zato lahko nadarjeni otroci prehitevajo svoje vrstnike v socialnem razvoju in so bolj podobni nekaj let starejšim otrokom glede pričakovanj do prijateljev, interesa, reševanja problemov in konfliktov. Posledično se lahko zgodi, da ne uspejo zadovoljiti svojih socialnih teženj oz. celo razvijejo napačne vzorce, saj jih vrstniki, ki jih ne razumejo, izločijo. Socialna sprejetost nadarjenih učencev je lahko problem, pri sošolcih so slabše sprejeti, sošolci jih vidijo kot manj kooperativne, manj pripravljene pomagati, manj družabne ipd.
- Za nadarjene učence velja, da so bolj občutljivi, bolj analitični, bolj dojemljivi, perfekcionistični, zato so njihove čustvene reakcije še toliko bolj intenzivne. Otroci, ki so perfekcionisti, imajo do sebe in tudi do svojega okolja visoka pričakovanja, kar lahko pripelje ne samo do pozitivnih, temveč tudi do negativnih posledic. Zaradi previsokih pričakovanj včasih ne morejo doseči izjemnih rezultatov kljub svojim sposobnostim, kar lahko vodi do anksioznosti in neuspeha.
- Ker je za nadarjene značilen napreden moralni razvoj, včasih pri vrstnikih naletijo na nerazumevanje in netolerantnost, zato so potencialni kandidati za to, da jih skupina izloči (Rostohar, G., 2012).

Zadnje raziskave socialne sprejetosti nadarjenih kažejo, da nadarjeni najpogosteje veljajo za otroke s povprečnim oz. priljubljenim sociometričnim statusom (Horvat, M., Košir, K., 2013). Negativne predstave o nadarjenih kot čustveno in socialno neprilagojenih otrocih lahko torej v večini primerov označimo kot stereotipne.

V sodobni šoli torej lahko in moramo načrtno, na različne načine in preko različnih dejavnosti, spodbujati socialni in čustveni razvoj učencev. Tako rekoč na vsakem koraku lahko učence učimo socialnih spretnosti in jih čustveno opismenimo. Veliko naredimo že s tem, da v redni pouk vključujemo oblike in načine dela, ki temeljijo na sodelovanju in skupnem delu. Praktično vsaka šolska ura je lahko priložnost za to, da učenci prepoznajo svoje potencialne, razvijajo občutek zaupanja vase, se izražajo, sodelujejo, rešujejo morebitne težave, razvijajo odgovornost.

Zagotovo pa je odlična priložnost za socialno in čustveno opismenjevanje tudi načrtno delo s skupino učencev, kot je v našem primeru preventivna dejavnost Noč v šoli.

Dejavnost Noč v šoli

Na OŠ Log – Dragomer v zadnjih letih dvakrat letno organiziramo t. i. preventivno dejavnost, ki smo jo poimenovali Noč v šoli. Dejavnost poteka v vikend izvedbi. Izbrani učenci predmetne stopnje se v šoli zberejo v petek popoldne. Do sobotnega popoldneva poteka več dejavnosti in delavnic. Njena glavna cilja sta socialno in čustveno opismenjevanje. Socialno in čustveno opismenjevanje sta medsebojno povezana in verjetno ni enega brez drugega. Ko se učenci skozi različne dejavnosti učijo o sebi, drugih in svetu, o čustvih ter njihovem izražanju na socialno sprejemljiv način, se učijo uravnavanja vedenja v smislu ustrezne komunikacije, nekonfliktnega reševanja problemov, odnosov in medsebojnega sodelovanja, torej pridobivajo tudi ustrezne socialne veščine.

Učenci so na Noč v šoli povabljeni in sicer se strokovni tim pred vsako izvedbo Noči v šoli odloči, katera je ciljna skupina. Vsako leto skušamo eno od izpeljav nameniti nadarjenim učencem, saj se nam zdi druženje na takšni, manj formalni obliki dejavnosti, odlično za povezovanje nadarjenih učencev po vertikali in krepitev njihovih odnosov, krepitev samopodobe nadarjenih učencev, zaupanja vase, spoznavanje in razumevanje lastnih značilnosti, razvijanje komunikacijskih veščin, veščin sodelovanja in vodenja.

Pri izvedbi sodelujemo učiteljica GEO, ZGO in DKE, učiteljica ŠPO in šolska svetovalna delavka. Želimo si, da bi na dejavnosti sodelovali še ostali strokovni delavci. To je odlična priložnost, da v nekoliko manj formalni obliki, kot je sam pouk in neobremenjeni s predelano/nepredelano učno snovjo, strokovni delavci vstopajo v odnose z učenci, spoznajo in skušajo razumeti »učenčev svet« ter na ta način razvijajo t. i. odnosno kompetenco in bolj kakovosten odnos z učenci. Prav tako poteka proces v obratni smeri. Tudi učenci v evalvaciji pogosto povedo, da so strokovnega delavca spoznali v drugačni luči. To bo naš cilj v prihodnjih izvedbah dejavnosti.

Število otrok, ki se dejavnosti udeležijo, je vedno omejeno. Težimo namreč k temu, da delavnice potekajo v manjših skupinah (med 8 do maksimalno 10 učencev), da lažje steče komunikacija in da so lahko vsi udeleženci aktivni, zato na posamezno izvedbo dejavnosti navadno povabimo največ 25 učencev.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj delavnic, ki smo jih izvedli v okviru dejavnosti Noč v šoli.

Cilj: začetno spoznavanje udeležencev po različnih interesih

POŠTAR NOSI POŠTO

Udeleženci sedijo v krogu, v sredini stoji nekdo iz skupine. Oseba v sredini reče »poštar nosi pošto vsem, ki imajo radi npr. čokolado«. Vsi, ki imajo radi čokolado, morajo vstati in zamenjati prostor, na katerem sedijo. Tisti, ki ostane brez stola, ostane na sredini in nadaljuje igro tako, da naslednji reče »poštar nosi pošto vsem, ki ...«.

VSE O TEBI

Pri igri sodelujejo vsi udeleženci hkrati. Vodja bere (lahko si jih tudi sproti izmišlja) trditve, udeleženci pa se morajo nanje kot odgovor ustrezno odzvati. Primeri:

Če imaš brata, zaploskaj./Če imaš sestro, poskoči./ Če si srečen, udari z nogo ob tla./ Če imaš domačo žival, pomežikni z očmi./ Če je tvoja najljubša barva rdeča, si z rokami pokrij usta./ Če imaš rad čokolado, si oblizni ustnice./ Če se rad družiš s prijatelji, vstani./ Če rad tečeš, prekrižaj prste na roki./ Če ti je vroče, se z roko pahljaj./ Če ti je všeč v skupini, teči na mestu./ Če se rad pogovarjaš, se zavrti.

Cilj: razvijanje strategij sodelovanja – dogovarjanje, usklajevanje, vpogled v posameznikov prispevek v timu

MOST

Učence razdelimo v dve skupini in jim podamo navodila. Njihova naloga je, da izdelajo čim daljši in čim višji most. Vsaka skupina bo sestavila le polovico mostu. Ta polovica mora biti taka, da most, ko se skupaj sestavita polovici obeh skupin, zdrži npr. plastičen kozarec vode (odvisno od »konstrukcijskega materiala« za izdelavo mostu). Pri izdelavi mostu lahko uporabljajo le material, ki ga dobijo od vodje. Nato se skupini ločita in odideta vsaka v svoj prostor, tako da se med seboj ne vidita. Vsaka skupina izbere pogajalca, osebo, ki bo imela kontakt s pogajalcem iz druge skupine, s katero bosta usklajevala gradnjo mostu. Nato povemo, koliko časa bodo imeli za ustvarjanje. Vodja sproti pove, kdaj je minil določen čas in usmerja delo skupin. Po 15 minutah uvodnih posvetovanj znotraj skupin se sestaneta pogajalca na nevtralnem ozemlju ob prisotnosti vodje. Pogajalca imata 5 minut časa, da si izmenjata poglede skupin na projekt in se dogovorita o skupnem načrtu mostu. Ko se vrneta v skupino, podata navodila za gradnjo. V 20 minutah vsaka skupina zase izdelava svojo polovico mostu. Nato sestavimo obe polovici in preizkusimo, ali most drži tovor.

POTUJEMO

Na eno stran prostora postavimo toliko stolov, kolikor je udeležencev. Stoli naj bodo eden od drugega odmaknjeni vsaj pol metra. Udeleženci se postavijo na stole in imajo nalogo, da pridejo na drugo stran prostora, tako da pri tem ne stopijo na tla. Lahko pa stopijo na drug stol.

TELESNA ABECEDA

Učenci so razdeljeni v dve skupini. Na predlogah imajo zapisane posamezne besede (od preprostih do bolj zahtevnih). S svojimi telesi tvorijo posamezne črke (črko lahko ponazori ena sama oseba ali pa več oseb) in besedo zapišejo.

Cilj: učenje konstruktivnega reševanja konfliktov in sprejemljivih odzivov v konfliktni situaciji

NEKAJ, KAR MI JE LJUBO

Učenci na liste narišejo nekaj, kar imajo radi, kar jim je drago, kar jim vzbuja prijetne občutke. Ko končajo, vsak svojo risbo komentira. Risbo podajo svojemu sosеду. Učitelj da navodilo, da naj risbo, ki so jo dobili od soseda, raztrgajo in opazuje reakcije sodelujočih. Sledi pogovor (nekaj opornih točk): kako so se počutili, ko so nekomu raztrgali risbo? Zakaj so to naredili, kljub temu da so vedeli, da bodo nekoga prizadeli? Ali se zavedamo, ko nekoga prizadenemo? Kdaj moramo zagovarjati svoja stališča kljub ukazom? Kako so se počutili, ko so gledali, kako nekdo trga njihovo risbo? Kako so reagirali?

Cilj: razvijanje in krepitev pozitivne samopodobe, zaupanja vase, iskanje pozitivnih lastnosti pri ljudeh, razvijanje sprejemanja in dajanja pohval

V VSAKEM SE SKRIVA NEKAJ DOBREGA

Vsak učenec dobi svojo knjižico. Na naslovno stran zapiše svoje ime, lahko kaj nariše, jo okraši. Knjigo poda svojemu levemu sosеду. Ta na naslednjo stran napiše eno dobro lastnost, značilnost učenca, ki je lastnik knjige. Učenci ne berejo predhodnih zapisov. Knjiga kroži tako, da vsak za vsakega napiše po eno pozitivno lastnost. Na koncu vsak dobi svojo knjigo z mnogimi kvalitetami, ki jih vrstniki vidijo v njem. Sledi pogovor (nekaj opornih točk): vam je bilo težko najti nekaj pozitivnega za vsakega? Kako ste se počutili, ko ste pisali pozitivna sporočila? Kako se počutite, ko nekomu rečete kaj neprijaznega, nesramnega? Kako se počutite sedaj, ko ste o sebi prebrali vse zapisane pozitivne stvari?

MAJICE

Na predlogi imajo udeleženci narisano majčko. Njihova naloga je, da na sprednjo stran majčke napišejo oz. narišejo, tisto kar jih veseli, kar radi počnejo, tisto, v čemer so dobri,..., na drugo stran pa tisto, česar ne marajo, jih ne veseli, jim ne leži. Vsak svoje delo predstavi skupini. Sledi pogovor.

Cilj: učinkovito komuniciranje, pomen besedne in nebesedne komunikacije, spoznavanje s konceptom selektivnega zaznavanja

PANTOMIMA

Učenci stojijo v koloni, gledajo pred sebe. Prvemu učencu učitelj pove naslov slovenskega filma (npr. Sreča na vrhovi, Gremo mi po svoje), naslov knjige, ipd. Učenec tistemu, ki stoji pred njim v koloni, prikazuje (samo s pantomimo, brez besed) naslov filma. Ko ugotovi oz. sklepa, kaj mu predstavlja, drugi učenec nadaljuje verigo in prikazuje tistemu, ki stoji pred njim, kar je videl oz. kar se mu zdi, da mu je želel predhodnik povedati. Postopek se ponovi, dokler ne pridejo do zadnjega v koloni. Ta pove naslov filma, ki naj bi bil prikazan.

Literatura

Horvat, M., Košir, K. (2013): **Socialna sprejetost nadarjenih učencev in učencev z dodatno strokovno pomočjo v osnovni šoli**. V: Psihološka obzorja, 22. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.

Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Pridobljeno na <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Kozina, A., Veldin, M., Vidmar, M., Mlekuž, A. in Vršnik Perše, T. (2018): **Kako do spodbudne in vključujoče razredne klime z razvijanjem empatije**. V: Vzgoja in izobraževanje, 3-4/2018. Ljubljana: ZRSS.

Marjanovič Umek., L., Zupančič, M. (2004): **Razvojna psihologija**. Ljubljana: ZRI FF.

Rogič Ožek, S. (2018): **Čustveno opismenjevanje v vzgojno-izobraževalnih procesih**. V: Učiteljev glas: Priloga revije Vzgoja in izobraževanje, 2/2018. Ljubljana: ZRSS.

Rostohar, G. (2012): **Socialno-emocionalni razvoj nadarjenih**. V: Bezič, T. (2012): Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole. Ljubljana: ZRSS.

Rutar Ilc, Z., Rogič Ožek, S., Gramc, J. (2017): **Socialno in čustveno opismenjevanje za dobro vključenost** (4. zvezek). Ljubljana: ZRSS.

Igre in dejavnosti povzete po:

Carrell, S. (2002): **Skupinske aktivnosti za mladostnike: priročnik za vodenje skupin**. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

Rozman, U. (2006): **Trening socialnih veščin**. Nova Gorica: Educa, Melior.

Virk Rode, J., Belak Ožbolt, J. (1998): **Socialne igre v osnovni šoli**. Ljubljana: ZRSS.

Stanka Stružnik: Vpliv prometa na okolje v domačem kraju

Osnovna šola Vodice

stanka.struznik@gmail.com

Lektorirala: Jana Čemas, prof.

Izvleček

V prispevku predstavljam primer dobre prakse dela z nadarjenimi učenci šestih in sedmih razredov osnovne šole na področju geografije. Z učenci smo raziskovali vpliv prometa na okolje v domačem kraju. Delo je potekalo po pouku v okviru geografskega krožka. Učenci so najprej spoznali vlogo in pomen trajnostne mobilnosti v našem vsakdanjem življenju. Želeli so ozavestiti sovrstnike o pomenu hoje, kolesarjenja in uporabe javnega prevoza v vsakdanjem življenju, da bi s tem pripomogli k izboljšanju pogojev bivanja in k trajnostnemu razvoju. Svoje znanje so učenci nadgradili s posnetkom stanja v naravi – s štetjem prometa v okolici šole. Sami so sestavili popisni list, določili lokacije štetja prometa, izvedli štetje in analizirali rezultate. Le-te so predstavili z izdelavo Guli verjevega zemljevida v prostorih šole. Pri tem sem jim stala ob strani, jih spodbujala in jim svetovala. Uporabljali in nadgradili so znanje geografije, matematike, likovne umetnosti ter tehnike in tehnologije. Delo je bilo organizirano tako, da so učenci do novih spoznanj prišli ob konkretnih dejavnostih. Poudarek je bil na raziskovanju, ki jih je pripeljal do konkretnega izdelka, in sicer do Guli verjevega zemljevida. Učenci so pridobili nova znanja, razvili spretnosti in večine doživljanja. Oblikovali so stališča in vrednote, se ob tem učili reševati probleme in kritično sprejemati različne informacije. Prav tako so se urili v socialnih spretnostih.

Ključne besede: nadarjeni učenci, geografija, promet v domačem kraju, terensko delo, Guli verjev zemljevid

Abstract

This article presents an example of good practice of working with the gifted students in the sixth and seventh grades of primary school during extracurricular geography classes. The students researched the influence of traffic on the environment in their hometown. First, they got to know the impact and the meaning of the sustainable mobility in our everyday life. They wanted to make other students aware of the importance of walking, cycling and the use of public transport, which would contribute to the improvement of life and sustainable development. Then, the traffic count in the vicinity of the school was carried out. The students made the survey sheet themselves, they defined the locations for the traffic count, carried out the count and analysed the results. The outcome was presented on the school premises in the form of the Gulliver's map. The teacher's role was to stand by, to encourage the students and to counsel them. They upgraded their knowledge of geography, mathematics, art, craft and technology. The students reached new conclusions after a specific activity was concluded. The emphasis was on their research which led them to the final product – the Gulliver's map. The students gained new knowledge, they developed new skills and broadened their experience. They expressed their points of view and values, they learned to solve problems alongside and to critically acknowledge different information. Likewise, they practised their social skills.

Key words: gifted students, geography, hometown traffic, field work, Gulliver's map

1. Nadarjeni učenci in geografija

Zakon o Osnovni šoli v 11. členu opredeljuje nadarjene učence. V njem je zapisano, da so to učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Nadalje je prav tam zapisano, da mora šola tem učencem zagotavljati ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela. Raziskave kažejo (Žagar, Artač, Bezič, Nagy in Purgaj, 1999), da imajo nadarjeni učenci nekatere osebne lastnosti, ki jih ne najdemo pri drugih učencih ali pa so pri nadarjenih bolj izrazite. Vendar pa ti učenci niso neka homogena skupina, ampak obstajajo razlike tudi znotraj skupine nadarjenih. Osebne lastnosti, ki jih najdemo v skupini nadarjenih, se nanašajo na različna področja (Žagar idr., 1999): miselno-spoznavno, učno-storilnostno, motivacijsko, socialno-čustveno.

Lilek (2012) poudarja, da geografija s svojo kompleksnostjo in prepletanjem naravnih in družbenih značilnosti, pojavov in zakonitosti nudi v procesu vzgoje in izobraževanja velike možnosti za razvoj nadarjenosti učencev na različnih nivojih. Z razvijanjem geografskega mišljenja, ki izhaja iz funkcijske in vzročno-posledične povezanosti med družbenimi in naravnimi elementi, pojavi, procesi in zakonitostmi prostora, lahko s pomočjo različnih oblik aktivnosti razvijamo nadarjenost kot pomembno lastnost upravljavcev našega planeta. Poudarja, da s tem prispevamo k celostnemu razvoju osebnosti učenca. Če vključimo še medpredmetno povezanost z drugimi področji, je rezultat naših prizadevanj za razvoj nadarjenosti lahko še uspešnejši. Lilek (2012) prav tako omenja nekatere oblike, ki nudijo možnost za razvoj nadarjenosti pri učencih. Te so: tekmovanja, raziskovalno delo (naloge), dodatni pouk, sobotna šola, interesne dejavnosti, individualizacija pouka, dnevi dejavnosti, projektni dnevi (teden), ekskurzije in organizirani obiski prireditelj in ustanov. Znotraj teh oblik pa so po Lileku (2012) lahko zajete naslednje aktivnosti: terensko delo, oblikovanje in predstavitev referatov, oblikovanje in predstavitev zapsanega poročila, turistično vodenje po določenem območju, izdelava projekcij prihodnjega razvoja na podlagi različnih virov, uporaba različnih gradiv (grafičnega, slikovnega, tekstovnega) kot vir za pridobivanje vseživljenjskega znanja in razvijanje različnih spretnosti, sposobnosti in veščin, igranje vlog, dramatizacija in izvedba okrogle mize. Isti avtor (Lilek, 2012) navaja, da nadarjeni učenci na področju geografije izkazujejo naslednje značilnosti vedenja:

- Jasno razumejo koncepte in jih v pravilnem zaporedju prenesejo v nove situacije, jih interpretirajo, razvijajo hipoteze, zaključujejo in rešitve umestijo v dane situacije, razumejo geografske ideje ter jih uspešno aplicirajo v realne situacije.

- Uspešno se izražajo pisno in ustno.. Izražajo in uporabijo znanje, ideje in razumevanje na način, ki ga zahteva naloga in občinstvo (pisanje pisem, poročil, predstavitev dela skupin). Naučijo se specifični besednjak predmeta in ga uporabljajo natančno, vestno in so sposobni razložiti pomen besed.
- Razmišljajo logično, vzročno-posledično z argumentacijo, izkazujejo zmožnost manipuliranja z abstraktnimi simboli in prepoznavajo modele ter zaporedja za reševanje geografskih problemov. Uporabljajo in aplicirajo matematična znanja in formule (območje, oblika in prostorska predstavitev).
- Poistovetijo se z geografskimi vprašanji in zgradijo zaporedje raziskovanja. Razumejo in so sposobni razložiti kompleksne zveze med procesi (fizično in družbeno geografsko).
- Uživajo v uporabi kartografije, zemljevidov, grafov, diagramov in drugih vizualnih metod za predstavitev informacij. Sposobni so uporabiti satelitske posnetke, zemljevide različnih vsebin in meril, GIS, GPS.
- Zanesljivo in aktivno prispevajo k manj formalnim oblikam pouka (terensko delo, igra vlog).
- Spretno poročajo, izkazujejo sposobnost vodenja, ocenjevanja in sprejemanje mnenja, videnja in razmišljanja drugih, pripravljeni so deliti svoje znanje in razumevanje z drugimi.
- Imajo razvitejši sistem vrednot za razumevanje razlik med ljudmi in odnosa do okolja kot večina vrstnikov njihove starosti.
- Imajo obsežno splošno znanje o svetu (lega posameznih predelov in viri).
- Medpredmetno povezujejo (znanje fizike aplicirajo na razumevanje podnebja, znanje o gospodarski razvitosti povezujejo s spoznanji zgodovine).
- Kreativno in izvirno razmišljajo ter nakazujejo izvirne rešitve problema.

2. Primer dobre prakse: Vpliv prometa na okolje v domačem kraju

Z učenci smo najprej ponovili, kaj promet sploh je, katere vrste prometa ločimo, in naredili kratek pregled razvoja prometa skozi zgodovino. Ugotovili so, da promet zagotavlja mobilnost prebivalstva in prevoz surovin za potrebe ljudi. Nadalje so učenci z mojo pomočjo spoznali, da so prve oblike prometa temeljile na hoji, z izumom kolesa v Mezopotamiji pa so naši predniki tovor začeli prevažati s pomočjo živalske vprege in vozov, prav tako pa nismo pozabili na prevoz po vodi – opozorila sem jih na drevake oz. deblake. Ključni preskok je bil iznajdba parnega stroja v 18. stoletju, ki je omogočil pretvorbo toplotne energije v delo oziroma gibanje. Kasneje se je ta proces še dodatno izpopolnil z iznajdbo Ottovih motorjev z notranjim

izgorevanjem. S pomočjo predznanja so učenci povedali, da danes promet poteka po vseh Zemljinih sferah: po kopnem, po vodi in po zraku. Opozorila sem jih, da danes promet ponekod poteka celo pod morjem – namenjen pa je tako potniškemu kot tovornemu prometu ter da promet ni prinesel le napredka, pač pa tudi stranske učinke, ki jih lahko označimo kot obremenjevanje okolja. Promet nam torej po eni strani služi, po drugi pa škoduje. S pomočjo predznanja in svojih izkušenj so učenci prišli do zaključka, da promet obremenjuje okolje na več načinov. Izpostavili so naslednje:

- Gradnja prometne infrastrukture potrebuje veliko prostora (letališča, pristanišča, cestno omrežje, železniške proge).
- Vpliv prometa na ozračje zaradi izpustov izpušnih plinov, ki nastajajo ob izgorevanju goriv v motorjih (ogljikov dioksid, kot posledica izgorevanja fosilnih goriv, je eden najpomembnejših toplogrednih plinov, njegova koncentracija povzroča učinek tolpe grede, smog).
- Prometne nesreče (razlitja olj, goriv ali nevarnih tekočin, radioaktivnih odpadkov, kar ogroža kakovost prsti, površinskih voda, podtalnice, pitne vode).
- Obremenjevanje s hrupom (lahko bremeni okolico, da je življenje v hišah moteče in zdravju škodljivo).

Nadalje so učenci s pomočjo tehnike viharjenja idej iskali rešitve, ki bi pripeljale do manjšega obremenjevanja okolja s strani prometa. Ugotovili so, da se mora obstoječ način prometa spremeniti. Opozorila sem jih, da moramo predvsem zmanjšati porabo energije v prometu, saj ta močno onesnažuje okolje. Njihovi predlogi so bili naslednji:

- V večji meri je potrebno uporabljati javni potniški promet (ta naenkrat z bistveno manjšo porabo energije na potnika prepelje večje število ljudi).
- Raba novih virov energije v prometu (električna vozila).
- Spodbujati kolesarjenje.
- Spodbujati hojo.

Pri iskanju rešitev so učenci takoj spoznali, da mora biti za spodbujanje kolesarjenja in hoje urejena ustrezna infrastruktura in prometna varnost – pločniki, kolesarske steze. Seznanila sem jih, da njihovi predlogi zmanjšujejo neželene učinke prometa na družbo in okolje ter da temu rečemo trajnostna mobilnost. Uvideli so, da v praksi to pomeni predvsem možnost, da prebivalci kakovostno živijo tudi brez osebnih avtomobilov, saj se izboljša dostopnost z javnimi prevoznimi sredstvi ter se ustvarijo ustrezni pogoji za hojo in kolesarjenje. Sklepali so, da se prebivalci v tako urejenem prometu počutijo varneje, manj bi bilo nesreč, na ulicah bi se otroci

spet lahko več igrali. Tako urejen promet bi prispeval k čistejšemu zraku, zmernejšemu hrupu ter manjši porabi neobnovljivih virov energije.

Učencem sem nato predlagala, da naredimo posnetek stanja prometa v lokalnem okolju. Sledilo je terensko delo in sicer štetje prometa v okolici šole. Glede na predznanje in na novo pridobljeno znanje, so učenci sami sestavili popisne liste za štetje prometa. Skupaj smo določili tri mesta štetja prometa. Dogovorili smo se, da bomo promet šteli dvakrat: v jutranji prometni konici (od 7.55 do 8.10) in v popoldanskem času (od 13.30 do 13.45), saj smo želeli dobiti čim bolj realne podatke. Po terenskem delu je sledila ureditev zapisov. Učenci so šteli vsako vrsto prevoznih sredstev in na ta način dobili analizo trenutnega stanja. Pri tem so poleg števila in vrste prevoznih sredstev beležili tudi zasedenost osebnih avtomobilov. Rezultati so bili zaskrbljujoči – v večini osebnih avtomobilov je bil le voznik in en sopotnik (več kot 90 odstotkov).

Za lažjo predstavo pridobljenih podatkov sem učencem predlagala izdelavo Guliverjevega zemljevida šolske okolice. Guliverjev zemljevid je zemljevid, po katerem lahko hodimo ali pa je vsaj tako velik, da omogoča opazovanje pokrajine z višine (simulacija ptičje perspektive) in navideznega premikanja v njem. Tako dobimo boljšo predstavo o nekaterih prvinah prostora in razvrstitvi dejavnosti v njem. Uporaba Guliverjevega zemljevida je v naši šoli žal redko prisotna, z vidika celostnega uvida v pokrajino pa zelo priporočljiva (Ogrin, Resnik Planinc, Ilc Kljun in Plevnik, 2013). Na velik format papirja so učenci narisali pomembne ulice, stavbe, prehode za pešce, avtobusne postaje. Pri izdelavi zemljevida so morali predvsem paziti na ustrezna razmerja. Pri tem so uporabili znanje matematike, likovne umetnosti ter tehnike in tehnologije. Na zemljevidu so označili lokacijo, ki se jim je zdela s prometnega stališča najbolj problematična. To je bila lokacija na Kamniški cesti ob gasilskem domu. Nato sem učence povabila, naj mi razložijo, zakaj so izbrali to lokacijo. Učenci so poudarili, da se jim zdi območje ob Kamniški cesti na splošno problematično, ker je tu promet cel dan zelo gost in ker je poleg osebnih avtomobilov tudi zelo veliko tovornih vozil (tovornjakov, tovornih vlačilcev in kombijev, kar je razvidno tudi iz podatkov o štetju prometa). Povedali so, da prečkanje tako prometne ceste na prehodu za pešce ni enostavno, saj vozniki velikokrat ne upoštevajo pešcev kot enakovrednih udeležencev v prometu – tudi ko čakajo ob robu cestišča, da bi prečkali cesto, vozniki pogosto ne ustavijo svojega vozila in nadaljujejo z vožnjo. Učenci so predlagali rešitev, ki je v lokalni skupnosti že znana – to je obvoznica do avtocestnega odseka, ki bi bila speljana mimo naselja Vodice. Kamniška cesta namreč predstavlja direktno povezavo iz smeri Most in Žej do avtocestnega priključka in obratno. K tako gostemu tovornemu prometu na tem odseku zagotovo prispeva tudi velik logistični center evropskega trgovca v industrijski coni Žeje.

Učenci so ugotovili, da se je prometno stanje po obnovi ceste, s katero so promet upočasnili, sicer izboljšalo, še vedno pa se ne počutijo popolnoma varne.

3. Zaključek

Pri raziskovanju vpliva prometa na okolje v domačem kraju so se učenci seznanili s pomenom in vlogo trajnostne mobilnosti v našem vsakdanjem življenju. Spoznali so, da je trajnostna mobilnost premikanje na trajnosten način, kar vključuje hojo, kolesarjenje in uporabo javnega potniškega prometa ter da je potrebno omejiti osebni motorni promet in porabo energije. Uvideli so, da lahko vsak izmed nas prispeva svoj delež k spreminjanju potovalnih navad in s tem k varovanju naravnega okolja za prihodnje generacije. Svoja spoznanja in rezultate terenskega dela so predstavili tudi vrstnikom pri pouku geografije in na ta način širili ozaveščanje o nujnosti spreminjanja potovalnih navad. Namen, da učence spodbudim h kritičnemu razmisleku o obstoječem stanju na področju prometa v domačem okolju, je bil dosežen. Obenem so se učenci učili kritičnega razmišljanja, opazovanja in beleženja stanja na terenu, posredovanja znanja svojim vrstnikom in medsebojnega sodelovanja.

4. Literatura

Lilek, D. (2012). Teoretične podlage organizacijskih in didaktičnih pristopov za delo z nadarjenimi na področju geografije in zgodovine. V: *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole*, Ljubljana, 2012 (str.236–243). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Ogrin, M., Resnik Planinc T., Ilc Klun, M., in Plevnik, A. (2013). *Trajnostna mobilnost*. Priročnik za učitelje v osnovnih šolah. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor.

Zakon o osnovni šoli (1996). Uradni list RS, št. 12 (29. 2. 1996). Pridobljeno 10.2.2019 s spletnega mesta <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/celotno-kazalo/199612>.

Žagar, D., Artač, J., Bezič, T., Nagy, M. in Purgaj, S. (1999). *Koncept odkrivanja in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Pridobljeno 10.2.2019 s spletnega mesta <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Jasmina Sanković: Angleške delavnice za nadarjene učence

OŠ Podbočje

jasmina.sankovic@gmail.com

Lektorirala: Janja Rostohar, prof.

Izvleček v slovenščini

Kako delati z nadarjenimi učenci, nadarjenimi na različnih področjih, kako jih motivirati, kakšne dejavnosti jim ponuditi, so vprašanja, ki se mi vedno pogosteje zastavljajo in me vedno bolj zanima. Nekatere naloge in dejavnosti so del pouka in jih pri urah angleščine izvajam sproti in po potrebi, v tem prispevku pa bom predstavila tiste druge, ki se lotevajo vsebin, za katere pri pouku ni časa oz. niso del učnega načrta, vsaj v takšnem obsegu ne. V lanskem šolskem letu sem izvedla sklop angleških delavnic, namenjenih raziskovanju različnih praznikov v Veliki Britaniji in ZDA. Sklop je obsegal tri popoldanske delavnice (jesensko, zimsko in spomladansko), v katerih smo raziskovali, kako Britanci in kako Američani praznujejo praznike, kot so noč čarovnic, božič, novo leto, noč Guya Fawkes-a, dan Sv. Patricka, dan norcev, dan palačink, dan svizca idr. Posamezne delavnice so trajale štiri šolske ure in so bile namenjene zainteresiranim učencem 7., 8. in 9. razreda, ki so različne naloge in aktivnosti opravljali v skupinah in pri tem seveda uporabljali (večinoma) angleški jezik. Na koncu so skupine v angleščini predstavile svoje ugotovitve s pomočjo plakata. Čeprav so delavnice potekale popoldan, v prostem času učencev, so bile dobro obiskane. Očitno je, da si učenci želijo tudi takšnih oblik dela.

Izvleček v angleščini

A question that keeps on re-occurring and interests me increasingly is how to work with talented pupils, talented on different areas, how to motivate them and which activities to offer them. Some tasks and activities are included in my lessons and performed simultaneously and when suitable. However, in this work I am going to present the other ones, those that deal with topics that are usually not discussed in class due to the lack of time or because they are not a part of the curriculum, at least not in such extent. Last school year I carried out a compound of English workshops in order to research various holidays and festivals in Great Britain and the USA. The compound covered 3 afternoon workshops (autumn, winter and spring workshop), in which we were researching how the British and the Americans celebrate their festivals and holidays like Halloween, Christmas, New Year, Guy Fawkes Night, Saint Patrick's Day, April Fool's Day, Pancake Day, Groundhog Day etc. Each workshop lasted 4 school lessons and was intended for pupils of classes 7, 8 and 9 who carried out different tasks and activities in groups and used English to communicate. Finally, the groups presented their findings with the help of a poster. Even though the workshops were in the afternoon, in the pupils' free time, they were well visited. Obviously, the pupils want these forms of work.

Ključne besede:

Nadarjeni učenci, angleške delavnice, jezik in kultura, britanski prazniki in praznovanja, ameriški prazniki in praznovanja

Učenje jezika je učenje kulture

Kot učiteljici tujega jezika se mi zdi pomembno povezovati učenje jezika z učenjem kulture tiste države, kjer se ta jezik uporablja kot uradni jezik. Menim, da bi učenci morali poznati vse pomembnejše vidike te kulture. Poučevanje jezika namreč ne pomeni samo učenja slovnice, besedišča in različnih spretnosti, ampak seznanjanje s kulturo, v mojem primeru s kulturo angleško govorečih držav. Hkrati pa se mi zdi potrebno učence odvrniti od stereotipnih predstav o npr. angleški ali ameriški kulturi. S poučevanjem o angleški, ameriški, avstralski kulturi učencem omogočam, da pogledajo na svet širše in brez predsodkov do drugačnih kultur in običajev. Svet potrebuje posameznike, zmožne empatije in razumevanja drugih in/ali drugačnih.

Tudi Učni načrt za angleščino poudarja, da je »pouk angleščine v osnovni šoli hkrati prispevek k večjezičnosti in razumevanju večkulturnosti tako v lastnem okolju kot v Evropi in zunaj evropskih meja. V ta namen učenci pri pouku razvijajo sporazumevalno kulturo in razumevanje večkulturnosti. Sporazumevalna kultura gradi na empatiji, spoštovanju in strpnosti do drugih kultur, sočasno pa odseva izkušnje in poglede lastnega okolja. Znanje jezikov omogoča medkulturni dialog in spodbuja pripravljenost na sobivanje in medsebojno spoštovanje.« (Učni načrt za angleščino, 2016, str. 7)

Še ena, a zato nič manj pomembna dimenzija učenja o drugačnih kulturah in običajih, pa je spoznavanje lastne kulture in opredelitev lastne kulture z vidika drugih kultur. »Učenci z učenjem jezika razvijajo tudi svoje socialne in državljanske kompetence tako, da sprejemajo druge, drugačne in so strpni do drugače mislečih (zmožnost empatije), razvijajo zavest o lastni kulturi, narodni identiteti in državi, se zavedajo vloge posameznika v mednarodni skupnosti.« (Učni načrt za angleščino, 2016, str. 9) »Z usvajanjem tujega jezika se učenec zaveda kulturne pogojenosti svojih predstav, pričakovanj in vrednot ter tako spoznava posebnosti lastne kulture in kulturno pogojenih vzorcev obnašanja.« (Učni načrt za angleščino, 2016, str. 10)

Lahko torej rečemo, da je učenje jezika res učenje kulture, tiste tuje kot tudi lastne.

Nadarjeni in angleščina

Pogosto se sprašujem, kako motivirati učence, še posebej nadarjene in med nadarjenimi tiste, ki izkazujejo nadarjenost za angleški jezik. V okviru rednih ur angleščine delo diferenciram, ponudim (kot tudi ostalim učencem) dodatne, zahtevnejše naloge ter dodatne vsebine, dam jim možnost, da sami izvedejo del ure ali pripravijo predstavitev oz. aktivnosti za sošolce. Letos smo že uresničili nekaj dejavnosti za nadarjene v okviru angleščine (poleg rednih vsebin pri pouku, dodatnem pouku, tekmovanjih, bralni znački), in sicer smo si ogledali gledališko predstavo v angleščini, prisluhnili smo naravnemu govorcu, Američanu, ki živi v bližini šole in je popestril uro angleščine za osmošolce in devetošolce, učenka 8. razreda je izvedla del ure in predstavila svoj obisk Londona. Lansko leto so se nadarjeni učenci lahko preizkusili v nečem posebnem – prevajanju podnapisov iz angleščine v slovenščino. Šlo je za mladinski film Marion, 13 za vedno, ki smo si ga ogledali v okviru razrednih ur v 7., 8. in 9. razredu. Film ni bil aktualen samo zaradi tematike, ki jo obravnava, ampak tudi zato, ker so učenci lahko videli rezultate svojega dela in truda ter vse to delili z ostalimi učenci.

Kljub vsem dodatnim vsebinam, ki jih vsako leto ponudim učencem, pa imam pogosto občutek, da je to premalo oz. ne dovolj zanimivo za nadarjene učence. Zastavlja se mi vprašanje, kaj sploh motivira nadarjene učence za učenje v šoli. Dr. Mojca Jurišević v priročniku Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole (2012) navaja ugotovitve raziskave, ki jo je izvedla Pangerčičeva (2006) in iz katerih »je mogoče povzeti, da nadarjene učence za učenje v šoli motivirajo sproščeni odnosi med učitelji in učenci ter pohvale za uspešno učno delo, saj si tako oblikujejo dobro učno in socialno samopodobo ter zadovoljujejo svoje razvojne potrebe; enako pomembna je tudi zanimiva učna snov, ki je zanje smiselna oziroma uporabna ter jim predstavlja miselni izziv.« (Jurišević, 2012, str. 43)

Tako torej pri svojem delu preizkušam različne aktivnosti, ki bi motivirale (nadarjene) učence in jim omogočale spoznavati zanimive teme, hkrati pa se družiti z angleščino v sproščenem vzdušju. Na šolo poskušam čim pogosteje povabiti naravne govorce angleščine, ki so običajno sproščeni in duhoviti in nam popestrijo ure angleščine ter omogočajo učencem konverzacijo v ciljnem jeziku.

Angleške delavnice in učenje kulture

Zavedajoč se pomena učenja kulture pa iščem tudi načine, kako te vsebine poglobljeno predstaviti zainteresiranim učencem. Seveda spoznavamo britansko (predvsem angleško) ter ameriško kulturo in običaje (praznike, šolo, športe, hrano itd.) pri rednem pouku angleščine, ampak želela sem te vsebine razširiti.

Že vrsto let v okviru t. i. PUT ur za nadarjene in ostale zainteresirane učence pripravljam in izvajam razne popoldanske angleške delavnice (filmske, delavnice o britanski kulturi, o evropskih jezikih, o kulturah različnih evropskih držav z obiskom tujih študentov, ki so v Sloveniji na izmenjavi idr.). Delavnice sledijo načelu širitve in poglobljanja temeljnega znanja in pa uporabi sodelovalnih oblik učenja, ki sta dve izmed temeljnih načel Koncepta odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli (1999). Hkrati pa z načinom dela vzpodbujam sproščen odnos med učiteljem in učencem in skušam prebuditi njihovo motivacijo.

V lanskem šolskem letu sem delavnice namenila raziskovanju in spoznavanju praznikov in praznovanj v angleško govorečih deželah. Ta tema se mi je zdela dovolj široka in dovolj zanimiva za učence. V 7. razredu sicer nekatera praznovanja, praznike in festivale spoznavamo pri pouku (velika noč, božič, novo leto), seveda pa obeležimo, predvsem v nižjih razredih, tudi kakšna druga, na primer noč čarovnic, valentinovo. Želela pa sem, da bi učenci spoznali tudi kakšne manj znane, a zato nič manj zanimive, britanske in ameriške praznike, ki jih bom omenjala v nadaljevanju.

Načrtovanje in priprava delavnic

Kako sem se torej vsega lotila?

Najprej sem načrtovala izvedbo vseh treh delavnic čez celo šolsko leto. Ker gre za tematiko praznikov in praznovanj, ki se raztezajo čez celo leto, sem jih razdelila glede na letne čase in delavnice poimenovala v skladu s temo kot jesenska delavnica, zimska delavnica ter spomladanska delavnica. Sledila je vsebinska priprava delavnic, vse od osnovne ideje, iskanja gradiva, seznama pripomočkov ipd.

Učence sem na vsako delavnico posebej povabila s pisnim in ustnim vabilom, predstavivijo namena, vsebine in poteka dela delavnic. Za vse to sem si vzela čas pri rednih urah angleščine. Nato sem zbirala prijave in se skupaj s prijavljenimi dogovorila za ustrezen datum izvedbe delavnice. Ker je šlo za popoldanske delavnice, so morali starši teh učencev podpisati soglasje,

da se njihov otrok udeleži delavnice in da bodo poskrbeli za njegov prevoz na delavnico in domov.

Vsaka delavnica se je pričela ob 16. uri in je trajala do 19. ure, datumsko je bila umeščena v teden pred posameznimi šolskim počitnicami. Običajno je bilo prisotnih med 10 in 20 učencev. Vse so bile dobro obiskane, čeprav se je število učencev spreminjalo glede na čas delavnic, tako, da ko je bilo več ocenjevanj znanja, je bilo na delavnicah manj učencev. Naj povem še, da so vse tri delavnice obiskovali večinoma isti učenci, tako nadarjeni kot drugi, posameznim delavnicam pa so se občasno pridružili tudi ostali učenci.

Izvedba delavnic

Na vsaki delavnici sem učencem najprej predstavila potek dela delavnice in skozi pogovor z njimi preverila njihove predznanje. Razdelila sem jih v dve skupini, mešani glede na starost oz. razred in dala navodila za delo. Učenci vsake skupine so prejeli vsak svoj delovni list, ki so ga morali izpolniti s pomočjo t. i. *webquesta*, tj. iskanja podatkov po spletu. Znotraj skupine so si učenci morali porazdeliti delo oz. se dogovoriti, kdo bo iskal katere podatke. Nato smo se odpravili v računalniško učilnico, kjer so brskali po spletu, predvsem po tistih spletnih straneh, ki sem jih navedla oz. predlagala. Po tem računalniškem delu zbiranja podatkov smo si vzeli odmor, med katerim smo se okrepčali za nadaljnje delo. Sledilo je delo v učilnici, kjer so učenci najprej strnili svoje ugotovitve in jih predstavili ostalim članom svoje skupine. Nato so skupaj pripravili plakat za predstavitev svoje teme. Sami so se morali dogovoriti, kdo bo predstavil kateri del. Seveda so se trudili govoriti večinoma angleško. Med samim delom so tisti, ki so svoj prispevek hitro opravili, lahko izbirali med nalogami za t. i. *fast-finishers*, npr. reševali razne križanke, uganke, zabavne naloge povezovanja, prebirali šale, vse v zvezi s temo takratne delavnice.

Sklepni del delavnic je bila vedno predstavitev praznikov skozi spoznanja skupin in hkrati tudi skupni pogovor o predstavljenih praznovanjih na delavnici. Nastale plakate smo razstavili na hodniku. Učenci so se strinjali, da so spoznali marsikaj novega, tudi o tistih praznikih, za katere so bili prepričani, da jih dobro poznajo. Všeč jim je bilo prepletanje različnih nalog in preizkušanje svojih spretnosti, iskanje podatkov, sproščeno vzdušje in druženje.

Predstavitev delavnic

Jesenska delavnica – *Halloween workshop*

Pred jesenskimi počitnicami smo izvedli prvo v seriji delavnic, in sicer je bila namenjena samo enemu prazniku, tj. noč čarovnic in načinu ter primerjavi praznovanja tega praznika v britanski in ameriški kulturi. Kot uvodno motivacijo sem jim predvajala slušni posnetek v angleščini – znano srhljivo zgodbo. Nato sem podala nekaj zanimivosti o zgodovini in izvoru praznovanja noči čarovnic s pomočjo video posnetka s spleta. Sledilo je samostojno delo. Med delom smo se seveda tudi zabavali ob okusni malici ter rezanju buče, kot se pač za noč čarovnic spodobi.

Zimska delavnica – *December workshop*

Decembra, pred božično-novoletnimi počitnicami, smo raziskovali kako praznujejo božič ter novo leto Britanci in kako Američani. Hkrati pa sem želela, da učenci spoznajo tudi njim malo manj znane praznike oz. praznovanja v tem delu leta, tako da sem izbrala britansko noč Guy-a Fawkes-a ter t. i. Boxing Day in pa ameriški dan zahvalnosti. Še posebej se jim je zdela zanimiva noč Guy-a Fawkes-a.

Spomladanska delavnica – *Spring workshop*

Zadnja v sklopu delavnic v zvezi s praznovanji je bila spomladanska delavnica, ki smo jo izvedli konec aprila, pred prvomajskimi počitnicami.

Učenci so tokrat po že ustaljenem načinu dela spoznavali kar šest različnih praznovanj, in sicer dan sv. Patrika, dan norcev, dan palačink, svizščev dan, dan odvisnosti in pa praznik dela.

Evalvacija angleških delavnic

Ob koncu šolskega leta sem učence, ki so se redno udeleževali delavnic, povabila še na popoldanski filmski večer in druženje. Povzeli smo opravljeno delo, delili vtise, pripombe in ideje za prihodnje delo. Vsi, ki so se delavnic udeležili, so se strinjali, da so jim bile delavnice všeč in da bi si jih želeli tudi v prihodnosti.

Zaključek

V letošnjem šolskem letu nimam načrtovanih delavnic, čeprav so mi učenci že na začetku šolskega leta zaupali, da si jih želijo. Tudi zaradi njihove motivacije za druženje ob angleščini (tudi) v popoldanskem času sem se odločila, da bom vsekakor nadaljevala z delavnicami tudi v naslednjih šolskih letih. Najverjetneje bom »kolobarila« z vsebinami delavnic, tako da bodo učenci imeli možnost spoznavati najrazličnejše vsebine, vsekakor pa bo rdeča nit povezovanje jezika s kulturo in običaji. Delavnice, kljub temu da je za njihovo pripravo potrebno veliko časa in energije, dajejo motivacijo za nadaljnje delo ne samo meni, ampak tudi (nadarjenim) učencem. Z njimi lahko učence seznanim s tistimi zanimivimi vsebinami in vidiki poučevanja angleškega jezika, ki jim jih pri pouku ne morem predstaviti na tak način, kot bi želela.

LITERATURA

- Bezič, T. ... et al. (2012). *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- *Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli*. Potrjen na 25. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, 1999. Dostop: <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf> (18. 2. 2019).
- Program osnovna šola, angleščina, učni načrt. (2016). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostop: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_anglescina.pdf (23. 2. 2019).

Tatjana Sabo: Nadarjeni in raziskovanje preteklosti skozi oči sodobnosti

DOŠ I Lendava

tsabo65@gmail.com

Lektorirala: Jasna Cigut, prof.

Izvleček v slovenščini

Izhodišče je razmislek ob ugotovitvi, da »Nadarjeni učenci zagotovo potrebujejo bogat, vsebinsko in metodično raznolik program učenja in poučevanja (prim. Blažič, 1996; Bezić, 2012; Škufca, 2005). Nadarjenim učencem je potrebno zagotoviti problemske situacije (naloge), ki so prilagojene njihovim individualnim značilnostim, naloge morajo biti na produktivni ravni in morajo vključevati višje taksonomske nivoje, pri pouku je potrebno spodbujati produkcijo originalnih idej, spodbujati je potrebno divergentni način razmišljanja (iskanja drugačnih, netipičnih rešitev) in jim ponuditi oblike dela, kjer bodo njihove zmožnosti prišle do izraza, npr. projektne naloge, raziskovalno delo ...« (Vogrinc, 2014, str. 32)

Kako in kje lahko to uresničujemo?

Vsekakor tudi v sklopu predmeta zgodovina. Kako ob tem spodbujati učence k raziskovanju lokalne zgodovine in to povezati v širši okvir?

Za izhodišče smo vzeli **spominski park**, ki je postavljen na šolskem dvorišču in priča o dogodkih med drugo svetovno vojno in po njej, vezanih na naš kraj.

Raziskovali smo na različne načine:

- z ogledom sinagoge in židovskega pokopališča,
- s pripravo in izvedbo učne ure o holokavstu v sinagogi,
- z opravljanjem intervjujev s preživelimi,
- z raziskovanjem individualnih zgodb,
- z uporabo filmskega gradiva s spletne strani Centrope,
- z aktualizacijo teme ...

Summary

Our basis is consideration of the findings that »Gifted students definitely need rich, diverse content and methodology in the studying and teaching process (prim. Blažič, 1996; Bezić, 2012; Škufca, 2005). We have to provide gifted students with mathematical problems that are adjusted to their individual characteristics, assignments must be productive and they must include higher taxonomies. We need to promote production of original ideas in the teaching process as well as divergent manners of thinking (searching for different, non-typical solutions) and offer students some forms of work where their capabilities can become noticeable, such as project assignments, researches... « (Vogrinc, 2014, p. 32)

How and where can we realize it?

We can definitely include it in history class. How can we encourage students to research local history and how can we expand it?

As a basis we took **memory park** in our schoolyard, which presents the events in our town during and after World War II.

For our research we:

- visited the synagogue and the Jewish cemetery,
- prepared and carried out a lesson about holocaust,
- interviewed the survivors,
- researched individual stories,
- used film materials on CENTROPE website,
- revived the theme ...

Ključne besede:

raziskovanje zgodovine

lokalna zgodovina

sodelovanje

načrt dela z nadarjenimi

Izhodišče je razmislek ob ugotovitvi, da »Nadarjeni učenci zagotovo potrebujejo bogat, vsebinsko in metodično raznolik program učenja in poučevanja (prim. Blažič, 1996; Bezić, 2012; Škufca, 2005). Nadarjenim učencem je potrebno zagotoviti problemske situacije (naloge), ki so prilagojene njihovim individualnim značilnostim, naloge morajo biti na produktivni ravni in morajo vključevati višje taksonomske nivoje, pri pouku je potrebno spodbujati produkcijo originalnih idej, spodbujati je potrebno divergentni način razmišljanja (iskanja drugačnih, netipičnih rešitev) in jim ponuditi oblike dela, kjer bodo njihove zmožnosti prišle do izraza, npr. projektne naloge, raziskovalno delo ...« (Vogrinc, 2014, str. 32)

Kako in kje lahko to uresničujemo?

Vsekakor tudi v sklopu predmeta zgodovina.

Spoznanje, ki ga je zelo dobro ubesedil že rimski mislec Cicero, da je zgodovina pričevalka časov, luč resnice, življenje spomina, učiteljica življenja, glasnica davnine, nas prepriča, da se ozremo v preteklost, raziskujemo, povprašamo, izprašamo ...

Kako ob tem spodbujati učence k raziskovanju lokalne zgodovine in to povezati v širši okvir?

Zakaj je pomembno poznati lokalno zgodovino?

Če izhajamo iz našega kraja, vemo, da je Lendava z okolico območje, kjer že stoletja drug ob drugem živijo pripadniki različnih narodov, veroizpovedi in kultur. »Drug ob drugem živijo

Slovenci, Madžari, Hrvati, Romi in pripadniki drugih narodnosti. Do druge svetovne vojne pa je na tem območju Prekmurja živelo glede na druge dele Slovenije tudi največje število Židov. Prebivalci so se ločili po maternem jeziku, kulturi in veroizpovedi. Skupaj so živeli in še živijo katoličani, Židje in protestanti.« (Gašpar in Lazar, 1997, str. 6)

Prav zgodovina in zgodbe judovskega prebivalstva so za učence najbolj zanimive, ker jih najmanj poznajo, so pa za razvoj kraja bile pomembne.

V toku časa in dogodkov, v katerih se človeštvo razvija in spreminja, se je tudi tu zgodilo marsikaj, kar je okolje in ljudi posebej zaznamovalo.

Večje število Judov se na današnjem slovenskem ozemlju pojavi v drugi polovici 18. stoletja, in sicer največ v Prekmurju. To je bil čas po prenehanju turške nevarnosti, v katerem so se v opustošeno deželo naseljevali tudi Judje. Judje so kot spretni trgovci iskali nova tržišča.

V času hitrega razvoja trgovine, gostinstva in denarnega poslovanja se je judovsko prebivalstvo priseljevalo v Prekmurje predvsem iz Madžarske. Prvi Judje so prišli v Lendavo (takrat Dolnja Lendava) iz Rechnitza, ki se danes nahaja v Avstriji. Njihovo število je iz leta v leto naraščalo. S svojim delovanjem so prispevali pomemben delež v kulturnem, gospodarskem in društvenem razvoju mesta Lendave. Bili so lastniki trgovin in hotela, lastniki gospodarskih objektov, uradniki, učitelji, zdravniki, odvetniki, bankirji, knjigovodje ... Lendavski Judje so ustanovili tudi prvi denarni zavod v Prekmurju, dolnjelendavsko hranilnico. Imeli so bralno društvo, Judovsko društvo žena, pevski zbor, sinagogo, rabina, versko šolo, pokopališče. Na Jude nas danes spominjata ohranjena sinagoga in pokopališče v Dolgi vasi. Lendavska sinagoga je poleg mariborske edina ohranjena sinagoga v Sloveniji. Judovsko pokopališče v Dolgi vasi pri Lendavi pa je največje judovsko pokopališče v Sloveniji.

Nekateri Judje so postali znani in slavni tudi izven Lendave. Dva umetnika sta dosegla mednarodno prepoznavnost, in sicer György Zala, avtor kipov, ki krasijo Trg herojev v Budimpešti in slikar Márton Freyer, čigar dela so bila razstavljeni v Narodnem salonu v Budimpešti.

Po prvi svetovni vojni se je število Judov zmanjšalo. Nekateri so odšli tudi zaradi priključitve Prekmurja k novo nastali Kraljevini SHS.

Pred začetkom druge svetovne vojne jih je po podatkih iz leta 1931 bilo v Lendavi 207. Druga svetovna vojna odločilno vpliva tudi na usodo lendavskih Judov. Prekmurje so Nemci zasedli

6. aprila 1941. Po kratkotrajni nemški okupaciji so nato oblast predali Madžarom. Judom so odvzeli pravico do opravljanja obrti in poklicev. Glavni udarec za njih pa je predstavljala nemška zasedba Madžarske 19. marca 1944, ko so oblast prevzeli nacisti. Začeli so z načrtnim čiščenjem judovskega prebivalstva. 26. aprila 1944 so se morali na ukaz madžarskih žandarjev zglasiti v sinagogi, od koder so jih naslednji dan odpeljali v Čakovec. Tam so jih izročili gestapu, ki jih je odpeljal v Nagykanizso. Nato so jih ves teden vozili v živinskih vagonih na dolgo pot brez vrnitve do taborišča Auschwitz.

V lendavski židovski skupnosti je holokavst terjal 132 žrtev (119 odraslih in 13 otrok), vojno je preživelo 23 Judov.

Za skupnost je bilo usodno tudi povojno obdobje. Doma so našli izropane hiše. Nato je sledila nacionalizacija, ki jim je odvzela tovarniške objekte, samostojno trgovsko dejavnost in druge nepremičnine. Prav zaradi tega so se mnogi odselili, pretežno v Izrael, nekateri pa so odšli tudi v ZDA. Danes je Lendava mesto brez Judov.

Kako vzpodbuditi zanimanje in skupaj z učenci raziskovati?

To smo storili na različne načine:

1. PRIMER: Zgodovinska ura ob spominskem parku

Za izhodišče smo vzeli **spominski park**, ki je postavljen na šolskem dvorišču in priča o dogodkih med drugo svetovno vojno in po njej, vezanih na naš kraj:

- 22. junija 1942 je bilo v internacijsko taborišče v Sárvár na Madžarskem odpeljanih več kot 500 Slovencev iz krajev Benica, Pince Marof, Petišovci, Kamovci in Dolga vas.
- 26. aprila 1944 so se morali Judje na ukaz madžarskih žandarjev zglasiti v sinagogi, od koder so jih naslednji dan odpeljali v Čakovec. Tam so jih izročili gestapu, ki jih je odpeljal v Nagykanizso. Nato so jih ves teden vozili v živinskih vagonih na dolgo pot brez vrnitve do taborišča Auschwitz.
- jeseni l. 1945 so povojne oblasti odpeljale 556 prekmurskih Madžarov, civilistov, v nekaj slovenskih taborišč, kjer so preživeli nekaj mesecev.

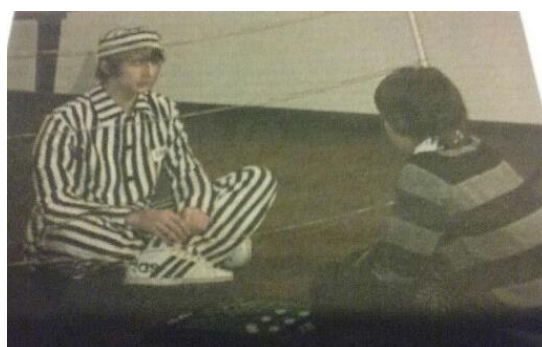
Spominski park ob DOŠ I Lendava

Učenci so s pomočjo dodatne literature raziskovali posamezna taborišča in v okviru zgodovinske ure predstavili sošolcem.

2. PRIMER: Izvedba učne ure o holokavstu v sinagogi

Magdalena Bohnec, ki na naši šoli poučuje zgodovino, že od leta 2009 na poseben način ohranja spomin na holokavst. Vsako leto pripravi uro zgodovine v sinagogi, kjer preko različnih pogledov poskuša osvetliti te dogodke, tudi v povezavi z našo lokalno zgodovino.

Posamezni učenci se na učno uro vnaprej pripravijo, in sicer med ponujenimi temami izberejo tisto, ki jih najbolj zanima ter pripravijo predstavitev. Ta je lahko v različnih oblikah, od dramatizacije, predstavitev s pomočjo powerpoint prosojnic, prostega predavanja do glasbene točke.

Učenci sodelujejo z dramatizacijo, glasbenimi točkami in predvsem s svojimi prispevki na temo holokavsta

Primer učne priprave:

UČNA URA O HOLOKAVSTU

KRAJ: sinagoga

ČAS: pon. 27. 1. 2009

IZVAJALEC: M. Bohnec

UČNA OBLIKA: diskusija

- Učenci se na to pripravijo (pribl. 2 uri).
- Izbirajo s seznama tem.

POTEK:

1. del

- Predstavitev sinagoge.
- Uvodna motivacija: film Schindlerjev seznam.
- **Diskusija:**
- Kaj pomeni holokavst?
- »Končna rešitev judovskega vprašanja.«
- Čas nacionalsocializma v Nemčiji:
 - delovna taborišča,
 - uničevalna taborišča,
 - organizacija,
 - medicinski eksperimenti,
 - načini usmrtitve taboriščnikov.
- »Življenjski prostor.«
- Kje zasledimo koncentracijska taborišča?
- Kaj pomeni »Arbeit macht frei«? - delovna taborišča
- V nekdanji Jugoslaviji – Jasenovac.

2. del

- Intervju z Beato Lazar.
- Judje v Lendavi.
- V času 2. sv. vojne.

3. del

- Oglad razstave v sinagogi.

Učenci raziščejo in predstavijo značilnosti sinagoge:

Leta 1866 so v času službovanja rabina Mojzesa Schacherlesza začeli z gradnjo sinagoge, ki stoji še danes, in je poleg mariborske edina v Sloveniji. Preprosto, a vendar čudovito, enonadstropno monolitno zgradbo na skoraj kvadratni osnovi pokriva štirikapnica, fasado členijo le pilastri in konkavni venec pod streho.

V sinagogi je bilo 80 sedežev za moške in v galerijskem delu 60 sedežev za ženske. Danes krasi notranjost šest v pozlato odetih železnih kaneliranih stebrov s korintskim kapitelom, ki podpirajo galerijo.

Od prvotne opreme je ostala le ura. Kot sakralni objekt je sinagoga delovala do leta 1944, ko so po izgonu Židov verske obrede opustili.

Po desetletjih degradacije je bila v 90. letih 20. stoletja sinagoga prenovljena in danes služi kot razstavni ter prireditveni prostor. V njej je na ogled tudi stalna spominska razstava o lendavskih Judih.

Način življenja židovskega naroda je neločljivo povezan z religijo, moralnimi zapovedmi, rituali in predpisi.

Tudi dolnjelendavski Judje so gojili pripadnost skupnosti in se v pomembnih segmentih življenja (hrana, šola, verski obredi, oblačila) ločevali od drugih. Velik poudarek so dajali izobrazbi, torej so bili številni pripadniki skupnosti visoko izobraženi ter zato nosilci pomembnih dejavnosti v mestu.

Kot večina prekmurskih Judov so bili tudi lendavski Judje pred 2. svetovno vojno neologni, čeprav je bilo pred 1. svetovno vojno v mestu tudi nekaj ortodoksnih, a ti so se z leti asimilirali. Med jeziki sporazumevanja sta prevladovali madžarščina, nemščina in hrvaščina.

Po okupaciji leta 1941 so začeli Jude v Lendavi šikanirati, odvzeli so jim pravice do opravljanja obrti, poklicev, s 1. aprilom 1944 pa so bili prisiljeni nositi Davidovo zvezdo. 26. aprila 1944 so se morali na ukaz madžarskih žandarjev zglasiti v sinagogi, od koder so jih naslednji dan odpeljali na dolgo pot brez vrnitve - v Auschwitz.

Beata Lazar

predstavlja učencem

svojo knjigo: Židje v Lendavi

3. PRIMER: Z opravljanjem intervjujev s preživeli v taboriščih

Srečanje učencev s preživeli iz taborišč med in po 2. svetovni vojni: Eriko Fürst (Auschwitz), Anica Ferletič (Sárvár) in Jožef Biro (Hrastovec)

Učenci so sami pripravili vprašanja, predhodno prebrali njihova pričevanja in jih vzpodbujali, da so pripovedovali svoje zgodbe, zgodbe, ki so jih doživeli kot najstniki.

4. PRIMER: Uporaba filmskega in slikovnega gradiva s spletne strani Centropa.

Centropa (<http://www.centropa.org/travel/ruth-ellen-gruber/jewish-itinerary-slovenia>) je neprofitni židovski zgodovinski inštitut, ki se ukvarja z ohranjanjem zgodb in fotografij židovskih družin iz 20. stoletja iz Srednje in Vzhodne Evrope ter Balkana ter razširjanjem teh zgodb in fotografij preko filmov, knjig in razstav. Njihov glavni sedež je na Dunaju.

Z učenci si ogledamo zbirke fotografij in film ter jih analiziramo. Poskušamo sestaviti podobno zgodbo iz našega kraja.

5. PRIMER: Ogleđ židovskega pokopališča in sprehod skozi staro mestno jedro

Tam so začeli Jude pokopavati po letu 1850, leta 1880 so ga razširili, nato pa dogradili še mrliško vežico. Je edino judovsko pokopališče v Prekmurju, ki je ostalo neokrnjeno. Na nagrobnikih, ki so obrnjeni proti Jeruzalemu, so tipična judovska imena v latinski in hebrejski pisavi.

Pokopališče je negovano in urejeno, čeprav potomcev lendavskih Judov že dolgo ni več. Tako tudi ni veliko kamenčkov, ki jih Judje namesto rož in sveč polagajo na grobove.

Judovsko pokopališče v Dolgi vasi

Z učenci, ki so si iz knjige Židje v Lendavi izbrali in raziskali družinsko drevo ene izmed judovskih družin, si najprej ob sprehodu čez staro mestno jedro, kjer »ima skoraj vsaka hiša svojo zgodbo« ogledamo, kje so živeli, nato se sprehodimo tudi čez pokopališče.

V tej hiši se je rodil zadnji v Lendavi živeči Jud: Ludvik Blau

Naloga zgodovinarjev je, da pretekla dogajanja in procese raziskujejo, razlagajo in jih osvetlijo v vzročno-posledični povezanosti. Vsi, ki živimo tukaj, pa bi se iz teh dogajanj morali kaj naučiti in jih ohraniti v svojem spominu.

Holokavst se vsakega učenca dotakne na svoj način, nihče pa ob tem ne ostane ravnodušen. Še vedno je velik opomin človeštvu, še posebej zato, ker še vedno obstajajo različne oblike diskriminacije in rasizma.

Je pa holokavst tudi dobra iztočnica za to, da učenci dobijo izkušnjo, zakaj so človekove pravice pomembne in zakaj je treba verjeti v dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti ne glede na vero, narodnost ali raso.

Literatura in viri:

Ferbežer, I. in Kukanja, M. (2008). *Svetovanje nadarjenim učencem*. Zavod RS za šolstvo.

Juriševič, M. (2014). *Spodbudno učno okolje: ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli*. Pedagoška fakulteta.

KONCEPT: *Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli* (1999).

Letni delovni načrt DOŠ I Lendava

Vogrinc, J. (2014). *Pomen didaktične usposobljenosti učiteljev za načrtovanje dela z nadarjenimi učenci*. *Spodbudno učno okolje: ideje za delo z nadarjenimi v osnovni šoli*. Pedagoška fakulteta.

Pedagoška fakulteta.

Gašpar, M. in Lazar, B. (1997). *Židje v Lendavi*. Tiskarna Ljubljana.

Špela Stanek: Voditeljsko področje – zanemarjeno področje nadarjenosti?

Osnovna šola Sava Kladnika Sevnica

spela.stanek@ossevnica.si

Lektorirala: Danica Prnaver, prof.

POVZETEK

Prepoznavanje nadarjenih učencev se osredotoča na naslednja področja: učno, voditeljsko, telesno–gibalno, tehnično, literarno, dramsko, glasbeno, likovno ter filmsko. Kot razredničarka se pri oblikovanju individualiziranega programa za nadarjene učence z največ vprašanji soočam ravno pri tistih učencih, ki so nadarjeni na voditeljskem področju. Zatakne se že pri izbiri predmetnih področij, saj učenec lahko razvija voditeljske sposobnosti tako na področju športa kot filma oz. vzporedno z ostalimi predmetnimi področji.

Posledično se pojavi težava izbire dejavnosti, s katerimi bo učenec razvijal svojo nadarjenost. Udeležba na raznovrstnih tekmovanjih iz znanja ali športa, seminarske in raziskovalne naloge, dodatni pouk, raziskovalni tabori, ustvarjalne delavnice, izbirni predmeti, notranja diferenciacija ipd. so dejavnosti, ki jih najpogosteje ponudimo nadarjenim na specifičnih predmetnih področjih, a kaj ponuditi učencu, da bo uspešno razvijal nadarjenost na voditeljskem področju? Menim, da je nadarjenost na voditeljskem področju pogosto spregledana, podcenjevana ali celo zanemarjena. Morda temu botruje pomanjkanje znanja, idej, ozaveščenosti ali pa prepričanje, da se bodo ti učenci že sami nekako znašli.

Kakorkoli, voditeljske veščine v razvitem svetu postajajo prepoznane, cenjene in nesamoumevne. To izhaja iz zavedanja, da bodo ti mladi nekoč vodili podjetja, organizacije ter morda celo države. Menim, da je skrajni čas, da tudi pri nas začnemo tovrstno nadarjenost jemati resno in odgovorno ter vzgajati empatične, odgovorne, in preudarne voditelje. Zgodovino človeštva so namreč prepogosto zaznamovali odlični voditelji, ki si niso prizadevali za skupno dobro, temveč za lastne, egoistične interese.

Sem na začetku odkrivanja in raziskovanja voditeljskih veščin ter njihovega razvijanja in pozitivnega usmerjanja. Trenutno mi ure razredne skupnosti predstavljajo idealno priložnost za raziskovanje, učenje in razvijanje teh veščin, moj cilj pa je prenesti posamezne dejavnosti tudi na predmetno področje angleščine.

KLJUČNE BESEDE: nadarjeni, voditeljsko področje, voditeljske veščine, ure razredne skupnosti, odgovornost, empatičnost

Leadership – the neglected domain of giftedness?

ABSTRACT

Identification of gifted learners focuses on the following domains of giftedness: academic, leadership, technological, artistic (literature, visual and performing arts) and athletic.

As a form teacher one of my responsibilities is to prepare individual programmes for the gifted learners in my class. I usually have most difficulties when planning activities for the students who are identified as gifted leaders. First of all, I question the suitable academic fields, which will nurture, develop and further their talent in leadership. This step is quite ambiguous, since learners can develop their leadership talent at almost any school subject.

Next, there is a problem of planning the activities suitable for a specific learner. Activities such as competitions, essays and research papers, additional lessons, research camps, creative workshops, optional subjects, and differentiation in the classroom are usually suitable for the gifted learners in specific academic, artistic, creative or athletic field. So, what can we offer to a learner gifted in leadership? In my opinion, leadership is the most overlooked, underappreciated and neglected domain of giftedness. Maybe this is due to the lack of awareness, knowledge and ideas, or the belief that these students will somehow manage on their own.

Anyway, leadership skills are recognised and highly appreciated in the modern world. This is based on the awareness, that these gifted individuals may someday manage companies, organizations and perhaps even countries. I think it is high time that we start taking gift in leadership seriously and responsibly. Our duty is to enable the gifted in leadership to evolve into empathetic, responsible and prudent leaders. In addition to this, excellent leaders, who didn't strive for common good, but for their own, selfish interests, have too often marked the history of mankind.

I have only just started exploring and researching leadership skills and methods, how they should be encouraged and developed. At present, class-meeting lessons present ideal opportunity for research, learning and development of these skills. However, my aim is to implement certain activities into my English teaching lessons as well.

KEY WORDS: gifted learners, leadership giftedness, leadership skills, class meeting, responsibility, empathy

1. PODROČJA NADARJENOSTI

V slovenskem prostoru ločimo naslednja področja nadarjenosti: učno, voditeljsko, telesno–gibalno, tehnično, literarno, dramsko, glasbeno, likovno ter filmsko. Po opravljenem evidentiranju in identifikaciji sledi oblikovanje individualiziranega programa.

V dogovoru s posameznimi učitelji se učenec odloči za predmetna področja in dejavnosti, s katerimi bo razvijal svojo nadarjenost. V primeru nadarjenosti na učnem področju bo učenec izbral predmet, kjer bo svoje znanje in veščine še dodatno poglobljal, širil in nadgradil.

Samoumevno je, da je razvijanje telesno–gibalnega področja v domeni učiteljev športa, tehnično učiteljev tehnike in tehnologije, likovno in glasbeno področje pokrivata učitelj likovne oz. glasbene umetnosti. Nekoliko širši je nabor izvajalcev, ki bodo skrbeli za razvoj literarnega, dramskega ali filmskega področja. Za to so najpogosteje zadolženi učitelji jezikov in knjižničarji. V primeru filmskega področja pa so občasni izvajalci lahko tudi zunanji sodelavci (npr. režiserji) in učitelji računalništva (montaža, snemanje ipd.).

V čigavi domeni pa je voditeljsko področje? Kot razredničarka se pri oblikovanju individualiziranega programa za nadarjene učence z največ vprašanji soočam ravno pri voditeljskem področju. Najprej se zatakne pri izbiri predmetnih področij, saj učenec lahko razvija voditeljske sposobnosti tako na področju športa kot filma oz. vzporedno z ostalimi predmetnimi področji. Posledično se pojavi težava izbire dejavnosti, s katerimi bo učenec razvijal svojo nadarjenost. Udeležba na raznovrstnih tekmovanjih iz znanja ali športa, seminarske in raziskovalne naloge, dodatni pouk, raziskovalni tabori, ustvarjalne delavnice, izbirni predmeti, notranja diferenciacija ipd. so dejavnosti, ki jih najpogosteje ponudimo nadarjenim na specifičnih predmetnih področjih, a kaj ponuditi učencu, da bo uspešno razvijal nadarjenost na voditeljskem področju?

2. LASTNOSTI NADARJENIH NA VODITELJSKEM PODROČJU

Iz lastnih izkušenj lahko trdim, da je nadarjenost na voditeljskem področju pogosto spregledana, podcenjena ali celo zanemarjena. Morda temu botruje pomanjkanje znanja, idej, ozaveščenosti ali pa prepričanje, da se bodo ti učenci že sami nekako znašli.

Za uspešno delo z nadarjenimi na voditeljskem področju je naprej potrebno ozavestiti, katere so tiste osebnostne lastnosti, ki jih ti učenci imajo. Po identifikacijski lestvici OLNAD07 - VODITELJSKO PODROČJE nadarjeni učenci na voditeljskem področju izkazujejo naslednje osebnostne lastnosti (Zavod RS za šolstvo, 2011):

- smisel za organizacijo: prireditve, izleti, humanitarne akcije itd.,
- priljubljenost v svojem okolju,
- uveljavljanje lastnega mnenja in pogledov brez posebnega truda,

- hitro pridobivanje somišljenikov,
- odgovornost in sposobnost sprejemanja preudarnih odločitev v skupini,
- odločnost, samozavestnost in pozitivna samopodoba,
- sošolcem so vzgled in ti jim radi sledijo,
- smisel za humor, a ne na račun drugih.

Če torej strnemo značilnosti nadarjenih na voditeljskem področju, so naslednje: želja po izzivih, ustvarjalno reševanje problemov, kritično mišljenje, prepoznavanje in dojetje vzročno–posledičnih odnosov, govorniške spretnosti, fleksibilnost, sposobnost za motiviranje drugih ter učinkovitost v novih razmerah in situacijah (Rogers, 2009).

Glede na prej omenjene lastnosti nadarjenih na voditeljskem področju, Parlar, Türkoğlu, in Cansoy (2017) predlagajo, da so med veščinami, ki jih bomo razvijali pri njih, naslednje:

- **zastavljanje ciljev** - načrtovanje in zastavljanje ciljev, predvidevanje rezultatov ter ozaveščanje pomembnosti teh korakov za doseganje uspeha,
- **načrtovanje časa** - ocena potrebnega časa za posamezne naloge, dogovarjanje glede časovnih rokov ter upoštevanje le-teh,
- **sprejemnaje neuspeha** - dojetje neuspeha kot priložnosti za učenje, ne kot ovire,
- **odlike dobrega vodje** - učenje značajskih lastnosti dobrih vodij, kot npr. odločnost, predvidevanje tveganj, vztrajnost, trdoživost ter delovanje v pozitivnem duhu za skupno dobro,
- **javno nastopanje** - predstavljanje svojih idej na samozavesten, vpliven in prepričljiv način, urjenje v učinkovitih tehnikah javnega nastopanja in veščinah besednega in nebesednega izražanja,
- **ustvarjalno vodenje** - sprejemanje svoje drugačnosti in uporaba le te pri doseganju ciljev,
- **socialne veščine** - socialne veščine in njihova pomembnost na poti do dobrega vodje,
- **komunikacijske spretnosti** - spoznavanje pomembnosti vpliva besednega izražanja za uspešno komunikacijo in dobre odnose, dajanje in sprejemanje povratne informacije na učinkovit in spodbuden način ter učenje komunikacijskih orodij za preprečevanje konfliktov.

3. DEJAVNOSTI ZA NADARJENE NA VODITELJSKEM PODROČJU

Nesporno je, da je razvijanje voditeljskih veščin pomembno in nujno potrebno, tako v okviru učnih vsebin kot interesnih dejavnosti.

3a) DEJAVNOSTI ZA NADARJENE V OKVIRU UČNIH VSEBIN

Naravoslovni predmeti

Predmeti, kot so fizika, biologija, kemija, naravoslovje, matematika ter tehnika in tehnologija, nudijo odlične možnosti za projekte, ki zahtevajo veščine načrtovanja (skupine, delo, čas, ipd.), kritičnega razmišljanja, ustvarjalnega reševanja problemov in sprejemanja odločitev. V okviru teh predmetov se učenci lahko učijo tudi o pomembnih voditeljih na področju znanosti, tehnologije, medicine in industrije. Le-ti so jim lahko vzor, kako posameznik svoje ideje, interese in sposobnosti razvije v uspešno kariero (Karnes in Bean, 2001).

Družboslovni predmeti

Tudi v okviru zgodovine, geografije, domovinske in državljske kulture ter etike se učenci učijo o pomembnih političnih voditeljih, filozofih in verskih voditeljih, ki so vplivali na potek zgodovinskih dogodkov. Nadarjeni na voditeljskem področju lahko v okviru teh predmetov berejo biografije oz. avtobiografije izjemnih voditeljev. Te učence se spodbuja k analizi in evalvaciji motivacije, doprinosa in vpliva posameznih voditeljev na zgodovino človeštva. Pri tem je pomembno, da se učenci seznanijo in razumejo ključne dogodke, družinska ozadja in druge pomembne vplive v njihovem življenju (Karnes in Bean, 2001).

Jezikoslovje

Slovenščina, angleščina, nemščina in pouk drugih jezikov se osredotočajo na ustno in pisno komunikacijo, kar omogoča potencialnim vodjem, da se naučijo predstaviti ideje na jasn in prepričljiv način. Priprava in predstavitev govorov, poslušanje in ocenjevanje prezentacij, pisanje prispevkov za šolski časopis ter druge publikacije, priprava in sodelovanje v debatah oz. diskusijah so le nekatere od možnosti, ki jih nudi jezikovni pouk nadarjenim na voditeljskem področju (Karnes in Bean, 2001).

Umetnost

Likovna in glasbena umetnost učita učence o nadarjenih posameznikih, ki so obogatili človeštvo s svojimi prispevki na likovnem ali glasbenem področju. Njihova ustvarjalnost, težave in ovire, s katerimi so se soočali, ter brezčasne mojstrovine, ki so jih ustvarili, so lahko vir motivacije za učence (Karnes in Bean, 2001).

Z vidika učnih oblik je za razvijanje voditeljskih lastnosti najprimernejše delo v skupinah. V skupinskem delu se učenci učijo pomembnih socialnih veščin, kot so medsebojna pomoč, spoštovanje, jasno izražanje stališč in vrednot, razvijanje sposobnosti za ustvarjalno socialno komuniciranje, spodbujanje občutka pripadnosti skupini, spoštovanje osebnosti drugih, razumevanje različnosti kot kvalitete ter razvijanje občutka za odgovorno delovanje. Poleg omenjenega, skupinsko delo razvija tudi veščine načrtovanja (čas, delo, ipd.). (Parlar idr., 2017)

3b) DEJAVNOSTI ZA NADARJENE V OKVIRU ID

Sem spadajo vse skupinske dejavnosti, v okviru katerih učenci razvijajo pripadnost skupini, ustvarjajo skupinski duh, podpirajo eden drugega, se spodbujajo, se učijo reševanja konfliktov, razumejo in sprejemajo drugačnost ter si prizadevajo za skupni cilj (Karnes in Bean, 2001).

Nekaj primerov tovrstnih dejavnosti: debatni klub/krožek, Skupnost učencev, različne ID na področju športa (npr. »ID Med dvema ognjema«), dramski krožek ipd.

4. PRIMERI LASTNE PRAKSE

Sem na začetku odkrivanja in raziskovanja voditeljskih veščin ter njihovega razvijanja in pozitivnega usmerjanja. V nadaljevanju bodo predstavljene dejavnosti, izvedene v okviru ur oddelčne skupnosti, v katere sem vključila nadarjene na voditeljskem področju.

a) Sodelovanje pri vodenju roditeljskega sestanka ob polletju

Ustaljena praksa na Osnovni šoli Sava Kladnika Sevnica je, da ob zaključku prvega ocenjevalnega obdobja starše povabimo na oddelčne roditeljske sestanke. Teme roditeljskega sestanka so vnaprej znane in določene: splošen uspeh oddelka ob koncu polletja, motivacija za delo v šoli, opravljanje domačih nalog, prinašanje potrebščin in pripravljenost na pouk, pohvale in potrebne izboljšave, kršitve Pravil ŠR in izrekanje vzgojnih ukrepov, opravljene bralne značke ter aktualna opažanja. Odločila sem se, da dnevni red RS razširim z novo točko, t.j. »glas učencev«. Dva učenca, nadarjena na voditeljskem področju, sta predstavila delo v oddelku z njunega zornega kota.

Predstavila sta delo skupnosti učencev (organiziranost, namen srečevanja, aktualne teme, naloge, ki so jih že opravili, ter zadane cilje), delo ekofrajerjev (organiziranost, naloge, cilji, opravljeno delo), vzgojno nalogo oddelka (razredna lestvica vrednot, izbrana vrednota, cilji in naloge, ki so jih že opravili) ter projekt medrazrednega sodelovanja (cilji, dejavnosti, časovni okvir).

Ta dejavnost jima je dala izkušnjo priprave in predstavitve govora, javnega nastopanja ter sodelovanja v »debatni«, saj sta morala biti pripravljena na morebitna vprašanja staršev.

b) Zaključna prireditve za starše

V obdobju od 2015 do 2017 sem bila razredničarka trem izjemno nadarjenim učencem na voditeljskem področju. Ostale učence v razredu so uspešno motivirali za doseganje skupnega cilja. Ob minimalni pomoči razredničarke so uspešno načrtovali delo, se dogovarjali z vodstvom in učitelji, reševali medsebojne konflikte in nestrinjanja ter izpeljali zastavljene dejavnosti. Konec šestega razreda so si zadali organizacijo prireditve za starše ob zaključku šolskega leta. Kot razredničarka sem poslušala njihove predloge, izpostavila pomanjkljivosti ter jih opozorila na pravila/normative. Učenci so sami sestavili program, pripravili vabila, se dogovorili za prostor ter poskrbeli za vaje.

c) Organizacija zadnjega šolskega dne

Isto generacijo učencev je v šol. letu 2016/2017 že maja zanimalo, kako bo potekal zadnji šolski dan. Kultura šole je, da sta prvi dve uri vedno namenjeni proslavi ob dnevu državnosti. Zadnja ura je z razrednikom, dve uri pa sta običajno po urniku. Učenci so želeli sami organizirati ure po proslavi. Njihov načrt je vključeval dve uri športne vzgoje, kjer bi igrali odbojko in med dvema ognjema. Zadnjo uro so želeli iti na sladoled, za kar bi porabili denar od zbiralne akcije starega papirja. Njihov načrt je bil zelo visoko zastavljen, a izvedljiv. Vse delo so bili pripravljene opraviti sami. Razložila sem jim pravila in zakonske omejitve glede izvajanja športne vzgoje. Razumeli so, da jaz, učiteljica angleščine, le-te ne smem izvajati. Pri učiteljih športa so preverili, ali je kdo prost v času 3. in 4. šolske ure ter pripravljen imeti pouk športa z njimi. V nadaljevanju so se odpravili k pomočniku ravnateljice, ki razporeja nadomeščanja. V organizacijo te dejavnosti je bilo vključenih več učencev. Z učitelji športa so se dogovarjali učenci, vključeni v športne ID, saj so ostali menili, da imajo več možnosti za uspešen dogovor. S pomočnikom je komunicirala učenka, ki je bila izjemno nadarjena na voditeljskem področju in je bila aktivna tudi v skupnosti učencev. Za organizacijo zadnje ure (odhod na sladoled) se je sestavila ekipa treh učencev. Dogovoriti so se morali za spremstvo (v oddelku je bilo 24 učencev), najprej s spremljevalcem (sorazredničarko), nato pa še s pomočnikom ravnateljice. Glede na to, da razred ni bil enoten glede izbora slaščičarne, smo opravili še »javni razpis«. Določili smo kriterije (oddaljenost od šole, ponudba – kaj dobijo za njihov denar ter e-račun). Pojasnila glede e-računa so učenci dobili pri blagajničarki šole. Po pouku so učenci odšli do slaščičarn, kjer so poizvedovali in se pogajali za ceno, poleg tega pa še merili čas, ki so ga porabili tja in nazaj. Rezultat njihovega dela je viden na spodnji fotografiji.

Slika 1: Iskanje najustreznejše ponudbe

	Jagoda	Bowling	Malina 60€
100m	100m	100m	500m
49€	49€	49€	23 + 2 = 25
stoli	✓	✓	✓
			46 + 3 = 49

Nedvomno je bila organizacija zadnjega šolskega dne izjemno poučna, saj so učenci spoznali določene normative (izvajanje ur športa, spremstvo učencev in e-račun), zastavili so si cilje, načrtovali čas, ustvarjalno reševali probleme, se urili v komunikaciji (dogovarjanje, pogajanje) in socialnih veščinah (sodelovanje, medsebojna pomoč, reševanje konfliktov ipd.).

d) Organizacija družabnega večera v CŠOD Vojsko

V šolskem letu 2018/2019 bodo učenci, nadarjeni na voditeljskem področju, zadolženi za izvedbo enega družabnega večera v CŠOD Vojsko, ki bo v mesecu marcu 2019. Njihova naloga bo motivirati in prepričati sošolce, da pripravijo predloge dejavnosti, s katerimi bodo popestrili večerno druženje. Dejavnosti morajo biti zasnovane tako, da spodbujajo druženje, pogovor, sodelovanje in razvijajo občutek pripadnosti skupini. Po izboru desetih najbolj primernih predlogov bo sledilo glasovanje, ki ga bodo vodili nadarjeni voditelji.

5. ZAKLJUČEK

Voditeljsko področje nadarjenosti je zagotovo eno najbolj širokih in kompleksnih področij nadarjenosti, saj združuje ustvarjalnost, sposobnost javnega nastopanja, komunikacijske veščine, socialne veščine, kritično mišljenje, fleksibilnost ter sposobnost motivacije drugih. Po drugi strani pa gre za eno najbolj zapostavljenih področij nadarjenosti v slovenskem prostoru, saj na to temo ni moč zaslediti strokovnih razprav, člankov oz. prispevkov. Ravno to je botrovalo pisanju tega članka, saj se kot razredničarka soočam s težavami in vprašanji pri sestavi individualiziranega programa za nadarjene na voditeljskem področju. Glede na lastnosti, ki jih imajo nadarjeni na voditeljskem področju je možno to področje nadarjenosti razvijati v okviru vseh učnih predmetov osnovnošolskega izobraževalnega programa. V praksi pa so ti učenci najpogosteje prepuščeni razredniku, ki jih bolj ali manj uspešno vključi v delo oddelčne skupnosti.

Kakorkoli, voditeljske veščine v razvitem svetu postajajo prepoznane, cenjene in nesamoumevne. Menim, da je skrajni čas, da tudi pri nas začnemo tovrstno nadarjenost jemati resno in odgovorno, saj je skrb za te nadarjene v domeni slehernega učitelja.

Izobraževanje in vzgoja empatičnih, sposobnih, odgovornih in preudarnih voditeljev bi morala biti v interesu šolskega sistema, države in človeštva. Zgodovino so prepogosto zaznamovali odlični voditelji, ki si niso prizadevali za skupno dobro, temveč za lastne, egoistične interese.

6. LITERATURA

Karnes, F. A. in Bean, S. M. (2001). Developing Leadership in Gifted Youth. Pridobljeno 15. 2. 2019, s <https://www.ericdigests.org/pre-9216/gifted.htm>.

OLNAD07. (2011). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 2. 2. 2019 s <https://www.zrssi.si/zrssi/wp-content/uploads/olnad07-os.pdf>

Parlar, H., Türkoğlu, M. E. in Cansoy, R. Leadership Development in Students: Teachers' Opinions Regarding Activities that can be Performed at Schools. (2017). Pridobljeno 9. 2. 2019, s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1129420.pdf>

Rogers K.B. (2009). Leadership Giftedness: Is It Innate or Can It Be Developed? Pridobljeno 18. 2. 2019, s https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-1-4020-6162-2_31

Petra Starovasnik Dumić: Šolanje na domu kot priložnost za razvoj otrokovih potencialov

OŠ dr. Antona Trstenjaka Negova, petra.starovasnik@guest.arnes.si

Lektorici: Mateja Šajhar, prof., Petra Starovasnik Dumić, prof.

Izvleček v slovenščini

Že Mahatma Ghandi je povedal, da se nobena šola ne more primerjati z dostojnim domom in tudi noben učitelj ne z dobrim staršem.

Pravica do izobraževanja je temeljna človekova pravica in svoboščina. Šolanje na domu je ena od možnosti za izvajanje izobraževanja na osnovnošolski ravni, ki ga v Republiki Sloveniji ureja Zakon o osnovni šoli. Najbolj je šolanje na domu razširjeno v ZDA, v Evropi narašča v Veliki Britaniji ter Franciji in Belgiji, hitro pa se širi tudi v Sloveniji. Starši, ki otroke šolajo doma izpostavljajo, da pri tovrstnem izobraževanju sledijo otrokovemu naravnemu razvoju, tempu razvoja otroka in njegovim interesom ter talentom. Prilagajanje tempa pa vodi do tega, da je učenje učinkovitejše. Prav tako navajajo, da so otroci srečnejši, bolj sproščeni, samostojnejši in predvsem, ustvarjalnejši.

Tako učitelji kot starši pa smo enotni, da moramo vsi pri vzgoji in izobraževanju iskati otrokove potenciale.

V prvem delu svojega prispevka bom predstavila teoretična izhodišča šolanja na domu ter nanizala prednosti in izzive le-tega. V nadaljevanju pa bom predstavila pozitivno izkušnjo ter razvoj talentov in nadarjenosti svojega učenca, ki sem ga poučevala v 1. razredu, nato pa se je pričel šolati na domu. V šolo je prihajal ob posebnih dnevih, se veselil socialnega stika s sošolci ter se udeleževal šolskih tekmovanj.

Izvleček v angleščini

As Mahatma Ghandi once said, no school can compare to a good home, and no teacher can compare to a good parent.

The right to education is one of the fundamental human rights. Home education is one of the possibilities for implementing education at the elementary level. In the Republic of Slovenia, Primary School Act regulates home schooling. This kind of schooling is mostly widespread in the United States, whereas in Europe, it is rising especially in France and Belgium, and it is spreading rapidly in Slovenia as well. Parents who carry out home schooling emphasize that this kind of education enables the child's natural development, adjusting the pace of learning, his interests and talents. Adapting the tempo enables children to learn more effectively. According to parents, the home schooled children are happier, more relaxed and above all, more creative. Both, teachers and parents share the opinion that discovering potentials is key to child's development.

In the first part of the paper, I will present the theoretical starting points of home schooling, pointing out the advantages and challenges. Next, I will describe a positive experience and the development of the talent of a child that had been my student in the first grade, and then switched to home schooling. He attended school on project days though and attended school competitions. Furthermore, social contact with his classmates was important to him.

Ključne besede: izobraževanje na domu, zakonodaja, socializacija, sodelovanje, primer dobre prakse.

Uvod

V Sloveniji je po podatkih Ministrstva za šolstvo 454 osnovnih šol. Poleg javne šole lahko starši svojega otroka vpišejo v eno izmed šestih zasebnih institucij. To so šole, ki izvajajo javno veljavni izobraževalni program.

1. Waldorfska šola Ljubljana, je začela s poukom v šolskem letu 1992/93, izvaja pa program osnovne šole po posebnih pedagoških načelih.
2. Osnovna šola Alojzija Šuštarja Ljubljana, je začela s poukom v šolskem letu 2008/2009 ter izvaja program katoliške osnovne šole kot organizacijska enota v Zavodu sv. Stanislava v Ljubljani.

3. Montessori inštitut - Zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok je začel s poukom v šolskem letu 2010/11 in izvaja program zasebne osnovne šole Montessori, po posebnih pedagoških načelih.
4. Zasebni vzgojno-izobraževalni zavod Waldorfska šola Maribor, ki deluje od šolskega leta 2015/2016 kot samostojna šola (prej kot organizacijska enota Walfdorske šole Ljubljana).
5. Vzgojno-izobraževalni zavod Antona Martina Slomška Maribor - Osnovna šola Montessori od šolskega leta 2015/2016 deluje kot organizacijska enota zavoda v Mariboru in izvaja program osnovne šole Montessori.
6. Inštitut za celostno vzgojo in izobraževanje otrok LILA- Program Lila šola izvaja po posebnih pedagoških načelih Vzgoja za življenje.

Peti in 88. člen Zakona o osnovni šoli iz leta 1996 pa navajata, da imajo starši pravico svojega otroka šolati tudi na domu.

Izobraževanje na domu

Vsak starš v Sloveniji mora svojega otroka najprej vpisati v osnovno šolo v okolišu, v katerem otrok prebiva, nato pa ga starši lahko prepišejo na katerokoli drugo javno ali zasebno šolo, pod pogojem, da se izbrana šola s tem strinja. Po 89. členu ZOsn, morajo starši najkasneje do začetka šolskega leta šolo pisno obvestiti, da bodo svojega otroka šolali na domu. Obvestilo mora poleg osebnih otrokovih podatkov, vsebovati tudi imena oseb, ki bodo otroka na domu poučevale ter ime programa, po katerem bo otrok doma šolan. Zakon ne zahteva posebnih določil o izbrazbi – otroka lahko poučuje vsak, ki je pripravljen to početi. Staršem ni potrebno utemeljiti razlogov, zaradi katerih uveljavljajo to pravico, morajo pa šolo obvestiti za vsako šolsko leto posebej. Izobraževalni proces pa vendarle mora slediti javno veljavnemu učnemu načrtu. Otrokovim željam, potrebam in zahtevam pa lahko prilagajamo učne vsebine, tehnike in metode učenja oz. usvajanja znanj. Matična šola mora voditi dokumentacijo o šolanju otroka na domu.

Anja Horvat (2016) v svoji magistrski nalogi navaja (po Hippel, 2005), da je šolanje na domu sistematična, pedagoško vodena metoda privatnega izobraževanja v sklopu doma, kjer starši kot primarni učitelji prevzemajo popolno odgovornost za izobraževanje in popoln nadzor nad šolanjem svojih otrok.

Družina tako igra izjemno pomembno vlogo, saj se učenje večinoma odvija v družinskem krogu. Gita Mateja de Laat (2018) navaja, da je šolanje na domu precej težje izvedljivo, če imata starša redno službo. Zato se starši po odločitvi o šolanju na domu praviloma dogovorijo, da vsaj eden izmed njiju ostane doma ter prevzame skrb za šolanje. Nadalje še avtorica navaja, da je šolanje na domu izvedljivo tudi takrat, kadar imata starša fleksibilen delovni urnik.

V 90. členu ZOSn je določeno, da mora učenec doseči vsaj enakovredno stopnjo znanja, kot jo zahteva obvezni program javnega šolstva. V skladu z zakonom se tako na OŠ, v katero je otrok vpisan, ob koncu vsakega leta preverja, če so zahteve izpolnjene. Zakon prav tako določa pogoje, ki jih je potrebno izpolniti, poleg tega pa ureja tudi način preverjanja znanja, pridobljenega v procesu izobraževanja na domu.

V prvem triletju morajo učenci, ki se šolajo na domu, dokazati doseganje standardov znanja pri maternem jeziku in pri matematiki. V drugem triletju se pridruži še tuji jezik, v tretjem triletju pa učenci opravljajo izpite iz devetih predmetov. Znanje se preverja le enkrat letno in sicer na matični šoli.

Avtorica de Laat (2016) navaja, da so se, kljub zgodnji zakonski možnosti izobraževanja na domu, prvi šolarji pojavili šele v šolskem letu 2004/05. V tem letu so se na domu izobraževali štiri otroci, leta 2008/09 25 otrok, 2014/15 pa je izobraževanje na domu doseglo 190 otrok. Vendar pa med te otroke, ki so v javno šolo vpisani kot učenci, ki se izobražujejo na domu, sodijo tudi tisti, ki so vpisani na katero od zasebnih šol, katerih programa naša država ne priznava. Te zasebne šole so Britanska mednarodna šola, Francoska mednarodna šola in Ameriška mednarodna šola. Uradno število otrok, ki se izobražujejo na domu, se tako povečuje prav na račun omenjenih zasebnih šol. Avtorica nadalje navaja, da je bilo v šolskem letu 2014/15 na Britanski mednarodni šoli od skupno 130 osnovnošolcev kar polovica slovenskih otrok (Tarča, 22. 1. 2015). Iz podatkov torej lahko razberemo, da je »pravih« šolarjev na domu resnično zelo malo. V letu 2014/15 jih je bilo le 60 od skupno 167.249 vseh vpisanih osnovnošolcev. (Statistični urad Republike Slovenije).

Izobraževanje na domu po Evropi

Urška Križan (2014) v svoji diplomski nalogi navaja podatke o šolanju na domu po drugih državah v Evropi.

Anglija – zakonodaja učitelju, ki bi poučeval otroka na domu ne zapoveduje izobrazbe v ustrezni smeri. Učitelj je torej lahko vsak. Zakonodaja je tako ohlapna, da ne določa trajanja, vsebin, metod, niti oblik poučevanja. Učiteljem se ni potrebno naslanjati na veljavno nacionalni učni načrt, učencem pa ni potrebno dokazovati svojega znanja.

Finska – izobraževanje na domu je zakonito in zaščiteno z ustavo in zakoni. Lokalne oblasti nase prevzamejo nalogo nadzorovanja izobraževanja na domu. Starši in otroci, ki se izobražujejo na domu lahko sledijo kateremu koli programu želijo, vendar morajo, če želijo izobraževanje nadaljevati, uspešno opraviti test, ki temelji na državnem učnem načrtu.

Nemčija – obvezo do šolanja je mogoče izpolniti le z obiskovanjem pouka. Izobraževanje na domu ni dovoljeno. Obstajajo redke izjeme.

Hrvaška – izobraževanje na domu prav tako ni dovoljeno, razen ko gre za težje bolezni ali invalidnost.

Avstrija – izobraževanje na domu je zakonito in nadzorovano s strani vlade ter lokalne ravni. Starši ne potrebujejo izobrazbe učitelja, morajo pa obvestiti šolo, da bodo otroka izobraževali na domu. Če se ugotovi, da izobraževanje ni na primerni stopnji, se šolanje na domu lahko prepreči s strani šolskega odbora.

Madžarska – izobraževanje na domu je dovoljeno, vendar morajo starši pri poučevanju slediti nacionalnemu učnemu načrtu, otroci pa izpolnjevati preverjanje znanje dvakrat letno.

Italija – izobraževanje na domu je dovoljeno. Starši morajo dobiti dovoljenje za izobraževanje na domu. Dokazati morajo, da so sposobni finančno izpeljati projekt izobraževanja na domu. Prav tako morajo dokazati, da imajo vsaj dve stopnji izobraževanja višji, kot učenec, ki ga poučujejo.

Razlogi za izobraževanje na domu

Zagovorniki šolanja na domu izpostavljajo, da z izobraževanjem na domu lažje sledijo naravnemu ritmu učenja, torej tistemu, ki najbolj ustreza posamezniku. Starši se odločajo za izobraževanje na domu predvsem zato, ker je fleksibilen urnik, učne vsebine so prilagojene potrebam in željam otroka, kar zagotavlja boljšo motiviranost otrok, zaradi individualnega pristopa se močno poveča kvaliteta pridobljenega znanja, prav tako pa si sami narekujejo tempo usvajanja novih vsebin. Otroci, ki potrebujejo več časa, si tako lahko vzamejo potreben čas ter

se snov naučijo v svojem tempu. Na drugi strani pa si za teme ali predmete, ki jih bolj veselijo ali zanimajo vzamejo dodaten čas in le-te dodobra raziščejo. Prav tako (solanadomu.weeldy.com) vidijo starši, ki svoje otroke sami izobražujejo na domu prednost v poglobljeni čustveni vezi, ki jo razširjajo s čustvene dimenzije na razumsko.

Avtorica de Laat (2018) navaja kot najpomembnejši razlog to, da lahko s tovrstnim poučevanjem otrokom nudi svobodo, da razvijejo svoje talente ob svojem času.

Kritike izobraževanja na domu, se po raziskavi M. de Laat (2016) nanašajo na dve področji - na socializacijo in doseganje standardov znanja. Kritike glede socializacije otrok temeljijo na prepričanju, da je obiskovanje šole nujno za razvoj socialnih veščin ter učenje družbenih vrednot. Vendar raziskave kažejo, da so ti otroci družbeno aktivni, da imajo pozitivno samopodobo ter dobro razvite socialne veščine. Starši se pa obenem zavedajo, da socialni stiki niso samoumevni ter da se morajo za iskanje le-teh angažirati sami.

Izzivi, s katerimi se srečujejo starši

Gita Mateja de Laat (2018) navaja naslednje izzive, s katerimi se srečujejo starši:

- sledenje učnim ciljem in preverjanje le-teh,
- organizacija dela (učenja in poučevanja),
- sodelovanje s šolo,
- obilica snovi v 3. triletju,
- negotovost, glede posedovanja zadovoljivega znanja,
- stereotipi (Okolica jih označuje kot čudake, zaprte med štiri stene, družine so slabo socializirane, otroci pa da so mehkužneži.)

Kljub vsemu pa starši priznavajo, da šolanje na domu ni primerno za vsakogar.

Primer dobre prakse izobraževanja na domu - OŠ dr. Antona Trstenjaka Negova

V šolskem letu 2014/15 se je v 1. razred vpisalo 12 otrok. Poučevati v razredu osmih radovednih in energije polnih punc in štirih umirjenih, vendar radoživih fantov, je bilo kot pravljica. Ker sem tudi po duši še malo otrok, v razredu počnemo veliko stvari, ki niso vezane zgolj in samo na učni proces. Zaradi lažje predstave jih bom nekaj nanizala. Velik poudarek namenjam vzgojnemu delovanju. Izvajamo in se učimo različnih socialnih iger iz priročnika Pozitivna

disciplina, s pomočjo katerih uspešno privzgammo vrednote. Dobri medsebojni odnosi so temelj vsega nadaljnega dela. V razredu imamo razredno knjižnico, kjer knjige menjavamo po željah in interesih učencev. Tako smo se veliko pogovarjali o tehniških izumih, sestavljali iz lego kock ter spoznavali različne športe. Učenci so vključeni v več raznolikih interesnih dejavnosti, ki jih izvajam sama. Naravoslovje za mlajše, kjer izvajamo zanimive poskuse. S pravljico po Sloveniji, kjer spoznavamo naše pravljice, jih umestimo v okolje, si ogledamo kratke filme posameznih krajev ter se posladkamo s kakšnimi dobrotami tistega mesta. Vsako leto se odpravimo na kmetijo, kjer se za en dan prelevimo v prave kmečke otroke. Na kmetiji delamo in jo doživljamo z vsemi čuti. Ker smo Unesco šola sodelujemo v projektu Vzgammo zelišča, kjer prebiramo knjigo Polonce Kovač, Zelišča male čarovnice, se učimo o zeliščih, si pripravljamo razne poparke in prevretke, delamo namaze ter uredimo pravi šolski zeliščni vrt. V razredu pripravim tudi veliko priložnosti za »nadarjene« učence. Pripravljamo se za tekmovanja iz logike, Evropskega matematičnega kenguruja ter naravoslovnega tekmovanja, Kresnička. Sama imam občutek, da delamo dobro, da so učenci zadovoljni, da poleg učnih snovi pridobijo veliko drugih spretnosti in vseživljenjskih znanj.

Ravno zato me je rahlo pretreslo, ko sem izvedela, da bodo starši enega izmed fantov le-tega šolali na domu. Z vsemi starši imam korekten, profesionalen odnos in vesela sem, da me pri delu vedno podpirajo ter z veseljem sodelujejo v različnih šolskih dejavnostih. Zaradi varstva osebnih podatkov bom učenca poimenovala Marko.

Marko je bister, miroljuben, prijazen, vedoželjen, igriv in zelo vljuden fant. S starši sem v zelo dobrih odnosih in danes vem, da je za Marka, kljub našemu polnemu in bogatemu delu v šoli, privilegij, da se lahko izobražuje doma. Če bi videli Markov dom in njegovo družino, bi rekli, da živi v pravljlični deželi. Živi z očetom, Slovencem ter mamo, Perujko Inkovskih korenin. Oba starša sta doma. Mama se ukvarja s starodavnim sistemom biodinamike ter izdelavo naravne kozmetike. Oče je izjemni ljubitelj narave, obdelovanja in oblikovanja lesenih predmetov ter mojster zidanja hiš iz naravnih materialov. Okolica je polna raznobarnih mozaikov. In kje je Marko? Vsepovsod. Marko sodeluje pri vseh aktivnostih, ki jih starša ter prostovoljci iz vsega sveta, ki se tukaj ustavijo, ustvarjajo.

Marko prihaja v šolo ob posebnih dnevih, dnevih dejavnosti, občasno pa kar tako, da se družijo s sošolci. Sošolci se ga vselej razveselijo. Vsako leto za njih pripravi enourno predavanje, podprto s slikovnim in filmskim materialom, s svojih potovanj. Predstavil nam je Moskvo, London ter Kitajsko. Marko je namreč prvi otrok iz Evrope, ki je imel možnost tri mesece

preživeti v Shaolin Templju. Po vrnitvi je sošolcem podrobno predstavil urnik tega močno organiziranega načina življenja.

Zaključek

Marko je danes star 12 let. Tekoče govori štiri jezike, že dve leti se uči tudi kitajščine. Izpite v šoli opravi z odliko. Je izjemno socializiran in prijeten fant in vsi smo ponosni, da je učenec naše šole, čeprav se izobražuje na domu. Zavedamo se, da vseh potencialov, ki jih Marko ima in razvija ne bi mogel pridobiti, če bi se šolal v javni osnovni šoli.

In če bomo v dobrem še naprej iskali dobro, bomo lahko korakali skupaj, z roko v roki, vendar še vedno vsak v svojih škornjih.

»Zgodbe dajo dnem barvo. Pa ne le to. Vodijo in oblikujejo način, kako doživljamo vsakdanje življenje, komuniciramo z ljudmi in z njimi gradimo medsebojne odnose. Zgodbe pripovedujemo, da postanemo del socialnega sveta, da spoznamo, kdo smo.« Engel

Literatura:

Horvat, A. (2016). Šolanje na domu. Magistrsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

Križan, U. (2014). Izobraževanje na domu – študija primera. Diplomsko delo, Maribor: Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

De Laat, G.M. (2016). Izobraževanje na domu v Sloveniji, *Sodobna pedagogika*, 67, št. 4, str. 46-61.

De Laat, G.M. (2018). Kam pa ti hodiš v šolo? Šolanje na domu v Sloveniji. Grosuplje: S. Jamnik.

<http://www.mizs.gov.si/>

http://onaplus.delo.si/solanje_na_domu

<http://solanadomu.weebly.com>

Monika Šauperl: Delavnice kreativnega pisanja za nadarjene učence

OŠ Starše

monika.sauperl@guest.arnes.si

Lektorirala: Ida Borak, prof.

Izveček v slovenščini

Pouk slovenščine je že zaradi vsebin zelo raznolik, saj med drugim prinaša analizo in tvorjenje umetnostnih in neumetnostnih besedil, razvijamo tako govorno kot pisno sporazumevalno zmožnost, pouk pa obogatimo z najrazličnejšim slikovnim, zvočnim in video gradivom. Poučevanje materinščine tako ponuja zelo veliko možnosti in priložnosti tudi za nadarjene učence. Delavnice ustvarjalnega oz. kreativnega pisanja so ena izmed njih.

Kot je v svojem Kreativnem pisanju (1992) zapisala M. Blažič, je literarno ustvarjalnost mogoče sooblikovati, razvijati in spodbujati. Tudi nadarjeni učenci namreč potrebujejo spodbudo, da so na pravi poti in da so njihovi ustvarjalni spisi resen poskus samostojnega iskanja in ubesedovanja. Nadarjenost ni dovolj, učenci potrebujejo tudi učitelja, ki jih vodi in jim hkrati pusti prosto pot, da lahko razvijajo svoje potencialne.

Obstaja veliko načinov, kako razburkati domišljijo učencev, npr. z vprašanjem Kaj bi bilo, če bi ..., s pogovorom med posebljenimi predmeti ali s spreminjanjem vsebine znanih del. Zanimive so tudi naloge, ki zahtevajo zgoščeno izražanje, npr. pisanje aforizmov, grafitov in haikujev. Učenci znajo biti zelo izvirni pri izmišljanju različnih poimenovanj. Kreativnost se pokaže tudi, če so učenci pri pisanju omejeni, npr. z določenimi besedami ali s številom povedi.

Poustvarjanje znanih besedil in izvirno ustvarjalno pisanje sta odlični priložnosti, da učenci izražajo lastno kreativnost, rodijo se številne ideje in domisljice, rezultat pa so najrazličnejša, pogosto tudi izjemna besedila. Ni zanemarljivo, da so delavnice kreativnega pisanja tudi polne smeha.

Ključne besede: literarna nadarjenost, ustvarjalnost, izvirnost, vrednotenje, kreativno pisanje, literarne vaje

Izveček v angleščini

Due to their content alone, Slovene lessons are very diverse. They involve, among other things, analysing and creating literary and non-literary texts, developing oral and written communication skills, as well as the use of a wide variety of visual, audio and video content. Learning Slovene thus offers abundant possibilities and opportunities for gifted pupils. One of these are creative writing workshops.

As M. Blažič notes in her work *Kreativno pisanje* (Creative Writing, 1992), literary creativity can be co-shaped, developed and encouraged. Like everyone else, gifted pupils need to be motivated and shown that they are on the right track and that their creative texts are a serious attempt at independent composition and expression. Talent itself is not enough: pupils also need a teacher who guides them and at the same time gives them enough room to develop their potential.

There are many ways to stir the imagination of pupils, for instance by asking them "What if ...", by acting out dialogues between personified objects or by modifying the content of renowned works. Also of interest are exercises that demand condensed expression, like coming up with aphorisms, graffiti and haiku. Pupils can be very original when making up different denotations. Creativity also comes to the fore when pupils are faced with limitations when writing, for instance by having to use certain words or a certain number of sentences.

Recreating well-known texts and original creative writing are excellent opportunities for pupils to showcase their creativity. New ideas come to light, resulting in very diverse, oftentimes outstanding texts. Also noteworthy is the fact that creative writing workshops are often filled with laughter.

Keywords: literary talent, creativity, originality, assessment, creative writing, writing exercises

Prispevek

1. Uvod

V prvem delu prispevka z naslovom Delavnice kreativnega pisanja za nadarjene učence bom predstavila teoretična izhodišča: kaj je literarna nadarjenost, zakaj je učence tudi za kreativno pisanje potrebno motivirati, katere pogoje je potrebno izpolniti za uspešno izvedbo delavnic, kako sploh pisati, kaj je izvirnost, kako vrednotiti spise in druga besedila ter zakaj je pomembna povratna informacija. V drugem delu bom predstavila različne vaje za spodbujanje otroške domišljije.

V preteklosti so se opredelitve pojma nadarjenost od strokovnjaka do strokovnjaka razlikovale, po novejših pristopih pa so razlike malenkostne, avtorji se v glavnem namreč strinjajo s tem, da so nadarjeni učenci tisti, ki na določenem področju občutno prekašajo svoje vrstnike. Učitelji poznamo vrste nadarjenosti, osebne lastnosti in sposobnosti nadarjenih učencev, zakonodajni okvir obravnave nadarjenih učencev v osnovni šoli, stopnje prepoznavanja nadarjenih učencev in različne teste, s pomočjo katerih prepoznavamo nadarjenost, saj je bilo o tem že veliko napisanega.

V prispevku se bom osredotočila na delo z učenci, ki izkazujejo nadarjenost na jezikovno-ustvarjalnem področju. Močno področje teh učencev je slovenščina, dejavnosti, v katere se vključujejo nadarjeni učenci, pa so bralna značka, dodatni pouk slovenščine, tekmovanje iz slovenščine za Cankarjevo priznanje, sodelovanje na različnih natečajih, novinarski krožek (soustvarjanje šolskega glasila, prispevki za šolsko spletno stran, objave na šolskem radiu), dramsko-recitacijski krožek (nastopanje na šolskih, občinskih in drugih prireditvah – kot recitatorji, deklamatorji, povezovalci programa ali z dramskim prizorom) in delavnice kreativnega pisanja.

Pri vpeljevanju elementov kreativnega pisanja v pouk slovenščine in pri organiziranju delavnic kreativnega pisanja si pomagam s priročnikom Milene Blažić *Kreativno pisanje* (1992), ki ga je avtorica poimenovala »priročnik vesele znanosti od besede do besedila«. Priročnik ponuja teoretična izhodišča ter bogato zakladnico individualnih in skupinskih vaj, v katerih najdem navdih za vedno nove in nove lastne primere.

2. Teoretični del

Literarna nadarjenost

Blažičeva v navedenem priročniku (1992) piše, da je literarna nadarjenost specifična sposobnost in je del umetniške nadarjenosti. Nadarjenost pojmuje kot potencialno sposobnost, ustvarjalnost pa kot izraženo sposobnost. Lastnosti literarno nadarjenih oseb so po njenem mnenju samostojnost, nekonvencionalnost, kritičnost in vedoželjnost, te lastnosti pa lahko pri nadarjenih otrocih spodbujamo, negujemo in razvijamo. Literarna dejavnost je imaginativna in inventivna miselna dejavnost, v katero so vključeni spomin, reprodukcija in inteligentnost, zelo pomembna pa sta tudi besedni zaklad in splošno znanje (razgledanost).

Tehnike literarnih iger in vaj ter navodila za kreativno pisanje spodbudijo literarno ustvarjalnost pri človeku, ki jo že ima v sebi, a je spontano mogoče ni znal ali ni zmožel izraziti. Nekoga, ki ustvarjalnosti nima v sebi, je zelo težko usmeriti v kreativno pisanje.

Motivacija in pogoji za delo

Tudi na delavnicah kreativnega pisanja, ki se jih učenci udeležujejo prostovoljno in si jih izberejo sami, je motivacija zelo pomembna. Potrebno je pritegniti njihovo pozornost. Če gre za poustvarjanje že obstoječih njim znanih besedil, je dobro, da izberemo besedila s tematiko, ki učence zanima in jim je blizu (najstništvo, družina, odnosi s starši in vrstniki, šola, prve ljubezni, igra, šport, prosti čas ...), seveda primerno njihovi starosti.

Da so delavnice kreativnega pisanja uspešne in učenci razvijajo in tudi razvijejo svojo ustvarjalnost, morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji. Otroci pri ustvarjanju ne smejo čutiti pretiranega časovnega pritiska, razumna omejitev časa pa je kljub temu dobrodošla. Prostor mora biti prijeten in svetel. Odnosi med učenci in učiteljem morajo biti sproščeni, drug drugega morajo sprejemati, vladati mora medsebojno spoštovanje in zaupanje. Pravijo, da kdor dela, tudi greši. Seveda so tudi napake del literarnega ustvarjanja, zato mora učitelj poskrbeti, da se učenci počutijo varno, ne pa ogroženo, če povedo ali zapišejo kaj napačnega. Lahko se pod svoje izdelke podpišejo tudi s psevdonimom oz. z umetniškim imenom, saj jim to daje občutek svobode in psihološke varnosti. Vzdušje mora biti prijetno, tudi sodelovalno. Niti avtoritativno niti anarhično vzdušje na ustvarjalni proces namreč ne vplivata pozitivno. Še nekaj je zelo

pomembno: tudi učitelj sam mora biti vedoželjen in ustvarjalen, sicer se bo učencem težje približal in jih spodbudil, navdušil.

Kako pisati

Blažičeva v svojem Kreativnem pisanju (1992) piše tudi o tem, kako sploh pisati. Glede na različnost snovi se spreminjata tudi stil pisanja in tehnika. Učenec mora pravočasno ugotoviti, za kakšno snov gre in kakšen stil pisanja je za to snov primeren ali potreben. Nekateri posvečajo več pozornosti poznavanju literarne teorije oz. ubeseditvenim načinom in postopkom za poustvarjalno in ustvarjalno pisanje, ki bodo v skladu z zahtevami snovi, češ da je tovrstno predznanje nujno potrebno. Da to do neke mere drži, se strinja tudi Blažičeva, hkrati pa je res, da nič ustvarjalnosti ne omejuje in zavira bolj kot mreža pravil. Nobena skrajnost ni ustrezna in produktivna, zato je potrebno upoštevati tudi skupinsko dinamiko in se prilagajati učencem, temam in vsebini, namenu, posamezni vaji ...

Izvirnost

Psihologi pravijo, da je izvirnost glavni kriterij literarne ustvarjalnosti. Besedilo naj bi bilo izvirno takrat, ko prinese nekaj edinstvenega, redkega, neponovljivega, skratka nekaj povsem novega. Milena Blažič (1992) piše, da je v letih raziskovanja in spremljanja literarne nadarjenosti otrok ugotovila, da je tudi izvirnost heterogena. Če poenostavimo: vsak jezikovno nadarjen učenec je lahko izviren na svoj način; nekateri na nivoju besed ali besednih povezav, nekateri na področju zgodbe ali poante oz. sporočila, nekateri pa se lotijo izvirnih tem.

Vrednotenje izdelkov in povratna informacija

Vrednotenje izdelkov, ki nastanejo na delavnicah kreativnega pisanja, je zelo zahtevno delo. Meril za vrednotenje ne moremo kar vzeti z drugih področij, ampak moramo postaviti merila posebej za kreativno pisanje. Vrednotimo lahko snov, motiv, temo, idejo, kompozicijo in literarne osebe, sploh če gre za poustvarjalno pisanje (nadaljevanje že znane zgodbe, zgodba z drugačnim koncem, zgodba z novimi osebami ali pa osebam pripišemo drugačne lastnosti). Paziti moramo, da vrednotimo spis oz. drug izdelek, ne pa učenca/učenko. Tudi Blažičeva (1992) pravi, da moramo poudariti vrednote, ki jih besedilo ima, ne smemo pa izpostavljati njegovih slabosti. Z besedami »to je slabo« bi lahko zatrli ustvarjalnost učencev, s pohvalo, z

nasveti in z usmerjanjem pa bomo učence spodbudili, da se bodo naslednjič še bolj potrudili. Zagotovo bodo tudi bolj sproščeni, če bodo vedeli, da zaradi svojega dela ne bodo zasmehovani in da so tudi napake sestavni del ustvarjalnega procesa in kreativnega zorenja.

Svojstvena težava pri vrednotenju ustvarjalnih besedil zna biti slovnica, ki tudi nekaterim nadarjenim učencem povzroča težave. Blažičeva v Kreativnem pisanju (1992) svetuje, naj bo pri pisanju in vrednotenju ustvarjalnih spisov slovnica v drugem planu, ustvarjanje pa v prvem, še posebej v nižjih razredih osnovne šole. Drugače je pri neustvarjalnih besedilih, kot sta recimo prepis besedila ali narek, ki lahko služita prav utrjevanju slovničnih pravil, seveda pa v tem primeru učenci nimajo možnosti za izražanje svoje kreativnosti.

Povratna informacija ni pomembna in potrebna le zaradi spremljanja napredka učencev in usmerjanja k boljšim učnim rezultatom oz. dosežkom, ampak je pomembna tudi za otroke, ki se zaradi lastnega interesa lotijo kreativnega pisanja, njihovi izdelki pa niso namenjeni ocenjevanju. Ustvarjalno delo se namreč praviloma ne ocenjuje, ampak vrednoti, zato se učenci počutijo varno, stresa pred in med pisanjem pa je zagotovo manj. Blažičeva v Kreativnem pisanju (1992) priporoča, naj bo povratna informacija utemeljena in konstruktivna; učencu naj svetuje, kako izboljšati, popraviti, izpopolniti spis, pesem ...

3. Vaje

V nadaljevanju prispevka bom predstavila razne vaje, ki so bile na delavnicah kreativnega pisanja dobro sprejete. Nekateri jim rečejo tudi literarne vaje. Obstaja veliko načinov, kako razburkati domišljijo učencev.

- **Vprašanje Kaj bi bilo, če bi ...** (bil metulj, bil podmornica, vse ure sveta nehale delovati, vsa voda izhlapela, se Zemlja nehala vrteti, živel v ledeni dobi, bil predsednik republike, bil ravnatelj šole ...). S takim vprašanjem uveljavimo fantazijski ali nemogoč pogoj, otroška domišljija pa je tista, ki življenje uredi povsem na novo, saj ga prilagodi novi resničnosti oz. pogoju.

- **Pogovor med posebljenimi predmeti**, npr. pogovor dveh starih koles, pogovor knjig v knjižnici, pogovor izdelkov v trgovini, pogovor potrebščin v šolski torbi, pogovor žlic, vilic in nožev v kuhinjskem predalu, pogovor med drevesi v parku ... Ker učenci predmetu oz. rastlini

pripišejo človeške lastnosti, predmeti oživijo in dobijo značaj. Posledica tega je, da se jim zgodi marsikaj.

- **Spreminjanje vsebine znanih del:** učenec posodobi ali kako drugače spremeni že znano delo, npr. pravljico, bajko, povest, mladinsko delo ..., lahko pa tudi dve zgodbi združi v eno (Sedem Sneguljčic in en palček, Sedem volkov in kozliček, Trnuljčica in NLP, Rdeča kapica in Povodni mož, Peter Klepec in Martin Krpan, Člani bratovščine Sinjega galeba se odpravijo v hribe past ovce, pastirci pa gredo na morje).

- **Vaje zgoščenega oz. jedrnatega izražanja,** npr. pisanje sloganov, pregovorov, aforizmov, grafitov in haikujev. Učenci imajo sicer za ustvarjanje na voljo veliko besed, njihova izvirnost pa se pokaže v tem, če in kako jim uspe z le nekaj besedami izraziti misel oz. sporočilo.

- **Izmišljanje različnih poimenovanj:** samostalniku učenci dodajajo poimenovanja na podlagi prenesenega pomena (npr. deklica – angel, miška, zaklad, zvezda, šminka ...). Potem razložijo, zakaj so si neko besedo izbrali za metaforo oz. v čem vidijo povezavo med obema poimenovanjema.

- **Pisanje z omejitvami:** kreativnost otrok se pokaže tudi, če so učenci pri pisanju omejeni, npr. da morajo sestaviti zgodbo iz podanih ključnih besed ali da mora zgodbo tvoriti točno 25 povedi (vsaka poved se začne z naslednjo črko abecede, lahko pa se vse povedi začnejo na isto črko), da ima vsaka poved točno določeno število besed, da je vsaka naslednja poved daljša za eno besedo, da smejo vsako besedo uporabiti le enkrat (izjemi bi lahko bila glagola biti in imeti) ...

- **Izvirno dopolnjevanje pregovorov in rekov,** npr. Ljubo doma ... Franca pa ni, Ena lastovka ... se je izgubila, Rana ura ... in jaz še spim, Kdor išče ... je nekaj izgubil.

- **Vaje dopolnjevanja:** znano umetnostno besedilo učenci dopolnijo, možnosti pa je seveda več (zgodbi dodajo več drugačnih koncev; naslov zgodbe nadomestijo z novimi; začetek in konec pustijo enak, jedro pa spremenijo; znano zgodbo napišejo na več načinov – resno, duhovito, domišljijsko, žalostno ...).

4. Zaključek

Delavnice kreativnega pisanja so dobrodošla popestritev šolskih dni tako za nadarjene kot tudi za ostale učence, ki jih pisanje veseli, čeprav niso bili uradno evidentirani kot nadarjeni učenci ali pa so nadarjeni na katerem drugem področju. Na delavnicah ni težav z motiviranjem učencev, saj se jih udeležijo le za tovrstno ustvarjanje zainteresirani učenci.

Delavnice kreativnega pisanja so primerne za otroke različnih starosti. Lahko se jih uvaja že v vrtcu, le da bi v tem primeru šlo za kreativno govorjenje, saj predšolski otroci še ne znajo pisati. V prvem razredu osnovne šole bi lahko učenci svojo ustvarjalnost ob obravnavanih besedilih izražali likovno, kmalu pa tudi pisno. Osnovnošolci so zelo plodovita starostna skupina, saj imajo že dovolj jezikovnega znanja, hkrati pa se še vedno radi igrajo, na delavnicah kreativnega pisanja pač z besedami. Delavnice bi seveda lahko izvajali tudi s srednješolci in s študenti, nenazadnje tudi z odraslimi. Izobraževalni proces lahko z delavnicami kreativnega pisanja ali pa le s posameznimi t.i. literarnimi vajami bogatimo po celotni vertikali, paziti pa moramo na zahtevnost vaje, izbrati primerno temo, ustrezno podati navodila in seveda upoštevati predznanje udeležencev vzgojno-izobraževalnega procesa.

Učenci na delavnice kreativnega pisanja radi pridejo, saj so sproščene in pogosto zelo zelo zabavne. Omogočajo vzpostaviti pristen stik med učenci in učiteljem. Domišljija in izvirnost otrok sta neverjetni, izjemna besedila ali iskrive domislice pa so nagrada za učiteljev trud.

5. Literatura

Blažič, M. (1992). Kreativno pisanje, priročnik vesele znanosti od besede do besedila. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

dr. Maja Škrbec: Nadarjeni učenci pripravijo CŠOD Misijo

OŠ Notranjski odred Cerknica

maja.skrbec@os-cerknica.si

Lektorirala: Mateja Ovsec, prof.

Izvleček v slovenščini

Aplikacija CŠOD Misija je mobilni vodič za učenje na prostem. Učenci petega razreda, ki obiskujejo delo z nadarjenimi učenci, so najprej rešili misijo z naslovom Matematika 4, 5 merske enote. S pomočjo zemljevida, ki je na aplikaciji, so morali poiskati 10 označenih lokacij. Ko so se lokaciji približali na 50 metrov, se jim je odprl prvi izziv, s katerim so pokazali, da so poiskali ustrezno lokacijo, npr. prešteli oprimke za plezanje. Drugi izzivi so se nanašali na pretvarjanje merskih enot. Učenci so se odločili, da bo tema njihove misije besedilne naloge. Najprej so v okolici šole poiskali osem lokacij, jih fotografirali in sestavili naloge, ki so se vsebinsko nanašale na izbrane lokacije. Fotografije, koordinate, naloge in rešitve so vnesli v program E-učilnica CŠOD. Ustvarjeno misijo so pri pouku rešili njihovi vrstniki. Učenci so bili tako pri reševanju kot tudi pri sestavljanju misije zelo motivirani in samostojni. Največ pomoči so potrebovali pri obdelavi fotografij in vnašanju lokacij. Povedali so, da jim je bilo reševanje zabavno in da si želijo še več takšnih dejavnosti. Pri ustvarjanju CŠOD Misije so učenci spoznali omenjeno aplikacijo, uporabljali višje miselne procese, razvijali so svoje potenciale, kritično mišljenje in inovativnost.

Izvleček v angleščini

CŠOD Misija is an application and a mobile guide for outdoor learning. Fifth grade students, who attend the additional gifted pupils classes, first solved the mission entitled Mathematics 4, 5 units of measure. Using the map on the application, they searched for 10 tagged locations. When they approached the location within 50 meters, the first challenge was displayed. The pupils had to prove that they found the appropriate location, for example by counting the climbing clips. The second challenges applied to conversion of units of measurement. Pupils decided that the subject of their mission would be mathematical textual tasks. First, they searched for appropriate locations in close vicinity of our school, they photographed them and created tasks related to the selected locations. They uploaded photos, coordinates, tasks and solutions into the program called E-učilnica CŠOD. Then their peers solved the mission. The pupils were very motivated and independent in both solving and in creating the mission. They only needed help when they were processing photos and entering locations. The pupils said that solving the mission was fun and that they would like more opportunities to participate in assignments of this kind. While creating the CŠOD Misija, students learned not only about the application, but they used higher thinking processes, developed their potentials, critical thinking and above all innovation.

Ključne besede: nadarjeni učenci, CŠOD Misija, merske enote, besedilne naloge.

Uvod

CŠOD Misija (b.d.) je zabavna in poučna interaktivna aplikacija. Namenjena je učenju na prostem v kombinaciji z mobilno napravo. Na aplikaciji so številne učne poti - misije. Večina teh poti je namenjena raziskovanju narave in kulturnih znamenitosti. Pred začetkom je treba na mobilno napravo prenesti omenjeno aplikacijo in zeleno misijo. V nadaljevanju aplikacija deluje brez prenosa podatkov. Vključena mora biti lokacija.

Vsaka misija je sestavljena iz več lokacij, ki jih najdemo s pomočjo zemljevida na mobilni napravi. Ko se označeni lokaciji približamo na 50 metrov, se odpre opis lokacije in fotografija. Tako pridemo do izziva, ki ga je treba rešiti. Pri eni lokaciji je lahko več izzivov. Izziv se reši tako, da se rešitev vpiše oziroma izbira med ponujenimi rešitvami ali elementi na sliki. Aplikacija omogoča tudi poslušanje zvočnih posnetkov. Vsak uspešno rešen izziv pomeni dobljeno določeno število točk (odvisno od števila poizkusov). V primeru zbranega zadostnega števila točk se na mobilni napravi prikaže osvojena značka. Več uspešno rešenih misij pomeni več značk.

Ker se v neposredni bližini šole ni nahajala nobena misija, smo se odločili, da pripravimo misijo z naslovom Matematika 4, 5 merske enote. Namenjena je učencem 4. in 5. razreda. Misija poteka v neposredni okolici šole. Nobena izmed lokacij ni na pločniku ali cesti, zato ni treba organizirati dodatnega spremstva. Učenci so morali poiskati 10 lokacij. Pri opisu lokacije so imeli preprosto nalogo, ki se je nanašala neposredno na lokacijo, npr. prešteti štirikotnike na zapornici, oprimke za plezanje, stopnice od postaje do garderobe itd.

Vsaka lokacija je bila sestavljena iz dveh izzivov. Pri prvem izzivu so morali šteti, ki so ga dobili s štetjem, pomnožiti, deliti, odšteti 3 stotice, napisati predhodnik ipd. Prvi izziv so rešili tako, da so kliknili na eno od treh ponujenih rešitev. Ko so rešili prvi izziv, se jim je odprl drugi izziv, ki se je nanašal na pretvarjanje merskih enot. Pri vsakem izzivu je bila naloga, ki se je vsebinsko nanašala na predhodno štetje. Kjer so šteli oprimke za plezanje, se je naloga glasila: Vsak oprimek je pritrjen z enim vijakom, ki stane 10 centov. Koliko evrov moramo plačati za 20 vijakov? Drugi izziv so rešili tako, da so število vpisali. Pri omenjeni nalogi so morali pretvarjati cente v evre. Pri ostalih pa še centimetre v decimetre, litre v decilitre, minute v ure, dneve v tedne, tone v kilograme, sekunde v minute, metre v kilometre, dekagrame v kilograme in metre v decimetre. Omenjeno pretvarjanje je v skladu z Učnim načrtom za matematiko (2011).

Ustvarjanje CŠOD Misije

Šest učencev 5. razreda, ki obiskujejo delo z nadarjenimi učenci, je najprej rešilo opisano misijo. Delali so v paru. Vsak par je dobil tablični računalnik, na katerem je bila misija že naložena. Ker je bila misija oblikovana tako, da se je naslednja lokacija pokazala šele, ko je bila predhodna rešena, so pari začeli reševanje z zamikom. Misijo se lahko oblikuje tudi tako, da se vse lokacije vidijo že na začetku. Reševanje je potekalo eno uro. Učenci pri reševanju niso imeli večjih težav. S seboj so imeli tudi list in svinčnik, ki so ju pri reševanju nalog tudi uporabili. Ob zaključku so povedali, da jim je bilo reševanje všeč, da je bilo zabavno, drugačno. Všeč jim je bilo, ker je potekalo zunaj. Rekli so, da so sedaj bolj spočiti, ker jim ni bilo treba sedeti. Za slabost so navedli, da je bilo premalo nalog.

Ko smo učencem predlagali, da bi tudi oni sestavili misijo, so bili navdušeni. Najprej so se morali spomniti temo. Odločili so se ravno tako za matematiko, natančneje za besedilne naloge. Učencem smo predstavili program E-učilnica CŠOD (b.d.), kamor se vnese vse potrebne podatke (lokacije, naloge, rešitve, fotografije). Ugotovili so, da morajo najprej poiskati lokacije v okolici šole, kjer bo mogoče nekaj prešteti. To so kasneje vnesli v opis lokacije. Na podlagi izbrane točke so določili naslov lokacije. Poiskali so jih osem, kar je razvidno iz Tabele 1.

Naslov/lokacija	Opis lokacije	Prvi izziv
Črke na vhodu	Preštej število črk na rumenem listu, ki visi na vhodu za obiskovalce.	Številu črk prištej 8 stotic. Katero število dobiš?
Požarne stopnice	Koliko požarnih stopnic je do prvega podesta?	Katero število dobiš, če število prešteti stopnic pomnožiš s 7?
Koši na šolskem igrišču	Koliko košev je na šolskem igrišču?	Število košev pomnoži s številom golov. Koliko jih je skupaj?
Tabla pri vhodu za prvošolce	Na tabli pri vhodu za prvošolce piše letnica, kdaj se je zaključila energetska sanacija šole.	Letnici zaključka sanacije odštej 5 stotic. Katero število dobiš?
Zastave	Koliko je vseh zvezdic na zastavah pri šoli?	Katero število dobiš, če število zvezdic deliš s 3?
Letvice na igralu	Preštej lesene letvice, ki so na igralu, kjer je tobogan.	Število letvic pomnoži s 3, nato pa odštej še število 5. Katero število dobiš?
Plezalo	Na plezalu so iz vrvi oblikovani kvadrati. Koliko jih je?	Številu kvadratov zamenjaj desetice in enice. Katero število dobiš sedaj?
Kolesarnica	Na koliko mestih je ena kolesarnica pritnjena na tla?	Temu številu prištej 3 DT. Katero število si dobiš?

Tabela 1: Lokacije, opisi in prvi izzivi.

Učenci pri iskanju lokacij niso imeli težav. Bili so samostojni. Zavedali so se, na kaj morajo biti pozorni. Med drugim so ugotovili, da ni primerno izbrati za štetje nekaj, kar je na tleh, saj v primeru zapadlega snega štetje ni mogoče. Sledilo je fotografiranje lokacij. Posneti so morali takšno fotografijo, da iz nje ni razvidna rešitev prvega izziva. V program E-učilnica CŠOD se lokacijo vnese tako, da se vpiše GPS koordinate. Le-te se pridobi s pomočjo Google zemljevida. Da bi učenci lažje poiskali koordinate na računalniku, so jih najprej označili na natisnjem zemljevidu okolice šole. Večjih težav tudi pri tem niso imeli, so pa za označitev točk na zemljevidu potrebovali kar nekaj časa. Najprej so se morali orientirati, poiskati, kje je npr. vhod za obiskovalce. Pri tem so iskali oporne točke.

Pred začetkom vnašanja podatkov v program E-učilnica CŠOD so učenci sestavili tudi izzive. Kljub temu da smo učencem predstavili omenjeni program in njegove možnosti, so se odločili, da bo misija, ki so jo ustvarili, oblikovana na takšen način kot misija, ki so jo rešili. Predvidevamo, da bi morali imeti več izkušenj z različnimi misijami, da bi učenci pripravili misijo, ki ne bi bila narejena na enak način.

Učenci so izzive pripravljali v paru. Najprej so sestavili prve izzive (glej tabelo 1), saj so se drugi vsebinsko nanašali na prve (glej Tabelo 2).

Naslov/lokacija	Drugi izziv
Črke na vhodu	Tajnica je naročila barvo za tiskanje. Ena črna barva stane 47 €, rumena pa 54 €. Koliko stanejo 3 rumene in 2 črni barvi skupaj?
Požarne stopnice	Hišnik je barval požarne stopnice. Eno je barval 5 minut. Koliko minut je barval stopnice, če jih je 13?
Koši na šolskem igrišču	Hišnik je postavljajl koše. Za en koš potrebuje 6 velikih, 8 malih in 9 srednjih delov. Koliko delov je potreboval za vse koše na igrišču? Dobljeno število pomnoži s 7.
Tabla pri vhodu za prvošolce	Katero število je trikrat večje od letnice zaključka sanacije šole?
Zastave	V tovarni izdelujejo zastave. Na evropsko zastavo so prišli 12 zvezdic, na slovensko pa 3. Koliko slovenskih zastav so naredili, če so prišli 123 zvezdic?
Letvice na igralu	Otroci so se igrali na igrišču. Ker so preveč skakali po letvicah, se je nekaj letvic udrlo. Ko je prišla ravnateljica, je videla, da se jih je udrlo 12. Poklicala je hišnika, ki je ocenil, da jih bo še nekaj dodal. Preštej letvice in napiši, koliko jih bo, če jih bo dodal 15.
Plezalo	Blaž ima 92 m vrvi. Za eno plezalo je potreboval 8 m vrvi. Koliko metrov vrvi mu je ostalo, če je naredil 11 plezal?
Kolesarnica	V kolesarnico je pospravljenih 37 koles. Nekaj učencev je prišlo in odpeljali so svoja kolesa. Koliko zračnic je še v kolesarnici, če so učenci odpeljali 6 koles?

Tabela 2: Drugi izzivi.

Pred začetkom so morali ostalim povedati, katero računsko operacijo oz. matematično besedišče bodo uporabili, da se izzivi ne bi prevečkrat ponavljali. Sledilo je sestavljanje drugih izzivov. Po zaključku sestavljanja so glasno prebrali naloge, da so jih ostali komentirali, jih sprejeli ali nekoliko spremenili. Iz Tabele 2 je razvidno, da se naloge med seboj zelo razlikujejo. Nekatere so zahtevnejše, druge so lažje. To je odvisno tudi od sposobnosti in spretnosti otrok pri sestavljanju takšnih nalog. Učenci so se odločili, da bodo morali tisti, ki bodo misijo reševali, pri drugih izzivih samostojno vpisati rešitev in ne bodo imeli možnosti izbire med različnimi možnostmi, tako kot je bilo pri prvih izzivih.

Pred začetkom vnosa vsega pripravljenega gradiva v program E-učilnica CŠOD so morali pripraviti še značko. Naredili so jo v programu Word. Za značko so se odločili, da bodo napisali naslov misije (Matematika 4, 5 besedilne naloge). Črke se ob uspešno zaključeni misiji pobarvajo.

Sledilo je vnašanje podatkov v omenjeni program. Preverili smo, kdo izmed učencev najhitreje tipka. Presenečeni smo bili, da je eden izmed dečkov pri tem zelo spreten. Vsi so se strinjali, da bo besedilo v program vnašal on. Pri narekovanju besedila so se izmenjevali. Vpisali so tudi pravilne rešitve.

Največ pomoči so potrebovali pri shranjevanju značke kot slike, določanju ustrezne velikosti ter pri obdelavi fotografij. Za vsako lokacijo so izbrali eno fotografijo, ki so jih predhodno posneli. Odločili so se, da se bo ista fotografija prikazala na zemljevidu, ko se lokaciji dovolj približamo, in pri opisu ter izzivu. Ker so slike različno velike, jim je bilo treba spremeniti velikost, ki je s programov še vnaprej predpisana.

Ko je bila misija objavljena, so jo učenci rešili. Pri reševanju so morali biti pozorni na to, da so vnesene vse naloge in da so rešitve pravilne. Pozorni so bili tudi na slovnične napake. Po reševanju so poročali o napakah in jih popravili. Ko je bila misija pripravljena, smo se dogovorili z učiteljico petega razreda, da jo bodo učenci rešili pri pouku matematike. Učenci, ki so misijo sestavljali, so se tega zelo veselili in nestrpno pričakovali, da bodo sovrstnikom pokazali, kaj so naredili. Predhodno smo se dogovorili, kdo bo podal navodila in kako bo ura potekala. Vnaprej smo pripravili tablične računalnike. Učenci so uro izpeljali brez zapletov. Misijo so reševali v paru. Učenci, ki so misijo reševali, so bili navdušeni nad tem, kar so pripravili. Tudi njim je bilo všeč, da so bili zunaj. Naloge se jim niso zdele pretirano težke. Rekli so, da bi si želeli še takšnih dejavnosti.

Zaključek

Učenci, ki obiskujejo delo z nadarjenimi učenci, so bili za delo motivirani. Ni jim bilo težko ostati po pouku in ustvarjati misijo. Učitelj je bil tisti, ki je dejavnosti le usmerjal, jih vodil. Učenci pa so bili zelo aktivni. S tem, ko so misijo rešili njihovi vrstniki, smo njihovo delo osmislili, mu dali pomen. Dejavnosti tako niso bile namenjene same sebi, kar se nam zdi zelo pomembno. Učenci so dobro spoznali aplikacijo CŠOD Misija, njeno uporabo in na kakšen način se posamezno misijo naredi. Razvijali so svoje potenciale pa tudi kritično mišljenje. Ko so komentirali sestavljene izzive, niso bili žaljivi, nesramni niti užaljeni, saj so se vsi prizadevali, da bi bila misija, ki so jo skupaj ustvarjali čim boljša. Med seboj so dobro sodelovali in se zavedali, da so nekateri boljši na enem področju, drugi pa na drugem. Ko so npr. videli, da nekdo izmed njih hitro tipka, so takoj rekli, da bo to počel on in se v njegovo delo niso vmešavali. Kljub temu da je bila misija, ki so jo naredili, sestavljena po istem principu kot misija, ki so jo reševali predhodno, so bili inovativni. Poiskali so zanimive lokacije in naloge, ki so se nanašale na štetje. Ravno tako so si izmislili drugačne izzive.

Menimo, da je potrebno vse učence, še posebej nadarjene, opolnomočiti, jim dati zanje in razvijati spretnosti ter jim omogočiti, da čim bolj razvijajo svoje potenciale. Med drugim jim je treba čim večkrat ponuditi različne možnosti, tudi to, da spremenijo vlogo in se preizkusi v vlogi učitelja oz. njegovega pomočnika in mu omogočiti tudi takšne izkušnje. Pridobivanje konkretnih izkušenj je namreč tisto, ki nas obogati, nam da nova znanja in tudi možnost odločanja, saj na ta način sami spoznamo pozitivne in negativne strani plati posamezne izkušnje.

Viri in literatura

CŠOD Misija. (b.d.). Pridobljeno s <http://misija.csod.si/si/>

E-učilnica CŠOD (b.d.). Pridobljeno s

http://eucilnica.csod.si/ilias.php?lang=sl&client_id=CSOD&cmdClass=ilaccountregistration&ui&cmdNode=tt:10&baseClass=ilStartUpGUI

Učni načrt. Program osnovna šola. Matematika. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Nina Tomšič: Delo z učenci, nadarjenimi na dramskem področju

Osnovna šola Martina Konšaka Maribor

nina.tomsic@amis.net

Lektorirala: Sabina Grabar, prof.

Izvleček

Nadarjenost učencev se lahko kaže v različnih oblikah in obsegih ter na enem ali različnih področjih hkrati. Tako lahko govorimo o nadarjenosti na splošnem intelektualnem področju, na posameznem učnem področju ali pa o nadarjenosti na ustvarjalnem, vodstvenem, umetniškem in/ali psihomotoričnem področju. Znotraj dramske dejavnosti lahko učenci izrazijo svoje potenciale na različnih področjih: ustvarjalnem, vodstvenem in/ali umetniškem, vendar je kljub temu odkritih nadarjenih učencev na področju dramske umetnosti le peščica. Dramska dejavnost na naši šoli poteka v okviru interesne dejavnosti v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju in v okviru neobveznega izbirnega predmeta gledališka umetnost (drama) v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju. V obeh aktivnostih s področja dramske umetnosti so vključeni učenci, ki jim je dramsko delo blizu in izražajo pozitiven odnos do tovrstne umetnosti. Učenci pri različnih dramsko-gledaliških aktivnostih izkažejo določene zmožnosti in razvijajo močna področja. V prispevku bodo predstavljene različne dramske dejavnosti naše šole in delo z nadarjenimi učenci v okviru teh. Končni cilj našega vsakoletnega dela z učenci, ki izkazujejo nadarjenost na umetniškem, vodstvenem in/ali ustvarjalnem področju, je gledališka predstava. Na tridnevnem taboru nadarjenih namreč že nekaj let skupaj z učenci ustvarimo avtorsko dramsko predstavo, ki se vsebinsko in jezikovno navezuje na pokrajino, v kateri se tabor izvaja.

Abstract

Students' giftedness can be reflected in various forms and to different extents, in one or in several different fields simultaneously. We can speak of intellectual giftedness, giftedness in a specific academic field, creative, leadership, artistic, and/or psychomotor giftedness. Within the context of drama activities, students can express their potentials in various fields: creative, leadership and/or artistic. Nevertheless, only a handful of students are identified as gifted in drama. At our school, drama activities are organised in the context of an extracurricular activity in the first triennium and in the context of the optional elective subject of dramatic arts – theatre in the second triennium of primary school. Both drama activities include students who are drawn to drama and who express a positive attitude towards this field of the arts. Students engage in various drama and theatre activities and display specific abilities and develop their strengths. The paper presents the different drama activities offered at our school and working with students gifted in drama. Every year, the final objective of our work with students gifted in the arts, in the leadership, and/or creative field is a theatre play. For several years, we have been working with students attending the three-day camp for gifted children in preparing a play which has strong content and linguistic connections to the region where the camp is being held.

Ključne besede: nadarjenost, dramska interesna dejavnost, neobvezni izbirni predmet gledališka umetnost (drama), tabor nadarjenih, umetniško dramsko področje.

Keywords: giftedness, drama as an extracurricular activity, optional elective subject of dramatic arts – theatre, camp for gifted children, dramatic arts.

1 Uvod

Učitelji se v dolgoletni praksi srečujemo z različnimi učenci, tudi z drugačnimi, posebnimi učenci, v skupino katerih smo še nekaj let nazaj po takrat veljavnem Zakonu o osnovni šoli prištevali tudi nadarjene učence. Novejši Zakon o osnovni šoli opredeljuje nadarjene učence kot učence, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola tem učencem zagotavlja ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela (Zakon o osnovni šoli, 2011). V splošnem lahko opredelimo naslednja področja oziroma različne vrste nadarjenosti: splošna intelektualna sposobnost, specifična akademska (šolska) zmožnost, kreativno ali produktivno mišljenje, sposobnost vodenja in sposobnost za vizualne ter tako imenovane izvajalske umetnosti (Hribernik, 2015). Učenci so lahko nadarjeni na enem ali več raznolikih področjih. Nadarjenost tako lahko izkazujejo na splošno-intelektualnem (naravoslovje, matematika, tuji jeziki ...), umetniškem (literarno, dramsko, filmsko, likovno, glasbeno področje), psihomotoričnem (šport, ples, tehnično področje), socialnem, ustvarjalnem in voditeljskem področju (Žagar, 2012). Odkrivanje nadarjenih učencev je strokovno zahtevno opravilo, ki poteka v treh stopnjah. Prva stopnja je evidentiranje, pri čemer so upoštevani naslednji kriteriji: učni uspeh, mnenje učitelja, dosežki, tekmovanja, hobiji, mnenje šolske svetovalne službe. Druga stopnja je identifikacija (merila: ocena učiteljev, test intelektualnih sposobnosti in test ustvarjalnosti, ki ju izvede psiholog), tretja pa seznanitev in pridobitev mnenj staršev (Hribernik, 2015). Za nadarjene učence je značilna predčasna razvitost, želja po obvladovanju in vztrajnost pri delu po svoje. Nadarjenost izkazujejo tako, da posamezno področje (jezik, matematika, glasba, likovna umetnost, balet, gimnastika, dramska izraznost ...) obvladujejo predčasno in hitreje kot njihovi vrstniki, ob tem pa tudi hitreje napredujejo, ker se znotraj področja izredno enostavno učijo. Poleg tega, da se nadarjeni učenci učijo hitreje od povprečnih, se učijo tudi kvalitativno drugače. Pri odraslih poiščejo minimalno potrebno pomoč in se občasno naslonijo na učitelje mentorje pri obvladovanju področja, na katerem so aktivni, ker se v večini učijo samostojno. Odkritja in spoznanja, do katerih pridejo, so motivacija za nove aktivnosti, raziskovanje in nadaljnje delo. Učenci pogosto samostojno izumljajo pravila znotraj dejavnosti in iščejo nove, velikokrat neobičajne načine reševanja problema. Nadarjeni učenci so tako resnično motivirani, popolnoma osredotočeni in

izkazujejo močan interes za »svoje« področje. Ko so zaposleni z učenjem, izgubijo občutek za zunanji svet. Predstavljeni načini nadarjene učence ločujejo od povprečnih, ki so marljivi, motivirani za delo in prav tako uspešni (Winner, 2005).

2 Dramsko-gledališke aktivnosti na šoli

Predmetnik osnovne šole obsega obvezni in razširjeni program. Razširjeni program poleg oddelkov podaljšanega bivanja, drugih oblik varstva in šole v naravi zajema tudi interesne dejavnosti ter neobvezne izbirne predmete. Interesne dejavnosti, ki jih šole učencem ponujamo brezplačno, nimajo predpisanih učnih načrtov, vsebin in ciljev, prav tako tudi ne opredeljenih standardov znanj. Tako lahko mentorji interesnih dejavnosti skupaj z učenci oblikujemo program in vsebine, ki jih uresničujemo z različnimi sodobnimi metodami in oblikami dela. Namen interesnih dejavnosti je namreč razvijati interesna področja učencev in s tem tudi njihova močna področja.

Nekoliko drugače so znotraj razširjenega programa opredeljeni neobvezni izbirni predmeti. Ti so zasnovani na učnih načrtih, ki opredeljujejo splošne in operativne cilje, vsebine ter standarde znanja, med njimi tudi minimalne standarde. To velja tudi za učni načrt neobveznega izbirnega predmeta umetnost: gledališka dejavnost (drama), ki ga lahko izvajamo v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju. Kljub temu učni načrt učiteljem izvajalcem oziroma mentorjem dopušča veliko manevrskega prostora pri izbiri vsebin in načinu izvedbe. Predmet je namreč projektno zasnovan, pri čemer učitelji mentorji v sodelovanju z učenci vsako leto znova izberemo tematiko in vsebine za uresničevanje ciljev predmeta. Te uresničujemo glede na sposobnosti, spretnosti, predznanje, motivacijo in interese učencev. Skladno s poklicno etiko, osebno estetiko in lastnim poznavanjem življenja ter sveta lahko učitelji dodajamo, dopolnjujemo, zamenjujemo in prilagajamo cilje glede na interese in sposobnosti učencev, glede na svoje predznanje in usposobljenost za delo, glede na razmere za delo itd., vendar moramo slediti temeljni usmeritvi in namenu predmeta (Učni načrt. Umetnost: neobvezni izbirni predmet, 2013). Obe predstavljeni obliki dela razširjenega programa osnovne šole sta obenem tudi priporočilni obliki dela z nadarjenimi učenci.

Na naši šoli v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju izvajamo dramsko interesno dejavnost »mladi gledališčniki«, v drugem triletnem obdobju šolanja pa učencem ponudimo možnost vključitve k neobveznemu izbirnemu predmetu umetnost: gledališka dejavnost (drama). K omenjenima aktivnostma se učenci vključujejo prostovoljno, ob tem pa izkazujejo pozitivno zanimanje in motivacijo za tovrstno umetnost. Učence, vključene v dramske aktivnosti, povezujejo skupni interes, želja po nastopanju in motiviranost za tovrstne dejavnosti, a so kljub

temu med seboj različni. Znotraj procesa se vsi učenci kmalu dokažejo in mentorji razmeroma hitro odkrijemo tiste, ki prednjačijo na posameznih ali več področjih (izraznost, gibanje, mimika, govor/izreka, pomnjenje, iskanje rešitev, oblikovanje scene, nizanje idej za izdelavo kostumov itd.). Precej učencev, vključenih v navedeni obliki dela, ima dobro razvite opazovalne sposobnosti, bogato besedišče in domišljijo. Posamezni učenci so zmožni samostojno sestaviti dramski dialog in/ali ga poustvariti ter pri tem izraziti lastno ustvarjalnost in inovativnost. Nekateri so sposobni odigrati več zahtevnih vlog znotraj predstave in si do potankosti zapomniti besedilo, drugi so spretni pri likovnem ustvarjanju, zato je tudi njihova vloga pri zasnovi in kasnejšem oblikovanju scene in kostumov nepogrešljiva. V skupini imamo nekaj učencev z vodstvenimi sposobnostmi, ki uspešno prevzamejo tovrstne aktivnosti. Kot mentorica obeh omenjenih dejavnosti podpiram vse učence in skrbim za ustrezno ravnovesje vseh vključenih. Zmotno bi bilo pričakovati, da so vsi učenci, ki so vključeni v omenjeni obliki dela, tudi nadarjeni. Slednji pomagajo ostalim, jih vodijo, usmerjajo ter posredujejo povratne informacije. Zavedati se moramo, da je temeljnega pomena pri izvedbi tovrstnih oblik dela upoštevanje sposobnosti in močnih področij učencev, hkrati pa je izrednega pomena tudi njihova ustvarjalnost. Mentorji moramo učencem ponuditi odprta, ustvarjalna in spreminjajoča se učna okolja, da lahko v okviru teh odkrivajo in razvijajo svoje potenciale, darove in talente.

2.1 Tabor nadarjenih in dramsko-gledališke ustvarjalne delavnice

Poleg že omenjenih oblik dela z nadarjenimi velja omeniti, da na šoli vrsto let izvajamo tudi nekajdnevne taborne. V okviru teh izpeljemo delavnice za učence od petega do devetega razreda. Nadarjenim učencem ponudimo aktivnosti v okviru delavnic na različnih področjih: športno-gibalno, umetniško, jezikovno in naravoslovno. Za druženje vsako leto izberemo eno izmed lokacij, ki nam jih ponuja naša razgibana pokrajina. Tako smo taborne nadarjenih izvedli na različnih lokacijah: v neposredni bližini Maribora, na Pohorju, v bližini Jesenic in Tolmina, nekajkrat pa smo se podali tudi na ozemlje naše sosednje države Hrvaške, v Poreč. Kot mentorica dramsko-gledališke ustvarjalne delavnice se zadnjih nekaj let udeležujem tovrstnih taborov. V okviru dramsko-gledaliških ustvarjalnih delavnic skupaj z učenci ustvarimo dramsko predstavo, ki se vsebinsko in jezikovno navezuje na pokrajino, v kateri se nahajamo. Učenci, ki izkazujejo nadarjenost na umetniškem, vodstvenem, jezikovnem in/ali ustvarjalnem področju, pri dramski dejavnosti na nekoliko hudomušen način predstavijo značilnosti pokrajine. Kot primer dobre prakse navajam potek postavitve dramske predstave od ideje do uprizoritve, ki smo jo skupaj z nadarjenimi učenci zasnovali v osrčju Jesenic. Že v domačem

okolju učence usmerim k raziskovanju in pridobivanju novih znanj o pokrajini. Glede na njihove visoko izražene sposobnosti jih usmerim na posamezna področja raziskovanja. Tako se učenci posamezniki lotijo zgodovinskega raziskovanja, ljudskega izročila, vezanega na območje, geografske lege in jezika, pridobivajo slikovni material, spoznavajo splošna vedenja in naravoslovna znanja o kraju oziroma pokrajini, v kateri se tabor izvaja. Zbrane podatke učenci predstavijo na uvodnem srečanju delavniške oblike dela. Kmalu zatem se lotimo oblikovanja idejne zasnove in zgodbe, ki jo s pomočjo pridobljenih podatkov vpeljemo v dramsko igro. Ko se dogovorimo o načinu postavitve zgodbe na odru, aktivnosti v zvezi z izvedbo prilagodimo glede na želje, potrebe in sposobnosti učencev ter glede na prostorske zmožnosti. Učenci tako samostojno ali v dvojicah sestavijo osnutke. O teh skupaj predebatiramo in dodamo morebitne nove ideje, nato zapišemo dramske prizore glede na zasnovano idejo in že pridobljene informacije. Sestavljene prizore smiselno povežemo v dramsko besedilo. Kreativnost, inovativnost, domišljija in bogato besedišče učencev pripomorejo k spretnemu oblikovanju dialogov in k povezavi teh v dramsko smiselno celoto. Temu sledita učenje in izreka besedila. Vsakdo izmed učencev se pripravi na igrani prizor in skuša doživeto odigrati izbrano vlogo. Sledijo vaje gibanja na odru in oživljanje likov iz predstave, pri čemer odigrajo pomembno vlogo visoka motiviranost učencev, inovativnost in občasna improvizacija. Zadnji večer dramsko predstavo odigramo ostalim udeležencem tabora in mentorjem.

Opis predstave, ustvarjene v okviru delavnic:

Uvodni prizor na odru postavimo z vpeljavo dramskih likov – fosilov trilobitov, ki so jih našli na območju Jesenic. Nato gledalce popeljemo v svet raziskovalcev, ki so odkrili omenjene fosile. Zasliši se pesem, odpeta v angleškem jeziku, ki se vsebinsko nanaša na dramsko dogajanje. Kmalu zatem v predstavi nastopi domišljjava turistka z Jesenic, ki se ji pridruži še tipična domačinka. Ta nas seznani s pomenom jeseniškega grba in pripoved napelje na gospodarsko panogo – železarstvo ter zgodovinsko osebnost, Žigo Zoisa, ki ga v okviru predstave spoznamo kot enega izmed osrednjih likov. Predstava nam slika tudi legendo o Jesenicah in vilah, ki so živele v teh krajih. Nato prizorišče dogajanja prenesemo v rudnik, v katerem rudarji kopljejo železovo rudo in med njimi se razplete pogovor v angleškem jeziku. Kot pravljичni lik v predstavi se pojavi tudi škrat Bergmandel'c, ob koncu pa v zgodbo vpeljemo še dogodek z na Zemljo padlim meteoritom, ki ga poznamo pod imenom »meteorit z Mežakle«. Dogodke in prizore med celotno dramsko predstavo povezuje pripovedovalec s spretnimi igralskimi, vodstvenimi in visokimi jezikovnimi sposobnostmi.

V dramsko-gledališke ustvarjalne delavnice vključimo nadarjene učence različnih, predvsem umetniških področij. Z nadarjenimi na dramskem področju tako sodelujejo nadarjeni učenci na glasbeno-pevskem področju, ki predstavo popestrijo s tovrstnimi vložki. V dramsko delavnico vključimo tudi likovno nadarjene učence, ki poskrbijo za izvirno sceno, scensko postavitve in kostume. Nadarjeni na področju tujega jezika v gledališko predstavo vnesejo posamezne igrane prizore v angleškem jeziku. Vsi omenjeni nadarjeni učenci, ustvarjalci, so izredno motivirani za nastajanje gledališke predstave. H končnemu izdelku pa vsakdo izmed njih pripomore tudi s svojimi osebnostnimi značilnostmi.

3 Zaključek

O nadarjenih učencih govorimo, če imajo ti pogoje za nadarjeno vedenje in poleg spodbud iz okolja tudi priložnost za izražanje izjemnega vedenja (Žagar, 2012). Razvoj nadarjenosti na posameznem ali več področjih je pogojen z osebnostjo posameznika in vplivi iz okolice. Ker se zavedamo, da nadarjeni bistveno prispevajo k razvoju družbe, je zanimanje za tovrstno skupino ljudi v družbi današnjega časa vse večje. Pomembno je, da učitelji vsakemu (nadarjenemu) posamezniku omogočimo razvijanje lastnih zmožnosti, ob tem pa moramo nujno zagotoviti metode in oblike dela, ki ustrezajo njihovim sposobnostim, željam in potrebam. Tako imajo nadarjeni osnovnošolci več možnosti, da poleg diferenciacije in individualizacije v okviru rednega pouka razvijejo lastne potencialne in zmožnosti tudi izven tega, v okviru razširjenega programa in drugih oblik dela, ki jih ponudimo v osnovnošolskem izobraževanju.

4 Viri in literatura

HRIBERNIK, M. *Nadarjeni učenci*. [Online]. SIO slovensko izobraževalno omrežje: Zakonodaja. [Citirano 19. feb. 2019; 10.50]. Dostopno na spletnem naslovu:

<http://askerc.splet.arnes.si/files/2015/08/Nadarjeni-ucenci.pdf>

UČNI načrt. Program osnovna šola. Umetnost: neobvezni izbirni predmet. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo. 2013.

WINNER, E. *Darovita djeca: mitovi i stvarnost*. 1. natis. Lekenik: Ostvarjenje. 2005.

ZAKON o osnovni šoli. [Online]. SIO slovensko izobraževalno omrežje: Zakonodaja. [Citirano 18. feb. 2019; 22.20]. Dostopno na spletnem naslovu:

http://zakonodaja.sio.si/wp-content/uploads/sites/10/2011/08/zak_os_npb_160712.pdf

ŽAGAR, D. *Drugačni učenci*. 1. natis. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 2012.

Nina Povšič Trantura: Nadarjen učenec – inspiracija ali breme?

OŠ Rada Robiča Limbuš

nina.povsic@siol.net

Lektorirala: Darja Medved, prof.

Povzetek

V skupini otrok slej kot prej učitelji prepoznamo nadarjene učence. Eni zasijejo kar sami, spet drugi pokažejo svoj potencial z zamikom.

In kako dojemamo posamezni učitelji nadarjene učence? Nas le ti navdihujejo in motivirajo za dodatna dela in nova znanja? Smo učitelji pripravljeni otrokom prisluhni in upoštevati njihovo mnenje pri nadaljnjem skupnem delu ali druženja z nadarjenimi dojemamo le kot dodatno skrb in delo, ki ga je potrebno opraviti. Tako sami izbiramo vsebine, ki jih zmoremo posredovati učencem in za katere osebno menimo, da so ustrezne, poučne in njim zanimive. Mnogokrat učitelji z lastnimi izbirami, dejanji mislimo najbolje, a nadarjeni učenci so večinoma učenci z že izoblikovanimi interesi, mislimi in z omejenim prostim časom. Imajo že jasno sliko o tem, kaj jim je všeč, kaj želijo, za kaj jim ni mar in česa res ne marajo ter v sklopu zapisanega izbirajo dejavnosti v Katalogu dodatnih aktivnosti za nadarjene učence, ki ga vsako leto pripravljamo prav zanje.

Kakšni učitelji smo, kako dojemamo nadarjene učence, kaj smo jim pripravljeni ponuditi in kako jih pripravljamo za prihodnost?

Na zastavljena vprašanja si lahko po poglobljenem premisleku sprva odgovorimo sami, do realnih in pristnih odgovorov pa pridemo, če jih poiščemo pri ciljni skupini – nadarjenih učencih. In ko imamo pri sebi njihove zanimive in dragocene misli glede naše ponudbe dejavnosti in njihovih željah, smo jih kot učitelji pripravljani upoštevati?

Summary

In the group of children, as soon as possible, teachers recognize gifted pupils. One of them shine on their own, others show their potential with delay.

And how do the we – individual teachers perceive the gifted pupils? Do they inspire and motivate us for additional work and new knowledge? We are teachers who are willing to listen to children and take into account their opinion in further work or socializing with talented people only as additional care and work that needs to be done. We thus select the contents that we can deliver to students and which we personally consider to be relevant, instructive and interesting. Very often teachers take their own choices, actions we think are the best, but gifted pupils are mostly pupils with already formed interests, thoughts and with limited leisure time. They already have a clear picture of

what they like, what they want, what they do not care about and what they really do not like and choose within the catalogue the activities in the Catalogue of Additional Activities for Gifted Students, which we prepare for them each year.

What kind of teachers are we, how do we perceive talented students, what are we willing to offer them, and how do we prepare them for the future?

We can first answer our questions to the questions we are asking after our in-depth consideration, and we come to real and genuine answers if we find them in the target group - gifted pupils. And when we have interesting and valuable thoughts about our offer of activities and their desires - are we willing to respect them?

Ključne besede: potrebe nadarjenih učencev, izražanje in upoštevanje njihovih predlogov, čustveno zrel, fleksibilen učitelj, motiviranost učiteljev.

Uvod

Vsak razred sestavlja pisana množica različnih otrok. Med njimi zasijejo tisti, ki učno snov hitreje in lažje dojemajo, so kritični, ustvarjalni, intenzivno vedoželjni, občutljivi za družbene probleme in krivice, imajo visoko samozaupanje, samokritičnost, ne bojijo se biti drugačni, so individualisti (zlasti v kognitivnem smislu) ... (Bezić idr., 1998). Te in podobne lastnosti veljajo prav za nadarjene učence. Pri njih je opazna večja sposobnost za razumevanje odnosov, samostojno učenje, hitro in pravilno reševanje problemov, večja koncentracija in iznajdljivost v novih položajih. Zaradi omenjenih lastnosti prekašajo sovrstnike predvsem pri predmetih, ki zahtevajo večje abstraktno miselne sposobnosti (Strmčnik, 1987). Drugače pa J. Freemanova (2010) na podlagi 35-letne raziskave na vprašanje o značilnostih nadarjenih otrok odgovarja: »... nadarjeni in talentirani otroci so v primerjavi s svojimi ne-nadarjenimi vrstniki normalni ljudje – z eno samo veliko razliko – njihovimi izjemnimi sposobnostmi.«

Skrb šole za nadarjene učence

Osnovni namen šole je vsem učencem zagotoviti optimalne pogoje za učenje in razvoj v skladu z njihovimi učnimi zmožnostmi. Tako imajo nadarjeni priložnost in pravico do ustreznega izobraževanja za uresničevanje svojih izjemnih potencialov.

Po Konceptu odkrivanja in dela z nadarjenimi v devetletni osnovni šoli so predlagane naslednje oblike dela:

- diferenciacija in individualizacija znotraj pouka,
- individualne zadolžitve,
- dodatni pouk,

- priprave za udeležbo na tekmovanjih,
- seminarske naloge,
- raziskovalne naloge,
- interesne dejavnosti,
- obogatitveni programi (delavnice, sobotne šole, tabori, vikendi, ekskurzije ...).

Nameni obogatitvenih programov so nekoliko kompleksnejši, vključujejo tudi socialno vzgojo, uzaveščanje njihove drugačnosti, izmenjavo izkušenj, so pa odvisni od učiteljeve prožnosti, občutljivosti in zmožnosti ter pripravljenosti nuditi učencem več. Učenci imajo tako možnost širiti svoje znanje skupaj z drugimi nadarjenimi vrstniki in spoznavati podobno misleče vrstnike izven vsebinsko usmerjenega pouka, kar pa je zanje zelo spodbudna in pomembna izkušnja. Raziskave kažejo, da nadarjeni učenci, ki v takšnih druženjih najdejo vsaj eno osebo, ki jim je podobna, imajo v življenju boljše možnosti za prilagajanje (Rostohar, 2012).

Smo odprti za mnenja nadarjenih učencev?

Še posebej nadarjeni učenci potrebujejo podporo staršev, učiteljev, vrstnikov v razumevanju njih samih, njihovih stališč in interesov. Če jih spodbujamo, da usmerjajo svoja prizadevanja v to, kar jim je najbolj pomembno, jim pomagamo v napredku, v kreativnem delovanju in utrjevanju lastnega jaza. Če želimo torej razumeti nadarjene otroke, moramo upoštevati tudi njihove socialno-emocionalne značilnosti. Dovoliti jim je potrebno prostost v izražanju mnenj, predlogov in jim tako priznati vrednost. To je temeljna človekova pravica. Gosser in Anderson (1996) sta zapisali, da imamo prav vsi ljudje pravico misliti, kar hočemo, četudi morda nimamo pravice narediti tistega, kar mislimo.

Nudimo v šolah to potrebno prostost v izražanju? Izrazimo učitelji zanimanje za njihova mnenja?

Čemu dajejo nadarjeni učenci največjo težo?

Strokovnjaki, ki se ukvarjajo z delom, funkcioniranjem nadarjenih, se močneje zavedajo pomembnosti izražanja njihovih mnenj. Tako so leta 2011 na Pedagoški fakulteti v Ljubljani izvedli obsežnejšo raziskavo »Vzgoja in izobraževanje nadarjenih« (Juriševič, 2012). V raziskavi so želeli z vidika nadarjenih učencev pridobiti boljši vpogled v izobraževanje njih samih. Na tem mestu navajam zelo pomembni raziskovalni vprašanji, ki so si ju med drugim zastavili, in raziskovalna rezultata.

Katere dejavnosti v okviru šole so nadarjenim učencem najljubše in kaj predlagajo?

Raziskovalni rezultat:

Nadarjeni so izbrali najljubše dejavnosti med obogatitvenimi dejavnostmi, ki jih šola (preredko) organizira zanje (različni tematski tabori, ekskurzije, delavnice, Sobotna šola, različne prostovoljne dejavnosti). V okviru razširjenega programa so izbrali različne interesne dejavnosti in pripravo na tekmovanja na različnih področjih. Med prilagoditvami v okviru pouka pa so nadarjeni kot najljubše izpostavili nivojski pouk in dodatne ter zahtevnejše naloge pri pouku različnih predmetov.

Izrazili so številne predloge:

- več prilagajanja pouka učenčevim interesom in nadarjenosti,
- več svetovanja za nadarjene,
- več tekmovanj, natečajev in temeljitejša priprava nanje,
- več podpore in možnosti za razvijanje nadarjenosti v okviru šole,
- več pozornosti, posluha, razumevanja in podpore učiteljev,
- več skupinskih dejavnosti in druženja nadarjenih ... (Juriševič, 2012).

Kaj nadarjene učence v šoli najbolj motivira za učenje?

Raziskovalni rezultat:

Nadarjeni učenci so poročali, da jih v šoli za učenje najbolj motivirajo tiste sestavine pouka, ki spodbujajo ustvarjalno mišljenje na odnosni ravni šolske komunikacije (sproščeno vzdušje, vključevanje humorja, spoštovanje različnosti, zaupanje učitelja, priznanje za dosežke, možnost odločanja, upoštevanje interesov, sprejemanje napak kot dela učenja ... (Juriševič, 2012).

Vključevanje nadarjenih učencev

Zastopam stališče, da je za nadarjene učence velikega pomena vključevanje njih samih v izbiro različnih dejavnosti, saj lahko le tako pripravimo avtentične vsebine, glede na potrebe nadarjenih učencev, in hkrati poskrbimo za še tako pomembno druženje nadarjenih učencev ter sodelovanje pri različnim nalogah. Iz tega razloga sem za nadarjene učence (5.–9. razred) naše šole ob zaključku lanskega leta (2018) pripravila vprašalnik, v katerem so imeli možnost izraziti lastno oceno o skrbi šole za njihove potrebe in izraziti želje, ki bi jih morebiti lahko zajeli v ponudbo v prihodnje.

Vprašalnik je vseboval vprašanja, povezana s ponudbo aktivnosti, ki jih vsako leto pripravimo v Katalogu dodatnih dejavnosti za nadarjene učence, in vprašanja o njihovih predlogih. Navajam nekaj najpomembnejših vprašanj in odgovorov.

- Katerih aktivnosti meniš, da ponujamo dovolj?

Nadarjeni učenci so mnenja, da ponujamo dovolj dejavnosti, ki jim nudijo: ustvarjanje, raziskovanje, pogovore o določenih temah, problemih ali knjigi, reševanje miselno logičnih zank, pridobivanje dodatnega, poglobljenega znanja.

- Katere aktivnosti pogrešaš in si želiš, da bi jih na šoli ponudili nadarjenim učencem?

55,5% nadarjenih učencev je enakomerno razpršeno navajalo pester izbor dejavnosti, ki bi jih v prihodnje še lahko vključili v katalog (delavnice o elektriki, računalništvu, orientaciji, kulinariki, plesu, glasbi, zanimive in zabavne teme, kvizi, več izletov). Izjemno veliko učencev (44,5%) pa je izrazilo željo po razširitvi ponudbe tudi na športne dejavnosti.

- Razmišljamo tudi o kakšnem popoldnevu, ki bi ga nadarjeni učenci preživeli športno. Kaj ti meniš o tem?

86,7% sodelujočim učencem je bila zamisel izjemno všeč, 13,3% pa so izrazili težavo z udeležitvijo, saj imajo popoldneve zelo zasedene.

- Bi nam želel/a še kaj sporočiti?

Mnogi nadarjeni učenci so izrazili zahvalo, ker so cenili našo gesto, da smo se obrnili nanje in jih povprašali po mnenju. Zapisali so tudi, da na srečanjih doživljajo pozitivna občutja in da upajo, da bo še naprej tako. Učenci so izrazili tudi željo po širši izbiri vsebin za 5. razred.

Odgovori nadarjenih učencev so jasno potrdili, kako pomembno je, da njihovih mnenj ne prezremo in na osnovi pridobljenih odgovorov oblikujemo avtentični program obogatitvenih dejavnosti za posamezno šolo.

Ali učitelji zmoremo slišati učence? Je naše delo z nadarjenimi učenci dovolj kakovostno?

Kaj je kakovost v šolstvu?

»Dobrega poučevanja ni. So samo dobri učitelji. Z drugimi besedami, poučevanje se udejanja samo v učiteljih; samo kot takšno ne obstaja.« (J. Richards)

Osnova kvalitetni šoli je sistematično spremljanje kakovosti izvedenih storitev in prizadevanje za dvig kakovosti vsaj njenih najpomembnejših vsebin. Sistematično spremljanje preprečuje znižanje ravni kakovosti, istočasno pa nam nudi izhodišče za preprečevanje in odpravljanje

morebitnih slabosti. Prizadevanja vodstva šole za izboljšanje ravni storitev šole pa ne bodo obrodila sadov, v kolikor tudi učitelji ne bodo spoznali, da je njihovo delovanje usodno povezano z ravni kakovosti storitve, ki jo sami izvajajo (Zorko, 2003). Kukanja Gabrijelčič (2015) navaja izsledke starejše Renzullijeve raziskave, ki je pokazala, da je najpomembnejši element pri realizaciji različnih programov za nadpovprečno sposobne, nadarjene in talentirane učence ravno učitelj. Kot razmišlja v nadaljevanju, potrebujemo za delo z (nadarjenimi) učenci fleksibilne učitelje, ki so sposobni delovati v hitro spreminjajoči družbi. Slediti morajo spremembam v šolskem sistemu, jih vgrajevati v svojo poklicno sfero ter ob tem osebno in poklicno rasti. Pri tem pa je ključnega pomena učiteljeva motivacija za sprejemanje sprememb.

Med značilnostmi učitelja za delo z nadarjenimi učenci so izpostavljene sledeče (osebne) značilnosti: demokratična stališča za sodelovanje, ljubeznivost in razumevanje, potrpljenje v obremenjujočih okoliščinah, širok obseg in vsestranost interesov, smisel za humor, poštenost in pravičnost, konsistentno vedenje, miselna fleksibilnost, interes za ljudi, uporaba znanj, pohval, ustvarjalnost, spretnost pri poučevanju, vpetost v socialno okolje, poznavanje in raba učnih tehnik ter teorij učenja, spodbujanje učencev v razmišljanje in njihovih različnih interesov, samostojnost, objektivna samopodoba, pozitivna stališča do konstantnega samoizobraževanja, da čuti navdušenje za svoj predmet (Bezić idr., 1998).

Učitelj bi moral učencem dajati občutek sprejetosti, varnosti, ljubezni in razumevanja. Iz pedagoškega ravnanja bi naj vela demokratičnost in tako bi bilo otrokom dopuščeno uporabljati različne poti do cilja. Ustvariti je potrebno pogoje, v katerih se lahko učenec razvija in dozori, ter vzdrževati urejeno, a sproščeno učno okolje, kjer ne manjka humorja, v katerem si učenci dovolijo izraziti svoj pravi »jaz«, predlagati zamisli in predloge ter spregovoriti tudi o napakah. Vse zapisano potrjujejo odgovori nadarjenih devetletnikov, ki so izrazili lastna mnenja o pričakovanjih do svojih učiteljev. Navajam njihov seznam: disciplina, smisel za humor, naklonjenost, pripravljenost za pomoč, kadar se pojavijo težave, sposobnost razlaganja, sposobnost vzbuditi zanimanje, nepristranskost, urejen videz, raznolik pouk, učenje na lahek način, razumevanje za učenčevo stališče.

Potrebujemo torej dovolj socialno-čustveno zrele učitelje, ki so sposobni sprejemati otroke z vsemi svojimi sposobnostmi, naklonjene, čuteče in senzibilne za zaznavo morebitnih neskladij med njihovimi vrstniki, družinami in časom (George, 1997).

»In na koncu bodo učitelji spremenili svet razreda – tako, da ga bodo razumeli.«

(L.Stenhouse)

Kako učitelji dojemamo delo z nadarjenimi?

»Poučevanje je težko že v najboljših razmerah, če pa ne upoštevamo potreb učencev in učiteljev, postane to težko delo skoraj nemogoče. Vsak pristop k poučevanju, ki zanemarja potrebe obojih, je obsojen na propad.« (Glasser, 1991)

Kukanja Gabrijelčič so zanimala dejstva, mnenja učiteljev o lastni usposobljenosti za delo z nadarjenimi učenci in težavah, ki jih zasledijo pri delu z njimi. Analize kažejo, da učitelji pogosto naletijo na težave pri delu z nadarjenimi zaradi:

- časovne stiske pri pripravi,
- nezadostne podpore drugih institucij, ki zgolj nalagajo delo z nadarjenimi,
- pomanjkanja dodatnega učnega gradiva in pripomočkov,
- dodatno delo ni ustrezno finančno nagrajeno,
- lastne nezadostne usposobljenosti za delo z nadarjenimi učenci,
- pomanjkanja znanja na področju poznavanja značilnosti nadarjenih (2015).

Prav zaradi naštetih težav številni učitelji občutijo delo z nadarjenimi učenci kot breme in kot delo, ki ga je pač potrebno opraviti. Pogosto se počutijo nekompetentne, nekoristne, zaradi mačehovskega odnosa države tudi izkoriščane. Zavedam se, da na odpravljanje nekaterih zaznanih težav učitelji sami nimamo vpliva, lahko pa vplivamo na lastno usposobljenost za delo z nadarjenimi učenci. Ponovno se potrdi dejstvo, da je nenehno izobraževanje učiteljev nujno potrebno za visokokakovostno poučevanje, ki zahteva, da se učitelji zavedajo svoje temeljne odgovornosti pri poučevanju ter so sposobni spodbujati, razvijati potenciale in edinstvene značilnosti nadarjenih otrok (Kukanja Gabrijelčič, 2015). Strokovna izobraževanja so omogočena vsakemu učitelju oz. vsem strokovnim delavcem v vzgoji in izobraževanju, odločitev zanje pa je odvisna od odgovornosti in dojemljivosti posameznika za določeno problematiko ter samoiniciative po vpeljevanju sprememb v sam učni proces. Kukanja Gabrijelčič v raziskavi pregleda ponudbe programov izobraževanja in stalnega izpopolnjevanja za učitelje v OŠ ugotavlja, da slovenski izobraževalni prostor ne ponuja dovolj (pre)potrebnih strokovnih izobraževanj za učitelje nadarjenih učencev (2015).

Nadarjeni učenci, moje delo in skrb zanje

Kot pravi Juul bi naj vsak učitelj razvil tudi odnosno kompetenco. To je sposobnost oz. zahteva, da vsakega otroka zaznava kot individuum in da svoje vedenje prilagodi temu, ne da bi se odpovedal vodenju, je z otrokom v pristnem stiku (2014). Pomembno je, da pokažemo interes za njihove misli, jih slišimo in resno vrednotimo njihove predloge.

Ker dajem velik pomen odnosni ravni komunikacije (ki vključuje spoštovanje, zaupanje, upoštevanje potreb in interesov učencev), sem želela izvedeti (s pomočjo vprašalnika, ki sem

ga pripravila za nadarjene učence ob zaključku lanskega šolskega leta) njihova mnenja. Njihove želje in predloge sem želela upoštevati v čim večji meri pri oblikovanju razširjene ponudbe v Katalogu dodatnih dejavnosti za nadarjene učence za šolsko leto 2018/2019. Tako sem vključila tudi naslednje športne aktivnosti, za katere so v vprašalniku izkazali večji interes: obisk pustolovskega parka Betnava, kolesarjenje, turnir v badmintonu in odbojki.

Večino dejavnosti smo ob sodelovanju učiteljev skupaj z učenci že izpeljali. Iz pogovorov z nadarjenimi učenci je razvidno, da takšna druženja potrebujejo, saj jih sproščajo in zabavajo. Že v vprašalniku, ki sem ga pripravila za učence ob zaključku leta, so izrazili časovno stisko, ki jo čutijo ob obiskovanju sicer zanimivih dejavnosti, ki jih ponujamo. Tako se nekaj prijavljenih nadarjenih učencev ni uspelo udeležiti same dejavnosti, za kar so izrazili obžalovanje. Dejstvo je, da so mnogi nadarjeni učenci vpeti še v številne izven šolske dejavnosti (športne, glasbene, prostovoljstvo, verouk, učenje tujega jezika, ples, kulturno-umetniške ...), ki pa jim onemogočajo obisk željenih aktivnosti zanimivega in pestrega obogatitvenega programa.

Zaključek

Še posebej nadarjeni učenci potrebujejo bogate izkušnje, polne izzivov za dosego izpolnitev. Omogočiti jim moramo izobraževanje na najvišjih možnih ravneh in jih, če je le mogoče, vključevati v načrtovanje in izvedbo samega učnega procesa. Da pa lahko kot šola najbolje zadovoljimo potrebe nadarjenih in talentiranih otrok, se moramo tako učitelji, starši kot ravnatelji zavedati njihovih potreb in lastnih zmožnosti ter tako zagotoviti izbiro pravega načina dela za dobro vseh naših otrok.

»Torej ne vzgajajte mladine k učenju s silo in strogostjo, temveč jih navajajte na učenje s pomočjo tistega, kar zabava njihov um, tako da bo lahko vsak spoznal svojo nagnjenost h genialnosti.« (Platon)

Viri

Bezić, T., Strmčnik, F., Ferbežer, I., Jaušovec, N., Dobnik, B., Artač, J., ... Skrt Leban, N. (1998). *Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Freeman, J. (2010). *Gifted lives: What happens when gifted children grow up*. London: Routledge.

- George, D., (1997). *Nadarjeni otrok kot izziv*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Glasser, W., (1991). *Dobra šola*. Radovljica: Didakta
- Gosen, D., Anderson, J., (1996). *Ustvarimo razmere za dobro šolo*. Radovljica: Regionalni izobraževalni center.
- Juriševič, M., (2012). *Nadarjeni učenci v slovenski šoli*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Juul, J., (2014). *Šolski infarkt: Kaj lahko storimo, da bo šlo otrokom, staršem, učiteljem bolje*. Celovec: Mohorjeva družba.
- Kukanja Gabrijelčič, M., (2015). *Nadarjeni in talentirani učenci – Med poslanstvom in odgovornostjo*. Koper: Univerzitetna založba Annales.
- Rostohar, G. (2012). Socialno-emocionalni razvoj nadarjenih. V priročnik: *Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Strmčnik, F. (1987). *Sodobna šola v luči učne diferenciacije in individualizacije*. Ljubljana: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije s pomočjo Izobraževalne skupnosti Slovenije.
- Zorko, S., (2003). *Kako veste, da je vaša šola kakovostna?* Maribor: v samozaložbi.

Mateja Tomažič Jakac: Šolska knjižnica kot podpora nadarjenim učencem danes in za jutri

SCHOOL LIBRARY: SUPPORT FOR GIFTED PUPILS OF TODAY AND FOR TOMORROW

OŠ dr. Aleš Bebler - Primož HRVATINI

mateja.tomazic@guest.arnes.si

Lektorirala: Barbara Bednjički - Rošer, prof.

Izveček v slovenščini

Šolska knjižnica podpira vzgojno-izobraževalni proces in izvaja knjižnične dejavnosti, ki so v prvi vrsti namenjene učečim, pa tudi strokovnim delavcem šole. Dobra knjižnica ni le informacijsko središče šole, ampak tudi njen osrednji del, ki učencem privzga k kulturo branja, razvija domišljijo ter jim omogoča, da si pridobijo spretnosti vseživljenjskega učenja. Nadarjeni učenci pogosteje obiščejo knjižnico zaradi želje ali potrebe po branju, raziskovanju, socialnem stiku, zato je ob enem prostor druženja in učenja. Učenci običajno vzpostavijo s knjižničarjem poseben, včasih bolj intimen odnos, saj je knjižničar nenazadnje oseba, ki v veliki meri pozna vse učence in sledi njihovem napredku skozi šolanje. Prav tako pa pozna učenčeve interese. Pri delu z nadarjenimi

učenci opažamo njihovo motiviranost, ki pa v celoti ne more odpraviti vrzeli v zvezi z obvladovanju množice informacij, najdenjem v knjižničnem prostoru, informacijski pismenosti in branju nasploh. Izzivi torej, s katerimi se bomo v prihodnosti ukvarjali šolski knjižničarji v želji, da bi učencem privzgojili potrebne veščine na področju branja in učinkovite rabe informacij. V prispevku bodo predstavljene aktivnosti, ki smo jih izvajali z in za nadarjene učence v šolski knjižnici manjše osnovne šole, kjer je knjižničar hkrati tudi učitelj predmetnega pouka, zato je še toliko bolj vpet tako v vzgojni, kot tudi v sam izobraževalni proces.

Ključne besede: šolska knjižnica, nadarjeni učenci, knjižnična vzgoja, motivacija za branje, vseživljenjsko učenje

ABSTRACT

The school library supports the educational process and implements its activities in the first place aimed to pupils, but also their teachers. A good library is not only an information point of the school, but its central part which imparts the reading culture in pupils, develops their imagination and enables them to acquire the abilities for a lifelong learning. Gifted pupils visit the library more often because of their desire and necessity for reading, research, social interaction and therefore, it is a place where they find company and can study at the same time. The pupils establish a special relationship with the librarian, at times more intimate, because the librarian is the person who knows all the pupils and follows their development throughout their schooling. At the same time the librarian knows their interests. When working with gifted pupils we become aware of their motivation but unfortunately that cannot fill the gaps among the quantity of information, orientation within library context, computer literacy and reading in general. Challenges, which school librarians will deal with in the future in order to develop the necessary skills in the area of reading and effective use of information. In the article are presented the activities carried out with and for the gifted pupils in the school library of a small elementary school where the librarian is at the same time a teacher and thus, even more involved in the educational and learning process.

Key words: school library, gifted pupils, library education, reading motivation, lifelong learning

UVOD

Nadarjeni učenci veljajo za eno izmed skupin otrok s posebnimi potrebami, kjer gre za učence z intelektualnimi sposobnostmi ali izjemno ustvarjalne otroke, nemalokrat pa za njihovo kombinacijo. Delo z nadarjenimi učenci poteka tudi v šolski knjižnici, ki je v oporo vzgojno-izobraževalnemu procesu (Zakon o knjižničarstvu, 2001). Izvedene dejavnosti v knjižnici pomembno vplivajo in doprinesejo k razvoju in razvijanju talentov pri nadarjenih učencih.

Kako se v delo z nadarjenimi učenci lahko vključi knjižničar? Zagotovo ima knjižničar s svojim znanjem, ki si ga je pridobil s formalnim izobraževanjem in neformalnimi oblikami dodatnega izobraževanja, pridobljenimi izkušnjami in lastno zavzetostjo, velik potencial in obenem možnost, da aktivno in kompetentno sooblikuje učni proces ter spodbuja zlasti nadarjene učence. Ti so običajno bolj dovzetni za novosti, imajo večjo željo po sodelovanju, ustvarjanju, izpostavljanju, dodatnem delu, razvijanju lastnih potencialov in razširjanju znanj (Repinc, Vilar, 2012).

Nadarjeni potrebujejo izzive in učitelje, ki verjamejo vanje. To vlogo pogosto prevzamejo šolski knjižničarji, ki v razredih ali skupinah z nadarjenimi učenci izvajajo raznolike oblike dela. Kot izhaja iz *Koncepta* (1999), ki služi za osnovo dela z nadarjenimi učenci, se knjižničar lahko vključuje v delo v vseh treh vzgojno-izobraževalnih obdobjih.

AKTIVNOSTI V ŠOLSKI KNJIŽNICI – SPODBUDA IN NAPREDEK NADARJENIH

Šolska knjižnica je poseben prostor v šoli – večkrat slišimo, da je srce šole, lahko tudi njeno središče, saj se zna v nekem trenutku znajti tam raznolika in starostno heterogena skupina otrok s podobnimi željami – z željo po sprostitvi, umiritvi, ustvarjanju, branju, vračanju in izposoji gradiva, iskanju informacij, druženju, pogovoru o prebranih knjigah, brskanju, učenju, poslušanju, reševanju nalog in informacijskih problemov, pa še bi lahko naštevali.

Pedagoško področje delovanja knjižničarja se povezuje zlasti z branjem in informacijsko pismenostjo (Repinc in Vilar, 2012). Šolski knjižničar mora imeti pedagoško-andragoško izobrazbo, saj je izenačen z učiteljem, zato se od njega pričakuje tudi delo z nadarjenimi učenci. Kot ugotavlja Kukanja Gabrijelčič (2014) pri nas primanjkuje izobraževanj in usposabljanj, ki bi učitelje/knjižničarje opolnomočila za delo z nadarjenimi učenci. Zato so oboji bolj ali manj prepuščeni lastni ustvarjalnosti. Šolski knjižničar se mora zaradi narave svojega pedagoškega dela timsko povezovati z drugimi učitelji (medpredmetno sodelovanje, hkratno poučevanje), obenem pa se mora znati pri delu prilagoditi raznolikim skupinam učencev na šoli.

V šolski knjižnici izvajamo niz dejavnosti z namenom privzganja kulture branja in spodbujanja motivacije za branje, prizadevamo si opolnomočiti učence s strategijami vseživljenjskega učenja in trajnostnega razvoja ter jih informacijsko opismeniti. Konkretno dejavnostih, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, so bile organizirane predvsem v korist nadarjenih učencev.

PRIVZGAJANJE KULTURE BRANJA IN MOTIVACIJA ZA BRANJE

Najranljivejša, a obenem najzvestejša skupina obiskovalcev, so naši najmlajši učenci, tj. prvošolci. S knjižnico se seznanijo ob vstopu v šolo. Ob vsakem obisku se trudimo, da ustvarimo prijetno in spodbudno učno okolje ter primerno sodelovalno klimo, saj je pogosto od prvega vtisa odvisno, kako bodo učenci začutili knjižnico in kakšne občutke bodo povezali z njo. V tednu otroka postanejo prvošolci člani šolske knjižnice in v dar dobijo kakovostno slovensko slikanico. Istočasno organiziramo na šoli popoldansko bralno-ustvarjalno delavnico za prvošolce in njihove starše, kjer učenci skupaj s starši prisluhnejo izbrani zgodbi ter nato

poustvarjajo, knjižničarka in učiteljica pa spregovorita o učenju branja in njegovem pomenu v šolskem obdobju ter razvijanju kulture branja kot vseživljenjskega procesa.

Učencem pri obisku knjižnice in zlasti pri poslušanju literarno-estetskega branja omogočamo, da se počutijo kar se da udobno. S seboj lahko prinesejo sedalne blazine ali se posedejo kar po tleh na preprogo. Med poslušanjem se nemalokrat zgodi, da učenci ležijo, mlajši pa celo zlezejo v naročje učiteljici ali knjižničarki. Ob poslušanju so bolj čustveni in empatični ter globoko zbrani. Preverjanje doživetja in razumevanja poteka takoj po literarno-estetskem užitku. Pri nadarjenih opazimo, da si zelo natančno zapomnijo detajle zgodbe in se lažje vživijo vanjo ter jo obnavljajo, zato so rezultati njihovih poustvarjalnih in sodelovalnih oblik dela v skupinah, ki sledijo branju oz. poslušanju, izjemno dobri.

Prostočasno branje ali t. i. branje za zabavo je med nadarjenimi učenci zelo priljubljeno. Običajno so nadarjeni učenci tisti, ki prvi opazijo novosti na knjižnem regaluh, sprašujejo po knjigah, ki jih zanimajo, pogosteje posegajo po poučnih knjigah in revijah različnih področij.

Učence spodbujamo za branje tudi v okviru različnih bralnih projektov, in sicer vseslovenske *bralne značke* in tujejezičnih bralnih značk. Slednje imajo predpisan seznam literature, pri bralni znački v slovenščini pa učencev praviloma ne omejujemo. Imajo sicer priporočilne sezname, vendar pri nadarjenih učencih raje spodbujamo raznoliko branje glede na njihove potrebe, želje in interese. Zanje smo pogosto tudi v vlogi bibliosvetovalcev, še zlasti ko gre za knjige s problemsko in tabuizirano tematiko. Branju takih knjig sledi v fazi preverjanja še poglobljen in kritičen pogovor na temo, ki je bila opisana v knjigi.

Peto- in šestošolci so vključeni v projekt *Berimo z Rovko Črkolovko*, ki je projekt Osrednje koprške knjižnice in zelo pozitivno motivira sodelujoča oddelka, obenem pa omogoča, da se izkažejo različno nadarjeni posamezniki, in sicer nadarjeni za branje (tekmujejo z vrstniki v količi prebranih knjig v 4-ih mesecih) ali nadarjeni za pisanje/izražanje (pisanje komentarjev o prebranih knjigah), tudi ustvarjalni nadarjeni (poustvarjalne dejavnosti) (Bralno tekmovanje, 2018). Sedmošolci so vključeni v nacionalni projekt *Rastem s knjigo* (JAK, 2018), osmošolci imajo dan drugih dejavnosti, ki je povezan z branjem, bralci iz devetega razreda, ki so vsa leta opravili bralno značko, pa se udeležijo zaključne prireditve *Zlata bralka, zlati bralec* (Društvo Bralna značka Slovenije- ZPMS, 2018).

Kljub množtvu bralnih projektov pa število prostočasnih bralcev upada. Učenci preživijo več časa ob računalniku in s telefonom. Da bi povezali oboje v novo izkušnjo, smo učencem pokazali in ponudili možnost branja e-knjig na spletu v prostodostopnih digitalnih knjižnicah in knjigarnah, kot sta slovenski Biblos in tuja ICDL – International Children's Digital Library.

V letošnjem šolskem letu so zainteresirani nadarjeni učenci sodelovali v projektu izmenjave knjižnih kazalk, Bookmark Exchange Project (IASL, 2018), v katerem so spoznavali partnersko šolo iz Avstralije ter izdelali različne kazalke, ki so jih poslali svojim vrstnikom na drugi konec sveta.

PRIDOBIVANJE SPRETNOSTI VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA

Med strategijami vseživljenjskega učenja navajamo učence na to, da bi postali spretni in samostojni uporabniki šolske, kasneje pa tudi vseh drugih vrst knjižnic. Z namenom vseživljenjskega učenja se šolska knjižnica povezuje s splošno knjižnico. Za učence organiziramo ogled oddelka potujoče knjižnice in različnih oddelkov splošne knjižnice v okolju.

V okviru ur, ki so namenjene pridobivanju knjižnično-informacijskih znanj, izvajamo dejavnosti, s katerimi pridobijo učenci spretnosti, ki jim bodo v prihodnosti omogočale dostop do znanja. Zavedati se moramo, da je postavitev gradiva v šolski knjižnici drugačna, ker je prilagojena starostni stopnji učencev, poučno gradivo pa po poenostavljeni univerzalni decimalni klasifikaciji (UDK).

Velik poudarek dajemo tudi delu z referenčnimi viri. Gre za načrtovane in osmišljene medpredmetno povezane ure z učiteljem tujega jezika, kjer učence navajamo na delo s tiskano in e-izdajo dvojezičnih slovarjev, v povezavi z materinščino pa z rabo enojezičnega slovarja in drugih priročnikov (SSKJ, slovenski pravopis).

Nadarjeni učenci so običajno zelo radovedni, še posebej mlajši, ki uživajo v igri vlog. Radi posnemajo delo knjižničarja, zato jim občasno omogočamo, da se aktivno vključijo v bibliotekarsko delo (odtisnejo pečat in lepijo nalepke z inventarno številko, pospravljajo vrnjeno gradivo na ustrezno mesto, iščejo knjižnično gradivo na določeno temo, bodisi za potrebe pouka, pristočnega branja ali za pripravo razstave).

Ob pomoči nadarjenih učencev oblikujemo priložnostne razstave o aktualnih avtorjih sezone in avtorjih, ki so povezani z določenimi praznovanji, ter pred pomembnimi dogodki. Na vodene razstave, ki so namenjene spoznavanja avtorja, povabimo cele oddelke in jim pripravimo uro knjižnične vzgoje. Zelo odmevna je bila lanska potujoča razstava »Pot knjige«, ki smo jo gostili na šoli in na katero smo povabili starše, zaposlene, vrtčevska oddelka in učence iz sosednje šole z italijanskim učnim jezikom. S tovrstnimi razstavami želimo pri učencih vzbuditi željo po pridobivanju, širjenju in poglobljanju temeljnega znanja, pri učencih, ki nam pomagajo v fazi priprave razstave, pa razvijamo ustvarjalnost, sodelovalno učenje in ustvarjanje mentorskih odnosov med učenci in knjižničarjem.

Občasno spodbujamo tudi medgeneracijsko učenje, ko starejši učenci (osmo- in devetošolci) učijo mlajše o določeni književni temi.

INFORMACIJSKO OPISMENJEVANJE OB PRIPRAVI NA PROJEKTNE IN RAZISKOVALNE NALOGE TER TEKMOVANJA V ZNANJU

Učenci imajo v tretji triadi kar nekaj projektnih nalog, katerih cilj je priprava samostojnega govornega nastopa na izbrano temo ob podpori e-predstavitve ali plakata, in od njih zahteva veliko angažiranosti. V okviru knjižnično-informacijskih znanj učence podučimo o tem, kako:

1. Poiščejo ustrezno knjižno in neknjižno gradivo v šolski knjižnici po poenostavljeni UDK klasifikaciji.
2. Pokažemo jim, kako se lotijo iskanja gradiva v vzajemni bazi cobiss+ (preverijo dostopnost gradiva v splošni knjižnici in v oddelku potujoče knjižnice).
3. Dajemo jim napotke pri iskanju in razvrščanju spletnih virov, zlasti jih opozarjamo na verodostojnost virov (podatki o avtorstvu).
4. Predstavimo jim, kako pripraviti plakat ali predstavitev s pomočjo elektronskih drsnic (podatki na naslovni drsnici, število drsnic).
5. Posebno pozornost namenimo navajanju različnih vrst uporabljenih virov literature in slikovnega gradiva.

Učencem smo na voljo v fazi pridobivanja informacij, saj jim pomagamo pri iskanju ustreznih informacijskih virov, iz katerih pridobivajo zahtevane podatke. Pri tem jim svetujemo rabo različnih bralno-učnih strategij, na katere jih sprotno navajamo pri pouku. Aktivnosti izvajamo z vsemi učenci v oddelku, opažamo pa, da so nadarjeni učenci praviloma uspešnejši pri luščenju bistvenih informacij, samostojnejši, bolje se znajdejo, bralne učne sposobnosti jim omogočajo, da se učinkoviteje spopadejo z večjo količino informacij. Pred leti smo se tudi uspešno lotili izdelave raziskovalnega dela o branju z naslovom *Kakšni bralci smo (postali)* s tremi nadarjenimi učenci tretje triade (Ačko Jarkovič, Černe, Vatovec, 2015).

Knjižničarji pripravljamo učence na tekmovanje tako, da nabavimo in pripravimo potrebno gradivo, ki je na voljo za izposajo. Kadar imamo v mislih tekmovanje iz slovenščine za Cankarjevo priznanje, pa vodimo z nadarjenimi učenci pogovore o prebranih knjigah ne le na ravni vsebine, temveč besedila umestimo v časovni okvir, določimo zvrstnost in opišemo s pomočjo referenčnega gradiva. Na enak način se lotimo študija sekundarnih virov, ki so lahko knjižni (monografije in periodika) ali spletni. Pri raziskovanju spletnih informacijskih virov je potrebno učence naučiti, da jih znajo poiskati v ustreznih podatkovnih zbirkah, obenem pa jih

navajati tudi na to, da znajo uporabljene informacijske vire pravilno navesti. Prav tako jih je potrebno naučiti strategij hitrega branja in nelinearnega branja, ki je značilno za branje spletnih besedil in besedil s hiperpovezavami.

ZAKLJUČEK ALI RAZMIŠLJANJE O KOMPETENCAH, KI JIH RABIJO NADARJENI V 21. STOLETJU

Razvoj kompetenc informacijske pismenosti je ena izmed ključnih potreb 21. stoletja. Želja vsakega pedagoga so uspešni in veščeri učenci. Veščine, ki jih bodo potrebovali nadarjeni v prihodnosti, so eden izmed izzivov, pred katerim smo se znašli tudi šolski knjižničarji. Čeprav izvajamo v šolski knjižnici veliko raznolikih aktivnosti za spodbujanje nadarjenih učencev, očitno to glede na stanje v družbi ni dovolj.

Opažamo, da se interes za branje znižuje tudi med nadarjenimi učenci. Prizadevamo si, da bi z raznolikimi in vabljivimi aktivnostmi motivirali učence za branje in pogostejše obiskovanje šolske knjižnice. Na ta način bi povečali željo po branju leposlovja, s katerim učenci širijo besedišče, ali strokovne/poljudne literature z namenom usvajanja novih, kognitivnih znanj.

Dejstvo je, da učenci raje iščejo informacije na spletu, kjer se počutijo bolj kompetentno kot v knjižnici, kjer se pogosto ne znajdejo oz. ne vedo, kako bi razrešili določen informacijski problem. Zdi se jim, da je iskanje informacij ob pomoči spletnih iskalnikov hitrejše in enostavnejše, obenem jim digitalni vir omogoča hitro prenašanje delov besedila (copy-paste), pri čemer se običajno sploh ne zavedajo, da je to plagiatorstvo. V izogib temu moramo učence v okviru knjižnično-informacijskih znanj naučiti, kako poiskati zeleno gradivo na knjižni polici (osnove postavitve knjižničnega gradiva v knjižnicah po UDK klasifikaciji), brskanja po referenčnih virih (slovarji, enciklopedije, leksikoni ...) in strokovni ter poljudni periodiki, ki je na voljo v prostem pristopu.

V nadaljevanju pa je potrebno učencem zagotoviti dostop do kakovostnih baz podatkov in jih obenem usposobiti, da bodo znali presoditi, kateri viri so verodostojni in vredni zaupanja, predvsem pa jih moramo naučiti, da bodo uporabljene knjižne in spletne vsebine citirali in jih korektno navajali (učencem se pogosto zdi, da so spletne vsebine tam zato, da jih uporabijo – tam so od nikogar in za vse).

Za lažje premagovanje večjih količin informacij se naj naučijo učinkovite rabe bralnih učnih strategij, ki jim bodo v pomoč pri »spopadanju« z zahtevnejšimi in daljšimi strokovnimi besedili. Opažamo namreč, da se nekateri učenci sploh ne znajo lotiti, morda se celo bojijo in odklanjajo študij večjih količin gradiva, kar se lepo vidi pri pripravi projektnih nalog.

Zaključimo lahko, da ima šolska knjižnica pomembno vlogo pri razvoju kompetenc, ki jih bodo nadarjeni potrebovali v 21. stoletju.

Viri in literatura:

Ačko Jarkovič M., Černe, Z., Vatovec, N. (2015). *Kakšni bralci smo (postali)?*: raziskovalna naloga. OŠ dr. Aleš Bebler - Primož, Hrvatini.

Beletrina (2013–2018). *Biblos*. Pridobljeno s <https://www.biblos.si/>.

Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS (b. D.). *Zlata bralka, zlati bralec*. Pridobljeno s <http://www.bralnaznacka.si/sl/darilne-knjige/zlata-bralka-zlati-bralec-20172018/>.

JAK RS. (2015). *Rastem s knjigo*. Pridobljeno s <http://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/>.

ICDL – *International Children's digital Library: A Library for the World's Children*. (b.d.). Pridobljeno s <http://en.childrenslibrary.org/>.

International Association of School Librarianship. (b.d.). *Bookmark Exchange Project*. Pridobljeno s <https://www.iasl-online.org/Bookmark-Exchange-2018>.

Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper (2017). *Bralno tekmovanje - Berimo z Rovko Črkolovko*. Pridobljeno s <https://bralnotekmovanje.si/>.

Koncept Odkrivanja in delo z nadarjenimi učenc v devetletni osnovni šoli. (1999). Nacionalni kurikularni svet. Področna kurikularna komisija za osnovno šolo. Delovna skupina za pripravo koncepta dela z nadarjenimi učenci. Pridobljeno 4. 12. 2018 s spletne strani: <https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/koncept-dela-z-nadarjenimi-ucenci.pdf>.

Kukanja-Gabrijelčič, Mojca (2014). Država, učitelj in delo z nadarjenimi učenci: med poslanstvom in odgovornostjo. *Revija za elementarno izobraževanje, letnik 7, številka 1, str. 83-97*. URN:NBN:SI:DOC-7ECTN20B from <http://www.dlib.si>.

Repinc, U. in Vilar, P. (2012). Koncept nadarjenosti: vidik šolskega knjižničarja. *Knjižnica*, 56(1–2), 105–125.

Zakon o knjižničarstvu/ZKnj-1/(2001). Uradni list RS, št. 87/01 (8. 11. 2001). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO2442#>.

Jožica Vršič: Dramska igra, gledališče in nadarjeni

OŠ Cerkevjak - Vitomarci

uciteljica.uciteljica@gmail.com

Lektorirala: Ksenja Žmauc, prof. slovenščine

Pri pouku slovenščine, predvsem pri gledališkem klubu in pri neobveznem izbirnem predmetu umetnost se poglobljeno seznanjamo z gledališčem kot obliko umetnosti. Pri gledaliških dejavnostih sodelujejo nadarjeni učenci. Preizkusijo se v pripravljanju in uprizarjanju gledališke predstave.

Od leta 2004 pri izbirnih predmetih, interesnih dejavnostih in pri pouku slovenščine razvijam dramsko igro in gledališče. Vsako leto pripravimo vsaj eno gledališko predstavo in več krajših samostojnih prizorov. Nastopamo na srečanju gledaliških skupin, ki ga organizira JSKD, nastopamo na prireditvah v kraju, s predstavami nastopamo za učence naše šole, podružnično osnovno šolo, vrtec, posebej pa pripravimo nastop za starše in krajane, včasih se odpravimo kot gostje v sosednje kraje in se tam predstavimo s svojo predstavo.

S pomočjo dramske igre razgibamo in popestrimo pouk učencem. Učni proces, ki vključuje umetnost in kulturo, pri nadarjenih učencih razvija različne veščine. Ob igranju se razvijajo domišljija, inteligentnost, izkustveno učenje, krepimo veščine javnega nastopanja, učimo se pravilnega dihanja, učimo se besedilo, uživljamo se v vlogo in igro. V učilnici ali na odru z igranjem različnih vlog učenci krepijo samozavest, premagujejo strah in se sproščajo. Delo v skupini krepi strpnost in sodelovanje. Dramsko igro dopolnimo z glasbo in plesom. Igrati na odru pa je prav posebna izkušnja za vsakega nastopajočega.

Ključne besede: gledališče, dramatizacija, igra, umetnost, učenec, ustvarjalnost, nadarjeni

DRAMA, THEATRE AND THE TALENTED

During Slovene lessons, especially during theatre club and optional elective course Art, we get to know the theatre as a form of art. The talented students participate in theatrical activities. They take part in preparing and staging theatre performance.

Since 2004 I have been developing drama and theatre at optional courses, extracurricular activities and Slovene lessons. Every year we perform at least one theatrical performance and many shorter individual scenes. We perform at the meeting of theatrical groups organized by JSKD, we perform at local events, school events, subsidiary school, kindergarten and we prepare a special performance for parents and townspeople. On occasion we go to neighbouring places and present ourselves there.

With drama we liven up and diversify the lesson. The learning process that includes art and culture develops different skills with talented students. When performing imagination, intelligence and experiential learning develop. We strengthen the skills of public performance, how to breathe, we learn the text and how to become someone else through play. By performing students enhance self-confidence, overcome fear and relax. Group work is by all means good for tolerance and cooperation. Drama is supported by music and dance. To perform is nevertheless a special experience for all the included.

Key words: theatre, dramatization, drama, art, student, creativity, talented

UVOD

Po poklicu sem profesorica slovenščine in poučujem na OŠ Cerkvjenjak – Vitomarci. Zraven slovenščine poučujem še izbirna predmeta gledališki klub in šolsko novinarstvo ter neobvezni izbirni predmet umetnost.

Moje delo je povezano z nadarjenimi učenci. Učence pripravljam na Cankarjevo tekmovanje, pišemo za literarne natečaje in šolski časopis. Z učenci vsako leto pripravim gledališko predstavo. Veliko časa posvetimo prireditvam v šoli in kraju; organiziram in pripravljam skupaj z učenci več malih nastopov in prireditev ter ni dogodka v kraju, ki se ga ne bi udeležila skupaj z mojimi učenci.

Vodim projekta Rastem s knjigo in Noč knjige. V vrtcu in v I. triadi pripovedujem pravljice, ki jih obogatim z jogo.

1 GLEDALIŠČE IN GLEDALIŠKA VZGOJA

Učitelji iščemo nove poti in načine kako v skladu z učnim načrtom odpirati vprašanja in iskati različne odgovore in pri tem spodbujati socialni in čustveni razvoj otrok. To nam bo vsekakor uspelo s pomočjo gledališke pedagogike.

Med estetskimi panogami je najbolj primerna gledališka umetnost, saj združuje literaturo, deklamacijo, igro, pantomimo, ples, glasbo. S pravilno sodobno gledališko vzgojo je mogoče otroka naučiti pravilne izgovorjave, lepega izražanja, sproščenega nastopanja, razvijanja domišljije, iznajdljivosti, bogatimo njegov intimni notranji svet, razvijamo smisel za kolektivno delo, odgovornost in disciplino (Ahačič, 1969, str. 11). Gledališka pedagogika pomeni popestritev pouka, od otrok zahteva analitično in kritično razmišljanje. Otroci se v igri preizkušajo in aktivno sodelujejo, kar pa je za dober vzgojno-učni proces nujno potrebno. Učenje s tem za njih postane zanimivo in privlačno in tudi pomnenje je intenzivnejše. Učenci, ki želijo več, predvsem so to nadarjeni učenci in se izkazujejo pri gledaliških dejavnostih. Udeleženci pri gledaliških dejavnostih bodo tudi kasneje v življenju gojili čut do lepega, do umetnosti in obiskovali gledališče.

2 DRAMSKE DEJAVNOSTI IN UČNI NAČRT

2. 1 Slovenščina

Glasno skupinsko branje po vlogah dramskega besedila je koristna in učinkovita vaja, s pomočjo katere učenci razvijajo interpretativno branje (Medved Udovič, 2006, str. 18)

Dramatika je pri pouku slovenščine zastopana v vseh treh triletjih, in sicer na področju sprejemanja, poslušanja (gledanja), za poustvarjanje in interpretiranje (Učni načrt Slovenščina, 2011). Dramatika je literarna vrsta namenjena branju in uprizarjanju, učenci lahko uprizarjajo samostojne dramske prizore v razredu in osvajajo temeljne dramsko/gledališke pojme (Medved Udovič, 2006, str. 19).

Dramska igra je postala občasna oblika in metoda dela v šoli, pri kateri se učenec »praktično preizkuša v kulturi ustvarjalnega govora in izražanja« in je tudi dopolnilo pouka materinščine (Ahačič, 1969, str. 22).

Najbolj preprosto je dramatizirati pri pouku slovenščine, ko obravnavamo literarna dramska dela, kjer je igra vlog že dana. Branju dramskega besedila sledi igra vlog, priprava krajšega odlomka. Priprava traja ponavadi več šolskih ur, nekaj dela opravijo učenci doma. Razdelim jih v skupine, vsak dobi svojo vlogo. Prebirajo in ponavljajo besedilo, pregledajo didaskalije in se pogovorijo, kako bodo odlomek zaigrali. Pripravijo preprosto sceno, vsak od doma prinese kos oblačila, da nakažejo kostum. Besedilo lahko upoštevajo v celoti ali ga tudi skrajšajo in prilagodijo. Vadijo igranje in potem sledi nastop. Če smo zelo dobri, se predstavimo mlajšim učencem na šoli.

Prizori, ki jih igramo pri pouku slovenščine:

- šesti razred: France Bevk, Bedak Pavlek;
- sedmi razred: Žarko Petan, Pet pepelk;
- osmi razred: Anton Tomaž Linhart, Županova Micka;
- deveti razred: William Shakespeare: Romeo in Julija.

2. 2 Izbirni predmet gledališki klub in NIP umetnost

Učence, tudi nadarjene, je včasih težko prepričati za izbirne predmete in dejavnosti, ki zahtevajo veliko odgovornosti, sodelovanja in »učenja besedila na pamet«, vseeno mi kljub preobilici vsega ponujenega uspe učence pritegniti h gledališkim dejavnostim.

Na naši šoli se učenci vsako leto odločajo za izbirni predmet gledališki klub in neobvezni izbirni predmet umetnost.

Učenci pri pouku pridobivajo bralno in gledališko kulturo in si oblikujejo stališča za prepoznavanje kakovostne predstave, cenijo gledališko ustvarjalnost drugih narodov, razvijajo zanimanje za sprejemanje različnih gledaliških predstav in spoznavajo gledališče kot sintezo različnih umetnosti (Učni načrt Gledališki klub, 1989).

Ponavadi začnemo pri pouku izbirnih predmetov s spoznavanjem slovenskih gledališč, ogledamo si gledališko predstavo v bližnjem gledališču, potem sledi improvizacija, nadaljujemo z recitacijami in dramatizacijo, na koncu izbrano besedilo za uprizoritev razčlenimo, analiziramo in sledi uprizoritev. Vse ure spremljajo dihalne, govorne in sprostitvene vaje. Pri delu si pomagamo z delovnim zvezkom Na šolskem odru, avtorji Nena Radmelič, Aleš Valič in Vida Medved Udovič, 2008.

3 NADARJENI V RAZREDU IN NA ODRU

Dramska igra je pristop k poučevanju in učenju skozi telo in gib v prostoru (in času) – pouk v treh (štirih) razsežnostih, ne le v dveh – table in mize (Kroflič, 1999, str. 9).

Pomembno je, da pedagog zna voditi mlade gledališčnike, da ne uresniči le svoje lastne vizije. Vsako umetniško dejanje je komunikacija. V gledališču v razredu moramo vztrajati na odpiranju in sprejemanju izkušnje in se ne podrežati storilnosti ter ocenjevanju posameznih segmentov npr. učenje na pamet (Bucik, 2011, str. 101 – 102).

Kako izbrati besedilo za uprizoritev, kaj želimo z njim povedati? Pri izbiri teksta je učencem pomembno oz. želijo besedilo, ki bo smešno. Najti tekst, ki bo pisan na kožo vsem, je težko, ponavadi je treba kaj spremeniti, skrajšati, mogoče dopisati manjkajočo vlogo. Včasih je treba tekst napisati na novo ali ga prirediti iz znanega literarnega dela. Pisanje le-tega je izziv predvsem za nadarjene učence.

S predstavo želimo nekaj prikazati, sporočiti, igralci in gledalci se s predstavo poistovetijo (napr. Cesarjeva nova oblačila – sleparstvo). Učni načrt za neobvezni izbirni predmet poudarja predvsem metodo raziskovanja. Učenec postane aktiven. Cilj dramatizacije ni naučiti se, ampak doživeti.

5 GOVORNE VAJE

Izhodišče za moje delo in spoznavanje gledališča v šoli so izobraževanja v okviru gledališke vzgoje.

Vaje, ki sledijo, razvijajo vrednote glasu: ritem, razločnost, zvočnost, obseg in izraznost (Ahačič, 1969, str. 58).

Govorni aparat

1. *prepona*, vajo izvajamo s pozornostjo na delovanje prepone, zloge izgovarjamo odsekano in artikulirano. Hi-hi-hI, hi-hi-hE, hi-hi-hA, hi-hi-hO, hi-hi-hU (»podprt« naj bo zadnji zlog v sklopu)
2. *spodnja čeljust*, izgovarjaj dana stavka tako, da čim bolj odpiráš usta (lahko se tudi pačiš) *tisoč tatičev taca; tisoč divjakov taca*
3. *jezik*, zloge izgovarjaj polglasno, pospešuj tempo, vsako vrstico preberi vsaj nekajkrat. *ti-ti-ti; te-te-te; ti-ti-ta; ti-ti-to; ti-ti-tu.*
4. *ustnice*, stavek beri počasi in pazi, da se ustnice pri vsaki besedici dobro razširijo *oui oui et puis je suis* (francoski stavek, ki dobesedno pomeni: da da in potem jaz sem, izgovarja pa se ui ui e pui ž sui).

Logotomske vaje

APA, ABI, ACI, AČE, ADO, APE, OFI, OGA, OHO, OPI, OJA, EKA, ELA, EMI, ENI, EPO, URA, USA, UŠI, UTI, UTU, IVA, IZA, IŽA

duda dim dan

fuj figa fajfa

hiba huda hajka

jajce juta jim

kača kič kup

lajna lina luna

muza mir maj

nina nana nuna

pipa puma pavka

riba raj ruda

satan suša sito

šiba šara šupa

trim tat tuš

vaja vita vuzem

zala zima zum

žaga žvižg župa

Vajo izvajamo na več načinov. Zaželjeno je, da greš po vrsti in obdeláš vse točke: polglasno; artikulirano, na preponi, na zraku, ritmizirano, 2x hitro.

Zelo preprosta vaja pred samo predstavo, ko ni veliko časa za govorne vaje, za takrat je zelo primerna izštevanka *Ekate pekate cukate me fibe fabe domine ektum pektum kufer štuc kvinte kvante fingo puc*. Nastopajoči se ob njej sprostijo, si razgibajo govorni aparat in se napolnijo z energijo.

4 DIHALNE IN SPROSTITVENE VAJE

Zraven izgovorjave je zelo pomembno dihanje in sprostitvene tehnike (Ahačič, 1969, str. 59). Dihalna vaja: globoko zajamemo sapo skozi nos, jo za hip zadržimo in nekoliko pritegnemo prepono, kot bi hoteli podreti vdihnjeni zrak, nato pa izdihnemo skozi usta, kot bi izgovarjali »s«. Izdih mora trajati čimdlje, zato je treba izpuščati sapo počasi, ekonomično in enakomerno. Ta vaja uči zadrževati in pravilno uporabljati dih ter sprošča. Paziti je treba, da so ramena pri vaji popolnoma spuščena in sproščena.

5 GLEDALIŠKE DELAVNICE

Pri gledaliških dejavnostih imajo nadarjeni otroci neskončne možnosti za ustvarjalnost, za kar pri rednem pouku primanjkuje časa. V gledaliških vajah so ustvarjalni.

Vodi jih želja za nečim novim, nepričakovanim. Igraje in sproščeno pridejo do določenih spoznanj o gledališču, medsebojnih odnosih, odnosih in dogajanjih v življenju (Korošec, 1996, str. 7).

Literature na področju otroškega in mladinskega gledališča je zelo malo. Nekaj znanj o tem sem si pridobila na seminarjih, ki jih organizira JSKD in s prebiranjem literature.

Skupinska fotografija: polovica učencev se zbere v statično fotografijo, kot da bi se želeli fotografirati kot skupina, v čimbolj nenavadnem in nevsakdanjem položaju. Ko se prva skupina postavi, se druga nasproti nje oblikuje kot njen »odsev v ogledalu« (Korošec, 1996, str. 32). Vajo lahko večkrat ponavljamo, sprva se postavijo klasično, kasneje pa so njihove fotografije vse zanimivejše. Vaja kaže ustvarjalnost in domišljijo. Povečuje pozornost ob delanju ogledala in zahteva sodelovanje med učenci.

Prikazovanje opravila: skupinsko prikazovanje opravila, na oder učenci prihajajo postopoma, eden za drugim. Dogovorimo se, kdo bo šel na oder prvi. Vsi ostali pa gredo na oder po nedogovorjenem vrstnem redu. Prvi si izbere opravilo, gre na oder in ga začne izvrševati. Ostali ga opazujejo, ko ugotovijo kaj dela, se mu pridružijo. Na oder prihajajo posamezno (Korošec, 1996, str. 37). V vaji otroci uživajo in tudi tisti sramežljivi pozabijo na to in se sprostijo. Včasih jim opravilo svetujem jaz (čakanje na letalo, podiranje drevesa), ponavadi pa se sami odločijo, kaj bodo počeli. Pri vaji so v velikem pričakovanju in opravljajo svoje delo z velikim veseljem.

Odštevanje: postavimo se v krog in začnemo s skupinskim odštevanjem od 20 do 1. Drug drugemu ne smejo seči v besedo, le posamezen glas šteje pri odštevanju (zapiski s seminarja). Učenci morajo biti pri vaji potrpežljivi in sodelovati s skupino. Pri odštevanju so zelo vztrajni, odštevanje želijo izvesti do konca.

Odštevanje II: postavimo se v krog in štejemo z zaprtimi očmi od 1 do 20. Drug drugemu ne smejo seči v besedo, le posamezni glas šteje (zapiski s seminarja).

Igranje čustev: igramo veselje in žalost, dve čustvi, ki ju zelo dobro poznamo. Razdelimo se v dve skupini in odigramo žalostni in veseli dogodek, dogodek mora imeti vsebino (Radmelič, 1999, str. 19). Pri vaji aktivno sodelujejo, so skupina, pokažejo svojo domišljijo in ustvarjalnost. Vajo učenci radi izvajajo.

Vozli: postavimo se v krog, iztegnemo roke in jih prekrižamo, v poljubnem vrstnem redu. Primejo se za roke in se prepletejo v voz. Sledi odvozanje, ki poteka tako, da se ne smejo spustiti. Včasih je treba prestopiti, preplezati soigralca. Igra krepi skupinsko sodelovanje in strpnost.

Od P do P: Vsak pove novo repliko, začne napr. s P, nadaljuje s S in Š in konča se s P, sklenjen je cel krog abecede. Vaja je namenjena razvijanju ustvarjalnosti.

Levček: prste na rokah razpremo in jih damo zraven ušes, široko odpremo usta in jezik čimbolj iztegnemo in izbuljimo oči ter se kažemo drug drugemu, kako smo strašni. Z vajo premagujemo tremo.

6 GLEDALIŠČNIKI V ČISTO PRAVEM GLEDALIŠČU

Ogledi predstav, ki so še vedno najpogostejša oblika vključevanja gledališke umetnosti v kurikulum, izrednega pomena je ustrezen izbor gledališke predstave. Pomembno je, da otrokom omogočimo vstop v svet umetnosti in kulture. Vrtec in šola morata poskrbeti, da bodo mladi spoznavali kakovostni gledališki svet in bodo znali ločiti med dobro in slabo predstavo. Kvalitetno gledališče lahko pripomore, da mladostnik začne razmišljati o sebi in svojem mestu v svetu.

Pred in po ogledu so ključne priprave na ogled predstave. Pred predstavo jih je treba opozoriti na gledališki bonton. Po ogledu je treba dati mladim gledalcem priložnost, da povedo svoje mnenje o predstavi. Mlajši gledalci si pomagajo s podoživljanjem vtisov tako, da poustvarjajo, rišejo prizore, like, izdelajo lutke, igrajo teme s predstave (Bucik, 2011, str. 102 – 103).

Z učenci vselej obiščemo gledališče, ponavadi Mestno gledališče Ptuj, letos smo si ogledali predstavo Ljudskega gledališča iz Celja Maček Muri, otroci so bili navdušeni nad predstavo, ta dan je za nas pravi pravcati praznik.

Leta 2017 smo si ogledali premiero predstave Cucki v MgP, v njej so nastopali »zvezdniki« Klemen Slakonja, Nenad Tokalič in Gojimir Lešnjak Gojc, znani obrazi slovenskega igralstva. Na družabnem srečanju, pogostitvi na premieri, so učenci z igralci klepetali in se z njimi fotografirali. Dogodek jim bo še dolgo ostal v spominu, kakor tudi predstava, ki je bila odlična.

7 POVODNI MOŽ (primer priprave prizora)

V šolskem letu 2017/2018 so gledališki klub obiskovali učenci sedmega in osmega razreda, predmet je obiskovalo 13 učencev, 5 učencev v skupini je bilo nadarjenih na dramskem področju. Pri pouku slovenščine smo obravnavali Prešernovega Povednega moža in intervju, združili smo oboje in pri gledališkem klubu izdelali scenarij za predstavo ob slovenskem kulturnem prazniku. Napisali smo scenarij, scene nismo potrebovali, le nekaj rekvizitov (pripomočki novinarjev, kamere, mikrofoni), kostumi za Prešerna, Povodnega moža in Zaliko Dolenčevo.

Že pri samem nastajanju dramskega besedila smo imeli v mislih posamezno osebo in vlogo v dramatisiranem besedilu. Besedilo smo temeljito analizirali.

Intervju s Prešernom je bil le del programa na prireditvi 6. februarja 2017 ob Prešernovem dnevu.

Uprizoritev je pripomogla k utrjevanju znanja o Prešernu, njegovem življenju in delu. Poglobili smo se v vsebino dramskega besedila. Zajeli smo značilnosti intervjuja in se ob nastajanju pogovarjali o delu novinarjev in novinarski etiki. Učenci so ob pripravah uživali. Marca 2017 smo se s samostojnim prizorom predstavili na Srečanju otroških gledaliških skupin JSKD v Lenartu. Učenec, ki je nadarjen, je bil posebej pohvaljen za vlogo Povodnega moža.

8 ZAKLJUČEK

Pri gledaliških dejavnostih sodelujejo nadarjeni učenci. Preizkusijo se v pripravljanju in uprizarjanju gledališke predstave. Dramska vzgoja je pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa, saj razvija vseživljenjske veščine in tako nadarjeni učenci rastejo v zrele, odgovorne in samozavestne osebnosti. Pouk dramatike je dinamičen, z veliko gibanja. Največje veselje pri mojem delu je, da učenci osebno rastejo, se pri učenju zabavajo, smejiijo, šalijo in ob tem pridobivajo nova znanja. Gledališke igre spodbujajo ustvarjanje, kreativnost, domišljijo, krepki se čut do umetnosti.

Igrati na odru pa je prav posebna izkušnja za vsakega nastopajočega.

LITERATURA

1. Ahačič, D. (1969). Mladina na odru. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Bucik N., Požar Matjašič N., Pirc V. (2011). Kulturno-umetnostna vzgoja: Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
3. Korošec, H. (1996). Radost gledaliških delavnic. Celje: samozaložba.
4. Kroflič, B. (1999). Ustvarjalni gib tretja razsežnost pouka. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.
5. Medved Udovič, V. (2006). Branje dramskih besedil v šoli. Maribor: Mariborska knjižnica, revija Otrok in knjiga, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

6. Predavanja in gledališke delavnice; Aleksandre Balmazovič, 2011, Matjaža Šmalca 2013, Mateje Kokol, 2017.
7. Prešeren, F., (1974). Poezije. Ljubljana: Prešernova družba.
8. Radmelič, N., Valič, A., Medved Udovič, V. (1999) Na šolskem odru: delovni zvezek za izbirni predmet gledališki klub za 7., 8. in 9. razred devetletne osnovne šole. Ljubljana: Založba Rokus.
9. Učni načrt, Program OŠ, Gledališki klub. (1989). Pridobljeno 13. 12. 2018 iz http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/ucni_nacrti/pp_nis_izb_gled.pdf
10. Učni načrt, Program OŠ, Slovenščina. (2011). Pridobljeno 13. 12. 2018 iz http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf

Primož Vračko: Razgibajmo se z nadarjenimi učenci

OŠ Lovrenc na Pohorju

pvracko@oslovrenc.si

Lektorirala: Zdenka Jakop

Izveleček v slovenščini

Nadarjenost – nagrada ali nadloga ... da bi jo sprejeli kot nagrado, jo je potrebno vzpodbujati, gojiti, negovati.

Projekt minuta za zdravje, ki ga vrsto let vodim na naši šoli, smo z nadarjenimi učenci razširili, popestrili in mu znova dali življenje. Posnetek, predvajan pri pouku, te razvedri in vrne delovno vnemo.

Z nadarjenimi učenci smo se poglobili in raziskali negativne vplive sedenja, ugotovili, kako večurno in nepravilno sedenje negativno vpliva na naše telo. Na podlagi tega so izbrali vaje, s katerimi razbremenimo posamezne dele telesa, ki so pri sedenju najbolj »ranjeni«. Nadarjeni učenci so naredili korak več in na podlagi raziskanega pripravili vaje ter posneli njihovo izvedbo. Posnetki z vajami so na voljo, da jih predvajajo pri pouku in s tem razgibajo sebe in sošolce med »dolgočasnim« sedenjem. Da so posnetki še bolj zanimivi, so nadarjeni učenci na koncu posnetkov dodali ime tistega, ki ga postavljajo pred izziv, da pripravi novo vajo in jo posname.

V prispevku bom podrobneje opisal, kako so se učenci pripravili na aktivnost in jo izvedli. Opisal bom postopek, kako so se lotili priprave in kakšno podporo sem jim nudil pri raziskovanju.

Nadarjeni učenci tako z minutno vadbo utrujenost pri sedenju razbijejo in vrnejo učencem motivacijo do dela ter prebudijo miselni svet.

Izveleček v angleščini

Talent - reward or nuisance ... in order to accept it as a reward, it must be encouraged, cultivated and nourished.

The project A minute for health, which I have been leading for many years at our school, has been expanded, spiced up and given life again with talented students. The video shown in the classroom refreshes you and returns working zeal.

Talented students deepened and explored the negative effects of sitting. We found out how the long time and wrong sitting has a negative effect on our body. On this basis, we selected exercises to relieve the individual parts of the body that are most affected during sitting. The students made a step more and prepared exercises based on the research and recorded their performance. The video with exercises are available to be shown in the classroom, enriching themselves and their classmates during the "boring" sitting. To make the recordings even more interesting, talented students add the name of the one who are they challenging to prepare a new exercise and ask him or her to record it. I will describe in details in the article, how the students prepared themselves for the activity and carried it out. I will describe the process of how the preparations began and what kind of support I offered them during the research. The talented student carry out "A minute for health" in order to break up the tiredness during the sitting, to give the students the motivation for work back and to awake the thinking world.

Ključne besede: nadarjeni, gibanje, minuta za zdravje, šport, dobro počutje.

Uvod

Minuta za zdravje se je pred leti izkazala kot dobra praksa za razbitje monotonosti oz. dvig mentalne koncentracije in razbremenitev telesa in telesne drže pri urah pouka, kjer prednjači sedeči položaj in način dela. Sčasoma je dobro zastavljen projekt, s sprejetjem med učenci kot tudi dobrim odzivom med učitelji, pričel pešati. Nabor vaj oz. vaje, ki so se izvajale, so postajale vedno manj zanimive, precej so se ponavljale ali pa se minute za zdravje sploh ni več izvajalo. Po pogovoru z nadarjenimi učenci, kaj minuta za zdravje je, ali če jo izvajajo, so privreli na dan zanimivi odgovori: »Kaj je to?«, »A-a, mi tega ne delamo.«, »Aja, ja, včasih smo to delali, pa je blo fajn!« ... Nadarjeni učenci (odslej učenci) so bili takoj za to, da se projekt ponovno vpelje v program, da se oživi in obenem poživiti.

Po latinskem reku, ki pravi: »Mens sana in corpore sano« (zdrav duh v zdravem telesu) smo prišli do spoznanja, da bi bilo dobro ugotoviti, kakšni so negativni vplivi sedenja, zakaj oz. kakšna je naša drža pri sedenju in posledične bolečine v določenih delih telesa. Po preučitvi negativnih vplivov sedenja, so učenci pripravili zbor vaj, ki učencem omogočijo pravilnejšo ter zanimivejšo izvedbo vaj za razbremenitev telesa in prevetritev možganov za lažje nadaljnje učno delo.

Jedro

Učenci so se samoiniciativno razdelili v dve približno enako številčni skupini, prva skupina raziskovalcev je raziskovala negativne vplive sedenja, medtem ko je druga na podlagi njihovih ugotovitev proučila primerne vaje za posamezne dele telesa, jih pripravila in tudi posnela.

Raziskovanje negativnih vplivov sedenja in telesne drže v tem položaju. Učenci so pričeli z raziskovanjem različnih načinov sedenja. Kar hitro so prišli do ugotovitev, da so nekateri

položaji sedenja precej bolj neprijetni za naše počutje in da se pri drugih položajih sedenja, ki so bolj udobni, da dlje časa sedeti brez kakršnihkoli bolečin oz. težav.

Kot navaja osebni trener Anže Spreizer, se pri dvigu iz sedečega položaja sprožijo procesi na nivoju molekularnega in celičnega sistema, kateri vklopijo procese za sproščanje inzulina, kot so sladkor v krvi, trigliceridi in holesterol. Vsi ti procesi se aktivirajo v stoječem položaju telesa in so zadolženi za potisk goriva v celice in s tem zmanjšajo tveganje za diabetes in debelost. «Torej, naše telo pravilno deluje ravno v stoječem položaju, oz. ko smo telesno dejavni. Kar je še dodaten razlog, da omilimo negativne vplive sedenja pri pouku in jih poizkušamo čim bolj minimizirati.

Sledila je izvedba poizkusov sedenja na tri različne načine. Učenci so razvrstili sedenje pri pouku v tri skupine:

- pravilno, vzravnano sedenje;
- sedenje z naslonom na mizo;
- uleknjen kot na kavču.

V sedečih položajih so poizkušali učenci zdržati čim dlje časa, oz. ker smo bili časovno omejeni pri izvedbi poizkusov, smo se dogovorili, da poizkušajo isti položaj sedenja imeti tudi pri pouku. Za vsako skupino sedenja smo izbrali po štiri učence. V vsaki skupini sta bila po dva fanta in dve deklici. Torej sta po dva učenca in po dve učenki sedeli v položaju pravilno, vzravnano sedenje; sedenje z naslonom na mizo; uleknjen kot na kavču.

Spodnje slike prikazujejo enega izmed učencev med izvedbo poskusa sedenja.

Slika 1: pravilno, vzravnano sedenje.

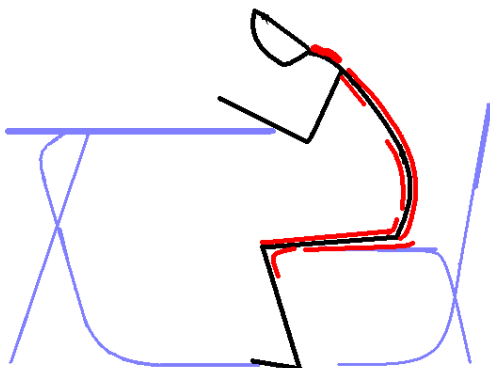
Slika 2: sedenje z naslonom na mizo.

Slika 3: uleknjen kot na kavču.

Ugotovili so, da so ti trije načini sedenja dokaj raznoliki glede udobja. Posledično so bile tudi precejšnje razlike, koliko časa so lahko v katerem položaju zdržali, brez da bi se premikali, oz. menjali položaj seda. V položaju pravilno, vzravnano sedenje so v povprečju zdržali okoli 12 minut. V položaju uleknjen kot na kavču, se je povprečje vrtelo okoli 8 minut, medtem ko so v položaju sedenje z naslonom na mizo zdržali vse do 15 minut. Večina učencev je bila mnenja, da jim je najbolj udoben položaj seda sedenje z naslonom na mizo. Prav tako je ta položaj najbolj pogost pri pisanju oz. risanju pri pouku. Zaradi tega smo ta sedeči položaj vzeli pod drobnogled.

Na podlagi poskusov sedenja smo pričeli z ugotavljanjem, kateri deli telesa so pri sedenju najbolj obremenjeni. Učenci so bili enotni, da so najbolj obremenjeni hrbet, vrat, ramena in v določeni meri tudi prsni koš. Po teh ugotovitvah smo pričeli z razmišljanjem, kako je v primeru vstajanja iz daljšega sedečega položaja. Ugotovili smo, da so precej obremenjeni tudi boki oz. upogibalke kolka ter sprednje in zadnje stegenske mišice kot tudi trebušna muskulatura. Pri sedenju najbolj obremenjeni deli telesa so obarvani rdeče, kar je prikazano na sliki 4.

Slika 4: pri sedenju najbolj obremenjeni deli telesa.

Učence sem podučil, da gre pri posameznih delih telesa za pretirano krajšanje oz. raztegovanje določenih mišičnih skupin, kar je odvisno od položaja sklepov oz. telesa pri sedečem položaju. Vsak sklep opravljata dve ali tudi več mišičnih skupin, ki sta oz. so si nasprotne v sklepu, da lahko izvajamo gibe, ki jih določen sklep po svoji strukturi omogoča. Mišice, ki omogočajo gib sklepa v eno smer, se imenujejo gonisti, tisti na nasprotni strani, ki omogočajo gib v nasprotno smer, pa antagonisti. Razmerje moči oz. razteznost gonistov in antagonistov v določenem sklepu mora biti v določenem ravnovesju ali bolje rečeno razmerju. Prav zaradi neenakomerne obremenitve oz. pretiranega raztezanja ali krajšanja gonistov kot antagonistov zaradi daljšega časovnega obdobja v sedečem položaju, v določenih sklepih prihaja posledično do neravnovesja v sklepu in kasnejših poškodb oz. težav zaradi tega.

Tako smo prišli do negativnih vplivov sedenja na mišično in skeletno strukturo, ki smo jih razdelili po večjih telesnih sklepih:

- **vratna hrbtenica** - vratne mišice: pretirano obremenjene iztegovalke vratu;
- **ramenski obroč** - horizontalne upogibalke (prsne mišice in sprednji del ramenske miškulature): se krajšajo; zadnji del mišic ramenskega obroča se pretirano razteza;
- **prsni in ledveni del hrbtenice** - iztegovalke trupa (hrbtne mišice – erektorji spine) se raztezajo; trebušne mišice se krajšajo;
- **kolki** - upogibalke kolka in iztegovalke kolen se krajšajo; iztegovalke kolka oz. mišice na zadnjem delu stegna in glutealno mišičje se razteza.

Kot navajajo mnogi, med drugimi tudi Karmen Jordan (2018), ima sedenje poleg negativnih vplivov na sklepe in mišice tudi negativne vplive na delovanje telesa oz. fiziologijo telesa. Torej pretirano sedenje (premajhna telesna aktivnost) povečuje tveganje za bolezni srca in ožilja kot tudi povečanje možnosti za diabetes in pešanje kognitivnih sposobnosti. Mi smo se pri sedenju osredotočili na statičen položaj človeka in vpliv takšnega položaja na mišičje in skelet.

Na podlagi ugotovljenega smo izbrali nekatere vaje, ki bi imele zelo dober vpliv na omiljenje negativnih vplivov sedenja na mišičje in skelet. Učenci so se držali načela, če se pri sedenju mišična skupina pretirano krajša, so potrebne za ta predel raztezne vaje, če pa se mišična skupina pretirano razteza, je dobro narediti zanjo krepilne vaje. Nasploh pa so dobrodošle tudi sprostilne vaje. Na podlagi naših ugotovitev glede negativnih vplivov sedenja smo izbrali naslednje vrste vaj:

- **vratna hrbtenica** - vratne mišice: pretirano obremenjene iztegovalke vratu; **raztezne vaje za iztegovalke vratu;**
- **ramenski obroč** - horizontalne upogibalke (prsne mišice in sprednji del ramenske miškulature): se krajšajo; **raztezne vaje za prsne mišice;** zadnji del mišic ramenskega

obročja se pretirano razteza; **kretilne vaje za zadnji del ramenskega obroča, zgornji del hrbta in kapucaste mišice;**

- **prsnl in ledveni del hrbtenice** - iztegovalke trupa (hrbtne mišice – erektorji spine) se raztezajo; **kretilne vaje za hrbtenico;** trebušne mišice se krajšajo; **raztezne vaje za trebušno muskulaturo;**
- **kolki** - upogibalke kolka in iztegovalke kolen se krajšajo; **raztezne vaje za upogibalke kolka;** iztegovalke kolka oz. mišice na zadnjem delu stegna in glutealno mišičje se razteza; **kretilne vaje za zadnji del stegna in mišice zadnjice.**

Učenci so pripravili vaje za posamezne mišične skupine na podlagi zgornjih ugotovitev. Ker pa gre pri minuti za zdravje nasploh za razbremenitev telesa, tako z anatomskega oz. fiziološkega vidika kot tudi kognitivnega vidika, so bile predlagane tudi mnoge druge vaje, ki morda nimajo ravno takšnega vpliva na posamezne mišične skupine, ki so po naših ugotovitvah pri sedenju najbolj obremenjene.

Z mojo pomočjo so učenci poglobili svoje znanje glede vrste vaj. Vaje smo razdelili v raztezne, kretilne in sprostilne vaje. Z razteznimi vajami izvajamo razteg mišic oz. oddaljujemo mišične pripoje, s tem mišice postanejo prožnejše, povečamo pa tudi delovno sposobnost sklepov. Z raztezanjem mišic obenem raztezamo tudi kapilare v mišicah in s tem pospešimo iztiskanje krvi, posledično se poveča cirkulacija in hitrejši dotok sveže krvi. Poznamo statične raztezne vaje, kjer iz začetnega položaja do maksimalnega razpona mišice pridemo počasi. V položaju maksimalnega razpona zadržimo dlje časa. Maksimalni razpon giba vemo, da je takrat, ko že čutimo rahlo napetost, a še ni prisotna bolečina. Kot tudi dinamične raztezne vaje, kjer gre za hitrejše izvajanje gibov, kar ima za posledico oddaljevanje mišičnih pripojev. S kretilnimi vajami dosežemo sproščanje toplote zaradi kontrakcij, s tem pa se zmanjša gostota (viskoznost) mišic in postanejo mišice bolj prožne ter odzivne, obenem pa se zelo poveča prekrvavitev teh mišic. Sprostilne vaje služijo zmanjšanju mišične napetosti (mišičen tonus). Na podlagi teh spoznanj in na podlagi znanja, ki ga imajo učenci iz ur športa ter raznih trenažnih procesov, so potem pripravili posamezne vaje.

Pri izboru vaj so se učenci morali držati tega, da gre za vaje, ki jih je mogoče izvesti v razredu individualno ali v paru. Poleg tega so vaje morale biti namenjene raztezanju ali krepitvi oz. sproščanju mišičnih skupin v skladu z ugotovitvami negativnih vplivov sedenja. Z učenci smo vse njihove vaje pregledali in jih morda le malo skupaj dodelali. Marsikatera vaja, ki so jih pripravili, morda nima ravno vpliva na mišično skupino iz naših ugotovitev, vendar smo jo vseeno potrdili, saj vsakršna aktivnost in gibanje dobro vpliva na naše telo med dlje trajajočim

sedenjem. Z učenci smo storili korak več, da bi bila minuta za zdravje čim bolj zanimiva, smo vaje posneli. Precej vaj smo skupaj posneli v telovadnici, nekaj pa so jih učenci sami posneli tudi doma ali v času svojih pristočasnih dejavnosti. Tako je nastal nabor filmčkov s trajanjem v povprečju okoli minute, ki nam nazorno in zelo enostavno prikažejo izvedbo posamezne vaje. Filmčki so opremljeni tudi z napisi – podrobnejšimi navodili za pravilnejšo izvedbo vaj. Z glasbeno podlago ter izvedbo vaj samih učencev pa zagotovo bolj pritegnejo učence k vadbi, kot če bi le to vodil učitelj izza svojega katedra.

Za še večjo razpoznavnost in priljubljenost vaj minute za zdravje, smo projektu minuta za zdravje dodali novo ime. Iz prvotno imenovanega minuta za zdravje, smo ga preimenovali v »minuta za zdravje izziv«, ker pa je med učenci zelo priljubljena angleščina – njim domač jezik iz računalnikov, medijev in ostale vrstniške komunikacije širom socialnih omrežij, smo sestavili še angleško poimenovanje »1 minute 4 health challenge«. Za večjo prepoznavnost projekta in promocijo vaj, smo vse skupaj začinili z logotipom, ki smo ga vključili v nekatere video posnetke. Ime »min za zdravje izziv« smo poimenovali z namenom, da bi s tem sprožili val izvedbe učencev po vzoru mnogih izzivov oz. challenge-ev, ki se vrše po spletu. Torej, učenci so na koncu svojih posnetkov dodali ime učenca, ki ga želijo izzvati, da sam pripravi svojo vajo za minuto za zdravje. Le-to se je izkazalo za več kot odlično potezo, saj se je s tem sprožil med učenci val izvedbe novih vaj in posnetkov z novimi izzivi.

Slika 5: logotip minute za zdravje izziv.

Zaključek

Projekt minuta za zdravje, ki je na naši šoli v pogonu že sicer kar nekaj let, je z leti izgubljal na popularnosti. Z nadarjenimi učenci smo projektu dali novo preobleko ter ga zopet spravili v življenje, med učenci pa postaja vedno bolj priljubljen in »kul«, k čemur v največji meri pripomorejo izzivi, na katere učenci že komaj čakajo, da jih vidijo na koncu video posnetkov.

Kot športni pedagog lahko rečem, da nam je uspelo ponovno razbremeniti učence med »suhoparnim« sedenjem pri pouku, jih sprostiti, aktivirati za nadaljnje delo in vzpodbuditi aktivacijo kognitivnega sveta za še boljše učne rezultate. Obenem pa jim je to dobra popotnica za življenje, saj ne vemo, kakšno bo njihovo delovno mesto, ne glede na to, kakšno bo, jim bodo tovrstni odmorčki in aktiven življenjski slog zagotovo koristili in ohranjali zdravje.

Literatura

1. Jordan K. (2018, avgust). Prekomerno sedenje je lahko izjemno škodljivo za vaše zdravje. Spletna stran: <https://www.bodieko.si/prekomerno-sedenje-je-lahko-izjemno-skodljivo-za-vase-zdravje>.
2. Spreizer A. Kakšne so nevarnosti prekomernega sedenja. Spletna stran: <https://legionargym.si/blog-kaksne-so-nevarnosti-prekomernega-sedenja/>.

Marko Vintar: Nadarjen učenec in njegova aktivna vloga pri izvedbi šolskih prireditev

OŠ Angela Besednjaka Maribor

vintar.marko@gmail.com

Lektorirala: Lea Vrhovnik, mag. prof. slov.

Izvleček

Na šoli opravljam poleg izvajanja dodatne strokovne pomoči tudi druge zadolžitve. Aktivno pomagam pri pripravi šolskih prireditev od načrtovanja do izvedbe in pri delu vključujem nadarjene učence oz. učenke. Pri delu z njimi se vedno osredotočam na njihova močna področja (tehnika, fizika, matematika, glasba, likovna). Nadarjeni so na različnih področjih, vedno pa izhajam iz interesov posameznega učenca. Kot učitelj se zavedam, da je moja vloga biti mentor. Nudim jim podporo pri razvijanju svojih interesov, ki niso nujno »šolski«, predvsem na področju praktičnih oz. tehničnih znanj. Učenec Tine, ki ga bom predstavil v članku, obiskuje deveti razred in je nadarjen na naravoslovnem področju, še posebej pri fiziki. Pri delu izhajam iz tega, kar že zna in kar se še želi naučiti. Skupaj načrtujeva aktivnosti. Pri delu se postopno uči novih spretnosti preko pogovora, opazovanja, načrtovanja, lastnega preizkušanja in samoevalvacije po vsaki prireditvi. V procesu učenja moje znanje nadgradi, jaz prevzamem vlogo mentorja, on pa aktivno izpelje celotno nalogo. Svojo izjemno nadarjenost kaže pri iskanju rešitev s pomočjo različnih računalniških programov. Ko obvlada zastavljene spretnosti, dobi priložnost, da to pokaže tudi pred sošolci, učitelji in starši. V svojem prispevku bom predstavil svoje delo z učencem in njegovi aktivni vlogi pri soustvarjanju šolskih prireditev.

Ključne besede: šolske prireditve, nadarjen učenec, specialni pedagog, tehnična podpora

Summary

Beside to providing additional professional assistance, I also take on other assignments at school. I actively help in preparing school events from the planning stage to performance and include gifted pupils. When working with them, I always focus on their strong areas (technology, physics, mathematics, music, art). They are gifted in different areas but I always consider interests of each pupil. As a teacher, I realize that my role is to be a mentor. I offer them support in developing their own interests, which are not necessarily school based especially in the field of practical and technical knowledge. Pupil Tine, who I will present in the article, is attending the ninth grade and is gifted in the area of natural science, especially in physics. When working with him I consider his knowledge and what he wants to learn. We plan activities together. Through work, he gradually learns new skills in conversation, observation, planning, self-testing and self-evaluation after each organized event. In the learning process, he upgrades my knowledge where I take the role of mentor and he actively carries out the whole task. His exceptional talent is shown in finding solutions through using various computer programs. By mastering his skills, he gets the opportunity to demonstrate them to his classmates, teachers and parents. In this article, I will present my work with the pupil and his active role in the co-creation of school events.

Ključne besede: school events, gifted pupil, special education teacher, technical support

Uvod

V literaturi najdemo različne definicije za nadarjenost. "Različni strokovnjaki so si enotni, da nadarjenost predstavljajo ustvarjalnost, motivacija ter nadpovprečne sposobnosti. Te sposobnosti so intelektualne, umetniške, psihomotorične in socialne ter se manifestirajo z visoko storilnostjo in visokimi dosežki." (Udovič, 2014, str. 17) Ker se nadarjenost lahko kaže na različnih področjih, so tudi definicije različne. Najpogosteje se uporablja definicija, ki je zapisana v ameriškem *Zakonu o izobraževanju nadarjenih* iz leta 1978. Po tej definiciji so nadarjeni ali talentirani tisti otroci in mladostniki, ki so že na predšolski stopnji, v osnovni ali kasneje v srednji šoli pokazali visoke dosežke ali potenciale na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično-akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju in ki poleg rednega šolskega programa potrebujejo posebej prilagojene programe ter aktivnosti (Koncept, 1999, str. 4).

Pomembno je, da znamo prepoznati nadarjene učence in jim pomagamo, da lahko razvijajo svoje potenciale, ki so zelo različni. Kot vsi specialni pedagogi, tudi jaz vedno izhajam iz posameznega učenca, njegovih močnih in šibkih področij. Prav je, da smo pri delu z njimi odprti za različne načine dela in fleksibilni pri iskanju rešitev. Pomembno je, da se kot učitelji in hkrati mentorji osredotočimo na področja, ki jih zanimajo in jih želijo nadgrajevati ter jim ob tem stojimo ob strani. V članku bom opisal delo z nadarjenim učencem, ki je pokazal zanimanje za tehnično področje izvedbe šolskih prireditev.

Jedro

Šolske prireditve so pomemben del razširjenega programa na osnovnih šolah. »Praznovanje najpomembnejših slovenskih državnih praznikov v šolah ni le izraz potrebe po ritualnosti, ko se z organiziranimi oblikami skupinskega praznovanja krepijo pozitivni medosebni odnosi, utrjuje kohezija socialne strukture šole kot varnega in spodbudnega mikrookolja ter vzpostavlja občutek povezanosti z lokalno in nacionalno skupnostjo, ampak lahko obenem izvabi ali še dodatno okrepi čustvo domoljubja.« (Pečnik, Križman, Dolšina in Grafenauer, 2014, str. 10) Učenci v osnovnih šolah se s tematikami aktivnega državljanstva in domoljubja srečajo pri predmetu *Državljska in domovinska vzgoja in etika*. Šolske prireditve te cilje nadgrajujejo.

»Pristne domovinske zavesti, ki ni podrejena politični ali verski ideologiji, ni mogoče ustvariti brez poznavanja naravne in kulturne dediščine ter preteklosti svoje domovine, spoštovanja različnih tradicij in priznavanja vidnih uspehov njenih posameznikov na različnih področjih; od kulture in umetnosti do znanosti, gospodarstva, športa in politike.« (Pečnik idr., 2014, str. 11)

»Šolske prireditve ob treh državnih praznikih, ki zaznamujejo pomembne dogodke iz naše narodne zgodovine in poudarjajo našo kulturno samobitnost, so vsekakor priložnost, ko učenci/dijaki lahko razmišljajo o svoji domovini oziroma državi, v kateri živijo, ji izrazijo spoštovanje, hkrati pa se o njej in o slovenski zgodovini ter kulturi tudi nekaj novega naučijo in se kot aktivni državljani vključijo v širše družbeno okolje.« (Pečnik idr., 2014, str. 8)

V šolskem letu 2017/18 smo imeli na šoli naslednje prireditve: *dan spomina na mrtve, novoletna prireditev, dan samostojnosti in enotnosti, slovenski kulturni praznik, ples v maskah, dan upora proti okupatorju, valeta, zaključna prireditev in dan državnosti*. Vse prireditve smo izvedli v šolski telovadnici. Na začetku vsakega šolskega leta ravnateljica določi vodje in koordinatorje za posamezno prireditev, da lahko ustrezno in pravočasno pripravimo vse potrebno za kvalitetno izvedbo. Za vse prireditve je potrebna tehnična podpora, za kar skrbi določena ekipa učiteljev, v kateri sem tudi sam.

Učenec Tine, ki ga bom opisal v prispevku, je nadarjen učenec. Njegova nadarjenost se posebej izkazuje na področju naravoslovja in tehnike. Kot je značilno za nadarjene učence, njegova motivacija za ustvarjalno delo niso ocene, temveč notranja potreba po kreativnem delovanju in v afirmacijah preko različnih projektov. (Udovič, 2014, str. 19) Tehnika na prireditvah ga je zelo zanimala in tudi sam je izrazil željo, da bi sodeloval pri tehnični podpori pri prireditvah na šoli. Predlagal sem mu, da se aktivno vključi v celotno tehnično podporo na prireditvah. Delo je zelo dinamično in se nanaša na več področij, predvsem na glasbeno področje, računalništvo in področje tehnike. Eden izmed ciljev učnega načrta *Tehnike in tehnologije* je, da učenci z

eksperimentiranjem, s poustvarjanjem in z ustvarjanjem, s snovanjem in z načrtovanjem ter organiziranjem in vrednotenjem dela rešujejo tehnične in tehnološke probleme ter si pri tem razvijajo ustvarjalne sposobnosti (učni načrt *Tehnika in tehnologija*, 2011).

Tine je znanje hitro pridobival, še posebej se je izkazal z različnimi tehničnimi rešitvami in s samostojnim ter samozavestnim delom. Postopno se je učil raznolikih veščin. V fazi njegovega učenja sem kot učitelj prevzemal številne vloge. V različnih učnih situacijah za spodbujanje notranje motivacijske usmerjenosti učenca Brophy navaja (1999, v Juriševič, 2012):

1. modeliranje (*angl.* modelling), in sicer kot socialno učenje, ko učitelj učencem s svojim besednim in telesnim vodenjem med poučevanjem sporoča svoja razmišljanja o učnih vsebinah ter opisuje tudi svoje doživljanje učenja ter svoje vloge učenca;

2. vodenje oziroma usmerjanje učencev (*angl.* coaching) v procesu učenja z navodili, s spodbudami in povratnimi informacijami, da bi učenci doživeli zadovoljstvo zaradi učenja, se navdušili za določene učne vsebine, znali ceniti svoj učni napredek in dosežke ...;

3. podpiranje (*angl.* scaffolding), in sicer v smislu učiteljeve opore učencu pri njegovem učnem razvoju za oblikovanje vrednot učenja, znanja oziroma učnih dosežkov in doživljanje zadovoljstva zaradi učenja, vse dotlej, ko učenec to oporo potrebuje; učiteljevo oporo učenec potrebuje tudi pri postopnem prevzemanju odgovornosti za te procese (npr. pri izbiri za učenca primernih učnih metod, pri oblikovanju učnih ciljev in učnih pričakovanj, pri postavljanju vprašanj, učnem transferju in spoznavanju uporabnosti naučenega, pri vrednotenju lastnega učnega napredka in dosežkov).”

Na vseh prireditvah v šolskem letu 2017/18 je Tine prevzemal vedno večjo vlogo, sam pa sem se vedno bolj postavljala v vlogo mentorja in pomočnika.

Običajno se delo vrši v sledečih korakih. Deset dni pred prireditvijo se sestaneva z organizatorji, ki nama predstavijo koncept prireditve, scenarij in posamezne točke programa. Pogovorimo se o postavitvi odra, zvočnikov in luči. Tine pripravi tehnični načrt za izvedbo prireditve, kjer določi postavitev mikrofonov, zvočnikov, vrsto mikrofonov za posamezno točko in vso potrebno opremo za izvedbo prireditve.

Na dan prireditve prineseva v telovadnico vso potrebno opremo. Tine določi mesto za postavitev zvočnikov, mešalne mize in stojal za različne mikrofone. Pri delu mu pomagam in sledim njegovim predlogom. Ko je oprema na svojem mestu, jo poveževa s kabli in pripraviva še ostalo potrebno opremo (računalnik, prenosni in naglavni mikrofoni, luči, platno ...). Ko

preizkusiva tehniko, Tine na mešalni mizi preveri vhodne signale in nastavi zvok. Sledi generalka, kjer mora Tine dobro opazovati potek prireditve na odru, da lahko uskladi vse potrebno za tehnično izvedbo. Nastopajoče tudi pouči, kako je potrebno govoriti v mikrofoni, kateri mikrofoni bodo uporabljali, kje ga bodo dobili, kam ga bodo odložili in kje na odru bodo stali. Sam se dogovori, kdo bo premikal stojala z mikrofoni in ostale stvari na odru, če je to potrebno. Na mešalni mizi nastavi zvok in glasnost posameznega mikrofona. Če je potrebno, preizkusi več različnih možnosti, da se določi najboljša. Vse informacije potrebne za brezhibno tehnično izvedbo prireditve si zapiše v scenarij. Po končani generalki pospravi vso odvečno opremo, počisti oder in zloži kable.

Pred prireditvijo Tine naredi še zadnji test opreme. Preveri delovanje vseh mikrofонов, zamenja vse baterije v brezžičnih mikrofoni, preveri, ali so na računalniku izklopljene vse posodobitve, sistemski zvoki in varčevanje z baterijo.

Med prireditvijo je Tine za mešalno mizo. Njegovo delo pazljivo opazujem in se vključim, če je to potrebno. Komunikacija poteka večinoma na neverbalni ravni. »Neverbalna komunikacija je način sporazumevanja, iz katerega so izvzete besede in izključeni simboli kot nadomestki besed. Je prenos informacij od ene k drugi osebi, večinoma na nezavedni ravni. Signali, ki so zajeti v neverbalno komunikacijo, so: stik s pogledom, izraz obraza, telesna drža, kretnje ...« (Jelenc, 1998, str. 24). Tine je že zelo samostojen, tako ga le še tu in tam opomnim na kakšno malenkost, sicer delo opravlja sam. Pozorno spremlja scenarij, vklaplja in izklaplja posamezne kanale za mikrofoni na mešalni mizi. Vsi mikrofoni, ki v danem trenutku niso v uporabi, morajo biti izklopljeni, da ne vnašajo nepotrebnih šumov in zvokov. Paziti mora na primerno glasnost. V prazni telovadnici je zvok drugačen kot v napolnjeni. Prav tako mora prilagajati glasnost posameznim nastopajočim, saj imajo zelo različen način govorjenja, kar je potrebno prilagajati na mešalni mizi. Ves čas mora spremljati dogajanje na odru in scenarij, da lahko tehnična izvedba brezhibno sledi prireditvi.

Pri glasbenih točkah dodaja efekte pevcem. Običajno se doda odmev. Uporabiti mora primerno jakost efekta, paziti mora, da ga izklopi po končani točki.

Najbolj tehnično zahteven je nastop dramske skupine, saj se na odru hitro menja veliko nastopajočih. Tine mora zelo zbrano spremljati nastopajoče na odru, scenarij in mešalno mizo. Šolska telovadnica ni akustično primeren prostor za gledališko igro, zato morajo imeti vsi dramski igralci naglavne mikrofoni. Paziti mora, da imajo vsi nastopajoči na odru mikrofoni vklopljenje in obenem vsi, ki v danem trenutku niso na odru izklopljenje. Sproti mora vklapljati

in izklapljati mikrofone in po potrebi dodajati tudi glasbeno podlago v točno določenem trenutku.

Pri nastavitvi zvoka šolskemu bendu pride najbolj do izraza Tinetov občutek za prezentacijo zvočne slike. V bendu sodelujejo učenci z različnimi instrumenti, sestava se vsako leto spreminja – nekateri učenci odidejo na srednje šole, vključijo se novi, mlajši učenci. V šolskem letu 2017/18 so bili člani benda klaviaturistka, violinistka, kitarist, tri pevke in bobnar. Pri njihovem nastopu je potrebno dobro uravnovežiti zvok, da vse skupaj zveni povezano, barva zvoka in celotna slika pa je stvar posameznega okusa, za kar ima Tine zelo dober občutek, ki ga z izkušnjami vedno bolj izostruje.

Kot primer dobre prakse bom izpostavil Tinetovo delo ob pripravi Prešernovega dne 2018. Celotna predstava je bila zastavljena kot radijska oddaja z naslovom Žive naj vsi narodi, izhodišče pa Prešernova Zdravljica. Scenarij je bil tehnično zahtevno zastavljen, a ga je odlično opravil; posnel je zvok kozarcev ob prihodu v telovadnico, pripravil posnetek intervjuja s »Prešernom« (učencem, ki je predstavljal Prešerna) in naredil zvok klicanja v preteklost s časovnim strojem. Po scenariju sta se voditeljici ves čas proslave »pogovarjali« s Prešernom (v leto 1844). S svojimi predlogi rešitev in izvedbo je poskrbel, da je bila celotna predstava izvedena na visokem nivoju.

Po vsaki prireditvi s Tinetom pospraviva opremo in analizirava opravljeno delo. Pogovoriva se o posebnostih, možnih težavah ali izboljšavah in o stvareh, na katere bo treba biti pozoren v prihodnje. Tine je vpeljal tudi novosti, predvsem različne računalniške programe za predvajanje glasbe.

Zaključek

Delo z nadarjenimi učenci je zelo raznoliko. Kot pri vseh učencih s posebnimi potrebami, si cilje načrtujem sproti, v sodelovanju z učenci. Spodbujam jih, da sami poiščejo, raziščejo in nadgrajujejo področja, ki jih veselijo. V tem procesu sem v vlogi mentorja. Nudim jim podporo pri razvijanju svojih interesov, ki niso nujno »šolski«, predvsem na področju praktičnih oz. tehničnih znanj. Spodbujam jih, da pridobljena znanja tudi pokažejo občinstvu.

Literatura

Jelenc, D. (1998). Osnovna vedenja o komunikaciji. Ljubljana: Pedagoška fakulteta v Ljubljani.

Juriševič, M. (2012). Učna motivacija nadarjenih učencev. V T. Bezić (ur.), Vzgojno-izobraževalno delo z nadarjenimi učenci osnovne šole (str. 38–51). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Učni načrt (2011). Program osnovna šola. Tehnika in Tehnologija. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_tehnika_tehnologija.pdf (dostop 1. 3. 2019).

Udovič, Š. (2014). Razvijanje ustvarjalnosti z grafičnim oblikovanjem. Didakta, letnik 24, številka 171, str. 17–21. Pridobljeno s <https://www.dlib.si>

Žagar, D., Artač, J., Bezić, T., Nagy, M., & Purgaj, S. (1999). Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. Ljubljana.

Bernarda Zalokar: Stopanje po literarnih zvrsteh s filmskim zaključkom

OŠ Šmarje pri Jelšah

bernarda.zalokar@os-smarje.si

Lektorirala: Mateja Voh, prof.

Izvleček

Poučujem slovenščino v 6. r in tretji triadi osnovne šole. Pri pouku književnosti sem se srečala s problemom, kako predvsem nadarjene učence spodbuditi k poglobljenemu delu z besedilom.

Odločila sem se, da jim postavim izziv, in sicer da nekemu literarnemu besedilu spremenijo književno zvrst, iz njega izluščijo motive, napišejo scenarij in posnamejo kratki film. Učence delo s kamero oz. kamero mobilnega telefona zelo pritegne, kar jim da motivacijo, da opravijo tudi zahtevnejši del (razumeti značaj in ravnanje književnih oseb, prepoznati motive za njihovo ravnanje, oblikovati čutnodomišljjske predstave dogajalnega prostora in časa, razumeti dogajanje, razumeti sporočilo književnega besedila, aktualizirati besedilo ... (UN slovenščina)).

Da učenec pride do končnega cilja, je potreben čas, zato sem učencem poleg rednih tedenskih srečanj ponudila delo v obliki sobotnih šol (strnjeno delo), nekaj dela pa so opravili po pouku. Učenci so delali v skupini, pri snemanju filma so jim po potrebi priskočili na pomoč sošolci (statisti, snemalci).

Delo je potekalo tako, da so vsi učenci za izhodišče dobili pesem slovenske avtorice Neže Maurer »Okrog vseh dreves«. Najprej so analizirali pesemsko besedilo, pesem spremenili v prozno obliko, nato napisali scenarij. Po

zaključenih pripravah na snemanje (igralci, lokacije, rekviziti ...) so učenci posneli in nato sami ali s pomočjo mentorja posnetke zmontirali v kratki film.

Abstract

I teach Slovene in a primary school in the 6th class and in the third triennium. In the teaching of literature, I have encountered a problem of how to encourage talented students to thorough work with a literary text.

I decided to face pupils with a challenge – they have to change the literary genre to a literary text, draw motives, write a script, and record a short film. Pupils find work with the camera very attractive, which gives them the motivation to perform a more demanding part (to understand the character and behavior of literary persons, to identify the motives for their behavior, to create sensual imagery of space and time, to understand the events, to understand the message of the literary text, to update the text ...).

It takes time for pupils to reach the final goal, so I offered them the opportunity to work in the form of Saturday school, and some work was done after school. Pupils worked in a group when they shot the film and they got help from classmates (stats, cameramen) when needed.

The students received a poem by Slovenian author Neže Maurer "Around all trees". First, they analyzed the song text, changed the song into a prose format, then wrote the script. After final preparations (players, locations, props ...), the pupils shot and edited the film by themselves or with a mentor in a short film.

Ključne besede: nadarjeni učenci, poglobljeno delo s književnim besedilom, literarna zvrst, scenarij, kratki film.

Key words: gifted pupils, thorough work with a literary text, literary genre, a script, a short film.

Uvod

Slovenščina je učni predmet, ki na splošno velja za manj priljubljenega med osnovnošolskimi otroki. Kljub temu da naj bi pri otrocih predvsem spodbujali ljubezen do slovenskega jezika in pravilne uporabe le-tega skozi sprejemanje in tvorjenje besedil vseh vrst, pa učni načrt zahteva, predvsem pri pouku književnosti, uresničevanje številnih učnih ciljev skozi poglobljeno delo z besedili, kar pa zahteva zbranost, osredotočenost, čas in veliko osebne motivacije. Ne bom povedala nič novega, če zapišem, da otrokom manjka predvsem slednjega, in mislim, da se vsi učitelji, ki iz dneva v dan vstopamo v razrede polne »nadobudnih« otrok, srečujemo z izzivom, kako učne cilje, ki jih moramo v učnem načrtu zasledovati, osmisliti z dejavnostmi, ki so zanimive in pisane na kožo novi »tehnološko izobraženi« generaciji.

V teh razredih pa sedijo tudi otroci, ki so ali so že bili prepoznani kot nadarjeni učenci, torej učenci, ki izkazujejo visoko nadpovprečne sposobnosti mišljenja ali izjemne dosežke na posameznih učnih področjih, v umetnosti ali športu. Šola naj bi jim zagotovila ustrezne pogoje za vzgojo in izobraževanje tako, da jim prilagodi vsebine, metode ali oblike dela ter jim

omogoči vključitev v dodatni pouk, druge oblike individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela (Zosn-H, 2016; 11. člen). Vsakemu učitelju je to še dodaten izziv, in sicer kako motivirati takšne učence, kakšne naloge jim postaviti, da jih pritegneš in razburkaš njihovo domišljijo, da skozi dinamičen, inovativen proces poglobljenega dela pokažejo svoje sposobnosti, po katerih odstopajo navzgor od svojih sošolcev. Odločila sem se postaviti jih pred izziv, da izbrano literarno besedilo preoblikujejo v drugo literarno zvrst, na podlagi izluščenih motivov ustvarijo filmski scenarij, končni cilj pa je kratki film.

Operativni cilji učnega načrta za slovenščino

V učnem načrtu (v nadaljevanju UN) za slovenščino je v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju na področju književnosti kar nekaj operativnih učnih ciljev, katere sem želela osmisliti skozi to nalogo, in sicer:

- prepoznajo književne osebe, presojujejo njihovo ravnanje, mišljenje,
- prepoznavajo motive za njihovo ravnanje,
- razvijajo zmožnost doživljanja in razumevanja književnega prostora in časa,
- določajo motive v književnem besedilu,
- izluščijo osrednjo idejo (sporočilo) in temo književnega besedila,
- ozaveščajo značilnosti medijskih predelav, aktualizacij književnih besedil oz. temeljne značilnosti posameznih medijev,
- primerjajo filmsko izraznost s književnim besedilom,
- recepcijsko zmožnost razumevanja književnega besedila dokazujejo tako, da tvorijo ustvarjalna besedila oz. fragmente besedil, upoštevajo značilnosti zvrsti,
- učenci pišejo dramske prizore,
- dramatizirajo krajše prozno besedilo,
- preoblikujejo pesniško besedilo v prozo,
- uprizorijo odlomek (UN, 2011).

Zasledovala sem tudi Didaktična priporočila UN, ki v točki 5.3 govorijo o medpredmetnih povezavah, in sicer o razvijanju digitalnih zmožnosti pri razvijanju sporazumevalne zmožnosti in komunikacije z literaturo (uporaba strojne in programske opreme), ter v točki 5.5, kjer digitalna zmožnost vključuje zavestno in kritično rabo informacijske tehnologije pri opravljanju šolskih dejavnosti (UN, 2011).

Delovne etape projekta Stopanje po literarnih zvrsteh s filmskim zaključkom

Delo z nadarjenimi učenci na naši šoli, OŠ Šmarje pri Jelšah, poteka načrtno vse od sprejetja Koncepta dela z nadarjenimi učenci. Tudi sama z nadarjenimi učenci delam že kar nekaj let, v zadnjem obdobju pa predvsem na področju slovenščine v povezavi s filmsko vzgojo. Prepoznala sem, da je delo s kamero oz. kamero mobilnega telefona in računalniškimi programi močan motivator, tako učenci lažje opravijo tudi zahtevnejši del procesa, to je poglobljeno delo z besedilom. Delo z nadarjenimi učenci je potekalo večji del projekta eno šolsko uro enkrat tedensko, priprava scenarija, priprava na snemanje in snemanje pa je potekalo v obliki sobotnih šol (strnjeno delo ob sobotah dopoldne), montaža filma pa strnjeno po pouku.

Delo je potekalo po naslednjih delovnih etapah, in sicer:

- izbira literarnega besedila in poglobljena analiza,
- prenos pesemskega besedila v prozno besedilo,
- prenos proznega besedila v filmski scenarij,
- priprava na snemanje,
- snemanje,
- montaža filma.

Izbira literarnega besedila in poglobljena analiza

V tem projektu je v šol. leti 2018/2019 sodelovalo 5 učencev 6. razreda, in sicer v procesu poglobljenega dela z besedilom ter prenosu v različne književne zvrsti in vrste, pri snemanju – statisti, igralci – pa so jim na pomoč priskočili sošolci.

V začetku so učenci delali individualno, in sicer so natančno proučili izbrano besedilo, v našem primeru pesem z naslovom Okrog dreves slovenske pesnice Neže Maurer. Najprej so se učenci lotili vsebinske analize: kdo je lirski subjekt, prepozna dogajalnega časa in kraja, katera čustva izraža lirski subjekt, kako se ob tem počuti, zakaj se lirski subjekt tako obnaša, čuti, čemu se odziva na tak način ... Proučili so pesemski jezik in uporabljena slogovna sredstva.

Nato je vsak učenec izluščil motive pesmi in osrednjo idejo oz. sporočilo in jih zapisal. Na podlagi podobnih ugotovitev so se razdelili v dve skupini, in sicer v skupino treh učenek ter učenca in učenke. Naprej je delo potekalo v skupini.

Prenos pesemskega besedila v prozno besedilo

Ugotovitve prve faze dela – motivi in sporočilo pesmi – so učencem pomagale, da so pesemsko vsebino zapisali v obliki pripovedovalnega besedila in ob tem upoštevali vse značilnosti te literarne zvrsti.

Nastali sta dve kratki zgodbi, ki so si jih učenci med sabo predstavili. V tej fazi prenosa iz pesemskega besedila v prozno je med zgodbama že prišlo do razlik, saj sta skupini motive pesmi deloma drugače zaznali, v procesu nastajanju proznega besedila sem učence tudi spodbujala, da besedilo aktualizirajo.

Prva skupina je izvornemu besedilu bolj zvesto sledila, saj same zgodbe pesmi ni spreminjala, aktualizirala je le dogajanje in film zaključila drugače, kot je to zaznati v izhodiščni pesmi. Postavila ga je v šolsko okolje, v odnos med sošolkami, ki s svojimi besedami in dejanji prizadenejo druga drugo. Boleča izkušnja človeka naredi previdnega, a mu ne vzame upanja po boljšem in pravičnejšem življenju – pravo prijateljstvo zmaga.

Druga skupina pa je na tej stopnji že močno razmahnila domišljijo in motive pesmi nadgradila s fantastičnimi elementi. Dogajanje je prestavila v svet živali, velikanskih lizik in krofov. Tudi v tej zgodbi so v ospredju medčloveški odnosi, zaupanje in zloraba le-tega.

Prenos proznega besedila v filmski scenarij

Naslednja naloga je bila priprava scenarija oziroma so morali prozno besedilo preoblikovati v scenarij. Učenci so se najprej seznanili s tem, kaj sploh scenarij je in kako se le-ta razlikuje od dramskega besedila. Spoznali so osnovne elemente, ki jih scenarij mora imeti, in sicer najprej tridelno strukturo – uvod, jedro in zaključek. Seznanili so se tudi z glavnimi pastmi, v katere se lahko ujamejo pri prenosu pripovedne zvrsti v filmski jezik, to so pasivnost likov, dogajanje v filmu je razvlečeno, počasno, zgodba ni jasna.

Tako so dobili dovolj začetnega znanja, da so lahko začeli snovati scenarij. Najprej so oblikovali glavnega junaka/junakinjo filma – protagonista – in še ostale like. Zastavili so problem, ki ga bo glavni lik v filmu reševal. Določili so dogajanje, ki bo glavnega junaka peljalo skozi izkušnje, ki so zanj nove, in ga tik pred koncem filma pripeljejo do točke, ko v zaključku problem razreši in ga ta preizkušnja spremeni do te mere, da protagonist ni več isti, se spremeni oz. pride do nekih novih spoznanj. Seznanila sem jih z uporabnim načinom gradnje zgodbe scenarija s pomočjo kartic. Učenci so za kratek film uporabili 10 lističev – na tri lističe so razvrstili dogajanje v uvodu, dogajanje v jedru so razvili na šest lističev, zadnji listič je bil namenjen zaključku. Na takšen način so učenci bili tudi vizualno podprti in na nek način »prostorsko omejeni«, da lažje ustvarijo pravilno tridelno zgodbo filma (Luzar, 2017).

Največ problemov v tej fazi so imeli s prenosom prozne oblike zgodbe v filmski jezik. V pripovedi lahko z različnimi slogovnimi postopki opišeš osebo, orišeš okvirno dogajanje,

označiš literarnega junaka, a na ta način v filmu stvari ne učinkujejo. Z malo sredstvi, in sicer vizualnimi, moraš v kratkem času predstaviti tisto, kar lahko v zgodbi opišeš z besedami.

Ko so zapisali/zgradili zgodbo na karticah, so jo prenesli v obliko scenarija. Scenarij se od dramskega besedila razlikuje v tem, da se v scenariju predvidi tudi lokacija snemanja (znotraj/zunaj), čas dogajanja, dogajanje se natančno opiše, natančno se opišejo tudi liki, ki nastopajo v filmu. Na splošno velja, da ena stran v scenariju pomeni eno minuto filma. Scenarij so nato prenesli v snemalno knjigo, za katero so se morali spoznati z »malo šolo snemanja«. Spoznavali so osnove filmske govorice in njene zakonitosti (kaj je prizor, kader, postavitve kamere, ki določa snemalni kot, snemalni plan ...).

Priprava na snemanje

Naslednja faza je bila priprava na snemanje: priprava opreme – kamere, stativa; izbira igralcev; kostumografija; priprava rekvizitov; izbor krajev snemanja.

Učenci so snemali s šolsko kamero, ki jim je omogočala kvalitetne posnetke, kljub temu pa so se v procesu snemanja srečevali z mnogimi težavami, kot sta svetloba in ton, predvsem pri snemanju dialogov v šolskih prostorih. Glavne vloge so učenci odigrali sami, njihovi sošolci pa so jim pri nekaterih prizorih pomagali kot statisti. Eden v skupini je imel nalogo kostumografa in rekviziterja. Predvidel je, kako bodo igralci oblečeni, da bodo s svojim izgledom podprli vlogo oziroma lik, ki ga predstavljajo v filmu. Priskrbel je tudi vse rekvizite, ki so jih pri snemanju potrebovali. Dogovorili so se, kje bodo filmske prizore snemali in si jih pred snemanjem ogledali.

Snemanje

Snemanje filmskih prizorov je potekalo v okolici šole (1. skupina in 2. skupina) in v šolskih prostorih (2. skupina). Uporabljali so šolsko kamero in stativ, da so posnetki bili kvalitetnejši.

Montaža filma

Učenca druge skupine, ki sta bila bolj vešč programske opreme, sta posnetke sama zmontirala v kratki film. Učenke prve skupine pa so do zaključnega izdelka – kratkega filma – prišle s pomočjo mentorja, saj se z montažo filma pred tem projektom še niso srečale. Uporabljali so programsko opremo Movie maker.

Slika 1: Zadnji kader filma 1. skupine

Slika 2: Prizor iz filma 2. skupine

Zaključek

Celoten projekt od izbire besedila do prve projekcije filmov je trajal približno štiri mesece. V to je bilo vloženih nekaj več kot 35 načrtovanih učnih ur. Približna polovica vseh načrtovanih ur je bila izvedena v obliki sobotnih šol (tri sobotne šole) in v času po pouku. Polovico pa smo izvedli v dogovorjenem terminu, in sicer smo se dobivali enkrat na teden v času pred poukom. Aktivno je v celotnem procesu sodelovalo pet učencev, ki so nadarjeni na področju umetnosti in kreativnega pisanja. Izbrano pesemsko besedilo so najprej natančno analizirali, torej so se z njim poglobljeno ukvarjali in zasledovali učne cilje iz UN. Pesem so nato spremenili v prozno literarno zvrst, upoštevaje motive, ki so jih izluščili iz pesemskega besedila. Vsebino so aktualizirali in na podlagi pripovedi napisali scenarij. Po pripravah na snemanje je potekalo snemanje, nato montaža filma. Na zaključnem srečanju sta skupini predstavili potek njihovega dela in zaključek je bila projekcija obeh kratkih filmov. Skupina učencev je skozi celoten proces projekta zelo motivirano uresničevala zastavljene cilje, usvajala nova znanja, jih povezovala s svojimi interesi in sposobnostmi ter dokazala, da je učenje lahko ne samo zabavno, ampak tudi »filmsko« uspešno.

Viri in literatura

Luzar, Matevž. Priprava filmskega scenarija. Seminarski izroček pripravljen za izobraževalni seminar v tekmovanju Književnost na filmu. Ljubljana, 2017.

Učni načrt za slovenščino. Pridobljeno 3. 3. 2019 s svetovnega spleta:

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.

Zakon o osnovni šoli. Pridobljeno 3. 3. 2019 s svetovnega spleta:

<https://zakonodaja.com/zakon/zosn/11-clen-izobrazevanje-nadarjenih-ucencev>.

Melita Zorc: Noč v šoli za nadarjene učence

OŠ Log-Dragomer

melita.zorc@guest.arnes.si

Lektoriral: Denis Klampfer, prof. slov.

Povzetek

Na šoli smo pripravili posebno druženje za nadarjene učence. Želeli smo, da se družijo na malo drugačen način. Učenci, ki so nadarjeni na različnih področjih so pokazali svoje znanje in veščine v kvizu, gledališki predstavi in sobi ugank. Bistvo je bilo druženje, sodelovanje, sprostitvev in tudi malo tekmovanja. Lahko rečem, da je bilo sodelovanje med učenci, ki so bili iz različnih razredov, odlično. Dogovarjanje, razdelitev vlog, podpora, iznajdljivost, prilagajanje in nove ideje so bile prisotne ves čas. Udeleženci so si večinoma želeli, da bi druženje trajalo dlje časa.

V urah, ki smo jih preživeli skupaj, smo se naučili veliko novega, preverili naše znanje, prilagajanje novim okoliščinam in se veliko smejali.

Učiteljice smo od učencev pričakovale veliko, kljub temu pa smo bile nad iznajdljivostjo in sodelovanjem presenečene. Na kvizu so se izkazali odlično, ob gledališki igrici smo vsi uživali, v sobi pobega pa so se izkazali kot pravi junaki.

Ključne besede: nadarjeni, sodelovanje, dobre ideje, reševanje problemov, igra vlog

Abstract

In school we arranged a special socializing event for gifted students. We wanted them to socialize in a different way. Students that are gifted in different fields, have shown their knowledge and skills in a quiz, theatrical play and riddle room. The essence of whole thing was socializing, collaboration, relaxation and some competition. I can say, that the collaboration between students from different class was remarkable. Talking, role distribution, support, inventiveness, adjustment and new ideas were present at all time. Participants wished that the event would last longer.

In the hours we spent together, we learned many new things, tested our knowledge and adjustment abilities and we laughed a lot.

We had high expectations for students and yet we were surprised by their inventiveness and collaboration. They performed remarkably in a quiz, we all enjoyed theatrical play and they conquered the escape room splendidly.

Keywords: gifted, cooperation, good ideas, problem solving, play acting.

Uvod

Nadarjeni učenci so včasih zapostavljeni v smislu, se bodo že znašli. Na naši šoli vsako leto posamezni učitelji pripravijo različne dejavnosti za nadarjene učence. Učence o delavnicah obvestimo, prijava pa je prostovoljna. Primeri dejavnosti: jahanje, igranje golfa, ogled muzejev, muzeja iluzij, galerij, gledališč, posebnih razstav, instituta Jozef Stefan, angleškega jezikovnega središča, mesta Ljubljane, tek na smučeh in sodelovanje na taboru naravoslovja.

Poleg dodatnega pouka, tekmovanj in notranje diferenciacije so takšne dejavnosti za nadarjene učence lepo sprejete. Težavo pri organizaciji povzroča veliko število učencev, ki imajo ob sobotah različna tekmovanja in treninge, ki jih ne želijo ali pa ne morejo izpustiti. Tako se nekateri učenci dejavnosti ne morejo udeležiti, čeprav bi se radi. Posameznikom smo to omogočili tako, da so na dejavnost prišli v petek po treningu, v soboto pa so odšli prej.

Kdo so nadarjeni otroci? Vsekakor so posebni na vsaj enem področju, ustvarjalni in motivirani za različne dejavnosti (Ferbežer, 2008). Nadarjenost je dedna, za uspehe pa to ni dovolj. Prisotni morajo biti »ustvarjalnost, motivacija za delo in okolje, ki vzpodbuja« (Ferbežer, 2008, str. 16, 17). Nadarjeni učenci se lahko izrazijo v samostojnem delu in v skupini. Šola je idealen prostor za oboje, če je ob tem poskrbljeno tudi za »razvijanje delovnih navad in krepitev otrokovega zaupanja vase z vzpodbudo in pohvalo« (Ferbežer, 2008, str. 60).

Nadarjenih učencev naj bi bilo od 15 do 20 % (Žagar, 2006, str. 10). Številka je visoka, vendar je potrebno upoštevati, da so posamezniki nadarjeni na različnih področjih, zato nekatere učence v šoli težko prepoznamo za nadarjene. Na splošno bi lahko rekli, »da so nadarjeni otroci tisti, ki v določenem pogledu prekašajo primerjalno skupino enako starih otrok« (Žagar, 2006, str. 12).

Nadarjeni učenci glede na moje izkušnje veliko berejo, gledajo izobraževalne programe, se pogovarjajo z odraslimi, razmišljajo širše in težko prenašajo svoje »otročje« sošolce. Dodatna znanja znajo povezati s šolsko snovjo, imajo dobre ideje, ki pa jih ne povedo vedno, saj nekateri nočejo izstopati.

Ena izmed naših posebnih ponudb nadarjenim je noč v šoli. Spadala bi v tako imenovani »obogatitveni program« (Bezić, 2006, str. 73). Sodelujejo učenci 7., 8. in 9. Razredov. Učence skupaj zberemo učiteljice, ki sodelujemo v projektu. Ena izmed sodelujočih je svetovalna delavka, ki na naši šoli vodi in koordinira delo z nadarjenimi učenci. Delo poteka v različnih učilnicah na šoli, v mali telovadnici, učilnici za gospodinjstvo in v knjižnici, kjer tudi prespimo. Namen srečanja je individualno izražanje, povezovanje v skupini, dogovarjanje, načrtovanje, vodenje, nastopanje, sodelovanje z drugimi udeleženci, ki niso enake starosti, reševanje nalog z novimi idejami in predstavitev dela vsem sodelujočim.

V nadaljevanju bom podrobno opisala potek noči v šoli in posamezna dogajanja.

Noč v šoli

Potek

Petek:

17.00 prihod učencev v šolo, priprava, odvzem mobilnih telefonov,

17.15 – 18.00 zbor v knjižnici, priprava velike blazine, predstavitev programa in razdelitev učencev v skupine, zapis 5. lastnosti/področij, s katerimi se lahko pohvalijo, kdo sem, kaj si želim v življenju,

18.00 - 18.15 odmor,

18.15 - 19.00 kviz - Male sive celice,

19.00 - 19.30 priprava večerje in večerja,

19.35 - 20.00 navodilo za delo, izbor igrice, dogovor o vlogah, izbira materiala,

20.00 - 22.15 priprava na igro, soba pobega (po 45 minut za skupino),

22.30 do 23.15 priprava postelj, toaleta, spanje.

Sobota:

7.00 bujenje in jutranja telovadba, toaleta,

7.30 - 8.00 zajtrk,

8.30 - 9.15 delo po skupinah, priprava na predstavitev igrice,

9.15 - 9.30 odmor,

9.30 - 10.15 predstava skupin (vsaka skupina ima na voljo 15 minut),

10.20 - 10.40 evalvacija dela, razgovor o občutkih, (tisti, ki želijo, preberejo svojih 5 najlastnosti, povedo, če bi jih popravili, kaj dodali),

10.50 - 11.15 pospravljanje in odhod.

Opis dela

Predstavitev udeležencev

Vsak učenec je zapisal na list papirja pet lastnosti, na katere je posebej ponosen. Povedali so, zakaj so ponosni nase. Ostali smo jih poslušali. Sledil je razgovor o tem, kakšen svet si želijo zase in za družino.

Kviz

Udeležence smo razdelile v tri skupine. Vsaka skupina je imela svojo mizo s številko.

Ena izmed učiteljic je brala izbrana vprašanja iz knjige Male sive celice. Vsaka skupina je prejela osem vprašanj iz različnih področij. Skupaj smo izbrali 24 vprašanj in še dve dodatni, če bi bil končni rezultat enak pri vseh skupinah. Pred odgovorom so se učenci lahko posvetovali petnajst sekund, nato pa je moral eden iz skupine odgovoriti. V kolikor odgovora niso vedeli, smo nadaljevali z drugo skupino. Vsako vprašanje smo točkovali po pravilih iz knjige, točke pa zapisovali na pripravljeno tablo. Skupina, ki je zbrala največ točk, je bila zmagovalka. Dobila je aplavz, pohvalo in bonbone.

Učiteljice smo že prej pripravile maso za praženec in sadje. Učenci, ki so se javili, so pripravili carski praženec, narezano sadje in sok iz sadja. Ostali so pripravili mizo in pribor za vse udeležence.

Zbrali smo se v knjižnici in mentorice smo jim dale navodila za delo. Vsaka skupina je nato odšla v svojo učilnico. Pri vsaki skupini je bila prisotna učiteljica. Po potrebi smo se učiteljica tudi menjavale.

Vsi poznajo igrico Sneguljčica. Njihova naloga je bila, da so si razdelili vloge, pripravili tekst in vadili za predstavo. Lahko so uporabljali pripomočke, ki so jih imeli na izbiro: škarje, papir, svinčnike, barvice, različna lepila, trakove blaga in seveda vse, kar so prinesli s seboj. Različna oblačila, nahrbtnike, spalne vreče, blazine, igrače.

Dejavnosti so potekale tako, da je prva skupina odšla v sobo pobega in tam reševala naloge. Drugi dve skupini sta se pripravljali na igrico. Po 45. minutah je v sobo pobega odšla druga skupina, sledila tretja. Tako je imela vsaka skupina za pripravo igrice 90 minut.

Soba pobega

Gre za učilnico geografije, ki smo jo učiteljica spremenile v sobo z različnimi ugankami. Učenci niso smeli uporabljati računalnika. Zmagovalno skupino smo določile na podlagi časa in števila namigov. En namig, ki so ga dobili, jih je stal eno minuto pribitka k času reševanja nalog.

Primeri nalog:

1. Na listu so štiri vprašanja, na katera morate odgovoriti. Začetna črka odgovora ima svoje mesto v abecedi. Glede na to mesto boste dobili številko. Ko dobite štiri številke, lahko z njimi odprete škatlo, na kateri je ključavnica s številkami. V škatli je drugo navodilo.

Vprašanja:

- a) Kako se imenuje slovenska reka, ki ima največ elektrarn?
- b) Kdo je bil veliki vojskovodja in osvajalec, ki je občudoval grško zgodovino, njegov učitelj pa je bil Aristotel?
- c) Kako imenujemo krajši sestavek za časopis ali revijo?
- d) Katero mesto ima največ institucij EU?

Odgovori: Drava, Aristotel, članek, Bruselj. Število, ki odpre ključavnico: 5142.

V škatli so navodila za drugo nalogo.

2. Na mizi imaš kompas. Z njim si pomagaj pri iskanju zemljevida. Le ta se nahaja v smeri, ki jo dobiš, če veš, kako se je imenovala država, v kateri je bila Rusija največja. Natančno smer moraš izračunati: 5 na kvadrat, minus 4 na kvadrat, plus višina Triglava, minus 2830. Rezultat je število stopinj v dobljeni smeri, ki jih odčitaš na kompasu.

3. Ko najdejo zemljevid, ki je prilepljen na spodnji strani mize, ga uporabijo tako, da čim bolj natančno izmerijo zračno razdaljo med Ljubljano in Koprno. Glede na merilo zapišejo realno razdaljo in jo povedo mentorju, ki je v prostoru. Če je razdalja pravilna, dobijo ključ od omare.

4. V omari je knjiga z naslovom Kaj se dogaja z mojim psom? V njej je listek z navodilom. Na strani x je zapis o boleznih določenega organa. Če želite izvedeti število x , morate rešiti matematično nalogo iz logike. Naloga je napisana na listu v omari. Ko boste ugotovili, za kateri organ gre, morate poiskati škatlo, na kateri je ta organ narisano.

Rešitev: oči.

5. Nova naloga.

Iščejo škatlo z narisanim očesom. V škatli je manjša škatla, ki ima ključavnico. Poiskati morajo ključ.

Navodilo za iskanje ključa. V razredu je posebna posoda. Uporabljamo jo le v krajšem delu učnega procesa, ko ni pouka. Če je polna, nam je všeč, če je prazna, ne. Tam boš našel ključ, ki ga iščeš. V njej je ključ od vhodnih vrat.

Za ekipo, ki je ključ našla v manj kot 45 minutah, smo imele pripravljeno še igrico, kjer so bile na listu zapisane različne besede. Ena beseda, en list. Tisti, ki je pojme kazal, jih je tudi ugibal. Ostali so mu pomagali z opisovanjem pojma.

Ob 22.30 smo zaključili z delom in se pripravili za spanje v knjižnici.

V soboto zjutraj je budilka zvonila ob sedmih. Vstajali smo z zamikom in se po petnajstih minutah zbrali v mali telovadnici. Vsak udeleženec je pokazal vajo za raztezanje, ostali pa smo se ob vajah počasi zbujali.

Sledile so še zadnje vaje za igrico, ki so jo lahko spremenili, aktualizirali ali pa pustili v originalni verziji.

Skupine so se predstavile. Vse tri skupine so igrico spremenile. Princi so postali navadni fantje z motorji, princesa dekle s svojimi zahtevami, palčki pa so bili prijatelji/prijateljice ali pa bratje in sestre. Niso živeli v gozdu, ampak v hišah ob gozdu, v internatih, blokkih. Sestajali so se v klubih, na zabavah, igriščih. Hudobna mačeha je postala tečna mati, beg v gozd pa beg od doma. Lovec je postal zasebni detektiv in sestra, ki vse zatoži mami. Niso ubili nobene živali, oblačila so bila vsakdanja, zaključki pa srečni.

Tako gledalci kot nastopajoči smo ob predstavah nadvse uživali.

Sledila je evalvacija našega dela, pospravljanje in odhod.

Zaključek

Učenci so bili v soboto zjutraj videti zadovoljni, kljub temu da jim vstajanje ob 7.00 ni najbolj ustrezalo. Videla sem, da so se stkale nove prijateljske vezi. Kljub zaspanosti smo uspešno izvedli jutranjo telovadbo, ki sta jo vodili dve učenki.

Učenci so ob odhodu opravili analizo dela in zapisali svoja občutja. 15 jih je bilo zelo zadovoljnih, ostali so bili zadovoljni. 10 jih je izjavilo, da smo šli prehitro spat, 12 bi jih druženje podaljšalo še na soboto, 10. so bile najbolj všeč igre vlog v dramatizaciji zgodbe, 12. pa je bilo všeč reševanje nalog v sobi pobega.

Kaj bi spremenili?

V sobi pobega je bilo premalo težkih nalog, nekateri so prehitro rešili vse in drugi so bili le spremljevalci.

Prišli bi malo prej in odšli malo kasneje. Vsi bi se še kdaj udeležili takšne delavnice, nihče ni bil utrujen. Razen učiteljic.

Literatura

Bezić, T. (2006) Individualizirani program vzgojno-izobraževalnega dela za nadarjenega učenca v Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njim. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Ferbežer, Težak in Korez, (2008). Nadarjeni otroci. Radovljica: Didakta d. o. o.

Žagar, D. (2006). Koncept odkrivanja in dela z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli: zakaj tako v Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Ksenja Žmauc: Dejavnosti nadarjenih učencev po branju umetnostnega besedila

OŠ Juršinci

ksenjazmauc@gmail.com

Lektorirala: Jožica Vršič, prof.

Povzetek

Vemo, da branje zgodb ima moč, ki spremeni življenje, ponuja nasvete, krepi um, spodbuja pomnjenje, sklepanje, povezovanje, domišljijo. Vendar ni dovolj zgolj branje. Pomembne so tudi dejavnosti po branju, ki morajo biti pripravljene tako, da glede na prebrano umetnostno besedilo bralca vodijo h globljemu in hkrati k širšemu doživljanju prebranega besedila. Pri teh dejavnostih se bralec mora počutiti svoboden, zato učitelji dejavnosti pripravimo tako, da so učenci sproščeni, da si upajo povedati ali pokazati, kar mislijo in čutijo o prebranem besedilu. Predvsem nadarjenim učencem moramo omogočiti različne oblike svobodnega izražanja, saj le-ti pogosto iščejo drugačne rešitve od ostalih učencev, so včasih zatrti in nemotivirani, ker ne dobijo dovolj dobrega izziva.

Predstavili bomo nekaj dejavnosti nadarjenih učencev, ki jih po branju izvajamo na OŠ Juršinci v višjih razredih:

- Okrogla miza z debato spodbuja bralce k razmišljanju, razvija divergentno mišljenje, omogoča razbijanje okostenelih predsodkov in širjenje obzorja, prav tako pa jih usmerja k sprejemanju drugačnega mnenja.
- Igranje vlog bralce spodbuja k vživljanju v književno osebo, k umetniškemu izražanju in h gledališkim dejavnostim, razvija smisel za humor in empatijo, torej omogoča razvoj umetniških dejavnosti.
- Nadarjeni učenci se radi preizkušajo v pisanju dramskega besedila, preizkusijo se kot režiserji ključnega dogodka.
- Nadaljevanje zgodbe ali sprememba ključnega dogodka daje prosto pot učenčevi nenavadni domišljiji in ustvarjalnosti.
- Aktualizacija prebranega nadarjenim mladim bralcem predstavlja izziv iskanja povezav med svetom umetnostnega besedila in svetom, v katerem živijo sami.

Dejavnosti po branju so nenadomestljiv podaljšek samega branja, ki v mladem bralcu vzpostavi pomembne zaključke glede prebranega besedila in ga usmeri naprej, v prihodnost.

Ključne besede: dejavnosti po branju, igranje vlog, dramsko besedilo, nadaljevanje zgodbe, aktualizacija

Abstract

Reading stories have power which can change our lives, it offers advice, strengthens our mind, stimulates cognitive abilities and deduction, integration and imagination. Unfortunately, reading is not enough. Carefully choosing post reading activities means choosing such which lead a reader to a deeper comprehension and to a broader experience of the read. The teacher prepares the activities in which the students feel free to express their opinions openly and dare to show what they feel or think. Especially the talented students have to be enabled to express their thoughts

freely in different ways, since they usually look for other solutions. Sometimes they feel frustrated and unmotivated for not getting a proper challenge.

Below there is a list of the activities for the talented students carried out at Juršinci Primary School with higher grades:

- A round table debate encourages readers to thinking, develops divergent mind-set, enables stagnant prejudices to be shattered and enables broadening one's horizons. It also allows them to accept different opinions.
- Through role-playing the readers are encouraged of becoming a literary person, it stimulates literary expressions and theatre activities, develops sense of humour and empathy. Nevertheless, it is a development of artistic work.
- The talented students like to take part in writing literary text. They become stage managers of an essential event.
- Continuation of a story or changing an essential event gives students a free way to imagination and creativeness.
- For young readers the actualization of the read is a challenge of finding connections between the world of literary text and their own world.

The post reading activities are irreplaceable extension of reading itself, which offers crucial conclusions about the read and guides a young reader further, to future.

Key words: post reading activities, role play, literary text, continuation of a story, actualization

Uvod

Sodobno načrtovanje književnega pouka temelji na dveh temeljih; prvi temelj je umetnostno besedilo, drugi pa učenec. Saksida (2008) poudarja pomen komunikacije med učenci samimi in med učenci in predmetom obravnave (umetnostno besedilo v našem primeru). Vsak udeleženec v pogovoru vpliva na druge s svojimi značilnostmi razmišljanja, govora, čustvovanja, s svojim znanjem in s spretnostmi. Tudi po načelih formativnega spremljanja učitelj pri načrtovanju pouka izhaja iz znanja učenca, prav tako pa učenec sodeluje pri oblikovanju ciljev, torej je v ospredju učenec (Formativno spremljanje v podporo učenju, 2016). Tudi inkluzivna ali vključujoča šola postavlja v ospredje učenca kot posameznika z željo, da bi vsak učenec prejel od pouka čim več znanja. Čeprav se inkluzija ukvarja predvsem s prilagajanjem okolja otrokom s posebnimi potrebami, v svojih načelih, da se je potrebno prilagoditi vsakemu učencu posebej, zajema prav vse učence, tudi tiste, ki zmorejo več, torej nadarjene. Od učitelja takšen pristop zahteva veliko priprav, vendar je za svoj trud poplačan s tem, da so učenci pri pouku dejavni, izvorni, radovedni, razmišljujoči in ustvarjalni. Pri tem je pomembno, da učence sicer opazuje, usmerja in vodi, a jim dovoli povedati svoje mnenje, pri čemer vztraja, da učenec svoje mnenje tudi pojasni. V članku se

bomo osredotočili na dejavnosti nadarjenih učencev po branju umetnostnega besedila. Nadarjenim učencem morajo biti naloge po branju postavljene kot izziv, da o besedilu razmišljajo (višja raven), torej ne le na ravni razumevanja, znanja in uporabe (nižja raven).

Dejavnosti po branju umetnostnega besedila

Številni sodobni avtorji izpostavljajo pomen dejavnosti po branju pri pouku književnosti. M. Mileva Blažič in B. Krakar Vogel (2013) kot najpomembnejši cilj pouka navajata spodbujanje dejavnega učenčevega stika z literaturo. Uresničevanje tega cilja se doseže z branjem umetnostnih besedil in z dejavnostmi po branju, pri katerih prevladujeta interpretacija ter komunikacija med tremi dejavniki: učencem, učiteljem in književnostjo.

S. Pečjak in A. Gradišar (2012) menita, da so dejavnosti po branju učencu v pomoč, da prebrano besedilo lahko uporabi v skladu s cilji učne ure. Pomembno je, da bralec med branjem sledi vsebini in jo razume, a je to za aktivno uporabo znanja premalo, saj je najpomembnejši del razumevanje, ki se dogaja šele po branju besedila.

Po besedah M. Kerndl (2016) v fazi po branju gre za zmožnost vrednotenja in interpretacije besedila na podlagi celovitega odziva. Učenec v tej fazi veliko razmišlja tudi o lastnem branju. A. Žbogar (2013) navaja, da je pri gradnji lastnega domišljjskega sveta temelj vsega ustvarjalni dialog, kar pomeni, da bralec izkuša nekaj novega in nenavadnega, česar v resnici verjetno nikoli ne bo izkusil. Tudi Saksida (2008) izpostavi, da so izhodišče sodobnega književnega pouka bralčevi subjektivni in spontani odzivi na besedilo. S pogovorom o besedilu, književnosti, o prezrtih sestavinah besedila se bližamo literarnemu doživetju, ki je popolnejše, globlje, bolj prepričljivo in zanimivo.

Branje, razčlenjevanje, ločevanje glavnih in stranskih oseb, spoznavanje zgodbe je le nekaj ciljev, ki jih pridobijo nadarjeni učenci. Pomembneje je, da se vživljajo v književne osebe, se z njimi soočajo, improvizirajo in z vsem tem hkrati spoznavajo sami sebe in odkrivajo svoje nove sposobnosti. Prav tako se razvijajo kot pisci, pretvarjajo, spreminjajo besedilo in ga aktualizirajo. Tako učenci spontano, preko književnih likov, boljše spoznavajo sami sebe. Svoj problem lahko predstavijo v svet književne osebe, na njega pogledajo z distanco in z drugega zornega kota. Od vsebine prebranega besedila, cilja, ki ga učitelj želi doseči, in od sposobnosti učencev je odvisno, katero dejavnost bo učitelj izbral po branju umetnostnega besedila. Nadarjeni učenci v teh dejavnostih veliko pridobijo predvsem zato, ker pogosto iščejo drugačne rešitve od ostalih učencev in ker se lahko svobodneje izražajo, prav tako pa so jim spretno

izbrane dejavnosti lahko tudi velik izziv, kar poveča njihovo motivacijo. V nadaljevanju članka bomo izpostavili nekaj dejavnosti po branju s primeri iz prakse.

Okrogla miza z debato

Po branju umetnostnega besedila učitelji učencem navadno zastavijo vprašanja, ki morajo biti nižje (znanje, razumevanje, uporaba) in višje ravni (analiza, sinteza, vrednotenje), da razvijajo zmožnost samostojnega razmišljanja in sklepanja. Pri nadarjenih učencih je okrogla miza z debato ena od možnosti, s katero vzpodbujamo bralce k razmišljanju, razvijamo divergentno mišljenje, omogočamo razbijanje okostenelih predsodkov in širjenje obzorja, prav tako pa jih usmerjamo k sprejemanju drugačnega mnenja. Debata je pogovor o temi, v kateri se soočata vsaj dve strani, ki skušata prepričati druge. V našem primeru je debata uporabljena kot učna metoda, ki pri učencih vzpodbuja razmišljanje in večšine zagovarjanja lastnega mnenja. V ospredju je proces. Debatne trditve morajo biti jasne, preproste in postavljene tako, da omogočajo argumente tako za kot proti, zato debato v začetku vodi učitelj, nato lahko to vlogo prevzamejo nadarjeni učenci. Prednost debate kot dejavnosti po branju je v tem, da se lahko debatira o vsebini prebranega, o književnih osebah, kakor tudi o vrednotah in dejstvih, pri čemer vsak lahko predstavi različne poglede, ki jih mora argumentirati (pojasniti, razložiti) z dokazi.

Na OŠ Juršinci smo debato izvedli v 6. in 7. razredu kot pripravo na Cankarjevo tekmovanje. Prebrali so knjigo *Avtobus ob treh*, ki jo je napisala Nataša Konc Lorenzutti. Debata se je razvila predvsem v razumevanju obeh najstnikov in njunih družin. Učenci so razmišljali o pomenu prijateljstva, sprejemanja drugih in drugačnih, ustavili pa smo se tudi pri vprašanju boleznih v družini. Razvil se je pogovor o tem, zakaj je naslov knjige *Avtobus ob treh*. S pomočjo debate so se učenci vživeli v različne književne like, predvsem v oba najstnika, razmišljali so njunem ravnanju. V debati se je odprlo veliko novih vprašanj, svet književnih oseb so povezovali in primerjali s svojim. Debatne trditve so bile: *Naslov knjige Avtobus ob treh je primeren. Knjiga govori o prijateljstvu. Uroš je boljši prijatelj kot Tine. Uroš ne sprejme očima, ker je nedorasel. Tineta očetova bolezen zelo prizadene. Uroš in Tine sta ves čas dobra prijatelja. Konec romana je srečen.* Učenci so s pomočjo debate razvijali kritično mišljenje, sposobnosti argumentiranja, večšine javnega nastopanja, iskali so svoje rešitve.

Igranje vlog

Igranje vlog bralce spodbuja k vživljanju v književno osebo, k umetniškemu izražanju in h gledališkim dejavnostim, razvija smisel za humor in empatijo, torej omogoča razvoj umetniških dejavnosti. Poleg miselnih in intelektualnih procesov sta pri metodi igranja vlog v ospredju čustvena in domišljajska dejavnost. Igra vlog se je pokazala kot uspešna metoda po branju, saj so učenci lahko bili v vseh fazah učnega procesa ustvarjalni, dejavni in so se čutili uspešne.

Učenci 6. razreda so zaigrali prizor iz črtice Potolčeni kramoh. V skupini so razmislili, kako sta se počutili obe književni osebi: Voranc in Cencelj. Zaigrali so prizor, pri čemer so bolj kot na besede bili pozorni na telesno izražanje in mimiko obraza. Vloge so tudi zamenjali, tako da so vsi igrali obe književni osebi. Po igranju vlog so zapisali refleksijo, v kateri so izrazili svoje doživetje ob igranju obeh književnih oseb. Igra vlog kot metoda po branju je omogočila učencem poglobljeno razumevanje, svobodno izražanje, ustvarjalnost in je učence spodbujala k razvoju še drugih veščin (npr. primerjanje, vzpostavljanje dvogovora, mišljenje, izražanje s telesom in z obrazno mimiko).

Dramatizacija

Dramatizacija pomeni spreminjanje epskega ali pesniškega besedila v dramsko besedilo. Nadarjeni učenci se preizkušajo v pisanju dramskega besedila, kot režiserji ključnega dogodka. Gledališke dejavnosti učencem omogočajo medsebojno sodelovanje in razvijanje kakovostnih odnosov. V skupini, kjer se učenec dobro počuti, si upa biti ustvarjalen, si upa povedati in pokazati, kako razmišlja, predvsem pa si upa delati napake. Učitelj tako postane nekdo, ki »le« usmerja in svetuje.

Učenci, razdeljeni v skupine, so zapisali dramatizacijo Prešernovega Uvoda h Krstu pri Savici, pri čemer so sledili izvirnemu besedilu. Pozorni so bili na zapis didaskalij, osredotočili so se na Črtomirjev govor. Pogovorili so se o sceni, rekvizitih, kostumih, primernih zvočnih dodatkih in jih zapisali. Ker je nastalo dramsko besedilo, za katerega velja, da je namenjeno uprizoritvi na odru, so svojo dramsko besedilo tudi zaigrali. Nadarjeni učenci so zrežirali svojo dramsko besedilo, določili vloge sošolcem in bdeli nad svojo predstavo. Čeprav so po navodilu morali slediti vsebini, so svojo ustvarjalnost lahko pokazali s samo interpretacijo besedila, z izbiro rekvizitov, glasbe, scenskih dodatkov ... Javnega nastopa učenci v tem primeru niso izvedli, so pa ob slovenskem kulturnem prazniku nastopili z lastno interpretacijo pesmi Apel in čevljar. Najprej so zaigrali prizor po Prešernovih verzih, nato pa so se predstavili z lastno interpretacijo

pesmi, pri čemer so najprej napisali krajše dramsko besedilo, izbrali rekvizite, kostume ... Razmisliti so morali, kako upodobiti starogrškega slikarja in kako čevljarja, kar nekaj časa pa so potrebovali za zamisel, kaj je pravzaprav naslikano na sliki, za katero se je skrnil Apel.

Nadaljevanje zgodbe ali sprememba ključnega dogodka

Nadaljevanje zgodbe ali sprememba ključnega dogodka daje prosto pot učenčevi domišljiji in ustvarjalnosti, nadarjene učence vzpodbuja k procesu urejanja lastnega besedila, načrtovanju besedilne strukture, predvsem pa jih usmerja k izražanju skozi pisano besedo, pri čemer izhajajo iz prebranega umetnostnega besedila. Pisanje nadaljevanja je bolj primerno za besedila, ki nimajo konca, imajo po učenčevem mnenju neprimeren konec ali je konec takšen, da vzpodbuja razmišljanje o tem, kaj se je zgodilo naprej. Izziv postane tudi sprememba ključnega dogodka v umetnostnem besedilu, ki lahko spremeni celotno poročilo. Nekaj primerov: Povodnemu možu preprečijo, da ugrabi Urško; Turjaška Rozamunda se sooči z lepo Lejlo; Črtomir svoje vojake ne vodi v boj. Učenci lahko pišejo tudi drugo literarno vrsto, na primer, da napišejo pesem o Martinu Krpanu po prebranem proznem delu.

Aktualizacija prebranega

Aktualizacija prebranega nadarjenim mladim bralcem predstavlja izziv iskanja povezav med svetom umetnostnega besedila in svetom, v katerem živijo sami, in je pravzaprav prisotna pri večini dejavnosti po branju. Učenci prebrano besedilo prilagodijo svojemu sodobnemu pojmovanju, problematiki. Na nek način oživijo prebrano besedilo.

Po branju umetnostnih besedil, ki so govorila o prijateljstvu (npr. Bogomir Magajna: Ananas, odlomek Seliškarjeve Bratovščine Sinjega galeb) so učenci napisali tvorbeno nalogo, v kateri so primerjali, razmišljali dokazovali prijateljstvo, hkrati pa so napisali tudi, kdaj so se oni izkazali kot prijatelji in kdo je za njih pravi prijatelj. Pomembno je, da učitelj na to zahtevno pisanje tvorbnega besedila učence pripravlja ves čas obravnavanja besedil in v dejavnostih po branju, prav tako pa mora napisati primerno navodilo, ki učenca vodi in vzpodbuja k pisnemu izražanju.

Podoben primer aktualizacije smo izvedli z aktualizacijo Malega princa (Antoine de Saint Exupéry). Nadarjeni učenci so napisali besedilo, v katerem so soočili Malega princa s svojim problemom. Izmislili so si svet (planet), na katerem je pristal osrednji lik. Tako se je Mali princ moral soočiti tudi s sodobnejšimi težavami človeštva, kakor jih vidijo mladostniki. Navajamo nekaj primerov, ki so si jih izmislili učenci: kadilec, s telefonom zasvojen učenec, piflar,

zaljubljenec in ljubosumnež odkrivata pogled najstnikov na obe čustvi, ekolog se sooča s problemi onesnaževanja, športnik je lik, ki razkriva željo najstnikov po občudovanju.

Zaključek

Pomembno je, da nadarjeni učenci poustvarjajo znana književna dela, jih posnemajo, se držijo rdeče niti dela, hkrati pa aktualizirajo in kreirajo svet, kakor ga doživljajo in vidijo sami. Učencem moramo dati možnost, da se poglobijo v vsebino besedila, da povejo, kako ga razumejo in kako se dotika njihovih misli in čustev. Pustiti jim moramo svobodo, da si upajo razmišljati in ustvarjati po svoje. Z dejavnostmi po branju nadarjeni učenci spoznavajo svet književnih junakov, bogatijo svoj notranji svet in razmišljajo (govorijo, pišejo, debatirajo) o njem.

Literatura

Blažič, M. (2011). *Branja mladinske književnosti: izbor člankov in razprav*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Bratec, L. (2017). *Učiteljevo postavljanje vprašanj po branju književnega dela* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Holcar Braunauer A., Bizjak C., Cotič Pajntar J., Borsner M., Eržen V., Kerin M., Komljac N., Kregar S., Margan U., Novak L., Rutar Ilc Z., Zajc S., Zore N. (2016) *Formativno spremljanje v podporo učenju*. Ljubljana: Zavod republike za šolstvo.

Blažič, M. M. in Krakar - Vogel, B. (2013). *Sistemska didaktika književnosti v teoriji in praksi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Bolko, S. (2014). *Komunikacijski model za poučevanje književnosti – učiteljeva vloga v fazi šolske interpretacije besedila*. (Diplomsko delo). Koper: Pedagoška fakulteta.

Kerndl, M. (2016). *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. Murska Sobota: BoMa.

Pečjak, S. in Gradišar, A. (2012). *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Saksida, I. (2008). *Poti in razpotja didaktike književnosti*. Mengeš: Izolit.

Žbogar, A. (2013). *Iz didaktike slovenščine*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.

Mateja Žerjav: Soudeležnost nadarjenih učencev pri pripravi in izvedbi dnevov dejavnosti

OŠ Lovrenc na Pohorju

mzerjav@oslovrenc.si

Lektorirala: Mateja Žerjav

Povzetek

Dnevi dejavnosti so tisti del obveznega programa osnovne šole, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja. V sklopu kulturnega dneva se nam ponuja več vsebin, med njimi tudi literarna ekskurzija in dejavnosti v povezavi s spoznavanjem kulturne dediščine. Kulturni dan je tudi priložnost za nadarjene učence, da so aktivno soudeleženi pri načrtovanju, pripravi, izvedbi in vrednotenju učnih dejavnosti.

V prispevku predstavim dva primera iz prakse, kako so nadarjeni učenci soustvarili dneva dejavnosti; literarno ekskurzijo na Dolenjsko in delavnico s področja kulturne dediščine kraja. Ker je glas učenca pomemben, so bili kot enakovreden partner vključeni že v načrtovanje in pripravo, tako so bile upoštevane želje in pomisleki učencev, posledično se je povečala njihova motivacija. Kot zelo uspešna se je izkazala metoda, kjer so učenci prevzeli vlogo učitelja, svoje sošolce so s pomočjo različnih dejavnosti in nalog pripravil na kulturni dan, razmislili o njihovi aktivni vključenosti v izvedbo samega dneva, opravili dejavnosti po izvedenem dnevu, sodelovali so pri evalvaciji. Nadarjeni učenci so se izkazali z visoko stopnjo ustvarjalnosti, zavzetosti, odgovornosti za svoje znanje in znanje sošolcev ter z izvirnimi idejami.

Ključne besede: kulturni dan, glas učenca, soudeležnost nadarjenih učencev, učenec v vlogi učitelja, ustvarjalnost

Abstract

Extracurricular activities are part of the obligatory elementary school program, which interacts with disciplines and subject areas. As a part of the cultural day, we offer more contents, including literary excursion and activities related to learning about the cultural heritage. A cultural day is also an opportunity for talented students to be actively involved in the planning, preparation, implementation and evaluation of learning activities.

In the contribution, I'm presenting two examples from the practice, how talented students co-created an extracurricular activity, a literary excursion to Dolenjska and a workshop in the field of cultural heritage of the place. Because the student's voice is important, they were already involved in planning and preparation as an equal partner, so the wishes and concerns of the students were taken into account, and consequently their motivation increased. As a very successful method has been proven, where the students took over the role of a teacher, and prepared various activities and tasks for their classmates on the cultural day. They also thought about their active involvement in the implementation of the day, carried out the activities after the day and participated in the evaluation. Talented students demonstrated a high level of creativity, commitment, responsibility for their knowledge and knowledge of classmates, as well as with their original ideas.

Key words: cultural day, student's voice, participation of talented students, a student in the role of a teacher, creativity

Uvod

Starogrški filozof Heraklit je trdil, da se vse stvari neprestano spreminjajo, da vse teče, nič ne miruje. Edina stalna stvar v univerzumu je spremenljivost, ta večna modrost velja tudi za šolo in šolski sistem. Veliko časa je preteklo od prvih samostanskih šol na Slovenskem, ki so bile precej drugačne od kasnejših protestantskih šol. Te so se razlikovale od šol v času razsvetljenstva, ko je cesarica Marija Terezija uzakonila splošno šolsko obveznost v avstrijskih deželah in s tem tudi na Slovenskem, ta je izhajala iz stališča, da je vzgoja mladine obojega spola najvažnejši temelj resnične blaginje narodov. Učna načela in metode so se skozi desetletja spreminjala in prav je tako, saj so se spreminjale generacije učencev, ki bi jim naj šolski sistem v največji možni meri ustrezal in se jim prilagajal. Žal vsi šolski sistemi niso vedno v središče postavljali učenca, ker so na njih vplivali drugi, zunanji dejavniki. In kako je s sodobno šolo na Slovenskem?

Vsaka šola si mora postaviti temeljni cilj, da učencem ponudi čim boljše in čim kvalitetnejše znanje. To ne pomeni kopičenje znanja, do katerih so prišli drugi, saj so učenci že preveč obremenjeni z različnimi podatki, ki jih kasneje pozabijo. Zato je v današnjih osnovnih šolah pomembno, da učenci znanje pridobijo iz lastnih izkušenj, da informacije samostojno poiščejo in da se z uporabo veščin, strategij in postopkov srečujejo z reševanjem problemov, ki jih bodo doletele v kasnejšem življenju. (Plut Pregelj, 2004)

Ni dolgo tega, ko smo živeli v času, ki je povečeval enakost na vseh področjih. Nihče naj ne bi imel več in ne manj, za vse naj bo enako in tudi šolski sistem polpretekle zgodovine je tako obravnaval učence. Sodobna šola je sprevidela, da to ne pelje naprej in da so učenci zelo različni, zato tudi učenje in poučevanje ne more biti enako za vse. Uveljavila se je diferenciacija, individualizacija, personalizacija, v šolah imamo otroke s posebnimi potrebami in nadarjene otroke.

Nadarjene otroke je težko zaobjeti v enotni definiciji, saj niso homogena skupina, ampak se nadarjenost kaže v različnih oblikah in obsegih. Definicije pa so si enotne v tem, da nadarjeni učenci poleg običajnih učnih programov potrebujejo tudi njim prilagojen pouk in dejavnosti, da bi lahko razvijali svoje sposobnosti. (Koncept, 1999)

V obvezni program osnovne šole spadajo tudi dnevi dejavnosti, ki medpredmetno povezujejo discipline in predmetna področja. Glede na Koncept je nadarjenim otrokom potrebno prilagajati tudi dneve dejavnosti, ki so lahko odlična priložnost za razvijanje njihovih talentov in sposobnosti. Kot najustreznejši pristop k učenju in poučevanju se kaže izkustveno učenje.

Čeprav je v najširšem pomenu učenje izkustveno, se je izraz izkustveno učenje v strokovni literaturi v zadnjih desetletjih uporabljal kot odgovor na simbolično znanje, ki je zasnovano na knjigah in predavanjih. Izkustveno učenje je povezava teorije, prakse, lastne izkušnje in akcija. Izkušnje so definirane kot »zaznave in doživetja, predelani v celovitem procesu osvajanja ob pomoči simboličnih oblik; na podlagi te predelave se pri posamezniku utrdijo v nove vzorce razumevanja in ravnanja in se izrazijo v stališčih posameznika«. (Marentič Požarnik, 2000)

Pri tem učenju igra glavno in osrednjo vlogo osebna izkušnja, ki jo učenec poveže z lastnim znanjem. Poglavitna ideja izkustvenega učenja je, da se posameznik najbolje nauči stvari, če jih sam preizkuša in je aktiven.

Kulturni dnevi

Dnevi dejavnosti omogočajo veliko stopnjo aktivnosti učencev, vzpodbujajo ustvarjalnost in samostojnost, razvijajo spretnosti in medsebojno sodelovanje učenk in učencev, velikokrat so odziv na aktualne dogodke v ožjem in širšem družbenem okolju. Na teh dnevih so učenci redko pasivni opazovalci, ampak aktivni ustvarjalci pouka, še posebej nadarjeni učenci. Na literarni delavnici ali ekskurziji tako sami vprašujejo, odkrivajo, oblikujejo in ustvarjajo, nastopajo z recitacijami, igrami, doživljajo v avtentičnem okolju ... Že samo okolje je velikokrat dovolj velika vzpodbuda, ki sproži v učencih zanimanje in prebudi miselne in druge aktivnosti.

Za staro šolo je bilo tipično dolgočasje, medtem ko imajo v sodobni šoli učenci več pravice do doživljanja in čustvovanja. Pouk čedalje bolj spremljajo igre, obiski gledališča, bivanje v naravi ... in ekskurzije. Dnevi dejavnosti dajejo pogoje, da učenci čim bolj neprisiljeno in pristno izpovedujejo svoje doživljaje in ideje. (Žagar, 1996)

Dneve dejavnosti ureja Koncept dni dejavnosti, ki sta ga leta 1998 sprejela Nacionalni kurikulumni svet in Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. Dnevi dejavnosti potekajo po letnem delovnem načrtu šole, ki določa njihovo vsebino in organizacijsko izvedbo. Posamezni dnevi dejavnosti večinoma trajajo pet pedagoških ur. Čez celo šolsko leto naštejemo petnajst dni dejavnosti od sto enaindevetdesetih dni pouka. V šolah

izvajamo športne, kulturne, naravoslovne in tehniške dneve dejavnosti. (Koncept dni dejavnosti, 1998)

Kot nam že ime pove, je kulturni dan povezan s kulturo. Lahko jih preživljamo v šoli (predstave, delavnice), na terenu (ekskurzija), v gledališču, kinu ... Na kulturnih dnevih učenci spoznajo različna jezikovna, družboslovna in umetnostna področja, zato so še posebej zanimivi za nadarjene učence na področjih kreativnega mišljenja, vodenja in vizualne ter izvajalske (performing) umetnosti.

Kulturni dan lahko preživljamo na različne načine. Koncept dni dejavnosti navaja naslednje vsebine: srečanja z umetnikom, kulturnim delavcem ali družboslovcem na šoli, ogled zgodovinskih spominskih krajev, kulturnih spomenikov ter naravnih in kulturnih znamenitosti, posebej rojstnih krajev osrednjih slovenskih književnih, glasbenih in likovnih ustvarjalcev, obisk filmskega ali dramskega gledališča oziroma kulturno-umetniške ustanove, ogled ali priprava razstave, dejavnosti v povezavi z naravno in kulturno dediščino, pisanje umetnostnih in neumetnostnih besedil, tematsko ustvarjanje likovnih del, izvedba literarnega natečaja, priprava šolskega glasila, koncert šolskih glasbenih skupin in predstavitev dejavnosti glasbene šole, priprava dneva šole, proslav, prireditve za starše ter praznovanje državnih praznikov, oblikovanje lutkovnega gledališča, radijske igre in seznanitev z elementi gledališke uprizoritve. (Koncept dni dejavnosti, 1998)

Dediščina našega kraja

Leto 2018 je bilo evropsko leto kulturne dediščine, v katerem so širom po Evropi potekali najrazličnejši dogodki. Poglavitni namen ELKD je bil krepitev zanimanja za kulturno dediščino v javnosti, še posebej pri otrocih in mladih. Praznovanju se je pridružila tudi naša šola, v sklopu le-tega smo 4. oktobra 2018 pripravili kulturni dan Dediščina našega kraja. Učenci od 6. do 9. razreda so dan preživeli v šestih različnih delavnicah. Ker je vsaka delavnica trajala eno šolsko uro, so jih po lastnem interesu izbrali pet. Učenci so bili tako v vsaki delavnici heterogena skupina od šestošolcev do devetošolcev. Izbirali so lahko med naslednjimi delavnicami: Lovrenško narečje, Pripovedka o Jezerniku, Zapojmo in zaigrajmo, Zaplešimo po domače, Igrajmo se kot včasih, Gradimo lovrenške znamenitosti. Delavnice so organizirali in izvedli učitelji, eno pa so pripravile in izvedle tri nadarjene devetošolke. Izbrale so pripovedko o Jezerniku, saj so menile, da kulturna dediščina niso le stari zidovi in razbite črepinje, ampak tudi žlahtne pripovedi babic in dedkov. Cilj delavnice je bil, da bi se učenci zavedali pomena ohranjanja nesnovne kulturne dediščine kraja, da bi slišali pripovedko v čim bolj avtentičnem

okolju in da bi izkušnja slonela na pogovoru o sporočilnosti in aktualnosti predvsem za domači kraj. Izkušnjo so nadgradile z igro vlog in tvorbo besedila v dvojicah.

Jezernik je lovrenška razlagalna pripovedka, ki pripoveduje o pohlepni Jeri in njenem možu Smodivniku, ki sta zaradi denarja posekala drevesa in s tem razhudila povodnega moža Jezernika. Ta je od silnega besa jezersko vodovje z Rogle poslal na domove pokvarjenih ljudi, ki niso spoštovali narave in so jo uničevali. Njihov konec je bil tragičen, a ne krivičen, od velikega pohorskega jezera pa so ostala samo še majhna okenca, ki jih danes poznamo pod imenom Lovrenška jezera. Jezernika od tega dne nihče več ni videl. Pripovedko je po pripovedi leta 1986 zapisal Drago Vresnik. Devetošolke so pripovedko najprej same prebrale in se pogovorile o njej, nato so zapisale cilje delavnice in vsebinski ter časovni načrt. Najbolj avtentično okolje, kjer bi lahko učenci doživeli pripovedko, so seveda Lovrenška jezera, ker pa je bil dan dejavnosti načrtovan na šoli, so se učenke odločile, da bodo književni prostor pričarale kar v razredu. Mize in stole so prekrile z zelenim in rjavim blagom in tako pričarale gozd. Na tla so položile blazine, ki so služile kot sedeži za poslušalce. Pred vrata v razred so namestile modro prosojno tkanino, da je vstopajoči dobil občutek, da skozi slap vstopa v pravljlično deželo. Poskrbele so tudi za glasbeno podlago, ves čas se je vrtela pridušena glasba gozda, ptičjega petja in šumenja potoka. Nadarjene devetošolke so se preoblekle v pohorske vile in so učence povabile na sedeže. Nato so izmenjaje brale pripovedko, na i-tabli se je vrtela projekcija z ilustracijami, ki jih je narisala sošolka, devetošolka, ki je nadarjena na likovnem področju. Po prebrani zgodbi so učenke vodile pogovor o upravičenosti kazni, učenci so tudi označili glavne književne junake in antijunake. V naslednji dejavnosti so se učenci razdelili v dvojice in v nekaj povedih napisali, kaj pa Jezernik počne danes. Nastali so zelo zabavni sestavki, ki so jih devetošolke pritrdile na tablo. Vse so prebrale, nato pa so učenci izbrali najbolj izvirnega in duhovitega. Ta je prejel nagrado, podobico Jezernika, ki ga je prav tako narisala že omenjena, likovno nadarjena devetošolka. Za konec delavnice so se učenci preoblekli v književne like iz Jezernika – vile, škopjenke, Možuha, povodnega moža, kmeta Smodivnika ali njegovo lakomno ženo Jero. Tudi preobleke – različne kose oblačil, blaga, lasulje – so jim pripravile devetošolke, učenci pa so se preoblekli po lastni zamisli in navdihu. Vsako skupino pravljličnih bitij so fotografirale, sestavke z naslovom Kaj počne Jezernik danes so natipkale in uredile in nato skupaj s fotografijami objavile v šolskem časopisu Zvite novice. Nagrado so podelile tudi najbolje preoblečenemu učencu. Delavnico so petkrat ponovile, ob koncu dneva pa so dejavnosti skupaj z učiteljico tudi evalvirale. Ugotovile so, da je delavnica izvrstno uspela, učenci so zapolnili mesta vseh petih ponovitev in še so se našli takšni, ki bi želeli sodelovati,

pa so bila mesta že popolnena. S sodelovanjem ni bilo težav, razen enega učenca so se vsi preoblekli in v tem neizmerno uživali. Pripovedko so poslušali z velikim zanimanjem, bolj pozorno, kot če bi jo brala učiteljica. S sestavki so se trudili, saj niso želeli razočarati svojih sošolk, ki so se za delavnico tako potrudile. Ob koncu dneva so bile nadarjene devetošolke, ustvarjalke delavnice, izmučene, skoraj brez glasu, ampak zelo zadovoljne.

Dolenjska kul tura

Vsi kulturni dnevi so zanimivi, najlepše pa je, ko se učenci odpravijo na pot in obišejo rojstne hiše ali spominske sobe slovenskih književnikov in si ogledajo kulturne znamenitosti. Literarna ekskurzija je na naši šoli težko pričakovan dogodek in nihče si ne želi, da bi jo zamudil. Nanjo se učenci pripravljajo kar nekaj časa pred odhodom; spoznavajo življenje in delo besednega umetnika, katerega rojstno hišo oz. spominsko sobo želimo obiskati, berejo njegova dela in poustvarjajo. 10. oktobra 2018 so se šesto- in sedmošolci odpravili na Dolenjsko kul turo, obiskali so Jurčičevo Muljavo, samostan Stična in Trubarjevo domačijo. Dan dejavnosti je skupaj z učiteljico pripravila nadarjena sedmošolka. Ker je priprava na literarno ekskurzijo zelo pomembna, je sedmošolka najprej pripravila predstavitev poti, življenja in dela Josipa Jurčiča, Primoža Trubarja in stiških menihov. S podporo drsnic je govorno nastopila v 6. in 7. razredu, posebni poudarek pa je namenila tudi bontonu na ekskurziji. Da bi bili učenci čim bolj aktivni, je za vsakega pripravila kratek sestavek na temo ekskurzije, ki so ga učenci prebrali na avtobusu. Pred odhodom je nadarjena sedmošolka z učenci vadila branje, opozarjala jih je na glasnost, tempo, intonacijo, doživetost. Pripravila je tudi prizor iz Jurčičevega Desetega brata, ki so ga učenci zaigrali na Jurčičevi domačiji. Sama je izbrala igralce in z njimi vadila. Po prihodu z literarne ekskurzije so učenci vtise strnili v besedilu, ki so ga v računalniški učilnici natipkali in uredili. Nadarjena sedmošolka jih je zbrala, skupaj z učiteljico popravila slogovne in pravopisne napake, prispevke opremila s fotografijami in jih objavila v šolskem časopisu Zvite novice. Druga ura slovenščine po vrnitvi z Dolenjske je bila namenjena reševanju učnega lista, ki ga je sestavila nadarjena sedmošolka. Z njegovo pomočjo so učenci utrdili znanje, ki je bilo zastavljeno v ciljnih literarne ekskurzije. Sedmošolka je sošolcem odgovore popravila, ovrednotila in jim napisala povratno informacijo. Obe uri slovenščine po vrnitvi je bila postavljena v vlogo učitelja. Učenci so v dejavnostih literarne ekskurzije zavzeto sodelovali, toliko bolj, ker jih je pripravila njihova sošolka, tudi z »novo« učiteljico so bili sila zadovoljni.

Zaključek

V obvezni program osnovne šole spadajo tudi dnevi dejavnosti in nadarjenim otrokom je potrebno prilagajati tudi dneve dejavnosti, ki so lahko odlična priložnost za razvijanje njihovih talentov in sposobnosti. Kulturni dan lahko med drugim izvedemo v obliki delavnic, ki krepijo zanimanje za kulturno dediščino, ali pa se podamo na literarno ekskurzijo. V sodobni šoli želimo aktivne učence, ki niso le prejemniki učnih vsebin, ampak njihovi ustvarjalci. Ker je glas učenca pomemben, je prav, da kulturne dneve skupaj z učitelji načrtujejo, izvajajo in evalvirajo učenci, še posebej nadarjeni učenci na področjih kreativnega mišljenja, vodenja in umetnosti.

Literatura

Koncept: Dnevi dejavnosti. (1998). Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Dnevi_dejavnosti.pdf

Koncept: Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni osnovni šoli. (1999). Pridobljeno s http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Odkrivanje_in_delo_z_nadarjenimi_ucenci.pdf

Marentič Požarnik B., (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.

Plut Pregelj L., (2004). *Konstruktivistične teorije znanja in šolska reforma: učitelj v vlogi učenca. Konstruktivizem v šoli in izobraževanje učiteljev*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.

Žagar F., (1996). *Didaktika slovenskega jezika*. Maribor: Založba Obzorja.

Jasmina Žel: Nadarjeni in astronomija

OŠ Ljudski vrt Ptuj

jasmina.zel@os-ljudskivrptuj.si

Lektorirala: Tatjana Šmigoc, prof. slovenščine in matematike

Izveček

Astronomija je ena izmed najstarejših znanosti. Že od nekdaj se je človek oziral na nebo, se čudil, spraševal, postavljala različne hipoteze o zvezdah in vesolju ter se poskušal ponoči orientirati s pomočjo zvezd. V osnovni šoli se učenci z astronomijo srečajo pri nekaj urah geografije in fizike. Tisti, ki izkazujejo posebno zanimanje in nadarjenost za to znanost, se lahko udeležijo izbirnega predmeta ali interesne dejavnosti.

V prispevku so opisane različne dejavnosti, s katerimi se nadarjeni in vedoželjni učenci srečajo na naši šoli. Učenci se vključujejo v astronomske dejavnosti glede na lasten interes. Poleg interesne dejavnosti in izbirnega predmeta izvajam tudi nekaj ur dela z nadarjenimi učenci. Te ure obsegajo delavnice, opazovanja in priprave na tekmovanje iz znanja astronomije.

Predstavila sem dve delavnici, kjer so učenci izdelali ozvezdja. Na prvi delavnici so jih izdelali na papir, na drugi pa so prenesli zvezdno karto in ozvezdja na dežnik. Poudarila sem tudi delo z učenci, ki tekmujejo na tekmovanju iz znanja astronomije. Na tekmovanjih so dosegli odlične rezultate, saj so postali državni prvaki ter osvojili druga in tretja mesta. Dve leti zapored sta se učenec in učenka uvrstila na mednarodno astronomsko tekmovanje. Po zaključku osnovne šole se nadaljujeta njihovo delovanje in zanimanje na področju astronomije različno, saj v srednjih šolah le redko zasledimo astronomske vsebine.

Ključne besede: nadarjeni, astronomija, zvezde, ozvezdja, zvezdne karte, astronomska tekmovanja

Talented Students and Astronomy

Abstract

Astronomy is one of the oldest sciences. Since ancient times, humans have looked into the sky and wondered, they set various hypotheses about stars and the universe and tried to orient with the help of stars at night. In primary school, students get in touch with astronomy only in a small number of geography and physics lessons. Students who show special interest and talent for this science can participate in the elective course or extracurricular activities.

The thesis describes various activities which gifted and curious students get in contact with at our school. Students participate in astrological activities according to their own interest. In addition to extracurricular

activities and elective courses, I also spend a few hours teaching gifted students. These lessons are in form of workshops, observations and preparation for astronomy competitions.

The thesis presents two workshops where students built constellations. In the first workshop, they built them on paper; in the second workshop, they transferred the star map and constellations onto an umbrella. The thesis also emphasizes classes with children who participate in astronomy competitions. They have achieved excellent results becoming national champions and taking second and third place. Two students qualified in an international astronomy competition two years in a row. After finishing primary school, they continue their work and interest in the field of astronomy differently due to the fact that secondary schools rarely provide astronomical subjects.

Key Words: gifted students, astronomy, stars, constellations, star charts, astronomy competitions

Uvod

V svetu ne obstaja enotna definicija nadarjenosti. Marsikdo zamenjuje nadarjenost s talentom in inteligentnostjo. Mnogokrat je uporabljena definicija iz ameriškega Zakona o izobraževanju nadarjenih iz leta 1978 (Travers idr., 1993). Definicija poudarja, da med nadarjene oz. talentirane štejemo tiste otroke z dejansko visokimi dosežki, hkrati pa tudi tiste s potencialnimi zmožnostmi za take dosežke na naslednjih področjih:

- splošna intelektualna sposobnost,
- specifična akademska (šolska) zmožnost,
- kreativno ali produktivno mišljenje,
- sposobnost vodenja,
- sposobnost za vizualne in t. i. izvajalske (angl. performing) umetnosti.

V Sloveniji smo opredelili in definirali nadarjene učence v Zakonu o osnovni šoli iz leta 1996 (Bezić idr., 2006). Na naši šoli izvedemo postopek evidentiranja in identifikacije nadarjenih učencev v 4. razredu. Posamezni učitelji lahko podajo predlog za postopek identificiranja nadarjenih tudi v kasnejših letih šolanja, predvsem na podlagi izjemnih dosežkov na različnih področjih. Kljub vsemu se zgodi, da katerega učenca ne prepoznamo kot nadarjenega na intelektualnem, ustvarjalnem, specifično akademskem, vodstvenem ali umetniškem področju, pa vendar kaže izjemen interes, vedoželjnost in ogromno znanja na posameznem predmetnem področju. Zato se mi dogaja, da učenci sicer niso nadarjeni, vendar so na področju astronomije izjemni in dosegajo odlične rezultate.

V prispevku sem opisala svoje delo z nadarjenimi in vedoželjnimi učenci na področju astronomije. Učenci se na šoli vključujejo v različne dejavnosti, ki jih organiziramo v

okviru dela z nadarjenimi: interesno dejavnost astronomija, ustvarjalne delavnice, sobotne šole, astronomske popoldneve in večere ter tekmovanja v znanju, obiskujejo pa lahko tudi izbirni predmet astronomija v tretji triadi osnovne šole. Podrobneje sem predstavila dve delavnici, kjer so učenci izdelali ozvezdja. Poudarila sem tudi delo z učenci, ki tekmujejo na tekmovanju iz znanja astronomije, in predstavila nekaj ugotovitev o tem, kako se nadaljujeta delovanje in zanimanje naših najuspešnejših učencev na področju astronomije po zaključku osnovne šole.

Interesna dejavnost

Učenci se lahko v okviru razširjenega programa vključujejo v različne interesne dejavnosti glede na lastno zanimanje. Pri urah interesne dejavnosti učenci oblikujejo in odkrivajo ter razvijajo lastne interese. Na šoli z letnim delovnim načrtom določimo, med katerimi interesnimi dejavnostmi z različnih področij lahko učenci izbirajo. Trudimo se, da je ponudba čim bolj raznolika, da bi se lahko vsak učenec vključil v najmanj eno interesno dejavnost. Interesno dejavnost astronomija na šoli vodim od šolskega leta 2012/2013. V interesno dejavnost se vključujejo učenci 7., 8. in 9. razreda. Pri urah interesne dejavnosti posvečam največ pozornosti pripravam učencev na tekmovanja iz znanja astronomije. Izvedem tudi opazovanje s teleskopom in daljnogledom ter jih naučim orientiranja na nočnem nebu s pomočjo zvezdnih kart in brez njih, veliko pa se tudi pogovarjamo o aktualnih dogodkih s področja astronomije.

Individualno delo z nadarjenimi

Individualno delo z nadarjenimi in vedoželjnimi učenci izvajam pri predmetih fizika in astronomija. Vključujejo se učenci 7., 8. in 9. razredov, ki jih ta predmeta še posebej zanimata, ter tudi vsi tisti učenci, ki želijo pridobiti dodatna in poglobljena znanja s področja fizike in astronomije. Pri tem uporabljам naslednje oblike in metode dela:

- samostojno iskanje informacij,
- raziskovalno delo, projektno delo,
- eksperimentalno delo,
- astronomske opazovanje,
- reševanje zahtevnejši fizikalnih in astronomskih nalog ter problemov z različnih tekmovanj.

Delo poteka kot:

- astronomski popoldnevi oz. večeri (ob lepem vremenu opazujejo Sonce, izvedem različne delavnice, na katerih se medpredmetno povezujejo predmeti matematika, kemija, geografija, zgodovina in likovna umetnost, opazujejo večerno nebo s prostim očesom in teleskopom),
- sobotna šola (odpravijo se na različne kraje v Sloveniji ali v tujini, kjer si ogledajo naravne in kulturne znamenitosti ali obišejo galerije, muzeje ipd.; do zdaj so si ogledali v Strehovcih Sončni sistem v merilu, v Zagrebu Tehniški muzej in planetarij, v Ljubljani pa Slovenski šolski muzej, sodelovali so pri uri fizik; tudi v okviru sobotnih šol se poveže medpredmetno več različnih vsebin),
- priprava na tekmovanja iz znanja astronomije,
- individualni pogovori in individualno delo z učenci.

Zvezde in ozvezdja

S pojmom astronomija se učenci v osnovni šoli srečajo pri geografiji, naravoslovju in fiziki. Večina udeležencev astronomskih delavnic je vedela, kdaj je nek vesoljski objekt zvezda. Večje težave so imeli pri ozvezdjih in njihovem poimenovanju. Pred izvedbo delavnice sem učencem razložila osnove o zvezdah in ozvezdjih.

Zvezde so žareča, plinasta telesa z zelo veliko maso. Ker v njihovih jedrih potekajo jedrske reakcije (zlivanje jeder oz. fuzija), vidimo njihov sij. Zvezde oddajajo energijo, ki jo na Zemlji vidimo kot svetlobo in čutimo kot toploto. Seveda govorimo o naši najbližji zvezdi, Soncu. Sonce je edina zvezda, ki jo vidimo na nebu podnevi. Zvezde na nočnem nebu vidimo kot svetle točke, ki zaradi vpliva naše atmosfere migetajo. Soncu najbližja zvezda je Proksima Kentavra, ki je oddaljena 4,2 svetlobnega leta. Zvezde se združujejo v ozvezdja, ta pa v galaksije. Naša galaksija se imenuje Rimska cesta in vsebuje približno 200–400 milijard zvezd. Ozvezdje je del neba s pripadajočo skupino zvezd, ki so različno oddaljene od nas in jih mi samo projiciramo na nebo (Prosen, 1999). Prve zapise o popisu ozvezdij najdemo pri starih Grkih, ki so poznali 48 ozvezdij. Poimenovali so jih po imenih junakov, živali in drugih stvari iz njihovega bajeslovja. Kasneje najdemo različna združevanja zvezd v ozvezdja in njihova poimenovanja. Danes je celotno nebo, severno in južno, razdeljeno na 88 ozvezdij, ki jih je leta 1922 določila Mednarodna astronomska zveza. Ozvezdja preučujemo s pomočjo različnih zvezdnih kart, ki so navadno zbrane v zvezdnih atlasih. Pomagamo si lahko tudi z vrtljivimi zvezdnimi kartami, v novejšem času pa tudi z računalniškimi programi in aplikacijami za pametne telefone. Na zvezdnih kartah

so zvezde posameznega ozvezdja označene s črkami grške abecede (od alfe dalje). Alfa pomeni najsvetlejšo zvezdo v posameznem ozvezdju, beta drugo najsvetlejšo in tako dalje. Najsvetlejša zvezda na našem nočnem nebu je Sirij v ozvezdju Velikega psa – Alfa Velikega psa.

Astronomska delavnica – izdelava ozvezdja

Astronomske delavnice izvajam običajno v okviru astronomskih popoldnevov in večerov. Učenci so o teh dejavnostih obveščeni vnaprej in se lahko na delavnice pred tem tudi pripravijo. Na prvi delavnici izdelave makete ozvezdja so morali učenci izbrati ozvezdje iz nabora ozvezdij, ki sem jih pripravila na manjših lističih (Juričić, 2013). Ozvezdja so bila različno zahtevna za izdelavo. Zahtevnejša ozvezdja so imela večje število zvezd in zahtevnejšo obliko. Učenci so morali najprej natančno izmeriti razdalje med posameznimi zvezdami in kote med posameznimi veznimi črtami. Meritve so si zapisovali in jih nato smiselno preračunali ter jih prenesli v ustreznem merilu na črn, trši papir. Pri tem so morali upoštevati matematične zakonitosti razmerij in povečevanja likov. Na listu so si označili točke, kamor so nato prilepili polovičke kroglic iz stiropora. Za večje in svetlejšje zvezde so prilepili večje kroglice. Točke so nato povezali s črtami, da je nastala maketa ozvezdja. Ob najsvetlejših zvezdah so tudi zapisali njihova imena. Ker veliko imen ozvezdij izhaja iz grške mitologije, smo izdelavo ozvezdij popestrili z branjem mitoloških zgodb o nastanku ozvezdij (Prosen in Prosen, 2002).

Na drugi delavnici izdelave ozvezdij so učenci ozvezdja v merilu prenesli na črn dežnik (Szomi Kralj, 2008). Najprej so severno nebesno karto povečali in prenesli na papir. Nato so zvezdno karto razrezali na več manjših krožnih izsekov, jih oštevilčili in ponovno povečevali na največjo možno povečavo. Krožne izseke so ponovno sestavili in pritrdili na dežnik ter si z bucikami označevali položaje zvezd. Nato so s pisali povezali zvezde v ozvezdja. Ko so zavrteli dežnik v smeri urnega kazalca, so s tem prikazali navidezno vrtenje zvezd in ozvezdij okoli zvezde Severnice – vrh dežnika. Ker zvezda Severnica ne leži točno na severnem nebesnem polu, torej v podaljšku osi vrtenja Zemlje, kar nam predstavlja vrh dežnika, so jo učenci označili tik ob vrhu dežnika. Zelo lepo se je videla tudi projekcija zvezd in ozvezdij na stropu učilnice, ko so učenci na spodnjo stran dežnika postavili svetilo in prostor zelo zatemnili. S tem niso bila izdelana in prenesena samo posamezna ozvezdja na dežnik, ampak so s tem pripravili tudi preprost model celotnega severnega neba.

Astronomska tekmovanja

V okviru ur individualnega dela z nadarjenimi in vedoželjnimi učenci veliko ur namenim pripravi učencev na tekmovanja. Od leta 2009, ki je bilo mednarodno leto astronomije, v Sloveniji poteka tekmovanje učencev in dijakov v znanju astronomije za Dominkova priznanja (DMFA, Tekmovanje). Tekmovanje se imenuje po Franju Dominku, slovenskem fiziku in astronomu. Tekmovanje za osnovnošolce poteka na dveh ravneh, in sicer na šolski ter državni. Naloge za vse ravni tekmovanja pripravlja državna tekmovalna komisija. Na šolskem tekmovanju lahko učenci osvojijo bronasta priznanja, na državni ravni pa srebrna in zlata priznanja. Najboljši dobijo še posebne nagrade Društva matematikov, fizikov in astronomov Slovenije. Te nagrade podeljujejo na društveni slavnostni prireditvi najboljšim tekmovalcem v vseh kategorijah ob koncu šolskega leta. Cilji tekmovanja v znanju astronomije so:

- širjenje in poglobljanje znanja astronomije,
- primerjanje znanja astronomije med učenci,
- popularizacija astronomije,
- odkrivanje in spodbujanje nadarjenih učencev,
- motivacija za nadaljnje poglobljanje znanja s področja astronomije,
- spodbujanje druženja mladih z različnih šol in okolij.

Učenci na naši šoli pod mojim mentorstvom sodelujejo na tem tekmovanju že od vsega začetka, torej od šolskega leta 2009/2010. Rezultati, s katerimi se lahko pohvalimo, so izjemni že od prvega tekmovanja dalje. V desetih letih, kar poteka tekmovanje, so učenci osvojili 17 zlatih in 22 srebrnih priznanj. Le enkrat so se vrnili z državnega tekmovanja brez zlatega priznanja. Poleg zlatih priznanj so kar osemkrat osvojili posebne nagrade za najvišja mesta. Na tem mestu omenjam le tiste učenke in učence, ki so posegli po najvišjih mestih na državni ravni (DMFA, Arhiv dosežkov).

Učenec je v šolskih letih 2012/13, 2013/14 in 2014/15 postal dvakrat zapored državni prvak in osvojil prvo nagrado, tretje leto pa 8. mesto v državi. Še en učenec je v šolskem letu 2012/13 osvojil 7. mesto. Učenka je v šolskem letu 2014/15 osvojila 5. mesto in 3. nagrado Društva matematikov, fizikov in astronomov Slovenije. Učenec je v šolskih letih 2015/16 in 2016/17 osvojil 4. in 5. mesto in obakrat 3. nagrado. Še ena učenka je v šolskem letu 2016/17 prejela 2. nagrado za doseženo 3. mesto v državi. V letošnjem šolskem letu, 2018/19, je učenec postal državni prvak v svoji kategoriji in osvojil 1. nagrado.

Od šolskega leta 2015/16 slovenski učenci in dijaki sodelujejo na mednarodni Sanktpeterburški astronomski olimpijadi (DMFA, SAO). Tekmovanje poteka na dveh stopnjah. Na izbirni krog so povabljeni učenci, ki so v posamezni kategoriji 7., 8. ali 9. razreda zasedli prvih deset mest, in dijaki, ki so osvojili zlato priznanje na državnem tekmovanju. Zaključni del tega tekmovanja je sestavljen iz dveh delov, in sicer teoretičnega in praktičnega. Na ta del se uvrstijo tekmovalci, ki so v izbirnem krogu dosegli zadostno število točk po merilih, ki jih določi ruski organizator. Na tem tekmovanju se ne ocenjuje samo pravilnost rezultatov, temveč tudi način razmišljanja, inovativnost, kreativnost in potek reševanja. Z naše šole se je na to tekmovanje v šolskem letu 2015/16 uvrstil en učenec in osvojil bronasto medaljo. V šolskem letu 2016/17 sta bila povabljena učenec in učenka. Oba sta se uvrstila v zaključni krog, tj. teoretični del. V letošnjem šolskem letu 2018/19 je bil povabljen en učenec, ki se je uvrstil v zaključni krog, tj. teoretični in praktični del.

Na žalost le redke srednje šole in gimnazije ponujajo vsebine s področja astronomije. Zasledila sem le tri izmed zgoraj naštetih najuspešnejših tekmovalcev na dijaškem astronomskem tekmovanju na državni ravni. Veseli me dejstvo, da dva, ki sta izstopala po svojih uspehih v osnovni šoli, še dalje dosegata najvišja mesta na državni ravni in sta se tudi v tem šolskem letu uvrstila na mednarodno astronomsko olimpijado.

Zaključek

Učenci radi delajo na področju astronomije. Sodelujejo na opazovalnih dejavnostih, delavnicah, sobotnih šolah in tekmovanjih. Astronomskih delavnic se ne udeležujejo samo učenci, ki so prepoznani kot nadarjeni, ampak je veliko tudi takih, ki jih ta tema veseli in si želijo izvedeti več. Veseli me dejstvo, da je v vsaki generaciji kdo, ki je še posebej talentiran in pripravljen delati na področju astronomije na zelo visoki ravni, primerljivem z najuspešnejšimi učenci na državnem in tudi v svetovnem merilu. V osnovni šoli ponujamo učencem sodelovanje na dejavnostih in tekmovanjih na različnih področjih.

Preverila sem tudi, ali naši najuspešnejši učenci še dalje razvijajo svoje znanje na področju astronomije. Nekateri nekdanji učenci mi sporočajo, da jih astronomija še dalje zanima in se ukvarjajo z astronomskimi opazovanji in astrofotografijo. V posebno zadovoljstvo mi je tudi, da se z veseljem odzovejo mojemu povabilu k sodelovanju v popoldanskih astronomskih delavnicah in opazovanjih ter z mlajšimi učenci delijo svoje izkušnje in znanje.

Viri in literatura

1. Bezić, T., Blažič, A., Brinar Huš, M., Boben, D., Marovt, M., Nagy, M. in Žagar, D. (2006). *Odkrivanje nadarjenih učencev in vzgojno-izobraževalno delo z njimi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. DMFA. Arhiv dosežkov. Pridobljeno 25. 2. 2019 s spletne strani <https://www.dmfa.si/InfoServer/OTekmovanju/ArhivDosezkov.aspx>.
3. DMFA. Sanktpeterburška astronomska olimpijada (SAO). Pridobljeno 25. 2. 2019 s spletne strani <http://www.dmfa.si/Tekmovanja/As/MerilaIzbora.aspx#SAO>.
4. DMFA. Tekmovanje v znanju astronomije za Dominkova priznanja. Pridobljeno 25. 2. 2019 s spletne strani <https://www.dmfa.si/Tekmovanja/As/OpisTekmovanj.aspx>.
5. Juričić, Đ. (2013). Astronovski dan. V: *Posodobitev pouka v osnovnošolski praksi. Fizika* (str. 196–225). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
6. Prosen, M. (1999). *Ozvezdja*. Presek, 27(2), str. 84–89.
7. Prosen, M., Prosen, S. (2002). *Zvezdni miti in legende*. Ljubljana, Založništvo Jutro.
8. Szomi Kralj, B. (2008). *Zvezde in vesolje. Zbirka vaj za izbirni predmet Astronomija v 9-letni osnovni šoli, 3. sklop*. Ljubljana: Založba Math.
9. Travers, J. F., Elliot, S. N., Kratochwill, T. R. (1993). *Educational Psychology. Effective Teaching, Effective Learning* (str. 447–464). Madison: Brown Benchmark.